MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

Ediție critică publicată sub îngrijirea lui
DAN SIMONESCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

IV

ORATORIE II

1864–1878

PARTEA I

1864–1868

Text stabilit, introducere, note şi comentarii
de
GEORGETA PENELEA

ACADEMIA
BIBLIOTECA
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Bucureşti, Calea Victoriei nr. 125
1977

û 582025

ACADEMIA BIBLIOTECA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

INTRODUCERE

> *„Bărbatul cu adevărat cetățean, potrivit pentru conducerea treburilor publice și private, în stare să conducă prin sfaturile sale cetățile, să le pună temeiuri solide prin legi, să le curețe de rele prin exercitarea justiției, nu poate fi altul decît oratorul".*
>
> (QUINTILIAN, Arta oratorică, *I, Prefața, 10*).

Epoca modernă este jalonată în istoria țării noastre printr-o seamă de evenimente remarcabile, care reprezintă salturi calitative ale devenirii istorice. Abolirea regimului dominației fanariote, punerea în discuție a sistemului organizării statale de expresie feudală, statuarea elementelor de bază ale orînduirii burgheze sînt consecințe indubitabile ale revoluției conduse de Tudor Vladimirescu și ale revoluției de la 1848. Fiecare din aceste momente a fost urmat de perioade constructive materializate într-o intensă activitate legislativă. Regulamentul organic și dispozițiile adiacente, creație a boierimii din cele două principate, realizată în condițiile existenței vremelnicului protectorat țarist, certifică păstrarea în agricultură a relațiilor de producție întemeiate pe munca aservită, aducînd în același timp o serie de elemente noi ca : instituirea proprietății absolute asupra pămîntului, sprijinirea antreprizelor economice, extinderea instrucțiunii publice, crearea unui sistem sanitar eficient, constituirea aparatului birocratic indispensabil funcționării noilor instituții.

Accelerarea procesului istoric, rapiditatea cu care principatele intrau în circuitul economic european, integrarea unei părți a intelectualității noastre în sistemul de referință al liberalismului continental au dus însă la perimarea ordinii regulamentare, la veștejirea codicelui care întruchipa o orînduire revolută; de aceea dezideratul cardinal al revoluției de la 1848 va fi suprimarea Regulamentului organic, ca o necesitate obiectivă a dialecticii progresului social.

Națiunea română, al cărei proces de constituire poate fi considerat încheiat la mijlocul secolului trecut, se orientează ferm, după 1848, pe calea dezvoltării capitaliste. Profilul politic, economic și social al principatelor române, concretizat în sporirea rolului burgheziei, în înmulțirea antreprizelor întemeiate pe munca salariată, în apariția proletariatului, a fost influențat în mod covîrșitor de realitățile geopolitice. Străjuite de trei mari imperii — Turcia, Austria și Rusia —, principatele au fost silite a desfășura o diplomație subtilă pentru păstrarea autonomiei naționale și concilierea totodată a intereselor divergente pe care cele trei mari puteri le aveau la Dunărea de Jos. Apărarea ființei naționale, lupta pentru menținerea integrității teritoriale reprezintă dealtfel permanențe în istoria poporului nostru.

Generația pașoptistă — din rîndurile căreia se va constitui nucleul partidului liberal și care în deceniul următor Unirii Principatelor a fost chemată să legifereze, să edifice sub raport instituțional statul burghez — a înțeles necesitatea inexorabilă de a întemeia o legislație conformă cu spiritul democrat-liberal, purtător al progresului în întreaga lume, în care să fie îngemănate tradițiile naționale și normele general acceptate în statele burgheze clasice.

Problemele dezbătute atît în Adunarea deputaților, cît și în Senat vor genera discuții aprinse, confruntări acerbe (în primul rînd legate de soluționarea chestiunii agrare), situîndu-i pe preopinenți în rîndurile celor două mari partide politice care prind contur în anii '60 : liberal și conservator. Această opoziție va opera pe de o parte o partajare în rîndurile grupărilor liberale (radicali, liberali, moderați), pe de altă parte va face posibilă ascensiunea burgheziei și boierimii liberale — a acelei boierimi active, iar nu „oisive", în rîndurile căreia se înscrie, după propria mărturisire, Mihail Kogălniceanu.

Guvernul format de el în octombrie 1863 va desfășura o activitate reformatoare de largă respirație, menită să dea viață principiilor revoluției de la 1848, să înzestreze țara cu instituții care să favorizeze progresul social.

◆

Sesiunea parlamentară 1863—1864 și-a curmat brusc lucrările prin dizolvarea Camerei la 2 mai 1864. Se punea așa capăt unei stări de tensiune prelungită, în care grupările politice radicale, moderate și conservatoare își măcinaseră steril forțele în nesfîrșite discuții, incapabile să ajungă la un consens.

Lovitura de stat de la 2 mai, soluție politică inevitabilă, introduce un sistem de guvernare autoritară, apt a realiza o serie de reforme cerute cu necesitate de fluxul novator în care se înscrisese România principelui Cuza.

Dimensiunile acestui act, semnificația, consecințele și transformările structurale ce a generat vor forma adesea obiect de dispută în parlament în anii următori. De la prima ședință a Camerei ce a urmat loviturii de stat (6 decembrie 1864 și pînă la ultima apariție în acest for : 5—7 decembrie 1890) M. Kogălniceanu va fi în situația să se refere la el.

Avansînd puțin, amintim că în discuția proiectului de răspuns la mesajul tronului din 5—7 decembrie 1890 Kogălniceanu va arăta că în primăvara lui 1864 principiile democrat-liberale și constituționale puteau fi ignorate, căci regimul parlamentar nu era atunci la ordinea zilei. Punctul nevralgic îl constituia problema agrară. „Ei bine, atunci cînd nimeni nu vrea să înțeleagă că timpul formelor era trecut și că nodul gordian nu se putea dezlega în pace, eu am fost silit să fac ceea ce am făcut" [1].

Lovitura de stat, ca soluție politică, este, indiscutabil, cel mai adesea reprobabilă ; ea deschide calea spre dictatură, spre cezarism. O astfel de eventualitate au întrevăzut și oponenții principelui Cuza în momentul consumării lui 2 mai. Observatori filofrancezi s-au grăbit s-o asemuiască cu 18 Brumar al lui Napoleon al III-lea, conferind prin aceasta girul politic al Franței unui act izvorît din realități și necesități românești. Or, o lovitură de stat, prin definiție, este un act unic, nerepetabil, inimitabil. Cuza și Kogălniceanu au recurs la el convinși că numai astfel se poate continua opera reformatoare promițător începută la 1859 și care avea în vedere modernizare instituțională, regenerare socială și afirmare autonomă pe plan internațional.

---

[1] *Discurs rostit în ședințele de la 5 și 7 decembrie 1890 în Camera deputaților*, București, 1891, p. 41.

Dialogul atît de dificil între Cameră și cabinet, menținut cu abilitate de Kogălniceanu pînă în aprilie 1864 și prin care acesta izbutise să treacă mai multe legi — dintre care mai de seamă rămîne cea referitoare la secularizarea averilor mănăstirești—, ajunsese acum în impas. Problema stringentă care își aștepta rezolvarea pe cale legislativă — înfăptuirea reformei agrare — risca astfel să fie amînată *sine die.* Invocînd un viciu de formă, Camera a refuzat colaborarea cu guvernul Kogălniceanu. Un colaps era inevitabil.

Lipsite de omogenitate și divergente, grupările politice din Camera României, profesînd ca în mai toate adunările reprezentative ale Europei principii liberale sau conservatoare, s-au aflat la un moment dat la unison în ceea ce privește respingerea programului de reforme prezentat de Cuza și Kogălniceanu. Această alăturare nefirească, pe drept cuvînt numită monstruoasă coaliție de contemporani, avea să formeze opoziția crîncenă din ajunul lui 2 mai.

În condițiile unor hărțuieli sterpe în Cameră, ale unor dificultăți economice sporite, ale nemulțumirii crescînde a țărănimii, riscînd în orice clipă să se transforme într-o teribilă jacquerie, lovitura de stat și implicit introducerea unui autoritarism constructiv s-au vădit singura soluție viabilă. Realizată cu un tact politic remarcabil, ea și-a vădit plenar eficacitatea în lunile ce i-au urmat. Regimul dictatorial introdus la 2 mai s-a făcut în mod absolut în interesul și spre binele țării. Coordonatele obișnuite ale unei lovituri de stat — restrîngerea libertăților civice, crearea unor organe de caracter represiv, arogarea abuzivă de drepturi din care rezultă avantaje categorice pentru autor — au rămas străine principelui Cuza.

O adevărată efervescență legislativă are loc din mai pînă în decembrie 1864. Se detașează în primul rînd așezămîntul electoral și legea rurală. M. Kogălniceanu însuși avea să rezume, în martie 1867, consecințele ce au decurs din 2 mai: „Domnul a putut să dezlege cestiunea rurală, a putut să organizeze biserica, a putut să organizeze armata, județele, comunele. S-a unificat codici civile, penale și procedura lor". Nu intenționăm să stăruim asupra valorii acestor legi; au făcut-o alții, cu pertinență, analizînd epoca lui Cuza [2].

În vreme ce principele, aflat în vizită la Constantinopol, reușește să obțină acordul Turciei și al puterilor garante în ceea ce privește actul de la 2 mai [3], Kogălniceanu, rămas în țară, întreprinde o operă fecundă de punere în practică a reformelor proiectate.

Elaborate sub egidă princiară, actele legislative din acest răstimp poartă pecetea sagacității și spiritului realist al lui Kogălniceanu. Cît de oportune și de durabile au fost instituțiile cu care a fost înzestrată țara atunci s-a văzut și din împrejurarea că multe din ele, amendate desigur, s-au menținut pînă la abolirea sistemului instituțional burghez la noi.

---

[2] În primul rînd A. D. Xenopol cu *Domnia lui Cuza vodă,* I—II, 2 vol., Iași, 1903, și C. C. Giurescu în *Viața și opera lui Cuza vodă,* ediția a II-a, București, 1970.

[3] Era în fond acordul pentru „un fapt îndeplinit". Românii, acum, ca și în alte momente ale zbuciumatei lor istorii, dovediseră că își pot rezolva singuri și în mod inteligent problemele interne, ocolind cu abilitate ceea ce ar fi putut constitui prilej de intervenție. Înțelesul formal pe care România îl dădea tutelei marilor puteri nu scapă lui Drouyn de Lhuys, ministrul de externe francez, care la puțin timp după 2 mai observa, cu un anume repros, că românii cer mereu sfaturi puterilor garante, și Franței în primul rînd, pe care însă nu le urmează niciodată (cf. B.A.R., Arhiva Cuza, IX, f. 241).

Dacă reforma agrară a avut darul să rezolve, parţial şi incomplet, e adevărat, situaţia ţăranilor, aşezămîntul electoral, prin lărgirea electoratului (sistemul cenzitar menţinîndu-se), a modificat radical compoziţia Camerei. Ea este „stranie şi neobişnuită", cu indivizi ce „niciodată nu s-ar fi putut întîlni cu deputăţia", notează maliţios A.D. Xenopol [4].

În locul unei Adunări turbulente, sfîşiată de contradicţii, practicînd un filibusterism condamnabil, clamînd principii generoase dar abstracte, împrumutate din arsenalul atît de bogat al liberalismului european, cea deschisă la 6 decembrie 1864 este cenuşie, inertă, compusă din oameni „oneşti şi buni patrioţi", cum observă condescendent „Reforma" a doua zi, la 7 decembrie, după deschiderea sesiunii, dar utilă scopului: aprobarea programului de reforme. Căci Statutul dezvoltător stipula că iniţiativa legilor aparţine domnitorului numai pînă la convocarea corpurilor legiuitoare şi sub rezerva aprobării acestora.

O Adunare obedientă primeşte aproape fără replică suita de legi prezentată de guvernul Kogălniceanu, caracterizat, cu drept cuvînt, ca „cel mai însemnat guvern al lui Cuza şi unul dintre cele mai însemnate din întreaga istorie modernă a poporului nostru" [5].

Contribuţia lui M. Kogălniceanu la elaborarea şi aplicarea acestor legi a fost decisivă. Prin energia, capacitatea organizatorică, cunoaşterea profundă a realităţilor sociale, el a fost în măsură să le dea viaţă printr-o multitudine de circulare, dispoziţii şi regulamente adiacente. Cu referire la transpunerea în fapt a legii rurale el îi scria lui Cuza la 16/28 septembrie 1864: „... Aş putea să dau prefecţilor instrucţiuni generale, dar mă tem să nu se servească de ele cu parţialitate; prefer deci să-mi rezerv soluţia fiecărui caz special [...] În felul acesta voi putea îndulci ceea ce ar fi prea aspru în lege" [6].

Mîna lui se face simţită pretutindeni în aplicarea legilor emanate după 2 mai: organizarea judecătorească, introducerea juriului, crearea corpului de avocaţi [7], introducerea Codului penal şi a celui civil, organizarea sinodului, exproprierea pentru cauză de utilitate publică, înfiinţarea de Camere de comerţ, organizarea puterii armate, a instrucţiunii publice primare — obligatorie şi gratuită — şi, în sfîrşit, legea rurală, „legea cea mai mare, legea cea mai revoluţionară", după chiar caracterizarea sa. Într-un cuvînt, era o ilustrare a „progreselor pacifice" pe care „revoluţia"— cum numea foaia „La France" din 12 decembrie 1864 actul de la 2 mai — le opera în ţară.

Viaţa parlamentară în România, inaugurată în sensul modern al cuvîntului în timpul domniei lui Cuza, suferă, după 2 mai, o transformare radicală. Locul dialogului alert, furtunos, cu consecinţe, e adevărat, adesea nefaste, căci provoacă instabilitate guvernamentală şi temporizare neavenită în finalizarea proiectelor de lege, a fost luat în sesiunea 1864—1865 de monologarea primului ministru, întreruptă de aplauze, firave şi acelea.

Pentru Kogălniceanu corpurile legiuitoare din 1864—1865 au doar un rol demonstrativ. Optica aceasta aminteşte de ilustrul şi temutul său omolog din Prusia, Otto von Bismarck. Deşi formal, pentru a avea putere de lege, toate creaţiunile izvorîte din 2 mai trebuiau trecute prin Adunare,

---

[4] *Op. cit.*, II, p. 7.

[5] C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 303.

[6] B.A.R., Arhiva Cuza, XLIX, f. 224.

[7] Lege ale cărei minusuri el însuşi se va grăbi să le evidenţieze, în ianuarie 1867, cerînd modificarea ei, căci crease un corp privilegiat, mitarnic şi corupt.

M. Kogălniceanu lasă în afara discuției, continuînd însă a le publica în „Monitor”, 39 de decrete legi. Un purist ar fi putut invoca, pe bună dreptate, neconstituționalitatea lor; numai faptul că toate răspundeau unor nevoi stringente a făcut ca ulterior, în mod tacit, să se admită existența lor[8].

Încercările de opoziție sînt reprimate cu străşnicie. Felul incisiv şi fără replică în care Kogălniceanu tratează Adunarea, din decembrie 1864 pînă la 25 ianuarie anul următor, cînd părăseşte ministerul, face să se înstăpînească o atmosferă glacială. Stenografii înşişi, copleşiți, nu îndrăznesc totdeauna să reproducă în vorbire directă spusele primului ministru şi folosesc parafraza.

Poate nici un alt om politic român n-a beneficiat de o atît de bogată tălmăcire şi mai ales răstălmăcire a gesturilor şi cuvintelor rostite în public, ca el. Cînd a citit, la 2 mai, decretul de dizolvare a Adunării s-a vorbit patetic de defenestrarea deputaților. Acum, în Adunarea epurată de opoziționişti din 1864, i s-a reproşat că a taxat de „idioți” pe cei care ar fi schițat doar un început de împotrivire.

Dincolo de anecdotă trebuie însă văzut spiritul realist de care este animat M. Kogălniceanu, operativitatea şi precizia cu care înțelege să aducă în fața Adunării problemele la ordinea zilei.

Cea mai spinoasă, neîndoios, va rămîne discuția generală la buget. El reuşeşte performanța elaborării acestuia înainte de începerea exercițiului financiar pe 1865. Practica sesiunilor precedente arătase predispoziția deputaților de a se lansa în discuții nesfîrşite asupra retribuției cutărui sau cutărui post; în şedința din 30 decembrie Kogălniceanu convine că deputații „de opinii contrarii” trebuie lăsați să se rostească, dar cu o „margine”. În fond este un eufemism, pentru că nu primeşte nici o modificare: reducerea retribuțiilor funcționarilor nu poate fi acceptată, căci îi îndeamnă a-şi procura venituri ilicite; sumele afectate restaurării monumentelor istorice trebuie menținute intacte, pentru că ele reprezintă un capital „foarte scump, un capital de istorie, de glorie şi de naționalitate”. Aceleaşi dimensiuni conferă rezolvării în continuare a problemei agrare, pentru care ceruse un credit de 18 milioane, respins printr-un amendament colectiv inițiat de Chr. Tell. Eliberarea țăranilor de clacă nu s-a făcut în beneficiul unei singure clase, argumentează Kogălniceanu, ci al națiunii întregi, care îşi vede, odată cu eliberarea muncii, sporită averea națională. Prin urmare, afectarea celor 18 milioane se face, în ultimă instanță, spre mărirea „mijloacelor” statului.

Oricîte legi s-ar strădui Adunarea să voteze, continuă el, efectul e nul atîta vreme cît nu se prevăd fonduri pentru materializarea lor. Şcolile, administrația eficientă, justiția „sigură” sînt elemente de civilizație care ridică „individualitatea” unei națiuni, o deprind a fi „cu capul sus”.

Kogălniceanu impune astfel Adunării făgaşul pe care să se înscrie discuțiile. Şi împrejurarea că are un auditoriu pasiv îl face mai mult decît în oricare altă sesiune să fie didactic, sentențios. El îşi ia de mînă ascultătorul şi „printr-o gradație regulată şi fără salturi îl duce pînă la înălțimile pe care planează el şi de unde se desfăşoară măreața perspectivă a afacerilor sociale”, scrie admirativ Anghel Demetriescu în opusculul *Mihail Kogălniceanu oratorul*[9].

---

[8] Vezi discuția la C. C. Angelescu, *Decretele legi sub regimul Statutului din 1864*, în „Arhiva de drept public”, I, 1939, p. 2–4.

[9] Republicat, după „Epoca literară”, în „Gazeta Transilvaniei”, nr. 144 din 1896.

La proiectul de răspuns la mesajul tronului — adus pe tapet la 4 ianuarie 1865 — admite „oarecari modificări", însă fără a se pomeni „ideea politică". Aceeaşi duritate manifestă la aluzia cuiva despre libertatea presei, desfiinţată la 2 mai (cînd se reactualizase o ordonanţă cu caracter restrictiv datînd din 1859) : ea va fi acordată, împreună cu altele, „însă libertăţile acelea care să nu ucidă alte libertăţi".

M. Kogălniceanu poate fi pe rînd doct, sarcastic, violent. Lui C. Bacaloglu, care ceruse demagogic şi patriotard să se suprime din proiectul de adresă la mesaj § privitor la instituţiile create la noi şi bazate pe „nemuritoarele principii de la 1789", pe motiv că nu-şi amintea să se fi petrecut atunci ceva de seamă în ţările române, îi răspunde superb : „Oricine aude menţionîndu-se anul 1789, fie francez, fie italian, fie român, fie de orice naţionalitate în fine, înţelege că acesta e acel an care a schimbat mai toată faţa politică şi socială a Europei. Principiile acestui an sînt universale, oricine ştie că ele sînt principiile cele mari de egalitate şi de libertate, principiile de viaţă modernă".

Aceluiaşi Bacaloglu îi explică pacient diferenţa dintre noţiunea de *clasă* şi cea de *stare*, prilej pentru un excurs în istoria instituţională şi asimilarea franţuzescului *état* cu românescul *stare*. *Etat* nu poate fi identificat, cum o făcuse Bacaloglu simplist, cu noţiunea de situaţie, de stare materială.

În fine, lui C. D. Aricescu, de o elocvenţă „foarte mare, dar foarte zburdalnică", îi atrage atenţia muşcător pentru folosirea neparlamentară a epitetului „venerabilul bătrîn", cu privire la Grigore Cuza. Nuanţa uşuratică din cuvîntul lui Aricescu făcea ca expresia să poată lesne deveni „venerabilul june", ceea ce ducea la pură deriziune.

Prin persuasiune, puneri la punct, invocarea regulamentului — care ţinea în frîu patosul deputaţilor — Kogălniceanu obţine rezultatul dorit. Răspunsul la mesaj e o mostră a ceea ce a însemnat 2 mai pentru viaţa parlamentară. Adunarea gratulează pe principe pentru lovitura de stat şi se arată fericită de a recunoaşte şi „apreţui" activitatea exemplară a guvernului său „în îndeplinirea marilor lucrări şi a reformelor făcute în aşa scurt timp".

Acelaşi autoritarism funciar dovedeşte şi în relaţiile cu Corpul ponderator (Senatul), instituţie apărută în urma loviturii de stat, atunci cînd constată înclinarea unor deputaţi, ca T. Gazan, pentru modificarea tardivă a proiectului de adresă, sub pretext că oricînd pot apărea idei „luminoase"[10].

Kogălniceanu cere respectarea regulamentului, care îngăduia Corpului ponderator a face doar mici intervenţii de formă, pentru a înlocui, de pildă, un cuvînt cu altul „mai gramatical". Cu vădită iritare este silit să amintească discuţiile interminabile de odinioară, cînd fiecare deputat se grăbea să se lanseze în „fraze pompoase". Or, misiunea acestui corp este de a apăra instituţiile ţării, „de a consolida legile cele nouă şi libertăţile publice". Contrazicerea aici apare flagrantă. Scopul Senatului este apărarea instituţiilor fundamentale, dar mijloacele pe care i le oferă sînt doar... lingvistice.

Un timp considerabil se consuma la începutul sesiunilor parlamentare cu validarea mandatelor. Se invocau vicii de formă care duceau la atacarea de nulitate a unei alegeri, se discuta pro şi contra cu o energie şi o risipă de argumente demne de cauze mai bune. M. Kogălniceanu participă la ele, spijinind cel mai adesea validarea. Aşa procedează şi în cazul lui Toma Ipceanu, respins pe motiv că se afla implicat într-un proces penal nejudecat. Kogălniceanu aminteşte Adunării un principiu elementar de drept : orice om este inocent pînă cînd nu s-a pronunţat împotriva lui o sentinţă definitivă. Cu o „pîră oarecare" nu se poate inculpa un om, continuă el, aşa cum a procedat majoritatea fostei Camere. În felul acesta nu se consolidează regimul constituţional, nici independenţa deputaţilor.

---

[10] Perspectiva „ideii luminoase" îl incită evident pe Kogălniceanu, care îi asigură sarcastic pe senatori că în raportul către domn asupra lucrărilor Senatului — raport care pentru guvern este o „programă", bună sau rea — ideile de genul acesta au „o foarte mare carieră deschisă".

Temă preferată, hrănită cu relatări pitoreşti, din care avea să se inspire copios Caragiale, desfăşurarea alegerilor şi validarea lor se discută în Adunare, cu personaje schimbate, mereu după acelaşi tipic : deputaţii acuzau guvernul de ingerinţe în alegeri — acesta se apăra categoric de ele. Nici Kogălniceanu n-a făcut excepţie. Ca prim-ministru şi ministru de interne nu poate fi inocentat. Telegramele confidenţiale trimise prefecţilor dispun categoric lista persoanelor agreate de guvern. Aşa, în 1864, Mihail Vladimirescu, descendent al lui Tudor, e susţinut la Vîlcea [11], iar doi ani mai tîrziu, la 1 decembrie 1866, Kogălniceanu îi apără mandatul în Cameră, amintind că odinioară, potrivit Statutului, în adevăr candidaţii se recomandau. Dar „recomandarea", după procedeele sale, trebuie înţeleasă ca un ordin [12]. Kogălniceanu întocmeşte personal dosar fiecărui candidat în alegerile municipale, pentru consiliile generale judeţene sau Cameră, şi cere insistent prefecţilor a obţine unanimitate, nu majoritate. Iar pentru identificare şi folosirea operativă a acestor comparşi adaugă epitete ornante : „onest şi capace", „devotat", „capabil", „ageamiu" [13].

Faţă de sesiunile precedente opoziţia este lipsită de vlagă, dar se face totuşi simţită în primul rînd la prezentarea proiectului de lege privind numirea mitropolitului şi a episcopilor. Aricescu invocă atunci demagogic „glasul mulţimii", care ar cere ca feţele bisericeşti să fie alese de un sinod al clerului mirean şi monahal. A transforma desemnarea aceasta în prerogativă domnească, cum preconiza proiectul, însemna desconsiderarea bisericii, călcarea canoanelor. Kogălniceanu replică cu arguţia cunoscută şi, pentru a da mai multă greutate spuselor sale, aminteşte că, pe cînd era membru în Comisia centrală de la Focşani, el însuşi „din ispită" (în sensul de experienţă) considera alegerea de resortul sinodului. Numai că cel ales, Sofronie Miclescu, a început să conspire cu „străinul", „cu reacţiunea", cerînd intervenţia „puterii pravoslavnice" ca să aducă prinţ străin. Sofronie uitase că este „funcţionar" al ţării. Pe viitor mitropolitul îşi va aminti cu siguranţă această calitate, dacă va fi numit de domn. Cît priveşte canoanele, le respinge ironic, căci nu sînt altceva decît „un şir de imperfectibilităţi umane", bune pentru discuţii bizantine, oferind argumente pro şi contra în aceeaşi cauză.

Nici prevestirea sumbră a lui Aricescu că un mitropolit numit de domn poate fi aruncat pe „uliţă", ca un zapciu, nu-l nelinişteşte şi declară nepăsător că, dacă a ajuns aici, își merită desigur soarta. Punctul culminant îl constituie însă opinia despre valențele mulțimii, reclamată ca autoritate în privința modalităților de alegere a mitropolitului și episcopilor. Kogălniceanu dă neîndoios noțiunii un sens restrictiv, vizînd doar „mulțimea" din Adunarea țării, cînd observă dubitativ: „...Oare totdeauna glasul mulțimii este acela al adevărului?" Și apoi această mulțime, împărțită de cînd există sistemul electiv la noi în „majoritate" și „minoritate", ce a făcut? Nimic! exclamă cu convingere Kogălniceanu[14]. Chiar reforma „al căruia producte și rezultat" sînt deputații înșiși se datorează unui individ, nu mulțimii[15].

---

[11] Cf. A.Z.N. Pop, *Catalogul corespondenţei lui Mihail Kogălniceanu*, Bucureşti, 1959, nr. 834.

[12] Nemulţumit că la Piteşti e pe cale să iasă deputat I. C. Brătianu, candidatul roşilor, scrie furios prefectului Vărzariu, la 29 noiembrie 1864 : „Îndată ce vei vedea o propagandă nelegiuită, ia măsuri energice", căci pînă acum, „ca prefect, dormi somnul morţii" (B.A.R., Arhiva Cuza, XXV, f. 14).

[13] „Nikipercea", foaia satirică ce apărea în epocă, la rubrica *Vocabular politico-social*, explică astfel ultimul cuvînt : „Tînăr fără praxis sau ministru nedomirit" (3 mai 1864).

De la refutarea argumentelor adversarului, Kogălniceanu trece la dezvoltarea propriilor opinii, pentru ca să încheie suav: de vreme ce domnul este ales „din mila lui Dumnezeu", poate, astfel învestit, la rîndu-i să transfere o parte de har și asupra mitropoliților și episcopilor, ca locotenenți ai lui Dumnezeu pe pămînt. Dealtfel, consideră măsura tranzitorie, determinată de problema mănăstirilor închinate și valabilă numai cît aceasta era în suspensie, cît patriarhul constantinopolitan făcea șicane. O declară răspicat în ianuarie 1867: „Dați pace României sau vă strivesc prin episcopii ce-i voi numi în puterea excepțională ce mi-a dat Adunarea"[16].

Opoziția în Adunare se reduce la kirielele generalului Chr. Tell, ale lui Aricescu sau Pîcleanu. Recriminările acestora îl nemulțumesc totuși pe Kogălniceanu și reacția vine dură și disproporționată cu faptele; la plîngerea primilor doi că în procesele-verbale ale ședințelor li s-au reprodus vorbele rezumativ, explodează: biroul Adunării are sarcina a întocmi procesele-verbale și elaboratul lui nu poate fi pus la îndoială, așa că „cine se simte nematur să-și dea demisiunea, nevîrsnicia afară [...], precum și acei cari sînt ușori la minte".

Iritarea manifestată în Adunare e un ecou al stării de tensiune care se crease între Al. I. Cuza și primul său ministru. A doua zi dealtfel Kogălniceanu va demisiona. Oficial, colaborarea celor doi se oprește aici. În legătură cu acest deznodămînt s-au făcut numeroase speculații[17]. Autoritarismul lui Kogălniceanu, „caracterul cel prea aspru", cum aprecia foaia franceză „La Patrie" din 24 februarie 1865, intrigile camarilei din jurul lui Cuza, aprehensiunea unor reprezentanți ai puterilor străine au precipitat despărțirea. Desigur fiecare din aceste elemente va fi contribuit la retragerea lui Kogălniceanu. Și totuși sîntem înclinați să vedem mai curînd o imposibilitate de colaborare izvorîtă din dominantele celor două personalități. În vreme ce Cuza vădește oarecare oboseală, caută să-și temporizeze hotărîrile, într-un cuvînt e pasiv, Kogălniceanu se manifestă creator, de o energie inepuizabilă, caută și găsește soluții viabile și raționale situațiilor celor mai dificile. Dacă în intimitate este epicurean, faptul nu periclitează viața sa publică, dimpotrivă, o impulsionează. Or, efervescența creatoare a primului ministru apare opusă pasivității tot mai marcate a lui Cuza.

---

[14] „J'ai içi devant moi une majorité très imposante, qui s'accorde parfaitement dans ce désir negatif de voir mettre de côté les ministres actuels; mais je vous demande sur combien de principes positifs vous étes vous d'accord, vous, les membres de cette grande majorité?" Această observație rezumă, cu valoare de generalizare, optica unui ministru autoritar față de majoritatea parlamentară, zgomotoasă, dar incoerentă.

Sîntem încă o dată puși în situația de a constata marcate afinități spirituale, sesizate dealtfel și în presa timpului (între alții de Henri Brisson de la „Opinion nationale", Paris), între colaboratorul de excepție al principelui Cuza și cel al regelui Wilhelm (*Discours*, 1879, Berlin, ediție franceză, I, p. 74. Discurs din 29 ianuarie 1863).

[15] Ideea aceasta revine într-o intervenție la Senat din martie 1866, prilejuită de concesiunea pentru o bancă de scont. Explicînd actul de la 2 mai, el amintește că atunci țara nu se putea organiza „prin concursul Camerei" și a trebuit ca principele să se însărcineze cu aceasta.

[16] „Nikipercea" îl va numi mitropolitofag pentru atitudinea adoptată în această problemă.

[17] Așa Jules Roussy scria în ziarul parizian „L'Union", la 27 martie 1865, că demisia se datorează refuzului lui Kogălniceanu de a fi părtaș la consecințele externe ale loviturii de stat.

Kogălniceanu, cu felul ce-i este propriu de a tranșa limpede lucrurile, sesizează golul ce se formează între el și Cuza. Dar, în condițiile politice „plus critiques qu'on ne veut le croire", domnul, pentru a face față situației, mai presus de orice, are nevoie de „un ministre qui inspire et qui réclame une confience réciproque"[18]. Mai tîrziu va aminti, cu o undă de amărăciune, că n-a fost în stare să aibă vreodată simpatia lui Cuza, dar i-a fost ministru „energic" și credincios.

De aceea demisia, încheierea carierei politice, cum anunță dramatic într-o scrisoare către domnitor[19], i se pare modalitatea cea mai convenabilă.

Pe Kogălniceanu nu-l prinde însă ipostaza lui Cincinatus. Cînd face aluzie la dictatorul roman retras pe ogorul său, e o „plaisanterie" și undeva se simte ulcerația omului de acțiune dat la o parte.

Predînd frînele guvernului, M. Kogălniceanu n-a înțeles să treacă în opoziție. Îl despărțea de aceasta, și luptele parlamentare de odinioară o dovediseră din plin, „o prăpastie", după propriile confesiuni făcute principelui[20]. Va continua, pînă la abdicare, să participe, „într-un chip necolorat", cum observa A. D. Xenopol, la lucrările Senatului, prea puțin semnificativ în comparație cu ceea ce însemnase el pentru tribuna românească.

Față de guvernele care urmează, cel condus de Constantin Bosianu, pînă la 19 iunie 1865, și cel avîndu-l în frunte pe Nicolae Crețulescu — pînă la detronarea lui Cuza —, manifestă, în Senat, un criticism nimicitor, prelungit dealtfel și în sesiunile următoare.

La 13 martie 1865, ține un discurs pe marginea proiectului de lege privind desființarea morilor de pe Dîmbovița — prilej pentru o incursiune doctă, deși își declină intenția de a fi făcut „paradă de știință", în legislația existentă asupra regimului acestora, ca și pentru blamarea proprietarilor recalcitranți. Kogălniceanu amintește că Regulamentul organic, prin articolul 165, adusese o rezolvare în statutul morilor, pentru evitarea inundațiilor. (Dealtfel chiar proiectul ajunsese a fi dezbătut în Senat ca urmare a inundațiilor catastrofale ce afectaseră țara doi ani la rînd, în 1864 și 1865.) Dar, în atmosfera generală de negare *in toto* a legislației regulamentare, mulți parlamentari au cerut ca dispozițiile din 1835, judicioase în fond, să aibă „caftan nou", să aibă „ighemonicon".

Regulamentul decretase apele ca fiind „proprietate publică". Morile făcute anterior anului 1835, într-o epocă de „barbarie", în care proprietatea teritorială nu era definită, trebuiau desființate și proprietarii despăgubiți. Cele ridicate posterior reprezentau contravenții și prin urmare deținătorii lor nu aveau drept la despăgubiri. Majoritatea acestora din urmă, încercînd să eludeze legea, își declarau morile ca existente ante 1835. Mai apoi le reparaseră doar și prin urmare nu erau *ex lex*. Acest subterfugiu transparent este combătut de Kogălniceanu. Senatul, opinează el, este chemat a apăra Regulamentul organic, Convenţia din 1858 ca şi, în cazul în speţă, legea de expropriere pentru caz de utilitate publică. Altfel, acceptînd despăgubirea tuturor proprietarilor de mori, n-ar ajunge nici bugetul adăugat „al trei, patru provincie ale vechei Dacie". Şi apoi, concomitent, ar trebui despăgubiţi cei ale căror proprietăţi sînt inundate periodic din cauza morilor. Aşa statul ajunge debitor permanent, ca urmare a unei situaţii create „arbitrariceşte".

---

[18] Cf. *Acte privitoare la 2 maiu 1864*, București, 1894, p. 83. Scrisoare către N. Bălănescu din 4 septembrie 1864.

[19] *Ibidem*, p. 87.

[20] *Ibidem*.

În sesiunea 1865—1866 Kogălniceanu ia cuvîntul în Senat, mai substanţial, abia la 25 ianuarie, şi atunci spre a justifica demersurile întreprinse în timpul guvernării sale pentru concesionarea către francezii Bergman şi Lemaître a confecţionării măsurilor şi greutăţilor. Respingînd acuza de „monopol" pe care l-ar fi acordat celor doi, Kogălniceanu arată că intenţia sa a fost categorică : încredinţarea fabricării etaloanelor industriei particulare româneşti. Dar generalul I. M. Florescu produce un ordin către inginerul francez Bonnet, intermediar în această afacere, despre „concedarea unui privilegiu". Incomodat, Mihail Kogălniceanu, după ce aminteşte complicata birocraţie a Ministerului de Interne, de unde emisese ordinul, exclamă enervat : „Într-o ţară ca a noastră, unde chiar ordonanţele princiare, unde chiar legile se modifică din oră în oră, cum [. . .] un terfelog de hîrtie, o mică ciornă, fără a fi subscrisă, a putut servi de precedent?". Mai mult, pentru a nu lăsa dubii asupra ideilor sale, susţine ca „o apreciere personală" că industria românească, reprezentată în acest caz în primul rînd de Fonderia statului, putea face etaloanele în condiţii incomparabil mai bune decît nişte „spălători de rufe ai spitalelor militare" din Paris ca Bergman şi Lemaître [21]. Şi încheie dezarmant : un om ca el, implicat în treburi politice de 30 de ani, greşeşte. Indiscutabil şi el a comis erori, pe care va veni odată vremea să le recunoască. Dar aici este inocent.

Şi totuşi, această explicaţie savant gradată pare a fi făcută tocmai pentru a acoperi pertractările în vederea creării unui monopol. Fireşte, e un caz cu totul particular, pentru că Kogălniceanu e categoric refractar faţă de concesiuni în genere. În marea lor majoritate ele s-au încheiat în paguba statului român. Dar lipsa de capital, de rutină industrială, ca şi preocuparea de a conjuga relaţiile politice cu aranjamente economice au făcut ca numeroase concesiuni să fie încheiate cu anume labilitate. M. Kogălniceanu constată aici un cerc vicios : industria naţională nu se poate dezvolta din lipsă de credite şi de sprijin etatist. Dotarea ţării însă prin intermediul străinilor se face incomplet, costisitor şi cu produse de calitate inferioară. Aşa s-a întîmplat şi cu mult discutatul contract Godillot de înzestrare a armatei române, echivalent cu un *de profundis* pentru toate stabilimentele naţionale profilate pe textile, inclusiv al său de la Neamţ [22].

Această împrejurare va fi contribuit ca la 24 martie 1865 Kogălniceanu să ţină un discurs fulminant împotriva contractului. Motivele care l-au călăuzit pe Savel Manu, ministrul contractant — imposibilitatea de a fabrica produse similare în țară —, i se par „ridicole" și „ilegale". Dînd preferință unui ofertant ca Godillot numai datorită prestigiului său în Franța ca furnizor al armatei imperiale, s-a lovit industria națională, care, vorbește Kogălniceanu în cunoscător, putea livra mărfuri cu 20—30% mai ieftine. Godillot dobîndise în realitate un monopol, care s-a extins primejdios, căci contractul stipula ca după 12 ani statul român, dacă nu prelungește contractul, să răscumpere cele 11 uzine de armament ridicate de furnizor în România [23].

---

[21] În martie 1867, ca raportor asupra concesiunii aflate în dezbaterea Camerei, va arăta că ea s-a încheiat în august 1865 ca urmare a introducerii, în septembrie 1864, a sistemului metric şi a fost declarată nulă în ianuarie 1866, în urma unei petiţii a comercianţilor din Bucureşti. Locotenenţa, ca şi guvernele următoare persistaseră în această decizie, dar cei doi acţionaseră în justiţie statul român, care, constrîns de contract, s-a văzut silit, aici ca şi în cazul Godillot, să plătească despăgubiri.

[22] Falimentul fabricii a zdruncinat situaţia materială a lui Kogălniceanu şi lucrul era de notorietate. „Nikipercea", fals înduioşat, avea chiar de aici înainte să-l înfăţişeze în caricaturi gol, dovadă a sărăciei, doar cu o fustă de frunze. Şi celor care nu pricepeau îndeajuns desenul i se servea, la 5 aprilie 1864, o poveste în versuri explicativă — *Fabrica de postav.*

Însărcinarea pusă asupră-i de a redacta raportul comitetului delegaților Senatului în legătură cu constituționalitatea Băncii de scont îi dă lui Kogălniceanu prilejul unui savant excurs în prevederile Convenției de la Paris, ca și în modificările suferite de aceasta după 2 mai 1864. Plebiscitul din 10—14 mai 1864, subsidiar loviturii de stat, învestise pe domn cu dreptul de a legifera prin decrete pînă la convocarea Adunării; cu alte cuvinte, se admitea facerea legilor numai cu concursul puterii executive. Modificările împlinitoare Statutului (articolul 3, § ultim) recunoșteau că guvernul poate lua măsuri de urgență între sesiuni, pe care apoi să le supună spre dezbatere corpurilor legiuitoare[24]. Nicolae Crețulescu — ca președinte al Consiliului de Miniștri — dăduse o interpretare largă articolului (între 25 iunie și 1 decembrie 1865 apăruseră, în temeiul lui, 10 decrete legi) și încheiase contractul pentru concesionarea Băncii de scont. Implicațiile unui atare gest erau însă pernicioase. Ceea ce îi era îngăduit domnitorului, cu titlu excepțional — inițiativa legilor pe timp limitat, pînă la convocarea Adunării din 6 decembrie 1864 —, nu-i mai putea fi îngăduit primului său ministru un an mai tîrziu. Dealtfel, amintește Kogălniceanu, în ciuda drepturilor ce-și asumase, Al. I. Cuza n-a abordat problema concesiunilor. Era în afară de tăgadă că Nicolae Crețulescu comisese o „eroare constituțională", căci, dacă s-ar admite inițiativa legislativă a puterii executive în interregnul sesiunilor, corpurile legiuitoare s-ar reduce la „nimicnicire", la ceva mai neînsemnat decît parlamentele provinciale ale lui Ludovic al XIV-lea, care, cel puțin, aveau dreptul a refuza înregistrarea unor legi astfel emanate.

Banca de scont nu era o măsură „urgentă", își urmează Kogălniceanu raționamentul; nu înseamnă nici invazie, nici inundație, nici întărirea hotarelor și cetăților.

După ce își construiește în așa fel raportul încît dovedește neconstituționalitatea actului, Kogălniceanu convine că atacarea lui ar crea complicații politice ce se cer, în împrejurările actuale, evitate și pune senatorilor o problemă insolubilă: a contesta constituționalitatea concesiunii „ca supremi apărători ai regimului constituțional", dar a o admite, subiectiv, din rațiuni politice.

Unde intervine necesitatea nu are loc deliberarea, pare să fie concluzia raportului său. În intervenția ce urmează atari considerente sînt însă ignorate. § ultim al articolului 3 este admis tacit de toate constituțiile, dar în funcție de obiectul vizat și cu condiția legiferării ulterioare de către corpurile reprezentative. Or, concesiunea, prin natura ei, reclamă „o matură discuțiune", care exclude urgența, căci angajează „pe mult timp viitorul".

---

[23] Convertită în satiră, concesiunea Godillot era definită în *Lexiconul de expresii parlamentaro-guvernamentale* ținut de „Nikipercea" drept „Tratat de economie sau echiparea armatei în străinătate de general Zero, revăzut și adăugit cu note și conturi de G. Godillon" [sic!], 3 martie 1863.

[24] Articolul în speță fusese inspirat și justificat după Constituția austriacă din 4 martie 1849.

M. Kogălniceanu amintește, în treacăt, ca un memento, că și Schmerling în Parlamentul austriac a căutat să dea o interpretare asemănătoare în ceea ce privește bugetul statului, și sfîrșitul ministerului său s-a datorat tocmai acestei teorii. Cît privește conjunctura politică, ea nu trebuie absolutizată. Capitaliștii sînt „hazardoși" ; ei au sprijinit pe greci la 1821 și pe americani — nordiști și sudiști deopotrivă — în războiul de secesiune. Așa că neîndoios românii vor găsi bani pentru a încheia o convenție legală, iar nu piezișă. Apoi acceptarea concesiunii crea un precedent care diminua periculos prerogativele corpurilor reprezentative. Senatul — păstrătorul „pactului fundamental" — ca și Adunarea s-ar vedea reduse la zero dacă guvernul ar legifera după bunul său plac [25].

Ultima intervenție de rezonanță a lui Kogălniceanu în timpul domniei principelui Cuza privește constituirea gărzii orășenești. Reclamată de unii ca mijloc de amenințare a guvernului [26], de alții pentru imitarea servilă a francezilor, această creație își făcea loc cu greu în sistemul organizatoric românesc.

Principial, Kogălniceanu este potrivnic gărzii orășenești, în care vedea, ca și alții, o armă periculoasă în mîna liberalilor, un ferment de dezordine și tulburare. Apoi ca modalitate practică, constată Kogălniceanu, ea nu putea fi organizată din lipsă de oameni, de vreme ce proiectul preconiza că sînt exceptați soldații din armata regulată, milițienii și dorobanții[27].

Dar atacul său se concentrează cu toată vigoarea pentru combaterea articolului 49, care stabilea instituirea unui impozit asupra „familiilor avute", în cazul cînd nu ar fi avut membri în garda orășenească.

Ideea egalității în fața legilor și impozitelor, statornicită de Convenție, exclude, după opinia sa, vreun privilegiu pentru pauperi. A acționa altfel înseamnă să se instaureze ptochocrația — domnia săracilor — , care din punct de vedere principial echivalează cu răsturnarea echilibrului social. Mai mult, un asemenea text de lege, în mîna unui guvern „extremist", ar îngădui ca cineva să se suie la tribună „cu un drapel roșu" și să strige : „L'impôt sur les riches" !

Perspectiva aceasta, creionată în fața unei Adunări, beneficiară ea însăși a unor privilegii incontestabile, de către un om care se manifestase *urbi et orbi* ca sprijinitor al țăranilor, ca dușman al stărilor de lucruri revolute de expresie feudală, are darul să forțeze mîna senatorilor. Articolul 49 este suspendat.

Nu este aici o exprimare singulară. M. Kogălniceanu va reveni adesea asupra ei. Odată cu împroprietărirea țăranilor pentru el „problema socială" este rezolvată. Restul nu înseamnă decît dexteritate în elaborarea unei legislații menite să consolideze situația existentă.

---

[25] În același spirit au vorbit Constantin Bosianu și Gheorghe Costaforu.

[26] În ianuarie 1864 opoziția din Cameră ceruse garda motivînd explicit că dorește ca Adunarea să aibă armata sa proprie pentru a lupta împotriva puterii executive.

[27] Ministrul de război propunea o soluție însăilată : cum legea milițiilor nu se putea aplica pentru că nu existau fonduri, disponibilitățile umane astfel apărute puteau constitui garda.

Aceeași contradicție descoperă Kogălniceanu și în proiectul de lege, discutat în aceeași sesiune, care cerea un contingent de 4 000 oameni din clasa 1864—1865, cînd în realitate rezervele erau doar de 500 de persoane. De la început legea ar fi avut un caracter iluzoriu. Or, ca o dogmă, Kogălniceanu cere : „Legile țărei, bune sau rele, sînt legi și trebuie să le păzim pînă se vor modifica prin chipul legiuit". Țările mici — Suedia, Norvegia, România — nu-și pot permite a întreține armate permanente și datoria lor este să întărească milițiile, nu să apeleze la o „imaginară rezervă".

Aflat în avangardă în raport cu judecarea structurilor feudale, el, înfăptuitorul unui şir impresionant de reforme cu conţinut burghez, ajunge la rîndu-i să nu admită devenirea istorică. Panorama unui edificiu social cu o pătură puternică de mari proprietari, avînd rosturi în antreprize productive, cu o burghezie identificată în arendaşi şi ţărani „harnici” şi o ţărănime proaspăt împroprietărită — pe care avea să-l evoce în repetate rînduri — este pentru Kogălniceanu *summa* în materie de organizare statală.

Domnia principelui Alexandru Ioan Cuza se termină printr-un „coup déshonorant”, cum denumeşte Iorga gestul conspiraţiei eteroclite care la 11 februarie 1866 îl înlătură de pe tron pe cel care simboliza în conştiinţa naţiunii Unirea.

Dacă făptuitorii nu s-au acoperit de glorie prin detronarea principelui, actul lor, privit în perspectiva istorică, coroborat în primul rînd cu intenţiile public exprimate de Cuza de a împlini recomandările Divanurilor ad-hoc pentru aducerea unui principe străin, pune capăt unei situaţii devenite critică [28].

Dificultăţile interne, de ordin financiar în primul rînd [29], recriminările din străinătate, izvorîte mai ales din interesele opuse pe care le nutreau marile puteri la Dunărea de Jos, făcuseră poziţia principelui Cuza intenabilă.

Ar fi nedrept să i se ceară acestuia mai mult decît a dat [30]. Probitatea desăvîrşită, patriotismul, trăirea acută a realităţii fac din Al. I. Cuza o personalitate a epocii sale. Dar rolul său se epuizase. Era un sentiment pe care îl încerca în primul rînd el însuşi; şi modul demn în care s-a comportat în împrejurările nenorocite din noaptea de 11 februarie a impus respect chiar inamicilor.

Formula politică corespunzătoare corpurilor legiuitoare care i-a urmat lui 11 februarie este un succedaneu balcanic al unei instituţii făurite în focul revoluţiei franceze: Constituanta. Deschisă la 9/21 aprilie 1866, aceasta avea să elaboreze o nouă constituţie, considerată în litera ei cea mai liberală din Europa şi care statua de fapt regimul burghez. Un aşezămînt electoral, a cărui interpretare se va dovedi necesară în sesiunile imediat următoare, ca şi o serie de legi adiacente celor edictate în vremea lui Cuza completează agenda de lucru a Constituantei.

Am arătat în altă parte [31], într-o formă succintă, cum au decurs discuţiile în Constituantă în legătură cu validarea mandatului lui M. Kogălniceanu. E de observat, cu interes şi amuzament totodată, că violenţa criticilor este invers proporţională cu valoarea persoanelor care le-au formulat. Mulţi, chiar dacă n-au fost direct afectaţi de vreo măsură a atotputernicului prim-ministru, acţionează ca oile lui Panurge, se înscriu în corul general al vociferărilor, sperînd într-o himerică oră de celebritate. Aşa procedează Sihleanu, Racoviţă, Pîcleanu.

---

[28] Vezi toate declaraţiile lui Cuza în acest sens la A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 53 şi urm. p. 80–81.

[29] Încă la 8/15 iunie 1865 o corespondenţă din Bucureşti adresată foii „Le mémorial diplomatique” (Paris) prezenta situaţia României cu accente de Pythie: dezorganizarea e generală, bancruta iminentă, administraţia neputincioasă.

Să mai adăugăm nemulţumirile zarzavagiilor din Bucureşti, izbucnite la 3 august 1865 şi amplificate cu pricepere în ochii observatorilor străini la proporţii de revoluţie.

[30] „Nu mai putea produce nimic egal cu ceea ce produsese”, constata cu surprinzător pesimism şi marele său admirator Cezar Bolliac, în foaia „Trompeta Carpaţilor” încă la 24 februarie 1865.

[31] Infra p. 99.

Era o reacție pripită de contestare oarbă a tot ceea ce se înfăptuise în timpul domniei lui Cuza. Valul de persecuții s-a abătut violent asupra întregului aparat funcționăresc folosit atunci, cu precădere asupra moldovenilor [32].

Pentru unii măsurile restrictive au însemnat încheierea carierei, sărăcia, privațiunile, într-un cuvînt ostracizarea. Pentru Kogălniceanu tentativa de a-l îndepărta de pe băncile Adunării a avut un efect contrariu. I-a dat, după propria expresie, „Moldova întreagă", acea Moldovă ce se considera vitregită după Unire. Trei colegii electorale, cu simțul infailibil al mulțimilor, l-au desemnat deputat. În loc să-l doboare, procedarea Constituantei l-a înălțat. Dealtminteri chiar un membru al ei, Nicolae Ionescu, o socotise drept „ferocitate". Sentimentul biruinței răzbate în discursul rostit la 25 noiembrie 1866. E o filipică construită după toate regulile genului. Impostarea se face brusc, printr-o succesiune alertă de dovezi irefutabile: Constituanta l-a exclus pe nedrept „ca ales respins [...], ca ziarist [...], ca om de stat[...], ca particular". L-a înjurat, fără să fie față, „i-a atacat moralitatea fără dovezi". Și toate acestea izvorîte, cum observă cu înțelepciune, din faptul că la o răsturnare de tron „e cu neputință ca pasiunile politice să nu înjosească într-o parte sau în alta cumpăna dreptății". Membrii Constituantei, „strîmbi și nedrepți", l-au declarat imoral, țara însă, în care a trăit, care l-a cunoscut, l-a făcut mandatarul ei.

După ce fusese apărat de unii sincer, de alții perfid, M. Kogălniceanu încheie declarînd ca un act de mare prudență, de patriotism și de „onoare" a nu invoca momente atît de proaspete și generatoare de tulburări cum sînt 2 mai și 11 februarie.

Felul cum au reacționat în Adunare în fața „cazului Kogălniceanu" a însemnat pentru mulți deputați un certificat de atitudine civică, de moralitate politică. Pe lîngă cuvintele pompoase, pe lîngă izbucnirile teatrale ale unui Sihleanu sau chiar Blaremberg [33], balanța atît de sensibilă a laudelor și invectivelor este reechilibrată de Petru Grădișteanu: „Declar în această Cameră că aș fi mîndru să fi putut purta crucea lui 2 mai [...] 2 mai este un catehism politic din cele mai liberale, este democrația în deplina ei vigoare".

Epoca de regenerare a națiunii române începută la 1859 marchează declanșarea unui proces de instituționalizare intensă în spirit burghez, de modificare adîncă a raporturilor sociale de expresie feudală. Se pun în discuție o serie de principii liberale ce erau deja bunuri cîștigate pentru societatea franceză, engleză sau germană. Receptivitatea lui Kogălniceanu la ele se realizează în mod creator, le vrea adaptate la realitățile românești, dependente de tradițiile existente și codificate în așa fel încît să dureze. Liniile directoare ale discursurilor lui Kogălniceanu privesc, în mare, consolidarea regimului burghez, prin întărirea proprietății, aplicarea riguroasă a legislației adoptate în anii 1859—1864, întărirea națiunii române, promovarea unei politici externe de neutralitate și demnitate națională.

Împrejurarea că este un timp ministru, apoi deputat, îi oferă lui Kogălniceanu posibilitatea să se manifeste în două ipostaze: apărător al teoriilor constituționale care conferă puterii executive preemțiunea în materie legislativă (și subsumat în lansarea concesiunilor, solicitarea de credite etc.) și deputat, trecînd de cealaltă parte a baricadei, susținător fervent al lărgirii prerogativelor forurilor reprezentative pe potriva rolului și rostului lor în țară.

---

[32] La unele ministere, ca cel de lucrări publice, din 20 de moldoveni, 19 au fost epurați. Este cifra dată chiar de Kogălniceanu, care informa, în 1867, Adunarea că deține situația completă a tuturor celor destituiți.

[33] La 2 mai acesta își dăduse o zgomotoasă demisie din postul de procuror la Curtea de casație, căci „sanctuarul legilor este violat". Vezi pentru el lucrarea apologetică datorată lui Ch. Suliotis, *Nicolae Blaremberg. Omul și faptele lui*, I—II, 2 vol., Brăila, 1894.

Camera în care activează Kogălniceanu în anii 1866—1868, produs al legii electorale din 1866, avea, după aprecierea unor contemporani, o fizionomie tricoloră : o treime partizani ai lui Cuza și separatiști moldoveni, o treime guvernamentali și o treime liberali. Această împărțire, datorată lui I. C. Brătianu [34], îi pare lui Kogălniceanu arbitrară. Profilul politic al deputaților ține de temperament, culoarea lor e în funcție de proiectele aflate în dezbatere. El însuși, considerat în general „liberal moderat”, era taxat ca retrograd, o „rugină” în ianuarie 1868, pentru că epoca lui de glorie fusese cea a Statutului. În același timp însă moldovenii, a căror cauză o apăra cu ardoare în Adunare (pentru transferarea Curții de casație la Iași, dotarea cu căi ferate etc.), îl declarau „democrat”. Etichetările sînt prin urmare labile. În Adunare important este să fie susținute „legile bune”. Din acest punct de vedere Kogălniceanu se definește ca aparținînd „fracțiunii libere și independente”, neîncadrat în vreun partid anume. Aderarea la pactul de la „Concordia”, *agreement* menit să polarizeze elementele liberale — previne el —, nu-l înregimentează necondiționat partidului liberal.

O cercetare statistică a voturilor obținute de proiectele de legi puse în dezbatere în sesiunile 1866—1867 și 1867—1868, aflate în atenția noastră, dă rezultate deconcertante. Fluctuații permanente, subdivizarea fracțiunilor, modificarea totală a scrutinului în urma unor intervenții poncife, retractările singulare atestă lipsa de fermitate în conduita politică, fac anevoioasă descifrarea unor grupări politice distincte, atestă, în ultimă instanță, lipsa de personalitate a unui număr apreciabil din deputații Camerei.

Creația lui M. Kogălniceanu este îndeobște cunoscută în accepția ei istoriografică și literară, deci un element științific și o transfigurare artistică. Timpul redus pe care l-a consacrat într-un caz și talentul comun de care a dispus într-altul nu sînt de natură să-l definească. Abia oratoria, domeniu în care se realizează plenar, aduce personalitatea la dimensiunile reale.

Diversitatea subiectelor abordate fac imposibilă ierarhizarea lor. Kogălniceanu nu este „specializat” în chestiuni economice sau în cele de procedură, în cele privind organizarea administrativă sau de apărare a țării. La fel de familiarizat cu întreaga gamă a problemelor aflate în dezbaterea Camerei, el participă avizat la discuții.

Sesiunea parlamentară debutează cu validarea mandatelor — prilej pentru încriminarea recentei legi electorale din iulie 1866 ; ea își dovedise imediat lipsurile și va necesita curînd o lege interpretativă. De fapt, vor fi interpretări „nevinovate”, cum constată Kogălniceanu, derivative pentru a justifica ceea ce se făcuse. În virtutea ei apăruse colegiul al III-lea, al orașelor, de unde printr-o accepție restrictivă fuseseră excluși arendașii, „clasa de cetățeni cea mai folositoare” după credința lui Kogălniceanu. Legea admitea că fac parte din acest colegiu cei ce plătesc un cens de 80 de lei, dar rămînea ambiguă în privința persoanelor care, achitînd un cens echivalent, nu rezidau în orașe. Or, Camera înclinase să-i elimine pe aceşti *extra muros*, întruchipaţi în primul rînd în întreprinzători, căci — cum remarcase Al. Gheorghiu, sintetizînd opiniile unei părţi considerabile a deputaţilor — „nu se reprezintă vapoarele"*.

---

[34] Cf. N. Iorga, *Istoria românilor,* București, 1939, vol. X, p. 38.

Replica lui Kogălniceanu este plină de vervă : „Nu se reprezintă vapoarele, precum nu se reprezintă abecedarele, dară se reprezintă interesele mari industriali". Solidar cu cei care aduc forţa banului, elementul dinamic al societăţii, el sesizează absurdul situaţiei. Colegiul al treilea fusese creat pentru industrie, comerţ şi intelectualitate, dar efectiv în el figurau doar interpreţii lui Pantalon, ai lui Arlequin şi ai lui Pierrot — ca mandatari ai profesiunilor liberale. „Vaporul", acest „domn" al secolului al XIX-lea, trebuie să-şi aibă reprezentanţi în Adunarea României, exclamă el.

În lipsa unui text riguros, în Adunare se invocă „echitatea" drept criteriu suprem pentru validarea mandatelor [35]. Dar aceasta „nu se poate aprecia, nu se poate prinde, nu se poate măsura", e ceva „elastic", „abstract" — demonstrează Kogălniceanu, şi a ridica acest principiu la rangul de dogmă înseamnă ca judecătorii să arunce codicii şi să judece după echitate, aşa cum făcuse ducele de Savoia. Populaţia însă, afectată de noul sistem, „i-a căzut în genunchi" lui Francisc I, cuceritorul ducatului, cerîndu-i să renunţe la judecata echitabilă şi să revină la normele juridice tradiţionale ...

Cît de periculoasă şi inadecvată era substituirea acribiei textului de lege cu echitatea o dovedeşte cu exemplul propriilor adversari politici, pe care îi invocă tocmai fiindcă are „pasiuni politice". Aşa generalul Florescu, intrînd în succesiunea ingrată a principelui Cuza, ca fidel al acestuia, fusese contestat la colegiul I Dîmboviţa. Mai mult şi cu vădită încîntare stăruie Kogălniceanu asupra validării mandatului lui Manolache Costache Iepureanu, cu care se afla într-un tandem politic permanent şi deosebit de incisiv. Dacă „demnitatea personală" îl opreşte a-i fi amic politic [36], obiectivitatea parlamentarului îl obligă să-l sprijine.

În genul oratoric tradiţional, discursul rostit la 13 ianuarie 1868 este o excepţie : apărarea unui adversar. Formal susţine validarea mandatului. În fond însă creionează un portret savant împletit din laudă şi blam, din aluzii şi mărturisiri dezarmante, din ironie şi principialitate.

E o poliţă pe care Kogălniceanu, grăbit, o plăteşte înainte de scadenţa pe care o fixase chiar el : ministeriatul lui Manolache Costache. Fără a-i face „panegiricul", trebuie să rememoreze auditoriului contribuţia acestuia la Unire. Şi aceasta pentru a-l apăra de „pasiunea populară", a cărei victimă riscă să fie în sesiunea de faţă. E cuceritoare bonomia cu care Kogălniceanu, adversar declarat al lui Manolache Costache, se confesează Adunării : a uneltit în fel şi chip la colegiul I Bîrlad, „a lucrat cu toată energia" contra lui, dar truda i-a fost zadarnică pentru că primarul, conştiincios, a rezistat la presiuni. Azi în ţară sînt patru colegii în care alegătorii se împart „după interese, după caste". „Un interes din cele patru" — urmează Kogălniceanu batjocoritor — „face ca colegiul acela să creadă că ideile sale trebuie să se reprezinte de domnul Iepureanu". Alegerea n-a fost contestată de nimeni ; cum o poate face Adunarea, imputîndu-i trecutul „negru", „abisal"? Lucrările colegiului nu pot fi atacate, ar însemna să se renege trecutul partidului liberal din Țara Românească, care a fost totdeauna pentru rezistența legală — „și cîteodată și pentru rezistența ilegală", adaugă malițios Kogălniceanu. Colegiul e suveran în a-și desemna candidații. Și de dragul respectării legalității Kogălniceanu admite prezența incomodă a lui Iepureanu în Adunare. Dealtfel, avertizează el, contestarea s-ar putea întoarce împotriva Camerei, ar face din Manolache Costache un martir.

---

* Citeşte forţa aburului !

[35] Conceptele din sfera eticii nu i se par lui Kogălniceanu suficiente ca să se interpreteze legea. Lui G. Costaforu, care declarase că orice persoană cu bun simţ îi va exclude pe procurori, agenţi prin excelenţă ai puterii executive, dintre eligibili, îi observă sarcastic : „Cînd bunul simţ a cîrmuit vreodată lumea" ?

[36] Vezi asupra cuvîntului acestuia în Constituantă, infra p. 101, nota 3.

Acesta nu-i bucuros de apărare, abjură colaborarea cu Al. I. Cuza, ceea ce provoacă riposta veninoasă a lui Kogălniceanu : e ușor să înșiri „misterele și prolegomenele" lui 2 mai ; dacă se va atinge principiul acceptării deputaților pe criterii politice își rezervă dreptul a face „istoria acelora care au format educațiunea politică a domnitorului Cuza și care l-au adus unde a ajuns".

Problema capitală, care va consuma cea mai mare parte din timpul Adunării și de care, în cele din urmă, depindea aplicarea întregului edificiu legislativ, „legea legilor", rămîne bugetul. Gingășia ei făcea discutarea de urgență — reclamată de unele voci în martie 1868 — de neconceput [37]. Aprehensiunile Constituantei, cu reverberații în sesiunea următoare, n-au putut împiedica numirea lui Kogălniceanu drept raportor general la buget, calitate care îi conferă adesea conducerea discuțiilor, formularea concluziilor, redactarea hotărîrilor.

Proiectul guvernamental prevedea un buget de 150 de milioane de lei (din care 40 de milioane restanțe) cu resurse extraordinare (împrumuturi externe în perspectivă, exploatarea în regie a salinelor etc.). Chiar veniturile ordinare se întemeiau, parțial, pe legi aflate în stare de proiect. Șubrezenia acestui eșafodaj financiar era notorie și autorizarea guvernului să administreze țara cu el, un gest pertinamente aventuros. De aceea comisia bugetară, condusă de Kogălniceanu, respinge creațiile *in futurum* ca părți componente ale veniturilor, căci apărea o condiționare vicioasă : aplicarea bugetelor de votarea acestor legi. Fără a face „aprețiațiuni [...] politice", schimbări sau adăugiri, într-un cuvînt „vizirlîc", cum singur prevenea Adunarea, M. Kogălniceanu, în fruntea comisiei bugetare, animat de un spirit de „dreptate abstractă", intervenise doar în cazul pozițiilor suprimate complet de guvern. E un punct de vedere pe care, cu amenitate, îl va amenda, un an mai tîrziu, I. C. Brătianu. Felicitîndu-l pe Kogălniceanu pentru că nu e obligat să aplice acest buget, „căci și-ar fi mușcat degetele", acesta amintește că parcimonia comisiei mersese la absurd : păstrase unele poziții, dar suspendase toate fondurile !

În rîndul veniturilor în perspectivă intrau împrumuturile externe. Contractarea lor, adevărată oaie neagră pentru toate ministerele, a fost inevitabilă, dar în același timp a adus prejudicii apreciabile. Instabilitatea politică, inerentă începutului, sesizabilă în țară după Unire, conjugată cu fenomenele periodice de criză pe piața creditului european au făcut ca încheierea împrumuturilor externe să fie totdeauna în detrimentul finanțelor noastre și sumele lor să ajungă abia la achitarea de datorii, dobînzi sau anuități. Acestor factori obiectivi li se adaugă ignoranța totală în materie financiară a emisarilor români [38]. Acesta a fost și cazul lui Ion Bălăceanu, care, pripit, contractează în 1866 împrumutul Oppenheim.

---

[37] „Eu am de obicei, cînd votez o lege, să votez pentru țară și o votez astfel ca și cum ar fi pentru mine", declară Kogălniceanu.

[38] Sînt de amintit și zvonurile răuvoitoare, colportate chiar de românii ostili regimului,

Kogălniceanu îi consacră discursul din 14 ianuarie 1867.

Atmosfera era destul de încărcată. Unii deputați, ca Vasile Boerescu, ceruseră votarea bugetului și apoi aruncarea unui vot de blam asupra guvernului — soluție turcească după părerea lui Kogălniceanu, pentru că lovea „în fund", dar cu „săgeți învelite în bumbac". Se mai tipăriseră și difuzaseră abil 2 000 de broșuri cuprinzînd extrasul din raportul general la buget privind acest împrumut, încît opinia publică era manifest ostilă. Primul ministru, Ion Ghica, îi reproșa lui Kogălniceanu, raportor general, publicitatea neavenită. Acesta însă declară apodictic că bugetul se cuvine a fi adus la cunoștința acelei forțe pe care Voltaire o socotea superioară bărbaților de geniu, și anume opiniei publice. Și apoi guvernul, care avea în mînă toată presa, putea respinge așa-zisele „calomnii" conținute în raport. Cît privește purtarea lui Bălăceanu, ea ridica o chestiune de preemțiune. Adunarea poate, peste capul puterii executive, trimite în judecată un agent al acesteia atîta vreme cît guvernul nu și-a luat responsabilitatea faptelor celui intimat, în speță împrumutul. Kogălniceanu nu admite libertatea excesivă ce-și arogase Bălăceanu, pentru că nu voia ca „centrul de greutate al puterii noastre executive să fie la Paris", ca din neștiința unui emisar țara să treacă prin „furcile caudine" ale lui Oppenheim.

Intervențiile lui M. Kogălniceanu în Parlament excelează prin claritate, gradare savantă a argumentelor, susținere robustă, arhitectură armonioasă. Sînt însă cazuri cînd discursul devine stufos, stîrnește nedumerire, ridică dubii dacă, cu bună știință, oratorul nu are rațiuni puternice pentru atari confuzii. Așa de pildă, un an mai tîrziu, în cazul împrumutului Oppenheim, care fusese declarat neconstituțional și ministrul Petre Mavrogheni trebuia să sufere consecințele, Kogălniceanu obiectează că în fața evenimentelor politice, „a luptelor, răsturnărilor, revoluțiunilor" ministrul de finanțe nu-și poate păstra mintea „luminată", de aceea nu poate fi blamat, pentru că blamul folosit prea des „se uzează". Nu poate fi însă nici inocentat, căci a greșit și Camera nu poate încuviința împrumutul.

Kogălniceanu voia astfel, deconcertant, restituirea de către Oppenheim a sumelor ce-i fuseseră avansate, scoaterea guvernului de sub acuzare, dar imputarea restului de bani, fără judecată, să privească pe Mavrogheni [39].

Defalcarea bugetului pe departamente implica întreaga organizare administrativă a țării. Centralizarea și opusul ei continuă să rămînă printre subiectele de discuție predilecte ale Adunării. Anii 1859—1866 coincid cu o perioadă de intensă grefare a instituțiilor europene, franceze și belgiene în primul rînd, pe fondul deja existent. Întreprindere dificilă, care adesea s-a dovedit un eșec. Ideea descentralizării, salutară într-un sistem cu anume rutină birocratică, la noi a generat abuzuri crase. Și autoritatea centrală s-a văzut silită ca în materie de administrare financiară a comunelor să ceară consimțămîntul prealabil al puterii legiuitoare.

Mihail Kogălniceanu nu este partizanul descentralizării excesive. Pentru el guvernul „tare" e o garanție de libertate — profesiune de credință pe care acum, în 1867, o putea exprima doar retoric, dar pe care o tradusese deplin în fapt în epoca Statutului dezvoltător.

Într-un regim politic aflat la începutul organizării administrative de tip burghez descentralizarea nu-i posibilă. Lipsa de practică în materie

---

care dădeau cifre astronomice pentru datoria publică a României. Chiar Manolache Costache anunțase alarmist în Adunare suma de 800 de milioane de lei.

[39] Remarca aparține lui Ion Ghica.

birocratică a personalului parte improvizat, parte avînd studii în străinătate [40], cu o legislaţie neprecizată , cu o moştenire grea de abuzuri şi corupţie risca să transforme administraţia în debandadă.

Această eventualitate devenea îngrijorătoare la Bucureşti, unde consiliul municipal, inspirat de C.A. Rosetti şi I. C. Brătianu, lupta pentru autonomie totală, subvenţionat însă din ... rezervele statului.

Problema administrării capitalei — şi în primul rînd procurarea fondurilor — în opoziţie cu Iaşii reduşi la condiţia unui oraş de provincie decăzut rămîne, indiscutabil, una din temele în care Kogălniceanu pune cea mai mare pasiune, o adevărată *delenda Carthago* a Parlamentului român.

Din dorinţa unei popularităţi ieftine printre cîrciumari şi rachieri, pentru menajarea „spiritului public" personificat de aceştia, acuză Kogălniceanu, municipalitatea Bucureştilor şi eminenţele ei cenuşii menţin accizele la o cotă de cinci-şase ori inferioară Iaşilor şi altor oraşe moldovene. Or, Camera e datoare să intervină în fixarea impozitelor, şi aceasta din multiple considerente : comuna va avea fonduri suficiente pentru lucrările edilitare (şi nu va mai cere statului ajutor pentru onorarea contractului cu Godillot în valoare de 15 milioane lei), pentru plata gardiştilor de noapte, pe care acum o reclamau de la stat [41].

Majorarea accizelor se impunea şi pentru că Bucureştii nu dispuneau de anumite libertăţi, nu erau în situaţia „anticelor comune flamande", trebuiau să admită regimul consular şi străinii nu puteau fi altfel „izbiţi" decît prin contribuţii indirecte [42].

În contrast cu opulenţa Bucureştilor, oraşul cel mai bogat al ţării, cu cele mai scăzute impozite şi cu ... cele mai stăruitoare cereri de ajutor, apar Iaşii, care capătă tot mai mult fizionomia unui oraş de provincie, care vegetează cu nostalgia prosperităţii trecute. Stagnarea afacerilor, desfiinţarea unor instituţii, scăderea valorii bunurilor imobiliare, întreţinerea unei atmosfere separatiste de cîţiva năimiţi din afară, ca junele Nicolae Rosnoveanu, membru al Adunării, făceau ca ieşenii, odinioară campioni ai Unirii, să aibă resentimente faţă de noua stare de lucruri.

Dacă din oportunitate politică în anii 1859—1863 se luaseră măsuri administrative de ridicare a capitalei, pentru consolidarea Unirii, acum venise momentul unui curent invers, de solicitudine a autorităţii centrale faţă de provincie. Şi aceasta în interesul echilibrului social, al stabilităţii interne. În cazul Iaşilor, o măsură de necesitate, „de înaltă prudenţă politică, dezbrăcată de toată poezia atît pesimistă, cît şi optimistă", impunea găsirea unei soluţii compensatorii. Pentru moment aceasta echivala cu transferarea Curţii de casaţie acolo[43]. Era, neîndoios, un succedaneu, care însă avea un caracter intempestiv, căci toate îmbunătăţirile promise Iaşilor (navigabilitatea Prutului, dezvoltarea reţelei şcolare, căi ferate etc.) nu se realizaseră. Capitala de odinioară suferise un şoc de pe urma căruia, la nivelul microcosmosului urban, avuseseră loc mutaţii grave. O sărăcire rezultată din mobilitatea precipitată a numeroase grupuri sociale făcuse — după estimaţia dată chiar de Kogălniceanu — ca 10 000 de persoane, din rîndul meseriaşilor în primul rînd, să ajungă lumpeni. Şi, profetizează Kogălniceanu lugubru, „nimic nu produce resbelul civil decît drapelul foamei, drapelul mizeriei”[44].

---

[40] E de observat că România adoptase, poate prea în grabă, sistemul de organizare financiară de tip francez, care, pentru a-şi da roadele, avea nevoie de timp, de acomodare cu realităţile noastre. Elementul cel mai discutabil astfel importat rămînea creşterea aparatului funcţionăresc, care absorbea o parte considerabilă a fondurilor bugetare.

[41] La mirarea ingenuă a lui I. C. Brătianu că el, „un izvor nesecat de ştiinţă şi de expediente", nu găseşte o soluţie convenabilă, Kogălniceanu, în numele celor de peste Milcov, „cu capul de bou moldovenesc", cere Adunării să respingă fondurile, pentru că se creează un precedent şi salarizarea va fi cerută de toate comunele avînd peste 3 000 de locuitori. Şi, ca să nu lase dubii, depune un amendament redactat la modul condiţional, ceea ce stîrneşte rumoare în Adunare : dacă se admite Bucureştilor plata poliţiei municipale de către stat, atunci în acelaşi mod să se procedeze şi pentru restul oraşelor ţării.

[42] Introducerea accizelor, vînzarea pădurilor, capitalizarea embaticurilor (= arendarea pe termen lung a unui teren, emfiteoză), ridicarea taxelor de import, ca şi crearea unei case de economii şi consemnaţiuni făceau parte din mijloacele pe care Kogălniceanu, încă în septembrie 1864, le recomanda domnitorului ca „remedii" ale situaţiei financiare (cf. A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 356).

În concepţia lui Kogălniceanu, organelor administrative provinciale trebuie să li se îngăduie o anumită iniţiativă, un *self-government*. Aşa la trasarea drumurilor vicinale şi întreţinerea lor, crearea de şcoli, spitale ş.a., puterea centrală urmînd să le vină în ajutor cu fonduri, căci, potrivit legii consiliilor judeţene, veniturile şi cheltuielile erau stabilite „pînă la o iotă” şi orice creaţiune instituţională nouă necesita fonduri corespunzătoare din rezerva de stat. Unii funcţionari judeţeni, prin rosturile pe care le îndeplinesc, devin agenţi ai guvernului, ca medicii — chemaţi să combată epidemiile, epizootiile, să participe la comisiile de recrutare, ca legişti etc. În condiţiile cînd epizootia afecta jumătate din şeptelul existent, cînd ajunsese „o boală normală”, efortul de combatere se cerea generalizat la nivel naţional; apoi, argumentează Kogălniceanu, problema nu se pune doar din punctul de vedere al eficienţei serviciului sanitar (serviciu a cărui structură era cea regulamentară), ci şi din cel al organului care urma să-i salarizeze pe medici. A-i include în statele judeţene însemna subordonarea lor şi pulverizarea autorităţii cu care trebuiau învestiţi, cu precădere într-o ţară ca România, unde noţiunile de igienă nu intraseră încă în natura locuitorilor.

În schimb învăţătorii, „mentorii şi moralizatorii sătenilor”, trebuie să rămînă în subzistenţa comunelor. Kogălniceanu este categoric în această privinţă, şi discursul din 7 februarie 1867 îi oferă prilejul unei ample treceri în revistă a învăţămîntului rural inaugurat sub Alexandru Ghica în Ţara Românească. Acesta impusese o contribuţie de doi lei fiecărei familii pentru întreţinerea şcolii, creînd aşa o obligaţie, dar şi un drept — acela de a avea şcoli şi de a-şi trimite copiii să le frecventeze. Legea comunală şi cea a instrucţiei publice votate ulterior au dispus salarizarea învăţătorilor de către stat şi lipsa de interes a comunelor s-a manifestat imediat, căci practic nu mai există învăţători săteşti. Pentru redresarea situaţiei, Kogălniceanu recomandă salarizarea lor de către comună, crearea de şcoli normale (cere 400 000 de lei în acest scop) şi subvenţionarea masivă a construcţiei de şcoli (1,5 milioane).

[43] Preocuparea lui M. Kogălniceanu pentru fosta capitală a Moldovei era ironizată de „Nikipercea”, care, în articolul *Dragostele domnului Kogălniceanu*, amintea de maimuţa ce şi-a sugrumat puiul tot strîngîndu-l la piept (24 noiembrie 1863). Dealtfel, cum am mai arătat, unii deputaţi considerau că acceptîndu-se transferul se creează un precedent periculos. Ţara seamănă cu femeia fugărită de lupii moldoveni, care, pentru a se salva, le aruncă cîte un copil, declara G. Costaforu.

Kogălniceanu însuşi observa că menţinerea în suspensie a transferării Curţii de casaţie alimenta separatismul. Evident că transferarea nu le putea aduce ieşenilor prosperitatea rîvnită, dar ea ajunsese „o boală”, „un drapel”, aproape îşi pierduse înţelesul primitiv şi se insinuase în chip primejdios în mentalul colectiv.

[44] A. D. Xenopol, care lucrează cu noţiunea de „serie istorică” în accepţia de element definitoriu al unei epoci, observă că decăderea Iaşilor face parte din seria „înapoitoare”, în

Inițiativa și libertatea pe care Kogălniceanu le conferă autorităților provinciale le-am numi „autonomie dirijată”.

Aici este necesară o precizare.

Generația chemată să legifereze în al șaptelea deceniu al secolului trecut își făcuse studiile cu precădere în străinătate, împrejurare ce explică o anumită înclinare spre cosmopolitism, spre împrumutarea cu prea mare ușurință a unor dispoziții aflate în vigoare în Franța, Belgia sau Prusia[45]. Or, în țară exista o tradiție, parțial codificată și care în anumite compartimente dădea roade indiscutabile. În această situație era corpusul de dispoziții întocmit sub Mihail Sturdza, ***Manualul administrativ al Moldovei***, și care, de pildă, asupra poliției rurale (legea asupra ei se afla în dezbatere în sesiunea 1867–1868) oferea soluții incomparabile importurilor străine, caracterizate drept „exotice” de Kogălniceanu și care aveau nevoie de numeroase amendamente pentru a deveni aplicabile la noi.

M. Kogălniceanu manifestă o salutară circumspecție la votarea legilor și cere prelungirea discuțiilor chiar și noaptea, pentru ca textul să fie limpede, să răspundă cu cea mai mare exigență necesităților, să nu se perimeze, să nu fie votat cu „iuțeala vaporului”. Legislator fertil, el însuși a încercat, cu titlu experimental, anumite formule, o mărturisește singur, inspirate din legislația străină. Așa, spre pildă, în legea comunală (cu corespondențe în cea belgiană) a considerat oportună exceptarea a șapte orașe ale țării de sub jurisdicția consiliilor județene. Căci — justifica el —, legea consiliilor județene fiind „o plantă nouă [...], nu am voit să espui eventualităților unei instituțiuni care era să funcționeze pentru prima oară soarta și îmbunătățirea materială a celor șapte orașe principali”. Acum, în 1867, Kogălniceanu cere ca poliția rurală să fie în mîna consiliilor județene, căci acestea, prin centralizare excesivă, fuseseră despuiate de orice prerogativă.

Organizarea și funcționarea poliției rurale au adus în discuție și mult controversata problemă a solidarității comunelor în caz de incendiu, furt etc. Kogălniceanu observă că Adunarea înclină spre această formulă luînd pilda Franței revoluționare ; în anul patru al Republicii, „cînd sabia, furca și toporul se preumbla prin toată Franța”, măsura se impusese în lupta împotriva șuanilor. Numai că la noi asemenea „boală socială” nu exista, prin urmare principiul era neavenit[46].

De fapt aici Kogălniceanu caută un efect oratoric, stigmatizînd importurile instituționale făcute fără suficient discernămînt, pentru că în realitate, așa cum singur relevă mai departe, solidaritatea funcționa în țara noastră. Abolirea ei se impunea însă întrucît România revenise la sistemul străvechi, comun popoarelor latine, întemeiat pe proprietate quiritară, „stabilă”[47].

Unul din bugetele cele mai vitregite rămînea cel al culturii. Kogălniceanu, partizan al menținerii creațiunilor din sfera învățămîntului,

---

opoziție cu cele de progres : regenerarea, impactul culturii franceze, consolidarea autonomiei (*op. cit.*, p. 224 și urm.).

[45] Francezii înșiși formulau anume rezerve : „Mais les vieilles habitudes des Roumains, certains intérêts s'accommodent-ils aussi bien de l'introduction universelle de notre système de gouvernement”? („Le Siècle” din 2 septembrie 1862 ; cf. A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 207, nota 144).

[46] Ar fi ca și cum s-ar lua sînge tuturor deputaților, numai pentru că unii îl au prea iute — remarcă amuzat Kogălniceanu.

[47] Modificarea se operase în ceea ce privește tocmelile agricole, unde contractele se încheiau individual, nu cu „totimea” satului.

chiar dacă nu dădeau totdeauna rezultate satisfăcătoare, pledează energic pentru omogenizarea și întărirea rețelei de școli rurale, școli profesionale, gimnazii. Și o face ca reprezentant „al clasei burgheze, a comercianților, a popilor și a dascălilor".

Școala de poduri, cea de agricultură de la Pantelimon, de meserii de la Iași sau cea de medicină trebuie să fie pepiniere de specialiști, de tehnicieni. Singurul criteriu care contează în selectarea elevilor ce vor beneficia de burse în străinătate — și aici este categoric — rămîne valoarea. A-i prefera pe cei lipsiți de mijloace materiale înseamnă privilegierea săracilor, ptochocrația, afectarea echilibrului social. În același timp trebuie combătută segregația, și M. Kogălniceanu se ridică, cu riscul impopularității, împotriva divagațiilor antisemite proferate de Aricescu sau Cezar Bolliac, care cereau excluderea evreilor de la concursurile pentru burse.

Reducerile bugetare operate între 1860 și 1867 afectaseră profund corpul profesoral. În unele cazuri, amintește Kogălniceanu cu reproș, atinseseră sută la sută din salariu. Or, în interesul consolidării regimului, profesorii trebuie să se simtă atrași de meserie, să fie feriți de griji materiale, să nu migreze spre posturi administrative minore, dar mai bine remunerate; îi vrea „dobîndiți cu inima și cu sprijiniul lor [...] moral" spre apărarea regimului, iar nu revoltați. Și la această situație se ajunge dacă vor fi în continuare supuși economiilor bugetare. „Totdeauna cei strîmbătățiți se revoltă", avertizează el.

Arătam mai sus că discuția la buget echivala într-un fel cu tabloul schemelor de funcționare ale tuturor instituțiilor.

În sfera învățămîntului superior facultatea supusă celei mai stăruitoare atenții rămîne cea de drept. Era o împrejurare firească, pentru că adaptarea rapidă a instituțiilor burgheze, elaborarea unei legislații care să pună de acord fondul existent cu aportul extern reclamau un corp cît mai bine pregătit de juriști. Din păcate, entuziasmul de care erau cuprinși unii deputați, mania schimbărilor la alții, inovația de dragul inovației creau un perpetuu provizorat. Așa Gheorghe Mîrzescu propunea fantezist, din rațiuni de economie, să se creeze un post de suplinitor pentru disciplinele drept civil, drept roman, drept comercial — utilizabil în cazul îmbolnăvirii titularilor. M. Kogălniceanu se îndoiește că vor găsi o asemenea pasăre măiastră și apoi de la acest cumul, prin absurd, s-ar putea cere desființarea Ministerului Lucrărilor Publice sau unificarea celui de justiție cu cel de externe și așa, *nec plus ultra*, s-ar putea, din ușurătate, restructura întregul aparat administrativ al țării.

O temă care revine cu stăruință în oratoria lui Kogălniceanu privește consolidarea națiunii române, interesul pentru o politică de demnitate națională. Și în acest context piesa de excepție rămîne intervenția deosebit de incisivă îndreptată împotriva lui Ion Ghica. Este o lecție de „educație politică" pe care un „maist" o servește unui „februarist" [48].

Ghica îl felicitase printr-o telegramă pe contele Andrassy cu ocazia alegerii sale ca prim-ministru al Ungariei, și acesta se grăbise s-o dea publicității, apreciind-o drept o marcă de vasalitate a Principatelor Române. Ba foaia „Independența română", inspirată de semnatar, comenta cu ingenuă încîntare că cel dintîi care îl felicitase pe noul prim-ministru fusese omologul său român.

---

[48] *„Ce vil el misérable intriguant pour avoir organisé le 11 Février*, cum îl stigmatizează, cu exagerată asprime, Al. Papadopol Calimach (cf. A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 80).

Telegrama, observă Kogălniceanu neîndurător, a depășit înțelesul unui act de civilitate și a însemnat o cruntă lovitură pentru românii din Transilvania, căci Ungaria, luptînd împotriva asupririi austriece, promovează „toate maximele de jug și de împilare pe care le profesa aceea în timpul principelui Metternich". Ungaria ignoră principiul „cel mare" al secolului al XIX-lea, principiul naționalităților. Ea nu admite decît revendicarea teritoriilor aflate odinioară sub coroana sf. Ștefan. Kogălniceanu nu întrevede o politică aventurieră, de a declara război Ungariei, dar nici nu poate admite gesturi echivalente cu acte de supunere. Dealtfel, dreptul istoric poate fi invocat deopotrivă de români, căci Transilvania, parte din vechea Dacie, n-a fost niciodată cucerită de unguri.

Telegrama prin urmare trebuie privită sub beneficiu de inventar și exprimate *coram populo* „sentimente de simpatie și conaționalitate" pentru românii transilvăneni, căci — *à bon entendeur salut!* —, dacă se încearcă realizarea planurilor „ce se presupun ale guvernului maghiar contra națiunii române de peste Carpați", atunci se vor găsi destui în România care să facă „ceea ce a făcut serbii din principatul serb pentru serbii din provinciile coroanei sf. Ștefan".

Simțul acut al demnității naționale, al independenței față de Turcia îl fac pe Kogălniceanu să ceară insistent în Adunare ca România să participe la Expoziția universală de la Paris. Pentru prima oară, grație bunăvoinței lui Napoleon al III-lea, România avea pavilion separat. După 13 ani de străduințe și lupte cu cerbicia Porții, țara noastră era în măsură a face ca drapelul ei „să fîlfîie pe lîngă drapelele tuturor statelor independente"[49].

În interior deopotrivă existau probleme care își așteptau grabnic rezolvarea și care implicau direct configurația națiunii române. În urma războiului Crimeii o parte a Basarabiei reintrase în hotarele românești. Populația de aici avea un regim juridic aparte, confirmat prin Statutele dobîndite în timpul stăpînirii rusești. Or, acum se impunea extinderea legilor românești. Kogălniceanu făcuse un început în acest sens în timpul guvernării sale.

În același spirit tratează oportunitatea construirii de școli în Dobrogea, „care e țară română", pentru păstrarea și consolidarea elementului românesc acolo.

O atenție particulară reclama situația evreilor. Goniți de pogromurile îndreptate împotrivă-le în Rusia și Polonia, aceștia veneau în valuri pe pămîntul ospitalier al României. Compoziția eteroclită a imigranților generase aprehensiuni, resimțite și în Adunare, unde Kogălniceanu, adept al școlii iluministe, liberal în sensul deplin al cuvîntului, cere integrarea „germenilor străini" națiunii române, avînd drept criteriu precumpănitor valoarea. Reclamînd drepturi egale cu românii, populațiile alogene trebuie să aibă deopotrivă obligații, și el va combate vehement încercările de sustragere la efectuarea stagiului militar prin răscumpărări bănești, ca și acelea de dezvoltare a unei vieți comunitare claustrate, necontrolate de stat. E de observat, neîndoios, că M. Kogălniceanu rămîne, pe alocurea, prizonierul unor concepții limitate, proprii clasei stăpînitoare. Astfel, pe lîngă recunoașterea spiritului întreprinzător al unei părți a populației evreiești și implicit a avantajelor ce puteau decurge de aici pentru economia romănească, el, evident la modul dilatoriu, refuză prezența unor elemente străine pe care împrejurări adverse le îndreptau spre noi.

---

[49] Produsele expuse erau mai mult decît modeste și totuși, poate din comizerațiunea organizatorilor, românii obțin trei medalii de aur, nouă de argint și 35 de bronz.

Pe aceeași temă a consolidării naționalității române, Kogălniceanu trece de la general la particular, în discuțiile nominale privind împămîntenirile și naturalizările. Potrivit tradiției de ospitalitate, cultivată de totdeauna la noi, împămîntenirea românilor născuți în străinătate, întemeindu-se pe principiul „elastic" și „abstract", cum remarcă Kogălniceanu, al echității, se putea face la o simplă cerere adresată Camerei de postulant. Astfel înțeleasă, legea era „cea mai liberală din toată Europa", dar risca să aducă prejudicii și Kogălniceanu observă circumspect: „După ce am început să fim și noi mîndri de naționalitatea noastră, acum din toate părțile toți strigă : sînt român !" Calitatea de român nu se poate justifica doar prin acte, argumentează el, cel implicat trebuie să facă dovada că simte românește, că se identifică cu aspirațiile, cu idealurile, cu crezul românilor. De aceea unul ca Procopie Sgrumala, profesor și apoi primar la Galați, care îi favorizase totdeauna pe greci, nu putea rîvni la titlul de cetățean român [50].

Inerția politică a lui Sgrumala — „n-a fost nici unionist, nici separatist, n-a fost de nici un partit" — i se pare o culpă gravă. Solon, la Atena, pedepsea cu asprime asemenea „ermafrodiți", urmează el; a-i primi în rîndul cetățenilor țării înseamnă încuviințarea pasivității politice, a sinecurei, a parazitismului în cele din urmă.

Păstrarea monumentelor istorice, editarea documentelor, stabilirea armoariilor se înscriu pe aceleași coordonate de afirmare a unui naționalism plin de patos și elevație spirituală propriu lui Kogălniceanu.

În legătură cu monumentele istorice de factură religioasă, el profesează principii îndrăznețe, ce se vor materializa tîrziu, după cel de-al doilea război mondial. „Societatea modernă crede că chemarea cea mai mare a omului e de a munci", astfel încît existența călugărilor, care socotesc că singura îndatorire pe pămînt este „a se ruga la Dumnezeu", a devenit parazitară. De aceea, pledează Kogălniceanu, se impune o prealabilă clasare a monumentelor. Cele de valoare istorică națională să se restaureze adecvat, restul așezămintelor religioase (mănăstiri, chinovii, sihăstrii) urmînd a fi afectate pentru școli, spitale, reședințe administrative. Aprehensiunea față de tagma călugărilor este categorică : „Cînd va veni momentul ca să nu văz [...] comunități monahale, aș socoti un mare progres pentru țara mea [51].

Pentru el există o delimitare netă între zidirea ca atare și cei pe care-i adăpostește. De aceea cînd susține un amendament, împreună cu Gheorghe Magheru, pentru restaurarea mănăstirilor Cozia, Tismana ș.a., și Constantin Grădișteanu îi observă malițios că se erijează în sprijinitor al „claselor părăsite", în speță călugării, replică dur că nu înțelege să fie „curtezanul" călugărilor, lingușitorul lor; nu din spirit de „clopotniță" cere restaurările, ci pentru prezervarea valorilor culturale ale patriei [52].

---

[50] Cineva invocase numele de Naramza al mamei acestuia, ca dovadă a calității sale de român. Dar, observă Kogălniceanu șăgalnic, nici în România, nici în Macedonia nu sînt naramze. Și apoi, dacă cineva se numește Portocalia, aceasta este o probă de naționalitate?

[51] M. Kogălniceanu elaborase în 1860 o lege prin care desființa două mănăstiri și 28 de schituri. Totodată va cere măsuri restrictive împotriva călugărilor, oameni abstrași vieții sociale; în cazul unor schituri de maici admite, de pildă, funcționarea lor doar pe timpul vieții pensionarelor.

[52] Epitetul de curtezan, pe care singur îl deduce din remarca lui C. Grădișteanu, îl face să spumege și să declare ritos : „N-am făcut parte niciodată din clasa boierilor", *id est* a curtezanilor.

Activitatea sa istoriografică își găsește ecoul și în Adunare, unde, la 14 februarie 1867, trecînd în revistă fondul arhivistic național, destul de modest, atrage atenția asupra documentelor din colecția Radziwill interesînd Moldova, ca și asupra eforturilor împlinite cu „religiozitate" de B. P. Hasdeu în editarea documentelor privitoare la români [53]. Concluzia însă este amară : „Nu avem o istorie întemeiată pe acte și documente". Nu există nici măcar una consacrată vieții domnitorilor și războaielor, necum una „ilustrînd viața privată, obiceiurile și moravurile țării în diferite epoce". Singurele lucrări prin intermediul cărora românii sînt cunoscuți se datorează străinilor sau cronicarilor.

Aceeași suprafață științifică îi îngăduie redactarea unui raport concis, urmat de o intervenție doctă privind fixarea armelor țării. E o demonstrație de erudiție, în care își poate permite ușor să respingă propunerile fanteziste ca stema României să reprezinte „o cartă a libertății" ornată de coroana casei de Hohenzollern (aparținînd lui Nicolae Ionescu, dornic de „repudiere a reminiscențelor trecutului") sau temerile absurde că includerea soarelui și lunei în armoarii ar însemna vasalitate față de Turcia. Kogălniceanu simte o adevărată plăcere de a argumenta și discursul curge lin, convingător, ca o captivantă lecție de heraldică. Semne ca vulturul (arma tuturor popoarelor de gintă latină) sau bourul trebuie menținute pentru că atestă o tradiție, în vreme ce luna și soarele, ce figurează de șapte secole în stemele celor trei țări române, constituie o dovadă de continuitate.

În epocile de regenerare națională, ca cea din deceniile șapte-opt ale secolului trecut, toate resorturile sociale sînt solicitate la maximum. Personalitățile care le definesc lucrează sub tensiune și accelerarea anumitor procese, salutară în fond, căci contribuie la realizarea saltului calitativ absolut necesar progresului, împiedică finisarea unor acte. Cele mai vulnerabile din acest punct de vedere rămîn legile, forma cea mai expresivă și mai concisă în care se exprimă spiritul uman.

Ca deputat, în sesiunea 1866—1867 și 1867—1868, Kogălniceanu va relua o serie de probleme majore, a căror rezolvare parțială se operase în vremea Statutului sau care fuseseră amorsate în acel timp.

Și o face din rațiuni multiple.

În temeinicia legilor, în claritatea și eficiența lor vede o garanție de stabilitate, de pavăză contra unui dezechilibru social.

Ca „om a lui 2 mai" e dator să-i apere creațiile. Dacă o vreme s-a „efasat", a rămas în umbră, pentru a nu dezlănțui patimi în mod inutil, a venit clipa, acum, în 1868, să riposteze, să aducă argumente stigmatizatoare, să răspundă celor care blamau cu violență Statutul, dar care, ironia soartei, erau principalii săi beneficiari, căci intraseră în forul legislativ grație lui.

În sfîrșit, o datorie sacră îi impunea lui, colaboratorul cel mai apropiat al principelui Cuza, să apere actele politice din domnia acestuia, să liniștească spiritele obsedate de marota unui „partid cuzist" care ar unelti pentru revenirea celui detronat [54]. M. Kogălniceanu va declara categoric că principele Cuza e destul de inteligent spre a înţelege că nu mai poate juca alt rol „decît în istorie" şi, dacă cumva i-ar veni „o idee nebunească" de reîntoarcere, el însuşi ar alerga la hotar să-l oprească. Dar, dacă omul nu-şi mai găsea rostul, idealul pe care îl reprezenta trebuie să dăinuie. Şi Kogălniceanu protestează indignat cînd Adunarea, ingrată, ţinuse şedinţă la 24 ianuarie 1867, ca în oricare zi de lucru. Ne era nevoie, respinge el cu dispreţ recomandarea lui Gheorghe Brătianu, de un proiect de lege special; Unirea s-a produs „prin vocea poporului[...] şi poporul României, prin reprezentanţii săi, a proclamat odată pe 24 Ianuarie o sărbătoare naţională"[55].

---

[53] B. P. Hasdeu avea să-și exprime recunoștința în prefața la volumul al III-lea, din 1867, al „Archivei istorice a României" : „Discursurile domnilor deputați Kogălniceanu, Nicolau Ionescu și C. Aricescu în privința « Archivei istorice » sînt prefața cea mai elocventă ce s-ar putea pune în fruntea acestei publicații și totodată prefața cea mai măgulitoare pentru persoana redactorului în favoarea căruia, anume și motivat, fu provocat votul din 14 februariu".

[54] Majoritatea actelor legislative ale domniei lui Al. I. Cuza sînt supuse, imediat după detronare, unei critici acerbe, invocîndu-se în primul rînd neconstituționalitatea lor. Vezi așa

Relaţiile sociale statornicite odată cu promulgarea legii rurale sînt invocate de Kogălniceanu în sesiunea 1866—1867, cînd Adunarea era confruntată cu situaţia desperată în care se aflau ţăranii din cauza calamităţilor naturale (inundaţii în 1864 şi 1865 şi secetă în 1866).

Măsurile preconizate de guvern — crearea de comitete filantropice, iniţierea de lucrări publice, folosirea discreţionară a economiilor judeţelor, reţineri din apuntamentele funcţionarilor şi reduceri de pensii — i se par un atac împotriva proprietăţii. Unica soluţie rămîne respectarea tocmelilor agricole. Efect negativ al reformei agrare, tocmelile generau o nouă dependenţă faţă de proprietari, dependenţă în care statul, pretins liberal, nu voia să intervină. Kogălniceanu este fără echivoc: pentru a scăpa de foamete ţăranii trebuie să încheie tocmeli agricole, să nu-şi vîndă iarna forţa de muncă la trei, patru proprietari şi primăvara să se ducă la al cincilea care-i plăteşte cu bani gheaţă; legaţi de litera contractului — bazat pe „preţuri potrivite", dar pe care statul nu înţelege să le tarifeze —, ţăranii vor depăşi criza. M. Kogălniceanu e silit să recunoască adevărul că tocmelile devin adesea, cu titlu de „excepţiune", în mîna unor proprietari, „cămătă din munca omului". Totuşi legătura tocmelii rămîne în concepţia sa unica modalitate ca proprietarii să-şi deschidă magaziile, să acorde credite şi sămînţă ţăranilor aflaţi în lipsă. Adaugă apoi „actele de generozitate" ale marilor proprietari, invitaţi să dea 3—5% spor la impozitul funciar.

Este aici o recunoaştere indirectă a deficienţelor legii rurale şi totodată o concepţie net capitalistă de exploatare a forţei de muncă a ţăranului, de proletarizare a sa.

Legea rurală adusese o rezolvare de moment a problemei agrare. Prin aplicarea ei se realizaseră, indubitabil, mutaţii sensibile în societatea românească. Desigur, cum notează undeva Kogălniceanu, „legile au trebuinţă de mai mult timp ca să producă rezultate mîntuitoare"; totuşi în anii imediat următori s-a simţit nevoia unor corective, pe de o parte pentru trecerea sub garanţia statului a despăgubirilor ce urmau să le primească foştii proprietari, iar pe de alta prin găsirea de noi surse de împroprietă-

---

broşura *Assemblée éléctive de la Roumanie. Le gouvernement du prince Cousa jugé par ses amis*, Paris, 1866, 16 p.

[55] Faţă de succesorul lui Cuza, acum, la început de domnie, M. Kogălniceanu manifestă o rezervă înfăşurată în retorism. Cînd în ianuarie 1868 se discută adresa de răspuns la mesaju tronului, după cîteva fraze de circumstanţă asupra capacităţii lui Carol, se opune introducerii frazei: „Naţiunea nu va uita niciodată că în împrejurări grele măria-ta ai rămas nestrămutat în hotărîrea de a păstra neclintite libertăţile publice". Ca om politic declară că „împrejurările grele" sînt chestiuni de apreciere şi nu vede în domnia de aproape doi ani a acestuia atari momente.

Apoi pentru aceeaşi perioadă Adunarea, curtenitoare, salutase funcţionarea „instituţiilor liberale" care schimbaseră faţa ţării. Or, cele patru guverne care s-au succedat n-au făcut nimic; în Moldova domneşte aceeaşi sărăcie, tămăduită doar cu „făgăduinţi multe, negreşit sincere".

rire a categoriilor recent formate — spornicii, însurățeii — și îndrituite la primirea unor loturi de pămînt.

Legea de vînzare a unei părți din bunurile statului venea să împlinească aceste trebuințe. Afectiv ea producea îngrijorare, pentru că, așa cum remarca Kogălniceanu, se desfăceau proprietățile, bunuri naționale apărate „cu gelozie" de generațiile precedente. În același timp se impunea o constatare amară, dar adevărată : statul era cel mai prost gospodar și toate aceste bunuri (terenuri cultivabile, imobile ș.a.), judicios exploatate, puteau produce venituri de patru-cinci ori mai mari decît acum. Vizionar, Kogălniceanu le vrea transformate în „mijloace de apărare a naționalității, materiale de război, fortărețe, flotile, căi ferate, șosele".

Mihail Kogălniceanu își concentrează întreaga atenție elaborării unei legislații menite să întărească statul, să prevină o zguduire socială. Teama de revoluție l-a făcut să-i împroprietărească pe țărani. Prin vînzarea unor bunuri ale statului (pe lîngă soluționarea cererilor însurățeilor) se fortifica în continuare pătura țăranilor „harnici", „activi", care, ca și în Spania — cu care constată tulburătoare similitudini —, ar putea opri revoluția[56].

Sintetizînd, arată că legea de vînzare a bunurilor statului, edictată sub Constituantă și amendată ulterior, împlinea un triplu scop : proteja interesele tezaurului (prin acoperirea unei părți a deficitului), pe cele economice (prin valorificarea pămîntului) și *last but not least* întărea clasa proprietarilor, marcînd afirmarea dinamică a românismului.

Printre obiectivele atacate cu îndrăzneală în epoca lui Cuza și a căror traducere în viață va începe în anii următori se numără și dotarea țării cu căi ferate. A insista asupra importanței lor i se pare lui Kogălniceanu „un pleonasm". Totodată însă experiența de 30 de ani — „de la 1838 nu crez să fie al doilea moldovean care a tulburat mai multă apă decît mine ; m-am amestecat în toate, dară în toate" — îl obligă la cumpătare. Mirajul nu poate fi luat drept certitudine ; ceea ce s-a realizat în America nu-i cu putință la noi, prin simpla trasare a liniilor de fier.

Situația economică a țării a impus, fără tăgadă, ca această întreprindere capitală să se realizeze prin concesiuni externe. M. Kogălniceanu însuși, ca guvernamental, încheiase atari aranjamente[57] în condiții atît de aspre încît, singur o mărturisește, în oricare altă țară ar fi fost dat în judecată. Dar pierderile de moment erau inevitabile. Concesiunile în discuție — Strousberg și Offenheim — erau costisitoare, dar țara, dacă nu voia să alerge după un himeric „mai bine" în locul „binelui" ce i se oferea, trebuia să le accepte. Era un sacrificiu ce avea să se transforme pentru viitorime în avantaj deplin.

Odată aspectele principiale stabilite, Kogălniceanu intră în hățișul discuțiilor concrete privind traseele căilor ferate. Ordinea priorității se naște din exigențe politice, strategice, economice. De aceea cere ca rețeaua să fie în așa fel dispusă încît guvernul să aibă legătură permanentă, în primul rînd cu punctele nevralgice. Dintre acestea pe prim plan este triunghiul Buzău — Tecuci — Galați (Brăila). El observă sagace că cine este stăpîn pe punctul Maxineni, la două poște de Galați și Brăila, e stăpîn pe toată România. Aserțiunea aceasta au verificat-o „toți generalii aceia care s-au ocupat de noi sau ne-au ocupat pe noi"!

---

[56] Totuși M. Kogălniceanu, prevenitor, cere ca vînzările să nu meargă prea departe, căci ar însemna o anulare a noțiunii de mare proprietate; de aceea susține un amendament cu efect restrictiv : excluderea străinilor de la cumpărări.

[57] La rîndul său, Nicolae Crețulescu, unul din succesorii săi la minister, încheiase în 1865 concesiuni, întemeiat pe litera Statutului dezvoltător, care, convine Kogălniceanu retrospectiv, dăduse „puterii executive autoritate, poate în exces, poate prea mare". Numai că România, primind sistemul parlamentar, trebuia să-l accepte în toate compartimentele, bune și rele. Puterea executivă încheiase concesiunile, dar apoi le prezentase Camerei, care le votase, prin urmare erau legale.

Problema liniilor ferate lua un aspect dramatic în special pentru Moldova, fățiș defavorizată. „Linia politică" București — Iași, ce trebuia să cimenteze Unirea, fusese lăsată de autorii proiectului guvernamental, în majoritate munteni, pe planul al doilea, și Kogălniceanu, altfel ponderat la tribună, devine amenințător: „Eu și Moldova întreagă vom veni și vom cere kilometru cu kilometru!"

Era apoi necesară construirea de căi ferate în Basarabia, căci portul la Marea Neagră preconizat acolo rămînea „apă vopsită" atîta vreme cît nu era legat cu țara printr-o șosea sau cale ferată. În sfîrșit, pentru respectarea dreptului ginților, pentru a face din talvegul Dunării un hotar real, era necesară apărarea naționalității române acolo, prosperitatea ei economică, infuzarea unei energii noi din țară — posibile în primul rînd prin croirea unei rețele feroviare.

Integrarea liniilor românești în cele europene suscitase deopotrivă discuții în Parlamentul român și în cel austriac. Kogălniceanu înclina pentru concesiunea Offenheim, deoarece oferea joncțiunea cu linia Suceava — Cernăuți.

Circumspect, el declară că în această configurație a liniilor ferate nu trebuie văzută o politică războinică, dar ca „națiune autonomă" România e datoare să-și apere integritatea teritorială [58].

O altă instituție fundamentală căreia legislatorii deceniilor șase-șapte s-au străduit să-i găsească o organizare cît mai potrivită era armata. Chiar țările luate îndeobște drept model, Franța, Prusia, Austria, nu și-o definitivaseră. A inova cu orice preț în acest domeniu era puțin recomandabil, căci se angaja tributul de sînge al țării. La 19 martie 1868, cînd vine pe tapet legea organizării armatei, Kogălniceanu face o incursiune interesantă în istoria noastră militară, omagiindu-l pe cel mai diligent confrate al său în materie, Nicolae Bălcescu, „care e mai mare după ce a murit decît chiar în timpul vieții lui".

Rezultatele cele mai fertile el le vede în menținerea corpurilor de dorobanți și grăniceri, a căror eficiență fusese deja verificată sub domnia înțeleaptă a lui Barbu Știrbei, întregite cu unități de miliție și pompieri.

Ca istoric sau ca literat Kogălniceanu este îngrădit de canoanele acestor genuri la anume sobrietate. În Adunare însă își poate îngădui mai multă libertate. Improvizația cuceritoare, butada, ironia, malițiozități risipite cu paternă bunăvoință la adresa deputaților mai tineri, umorul gros, anectodica electorală, confesiunea dezarmantă dau vioiciune și culoare verbului său. Aceste calități se evidențiază cel mai bine în discursurile

---

Dealtfel, contestarea tardivă a actelor guvernului N. Crețulescu, produsă în 1867, îl viza mai cu seamă pe principele Al. I. Cuza. D. Lecca, complotist la 11 februarie, propusese chiar sechestrarea averii fostului domnitor pentru recuperarea pagubelor provocate de tranzacțiile pentru căi ferate.

[58] După votarea concesiunilor Strousberg și Offenheim de către Adunare, Senatul, prin dizolvare, a întîrziat intrarea lor în vigoare. Kogălniceanu cere începerea lucrărilor preliminare din partea concesionarilor, fără a mai aștepta votul Senatului din sesiunea următoare. Era evident o manevră spre a forța mîna Senatului și totodată o replică privind prerogativele celor două corpuri. Senatul încercase, în pofida prevederilor constituționale, să susțină ca toate actele Camerei — și în primul rînd cele ce comportau manevrare de bani — să fie ratificate de Senat. Adunarea, dimpotrivă, încerca să eludeze cenzura senatorială. Votarea și începerea lucrărilor la căile ferate erau un prilej binevenit.

polemice. E locul să spunem că pe Kogălniceanu îl avantajează, ca dealtfel pe majoritatea oratorilor, mai mult atacul decît apărarea. Şi combaterea lui Manolache Costache Iepureanu, de care am mai avut prilejul să pomenim, a lui Nicolae Rosnovanu, ca şi a altor deputaţi mai mărunţi, o dovedesc cu prisosinţă.

Manolache Costache stigmatizase Statutul şi practicile lui financiare, numindu-l, în comparaţie cu anii Regulamentului organic şi cei ai Convenţiei de la Paris, „perioada de aramă". Utilizînd entimema, procedeu oratoric de mare subtilitate şi în acelaşi timp irefutabil, Kogălniceanu aminteşte că Manolache Costache fusese mentorul domnitorului în „materie financiară", rolul lui ocult nefiind chiar o taină. Regimul principelui Cuza poate fi criticat, continuă el, de „nişte deputaţi juni", care vin cu vreo programă politică inedită, dar nu de el, care îşi bătea joc pînă şi de cuvîntul Parlament, el, Veniaminul domnitorului, care acum veştejeşte împrumuturile, dar care rămîne în analele româneşti ca primul contractant al unui împrumut extern — împrumutul Bordelais —, echivalent cu un faliment pentru ţară.

Kogălniceanu demască apoi uneltirile oponentului său în îndepărtarea lui Anastase Panu de la conducerea celui dintîi guvern al principelui Cuza (ce era pe atunci „copaciu tînăr[...] cu bune intenţiuni") şi instalarea sa. Tot din umbră Manolache Costache inoculase inexperimentatului domnitor („copiii păstrează impresiunile din copilărie") ideea ca ministerul să poată vota credite extraordinare în mod nelimitat. A trebuit să vină el, Kogălniceanu, cu legea contabilităţii, pentru a stăvili debandada financiară provocată de aceste practici.

În fond, conchide M. Kogălniceanu, toate acuzele aduse de Manolache Costache regimului convenţional şi celui al Statutului devin parţial autocritici, pentru că el a jucat în acest timp un rol de prim ordin pe scena politică.

Nicolae Rosnovanu, cu care va avea dese altercaţii, terminate cu părinteşti dojane, e sprijinit de Kogălniceanu spre a intra în Adunare, deşi era lovit de incapacitate din cauza vîrstei. Agitator mediocru, acesta ajunge în fruntea mişcării separatiste de la Iaşi, produsă în aprilie 1866, în perioada de confuzie dintre detronarea lui Cuza şi venirea noului domn. Kogălniceanu îl vrea mai curînd domolit în Adunare decît afară, intrigînd.

Dar în Adunare Rosnovanu e la fel de necontrolat; aruncă invective împotriva universitarilor ieşeni într-un asemenea limbaj încît Adunarea, ofensată, îl consideră lipsit de demnitate parlamentară. Kogălniceanu la rîndu-i îl aduce la ordine amintind că la Iaşi sînt, indiscutabil, multe nereguli[59], dar corpul profesoral astfel stigmatizat îi va determina pe părinţi să nu-şi mai trimită odraslele acolo. Or, Universitatea este „singurul element pentru Unire" din Iaşi.

Rosnovanu avea să-şi continue tribulaţiile separatiste şi în februarie 1867; cerînd un concediu din Adunare, pleacă la Iaşi şi organizează „meetinguri" în favoarea transferării Curţii de casaţie. Kogălniceanu reprobă asemenea acte neconstituţionale, care îl transformă pe deputat în redactor de petiţii, în „instigator"; nu admite nici încercarea de justificare tentată de Nicolae Ionescu, că această practică este curentă în Anglia, patria prin excelenţă a parlamentarismului[60]. „Eu, domnilor, de mult m-am rostit, nu de azi, că ce e bun pentru Anglia nu e totdeauna bun și pentru țara mea". Captarea mulțimilor, ricanează Kogălniceanu, postura de „zmeu" care se ridică împotriva Adunării din care face parte e de condamnat. Și totuși, adaugă el mușcător, are o satisfacție, aceea că Adunarea a avut ocazia să-l vadă, să-l cunoască, să-l asculte pe nevîrstnicul deputat.

---

[59] El însuşi dealtfel le va dezvălui mai tîrziu, în 1877, într-un discurs celebru.

[60] E de observat că regimul constituţional, în accepţia lui britanică, rămînea o permanentă seducţie pentru oamenii politici de la noi. Aşa în vara anului 1864 broşura *Suppression du régime constitutionel en Roumanie*, apărută la Paris în 1864, reproşa lui Al. I. Cuza ignorarea

Kogălniceanu îl antipatizează pe Manolache Costache, dar îl respectă. Altfel stau lucrurile cu Vasile Mareș. Acesta îl atacase, în absență, corosiv, în Constituantă și îi contestase mandatul în sesiunea 1866—1867. Paroxismul însă îl atinsese în ședințele din 10 și 11 februarie 1867, cînd făcuse 11 interpelări *a posteriori*, incriminînd acte ale guvernului condus de Kogălniceanu. Riposta acestuia este teribilă. Cabinetul actual nu poate fi privit ca răspunzător pentru actele unui minister trecut, așa că interpelările sînt făcute în „vînt", cu rea-credință, exprimate „într-un limbaj de ulițe", ca o ofensă adusă Camerei. Interpelările trebuiau făcute la vreme, pe cînd cel învinovățit prin ele era ministeriabil și, de s-ar fi dovedit temeinice, i-ar fi dat voie „chiar să-l înjure".

Agasat parcă și de succintele explicații pe care le dăduse spre a refuta afirmațiile unui oponent microscopic, Kogălniceanu încheie disprețuitor: „Ce adversar politic poate să-mi fie mie domnul Mareș?[...] Cu părul alb[...] domnia-sa nu are înainte viitor, are trecutul și nu are nici măcar prezentul".

Și Alexandru Lahovari îl înfruntă furtunos în ședința din 1 decembrie 1866, cînd, la o rememorare a alegerilor pentru prefect în Vîlcea, Kogălniceanu observă insidios că nici un palat n-a fost mai luminat la 2 mai ca cel al lui Nicolae Lahovari, tatăl preopinentului.

Amintirea aderenței publice la un act pe care mulți încercau să-l îngroape îl face pe Alexandru Lahovari să aibă „un moment de aprindere", cum singur recunoaște, și, pierzîndu-și controlul, îl face pe Kogălniceanu mincinos. Imprudentul tînăr, după ce Kogălniceanu observase că prin această ieșire e lovită în primul rînd demnitatea Camerei, a fost silit să-și ceară scuze publice a doua zi.

Alexandru Candiano, debutant în viața parlamentară, și el „prea aprins", apostrofase pe Kogălniceanu a fi fost cel care „sfărîmase libertățile și constituțiunea țărei", omagiind totodată Constituanta pentru că l-a exclus din sînul ei. Măruntă intervenție stîrnește rumoare și atunci Candiano, fățarnic, cere ca ea să nu fie consemnată în procesul-verbal, căci nu voiește să „întrețină țara" cu persoana sa. Kogălniceanu însă, bine dispus, cere sarcastic să fie lăsat a continua, pentru a se dumeri alegătorii din Cahul pe cine au trimis în Adunare [61].

Editorul e conștient că n-a putut în rîndurile de față să epuizeze întreaga problematică pe care o cuprind intervențiile parlamentare ale lui Kogălniceanu din anii 1864—1868.

Limitele cronologice ale volumului au fost determinate de rațiuni tipografice. Din punct de vedere istoric, epoca aceasta trebuie privită ca o

---

unor amănunte de „parlamentarism practic", întîlnite în Anglia și care se cereau introduse și la noi.

[61] Sînt și oponenți insignifianți din punct de vedere politic, ca Aristide Pascal, și Kogălniceanu nu-și ascunde satisfacția răutăcioasă că acesta e înfrînt în competiția cu B. P. Hasdeu pentru colegiul din Bolgrad. Și lucrul se întîmplă cînd el, Kogălniceanu, „gîde al libertăților publice", n-a intervenit, ceea ce dă măsura prizei lui Pascal la alegătorii bolgrădeni.

verigă între anii de proeminență politică ai lui Kogălniceanu ce au culminat cu lovitura de stat de la 2 mai 1864 și perioada următoare, de cristalizare a partidului care avea să contribuie într-o măsură determinantă la instituționalizarea burgheză a României — partidul liberal.

Cititorul are în față în primul rînd un volum de documente și paginile ce-l prefațează fac doar oficiu de cicerone în oratoria lui Kogălniceanu din anii 1864—1868. Ele nu-l absolvă nicidecum pe editor, la modul general vorbind, de obligația morală a-l înfățișa într-o lucrare monografică pe Kogălniceanu omul politic, apreciat de N. Iorga drept „cea mai mare minte în epoca de regenerare a poporului său *.

---

* Cititorul a observat desigur schimbarea survenită în succesiunea volumelor față de cea anunțată în primul volum al seriei, modificare explicitată și în *Nota asupra ediției* volumului al II-lea, *Scrieri istorice*. Cît privește *opera oratorică*, abundența materialului și necesitatea de a păstra un echilibru al tomurilor ne-au obligat să adoptăm următoarea ordine:

Opere, vol. III, Oratorie I, 1857—1864 (două părți)
Opere, vol. IV, Oratorie II, 1864—1878 (patru părți)
Opere, vol. V, Oratorie III, 1878—1891 (trei părți)

Notă asupra ediției

A purcede la editarea integrală a discursurilor lui Mihail Kogălniceanu este o întreprindere temerară, în fața căreia cercetătorul se cade să cumpănească îndelung.

Kogălniceanu a beneficiat, în ceea ce privește creația literară și istorică, de editori de excepție. Difuzarea ei a pus cititorul în contact nemijlocit cu o operă de real interes, care însă nu-l definește plenar pe marele bărbat. Abia oratoria parlamentară este în măsură să-i completeze personalitatea, să redea dimensiunile prometeice ale celui care se numără cu strălucire printre fondatorii României moderne.

În mod detașat Kogălniceanu a fost considerat cel mai de seamă orator al epocii sale. Deși perfect avizați asupra valorii intrinsece a oratoriei sale, cercetătorii s-au arătat reticenți în a edita imensul material oratoric rămas de la el. Atenția s-a concentrat asupra cîtorva discursuri celebre, ce au cunoscut numeroase ediții, dar care nu reprezintă în economia oratoriei lui decît un procent extrem de modest. Dacă li se adaugă cele cîteva discursuri publicate antum, opera oratorică propriu-zisă, adusă în circuitul marelui public, se oprește aici. Face excepție ediția din 1959 a lui Vladimir Diculescu.

Aplecîndu-ne asupra îndeletnicirii atît de pretențioase care este editarea operei oratorice a lui Kogălniceanu, ne-am izbit din prima clipă de piedici extrem de serioase : absența manuscriselor, păstrarea discursurilor prin intermediul „Monitorului oficial", suspectat de reproducere deficitară a proceselor-verbale ale ședințelor Adunării, imposibilitatea confruntărilor. Am fost astfel puși în fața alternativei de a renunța la această muncă sau de a osteni la restituirea cît mai fidelă cu putință a discursurilor, ținînd seama de faptul că între autor și editor se interpune bariera deformantă a textului de ziar.

Interesul pentru activitatea parlamentară a lui Kogălniceanu depășește însă simpla curiozitate în studierea unei personalități și devine o obligație morală și socială a școlii istoriografice românești de a face cunoscut și înțeles un capitol de seamă din viața parlamentară a României moderne.

Cu aceste gînduri am stăruit asupra publicării discursurilor rostite în forurile reprezentative de Mihail Kogălniceanu în anii 1864—1891.

Am adoptat formula redării integrale a lor și a intervențiilor de amplitudine și rezumarea luărilor la cuvînt incidentale sau puțin semnificative, sub formă de regest. În lista de la sfîrșit sînt marcate cu * cele date *in extenso*. În felul acesta cititorul are un tablou complet al prezenței active a lui Kogălniceanu în forul legislativ. Titlurile, cu excepţiile specificate, sînt date de noi. În cuprinsul discursurilor intervenţiile altor oratori, reţinute ca atare, au fost culese cu corp 8 ; cele rezumate de noi au fost culese cu acelaşi corp, cursiv.

Discursurile sînt însoţite de note destinate a readuce în faţa lectorului fapte, împrejurări, date, îndeobşte cunoscute, ca şi a preciza poziţia istoriografiei actuale faţă de unele probleme ridicate în dezbaterile parlamentare. Atunci cînd punctele sale de vedere s-au materializat în propuneri sau moţiuni am urmărit, pe cît cu putinţă, soarta lor, făcînd precizările respective — dacă au fost aprobate sau nu. Se înţelege că abia o istorie a parlamentarismului român va putea analiza în mod sistematic legislaţia făurită în acest răstimp.

Am adoptat transcrierea interpretativă în mod nuanţat. Astfel am deosebit formele diferenţiate grafic de cele folosite azi şi cele a căror grafie oglindeşte o pronunţare reală (regională, populară, orală).

e iniţial de cuvînt sau silabă devine *ie*, cu excepţia neologismelor (*earăşi*=*iarăşi*, *eată*=*iată*, *chezăşlueşte*=*chezăşluieşte*, *boer*=*boier*, *desvălueşte*=*desvăluieşte*).

e s-a păstrat în schimb în formele depalatalizate, unde reflectă o pronunţie reală : *perire*, *ferire*, *pezeş*, *pept*, *pedecă*.

În grafiile etimologizante de tip *remîn*, *respund*, *reu*, *seu* *e* a fost transcris prin *ă* (*rămîn*, *răspund*, *rău*, *său*). Dar, ca o pronunţie reală, s-a menţinut *strein*, *nimenui*.

S-a transcris *e* în loc de *ă* în cuvinte unde, evident, este vorba doar de grafie, nu de pronunţare : *viă*=*vie*, *suiă*=*suie*, *chiămat*=*chemat*, *familiă*=*familie*.

ă a fost însă păstrat la moldovenisme : *întăi*, *tălhar*, *pănă*, *mîngăiere*

ea devine *a* în cuvinte ca *vieaţă*(*viaţă*), *ţeară*(*ţară*), *Franciea*(*Francia*). Dar am păstrat alternanţa *şase-şease*, *ieşan-ieşean*, *hotărască-hotărească*.

i în verbele la imperfect s-a transcris *e* (*auziam*=*auzeam*, *vorbia*=*vorbea*). La fel conjunctivele : *domniască*=*domnească*, *păşiască*=*păşească*. Sufixele de apartenenţă au urmat aceeaşi regulă : *macedonian*=*macedonean*, *judeţian*=*judeţean*.

Diftongurile *oa*, *oă* devin *ua*, *uă* (*paraoa*=*paraua*, *zioă*=*ziuă*). Apoi *noue*, *doue* s-au transcris *nouă*, *două*.

u final a fost suprimat.

Nu am păstrat alternanţa *sunt*/*sînt*, socotind-o pe prima simplă grafie.

Consoanele duble au fost eliminate.

Am tratat diferenţiat grupul *ch*, lăsîndu-l ca atare cînd n-am avut siguranţa pronunţării (*anachronism*, *machină*), ori transcriindu-l *h* (*hrisov*, *ierarhi*) sau *c* (*ocular*).

s înaintea consoanelor sonore devine *z* (*desbatere*=*dezbatere*, *desvoltare*=*dezvoltare*, *răsvrătire*=*răzvrătire*).

s intervocalic devine *z* în neologisme (*autorisaţie*=*autorizaţie*, *organisare*=*organizare*, *ocasie*=*ocazie*), cu excepţia cuvintelor ca *apostasie*, *censor*, *entusiasm*, *analis*, întrucît există îndoieli asupra pronunţării lor în epocă. La fel, cînd are valoarea lui *x* actual : *esil*, *esemplu*, *esact*, *esaltat*, *esercitiu*.

Grupul *st* a fost menţinut în pluralul neologismelor (*ministri*), iar *sce*, *sci* au devenit *şte*, *şti*.

În cazuri de dubii fonetice s-a păstrat grafia originală : *oficer*, *finance*, *Francia*. De asemeni formele oscilante de plural şi de genitiv-dativ la substantivele feminine : *lune-luni*, *circulare-circulări*, *ţărei-ţării*, *Adunărei-*

Adunării, libertăţii-libertăţei. Acelaşi regim au primit formele lexicale oscilante: *noiembrie-novembre, iulie-iuli, independinţă-independenţă, sclăvie-sclavie.*

S-a păstrat grafia numelor proprii, cu toate inconsecvenţele.

Greşelile evidente de tipar s-au îndreptat în mod tacit.

Nu am desfăcut prescurtarea d=*domnul* pentru că apare frecvent alternanţa *domnul-domnu.* Am desfăcut însă d-lor = *domnilor*, d-sa = *domnia-sa,* ca şi iniţialele persoanelor amintite în discursuri, dar numai atunci cînd am avut certitudinea pronunţiei (Şt. Golescu= Ştefan Golescu). Am menţinut, în general, forma prescurtată la *onor.* şi *d-voastră,* deoarece există îndoieli asupra pronunţării *(onoratul, onorabilul? domnia-voastră, dumneavoastră?).*

În cazul discursurilor publicate de M. Kogălniceanu în broşură, am utilizat textul acesta, pornind de la supoziţia că a fost revăzut de autor. Mărturisim însă că adesea am constatat inadvertenţe mai numeroase chiar decît în textele din „Monitor".

Atragem atenţia că primele şapte discursuri le publicăm după textul parafrazat, aşa cum a apărut în „Monitor".

◆

Pentru a avea continuitate în urmărirea gîndirii politice a lui Kogălniceanu şi a relaţiilor sale cu diferite personalităţi politice în confruntările la tribuna parlamentară, am adoptat formula unui indice unitar, toponomastic şi de materii, care să înglobeze întreg materialul oratoric. El va apărea în volum separat, după publicarea volumelor de oratorie.

Discursuri, intervenții, amendamente, propuneri

Sesiunea 1864—1865

Discurs asupra măsurilor de modernizare a țării *

D. preşedinte al miniştrilor aminteşte că, în cursul acestei discuţiuni generale, ministeriul de trei ori a conjurat pe onor. Cameră de a lăsa pe domnii deputaţi de opiniuni contrarii de a se rosti oricît vor voi; această libertate însă îşi are o margine, margine prescrisă de regulament; a se întinde discuţiunea pînă a se cerceta budgetul articol cu articol, punct după punct, ar fi a se depărta de regulament, ar fi încă a reveni la erorile trecutului, fiindcă dacă un deputat va veni şi în discuţiunea generală ar zice: rău se plăteşte cutare funcţionar atît, şi altul: rău la cutare prefectură se pun trei funcţionari, căci eu am fost prefect şi ştiu că s-ar putea lucra numai cu doi, unde ar mai fi atunci iniţiativa guvernului, carele singur are toate acestea în vedere cînd face budgetul? Camera şi-a numit comisiunea sa, ca aceasta să studieze şi să cerceteze fiecare articol, rămîind ca ea să se rostească numai asupra cestiunilor de principiu.

Comisiunea numită de dumneavoastră a fost destul de numeroasă, compusă de 16 membri: ea a lucrat două săptămîni, fiecare din dumneavoastră a avut dreptul a asista la şedinţele ţinute de ea şi a propune amandamentele ce ar fi socotit de trebuinţă. Acum Camera, după regulament, nu este în drept a discuta decît reducerile făcute de comisiune şi amandamentele ce s-ar fi propus la timp.

Prin urmare, adaogă domnul ministru, nu poate fi în discuţiune astăzi decît amandamentul celor 13 deputaţi[1] cari propun de a se reduce cheltuielile la cifra veniturilor.

Întru aceasta, domnul ministru arată că nu s-a făcut nici o sporire peste cheltuielile normale din anii trecuţi, din contra, s-a făcut reduceri; acele reduceri sînt:

La Ministeriul de Interne, prin trecerea către comunele rurale şi urbane a mai multor cheltuieli cari erau în sarcina acelui ministeriu. La Ministeriul Cultelor, la Ministeriul de Resbel asemenea s-au făcut economii; la Ministeriul de Finanţe numai s-a făcut oarecari sporiri pentru crearea unui serviciu nou, tocmai pentru a se realiza opiniunea domnului Tell, ca materia impozabilă să producă mai mult decît pînă acum, pentru ca fiecare să plătească aceea ce-l îndatoreşte legea, iar nu ca astăzi cînd numai a cincea parte din aceea ce trebuie să plătească nu plătesc[sic]. La Ministerul de Esterne iarăşi s-a făcut reduceri. Pe lîngă acestea s-a mai făcut reduceri, micşorîndu-se numărul ministerelor de la 8 ce erau la 5. S-a făcut dar reduceri la toate ministeriile, şi cu toate acestea vedeţi şi îmbunătăţirile ce s-au făcut: instrucţiunea publică a devenit obligatoare în toată ţara [2], armata s-a sporit în efectiv şi în stabilimentele necesare ei; justiţia s-a organizat în scopul de a se face cît mai neatîrnată şi de a prezenta garanţiile cele mai mari pentru dreptul fiecăruia [3]. S-a unit direcţia telegrafului cu a postilor [4]; acestea pe lîngă îmbunătăţirea serviciului a produs o nouă economie.

---

* Şedinţa din 30 decembrie 1864.

Oarecare sporire s-a făcut numai la leafa amploiaţilor administrativi, sporire pe care, dacă nu ar fi propus-o guvernul, sînt sigur că aţi fi propus-o domniile-voastre singuri, fiindcă sînt încredinţat că nu e unul dintre domniile-voastre care să nu simţă necesitatea acestei sporiri. Dreptate, domnilor, pentru toţi.

Nici într-o ţară funcţionarul administrativ nu e atît de rău plătit ca la noi. Ce poate face un prefect cu suma ce i se dedea pînă acum? Activitatea, capacitatea i se cere îndoită decît mai înainte. Subprefecţii asemenea astăzi au o importanţă mai mare decît în trecut.

Domnul ministru dezvoltă apoi cum era starea prefecţilor şi a subprefecţilor în trecut şi termină zicînd că mai bine este ca statul să plătească bine pe un funcţionar decît să-l lase a trăi cu mijloace particolare ce şi-ar procura însuşi. Viind apoi la creaţiunile nouă ce s-au făcut, domnul ministru aminteşte crearea Curţei de compturi, a Consiliului de Stat, a şcoalelor ce s-au înfiinţat pretutindenea, a unei Universităţi [5], a mai multor colegiuri, a mai multor stabilimente militare [6] şi cari toate au venit a spori cheltuielile peste veniturile normale ale anului trecut.

Domnul ministru enumerînd apoi lucrările publice de cari ţara are nevoie, domnia-sa zice că mintea se rătăceşte uitîndu-se la toate aceste trebuinţi ce ţara are încă, spre a se pune în nivelul staturilor civilizate şi la mijloacele de care despune. Un stat de 4 1/2 milioane de locuitori să aibă numai 17 milioane lei destinaţi pentru lucrările publice şi încă numai 14, scăzîndu-se 3 milioane ce figurează pentru personal! Domnul ministru demonstră nevoia ce statul va avea de personalul tehnic şi cît de cu greu se poate forma un asemenea personal, privire ce l-a făcut a căuta să complecteze acest corp cît s-a putut mai bine.

Amintind cele zise în privinţa zidirilor religioase, domnul ministru arată că societatea noastră este eminent religioasă, că destule sacrificii au făcut clerul şi că nu trebuie a merge pînă a se lăsa să se resipească aceste templuri, cari sînt, precum a zis domnul ministru al cultelor, nu numai nişte monumente religioase ci şi istorice, şi asemenea abandonare poate să aducă ruină unui capital foarte scump, un capital de istorie, de glorie şi de naţionalitate. Domnul ministru aminteşte starea de ruină în care se aflǎ Curtea de Argeş, monument glorios al Ţărei Româneşti; vorbeşte asemenea despre incendiul ce a consumat zidirile de la monastirea Neamţu, cea mai veche comunitate religioasă a Moldovei, zidită de Alexandru cel Bun, şi zice c-ar fi o mare nenorocire ca aceste monumente naţionale să fie reduse la nimicire prin neîngrijiri de a se repara şi întreţine după cuviinţă [7].

D. președinte al consiliului espune apoi că, chiar cînd ministerul nu ar fi pus în pozițiune de a cunoaște toate necesitățile țărei, cererile comunelor, ale consiliilor județeane, ale prefecților de districte, ale particularilor chiar, ale Adunărei în fine, cari cereri se repetează necontenit, sînt îndestul datoria guvernului de a prevedea toate nevoile. Că și guvernul și Adunarea trebuie a face așa ca țara să se resimtă de nuoul regim, căci, dacă ar fi ca ea să rămîie tot sub impresiunea regimului Adunărilor trecute, atunci cel dintîi titlu al acestei Adunări va dispărea înaintea țărei, și aceste instituțiuni nuoi cari s-au dobîndit după o revoluțiune așa de mare politică și socială vor cădea și ele în discredit; populațiunile noastre, adaogă domnul ministru, nu vor simți avantagiul acestor instituțiuni decît cînd le vor vedea traduse pretutindinea prin îmbunătățiri materiale, prin școli, prin o administrațiune mai bună, prin dreptate sigură, prin bunăstare materială. Toate aceste conțin civilizațiunea, zice domnul ministru, și domnul ministru de finance a avut dreptate să zică că civilizațiunea costă mult. Dar, dacă ea costă mult, produce și mult. Ea ne rădică individualitatea, ne deprinde a fi cu capul sus.

Reviind apoi la amandamentul propus, domnul președinte al cabinetului zice că toată cestiunea se ridică la acele 18 000 000 lei. „Dar ce sînt 18 milioane cînd e vorba de o cestiune precum e acea rurală? La 1848, nu România întreagă, ci Europa întreagă s-a ocupat cu îmbunătățirea claselor impilate: pretutindene unde era clacă, unde era muncă silită, unde brațele erau legate, pretutindine au răsunat cuvintele: rădicarea clăcei și împroprietărirea țăranului. În Transilvania, Ungaria, Bohemia, Prusia, în mai multe state ale Germaniei, pretutindine țăranii la 1848 s-au emancipat și s-au făcut proprietari. Românii de sub jugul străin, românii din Transilvania, din Banat au fost emancipați, numai sătenii noștri sub guvernul român au mai făcut claca și boierescul încă 16 ani! Era rezervat domnului Alexandru Ioan I ca să-și facă numele nemuritor dînd libertate unui popor întreg! Ei bine! Oare această libertate socotiți că se putea da fără sacrificiu? Oare numai țăranii, cum se zice, au să se folosească de această libertate? Nu, domnilor, țara întreagă, națiunea întreagă are să se folosească, prin urmare tot națiunea întreagă trebuie să vie în ajutorul acestei cestiuni; trebuie pe de o parte să facă pe țăran stăpîn pe brațele sale și pe de alta să dea despăgubire proprietarilor. Ce sacrificii s-au făcut în anul acesta? 18 milioane! Și la anul viitor poate și mai puțin, căci domnul ministru de finance v-a arătat că are să sporească veniturile normale. În Austria ce sacrificii n-a răbdat țara pentru emanciparea țăranilor! De o parte, proprietarii au renunțat la 1/2 parte din despăgubirile ce li se cuvinea, de altă parte, țara întreagă a contribuit pentru altă treime, și cealaltă a treia parte au plătit-o țăranii. La noi statul nu vine decît cu 18 milioane în ajutorul acestei cestiuni, și apoi tocmai acum și-n această privință să se facă cestiune de echilibrare a budgetului?" Dar, adaogă domnul ministru, țăranul odată devenit stăpîn pe brațele sale și proprietarul despăgubit, activitatea lor se va dezvolta precum s-a dezvoltat în toate țărele unde munca liberă a luat locul muncei silite, și prin urmare toate aceste vor contribui la sporirea mijloacelor statului, la averea țărei.

D. președinte al cabinetului, amintind apoi cele ce s-a zis în privința reducțiunilor ce Italia a fost nevoită a face în budgetul său [8], arată că

România încă nu a fost redusă a esploata toate mijloacele sale precum a fost Italia; Italia a vîndut domeniile statului, a vîndut căile sale ferate, ş-apoi soarta şi buna stare a funcţionarilor publici în Italia nu e de comparat cu acea a funcţionarilor noştri. Domnul ministru termină încredinţînd pe Adunare că sacrificiul de 18 milioane ce se face în favoarea eliberărei muncei este un capital din care va rezulta pentru stat un profit mult mai mare în viitor.

„Monitor. Jurnal oficial al Principatelor Unite Române" *, *1865, nr. 16, p. 85, col. 5—p. 87, col. 1; „Dezbaterile Adunării Elective a României", București, 1864—1865, nr. 8, p. 59, col. 1 — p. 61, col. 2*

* În continuare: *„Monitor"*.

NOTE

După precizarea raportorului comisiei bugetare, C. I. Iliescu, amendamentul celor 13 deputaţi, prezentat de Chr. Tell şi respins de Adunare, cerea ca „cheltuielile să se mărginească în măsura resurselor normale". Era de fapt o invitaţie indirectă, cum constata şi raportorul, ca guvernul să nu folosească suma de 18 299 710 lei ce figura la venituri extraordinare sub titlul „Prevalare din împrumutul de 48 milioane spre acoperirea scăderii ce are a se face arendaşilor moşiilor statului după aplicarea legii rurale" *(ibidem*, nr. 6, p. 42, col. 2).

[2] Legea pentru instrucţiune s-a decretat la 24 noiembrie 1864.

[3] În sfera justiţiei amintim: legea pentru admisibilitatea şi înaintarea în funcţiile judecătoreşti din 4 decembrie 1864; decretul pentru uniforma magistraţilor şi avocaţilor din 24 decembrie 1864; legea pentru înfiinţarea unei Curţi de apel la Focşani (1864); legea pentru constituirea corpului avocaţilor din 4 decembrie 1864; legea pentru constrîngerea corporală din 1 septembrie 1864. Pentru organizarea statului în general, vezi Andrei Rădulescu, *Organizarea statului în timpul domniei lui Cuza vodă*, Bucureşti, 1942, 44 p.

[4] Legea telegrafo-poştală s-a decretat la 6 decembrie 1864; a intrat în vigoare la 1 ianuarie anul următor.

[5] Curtea de conturi s-a înfiinţat prin legea din 24 ianuarie 1864 cu sediul la Bucureşti. Crearea acestui organism avea să fie amarnic criticată în coloanele „Buciumului". Cezar Bolliac, atacîndu-l direct pe K., îl acuza că a încredinţat „punga ţării şi soarta miniştrilor viitori în mîna unor oameni recrutaţi din cercul cel mai restrîns şi cel mai rafinat al celei mai corupte oligarhii" (21 ianuarie 1864, p. 709). Consiliul de Stat era un organ creat pe lîngă puterea executivă, avînd îndatorirea a pregăti proiectele de legi pe care guvernul le supunea votului Adunării Legislative. Era consultat în probleme de buget, credite suplimentare şi extraordinare, vidarea socotelilor fiecărui exerciţiu, fixarea contingentului armatei. Avea şi atribuţiuni de contencios. Legea pentru înfiinţarea unui consiliu de stat (Bucureşti, 1865, 16 p.) este creaţia lui K. Vezi şi *Proiect de lege pentru înfiinţarea unui consiliu privat al domnului* (B.A.R., Arhiva Kogălniceanu, XXII, Acte, 1886). Pentru înfiinţarea Universităţii din Iaşi decretul domnesc este contrasemnat de K., pe atunci interimar la Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice (vezi *Documentele Universităţii din Iaşii*, 26 octombrie 1860, Iaşi, 1860).

[6] K. are în vedere înfiinţarea, în vara anului 1864, a fonderiei de tunuri de la Tîrgovişte. Generalul Florescu şi maiorul Lamy, şeful misiunii militare franceze (v. infra p. 495), trimişi acolo, au convenit că amplasarea cea mai potrivită ar fi pe locul fostului palat domnesc, depozitele urmînd să se constituie la mănăstirea Dealul din apropiere. La fel se ridicase o fonderie la Bucureşti. (Vezi un articol asupra ei datorat lui G. Sîmboteanu şi publicat în „Buciumul" din 10/22 martie 1864, p. 828.) Tot în materie de organizare militară mai sînt de amintit constituirea şcolii militare unice la Bucureşti, în 1862, cu 70 de elevi, prin contopirea celei existente aici şi a celei de la Iaşi, ca şi a şcolii de cavalerie (în 1863).

[7] Vezi infra p. 203, intervenţie în Adunare pentru restaurarea monumentelor istorice şi salarizarea convenabilă a personalului aferent.

[8] N. Lahovari amintise că parlamentul italian, chiar în sesiunea curentă, dispusese o reducere de 9% la toate apuntamentele funcţionarilor (*ibidem*, p. 57, col. 1).

Cu privire la proiectul de adresă la mesajul tronului *

D. președinte al Consiliului de Miniștri este de părere că s-ar putea face oarecari modificări în redacțiunea adresei, însă numai de acelea ce nu ar atinge în nici un chip ideea politică, care nu poate fi pusă în discuțiune decît după regulile prescrise de regulament. În ceea ce privește observațiunea domnului Predescu [1], domnul președinte al cabinetului lămurește că titlul de Legislativă s-ar fi putut da Adunărei înainte de Statutul de 2 iunie, astăzi însă sînt două Adunări, adică Adunarea Electivă și Senatul, cari amîndouă sînt legislative, una însă poartă titlu de Adunarea Electivă, adică aleasă de țară, și alta acela de Senat sau Corp ponderator.

D. ministru al justiției, cultelor și instrucțiunei publice [2] este de părere că de la paragraful I, ce este în discuțiune, în loc de espresiunea „*a osîndei din afară*" să se zică ale criticei din afară, căci cuvîntul osîndă, zice domnul ministru, este o espresiune prea gravă.

Adunarea consultată adoptă paragraful I din proiectul de adresă [3], cu modificațiunea propusă de domnul ministru al justiției.

Paragraful II se adoptă fără modificare.

Asupra paragrafului III.

D. ministru primar propune a se face o mică modificare spre a se îndrepta stilul și a se zice în loc de : *ai văzut adunate în jurul tronului acele noi instituțiuni de* să se zică : *ai văzut adunate în jurul tronului ambele Adunări Legiuitoare, product al nouelor instituțiuni.*

Puindu-se la vot, Adunarea adoptă paragraful III cu modificarea propusă de domnul președinte al miniștrilor.

Se citește paragraful IV.

D. C. Boränescu zice că, după domnia-sa, cuvîntul de *ispită* ce este întrebuințat în redacțiunea acestui paragraf ar avea un înțeles nepotrivit și de aceea domnia-lui propune a se înlocui prin cuvîntul de *esperiență.*

D. președinte al Consiliului de Miniștri arată că în limba poporului ispită nu însemnează alta decît esperiență și că prin urmare domnia-sa nu vede nici o dificultate a se adopta propunerea domnului C. Borănescu.

D. raportor lămurește că nici comisiunea nu a înțeles altfel cuvîntul de ispită decît ca *esperiență.*

Puindu-se la vot paragraful IV, se primește de Adunare cu modificarea propusă de domnul Borănescu.

Se citește paragraful V.

D. N. Lahovari este de părere ca la finele acestui paragraf să se vorbească într-un mod oarecum mai pre scurt și totodată mai generic. Așa, în loc de a se zice că „Înalta Poartă și puterile garante s-au grăbit a recunoaște nouele instituțiuni ce România cu dreptul său de țară liberă și autonomă și-a dat în zilele de 10—14 mai" [4], aceste cuvinte să se înlocuiască prin zicerile: „S-au grăbit a recunoaște din nou deplina autonomie a României".

D. președinte al Consiliului de Miniștri zice că espresiunea generală de recunoaștere a autonomiei nu a fi îndestul, ci autonomia noastră a fost de mai multe ori recunoscută de Europa prin Tratatul de la Paris [5], încă ea a fost proclamată, dar cu toate acestea prin Convențiune s-au prescris legiuiri de reforme cu totul din întru. A mulțumi pentru recunoașterea autonomiei este a mulţumi pentru un lucru ce l-am avut deja; acum însă Europa binevoitoare a recunoscut însăşi nouele instituţiuni interioare ce ţara şi-a dat în puterea acelei autonomii recunoscute [6], instituţiuni ce nu erau în Convenţiune; prin urmare, pentru această recunoaştere este a se mulţumi acum, şi aceasta se şi esprimă prin paragraful în discuţiune.

---

* Ședința din 4 ianuarie 1865.

D. Lahovari susţine că instituţiunile noui cari le-au dat ţara sînt rezultatul autonomiei; aşadar ne-am putea mărgini a zice: „Recunoaşterea din nou a autonomiei noastre"; fireşte că cu această autonomie noi ne-am grăbit a ne da instituţiuni.

D. preşedinte al Consiliului Miniştrilor zice că nu crede ca domnul Lahovari, carele astăzi figurează în această Cameră numai ca rezultat, ca espresia instituţiunilor nuoi, voieşte, deşi prin o neînţelegere poate, ca să şteargă datele de 10 şi 14 mai *.

D. Lahovari: O, nicidecum, sînt prea preţioase pentru mine acele date.

D. preşedinte observă că propunerea domnului Lahovari, nefiind făcută conform regulamentului, nu poate fi considerată.

Se pune la vot paragraful V şi se adoptă de Adunare fără modificare.

Se citeşte paragraful VI.

D. Bacaloglu observă că în acest paragraf se vorbeşte de instituţiuni bazate pe nemuritoarele principii de la 1789, că, după cît domnia-sa cunoaşte istoria ţărei, nu ştie că în acel an să se fi petrecut nimic în România de o aşa importanţă şi prin urmare domnia-lui nu ştie la ce se face aluziune în acest paragraf al răspunsului către tron, cînd se vorbeşte că nouele instituţiuni sînt bazate pe principiile de la 1789, şi că ar dori ca cel puţin comisiunea să deslușească cari sînt aceste principii, şi apoi, adaogă domnul Bacaloglu, tot în acest paragraf se observă zicerile că aceste principii ţara le iubeşte şi le va susţine, că ele-i sînt scumpe, şi că nu ştie domnia-sa cum poate fi scumpe ţărei nişte lucruri pe cari nu le cunoaşte; că mai la vale se zice că Adunarea se leagă a le susţine, şi iarăşi domnia-lui nu ştie cum să se susţie un lucru pe care nu-l cunoaşte; de aceea, conchide domnul Bacaloglu: ori trebuie să ne deslușească cari sînt aceste principii, sau acest paragraf trebuie modificat.

D. preşedinte al Consiliului Miniştrilor arată că oricine aude menţionîndu-se anul 1789, fie francez, fie italian, fie român, fie de orice naţionalitate în fine, înţelege că acesta e acel an care a schimbat mai toată faţa politică şi socială a Europei. „Nouă românilor", urmează domnul ministru, „ne este mai cu seamă permis a întrebuinţa această espresiune, căci îndată după subscrierea Convenţiunei de Paris maiestatea-sa împăratul Napoleon, acest geniu tutelar ** al românilor, prin o circulară adresată de ministrul său către agenţii diplomatici ai Franţei în străinătate, spre a justifica oarecum neizbutirea propunerei de unire definitivă a Principatelor Române, a declarat că constituţiunea ce ni s-a dat este bazată pe nemuritoarele principii ale anului 1789. Principiile acestui an sînt universale, oricine ştie că ele sînt principiile cele mari de egalitate şi de libertate; principiile de viaţă modernă, cari s-au formulat în Adunarea naţională a Franţei, în seara de 4 august, principii cari şi la noi, prin iniţiativa colonelului Alexandru Cuza, s-au proclamat de Adunarea ad-hoc a Moldovei în şedinţa sa din 29 octomvrie 1857, cînd s-a votat desfiinţarea privilegiilor de clase". „Şi", adaogă domnul ministru, „cînd se vorbeşte aici de principiile anului

---

* Întocmai după manuscript [nota tipografiei „Monitorului"].

** În original: *titular* [n. ed.].

1789, se plătește un tribut acelei mari puteri căreia în mare parte îi datorim condițiunea noastră politică.

De aceea guvernul se pronunță pentru menținerea redacțiunei propusă de comisiune."

C. Bacaloglu *ceruse ca în adresă să fie amintite toate legile cu care fusese înzestrată țara.*

D. ministru președinte zice că, cu toată modistia ce are guvernul pentru lucrările întreprinse de el, ar trebui să recunoască că domnul Bacaloglu are dreptate, dacă cererea domniei-sale nu ar fi pe deplin satisfăcută în paragrafele de mai jos ale adresei, unde se face mențiune despre toate legile cu cari a fost dotată țara în acest timp.

Puindu-se apoi la vot paragraful VIII, se adoptă fără modificare.
Asemenea se adoptă paragrafele IX, X, XI, XII și XIII.
Se citește paragraful XIV.

D. ministru președinte crede că e o datorie de onoare a ministeriului actual, tocmai pentru că în cea mai mare parte e compus de bărbați din România de dincolo de Milcov, ca cu ocaziunea discutărei acestui paragraf carele vorbește despre căile ferate [7] să arate că dorința cea mai vie a ministeriului este ca și partea României de dincoace de Milcov să fie cît mai curînd înzestrată cu o rețea de căi ferate; „să nu se crează", adaogă domnul ministru, „că un spirit de provincialism a făcut ca căile ferate de dincolo de Milcov să fie concese acum înaintea celor de dincoace; nu, domnilor", zice domnul ministru, „am găsit o posibilitate pentru partea aceea, posibilitate pe care n-am putut-o afla pentru aceasta de dincoace. Și apoi era și o necesitate politică la mijloc, dacă cît de puțin am fi întîrziat, puteam prea bine să ne vedem lipsiți de mijloacele acelea de a putea îndeplini misiunea ce are țara noastră, după cum se pronunță însuși proiectul dumneavoastră de adresă, misiunea de a lega Orientul cu Occidentul; era să vedem pe Europa comunicînd cu Marea Neagră prin o cale ce n-ar fi trecut prin țara noastră.

Acestea sînt singurele considerațiuni ce ne-au îndemnat de a acorda concesiunea de peste Milcov".

„Pentru partea de dincoace de Milcov," zice domnul ministru, „nu s-au prezentat încă condițiuni favorabile, ba chiar nicidecum. Dacă am fi găsit o singură posibilitate, fiți siguri, domnilor, că nu tocmai noi am fi refuzat de a o primi îndată; sînt însă acum oarecari începuturi de propozițiuni; îndată ce vom vedea într-însele oarecare siguranță, ne vom grăbi a vi le prezenta, oricum sesiunea actuală nu va trece fără ca guvernul să propuie cel puțin un început de rețea care să facă să șuiere locomotiva și în partea aceasta a României, măcar pe linia de la București la Giurgiu [8]; odată începutul făcut, fiți siguri că, precum s-a urmat în toate țările cari au început cu mic, vom ajunge a avea o linie întreagă". *(Aplauze în Adunare.)*

C. Bacaloglu *propusese ca la paragraful XV să se întrebuințeze cuvîntul „stări" în loc de „clase".*

D. președinte al ministeriului socoate că tocmai prin cuvîntul *stări* s-ar arăta o asemenea deosebire: „este cunoscut că în veacul de mijloc erau stări, *les états généraux*, adică era clerul, nobleţea și comunele. A zice clase nu va să zică că se presupune privilegiu sau prerogativă, căci cînd se zice clasa agricolă, clasa oamenilor de litere etc., nu se înţelege nicidecum că acestea ar fi privilegiate". Domnul ministru conchide zicînd că susţine cuvîntul din proiect.

D. Bacaloglu zice că la noi nu s-a înţeles niciodată prin stări ceea ce se înţelegea în veacul de mijloc prin zicerea *état*, ci s-a înţeles avuţia oamenilor, adică oameni de toate averile, şi mici şi mari, şi că prin urmare zicerea stare este relativă numai la avere, iar nu la privilegiu sau prerogativă.

D. preşedinte al miniştrilor demonstră că şi la noi cuvîntul *stare* înseamnă tot aceea ce înseamnă în Occident zicerea *état* şi spre dovadă domnia-sa citează că chiar acum de curînd la noi se numeau „boieri de stare întîi şi boieri de stare a doua" etc., „că în tratatul încheiat de Mihai Viteazul cu Rudolf II se zice : Eu Mihai voievod cu stările domniei-mele".

Se pune la vot paragraful XV şi se adoptă de Adunare fără modificare.
Se citeşte paragraful XVI.

D. preşedinte al miniştrilor cere voie a arăta Adunării atît în numele său, cît şi în al întregului minister recunoştinţa pentru cuvintele binevoitoare ce acest paragraf cuprinde la adresa ministerului actuale.

Domnul preşedinte declară însă că ministerul, în toate faptele măreţe ce s-au săvîrşit, nu are alt merit decît acela de a fi foarte credinciosul esecutor al ideilor domnitorului; domnitorul singur are tot meritul, nici o laudă altora decît numai domnitorului ! Măria-sa a cugetat, măria-sa s-a pus în pericol; măriei-sale singur se cuvine deci toată lauda şi mărirea; „acestea noi miniştrii o declarăm în faţa ţărei". *(Aplauze prelungite.)*

După citirea şi discutarea § XVI, XVII, XVIII şi XIX. Explică lui C. Bacaloglu, pe marginea articolului XX, necesitatea ca legea de secularizare a averilor mănăstireşti să fie amintită în răspunsul la mesajul tronului. B. susţinuse că de vreme ce a fost votată şi decretată în decembrie 1863 a trecut „în domeniul istoriei" şi menţionarea ei din nou este superfluă.

Domnul preşedinte, ca preşedinte de drept al comisiunii de adresă, lămureşte că, coprinzînd în proiectul de răspuns la tron cuvintele că Adunarea proclamă încă o dată secularizarea bunurilor de mînă moartă, comisiunea a fost preocupată de ideea ce trebuie a preocupa pe toţi aceia ce doresc ca, de cîte ori se iveşte ocaziunea de a vorbi de un drept naţional, precum e acesta, de un fapt împlinit care a avut de ţintă salvarea unui asemenea drept, să-l afirme şi să-l proclame întotdeauna, fără a se preocupa dacă aceasta a fost deja făcută sau nu.

Proclamarea din nou a legei de secularizare a veniturilor monastireşti, adaogă domnul preşedinte, e pusă aci în sensul său absolut, ca o confirmaţiune mai mult a unei deciziuni a naţiunei. Prin urmare, nu trebuie ca această Adunare să fie preocupată de votul ce s-a dat de mai nainte în această materie; că ea trebuie să confirme faptul de cîte ori se va ivi ocaziunea, mai cu seamă că cestiunea e pendentă încă la Constantinopoli şi, deşi nu mai e acum în cestiune principiul, ci numai cifra ajutorului ce este a se da, totuşi o declaraţiune din nou a Adunărei întru aceasta nu va fi fără a-şi avea scopul ei[9].

C. D. Aricescu *ceruse să se precizeze, la paragraful XXIII al adresei, că legea presei intrase în vigoare „de drept" la 6 decembrie 1864*[10].

D. ministru primar zice că propunerea domnului Aricescu rădică nu o cestiune de redacţiune, ci ea pune înainte o teorie constituţională că cestiunile constituţionale şi prin urmare, dacă o lege a intrat cîndva în vigoare sau nu, sînt esclusiv de atributul Senatului, carele, după nouele instituţiuni, este apărătorul pactului fundamental şi al libertăţilor publice.

Aşadar ministerul în această cestiune se mărgineşte numai a zice că nu este aici locul ei.

D. Aricescu arată că, de timp ce în paragraful adresei ce este în discuţiune se vorbeşte de toate libertăţile de cari se bucură naţiunile civilizate, de aceea domnia-sa a crezut de cuviinţă că ar putea să se adaoge şi cuvintele propuse, ca un răspuns la paragraful din mesagiu unde se vorbeşte de presă; cu atît mai mult, zice domnul Aricescu, că articolul 398 din Codul penal, care s-a publicat la 22 octomvrie, conţine un tablou de toate legile ce s-au abrogat prin ea şi între acestea nu este şi aceea a presei.

D. preşedinte lămureşte că observaţiunile făcute de domnul Aricescu nu-şi au locul lor, că ele nu constituie nici un amandament, nici o propunere, pentru că acum nu se mai pot face nici una, nici alta. Prin urmare, aceste observaţiuni neputînd fi calificate, *d. preşedinte* declară că domnul Aricescu făcîndu-le este afară din cestiunea ce se tratează.

D. Aricescu cere cuvîntul pentru esplicaţiune.

D. ministru primar zice: „Cestiunea libertăţei presei în toate ţările este o cestiune foarte mare şi nu se tratează numai ca cestiune de esplicaţiune. Fiţi siguri, domnilor, că mîna aceea care a dat drepturi politice tutulor românilor, care a dat pămîntul şi libertate ţăranilor, acea mînă nu va fi avară întru a da o libertate mai mult, şi nu ministerul actual va fi împrotivitorul pentru ca cu o oră mai înainte să se dea ţărei toate libertăţile, însă libertăţile acelea cari să nu ucidă adevăratele libertăţi".

„Dacă onorabilul preopinent", urmează a zice domnul ministru, „vroia să se vorbească în adresă de cestiunea presei, apoi trebuia să facă aceasta pe calea însemnată de regulament, iar nu pe calea cererilor de esplicaţiune, în ceea ce priveşte zicerea că articolul cutare sau cutare al Codicei penale zice cutare sau cutare lucru".

D. preşedinte al cabinetului roagă pe domnul Aricescu a se transporta pe băncile Senatului[11] şi că atunci va avea onoare a-i răspunde; aci însă nu-i va răspunde nimic, fiindcă Statutul îl opreşte.

D. Darvari zice că deşi e rîndul său să vorbească, dar fiindcă domnul ministru primar a zis că nu va răspunde decît cînd i se va face întrebare după băncile Senatului, domnia-lui zice că nu mai are a vorbi în această cestiune.

D. Aricescu roagă să se consulte Adunarea dacă-i dă voie să vorbească pentru a treia oară ca să răspunză domnului ministru?

D. preşedinte lămureşte că, cestiunea despre care a vorbit domnul Aricescu şi la care domnul preşedinte al consiliului a fost nevoit a răspunde avînd de scop a trata o cestiune cu totul independentă de paragraful ce este în discuţiune, nu poate da cuvîntul decît acelor oratori ce l-ar cere asupra paragrafului adresei.

D. Aricescu obiectează că, dacă amandamentul propus de „venerabilul bătrîn Gr. Cuza" s-a discutat şi s-a pus la vot în Adunare, de ce nu s-ar primi în discuţiune şi amandamentul domniei-sale?

D. preşedinte al Consiliului Miniştrilor observă că domnul Aricescu tinde necontenit a se călca regulamentul, aşadar domnia-lui să binevoiască a-l studia mai bine; în ceea ce priveşte zicerele domnului Aricescu că amandamentul propus de domnul Gr. Cuza a fost pus la vot în Adunare, domnul preşedinte al cabinetului zice că înainte de toate nu ştie întru cît este parlamentar a se numi pe un deputat „venerabilul bătrîn", precum a făcut domnul Aricescu vorbind despre domnul Gr. Cuza, căci, dacă s-ar admite aceasta, s-ar putea foarte bine a se zice odată unui altuia „venerabilul june" și astfel nu se poate ști unde s-ar ajunge cu acest cuvînt. Bătrînețea este coroana bărbatului, ea este respectată pretutindeni, dar în nici un parlament nu se obișnuiește a se califica altfel un deputat decît „onorabilul deputat", „onor. preopinent". Domnul ministru președinte arată apoi că amandamentul propus de domnul Cuza, și despre care face mențiune domnul Aricescu, a fost făcut cu ocaziunea discutărei unui proiect de lege, acel pentru diurna deputaților, și că, după regulamentul Adunărei, una este procedura însemnată pentru amendarea proiectelor de legi, și alta acea pentru amendarea adresei. Acum se discută adresa terminată. Domnul ministru adaogă a zice : „Prin urmare trebuie a se păzi procedura anume însemnată pentru aceasta de regulament".

„Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 9, p. 71, col. 1 — p. 72, col. 2; nr. 10, p. 74, col. 1 — p. 77, col. 1.

NOTE

[1] Deputatul G. Predescu ceruse ca expresia „Adunarea Electivă a României" să se înlocuiască prin „Adunarea Legislativă a României". Articolul 1 al Statutului dezvoltător prevedea : „Puterile publice sînt încredințate domnului, unei Adunări ponderatrice și Adunării Elective" (cf. I. M. Bujoreanu, *Colectiune de legiuirile României vechi și noi cîte s-au promulgat pînă la finele anului 1870*, București, 1873, p. 11).

[2] Ministrul justiției era Nicolae Crețulescu.

[3] În forma modificată § 1 era redactat astfel : „Aplaudînd patrioticele cuvinte ce măria-ta ai adresat Senatului și Adunării Elective a României în ziua constituționalei deschideri a întîielor sesiuni, noi, reprezentanți ai națiunii române, n-am făcut decît a reproduce însuși vocea acestei națiuni pe care măria-ta ai salvat-o în ziua de 2 mai din pericolele pasiunilor politice din întru și ale criticei din afară" („Dezbaterile Adunării Elective a României", București, 1866, nr. 10, p. 77, col. 2).

Desigur nu putem stărui aici asupra ecoului intern și extern pe care l-a avut lovitura de stat a principelui Cuza. Amintim doar, schematic, că în adresă se face aluzie la acțiunile zgomotoase ale monstruoasei coaliții, potrivnică funciarmente lui Cuza, în asemenea măsură încît, cum observa Bolliac plastic, ar fi în stare „să mănînce de vii și chiar pisicile palatului" („Buciumul" din 8 martie 1864, p. 797).

Opoziția externă și-a găsit ecoul în presă. Foile austriece și rusești vedeau în gestul lui Cuza o călcare flagrantă a Convenției de la Paris și care trebuie pedepsită printr-o ocupație militară. „Die Presse" constata cu maliție că în România principiile bonapartiste — aluzie la lovitura de stat de la 2 decembrie 1851 a lui Napoleon — s-au răspîndit mai repede decît cele ale revoluției franceze. Dovada : lovitura de la 2 mai, replică la Dunărea de Jos a lui 18 Brumar. E de netăgăduit, adaugă foaia vieneză cu manifestă rea-voință, că „România a fost o creațiune absolut bonapartistă", iar Cuza „o creatură de Tuileries". Cît despre Kogălniceanu, el întruchipează în persoana sa în același timp pe Morny, Saint Arnaud și Persigny (*ibidem*, p. 918).

Mai consemnăm, tot în ceea ce-l privește pe K., opiniile foii „Csaz" din Cracovia : K. a arătat simpatie pentru mișcarea poloneză, stîrnind mînia Rusiei. Văzînd că principele Cuza nu renunță la colaboratorul său, aceasta a început să-i instige pe boieri împotriva cabinetului K. Pentru a ieși din acest „imbroglio", domnitorul a fost silit să recurgă la lovitura de stat (*ibidem*, p. 902).

În fine, presa franceză, după sentimentele pe care le nutrea pentru Napoleon al III-lea, a încuviințat și justificat actul sau l-a reprobat cu tărie. „La Presse" din 18 mai 1864 aprecia că România abia acum pășește pe calea democrației (*ibidem*, p. 914). „L'Opinion nationale" din 12/24 mai 1864 declara că acțiunea lui Cuza e comparabilă cu cea a Comitetului Salvării Publice din 1793 și merită întreaga aprobare : „Noi l-aprobăm din fundul animei și-i strigăm : Curagiu !" (*ibidem*, p. 922). Ernest Dotain de la „Le Journal des débats", într-un articol publicat la 28 mai 1864, face comentarii interesante asupra experienței românești, cu valoare de simbol pentru „răsturnarea vechilor principie pe care erau fondate starea Europei și guvernele societăților. Aceasta va fi o pagină nouă ce se va adăuga la istoria dreptului nou sau a dreptului revoluționar" (*ibidem*, p. 937—938). Cel interesat poate consulta profitabil în această privință Arhiva Cuza de la Biblioteca Academiei, plicurile cu „extrase din presa străină".

[4] Plebiscitul de la 10—14 mai 1864 este un produs al loviturii de stat de la 2/14 mai 1864. Aceasta s-a declanșat în urma conflictului dintre Adunare și guvernul Kogălniceanu, conflict devenit acut prin prezentarea proiectului de lege rurală la 13/26 martie și care a atras după sine un vot de blam dat guvernului (cu 83 voturi pentru și 36 contra). K. a vrut să demisioneze, dar Cuza a refuzat; la 2/14 mai Adunarea a fost convocată în sesiune extraordinară pentru discutarea legii electorale și a bugetului parțial pînă la 15 august, cînd urma să se deschidă noua Adunare. S-a ridicat însă incidentul votului de blam, care punea guvernul în imposibilitate de a mai dialoga cu Adunarea. În această situație K. a depus pe masa Adunării mesajul domnesc de dizolvare a ei, ceea ce echivala cu consumarea unei lovituri de stat. O proclamație explicativă a domnului către țară era însoțită de Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris, ca și de textul noii legi electorale. Cele două acte fundamentale urmau a fi supuse referendumului popular printr-un plebiscit fixat la 10—14 mai 1864. Rezultatul lui a fost: 683 621 pentru și 1 307 contra (*Plebiscitul poporului român*, București, 1864, p. 17). Pentru amănunte vezi A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. XIV, *Domnia lui Cuza vodă, 1859—1866*, partea a II-a, București, [f.a.], p. 9 și urm.

[5] Convenția de la Paris din 7/19 august 1858 prevedea la articolul 2: „...Principatele vor urma a se bucura sub chezășuirea colectivă a puterilor contractante de privilegiile și imunitățile de care sînt în posesie.

Prin urmare Principatele se vor administra în libertate și afară de orice amestec al Sublimei Porți, în temeiurile stipulate prin înțelegerea puterilor chezașe cu curtea suzerană".

La fel articolul 6: „Legiuirile de interes special fiecăruia Principat vor fi pregătite de hospodar și votate de Adunare".

În fine, articolul 8: „...Ca și în trecut, tractatele internaționale care se vor încheia de curtea suzerană cu puterile streine vor fi aplicabile Principatelor în tot ceea ce nu va atinge ale lor imunități" (I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 7, 8).

[6] „Europa binevoitoare", în speță Turcia și puterile garante, a recunoscut, după oarecare tergiversări, starea de lucruri creată în urma loviturii de stat. La 25 mai domnitorul Alexandru Ioan Cuza a plecat la Constantinopol spre a capacita Poarta asupra necesității inexorabile a acțiunilor sale. Primit cu aleasă deferență și fiind în permanență obiectul unor dovezi deosebite de curtoazie, domnitorul României și-a văzut încuviințat următorul articol din modificările „împlinitoare ale Statutului dezvoltător": „Principatele Unite vor putea în viitor modifica și schimba legile care privesc la ocîrmuirea lor lăuntrică cu concursul legal al tuturor puterilor statului și fără nici o intervenție din afară, exceptîndu-se, bineînțeles, legăturile ce unesc Principatele cu Imperiul otoman" (*Affaires étrangères. Documents diplomatiques*, Paris, 1865, p. 93; cf. Xenopol, *op. cit.*, p. 16). Era o victorie pe care domnitorul, revenit în țară, o putea anunța cu îndreptățită mîndrie prin proclamația sa de la 2 iulie: „România numai astăzi intră în autonomia ei din lăuntru. Pînă acum această autonomie era în fapt lovită în mai multe privinți; legea electorală nu o puteam schimba decît cu consimțămîntul de afară. Înaltele puteri au consfințit acuma, în toată întinderea, autonomia noastră din lăuntru" (Xenopol, *op. cit.*, p. 17).

[7] În mesajul rostit în ziua de 6 decembrie 1864, cu ocazia deschiderii Adunării, principele Cuza observa nemulțumit: „În privința căilor ferate guvernul meu nu a putut izbuti decît în parte. Condițiile mai mult decît nefavorabile pentru orice întreprinzător solid în care, de către ultima Adunare, s-au dat concesiunile căilor ferate de dincoace și de dincolo de Milcov și criza financiară survenită în Europa au făcut că concesionarii nu și-au putut îndeplini îndatoririle" (C. Mănescu, *Istoricul căilor ferate din România*, I—II, 2 vol., București, 1906, I, p. 315). Pentru căile ferate din Moldova guvernul român purta discuții cu o companie rezultată din fuzionarea antreprizelor Petre Mavrogheni — Leo Sapieha (lansată în 1861) și Salamanca — Delahante (din 1863). Prețul per km fusese inițial de 170 000 de franci, apoi ridicat la 200 000 de franci; la fel dobînda de la 5 3/5 a crescut la 7 1/4. După discuții dificile, reveniri, anulări, concesiunea aceasta a fost definitiv denunțată în octombrie 1866. Pentru istoricul ei și în general pentru toate mențiunile din volum referitoare la căi ferate vezi lucrarea lui C. Mănescu mai sus amintită, amplu documentată, chiar dacă stufoasă pe alocurea.

[8] Merită să stăruim asupra ofertelor făcute pentru construirea acestei linii, prima realizată efectiv. În octombrie 1860 Philippe Pouteau și W. H. Ward se oferă a ridica această linie printr-o concesiune garantată pe 99 de ani. Cererea însă le este respinsă pentru că guvernul român purta discuții cu diferiți întreprinzători în vederea realizării rețelei globale de căi ferate. Un an mai tîrziu se constituie „Societatea națională de drumuri de fer cu cai (tramway)" avînd un capital de 1 500 000 de lei, împărțit în 3 000 de acțiuni, și propunîndu-și construirea unui traseu Giurgiu — București — Telega. Societatea oferea transportul sării la schela Giurgiu cu 10% sub prețul curent, gratuitate pentru portul corespondenței guvernamentale etc. Auto-

ritatea centrală a ridicat aceleaşi obiecţii ca şi în cazul cererii lui Pouteau şi Ward. În mai 1864 se acordă companiei Ward — Rivolta — Cox construcţia liniei Bucureşti — Giurgiu cu drept de exploatare pe 90 de ani, dar în iunie anul următor partea română reziliează contractul pentru neîndeplinirea obligaţiilor de către concesionari.

E de observat că opinia publică era refractară în mare măsură concesiunilor în general, considerîndu-le înrobitoare. Paul Iacovenco, în 1864, făcînd rechizitoriul concesiunilor pe care le tatona statul român — ajungînd la stadii mai mult sau mai puţin avansate —, constata că de fapt companiile străine impun condiţii de monopol inadmisibile (exploatarea combustibilului, absenţa liniilor duble, interdicţia tronsoanelor de intersecţie etc.). Apoi preţul construcţiei se ridica la 200 000—250 000 de franci km şi în mod eronat s-a scontat pe un venit de 7—8 % anual din exploatare, cînd în Statele Unite, unde preţul a fost doar de 110 000 de franci, acest procent, în fapt, este doar de 6—7 %. Garanţiile oferite sînt iluzorii, iar condiţiile impuse „injuste şi periculoase". Ca soluţie eficientă se recomanda construirea în regie, cu titlu experimental, a liniei Bucureşti — Giurgiu. (Vezi articolul *Cîteva cuvinte asupra căilor ferate din România* apărut în „Buciumul" din 13 februarie 1864, p. 778—779, 781—782.)

Dificultatea găsirii de capitaluri obligă statul român să revină la ideea construirii unor tronsoane, primul urmînd a fi cel care lega Bucureştii cu Dunărea. Condiţiile oferite erau următoarele: preţul per km 200 000 de franci, cauţiune 500 000 de franci. Dobînda era de 9 %, iar amortismentul de 3 %. Pămîntul era dat în mod gratuit de stat. Acest elaborat urma să fie supus Adunării în sesiunea 1865/1866. Dar, în mod neaşteptat, guvernul N. Creţulescu, printr-o interpretare labilă a articolului 3 din Statut (vezi discuţia asupra lui infra p. 80), încheie o convenţie, pe baza condiţiilor de mai sus, cu John Staniforth şi John Trevor Barcley. Cei doi aveau deja un aranjament cu statul român, perfectat la 31 octombrie 1864, pentru construirea a 19 poduri de fier („Monitor", 1864, supliment din 11 noiembrie, p. 1 193). Costul total al căilor ferate urma să se ridice la 13 755 000 de franci. Pentru plata primei anuităţi guvernului i s-a deschis un credit extraordinar de 1 114 155 de lei. Constituanta, invocînd neconstituţionalitatea convenţiei, a încercat s-o denunţe, dar statul ipotecase celor doi salinele şi aceştia, văzînd că partea română nu-şi respectă obligaţiile, ameninţau cu sechestrul şi acţionarea în justiţie. La propunerea făcută de C. D. Aricescu la 7 martie 1866, s-a încercat în Adunare darea în judecată a guvernului Creţulescu, dar Adunarea la rîndul ei avea să fie dizolvată o săptămînă mai tîrziu pentru că încercase „să se erige în Convenţie naţională" (C. Mănescu, *op. cit.*, p. 385 şi urm.). Pentru soarta în continuare a concesiunii vezi infra p. 570 şi urm.

[9] Secularizarea averilor mănăstirilor închinate rămîne unul din actele cele mai însemnate ale domniei lui Cuza. Legea a fost prezentată de K. în şedinţa Adunării din 13/25 decembrie 1863; 27 % din suprafaţa ţării, aparţinînd acestor mănăstiri, revenea statului. Vădind o abilitate politică remarcabilă, Al. I. Cuza, Kogălniceanu, Costache Negri, agentul României la Constantinopol, şi Al. Cociu, expert, au reuşit să învingă cerbicia unora din marile puteri şi a patriarhatului constantinopolitan faţă de această măsură. Conferinţa reprezentanţilor puterilor garante, întrunită în capitala otomană la 2—6 mai 1864, a convenit, după dezbateri aprinse şi cu abţinerea Rusiei, să recunoască secularizarea şi să numească o comisie pentru stabilirea cuantumului despăgubirii călugărilor greci. C. Negri a oferit, după tîrguieli, 150 de milioane de lei turceşti. În acest scop s-a contractat un împrumut la Societatea generală din Constantinopol cu 6 % dobîndă şi comision 2 %. Un codicil secret prevedea că împrumutul este definitiv pentru statul român în momentul rezolvării complete a problemei mănăstirilor închinate (B.A.R., Arhiva Cuza, VI, f. 214, 178). S-a insinuat perfid că acest împrumut a fost aranjat chiar de K., în dauna unei oferte mai avantajoase făcute de bancherul francez Lefevre, deoarece Banca otomană îi promisese achitarea propriilor datorii („Buciumul" din 12 martie 1864, p. 805).

Opoziţia funciară a călugărilor greci, care desfăşurau o campanie furibundă de denigrare a principelui Cuza, susţinuţi făţiş de Rusia, a făcut ca soluţionarea problemei să mai întîrzie. În aprilie 1865, C. Negri îi scria îngrijorat din Constantinopol lui Baligot de Beyne, secretarul principelui Cuza, că are a face „cu potrivnici de seamă" (A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 40).

Domnitorul Cuza a continuat însă cu vigoare acţiunea de desprindere a ţării de sub tentaculele patriarhatului din Constantinopol. Printr-o lege din ianuarie 1865 biserica română era declarată autocefală, iar patru luni mai tîrziu un decret princiar stabilea că alegerea mitropoliţilor şi episcopilor a devenit prerogativă domnească (vezi infra p. 57 şi urm., discuţia în această privinţă).

Chestiunea mănăstirilor închinate a fost discutată cu înflăcărare de presa română şi străină. C. A. Rosetti, în coloanele „Românului", spre a-şi manifesta şi pe această cale ostilitatea faţă de regimul lui Cuza, a sprijinit prea adesea cererile călugărilor greci. Susţinător deplin al politicii anticlericale a domnitorului Cuza a fost Cezar Bolliac, care, prin ziarul său „Buciumul", dezvăluia necruţător maşinaţiile prelaţilor greci, ţinîndu-şi totodată cititorii la curent cu reacţia străinilor faţă de această lege. Lui i se datorează lucrarea *Monastirile din România (monastirile închinate)*, Bucureşti, 1862, VIII + 660 p. Vezi de asemeni Iancu Ghica, *Mémoire sur les couvents roumains placés sous l'invocation des Saints Lieux*, Bucureşti, 1863, 167 p.; *Quelques mots sur la sécularisation des biens conventuels en Roumanie*, par un deputé roumain, l. l., 1864, 47 p. Şi, în sfîrşit, cea mai amplă şi documentată lucrare, care oferă o imagine sistematizată a problemei, cea a lui Costache Negri, *Mémoire avec pièces justificatifs présenté à la Commission internationale pour les couvents dédiés...*, Constantinopol, 1865—1866, 3 volume.

[10] Dispoziţiile cu privire la presă luate la 2 mai 1864 prevedeau suspendarea § din legea de la 1 aprilie 1862 prin care: orice persoană nesupusă vreunei interdicţii putea fonda un ziar; foile declarate comerciale se amendau în cazul publicării unor articole politice. Toate periodicele erau obligate a insera anunţurile oficiale. Persoanele vizate în coloanele unei foi aveau dreptul a da răspuns în acelaşi loc. Directorii tuturor foilor erau îndatoraţi la depunerea unei cauţiuni variind între 2 500 şi 5 000 de lei (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 2 064). În acelaşi timp s-a repus în vigoare ordonanţa din 2 octombrie 1859 prin care se interzicea, sub pedeapsă, publicarea vreunui articol vizînd: defăimarea domnului, a clerului, incitarea la acţiune armată sau intervenţie străină, discreditarea şi ultragierea guvernului şi a funcţionarilor publici, atentarea la moralitatea publică (*ibidem*, p. 2 062).

Acum situaţia era tranşată căci articolul 3 şi ultim din dispoziţiile privitoare la presă, apărute în urma loviturii de stat, prevedea: „Nici un afiş, nici o foaie volantă, nici o broşură nu se va putea pune în circulaţiune fără autorizaţiunea în Bucureşti a ministrului de interne [M. Kogălniceanu — n.n.] şi în provincie a prefecţilor de judeţe" (*ibidem*, p. 2 068). De această măsură a fost lovit imediat „Românul", condus de C.A. Rosetti, foaia cea mai prestigioasă care apărea în epocă şi unde C. D. Aricescu fusese o vreme administrator. Pentru a-şi păstra „independenţa sa de scriitor", trecuse de la „Românul", căruia îi reproşa separatismul, la „Buciumul", condus de Cezar Bolliac. La rîndul său acesta avea să fie admonestat la 16/26 mai (suprimarea s-a produs doar la 5 decembrie 1864). După ce, pînă la lovitura de stat, Bolliac îl hărţuise, infam adesea, pe Kogălniceanu, acum susţine obedient că împărtăşeşte întru totul „faptele uriaşe" ale acestuia; în fond, observa el, „presa are un foarte mic rol într-o epocă cînd operează numai puterea executivă". Se arăta chiar dispus a întrerupe publicarea foii, căci, oricum, „lucrurile sînt croite şi acum se însăilează pe croitură" („Buciumul" din 5 mai 1864, p. 917).

Măsurile cu caracter restrictiv vizînd presa trebuie integrate necesităţii imperioase de ordine, de reprimare a opoziţiei sterpe şi zgomotoase care, criticînd fără discernămînt guvernul, întreţinea o atmosferă ostilă în ţară şi mai ales în străinătate.

Fondator al unor publicaţii de rezonanţă („Alăuta românească" (1838), „Dacia literară" (1840), „Propăşirea" (1844), „Steaua Dunării" (1855) etc.), K. vede în presă un instrument indispensabil pentru apărarea libertăţii, demascarea racilelor sociale, formarea — în ultimă instanţă — a conştiinţei publice. În acest sens sînt orientate şi foile pe care le-a iniţiat sau la care a colaborat timp mai îndelungat. Cînd însă ziaristica devine o armă de diversiune, de instigare, reducerea ei la tăcere se impune ca o necesitate obiectivă, ca un act de apărare a intereselor naţionale. În acest spirit a trebuit să acţioneze K. după 2 mai 1864.

Aricescu ceruse să se facă precizarea întrucît, ostil loviturii de stat, considera că toate hotărîrile derivate de la ea, pentru a avea putere de lege, trebuiau votate în prealabil de Adunare. Or, Adunarea Electivă, pentru sesiunea 1864/1865, se deschisese la 6 decembrie.

[11] Este în cuvîntul lui K. o undă de sarcasm, deoarece, indirect, socotise intervenţia lui Aricescu ca fiind o petiţie şi atunci, conform articolului 15 din Statut, „numai Corpul ponderator are dreptul de a primi petiţiuni şi de a le discuta dacă este trebuinţă" (I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 12). Dealtminteri Aricescu, debater pătimaş, agitase mereu problema libertăţii presei, publicînd articole incendiare în „Românul", şi după cearta cu C.A. Rosetti, redactorul acestuia, în „Buciumul", foaia dirijată de Cezar Bolliac.

Discută, la o replică a lui T. Gazan, problema respectării regulamentului de funcţionare a Senatului de către membrii săi *

D. preşedinte al consiliului declară că nu poate admite nici într-un fel teoria emisă de d. senator Gazan, căci nu poate admite ca un corp politic să poată discuta şi vota fără o lege care să reguleze discuţiunile sale, sau călcînd acea lege, care este regulamentul.

„Regulamentul", zice d. preşedinte al consiliului, "este legea Senatului [1], este obligatoriu şi trebuie ca domnii senatori să-l respecte dacă voiesc ca şi legile votate de d-lor să fie respectate de alţii. Regulamentul poate să fie necomplet, însă experienţa ne va arăta cînd şi prin ce să-l completăm, şi chiar regulamentul însuşi prevede chipul revizuirii şi completării lacunelor sale; această reviziuire şi amendare a regulamentului depinde de la armonia şi concursul ce-şi vor da puterile statului una către alta spre a ajunge la scopul cel mare al regenerării ţărei. Modificările se vor face cu timpul şi prin experienţă, însă astăzi legea este lege, regulamentul este regulament şi socot că regulamentul cum este astăzi redijat nu esclude nicidecum dreptul fiecărui senator de a-şi spune liber opiniunea sa şi de a ajunge la un rezultat, adică de a face ca prin vot opiniunea sa să triumfe sau să fie respinsă, după cum Senatul se va convinge de oportunitatea acelei opiniuni.

---

* Şedinţa din 14 ianuarie 1865. Senatul României.

Regulamentul arată lămurit cînd şi în ce chip are a se propune amendamente, şi chiar acum în timpul discuţiunii nimănui nu se opreşte dreptul de a face modificările ce ar crede de trebuinţă, însă păzind regulamentul. Ministeriul, prin onorabilul meu coleg de la justiţie[2], a declarat că, în ceea ce se atinge de redacţiune, nu are nimic a obiecta în contra unei modificări care ar introduce o expresiune mai bine nemerită în locul alteia din textul adresei, dar respectînd ideea şi fără a schimba înţelesul frasei. Aşa, de esemplu, acolo unde se zice că : „Măria-voastră, nu puteaţi face o mai bună întrebuinţare de escepţionalele puteri ce v-a încredinţat naţiunea" nu se poate admite a se zice : „Măria-voastră, aţi făcut o rea întrebuinţare de escepţionalele puteri ce v-a încredinţat naţiunea". Dar cînd se va arăta că cutare cuvînt nu e corect şi s-ar putea înlocui cu altul mai gramatical, mai esact, nimeni din noi nu poate zice că nu aderă la o redacţiune mai bună, ci o vom primi cu mulţumire, după cum s-a făcut şi la Adunarea Electivă.

Aşadar, încît se atinge de redacţiune, ministeriul a declarat dinainte că primeşte a se face asemenea modificări, iar cînd s-ar pune teoria că, dacă ne-ar veni la sfîrşit o idee luminoasă, atunci să dăm la o parte regulamentul, să-mi permită d. Gazan a-i spune că acea idee luminoasă avea tot timpul să fi venit mai dinainte, fiindcă, după cum mi se pare, sînt mai bine de zece zile de cînd s-a redactat acest proiect de adresă şi s-a distribuit domnilor senatori.

Mi se pare că regulamentul prevede modul cum trebuie să se facă ca să triumfe ideile fiecăruia şi pentru ce s-au pus acele articole în regulament? Pentru că discuţiunile Senatului nu trebuie să fie discuţiuni de lupte individuale, ci discuţiuni utile şi demne, care să ţinteze la un scop şi să ducă la un rezultat. Ei bine, eu unul de mai nainte declar că, o idee din Senatul României dacă n-ar găsi zece senatori care s-o sprijine, atunci acea idee o găsesc neluminată şi ideea aceea nici nu trebuie să mai vie la lumină, căci nu aş voi ca în Senat să vedem repetîndu-se acele lungi şedinţe, acele discursuri interminabile, unde nu se făcea alt nimic decît numai a-şi arăta cutare şi cutare orator talentul său de a face fraze pompoase. Misiunea Senatului este mai mare, este de a apăra instituţiunile ţărei, de a consolida legile cele nouă şi libertăţile publice.

Şi apoi, pentru ideile luminoase, Senatul are o foarte mare carieră deschisă, o cale foarte largă, şi aceasta este la finele sesiunii, cînd se orînduieşte o comisiune mixtă însărcinată cu facerea unui raport, prin care să arate domnitorului toate lucrările ce au ieşit din sînul corpurilor legiuitoare şi a-i supune îmbunătăţirile ce ar crede de trebuinţă a se introduce în diferitele ramure ale administraţiunii. Acel raport este pentru guvern o programă şi, bună sau rea, ştiu că nici o constituţiune nu a dat atît. Atunci dar, cînd se face o asemenea programă care se dă puterei executive, toate ideile luminoase pot veni la lumină.

Aşadar, domnilor, să ne ţinem în regulamentul nostru; să dăm exemplu de paza legilor, păzind acea lege a noastră înşine ca senatori şi să nu credem că prin aceasta scădem importanţa, demnitatea şi libertatea Senatului, ci din contra, respectînd regulamentul, se înalţă Senatul şi autoritatea lui".

Leon Ghica *arată că „voturile Senatului trebuie pururea a fi rezultatul unei reflexiuni mature"*. Vicepreşedintele Senatului [3] *precizează că se pot face numai modificări de redactare, iar nu de fond la regulament.*

D. preşedinte al consiliului declară că ministeriul înţelege a se lăsa Senatului toată libertatea în discuţiunile sale, înţelege şi recunoaşte că fiecare senator are dreptul, cu ocaziunea citirii unui paragraf, să arate că susţine sau combate acel paragraf pentru cutare cuvinte şi să ceară ştergerea lui, fiindcă ar cuprinde o ideie inexactă sau care nu şi-ar avea locul în adresă. Şi rezultatul unor asemenea discuţiuni este că prin vot Senatul se pronunţă între opiniunile acelea care combat şi acelea care sprijină paragraful ce este în discuţiune.

„Monitor", 1865, nr. 14, p. 77, col. 5 — p. 78, col. 2.

NOTE

[1] K. se referă la regulamentul elaborat de el şi publicat în „Monitor", 1864, nr. 274, din 8 decembrie, p. 1 304—1 306. Din acest regulament reţinem articolul adiţional la articolul 125 (cap. XVI): „Oricînd cinci membri vor socoti că este trebuinţă a se modifica regulamentul Senatului, vor face o propunere subsemnată de dînşii.

După aceste trei cetiri, dacă Senatul prin majoritate de 2/3 va lua propunerea în consideraţiune, o va trimite la o comisiune specială".

Articolul 67 prevedea apoi că orice senator are latitudinea a depune amendamente şi subamendamente la proiectele de legi; acestea se puneau în discuţie numai dacă, după citirea şi dezvoltarea lor din partea autorilor, erau sprijinite de cinci senatori (vezi şi I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 41—48).

[2] Ministrul justiţiei era N. Creţulescu.

[3] Vicepreşedintele Senatului era generalul Florescu.

Susţine validarea mandatului deputatului Toma Ipceanu, în pofida implicării acestuia într-un proces penal nejudecat. În replică cu C. Bacaloglu *

D. preşedinte al ministeriului zice că în această privinţă domnia-sa n-are nimic de zis în interesul guvernului, şi că totul în această cestiune este de interesul propriu al Adunărei, al independeţei fiecărui deputat; nu poate fi, zice domnul ministru, nicidecum de opiniunea domnului Bacaloglu, care, pe lîngă că este contrarie legei electorale, apoi este şi contrarie echităței și mai ales independinței deputaților, căci, daca ar fi să se escludă un deputat numai pentru cuvîntul că esistă o acuzațiune gravă asupra lui, unde ar duce un asemenea mod de procedare? Ar fi de ajuns ca chiar asupra domnului Bacaloglu, un dușman al domniei-sale privat sau politic, să pornească o pîră criminală, după care domnia-sa să se vază deodată suspendat din eserciţiul mandatului său de deputat; și apoi unde ar fi echitatea unei asemenea măsuri? Nu numai acuzat, dar chiar și închis în pușcărie, cineva nu poate fi socotit culpabil pînă ce nu se rostește aceasta prin o sentință definitivă. „Eu nu cunosc[1] pe domnul Ipceanu”, adaogă domnul ministru, „dar numai pe cuvîntul că ar fi asupra sa o pîră oarecare trebuie oare a fi dezbrăcat de drepturile cele mai sînte ale omului: drepturile politice?” „De aceea”, conchide domnul ministru, „cred că domnul Bacaloglu n-a cugetat destul la toată gravitatea consecinţelor la care poate să ducă propunerea domniei-sale. S-a văzut în adevăr în trecut, pe majoritatea fostei Cameri, escluzînd deputați din sînul ei numai după niște simple pîri, dar acesta era un principiu fatal, și eu ca român, care voiesc a vedea consolidat în țara mea guvernul constituțional și independința fiecărui deputat, sînt contra propunerei domnului Bacaloglu”.

---

* Şedinţa din 15 ianuarie 1865.

Deputatul Borănescu *ceruse ca Adunarea să fie întîi informată asupra procesului și apoi să-l proclame deputat pe T. Ipceanu.*

D. președinte al consiliului zice că legea electorală voiește să dea unui deputat toate garanțiile posibile. Ea otărăște anume cazul cînd cineva nu poate fi ales deputat și cere ca acele cazuri să fie întemeiate pe o otărîre judecătorească. „Căci, în adevăr”, adaugă domnul ministru, „cum poate fi considerat ca vinovat un om înainte de a se fi dat o sentință asupra lui? Și cum ar putea fi cineva împedicat a-și esercita drepturile sale politice numai pe cuvîntul că ar fi o acuzațiune asupra sa? Se va obiecta însă că aicea nu e vorba decît de o suspendare; dar oare aceasta nu e de a se zice unui mandatar al națiunei că, în timp ce în Cameră se tratează cestiunile cele mai vitale ale țărei sale, el să stea la ușă fără a putea lua parte la ele? Intrați fiecare în inimile dumneavoastră și vă veți convinge că fiecare dintre noi ar putea vedea într-un moment rădicîndu-se în contra niște acuzațiuni oarecare. Oricînd s-ar putea găsi un neamic al nostru spre a face aceasta. Să obiectează asemenea că acuzațiunea asupra domnului Ipceanu este făcută înaintea alegerei sale de deputat; domnilor, în tot chipul este foarte pericolos a se admite principiul ca un deputat să fie respins pe o simplă acuzațiune, că întotdeauna s-ar putea formula o asemenea, chiar și cu șease luni înainte de alegere. Ministerul acesta n-a avut, nici va avea vreodată recurs la niște asemenea mijloace, dar lucrul e prea posibil și mai ales pentru un guvern care ar voi să o facă. Vedeți deci, domnilor, că aicea vorbesc cu totul în interesul independinței deputatului, și ca guvern al măriei-sale domnitorului, inspirat de sentimentele liberale, vă invit a vă ține în lege. Legea nu prescrie escluderea decît cînd va mijloci o sentință definitivă, și aceasta nefiind în cazul de față, dumneavoastră trebuie a vă menține în lege”[2].

„Dezbaterile Adunării Elective”, 1864—
1865, nr. 12, p. 91, col. 2 — p. 92,
col. 1; p. 94, col. 2.

NOTE

[1] Afirmația trebuie amendată pentru că la 21 noiembrie 1864 K. îi telegrafia prefectului de Turnu Severin, Chirițescu, trimițîndu-i o listă confidențială de persoane ce vor fi sprijinite de guvern în alegeri; printre ele apare și Toma Ipceanu (B.A.R., Arhiva Cuza, XXXVIII, f. 22).

[2] C. Bacaloglu depusese o propunere pe masa Adunării, subscrisă numai de doi deputați, privind amînarea validării mandatului lui T. I. pînă la soluționarea procesului. Potrivit regulamentului însă, ea trebuia să fie susținută de cinci deputați; neîntrunind acest număr, a căzut și T. I. a fost proclamat deputat.

Discurs pe marginea proiectului de lege pentru numirea mitropoliților și episcopilor *

D. președinte al consiliului zice că se socoate dator nu numai ca președinte al Consiliului de Minișitri, dar și ca simplă persoană a veni și a răspunde onor. domn Aricescu[1], fiindcă a citat precedente din viața domniei-sale nu de ministru, ci de deputat.

D. președinte al ministerului declară mai înainte cum că la anul 1857 și la anul 1858 și domnia-sa era de o altă opiniune în cestiunea de față, și, zicînd aceasta, domnul ministru zice că nu face nimic personal și că voiește a lua alături și pe domnul Aricescu, ,,carele împreună cu mine'', zice domnul ministru, ,,combătea mai tîrziu pe acei cari cereau prinț străin. Ei bine, domnilor, aceasta e o incosecință ce s-ar putea aduce ca o osîndă pentru un om politic. Dar oare a învăța din ispită este o crimă? Să vă spun ispita care m-a făcut pre mine unul să aderez acum la acest proiect. La 1857 și dincoace și dincolo de Milcov ceream prinț străin și ziceam încă, ca el să nu fie din țările învecinate, ziceam să fie de rasă latină. La 1858, cînd propuneam în Comisiunea centrală ca alegerea de mitropoliți și episcopi să se facă prin Adunarea țării, este că tot aci se cerea și prințul străin, și mai întîi domnul însuși propunea aceasta și poate că și astăzi are în cugetarea sa a face aceasta [2], cînd va judeca că este folositoare viitorului și prosperității țării noastre; noi însă, domnilor, sîntem credincioși domnului pe care l-am ales, căruia i-am jurat credință și pe care-l servim.

Însă domnul Aricescu a uitat întru aceasta încă ceva din viața mea de deputat și de ministru, și aceasta îi voi spune-o că la 1860 am înfățișat Camerii din Iași proiectul pentru alegerea mitropoliților de către sinod și Adunare [3]. După cîteva luni după aceasta, m-am văzut silit să pun mîna pe mitropolit, m-am hotărît a face aceasta cînd am aflat pozitiv, cînd am avut dovezi că el conspira, da, domnilor, mitropolitul acela conspira cu străinul și cu reacțiunea din întru contra noului regim și a Unirii.

Îndată ce m-am văzut silit a lua asemenea măsură, am și osîndit atunci cererile mele de mai înainte, pentru că am cîștigat esperiență că șeful bisericei noastre, cu oarecare esceptiuni, a dat mînă de ajutor regimului trecut și a încetat de a se mai uita la altarul țării și cu atît mai puțin la națiunea ce-l hrănește. Pentru că am cîștigat convicțiune din cărțile aflate înainte și după arestarea mitropolitului Sofronie [4] că cerea intervențiunea puterii pravoslavice ca să ne puie prinț străin. Și cu toate acestea, cînd s-a ales mitropolitul Sofronie, eram tînăr și aplaudam. Oare, domnilor, n-ați zis dumneavoastră cu toții, și înțeleg aicea și pe domnul Aricescu, că numai de la domnitor se așteaptă mîntuirea? Aceasta n-ați zis-o mai înainte în adresa către tron? Cum am putea deci veni acum să zicem că domnul face o alegere mai bună, mai nemerită decît acea alegere tumultoasă a gloatelor din veacul de mijloc, despre cari vă vorbi adineaori domnul Aricescu? Oare totdeauna glasul mulțimii este acel al adevărului? Oare un glas al majorității n-ar putea trimite un mitropolit cari să ceară ca monastirile țărei să se puie alături cu monastirile grece? Apoi majoritate pentru majoritate; precum majoritatea de astăzi care e pentru acest proiect [5] se osîndește de minoritate, de ce să nu se osîndească tot astfel și majoritatea ce ar alege mitropolitul și episcopii? Dar să privim și la sistemul nostru electiv în timp de 6 ani de zile încoace, să vedem, în acest sistem electiv, cine a produs binele, Adunarea sau *individul?* Reforma țărei al căruia producte și rezultat sînteți domniile-voastre se datorează oare majorității sau minorităței, ori numai unui om care n-a consultat decît datoria și inima sa de român? Dar, domnilor, la 1857 am fost pentru alegerea mitropolitului pentru că pre atunci era vorba că o să avem un domn catolic. La 1860 încă am fost pentru alegere, și iar m-am convins pe urmă că de multe ori alegerile produc mitropoliți și episcopi cari apoi consultă mai mult interesele lor de preoți decît de mari funcționari ai țărei și apărători ai naționalității.

---

* Ședința din 20 ianuarie 1865.

Reviind apoi la cestiunea generală și fiindcă am auzit o lungă citațiune de canoane, dați-mi voie să vă spun mai din nainte că mă socot cu totul incapabil de a putea urma pe onor. domn Aricescu pe acest tărîm, și e lucru foarte firesc aceasta. Eu sînt ministru laic, sînt într-o Adunare a țărei unde se discută legi politice, legi civile, iar nicicum dreptul canonic. N-am fost teolog în viața mea și de mai nainte mă declar bătut pe acest tărîm din cap pînă în tălpi de domnul Aricescu *(rîsete)*, dar știu și eu numai atîta că, dacă mi-ar fi permis de a intra în canoane, mă îndatorez să găsesc domnului Aricescu argumente în toate cazele și *pentru* și *contra*, căci însuși canoanele sînt un șir al imperfectibilităței umane. Se vede aci un sinod otărînd într-un fel și așa mai departe, ceea ce ne dă să înțelegem că s-au urmat și cu dînsele cum s-au urmat și se urmează cu legile civile, care nu sînt și n-au putut rămîne tot acele de la început; în fine", zice domnul ministru, „și apoi dacă e vorba de canoane, de urmarea lor întocmai, apoi să nu ne mai fălim de libertatea cultului, de egalitatea drepturilor politice fără deosebire de rituri, și să începem a face mai întîi ceea ce a făcut Adunarea mumă de la '57, să luăm pe onor. deputat de la Roman, Robu Ianoși, care la '57 s-a ales de sătenii de la Roman ca deputat al lor și pe care administrația l-a respins ca necreștin, fiindcă era catolic.

Așa e, domnule Robu? "

D. Ianoș Robu: Da, așa este, cu adevărat.

În privința temerei ce s-a arătat ca mitropolitul țărei să fie destituit și dat pe ulițe ca un zapciu, domnul președinte al ministerului zice că să fie oricine sigur că acel mitropolit ce ar fi tratat astfel nu va fi meritat mai mult, și ca zapciu ce va fi fost înainte, ca zapciu va fi și în urmă.

Iar cînd un cap al bisericii va fi destituit pe nedrept, el se va retrage la o monastire și acolo va fi mult mai mare în chilia sa decît pe scaunul mitropolitan; va fi ca mitropolitul Veniamin [6], care niciodată în vestimentele sale de arhiepiscop servind sînta Liturghie ca un angel nu a fost mai mare decît ca simplu monah în monastirea Slatina unde se retrăsese. Domnul ministru preşedinte zice asemenea cîteva cuvinte şi asupra intitulării ce au mitropoliţii de „cu mila lui Dumnezeu" şi arată că şi domnitorul fiind domn din mila lui Dumnezeu va numi şi pe mitropoliţi şi pe episcopi, dar, toate aceste cuvinte ce se invocă în contra proiectului, domnul ministru nu le crede a servi întru nimica fondul cestiunei, că naţiunea are nevoie de unire, de consolidare a stărei de lucruri actuale; şi, daca în adevăr au fost unii din mitropoliţii ţării cari au apărat naţionalitatea, au fost asemenea foarte mulţi alţii cari au fost indiferinţi sau a conspirat în contra ei. Domnul ministru termină invitînd pe Adunare a vota ca domnul să aleagă pe mitropoliţi şi episcopi, căci, domnul fiind alesul naţiunei, cînd va alege el, va alege naţiunea însuşi, şi că numai astfel tronul va fi rădicat la înălţimea unde trebuie să fie; astfel numai domnul va fi pus în poziţiune a împlini cu sînţenie misiunea ce i-a încredinţat România.

„Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 15, p. 117, col. 1 — p. 118 col. 2.

NOTE

[1] C. D. Aricescu, contrar obişnuinţei parlamentare, îşi citise discursul, mărturisind că nu-i „dotat de darul vorbirii". El arătase că mitropolitul şi episcopii nu-s funcţionari ca să fie numiţi de domn. Căci, dacă s-ar întîmpla aşa, ar urma să fie şi unşi, ceea ce ar însemna o desacralizare. Ceruse de aceea, la fel ca şi K. odinioară în Comisia centrală de la Focşani, ca fruntaşii bisericii să fie aleşi „de reprezentanţii extraordinari ai clerului mirean şi monacal".

[2] Al. I. Cuza avea să-i scrie generalului Haralamb, unul din autorii detronării, la cîteva zile după acest „coup déshonorable", cum o numeşte Iorga: „Dumneata ştii că principiul proclamat de corpurile statului a fost şi rămîne scopul meu, căci după a lor părere numai un *prinţ străin* poate asigura viitorul României; cred inutil să adaug că, dacă, în calitate de domnitor al României, am lucrat totdeauna pentru realizarea acestei dorinţi, tot aşa, ca prinţ român, nu voi lipsi un moment să fac în acest sens tot ce va atîrna de mine" (N. Iorga, *Istoria românilor*, Bucureşti, 1939, vol. X, p. 8).

[3] Vezi volumul precedent.

[4] Sofronie Miclescu a fost mitropolit al Moldovei între 1851—1860. O vreme acesta a mers alături cu unioniştii din Moldova. Unii îl credeau chiar mentorul lor spiritual. Detractorii lui informau foaia vieneză „Oesterreichische Zeitung", la 3 martie 1857, în acest sens. Peste două luni Sofronie Miclescu era admonestat de la Constantinopol pentru activitatea sa politică în favoarea partidei naţionale (cf. „L'Etoile du Danube", Bruxelles, I (1857), p. 213, 236). Un an mai tîrziu însă mitropolitul se dezice de unionişti, trimite la Poartă un protest împotriva rezultatului alegerilor şi ca preşedinte al Adunării caută să întîrzie deschiderea ei, contestînd anumite mandate („Steaua Dunării", III (1858), nr. 107, p. 426). În 1854 a fost decorat de ţar cu ordinul Sfînta Ana clasa I. Tendinţele sale filoruse duc în cele din urmă la îndepărtarea sa din scaunul metropolitan şi exilarea la mănăstirea Slátina. La 7 noiembrie 1860 K. întocmeşte un raport către Cuza în acest sens (vezi-l în „Conservatorul progresist", I (1860), nr. 89, p. 355).

[5] Proiectul prevedea că mitropoliţii şi episcopii sînt numiţi de domn „după o prezentare a Ministerului Cultelor şi în urma deliberaţiunii Consiliului de Miniştri". În caz de delicte laice erau justiţiabili la Casaţie. Din 116 deputaţi au votat în favoarea proiectului 105; s-au opus, între alţii, C.D. Aricescu, G. Lupescu, N. Pîcleanu, Chr. Tell.

[6] Veniamin Costache (1768—1846), mitropolit al Moldovei între 1803 şi 1842. În 1835 a elaborat un proiect de „organizaţia ocîrmuirii averii pămînteneştilor mînăstiri" (publicat în *Analele parlamentare ale României*, V_2, Bucureşti, 1895, p. 791 şi urm.). Cărturar de aleasă cultură, a întemeiat, în 1803, seminarul care îi poartă numele. Vezi pentru el Vasile Vasilache, *Mitropolitul Veniamin Costache. 1768—1846*, Mînăstirea Neamţ, 1941, 328 p.; Ilie Gheorghiţă, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costache*, Neamţ, 1946, 272 p.; *Bibliografia istorică a României. Secolul XIX*, vol. III, tom. V, *Biografii*, Bucureşti, 1974, p. 294—296.

*Discută demisia deputaților Chr. Tell și C. D. Aricescu, motivată de redactarea vicioasă a cuvîntărilor ce au rostit în ședința precedentă**

D. M. Kogălniceanu, președintele Consiliului de Miniștri, arată că domnia-sa mai înainte de onor. domn Tell și onor. domn Aricescu [1], care a esprimat în contra redacțiunii procesului-verbal, că domnia-sa a fost cel întîi care asemenea a rugat pe onor. președinte să binevoiască a grăbi mai curînd cu concursul stenografilor ce lipsesc, spre a se putea cuvintele domnilor deputați redigia astfel ca să esprime cugetările domniilor-lor.

„Așadar”, adaogă domnul ministru, „cînd am venit și am zis aceste cuvinte, socoteam că de mai înainte s-a dat dreptul fiecăruia din dumneavoastră, domnilor deputați, întemeindu-vă chiar pe cuvintele mele de președinte al consiliului, să cereți de la biurou rectificarea vorbelor acolo unde ar fi fost denaturate. Îmi pare rău că aceste cuvinte n-au servit întru liniștea onor. domn Aricescu. Dimisiunea însă pe care domnia-lui a propus-o este cu totul altfel, are ale motive decît a domnului Tell [2].

Onor. domn Tell a putut foarte bine, într-un moment de nemulțumire, nemulțumire altmintrele întemeiată, a putut să zică : îmi dau demisiunea fiindcă am fost pe nedrept chemat la ordine.

Și în adevăr recunosc eu însumi că cuvîntul zis de domnul Gusti era nemotivat; un cuvînt pe care sînt sigur că domul Gusti îl regretează și pe care l-a rostit poate din necunoștință esactă a regulamentului. Așadar, domnul Tell, înfățișîndu-și demisiunea, prezintă Camerei ocaziunea plăcută de a-i da o satisfacțiune, prin care să-l asigure despre nedreptățirea ce i s-a făcut, și domnul Gusti asemenea d-a se scuza și a invita pe domnul Tell de a-și relua locul în această Cameră.

Iar cînd domnul Aricescu vine aici și numai pentru că nu s-a luat de temei estractu domniei-sale, poate pentru motive care buna-cuviință oprește pe președintele Adunărei d-a le spune, căci, cînd s-ar fi analizat cuvîntul scris al domnului Aricescu [3], atunci biuroul trebuia de zece ori să-l cheme la ordine, pentru că el coprindea niște aluziuni ce nu e permis unui deputat a le face; cînd vine, zice apoi domnia-sa, și spune că în această Cameră nu e liberă discuțiunea, ei bine, domnilor, trebuie să-i priimiți această dimisiune? Cum, domnilor? Cînd în cestiunea budgetelor, președintele consiliului vine și însuși roagă pe Adunarea a se acorda fiecăruia voia de a vorbi, s-a discutat în toată libertatea. Cînd, astăzi, asemenea vine și declară de mai înainte cum că procesul-verbal nu e bine redactat? Cînd zice în fața tuturor și roagă pe domnul președinte al Adunării să grăbească cu complectarea numărului stenografilor, ca discursul să se poată reproduce cu toată esactitatea, să vie și să insulte înaintea dumneavoastră omul acela care întotdeauna a cerut libertatea discuțiunei? Ei bine, domnilor ! vă rog acum să nu primiți dimisiunea pentru ca să dovediți prin aceasta cum că majoritatea acestei Cameri și guvernul, care o merită după lucrările săvîrșite de dînsul, nu se tem de elocința foarte mare, dar foarte zburdalnică a domnului Aricescu.

---

* Ședința din 23 ianuarie 1865.

Cît pentru domnul Tell, vă declar că a fost în drept să-şi dea demisiunea, dar că, în urma satisfacţiunei ce i se va da, domnia-sa va binevoi a-şi relua locul".

„Monitor", 1865, nr. 44, p. 102; „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 16, p. 122.

NOTE

[1] C. D. Aricescu se plînsese că a predat stenografilor patru coli cuprinzînd discursul său şi s-au publicat doar patru pagini, în aşa fel încît nu l-a putut „recunoaşte deloc".

[2] În şedinţa prezidată de vicepreşedintele Adunării, D. Gusti, Tell şi-a exprimat aprobarea faţă de zisele lui Aricescu în problema alegerii mitropolitului şi Gusti l-a chemat la ordine. Or, regulamentul Adunării lasă „drept deputaţilor a arăta aprobaţiuni sau dezaprobaţiuni". Tell, vexat, a demisionat. Se adăuga un motiv în plus pentru acest gest, ca şi la C. D. Aricescu dealtfel, şi anume redactarea defectuoasă a proceselor-verbale.

[3] Din păcate textul libelei lui C.D. Aricescu nu ne-a fost accesibil.

Asupra modalităţilor de tipărire a proceselor-verbale ale şedinţelor Adunării *

D. M. Kogălniceanu, preşedintele consiliului, continuă [1] zicînd că, „după regul[ament], biuroul are dreptul a şterge nu numai cuvinte şi frase, dar chiar acele idei zise cu intenţiune d-a aprinde pasiunele, de aceea se şi lasă redacţiunea proceselor-verbale în seama biuroului, rămîind însă fiecăruia deputat dreptul d-a cere rectificări acolo unde se vor putea face. Astfeliu, cînd un deputat vede că discursul său este desnaturat, poate să reclame ; dar altceva este cînd vine cineva şi zice : iată am făcut un estract omiopatic din discursul meu, şi biuroul n-a voit să-l priimească întocmai, precum a zis domnul Aricescu, şi aceasta mai ales cînd în acest discurs erau vorbe ce nu este permis unui deputat a le pronunţa, precum era acea aluziune, care ştiu bine din a cui pană a ieşit, că trecutul a lăsat o colecţiune [de] antichităţi care astăzi se vînd [2]. Ei, domnilor, mult aş putea răspunde anticarului aceluia, dacă n-aş fi ministru şi aş fi numai un simplu deputat.

Vedeţi, dar, domnilor, că nu era dator biuroul să se ţină de estractul omiopatic al domnului Aricescu ; prin urmare, domnia-lui n-are dreptul să fie violent şi nici vîrsta nu poate să-l justifice. Toţi sînteţi maturi, cine se simte nematur să-şi dea demisiunea, nevîrsnicia afară, nu aicea, precum şi acei cari sînt uşori la minte [3]. Nimeni n-a învinovăţit pe domnul Tell de violenţie, prin urmare domnul Pîcleanu [4] n-are dreptate să generalizeze. Nici biuroul, nici eu n-am acuzat de violenţă pe domnul Tell, din contra am venit însuşi şi am zis că înţelegem mişcarea de nemulţumire a domnieilui, şi domnul Gusti [5] a venit şi a dat deplină satisfacţiune domnului Tell. Iar domnul Aricescu, cînd vine şi zice : mă retrag din Cameră unde nu e liber d-a vorbi, retragerea sau demisiunea domnului Aricescu nu e nicidecum întemeiată pe motivele retragerei domnului Tell.

---

* Şedinţa din 25 ianuarie 1865.

În cît priveşte despre priimirea demisiunei, ministerul nu poate să se rostească de este să se priimească sau nu, din contra, ministerul doreşte, voieşte să se vază nu numai toate luminele, dar şi toate esageraţiunile, dar în Cameră, iar nu afară din Cameră".

„Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 16, p. 124, col. 2.

NOTE

[1] Vezi şi discursul precedent.

[2] Într-adevăr, noi înşine am avut ocazia să constatăm „doza homeopatică" în care s-au reprodus vorbele lui C. D. Aricescu. Fraza incriminată nici nu s-a tipărit. După tonul folosit de Bolliac în coloanele foii sale „Buciumul", în ceea ce-l priveşte pe K., s-ar părea că el este inspiratorul lor.

[3] K. fusese, e drept, dur, dar spusele i-au apărut răstălmăcite într-un mod agravant de „Correspondance générale de Vienne" : „Elles ont acceptées [Camerele — n.n.] les démissions, et j'accepte de même celles d'un tas d'idiots et de cretins qui ont peut-être envie de suivre votre exemple". Şi foaia vieneză continua suav : „Il faudrait une plume bien autrement habile et exercée pour rendre le tumulte qui suivit cette inconcevable et grossière apostrophe" (A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 34, nota 24).

Asemenea exagerări în ceea ce priveşte realităţile din România formează din păcate regula şi nu excepţia. „Le mémorial diplomatique" din Paris, care deţinea trista întîietate a detractorilor, îşi informa cititorii la 5 martie 1865 că C. D. Aricescu fusese exclus din Cameră pentru că, într-un articol publicat în foaia română „Concordia" din Pesta, îşi ornase colegii din Adunare cu epitetele de boi şi măgari (B.A.R., Arhiva Cuza, LVIII, fasc. Documents 1865), or, în coloanele „Concordiei" nu am găsit un asemenea articol.

[4] Pîcleanu zisese că Tell şi Aricescu „au fost violenţi în darea demisiunilor domniilor-lor".

[5] Vezi discursul precedent.

*Aduce precizări în legătură cu aplicarea legii rurale, determinate de petiţia unor proprietari care se plîngeau că trebuie să delimiteze pămînturile cuvenite sătenilor pînă la 15 martie 1865 **

Domnilor, circulara[1] care este în cestiune este a ministeriului trecut, circulara aceea nu întemeia nici o penalitate, precum a zis onor. d. preşedinte al consiliului[2], căci lasă că este urmată de o altă circulară, dar este precedată iar de o alta, care este baza circularei în cestiune şi care zice că, dacă nu se va face delimitarea pînă la timpul prescris de lege, atunci se va urma conform dispoziţiunilor coprinse în circulara de la noiemvrie. Ce zice circulara de la noiemvrie? Zice că acolo unde ar fi rea-voinţă sau vor lipsi proprietarii şi delimitarea nu se va face, atunci să li se dea oamenilor de către megiaşi ceea ce li se cuvine, păstrîndu-se totodată dreptul proprietarilor de a cere sfărîmarea împărţirei făcute. Nu numai atît, dar nici nu s-ar putea pune penalitate, fiindcă legea cere ca la 23 aprilie să fie pusă în aplicaţiune, şi termenul de 15 martie nu s-a pus decît ca să se activeze lucrarea; dovadă pentru aceasta este că încă din toamna trecută s-a zis că, acolo unde nu s-au putut da locuri locuitorilor pentru a face arăturile de toamnă, li se dă dreptul a lua locurile pe care le-au avut în anul trecut pentru arătură.

---

* Şedinţa din 6 martie 1865. Senatul României.

Rămîne ca apoi în cursul primăverei anului 1865 să se hotărască locurile ce definitiv li se cuvine.

Prin urmare, domnii proprietari petiţionari s-au îngrijit cu totul nedrept, căci atît circulările făcute de ministeriul trecut, cît şi circulările împrospătite de ministerul actual n-au alt scop decît a face ca legea rurală să se aplice în termenele hotărîte de însuşi legea[3], adică la 23 aprilie. Aşadar, nu e 15 martie.

C. Filipescu *arată că a primit o hîrtie de la primărie prin care îl somează a face delimitarea pînă la 15 martie, altfel o vor face comunele învecinate.*

Invitaţiunea făcută domnului C. Filipescu în terminii spuşi de dumnealui nu poate să fie un fapt în care să fie angajat guvernul, dar acel subprefect a făcut acea invitaţiune d-sale că, dacă pînă la 15 martie nu se va da pămînt locuitorilor, atunci pămîntul cuvenit lor să se dea de către comună, şi pentru această invitaţiune d. Filipescu nu are decît să ceară să se pedepsească sau să se destituie acel subprefect. Dar, domnilor, nu putem noi acum să venim şi să cerem mai mult decît se poate, căci timpul în care trebuiesc împărţite pămînturile locuitorilor este prescris de legea rurală, este termenul de 23 aprilie, şi pînă atunci toate moşiele trebuie să fie în regulă. Dar, dacă am cere acum amînarea sau prelungirea termenului, atunci urmează să ne întrebăm dacă legea rurală se poate aplica într-o zi în toată ţara? Eu cred că nu, şi de aceea guvernul trebuie să puie un termen pentru ca să activeze lucrarea, precum sîngur d. raportor zice şi, cu toată stimularea lucrării, nu trebuie ca vreun proprietar să fie jicnit în drepturile sale; terminul de 15 martie este admis ca să se dea pămînturile şi, dacă pînă atunci nu se vor fi dat, atunci se vor face lucrări pregătitoare, adică se va începe a se măsura locurile, lăsîndu-se proprietarilor dreptul de a contesta acele lucrări pînă la 23 aprilie, cînd după lege pămîntul trebuie să fie împărţit.

Vedeţi dar, domnilor, că guvernul avea tot dreptul să stimuleze pe proprietari pentru ca să facă posibile aplicarea legii rurale la 23 aprilie.

Acum, cît despre petiţiunea aceasta, fiind în contra legii, eu cred de de datoria noastră s-o respingem.

Preşedintele consiliului *cere ca petiţia să fie recomandată guvernului.*

Dacă este să se recomande petiţiunea guvernului şi să se lase la apreţierea sa, atunci sînt pentru concluziunea raportului, iar cînd se zice că petiţiunea s-a găsit dreaptă[4], nu pot atunci să votez pentru, fiindcă acolo se ia de normă şi se pune un principiu care cere multă discuţiune şi care se poate refuza.

Darea pămîntului n-are a face cu lucrările comisiunii de plasă, proprietarii trebuie să dea pămînt ţăranilor pe care-i recunoasc de clăcaşi ai lor neapărat pînă la 23 aprilie. Aceasta zice legea. Pentru aceste motive dar, eu propui simplu şi curat recomandarea acestei petiţiuni la guvern.

I. Marghiloman *observă că 15 martie e un termen provizoriu, pe care proprietarii trebuie totuşi să-l respecte, pînă la definitivarea lucrărilor de delimitare ce urmau a fi făcute de comisiile de plasă.*

S-a discutat îndestul și s-a intrat chiar și în fondul cestiunii, dacă este să se aplice legea provizoriu sau definitiv. Aceasta nu e treaba noastră, este treaba guvernului. Propun, dar, ceea ce am zis de la început, să se recomande guvernului petițiunea, în conformitate cu regulamentul.

„Monitor", 1865, nr. 66, p. 302, col. 2—4; p. 303, col. 1; Acte și legiuiri privitoare la chestia țărănească, *seria I, vol. II:* Legi și acte din perioada luptelor pentru Unire și pînă la legea de tocmeli agricole din 1866, *București, 1907, p. 962—963, 964—965, 967, 970.*

NOTE

[1] În legătură cu delimitarea pămîntului sătenilor există următoarele circulare către prefecți: din 1 septembrie 1864 pentru convocarea proprietarilor și primarilor în vederea delimitării izlazurilor, fînețelor și arăturilor (*Acte și legiuiri*, seria I, vol. II, p. 906); 2 septembrie, în aceeași problemă (*ibidem*, p. 806—808); 5 septembrie, o publicație prin care se cerea ca proprietarii să-și trimită delegații, care, împreună cu autoritățile comunale, urmau să delimiteze loturile (*ibidem*, p. 908); 5 septembrie, în aceeași problemă (*ibidem*, p. 909); 10 septembrie, apel către proprietari să delimiteze loturile țăranilor (*ibidem*, p. 910); 12 septembrie, circulară către prefecți pentru grăbirea delimitării spre a nu fi stînjenite lucrările agricole (*ibidem*, p. 912—915). În sfîrșit, la 16 ianuarie 1865 K. trimite o circulară prefecților prin care le cere din nou să grăbească delimitarea pămîntului cuvenit țăranilor. După 15 martie autoritățile comunale sînt autorizate a împărți pămîntul și fără proprietari („Monitor", 1865, nr. 13, p. 67).

[2] C. Bosianu.

[3] Asupra legii rurale există o literatură extrem de bogată. În ultimii ani a apărut lucrarea sintetică datorată lui Nichita Adăniloaie și Dan Berindei, *Reforma agrară din 1864*, București, 1967, 361 p.

Iorga îl judecă aspru pe K. pentru graba cu care a promulgat această lege. Ea s-a dat concomitent cu alte măsuri menite să facă impresie: introducerea sistemului metric, crearea primei școli de comerț, a Camerelor de agricultură, declararea Iașilor oraș liber de taxe vamale, constituirea expozițiilor districtuale (despre toate vezi raportul lui K. către Cuza din 15 iulie 1864, „Monitor", 1864, nr. 164, p. 735). Pe de altă parte, observă Iorga, K. a socotit că, odată publicată, legea rurală se va aplica de la sine (*Istoria românilor*, vol. IX, București, 1938, p. 460).

În adevăr, sistemul de lucru al lui K. era adesea motiv de nemulțumire chiar și pentru colaboratorii săi. Așa Al. Cantacuzino i se plîngea la 1 septembrie 1864 lui Cuza că de obicei K. procedează prin inspirație, nu prin reflecție, și trimite circulară după circulară producînd neliniște (B.A.R., Arhiva Cuza, XLIX, f. 77—79 v.). Ritmul alert al primului ministru — „o mașină sub mare presiune fără supapă de siguranță" — îl face pe Ludovic Steege, ministru de finanțe, să-și ceară demisia la 26 septembrie 1864 și să fie înlocuit „cu un telegar mai tînăr" (*ibidem*, XLIX, f. 370).

[4] Concluzia comisiei parlamentare era următoarea: „Cererea petiționarilor este dreaptă și merită a se lua în de aproape și serioasă băgare de seamă spre a se face o îndreptare grabnică, opinînd a se recomanda cu deosebire guvernului". Se mai cerea ca în primul rînd comisiile de plăși să termine lucrările pentru a se vedea „cîtimea de pămînt ce se cuvine țăranilor".

Discurs la proiectul de lege pentru desființarea morilor de pe apa Dîmboviței *

N-am avut gînd nici într-un fel să iau cuvîntul în această chestiune, fiindcă eu sînt unul, pot zice, din nașii acestei legiuiri[1] și prin urmare aș fi vorbit în propria mea cauză. Intențiunea mea era să mă mărginesc, ca simplu senator, a vota pentru această lege, fiind cu aceeaşi consecinţă [sic !] cu care onor. preopinent socoate că legea este necompatibilă cu principiile Convenţiunei şi cu respectul proprietăţei, cu aceeaşi conştiinţă socot eu că această legiuire este foarte compatibilă cu principiile cuprinse în Convenţiune şi cu respectul proprietăţei, pentru că această legiuire are de scop să facă ca proprietatea inundaţilor să se respecte. Însă onor. domn Costa-Foru a binevoit a lăuda şi totodată a critica pe guvernul trecut din care am avut onoarea a face parte. Şi lauda şi critica domniei-sale, şi mai ales lauda este foarte de luat în privire fiindcă, precum am zis-o, domnia-sa nu e deprins a lăuda guvernul din care am făcut eu parte. Mulţumesc pentru lauda care a făcut-o şi totodată mă găsesc dator a-i arăta pentru ce n-am fost consecuent şi n-am întrebuinţat toporul în executarea legii de la 1835[2]. Nu, domnilor, guvernul şi îndeosebi eu nu ne-am stăvilit a pune în lucrare legea de la 1835 cu toporul din frica sătenilor, cari, după opiniunea onor. domn raportor[3], ar fi venit să reclame în contra desfiinţării morilor. Noi nu cunoaştem, domnilor, asemenea ameninţări. Cunoaştem numai două petiţiuni plăsmuite de doi arendaşi, cari au făcut pe ţărani să vie să reclame că prin desfiinţarea morilor s-ar pune în neputinţă de a măcina porumbul. Dacă ar fi fost ca aplicarea acestei legi să se facă sau să se oprească prin ameninţări, apoi ameninţările inundaţilor din Bucureşti negreşit că ar fi trebuit să fie mult mai mari decît ale cîtorva clăcaşi. Guvernul, cînd a voit să aducă în îndeplinire legea de la 1835, nu s-a povăţuit de ameninţările nici ale inundaţilor, nici ale sătenilor cari pretind că, sfărămîndu-se morile, nu vor avea unde măcina porumb. El s-a povăţuit de chiar legea de la 1835. Dacă a stat în mijlocul lucrării, dacă n-a aplicat toporul, este pentru că s-au găsit oameni foarte onorabili cari socotea că legea de la 1835 avea trebuinţă de un caftan nou. Ce va să zică un caftan nou? O hotărîre nouă, o împrospătare a legii celei vechie, un ig[h]emonicon mai mare. Iată, domnilor, ce va să zică a se da un nou caftan: legea cu un caftan nou, dobîndeşte un ig[h]emonicon.

---

* Ședința din 13 martie 1865. Senatul României.

Aceasta am să răspund onor. domn raportor la zisele domniei-sale că, dacă guvernul credea că Regulamentul îi dă un mijloc atît de puternic, de ce nu l-a aplicat? Da, domnilor, aşa ar fi fost, dacă unul din onor. mei colegi n-ar fi socotit că acestei legi îi trebuieşte un caftan nou, adică o nouă lege; căci încă de la 15 august 1864 eu, fiind ministru, am dat ordine pentru ca să se aplice Regulamentul, lăsînd fiecăruia dreptul să meargă la tribunal şi să ceară despăgubire; şi după aceasta am plecat; însă cînd m-am întors am găsit o altă idee nouă în această privinţă, adică că legea trebuie să aibă un caftan. Eu fusesem de părere că în această privinţă Regulamentul organic din 1835 era destul de bun şi că nu trebuia nici o altă lege nouă.

Acum, după ce am spus cum vine această lege, să vedem ce este această lege? Domnilor, toţi aţi zis că legea este de prisos. Şi unii şi alţii au zis tot aceasta, şi d. Rosetti şi d. Costaforu şi d. Filipescu şi d. Belu, toţi cîţi au vorbit pentru şi contra acestui proiect...

D.I.I. Filipescu: N-am zis eu...

Domnia-voastră aţi zis aşa şi aşa s-a scris, nu aveţi decît să căutaţi în notele domnilor stenografi; dar, în fine, dacă ziceţi că nu aţi spus, atunci fie şi aşa, destul că ceilalţi au zis. Ei bine, am să vă spun că şi eu sînt de această părere şi am avut onoare a vă arăta de ce nu s-a aplicat Regulamentul de mine şi pentru ce s-a înfăţişat o nouă lege: pentru că legea de la 1835 trebuia să aibă un caftan nou, pentru că caftanul ei se învechise.

Acum, domnilor, legea aceasta zice: sînt două feluri de mori, sînt două feluri de obstacole, unul care împedecă plutirea şi altul care aduce înnecul; sînt mori făcute înainte de 1835 şi altele în urmă. Apoi, domnilor, tot aşa zice şi articolul 165 din legea de la 1835, şi acolo se vorbeşte de morile făcute înainte şi în urmă de acea epocă. Dar mi se pune înainte Convenţiunea care garantează respectul proprietăţii; însă, domnilor, să vedem mai întîi ce este aici proprietatea? Sînt proprietate morile făcute înainte de 1835 sau morile care s-au făcut după 1835? Negreşit că s-a considerat ca proprietate morile care s-au găsit făcute înainte de 1835, adică acelea care s-au făcut într-o epocă de barbarie, cînd proprietatea nu era încă definită, cînd orice particular, nefiind oprit de nimine a face ce va voi şi unde va voi, a venit şi a făcut acele mori şi a zis că sînt proprietăţile lor; da, domnilor, pentru că nici proprietatea teritoriale nu era definită, atunci cînd venea domnitorul şi zicea unui clăcaş: du-te pe moşia unuia şi a celuilalt şi seamănă şi ară. Dar, domnilor, cînd după Regulament proprietatea s-a definit atunci s-a pus o bază; baza cea dîntîi a fost aceea care a definit proprietatea şi care a declarat că apele sînt publice; şi aşa se înţelege, domnilor, şi după dreptul roman, şi după dreptul tuturor ţărilor, şi prin urmare şi după dreptul nostru, că apa nu poate fi un drept, o proprietate particulară, ci un drept comun, o proprietate publică; dar, fiindcă atunci cînd legea decretă apele de dreptul public se găsea pe dînsele nişte mori, zăgaze, iazuri etc. care au intrat în domenul dreptului public, care era ale particularilor, apoi legiuitorul vine şi zice: toate aceste mori trebuiesc sfărămate şi proprietarii lor despăgubiţi şi în viitor să nu se mai facă. Aşadar, toate morile, iazurile şi zagazurile făcute în urma acestei interdicţiuni au fost făcute arbitrariceşte, în contra legii, şi prin urmare nu pot pretinde la nici o despăgubire. Da, domnilor, pentru că multe din morile făcute în urma legii Regulamentului au fost făcute nu numai în contra legii, dar şi cu refuzul a patru miniştri şi numai cu consimţimîntul unui singur ministru. Aţi auzit, domnilor, din citirea Regulamentului că zice pozitiv că nici o moară de la 1835 încoace nu se poate clădi, iar cîte se vor găsi clădite pînă atunci să se despăgubească. Articolul 165 este legea care confirmă proprietăţile; şi aceea care defineşte proprietatea este legea de la 1832, şi apoi vine legea din urmă, aceea de la 1835. Va să zică că legea nu consideră alte proprietăţi decît acele găsite înaintea ei. Dar acum ce se face? Vin unii şi fac jocuri de cuvinte asupra morilor şi zic că nici una nu este făcută din nou, însă multe şi mai toate s-au reparat. Domnilor, ce este aci? Este oare o judecată de fapt? Nu, nu e numai de fapt, este şi de drept cînd zicem de a fi morile făcute înainte sau în urmă. Apoi, domnilor, în proiectul de astăzi ce se zice? Articolul 2 şi 4 [4] hotărăşte despăgubire pentru toţi aceia cari au avut mori înainte de 1835, dar se zice cum că prin redacţiunea acestei legi s-ar jicni cutare şi cutare drept, ei bine, sîntem noi oare aci un tribunal, sîntem noi aci ca să modificăm legea în redacţiunea ei, în stilul ei, sau să amendăm cutare sau cutare articol dintr-însa ca mai gramatical? Noi nu sîntem Cameră, noi sîntem Senat şi misiunea noastră este să păstrăm, să apărăm legile, proprietăţile acelea pe care le recunoaşte Regulamentul. Sîntem, precum a zis onor. raportor, senatori şi misiunea noastră nu este alta decît să vedem dacă cutare sau cutare lege este sau nu compatibilă cu pactul nostru fondamental.

S-a mai zis, domnilor, că Senatul trebuie să respecte Regulamentul organic, Convenţiunea şi legea de expropriaţiune pentru utilitate publică.

Ei bine, eu, domnilor, nu găsesc nicidecum că această lege vine să deroage la pozițiunile acelor legi pe care Senatul are misiune de a le apăra.

Văz un amendament [5]. Amendamentul acesta, domnilor, este însăși respingerea proiectului de lege și dovadă este că onor. domn raportor a făcut discuțiune generală cu amendamentul său, a combătut legea, a declarat-o incompatibilă cu pactul nostru constituțional, referindu-se totdeauna la acel amendament. Dacă ar fi fost numai o călcare în parte, ei bine, atunci am fi luat în considerațiune amendamentul și cînd am fi venit la articolul 4 am fi discutat asupra lui; însă amendamentul acela răstoarnă toată legea, și nu numai pe aceasta, dar și pe cea de la 1835, pentru că confundă pe proprietarii morilor dinainte de 1835 cu cei cari și le-au clădit în urmă de 1835 și dă celei de-a doua categorii de proprietari dreptul de despăgubire, pe care chiar Regulamentul nu li-l recunoaște; și, pentru a sprijini această despăgubire, onor. domn Rosetti a binevoit a ne cita exemplul unui răposat președinte de municipalitate de la Paris [6] care, în loc de un dinar, a dat zece. Ei bine, dar dacă am adopta și noi teoria aceasta ca să dăm unul pentru zece la toți...

D. Scarlat Rosetti: N-am zis așa!

Apoi atunci nu numai bugetul țărei noastre, dar încă și al trei, patru provincie ale vechei Dacie n-ar ajunge ca să despăgubească pe acei proprietari. Dar să presupunem că ar ajunge; apoi atunci, dacă cereți să despăgubim pe aceștia, trebuie să despăgubim și pe ceilalți proprietari carii în tot anul văd proprietățile lor lovite prin inundațiuni.

În ceea ce zice d. preopinant cum că nu s-au făcut studiele necesarie, aș putea să-i spui că s-au făcut nu numai de astăzi, dar de la 1835 pînă astăzi necontenit, și toate, afară de mici excepțiuni, conchid pentru sfărîmarea morilor ca cauză a inundațiunilor.

Dar s-a combătut legea considerîndu-se cauza de inundațiune ca cestiune de localitate și s-a luat de temei legea de la 1835, zicîndu-se că acea lege are de scop canalizarea, iar nu evitarea înnecului, însă, chiar astfel de ar fi, am onoare a vă aduce aminte, domnilor, că guvernul mai alaltăieri a zis prin onor. președinte al consiliului [7] că există lege pentru canalizarea Dîmboviței și că amîndouă legile acestea sînt strîns legate între dînsele. Așadar, cînd vom lua cea de-a doua lege, vom vedea că scopul ei final este plutirea Dîmboviței, fiindcă articolul 1 din legea pentru cheiuri [8] zice că Dîmbovița se va canaliza și canalizarea se declară de utilitate publică și pe urmă vine facerea de cheiuri.

Domnilor, eu nu mă voi servi nicidecum de amenințări în favoarea acestei legi, nu voi atrage compătimirea ce trebuie să ne insufle inundații, lăsînd să o atragă domnii senatori cari au conchis să se respingă legea, precum a făcut domnii preopinant care a venit întîi de a chemat simpatia și umanitatea tuturor în favoarea inundaților și pe urmă conchide să se respingă legea.

Amenințările, domnilor, trebuie să stea la ușa noastră, căci dacă le vom lăsa să intre nu știu atunci care ar avea mai mare putere, nu știu dacă legea ar mai hotărî sau simpatiele, urele particulare.

Faptul este pozitiv, domnilor, această lege este făcută pentru două scopuri, pentru canalizare și pentru a se scăpa Bucureștii de inundațiune. Scăparea Bucureștilor, zice proiectul, este numai un incident, un incident însă mare care vine și face de se aplică legea mai iute decît s-a putut face în 30 de ani; și, în adevăr, asemenea lucruri nu s-au petrecut numai în Țara Românească, s-au petrecut și în Moldova, și acolo este rîul Prut, care era acoperit cu mori, şi acest rîu nu s-a curăţit, nu s-a făcut navigabil decît iarăşi în urma unei mari puteri a secolului, care s-a arătat pe dînsul; a venit un vapor înarmat cu căngi şi de la sine a început a sfărăma la mori şi a scoate la stavili şi în dreapta şi în stînga. Ei bine, în Moldova, vaporul acela a stricat morile şi a făcut să se aplice legea care de la 1835 nu se efectuase. Asemenea şi în Ţara Românească acest incident care s-a repetat de doi ani, mai repetîndu-se, poate iarăşi să devie un vapor.

Un guvern luminat, domnilor, este dator să vie odată să puie în lucrare o legiuire care de la 1835 nu s-a aplicat numai din cauza toleranţei ministerelor.

Eu nu lovesc pe nimini, n-am făcut nici o personalitate şi nici n-am făcut paradă de ştiinţă, căci mi s-a părut că, a face ameninţări oamenilor care vin cu ştiinţa, va să zică a astupa gura acelora cari vin cu talentul şi cu competinţa de a vorbi în asemenea materie; şi apoi tot astfel şi acelor care vin a-şi apăra ideile cu tăria convicţiunilor le vom interzice mîne poimîne, sub ameninţări, dreptul de a-şi exprima convicţiunea lor. Toţi, domnilor, sîntem chemaţi aici a apăra constituţiunea şi legile ţărei, unii cu ştiinţa, alţii cu convicţiunea, şi să nu ne coborîm pe tărîmul personal, căci în Senat mai ales aceasta este tot ce poate fi mai vătămător.

Voi vota această lege, pentru că o găsesc cu totul compatibilă cu constituţiunea noastră, ea respectă proprietatea, unde este proprietate, şi totdeodată face a se respecta proprietăţile care de la 1835 pînă astăzi erau necontenit expuse la atacurile înecului.

Preşedintele consiliului *arată că s-a propus un amendament*[9] *la articolul 4 care se ocupă numai de despăgubirea proprietarilor de mori.*

Să vedem, domnilor, ce zice d. raportor în amendamentul său: că morile care sînt prevăzute la articolile 1, 2, 3, 4 şi 5 să fie despăgubite. Ei bine, fiindcă articolul 4 se ocupă tocmai de aceasta, atunci să votăm articolul 1, 2, 3 şi cînd vom veni la articolul 4 atunci să se puie la vot şi acest amendament.

Barbu Belu *cere să se voteze întîi amendamentul care priveşte despăgubirea proprietarilor şi apoi articolele legii.*

Nu înţeleg chiar ca cestiune practică de a se îndeplini cererea domnului Belu. Domnia-sa a venit cu un amendament, zice că e amendament, şi eu zic că este amendament. Ei bine, ce este amendamentul? O frază, un period care se adaugă sau înlocuieşte un articol sau o frază. Binevoiască dar domnia-sa să citească amendamentul şi să vedem dacă se poate vota cu articolul 1. Dar domnia-sa zice că noi cerem unde se zice „desfiinţare" să se adauge şi cuvîntul „cu despăgubire". Atunci, de ce n-aţi venit cu şase amendamente pentru că la şase articole voiţi să adăogaţi cuvîntul de „despăgubire"?

Însă, domnilor, să se voteze mai întîi articolile astfel precum sînt în proiect şi apoi la urmă să votaţi amendamentul, fiindcă numai aşa îşi poate avea locul. Aşa se zice în legea de recrutaţiune că fiecare tînăr este să meargă la oaste; vine apoi un alt articol care zice să meargă trei ani. Atunci rămîne ca domniile-voastre să hotărîţi cît timp să stea la oaste. Aşa şi în cazul de faţă să procedăm tot în acest fel, căci altmintrelea nu se poate[10].

„Monitor", 1865, nr. 74, p. 339, col. 5 — p. 340, col. 5.

NOTE

[1] Legea a fost prezentată de guvernul condus de K. Ajunsă în dezbaterea Senatului, s-a cerut amendarea ei „în ceea ce priveşte despăgubirea proprietarilor fără excepţie" (*ibidem*, p. 335, col. 3). S-a promulgat la 17 martie 1865 (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 955 şi urm.). K. trimisese încă în aprilie 1864 o circulară către prefecţi prin care le cerea să oprească construirea sau repararea morilor pe rîurile mari : Oltul, Argeşul, Dîmboviţa, Jiul, Prutul, Siretul, Bistriţa, Moldova („Monitor", 1864, nr. 143, p. 650).

[2] Problema se pusese în Regulamentul organic, care la articolul 165, citat în discuţie chiar de G. Costaforu, prevedea : „Pentru marele folosuri ce putem dobîndi din plutirea pe acele cinci mari gîrle care trec d-a curmezişul Valahiei în lărgimea ei, adică Jiul, Oltul, Argeşul, Dîmboviţa şi Ialomiţa, domnul dimpreună cu Obşteasca Adunare va îngriji a trimite ingineri meşteri ca să găsească mijloace spre a curăţi matca lor şi, după planul ce se va hotărî, lucrarea lor va urma neîncetat după mijloacele ce vor fi în putinţa statului pînă cînd aceste gîrle vor veni în stare de a fi primitoare de plutire. Dar, fiindcă mulţi stăpîni de moşii au asupra acestor gîrle mori, zăgazuri şi poduri aducătoare de legiuite venituri şi care trebuiesc a se strica spre a se putea aşeza plutirea, se vor chibzui mijloace pentru cuviincioasa despăgubire [a] acelor stăpîni, cu chipul cel mai înlesnitor şi economic" („Monitor", 1865, nr. 74, p. 336, col. 1).

Dispoziţia din 1835, citată de acelaşi : „Regulamentul organic prin articolul 165 hotărînd a se face ape plutitoare în Principat gîrlele : Jiul, Oltul, Argeşul, Dîmboviţa şi Ialomiţa, nimeni nu va fi volnic de azi înainte a clădi pe aceste gîrle mori sau pii din nou, nici în matcă, nici pe iaz, asemenea nici să lege vreun zăgaz pe malurile lor din care să se adaoge nomolul şi să se împiedice firescul curs al apei prin strămutarea matcei, urmîndu-se aceasta pînă cînd, adunîndu-se toate planurile inginereşti şi care înfăţişîndu-se la fiitoarea Obştească Adunare, vor da încredinţarea cerută prin Regulament" (*ibidem*, p. 337, col. 1).

[3] Raportor la proiectul de lege era Barbu Belu.

[4] Articolele 1, 2 şi 4 prevedeau dărîmarea morilor făcute sau reclădite după 1835. Cele ridicate anterior, care împiedicau navigaţia, erau dărîmate, plătindu-se posesorilor despăgubiri.

[5] „Proprietarii ale căror mori, zăgaze ş.c.l., prevăzute prin articolele I, II şi IV de a se desfiinţa, se vor despăgubi potrivit articolului 46 din Convenţiune şi în conformitate cu legea de expropriaţiune pentru utilitate publică.

În cît însă priveşte motivul care a putut provoca această lege, acela, adecă, de a feri prin dispoziţiele ei oraşul Bucureşti în viitor de înecăciune, comitetul, deşi nu se crede chemat să vie a se pronunţa în această cestiune, totuşi crede că guvernul nu este oprit de a lua măsurile ce oamenii de artă i-ar indica pentru a apăra în viitor marginile de jos ale Dîmboviţei de a mai fi supusă la nenorocirile la care sînt expuse; dacă guvernul a dobîndit convicţiunea că pe acest rîu se află mori sau alte obstacole ce pricinuiesc menţionatele stricăciuni, cînd aceste înnecăciuni nu pot fi întîmpinate prin alte lucrări de artă, el poate lua fără cea mai mică întîrziere măsure de a le dărîma, conformîndu-se întru aceasta pentru fiecare în parte cu legea de expropriaţiune pentru utilitate publică".

[6] Scarlat Rosetti îl pomenise pe Jean Juvenal, preşedintele consiliului municipal care, sub Carol al VI-lea, a despăgubit pe seniorii posesori de mori de pe Sena şi Marna oferindu-le cîte 10 dinari în loc de unul.

[7] C. Bosianu.

[8] Legea „pentru înfiinţarea de cheiuri pe ambele părţi ale rîului Dîmboviţa, pe toată partea din întrul capitalei" s-a votat la 20 martie 1865. Se prevedeau exproprieri de utilitate publică pentru corectarea cursului Dîmboviţei. Ministerul Lucrărilor Publice dispunea pentru aceasta de fonduri în valoare de 1,2 milioane lei (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1955—1956).

[9] Cel de la nota 5.

[10] Chiar în ziua discutării legii în Senat, la 13 martie, Cuza se adresa prin intermediul „Monitorului oficial" primului său ministru cerîndu-i să ia grabnice măsuri de evacuare a sinistraţilor. Inundaţia din primăvara lui 1865 se dovedise mai gravă decît cea din anii precedenţi. Se recomanda transferarea locuitorilor din părţile joase ale oraşului, constituirea unei societăţi de salvare, oprirea despăduririlor prădalnice şi executarea urgentă a unor lucrări de hidroamelioraţii. Cuza cerea să se apeleze la ajutorul inginerului englez Hartley. (Pentru acesta vezi infra p. 468. Scrisoarea în „Monitor", 1865, 13/25 martie; B.A.R., Arhiva Cuza, LII, f. 433—440.)

*Intervenție în legătură cu cererea lui C. S. Scanavi de a obține cetățenia română**

Domnilor, legea comunală stabilează un principiu [1]: nimeni nu poate să se adreseze cu cerere la puterea legiuitoare ca să dobîndească dreptul de cetățenie, pînă cînd nu va avea un certificat din partea autorităților comunali. Și aceasta s-a cerut pentru că, mai mult decît autoritatea comunală, nimeni nu poate să se rostească asupra moralității și meritelor unei persoane care vine și cere dreptul de a fi român.

Acum, domnilor, tocmai pentru că această persoană [2] vine și zice că a tras înaintea justiției pe membrii autorității comunei pentru că s-ar fi rostit asupra primirei sale între cetățenii români, tocmai de aceea eu propun ca să ne pronunțăm chiar astăzi asupra proiectului de împămîntenire, pentru că eu unul niciodată nu voi putea primi principiul cum că o persoană care vine și cere împămîntenirea și certifică de o bună purtare, iară autoritatea comunală zice din contră că nu e capabil a dobîndi un asemenea drept, nu voi recunoaște niciodată dreptul acelei persoane de a trage înaintea justiției pe autoritatea comunală; căci, în un asemenea caz, vă întreb care ar fi primarul sau consiliarul acela care ar mai voi să-și facă datoria cînd el va ști că are să fie tras pentru fiecare certificat înaintea justiției?

Domnilor, autoritatea comunală e un juriu care nu trebuie să dea socoteală de ceea ce face decît înaintea lui Dumnezeu. De aceea neputînd primi acest precedent cer ca chiar astăzi să ne rostim asupra capacității și dreptului persoanei ce a cerut împămîntenirea.

N. Crețulescu *precizează că Adunarea Electivă a acordat împămîntenirea pe baza certificatelor corespunzătoare; cinci membri ai consiliului comunal Ploiești însă au prezentat comitetului delegaților secțiunilor Senatului o opinie separată.*

Domnilor, nici nu socotesc că trebuie să cunosc împrejurările speciale ale acestei persoane. Nu cunosc nimic și nici nu voi să cunosc; decît văz că cu o cestiune de persoană să atacă un principiu, cerîndu-se amînarea discuțiunei unui proiect, în privire că o persoană ar fi tras înaintea justiției pe consiliul comunal, pentru că a zis că nu e în drept a fi cetățean român.

Se zice că propunerea s-a făcut de cinci membri; domnilor, singurul lucru care aș dori să știu este să văz dacă a fost în majoritate acești membri sau în minoritate. Dacă au fost majoritate, atunci nu mai e vorba nici de cinci membri, nici de cîteva persoane dintre consiliari, e vorba atunci de consiliu.

Eu unul sînt în drept a crede că acei cinci membri sînt majoritate, căci numai majoritatea poate încheia un proces-verbal și astfel fiind sînt dator să cred și să respect această majoritate ca pe un juriu; iară dacă a fost în minoritate atunci rog pe d. ministru să binevoiască a ne încredința despre aceasta. În cazul dintîi, domnilor, eu niciodată nu voi da împămîntenirea unui om cînd autoritatea comunală va zice că acel om nu o merită, pentru că această autoritate este aceea pe care legea a instituit-o d-a se rosti în asemenea cazuri asupra meritelor unei persoane, ca una ce cunoaşte mai bine pe aceia care sînt în acea comună. De aceea termin mai repetînd încă o dată că eu nu sînt de părere ca noi să amînăm proiectul înfăţişat de guvern pe considerantul dării în judecată corecţională a consiliului comunal din Ploieşti de către d. Scanavi.

---

* Ședința din 15 mai 1865. Senatul României.

„Monitor”, 1865, nr. 110, p. 500, col. 4—5.

NOTE

[1] Legea pentru comunele urbane şi rurale din 31 martie 1864, cap. VIII, articolul 73: „Nici o împămîntenire nu va putea fi cerută dacă nu va fi însoţită de certificat eliberat de consiliul comunal unde postulantul va fi petrecător” (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 882).

[2] Scanavi revine cu o cerere către domnitorul Cuza, în ianuarie 1866, rugîndu-l să dispună, prin ministrul de interne, votarea legii prin care urmează să i se acorde cetăţenia română, arătînd că de şapte luni nu mai poate practica avocatura (B.A.R., Arhiva Cuza, XI, f. 525—525 v).

Sesiunea 1865—1866

Discurs în legătură cu concesiunea acordată pe cinci ani lui Lemaître și Bergman pentru confecționarea de măsuri și greutăți *

Eram hotărît și eu să iau cuvîntul și, după o lungă tăcere, să vorbesc și eu în deplinul și liberul meu drept de senator; însă deslușirile date de onor. domn raportator [1] și de onor. domn Bosianu și mai cu deosibire tragerea mea în cestiune de către onor. domn ministru de interne [2], zicînd că s-ar fi servit de precedentele noastre, ale domnului Bosianu și ale mele, mă vor sili să nu vorbesc decît în cestiune personală.

Onor. domn ministru de interne, vroind a lua drept argument pentru sprijinirea concesiunii sale că s-a întemeiat întru aceasta și pe precedentele ce a găsit, ne-a citit un ordin către inginerul Bonnet [3], dat de ministrul Kogălniceanu [4].

În momentul acela, cînd d. ministru a citit acel ordin, eu nu am putut să mă stăpînesc și am întrerupt pe onor. domn ministru și, găsind acum că cu aceasta am greșit, îi cer scuzele mele; însă, domnilor, nu puteam să fac altfel, căci nu puteam să mă opresc de a răspunde pe dată domnului ministru că eu nu am dat un asemenea ordin și pînă astăzi tăgăduiam chiar că de la direcțiunea lucrărilor publice s-ar fi dat un asemenea ordin. Ordinile care sînt date de direcțiunea lucrărilor publice s-au dat de către un funcționar unui alt funcționar al acelei direcțiuni, și vie d. Bonnet și, pe onoarea sa și pe calitatea sa de francez, să declare că domnia-sa are un ordin sau vreo instrucțiune în acest sens subscrisă de mine și eu atunci mă voi pune alături cu d. ministru din între și voi apăra cu domnia-sa dacă se poate da sau nu un monopol.

Eu am ieșit din minister în scurt timp după promulgarea acelei legi, însă cu toate acestea, în timpul cît am fost după a ei promulgare, eram dator să mă preocup de aplicarea ei. Dară eu care am făcut legea știam foarte bine că în lege nu se zice că guvernul poate să dea în monopol fabricarea nouelor măsuri și greutăți, ci știam că legea lasă fabricarea lor industriei private și că această lege, cu începerea anului 1866, trebuia să fie pusă în aplicare.

Prin urmare, în 1864 urma să fac oarecari pregătiri și astfel am dat o misiune scrisă de mine domnului Bonnet în luna octombrie sau noiembre, dacă nu mă înșel, ca să meargă la Paris să trateze pentru cumpărarea etaloanelor prevăzute de lege. Atît am făcut eu, ministrul Kogălniceanu, pînă la ieșirea mea din minister.

Însă, domnilor, dv. știți bine că Ministerul de Interne, unit cu prezidenția consiliului, e unul din cele mai grele ministere. Ministerul de Interne are direcţiunea sa generală, are direcţiunea poştelor, are direcţiunea telegrafelor, are direcţiunea serviciului sanitar, are direcţiunea închisorilor şi are şi direcţiunea lucrărilor publice, care singură numai această direcţiune e un adevărat minister cu secţiunile sale separate, cu contabili separaţi, cu şefii săi de secţiuni separaţi. Ministrul, asupra acestei direcţiuni generale, nu are decît o supraprivighere, nu are decît conducerea cea mare a trebilor, nu are decît aprobarea la Consiliul de Miniştri a măsurelor ce s-a adoptat, nu are decît să subscrie şi să controleze ca acele măsuri să se execute întocmai. Toate celelalte chestiuni mici, domnilor, pînă să vie la subscrierea ministrului, sînt de competinţa directorului general. Nu va putea onor. ministru de interne să zică că domnia-sa e responsabil pînă cînd nu află pentru tot ce se face în direcţiunea serviciului sanitar. Nu va putea d. ministru de interne să zică că domnia-sa e responsabil pentru tot ce se face în direcţiunea poştelor, a telegrafelor, întrucît nu ştie, întrucît nu ia formă, întrucît nu ia haină ceea ce s-a proiectat sau lucrat.

---

* Ședința din 22 ianuarie 1866. Senatul României.

Nu va putea d. ministru de interne zice că domnia-sa e responsabil pentru tot ce se face în direcţiunea lucrărilor publice, întrucît nu are ştire despre ceea ce s-a făcut. Asemenea şi eu, domnilor, vă declar că nici prin minte nu mi-a trecut ca să conced un asemenea privelegiu, pentru că eu am fost acela care am subscris legea cu zece zile înainte şi prin care lege ziceam că confecţionarea objectelor se lasă industriei private. Eu am stăruit în minister de s-a aprobat legea, înainte de fostul meu coleg de la Ministerul Lucrărilor Publice, d. Orbescu, sub ministerul căruia s-a desfiinţat un contract prin care se înfiinţa un asemenea monopol pentru facerea baniţelor, silit fiind guvernul să ţină din numărul de 1 000 sau 3 000 de băniţi numai 700, ce s-au vîndut sub ministerul domnului Bosianu, care a fost silit să le vînză pentru că acele baniţe erau făcute cu bani de-ai statului şi acei bani urma a se întoarce în lada statului, căci era trecuţi în buget.

Eu, domnilor, precum am mai zis, nu voiesc să intru în discuţiunea de fond. Dacă aş fi intrat în discuţiunea de fond poate aş fi adus unele consideraţiuni în sprijinul domnului ministru de interne. Astăzi însă sînt în poziţiune numai de a ruga pe d. ministru, care zice că eu am liberat un asemenea ordin, să binevoiască a-mi arăta subscrierea mea. domnia-sa, cu bunăcredinţă, a putut să găsească un ordin în dosarele ministerului domnieisale, prin care se recomandă domnului Bonnet să caute o asemenea societate care să ia acest privilegiu. Un asemenea ordin putea să-l găsească d. ministru, însă eu sînt dator a spune că nu ştiu nimic despre acel ordin.

Acum însă, domnilor, cînd am întrebat cum s-a făcut acel ordin, iată ce am aflat de la directorul general, d. Donici : domnia-sa, văzînd că se apropie punerea în lucrare a legii, cînd guvernul era dator să dea mai dinainte etaloanele şi timpul material industriei private ca să vază acele etaloane, şi totdeodată mai era dator guvernul să prevază să se cumpere un număr oarecare de greutăţi şi măsuri spre a se da comercianţilor la caz cînd acele măsuri nu s-ar fi putut confecţiona de industria naţională, căci comercianţii erau în drept a zice : ne executaţi să vindem cu noile măsuri şi greutăţi? Ei bine, daţi-ne acele măsuri şi greutăţi. Aşadară, s-a prevăzut să se cumpere un număr de măsuri şi greutăţi, însă aceasta nu pentru a se face un monopol, căci domnul Donici m-a asigurat pe onoarea sa că n-a avut de gînd să facă monopol, şi probă pentru aceasta e chiar un referat sub ministerul domnului Bosianu, prin care se propune a se face o publicaţiune în toată Europa pentru acei care fac asemenea greutăţi şi acelor care vor înfăţişa condiţiunile cele mai bune să li se dea dreptul să vînză asemenea producte aduse din streinătate, întrucît asemenea obiecte nu s-ar confecționa în țară, prin care referat se mai propunea ca să se dea acest drept nu prin calea administrativă, ci prin calea legislativă, căci prin referatul subscris de domnul Donici dumnealui supune la cunoștința șefului său, domn. Bosianu, un proiect de lege spre a se trimite Camerei. Onor. d. Bosianu însă s-a ținut strict și curat de lege, zicînd că nu e trebuință a se aduce asemenea instrumente din streinătate, fiindcă se pot face în țară. Și apoi, domnilor, aici e o cestiune de apreciare personală. Poate să fiu înșelat, dară eu socotesc că industria privată putea să facă asemenea greutăți; sau, dacă industria privată nu putea să le facă, socot că industria din mîna guvernului putea să facă asemenea greutăți mai bine decît domnii Lemaître și Bergman, căci domnii Lemaître și Bergman sînt niște spălători de rufe ale spitalelor militare; pe cînd noi avem Fonderia statului [5], care face mai bune lucrări decît ale domnilor Bergman și Lemaître de care n-avem trebuință; și dovadă că ea funcționează este că, avînd în destul timp și îndestul material pentru a conrăspunde la trebuințele statului, a făcut apel și la trebuințele particolare. Și, spre dovadă că Fonderia statului e în stare să facă acele măsuri, n-are cineva decît să vază moara de vapor a domnului Fătu, ale cării toate părțile de tuci sînt fabricate în Fonderia statului. Sau, domnilor, dacă nu era în stare Fonderia statului să facă asemenea lucrări, era a domnului Grand [6] de la Belvedere, sau, dacă nu era nici a domnului Grand, era în fine a domnului Negruți [7] de la Moldova. Apoi, cît pentru cele [1] alte greutăți, ei bine, la ce statul plătește atîtea sute mii lei spre întreținerea fabricilor de la Panteleimon [8] și Iași [9]? Oare acele fabrici nu puteau face banițe?

Așadară, domnilor, iată cum se putea face în țară asemenea instrumente de greutăți și măsuri și, dacă nu se încuragia industria privată, tot cel puțin se făcea un venit fabricilor statului, cărora chiar astăzi nu le lipsesc lucrători și material, dară n-are îndestui consumatori.

Fie dară bine încredințat d. ministru că m-aș fi putut rosti în fond și aș fi spus tot și partea chiar pe care dumnealui n-a atins-o și care ar fi arătat, pînă la un punt oarecare, necesitatea d-a conceda un asemenea privilegiu; însă, puindu-mă pe mine în joc, din început, și declarînd precedentele mele, m-a pus în neputință a zice ceea ce avem de zis.

Domnilor, într-o țară ca a noastră, unde chiar ordonanțele princiare, unde chiar legile se modifică din oră în oră, cum, domnilor, permiteți-mi a zice, un terfelog de hîrtie, o mică ciornă fără a fi subscrisă, a putut servi de precedent? Și încă cum! O ciornă nu a ministerului predecesor, ci a unui ministru pînă la care să vie a trebuit să sară peste capul și peste lucrările altui ministru, domnul Bosianu?

Ei bine, domnilor, nu socotiți că, dacă aș fi greșit, aș fi tăgăduit greșalele mele. Nu, domnilor! Un om care se află în lupte politice de treizeci de ani trecuți de multe ori greșește.

Ei, domnilor! De multe ori am greșit! Și va veni momentul în care voi recunoaște greșalele mele; însă, în cestiunea de față, declar încă o dată: n-am greșit nimic. *(Aplauze.)*

După un discurs al ministrului de interne, generalul I. Em. Florescu, *în care aruncă întreaga responsabilitate a concesiunii asupra lui K.*

Domnilor, eu văd că cestiunea ia alt drum, cestiunea s-a pus pe tărîmul personal [10], e vorba a mă pune în contrazicere pe mine și a pune înainte teoria mea constituțională. Din început am spus că nu sînt atotștiitor, că a putut fi o corespondență și că n-am știut-o. Prin aceasta însă n-am spus că resping solidaritatea. Dacă e vreo concesiune dată de mine, trebuie să primesc răspunderea, dacă e vreun act care trage după si ne o vătămare pentru fisc, dacă e greutatea a 20 centime, portul scrisorii la Paris, pentru domnul Bonnet, o primesc. Dară din ceea ce a citit domnul ministru nu rezultă nimic, și nu se vede alt decît că sub ministerul domnului Bosianu s-a făcut o propunere de a se preface o asemenea concesiune prin Adunarea Legislativă în lege și pe care onor. d. Bosianu a respins-o.

Cît pentru celelalte vorbe de Cavour și de istorie, cred că nu e vorba acum de a vedea dacă avem vreun Cavour sau vreun Saint Arnaud[11], ci de a vedea ce este concesiunea domnilor Lemaître și Bergman[12].

„Monitor", 1866, nr. 26, p. 118, col. 1—3, 5.

NOTE

[1] Raportor era Ion Strat. Pentru explicarea în detaliu a împrejurărilor încheierii concesiunii și a discuțiilor ce a suscitat ulterior, vezi infra p. 337 și urm.

[2] Ministru de interne era generalul I. Em. Florescu.

[3] Altercația la care face aluzie K. privea ordinul nr. 13 638 din 18 decembrie 1864 pe care ministrul i-l citește în Senat ca emanat de la el: „Dumneavoastră ați fost însărcinat a intra în acord cu oarecari fabricanți pentru procurarea etaloanelor și pentru concedarea unui privilegiu pe timp de cinci ani pentru înființarea tuturor măsurilor necesare comerciului și sper că în curînd vom ajunge la un rezultat..." *(ibidem,* p. 118, col. 4).

Francezul Bonnet era inspector general în Ministerul Lucrărilor Publice (vezi rapoarte ale sale privind starea căilor de comunicație ale țării la B.A.R., Arhiva Cuza, LV, f. 187 și urm.). Pentru inocentarea lui K. pledează într-adevăr dispoziția transmisă lui Bonnet la 17 noiembrie 1864 de către direcția generală a lucrărilor publice din Ministerul de Interne, prin care e invitat să contracteze în Franța, în numele guvernului român, 34 de serii de etaloane de măsuri și greutăți după sistemul metric (B.A.R., Arhiva Cuza, XV, f. 268). Bonnet devine astfel intermediar pentru achiziționarea măsurilor și greutăților, redactînd și un proiect de concesionare a fabricării acestora *(ibidem,* f. 276). Întocmește de asemeni un tablou de stabilimentele și categoriile de negustori care urmează să cumpere măsuri și greutăți în conformitate cu legea din 15 septembrie 1864, lege care trebuia să intre în vigoare la 1 ianuarie 1866 (ea este creația lui K. Vezi textul ei publicat în broșură, București, 1864, 127 p. și în C. Brezoianu, *Reformele românilor,* București, 1864, p. 680 și urm.). Guvernul care i-a succedat lui K. a cerut lui Bonnet să întrerupă convorbirile cu Lemaître, nemaiarătîndu-se interesat de încheierea concesiunii (B.A.R., Arhiva Cuza, XV, f. 282).

[4] K. fusese ministru de interne de la 12 octombrie 1863 pînă la 26 ianuarie 1865.

[5] Fonderia statului s-a înființat în 1864 la sugestia lui K. Vezi supra p. 44. nota 6.

[6] E. Grant, cumnatul lui C. A. Rosetti, avea la Belvedre un „Atelier de reparații și fonderie pentru mașinile agricole" și o școală „pentru instruirea teoretică și practică a elevilor mecanici" (vezi B.A.R., Arhiva Cuza, LII, f. 290—291; „Monitor", 1863, nr. 164, p. 736—737. Apoi o reclamă a depozitului de mașini agricole, românești și englezești, de la Belvedere al aceluiași în „Buciumul", din 9 ian. 1863, p. 13).

[7] Alecu Negruți a ridicat în 1863 la moșia sa Voinești o instalație mecanică cu un motor de 10 CP, construit de francezul Charles Bouchon. Produsele sale — angrenaje de moară, unelte agricole — au fost foarte bine primite la expoziția națională din 1865 (cf. Ion Ionescu de la Brad, *Expozițiunea naționale din 1865 în Jassy,* Iași, 1865, p. 58).

[8] Vezi infra p. 262.

[9] Încă în 1843 K. scrie articolul *Fabrica de instrumenturi de agricultură din Iași* în *Almanah de învățătură și petrecere,* Iași, 1843, p. 84—86. În 1860—1862 atelierul de unelte agricole de pe lîngă școala de meserii din Iași era atestat a funcționa cu 45 de lucrători.

E de remarcat că K. le înșiră aici optimist, dar ele nu erau de fapt decît stabilimente efemere, insuficient organizate și puțin dotate pentru livrări de comenzi ritmice și masive (vezi o imagine de ansamblu la G. Zane, *L'industrie roumaine au cours de la seconde moitié du XIXe siècle,* București, 1973, 261 p.).

[10] Generalul Florescu explicase că el n-a făcut decît să pună în aplicare o lege a lui K. de care acesta se dezice susţinînd că actele le-a semnat directorul. Observa ironic că o asemenea ,,teorie constituţională'' nu mai auzise; acum de cînd Cavour e mort, aude cu surprindere, aşa ceva ,,de la un domn care este cel mai competent în asemenea cestiuni''. Este curios, continuă Florescu, ,,de a vedea pe domnul Kogălniceanu declinînd sistematiceşte responsabilitatea ordinului ce v-am citat şi aruncînd-o asupra unui director al ministerului, pe cînd consecuenţele unui asemenea ordin era trimiterea cu fonduri din casa statului a unui inginer în Paris, care între altele, să aibă a provoca o adevărată concurenţă între industrialii de acolo pentru un privilegiu de cinci ani''. Florescu mai arătase că, din cei patru ofertanţi din Lyon, Morez şi Paris, Bergman şi Lemaître au fost preferaţi pentru că au promis că fac fabricile de măsuri *aici* în România, prin urmare li se acorda un monopol.

[11] K. are în vedere aici oameni de mînă forte. De aceea probabil se referă la Cavour şi Saint Arnaud. Acesta din urmă, mareşal al Franţei, a asigurat din punct de vedere militar lovitura de stat a lui Napoleon al III-lea din 2 decembrie 1851.

[12] Discuţia a pornit de la o petiţie a negustorilor bucureşteni adresată Senatului prin care considerau ca ,,un act inconstituţional'' convenţia încheiată la 15 septembrie 1865 de ministrul de interne cu Bergman şi Lemaître pentru confecţionarea pe cinci ani a măsurilor şi greutăţilor destinate publicului.

Senatul luînd în dezbatere petiţia a convenit că e vorba în adevăr de ,,un act inconstituţional şi călcător legilor'' (vezi şi infra p. 337).

*Raport al comitetului de delegaţi ai secţiunilor asupra concesiunii băncii de „escompt"**

Domnilor senatori,

Petiţiunea [1] subscrisă de un mare număr de cetăţeni vi s-a prezentat în contra concesiunei dată de fostul domn unei companii de capitalişti streini spre a înfiinţa în România o bancă de escompt [2], bancă care şi foncţionează astăzi.

Această petiţiune expune Senatului daunele ce ar rezulta pentru ţară şi naţiune prin înfiinţarea unui asemenea institut de credit cu privilegiu exclusiv şi totdeodată denunţă Corpului ponderator, înaltul apărător al pactului nostru fondamental, modul neconstituţional cu care s-a făcut această concensiune, adecă prin simplu decret princiar şi fără cooperarea şi încuviinţarea Corpurilor legiuitoare. Dumneavoastră, domnilor senatori, în conformitate cu articolul 99 din regulamentul nostru, aţi luat conoştinţă de această petiţiune în comitet secret, la care a luat parte şi onor. ministru al Locotenenţei Princiare, după care apoi petiţiunea s-a trimis în cercetarea secţiunilor domniilor-voastre.

Acea cercetare s-a şi făcut; ea a fost mărginită în cercul atribuţiunilor Senatului, adică în cercetarea numai a cestiunei de drept, a cestiunei constituţionale, examinarea cestiunilor de fapt fiind de competinţa altor corpuri decît acea a Senatului.

1. Secţiunea I, compusă din 8 membri, cu majoritate de 6, au declarat că concesiunea este contrarie constituţiunei, iară 2 membri s-au abţinut.

2. Secţiunea II, compusă de 9 membri, în majoritate de 5 au declarat că nu admit răspunsul la discursul tronului ca un vot încuviinţător conce-

---

* Şedinţa din 8 martie 1866. Senatul României.

siunei, găseşte concesiunea băncei inconstituţională şi opinează a se trimite petiţiunea la guvern. Trei membri au fost de opiniune contrarie, iară unul şi-a însuşit opiniunea majorităţei secţiunei a V-a, care se va vedea mai jos.

3. Secţiunea III, în număr de 7 senatori, a declarat în unanimitate că concesiunea băncei este neconstituţională.

4. Secţiunea IV, în număr de 9 senatori, au opinat în următorul chip : patru au votat trecerea la ordinea zilei pentru rezonul că concesiunea băncei s-a recunoscut prin discursul* făcut de Senat la discursul tronului, doi senatori au votat contra, iară trei s-au abţinut.

5. Secţiunea V, compusă din 7 membri, în majoritate de 4, au făcut următoarea încheiere :

„Se recunoaşte că concesiunea pentru înfiinţarea băncei României este făcută în contra constituţiunei, pentru că articolul 3 din Statut [3], aliniatul** nu se poate înţelege că ar putea da guvernul[ui] dreptul d-a legifera şi a da concesiuni cari angajează ţara, fără votul prealabil al Corpurilor legiuitoare.

Facultatea dată guvernului prin acest aliniat fiind mărginită numai în adoptarea de măsuri urgente, privitoare la cestiuni zilnice şi de necesitate neapărată, precum invaziuni, incendiuri, resbele etc. şi aceasta încă fiind supuse otărîrei Corpurilor legiuitoare la cea întîi a lor convocare.

Însă avînd în vedere că, prin adresele la discursul tronului, atît Senatul, cît şi Camera au recunoscut darea acestei concesiuni în chipul cel mai pozitiv şi prin aceasta au închezăşuit acestei concesiuni o existenţă legală, adică aprobată de Corpurile legiuitoare. Apoi nu se mai poate pune în cestiune desfiinţarea acestei concesiuni".

Minoritatea compusă de doi senatori a votat contra acestei concluziuni, iară un senator s-a abţinut.

Secţiunile şi-au încheiat lucrarea prin numirea delegaţilor ceruţi de regulament. Aceştia întrunindu-se în comisiune specială au luat şi petiţiunea şi încheierile secţiunilor în din nou cercetare şi au însărcinat pe subscrisul ca raportor de a vă aduce la cunoştinţă rezultatul deliberaţiunilor sale.

Mă voi sili deci a-mi îndeplini această misiune, expuindu-vă în chipul cel mai exact şirul ideilor ce au preocupat pe comisiunea dumneavoastră în cercetarea unei cestiuni de la a cărei rezolvare atîrna precizarea într-un mod stabil şi irevocabil a simţului aliniatului din urmă al articolului 3 din Statut, pe care fostul guvern s-a întemeiat spre a da concesiunea băncii, fără încuviinţarea Corpurilor legiuitoare.

Precum aţi văzut, domnilor senatori, toate secţiunile dumneavoastră s-au rostit într-un chip, pot zice unanim, că concesiunea băncei este dată în mod neconstituţional, divergință de opinie fiind numai asupra cestiunei de fapt, aceea adică că această concesiune deşi dată într-un mod neconstituţional a fost aprobată prin ultima adresă a Corpurilor legiuitoare în răspuns la ultimul discurs al tronului.

Asupra întîiului punct comisiunea n-a avut trebuinţă de mult timp spre a se otărî. Împreună cu secţiunile, împreună cu Adunarea Electivă, împreună cu ţara întreagă ea a recunoscut că, sub toate transformările ce a primit pactul nostru fondamental, România a fost şi este un stat constituţional, a căria, prin urmare, cel întîi principiu este că o lege nu poate a se face fără consimţămîntul reprezentaţiunei naţionale. La acest princip o singură provizorie excepţiune s-a făcut prin plebiscitul din 10—14 mai, acea adică care recunoaşte domnului dreptul de a legifera prin simple decrete pe timpul mărginit pînă la întîia duminică a lui decembre 1864, ziua convocărei de drept a reprezentaţiunii naţionale. În acea zi, spre a ne servi de expresiunea unuia din miniştrii din 2 mai, forma pentru facerea legilor numai cu concursul puterei executive a fost spartă pentru totdeauna; [în] acea zi naţiunea a reintrat în posesiunea dreptului său celui mai mare de a nu recunoaşte ca legi decît actele votate şi aprobate de mandatarii săi. În zadar s-ar pretinde că această formă [4] s-ar fi lăsat în mîinile guvernului şi după ziua de 6 decembre 1864, prin adăogirea în Constantinopole a ultimului aliniat la articolului 3 din Statut.

---

* Citeşte: *răspunsul*.

** Loc liber în text.

Aceasta este o eroare constituţională, domnilor senatori, în contra căreia este de datoria noastră de a protesta, noi mai ales cari sîntem păstrătorii constituţiunii, adică ai regimului constituţional în ţara noastră. În Constantinopole [5] nici unul din drepturile rezervate prin plebiscit reprezentaţiunilor naţionale nu s-a nimicit sau micşorat, ci, din contră, se poate zice că ele s-au lărgit, de exemplu, prin instituirea comisiunei mixte a Adunării şi a Senatului, înzestrată cu dreptul de iniţiativă parlamentarie. Ba, ce este mai mult, la Constantinopole puterile garante au avut îngrijirea de a statornici chiar în capul protocolului ce recunoştea plebiscitul forma după care în România se poate legifera, şi anume prin următoarele cuvinte: „Principatele Unite în viitor [pot] a modifica şi a schimba legile cari privesc administraţiunea lor din întru cu concursul legal al tuturor puterilor stabilite". Acest principiu, pe care s-a întemeiat însăşi puterea executivă spre a promulga în ziua de 2/14 iulii noul Statut, respinge dară în chipul cel mai pozitiv teoria anticonstituţională a celora carii pretind că ultimul aliniat de la articolul 3 din Statut ar da puterii executive dreptul de a legifera singură în interregnul sesiunilor, adică trei pătrimi ale anului, teorie care, odată recunoscută de Corpurile legiuitoare, ar reduce aceste corpuri la nimicnicire, prefăcîndu-le în nişte simple biurouri de înregistrare, mai slabe încă decît însuşi parlamentele provinciale de sub Ludovic XIV, căci acestea avea cel puţin dreptul de a refuza înregistrarea. Nu, domnilor senatori, aliniatul din urmă al articolului 3 din Statut nu dă puterii executive alt drept decît acela care aparţine oricărui guvern constituţional şi cu miniştri responsabili, dreptul de a lua sub răspunderea sa măsure urgente reclamate de neurnite nevoi şi carii nu sufer amînarea pînă la convocarea ordinarie sau extraordinarie a Corpurilor legiuitoare, precum în cazul de invaziune, inundaţiuni şi alte asemenea neprevăzute şi grabnice nenorociri publice şi aceasta încă cu îndatorirea de a supune măsurile urgente adoptate la aprobarea Corpurilor legiuitoare la cea întîi a lor întrunire. Cîtă deosebire este dară între textul chiar şi pozitiv al ultimului aliniat al articolului 3 din Statut şi între interpretaţiunea greşită şi aplicaţiunea şi mai greşită încă ce i s-a dat. Aceasta sîntem cu atît mai mult în drept a o zice că cu o linie mai sus articolul 3 din Statut zice: „Orice lege cere învoirea a tustrelelor puteri"; şi încă mai mult că însuşi autorul Statutului, Alexandru Ioan I, a osîndit greşita interpretare, recunoscînd în faţa naţiunei că dreptul său de a legifera îi era dat numai pe un timp mărginit şi că acest drept contenise pentru totdeauna în ziua de 6 decembre 1864 [6]. Iată propriele sale cuvinte adresate nouelor Corpuri legiuitoare ale României în ziua întîiei lor întruniri: „Eu astăzi în 6 decembre aşez ţara în deplinul exerciţiu al constituţiunii sale. Autoritatea ce naţiunea mi-a dat în 10—14 mai, eu de astăzi o împărtăşesc cu dumneavoastră".

În fața dară a unui adevăr atît de evident ce putea face și comisiunea dumneavoastră alt decît de a recunoaște că ultimul aliniat din articolul 3 al Statului nu dă drept puterii executive de a legifera singură, adică fără participațiunea Corpurilor legiuitoare, și că prin urmare concesiunea bancei este dată în modul neconstituțional.

Această cestiune de drept constituțional odată otărîtă, comisiunea dumneavoastră s-a ocupat și cu cercetarea cestiunii de fapt, adică dacă prin adresele Corpurilor legiuitoare în ultima lor sesiune au recunoscut prin bil de indemnitate[7] sau ca fact îndeplinit concesiunea bancei, precum s-a rostit majoritatea a două secțiuni. După scurtă discuțiune, comisiunea dumneavoastră în unanimitate a venit a recunoaște că această opiniune era eronată, 1. pentru că însuși subscriitorii adresei în deosebitele secțiuni s-au rostit că prin votarea adresei n-au înțeles nicidecum a prejudeca cestiunile de drept și de fapt, redicate prin darea concesiunilor, și al 2[lea] că, precum rezultă din însuși dezbaterile din Senat și din Adunare, însuși ministerul de atunci s-a opus a se discuta cu ocaziunea adresei, a se discuta zic și cestiunea constituțională. Iar cît pentru bilul de indemnitate tot din dezbaterile Corpurilor legiuitoare rezultă că el nici s-a cerut de către guvernul trecut.

Așadară, comisiunea dumneavoastră în unanimitate s-a abținut de a se rosti în cestiunea de fact, mărginindu-se numai în cestiunea constituțională, singura în care Senatul are dreptul și datoria de a-și da înaltul său verdict.

Mai sînt dator, domnilor senatori, a vă arăta că în sînul comisiunei dumneavoastră s-a redicat cestiunea incidentală, ce consecințe ar putea avea votul de neconstituționalitate dat de Senat, adică pe cine ar privi acest vot, pe concesiune sau pe guvernul ce a dat-o? Comisiunea dumneavoastră s-a declarat necompetinte de a se rosti într-o asemenea cestiune, privind aceasta pe guvern și alte corpuri. S-a mai redicat cestiunea dacă votul Senatului nu este de natură a redica, mai ales în împrejurările actuale, greutăți politice și financiare pentru țară.

Și aci iară comisiunea dumneavoastră în unanimitate s-a declarat necompetentă de a se rosti. Dacă sînt asemenea greutăți rămîne ca guvernul, care singur este pus în pozițiunea și în îndatorirea de a le cunoaște, să le împărtășească Senatului și în asemenea caz negreșit că dumneavoastră, în înțelepciunea și cu patriotismul domniilor-voastre, veți ști a aprecia împrejurările critice în care ne aflăm și prin urmare veți da un vot care pe de o parte să respecteze adevărul constituțional, iară pe de alta să înlătureze și pentru guvern și pentru țară niște greutăți, carii mai ales în circumstanțele actuale trebuiesc a fi ferite cu orice preț.

Potrivit celor mai sus expuse, am dară onoare a supune la aprecierea domniilor-voastre însuși textul comisiunei domniilor-voastre.

Avînd în vedere că concesiunea băncei este dată fără să fie supusă aprobărei Corpurilor legiuitoare ale statului; avînd în vedere că articolul 3 din Statut, pe care s-a bazat ministerul ca să dea această concesiune, nu acordă guvernului dreptul de a legifera singur, ci numai pe acela de a lua măsuri urgente în caz de incendiu etc., măsuri carii și dînsele au să fie supuse aprobării Corpurilor legiuitoare la cea întîi a lor întrunire, opinează în unanimitate că concesiunea băncei este dată în mod neconstituțional și prin urmare petițiunea să se recomande guvernului.

Aceasta este concluziunea dată în unanimitate de comisiunea specială a domniilor-voastre. Dumneavoastră, domnilor senatori, unindu-vă cu această concluziune veți face un act nu numai de patrioți luminați, ci și de supremi apărători ai regimului constituțional, căci votul domniilor-voastre va avea de rezultat nu numai de a se rosti în privința unui caz special, acel al concesiunei băncei, dar totodată va restrînge în sensul său adevărat ultimul aliniat al articolului 3 din Statut și va stabili mai ales adevărul că în România legea nu poate să fie decît rezultatul a trei factori : Adunarea, Senatul și domnul, sau mai bine zicînd va declara sus și tare cu această pentru totdeauna că în țara noastră legea nu poate să fie decît expresiunea voinței naționale.

„Monitor", 1866, nr. 70, p. 315, col. 2—4.

NOTE

[1] Petiția nu ne-a fost accesibilă.

[2] La 10 septembrie 1865 N. Crețulescu a încheiat cu A. de Herz și I. Löbel, reprezentanții unor capitaliști din Londra și Paris, o convenție pentru fondarea unei bănci de scont cu drept de a emite bilete de bancă. Legea s-a promulgat la 17 octombrie 1865, conform articolului 3 din Statut („Monitor", 1866, 29 aprilie, p. 412). Herz avea un acord de principiu încă din 1863. Guvernul francez se arătase deosebit de interesat în această creațiune financiară, împrejurare care se pare că l-a determinat pe Cuza să semneze, în 1865, actul de concesiune al băncii (B.A.R., Arhiva Cuza, XIII, p. 108—112).

[3] Articolul 3 din „Modificațiuni îndeplinitoare Statutului", § ultim : „În cazul cînd guvernul ar fi nevoit a lua măsuri de urgență care cer concursul Adunării Elective și al Senatului, în timpul cînd aceste Adunări nu sînt deschise, ministerul va fi dator a le supune la cea dintîi convocațiune motivele și rezultatul acestor măsuri". Forma primitivă a articolului 3 : „Domnul are singur inițiativa legilor ; el le pregătește cu concursul Consiliului de Stat și le supune Adunării Elective și Corpului ponderatoriu spre votare" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 11, 12).

[4] Vezi nota precedentă.

[5] Vezi și supra, p. 51, nota 6.

[6] Cînd s-a deschis sesiunea parlamentară 1864—1865.

[7] În sensul de garanție.

*Intervenții privind concesiunea băncii de „escompt"**

Domnilor, încep prin a declara că astăzi singura ambițiune care doresc a o avea ar fi aceea ca să dobîndesc de la Senat un vot [1], care pe cît să manție demnitatea Senatului și să precizeze într-un chip clar și pozitiv simțul acelui fatal aliniat de la articolul 3, pe care s-au dat atîtea concesiuni, pe atît să fie scutit de bănuială că ar fi fost dat sub orice fel de presiune sau în dorința de a alerga după o deșartă popularitate. Aș voi dară un vot care să ne garanteze prezentul și viitorul constituțional și totdeodată să nu redice greutăți guvernului actual... *(Prea bine!)*

Iată ambițiunea mea. Așadară, în răspunsul meu la cele zise de onor. d. general Florescu [2] nu voi rosti un singur cuvînt care să întărîte discuțiunea, ci voi zice numai un lucru, că fiecare guvern și fiecare epocă are menirea sa, are scopul său pe care trebuie să-l îndeplinească și, odată îndeplinit, trebuie să se ia o altă cale. Nu e momentul astăzi — aceasta va fi treaba istoriei — a justifica şi a arăta care a fost scopul cel real al actului de la 2 mai. Cuvintele însă au fost acestea : că nu se putea ţara organiza atunci prin concursul Camerei, trebuia ca domnul să se însărcineze cu aceasta. *(Semne de dezabrobare în tribuna publică.)* Ei bine, această misiune a fost dată domnitorului pe un timp mărginit. Acest timp era fixat pînă la 6 decembre. Puterea executivă a avut dară pînă atunci tot dreptul, toată libertatea ca să organizeze ţara, ca să facă şi din Bucureşti Braşov, spre a mă servi de expresiunea generalului Florescu [3]. Dacă guvernul nu le-a făcut toate cîte era de nevoie, este că a socotit că era greu de făcut toate singur, este că a socotit să lase să se facă acestea după 6 decembre, adică : ce n-a putut face guvernul singur avea să se facă cu concursul Camerilor. De aceea, la 6 decembre însuşi fostul domnitor a zis Corpurilor legiuitoare : „Autoritatea care mi-a dat naţiunea, adică de a legifera, eu de astăzi înainte o împart cu dumneavoastră. De astăzi înainte ţara reintră în exerciţiul regimului său constituţional”. Şi, domnilor, această autoritate dată domnului pe un timp mărginit nu era un mic lucru. Aşa, domnul a putut să dezlege cestiunea rurală, a putut să organizeze biserica, a putut să organizeze armata, judeţele, comunele. S-a unificat codici civile, penale şi procedura lor. Puterea executivă a putut face şi a făcut tot ce a socotit că trebuia să facă pentru organizarea ţărei, pentru justificarea lui 2 mai. Însă tot atunci domnul nu s-a socotit în drept prin plebiscit şi numai prin propria sa putere a angaja ţara şi prin concesiunea băncei şi alte asemenea. Ci asemenea cestiuni le-a rezervat liberei discuţiuni şi otărîri a Corpurilor legiuitoare. Cînd dară s-a deschis noua legislatură, aceste concesiuni s-au pus pe masa Adunărei şi a Senatului. Oare Camera s-a arătat ostile acestor projecte? Oare Camera le-a refuzat? Din procesele-verbale rezultă că aceasta n-a fost; majoritatea era în favoarea concesiunilor. Dacă Adunarea nu le-a votat pînă în ziua cînd s-a închis, aceasta a fost că avea şi alte cestiuni de otărît. Dară era în mîna guvernului ca să prelungească sesiunea; el făcu din contra, tocmai cînd era să se discute concesiunea băncei şi a drumului de fer guvernul a venit şi a zis Adunărei : „Domnilor deputaţi, misiunea dumneavoastră e îndeplinită ; lucrările pentru care aţi fost convocaţi le-aţi săvîrşit, vă închid sesiunea”. Cum dară puterea executivă, care pînă la 6 decembre, într-un chip necontestat, a putut să legifereze singură, şi cu toate acestea n-a dat aceste concesiuni, cum această putere executivă, care după ce a prezentat Camerei projectele de concesiuni şi apoi nu i-a dat timp să le voteze, vine apoi tocmai în timpul celui de-al treilea minister după 2 mai — rog pe onor. d. general Florescu să nu creadă că fac un recuizitor în contra domniei-sale [4], eu nu fac decît a relata faptele —, cum tocmai sub al treilea minister după 2 mai vine şi dă Statutului o interpretare alta decît acea care s-a primit de guvernele de mai nainte, alta decît acea care s-a dat de către însuşi domnitorul în ziua de 6 decembre 1864? O zic aceasta pentru că nici ministerul care a contrasemnat Statutul, nici al doilea minister, acel al domnului Bosianu, n-a înţeles niciodată acel aliniat cum s-a înţeles de ministerul domnului Creţulescu. Şi domnul Bosianu devenind senator, cu ocaziunea ultimei adrese, a zis pozitiv că articolul 3 nu se putea înţelege cum l-a înţeles ultimul minister. Şi aci mai este un ce de adăogit : eu socotesc, eu cred că autoritatea, tribunalul, acela care dă o hotărîre sau care face un act, acela are şi dreptul de interpretare. Dacă e dară în drept cineva a da în cestiunea de faţă o interpretare sînt negreşit aceia care au subscris Statutul ; lor le vine responsabilitatea acelui act, ei bine, lor să le vie şi libertatea să zică : aşa am înţeles şi nu altmintrelea. Şi dacă mi-ar fi permis, aş putea face apel chiar la unii din colegii mei din ministerul de atunci, rămaşi miniştri după retragerea mea, ca să afirme că, de cîte ori în Consiliul de Miniştri s-a pus teoria că aliniatul de la articolul 3 dă guvernului dreptul de a legifera, eu am răspuns pururea că nu eram de acea părere. Ce este acest ultim aliniat al articolului 3 ? De unde ne vine? Mai întîi el este primit într-un chip tacit în toate constituţiunile, pentru că unde e responsabilitate e şi libertate. De exemplu, eu ca ministru cred că am încrederea Camerilor. Ei bine, atunci, precum a zis domnul general Florescu, eu pe răspunderea mea fac toate actele urgente reclamate de trebuinţele ţărei şi vin înaintea Camerei şi mă supun hotărîrei sale. Dacă Camera primeşte, eu n-am călcat constituţiunea, de nu, îmi primesc răsplata cutezărei mele. Aceasta este foarte constituţional.

---

* Ședințele din 8 și 9 martie 1866. Senatul României.

Cînd Cavour a întărit Alexandria fără concursul Parlamentului italian, s-a făcut imputare că a proces în contra statului ; el a zis că a lucrat nu numai cu aprobarea Camerelor, dară cu aplauzul naţiunei, şi zicînd aceasta a adăogit : puneţi la vot ! Şi n-au fost decît două glasuri contra ! Dară la noi n-a fost vorba de apărarea naţiunei, de întărirea hotarelor şi cetăţilor noastre ; aici e cestiunea de concesiuni. Ei bine, ce zice Statutul ? Recunoaşte pentru guvern dreptul de a legifera singur ? Nu, îi dă numai dreptul de a lua măsuri urgente. Ei bine, nimic nu e mai puţin urgent decît o concesiune ; nimic nu cere mai matură, mai lungă discuţiune decît o concesiune care angajează pe mult timp viitorul. Aşadară, nu era nimic urgent. Dară să zicem că domnul Florescu, că ministerul a făcut aceasta pe încrederea Camerelor. Cred că, Camerele, de li s-ar fi supus cestiunea, ar fi discutat şi i-ar fi şi votat, respectîndu-se prerogativa constituţională ; lucru s-ar fi socotit ca un fapt împlinit şi s-ar fi dat un bil de indemnitate. Dară ce rezultă din adresa la tron, pe care, cît pentru mine, eu n-am votat-o ?

Iată cum ministerul a pus atunci cestiunea, şi voi citi textual domnului general Florescu, atunci ministru de interne, prin care răspunde domnului deputat Boerescu, care atacase această concesiune în Adunare :

„Fiecare din puncturile tratate de domnul Boerescu trebuia a face objectul unei discuţiuni în parte, şi domnul Boerescu a zis că toate acestea privesc numai pe minister. Noi am declarat că primim oricînd asemenea discuţiune, ca miniştri constituţionali. Dară, domnilor, ce caută acestea în discuţiunea de faţă ? Este vreme ca atunci cînd se discută adresa de răspuns la discursul tronului să se facă un adevărat recuizitor în contra ministerului ?"

Iată ce a mai zis domnul ministru şi în altă parte a discuţiunei : „Domnule preşedinte, ce discutăm aici, constituţiunea sau adresa ?"

Şi iată ce i-a răspuns şi domnul preşedinte al Camerei : „Cînd domnul orator va trece peste marginele regulamentului şi va veni a discuta constituţiunea, care nu poate fi nicidecum pusă în cestiune, eu îl voi opri de a vorbi".

Iată dară, cum vedeţi, că majoritatea poate să zică cu drept cuvînt că nu a încuviinţat concesiunea, pentru că ministerul a zis că nu era în discuţiune actele ministeriale, că momentul nu era sosit a se dezbate asemenea cestiuni. Aşadară, sîntem liberi de orice angajament ; Senatul nu e prin nimic legat, oprit de a se rosti în privinţa concesiunilor. Dară acum naşte cestiunea : concesiunea o stricăm sau o încuviinţăm prin votul nostru ? Socotesc că nu sîntem chemaţi să facem aceasta prin votul nostru ; noi în această cestiune nu sîntem chemaţi să cercetăm altceva decît ceea ce se atinge de atribuţiunile noastre. Avem să cercetăm în ce mod s-a dat concesiunea băncei. S-a dat ea într-un mod constituţional sau inconstituţional? După cele zise mai sus, nu cred că s-ar putea susţine că concesiunea s-a dat într-un mod constituţional; şi aci socotesc să adaog că fraza din Statutul nostru se găseşte şi în constituţiunea austriacă; teoria dară susţinută de ultimul minister a căutat să-şi deschidă uşa şi într-alt parlament mai mare decît al nostru; a fost în parlamentul Austriei, unde ministrul Schmerling[5] a pretins că în temeiul acestor cuvinte de măsuri urgente el poate să-şi decreteze şi bugetul statului; şi cauza sfîrşitului ministerului Schmerling a fost tocmai această teorie.

Prin urmare, nu trebuie să se înţeleagă aliniatul articolului 3 altfel decît cum s-a înţeles cînd s-a deschis sesiunea anului 1864—1865, cum s-a aplicat de două ministere.

În cît priveşte cercetarea bunătăţei sau a defectelor băncei, aceasta nu e de competinţa noastră. Dacă mi-ar fi permis să mă rostesc aici ca individ, atunci aş zice că totdeauna ţara trebuie să se bucure cînd vede că se instituie un aşezămînt de credit mai mult şi mai cu seamă un aşezămînt aşa de mare, în capul căruia se află numele cele mai mari ale lumei financiare. Dară zicînd aceasta, nu mă voi uni cu teoria domnului Florescu, care sprijină că aliniatul din urmă al articolului 3 are simţul care i s-a dat de guvernul trecut, pe temeiul că aşa l-au înţeles şi capitaliştii cari au cerut şi au primit concesiunea, căci altmintrelea nu şi-ar fi riscat capitalele. Această teorie nu o pot primi nici într-un fel, căci capitaliştii nu sînt chemaţi să cerceteze cestiunea constituţională; capitaliştii se adresează la guvernul ţărei, care, ca putere executivă, reprezintă ţara şi, dacă puterea executivă le acordă, le sancţionează cererea, ei au dobîndit ce au cerut. Cestiunea rămîne apoi între ţară şi între guvernul care a făcut o rea întrebuinţare de numele şi puterea ce i-a dat ţara. Şi apoi capitaliştii sînt foarte hazardoşi; dacă noi am văzut pe Grecia la 1821 găsind bani, dacă am văzut pe America de Sud găsind bani, spre a susţine sclavajul, şi dacă am văzut pe aceiaşi capitalişti împrumutînd şi Nordul şi Sudul, dînd şi unora şi altora arme de resbel, nu ştiu pentru ce noi să credem că n-am putea găsi bani decît sprijinind teoria că aliniatul din urmă al articolului 3 însemnează că guvernul poate legifera singur. Spre apărarea acestei teorii s-a mai zis că răul ce ar rezulta din ultimul aliniat al articolului 3 îşi are compensaţiunea prin articolul 1 din adaosele la Statut, făcute la Constantinopole. Dară, domnilor, tocmai acel articol 1 dovedeşte falşa interpretaţiune a aliniatului din urmă a articolului 3.

Să citim ce zice acest articol 1: „Principatele Unite pot în viitor a schimba legile ce privesc administraţiunea lor din întru *cu concursul tuturor puterilor statului*". Aşadară, acest articol garantează autonomia României, iară nu a unui singur om.

Articolul 3 zice apoi: „Nici o lege nu poate fi supusă sancţiunei domnului înainte de a fi discutată şi votată de *Adunarea Electivă şi de Senat*". Vedeţi, domnilor, nu zice: „Numai de către domn".

Mai iată şi alt aliniat tot de la articolul 3: „Orice lege cere învoirea a *tustrelelor* puteri". Din toate acestea şi spre a mă rezuma, trebuie să recunoaştem că în zadar am veni noi să mai discutăm cestiunea aliniatului ultim din articolul 3. Cestiunea este hotărîtă într-un chip unanim, nu de raportorul domniilor-voastre, nu de secţiune, ci de toate secţiunile, prin urmare de Senat, şi chiar de ţară. Această otărîre este să aliniatul din urmă al articolului 3 nu dă dreptul puterei executive a legifera fără concursul Camerilor nouă luni de zile pe an, căci atunci puterea executivă ar putea să facă singură în nouă luni mai mult decît ar face în trei luni împreună cu Camera și dară Camera ar fi de prisos; și de prisos ar fi și Senatul; el care astăzi este păstrătorul pactului fundamental al țărei, ce ar avea el în realitate de apărat, cînd acel pact fundamental ar da dreptul puterei executive de a legifera singură nouă luni pe an? Atunci n-am mai avea alt de făcut decît într-o zi să ne convocăm și într-alta să ne ducem pe acasă.

Vin acum, domnilor, a vă aduce la cunoștință că în sînul comisiunei dumneavoastră s-a tractat și cestiunea greutăților politice ce ar putea produce votul Senatului. Am avut onoare ca raportor a vă aduce aceasta la cunoștință, am avut onoare a vă arăta că aci comisiunea dumneavoastră nu s-a putut rosti altfel decît că negreșit că aceste greutăți politice, de vor fi, rămîn a fi luate în considerațiune. Rămîne acum ca și guvernul să vie să ne arate carii sînt greutățile politice ce sînt ivite sau se pot ivi. În asemenea caz, pe lîngă votul nostru în cestiunea constituțională, negreșit că Senatul nu va voi să nu redice și greutățile politice, dacă sînt, și cînd zic aceasta sînt sigur că sînt organul întregului Senat. Astăzi mai mult decît oricînd și cu orice preț trebuie ca orice greutăți din afară să fie înlăturate.

N. Crețulescu *consideră petiția*[6] *împotriva concesiunii ca neavenită. Observă că, dacă Senatul avea de obiectat contra ei, trebuia s-o facă în timp util, atunci cînd s-a încheiat concesiunea, iar nu acum. „Astăzi să vie Senatul și să hotărască într-un alt mod după cum a hotărît atunci, oare n-ar fi să infirme votul ce a dat atunci? În ce poziţiune s-ar pune Senatul?”*

Domnilor, fac apel la colegii mei spre a spune dacă n-am fost eu cel mai moderat din toți în această cestiune. Fac acest apel mai în special la colegii mei din a V-a secțiune, din care am avut onoare să fac parte și în care s-a primit de majoritate concluziunea mea (pe care eram foarte liber a o pune ca unul ce n-am asistat la discuțiunea Adresei), concluziune în care se zice că eu văd Adresa către tron ca o recunoaștere a bancei, ca un fapt îndeplinit. Cu ocaziunea discuțiunei acestei propuneri s-a sculat însă unii din colegii mei carii au subscris acea Adresă și mi-au zis: „Nu permitem nimănui, nu recunoaștem nimănui dreptul ca să vină a interpreta cuvintele noastre; noi n-am înțeles printr-o parafrază la discursul tronului a fi încuviințat actul miniștrilor, darea concesiunei în mod neconstituțional”. Așadară, sînt în tot dreptul a răspunde onorabilului d. N. Crețulescu că cuvintele pe cari le-am rostit sînt cuvintele comisiunei compuse din delegații secțiunilor, sînt spre sprijinirea concluziunei unanime a comisiunei, concluziune la care eu am fost cel mai din urmă care am aderat.

O voce: Afară de secțiunea IV.

Toți delegații au subscris concluziunile comisiunei, adică că concesiunea bancei e contrarie Statutului. Onor. d. Crețulescu a binevoit a-mi face o imputare, pentru ce am citat cuvintele ministeriului rostite în Cameră și nu pe cele în Senat.

Mai întîi rog pe d. Crețulescu să-mi permită a-i spune că cuvintele unui ministru, fie zise în Senat, fie zise în Cameră, fie zise în „Monitor”, sînt cuvinte zise oficialmente, sînt cuvintele guvernului. Dacă n-am citat cuvintele zise în Senat, acelea care le-a citat domnia-sa, e pentru că atunci aș fi fost puțin delicat, căci aș fi avut un argument mai mult în contra domniei-sale. În adevăr, în Senat domnia-sa tratat-a cestiunea constituțională? Nu; cuvintele domniei-sale n-au fost decît ca să dovedească că banca e bună, că ea s-a cerut totdeauna în toate adresele etc. Dară cine contestă că banca în sine nu e un lucru bun? Eu declar în chipul cel mai pozitiv că de cîte ori voi vedea în ţara mea vreun stabiliment de credit mă voi bucura, pentru că el va dezvolta mai mult buna stare materială, comerciul, industria.

Dară aci nu e cestiunea de bunătate. E cestiunea de constituţionalitate. Şi cînd a venit d. Costaforu şi d. Bosianu şi au pus înainte reaua interpretare a articolului 3, ministeriul s-a mărginit a se ţine pe tărîmul faptelor. De cîte ori s-a pus în discuţiune cestiunea constituţională şi ministeriul şi Senatul s-au ferit de a o rezolva, lăsînd-o pentru a servi de obiect unei discuţiuni speciale.

Aceasta avem a o face acum. Articolul 3 joacă un rol foarte mare. Nu numai cu ocaziunea acestei concesiuni, ci şi a altor concesiuni joacă un rol în ţară, în Adunare, în diplomaţie. Socotesc dară că atunci cînd am venit şi am propus Senatului ca mai nainte de toate să se precizeze ce însemnează articolul 3, socotesc că am făcut un act ce, ca senator, eram dator să fac, pentru că altmintrelea nici că am avea ce căuta pe aceste bănci dacă nu vom otărî, măcar acum, cum trebuie să se înţeleagă şi să se aplice un articul de la care, pot zice, atîrnă toate libertăţile noastre constituţionale.

Cît priveşte pentru demnitatea Senatului, eu declar că nici onor. domn Creţulescu, nici eu nu sîntem chemaţi, cel puţin în această cestiune, a o apăra sau călca; această cestiune priveşte pe acei cari au subscris adresa, lor le este dat a sprijini demnitatea lor. Ei bine, eu zic: n-am fost puşi în poziţiune de a ne rosti în privinţa constituţionalităţei. Ni s-a zis: aci e o adresă, votaţi-o; tot ce se atinge de actele noastre ca miniştri, aceste sînt acte supuse responsabilităţei ministeriale; vom răspunde la timp. Şi iată tocmai această majoritate se rosteşte astăzi într-un chip unanim în contra teoriei sprijinite de ministeriu.

Fie bine încredinţat d. Creţulescu şi citească raporturile şi protocoalele deosebitelor secţiuni şi se va convinge că prin raportul meu[7] eu nu înţeleg nicidecum a mă pune în minister public, a face un recuizitoriu în contra domniei-sale şi a celor[1]alţi miniştri. Nu înţeleg, cum am mai zis, nici a constitui Senatul în tribunal declarînd că concesiunea este bună sau rea, nici în Cameră puind pe minister în acuzaţiune. Noi, Senat, să ne ţinem strîns de misiunea noastră, care e de a zice că cutare act al guvernului s-a făcut într-un mod neconstituţional; atît putem zice noi şi atît trebuie să zicem. Dacă guvernul voieşte să zicem mai mult, zică-o.

Dumneavoastră aţi văzut că eu, ca raportor, v-am propus ca să nu redicăm[8], chiar cu preţul popularităţei noastre, greutăţi guvernului; vedeţi că şi acum o zic sus şi tare. Aşadară, onor. domn Creţulescu fie bine încredinţat că, precum nu înţeleg a pune în cestiune actele şi persoana domniei-sale, asemenea nu înţeleg a mă face apărătorul demnităţei Senatului; fiecare din noi, membru al acestui Senat, ştie ce compoartă demnitatea Corpului ponderator.

La reluarea şedinţei în ziua de 9 martie, M. Kogălniceanu *citeşte concluziile. După aceea adaugă:*

Domnilor, trebuie să vă spun că fraza „şi prin urmare petiţiunea să se recomande guvernului" este o frază obligatorie coprinsă în regulament şi care prin urmare lasă guvernului libertatea sa de acţiune.

D. preşedinte al Consiliului de Miniştri: Domnilor, fraza este sacramentală, zice d. Kogălniceanu. N-am nimic a zice; este o formulă care, negreşit, dacă e prescrisă de lege trebuie să figureze. Însă, d. Kogălniceanu zice că lasă guvernului dreptul de apreciare, mi se pare...

Libertatea de acţiune.

D. preşedinte al consiliului: Libertatea de acţiune. Îmi pare mie că nu există libertate de acţiune cînd se declară că e un fapt nelegiuit...

Dat în mod nelegiuit.

D. preşedinte al consiliului: Va să zică nelegiuit, domnilor. Apoi poate fi aci libertate de acţiune pentru guvern? Dacă declaraţi că daţi guvernului libertate de acţiune, o înţeleg, dară atunci ziceţi să se trimiţă petiţiunea guvernului, lăsîndu-i-se toată libertatea de acţiune, căci altmintrelea este a-i impune de a anula contractul. Mai bine ziceţi curat ca să se trimiţă guvernului, care nu mai are libertatea de acţiune. Să fim bine înţeleşi, căci din buna înţelegere şi buna explicaţiune vine buna armonie, altmintrelea vine conflict. Dacă din declaraţiunea verbală a domnului raportor Kogălniceanu rămîne libertate de acţiune guvernului, apoi atunci faceţi bine de o ziceţi în scris în concluziuni, ca să ştiu că pot să fac şi altfel decît a anula; iară dacă nu se zice altmintrelea, e bine înţeles pentru guvern că nu poate decît a anula.

După Statut noi nu sîntem apreţiatorii faptelor, ai cestiunilor de fapt, nici de oportunitate, nici de neoportunitate; noi n-avem a face cu oamenii, ci cu actele cari sînt supuse nouă. A venit o petiţiune şi a zis că banca este rea, că are să aducă peirea ţărei. Această cestiune, această teorie poate să-şi găsească şi respingerea sa, căci poate să vie şi alţii să zică că banca este bună, pentru cutare cestiuni, cutare motive sau raţiuni. Senatul n-a intrat nicidecum în cercetarea acelor motive, ci s-a uitat numai la împrejurarea constituţională. Au venit petiţionarii şi au zis: această concesiune este dată fără cooperarea Corpurilor legiuitoare, este dată într-un mod neconstituţional. Senatul, în marginea atribuţiunilor sale, a cercetat această cestiune şi în adevăr a văzut că după părerea sa e dată în mod neconstituţional, fiindcă după opiniunea sa articolul 3 nu dă drept puterei executive de a legifera, şi, cum a făcut cu cele[l]alte concesiuni, a declarat că şi concesiunea băncei este dată în mod neconstituţional. Cît se atinge însă de cestiunea anulărei contractului, nu ştiu că Senatul vreodată, cînd a declarat de neconstituţionale şi alte concesiuni, a zis şi acest cuvînt: anulare. Cuvîntul de anulare nu ne aparţine de a-l zice; în adevăr, d. ministru de două ori ne-a pus înainte greutăţile internaţionale cari ar fi. Nu vin aci a vă spune ce impresiune mi-a făcut mie, personal, acea comunicare; faptul însă este că pe unii au convins că sînt greutăţi, pe alţii nu i-au convins.

Senatul însă nu poate decît să se puie pe tărîmul constituţional, pe tărîmul cestiunei de drept, care singur e în atributele sale de a cerceta şi a preciza. Venim dară şi zicem: această concesiune e dată în mod neconstituţional. Survin greutăţi? Şi poate că au să survie. Totdeauna guvernămîntul e pus în poziţiune să vie şi să zică Corpurilor legiuitoare: domnilor, aţi declarat că concesiunea e dată în mod neconstituţional, este însă cutare consecinţă, cutare împrotivire, cutare greutăţi politice, financiare, cari ne opresc pe noi ca să punem în aplicaţiune votul domniilor-voastre într-un mod absolut, adică anulînd. Iată ce am înţeles eu prin libertatea de acţiune. Nici Senatul nu s-a dezbrăcat de dreptul său de a cerceta, de a lua în serioasă consideraţiune opiniunea guvernului cînd va arăta greutăţile, nici guvernul prin votul Senatului nu se lepădă de dreptul şi de datoria sa de a prevede greutăţile cari ar putea întîlni şi de ale comunica Senatului. Dară noi astăzi fatalmente, permiteţi-mi expresiunea, nu putem decît să răspundem ca un juriu la cestiunea ce ni se pune. Cînd vine preşedintele juriului şi pune juraţilor întrebarea dacă e cutare vinovat sau nevinovat, juriul răspunde pe onoare, pe suflet, pe viaţă, pe religiune, cutare este vinovat sau nevinovat. Aceasta are să zică şi Senatul pe onoare, pe drept concesiunea e dată constituţionalmente sau neconstituţionalmente, atîta poate zice. Nu putem face altmintrelea, oricare ar fi opiniunile noastre asupra cestiunii de fapt, asupra greutăţilor cari se pot înfăţişa.

„Monitor", 1866, nr. 70, p. 316,
col. 1—5; nr. 71, p. 318, col. 4—5;
nr. 73, p. 327, col. 4—5.

NOTE

[1] Vezi şi discursul precedent.

[2] Generalul Florescu, mai optimist, considera concesiunea ca legală şi constituţională, potrivit articolului 1 din Statut (citat mai jos de K.).

[3] Tot generalul Florescu spusese că la Braşov s-au făcut ameliorări edilitare care „denotă o administraţiune, o civilizaţiune" superioare Bucureştilor.

[4] I. Em. Florescu intră la 17 octombrie în guvernul N. Creţulescu, deţinînd portofoliul internelor şi lucrărilor publice.

[5] Anton von Schmerling, (1805—1893), ministru de justiţie austriac; îl înlocuieşte pe Bach. Înfiinţează juriul, Curtea de casaţie, introduce inamovibilitatea magistraţilor. Autor al patentei centraliste din februarie 1861. A desfiinţat Dieta maghiară. În 1865 a fost înlocuit cu Belcredi.

[6] Vezi discursul precedent, nota 1.

[7] K. fusese raportor al comisiei senatoriale chemate să se pronunţe asupra concesionării băncii de scont (vezi discursul precedent).

[8] Ion Ghica, preşedintele Consiliului de Miniştri, ceruse Senatului să nu refere în aceeaşi zi asupra petiţiei. Promitea că a doua zi va da unele explicaţii cu privire la situaţia externă. După consultarea cu membrii comitetului, K. a conces: „Domnilor, consultîndu-mă cu colegii mei, negreşit că nu pot decît să ader la cererea ministeriului, cu atît mai mult că prin raportul meu (vezi discursul precedent) eu am pus această cestiune pe tapet de a avea o conferinţă cu ministerul, care să ne arate acele greutăţi cari, negreşit, trebuie luate în serioasă consideraţiune de către Senat.

Aşadară, comisiunea dumneavoastră aderă cu totul la propunerea guvernului".

Discurs în legătură cu proiectul de lege privind organizarea gărzii orăşeneşti. Propune un amendament pentru precizarea textului şi suprimarea articolului 49, „care introduce principiul impozitului asupra avuţiilor" *

Domnilor, binevoiţi a observa că acest articol e în contradicţiune cu un altul de mai jos.

Acest articol 8[1] zice că face parte din garda orăşenească toţi aceia care nu sînt militari în trupele de linie sau dorobanţi. După legea organizărei puterii armate, tot omul care nu e soldat în armata de linie e dorobanţ sau miliţian. Rog dară pe domnul ministru să binevoiască a ne da lămuriri, cine vor face parte în garda orăşenească, deoarece toţi cîţi nu sînt soldaţi în armată sînt miliţiani?

> *D. major Lecca, ministru de resbel:* Dacă am înţeles bine pe domnul Kogălniceanu, temerea dumisale este aceea de a nu se călca legea organizărei miliţielor prin legea gardei orăşeneşti. Domnilor, prin acest articol 8 din lege,

---

* Şedinţa din 9 martie 1866. Senatul României.

atît Camera cît și toată lumea a înțeles că, legea organizării milițielor nefiind pusă în aplicațiune și neputîndu-se aplica din cauză că țara n-are mijloace să o aplice, să fie această gardă orășenească, care nu va jicni întru nimic legea milițielor, căci gardistul, ca orășan, are să-și facă datoria sa de orășan; iară aceia pe care îi privește legea milițielor, carii chiar cînd s-ar pune în lucrare nu se poate aplica decît în timp de resbel, aceștia au să meargă ca miliție în timp de resbel.

D. vicepreședinte: Domnilor, vă rog să fie bine înțeles că, dacă am permis această discuțiune, a fost numai spre a se da oarecari deslușiri; iară dacă e vorba a se discuta asupra articolului în fond, atunci nu pot permite discuțiune, nefiind prezintat un amendament în regulă.

Și chiar amendament, de va fi trebuință, vom prezinta biuroului; dară, mai nainte de toate, binevoiți a vedea că aci e vorba numai de o simplă explicațiune în privința unei contradicțiuni ce pare că există între două din articolile acestei legi. Domnul ministru de resbel a binevoit a zice, de la început, că nu a înțeles bine sensul explicațiunilor ce am cerut și a avut dreptate, căci, în adevăr, n-am explicat bine această contradicțiune. Așadară, socot că cel întîi lucru este să ne înțelegem bine. În articolul din urmă al acestei legi iată ce se zice :

„Prin legea de față nu se atacă întru nimic legea milițielor, care este și rămîne în vigoare”.

Acum domnul ministru vine și ne spune că legea organizării milițielor nu se poate aplica. Ei bine, domnilor, dacă nu se poate aplica, atunci să se desființeze acea lege, căci cît pentru mine unul, și oricare din dumneavoastră, cred, nu înțeleg ca o lege să fie în vigoare fără să fie și aplicată. Poate să fie aplicată treptat; aceasta e o altă cestiune; dară a se ținea în vigoare fără a se aplica, încă o dată zic, nu înțeleg.

Așadară, una din aceste două legi e cu neputință a se aplica. Domnilor, legea organizării milițielor zice că toți românii sînt datori a face parte din puterea armată, cu excepțiune că cei întîi carii trag la sorți, aceia intră în armata de linie, iară toți cei[l]alți sînt milițieni cu numire de dorobanți. Acum, după articolul 8 al acestei legi, întreb, cine mai poate fi gardist orășenesc, căci toată populațiunea din oraș sînt sau militari de linie, sau dorobanți, adică milițieni.

D. major Lecca, ministru de resbel: Domnilor, aș dori ca mai întîi să ne înțelegem asupra cuvîntului gardă orășenească. Această gardă, domnilor, nu e mobilizată, ci își face serviciul în întinderea și coprinderea tărîmului ei.

Cît pentru legea organizării milițielor, aceea intră în armată și nu se aplică decît la cazuri cînd teritoriul nostru ar fi amenințat. Mîne, dară, orășenii pot fi foarte bine în garda orășenească, și, cînd s-ar cere mobilizarea, atunci se înțelege că fac parte din miliție. Astfel înțeleg eu unul aceste două legi.

D. vicepreședinte: Domnilor, dacă discuțiunea se prelungește, vă rog să dați biuroului un amendament spre a fi în regulă.

D. M. Kogălniceanu dă citire unui amendament prin care propune ca după cuvîntul *dorobanți* să se adaoge cuvîntul *în neactivitate.*

D. ministru de resbel: Eu cred că se înțelege de la sine cum că expresiunea de dorobanți implică în sine pe aceea carii sînt în activitate [sic !].

Spre a putea fi susținut amendamentul meu de numărul trebuincios de 12 domni senatori, negreșit că trebuie să-l explic. Biuroul dară nelăsîndu-mă a intra mai întîi în această explicațiune, voi fi silit a-l retrage. Prin urmare, [î]mi fac datoria spuind că e o contrazicere în această lege.

D. vicepreședinte: Domnilor, binevoiți a permite și biuroului să vă dea oarecari explicațiuni, căci aceasta este și cam de datoria sa.

Contradicțiunea de care vă preocupați nu există, fiindcă în garda orășenească va face parte o clasă de oameni carii se bucură de un venit oarecare; nu oricine poate fi gardist orăşenesc. Prin urmare, legea miliţiilor se aplică la toţi cei[l]alţi români, nu însă şi la acei din garda orăşenească, fiindcă de la aceştia se cere o condiţiune care nu se cere de la miliţieni în genere.

Văd că e o neînţelegere numai în privinţa textului legei. Domnilor, după legea organizării miliţiilor, tot ce nu este soldat în trupe de linie se numeşte miliţian sau dorobanţ, o calificaţiune veche română; însă, neputînd toată lumea să facă acest serviciu, se împarte în două categorii. Miliţiile sînt parte în activitate şi parte în neactivitate. Acum, zicîndu-se în proiect că gardistul orăşenesc este acela care nu a ieşit la sorţi spre a intra în armata de linie şi acela care nu este dorobanţ, atunci, zău, nu ştiu de unde vom găsi gardişti, pentru că, conform legei puterii armate, toţi cetăţenii sînt supuşi serviciului miliţiilor, şi aceia carii la sorţi n-au intrat în cadrele armatei de linie rămîn dorobanţi. Dară, după articolul 8 din proiectul de faţă, gardişti sînt toţi aceia care plătesc un cens sau au un venit oarecare; însă unde veţi găsi pe aceşti oameni, pentru că, cum am mai spus-o, toţi orăşanii conform legii puterii armate trebuie să fie soldat [sic!] de linie, dorobanţi sau miliţieni. De aceea eu, prin propunerea mea, cer ca să se zică *în neactivitate* după cuvîntul de dorobanţi, şi, dacă nu veţi adopta această modificare, atunci veţi pune o contradicţiune între legea armatei şi între proiectul de faţă.

D. vicepreşedinte: Domnilor, conform regulamentului, binevoiţi a-mi da amendamentul subscris de 12 domni senatori.

Domnilor, eu propun sau să se şteargă din articolul 8 cuvîntul de *dorobanţi* sau să se adaoge cuvîntul *neactivitate* după cuvîntul dorobanţi.

D. ministru de resbel: Domnilor, eu nu ştiu de ce să modificăm acest articol, pentru că sînt tîrguri urbane carii dau dorobanţi, este de exemplu Mizilul, o comună urbană care a dat totdeauna şi dă astăzi dorobanţi.

Atunci să se adaoge cuvîntul de neactivitate.

D. vicepreşedinte: Domnilor, eu nu pot lăsa să continuaţi discuţiunea asupra unei propuneri pînă ce mai întîi acea propunere nu se va supune la biurou, subscrisă de 12 senatori.

D. Vernescu: Dară a primit şi domnul ministru de resbel propunerea domnului Kogălniceanu.

D. ministru de resbel: Eu nu am primit-o.

D. vicepreşedinte: Domnilor, sînt prin urmare silit a pune la vot articolul 8 pe cît timp nu mi se prezintă un amendament în regulă.

D. general Florescu: Cer cuvîntul.

D. vicepreşedinte: Domnilor, nu pot acorda cuvîntul, pentru că nu mi s-a dat nici un amendament.

D. general Florescu: Cer cuvîntul asupra articolului 8.

D. vicepreşedinte: Domnilor, asupra articolului 8 nu vă pot da cuvîntul fiindcă, după regulament, nu se poate lua cuvîntul asupra unui articol care nu este modificat. Domnul Kogălniceanu a cerut o desluşire domnului ministru de resbel, domnul ministru i-a dat acea desluşire şi cu aceasta eu am fost silit să ies din regulament pentru un moment. Acum însă, ca să pot reintra iarăşi în regulament, vă rog să nu cereţi cuvîntul asupra articolilor din proiect carii nu s-au modificat.

Se pune la vot articolul 8 şi se adoptă.

Articolile următoare, de la 9 pînă la 48 inclusiv, se adoptă întocmai şi fără discuţiune.

Asupra articolului 49[2] domnul Kogălniceanu propune următorul amendament susţinut de 12 senatori:

„Propun a se suprima articolul 49".

D. vicepreşedinte suspendă şedinţa spre a se consulta comitetul delegaţilor asupra acestui amendament.

La redeschiderea şedinţei se pune în discuţiune amendamentul.

D. colonel Casimir, raportorul comitetului: **Domnilor, comitetul delegaţilor a primit amendamentul domnului Kogălniceanu, susţinut de 12 domni senatori, în privire că articolul 49 al legii de faţă atacă articolul 46 din Convenţiune**

Domnilor, dacă avem noi o misiune, misiunea noastră cea importantă este aceea de a apăra principiele carii formează bazele constituţiunii noastre, şi încă pot zice şi mai mult, bazele societăţii moderne, principiele constituţiunii ce am dobîndit prin Convenţiunea de la 1858, care a decretat desfiinţarea privilegielor de naştere, a monopolurilor, egalitatea pentru toţi, egalitatea înaintea legilor şi a impozitelor. Aş avea oarecari cuvinte de zis asupra acestei legi, însă acum tac, fiindcă recunosc necesitatea ei în împrejurările actuali; însă aceasta nu mă face pe mine ca senator să votez o escepţiune care poate să fie foarte fertilă în fatale consecinţe.

Domnilor, nu socotesc că guvernul, Camera sau altcineva voieşte să întemeieze acel fatal principiu care este departe de noi, dar care ar putea cădea asupra viitorului, acest principiu este darea asupra avuţiilor, *l'impôt des riches*, de funestă memorie.

Nu cred că a fost intenţiunea celor carii au propus acest articol în Cameră să-i dea acest înţeles, însă înţelesul nu este scris, ci textul e scris, şi textul zice : familiile avute. Ce însemnează aceste două cuvinte : familiile avute? Unde sfîrşeşte avuţia şi unde începe sărăcia? Este un ce foarte elastic, pe care nu crez că cineva ar lua asupra-şi ca să-l determine. Guvernele se schimbă şi prin urmare fiecare guvern ar putea veni cu alte interpretaţiuni ; cel sărac, pentru guvernul actual, ar putea fi mîne avut pentru alt guvern şi viceversa.

Aşadară, socot că acest articol este cu totul în contra articolului 46 din Convenţiune, care întemeiază egalitatea înaintea dărilor. În ziua cînd se va stabili principiul de a se aşeza o asemenea dare, atunci, chiar fără voia noastră, venim fatalmente la ceea ce [se] numeşte impozitul progresiv.

Mi-aduc aminte că în anul 1859 în Camera de la Iaşi s-a tratat cestiunea generalizării impozitului fonciar şi atunci s-a ivit teoria d-a se pune impozitul fonciar în chipul astfel cum cel ce are 500 galbeni venit să plătească atît la sută ; cel ce are 5 000 galbeni să plătească înzecit, iară cel ce are 30 mii galbeni venit să dea 90 la sută şi se afla un singur fericit muritor care să posede o asemenea stare de 90 mii galbeni venit, acest fericit muritor era d. Mihail Sturdza. Acesta era chipul cel mai bun ca, fără a-l supune anume la un impozit personal, să-l oblige a plăti 90 la sută din venit, adică să i se ia mai tot venitul. Iată, domnilor, consecuenţa estremă, esagerată a unui falş principiu.

De aceea, eu sînt contra acestui articol, căci una din două, ori legea mă supune la datoria de a fi înrolat în guarda orăşenească şi atunci mă supun, ori nu mă supun şi atunci, dacă legea nu mă supune, nu ştiu pentru ce aş da o indemnitate.

În legea armatei, în adevăr, se prevede această indemnitate, dară se zice că acel care nu va voi să meargă la oaste să plătească 5 000 de lei şi aceea e altceva. Dară, în legea de faţă, ori [î]mi dai o scutire, un drept pe care-l am după chiar dispoziţiunile acestei legi, ori nu mă bucur de nici o scutire şi atunci mă supun datoriei de a fi înscris în guardă. Dară, cînd legea-mi zice că în cutare şi cutare caz sînt scutit, atunci pentru ce mă supun la un impozit cînd împlinesc condiţiunile ce legea-mi cere pentru a fi scutit?

Eu înţeleg indemnitatea acolo unde se pune pentru scutirea de un serviciu care trebuie să fie general, aplicat la toţi fără osebire, dară dacă legea excepţionează, scuteşte pe magistraţi, profesori, procurori, directori, preoţi etc., fără să le ceară nici o indemnitate, pentru ce să punem această dare numai pentru familiile avute?

Aşadară, acest articol este contrariu constituţiunei, fiindcă întemeiază un principiu de impozit asupra avuţiilor şi 12 senatori sînt în contra acestui articol.

Episcopul de Argeş, *asociindu-se opiniei lui K., cere suprimare articolului 49, căci „linia între bogat şi sărac este cu neputinţă de a se determina”.*
Ion Ghica, preşedintele Consiliului de Miniştri, *observă că articolul 49 nu poate fi interpretat ca un atac la principiul egalităţii înaintea legilor, „nici restabileşte vreo aristocraţie”. Admite că ulterior s-ar putea aduce un proiect de lege care să modifice acest articol. Cere respingerea amendamentului lui K., pentru că admiterea lui ar însemna înapoierea legii la Cameră şi prin urmare întîrzierea punerii ei în lucrare.*

Domnilor, mi-e destul că onor. minister a declarat două principii sau mai bine două facte : întîi, că nu onor. minister a pus în lege un asemenea articol. Aceasta de la sine e o osîndă pentru articolul în cestiune. E treaba noastră, ca Corpul ponderator, a aprecia între guvern şi Cameră. Al doilea, că domnul ministru vine şi spune cum că mîne are să vie cu un project de lege ca să ceară modificaţiunea acestui articol. Ei bine, ce mărturisire mai bună putem avea în favoarea amendamentului meu? Cum, domnilor! Noi astăzi votăm o lege şi după acum chiar medităm transformarea acestei legi! Dară care alt a fost cauza staţionării situaţiunii noastre, dacă nu necontenita modificaţiune şi transformare a legilor? Cum s-ar putea, domnilor, ca astăzi să votăm o lege, declarînd că mîne vom veni să o stricăm? Şi pentru care motiv? Ca să nu întîrziem aplicaţiunea acestei legi pentru cîteva zile? Dară ce, domnilor, Anibal e la porţile noastre? Pînă acum-mi pare că nu e; şi dacă e Anibal la porţile noastre, nu două mii de oameni din garda orăşenească ne vor scăpa de Anibal, ci aplicaţiunea legei miliţiilor, carii cheamă pe toţi, şi mic şi mare, sub arme.

Se zice că această lege e pentru paza ordinei publice. E o datorie pentru noi toţi să arătăm mulţumirile noastre domnului ministru de interne[3], căci ordinea publică o avem întreagă *(aprobări)* şi prin urmare n-avem trebuinţă a sacrifica un principiu aşa de mare pentru o cestiune de trei, patru zile.

Domnul preşedinte al consiliului ne spune că nu e intenţiunea guvernului ca să înfiinţeze prin această lege o aristocraţie. Sînt foarte încredinţat despre aceasta, domnilor; nu se înfiinţează o aristocraţie, dară se înfiinţează ptochocraţia, puterea săracilor, căci săracii se scutesc; şi după cum nu voim nici plutocraţia, nici aristocraţia, asemenea nu voim nici ptochocraţia : toţi egali înaintea dărilor, toţi egali înaintea drepturilor cetăţeneşti şi politice. Iată pentru ce sînt în contra articolului acesta. Dară se zice că sînt cifre precizate, se zice că e numai 150 lei de contribuit; însă aci e vorba de principiul ce proclamă legea, iară nu de cifre, căci, cît despre cifre, ce poate fi mai cu înlesnire decît schimbarea cifrelor? Anul acesta 150, anul viitor 1 500. Oare n-am văzut noi asemenea sporiri după trebuinţe şi de multe ori după trebuinţe închipuite? Aşadară, şi guvernul şi noi, cu toţi, trebuie să păstrăm nişte principii care asigurează ţara despre capriciile celor ce sînt la guvern. Astăzi guvernul actual n-are capricii, are sentimentele cele mai bune de dreptate, dară, domnilor, să nu uităm că guvernele sînt muritoare ca şi oamenii, şi mai cu seamă în ţara noastră, unde am văzut 4—5 ministere schimbîndu-se în cîteva zile.

Mîne dară, acest principiu poate să fie încredinţat în mîna unui minister care s-ar sui la tribună cu un drapel roşu şi va striga : *l'impôt sur les riches!*[4]

„Monitor”, 1866, nr. 73, p. 326, col. 5, p. 327, col. 1—4

NOTE

[1] Articolul 8 : „Garda orăşenească se compune din toţi locuitorii oraşelor de la vîrsta de 20 pînă la vîrsta de 40 ani cari nu au ieşit la sorţi pentru armata permanentă şi dorobanţi.

Sînt primiţi ca gardişti în Bucureşti şi Iaşi aceia cari au o casă în valoare de cinci mii lei sau plătesc o chirie de cinci sute lei ; iară prin cele[l]alte oraşe, aceia care posedă o proprietate în valoare de două mii lei sau plătesc o chirie anuală de două sute lei. Acest cens se poate scădea prin o nouă legiuire...” („Monitor”, 1866, nr. 62, p. 277, col. 1).

[2] Articolul 49 din proiect : „Familiile avute cari n-au din sînul lor membri în garda orăşenească sînt obligate a plăti pe fiecare an în patru termene o indemnizaţie anuală, fixată de consiliul comunal, în înţelegere cu consiliul de recensămînt.

În contra acestei indemnităţi se poate face recurs la comitetul permanent al consiliului judeţean.

Indemnitatea nu poate trece peste suma de 150 lei” („Monitor”, 1866, nr. 59, p. 263, col. 2—3).

[3] Ministru de interne era Dimitrie Ghica.

[4] Punctul de vedere al lui K. a prevalat şi articolul 49 a fost suspendat. Legea ca atare a fost votată la 17 martie 1866. Ea prevedea înfiinţarea de gărzi în toate oraşele, puse sub autoritatea Ministerului de Interne (textul ei la I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 927 şi urm.). Resentimentele lui K. faţă de această creaţiune le va exprima şi Ion Popovici, istoriograf militar, care în a sa *Organizare a armatei române* scria : „Garda orăşenească o putem socoti ca multe din acele imitaţiuni franceze care nu-şi puteau deloc motiva existenţa la noi. Şi suprimarea ei mai tîrziu fu un bine din toate punctele de vedere, fiindcă garda civică franceză a făcut mult rău acolo din cauza amestecului ei în politică, provocînd totdeauna dezordinele, pînă în războiul civil ; era armata sediţiunilor şi a răsturnătorilor ordinei în stat” (vol. I, Roman, 1900, p. 206).

K. însă, independent de convingerile sale, înţelege ca o dispoziţie, odată legiferată, să fie aplicată. De aceea, trei ani mai tîrziu, ca ministru de interne, admonestează pe G. Gărdescu, inspectorul general al gărzii, pentru neglijenţa manifestată de unii comandanţi : „Orice instituţiune lăsată în paralizie, mai ales la începutul ei, nu poate decît a degenera şi în fine chiar a se sinucide” („Monitor”, 1869, nr. 5, p. 25, col. 1—2).

Intervenţie pe marginea proiectului de lege care autorizează guvernul a chema 4 000 de oameni sub drapel, din rezervele anilor 1864 şi 1865, pentru completarea efectivelor armatei *

Domnilor, după legea decretată în anul trecut [1], nu-mi aduc aminte, poate că mă înşel, că guvernul poate în doi ani să-şi formeze cadrele sale pentru armata de linie din numărul de oameni cari odată, în anul cerut de lege, au fost chemaţi să tragă la sorţi. După legea aceea, cei întîi care ies din clasa unui an merg sub drapelile armatei de linie şi cei[l]alţi rămîn miliţiani şi dorobanţi şi nu cunosc că această lege dă drept cuiva să vie şi să zică, după doi ani, acelor oameni : voiesc să vă iau dintre miliţiani sau dorobanţi şi să vă fac soldaţi de linie, fie aceştia chiar tinerii din anii 1864—1865, pentru că, conform acelei legi, guvernul trebuie să hotărască cu

---

* Şedinţa din 14 martie 1866. Senatul României.

Camera împreună numărul de oameni de care are trebuință pe fiecare an, şi, odată ce a hotărît acest număr, el nu mai poate reveni a-l schimba. Dacă este pericol, dacă este de trebuință, atunci conform tot acelei legi guvernul poate să convoace miliţianii, dară nu poate să-i prefacă în trupă de linie, căci nu ştiu, o mai repet, dacă legea armării permite o asemenea prefacere. Prin urmare, dacă legea armării nu permite aceasta, atunci noi nu putem vota acest project de lege ce ni s-a prezintat, căci noi nu putem desfiinţa dispoziţiunile unei legi organice printr-o lege provizorie, de moment. Negreşit, domnilor, că noi nu putem refuza guvernului, mai ales în împrejurările de faţă, această cifră de 4 000 oameni cari ni se cer spre complectarea cadrelor armatei; nu, domnilor, acesta este dreptul puterii esecutive de a ne cere, însă tot acest drept ne impune şi nouă o datorie de a căuta ca să nu votăm o lege momentană prin care să răsturnăm o lege organică.

Cine sînt, domnilor, acei tineri cari au fost înscrişi în liste, cari au tras la sorţi în anul 1864 şi nu au fost chemaţi sub drapel? Sînt oameni cari au azi 21 de ani şi mi se pare că prin legea înarmării nu se dă voie nimănui de a se însura pînă nu va trage la sorţi; prin urmare, toţi aceia din '64, cari au tras la sorţi şi nu au fost chemaţi, sînt însuraţi azi, căci primăriele, ştiind că ei au tras la sorţi, le-au dat voie să se însoare.

Ei bine, după cele spuse de d. ministru de resbel[2], pe cine veţi chema sub drapel? Veţi chema oameni cu familie. Apoi, domnilor, nu trebuie să vă spun eu ce va să zică aceasta, pentru că singuri dumneavoastră o ştiţi că această procedare ar produce îngrijiri şi dureri foarte simţitoare; de aceea guvernul trecut, pentru ca să nu înfăţişeze ţărei un asemenea spectacol, a zis că „nimeni nu se poate însura mai nainte de a trage la sorţi", dară, dacă a tras la sorţi şi nu a fost chemat, atunci nici nu mai poate fi chemat să fie soldat, ci are să rămînă agricultor şi atunci toţi aceştia fac ceea ce privesc toţi agricultorii ca baza ocupaţiunei şi a averei lor, se însoară; ei bine, eu vă spun că din aceşti 4 000 oameni vor fi cel puţin 3 000 însuraţi.

Aceste argumente avîndu-le în vedere, am socotit că viu cu totul în ajutorul şi a guvernului şi a ordinei materiale şi de aceea am rugat să ni se înfăţişeze putinţa, mijlocul, prin care să se completeze cadrele armatei, fără ca să fim siliţi a vota o lege care are să producă în ţară o senzaţiune dureroasă din cele mai mari.

Maiorul Lecca, ministrul de război, *nu admite că această concentrare va face „senzaţie" în ţară, deoarece nu e vorba de a întări ordinea în interior, ci „pentru paza din afară".*
Generalul Florescu *arată că rezervele existente, după ştiinţa lui, sînt de cca 500 de persoane, prin urmare numărul solicitat nu va putea fi împlinit din ele. Guvernul va trebui să recurgă la tinerii care n-au ieşit la sorţi în anii 1864—1865.*
D. Ghica, ministrul de interne, *observă că Senatul nu e chemat a se pronunţa asupra unor probleme de amănunt — de unde va recruta guvernul aceşti oameni —, ci de a constata doar dacă prin această lege „nu se calcă constituţiunea sau vreo lege organică a ţărei", cum dealtfel încearcă să acrediteze K.*

Domnilor, înainte de toate voiesc a ruga pe domnul ministru de interne să fie bine încredinţat că în această cestiune nu esistă cea mai mică diferinţă între mine şi generalul Florescu. Şi aceasta o voi dovedi acum.

În adevăr, domnilor, în privinţa cunoştinţelor militare, totdauna voi da pasul domnului general Florescu, însă acum se întîmplă din hazard să fiu şi eu ceva militar şi am un avantagiu asupra generalului Florescu, fiindcă această lege este una din acele nefericite legi decretate de către un minister din care n-a făcut parte generalul Florescu. Dară se întîmplă că şi generalul Florescu o cunoaşte ca şi mine, domnia-lui, ca şi mine, a întrebat ce se înţelege prin rezerve, cari sînt aceste rezerve? Domnul general Florescu, ca şi mine, a zis că rezerve se numesc acei oameni, acei soldaţi congediaţi de sub drapel. Ei bine, domnilor, din declaraţiunea domnului ministru de resbel rezultă că nu aceştia sînt aceia pe cari legea voieşte a-i chema sub drapel, nu cei cari s-au eliberat în congediu, nu rezervele, nu veteranii, ci oamenii cari au scăpat de la sorţi, cari, după ce au luat, după cum se zice, numere bune sau numere rele, cum zic ţăranii, au rămas liberi de a fi soldaţi în armata de linie, dară nu şi de a fi miliţiani. Ei bine, domnilor, dacă e aşa, vin şi eu la teoria pusă de onorab[ilul] ministru de interne şi zic că Adunarea a votat un project de lege care e în opunere cu legea organizărei puterei armate. Şi iată cum :

Oamenii care la 1864 n-au tras numere care îi băga în armata de linie, aceia nu sînt rezerve, aceia sînt miliţieni; prin urmare, legea zicînd rezerve, se înţelege că nu pe aceştia voieşte a-i chema sub drapel.

Acum, domnilor, să-mi permiţă onor. domn ministru de resbel a mă pune pe acelaşi tărîm cu domnia-sa. Dumnealui ne-a zis că, dacă e pentru buna ordine din întru, sînt prea mulţi chiar aceia pe care-i avem azi şi că aceşti 4 000 de oameni sînt pentru pericolul din afară; dară atunci să-mi permiţă a-i spune că pentru ordinea din afară sînt prea puţini şi, fiind astfel, iată că, fără să vrea domnia-sa, venim la acea teorie că dacă e să respingem pericolul din afară apoi atunci şi noi, ca toate naţiunile cele mici, nu putem face altceva decît să mergem cu bărbaţi, femei şi copii, cu mic cu mare, să respingem pericolul din afară; însă această teorie domnia-sa a osîndit-o, zicînd că poate aduce spaimă.

Noi însă nu trebuie să ne ocupăm de aceasta, nu e vorba de spaimă aici, e vorba de o cestiune foarte pozitivă : dacă prin vorba de rezervă (la care domnul ministru de resbel a binevoit a răspunde în chipul cel mai pozitiv) se cheamă acei soldaţi cari în adevăr intră în categoria rezervelor, apoi atunci nu se vor găsi nici 500, după cum a zis generalul Florescu, iar dacă e să chemăm pe acei care au tras încă o dată la sorţi în anii 1864 şi 1865 şi n-au picat în armată, apoi atunci aceştia nu sînt rezerve ; şi, prin urmare, iată că legea ce-am vota ar avea un rezultat iluzoriu.

Domnilor, vă rog să statornicim bine principiul, căci acesta e mijlocul cel mai bun de a putea merge înainte. Negreşit, domnilor, că tocmai sub regimul de astăzi, care e întemeiat pe numele libertăţei, nu trebuie ca opiniunile noastre să devie crime, nu trebuie ca noi colegii să ne incriminăm unii pe alţii, nu, domnilor, ci să ne spunem fiecare liberi opiniunile şi discuţiunea să fie objectivă, iară nu subjectivă. Aşadară, vă rog să fiţi bine încredinţaţi cum că aici nici unul din senatori nu înţelege a veni altfel în ajutorul guvernului, şi nu-i trebuie a veni altfel decît apărînd legile ţărei. Legile ţărei, bune sau rele, sînt legi şi trebuie să le păzim pînă se vor modifica prin chipul legiuit, şi cît pentru drapelul roşu, socot că în acest Senat niciodată se va găsi un om care să aibă atît de puţină conştiinţă a principiilor sale, a poziţiunei sale de senator, pentru ca să aibă curagiul nu de a ridica, dară chiar a anunţa ridicarea drapelului roşu, care aduce aminte zilele cele mai nefaste ale unei republice streine şi care pînă astăzi în România încă nu s-a ridicat[3].

D. Ghica, *ministru de interne, arată că cei 4 000 de oameni pentru completarea cadrelor armatei sînt ceruţi nu pentru ca guvernul „să declare resbel puterilor streine", ci ca să se conformeze îndatoririlor puse de Tratatul de la Paris şi de Convenţiune ca să se păzească graniţele ţării.*

Generalul Florescu *revine asupra celor susținute mai înainte și arată că în fapt guvernul nu dispune de rezerve și că va fi obligat să recruteze cei 4 000 de oameni dintre cei care n-au ieșit la sorți în anii 1864—1865. În felul acesta se calcă legea milițiilor și a rezervelor.*

Vă rog, domnilor, în interesul Senatului și al legei să fiți așa de buni să cereți să vi se aducă legea pentru organizarea puterei armate în România și citind-o vă veți convinge îndată că nu esistă rezerve cum se înțelege de onor. minister. Vedeți că aceasta e o cestiune gravă și ține de atributele Senatului. Legile organice nu se pot preface prin legi timpurale și provizorie. Alta e legea bugetului de bani și sînge, cari e o lege anuală, și alta e o lege care vine și schimbă o lege organică de mai nainte. Onor. minister vine să ne propuie o lege care să aibă efectul său pe un an, pe anul 1866 : să cheme 4 000 oameni din rezervă. Dară acum cu chipul acesta pieziș se modifică legea organică a armatei, care, ca legea comunală, ca legea județeană, este de o lungă durată. Așadară, rămînînd teoria domnului ministru că prin o lege să modificăm pe alta, vă rog să invitați pe domnul raportor a vă citi legea organică a armatei și veți vedea că rezerva nu e ceea ce se califică de domnul ministru cu numele de rezervă.

Răspunde lui Ion Strat, *care „congiurase" Senatul a vota legea, altfel s-ar comite o imprudență politică.*

Voi vorbi, domnilor, în cestiune personală și în cestiune de esplicațiune.

Domnul Strat a pus teoria că în asemenea cestiuni cineva mai înainte de toate trebuie să fie om politic. În adevăr, dumnealui are toată dreptatea, însă eu socotesc că nu contenește cineva a fi politic cînd vine și zice : domnilor, să fim oameni politici, dară să discutăm legea.

Eu nu cer alt nimic, domnilor, decît ceea ce a zis domnul ministru de interne. Dumnealui a zis că nu se poate aplica legea milițielor în total și cere a se aplica în parte. Ei bine, domnilor, noi ce am zis ? N-am zis, după cum ne învinovățește domnul Strat, că refuzăm guvernului efectul politic, nicicum ; ci am zis că guvernul poate convoca 4 000 de milițieni, căci pentru ce cu legea organizărei armatei am voit să scăpăm de armatele permanenți ? Pentru că știm că țărele mici ca Suedia, Norvegia și altele nu pot avea armate permanenți și pentru aceasta am introdus și noi milițiele. Așadară, teoria domnului ministru este adevărată : sîntem în drept a ne apăra țara noastră, trebuie dară să avem o armată ; dară atunci, grănicerii, dorobanții nu sînt trupe ? Guvernul are dreptul a-i convoca și dacă e vorba de bani, ei bine, atunci sînt milițienii la cari nu trebuie atîția bani ca la soldații de linie.

Așadară, n-am înțeles nicicum a refuza guvernului efectul moral al unei manifestațiuni politice. O cunosc și voi vota 4 000 de milițieni, opt mii dacă va voi ; dară acum sînt în dreptul meu de senator rugîndu-vă să suspendați ședința pe 5 minute ca să ne înțelegem bine, cu legea organizărei armatei în mînă, asupra cuvîntului rezerve și atunci veți fi convinși că noi n-am înțeles nicicum a nu fi oameni politici, ci am voit numai a vă dovedi că rezerve nu sînt și prin urmare n-aveți de unde lua pe acești oameni.

Replică maiorului Lecca, *ce îl acuzase de „opozițiune sistematică".*

Apelez la dreptatea unor domni senatori și-i rog să mă îngăduie a vorbi pentru a treia oară, pentru ca să dau o esplicațiune.

Domnul ministru de resbel a binevoit încă o dată a pune cestiunea pe tărîmul subjectiv, adică pe tărîmul personalităţilor, zicînd că-i facem opoziţiune sistimatică.

Domnia-voastră toţi din nainte o ştiţi că eu nu am voit să fac opoziţiune sistimatică şi, dovadă că nu am voit, iată că propunerea mea făcută cu ocaziunea votărei legei pentru garda orăşenească a fost primită de acest onor. Senat, şi Camera asemenea a recunoscut că hotărîrea Senatului este bună şi a votat în unanimitate. Prin urmare, mă pot socoti mîndru cînd văd că Senatul şi Camera vine şi constată că nu am voit să fac nici o opoziţiune sistimatică.

Încît însă despre cele[l]alte argumente ale domnului ministru, adică necomplectarea Senatului, nu mă priveşte pe mine, pentru că domnia-voastră ştiţi că eu sub guvernul trecut nu veneam decît la a douăsprezecea şedinţă şi aceasta o făceam numai şi numai să nu dau bănuială că fac opoziţiune, sub guvernul actual însă viu în toate şedinţele; apoi pe lîngă aceasta nu am decît să adaog că acest onor. Senat este liber de opiniunea sa şi, orice votează, votează pe faţă; prin urmare, nu mi se poate atribui mie că-l conduc în lucrările sale. De aceea, prin urmare, crez că nu am meritat să mi se zică că fac opoziţiune în această privinţă; însă pe lîngă aceasta declar că, cît despre libertatea mea individuală, încît se atinge de lucrările Senatului, eu totdeauna voi lucra, voi vota aşa cum înţeleg şi cum îmi dă dreptul meu de senator şi de aceea am zis şi zic că, pînă cînd legea organică a armărei nu se va modifica, această lege nu poate fi regulată.

„Monitor", 1866, nr. 82, p. 362, col. 4—5; p. 363, col. 1—3; nr. 83, p. 366, col. 1—2.

NOTE

[1] Legea pentru recrutarea armatei din 5 decembrie 1864 (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 631 şi urm.).

[2] Ministru de război era Dimitrie Leca.

[3] Liberalismul ce caracterizează concepţiile politice ale lui K. rămîne cantonat în sfera aderenţei totale la sistemul de organizare statală burgheză. Orice încercare de subminare a acestuia, chiar dacă poate fi admisă, la modul retoric, ca o consecinţă a devenirii istorice, practic, după convingerea sa, trebuie reprimată. Subscriind la programul revoluţiei europene din 1848 în ceea ce priveşte revendicările burghezo-democratice, K. manifestă reticenţa proprie liberalilor de pe întregul continent la aspectele ei radicale: ridicarea „gloatelor", cu „steagul roşu" sau instituirea impozitului progresiv, acel impozit asupra bogaţilor care, aplicat *à la lettre*, se înţelege, ar fi dus la „comunism", la desfiinţarea clasei sociale căreia aparţinea K.

Sesiunea 1866—1867

Discurs în care își apără calitatea de deputat a trei județe, contestată de Adunare sub pretextul de „imoralitate recunoscută de toată țara" *

Domnule președinte[1], toată lumea m-a atacat[2], nu-mi veți da dreptul apărărei, domnule președinte, care vorbiți tot dumneavoastră în loc să lăsați pe alții să vorbească?

D. președinte: Îl aveți, numai am voit să vedem dacă puteți intra în discuțiune. *(Ilaritate.)*

Domnilor, iau martură toată Adunarea și iau martură toată țara dacă eu, de la nedreapta escludere ce mi s-a făcut de pe băncele Constituantei[3] și după care s-a lipsit trei județe de dreptul de a veni și a zice un cuvînt în organizarea țărei, în dările cari s-au impus, în facerile sau nefacerile de bine cari s-au făcut de Constituantă, dacă eu, zic, sau ca ales respins, sau ca ziarist, sau ca om de stat, sau ca particular, am zis un cuvînt.

Am tăcut! Nu m-am adresat la Constituantă pentru că Constituanta m-a osîndit fără ca să mă asculte, m-a înjurat fără să fiu față, mi-a atacat moralitatea fără dovezi, moralitatea care este a mea, a copiilor mei, a numelui care trebuie să las copiilor mei! Am tăcut, pentru că mi-am zis că în urma lui 11 februariu cînd s-a răsturnat un tron e cu neputință ca pasiunile politice să nu înjosească într-o parte sau în alta cumpăna dreptăței.

M-am adresat la acei în mijlocul cărora am trăit, m-am adresat la alegători, cari după legea electorală și cea veche și cea nouă sînt singuri în drept să recunoască moralitatea acelui pe care-l trămit aci și să se rostească. Ce au făcut acei alegători ai mei? M-au trămis din nou la Constituantă! Constituanta a socotit că era de datoria sa, deși nedrept, să fie consecuentă și m-a respins. Iară am tăcut! N-am reclamat prin ziare, n-am făcut broșure, n-am făcut nimica; am tăcut, căci mi-am zis: Constituanta e suverană în verificările alegerilor și m-a respins; istoria va judeca.

S-a făcut o nouă Cameră. M-a ales trei colegiuri — și, dacă n-aș fi rugat pe amicii mei din alte trei sau patru colegiuri să nu mă aleagă, poate aș fi venit ales din șeapte colegiuri. Iată cum au răspuns trei colegiuri întregi la imputarea de *imoralitate recunoscută de toată țara!* Iată țara aceea în care am trăit, care m-a cunoscut, iată că ea m-a declarat moral. Și persoane cu cari nu am trăit în viața mea, pe cari nu i-am cunoscut niciodată, vin, precum d. Mareș, de împrospătează cuvîntul de:

---

* Ședința din 25 noiembrie 1866.

imoralitate! De-ar veni şi ar zice: imoralitate politică, atunci ar fi altă cestiune. Să se fi votat propunerea domnului Blaremberg care zicea: să se respingă, fiindcă a făcut 2 mai; nu voim să-l avem între noi care am triumfat la 11 februariu! *Vae victis!* Aş fi înţeles. Dar vine o Adunare compusă de persoane jumătate cari nu le cunosc şi cari nu mă cunosc şi mă declară imoral! Atunci să vin şi eu cu jumătatea cealaltă a ţărei, din Moldova, şi să resping pe alţii cu imputare de imoralitate. Dar sînt mai drept. Pentru mine orice deputat ales de colegiul său este un om onorabil, pentru că niciodată un deputat nu dobîndeşte voturile persoanelor care nu-l cunosc. Cu ce dreptate veniţi astăzi şi împrospătaţi nişte voturi date în nişte timpuri pe cari dumneavoastră nu voiţi să le vedeţi uitate nici chiar cînd vine domnitorul României — pentru care eu cel dintîi am votat în judeţul Fălciu şi am adus, pentru că prefectul nu o putea face, populaţiunile să voteze pentru acel domnitor —, cînd acel domnitor vă zice: înfrăţirea! Dumneavoastră începeţi înfrăţirea printr-un vot provocat de două, trei persoane inspirate de ure personale, injurîndu-mă, batjocorindu-mă, făcîndu-mă că am furat o trăsură...eu care am avut în mînă milioanele! Şi dumneavoastră veniţi astăzi, dumneavoastră cari aţi voit să începeţi lucrările serioase, să organizaţi ţara, cari voiţi să împăcaţi partidele, cari trebuie să vă uitaţi la ce deputaţi a trimis Moldova, oameni otărîţi să nu facă proces nici lui 11 februariu, nici lui 2 mai, oameni care recunosc situaţiunea de astăzi, fie provenită din orice împrejurări, cari vin să sprijine tronul lui Carol, dumneavoastră voiţi să mă respingeţi într-un astfel de mod!

Ei bine, prin respingerea ce mi-a făcut, Constituanta mi-a dat Moldova întreagă: mi-aţi dat-o căci aţi fost strîmbi şi nedrepţi, am fost judecat fără să fiu ascultat, şi nedreptăţit. Mi-aţi dat ce n-am avut, mi-aţi dat toată Moldova care înainte nu o aveam, pentru că am făcut Unirea şi a fost rea aplicată, şi pentru că îngrijindu-mă mult de Bucureşti nu m-am îngrijit de Iaşi, pentru că nu am sprijinit strămutarea Curţei de casaţiune acolo. Dară cu toate acestea astăzi moldovenii mă iubesc şi m-au reales în trei colegiuri: sînt deputaţi moldoveni aici între noi, cari...

O voce: Sîntem toţi români, nu sînt moldoveni.

Nu recunosc nimănui dreptul în această cestiune să fie mai interesat decît mine care am plătit Unirea cu jumătate din starea mea.

A zis domnul Blaremberg cuvîntul de reabilitare; dară, domnilor, mai înainte de a fi reabilitare, trebuie să fie sentinţă. Ei bine, dară la sentinţa ce aţi dat păzit-aţi măcar procedura unui judecător de pace? Chematu-m-aţi să fiu faţă cînd s-a dat acea sentinţă?

Aţi dat un guvern jos din care nu făceam parte şi pe care-l blamam şi eu; atunci la 11 februariu, aveaţi dreptul să mă arestaţi, să mă daţi în judecată ca ministrul lui Cuza, dară nu aţi făcut aceasta; care este actul nelegiuit pe care îl cunoaşteţi că mi-ar atrage culpă? Unde poate fi reabilitarea? Unde e descoperirea abuzurilor făcute de mine? Şi ziceţi că este sentinţă? Sentinţa priveşte pe Camera trecută; Constituanta nu putea da sentinţă pentru Camera viitoare, pentru că fiecare Cameră este suverană în materii electorale.

Eu am tăcut atunci, dară astăzi cînd veniţi dumneavoastră cu acel act, cu acea sentinţă, ei bine, eu nu voi să intru în Cameră pe uşa cea mică, voi să intru pe cea mare; formulaţi acuzaţiunea, spuneţi cari sînt abuzurile făcute de mine, trămiteți-mă la Curtea de casațiune, căci aveți dreptul.

Ați avut votul a două treimi, de ce cu acei votanți nu m-ați trămis la Curtea de casațiune? Ați sărit[4] peste toți cei[l]alți miniștri, peste domnii Bozianu, Crețulescu, Florescu, și m-ați apucat pe mine care mă retrăsesem încă de un an de la minister și care aveam dreptul să mă plîng în contra lui Cuza.

A! este o cestiune de majoritatea partitelor și nimic mai mult; vedeți însă cum la noi partitele se schimbă, căci partitele altădată triumfătoare, astăzi cad, și tot astfel pot cădea mîne partitele tari de astăzi.

Ei bine, domnilor, cînd poate că și amicii mei vor ajunge a fi în majoritate în această Cameră, fi-va drept ca atunci să stigmatizeze pe aceia cari au făcut cutare sau cutare zi? Astfel voiți dumneavoastră să împăcați spiritele? A zis domnul Bălăceanu că sîntem toți români, așa e domnilor, însă, pentru ca să fim toți români, uitați-vă cînd ați pedepsit dumneavoastră pe nedrept pe un om de peste Milcov și vedeți cum v-a răspuns atîtea colegiuri? Nu cer, domnilor, să luați seama la aceasta, nu vă cer nici grație, nici indulgență, însă mai înainte de a veni la reabilitate voi să fiu judecat.

Veniți dumneavoastră cari ați fost în Constituantă de mă acuzați și eu vă voi răspunde. Mă lapăd de dreptul anchetei ce ați rînduit, mă lapăd de a fi judecat la Curtea de casațiune și vă primesc pe dumneavoastră judecătorii mei, ca ministru și ca cetățean; vă primesc, domnilor; suiți-vă la tribună, acuzați-mă și eu vă voi răspunde. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1866, nr. 260, p. 1 228, col. 2—3.

NOTE

[1] Camera era prezidată de Andrei Prejbeanu.

[2] Validarea mandatelor a început în Cameră la 25 noiembrie, raportor fiind un neamic al lui K., Aristide Pascal. K. fusese ales concomitent în trei locuri: la colegiul II Covurlui, III Fălciu și II Cahul. Reacția Adunării împotriva lui a fost extrem de dură, concretizată, între altele, în următoarea propunere subscrisă de N. Blaremberg, V. Mareș, A. Lahovari, A. Pascal, A. Sihleanu: „Considerînd că voturile acestui colegiu au căzut pe persoana unui incapabil; că această incapacitate rezultă din două rezoluțiuni solemne ale Constituantei cu data de [loc liber în text — n.n.], că aceste rezoluțiuni au astăzi autoritatea lucrului judecat. Considerînd că această incapacitate n-ar putea înceta decît în urma unui vot de reabilitațiune, subscrișii propun ca Adunarea Legislativă să declare că alegerea făcută în persoana domnului Mihail Kogălniceanu nu-i validă și că domnia-sa nu poate profita de beneficiurile acestei alegeri" („Monitor", 1866, nr. 266, p. 1 227, col. 2).

În această împrejurare se călcau cu bună știință uzanțele parlamentare, care cereau să se angajeze discuții numai în măsura în care ar exista vreo contestație venită de la colegiul electoral respectiv.

Alături de potrivnici, iau cuvîntul în apărarea sa Vasile Boerescu, Dimitrie Ghica, Gheorghe Costaforu. Principele Ghica, conciliant, invita la „înfrățire și uitarea greșelilor trecutului"; concursul „leal și sincer" al tuturor deputaților pentru „a vindeca cele rele" și a sprijini noua stare de lucruri — iată care i se pare principelui a fi comandamentul major actual.

Mai categoric, Costaforu recomandă curmarea discuțiilor, observînd totodată profetic: „Se vede că e destinat domnului Kogălniceanu și cînd tace să aprinză patimele și să aducă prelungire de discuțiune. Însă fiți încredințați că istoria va vorbi de domnul Kogălniceanu". Acuzînd pe detractorii lui K. de meschinărie, Costaforu susține că și Constituanta, în ceea ce-l privește pe acesta, „și-a călcat datoria". E interesant de amintit că la aceste cuvinte Nicolae Rosnovanu, care numai amic nu-i era lui K., a strigat că Adunarea Constituantă fusese aleasă „cu biciul".

[3] La 11 februarie 1866 Alexandru Ioan Cuza este detronat; locotenenţa domnească care s-a format dizolvă Camera şi convoacă noua Adunare Electivă pentru ziua de 28 aprilie. Aceasta a funcţionat sub numele de Constituantă pînă la 6 iulie 1866. În ceea ce-l priveşte pe K., această Adunare a fost un adevărat cazan în care clocoteau multă ură şi resentimente reţinute ani de zile faţă de omul care, cu mînă de fier, condusese destinele ţării alături de principele detronat. Dezbrăcîndu-se de protocolul parlamentar şi adesea pur şi simplu de buna-cuviinţă, unii deputaţi s-au aruncat în chip nedemn asupra lui. Chiar apărătorii aduc în sprijin argumente perfide, îl judecă clement, parcă s-ar fi aflat deja ţintuit la stîlpul infamiei şi, magnanimi, cer absolvirea de culpă.

Rememorarea aici a celor petrecute în Constituantă ni se pare oportună, întrucît K., de-a-lungul anilor, le va pomeni mereu, cînd jignit, cînd ranchiunos sau chiar duşman.

Primul „apărător" este Nicolae Ionescu, care fusese demis din funcţia de inspector general al şcolilor pentru că se amesteca în politică (vezi raportul către Cuza din 30 iunie 1860 în „Monitor oficial, Moldova", 1860, (II), nr. 228, p. 804. Tot în 1860 K. îl prevenea pe Cuza:„ Je veux frapper la misérable clique des soit disants libéraux Lecca, Ionescu..." (B.A.R., Arhiva Cuza, XLIX, f. 216)). N. Ionescu începe printr-o constatare cu aluzii la lovitura de stat din 2 mai 1864 : K. jurase să nu „sfarme" niciodată tribuna Adunării şi totuşi a făcut-o. Pentru acest fapt ar putea fi respins din Adunare „în puterea conştiinţei publice, a moralităţii şi a convincţiunii ţărei". Dar, dintr-o plăcere perversă, i se pare mai potrivit a-l lăsa pe K. în Adunare, căci „îl veţi vedea în tot minutul roşind şi ca un repetinte să-şi mărturisească păcatul şi să-l iertăm".

N. Blaremberg, poate cel mai furibund oponent în Constituantă, observă veninos că „sînt frunţi care nu roşesc niciodată". Sihleanu susţine pătimaş că la colegiul districtual Fălciu pertinamente candidatul ales este un răzeş omonim, pentru că pe omul politic nu l-ar fi votat nimeni de teama unui nou 2 mai. Insinuează chiar că mandatul a fost probabil cumpărat. Tot el, părîndu-i-se, se vede, că n-are suficiente argumente, pomeneşte de furtul unei carete — la care se va referi mai tîrziu sarcastic K. Ion Strat şi C. Grădişteanu resping invocarea dubiului asupra numelui ca prea transparentă; Adunarea ar dovedi pur şi simplu că se teme de K. şi apoi răzeşul, dacă s-ar fi simţit lezat, putea contesta, or, n-a făcut-o. Pană Buescu, destituit în vara anului 1864 de la catedra pe care o deţinea la Şcoala de agricultură de la Pantelimon pentru agitaţii politice antiguvernamentale (decretul domnesc de radiere din corpul profesoral a lui P. B. şi I. Fălcoianu este din 1 august 1864 şi are la bază raportul ministrului instrucţiunii publice, N. Creţulescu, în care se preciza că cei doi „s-au aruncat în lupte politice", „Buciumul" din 4/16 august, p. 1 058), îşi înfrînge aprehensiunea faţă de „gigant" şi se pronunţă pentru validarea alegerii.

I. Fălcoianu îl numeşte pe K. „ministru de tristă memorie", pe care Adunarea nu poate decît să-l dispreţuiască şi să-l izgonească din sînul ei pentru că a „sfîşiat" constituţia. Sihleanu, exaltat, susţine că nu are nimic cu „individul", dar ţara l-a trimis pe el să-i apere altarul ca o santinelă şi în această calitate nu-i va îngădui „călăului libertăţilor publice să-l profaneze".

O notă de bun simţ aduce D. Tacu, pe care ulterior îl întîlnim adesea subscriind împreună cu K. propuneri şi amendamente sau susţinîndu-şi reciproc opiniile; acesta caută să convingă Adunarea că acuza de „imoralitate" poate fi făcută numai în justiţie, nu în Parlament. Gh. Mîrzescu vorbeşte în acelaşi spirit: imoralitatea nedovedită înseamnă doar „vorbe vagi, elastice".

Blaremberg încearcă să tranşeze problema depunînd următorul amendament: „Considerînd că domnul Mihail Kogălniceanu, ca ministru la 2 mai, prin lovitura de stat, s-a făcut culpabil de un sperjur şi un atentat în contra legilor, subscrişii propunem ca Adunarea României, fără a mai cerceta titlurile alesului, în interesul demnităţii acestui corp şi al moralităţii publice să-l respingă din sînul său" (au subscris 43 de persoane).

În susţinerea amendamentului său Blaremberg aminteşte preţios că şi abatele Grégoire, care votase condamnarea la moarte a lui Ludovic al XVI-lea, a fost exclus din Adunarea franceză nu în virtutea legilor „peritoare", ci a onoarei.

În timp ce Chr. Tell şi Dim. Ghica invită la moderaţie şi amintesc că actul de la 2 mai a primit consfinţirea prin plebiscitul de la 10—14 mai 1864, amendamentul propus de Blaremberg dispare de pe masa Adunării şi acesta e nevoit să-l rescrie. Concomitent P. Cernătescu aduce un subamendament cerînd amînarea luării în discuţie a amendamentului Blaremberg pînă la adunarea tuturor probelor pentru stabilirea identităţii celui ales la Fălciu.

La 4 mai, cînd se reiau lucrările, vorbesc în favoarea validării Chr. Tell, V. Pogor, Radu Ionescu, V. Marcovici, Em. Morţun, I. Mîrza şi împotrivă : A. Pascal, N. Blaremberg, Manolache Costache Iepureanu, I. Cantacuzino, D. Ghica-Comăneşteanu. Amendamentul N. Blaremberg este supus votului şi primit cu 71 de voturi şi 42 împotrivă. La 7 mai, în urma propunerii lui Dim. Ghica, se fac noi alegeri la Fălciu şi K. ia 74 de voturi din 77 exprimate. Candidează în acelaşi timp şi e ales la Galaţi.

A. Sihleanu însă nu se dă bătut şi susţine că, de vreme ce Adunarea, prin votarea amendamentului Blaremberg, şi-a exprimat punctul de vedere, noua alegere nici nu merită a fi luată în seamă ; ea dovedeşte doar că „școala de imoralitate” al cărei dascăl a fost K. există încă și dă roade prin stăruința acestuia de a intra în Adunare. Invocînd la fel votul precedent, V. Pogor, N. Blaremberg, Manolache Costache Iepureanu și C. Blaremberg depun o propunere : „Considerînd că domnul Mihail Kogălniceanu a fost deja expulzat din reprezentația națională pentru cauză de indemnitate, propunem ca Adunarea, consecuentă cu decizia anterioară, să treacă la ordinea zilei”.

Gh. Mîrzescu condamnă pretenția unor deputați de a se erija în juriu. Țara întreagă, care cunoaște „imoralitatea” lui K., cum afirmau defăimătorii, îl alesese totuși în două colegii ; continuînd cu opoziția obstinată, Adunarea avea, paradoxal, să aducă toate colegiile de partea lui K. „Ați făcut prin acel vot cea mai briliantă pozițiune domnului Kogălniceanu”, pentru că, observă Mîrzescu sagace, „sperjur”, „imoral” sînt „cuvinte elastice și în cauciuc”.

Manolache Costache Iepureanu, oponentul principal în Adunare în anii următori, pretinde că în materie de alegeri Adunarea este totuși un juriu. Ea îi poate exclude pe cei ce nu sînt de demnitatea ei : călăi, patroni de stabilimente rău famate (la aceste vorbe va face mai tîrziu aluzie K., arătînd cît s-a simțit de nenorocit, vezi p. 364). Validarea ar echivala cu un certificat de imoralitate ce Adunarea singură și-ar da. La 2 mai s-a inaugurat „o eră de arbitrar, de imoralitate și de mizerie generală”, o eră care a însemnat călcarea „conștiinței generale”.

Aristide Pascal, nedomolit, încearcă să incite Adunarea, care înclina spre temperanță. P. Cernătescu mărturisește chiar că a înțeles invalidarea primei alegeri de la Fălciu ca o „penalitate temporară”. Pascal însă, spumegînd de furie, strigă nemulțumit că nu poate admite ca o Adunare care a izgonit un principe de pe tron să se arate neputincioasă în fața celui care a fost „instrumentul cel mai vil al acestui principe”. Penalitatea temporară, ricanează el, e în cazul acesta mai dulce decît a celor care „fură o găină”. K. e în fața unui tribunal suprem, a opiniei publice, care îl condamnă. Cel care a „întronat bazele fundamentale ale despotismului” trebuie îndepărtat.

În această atmosferă electrizată K. este invalidat a doua zi cu 71 de voturi negre și 31 albe („Monitor”, 1866, nr. 96—98, 100, 129; vezi și Andrei Rădulescu, *Din viața și activitatea lui M. Kogălniceanu în anii 1865—1867*, București, 1943, 37 p.).

[4] De fapt „s-a sărit” în sesiunea 1866-1867 pentru că în mai 1866 Constituanta ceruse punerea sub urmărire a guvernului constituit la 14 iunie 1865 și format din N. Crețulescu, generalul I. Em. Florescu, Nic. Rosetti Bălănescu, general Savel Manu, Dimitrie Cariagdi, acuzat de „violări de constituțiune și de legi și pentru risipe de bani publici”. Ba, în urma propunerii lui Gh. Mîrzescu, la 11 iunie 1866 s-a constituit și o comisie de anchetă în acest sens (cf. G. D. Nicolescu, *Parlamentul român, 1866—1901*, București, 1903, p. 12).

Discurs în care își apără din nou calitatea de deputat, contestată de Adunare, al județelor Huși, Covurlui și Cahul *

Domnilor, în discuțiunea urmată ieri[1] asupra validității alegerei mele, am cerut de mai multe ori cuvîntul, atît cînd am fost atacat de domnul Blaremberg[2], cît și cînd am fost apărat de domnul Ionescu[3]. Mi s-a făcut opozițiune și, numai după ce am făcut apel la lealitatea adversarilor mei politici, domnul Blaremberg mi-a spus că voi avea cuvîntul. Aduc aminte acestea pentru ca să constat că nu mi s-a dat cuvîntul. După apărarea foarte fericită a domnului Ionescu, propunerea s-a retras și eu am rămas fără cuvînt.

Nu voi să împrospătez discuțiunea de ieri, voi numai să constat aceasta pentru ca să o am în vedere la ocaziune.

Acum, numai o datorie am de împlinit ; viu să mulțumesc onor. mei colegi cari m-au apărat ; viu să mulțumesc majorității acestei Adunări pentru că a permis alegătorilor de la Covurlui, Cahul și Huși ca să aibă de reprezentat pe omul pe care-l cunosc și în care au încredere. Mulțumesc domnului Costaforu[4], domnului Boerescu[5], cari de multe ori au fost

---

* Ședința din 26 noiembrie 1866.

ACADEMIA BIBLIOTECA

adversarii mei politici, şi ieri m-au apărat. Mulţumesc domnului Tacu[6] pentru frumoasele şi dreptele seale cuvinte, mulţumesc domnului Petre Grădişteanu[7] care a ştiut a se înălţa la toate calităţile unui tînăr cu mare viitor. Mulţumesc asemenea foarte mult onor. domn Iorgu Ghica[8], pentru moderaţiunea şi spiritul de dreptate de care a fost insuflat. Şi totodată sînt dator a mărturisi că mi-a părut rău văzînd discuţiunea ridicată între onor. domn Costaforu şi principele Dimitrie Ghica, pentru că, deşi adversarul meu politic, principele Ghica a stăruit a se înlătura un nenorocit conflict care avea de scop nu de a înfrăţi deosebitele părţi ale Adunărei, ci a le despărţi în tabere deosebite de 2 mai şi 11 februariu.

Cît pentru onor. domn N. Ionescu, nu am a zice alt nimic decît că domnia-sa a fost la înălţimea talentului şi a inimei sale, nu-i mulţumesc dară pentru apărarea sa; mulţumesc din contra mai mult onor. domn Blaremberg. Prefer mai bine să fiu atacat cum am fost atacat de domnul Blaremberg decît să fiu apărat cum am fost apărat de domnul N. Ionescu. *(Aplauze.)*

Domnilor, nu am avut nevoie a cere iertare nimănui, am cerut dreptul şi nimica mai mult, şi de aceea domnul N. Ionescu, prin apărarea ce mi-a făcut, nu trebuie să se aştepte decît la recunoştinţa autorilor propunerei.

Cît pentru cestiunea de fond, socotesc că fac un act de mare prudenţă, de patriotism şi de onoare a nu o mai atinge. Socotesc că zilele de 2 mai şi 11 februariu nu se putea discuta cu ocaziunea verificării titlurilor şi doresc ca nici cu ocaziunea verificărei titlurilor, nici cu altă ocaziune aceste zile să nu se mai discute; şi aş mai dori ca toţi cîţi sîntem aci să nu socotim începutul existenţei noastre politice decît din ziua sosirei şi recunoaşterei m[ăriei]-s[ale] Carol I![9] *(Aplauze.)*

Numai un ce am să zic: s-a stigmatizat mijloacele de la 2 mai; sînt cu totul de opiniunea domnului Blaremberg, iau act de acele cuvinte, şi la timp, cînd voi fi atacat, voi răspunde şi voi califica şi eu alte mijloace.

Astăzi încă o dată mulţumesc Adunărei, în numele alegătorilor mei, şi cred că nu voi fi eu omul de discordie în această Adunare. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1866, nr. 261, p. 1 232, col. 1–2.

NOTE

[1] Vezi şi discursul precedent, notele 2 şi 3.

[2] Blaremberg, discutînd votul Constituantei, a admis că şi-a arogat puteri „exorbitante", numai că se afla „într-una din acele situaţiuni excepţionale, critice, unde legile ordinarie nu mai sînt de ajuns". Dar Kogălniceanu, „în ziua cînd, nemulţumit cu legămintele scrise, jura de la această tribună să-l trăznească Dumnezeu dacă va conspira vreodată în contra libertăţilor publice, avea deja în buzunar decretele privitoare la lovitura de stat din 2 maiu" (p. 1 229, col. 5). Observă apoi ironic că istoria înregistrează faptele oamenilor de geniu, dar şi ale Neronilor şi Erostraţilor. Or, la 2 mai, Kogălniceanu, în calitate de prim-ministru, depunea „jurămîntul şi alături cu el sperjurul şi atentatul în contra legilor". Apoi dramatic: „Iată acel care a omorît libertăţile noastre publice". Blaremberg în înflăcărarea duşmănoasă care îl cuprinsese citase cazul colonelului Harison, unul din judecătorii lui Carol I, tradus după 15 ani în faţa justiţiei şi care, justificîndu-se, a arătat că poporul englez la condamnarea regelui a tăcut. Judecătorii însă i-au amintit de acel copil care şi-a văzut tatăl ucis şi a amuţit; şi-a recăpătat graiul după 15 ani cînd l-a întîlnit şi demascat pe ucigaş. La fel a fost şi cu plebiscitul din 10–14 mai 1864, insistă el pătimaş; poporul de fapt nu şi-a exprimat atunci realmente opinia, ci a tăcut (v. vol. de faţă, p. 51, nota 4).

[3] Nicolae Ionescu numindu-l pe K. „consilier de absolutism” a fost silit să recunoască evidența; după numărul celor care l-au apărat pe K., propunerea de expulzare nu mai putea întruni adeziunea necesară. Excluderea din Constituantă fusese „o ferocitate”. Aici „e vorba de expulziunea unui om ilustru, ilustru ministru care a trampat în colpul de stat din 1864”. Despre „urzeala” lui K. vezi o scrisoare (datată de Al. Zub aprilie 1864) către Cuza prin care îi cere puteri depline față de Cameră, în condițiile crizei amenințătoare ce se apropie. Reclamă introducerea stării excepționale pe trei luni și eventual dizolvarea Camerei; în caz de răspuns defavorabil avea să demisioneze (Biblioteca municipală Iași, ms. 3, f. 31—34 — regest la Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu, Bibliografie,* București, 1971, nr. 3 886).

Alegătorii celor trei colegii l-au „iertat” pe ministrul Statutului, al acelui „meteor întunecos”, urmează N. Ionescu, așa că Adunarea trebuie să ratifice „sentința” lor, mai ales că acesta e un pocăit. Kogălniceanu, omul care a „proclamat responsabilitatea suveranului înaintea unei națiuni inculte, însuși acela vine astăzi între noi și solicită onoarea de a trăi în regimul parlamentar”. În fond plebiscitul a proclamat în fața unei „plebe uimite” lucruri de care K. s-a dezis și pe care s-a grăbit chiar să le stigmatizeze.

Erau cuvinte jignitoare pe care K., cu un desăvîrșit tact, după ce propunerea de invalidare fusese retrasă și el proclamat deputat, le reprobă.

[4] G. Costaforu caracterizase discuția drept „tempestoasă” și îl apostrofase pe Blaremberg: o Adunare a României nu trebuie să se ia după un copil care a amuțit în Anglia acum două secole. Din punct de vedere practic se pune și problema ce se întîmplă cu colegiul al cărui deputat e mereu expulzat din Cameră: să se voteze o lege „că cutare colegiu să nu mai aibă drept de a avea reprezentanți?”.

Costaforu amintise apoi că în 1863 a propus o moțiune prin care cerea instituirea unei comisii care să judece faptele tuturor miniștrilor și să-i pedepsească pe vinovați. S-a votat urgența, dar propunerea zace și astăzi. Astfel, dacă K. urmează să fie exclus din Adunare pentru 2 mai, atunci toți miniștrii din cabinetul său trebuie dați afară. K., conchide el înțelept, trebuie judecat de istorie, nu de semenii săi, care pot fi tot atît de bine acuzați și judecători.

[5] V. Boerescu amintise de opoziția ce a făcut totdeauna lui K. pentru lovitura de stat. Respinge ideea „solidarității” între votul Constituantei și cel al Adunării actuale. O Adunare modifică adesea voturile Adunării precedente, căci aceasta este „conform cu natura progresului uman”; chiar „incapacitatea electorală”, invocată de Blaremberg, nu a avut efect decît sub Constituantă. Totodată însă un vot majoritar în Camera actuală nu e concludent, poate fi pătimaș. „Adesea numărul este espresiunea numai a voinței celui mai forte”, dar „de la forță la arbitrariu distanța nu este mare”.

„Fumul victoriei, instinctul natural” au făcut Constituanta să-l respingă pe K., afirmă Boerescu. Ca și Costaforu, el susține că nu aparține „contemporanilor interesați” să judece actele de la 2 mai și 11 februarie. „Au voiți să faceți din domnul Kogălniceanu un om așa de mare încît să-l credeți pe el singur așa de periculos? Nu, domnilor, tocmai pentru că nu sînt amic al domnului Kogălniceanu nu voi să-i dau această importanță, nu voi să-l fac un om așa de mare”. În continuare Boerescu argumentează viclean că nu e oportun a face din K. o victimă; căci, respins de Adunare cînd fusese ales de un colegiu, a revenit în numele a două, apoi a trei colegii. „De-l vom exclude și acum, prevedem oare unde se va opri numărul colegiurilor ce-l vor alege?”. E o chestiune de prudență politică, încheie Boerescu, de a lua în seamă opiniile colegiilor electorale ca K. să fie în Adunare.

[6] D. Tacu votase în Constituantă împotriva excluderii, alături de „o mare minoritate”. Și în sesiunea în curs ceruse cu insistență validarea mandatului lui K.

[7] P. Grădișteanu îl combătuse pe Blaremberg, care susținea că votul de invalidare al Constituantei are „autoritatea lucrului judecat”. El arătase că numai în materie de justiție poate fi vorba de așa ceva, dar Adunarea, care dă un vot asupra legilor, poate reveni asupra lui. Amintise apoi ironic că Adunării de la 2 mai nu-i plăcuseră ochii lui C. D. Aricescu și l-a exclus, tot așa Constituantei nu-i plăcuseră ochii lui Kogălniceanu. „Declar în această Cameră că aș fi mîndru să fi putut purta crucea lui 2 mai [...] 2 mai, domnilor, este un catehism politic din cele mai liberale, este democrația în deplina ei vigoare”. În încheiere se pronunțase contra votului Constituantei, care a fost fondat „pe considerațiuni politice de moment”.

[8] Iorgu Ghica, admirînd „moderațiunea” cu care s-a apărat K., a cerut să se retragă propunerea de invalidare, deoarece în felul acesta s-ar „stinge pasiunile”.

[9] Sînt cuvinte de circumstanță, menite în primul rînd să potolească spiritele, să creeze un climat de liniște necesar dezbaterilor în Adunare.

Cuvîntare în legătură cu desfășurarea alegerilor la Bîrlad. Respinge propunerea lui G. Costaforu ca Adunarea să se pronunțe asupra legalității lor *

Domnilor, permiteți-mi mai întîi a combate propunerea.

Ce zice această propunere. *(Citește propunerea.)*[1] Domnilor, cînd ne-am întrunit în secțiunea de verificare și ne-am dat seama ce urmează să păzim noi în cercetarea titlurilor deputaților, ne-am înțeles cu toții ca acolo unde s-a urmat o călcare a dispozițiunilor din lege să cerem anularea alegerei; iar acolo unde legea s-a aplicat prin interpretațiune, acolo să o validăm, pentru că legea electorală de azi este o lege nouă, care se aplică pentru întîia oară și de autorități cari nu au avut-o în vedere mai înainte și prin urmare a putut-o aplica unii judecători într-un sens, și alții într-altul. Așa de exemplu știți că în unele orașe de rezidență s-au primit ca alegători la colegiul al 3-lea[2] nu numai contribuabili din rezidență, ci și din orășelele județelor, potrivit cu aliniatul din legea electorală care zice că alegătorii din orășele votează cu colegiul orașului de rezidență. Aceasta s-a făcut în unele colegii, în altele s-a luat spiritul legei și s-a chemat ca alegători ai colegiului al 3-lea toți acei cari plătesc 80 lei, nu numai din orașe, ci și din județ. La Ploiești s-a chemat și alegătorii rurali; la Brăila s-au esclus. În Moldova, în unele județe s-au chemat alegătorii rurali, în altele s-au chemat numai orășani. Ei bine, dacă noi vom veni pe tărîmul interpretărilor a cere sfărîmarea unor colegii, avem să vedem jumătate din Cameră cerînd sfărîmarea alegerilor celeilalte jumătăți. Nu trebuie să se desființeze alegerile pe tărîmul interpretării, ci pe tărîmul violărei unui text de lege. *(Aplauze.)* Onorab[ilul] domn Costaforu[3] v-a făcut descrierea cum înțelege domnia-lui că poate să se prelungească alegerile și a treia zi. Ei bine, să vă spun că tocmai așa a fost și la Bîrlad. Să vă citez faptele, și atunci cred că propunerea se va retrage.

Iată ce s-a întîmplat acolo: alegătorii din Bîrlad sînt în număr mai mare de 500, prin urmare s-a făcut două secțiuni: operațiunile ambelor secțiuni au durat pînă a doua zi seara.

De-abia la 10 ore seara biuroul I, secțiunea I, a putut întruni voturile ambelor secțiuni și a constatat că nici un candidat nu întrunea majoritatea absolută. A doua zi, adică la 1 noiembre, fiindcă operațiunea începuse la 31 octombre, ce a făcut președintele întîiului biurou? Președintele întîiului biurou cu secretarii convoacă pe alegători pe a doua zi la 10 ore în secțiunile respective, ca să urmeze operațiunea electorală și să proceadă la al doilea scrutin. Peste noapte, acest președinte se dobîndește, se influențează de partidul biruit, ca el care a convocat pe alegători pentru a doua zi să vie singur să zică: domnilor, am călcat legea; domnilor, îmi dau demisiunea fiindcă socot misiunea mea sfîrșită. Iată, să vă citesc textual hîrtia[4] acestui președinte spre a respinge și imputarea de violință, cît și motivele pentru cari el demisionează. *(Citește.)* Ce era să facă alegătorii aceia chemați de către însuși biuroul? Să se ducă, pentru că domnul președinte a binevoit, după ce i-a convocat, să-și dea demisiunea? Atunci toți alegătorii ar atîrna de președinte. Ei bine, ce au făcut ei? A completat biuroul într-un mod regulat, fără violență, alegîndu-și un președinte definitiv, și au proces înainte la tragerea sorților. Acum fac întrebare: în ce e călcată legea? Care este spiritul, textul legei? Acela de a da un deputat. Ei bine, după însuşi interpretarea domnului Costaforu, ce era de făcut? La 11 ore nu e deputat ieşit, pentru că nu era majoritate; trebuia oare să contenească alegerea? Însuşi guvernul a înţeles cum că la colegiul al treilea, fiind mai numeros, poate prea bine operaţiunile să se urmeze şi a doua zi, şi de aceea a lăsat, în clasificarea ce a făcut, a treia zi ca intermediu pentru ca să se poată completa lucrările colegiului.

---

* Ședințele din 28 și 29 noiembrie 1866.

V-am arătat dară faptele şi eu socot că nu putem să sfărîmăm alegerea de la Bîrlad pe temeiul interpretării ce se dă legei. Aşa au înţeles alegătorii în buna lor credinţă; legea nu este destul de esplicită; urmează să o interpretăm pe viitor, iar astăzi socot că nu putem să lipsim pe cetăţenii de la Bîrlad de reprezentanţii lor în Cameră. Dacă s-ar putea face aceasta pe temeiul de interpretare, atunci eu aş putea cere, cu textul de lege în mînă, care este mai esplicit decît cestiunea de faţă, sfărîmarea tuturor alegerilor din colegiul al treilea al oraşelor unde a luat parte şi alegătorii din comunele rurale, căci legea este pozitivă, căci ea zice că alegătorii rurali vor lua parte la alegerea oraşului de rezidinţă. Textul este altul, spiritul este altul. Iată cît e de periculos de a respinge alegeri pe temeiul de interpretare. Interpretarea va veni în urmă şi vom face-o cu dreptul de iniţiativă ce avem, şi atunci vom îndeplini şi alte lacune ce esistă în lege. Aci nu încape cestiune de partid, de opoziţiune; sînt sigur că cu toţii, şi dumneavoastră şi guvernul, voiţi ca legea electorală să fie cît se poate mai completă.

Acum voi vorbi în privinţa violinţelor. În Bîrlad, cum ştiţi toţi, sînt mai multe şcoli, este şi un colegiu, prin urmare e cu drept cuvînt ca profesorii de acolo să formeze un corp şcolar, şi ca un corp inteligent să eserciteze şi o influenţă legitimă. Nu ni se poate zice că biuroul a fost compus de oameni indulgenţi, fiecare a căutat să triumfe, şi de aceea şi-a pus candidatura la unul sau mai multe colegii.

În colegiul întîi şi al doilea au ieşit oameni cari reprezentau şi proprietatea mare şi cea mică[5]. Singura parte opusă care a fost acolo este preşedintele, care şi-a dat demisiunea sub cuvînt că ar fi urmat violinţe din partea domnilor profesori, însă nu citează nici o singură probă.

Acum venim la înscrierea numelui. Şi aci daţi-mi voie să nu fiu de aceeaşi opiniune cu domnul Costaforu.

Domnilor, m-am ales deputat la Constituantă şi chiar eu am avut nefericirea de-a mă vedea respins de către secţiune pe temei că pe lîngă mine, M. Kogălniceanu, s-a găsit şi un alt alegător M. Kogălniceanu, şi secţiunea nu a ştiut pentru care Kogălniceanu a fost acele voturi[6]. Aşadar s-a căutat la Bîrlad să se aplice legea întocmai şi să se ferească de chei. Prin urmare au căutat să facă deosebire între două persoane cu acelaşi nume. Aceasta atîrnă de la interpretarea legei electorale, interpretare care a fost lăsată la biurou şi la alegători. La Bîrlad este domnul George Iamandi şi domnul Georgiaş Iamandi. Socot că chiar domnul Georgiaş Iamandi ştie foarte bine că, cînd cineva zice: mă duc la Georgiaş Iamandi, înţelege că se duce la dumnealui tînărul, iar nu la George Iamandi bătrînul, şi viceversa. Vedeţi, domnilor, că au fost în drept alegătorii să zică „tînărul" ca să nu dea de chei, deşi Georgiaş Iamandi, la Bîrlad, este cu totul altul decît George Iamandi şi deşi* singura zicere Georgiaş nu poate a fi comparată cu George bătrînul. Pentru ca să poată dară fi siguri alegătorii că aleg pe domnul Georgiaş Iamandi tînărul, iată ce cred eu că au făcut. Spre esemplu, sînt mai mulţi cari au dorit ca domnul Georgiaş Iamandi să fie ales; s-au dus la un alegător şi i-a zis: daţi votul pentru domnul Georgiaş Iamandi, însă pentru ca să fiu sigur scrie acum; alegătorul a scris: Georgiaş Iamandi tînărul, şi cînd a ieşit din urnă a putut vedea dacă a dat votul astfel cum a promis; s-a dus la altul şi i-a zis: dă-ţi votul pentru Georgiaş Iamandi; acesta, pentru ca să-l poată deosebi, i-a zis: Georgiaş Iamandi din Maceşeni, şi la scrutin a văzut iarăşi dacă acel alegător şi-a dat votul pentru candidatul ce promisese.

---

* Citeşte: *deci*.

Iată ce deosebire au făcut alegătorii pentru ca să nu fie cheie.

Se zice că biuroul a fost de rea-credinţă, însă, domnilor, biuroul a făcut tot într-un fel şi pentru unii şi pentru alţii; şi pentru ca să vă convingeţi să vă citesc lista alegătorilor. *(Citeşte.)*[7]

A doua zi, la reluarea discuţiilor.

D. preşedinte: Domnilor, ieri discuţiunea a rămas la colegiul al III-lea de la Bîrlad. Domnul Kogălniceanu care a vorbit în urmă nu ştiu dacă a isprăvit sau mai are să vorbească.

Ba mai am să vorbesc. Domnilor, mă văd silit a rezuma parte din cele ce am avut onoare a vă zice ieri, în privire că şedinţa s-a rădicat după regulament la 5 ore, fără ca să pot veni la concluziunile mele. Ce se prezintă, domnilor, în operaţiunile electorale din colegiul al III-lea de la Bîrlad? S-au adunat alegătorii; ei erau împărţiţi în două secţiuni; operaţiunile ambelor secţiuni au putut să se săvîrşească numai a doua zi seara la 10 ore; operaţiunile acelea nu a dat nici un deputat cu majoritate absolută; preşedinţii dară au anunţat urmarea votărei pentru ziua de 2 noiembrie la $10^{1/2}$ ore, precum aceasta se constată din chiar adresele biuroului. Însă la $10^{1/2}$ ore, în loc ca domnii preşedinţi ai biurourilor să-şi facă datoria, urmînd lucrarea, au socotit să-şi dea demisiunea, crezînd că prin aceasta vor împedica pe alegător să urmeze mai nainte alegerea. Aţi văzut demisiunile lor şi din ele aţi constatat că nu a fost nici o violinţă din partea corpului profesoral sau din partea alegătorilor, ci numai dintr-un scrupul al lor propriu; cea dintîi numai că a urmat confuziune asupra numelui unuia din domnii candidaţi, adică a domnului Georgiaş Iamandi, şi după o matură chibzuire au văzut că legea nu-i împedica de a urma votarea şi a treia zi. Iată, domnilor, cestiunea de violinţă înlăturată şi iată şi a doua cestiune, pe cît socot eu, lămurită.

V-am mai arătat asemenea, domnilor, că şi în privirea confuziunei ivită prin înscrierea în mai multe rubrici a domnului Georgiaş Iamandi, şi această confuziune nu este un caz de nulitate; căci, dacă aceasta s-ar fi privit ca ilegalitate, trebuia să se facă chiar atunci seara un proces-verbal, prin care să se zică că o parte măcar din alegători au protestat contra modului de procedare al biuroului. Din contra, nu s-a zis nici un cuvînt, şi biuroul a făcut deosebitele rubrice în care s-au înscris deosebitele numiri ce au ieşit din scrutin.

Însă, domnilor, să zicem că s-ar fi făcut o abatere; dară tocmai acei alegători cari au votat pentru domnul Iamandi sub acele denumiri au zis: fiindcă s-a urmat confuziuni la cea dintîi votare, să votăm d-a doua oară şi să facem ca astă dată să nu se mai întîmple asemenea confuziuni cu numele domnului Georgiaş Iamandi. Să stăruim ca biuroul colegiului să nu mai facă deosebite rubrice şi să cadă imputarea că esistă cheie.

Nu s-a făcut aceasta, ci unii au venit a treia zi, şi ceilalţi au îndemnat pe preşedinte să-şi dea demisiunea.

Atunci alegătorii şi-au zis : noi nu ne credem dependenţi de domnia-lor şi nu ne vom opri prin procedura ce voieşte a crea domnul preşedinte ; vom completa biuroul nostru prin alegerea unui alt preşedinte. Aceasta s-a făcut, şi rezultatul a fost că s-au ales 3 deputaţi.

Acuma să venim la rezultatul protestului[8] ; ce se voieşte prin protest ? Voieşte ca domnul Georgiaş Iamandi să fie deputat. Acei cari făceau parte din colegiul al III-lea s-au întrunit în al IV-lea şi au ales tot pe domnul Iamandi ; atunci acei cari au văzut că nu au putut izbuti au protestat şi aci alegerea domnului Iamandi, însă cu toate acestea partizanii domnului Iamandi aveau majoritate şi i-au dat mandat, şi, deşi a venit o protestaţiune şi în contra acestei alegeri, precum a venit şi în contra celui de-al III-lea colegiu, noi însă, în secţiune, am respins şi pe aceasta ca şi pe cealaltă, fiindcă ne-am încredinţat că domnul Iamandi era adevăratul ales. Dacă însă urmează a se strica alegerea de la colegiul al III-lea, atunci trebuie să se strice şi cea de la al IV-lea. Noi am verificat titlurile deputatului colegiului al III-lea precum am verificat şi pe acelea ale domnului Iamandi ; prin urmare, domnii alegători din Bîrlad nu pot zice nimic în această privinţă fiindcă, întîi, dumnealor au astăzi un colegiu vacant cum au dorit prin retragerea domnului Alexandrescu[9] şi al II-lea că dorinţa de a vedea pe domnul Georgiaş Iamandi deputat este asemenea împlinită.

Observaţi bine, domnilor, că contestaţiunea este făcută numai în privinţa majorităţii absolute ce domnul Iamandi ar fi dobîndit în colegiul al III-lea şi pentru toate astea se cere stricarea alegerei tutulor acestor 3 deputaţi.

Acum fac întrebarea dacă, pentru că se presupune că s-ar fi făcut, trecîndu-se numele domnului Iamandi într-o singură rubrică, ca să aibă o majoritate absolută, este drept să se strice alegerea celorlalţi deputaţi ? Mă rezum, domnilor, şi zic că comisiunea a fost consecuentă cînd în unanimitate a respins protestarea dată în contra alegerii domnului Giuşcă şi Iamandi[10].

„Monitor", 1866, nr. 264, p. 1 242, col. 4—5 ; p. 1243, col. 1—2.

NOTE

---

[1] Propunerea era subscrisă de N. Blaremberg, C. Slăvitescu, C. Văleanu, C. Grădişteanu, D. Ghica : „Considerînd că această alegere este săvîrşită a treia zi, adică după expirarea termenului legal, pe cînd colegiul electoral era de sineşi dizolvat, propunem ca Adunarea, fără a mai cerceta altă împrejurare, să anule[ze] alegerile colegiului al treilea din districtul Tutova".

[2] Legea electorală din 28 iulie 1866 prevedea : „Fac parte din al treilea colegiu, al oraşelor, comercianţii şi industrialii care plătesc către stat o dare de 80 lei.

Se înţelege că fac parte din acest colegiu şi aceia care, fără să fie comercianţi sau industriali, plătesc o dare anuală de 80 lei.

Sînt scutiţi de cens în acest colegiu toate profesiunile liberale, ofiţerii în retragere, profesorii şi pensionarii statului" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 21).

[3] G. Costaforu amintise că legea cere ca operaţiile electorale să se termine în două zile. Personal însă se pronunţa pentru acceptarea şi recunoaşterea lor şi a treia zi, dacă au fost mulţi alegători sau dacă, din alte motive obiective, nu s-au putut încheia în primele două zile. Camera trebuia să se pronunţe.

[4] Declaraţia nu s-a publicat în „Monitor".

[5] Manolache Costache Iepureanu la colegiul I şi Iordache Lambrino la colegiul II.

[6] Vezi supra p. 100, nota 3.

[7] Lista nu s-a publicat în „Monitor".

[8] Adunarea primise un protest prin care se cerea să fie recunoscuţi ca aleşi Georgieş Iamandi şi Petrache Filibiliu, care la primul scrutin au întrunit majoritatea absolută. Protestul mai amintea de agitaţiile profesorilor din localitate, la care s-a referit şi K. — „adevărată comedie" — şi care au dus la o nouă alegere în persoana lui Iacob Fătu, Toma Giuşcă şi V. Alexandrescu.

[9] V. Alexandrescu se retrăsese deoarece ca director în Ministerul Instrucţiunii Publice, agent deci al puterii executive, nu putea fi deputat în Cameră.

[10] Propunerea lui N. Blaremberg ş.a. a fost respinsă cu 71 de voturi (46 pentru), aşa că Toma Giuşcă şi Iacob Fătu au fost proclamaţi deputaţi.

Sprijină validarea mandatului lui Nicolae Rosnovanu, împotriva celor care au declarat incapacitatea vîrstei acestuia pentru calitatea de deputat *

Domnilor, permiteţi-mi în faţă cu discuţiunea violentă la care a dat loc verificarea alegerei domnului N. Rosnovanu să fac apel la spiritul de moderaţiune şi mai ales de înaltă prudenţă ce trebuia să urmeze în toate hotărîrile Camerei. Domnilor, nu ştiu de se cuvine sau nu se cuvine, bine sau rău, dară numele domnului Nicolae Rosnovanu este lipit de o zi funestă din istoria Iaşilor[1].

Domnilor, am fost totdeauna, sînt şi voi fi cel mai călduros unionist şi voi lupta cu toată puterea contra acelora cari ar ridica un alt stindard. Dacă dară, după prevenţiunile ce sînt asupra domnului Nicolae Rosnovanu, dumnealui ar veni aci să înfăţişeze un alt drapel decît acela al meu, eu voi fi cel întîi care voi combate contra dumnealui cu mai multă putere. Dară tocmai de aceea voi să sprijin alegerea domnului Rosnovanu, pentru că cred că pericolul de care se crede de unii că pot fi ameninţaţi ar fi mai bine să se facă aci decît afară din Adunare; pentru că eu nu mă tem deloc de ce se poate face, lucra, şopti afară din Cameră [sic !]. Domnul Nicolae Rosnovanu a declarat că este fervent unionist şi susţine principele străin. Ei bine, nu veniţi să-l excludeţi pe tărîmul incapacităţii etăţei. Eu care sînt bătrîn în uzurile Camerilor ştiu că Adunările toate, cînd a fost cestiunea de etate, au trecut cu indulgenţă peste consideraţiunea acestei incapacităţi, nu au drămuit etatea. Aşadar, vă rog şi pentru domnul Nicolae Rosnovanu să nu i se drămuiască etatea, cu atît mai mult că dumnealui prezintă un act de la comisiunea epitropicească, care este cel mai de crezut ca autentic.

Dumneavoastră veţi socoti cu scrupulozitate, împinşi pînă la estremitate, ca să expulzaţi pe domnul Rosnovanu din cauza etăţii. Dară permiteţi-mi să vă spui că în o parte a populaţiunei din Moldova această expulziune nu va fi privită ca o excludere întemeiată pe litera legei, ci din contra ca o excludere politică. Aceasta fiind vă conjur încă o dată să nu fim astăzi mai aspri decît au fost toate Adunările de la 1857, cari niciodată n-au făcut din cestiunea vîrstei o cestiune *sine qua non* a primirii deputaţilor. Aş putea cita nume, dară, fiindcă nu voiesc să mă cobor pe tărîmul personalităţilor, nu le citez.

---

* Şedinţa din 29 noiembrie 1866.

Vă mai rog, domnilor, cît se poate să mergem mai iute cu verificarea titlurilor. Sînt astăzi 15 zile de cînd s-a deschis Camera şi nu s-a constituit încă. Ce impresiune poate face aceasta în ochii noştri şi mai cu aseamă ai ţărei?

Conjur dară pe toţi ca fiecare să fim mai scurţi în vorbe şi să cătăm a merge mai departe, ca cu o oră mai nainte să ne constituim, căci de vom proceda tot aşa de încet sesiunea ordinară se va trece numai cu verificarea titlurilor[2].

„Monitor", 1866, nr. 265, p. 1 246, col. 5; p. 1 247, col. 1.

NOTE

[1] Este vorba de mişcarea produsă la Iaşi în ziua de 3/15 aprilie 1866. Au fost implicaţi mitropolitul Calinic Miclescu, nepotul mitropolitului zavergiu Sofronie Miclescu, T. Boldur Lăţescu, cneazul Constantin Moruzi, doi membri al familiei Ceaur Aslan, în frunte aflîndu-se Nicolae Rosnovanu. Pentru amănunte vezi foile „Trompeta Carpaţilor" şi „Românul" din aprilie 1866. De asemenea: *Expunerea situaţiei Moldovei de la 1859 şi pentru tristul eveniment din Iaşi de la 3/15 aprilie, prelucrate după adevăr*, 1866, p. 18, şi Gh. Cristea, *Manifestări antidinastice în perioada venirii lui Carol I în România (aprilie — mai 1866)*, în „Studii", XX, 1967, nr. 6, p. 1 073—1 091.

Pentru N. Rosnovanu, mai vezi infra p. 117 şi urm., precum şi p. 245.

[2] Al. I. Gheorghiu, D. Tacu ş.a. subscriseseră următoarea propunere: „Fiindcă d. N. Rosnovanu nu are etatea cerută de lege, pe acest temei noi subscrişii contestăm această alegere". Pusă la vot, n-a întrunit majoritatea necesară şi R. a fost proclamat deputat.

Discurs în apărarea lui Trandafir Giuvara, deputat al colegiului III Brăila *

Domnilor, în cestiunea de verificare a titlurilor şi de primire a deputaţilor mi-am făcut lege de a nu mă uita decît la dreptate şi nicidecum la alte consideraţiuni, şi dreptatea aceea s-o am pentru amicii, cît şi pentru inimicii mei politici. Aceasta mă face să sprijin pe domnul Giuvara şi domnul Campiniu[1], fără să am onoare a cunoaşte pe acest din urmă şi fără ca pe cel dintîi să-l fi văzut decît de două sau de trei ori. Am să vin să fac ceea ce am făcut pentru domnul Chirculescu şi domnul Papadopolu, pentru că aceleaşi fapte s-au reprodus textual la alegerile de la Argeş [2], cît şi de la Brăila, a fost şi de o parte şi de alta violenţă; deosebirea că violenţa de la alegerea din Argeş s-a făcut de partidul liberal, de roşii, cum se zice, iar la alegerea de la Brăila din partea partidului ce se zice conservatoriu, sau al albilor [3], iertaţi-mi cuvîntul. Şi de o parte şi de alta vedem agenţi ai guvernului intervenind: la Argeş a intervenit procurorul, judecătorul de instrucţiune, garda orăşenească a blocat colegiul, cu toate acestea alegătorii au luat chiar sabia şi puşca din mîna gardei orăşeneşti şi au procedat la alegere — onoare dară colegiului electoral de la Argeş! Însă tot aşa trebuie să zic acum şi pentru colegiul de la Brăila. Se întîmplă ca primarul rezidenţei, care e însărcinat cu dresarea listelor electorale, cu afişarea lor, cu determinarea celor ce au sau n-au dreptul, cu rezerva tribunalului, a făcut lista definitivă, urmînd teoria admisă de jumătate din România cum că numai alegătorii orăşeni au dreptul de a lua parte la colegiul al 3-lea. Ce se întîmplă? Vin alegătorii din comunele rurale avînd în capul lor pe un subprefect — şi sînt în drept să cred raportul onor. domn Văleanu [4], şi, cînd îl văd că e aşa de caracteristic, sînt de opiniune de a zice că şi onor. domnul prefect împărtăşea chipul de privire al subprefectului. Ce fac acei alegători? Intră în sală fără a figura în listă. De unde vine violinţia?De la alegătorii înscrişi în colegiul al III-lea sau de la nişte persoane străine? Străine, fiindcă oricine nu era înscris în liste era străin. Alegătorii de oraşe au fost în drept a zice alegătorilor săteni cari veniseră sub protecţiunea unui subprefect: nu vă voim între noi, pentru că nu figuraţi în listă; Camera va otărî de aveţi dreptate sau nu. De aci a urmat ceartă, violinţă. Cine le-a produs? Streinii, alegătorii săteni, avînd pe subprefect în capul lor. S-a format două birouri [5]? Cine le-a format? Tot streinii. Ei s-au luat după domnul colonel Petrescu, cred că mă veţi crede că sînt nepărtinitor, căci domnul Petrescu a fost unul din prefecţii administraţiunei mele şi ar fi trebuit să vin pentru apărarea biuroului prezidat de dumnealui. Domnul Petrescu a mărturisit mai întîi singur că nu era cel mai în vîrstă şi al doilea că a fost aclamat preşedinte fără voia dumnealui. Toţi, domnilor, s-au adunat şi au luat cu forţa localul primăriei. Ce rămînea să facă alegătorii scrişi legiuit? S-au dus în altă odaie, au mers în numărul cel mai mare, pot zice în unanimitate, şi au ales pe deputaţi. Dovadă că acolo era dreptatea şi legalitatea este că alegătorii cari au luat preşedinte pe domnul colonel Petrescu s-au simţit siguri subjugaţi de nelegalitate, căci n-au produs nimic alta decît biuroul definitiv, pe cînd, dacă ar fi avut cunoştinţa dreptului şi a legalităţii, ar fi mers pînă să producă pe deputaţi. Va să zică vedem că aci violinţa era produsă de alegătorii din comunele rurale cari au voit să ia parte la alegeri fără a figura în listele definitive publicate de primar. Aceasta este cestiunea. Negreşit că aceasta a trebuit să producă oarecare confuziune. Această confuziune a fost şi la Argeş, şi în acea confuziune s-a prezentat fără a fi chemaţi procurorul, judecătorul de instrucţiune, şi noi cu toţii am zis: rău au făcut. Tot asemenea sîntem datori să zicem şi domnului prefect Văleanu că rău a făcut de s-a amestecat. Dumnealui n-a fost chemat de nimeni, prin urmare n-avea ce căuta acolo.

---

* Şedinţa din 30 noiembrie 1866.

Cît pentru vorba că se ucideau între dînşii... Ei, domnilor, şi la Argeş tot aşa se zicea că se ucideau între dînşii, şi eu n-am văzut pe nici unul ucis, fiindcă ce ucidere putea să se facă cu mesele şi scaunele; luptele acestea sînt de mai multe ori strîns legate de sistemul constituţional, cum de exemplu în Anglia şi în America, unde cu ocaziunea alegerilor se fac combateri pe uliţe; şi cam aşa s-a făcut la Argeş pentru a-şi apăra drepturile lor. Aceasta este toată cestiunea şi nu cred că se poate pretinde sfărîmarea alegerilor.

În cît se atinge de violinţă, se zice că au venit străini şi au voit numaidecît să intre în colegiu şi să ia parte la vot; ceilalţi au rezistat, şi rezistenţa lor a fost, se vede, destul de energică. Şi deşi colegiul electoral comunal a avut biurou definitiv şi a avut ca preşedinte pe un colonel, un om destul de energic care purta spada, cu toate astea n-a putut să producă şi să trimiţă deputat; pe cînd ceilalţi, cari au luat parte la alegerea domnului Giuvara, au izbutit.

Acum, domnilor, nu rămîne altă cestiune decît aceea a incapaţităţii domnului Giuvara.

Domnul Giuvara este lovit, se zice, de o hotărîre judecătorească [6], care este dată pentru că domnul Giuvara ar fi aruncat o cîtăţime de peşte care se vede era mare, de vreme ce l-a condemnat la o despăgubire de 120 galbeni şi pe lîngă aceasta să fie privat pentru un an de zile de a-şi esercita drepturile sale civile şi politice.

Onor. domnul G. Cantacosino a pus cestiunea pe tărîm de drept şi susţine că hotărîrea trebuie să fie esecutorie din acel moment şi că domnul Giuvara să înceapă de la darea acelei sentinţe a fi privat de drepturile domniei-sale politice, pentru că, deşi domnia-sa a dat apel, dară pentru ca apelul să fie respins de la Curtea de casaţiune, şi în acest interval, zice domnia-sa, se poate întîmpla să treacă un an, şi astfel domnul Giuvara să fi exersat dreptul de deputat pe cînd era pasibil de penalitatea unei sentinţe rămase definitive. Dară să-mi permită onor. domnul Cantacosino a-i spune că o sentinţă are putere numai din momentul acela cînd este definitivă, şi numai atunci poate fi executorie. Nu poate fi îndatoritoare pentru noi o hotărîre dată numai de tribunal, şi încă în contra căreia este un apel, căci, dacă aş primi teoria aceasta, atunci aş zice : oare dacă un tribunal ar fi osîndit pe domnul Cantacosino să peardă o moşie, oare partea cealaltă trebuia să vie îndată să ia moşia fără ca mai întîi să hotărască şi Curtea de casaţiune? *(Ilaritate.)*

Apoi atunci pentru ce ar voi domnia-lui ca să se ia domnului Giuvara moşia sa, onoarea sa, drepturile sale politice? Primi-va domnia-sa să i se suspende veniturile proprietăţii domniei-sale înainte de o hotărîre definitivă?

Ei bine, domnilor, dreptate pentru toţi, şi acolo şi dincolo. Am fost ieri pentru alegerea de Argeş, sînt astăzi pentru aceea de la Brăila şi mîne, cînd se va înfăţişa ocaziunea, voi fi iară dincoace. *(Ilaritate, aplauze.)* [7]

„Monitor", 1866, nr. 266, p. 1 250,
col. 5; p. 1 251, col. 1—2.

NOTE

[1] Trandafir Giuvara şi T. Campiniu erau deputaţi la colegiul III Brăila.

[2] G. Papadopol şi Daniil Chiriţescu (nu Chirculescu !) erau deputaţi la colegiul III Argeş. Primul fusese contestat ca neavînd pămîntenirea (era macedonean de la Bubuştiţa). K. făcuse parte, ca secretar, din comisia de validare — secţia pentru verificarea titlurilor de deputaţi. O reclamaţie a 31 de alegători semnalase tulburări în timpul desfăşurării alegerilor, „unii din alegători, izbutind a smulge sabia din mîna domnului Buzoianu şi o puşcă a unui gardist, s-a înaintat împreună cu procesul-verbal procurorului local". În vremea asta Papadopol „propaga mulţimei adunată de a lovi şi a omorî pe toţi din alegătorii care nu vor fi şi nu vor vota pentru candidaţii lor" („Monitor", 1866, nr. 262, p. 1 236, col. 1—3). Probabil că Papadopol a fost apărat de K. în secţie, la discuţiile preliminare, a căror consemnare, cum am avut ocazie să arătăm, nu ne este posibilă.

[3] Această delimitare puţin academică era obiectul unui copios amuzament popular :

„După ce-mpreună mi s-au tăbîrcit,
Roşii şi cu albii s-au încumetrit;
Însă nu se ştie, roşii au albit
Sau mai bine albii au mai rumenit.
Roşii zic că albii legea şi-au călcat,
Albii zic că roşii ling unde au scuipat,
Dar poporul zice: toţi sînteţi ciocoi,
Unii vechi şi alţii cioclovine noi".

Satira *Roşii şi albii* din 1866, în volumul C. D. Aricescu, *Satire politice care au circulat în public, manuscrise şi anonime, între anii 1840—1866*, Bucureşti, 1884.

[4] G. Văleanu, prefectul judeţului Brăila, trimisese un raport cu privire la alegeri ministrului de interne, în care susţinea că Toma Giuşcă şi T. Campiniu au fost aleşi „în mod neregulat", de persoane „străine", care nu figurau în liste. Concomitent o reclamaţie informa că mai mulţi alegători „ca gîlcevitori s-au constituit şi au venit unii a lovi pe domnul preşedinte, alţii sfărîmînd masa, iară alţii a lua hîrtiile din cancelarie". Printre cei care „dădeau" în preşedinte era şi Campiniu; altul „a sărit de l-a apucat de gît cu amîndouă mîinile", unii „îl apucaseră de ceafă şi-l strîngeau cu toate puterile, încît, dacă noi subsemnaţii nu săream a-l scoate, nu mai era în viaţă". Şi în încheiere: „Eu, subscrisul, pe cînd am sărit să scap pe domnul Duilie [preşedintele biroului — n.n.], Theodor Dobrescu m-a apucat de pept încît mi-a rupt nasturul de la palton, Vlad Popescu" („Monitor", p. 1 250, col. 2—3).

[5] Se constituiseră două birouri, unul prezidat de colonelul Petrescu, altul de Duilie, ultimul fiind socotit cel legal.

[6] În hotărîrea tribunalului civil comercial Brăila se spunea că T. Giuvara „cu putere de la sine" i-a aruncat din magazie nişte peşte lui Ion Besanov (*ibidem*, col. 3).

[7] Trandafir Giuvara a fost proclamat deputat.

Cuvînt explicativ în legătură cu sprijinirea validării mandatului de deputat al lui Mihail Vladimirescu la Vîlcea. Polemică cu A. Lahovari *

Domnilor, nu ştiu cu ce ocaziune mă văd citat în cestiunea de faţă[1] de domnul Lahovari, mai cu seamă cu zicerea că eu cunosc mai bine Moldova decît domnia-sa şi că domnia-sa cunoaşte mai bine Vîlcea decît mine. Eu nu am zis că cunosc Vîlcea, am putut vorbi de alegere şi aş fi avut dreptul să vorbesc şi chiar de a domniei-sale, însă nu am făcut-o, aceasta pentru că am cunoştinţă de cauză şi ştiu ce influenţă are familia Lahovari în Vîlcea; cunosc asemenea pe domnul prefect Golescu, care a fost prefect şi în administraţiunea mea, am destulă stimă pentru domnia-sa, dar ştiu că a urmat oarecare ostilitate între acest domn prefect şi domnul Vladimirescu, că domnul Vladimirescu, fiind propus în 1864 de deputat[2], domnul Golescu a preferit mai bine a-şi da demisiunea din administraţiune decît să-i înlesnească mijlocul de a veni în Cameră. Cunosc de asemenea că numele Vladimirescu este un nume scump pentru români şi alegerea domniei-sale nu e contestată de nimeni şi e validată de secţiune; nu ştiu pentru ce am mai întîrzia de a-l proclama de deputat.

> M. Vladimirescu *dezvăluie amestecul administraţiei la alegerea sa.*
>
> *D. A. Lahovari*: Auzind pe domnul Vladimirescu zicînd că cu ocaziunea acestei alegeri a avut loc ingerinţa administraţiunei, am un singur răspuns să-i fac, şi acest răspuns îl găsesc în gura onor. domn Kogălniceanu, care a luat cuvîntul să-l apere.
>
> Domnul Kogălniceanu, cînd era ministru, a propus prefectului de Vîlcea să facă deputat pe domnul Vladimirescu.
>
> Ştiţi ce va să zică *a propune un deputat pe acel timp.*
>
> Domnul prefect a refuzat şi a primit mai bine să-şi dea demisiunea decît să trămiţă deputat pe domnul Vladimirescu, propus de domnul Kogălniceanu, puternicul ministru de la 2 mai. *(Numeroase aplauze.)*

Fac apel la întreaga Adunare dacă eu în această Cameră am făcut altceva decît de a sprijini alegerile făcute şi regret că onor. domn Blaremberg nu este aci ca să mărturisească aceasta.

---

* Şedinţa din 1 decembrie 1866.

Eu n-am contestat nici un singur deputat, ci totdeauna m-am ţinut pe tărîmul apărărei.

Aţi văzut cum onor. domn Lahovari a venit şi m-a amestecat pe mine într-o cestiune în care eram cu totul neamestecat; căci eu am vorbit în termenii regulamentului şi am zis că această alegere s-a încuviinţat de secţiune şi nu putem să mai acceptăm protestele viitoare pentru a o invalida.

Aţi văzut pe urmă cum am răspuns la o imputare ce mi s-a făcut: am zis că cunosc judeţul Vîlcea, pentru că am obiceiul a cunoaşte ţara mea. Da, domnilor, şi chiar dacă n-aş avea obiceiul, vîrsta mă face s-o cunosc, cunosc dară şi ţara de dincoace de Milcov ca şi pe cea de dincolo de Milcov, fiindcă am venit pe aici încă de la anul 1840 mai mult de treizeci de ori şi mai înainte de Unire.

Onor. domn Lahovari este scuzabil, fiind foarte june, dacă nu a avut ocaziune să cunoască nici ţara Moldovei, nici pe mine. Domnia-sa nu cunoaşte Moldova decît de la evenimentele de după 11 februariu, cînd pentru prima oară şi pentru cîteva zile a venit în ţara de peste Milcov cu o misiune de care nu voi a vorbi acum.

Domnia-sa zice că eu, fiind ministru, am ordonat să aleagă deputat pe domnul Vladimirescu. Fiecare guvern cînd e franc şi cînd spune ce voieşte — poate să fie răsturnat, osîndit, dar nu se cuvine să fie atacat cu dispreţ cînd el nu face liberalism jezuitic. *(Aplauze.)* Atunci era un sistem, se recomandau candidaţii; nu v-a plăcut acel sistem. Dumneavoastră cei de la 11 februariu aţi făcut un alt sistem; acesta nu seamănă cu cel trecut, pentru că acela spunea ce voia, pe cînd acuma s-ar putea zice că pe de o parte se spune una şi pe de alta se face alta. Nu zic nimica pentru ministerul actual, onoare domnului I. Ghica şi colegilor săi, căci n-a făcut nici o înrîurire în alegeri. *(Aplauze.)*

Ce a fost acolo, sub ministeriul meu? În adevăr, după recomandaţia mai multor persoane din Vîlcea s-a recomandat domnul Vladimirescu de deputat. Domnul Golescu a zis că domnia-sa nu socoate că se va putea alege domnul Vladimirescu în starea de lucruri actuală şi prezintă pe domnul N. Lahovari. Atît e de puţin esact că domnul Lahovari a fost alès în contra voinţei mele, este că eu am răspuns că primesc cu bucurie pe domnul N. Lahovari, şi avem un cuvînt îndoit şi întreit ca să-l primesc, căci a fost directorul meu şi esecutorul meu imediat de la 2 mai. *(Aplauze prelungite.)*

Mă siliţi să vă spun, vă spun, dară niciodată nu voi ataca, am dobîndit glasul aicea şi, cînd voi fi atacat, voi răspunde; în seara de 2 mai nici un palat n-a fost mai iluminat decît palatul Lahovari. *(Aplauze zgomotoase.)*

Cînd Camera a zis: bine ai făcut, măria-ta, între aceea a fost şi domnul N. Lahovari. *(Aplauze repetite.)*

Vedeţi dară că n-aveam nici un motiv de a respinge pe domnul N. Lahovari, care pînă la retragerea mea de la minister... *(Întreruperi.)*

D. A. Lahovari: Nu este adevărat; şi-a dat demisiunea!

Şi-a dat demisiunea după cererea mea...

D. A. Lahovari: Nu e adevărat! Ai minţit. *(Zgomot, protestări.)*[3]

Voci: La ordine, la ordine!

Nici un strigăt, nici o vorbă, nici chiar aceea că minţ nu mă poate face a-mi perde cumpătul şi a-mi uita datoriele. Cuvîntul ce domnia-sa a zis nu cade asupra mea, ci asupra demnităţii acestei Adunări. N-am atacat şi nu atac pe nimeni. Am zis şi repet că am primit cu mulţumire pe domnul N. Lahovari pentru că, în tot timpul cît a funcţionat cu mine, s-a unit cu chipul meu de privire.

Cînd şi-a dat demisiunea, a dat-o după cererea mea, pentru împrejurări care nu ating întru nimic onorabilitatea domniei-sale. Fac apel în contra aserţiunilor fiului la onoarea tatălui; domnul N. Lahovari a venit a-mi mulţumi îndată după ce a ieşit din minister... *(Zgomot mare, aplauze, protestări.)*

Voci: La ordinea zilei, la ordinea zilei!

D. preşedinte: Ce ordinea zilei să mai fie cu această larmă! Faceţi linişte, domnilor, sau ridic şedinţa, fiindcă iată şi ora cinci[4].

„Monitor" 1866, nr. 267, p. 1 262, col. 1—3.

NOTE

[1] K. ceruse să se valideze mandatul pentru că în răstimp de 23 de zile de la consumarea alegerilor nu venise nici un protest. Al. Lahovari se împotrivise arătînd că, aşa cum K. cunoaşte bine situaţia din Moldova, el e familiarizat cu cea din Vîlcea, unde s-au comis „atrocităţi". Preşedintele comisiei electorale fusese fratele lui Mihail Vladimirescu, apoi din 200 de alegători 118 anunţaseră că vor depune un protest.

[2] La 29 noiembrie 1864 K. trimitea lui Căliman, prefectul de Dolj, o telegramă informîndu-l că M. Vladimirescu, care era procuror la Craiova, va fi sprijinit să candideze la Vîlcea (A.Z. N. Pop, *Catalogul corespondenţei lui Mihail Kogălniceanu*, Bucureşti, 1959, nr. 734). În acelaşi timp, la 27 noiembrie, K. îl recomanda pe Vladimirescu drept candidat şi lui Golescu, prefectul de Vîlcea, cu condiţia ca acesta să demisioneze din postul ocupat la tribunalul din Craiova (*ibidem*, nr. 727).

[3] A doua zi Al. Lahovari a venit, spăsit, să declare: „Domnilor, vin să vă declar că regret din suflet cuvintele aspre pe care le-am pronunţat ieri contra domnului Kogălniceanu în sînul acestei Adunări.

În interesul demnităţii Camerei şi a deferenţei ce am către această Adunare în genere şi către fiecare din membrii săi în particular, retractez aceste cuvinte, care n-am putut să le spun decît într-un moment de aprindere, cînd am văzut că se discută despre părintele meu care nu era nici în cestiune, nici prezent ca să răspunză" („Monitor", p. 1 262, col. 4).

[4] M. Vladimirescu a fost proclamat deputat la colegiul IV Vîlcea.

Intervenţie pe marginea validării mandatului de deputat al lui Scarlat Voinescu la colegiul IV Buzău *

Domnilor, eu n-am a vorbi mult în această cestiune, ca unul ce n-am fost la faţa locului; decît voi să adaug ceva pe lîngă cele zise de domnul Voinescu despre chipul cum se face verificarea titlurilor delegaţilor, căci şi eu am luat parte la colegiul al 4-lea.

Domnilor, alegătorii primari aleg delegaţi. Acei alegători sînt datori să păzească oarecari formalităţi prescrise de lege; nimeni nu poate fi delegat întru cîtă vreme nu se constată că formalităţile prescrise de lege pentru alegerea delegaţilor sînt păzite; de aceea, îndată ce se adună colegiul al 4-lea, cea dintîi lucrare care se face de biuroul provizoriu este de a se esamina cîţi delegaţi sînt, şi dacă sînt delegaţi. Aşa s-a făcut totdeauna, şi la Fălciu, la colegiul al 4-lea pentru domnul N. Aslan, şi în toată Moldova; alminterea nu aţi mai avea deputaţi după lege, dacă s-ar admite că orice individ vine şi zice : „Sînt delegat !" să fie primit.

---

* Şedinţa din 3 decembrie 1866.

Aşadar, îndată ce se constituie biuroul provizor, se face apel nominal, şi la fiecare nume de [sic !] găsit arată titlurile sale, şi atunci biuroul provizor vede dacă titlul acela constituie alegerea, dacă dovedeşte legalitatea alegerei, şi trece înainte.

În cîtă vreme titlul nu reprezintă o alegere a delegatului conform cu legea, delegatul acela nu poate vota.

A se admite că toţi oamenii, toate individele care ar veni cu titlu bun sau rău, trebuie să fie admişi, fără ca alegătorii să se rostească, ar fi absurd, ar fi a da alegerea în mîna unor prefecţi care zic : „Dacă te socoteşti deputat". *(Ilaritate.)* Şi în legea din 2 iuli [1], şi în legea actuală biuroul este însărcinat cu verificarea titlurilor delegaţilor, ca să constate delegatului dreptul. După aceea se procede la alegerea biuroului întocmai ca şi la Cameră.

Aşa s-a urmat la Brăila, acolo s-a respins delegaţii aceia ale căror titluri nu erau bune, şi aşa s-a urmat pretutindenea.

Nu poate veni cineva într-o adunare de alegători delegaţi, întru cîtă vreme titlul său nu este esaminat de parii săi. Nu se poate altfel.

Îmi veţi zice că nu esistă legea. Ei, domnilor, dar dacă nu esistă lege, esistă raţiunea care ne-ar sili a ne face întrebarea : cine are să cerceteze calitatea delegaţilor? Adunarea deputaţilor? Aceasta nu poate cerceta titlurile delegaţilor, decît poate atunci cînd acei respinşi ar face un apel la Adunare şi ar zice că noi delegaţii am fost respinşi de biurou.

Aceasta e singura cestiune asupra căria am voit să mă rostesc : că biuroul drept şi legiuit a făcut întîi calităţile legale ale delegaţilor, şi apoi a procede [sic !] la celelalte operaţiuni electorali.

În cît se atinge de înrîurirea prefecturei în judeţul Buzău, eu nu sînt de acolo, însă am văzut în ziare publice un articol subscris de prefectul de acolo în care zice, chiar înaintea alegerilor, că opiniunea domniei-sale ar fi că judeţul Buzăului ar fi mai bine reprezentat de alţii decît de domnii Marghiloman, Pleşoianu, Pîcleanu. Cînd dară văd că un prefect discută calităţile deputaţilor prin ziare, cît pentru mine unul nu pot face decît a da crezămînt celor relatate de onor. domn Voinescu despre atitudinea şi conduita administraţiunii în acele alegeri [2].

„Monitor", 1866, nr. 268, p. 1 274, col. 1—2.

NOTE

[1] Aşezămîntul electoral al lui Cuza; vezi supra p. 51, nota 6.
[2] S.V. a fost proclamat deputat la colegiul IV Buzău.

Intervenţie în apărarea deputatului Dimitrie Diamandi, ales la colegiul III Prahova *

Îmi pare foarte rău că în această cestiune [1] mă aflu în divergință de opiniuni cu onor. domn P. Grădişteanu, cu care totdeauna votez împreună, şi părerea mea de rău provine din interpretarea ce domnia-sa a dat art[iicolului] [2] 8 din Codicele civil, promulgat în domnia fostului principe Alexandru Ioan.

---

* Şedinţa din 21 decembrie 1866.

Dacă art[icolul] 8 ar fi putut să aibă sensul şi interpretarea care i se dă astăzi, eu cu mînile mele aş fi rupt acel Codice civil şi nu l-aş fi supus sancţiunei domnitorului, pentru că articolul acesta interpretat astfel nu ar avea un mai mic efect decît de a face populaţiunea de peste Milcov jumătate română şi jumătate străină, decît de a lua pe această populaţiune paşnică, industrioasă, iubitoare ordinii şi naţionalităţii noastre, a o lua şi a o face parte supusă Austriei şi parte supusă Rusiei ! Domnilor, pămîntul României a fost totdeauna un pămînt ospitalier şi a avut misiunea de a servi de refugiu tutulor populaţiunilor ortodoxe ori de cîte ori au fost persecutate de jugul şi impilările străine şi de foamete. Cînd foametea a fost în Transilvania, în Galiţia şi în Bucovina, populaţiunile de acolo au venit în România şi Moldova şi au format sate şi oraşe. Cînd islamismul era condus de spiritul de fanatism, atunci populaţiunile bulgare şi sîrbe venea în România şi Moldova, şi găsea nu numai pămînt, dară găsea ospitalitate şi naţionalitate, pentru că în timpii vechi religiunea ortodoxă făcea din cei ce o profesau fraţi, nu numai în cer, dară şi pe pămînt.

Aşa s-a petrecut pînă la 1832 în ţara noastră şi legislatorii de atunci cari aveau şi ei sentimente naţionale şi-au făcut întrebarea : ce facem cu aceste numeroase oraşe şi sate care sînt locuite de bucovineni-ruteni, de ardeleni români şi unguri, de sîrbi şi bulgari, de lipoveni şi alte asemenea populaţiuni ? Trebuie să le privim ca străine în mijlocul nostru sau trebuie numaidecît a le naturaliza ? Şi atunci legislatorul, în independinţa sa, a venit şi i-a declarat pămînteni, şi cînd a zis că ei nu mai sînt străini n-a putut numai să-i lipsească de orice naţionalitate, ci a trebuit să le dea una şi le-a impus naţionalitatea română.

Apoi, la 1857, puterile străine, cînd ne-a dat Basarabia, găsind acolo o populaţiune eterogenă, au venit şi, prin dreptul conchistei, făcu români pe locuitorii de acolo, bulgari, lipoveni, sîrbi etc. şi noi îi primim de români şi Divanul ad-hoc al Moldovei le dă dreptul de români. Cum dară astăzi am contesta dreptul de români a acelorlalţi colonişti mai vechi, declaraţi şi recunoscuţi de români, nu prin conchistă, nu de către străini, ci de însuşi Adunarea Legiuitoare a ţărei. Cum Regulamentul organic, care este opera Adunărei naţionale, nu a putut naturaliza pe aceşti paşnici cultivatori ai pămîntului României, şi străinii au avut dreptul să o facă cu colonii bulgari din Basarabia ? Nu, domnilor, şi legislatorul de la 1832 a făcut în privinţa bulgarilor, sîrbilor tot ce au făcut puterile străine care ne-au întors Basarabia [3].

Domnilor, cît pentru mine, care nu pretind deloc a avea monopolul patriotismului şi care cred întocmai cum a zis domnul Dimitrie Ghica că toţi aici ne iubim deopotrivă ţara, cred, domnilor, că Adunarea ar comite un act antinaţional respingînd pe domnul Diamandi, căci, respingînd pe domnia-sa, se resping toţi acei oameni cari au luat de atîta timp parte la drepturile noastre politice, se resping sutele de sate catolice din Moldova, se resping satele de lipoveni şi coloni bulgari ; se resping chiar alegătorii noştri. Căci, cît pentru mine, declar că atunci cînd s-ar vota respingerea domnului Diamandi, s-ar respinge chiar alegerea mea, fiindcă sînt ales de jumătate din asemenea alegători colonişti. Scopul nostru, domnilor, scopul maritagiului civil şi al tutulor instituţiunilor civile este că din toate aceste germeni străine să facem un germine mare, care să se numească naţiunea română. Votaţi pentru domnul Diamandi şi pe toate acele populaţiuni le veţi întări în dragoste şi devotament către ţara noastră[4]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1866, nr. 283, p. 1 344, col. 4—5.

NOTE

[1] Dimitrie Diamandi fusese contestat pentru că era bulgar venit la 1830; el arătase că Adunarea Obştească a acordat atunci împămîntenirea bulgarilor (vezi *Aşezămînt pentru bulgarii veniţi din Rumeli în acest prinţipat* la C. Velichi, *Aşezămintele coloniştilor bulgari din 1830*, în „Romanoslavica", III, 1958, p. 117—135).

[2] Articolul 8, citat de P. Grădişteanu: „Verice individ născut şi crescut în România pînă la majoritate şi care nu se va fi bucurat niciodată de vreo protecţiune streină va putea reclama calitatea de român în cursul unui an după majoritate.

Acei ce, aflîndu-se în condiţiunile de mai sus, vor fi devenit majori înainte de promulgarea acestui codice vor avea termen de un an de la promulgare pentru a reclama calitatea de cetăţean român".

Grădişteanu susţinea că Regulamentul organic, articolul 71, dădea drept bulgarilor a cumpăra pămînt în Ţara Românească, dar nu le acorda şi împămîntenirea.

[3] K., în focul argumentării, animat de dorinţa de a-l sprijini cu orice preţ pe Diamandi, reprezentant, aşa cum singur o mărturiseşte, al unor alegători ce-l mandataseră chiar pe el în Cameră (e vorba de locuitorii judeţului Cahul), ignoră realitatea.

În urma războaielor ruso-turce din primii ani ai secolului al XIX-lea bulgarii ajung obiectul unor repetate persecuţii din partea autorităţilor turceşti. Această împrejurare a generat un curent masiv de emigrare la nord de Dunăre, în sudul Basarabiei şi în sudul Rusiei (vezi amănunte la Vladimir Diculescu, *Privilegiile date emigranţilor bulgari în Ţara Românească între anii 1803—1834*, în volumul *Studii în cinstea lui Marin Drinov*, Sofia, 1960, p. 399—415 (în l. bulg.); Vladimir Diculescu ş.a. *Starea economică şi activitatea emigranţilor bulgari din Muntenia în secolul XIX (pînă la războiul ruso-turc din 1877—1878)*, în volumul *Relaţiile româno-bulgare de-a lungul veacurilor*, I, Sofia, 1965, p. 285—371 (în l. bulg).

Această prezenţă a bulgarilor a venit în întîmpinarea dorinţei autorităţilor ţariste de a coloniza Basarabia. În 1828 autonomia provinciei a fost anulată; legea din 29 februarie 1829 prevedea: „Litigiile din judeţele Ismail şi Akkerman, deoarece în ele nu sînt moldoveni, trebuie să fie instruite şi hotărîte pe baza legilor ruse" (citată de A. Boldur, *Contribuţii la studiul istoriei românilor. Istoria Basarabiei. III. Sub dominaţiunea rusească (1812—1918). Politica. Ideologia. Administraţia*, Chişinău, 1940, p. 103.)

Şi totuşi iată cifrele: în 1861, la o populaţie de 1 026 346 de locuitori, 692 000 erau români, 25 684 bulgari, 33 501 germani, 91 590 evrei etc. (cf. Jakob Becker, *Bessarabien und sein Deutschum*, Bietigheim, 1966, p. 68). Cît priveşte cele două judeţe, unde „nu erau moldoveni", situaţia era următoarea: Akkerman, 74 943 moldoveni, 5 968 evrei, 43 102 germani, 38 760 bulgari etc.; Ismail, şi Cahul, 122 289 moldoveni, 5 336 evrei, 831 germani, 24 447 bulgari (*ibidem*, p. 65).

E de observat că K., pentru a obţine un efect oratoric, înclină uneori spre afirmaţii şocante, pe care în mod cert el însuşi în alte împrejurări le-ar fi respins. O face însă cu deosebită vervă, implicîndu-se chiar pe sine atunci cînd se declară mandarin, boier cu ascendenţă atestată documentar de trei sute de ani sau ţăran „get-beget coada vacii".

[4] K. pleda aici pentru incorporarea străinilor printre români. Dar D. Diamandi fusese contestat pentru că se prezentase ca român şi trebuia să facă dovada ca atare. O ceruse, printr-o contestaţie, oponentul lui la colegiul III Prahova, C. Grigorescu. Diamandi produce un act de împămîntenire conferit de Obşteasca Adunare a Ţării Româneşti la 25 noiembrie 1830, anterior Regulamentului organic, dar perfect valabil.

În urma votului, D. Diamandi a fost proclamat deputat.

Intervenţie în apărarea învăţămîntului superior din Moldova. Polemică cu N. Rosnovanu *

Domnilor, e de datoria noastră ca să nu închidem discuţiunea. S-a aruncat nişte acuzări atît de grave asupra instrucţiunei publice[1], se descuragează atît de mult părinţii de familie cari nu au milioane ca să trămită copiii lor la învățătură în străinătate, încît vă rog, vă conjur — vedeți că nu mă fac asociatul părinților — să permiteți discuțiunea.

---

* Şedinţa din 21 decembrie 1866.

D. președinte: Se consultă Adunarea dacă încuviințează continuarea discuțiunei.

Adunarea încuviințează.

Cînd cu ocaziunea verificării titlurilor deputaților [2], etatea onor. domn Roznovanu s-a contestat, m-ați văzut că am fost unul din cei dintîi care am sprijinit pe domnul Roznovanu; l-am sprijinit pentru că, ca ieșan, cunoșteam luptele cari au fost în Iași între două partite, și mă temeam ca nu cumva acea contestare să fie mai mult inspirată de pasiuni de partită decît de dreptate. Astăzi, domnul Roznovanu vine și într-un grad mult mai mare face tomul al 2-lea al acelor lupte, face în Cameră ceea ce adineaori zise principele Dimitrie Ghica, urmarea luptelor politice cari au fost în țară cu ocaziunea alegerilor. Toți de peste Milcov știm că între principiile reprezentate de domnul Roznovanu și acelea reprezentate de corpul profesoral a fost o mare diversitate și, prin urmare, urele partitelor au fost mari. Am voit, precum o opiniune, asemenea și cealaltă să fie reprezentate în Cameră, și nu mă așteptam ca domnul Roznovanu, mai ales că junețea sa nu este o imputare, din contra, e un bun pe care mulți ar voi să-l aibă, nu mă așteptam, zic, ca domnia-sa, cu junețea domniei-sale, să vie așa de ușor să stigmatizeze școalele noastre. Cu aceasta domnia-sa aduce în țara noastră scepticismul și nici o îmbunătățire, căci lasă pe părinții de familie a se întreba dacă, în neputință de a-și trimite pe copii în străinătate, ignoranța nu este mai bună decît a-i trămite în niște școale astfel stigmatizate de domnul Roznovanu. Nimeni nu contestă că învățătura publică la noi nu are trebuință de mari îmbunătățiri. Eu cel dintîi, care sînt părinte de familie și care mă gîndesc cu mare durere la momentul ce va veni de a trămite pe copiii mei în străinătate ca să învețe, regret din suflet că țara noastră nu are școale ca acelea din străinătate ca să trămit copiii mei la acele școale. Dară nu e chipul de a îmbunătăți școalele noastre prin stigmatizarea ce le-a făcut domnul Roznovanu. Nu, școalele noastre nu merită această imputare. Nu o ziceți mai ales în privința școalelor din Moldova. Sîntem aci cu toții, și dreapta și stînga și centru, interesați a menține Unirea. Cînd Unirea ar fi compromisă în orice parte a României, și mai ales după 11 februarie, răspunderea ar fi grea asupra noastră. *(Aplauze.)*

Uitați diversitățile de opiniuni în privința cutăria sau cutăria persoane, uitați că cutare sau cutare persoană votează în contra cutăria sau cutăria partite din această Cameră. Vă aduceți aminte, domnilor, și credeți-mă că eu care am fost mult atacat de profesorii de la Iași nu pot cu toate acestea să nu-i aduc o laudă pe care o merită corpul profesoral din Iași, pentru că el e singurul element care în Iași e pentru Unire. *(Aplauze.)* Și în privința aceasta cel puțin, să nu stigmatizăm acel corp [3]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1866, nr. 283, p. 1 345, col. 4—5.

NOTE

[1] Rosnovanu spusese că la Iași profesorii se ocupă mai mult cu politica decît cu gramatica. „Profesorii și școlarii erau prin comitete urlînd și declamînd". Mulți din ei primesc lefuri de 1 200—2 000 de lei și au la o disciplină un singur elev. Titu Maiorescu îi învață pe elevi „să cumpere timbru de poștă și să puie pe un ziar prin care se aruncă calomnii asupra unor cetățeni onorabili". Școlile ieșene sînt „o pepinieră de socialiști" exclamase el amenințător.

[2] Vezi supra p. 108.

[3] Împotriva atitudinii lui Rosnovanu în Adunare s-au făcut două propuneri : 1. „Camera considerînd interpelarea domnului Nicolae Rosnovanu în cestiunea şcoalelor fără demnitate parlamentară trece la ordinea zilei". Printre semnatari erau : Ioan Negură, M. Kogălniceanu, Al. Papadopol Calimach. Propunerea a fost respinsă. După ce Rosnovanu explicase că a fost violent pentru că o cerea subiectul şi apoi cum avea să prezinte parlamentar gestul profesorului care a băgat degetele în gură şi a şuierat un deputat? s-a făcut a doua propunere : „Adunarea recunoscînd că interpelaţiunea făcută de domnul Rosnovanu n-a putut atinge demnitatea corpului profesoral trece la ordinea zilei" (p. 1 347, col. 4,5).

*Intervenţie în sprijinul proiectului de lege „pentru învoirea timpurie a importaţiunei spirturilor şi rachiurilor ordinare"**

Domnilor, permiteţi-mi să zic două cuvinte, şi voi căuta ca în adevăr să nu zic decît două cuvinte.

Voi fi pentru acest project îndată ce ministerul prin ordinele ce a dat pentru oprirea velniţelor va face ca acele ordine să devie un adevăr. Sînt încredinţat că ordinele ce a dat ministerul sînt date cu voinţă fermă ca să fie un adevăr, însă la faţa locului ordinele nu sînt un adevăr ; învoirile cari s-au dat de a se lucra numai cartofii şi secara au dat loc la felurite şi foarte mari abuzuri, căci dacă s-ar fi păzit acele ordine n-ar fi lucrat velniţele decît în Ţara de Sus, şi acolo numai două sau trei, pentru că numai în Moldova de sus se cultivă cartofii pentru poverne sau velniţe ; în Moldova de jos, toate velniţele nu lucrează decît cu porumb, secară şi orz. Prin urmare, cum se întîmplă că pînă la venirea mea din Moldova, acum o lună şi jumătate, au lucrat velniţele în Ţara de Jos numai cu orzul... ?

O voce: Acelea sînt abuzuri, e altă cestiune.

Tocmai pentru aceasta voi vota pentru project.

Alcoolul, în starea naturală a lui, este o necesitate pentru ţara noastră, căci ţăranul, cînd se duce în cîmpul Bărăganului sau pe drumul Galaţilor în timpul verei, şi nu găseşte decît apă clocită şi fiartă de soare, îi trebuie alcool ca s-o facă bună de băut. De aceea sînt de ideea că, în starea actuală a lucrurilor, alcoolul este o trebuinţă ; însă pentru că e o trebuinţă nu se cuvine ca noi să ridicăm o barieră pe care toate guvernele s-au silit s-o păstreze. În timpul domniei lui Mihai Sturza s-au întrebuinţat stăruinţe oficiale directe şi indirecte de către principele Metternich ca să poată dobîndi intrarea alcoolului din Galiţia şi Bucovina în Moldova, şi eu, care eram secretar al domnului, ştiu cu cîtă stăruinţă a respins această cerere.

Aşadar, dacă sînteţi pentru primirea alcoolului de a intra în ţară, să-l primim, dară atunci să oprim povernele de a lucra ; iar dacă nu sînteţi pentru primirea lui în ţară, atunci să învoim toate povernele de a lucra, căci prin aceasta s-ar face bine avuţiei şi industriei naţionale.

Închipuiţi-vă că ar intra în lada vistieriei 1 şi jumătate milion, dară cîţi bani ar ieşi din ţară pentru alcool ?

S-a zis cu drept cuvînt că o marfă nu se transformă în alcool cu succes decît atunci cînd e avantagios, ei bine, atunci una din două : sau să oprim cu totul lucrarea povernelor în ţară şi să primim spirturi străine, sau să învoim ca povernele să lucreze şi să oprim importaţiunea, pentru că sînt sigur că povernele vor lucra pînă numai întru cît va avea valoare, sau să punem o stavilă abuzurilor ce se fac astăzi.

---

* Şedinţa din 28 decembrie 1866.

În judeţul Covurlui, de esemplu, este unul domnul Ţigănuş care are o mică povearnă; ei bine, acea mică povearnă, care lucra totdeauna foarte puţin, a fost poprită ca să lucreze, pe cît timp alte poverni mari din acel judeţ ştiu bine că au lucrat şi lucrează şi astăzi, lucrează cu sutele de vedre de alcool pe zi şi cea mică nu lucrează deloc. Povernele cele mari lucrează sub pretext de secară şi de cartofi, lucrează porumb.

De aceea zic, domnilor, că chiar cu sistemul acesta, cu sistemul care l-a luat guvernul acum, vă declar că eu voi vota pentru acest project, însă dacă toate povernele în general se vor popri de a lucra, iar dacă nu, atunci voi fi nevoit să votez contra.

Guvernul, domnilor, a dat şi dă necontenit cele mai bune ordine, însă aceste ordine în mai multe locuri nu se observă, şi, dacă zic că nu se observă nişte asemenea ordine, o zic pentru că cunosc pe mulţi din proprietarii de poverni cari au fost popriţi de a lucra şi cari, văzînd pe alte poverni că lucrează, au mers şi s-au tînguit la consiliile comunale, la consiliile de judeţe, la prefecţi şi pînă chiar la minister, zicînd că dacă cutare şi cutare este volnic să lucreze atunci să li se dea voie şi lor ca să lucreze; ei bine, cu toate aceste tînguiri, dumnealor nu li s-a dat voie ca să lucreze şi ei văd şi astăzi că povernele celelalte lucrează necontenit sub pretext că lucrează secară şi cartofi[1].

Supliment la „Monitor", 1866, nr. 285, p. 1 358, col. 2—3.

NOTE

[1] Problema luase o amploare deosebită, încît guvernul a hotărît să convoace consiliile generale judeţene. Cu excepţia a trei dintre ele (Botoşani, Suceava, Iaşi), celelalte s-au pronunţat pentru prohibirea funcţionării povernelor. În această situaţie Adunarea a decis amînarea dezbaterii în continuare a proiectului.

*Intervenţie în legătură cu condiţiile de funcţionare a Curţii de conturi **

Regret că, cu ocaziunea unui project privitor la Curtea de compturi, şi onor. domn Ionescu [1] şi onor. domn Costaforu [2] au pus persoana mea în joc. Eu nu ştiu pentru ce au avut trebuinţă domniile-lor să puie persoana mea în joc în o cestiune care nu mă priveşte deloc şi unde, dacă m-aş rosti, aş avea poate un joc foarte frumos. Nu voi intra însă în discuţiune în ceea ce priveşte persoana mea, pe cît persoana mea este cu totul afară din această cestiune.

Onor. domn Costaforu, relatînd cele ce s-au petrecut cu ocaziunea votării legei pentru Curtea de compturi, a zis că atunci domnia-sa a fost membru la comisiunea care a esaminat acel project de lege şi că eu atunci

* Şedinţa din 2 ianuarie 1867.

l-am combătut. Ei bine, dovadă că bine am făcut şi că am avut dreptate este projectul înfăţişat de ministerul actual, la a căruia simpatie n-am deloc drept a aspira; după doi ani dară, previziunile mele se justifică prin prezentarea projectului actual.

Consiliul de Stat s-a desfiinţat chiar de acele persoane cari l-au susţinut; acum Curtea de compturi, după cum s-a sprijinit de domnul Costaforu, se declară incapabilă de a putea funcţiona. Atunci cînd am cerut ca Curtea de compturi să fie făcută în condiţiunile de a putea funcţiona şi cînd am zis de atunci cum că nu poate funcţiona în condiţiunile în cari s-a propus şi în cari s-a votat, am fost un bun prevăzător.

În cît se atinge de capacitatea membrilor acestei Curţi, pe care a pus-o în cestiune domnul N. Ionescu, să-mi permită să zic că nu mă aşteptam ca să văd discuţiunea pusă pe acest tărîm de personalităţi şi socotesc că, chiar după domnia-sa, între membrii care s-au numit la Curtea de compturi este mai mult de o capacitate. Apoi, domnilor, ştiţi că cu o rîndunică nu se face vară, şi capacitatea unui om n-ar fi putut să facă capacitatea Curţei de compturi întregi. Membrii Curţei de compturi s-au ales în toată independenţa de Cameră; fac apel la domnul I. Ghica dacă ministerul de atunci a înrîurit asupra alegerei personalului; din lista membrilor cari s-au supus la sancţiunea domnitorului, s-au întărit persoanele cari au avut cele mai multe voturi; domnul Stege, care a prezentat această listă, a supus la sancţiune chiar pe inamicul său personal, pe domnul Alecu Millo; au fost persoane întărite cari nu erau cunoscute ministerului decît prin majoritatea voturilor ce au întrunit.

Este foarte uşor a se judeca cum s-a făcut capacitatea sau incapacitatea unei persoane pentru aceia cari se fac judecători de capacităţi. Cît pentru mine, capacitatea va fi pururea acolo unde văd că se rosteşte un mai mare număr de oameni.

Vin dară să repet că previziunile mele au fost adevărate, căci ministerul actual, peste doi ani de zile, vine şi cere acum de la dumneavoastră să sporiţi numărul personalului de la Curtea de compturi, fiindcă nu ar putea funcţiona altfel.

Asemenea îmi pare rău că nu sînt de opiniunile domnului Costaforu, căci Curtea de compturi a descoperit milioane, şi nişte milioane foarte ascunse.

Aşadară, fără să mai prelungesc discuţiunea, viu şi eu să sprijin cu tot denadinsul cestiunea de număr, căci sînt încredinţat că această Curte, în condiţiunile defectuoase în cari a fost pusă de lege, că această Curte de compturi, cu toate greutăţile ce a întîmpinat de a se introduce în ţară ca o instituţiune necunoscută la noi, şi-a făcut datoria; veţi vedea că ea a descoperit ceva, va veni şi va constata 42 de milioane de rămăşiţe [3].

„Monitor", 1867, nr. 5, p. 22, col. 2—3.

NOTE

[1] În discuţie era proiectul pentru înfiinţarea a opt posturi de referendari şi a unuia de arhivar la Curtea de conturi. N. Ionescu era raportorul comisiei financiare. El afirmase: „Onor. domn Kogălniceanu, ministru sub care s-a făcut această lege, zice cu cuvinte solemnele: nu slăbiţi Curtea de conturi. Ei bine, este a o slăbi de a o lăsa în starea în care a funcţionat pînă acum, pentru că Curtea de conturi n-a răspuns la chemarea sa, ea n-a putut face în acest an nici măcar o simplă relevare a lucrărilor sale".

[2] Costaforu amintise împrejurările în care s-a constituit Curtea de conturi: el era membru al comisiei Camerei care se pronunţase pentru doi-patru referendari, cu rost de „machine lucrătoare" pe lîngă fiecare minister. Kogălniceanu, care era prim-ministru, a cerut şi un procuror „şi am avut nenorocirea şi atunci, ca mai totdeauna, să fiu în neînţelegere cu domnia-sa şi m-a biruit". La fel Costaforu s-a opus numărului de şase referendari, dar K. i-a obţinut.

[3] Curtea de conturi s-a înfiinţat prin legea din 24 ianuarie 1864, al cărei autor era K. Textul ei s-a publicat în broşură, Bucureşti, 1864, 17 p. Cum în discuţia de faţă nu s-a ajuns la un consens, mai mulţi deputaţi, printre care şi K., au făcut următoarea propunere: „Propunem a se amîna discuţiunea projectului de faţă pînă cînd o comisiune aleasă din sînul Adunărei să meargă la Curtea de compturi ca să se încredinţeze despre necesitatea unui adaos de subreferendari".

Raport al comisiei bugetare pe anul 1867. Intervenţie explicativă *

Domnilor deputaţi,

Comisiunea aleasă de dumneavoastră spre a cerceta projectul de lege ce vi s-a prezentat de guvern pentru fixarea veniturilor şi cheltuielilor statului pe exerciţiul anului 1867 are onoare prin subsemnatul raportor general a supune la cunoştinţa şi otărîrea domniilor-voastre rezultatul lucrărilor sale.

Cercetarea cheltuielilor fiecărui minister în parte vi se va supune de raporturi îndeosebi numiţi din sînul comisiunei domniilor-voastre, cîte unul pentru fiecare budget ministerial. Cauza acestei dispoziţiuni esceptionale este dintîi unanima dorinţă ce însufleţeşte atît pe domniile-voastre, cît şi pe comisiunea dumneavoastră ca budgetul, cu o oră mai nainte, să se poată supune discuţiunei şi votării puterei legiuitoare; iară apoi aceasta provine şi din însuşi procedura păzită de guvern în espunerea ce v-a făcut despre situaţiunea financiară a ţărei şi regularea budgetului pe anul acum curent.

În adevăr, pînă [acum] s-a obişnuit ca [în] espunerea de motive ce ministrul de finance făcea despre budgetul general al statului să facă menţiune şi de coprinderea budgetelor speciale ale deosebitelor ministere, arătînd anume distribuţiunea lor, reducţiunile şi sporirile operate la fiecare ram al administraţiunei publice, cauzele ce le-au provocat, precum şi rezultatul ce se aşteaptă de la ele. O asemenea procedare din partea guvernului trăgea după sine şi o singură lucrare din partea comisiunei budgetară numită de Corpul legislativ, adică facerea unui singur raport şi numirea unui singur raportor.

Domnul ministru de finance a socotit mai nemerit — şi poate în împrejurările actuale a şi bine chibzuit — a se ecarta de acest uz, şi în espunerea de motive ce precede budgetul general al statului domnia-sa s-a mărginit, domnilor deputaţi, a vă face o espunere de motive numai în privinţa veniturilor şi cheltuielilor statului în general, fără a intra şi în cele ce privesc pe fiecare minister îndeosebi.

Această lucrare specială s-a făcut de fiecare minister în parte, în espunerea de motive ce precede budgetul său; şi aceasta a îndemnat şi pre comisiunea dumneavoastră de a numi cîte un raportor special la budgetul fiecărui minister.

---

* Şedinţa din 7 ianuarie 1867.

Astfel lucrarea comisiunei dumneavoastră subîmpărţindu-se în şeapte raporturi deosebite, sarcina subsemnatului se mărgineşte numai întru a vă da o lămurire pre cît cu putinţă mai chiară şi mai îndestulătoare :

I. Despre veniturile statului precum ele s-au stabilit de către comisiunea dumneavoastră.

II. Despre cheltuielile statului precum ele s-au redus şi s-au fixat de către această comisiune.

Aşa fiind, am onoare a vă supune că creditele cerute de guvern pentru cheltuielile publice pe eserciţiul anului 1867 sînt în cifra de lei 150 830 363 15/40, din care lei 147 512 990 30/40 pentru cheltuielile ordinare şi lei 3 317 372 25/40 pentru § cheltuielilor neprevăzute suplimentare şi estraordinare, a cărora necesitate s-ar manifesta în cursul eserciţiului.

Aceste cheltuieli se văd acoperite cu venituri urcate la suma echivalentă de lei 150 830 363 15/40, din care lei 130 106 400 se arată ca provenind din veniturile ordinare ale ţării, iar lei 20 720 263 15/40 sînt resurse estraordinare.

În aceasta se mărginesc veniturile şi cheltuielile budgetare pe eserciţiul anului 1867, căci pentru resturile de plată din eserciţiurile închise anterioare eserciţiului pe anul 1866, provenind aceste din cheltuieli anterioare, din datoria flotantă, precum şi din datoria contractată prin cumpărarea tunului *, domnul ministru al financelor — voind a trage o linie de demarcaţiune între trecut şi prezent — a format şi a supus în deliberarea domniilor-voastre un budget separat ca corolariu la budgetul general al statului.

În acest budget care poartă titlul de *Casa de licuidare a datoriilor trecutului*, resturile de plată sus-menţionate sînt trecute în suma de lei 39 519 613 25/40, iară pentru acoperirea lor s-au alocat 9 000 000, ce se cred a se împlini în 1867 din lei 36 000 000 rămăşiţele din veniturile anilor trecuţi anteriori eserciţiului anului 1866 şi 37 276 973 lei restul din împrumutul de 18 500 000 franci contractat cu casa Oppenheim [1] şi C[ompa]nia. Iară eccedentul acestui budget în sumă de lei 6 757 359 15/40 s-a afectat spre a face parte din § de lei 20 721 963 15/40 mai sus citat, resurse estraordinare la veniturile statului pe eserciţiul anului 1867.

Asemenea în prevederea unei nouă organizaţiuni a serviciului pensiunilor, domnul ministru a scos din veniturile normale ale statului produsul din reţineri de la lefi şi pensiuni în cifră de 6 042 000 lei.

În stabilirea veniturilor normale ale statului pe anul 1867, domnul ministru ne arată că s-a povăţuit spre a le evalua cu scăderile şi adaosurile anilor precedenţi şi prin urmare afară de cażuri cu totul estraordinare şi neprevăzute aceste venituri se arată a fi pozitive. Aceste venituri sînt deja cunoscute domniilor-voastre ; ele izvoresc din resursele normale ale ţărei.

Nu este aşa şi cu resursele estraordinare, cari se cheamă în adjutor de guvern, spre a acoperi cheltuielile pe eserciţiul anului acestuia.

Comisiunea dumneavoastră se socoate datoare a vă enumera aici aceste resurse, pentru că unele din ele sînt bazate pe projecte de legi nevotate încă de Corpurile legislative şi nesancţionate de domn, şi altele sînt de natură a chema din partea domniilor-voastre o deosebită şi serioasă luare-aminte.

---

* Poate fi vorba de cumpărarea de armament efectuată prin francezul Alexis Godillot. Vezi p. 145, nota 2.

Iată aceste resurse:

a) 10 000 000 din vînzarea tutunului în regie[2] în modul și chipul prevăzut prin anume project de lege.

b) 2 774 604 valoarea obligațiunilor din împrumutul Stern [3], care sînt a reintra în tezaur în urma unei împăciuiri ce guvernul prin anume project de lege vă supune că a făcut cu bancherii, zarafii etc. din Constantinopoli, pentru reziliarea pretinsului împrumut de 150 000 000 lei turcești și care împrumut s-a declarat de nul de Camera anterioară și banii avansați acelui bancher ca rău numărați.

c) 6 757 359 lei și 15 par[ale] escedentul Casei de licuidare a datoriilor trecutului, precum subscrisul am avut onoare a vă esplica mai sus.

d) 1 192 000 lei venituri întîmplătoare.

În modul acesta s-a complectat cifra de 20 721 963 lei 15/20 resurse estraordinare spre acoperirea cheltuielilor pe eserciţiul anului 1867.

În vedere de a liniști legitima îngrijire la care dă loc procedarea de a acoperi cheltuielile ordinare și permanente ale statului prin resurse estraordinare ce nu se mai pot repeta și în anii viitori, domnul ministru al financelor recunoscînd însuși că, aceste resurse nemaiesistînd pentru anul 1868, se va prezenta de la sine un gol pentru acest an 1868, domnia-sa vă arată în espunerea sa de motive și resursele cari le are prevăzute spre acoperirea acelui gol pentru anul 1868.

Comisiunea dumneavoastră nu a socotit oportun de a se rosti asupra acestor resurse, ca unele ce privesc un budget viitor, care nu este dat în cercetarea sa.

Așadară comisiunea domniilor-voastre, mărginindu-se în cercul misiunei ce i s-a încredințat de dumneavoastră, a constatat mai înainte de toate că și între venituri — atît acele normale, cît și acele estraordinare — s-a trecut unele cari încă nu sînt bazate pe legi déjà votate și sancționate, precum și între cheltuieli, mai la toate ministerele, guvernul a făcut sporiri și scăderi, și bazate pe projecte de legi cari încă nu s-au votat și sancționat de puterile statului, spre a putea fi trecute în budgetul anului curent.

Aceasta odată constatat, comisiunea dumneavoastră mai înainte de toate a fost chemată a se întreba dacă se poate admite acest mod de procedare, adică dacă în budgetul veniturilor se pot înscrie cifre cari izvoresc numai din projecte de legi; și tot așa dacă în budgetul cheltuielilor pot figura cifre cari rezultă din creațiuni și reforme ce nu sînt încă încuviințate prin legile în ființă, și pe acel considerant, dacă numai prin budget se pot strînge instituțiuni și cheltuieli bazate pe legile esistente?

În privința acestei întrebări răspunsul și otărîrea comisiunei au fost ușoare de dat.

Considerînd dară că budgetul unei țări în principiu nu este decît autorizațiunea ce se dă guvernului pe un timp mărginit pentru strîngerea veniturilor și facerea cheltuielilor, unele și altele așezate prin legi speciale, și că prin urmare alocațiunile budgetare trebuiesc să fie în limitele și în conformitate cu rostirea acelor legi sau după *statu quo* legal.

Considerînd că multe din suprimările, reducerile și adăugirile propuse în budgetul anului 1867 se depărtează de textul legilor esistente, sau sînt întemeiate pe niște projecte cari n-au dobîndit încă forma de lege, și că cu admiterea lor în budget nu numai că s-ar deroga de la principiul așezat de constituțiune și care prescrie că nici o creațiune, nici o reformă nu se poate face decît în virtutea unei legi, care aceasta trebuie a fi votată și de Senat, și sancționată de domn; dară apoi, prin înscrierea lor în budget s-ar prejudeca şi votul Corpurilor legiuitoare asupra projectelor de legi prezentate sau cari sînt a se prezenta încă.

Considerînd că, înscriind în budget asemenea modificări din *statu quo* legal, ar fi a subordona punerea în lucrare a budgetului anului acestuia votărei şi sancţionărei deosebitelor projecte de legi prezentate de guvern, şi că o asemenea amînare a budgetului ar fi de o mare vătămare şi pentru administraţiune şi pentru ţară.

Comisiunea dumneavoastră, chiar din începutul lucrărilor sale, a primit ca normă de a nu înscrie nici la venituri, nici la cheltuieli, creaţiuni, sporiri, reducţiuni sau modificaţiuni neprevăzute de legile actuale sau contrare statului-quo legal. Prin aceasta comisiunea dumneavoastră n-a înţeles deloc a prejudeca asupra viitoarei otărîri a Corpurilor legiuitoare, în privinţa termenului punerei în lucrare a reformelor propuse prin projectele de legi prezentate de guvern şi cari sînt de natură a schimba unele din instituţiunile sau serviciile publice în vigoare.

Odată ce aceste projecte se vor preface în legi, va fi în dreptul legislatorilor de a otărî dacă aceste legiuiri vor trebui a se pune în aplicaţiune în cursul anului 1867 şi prin urmare a modifica budgetul anului acestuia, sau a se rezerva pentru eserciţiul anului 1868, şi aceasta potrivit şi cu articolul 6 din legea comptabilităţei publice.

Odată acest principiu admis, rolul meu de raportor se reduce, domnilor deputaţi, a vă relata aici cifrele ce s-au scos din budget atît la venituri, cît şi la cheltuieli.

La venituri, cifrele scoase sînt cele următoare:

4 000 000 impozitul asupra băuturilor.

2 774 604 obligaţiunile din împrumutul Stern cari s-au luat de la casa Zarifi pentru reziliarea pretinsului împrumut de 150 000 000 lei turceşti, căci pînă la o nouă otărîre legislativă, dacă este din această operaţiune a se înscrie vreo cifră în veniturile statului, apoi aceasta n-ar putea să fie decît cifra de 9 300 000 lei răspunşi casei Zarifi şi care prin votul Camerei din martiu anul espirat s-a otărît a se reîntoarce la tezaurul statului.

Iară *la sporiri* la venituri este a se înscrie cifra de 6 042 000 lei produsul din reţineri de la lefi şi pensiuni pînă la votarea nouei legi a pensiunilor.

În acest mod budgetul veniturilor pentru eserciţiul anului 1867 după cererea guvernului este de lei 150 380 363 15/40. Iară veniturile încuviinţate de comisiunea dumneavoastră sînt de lei 150 008 359 15/40.

Trecînd acum la budgetul cheltuielilor, acesta se subîmparte în modul următor:

a) Cheltuielile Ministerului de Finance propuse de guvern în cifra de lei 47 401 431 11/40; acele fixate de comisiunea dumneavoastră sînt în cifra de lei 50 347 421 11/40.

b) Cheltuielile Ministerului de Interne propuse de guvern sînt în cifra de 15 428 938 lei; acele fixate de comisiunea dumneavoastră se suie la cifra de 17 031 918 lei.

c) Cheltuielile Ministerului de Justiţie cerute de guvern sînt în cifra de 11 000 000 lei; acele determinate de comisiunea budgetară se reduc la cifra de 8 669 240 lei.

d) Cheltuielile propuse de guvern pentru Ministerul de Resbel sînt în cifra de lei 28 267 192 19/40, cifră aprobată şi de comisiunea dumneavoastră, însă cu adăogire că, din soldă şi material făcîndu-se o reducţiune de lei 446 000, această sumă s-a adăogit pe lîngă un milion cerut de guvern pentru cumpărare de arme noi sau prefacerea celor vechi după noile perfecţionări.

e) Cheltuielile Ministerului de Culte şi Instrucţiune Publică sînt în cifra de 19 000 600 lei cerută de guvern, şi urcată de comisiunea dumneavoastră la cifra de 20 000 000 lei.

f) Cheltuielile Ministerului Lucrărilor Publice cerute de guvern se suie la cifra de 24 926 000 lei. Acestea s-au redus de comisiunea dumneavoastră la 15 170 645 lei.

g) Cheltuielile Ministerului de Esterne, cerute de guvern în cifra de 1 395 209 lei, s-au redus de comisiunea budgetară la cifra de 1 180 709 lei.

h) Cheltuielile cancelariei Consiliului de Miniştri, cerute de guvern în cifra de lei 103 800, s-au scăzut de comisiunea dumneavoastră la cifra de lei 97 800.

Budgetul cheltuielilor cerute de guvern şi acel fixat de comisiunea dumneavoastră este precum urmează:

Budgetul guvernului lei 150 830 363 15/40. NB. În această sumă intră şi lei 3 317 372 25/40 § estraordinar.

Budgetul comisiunei este de 140 764 925 lei 30/40, la care trebuie a se mai adăogi § estraordinar de lei 3 317 372 25/40, făcîndu-se peste tot lei 144 082 298 15/40.

Diferenţa în minus, în favoarea sumelor votate de comisiunea budgetară, este de lei 6 748 065.

Puindu-se acum budgetul cheltuielilor cum s-a votat de comisiunea dumneavoastră în faţă cu budgetul veniturilor iarăşi cum s-a votat de comisiunea dumneavoastră, rezultă că, cheltuielile fiind de lei 144 082 298 15/40, iară veniturile de lei 150 008 359 15/40, rămîne un escedent în venituri de lei 5 926 061.

În această lucrare mărginindu-se misiunea comisiunei dumneavoastră, subsemnatul o supune aprecierei şi votului domniilor-voastre şi totodată are onoare a vă înfăţişa spre binevoitoarea luare-aminte şi projectul de legea financiară modificat în conformitate cu cele mai sus espuse.

Totodată subsemnatul vă aduce la cunoştinţă şi vă roagă ca, consecuent cu votul Adunărei Moldovei din 1860 şi care apoi s-a primit şi de către Adunarea întrunită, să proclamaţi principiul ca, pînă la promulgarea unei nouă legi a pensiunilor, a treia parte din cifrele alocate ca retribuţiune la diferiţii funcţionari ai statului de orice ramură trebuie a se socoti ca diurnă, afară de cazurile unde prin anume rubrice ale budgetului se rosteşte în special cîtăţimea acestei diurne.

Subsemnatul mai este dator a vă aduce la cunoştinţă că comisiunea budgetară s-a socotit obligată a vă înfăţişa prin un special raport cercetarea operaţiunilor prin care a trecut împrumutul de 18 500 000 franci, contractat cu casa Oppenheim şi C[ompa]nia, însărcinîndu-se domnul Grigore Balş ca raportor al acestei lucrări.

Raportori pentru budgetele speciale sînt:

Domnul Grigore Balş pentru budgetul parţial al Ministerului de Finance, al Casei de dotaţie şi al Casei de consignaţiuni.

Domnul Dimitrie Brătianu pentru budgetul Preşedenţiei Consiliului de Miniştri şi acela al Ministerului de Esterne.

Domnul N. Pîcleanu pentru Ministerul de Interne.

Domnul Andrei Prijbeanu pentru Ministerul Justiţiei.

Domnul principe Gr. Sturdza pentru Ministerul de Resbel.

Domnul Mihail Kogălniceanu pentru Ministerul Lucrărilor Publice.

Domnul A. Georgiu pentru Ministerul Cultelor şi Instrucţiunei Publice.

Raportor general al comisiunei budgetare.

Mihail Kogălniceanu

Intervenţie explicativă:

Domnule ministru, noi nu am înţeles deloc a critica cît de puţin modul de procedare pe care l-aţi adoptat pentru espunerea de motive[4]; ba din contra, comisiunea a crezut că în împregiurările actuale aţi chibzuit bine. Uzul aşa a fost că Ministerul de Finance, ca cel care are în mînă manipulaţiunea tuturor veniturilor, el trebuie să ne raporteze prin espunerea sa de motive toate împregiurările cari l-au făcut să prezinte un budget astfel întocmit; însă nu tăgăduiesc că acest mod de procedură dă loc la repetiţiuni, că fiecare minister în parte poate veni să dezvolte mai mult cele zise de domnul ministru de finance. Uzul însă a fost aşa, şi eu nu sînt deloc pentru a-l încuviinţa; din contra, opiniunea mea e că dumneavoastră bine aţi făcut.

În cît se atinge de zisele comisiunei că dumneavoastră aţi intercalat în budget cifre cari sînt întemeiate pe projecte de lege, însă nevotate, nu am nimic de zis, fiindcă dumneavoastră singuri aţi spus pentru ce le-aţi înscris, că aveţi prezintate projectele de lege şi aţi socotit că faceţi o ecuilibrare budgetului actual cu toate acele projecte de lege al căror vot încă nu este cunoscut, dară pe care aşteptîndu-l poate că v-aţi fi pus în poziţiune să nu aveţi budgete cu o oră mai înainte. În privinţa termenelor cînd au să se puie în lucrare acele legi, noi am lăsat legislatorului toată libertatea de acţiune, şi cînd ne-am întemeiat pe articolul 6 din legea comptabilităţei[5] nu am înţeles nicidecum a împedica înscrierea unor venituri legale, ci am înţeles a nu se preface budgetul în cursul anului.

Acum, în cît se atinge de împrumutul Zarifi[6], acest împrumut este neîncuviinţat de Camera trecută, împăciuirea făcută nu e încă aprobată de Cameră şi prin urmare nu am putut deloc să prejudecăm în bine o cestiune care pînă astăzi este neîncuviinţată de Cameră, şi iarăşi în aceasta nu am zis nimic decît ceea ce este; negreşit că acei cari scriu trei milioane pot să scrie şi nouă; şi dacă aţi primit trei milioane, tot e bine că aţi pus mîna şi pe dînsele.

În cît se atinge de cifra reţinerei că s-a pus şease milioane, în adevăr recunosc că este o greşală provenită din neînţelegerea oarecăror mici paragrafe cari, pe lîngă capitalul de 5 400 000 ce astăzi este provenit din reţineri, s-a socotit că ar fi spor tot după legea veche. Cifra aceasta mi s-a dat de domnul Balş şi am văzut pe urmă că e greşală.

În cît se atinge de economii, permiteţi-mi a vă spune că recunosc că noi la unele ministere am adăogat, pentru că ne-am preocupat, înainte de toate, să dăm ţărei un budget care să poată funcţiona şi să nu o lipsim printr-o esagerare de economii de nişte creaţiuni la cari ea ţine *(aplauze)*; nu am socotit de cuviinţă să mergem cu reţinerile pînă a desfiinţa subvenţiunile cuvenite stabilimentelor de binefacere; nu ne-am socotit în drept ca, după ce am luat moşiile monastireşti cari întreţineau asemenea stabilimente, precum este Mărcuţa, spitalul de la monastirea Neamţu şi altele, ca guvernul actual să poată lua acele stabilimente şi să le dea în sarcina eforiilor din Iaşi şi Bucureşti.

Nu ne-am socotit în drept să desființăm iarăși subvențiunea azilului *Elena* [7], oricare ar fi numele ce poartă, și să lăsăm 200 de copii orfani fără nici un sprijin. *(Aplauze.)*

Nu sîntem deloc îndemnați de a face o imputare guvernului decît cităm un fapt și zicem că noi nu ne-am socotit în drept a șterge subvențiunea care, după legea consiliilor județene, se cuvine a se da județelor sărace care nu pot ține sarcinele obligatorii la cari sînt supuse de către stat. *(Aplauze.)* Asemenea nu ne-am socotit în drept ca noi să punem instrucțiunea publică într-o pozițiune mai inferioară decît înainte *(aplauze)*, ci am lăsat la aprețiarea Camerei să șteargă ce va găsi de prisos.

Totdeodată, domnilor, noi ne-am ferit de a întrebuința acele sume care sînt trecute în budget ca venituri și asupra cărora Adunarea nu s-a pronunțat încă, precum este cifra de patru milioane din impozitul asupra băuturilor și cifra de aproape trei milioane din împrumutul Stern, cari s-au luat de la casa Zarifi. Iară ca sporiri comisiunea a înscris la venituri cifra de șease milioane lei din rețineri și pensiuni pînă la votarea nouei legi a pensiunilor.

„Monitor", 1867, nr. 8, p. 35, col. 3—5;
p. 36, col. 1—3.

NOTE

[1] Împrumutul Oppenheim s-a încheiat în condițiile următoare : la 15 iulie 1866 s-a votat legea pentru înstrăinarea unei părți din bunurile statului pînă la concurența sumei de 75 de milioane de lei. Întemeiat pe acest venit prezumtiv, guvernul a considerat că poate contracta un împrumut de 50 de milioane de lei în străinătate spre a face față cheltuielilor imediate. Aceasta în condițiile în care finanțele țării erau grevate de împrumutul Stern (vezi nota 3). Ion Bălăceanu, agentul țării la Paris, a fost însărcinat să negocieze; el a transmis că în condițiile existente, cînd împrumutul Stern era cotat la bursa din Londra la 60—64, se putea spera a găsi acești bani plătind o dobîndă de 13—15%, cuprinzînd dobînda propriu-zisă, comisionul, amortismentul etc. Petre Mavrogheni, ministrul de finanțe, după un conciliabul guvernamental, îl autorizează, la 31 iulie 1866, să facă împrumutul. Ion Bălăceanu, fără prea multe investigații, încheie afacerea cu Lefevre pentru 18 500 000 de franci, dar curînd constată că acesta era un simplu samsar, nedispunînd de capital, și afacerea este contramandată. Concomitent eșuează, din cauza condițiilor oneroase, și tratativele cu firma Erlanger et Co. Brusc Ion Bălăceanu anunță guvernul român că poate încheia împrumutul de 18 500 000 de franci cu 13% dobîndă și 3/4% comision cu firma Oppenheim, cerînd un răspuns silabic DA sau NU în 24 de ore. Cum domnitorul Carol se afla în vizită protocolară la Constantinopol, Petre Mavrogheni, titularul Ministerului de Finanțe, îi răspunde după 48 de ore cerîndu-i un răgaz. Ion Bălăceanu însă, văzînd că în 24 de ore n-a primit vreun răspuns, încheie împrumutul, deși între timp Carol, de la Constantinopol, telegrafiase și el recomandînd rezilierea. Agentul a replicat însă patetic că o revenire este imposibilă, el avusese procură din partea guvernului român și a o ignora ar însemna să se acopere statul de ridicol. Acest împrumut, încheiat cam pieziș și care a fost în întregime folosit doar pentru acoperirea deficitului, a dat naștere la discuții aprinse în Adunare. Mulți deputați au recomandat chiar trimiterea în judecată a grăbitului Bălăceanu.

[2] La 4 decembrie 1864 s-a dat legea pentru instituirea monopolului statului asupra cultivării și comercializării tutunului; la 3 iulie 1865 un decret modifică această lege în sensul că monopolul se exercita doar la vînzare. La 27 ianuarie 1867 monopolul se desființează. În sfîrșit, la 31 mai 1868 s-a publicat legea asupra tutunului, care instituia taxa de 50 bani/oca la vînzare (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 437 și urm.).

[3] Împrumutul Stern s-a contractat la 22 august 1864 de Ludovic Steege cu Banca imperială otomană și frații Stern (bancherul Zarifi făcînd oficiul de intermediere). El a fost reclamat de necesitatea despăgubirii mănăstirilor închinate, dotarea armatei și acoperirea deficitului bugetar. Pentru suma de 718 548 de lire sterline (48 142 676 de lei) statul român plătea o dobîndă de 9%, plus comision, plus bonificație pentru riscuri de 24 605 lire sterline; anuitățile s-au ridicat, în cei 22 de ani și jumătate, la 84 440 de lire sterline. La suma împrumutată s-au plătit 46 533 586 de lire sterline. În acest răstimp statul român și-a ipotecat pentru garanție

vămile (vezi amănunte la Gh. M. Dobrovici, *Istoricul datoriei publice a României*, Bucureşti, 1913, p. 114 şi urm.).

Problema obţinerii unor împrumuturi în exterior avea să fie subiect de permanentă îngrijorare pentru administraţia Cuza. După contractarea împrumutului Stern, în anul următor, Ion Alecsandri, agentul României la Paris, intra în tratative cu bancherul parizian Lefevre pentru obţinerea unui nou împrumut, de 2 700 000 de lire sterline, de la London and County Bank. Această instituţie urma să răscumpere împrumutul Stern cu 7% dobîndă şi curs de emisiune pe piaţa londoneză 72% (deci la o cota inferioară împrumutului Stern, care se ridica atunci la 72—75%); plăţile urmau să se facă în rate trimestriale contra bonuri de tezaur. Statul român trebuia să-şi ipotecheze vămile (rangul II, căci prima oară fuseseră ipotecate pentru împrumutul Stern) şi alte venituri, la alegere, libere însă de orice sarcină.

Lefevre făcea presiuni ca guvernul român să încheie cît mai repede împrumutul, cerînd stăruitor păstrarea desăvîrşită a secretului, în special faţă de Stern, creditorul din 1864, neonorat încă. Totodată motiva condiţiile oneroase ale contractului prin solicitările masive de credit pe piaţa Londrei, unde taxa de scont se ridicase numai în cinci zile cu 2% (vezi amănunte în Arhiva Cuza, B.A.R., IX, f. 384, 386—388, 401—402, 416—419).

Am amintit aici de condiţiile anevoioase în care statul român era silit să împrumute bani pentru că pe de o parte ele explică dificultăţile economice ale administraţiei în această epocă — s-a avansat chiar ideea că principele Cuza a căzut din cauza împrumuturilor —, iar pe de altă parte vădesc o credulitate şi o lipsă de rutină financiară observate cu stupoare de specialiştii de mai tîrziu (Gh. M. Dobrovici, Victor Slăvescu ş.a.). Aşa de pildă Lefevre, deşi se dovedise un samsar oarecare, este folosit timp de doi ani de emisarii români ca intermediar pentru contractarea împrumuturilor, convinşi fiind că acesta aspiră, inocent, doar la obţinerea concesiunii drumului de fier Bucureşti—Brăila.

[4] Ministrul de finanţe, Petre Mavrogheni, ridicase obiecţii în legătură cu imputarea nedreaptă ce i s-a făcut de a fi prezentat o situaţie generală a bugetului fără expuneri de motive pentru fiecare departament, deşi aceasta era o practică curentă, menită a evita detaliile şi a face expozeul mai clar. Era nemulţumit apoi că au fost lăsate deoparte cifrele cuprinse în diferite proiecte de lege, nevotate încă de Cameră, însă depuse de guvern la timp pe biroul ei. Mavrogheni susţinea că după votarea acestor proiecte părţile de buget ce le cuprindeau urmau să fie incluse în bugetul general. În fine, cerea să fie menţionat împrumutul Stern—Zarifi.

[5] Legea contabilităţii generale a statului din 5 decembrie 1864, articolul 6: „După cererea guvernului şi prin un vot al Adunării bugetul se va putea rectifica în cursul anului în părţile care nu s-ar putea aplica" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 190).

[6] Vezi mai sus, nota 3.

[7] Azilul „Elena Doamna" a fost înfiinţat prin decretul din 18 iulie 1862. La 8 februarie 1865 a fost trecut sub administraţia generală a Eforiei spitalelor civile din Bucureşti (vezi *Note şi documente relative la Azilul Elena Doamna de copile orfane*, în I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 2 077—2 094).

Discurs în apărarea realizărilor din timpul domniei lui Al. I. Cuza. Polemică cu Manolache Costache Iepureanu *

Speram mai înainte de toate că onor. domn Boerescu, care cere închiderea discuţiunei [1], în cestiunea aceasta nu va insista a se închide discuţiunea; speram din contra că domnia-sa va stărui ca discuţiunea să meargă înainte, căci, domnilor, cînd aţi văzut la tribună pe mentorul fostului domn Alexandru Ioan în materii financiare, pe penultimul preşedinte al Camerii izvorîte din Statutul de la 2 mai, osîndind cei şeapte ani în cari domnia-sa pînă în ultimele momente a esercitat un rol atît de mare cînd public, cînd ocult; căci v-a spus singur că a prezidat cînd consilii, cînd Adunări, şi că a dat memoriuri şi nu numai de acele pe cari domnia-sa le citează, dară şi altele care se vor cita de alţii. Nu credeam că domnul Boerescu va veni şi va cere închiderea discuţiunii.

---

* Şedinţele din 9 şi 10 ianuarie 1867.

Nu, domnilor, nu credeți că dacă astăzi vin și cer libertatea discuțiunii voi ca să aprind flacăra care s-a aprins de domnul Iepureanu. Nu, domnilor, eu găsesc că în împrejurările actuale nu se cuvine să ne uităm la trecut și să-l criticăm, pentru că el a căzut în ziua de 11 februariu; acel trecut va fi judecat de istorie dacă bine a căzut sau rău a căzut. Dară nu era un act politic de a critica șirul acela de acte ale acelui trecut la care aș putea dovedi că cea mai mare parte a luat domnia-sa domnul Iepureanu, de a critica tocmai acela care din început, în domnia lui Alexandru Ioan, își bătea joc chiar de cuvîntul de parlament. *(Aplauze.)*

Domnilor, dacă n-ar fi între onor. domn Iepureanu și între mine o cestiune personală ridicată prin cuvintele puțin parlamentare cu care domnia-lui a sprijinit nedreapta escludere a mea din Constituantă[2] în două rînduri ...

D. președinte: Nu sînteți la cestiune.

Cum, domnilor, nu sînt la cestiune? Dară oare de patru ore s-a vorbit în cestiune sau s-a făcut procesul lui Alexandru Ioan, și nu voiți chiar acel lovit de dînsul să-l apere ... ?[3]

O voce: Nu ne pasă.

Pasă țărei, pasă istoriei. Cu acestea fiți liniștiți, nu voi veni să fac procesul lui 2 mai, precum nu socot că se cuvine să fac procesul lui 11 februariu; voi veni numai să rectific cu dumneavoastră împreună cîteva fapte, cîteva erori financiare, și vă dovedesc de unde a provenit acel rău pe care domnia-lui îl atribuie regimului de aramă, pe cînd el este să se atribuie cu drept cuvînt numai unui singur om, care voiește, care pretinde a face parte din regimul de argint, și care a consiliat cel dintîi și cel din urmă pe Alexandru Ioan ca să treacă la regimul de aramă. Iată pentru ce cer ca să se continue discuțiunea.

În ședința din 10 ianuarie:

Domnilor deputați, cînd, mulțumită scrisorii alteței-sale serenisime domnitorul României Carol I către primul său ministru de a se lăsa libere elecțiunile, țara a ales în libertate de acțiune plină și întreagă pe aceia în a căror mîni socotea că poate încredința mai bine apărarea intereselor țărei și interesele locale, sînt încredințat că țara și corpul alegătorilor întreg și în special nu ne-a dat misiunea pentru ca să venim aici, precum a zis foarte bine principele D. Ghica, să ne aruncăm incriminări, și mai ales incriminări generale și nespecificate, cari, căzînd pe toată lumea, nu cad pe nimeni; ne-a trimis, domnilor, ca să venim să facem trebile țărei, și a face trebile țărei este a consolida regimul actual, a consolida tronul lui Carol I[4]. *(Aplauze.)*

Domnilor, asupra actului din 2 mai, asupra actului din 11 februariu pot să fie deosebite opiniuni. Actul din 2 mai a avut biruitori și biruiți, și actul din 11 februariu a avut asemenea biruitori și biruiți. A aduce acum la bara Adunării și a țărei aceste două acte este a reînnoi lupta între biruitorii de ieri și biruitorii de astăzi și între biruiții de ieri.

Ei bine, domnilor, socotiți dumneavoastră că cu acest fel de procedare vom împăca partidele?

Împăcarea partidelor este împăcarea țărei, este întemeierea ordinii, este stabilitatea care e cel dintîi bun al țărei, precum a zis onor. domn D. Ghica, cu ale cărui concluziuni mă unesc în deplinătate și cu mulțumire de inimă. Nu, domnilor, nu putem împăca partidele cu chipul acesta, căci atacul aduce apărare, și apărarea provoacă din nou atacul. Așadară, cu părere de rău am văzut ieri cele zise de onor. domn Iepureanu. Dacă procesul făcut regimului convenţional şi regimului Statutului, adică celor şeapte ani ai domniei lui Cuza vodă, dacă procesul acesta făcut mai cu deosebire lui Cuza, căci vă aduceţi aminte, cînd s-a zis : un om a decretat legea şi eu am răspuns : da, domnul Iepureanu a zis : Cuza[5]. Ei bine, dacă acest proces, deşi n-ar fi fost bine, nici potrivit de a se face aici de nici un deputat, dacă cel puţin s-ar fi făcut de oameni cari n-au jucat nici un rol în timpul domniei lui Cuza, de nişte deputaţi juni cari nemulţumiţi de trecut vin cu programa vieţei lor politice viitoare, dacă s-ar fi făcut de nişte oameni cari au fost necontenit victima acelui regim şi a domniei lui Cuza, precum de esemplu domnul N. Ionescu [6], care a fost atunci persecutat, o mărturisesc, ei bine, aş fi înţeles ; nu înţeleg însă acest proces făcut de onor. domn Manolache Costache, ministrul Veniamin[7] *(ilaritate)*, ministrul model al domnului Cuza. *(Aplauze.)* Şi aci fac apel la fiecare ministru din dreapta şi din stînga, dacă în conversaţiunile ce au avut cu căzutul domn pînă la începutul anului 1866 nu vedeau pe domnul Iepureanu ca copilul de predilecţiune, ca ministru model, ca mentorul guvernamental al domnului Cuza. *(Aplauze.)* Domnia-lui însuşi v-a spus, domnilor, că la finitul anului 1865 a dat un memoriu lui vodă Cuza ; domnia-sa a dat mai multe memoriuri şi regretez că hîrtiele domnului Cuza nu sînt la iveală, căci s-ar găsi memoriuri de mai multe feluri. Dară înfăţişarea unui memoriu de către o persoană care nu era ministru ce însemnează? O mare intimitate. Nici un altul din miniştrii lui Cuza, după ce a ieşit de la putere, n-a mai stat în relaţiune de intimitate politică cu domnitorul, căci prin aceasta ar fi întemeiat un ministeriu ocult pe lîngă cel cunoscut de ţară, încît pentru mine, şi cînd zic pentru mine zic şi pentru toţi miniştrii, cînd am încetat de a fi ministru, nu m-am socotit în drept a mai da consilie domnitorului, căci cine dă consiliu trebuie să ia şi responsabilitatea, şi un ministru ocult nu este responsabil, ci numai acela care vine şi se pune pe bancele acestea, de multe ori nu de roze, au de dafini, ci de spini, şi acesta numai trebuie să dea consilie. Domnilor, să-mi iertaţi o frasă care a redicat multă vorbă, o critică chiar, să-mi iertaţi frasa zisă la începutul domniei lui Cuza de onor. domn C. A. Rosetti, trimis ca deputat din partea Ţărei Româneşti să aducă alesului Moldovei coroana României. A zis atunci domnia-sa , printr-o depeşă telegrafică : domnitorul nostru este sublim. Mai tîrziu, acele cuvinte mult s-au criticat şi s-a zis că domnul Rosetti a scris ca poet, iară nu ca om pozitiv şi cunoscător.

După şeapte ani de domnie, permiteţi-mi a veni şi eu, peste un an de la căderea lui Cuza, să vă zic un cuvînt, şi acel cuvînt trebuie să aibă oarecare greutate, căci eu, domnilor, am căzut cu un an înaintea căderei domnului Cuza şi de atunci pînă acum nu am mai avut onoarea să-l văd decît o singură dată, şi prin urmare un cuvînt spus de un ministru căzut aşa de rău cum am căzut eu nu poate fi o linguşire postumă cînd domnul Rosetti a zis : domnul nostru este sublim, iară în întîiele zile ale alegerei domnului Cuza care atunci era copaciul tînăr, era ca un copil, ca un tînăr cu bune intenţiuni, şi cînd acel domn s-a hotărît să-şi formeze întîiul minister s-a adresat la acela care, ori prin meritele sale ori ajutat de alţii, reprezenta atunci căimăcămia glorioasă a Moldovei, care a susţinut sus şi tare drapelul naţiunii, pe domnul Panu, şi iarăşi cînd zic domnul Panu să nu credeţi că aceasta este o laudă tîrzie în gura mea adusă acestui bărbat ; a chemat zic pe domnul Panu la putere şi acesta [sic !] care a împedicat prin toate chipurile pezişe formarea ministeriului Panu a fost acela care i-a succedat, onor. domn Iepureanu.

Cin[e] şease luni pe urmă a provocat planul Comisiunii centrale pentru măsura tocmai extraconstituţională, pentru secularizarea făcută fără lege a monastirilor chinoviale din Moldova, pentru vînzarea averilor mişcătoare a acelor monastiri, foarte mari, mai ales a monastirei Neamţului?

Tot domnul M. Iepureanu. *(Rîsete, aplauze.)*

Aci am un martor din Comisiunea centrală, căci aci în Adunare nu esistă decît unul singur, şi acestui martur stimat şi onorat de toate partidele nu-i va contesta nimeni mărturisirea sa. Acest martur, domnilor, este domnul Ştefan Golescu, fostul vicepreşedinte al acelei comisiuni. S-a convocat Camera în a doua sesiune; amicii conservatori ai domnului M. Iepureanu a făcut propunerea ca să-l dea în judecată şi numai după propunerea acelora care nu erau de opiniunile domniei-sale şi care în urmă au fost cei mai loviţi de mîna domniei-sale, domnul Jora şi eu l-am scăpat cu un singur blam.

Domnul M. Iepureanu a venit în Ţara Românească, a fost preşedinte de cabinet în Ţara Românească, şi domnul Costaforu a zis deunăzi că a avut onoare să fie coleg cu domnia-sa numai la nenorociri, prin urmare las tot pe domnul Costaforu să vă spună mai departe *(ilaritate)*; să nu socotiţi, domnilor, că fac personalităţi; din contra, fac simpla, adevărata şi sînta istorie a acelui timp.

Cînd trebile ţărei vor fi sfîrşite, voi avea onoarea a plăti două poliţe ce onor. domn Iepureanu a avut bunătate a trage asupra mea în fosta Constituantă[8]. Astăzi, domnia-sa e simplu deputat ca mine şi de aceea nu voi să-i plătesc decît cînd domnia-sa va fi la putere, iară nu astăzi cînd e căzut, şi după cîte se arată trebuie să vie domnia-sa la putere *(aplauze, rîsete)*, căci domnul Ionescu a zis că domnul M. Iepureanu, cu ocaziunea discursului său de ieri, a făcut două lucruri deodată : pe de o parte a făcut un testament politic, iară pe de alta a făcut un discurs ministru. Însă amîndouă aceste acte ale domnului Iepureanu nu sînt complet făcute, nici discursul ministru, nici testamentul politic; căci, cînd cineva face testamentul său politic, lasă cuiva averea sa, şi domnia-sa în testamentul său politic nu a pus nicidecum averea sa şi nu a arătat ce lăsa succesorilor săi. Ca discurs ministru, domnia-sa nu a făcut alt decît a combate ceea ce s-a făcut şi prin urmare a zice : voi distruge tot ce s-a făcut pînă acum, voi distruge legea comunală, voi distruge consiliele judeţeane, am să aduc lucrurile la epoca de aur, la Regulament. Şi mă mir cum domnia-sa nu a propus să meargă mai departe, şi în privinţa aceasta l-aş ruga să primească un model, să ia colecţiunea monumentelor istorice a onorab[ilului] domn Papiu, în care va găsi un budget[9] dat de mine în original, din 1773, din care va vedea că toate cheltuielele Moldovei se ridicau atunci la cifra de 700 000 lei — n-ajungea nici la milion — şi acei 700 000 lei se întrebuinţau la plata cămării domnului, la plata grajdului domnesc, a beciurilor şi la bacşişurile date paşilor din Sarhan *(aplauze, rîsete)*; iară ţara, domnilor, trebuia pe urmă, prin ciobote şi prin alte peşcheşuri, să plătească prefecţii şi pe cei[l]alţi funcţionari; cît pentru şosele, poduri şi celelalte, nu era nimic de acestea. Mă mir cum domnia-sa nu a citit acel budget, căci ce e mai frumos decît un budget de 700 000 lei şi să scape de orice alte cheltuieli?

Aceste o dată zise, să nu credeţi, domnilor, că voi a apăra regimul trecut, pentru că acel regim este al tutulor cari am avut onoare să fim miniştri.

Dacă domnul Iepureanu ar fi venit şi ar fi adus actul cutare sau cutare, cum se va face mîne, poimîne cînd vor veni socotelele visteriei, atunci aş fi înţeles. Dară, cînd domnia-lui vine şi atacă ministerele acestor şeapte ani, nu e drept, fiindcă domnia-lui în acei şeapte ani a fost duoi ani ministru public şi cinci ani ministru ocult. Numai în epoca de aramă, cum zice domnia-sa, cînd eram eu la minister, nu-i permiteam a fi ministru ocult; domnul Iepureanu tot se cam amesteca prin postă, pe la Bîrlad, prin cancelarii şi prin tribunale, însă prin Bucureşti şi pe la palat nu prea punea piciorul. Dreptate are dară domnul Iepureanu să numească acel regim de aramă.

Acum, domnilor, nu voi vorbi de Statut, căci cînd voi vorbi de Statut trebuie să vorbesc de 2 mai, şi pentru unii cînd aş vorbi de 2 mai ar fi ca cum aş vorbi dracului de agheasmă. *(Rîsete.)*

Domnul Iepureanu a zis că Convenţiunea a adus împrumuturile. Ei bine, domnilor, iată aci averea domniei-sale în testamentul său politic, căci cel dintîi împrumut al ţărei, împrumutul Bordelais, s-a făcut de domnia-sa şi cu ocaziunea acestui împrumut s-au dat trei, patru mii de galbeni din tezaurul Ţărei Româneşti, cari bani pînă acum nu s-au mai înapoiat şi de cari sper că va veni timpul odată să luăm socoteala.

S-a mai vorbit de legea comptabilităţii că s-a modificat[10]. Aşa este, recunosc şi eu că rău s-a făcut şi regret şi eu că s-a schimbat legea votată de Adunare, cari era foarte bună, căci era o lege care asigura financele ţărei. Dară şi aci erau idei oculte inspirate de la început şi rămase în mintea domnitorului, şi ştiţi că copiii păstrează impresiunile din copilărie: era regulamentul financiar promulgat în ţară de domnul Iepureanu, încă din anul 1860, cu care domnitorul s-a obişnuit a lucra pînă la 1865. Ei bine, acel regulament financiar a introdus în ţară teoria creditelor suplimentare şi estraordinare nemărginite şi veţi vedea pe unii din miniştri ce întrebuinţare a făcut cu acest regulament adus de domnia-sa în Ţara Românească. Diferinţa între regulamentul financiar al domnului Iepureanu şi modificările aduse legei comptabilităţii este că prin modificările făcute legii se dedea facultate miniştrilor de a mai spori acele credite încă cu a treia parte, pe cînd prin regulamentul financiar acea facultate era ilimitată. Aşadară, vedeţi că domnia-sa nu este drept, fiindcă nu-şi face şi partea domniei-sale. Nenorocirea cea mare a Statu[tu]lui este că nu a prefăcut acele legi financiare, că nu a schimbat sistema percepţiunii, ci a păstrat pe cea iubită de domnul Iepureanu, care face că o a treia parte din societate nu plăteşte nimic şi care a făcut ca statul să aibă astăzi 30 milioane rămăşiţe.

Nu înţeleg cum domnul Manolache Costache vine şi acuză sistema convenţională întreagă. Aş fi înţeles să vie să acuze pe Kogălniceanu, pe Bălănescu, pe Orbescu etc., iară nu sistema întreagă, căci atunci se acuză şi pe domnia-sa, care a jucat întotdeauna un rol foarte mare.

Îmi pare rău că atingeţi şi pe 11 februariu. 11 februariu este un fapt istoric, un act mare, o revoluţiune; cum s-a făcut, nu trebuie să spunem azi, nu a ajuns timpul ca să se critice; el se va critica cînd îşi va împlini promisiunile. *(Murmure.)* [11]

D. Manolache Costache[12]*:* A mai zis că din lipsa de bani armata a luat parte la revoluţiunea din 11 fevruariu...

Voci: Nu s-a zis aceasta.

D. Manolache Costache: Eu am zis numai atît: că n-a răsturnat pe Cuza oamenii de la 11 februariu, ci finaneele, şi că căderea lui Cuza nu o atribui decît stărei financiare care era pregătită de Statut; că vermile din Statut era surpător nu numai libertăţilor publice, dară însuşi tronului lui Cuza.

Am mai citat şi acest fapt: că visteria era încungiurată de mare mulţime de oameni pe toată ziua care îşi cereau lefuri, pensiuni, mandate, şi eram chiar la visterie cînd veniseră la ministru între o mulţime alţii şi patru oficeri ai școalei militare, cari cereau lefurile și ministrul fugea de la o masă la alta ca să scape de dînșii.

Vă fac o singură întrebare și reproducțiunile stenografice sînt aci ca să dovedească cine din noi este azi în eroare ...

D. Grig. Lahovari: Dacă ar fi zis domnul Iepureanu asemeni cuvinte, am fi protestat noi.
D. C. A. Rosetti: Am luat chiar eu note și nu s-a zis așa.

Iată cum mi s-a spus că s-a zis : că una din cauzele pentru cari oficerii au luat parte la 11 februariu era și lipsa de bani. *(Protestări energice.)*

Eu dară acum întreb pe domnul Iepureanu și ceea ce va răspunde domnia-sa va fi un adevăr pentru mine și voi rămîne mulțumit ...

Voci: Nu s-a zis, protestăm.

Vă rog, domnule președinte, să faceți ca să nu fiu întrerupt și să permiteți a-mi răspunde numai domnul Iepureanu, fiindcă numai pe domnia-lui îl rog să-mi spuie, iară nu pe domnii cari mă întrerup.

D. președinte: Domnilor, ca să se termine acest conflict, vă voi da citire procesului-verbal. Domnul Georgiu este rugat a citi cuvintele domnului Iepureanu din procesul-verbal.
D. N. Ionescu: Domnule președinte, nu este nici un precedent în Adunare ca în mijlocul unui discurs să se citească procesul-verbal, ci trebuie ca oratorul să urmeze.
D. președinte: Binevoiți, domnule Kogălniceanu, a urma.

De îndată ce onorab[ilul] domn Iepureanu afirmă că nu a zis aceste cuvinte, eu primesc afirmațiunea domniei-sale de un adevăr și prin urmare nu merg mai departe ...

D. M. Costache: Nu numai că nu le-am zis, dară nici nu am putut a le cugeta. Să fie bine înscris și aceasta în procesele-verbale.

Onorabilul domn Iepureanu a sprijinit — și aci sînt de acord cu domnia-sa — cum că un stat și un domnitor poate mai lesne cădea prin lipsă de bani decît prin orice altă cauză. Aci are toată dreptatea și, dacă aș voi să mă pun acum pe tărîmul acela pe care se pune domnia-lui, l-aș întreba pentru ce guvernul precedent nu a căzut prin o criză financiară? Dară nu e treaba mea aceasta. Treaba mea este ca să protestez în contra alegațiunii domniei-sale că sînt 300 milioane datorii lăsate de regimul trecut. Mă înscriu în contra acestei cifre neîntemeiate și, precum domnia-sa a citit budgetul domnului Steege, asemenea să-mi fie și mie permis a citi budgetul onorabilului ministru de finance actual.

Mai întîi o mică rectificare. Domnia-sa a zis că budgetul anului 1864 se urca la 200 milioane. Așa este. Și budgetul anului acestuia cuprinde mai tot atîtea milioane, cu singura deosebire a oarecăror distribuțiuni deosebite. În anul 1864 nu s-a făcut Casa de licuidațiune[13] pe care a făcut-o ministerul actual, și bine a făcut. Acolo rămășițele de datorii era puse în cheltuielile budgetului general, precum și cheltuielile acelei case era puse în cheltuielile budgetului general, prin urmare era puse acele 28 milioane, pe cari domnia-lui negreșit le cunoaște că au fost rămășițe ale regimului trecut, rămășițele ale regimului convențional, iară nu ale Statutului. Tot așa e și astăzi, 150 milioane sînt veniturile și cu cele 36 milioane de la Casa de licuidațiune fac 186 milioane. 150 milioane sînt cheltuielile, și cu plata datoriei flotante 30 milioane fac 180 milioane. Dară nu e aceasta cestiunea, ci e de a se vedea ce s-a cheltuit în anul 1864, pe care domnia-lui îl atacă așa de aspru. Onor. domn Strat a fost publicat atunci un raport prin care se zicea că cifrele acele ale veniturilor era fictive, precum se încearcă și astăzi unii a zice că cifrele de acum arătate de onor. domn ministru de finance actual sînt fictive. Ei bine, după retragerea domnului Steege, după retragerea domnului Strat, un ministru de finance căruia negreşit că nu i-a plăcut să laude administraţiunea domnului Steege, ministru al Stat[ut]ului, a publicat închierea eserciţiului în „Monitor", din care rezultă că nu s-a cheltuit în anul 1864 decît veniturile anului aceluia de 150 milioane, iară nu de 200 milioane. Aceasta, domnilor, se va cerceta şi se va vedea că în 1864 nu s-a cheltuit mai mult decît veniturile ţărei. La 1865 s-a întîmplat cel întîi gol, a fost golul de 17 milioane, care s-a făcut în venitul statului prin afectarea valoarei clăcii locuitorilor de pe moşiele statului, cari s-au pus cà ajutor la fondul Casei de licuidaţiune. Producîndu-se acest gol, a trebuit dară să se caute resurse, şi atunci nesporindu-se nici o dare, căci statul nu a sporit nici o dare, afară numai de darea pe tutun, care s-a pus în lucrare în anul 1865, după retragerea domnului Steege, s-a luat din împrumutul Stern[14] 17 milioane, iară ceilalţi bani au rămas intacţi.

Acum, după ce am zis acestea, aş întreba : pe ce domnul Iepureanu se întemeiază a zice că a lăsat regimul trecut 300 milioane datorii?

Se întemeiază pe cifra de 28 000 372 lei, la datoria publică, care se arată de domnul ministru financelor actual la pagina 6. Aceasta e anuitate, prin urmare capitalul se zice că e de 280 milioane.

Să vedem din ce se compune această anuitate.

Întîi este darea către Sublima Poartă. Negreşit că această dare nu e copilul Statutului. Aşa mi se pare, şi nici s-a mai sporit de Statut.

Se mai pune pe urmă 2 000 129, dobînzi şi fond de amortisment a datoriei pentru emancipaţi. Mi se pare că şi această datorie nu e un copil al Statutului.

Se mai pune pe urmă anuitatea împrumutului Stern de lei 61 372 000, comision, cheltuieli de schimb şi de transport. Da, acesta e un copil al Statutului şi în curînd poate îl vom compara cu alţi copii. *(Rîsete.)*

Se mai pune anuitatea împrumutului de franci 34 357 000, valoare nominală sau 18 500 000 valoare reală, pentru contractarea de acum a domnului Bălăceanu [15], care negreşit că nu a fost nici ministru, nici agent al Statutului.

Se mai pune datoria împrumutului naţional de 30 milioane din timpul locotenenţei princiare, care negreşit că nu o putem pune în sarcina Statutului.

Se mai pune fondul de 50 000 lei, spre plata bonurilor comisiunii de licuidare, pentru productele date oştirilor streine ; negreşit că şi aceasta nu poate fi pusă în sarcina Statutului, căci în timpul Statutului nu am avut oştiri streine.

Se mai pune procentul datoriei flotante în cifra de 500 000 lei. Acesta e dat încă din timpul lui Barbu Catargiu, pentru mandate de tezaur ; fiecare guvern se servă cu asemenea mandate, şi chiar guvernul actual, şi prin urmare nici aceasta nu provine de la Statut.

Se mai pune pe urmă renta de 500 lei către spitalul din Chişineu, care iară nu e al Statutului.

Se mai pun nişte datorii către spitalul de la Nijna, fiică a Regulamentului.

Se mai pune fondurile alocate pentru strîngerea capitalului datoriei către Biserica Domnească din Peatra ; tot datorii de mai nainte.

Se mai pune subvenţia către casa St. Spiridon[16] etc., şi încă pe urmă cifra hotărîtă a se da din casa statului sub titlu de subvenţiune pentru plata pensiunelor, rentelor viagere, sumă de cinci milioane.

Negreșit, domnilor, că nici această sumă de 5 milioane nu e copilul Statutului. Această sumă în mare parte e copilul întîi născut și favorit al onor. domn Iepureanu, căci domnia-sa e care, și în Țara Românească și în Moldova, după cum însuși a declarat-o, a început a spori lefile, a schimba funcționarii, a introduce în fine sistema aceea fatală, mai ales dincoace de Milcov, după care cestiunea pensiunilor a devenit o plagă socială, a făcut din o clasă de oameni cari putea încă să serve, a făcut, cum a zis principele Ghica, o mulțime de proletari. Pentru a vă convinge de aceasta, domnilor, n-aveți decît să comparați cifra de pensiuni cari se dă dincolo de Milcov cu aceea care se dă dincoace de Milcov. Ei bine, această din urmă sumă nu este copilul Statutului, e al regimului întreg, la care a luat cea mai mare parte onor. domn Iepureanu.

Acestea odată zise, mă întorc la început, și nu voi mai vorbi de domnul Iepureanu.

Domnilor, cînd onorata Adunare a numit comisiunea budgetară, n-a fost preocupată decît de o idee, a da țării cît se poate mai curînd un budget, căci de cîte ori nu s-a dat la timp un budget minist[e]rului nu s-a dat budget țărei; de cîte ori s-a refuzat budgetul, de atîtea ori țara a suferit, nu ministerul. Prin urmare, Adunarea, preocupată de această idee de a da țărei cît mai curînd un budget, a numit o comisiune compusă de oameni la ale cărora precedente politice Adunarea nu s-a uitat și între cari m-a numit și pe mine.

Nu cred, domnilor, că eu, care am avut cele mai multe voturi, am demeritat de acele voturi, și cînd comisiunea budgetară m-a numit raportor am rugat-o să nu pretinză de la mine a face în raport aprețiațiuni, nici politice, nici financiare, pentru că, de ar fi fost să intru în aprețiațiuni politice, aș fi întîrziat lucrarea; și în aprețiațiuni financiare nu puteam să intru, fiindcă eram grăbiți, ne aflam la finele anului.

Așadară, comisiunea budgetară a răspuns la așteptarea dumneavoastră, înfățișîndu-vă budgetele în termenul cel mai scurt.

Comisiunea budgetară lasă ilustrațiunilor financiare să-și arate planurile lor cu ocaziunea budgetului pe anul 1868. În aceasta iau de martor raportul comisiunei budgetare, la care a aderat și guvernul și însuși onor. domn Iepureanu.

Așa fiind, odată ce am rectificat cîteva cifre și am arătat părerea de rău de a vedea pe domnul Iepureanu, care a jucat cel mai mare rol în guvernul trecut, că vine să-l critice, mă mărginesc aci și vă rog să pășim la votarea budgetelor. Pe acest tărîm să nu facem cestiuni personale; nu socotesc, domnilor, că acel care vine astăzi și face proces trecutului servește la consolidarea regimului actual; nu socotesc că un asemenea om este al viitorului. Și numai acel om [care] va vorbi ca principele D. Ghica: să lăsăm trecutul, nu să-l iertăm, dară să cercetăm la timpul său partea ce a jucat fiecare, numai un asemenea om e în adevăr omul viitorului. Astăzi, domnilor, misiunea noastră e să ne uităm înainte, nu înapoi, căci, dacă e să ne uităm înapoi, atunci, pe lîngă figura lui Ovidiu, veacul de aur, de argint, de aramă și prin urmare și de fer, aș putea să arăt și eu imaginea ce am găsit în proorocul Ezechia prin care ni se arată visul unui împărat, lui Artaxe[r]xe sau Assuerus[17], nu știu bine, care a văzut în vis un colos mare cu capul de aur, cu mijlocul de argint, cu gleznele de aramă și picioarele de lut, și apoi s-a arătat în mijlocul orizontelui un mic punct care apropiindu-se din ce în ce s-a făcut un munte mare și a sfărîmat colosul. Să ne gîndim la aceasta și să nu facem ca domnul Iepureanu, să nu mergem de la aur la argint, de la argint la aramă şi de la aramă la fer sau la lut; ci să vedem, ca domnul Ionescu, veacul de aur înaintea noastră.

Statutul primeşte osînda din gura domnului Iepureanu: veacul de aramă, îi zice; însă fie domnia-sa bine încredinţat că la facerea acestui veac de aramă a contribuit şi domnia-sa.

Astăzi dară, domnilor, socotesc că n-am făcut alta decît a mă apăra; a apăra în persoana mea un regim la care mulţi din noi cari sîntem aici am luat parte; a apăra un domnitor care a căzut, care nici că mai gîndeşte alt decît a se socoti căzut.

Vă rog dară, domnilor, încă o dată, să ne ocupăm de budgete, şi acum cînd ne ocupăm de budgete, ca raportator general, vin a vă ruga să nu admiteţi teoria domnului Iepureanu, care zice că nu trebuie în budgete să vă povăţuiţi de principiul comisiunei, că nu trebuie să se înscrie cheltuieli, venituri, ştergeri neprescrise de legile esistente; aceasta, domnilor, e dezorganizare. În timpul de mai nainte cînd nu era Senat, cînd era numai Camera, cînd era lupte de partide, Camera, fiind atotputinte, putea să voteze servicii şi să şteargă; astăzi însă cînd avem o constituţiune care zice că nici un serviciu înfiinţat prin o lege nu se poate şterge decît tot prin lege, a sprijini teoria contrarie e a ridica temelia stabilităţei pe care domnia-voastră o voiţi cu toţii; e a fi revoluţionari; şi atunci iară vom veni la o cestiune de majoritate, la o cestiune de influenţă a miniştrilor, şi de aceasta cată să ne ferim, căci aci e răul trecutului, ca prin budget să se schimbe legile, să se desfiinţeze posturile şi necontenit să se scază sau să se mărească lefile.

Ei bine, destul cu aceasta şi cred că atunci cînd vin eu şi zic destul, socotesc că acest cuvînt în gura mea zice mult. Să păstrăm drepturile Senatului, Senatul are dreptul să zică cuvîntul său, în şcoale, în lucrările publice, în administraţiune, în finance, afară de budget, care nu trebuie să fie decît legea legilor.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 10, p. 48, col. 2—3; nr. 11, p. 50, col. 5 — p. 51, col. 5.

NOTE

[1] Discuţia se purta pe marginea proiectului de buget unde K. fusese raportor general. În cuvîntul său, Manolache Costache, pe care îl vizează K., făcuse „o revistă retrospectivă a dezvoltării financiare a ţării". El arătase că se pot deosebi trei epoci financiare: prima, cea regulamentară, înregistrase un deficit de 22 de milioane de lei. Epoca următoare, a Convenţiunii, păstrase acelaşi deficit; oricum însă cele două perioade puteau fi denumite de aur şi de argint, în comparaţie cu cea de aramă a Statutului dezvoltător. În derîdere o asemuise pe aceasta unui „imperiu egalitaro-democratico-raţional". Se grăbise apoi să precizeze că nu-l va critica pe Cuza, căci ar fi necuviincios din partea lui, după ce l-a apărat timp de cinci ani în Adunările din Ţara Românească şi Moldova. Statutul, observă el, a adus însă legea rurală, care e „o mare lovire bazei proprietăţii"; consecinţa financiară imediată a fost scăderea valorii muncii ţăranilor. Apoi uniformizarea impusă pentru preţul de răscumpărare n-a făcut decît să afecteze o dată în plus finanţele ţării, grevîndu-le cu o datorie de 300 de milioane de lei. Anul 1864, declară M. Costache patetic, a fost „un an de doliu" pentru agricultura românească. M. Costache mărturiseşte că i-a propus lui Al. I. Cuza mai multe soluţii de remediere, comunicate printr-un memoriu. În arhiva Cuza de la B.A.R. se păstrează un memoriu anonim, databil post aprilie 1865, care ar putea fi atribuit lui M. C. Numind lovitura de stat „lovitură de măciucă", autorul pretinde că în ţară domneşte o criză cumplită, că o „mare calamitate" este iminentă. Ameliorarea o vede, între altele, în constituirea unui Credit funciar internaţional cu un capital de 200 de milioane de lei (Arhiva Cuza, XVI, f. 229—248 v). Vezi însă şi un memoriu, semnat,

al lui Manolache Costache, de la sfîrşitul anului 1865— începutul lui 1866 (datare C. C. Giurescu), despre starea deplorabilă a finanţelor *(ibidem*, doc. nr. 32). De asemeni un memoriu anonim din aceeaşi epocă estimînd datoria publică la 140 900 000 de lei (*ibidem*, doc. nr. 31).

[2] Vezi supra p. 101 şi urm.

[3] Vezi studiul introductiv, p. 12.

[4] Vezi p. 103, nota 9.

[5] Iată pasajul:

„*Manolache Costache:* Domnilor, a fost că de unde mă aşteptam ca cestiunea aceasta [legea rurală. — n.n.], de o însemnătate aşa de mare, în loc să se rezolve de guvern, împreună cu reprezentanţii adevăraţi ai naţiunii, ei bine, domnilor, am văzut că s-a rezolvat după voinţa unui singur om...

M. Kogălniceanu: Da, da!

Manolache Costache: N-a fost a domniei-sale, vorbesc de domnul Cuza" („Monitor", p. 45, col. 4).

[6] Vezi în urmă, p. 100; N. Ionescu fusese demis din funcţia de inspector general al învăţămîntului pentru că făcuse politică.

[7] În înţeles de favorit, preferat.

[8] Vezi nota 2.

[9] În *Tezaur de monumente istorice pentru România* numai o anafora despre „cigani", MDCCLXVI, cuprinde date privitoare la finanţele Moldovei (III (1864), p. 193—196).

[10] Legea contabilităţii s-a modificat prin decretul lege datorat lui K., Nicolae Creţulescu şi Ludovic Steege, din 27 septembrie 1864 („Monitor", 1864, nr. 270, p. 1 286).

[11] O constantă în atitudinea politică a lui K. după detronarea principelui Cuza este cererea exprimată insistent şi de repetate ori în Adunare pentru realizarea unei cooperări fructuoase, a înţelegerii, a evitării disputelor sterile. A-şi exprima public şi în mod făţiş dezacordul faţă de 11 februarie însemna stîrnirea inutilă a pasiunilor. K. recurge de aceea la formula mai subtilă, dar de considerabilă amplitudine a apărării actelor emanate după 2 mai. Contrastul între cele două evenimente este atît de izbitor, încît şi un neavizat înţelege aprehensiunea funciară a lui K. pentru înlăturarea lui Cuza de pe tron.

[12] Este o vădită eroare de tipar, cel ce intervine fiind desigur altă persoană.

[13] Comitetul de lichidare a obligaţiunilor rurale s-a creat în 1865. Statul a emis obligaţii în valoare de 289 569 200 de lei şi s-a constituit garant pentru ţăranii debitori care primiseră pămînt în urma aplicării reformei agrare (Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 101). Locotenenţa domnească a creat la rîndul ei, în 1866, o casă de lichidare pentru stingerea datoriei flotante. Aceasta din urmă era o creaţiune inspirată tot de K. La 10 septembrie 1864 el îi scria în acest sens lui Cuza, ca să se pună în circulaţie banii ce zăceau pe la judecătorii (B.A.R., Arhiva Cuza, LIX, f. 193—202).

[14] Vezi supra p. 128, nota 3.

[15] Este vorba de împrumutul Oppenheim, vezi supra p. 128, nota 1.

[16] Pentru epitropia Sf. Spiridon vezi supra p. 127 şi urm. şi infra p. 184 şi urm.

[17] De fapt visul l-a avut Nabucodonosor şi i-a fost tîlcuit de Daniel (Daniel, II, 32—34). Regatului lui Nabucodonosor aveau să-i urmeze alte patru, de aur, argint etc.

În calitate de membru al comisiei bugetare dă explicaţii în legătură cu repartiţia fondurilor la anumite capitole *

Domnilor, pe lîngă cele zise de prinţul Sturdza[1], permiteţi-mi şi mie, ca membru al comisiunei, a zice două cuvinte.

Comisiunea s-a aflat într-o poziţiune foarte dificilă, a văzut suprimări şi reducţiuni făcute de guvern după apreţieri personale, negreşit întemeiate pe ocupaţiunea mai mare sau mai mică a deosebitelor posturi.

---

* Şedinţa din 10 ianuarie 1867.

Aceasta dovedeşte o practică, iară nu dovedeşte deloc o regulă, şi regula nu poate să existe din nenoricire, pentru că nu avem o lege care să specifice cîtăţimea deosebitelor lefuri.

Dacă noi am fi intrat pe drumul acela al reducţiunii, cum a făcut ministerul, am fi fost într-o poziţiune mai arbitrară decît a miniştrilor, căci ministerul avea cel puţin înaintea sa esperienţa; noi, reducînd sau suprimînd, n-am fi făcut nimic alt decît a ne lua după nişte aprecieri cu totul personale, neîntemeiate pe practică, am fi făcut un fel de vizirlîc. N-am socotit să facem această.

În privinţă dară şi a budgetului acesta, ca şi celorlalte, am căutat cît se poate să respectăm cifrele puse de guvern, şi numai acolo unde am văzut că cifrele erau reduse cu totul, sută la sută, atunci ne-am povăţuit de un spirit de dreptate, pot zice abstractă, reaşezînd un bilanţ.

Vedeţi astăzi că Adunarea voieşte, cu mai puţine cunoştinţe decît guvernul şi comisiunea, să facă reducţiuni asupra postului cutare şi cutare. Ei bine, astfel intrăm într-un dedal...

O voce: Să intrăm.

Dacă vom intra, apoi vom sfîrşi budgetele la finele anului.

Socotesc că, dacă e să facem reduceri, atunci să facem cum trebuie să facă o Cameră legislativă, să facem o lege, o regulă, o cestiune de dreptate generală, iară nu cestiuni personale.

Să zicem că de la 300 lei facem o reducţiune de 5 la sută, de 10 la sută, cum a făcut Constituanta, şi bine a făcut, şi cum propunem chiar noi pentru budgetul Ministerului de Culte şi Instrucţiune Publică. Dară a veni şi a zice să ştergem de la miniştri, negreşit că miniştri tot vom avea, dară mi se pare că ştergerea aceasta nu e prea democratică, căci în sistema democratică în care sîntem astăzi trebuie să punem pe fiecare în poziţiune de a putea ocupa posturi. Cînd vom şterge din aceste lefi, atuncea vom face posturile aceste apanagiul clasei aceleia care mai adineaori se zicea că e regulamentară, a bogaţilor, a proprietarilor mari, pe cînd astăzi, mulţumită domnului, fiecare om, prin talentile, capacitatea sa, poate să ajungă să se facă ministru. Ei bine, cu greutăţile actuale, socotiţi dumneavoastră că un ministru poate reprezenta bine postul lui cu 3 000 lei? Veţi permite ministrului acestuia măcar să nu meargă pe podul Mogoşoaiei prin noroi pînă la genunche şi să plătească un napoleon la birjă şi trei, patru sfanţi pentru masă : să zicem că de haine nu va avea trebuinţă căci ele vor fi tot acele cu cari a intrat, pentru că ministerele sînt scurte şi nu le va putea învechi. *(Ilaritate.)*

Socotesc că şi ministerul actual şi cele viitoare se vor mărgini în cheltuieli, dară nu e de demnitatea ţărei noastre să punem pe miniştri în neplăcuta poziţiune de a nu putea întoarce măcar o vizită care i-a făcut-o un agent străin şi să nu dea cel puţin o masă. Ei bine, democratizarea aceasta mare ne va duce acolo ca să se crează că voim a lipsi omenirea de acel prestigiu care-l cerem chiar de la Dumnezeu. Dumnezeu şi încă are temple măreţe, tămîie, icoane poliite cu aur, şi voim ca miniştrii noştri să meargă pe jos prin noroi.

Domnilor, să fim drepţi, să ştergem începînd de la ministru şi să mergem pînă la adjutorul de corespondenţă...

Voci: Aşa.

Ei bine, după ce vom vota cheltuielile şi vom veni la venituri, vom vedea cît ne trebuie, şi dacă vom vedea că trebuie să facem o economie sînt sigur că atunci funcţionarii, începînd de la miniştri, vor primi cu bucurie o măsură dreaptă, dară, cînd e ca să ştergem numai de la unii, atunci introducem dezorganizarea, pentru că fiecare funcţionar tremură pentru soarta lui, nu se mai ocupă de datoriile lui către guvern, ci se ocupă numai de cestiunea cînd se va vota budgetul să meargă pe la deputaţi şi să zică : vă rog să nu-mi ştergeţi leafa, vă rog să mă sprijiniţi.

Asemenea a mai pus o cestiune domnul Grădişteanu, a zis că cu modul cum procedăm noi a discuta la fiecare aliniat, a veni cu şeapte, opt amendamente, vom ajunge la finitul anului fără budget, şi pe lîngă aceasta vă asigur că paguba ce poate rezulta din întîrzierea votărei budgetelor nu va putea fi compensată prin economiile ce se propun, pentru că în adevăr vom face reducţiuni de 3 sau 4 sute mii lei, pe cînd cheltuielile ce se fac după budgetul vechi se suie la milioane. Eu, domnilor, sînt departe de a vă propune votarea budgetelor în bloc precum se sprijină că se făcea mai nainte, cu toate că eu m-aş putea însărcina a vă dovedi că nu s-a urmat niciodată aşa : s-a votat fiecare budget în parte, cu discuţiune, cu reducţiune etc., dară socotesc că am face foarte bine să votăm actualmente pe capitole şi opiniunile noastre să le păstrăm pentru cînd vor veni projectele de organizare generală, şi cu ocaziunea budgetelor anului 1868.

„Monitor", 1867, nr. 12, p. 54, col. 1–3

NOTE

[1] Prinţul G. M. Sturdza explicase că în comisie nu s-a propus nici o sporire a bugetului.

Discurs asupra acordării unei pensii de 24 000 lei lui Ion Ghica, „general în disponibilitate". În replică cu Sc. Voinescu *

Regretez foarte mult cuvîntul de favoritism pe care l-a întrebuinţat domnul Voinescu [1]; asemenea cuvinte atrag după sine replice violinţi şi domnul Iorgu Ghica [2] a fost — să-mi permită domnul Voinescu — în dreptul său de a protesta contra acestor cuvinte, atins fiind prin legăturile de amiciţie şi rudenie ce are cu domnul general I. Ghica.

Regret însă un singur cuvînt că, ripostînd domnului Voinescu, dumnealui a făcut aluziune şi la mine, ca cum eu aş fi făcut din această cestiune de principiu o cestiune personală ; şi curînd se va vedea că dumnealui a fost nedrept.

S-a zis, domnilor, că eu am venit cu pretenţiuni personale ; am onoare a răspunde domniei-lui că ceea ce am zis a fost numai după informările date de domnul ministru de resbel cînd, naintea comisiunei întregi, în dreptul meu de a şti ce votez, l-am interpelat să binevoiască a-mi spune ce sînt cei 24 mii lei afectaţi unui general? Şi, afirmaţiune pentru afirmaţiune, îl pot asigura pe domnul G. Ghica că eu nici nu ştiam cine era acel general, şi după ce mi s-a spus că era generalul I. Ghica a trebuit să vin şi eu şi să declar ceea ce ştiam. De mai nainte rog pe domnul G. Ghica să fie bine încredinţat că, dacă relaţiunea ce mi s-a dat ar fi fost deplină, poate n-aş fi venit cu acest amendament.

---

* Şedinţa din 11 ianuarie 1867.

Regretez că domnul Al. Lahovari nu e aci ca să discut cu domnia-sa care s-a pus pe tărîmul legei şi n-a făcut cestiune personală. Legea în adevăr zice ceea ce a zis domnul G. Ghica, că disponibilitatea este numai o fază, o formă a activităţei; este poziţiunea esceptională a oficerilor generali sau de stat-major, făcînd parte din cadrele armatei şi timporal fără funcţiune. Prin urmare, oricîte se vor zice, şi disponibilitatea, şi neactivitatea, şi reforma, şi demisiunea presupune mai nainte activitatea. Nu este îndoială deloc că un oficer nu poate să fie în condiţiune de disponibilitate, de reformă, de neactivitate, de izgonire, înainte de a fi fost în activitate — şi dacă domnul ministru mi-ar fi spus că generalul I. Ghica a fost în activitate —, şi iau de martor pe prinţul Gr. Sturdza, dacă mie mi s-a spus că generalul I. Ghica a fost în activitate în urma promulgării legei, ceea ce eu n-am ştiut. Ştiam că legea s-a făcut la 5 decembre 1864 [3]. Legea aceasta ca toate legile nu poate să aibă efect retroactiv; nu poate da oficerilor găsiţi în momentul promulgării legei altă poziţiune decît poziţiunea ce ocupă; şi aceasta este, domnilor, atît de adevărat căci iată ce zice legea: „Oficerii lăsaţi în neactivitate de serviciu vor rămînea în condiţiunea ordonanţelor anterioare în virtutea cărora au fost puşi în neactivitate".

Cînd s-a promulgat această lege însă nu esista diferitele catigorii de oficeri ce s-a fixat aci, şi oficerii aveau hotărîtă starea lor după legile vechi. Şi în legile vechi se zicea că oficerii cari erau în activitate, cari aveau comandă sau un post în armată, avea şi leafă; cînd însă nu era în activitate, era socotit ca nefăcînd parte din armată, şi nu primea nici o leafă; nu era pe atunci nici disponibilitate, nici neactivitate, şi nici una din stările oficerilor ce s-a fixat în urmă. A venit în urmă legea nouă prin care — pentru ca oficerii să fie mai siguri de poziţiunea lor, pentru ca să fie o stabilitate pentru dînşii, şi ca să nu depindă soarta lor de ministru de resbel, care să-i scoată şi să-i puie cînd ar voi — a fixat acele diferite stări pentru oficeri. Dară, fiindcă la promulgarea legei noui era fel de fel de oficeri cari nu erau în activitate şi pentru ca budgetul să nu se încarce cu toţi aceştia, s-a zis că aceşti oficeri să rămîe în poziţiunea în care i-a găsit legea nouă. Cînd s-a promulgat dară legea nouă, domnul Iancu Ghica era într-adevăr cu gradul de general, purta epoletele, uniforma de general, dară nu era în disponibilitate, fiindcă poziţiunea aceasta s-a creat în urmă. Şi domnul Iorgu Ghica ne-a spus că după ce domnul general Ghica a ieşit din Ministerul Afacerilor Străine nu i s-a regulat poziţiunea sa de general în disponibilitate şi că domnia-sa a protestat în contra acestei nedreptăţi ce i se făcea; adevărul este însă că nici nu i se putea regula acea poziţiune, fiindcă legea nouă prin care se fixa aceasta nu era încă promulgată.

Nu putea să se puie într-o asemenea poziţiune domnul general Ghica, după cum nu s-a pus nici generalul Iorgu Ghica, nici generalul Milicescu şi alţii din Moldova, cari ca şi domnia-lui sînt generali, dară nu pot să primească nici o leafă, fiindcă au ieşit din oştire mai nainte de promulgarea legei celei noui.

Eu ştiu însă că generalul Ghica, după ce a ieşit din funcţiune, a rămas general cu epolete ca şi alţii, s-a dus în străinătate de s-a plimbat şi cînd s-a întors în ţară a fost numit membru al Consiliului de Stat. Întreb dară, dacă domnul general Ghica ar fi fost în disponibilitate, cum ar fi putut fi membru la Consiliul de Stat? Fiindcă se ştie că, dacă un general este în disponibilitate, el nu poate să ocupe nici o altă funcţiune, căci trebuie să fie la ordinele ministrului de resbel, care în orice minut poate să dispuie de dînsul, numindu-l ca să îndeplinească o funcţiune pentru care este plătit.

Dară domnul Iorgu Ghica a venit şi ne-a pus înainte un fapt pe care eu unul nu l-am cunoscut : domnia-lui ne spune că domnul general Iancu Ghica, după ce a ieşit de la Consiliul de Stat, fiind trecut în cadrele armatei, a fost numit şeful stabului, ca general în disponibilitate ce era ; dacă este aşa, eu recunosc, revenind asupra opiniunei mele de ieri, că domnul Ghica are dreptul de a-şi primi remuneraţiunea sa de general în disponibilitate.

Şi acum sper că domnul Iorgu Ghica vede că eu, ieri, cînd am susţinut ştergerea acestui articol, nu am fost preocupat nicidecum de persoană şi că, de am făcut aceasta, am făcut-o în dreptul meu de membru al comisiunei budgetare, care m-am preocupat de a-mi îndeplini misiunea în conştiinţă şi care, într-un asemenea scop, cerînd toate desluşirile în această privinţă de la domnul ministru de resbel, am socotit că nu era drept ca să dăm acele 24 000 lei, fiindcă domnia-lui nu mi-a dat desluşirile acelea pe care mi le-au dat astăzi domnul Ghica.

În urma acestei desluşiri însă, eu declar că este cu neputinţă ca poziţiunea acestui oficer să nu fie considerată ca indisponibilitate şi ca el să nu-şi primească leafa ce i se cuvine în acea poziţiune.

Aşadară, sper că onorabilul domn George Ghica, care totdeauna a fost moderat, va recunoaşte că de astă dată a presupus unui deputat intenţiuni care nu le-a avut : domnul general Ion Ghica, fiind numit şef statului-major după retragerea sa din Consiliul de Stat, are drept la leafa sa de general şi de aceea, în cît pentru mine, îmi retrag opiniunea din minoritate.

„Monitor”, 1867, nr. 13, p. 58, col. 1—3.

NOTE

[1] Sc. Voinescu fusese foarte dur. După ce citase proverbul „Cine poate, oase roade”, arătase că nu vede rostul ca generalul să fie considerat în disponibilitate „cînd n-a avut niciodată comandă”. În încheiere ceruse categoric „să înceteze cu favoritismul” (p. 55, col. 2).

[2] Iorgu Ghica a apreciat cuvintele lui Sc. Voinescu drept „necuviincioase”. Apoi l-a învinovăţit pe K., care combătuse ideea acordării acestei pensii întrucît generalul Ion Ghica nu fusese niciodată activ (vezi p. 640, regest. nr. 53), că are informaţii eronate deoarece generalul fusese comandant al oraşului Iaşi.

[3] Legea era din 3 decembrie 1864. Articolul 24, din care K. citează doar prima parte, în continuare sună : „şi timpul petrecut de dînşii în această poziţie nu li se va considera în serviciu efectiv” (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 589).

Intervenţie împotriva acordării de diurne pentru cure balneare sau călătorii de studii în străinătate unor ofiţeri incompetenţi. Sprijină însă în acelaşi timp acordarea de ajutoare permanente subofiţerilor şi soldaţilor „cînd se concediază” *

Rog pe domnul ministru de resbel să binevoiască a lua în consideraţiune un singur lucru. Voi să citesc aceste trei articole. *(Citeşte 3 § din budget.)* Vedeţi, domnilor, aici sînt trei articole[1] şi în fiecare se prevede cîte o sumă a căria întrebuinţare este mai tot aceeaşi. Comisiunea a întrunit aceste trei paragrafe, însă în spiritul ei nu a esistat intenţiunea de a şterge ajutorul ce se cuvine subofieerilor şi soldaţilor cînd se congediază : din contra, noi dorim din toată inima ca aceşti bieţi soldaţi să aibă acest ajutor, ca să nu fie siliţi a întinde mîna, şi nici cred că în această Adunare se va găsi un singur deputat care să drămuiască paraua de ajutor ce se dă soldatului. Dară cu toate acestea, domnilor, preocupaţiunea comisiunei a fost mai cu seamă pentru trămiterea în misiune a oficerilor. Negreşit că, dacă e vorba pentru trămiterea oficerilor în un serviciu real, sînt cu toată buna-voinţă ca să li se dea cheltuielile de transport. Nu vorbesc pentru prezent, căci pînă acum nu ne-a dat dreptul de a vorbi ; însă cît pentru trecut, personalmente cunosc sub guvernul trecut — şi vedeţi că aici iau şi partea mea —, cunosc, zic, că oficerii se ducea pe la băi şi petrecea foarte bine în socoteala statului, cheltuind cîte 400 sau 500 galbeni din acest paragraf... şi oficeri cari... nu prea au fost recunoscători[2]. *(Ilaritate, aplauze.)*

---

* Şedinţa din 11 ianuarie 1867.

Ei bine, domnilor, nu cred că onor. Adunare, avînd cunoştinţă despre acele petrecute, ar voi să mai dea acelor oficeri ocaziunea de a merge în asemenea misiuni. Cunosc, domnilor, un colonel care nu era făcut deloc să studieze organizaţiunea jandarmăriei, care nu cunoştea în limba franceză nici ce însemnează cuvîntul de organizare şi care cu toate acestea a fost trămis în Francia cu femeia şi copiii săi ca să facă acest studiu. Cunosc şi alţi mulţi cari, mergînd în străinătate, tot în misiuni de acest fel, nu s-a mulţumit de acei 400 galbeni, ce au tras şi poliţe pe numele domnitorului. De aceea zic că nu sînt contra ajutorului ce se dă soldaţilor şi subofieerilor, dară sînt în contra trămiterilor în misiuni de felul acesta, cu toate că sînt convins că sub domnul colonel Haralamb nu se vor face de acestea ; însă, domnilor, lucrurile se schimbă lesne la noi şi cine-mi garantează pentru viitor?

Ministrul de război *a precizat că suma destinată misiunilor în străinătate este de 60 000 de lei.*

Gr. Lahovari *susţinuse apoi că abuzurile amintite de K. nu pot determina suprimarea acestui paragraf. Arată că la fel de abuziv s-au afectat în trecut 6 000 de galbeni pentru subvenţionarea presei străine.*

C. Grădişteanu, *în sfîrşit, s-a pronunţat în favoarea acordării creditului de 80 000 de lei [sic] solicitat la acest capitol de ministrul de război.*

Sînt fericit a mă uni cu domnul Grădişteanu, decît numai un cuvînt am a vă zice, că domnia-sa a uitat să citească articolul 3 de la pagina 41, căci atunci ar fi văzut că pe lîngă aceşti 80 000 lei cari se cer aci se mai cere încă 80 000 lei ; va să zică 80 000 şi cu 80 000 lei face peste tot 160 000 lei. Vedeţi dară că avem destul loc şi pentru a ne feri de credite suplimentare şi extraordinare. Ei bine, domnilor, socotesc că cu 130 000 putem să facem o mulţime de misiuni, nu numai la Paris, dară chiar şi la America, căci avem oficeri cari au mers şi la America[3] şi nu i-a costat atît.

Cît pentru ceea ce a zis onor. domn Grigore Lahovari, sînt foarte mulţumit de a vedea un avocat cu un spirit atît de militar şi care voieşte a da militarilor mai mult chiar decît oamenii speciali ce sînt în această Cameră şi cari au fost militari şi ştiu cît trebuie să dea. Cît pentru acei 6 000 galbeni luaţi pentru presa străină, în adevăr că este un trist exemplu şi comisiunea a şters din buget această cheltuială. Şi cînd va veni timpul să se cerceteze cheltuielile, socotelile acelor bani, rău luaţi, eu mă voi uni cu domnul Lahovari ca să cer să se pedepească acela care i-a cheltuit rău.

Socotesc dară, domnilor, că e de ajuns 60 000[4] lei aici şi alţi 50 000 la pagina 41 pentru inspecţii şi transportul soldaţilor şi subofieerilor.

„Monitor", 1867, nr. 13, p. 60, col. 4— 5

NOTE

[1] Vezi în urmă p. 122. K. era raportor general al comisiei bugetare.

[2] Aluzie la ofiţerii participanţi la detronarea lui Cuza.

[3] Referire la ofiţerii Nicolae Dunca, Gh. Pomuţiu, E. Boteanu, Eugen Ghica Comăneşti, participanţi la războiul de secesiune (vezi I. D. Suciu, *The Echo of the US Civil War in Romania*, în „Revue Roumaine d'Histoire", 1965, nr. 4, p. 739–763).

[4] Această micşorare a sumei a fost cerută printr-un amendament al lui C.D. Aricescu, care recomandase ca cei 60 000 de lei să fie distribuiţi astfel: 40 000 pentru soldaţi şi subofiţeri şi 20 000 pentru misiunile ofiţerilor.

Intervenţie în favoarea sprijinirii industriei naţionale. Pe marginea cererii de asigurare a efectelor pentru armată *

Domnilor, permiteţi-mi în cestiunea aceasta să chem luarea-aminte a dumneavoastră asupra unui interes care vă preocupă pe toţi: industria naţională.

Industria naţională la noi nu se compunea pînă astăzi decît de vreo şease fabrici [1], din cari două de postav, două de pele etc. Ei bine, contractul Godillot [2] le-a cîntat la toate *de profundis*. Fabrica domnului Băleanu este astăzi un grajd; machinele s-au împrăştiat unde le-a dus vîntul şi oamenii dimprejur. Asemenea şi cea de la monastirea Neamţu, pentru care s-a cheltuit 60 000 galbeni, a ajuns de cîntă cucuvaiele în ea; şi noi facem proviziune de la Paris.

Onor. domn ministru de resbel [3] zice că mai avem postav în magazii încă pentru cinci ani. Este o tristă proorocie pentru industria naţională, dară o bună proorocie pentru tezaurul public, căci tezaurul nu va mai cheltui în aceşti cinci ani vreo 14 milioane. Şi, de vreme ce este aşa cum zice domnul ministru, sînt fericit că Adunarea s-a unit cu cererea ministerului de a-i da personalul trebuincios la aceste magazii.

Socotesc însă că domnul ministru de resbel este în oarecare eroare. Eu nu cred că magaziile să fie atît de bogate încît să serve la îmbrăcămintea oştirei pentru patru sau cinci ani. Ştiu că poate să fie mult material în ele, dară iarăşi multe cred că sînt în stare de neîntrebuinţare.

Aşadară, eu nu vă propun să nu daţi guvernului ceea ce cere, fiindcă el ştie mai bine ce-i trebuie, dar vă rog, atît în interesul acestui mare capital depus în magazii, cît şi în interesul industriei naţionale, să lăsaţi o uşă deschisă acestei industrii, pentru a se discuta în una din şedinţele viitoare, după oarecari lămuriri ce va binevoi a ne da domnul ministru de resbel.

Avuţia ţărei nu stă, domnilor, numai în bani, ci şi în lucruri, în materii. Şi trebuie să ştim în ce constă aceste objecte cari, după ce s-a făcut atîta sacrificiu de guvernul trecut, încai a rămas ceva în magazii.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 61, col. 2.

* Şedinţa din 11 ianuarie 1867.

NOTE

[1] K. se referă desigur la postăvăria lui N. Băleanu de la Dragomireşti şi la a sa de la Neamţ. Apoi la cea de postav şi piele a lui D. Simo de la Văcăreşti. Tot N. Băleanu crease la Dragomireşti o tăbăcărie şi curelărie.

Postăvăria de la Dragomirești fusese înființată în 1845. La 1850 avea 120 de lucrători. Producea cîteva sortimente destinate în special armatei și considerate de bună calitate în comparație cu cele austriece, importate. După 1855 își diversifică producția și sporește prețurile, dar opt ani mai tîrziu ajunge să aibă mari stocuri nevîndute, căci statul încheiase un contract pentru înzestrarea armatei cu francezul Godillot. Lovită de concurența străină, manufactura lui Băleanu s-a destrămat (vezi G. Zane, *L'industrie roumaine au cours de la seconde moitié du XIXe siècle*, București, 1973, p. 203).

Fabrica de postav de la Neamț a lui K. a început să funcționeze în 1854. Utilajele fuseseră aduse din Saxonia și Moravia. Meșterii erau germani. În 1855 a produs 5 000 de coți de postav de calități diferite. Un an mai tîrziu, în 1856, K. introduce mașini cu aburi sperînd să obțină comenzi masive de la stat (putea să furnizeze lunar 8—10 000 de coți). În timpul războiului Crimeii a fost furnizorul armatelor turcești și austriece. La 1861, după ce „înghițise" stabilimentele de profil ale lui Ed. Bühl și pe cel al mănăstirii Neamț, producea 40 000 de coți. În 1865, cînd a încercat să vîndă fabrica, K. o evalua la 42 650 de galbeni (B.A.R., Arhiva Cuza, X, f. 481—483).

Pentru fabrica lui K. de la Neamț vezi, în afara celor patru volume, nr. 57—60, din Arhiva Kogălniceanu de la B.A.R., L. Boicu, *Industria în Moldova între anii 1848 și 1864*, în volumul *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864. Contribuții*, București, 1963, p. 230 și urm; de asemeni Gr. Chiriță, *Date noi privind fabrica de postav de la Tîrgu Neamț a lui Mihail Kogălniceanu*, în „Studii", XVII, 1964, nr. 6, p. 1 391—1 407. O privire de ansamblu asupra stadiului dezvoltării industriale a României în această epocă oferă excelenta sinteză a profesorului Zane mai sus citată.

[2] Guvernul a încheiat contractul pentru furnizarea de echipament armatei române cu francezul Godillot în 1864. Acesta era deja furnizor al armatei franceze; se pare că aranjamentul a fost precipitat și de dorința românilor de a-l îmbuna pe Napoleon al III-lea în legătură cu incidentul de la Costangalia. (Este vorba de încercarea unor trupe poloneze de a trece pe teritoriul țării și care au fost respinse de unitățile românești. Cum Napoleon al III-lea sprijinea cauza insurgenților poloni, riposta românească, atît cea armată cît și atitudinea intransigentă a lui Cuza, care pretindea respectarea inviolabilității teritoriului român, i-au provocat nemulțumiri.)

Godillot se îndatora să echipeze complet 3 000 de ostași, să aducă material pentru opt baterii de artilerie (afară de tunuri), 12 000 de proiectile etc. De asemeni, fără a pretinde vreun comision, el urma să obțină armament pentru români de la manufacturile imperiale franceze (B.A.R., Arhiva Cuza, X, f. 317—318). Contractul era în valoare de 10 312 813 franci. Pînă în ianuarie 1865 statul român achitase 7 225 095 de franci (*ibidem*, f. 559). O parte din această sumă — 1 121 386 — fusese obținută din colecta lansată în țară pentru cumpărarea de tunuri, ca expresie a recunoștinței naționale față de secularizarea averilor mănăstirești (*ibidem*, LIV, f. 159).

[3] Ministru de război era N. Haralamb. Discuția privea bugetul Ministerului de Război.

Discurs în problema organizării corpului de pompieri *

Domnilor, concluziunile[1] comisiunei au fost făcute tocmai cu scop de a înlătura o discuțiune, de a nu prejudeca viitoarea organizațiune a corpului pompierilor. Dară fiindcă s-a atins această cestiune, și fiindcă trecerea pompierilor de la Iași sub Ministerul de Resbel a produs o mulțime de nemulțumiri, încît astăzi se cere cu atîta stăruință ca pompierii din Iași să treacă sub autoritatea comunei, viu a da și eu oarecari lămuriri.

Mai întîi, voi spune domnului Ionescu[2] că eu nu am dat arme la 160 pompieri, ci la 2 000 pompieri din tot principatul Moldovei, pe cînd Moldova făcea încă un principat deosebit. Azi în Moldova nu este orășel care să nu aibă compania lui de pompieri. Acești oameni nu aveau decît tesacuri și, pentru că la 1860 guvernul era preocupat de oarecare idei, eu le-am dat și puști. Dară n-am dat eu întîi puști pompierilor, ci principele Mihail Sturdza, prin o legiuire votată de Adunarea Moldovei pentru orașul Iași[3].

---

* Ședința din 13 ianuarie 1867.

După această lege, municipalitatea plătea și întreținea corpul de pompieri; în acest corp soldații erau voluntari, dară comandirul corpului era sub ordinile Ministerului de Resbel. La 1844, după ce principele Sturdza a intrat în relațiuni cu principele Bibescu, domnul Barbu Știrbei care era atunci mare vornic, venind în Iași, a cercetat și organizațiunea pompierilor; eu am fost însărcinat să-l însoțesc la agie și i-am esplicat sistemul organizării acestui corp. Știu că încă de atunci s-a hotărît a introduce și în București această instituțiune; și, fiindcă în București era siguranță că se vor găsi oameni esercitați mai bine, s-a hotărît să facă un pas mai mult și s-a organizat după modelul pompierilor din Milan, de la cari au luat și uniforma. În Moldova, după legea votată de Adunare, după ce s-a introdus pompierii în Iași, au început și comunele urbane celelalte a introduce și ele companii de pompieri după uniforma celor din Iași, și a ajuns că în 1858 nu era nici o comună cît de mică ca să nu aibă companii. S-a luat de model legea pentru orașul Iași și comandanții toți și oficerii erau militari numiți de ministrul de resbel. Acest corp cerea dară o supraveghere și de aceea s-a instituit și un inspector general al pompierilor, care mulți ani a fost un vechi colonel din armată, colonelul Afendulea, care era în stabul Ministrului de Resbel.

În 1860 s-a numit colonelul Boteanu de aici din București, tocmai ca să dea o dezvoltare mai mare acestui serviciu. Tot atunci, ca un pas mai mult spre Unire și cu toate că nu voiau unele puteri, neputînd să facem unire în totul, cînd s-a unit Ministerul de Resbel din Țara Românească cu acel din Moldova, atunci ministrul de resbel s-a găsit deodată șef tutulor pompierilor din Moldova, înarmați toți și în număr aproape la două mii. Prin urmare, generalul Florescu a început a da acestui corp o întindere mai mare și o privighere militară.

După ce s-a făcut Unirea, în 1863, municipalitatea de Iași nu mai era în pozițiune să plătească ea singură toate cheltuielile întreținerei corpului de pompieri, fiindcă era încărcată în datorii și veniturile îi scăzuseră, și atunci statul luînd esemplu de ceea ce s-a făcut în București, unde se întreținea tot corpul de pompieri de către stat, a găsit de cuviință ca să vie în adjutorul municipalității de Iași și a luat asupra sa întreținerea corpului de pompieri de acolo. Însă tot atunci s-a zis că nu era drept să fie în sarcina statului toate cheltuielile, și atunci s-a îndatorat municipalitatea de Iași a plăti ca subvențiune o parte din suma ce costa întreținerea lor, și aceasta s-a făcut ca o ușurință pentru Iași. Însă primindu-se principiul acesta, ca comuna să vie în adjutorul statului, s-a impus și comunei de București ca să dea o sumă pentru întreținerea corpului de pompieri. După aceea, făcîndu-se Unirea, trebuia ca același mod de administrațiune să fie pentru Iași ca și pentru București, și atunci s-a votat de Adunare la 1863, cu ocaziunea votărei budgetului Ministerului de Interne, ca în Iași să fie o companie și în București un batalion.

Acum, această stare de lucruri, făcută prin Adunare, produce o neîndemînare în Iași, fiind depărtat cu totul, și guvernul trecut ocupîndu-se mai mult de București decît de Iași; negreșit că serviciul pompierilor a suferit, mai cu seamă că șeful diviziunei de acolo a privit pe pompieri ca făcînd parte din armata activă și i-a luat în servicii altele decît acelea pentru cari erau destinați, a început a-i scoate la evoluțiuni, la străji de noapte, la sentinele și chiar la revistele militare, încît de multe ori s-a găsit orașul lipsit cu totul de pompieri.

Ce e de făcut astăzi? Să hotărîm acum principiul decentralizărei? Sînt cu totul de opiniunea aceasta. Putem să o facem cu ocaziunea budgetelor? Nu. Corpul de pompieri, cum e organizat acum, funcţionează foarte bine, chiar armat, şi prin aceasta nu aduce nici un pericol pentru siguranţa publică, pentru că prefectul are supraveghiarea lor, şi toţi oficierii pompieri sînt militari. În adevăr, domnilor, aici voi să sulevez o eroare ce s-a făcut. Domnul ministru de resbel, fiindcă nu-l are cu totul sub nemijlocita sa ascultare, nu mai voieşte să cunoască pe acei comandanţi de la vreo 20 de companii din Moldova, cari poartă epolete şi comandează corpuri în armată. Vedeţi că sînt o mulţime de cestiuni relative la serviciul pompierilor de cari nu putem să ne ocupăm astăzi.

Cestiunea pompierilor a primit o modificare cu legea comunală.

S-a vorbit despre decentralizare. În cît priveşte oraşul Bucureşti, unde sînt atîtea stabilimente publice, negreşit că această cestiune cere o de aproape luare-aminte şi poate va fi trebuinţă ca acest corp să fie cu totul militar şi sub atîrnarea Ministerului de Resbel. Dară aceasta rămîne a fi susţinut mai ales de deputaţii capitalei.

În cît priveşte corpul de pompieri de peste Milcov, socotesc că se poate face foarte bine decentralizarea, şi aceasta nu numai pentru Iaşi, dară şi pentru alte oraşe, precum Botoşani şi Galaţi, cari au astăzi companii de cîte două sute oameni.

Aşadară, mă rezum : astăzi noi trebuie să lăsăm cestiunea cu totul deschisă pentru viitor; astăzi e bine să manţinem *statu quo* întemeiat pe legislaţiunea de mai nainte şi să cerem numai Ministerului de Resbel ca să nu fie sustraşi pompierii de la serviciul lor special[4].

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 64, col. 2—3.

NOTE

[1] Comisia bugetară, al cărei raportor fusese K., preconiza : „Municipalităţile din Iaşi şi Bucureşti să-şi cumpere singure tulumbele cu materialul trebuitor din acei 500 000 lei cu care contribuie la întreţinerea corpului de pompieri. Iară acest corp să rămîie, ca şi pînă acum, sub ordinele Ministerului de Răzbel, cu îndatorire însă ca pompierii să fie totdeauna obligaţi a da concursul lor la serviciul pentru care sînt meniţi, cînd sînt chemaţi la aceasta de primari sau de către prefectul judeţului sau de către prefectul poliţiei".

[2] N. Ionescu întrebase, cu referire la Iaşi, dacă cei 168 de pompieri existenţi, după formula preconizată de comisie, urmează a se substitui gardei orăşeneşti. K., într-o circulară către prefecţi din 11 noiembrie 1863, dispunea să se instituie „comenzi de pompieri în fiecare municipalitate" („Monitor", 1863, nr. 249, p. 1043).

[3] Vezi *Aşezămînt pentru organizaţia comandei de pompieri din capitalie din 3 ghenarie 1835, care apoi s-au aplicat şi la celelalte oraşe sau tîrguri unde s-au înfiinţat Eforii*, în „Manualul administrativ al Moldovei", I, Iaşi, 1855, cap. IV, *Măsuri feritoare de foc*, p. 269 şi urm.

[4] N. B. Locusteanu propune, după discursul lui K., un amendament ca pompierii să fie întreţinuţi doar de comunele în serviciul cărora se află. Comisia bugetară l-a respins — aşa cum a procedat şi în cazul lui N. Ionescu — pentru că la discuţia bugetului nu se puteau opera modificări legislative cu privire la organizarea pompierilor.

*Discurs în legătură cu împrejurările „împilătoare" ale contractării împrumutului Oppenheim**

Mulţumesc dreptăţei onor. Adunări că-mi permite de a vorbi[1]; şi pe lîngă mulţumirile mele voiesc a o linişti, asigurînd-o că nici voi vorbi mult, nici prin limbuţia mea voi alerga după aplauze şi după popularitate; chiar de

* Şedinţa din 14 ianuarie 1867.

aş voi n-aş putea, pe simplul cuvînt că mor de foame. (*Ilaritate.*) Onorabila majoritate silindu-ne a sta pe aceste bănci pînă la otărîrea cestiunei, aş putea zice că ne-a pus în dureroasa situaţiune în care se aflau cardinalii adunaţi în conclav spre a alege pe papa, cu singura deosebire că lor cel puţin li se da de mîncare şi mie nu mi s-a dat. Odată această rezervă igienică făcută, permiteţi-mi să vă spun şi eu opiniunea mea în privinţa împrumutului.

Onorabilul domn Boerescu [2] suindu-se la tribună a criticat pe onorabilul domn Ionescu [3] despre chipul cum a apărat pre minister, adică că l-ar fi apărat cum m-a apărat odinioară pe mine [4]. Permiteţi-mi, domnilor, şi mie astăzi să iau apărarea domnului Ionescu *(ilaritate)* şi, făcînd aceasta, îl voi apăra după maniera mea. Domnul Ionescu recunosc că are un deosebit fel de apărare, însă cel puţin tot apără ca un creştin, deşi cam critic; dară domnul Boerescu, să-mi permită domnia-sa a-i zice că astăzi a apărat pe minister mai rău decît domnu Ionescu; domnul Boerescu a apărat pre minister turceşte, adică în fund îl loveşte, însă după proverbul turcesc îl loveşte cu săgeţi învelite în bumbac. Iată în adevăr ce a zis domnul Boerescu : domnilor, să înscriem astăzi în budget anuitatea şi după votarea budgetelor vom da şi blamul; însă pînă atunci să amînăm cestiunea aceasta...

D. B. Boerescu: Nu este adevărat.

Mă rog, domnule Boerescu, cuvîntul de : *nu este adevărat* nu e parlamentar. Aţi zis, domnule Boerescu, că cestiunea blamului să se amîne mai tîrziu, şi ministerul şi întreaga Adunare n-au primit această propunere a dumneavoastră, şi aceasta cu drept cuvînt. Eu cel puţin, pentru mine, declar că aş prefera a primi de îndată blamul Adunărei decît să stau săptămîni întregi în aşteptarea unui blam viitor. Iată dară pentru ce înţeleg ca ministerul să nu voiască de o asemenea curioasă apărare şi de asemenea apărători. Viu dară la rîndul meu, şi aceasta într-un chip franc, a spune pentru ce nu aprobez împrumutul contractat şi aicea este locul de a zice că mai bine este de un atac franc decît de o apărare simulată şi pezişă. Ministerul, domnilor, înainte de toate are trebuinţă de autoritate morală; în cîtă vreme însă el se află pus în stare de suspecţiune înaintea Adunării el este lipsit de această autoritate şi prin urmare el nu poate ocîrmui.

Iată dară pentru ce sînt în contra propunerei de amînare a [discu]ţiunei, iată pentru ce voiesc ca cestiunea să se rezolve cît mai curînd; şi, aşa fiind, iată şi pentru ce franc şi leal vin a vă spune pentru ce sînt contra procedărei ministerului în cestiunea împrumutului.

Domnilor, cunoaşteţi cu toţii epistola ce alteţa-sa serenisimă Carol I a adresat primului său ministru. Vă aduceţi aminte cuvintele memorabile ale acestei epistole. Înălţimea-sa voia să aibă o Adunare liber aleasă, pentru ca aşa să aibă o Adunare liberă şi deplina espresiune a naţiunei, ca aşa să cunoască alteţa-sa păsurile şi trebuinţele ţărei. Aceasta a fost înalta şi augusta dorinţă a m[ăriei]-s[ale] şi la aceasta a şi răspuns ţara trămiţîndu-ne aicea ca să arătăm tronului mulţumirile şi nemulţumirile naţiunei, nu numai cele generale, dară şi cele locale. Şi aicea, domnilor, trebuie să căutăm şi să găsim cauza pentru care Camera aceasta este împărţită în atîtea fracţiuni deosebite, care fiecare la rîndul său reprezintă deosebitele interese, deosebite mulţumiri şi nemulţumiri locale.

Întruniţi în sesiune, noi însă, deputaţii veniţi din toate părţile României, am înţeles că, înainte de a dezbate interesele locale, avem de împlinit o mare datorie şi totodată un mare interes. Iară [sic !] acela ca toţi într-un singur sentiment, într-un glas să arătăm sentimentul de recunoştinţă al naţiunei întregi către acela care domneşte, a dorit să aibă o Cameră liberă, espresiune a celor ce ne-au trămis aici. Cînd dară a venit cestiunea adresei, toţi ne-am zis şi ne-am otărît să lăsăm de o parte cestiunile guvernamentale şi adresa noastră să nu coprinză decît numai un singur sentiment, simţimîntul cuvenit pentru un prinţ iubit : devotamentul şi amoarea românilor pentru domnitorul lor ! Iată pentru ce fiecare din noi am lăsat pentru altă dată păsurile şi nemulţumirile noastre şi toţi ca un singur om am votat acea adresă. Efectul acestei otărîri a fost de un mare bine din punctul de vedere al stabilităţei, al ordinei, al întărirei tronului, fondat prin plebiscitul din mai trecut [5].

Odată datoria noastră către tron împlinită, ne-au rămas deschise cestiunile guvernamentale; pentru aceste cestiuni negreşit că aceea care primează pe toate este cestiunea financiară, care este însuşi cestiunea de viaţă a ţării.

Cu toţii dară am simţit trebuinţa ca cu o oră mai nainte să ne ocupăm de regularea budgetelor, pentru că cel puţin eu unul am convicţiunea şi sprijin că un budget, cînd se refuză, niciodată refuzul acesta nu loveşte pe minister, ci pe ţară, numai ţara pătimeşte prin lipsa unui budget legal şi normal. Şi astăzi crez că, dacă în ultimii şeapte ani de s-ar fi făcut cestiuni ministeriale pe alt tărîm decît pe tărîmul budgetar, dacă de şeapte ani s-ar fi votat budgetul regulat, vă declar, domnilor, şi că financele noastre n-ar fi ajuns în starea în care ele se află astăzi.

Acesta a fost spiritul ce a condus pe comisiunea budgetară la facerea raportului său general [6]. Ne-am silit să înlăturăm din el toată politica, toate teoriile despre finance ce ar putea da loc la diversiune de opiniuni, şi prin urmare de a ne feri de orice polemică, ca aşa cu o oră mai înainte să dăm ţărei — nu ministerului — un budget normal şi legal. Aceasta este şi cauza că cestiunea împrumutului s-a rezervat pentru o lucrare specială şi nu este vina noastră dacă budgetele s-au amînat pentru mai tîrziu şi cestiunea împrumutului s-a pus la ordinea zilei.

De vreme însă ce împrumutul este în discuţiune, mă văd nevoit să întîmpin, întrucît mă priveşte pe mine, la oarecari părţi din apărarea onor. minister. Şi dară intru în materie.

Dacă, domnilor, cestiunea s-ar fi mărginit numai în espunerea situaţiunei financiale şi în arătarea necesităţilor cari au nevoit pe guvern ca, cu orice preţ, să contracteze acest împrumut, cum a făcut domnul ministru de finance [7], eu poate că nici aş mai fi luat cuvîntul. Însă domnul ministru de interne, contra obişnuinţei domniei-sale, în şedinţa de ieri a fost violent şi nedrept, învinovăţind pe comisiunea dumneavoastră că a răspîndit în ţară o mulţime de broşuri cu scopul vinovat de a înşela ţara, de a înşela spiritul ţărei. Ei bine, domnilor, pe mine m-a durat foarte mult aceste cuvinte ale domnului ministru preşedinte [8]. Declar, domnilor, că eu nu ştiu nimic despre răspîndirea în ţară a acestor broşuri.

O voce: Sînt două mii cari s-au împărţit.

Cît pentru mine, cea dintîi din aceste broşuri am văzut-o pentru întîia oară în mîna unui onor. deputat, principele Alexandru Stirbey, de la care am aflat că era raportul comisiunei budgetare în privinţa împrumutului Openheim. Dară primesc, pentru un moment, că aceste broşuri s-au răspîndit în ţară, însă atunci îmi voi permite a-l întreba pe domnul prim-ministru, pentru ce domnul ministru se scandalizează de asemenea publicitate făcută prin presă, cînd domnia-sa a declarat, chiar prin „Monitor", că, domnia-sa fiind ministru constituţional, domnia-sa înţelege a ocîrmui ţara prin presă.

Pentru ce dară domnia-sa se scandaliza acum că o lucrare destinată Camerei, destinată din început publicităţei — fiind în toate ziarele reproduse chiar de a doua zi lucrările noastre şi ale comisiunilor noastre —, s-a răspîndit prin cîteva sute de broşuri, şi aceasta spre a se aduce la cunoştinţa şi la apreciaţiunea aceluia pe care Voltaire îl declară mai cu spirit şi mai cu bun simţ decît bărbaţii cei mai de geniu, adică *toată lumea*, *opiniunea publică?* Ei bine, opiniunea publică, care acum a văzut toate documentele, toate argumentele comisiunei, mîne va vedea şi apărările onor. minister, mîne va judeca în cunoştinţă de cauză dacă raportul este un libel, o colecţiune de calomnii, sau dacă este numai fidela şi esacta espoziţiune a factelor petrecute cu ocaziunea contractărei acestui împrumut. Cînd dară guvernul are tribuna, are „Monitorul oficial," cînd poate dispune de tipografia statului, şi prin urmare este înzestrat cu toate mijloacele spre a putea refuta o calomnie, domnia-sa poate să ne acuze că am voit a înşela ţara prin răspîndirea în ţară a lucrărei noastre, făcută prin calea presei? Aceasta aş fi înţeles să o fi făcut eu, atunci cînd presa era încătuşată sub regimul meu [9]; însă nu înţeleg să se facă astăzi cînd avem în capul guvernului un ministru atît de liberal şi care profesează atît de sus respectul său pentru presă. *(Aplauze.)*

Viu acum a releva şi imputarea de ce s-a tipărit acest raport la o imprimerie privată şi nu în aceea a statului. Pe cît ştiu, domnilor, domnul raportator a arătat în timp domnului preşedinte al acestei Adunări necesitatea în care se află de a trămite acel raport la o altă tipografie.

D. preşedinte: Nu, domnilor, mie nu mi s-a arătat altceva decît că la cinci ore se va trămite raportul la imprimerie, dară nu mi s-a spus la care...
D. Gr. Balş: Aşa este.

Ei bine, fie aşa; însă eu chiar la începutul şedinţei de astăzi v-am arătat în ce stare se află tipografia statului, v-am arătat cum cuvintele domnului Iepureanu prin care combate regimul de aramă [10], Statutul, s-au pus în gura mea, spre marea şi nedreapta mea osîndă. Nu este dară de mirare ca domnul raportator să fi alergat la o altă imprimerie pentru ca să tipărească raportul său.

Şi-apoi, domnilor deputaţi, dacă vom căuta în chiar analele noastre parlamentare, nu o dată vom găsi că aceasta s-a mai făcut; s-a mai făcut şi altă dată. Sînt şi alte acte ale Adunărilor cari s-au tipărit sau în tipografii străine, sau în broşuri, cu toate că în cît se atinge de formatul raportului mărturisesc că nu am ştiut dacă această lucrare avea să se tipărească în *folio*, sau în *quarto* sau în *octavo*. Aceasta este indiferent, cînd am văzut tipărindu-se şi în broşuri atîtea acte ale însuşi guvernului, de esemplu lucrările domnului ministru al lucrărilor publice în privinţa ultimului minister de sub vodă Cuza, deşi acestea au fost publicate în „Monitor". Îmi pare dară foarte rău că procedura domnului raportator al comisiunei dumneavoastră a fost calificată de domnul prim-ministru ca un fapt de necuviinţă, făcută cu scop de a înşela spiritul public. Această imputare nu o primesc, pentru că eu nu pot să-nţeleg cum s-ar putea înşela ţara aducîndu-i-se la cunoştinţă un raport subscris şi sprijinit de acei oameni pe cari această onor. Cameră i-a onorat cu încrederea sa numindu-i membrii comisiunei celei mai importante, comisiunea budgetară.

Domnilor, îmi pare foarte rău şi o regretez îndeosebi şi foarte mult de a ridica şi acum o frasă sau mai bine zicînd o teorie a domnului ministru de externe[11]. Onor. domn ministru de externe a contestat Camerei un drept eminent al său. Domnia-sa ne-a zis că Camera nu are dreptul ca să treacă peste capetele miniştrilor şi să pună în judecată pe un agent al guvernului. Pe urmă a mai adăogat : dacă este aşa, chiar diseară voi propune domnitorului ca să numească pe domnul Bălăceanu din nou agent al guvernului la Paris.

Asupra celei dintîi teorii emisă de domnia-sa, adică că Camera are a face numai cu ministru, iară nu [cu] ceilalţi agenţi ai puterei esecutive, îmi permit să fiu cu totul de o altă opiniune şi susţin în contra chiar a opiniunei domnului N. Ionescu că, pînă cînd nu vine ministerul să ia asupră-şi responsabilitatea actelor, Adunarea are dreptul să ceară darea în judecată a oricare funcţionar al statului. Pentru a susţine aceasta, nu am trebuinţă să alerg la precedentele parlamentare din alte ţări, nu voiesc să merg în Anglia şi să vă arăt că Parlamentul englez nu o dată a votat punerea în judecată de generali, de guvernatori de provincii, precum şi alţi funcţionari ai statului. Vă voi cita numai precedenţii din analele noastre parlamentare ; în Camera din Moldova s-au dat în judecată mai mulţi prefecţi pentru că s-au amestecat în alegeri ; chiar în sesiunea actuală s-a propus darea în judecată a prefectului de la Mehedinţi ; într-o altă sesiune a Camerilor întrunite, prin glasul onorabilului principe Gr. Sturdza, s-a cerut darea în judecată a unui agent al ţărei în străinătate, a uneia dintre cele mai onorabile persoane, a domnului C. Negri.

Precum vedeţi dară, domnilor, putem şi noi astăzi prea bine să cerem darea în judecată a domnului Bălăceanu, fără ca prin aceasta eu, care am subscris raportul comisiunei, să atac cîtuşi de puţin onorabilitatea domniei-sale, fiindcă din juneţe m-am deprins a cunoaşte în domnul Bălăceanu unul din oamenii cu sentimentele cele mai onorabile, cele mai cavalereşti. Dară pentru un moment concedez la teoria domnului ministru de externe cum că noi, Camera, nu avem dreptul de a pune în judecată pe un agent al guvernului şi totodată recunosc puterei esecutive dreptul de a face, precum s-a zis, că chiar în seara aceasta să se propuie domnitorului numirea domnului Bălăceanu din nou ca agentul ţărei la Paris. Recunoscînd acest drept, îmi place a crede că şi domnia-sa va binevoi a recunoaşte şi Camerei dreptul ca, atunci cînd va veni în discuţiune budgetul Ministerului de Externe, să nu-i voteze banii pentru acea agenţie. Eu, cel puţin unul, aşa voi face. Eu nu voi da un singur ban pentru agentul politic din Paris şi aceasta pentru chiar cuvintele cari au îndemnat pe comisiunea dumneavoastră de a cere darea în judecată a domnului Bălăceanu.

Aceste cuvinte sînt, domnilor, că eu nu voiesc, oricare ar fi talentele, capacitatea şi onorabilitatea persoanei numite, să avem la Paris sau orişiunde aiurea un agent care să poată zice unui ministru : dă-te deoparte, eu iau toată răspunderea asupra mea înaintea domnitorului. Eu nu voiesc, domnilor, ca centrul de gravitate al puterei noastre esecutive să fie la Paris ; eu nu voiesc ca aprecierile stărei noastre financiale să fie în portofoliul unui alt funcţionar decît în protofoliul ministrului nostru de finance. (*Aplauze.*) Şi toate acestea s-au făcut de domnul Bălăceanu.

Nu vă voi mai cita actele, toţi le cunoaşteţi. Cînd domnul ministru al financelor a depeşat domnului Bălăceanu că refuză recunoaşterea unui împrumut făcut fără procură, toţi cunoaşteţi, zic, toţi aţi auzit răspunsul domnului Bălăceanu :

„Împrumutul este făcut ; ratificarea nici nu este necesară. Eu iau înaintea domnitorului toată responsabilitatea de ceea ce am făcut".

Iată, domnilor deputaţi, cauza pentru care pe de o parte recunosc guvernului dreptul ca să numească pe domnul Bălăceanu din nou agintele său politic la Paris, dară totodată îmi revendic şi mie dreptul, ca reprezentant al ţărei, ca la votarea budgetului să refuz domnului ministru de externe banii pentru această agenţie.

Domnilor deputaţi, s-a discutat în două zile şi atît de mult partea de cifre privitoare la acest împrumut, încît nu vă voi adăoga nimic la cele zise de alţi oratori în cestiunea de cifre. Zic numai două cuvinte, şi aceste două cuvinte nu le va contesta nimeni, nici chiar ministerul. Împrumutul Oppenheim, afară de cheltuieli, costă ţărei de la 17 3/4 la 18 1/4 % pe an.

Voci: Cu amortismente.

Da, da, cu amortismente, şi aceste interese le vor mărturisi, în curs de 23 ani, toţi deputaţii cari se vor succeda aici în toate sesiunile, în toate Adunările viitoare. Aceste cifre le vor mărturisi toţi contribuabilii în acelaşi timp de 23 ani, cari ne trebuiesc spre a ne achita de acest împrumut.

Prin urmare vedeţi, domnilor, eu vă citez nişte cifre despre cari toţi sîntem de acord. Acum, domnilor, vin să zic ceva în privinţa cuvintelor cari s-au rostit de domnul prim-ministru, că noi atacînd acest împrumut sau, mai bine zicînd, contractarea acestui împrumut struncin[ăm] însuşi creditul public. Şi cu această ocaziune onor. domn ministru de interne ne-a făcut cu cunoştinţele domniei-sale întinse de fost profesor de economia politică o mică lecţiune despre fluctuaţiunile creditului şi despre cauzele cari îl ridică şi cari îl lovesc. Iară onor. domn V. Boerescu a mai zis, şi cu drept cuvînt, că creditul este ca planta senzitivă care la cea mai mică suflare a vîntului se ridică sau se coboară. Aşa este! Şi ca să ne dovedească acest adevăr domnul ministru ne-a citit o depeşă de la Paris din care rezultă că numai din nişte zgomote false, răspîndite în străinătate de răuvoitori, emiterea împrumutului Oppenheim ar putea fi compromisă. Aceasta, domnilor, poate să fie! Şi aceasta nu s-a întîmplat numai astă singură dată.

Eu din esperienţă cunosc multe asemenea depeşe, pururea din Bucureşti, cari în multe ocaziuni ne-au făcut mult rău şi ne-au înnegrit pe nedrept în ochii străinilor[12].

Cu toate acestea, domnul ministru să-mi permită domnia-sa ca să-i spun că nu astăzi era momentul ca să ne zică aceste cuvinte. Datoria domniei-sale de ministru a fost ca să ne fi spus asemenea vorbe cu o zi mai nainte sau chiar întotdeauna ori de cîte ori s-a lăsat ca să se răspîndească în ţară şi în străinătate zgomotul că situaţiunea noastră financiară este dezesperantă; că avem pînă la opt sute milioane lei datorie[13]; aceste cuvinte le-a zis chiar la această tribună onor. domn Manolache Iepureanu; aceste cuvinte au fost de natură a struncina într-un chip grozav creditul nostru. Creditul nostru s-a struncinat şi atunci cînd tot domnul Iepureanu a atacat bonurile rurale şi cînd a opinat că aceste bonuri rurale ar fi trebuit să poarte numai o dobîndă de 5 la sută.

Cînd însă s-a zis că avem de la 600 pînă la 800 milioane datorie, cînd s-a propus prefacerea interesului acestor bonuri, aceste vorbe vă pot încredinţa că au fost de natură a struncina creditul nostru tot atît cît şi propunerea altor deputaţi de a se amîna pe duoi ani îndatorirea foştilor clăcaşi de a plăti dreptul proprietarilor. (*Aplauze.*) Şi cu toate acestea, la cuvintele spăimîntătoare ale domnului Iepureanu, domnul prim-ministru a tăcut! Ei bine, atunci domnia-sa trebuia să vorbească, atunci cu întinsele sale cunoştinţe în economia politică domnia-sa trebuia să ne zică că tot ce se zice în contra adevăratei stări a lucrurilor, tot ce se va zice spre a arăta starea noastră financiară sub colori mai negre decît ea este va zdruncina creditul statului şi nu va face decît a ne pune în poziţiune a nu găsi bani decît cu mare anevoinţe şi cu grele condiţiuni. Să-mi permită onor. domn Iepureanu a-i face scuzele mele pentru că revin la domnia-sa şi cu această ocaziune vin a releva în criticele ce a făcut espunerii de motive din budgetele miniştrilor de finance din timpul Statutului. Domnul Iepureanu citînd frase din acele espuneri ne-a asigurat că am denaturat starea lucrurilor, arătînd situaţiunea noastră financiară mai înflorită decît ea era în realitate. Ştiţi, domnilor, pentru ce a scris domnul Stege acele frase[14]? Şi onor. domn Iepureanu singur în şedinţa de astăzi v-a spus poate fără de voie. V-a zis că casele financiare nu dau bani unei ţări decît cunoscînd resursele financiare, budgetul. Aşa este; cînd pentru prima oară Principatele Române au cerut bani de la bancele Europei prin vocea domnului Stege, cel întîi cuvînt pe care i l-a adresat baronul Stern a fost: arată-ne situaţiuna financiară, arată-ne budgetul ţărei. Şi numai după ce i s-a arătat budgetele, după ce a văzut că starea noastră financială (deşi în jenă momentană) nu era deloc înspăimîntătoare, numai cînd s-a văzut că datoria noastră nu trecea cu mult peste 30 milioane, numai cînd a văzut că cestiunea rurală în ajunul dezlegării sale nu avea să ceară tezaurului public sacrificie peste putinţa sa, numai atunci baronul Stern a dat şi a primit a contracta cu noi; şi pe obligaţiunea de 100 galbeni ne-a dat 88 galbeni. Ei bine, domnilor, cum se întîmplă că pe aceeaşi obligaţiune de 100 galbeni am primit numai 52 galbeni? Aici este toată cestiunea.

Onor. domn Manolache Costache pretinde că noi ne aflăm în poziţiunea cea mai rea; unii pretind că noi avem datorii cari se suie la un miliard. Ei bine, domnilor, dacă e aşa, dacă avem asemenea datorii colosale, atunci recunosc şi eu că negreşit guvernul nu putea să găsească bani mai ieftini decît 52 galbeni pentru 100 galbeni. Însă, domnilor, aceasta nu este! Cu altă ocaziune, am avut onoare a vă citi chiar cifrele coprinse în budgetul Ministerului de Finance, din care rezultă că datoria noastră publică pe an nu se suie decît la 23 milioane, în cari intră despăgubirea pentru emancipaţi, darea către Sublima Poartă, a mai multor subvenţiuni, 11 milioane pensiunele şi chiar anuitatea împrumutului actual; unde sînt dară sutele de milioane de datorii? Unde dară este motivul că am găsit bani în nişte condiţiuni atît de grele? Cînd fac această întrebare, nu credeţi că voiesc a face o comparaţiune între administraţiunea actuală şi între regimul trecut. Însă totuşi socotesc a mă opri aci un moment. Onor. domn Blaremberg v-a citat nişte cuvinte atribuite fostului domn[15] şi a finit a zice că din schelet ţara s-a prefăcut în atlet. Fără a mă rosti în privinţa cuvintelor atribuite fostului domn, recunosc că ţara noastră în cele esterne a devenit un atlet. Şi întocmai ca domnia-sa constat că situaţiunea noastră esterioară e mult mai bună decît înainte. Ei bine, însă fiind această poziţiune politică bună, n-a putut ea înrîuri asupra contractării împrumutului?

D. I. Brătianu: Cer cuvîntul.

Ei bine, dacă e adevărat că ţara noastră avînd o poziţie esterioară din cele mai norocite, avînd toate dorinţele noastre împlinite, avînd un principe în capul nostru dintr-o familie din cele mai ilustre şi totdeodată din cele mai puternice ale Europei[16], tocmai atunci cînd domnul nostru se dusese să facă o vizită la Constantinopole, ei bine, adaog a zice cum s-a întîmplat că în acele momente norocite s-a contractat un împrumut atît de puţin favorabil?

D. Blaremberg: Confuziune de dată.

Deloc nu este confuziune de dată. Cînd s-a făcut împrumutul, domnitorul era recunoscut. Înălţimea-sa era la Constantinopole şi dovadă despre aceasta este răspunsul domnului ministru al lucrărilor publice care întovărăşea pe înălţimea-sa. Ei bine, cum s-a făcut acest nenorocit împrumut? Iată cum s-a făcut, domnilor: contractarea împrumutului s-a încredinţat unei persoane care, deşi are toată onorabilitatea şi capacitatea politică, dară nu e o specialitate în materie financială. Aici e tot nodul cestiunei, domnilor. Şi cu această ocaziune vin şi zic şi eu un ce asupra legii Constituantei. S-a discutat foarte mult cum trebuie să se înţeleagă acea lege, dă ea guvernului dreptul de a trata sau şi de a contracta împrumutul? Şi aicea domnul ministru de interne cu drept cuvînt v-a zis: vă sfătuiesc, domnilor, cînd veţi vota o lege pe viitor, redigiaţi-o astfel încît să nu mai fie supuse la felurite interpretări. Bine a zis domnul ministru şi aici viu în ajutorul domniei-sale. Recunosc dară cu ministerul şi cele sprijinite de domnul Ioan Brătianu, cum că legea nu dă guvernului numai voie să trateze, ci şi dreptul să contracteze. Însă, domnilor, cui oare s-a dat această voie, acest drept? Guvernul, fiinţa colectivă, fiinţa morală! Guvernului dară s-a dat acest drept, iară nu unei singure persoane! Şi, ca să vă dovedesc aceasta, vă pun cestiunea dacă guvernul ar fi venit în Adunare şi ar fi zis: daţi *carte blanche* (putere nemărginită) domnului Ioan Bălăcianu, ba chiar domnului Ion Brătianu sau oricării alte persoane individuale, daţi drept de a contracta un împrumut de 18 1/2 milioane franci[17] fără rezervă de ratificare din partea Adunării sau a guvernului, eu sînt sigur că în Adunare nu s-ar fi acordat nimănui acest drept, oricît de înaltă şi de onorabilă ar fi fost acea individualitate! Şi aşa puind în joc pe domnul Ioan Brătianu, în calitate de ministru de finance de atunci, şi primind că Adunarea ar fi dat domniei-sale în propriu, nu şi guvernului, dreptul de a contracta acest împrumut, eu cred că domnul Brătianu nu ar fi primit acest drept şi că, dacă l-ar fi primit, sînt sicur că nu s-ar fi primit a-l subdelega către altă persoană. Ei bine, aici apare greşala ministerului: dreptul care Camera l-a dat ministerului, ministerul l-a subdelegat unei singure persoane, l-a subdelegat domnului Ion Bălăcianu, şi aceasta fără rezervă de ratificare! *(aprobări, aplauze)*, şi dovada că aici e toată greşala este că dacă domnul Bălăcianu ar fi avut o procură mărginită, adică ca lucrarea sa să fie supusă ratificărei guvernului, sînt încredinţat din cele ce s-au corespuns prin depeşile dezaprobatoare ale domnului ministru de finance către domnul Bălăcianu, sînt sigur că dacă ministerul şi-ar fi rezervat dreptul de ratificare, el ar fi zis şi ar fi urmat a zice: nu ratific acest împrumut şi prefer mizeria în care mă aflu. Însă, domnilor, ministerul nu a putut zice aşa pentru că ministerul, nerezervîndu-şi dreptul de ratificare, de mai înainte şi-a legat braţele! Şi aşea, deşi la primirea ştirei despre contractarea împrumutului domnul Mavrogheni[18] a zis că nu recunoaşte, deşi domnul Sturdza a răspuns în numele domnitorului cum că procura domnului Bălăcianu era dată numai pentru un anume împrumut şi că acesta nefăcîndu-se a căzut şi procura, cu toate acestea guvernul a trebuit să ţie seamă de ameninţările domnului Oppenheim: „Prea puţin îmi pasă: procura e în regulă, nu primesc nici o împăcare! Şi căutaţi-vă cu agentul dumneavoastră”!

Iată pentru ce ministerul, în contra voinţei sale şi a interesului ţărei, a fost nevoit să admită împrumutul. Iată pentru ce ministerul, delegînd unui agent al său dreptul pe care Camera îl dedese numai lui, s-a pus în poziţiunea aceea că deşi era nemulţumit, desperat poate, cînd a primit depeşa de la Paris că un asemenea împrumut s-a făcut, totuşi a fost silit a-l încuviinţa. Iată cauza pentru care ministerul a fost silit să treacă pe sub furcele caudine ale domnului Bălăcianu şi iată şi cauzele care ne fac şi pre noi să trecem pe sub furcile caudine ale domnului Oppenheim, admiţînd împrumutul ca fapt îndeplinit; iată cauza care ne-a făcut pe noi, comisiunea budgetară, să zicem că domnul Bălăcianu a greşit cum greşesc toţi oamenii cînd nu sînt în specialitatea lor; primesc că domnul Bălăcianu avea scrisori din ţară care îi arăta că starea noastră financiară era rea; primesc că domnia-sa ştia acolo, la Paris, că mai tîrziu nu era să mai găsească bani. Primesc toate acestea; însă totuşi domnia-sa trebuia să lase apreciarea acestor împregiurări guvernului şi să nu meargă numai cu buna sa credinţă! Cu chipul acesta domnul Bălăcianu, îmi place a crede că domnia-sa va recunoaşte însuşi că, deşi n-a greşit ca om cu curagiu, [a greşit] ca om de finance, căci orice s-ar zice împrumutul este greu, şi de n-ar fi fost recunoscut de însuşi guvernul, împilător, însuşi guvernul nu ne zicea prin chiar discursul tronului că s-au făcut împrumutul cu condiţiuni grele; odată aceste zise, iată descoperită şi constatată greşeala ministerului: ministerul a greşit prin slăbiciune în faţa acestei situaţiune făcută de agentul său şi a ameninţărilor sale, a greşit neavînd destulă răbdare pe timp de 12 zile pînă la întrunirea Camerii pentru ca atuncea să vie înaintea ei şi să arate faptele petrecute; ministerul a preferit a se îmbrăca cu răspunderea faptelor agentului său. Iată dară cine a provocat criza ministerială, iar nu noi!

Acum, domnilor, venim la critica ce s-a făcut concluziunilor comisiunii budgetare.

S-a zis că comisiunea rău a făcut de a pus concluziuni, fiindcă ea n-a fost competintă a cerceta cestiunea împrumutului.

Comisiunea s-a socotit şi se socoteşte competintă să corecteze toate cifrele ce figură în budget, atît la venituri, cît şi la cheltuieli; precum dară comisiunea s-a socotit că a fost competinte a propune ca să scoateţi din budget patru milioane pe băuturi cari pînă acum nu sînt încă sancţionate prin lege, tot aseminea comisiunea s-a socotit că era în drept a zice: domnilor, să primiţi anuitatea cifrei împrumutului, însă iată cum s-a făcut acest împrumut. Mai am ceva de zis în cît priveşte această imputare, adică, că de ce am pus în raport o opiniune. Vă spun că era unii dintre membrii comisiunii, din cari eram şi eu unul, care opinasem să nu finim cu nici o încheiere; însă alţii ne-au răspuns cu drept cuvînt că regulamentul Camerii cere ca fiecare raport să emiţă o opiniune. Iată dară pentru ce am emis o opiniune. Şi această opiniune a noastră este că domnul Bălăceanu a făcut un împrumut fără procură; că apoi ministerul luînd asupră-şi această sarcină a greşit, că trebuia să rezerve cestiunea aprecierii Adunărei. Aceasta este opiniunea noastră şi din aceasta nu vom ieşi. Ni se zice acum că prin aceasta dăm ministerului un blam şi că aceasta nu a fost în competinţa comisiei. Aceasta o recunoaştem şi noi. Însă noi niciodată am cugetat măcar de a da ministerului un blam. Aceasta este în dreptul numai a Camerei.

Ni s-a mai zis de către domnul Brătianu, cum am cutezat noi să emitem o asemenea opiniune înainte de a ne gîndi dacă putem a succede ministerul blamat; aceste cuvinte s-au zis şi de domnul G. M. Ghica! Ei bine, domnilor, şi aici întîmpin că apreciarea cestiunei politice nu era în atribuţiunile comisiunei. Datoria ei era numai de a constata faptele. Şi aceasta a făcut-o. Dacă am admite teoria emisă de domnul I. Brătianu, atunci nici o comisiune n-ar mai putea să vie la o concluziune, căci comisiunile se aleg ori prin sorţi, ori prin sufragiul deputaţilor; ele se aleg ca comisiuni cercetătoarie, iară nu ca corp politic. Comisiunile nu sînt deloc şi niciodată corp politic. Corp politic este numai Adunarea, comisiunea dumneavoastră era compusă de onor. domn Dimitrie Brătianu, care este din stînga, de domnul Grigorie Sturdza, care este din dreapta, de domnul Prijbeanu, de domnul Grigore Balş, de domnul Gheorghiu şi eu, pe care nu ştiu unde ne veţi mai pune; dară aceasta ne dovedeşte în fine că n-a fost o idee politică care a prezidat la alegerea acestei comisiuni şi că prin urmare comisiunea nu avea nici datorie, nici putinţă de a se ocupa de cestiunea politică, de criza ministerială! Apreciarea cestiunei ministeriale este în mîinile Adunării. Adunarea poate să vază, să cerceteze dacă se cuvine ca ministerul să primească un bil de indemnitate sau că trebuie a i se da un vot de blam. Şi acum nu mai vorbesc ca membrul comisiunei, ci vorbesc ca deputat, ca membru al corpului politic, şi aşa cu dumneavoastră împreună sînt gata a cerceta dacă Adunarea, ca corp politic, se cuvine să provoace o criză ministerială sau nu? Iară ca membru al comisiunei, dezbrăcat de orice preocupaţiune politică, nu pot face altfel decît a vă zice că împrumutul acesta s-a făcut într-un mod neregulat şi păgubitor, vă mai adaog că el s-ar fi putut face într-un mod mai bun şi mai folositor ţărei şi cînd zic acestea mă întemeiez pe însuşi cuvintele secretarului general al Ministerului de Finance, care vine şi zice şefului său aceste cuvinte care merită toată serioasa luare-aminte a dumneavostră: „Împrumutul s-a încheiat fără participarea mea, fără a fi consultat, şi de aceea condiţiunile lui sînt mai puţin avantagioase decît acele ce mă fălesc că aş fi putut dobîndi prin alte case de bancă; astăzi în faţa unui fapt împlinit, cînd contractul se află ratificat, cred cu totul de prisos a mai reveni la acest punct şi a vă esprima o părere de rău nefolositoare etc".

Citindu-vă aceste cuvinte, vă voi adăogi că între onor. domn Bălăceanu ca specialitate financiară şi între onor. domn Winterhalder voi fi pentru opiniunea domnului Winterhalder [19], şi convicţiunea mea este că, dacă nu s-ar fi făcut cu atîta pripă împrumutul contractat de domnul Bălăceanu, am fi putut face un împrumut mult mai bun pe sprijinul moral, mai ales care l-a cîştigat ţara prin recunoaşterea domnitorului de Turcia şi de Europa întreagă.

Acum, dacă e ca ministerul să cază sau nu, daţi-mi voie să vă zic că eu nu doresc deloc schimbarea guvernului, nici nu ţiu ca opiniunea mea să prevăleze; cînd deunăzi ministerul a anunţat retragerea sa, eu am fost cel dintîi care am zis că schimbarea ministerului ar fi fost o nenorocire pentru ţară, şi astăzi o declar tot aşa, şi eu ştiu că aceste bănci numai cu roze nu sînt acoperite, că ele sînt celebre prin multe blame ce le-a primit, şi cînd îmi aduc aminte cîte ministere au fost aruncate jos fără să o merite, că ministerul Ştefan Golescu [20] a primit un vot de blam de-abia după şease săptămîni de esistenţă şi numai pentru că nu a înfăţişat budgetele în termen de şease zile, eu sînt cel dintîi care deplîng această stare de lucruri şi carele, prin urmare, credeţi-mă că nu doresc nici blamul, nici căderea ministerului.

Dară, ca membru al comisiunei budgetare, nu pot face altfel decît de a recunoaşte că împrumutul Oppenheim s-a operat în chip neregulat şi în condiţiuni impilătoare.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 16, p. 87, col. 1—5; p. 88, col. 1—3.

NOTE

[1] Discuţia se purta pe marginea bugetului (vezi şi supra p. 128, nota 1). Referitor la acest împrumut s-au emis mai multe opinii privind caracterul său neconstituţional, deoarece nu fusese sancţionat de Adunare. I. Bălăceanu, agentul ţării la Paris, era învinovăţit că a lucrat fără împuternicire. S-a mai observat că împrumutul Oppenheim a fost preferat împrumutului Erlanger, deşi era „mai oneros". Totuşi, din respect pentru Adunare, Fleva, într-un amendament, a cerut ca anuitatea lui să fie trecută în împrumutul general al statului. În urma dezbaterilor, comisia bugetară, din care făcea parte şi K., şi-a reformulat concluziile cu privire la acest împrumut astfel: „Comisiunea conchide că deşi împrumutul Oppenheim este făcut într-un mod neregulat şi ruinător pentru ţară, după însuşi declararea guvernului, însă ca fapt îndeplinit şi numai spre ferirea discreditului financiar al ţării, ea este nevoită a propune Adunării înscrierea în bugetul Ministerului de Finanţe a anuităţii de 8 425 103,11 lei.

În ceea ce se atinge de domnul Ion Bălăceanu, care a contractat acest împrumut, în faţa declaraţiunei făcută de minister în şedinţa de ieri că ia asupră-şi toată răspunderea acestui fapt, comisiunea retrage propunerea sa pentru darea în judecată a agentului guvernului.

În ceea ce se atinge de procedura păzită de minister în această cestiune, adică de a recunoaşte un împrumut declarat la început şi de el însuşi ca făcut fără procură specială şi în paguba ţărei, şi aceasta fără a rezerva apreciarea faptelor puterii legiuitoare, cînd nu mai erau decît 12 zile pînă la întrunirea ei, comisiunea recunoaşte că acest mod de procedare a compromis într-un mod grav interesele financiare ale ţării" (p. 79, col. 3).

Ion Ghica, preşedintele Consiliului de Miniştri, demonstrase cu cifre că oferta Erlanger era cu 52 524,070 mai scumpă decît cea făcută de Oppenheim.

[2] Vasile Boerescu, întemeiat pe legea elaborată în timpul Constituantei din 15 iulie 1866 şi care prevedea că ministrul de finanţe este autorizat *a trata* (subl. ns.) un împrumut cu capitaliştii străini de 50 de milioane de franci, justifica împrumutul Oppenheim (cf. I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 382).

[3] N. Ionescu a propus ca guvernul să vină cu un proiect de lege prin care să sancţioneze din punct de vedere legislativ împrumutul Oppenheim. Boerescu a atras însă atenţia că este o soluţie „gravă", chiar dacă prin aceasta se evita o criză ministerială.

[4] Vezi supra p. 100, la validarea mandatului lui K.

[5] Afirmaţii ca aceasta nu pot defini filomonarhismul lui K. Apreciind lucid situaţia României la începutul anului 1866, el optează pentru principele străin, în care vede un factor de stabilitate, de potenţare a regimului politic. În acelaşi timp respinge viziunea absolutistă, de tradiţie feudală, cuprinsă în formula *l'Etat c'est moi* şi pretinde integrarea noii dinastii în spiritul naţional românesc. În fond, pentru liberalul K. regele e doar un reprezentant al naţiunii însărcinat, alături de guvern, cu exercitarea puterii executive. Pentru explicitarea opiniilor sale, vezi articolul ce a publicat în „Românul" din 5—7 iulie 1875, p. 666—667, ca şi culegerea de articole *Ce este un rege constituţional*, Bucureşti, 1883.

[6] Vezi supra p. 122. K. fusese raportor general la buget.

[7] Ministru de finanţe era Petre Mavrogheni, iar ministru de interne Ion Ghica.

[8] Primul ministru, Ion Ghica, arătase că în ţară s-au răspîndit broşuri tendenţioase şi s-au trimis pretutindeni depeşe că „ministerul se judecă", ceea ce i-a făcut situaţia „intenabilă".

[9] Aluzie la legea presei decretată prin Statut. Vezi supra p. 53, nota 10.

[10] Vezi supra p. 129 şi urm.

[11] Ministru de externe era George Ştirbei.

[12] K. se referă la criticile apărute în special în presa germană, austriacă şi în cea rusească de expresie franceză (vezi B.A.R., Arhiva Cuza, plicurile „Extrase din presa străină").

[13] Vezi supra p. 129. Manolache Costache pomenise doar de 300 de milioane datorie.

[14] Vezi supra p. 122.

[15] Blaremberg de fapt spusese: „Se pretinde că, pe cînd fostul domnitor părăsea ţara, s-a întors către cîteva persoane ce-l însoţeau şi le-ar fi zis: vă bucuraţi, nesocotiţilor, de căderea mea. Dară nu ştiţi că nu v-a rămas decît un schelet? În adevăr, ne-a lăsat un cadravu şi noi l-am galvanizat, l-am chemat la viaţă, am făcut dintr-însul un uriaş" (p. 86, col 2).

[16] Vezi supra, nota 5.

[17] Vezi supra p. 128, nota 1.

[18] La contractarea împrumutului Oppenheim Mavrogheni era ministru de finanţe.

[19] Eric Winterhalder, austriac de origine, venise în Principate în 1829. Prieten cu C.A. Rosetti, a participat la Revoluţia din 1848; în 1860 obţine împămîntenirea şi este numit secretar general la Ministerul de Finanţe, unde rămîne pînă în 1861. În 1864 devine director al Casei de depozite şi consemnaţiuni, pentru ca în anul următor să revină la Ministerul de Finanţe în aceeaşi calitate. În 1866 a fost trimis la Paris pentru pertractarea împrumutului şi subscrierea obligaţiilor. În decembrie 1868 va îndeplini o misiune asemănătoare la Berlin în legătură cu concesiunea Strousberg. A scris în „Românul" articolul *Împrumutul Lefevre de 500 milioane franci* (nr. din 2—5 decembrie 1863, p. 1 071—1 072). Vezi despre el articolul lui Victor Slăvescu publicat în „Analele economice şi statistice", XXVIII, 1945, nr. 1—3, p. 28—51.

[20] Ministerul Ştefan Golescu în Ţara Românească din vara anului 1861.

Intervenţie în sprijinul suplimentării personalului tipografiei statului *

Domnilor, sînt autorizat de comisiune a declara că primeşte aceste adaose [1] şi sînt fericit că a cerut ministerul pentru că din experienţă şi din discuţiunea urmată în această Adunare la 1863 s-a dovedit că sînt trebuincioase. Tipografia statului prezintă un capital de două milioane, prin urmare trebuie un magaziner care să fie însărcinat cu îngrijirea şi păzirea lucrurilor, căci fără magaziner hîrtia, litera şi tot rămîne în voia fiecăruia şi se risipeşte. Trebuie asemenea un contabil, pentru că tipografia are un venit însemnat nu numai din abonamentele la „Monitor", dară şi din anunţuri şi alte tipărituri.

Pleşoianu *susţine că legea interzice crearea de noi posturi.*
A. Sihleanu *de asemeni e împotriva înfiinţării acestor posturi şi recomandă să se facă economii.*

Voi răspunde domnului Pleşoianu că aici nu e vorba de a crea posturi noi, ci din contra de a se menţine cele ce au fost. Aceste posturi sînt votate de Adunare încă din anul 1863 şi vă pot încredinţa că sînt neapărat trebuincioşi aceşti funcţionari [2]. Nu trebuie să ne facem iluziuni. Tipografia statului e una din cele mai frumoase instituţiuni din ţară, are o presă cum nu se află în nici o altă tipografie şi e în stare ca în 24 ore să tipărească un volum întreg. Ar fi păcat de a se ţine această instituţiune în starea actuală, stare care nu a provenit decît din spiritul de mare economie din partea guvernului. Acest spirit de economie însă trebuie să se oprească înaintea dezorganizării şi, cînd domnul ministru vă propune acest spor, nu vă propune decît strictul necesar, pentru că tipografia, în starea în care e astăzi, nu mai poate funcţiona.

Cu această ocaziune [î]mi permit a ruga pe domnii miniştri că, de vreme ce a mutat tipografia afară din oraş, cel puţin pentru abonamente şi inserţiuni să instaleze un birou în mijlocul oraşului . . .

---

* Şedinţa din 19 ianuarie 1867.

O voce: La Ministerul de Interne.

Tot e departe. Trebuie să fie în mijlocul oraşului, pentru că toate anunţurile cele mici, care fac venitul principal, nu mai merg la „Monitor", ci merg la ziarele particulare din cauză că numai birja pentru mergere pînă afară costă tot atît cît costă şi inserţiunile. Rog dară pe domnii miniştri să facă această îndreptare.

Domnilor, ar fi păcat, o repet, de a nu se da acestei instituţiuni funcţionarii trebuincioşi, mai cu seamă astăzi cînd tipografia are în capul ei un om ca domnul Ispirescu. Şi vă pot încredinţa că această tipografie are să devie model şi are să prospere cu directorul actual.

Voci: Închiderea discuţiunei, la vot!

Domnilor, mi s-a spus că domnul ministru de resbel [3] ar fi contractat tipărirea unei părţi din lucrările trebuincioase ministerului la un particular care n-ar fi tipograf şi aceste lucrări s-ar tipări în străinătate. Aş ruga pe domnul ministru să cerceteze aceasta şi să îndrepteze lucrul, căci, dacă tipografia statului nu e în stare să tipărească toate lucrările, cel puţin acele lucrări să se tipărească aici în ţară, la tipografi particulari, iară nu în străinătate.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 19,
p. 118, col. 4—5.

NOTE

[1] La bugetul Ministerului de Interne se ceruse crearea unor posturi la „Administraţiunea imprimeriei statului", reprezentînd un adaos de 40 000 lei. K. era raportor general la buget pe anul 1867.

[2] K. vorbea în cunoscător pentru că el însuşi fusese proprietar de tipografie şi editor (vezi Dan Simonescu, *Mihail Kogălniceanu ca tipograf şi editor la Iaşi*, în „Studii şi cercetări de bibliologie", II, 1957, p. 167—184).

[3] Ministru de război era N. Haralamb.

Discurs privind salarizarea corpului poliţienesc din Bucureşti *

Domnilor, aş putea într-un singur cuvînt [1] să cer ca chiar să nu mai fie discuţiune şi să se respingă amendamentul de faţă [2], potrivit legii şi votului dat de dumneavostră care constă în aceea ca în budgetul anului 1867 să nu se înscrie şi să nu se şteargă nici o creaţiune; să nu se înscrie dacă nu este lege care să prevadă acea creaţiune şi să nu se şteargă dacă este lege care o prevede.

Legea comunală, domnilor, este pozitivă; articolul 119 de la capitolul 12 zice. *(Citeşte.)*[3] Vedeţi dară că sergenţii şi gardiştii sînt o cheltuială obligătoare pentru comuna Bucureşti, precum şi pentru toate cele[l]alte oraşe. În contra legii, espusă într-aceasta, şi a votului dumneavoastră nu mai poate dară încăpea opiniuni şi amendamente. Prin urmare mai înainte de toate eu prin cestiunea prealabilă propui ca în puterea legii care e pozitivă să trecem la ordinea zilei.

---

* Şedinţele din 19 şi 21 ianuarie 1867.

Cînd vom veni la budgetul pe 1868, atunci vom putea veni fiecare şi voi veni şi eu cu părerea mea, care va fi în unele aceeaşi cu a domnului Lahovari, dară care într-altele va diferi de a domniei-lui; dară astăzi nu putem face decît ceea ce ne ordonă legea, căci, de am deschide drum amendamentelor, de la amendamente raţionabile şi întemeiate vom veni poate la altele mai neraţionabile şi neîntemeiate, fiindcă făcîndu-se o dată drum nu vom putea împiedica atunci pe toţi deputaţii cari ar voi să facă amendamente să le facă. Şi eu, de va veni domnul Iepureanu ... *(Ilaritate.)*

Voci: Unde? Unde? *(Aplauze.)*

Domnilor, îl visez şi noaptea ... *(Ilaritate, aplauze.)* Voiam să zic domnul Lahovari, de va veni domnul Lahovari cu amendament pentru comuna Bucureşti, atunci voi veni şi eu cu amendamente în privinţa a zece comune cari m-au ales deputat pînă acum.

Dimitrie Ghica *şi* Ion Brătianu[4] *sprijină amendamentul şi combat pe Kogălniceanu.*

D. preşedinte: Aşadară, pun la vot ordinea zilei.

Ce să mai puneţi la vot ordinea zilei, căci aceasta ar fi contra mea chiar. Domnul Brătianu, sub nume că combate ordinea zilei, a venit şi a sprijinit amendamentul, combătînd argumentele mele. Aşadară, mă voi servi şi eu de o espresiune populară care vă rog să-mi fie permisă: dacă e jaf, jaf să fie! *(Ilaritate.)* Adică, dacă e discuţiune, atuncea să fie discuţiune.

Domnilor, această cestiune nu e o cestiune de budget, ci e cu totul o cestiune de principiu, de drept administrativ, de drept comunal; e una din cestiunile cele mai importante care poate să fie la ordinea zilei, dară nu la ordinea zilei de astăzi; însă, deoarece s-a pus, primesc să mergem înainte.

Cestiunea este a se hotărî prin amendamentul acesta dacă serviciul poliţienesc al oraşului comunal sau al statului este de luat în considerare, ce ajutoare trebuie să dea statul către mama comunelor, către capitala ţărei. Vedeţi dară cîtă discuţiune este de făcut în această cestiune şi, dacă vom provoca-o, mai rămîne încă cestiunea de a se şti dacă putem noi astăzi prin budget să o otărîm; dacă, cum am zis, este o cestiune de organizare administrativă şi care nu poate fi tranşată decît numai prin o lege specială la care şi un alt corp al statului trebuie să aibă cuvîntul său. De aceea, nevoind să răspund la cele zise de domnul Brătianu, revin iarăşi şi zic, dacă socotiţi că se cuvine să discutăm această cestiune acum şi dacă sîntem competinţi a o otărî, atunci să se consulte Camera şi, priimind, eu sînt cel întîi care am cuvîntul şi voi răspunde la cele zise de domnul Brătianu.

D. preşedinte: Atuncea urmează să pui la vot luarea în consideraţiune.

D. I. Brătianu: Cum puteţi propune luare în consideraţiune pînă cînd încă nu s-a discutat asupra amendamentului?

Domnilor, viu a repeţi că această cestiune e regulată prin lege. Este acum putinţă ca noi să desfiinţăm prin budget acea lege? Aceste cheltuieli care prin legi pozitive sînt declarate ale comunii, putem noi să le facem cheltuieli obligatorie ale statului? Aci e cestiunea. Vedeţi unde mergem dacă vom admite aceasta, că atunci vom face asemenea cereri pentru toate comunele.

De aceea eu declar de mai nainte că mă voi uni cu onorabilii propuitori ai amendamentului cînd va veni locul să discutăm aceasta, dar acum nu este timpul, nu ne putem ocupa de aceasta.

> *D. I. Brătianu*: Domnilor, este o cifră în budget care priveşte la un impozit ce-l impuneţi capitalii Bucureşti.
>
> Noi ce cerem? Cerem ca să discutaţi astfel ca argumentele care se vor aduce de domnii Kogălniceanu şi alţii să lumineze pe orăşeni, să se convingă orăşeanii capitalei Bucureşti că nu a fost o otărîre luată de mai nainte aci, ci că este un vot dat în cunoştinţă de lucru după o discuţiune serioasă.
>
> Aţi discutat cestiunea a 160 pompieri din Iaşi[5] patru ore şi nu voiţi să discutaţi o cestiune de un milion şi jumătate care priveşte comuna Bucureşti, ca să convingeţi pe orăşeani că votul dumneavoastră este un vot drept, iar nu un vot pe care l-aţi dat fără nici o dezbatere serioasă, fără să-i convingeţi că le faceţi o dreptate, iar nu o strîmbătate.

În cestiune de regulament am luat acum cuvîntul. A venit o petiţiune din partea comunii, este ea la ordinea zilei? Cercetatu-s-a ea de către secţiunea noastră? Nu s-a cercetat, nu este la ordinea zilei. Avem budgetul dărilor şi cheltuielilor comunei Bucureşti? Nu, nu este nici aceasta la ordinea zilei. Avem proiectul de lege comunală? Nu; aseminea nu este la ordinea zilei nici acesta.

Ce e astăzi la ordinea zilei? Este cercetarea budgetului statului. Vine un amendament şi zice că acum milioane din budgetul comunei să le puie în budgetul statului, pe temeiul sprijinit de domnul Lahovari. Sîntem noi în stare să cercetăm aceasta astăzi? Nu. Vedeţi dar, domnilor, că nu înţeleg deloc să neg drepturile capitalii, cum a zis domnul Brătianu.

Domnilor, eu astăzi sînt mai mult locuitor în Bucureşti decît în Iaşi, însă înainte de toate trebuie să fiu drept pentru paza legii şi pentru ţara mea. Cît pentru oraşul Bucureşti, Adunarea are acest drept de a-i acorda oarecare beneficie ca capitală a ţărei, dar aceasta nu este acum la ordinea zilei. Iată pentru ce sprijin că astăzi nu putem discuta această cestiune, fiindcă nici măcar secţiunea nu s-a pronunţat asupra acelei petiţiuni. Vie această petiţiune cu raport de la secţiune şi atunci vom fi la ordinea zilei.

Aşadară, încă o dată declar că pe temeiul regulamentului nu putem primi acest amendament.

Preşedintele Adunării *anunţă că s-a primit o petiţie din partea consiliului comunei Bucureşti prin care roagă ca întreţinerea corpului poliţienesc să treacă în întregime „în sarcina tezaurului statului". După lectura petiţiei:*

Domnilor, încă o dată vin la regulament şi vin nu ca să închid discuţiunea, ci pentru că voiesc ca ea să vie în această Cameră pe poarta cea mare; poarta cea mare este petiţiunea comunei. Dară, după regulament, orice petiţiune trebuie să meargă la comisiune, nu poate să vie în Cameră decît cu un raport; cu atît mai mult în această cestiune unde trebuie şi guvernul să spuie cuvîntul său. Aici, domnilor, sînt multe cestiuni pe cari eu n-am voit să le rădic: este întrebarea mai întîi dacă comuna poate ca persoană morală, ca autoritate, să vie să se plîngă înaintea Adunărei? Apoi acei care sînt subscrişi în petiţiune vin acum şi ca deputaţi în Cameră să o sprijine. Mă adresez la dumneavoastră: lăsaţi cestiunea să vie în Cameră, pe poarta cea mare; astăzi n-avem să otărîm asupra legei comunale, cît trebuie să fie cheltuielile obligătoare pentru comună; n-avem asemenea să otărîm care e poliţia statului şi care e poliţia municipală, precum asemenea dacă sergenţii de oraş sau gardiştii de noapte se pot numi poliţie de stat. Eu declar mai dinainte că este poliţie municipală. Alta este poliţia de stat şi alta este poliţia municipală; n-avem să declarăm acum cum trebuie să fie organizată poliţia statului sau cea municipală. Şi noi să venim a ne ocupa de atîtea cestiuni importante de drept administrativ cu ocaziunea unui budget! Cînd mai cu seamă domnul Ionescu a declarat de atîtea ori că acesta nu este un budget, ci regularea serviciolor esistinte pe anul 1867.

Aşadară, încă o dată: puneţi la vot acest amendament dacă să ia în consideraţiune şi pe urmă va urma discuţiunea; şi, dacă va urma, eu am să vorbesc două ore, am să fac un curs întreg de drept administrativ şi de drept comunal.

D. I. Brătianu: Ştiu că onor. domn Kogălniceanu este un izvor nesecat de ştiinţă şi de espediente....

Am lucrat 30 de ani.

D. I. Brătianu: Decît aş ruga pe onor. domn Kogălniceanu să nu puie aceste bogăţii în uz spre a sugruma această cestiune, căci consecinţele nu cred că ar fi folositoare pentru nimeni. Cum onor. domn Kogălniceanu care lucrează de 30 de ani, cum a zis, pe tărîmul politic, parlamentar, administrativ şi economic, cum vine să zică că Adunarea n-are drept...

Astăzi, în acest moment.

Ion Brătianu *îşi exprimă nedumerirea pentru opoziţia pe care o face în această problemă el „care poartă atîta interes pentru capitala României".*

Domnilor, înainte de toate nu admit teoria pusă de onorab[ilul]domn Grigorie Lahovari, care formează toată baza argumentelor domniei-sale şi a petiţiunei că comuna Bucureşti nu are mijloace şi că, de îndată ce nu are mijloace, statul să-i vie în ajutor.

O asemenea teorie, domnilor, ar trebui să se adopte atunci pentru toate comunele care sînt sărace; trebuie să se adopte pentru comuna Iaşilor, care este în adevărată decădere; trebuie să se adopte pentru comuna Galaţi, care este cel întîi port al ţărei şi unde, cînd ordinea publică se loveşte, se loveşte ordinea publică a întregei ţări. Acolo ordinea publică se loveşte de marinarii streini, şi unde mai toate cestiunile de ordine devin cestiune internaţională. Pe urmă ar trebui să venim în ajutorul comunelor Brăila, Giurgiu, Calafat, Turnu Severin, Ismailul şi Chilia; ar trebui să mai venim şi în ajutorul acelor comune sărace care iarăşi nu au mijloace să întreţină toate cheltuielele obligatorie. Aşeadară, nu admit deloc această teorie, pentru că legea nu îndatoreşte pe stat să ajute comunele în cheltuielele lor obligatorii.

Viu acum la al doilea argument: că comuna Bucureştilor este capul ţărei şi pentru aceasta trebuie ca tot corpul să întreţină capul; trebuie ca braţele, ca mînele, ca picioarele, toate să servească pentru cap. Eu iarăşi nu admit nici această teorie, pentru că, dacă ar fi aşa, am face centralizarea în chipul cel mai grozav, şi noi astăzi toţi stăruim pentru descentralizare; stăruim ca fiecare comună să trăiască din mijloacele sale proprii şi să nu aducem toate resursele României ca să hrănim capul, pentru că ştiţi, domnilor, că chiar ştiinţa fizică şi antropologică ne spune că capul nu primeşte toate mijloacele corpului, ci primeşte numai o parte din funcţiunile celorlalte părţi ale corpului. Aceste părţi într-un chin foarte mare le dă România capului.

Iată, domnilor, ce cheltuieli poartă statul pentru oraşul Bucureşti: poartă întîi cheltuielele a patru strade principale care se suie la milioane; poartă mai mult de jumătate cheltuiele pentru serviciul pompierilor; poartă toate cheltuielele grădinilor publice; poartă cheltuielele teatrului; alimentarea apelor, cheltuielele pentru canalizarea Dîmboviţei; poartă mijloacele de apărare contra inundaţiunilor şi altele.

Faceţi socoteala acestor cheltuieli şi veţi vedea că corpul vine cu foarte mari ajutoare în serviciul capului.

Dară nu se mărgineşte numai aci. Ţara întreagă i-a dat mijloace de vieţuire, i-a dat toate fibrele corpului, i-a dat rezidenţa domnitorului, i-a dat rezidenţa corpurilor legislative, i-a dat rezidenţa ministerielor, şi dovadă cum că toate acestea sînt fibrele tutulor celorlalte părţi ale ţărei — uitaţi-vă la Iaşi, şi veţi vedea că din ziua cînd i-a lipsit aceste mijloace de vieţuire, cînd a rămas fără rezidenţa domnească, fără rezidenţa corpurilor legislative, fără rezidenţa ministerielor, în ce stare a rămas; căci toate aceste reşedinţi aduc după dînsele pîraie de aurie; pentru că trebuie să ştiţi, domnilor, că oricine vine în Bucureşti vine cu punga plină şi se întoarce cu ea deşeartă.

Oraşul Iaşi, domnilor, care a sacrificat atît, s-ar mulţumi cu una măcar din aceste resurse, cu Curtea de casaţiune cel puţin. Noi însă le-am dat toate Bucureştilor şi comuna tot nu e mulţumită. Pe lîngă subvenţiunile directe ea mai voieşte ca serviciul poliţiei oraşului care priveşte d-a dreptul pe comună să se dea în sarcina statului.

Cum, domnilor, sergentul de zi, care opreşte pe un biet ţăran cu carul de fîn să nu se oprească în mijlocul stradei, se numeşte serviciul statului? Cum, domnilor, sergentul de noapte, care păzeşte, priveghează ca cetăţenii bucureşteni să nu fie jefuiţi de hoţi, se numeşte serviciul statului, iar nu comunal?

Ei, domnilor, să nu confundăm serviciul comunal cu acela al statului.

Luaţi codicele de poliţie al Franciei şi pe acela al Germaniei cari s-au tradus de răposatul domn Grigorie Ghica[6] din Iaşi şi veţi vedea că acel codice împarte poliţia în două: poliţia de stat şi poliţia de municipalitate.

Tot ce priveşte la privegherea curăţenii pieţelor, stradelor şi manţinerea ordinii pe strade este în sarcina municipalităţilor, iar nicicum în sarcina statului, pentru că atunci ar trebui, cum am mai zis, ca tot corpul să trăiască pentru cap şi nu este drept, pentru că şi corpului trebuie să-i rămîie resurse de vieţuire.

S-a zis de Gr. Lahovari că legea comunală a pus asupra comunei Bucureşti o mulţime de sarcine şi că oraşul Bucureşti s-a speriat de atîtea dări cari plăteşte către comună.

Ei, domnilor, libertăţile, drepturile nu se cîştigă decît cu sarcine. Apoi aceste sarcine le au şi celelalte comune şi toate sînt pentru înflorirea lor.

Dară, afară de acestea, oraşul Bucureşti, ca capitala ţărei mai are şi alte mijloace de cîştig, prin dări directe şi indirecte, pe cari celelalte comune nu le au, însă autoritatea comunală din Bucureşti (nu vorbesc de cea actuală) n-a voit să sporească dările, căci au ţinut totdeauna ca din cestiuni comunale să facă adeseaori cestiuni politice, cestiuni de popularitate[7]. *(Aplauze.)*

Iaşii, domnilor, îndată după strămutarea corpurilor înalte de acolo, îndată ce au venit legea comunală, comuna Iaşilor, avînd în vedere cheltuielele obligatoare ce i se impuneau, nu s-a cruţat deloc, ci au votat dări, dări cari sînt de 5 ori mai mari decît acelea cari le plătesc orăşenii comunei Bucureşti. Oraşul Bucureşti ia pe vadra de rachiu 2—10 lei, oraşul Iaşi ia 12 lei; oraşul Bucureşti ia pentru vin 20 parale mi se pare şi Iaşi ia 60 parale. Iată în ce proporţiune se plătesc dările în aceste or[aşe]. Şi, cu toate acestea, dacă trebuie să fie dări mari, trebuie să fie acolo unde sînt venituri mari, şi nu puteţi tăgădui că, de la Unire, Bucureşti[i] s-a îmbogăţit mult. De ce dacă nu sporeşte dările? De ce umblă după popularitate? Se înţelege că membrii comunii nu sporesc dările pentru că voiesc ca să-şi facă popularitate. A! dară nu poate cineva să puie şi dări, să fie şi popular.

Eu iau de esemplu pe comunii [sic !] din Iaşi, care nu s-au uitat la aceasta şi au zis : să dăm mai întîi oraşului toate de cîte are trebuinţă şi apoi ne vom ocupa de popularitate. Şi astfel oraşul Iaşi are palatul său, are localuri pentru administraţiune, pentru comisiuni, toate clădite de comună, are strade mai bune decît ale Bucureştilor, şi aceasta pentru că persoanele cari compun comuna nu s-au ocupat de popularitate.

Încă o dată vă declar că nu vă vorbesc de persoanele actuale, ci de aceia cari au pus cele dintîi dări după legea comunală şi care, după ieşirea mea din minister, s-au plîns la succesorul meu că nu i-am lăsat să crească dările ; azi îi văz că se plîng că n-are resurse oraşul, negreşit pentru că domniile-lor nu vor să creeze resurse.

Aşadar, domnilor, nu e drept ca să dăm comunei ajutor pentru un serviciu care e un serviciu municipal şi care, după lege, este în sarcina ei. Dar poate să zică comuna : dacă serviciul poliţiei este un serviciu municipal, lăsaţi-mă pe mine să-l organizez cum îmi place. Da, are drept, dar aceasta este o cestiune care nu putem s-o tratăm azi, cu ocaziunea budgetului, pentru că aci nu mai este o cestiune de cifre ; o vom discuta mîne, poimîne, în fine, în altă zi, căci aceasta, cum am zis, nu mai este o cestiune de cifre, ci o cestiune de drept administrativ şi comunal. Şi, atunci cînd vom hotărî a descărca pe comună de poliţia de stat, o vom face nu numai pentru comuna Bucureşti, ci şi pentru alte oraşe unde este o poliţie de stat, pentru Iaşi, pentru Craiova, pentru Brăila şi altele. Dar cît pentru poliţie municipală, pentru sergenţii de zi şi de noapte, aceştia vor rămînea în sarcina comunei, cum este în toate comunele. Vom da bani pentru conservatorul de muzică, pentru grădini, pentru teatre etc., dar nu şi pentru trebuinţele locale, căci am face un privilegiu. Nu voi da dar bani, ci voi da să se sporească impozitele ca să poată să-şi ţie cheltuielile. Şi eu sînt în Bucureşti, am casă aici şi stau mai mult la Bucureşti decît la Iaşi ; ştiu că mi se va zice că sînt duşman al Bucureştilor ; nu sînt duşman al Bucureştilor, dar nu voi să fac pentru această comună o excepţiune în paguba celorlalte comune.

Ion Brătianu *încheiase pledoaria sa pentru întreţinerea păzitorilor de către stat cu cuvintele: „În asemenea cestiuni, noi, ca oameni de stat, trebuie să gîndim ceva mai departe şi să nu ne mărginim în linia budgetului".*

La reluarea şedinţei, în ziua de 21 ianuarie:

Domnilor, cele din urmă cuvinte ale domnului Brătianu poate că mă vor aduce la un oarecare rezultat. Mai nainte însă de a veni la un asemenea rezultat, vin şi eu să refutez oarecari cuvinte din începutul discursului domniei-sale. Domnia-sa a zis că nu înţelege sistemul propus prin amendamentul înfăţişat în această cestiune. Cînd domnia-sa a zis aceste cuvinte, negreşit că le-a adresat la înfăţişătorii primului amendament [8], iară nu la aceia cari au zis că nu voiesc a primi amendamentul acela, ci, dacă se discută acum o asemenea cestiune, atunci propunem un alt amendament. Prin urmare nu nouă sînt adresate acele cuvinte, căci n-am venit noi a pune această cestiune înaintea Adunării şi nici acel sistem ; ci noi necontenit am zis : nu puneţi această cestiune înainte, fiindcă ea are să aducă discuţiuni de sisteme, opiniuni diferite, opoziţiuni, cestiuni de dreptul puterei esecutive, de drept administrativ, de drept comunal şi nu e timpul acum de nici una din acestea.

Aşadară, domnilor, imputarea ce face onor. domn Brătianu priveşte pe înfăţişătorii amendamentelor, fiindcă au ridicat o cestiune de principiu şi prin urmare a pus pe fiecare în poziţiune să întrebe : care e sistemul acelor amendamente? Aşadară urmînd şi eu a întreba care e sistemul? Sistemul este a da mai multă valoare capitalei, cum că capitala urmează să fie sprijinită de ţară. Dară cine o contestă aceasta, domnilor? Eu care am venit şi am zis că grădinele publice din capitală să se plătească de ţară?

D. I. Brătianu: Le-a cerut comuna şi n-a voit să i le dea guvernul.

Atunci mai discutăm aci fără să ştim. Pentru grădini, eu ca raportor la budgetul lucrărilor publice, am avut onoare să vă arăt propunerea comisiunei ca grădinele să treacă la comună, cu subvenţiunea actuală plătită de stat; facultăţile, autorităţile centrale, pavarea celor patru strade principale, oprirea inundaţiunii şi orice cestiune care mîne va veni şi care va fi de natura sa esceptională, voi fi cel dintîi care voi consimţi ca să se plătească de către ţară. Dară aci ce zice amendamentul? Zice că gardiştii de noapte şi de zi sînt consideraţi ca poliţie de stat şi prin urmare să fie puşi în budgetul statului. Ei, domnilor, cu această teorie eu niciodată nu pot să fiu de acord, căci niciodată nu mă veţi face să cred că gardiştii cari sînt să apere pe orăşeni ziua şi noaptea să fie poliţie de stat.

D. I. Brătianu: Să apere pe guvern, pe dumneavoastră; pe dumneata chiar te-au apărat.

Pe guvern? Cine apără pe guvern, domnilor? Este o companie, un escadron întreg de gendarmi; iată poliţia de stat; şi apoi m-am împotrivit eu ca gardiştii să fie plătiţi de comună? N-am zis eu aceasta.

Apoi, domnilor, lăsaţi-ne şi pe noi aceştia cu capul de bou moldovenesc, cum se zice, să credem că gardiştii de noapte de aci din capitală sînt tot ca gardiştii de la Bîrlad şi de la Podul Iloaiei şi, precum acele comune îşi plătesc gardiştii lor, tot aseminea să plătească şi Bucureştii. Căci dacă pretindeţi dumneavoastră că aceşti gardişti de aci sînt poliţie de stat, atunci trebuie să permiteţi tuturor comunelor să ceară ca gardiştii lor să fie priviţi ca poliţie de stat şi prin urmare să fie plătiţi de guvern. Şi, dacă legea comunală zice că unde comuna trece peste 3 000 de oameni în sus să întreţie un număr proporţional de gardişti, atunci veţi da drumul tuturor oraşelor de la acest număr de locuitori în sus să vie să ceară ca aceşti gardişti să treacă în sarcina statului, şi astfel am merge la absurd; nu e aici nici o raţiune. Tot asemenea nu este o raţiune a zice că, Bucureşti fiind capitala ţărei, trebuie să contribuie toată ţara la întreţinerea acestui oraş în toate, fiindcă atunci ar trebui să trămitem mai multe care din ţara întreagă să vie să cureţe noroiul după strade. Dară nu numai în Bucureşti este noroi, domnilor, ci în toate oraşele din ţară, pe acolo cine să le cureţe? Iată dară cum mergem la absurd.

Aţi spus dumneavoastră că pentru cele patru strade principale sînt împedicate, pentru că este un conflict între municipalitate şi Ministerul Lucrărilor Publice, şi că acel conflict continuă; din contra, domnilor, noi trebuie să împedicăm acel conflict care se naşte, să cercetăm cestiunea aceasta şi eu cred că ne vom convinge că nu este conflict; şi voi arăta opiniunea mea pe temeiuri, fiindcă acele patru strade este o sarcină a Ministerului Lucrărilor Publice şi nu se poate pune în sarcina comunei, fără consimţimîntul său. De această cestiune să ne ocupăm, fiindcă noi ne rupem oasele pînă cînd venim la Cameră şi conflictul stă pe loc.

Fiţi încredinţaţi, domnilor, că propunerea mea [9], care e făcută ca să cază amendamentul domnului Lahovari, nu e făcută deloc din vreo rancună; din contra, dacă este ceva care iubesc este oraşul Bucureşti şi aş dori dacă se poate să pui şi eu o petricică măcar ca din acest oraş de noroi să fac un oraş de bronz, de marmură. Cereţi-mi, domnilor, să votez pentru Palatul administrativ, votez; pentru catedrală, pentru Universitate, pentru orice în fine votez; dară nu votez, domnilor, pentru gardiştii de noapte şi de zi, pentru că aceştia sînt în sarcina comunii Bucureşti, precum este şi în oraşele celelalte Ploieşti, Buzău, Bîrlad etc.

De aceea am zis să nu punem cestiunea aceasta de drept comunal în discuţiune cu ocaziunea budgetului. Cînd se vor revizui legile comunale, atunci vom vedea ce este de făcut; acum, pe cît orăşanii plătesc contribuţiunile comunale, trebuie să-şi aibă şi poliţia lor; aşadară, actualmente nu dau o para pentru gardiştii de noapte şi de zi.

Cît pentru ceea ce se zice că se împedică sporirea contribuţiunilor comunale, rog să mi se dea voie a citi legea comunală, care la articolul 124 este destul de lămurită. *(Citeşte articolul 124.)*[10]

Cînd domnul ministru a venit alaltăieri cu un proiect relativ la fixarea maximului taxelor comunale, a zis că acest articol a dat loc la diferite abuzuri şi, prin constituţiune dîndu-se dreptul Adunărei de a discuta asupra acestor taxe, domnia-sa pentru a simplifica cestiunea vine cu un project de lege ca să se determine un maximum pentru aceste taxe.

Numai consiliile judeţene sînt mărginite, iară nu şi cele comunale. Desfid pe oricine să-mi arate că legea comunală nu dă comunii dreptul nemărginit, cu sancţiunea puterei esecutive, de a pune dări, şi aceasta a dat loc la abuzuri, fiindcă au fost comune cari au întins acest drept prea departe, şi constituţiunea l-a mărginit. Prin urmare, zecimele sînt mărginite numai prin legea judeţeană, care e făcută după sistemul francez, iară nu şi prin legea comunală, care e făcută după sistemul belgic.

Constituţiunea, care a proclamat principiul descentralizaţiunei, în privinţa aceasta a centralizat, căci oraşul Bucureşti şede cu budgetul său pînă cînd nu va veni puterea esecutivă înaintea Adunărei, ca noi, de la Dorohoi, Turnu Severin, să votăm asupra necesităţilor capitalei şi a fiecăria comune. Aceasta este situaţiunea legală; ea nu este creată prin legea comunală, ci prin alte legi subsecuente.

S-a mai zis că nu poate comuna să-şi facă venituri. Ei bine, singur domnul Brătianu a zis că comuna Bucureşti ca capitală a ţărei trage cele mai mari foloase, şi aceasta este natural; apoi, daca este aşa, ea trebuie să aibă şi dări mai mari. Nu trebuie să alergăm pe alt tărîm; este un fact pozitiv că comuna Bucureşti nu poate să plătească mai puţin decît celelalte comune, nici se poate zice că este săracă în faţă cu celelalte comune, precum de esemplu nu se poate zice că comuna Paris plăteşte mai puţine dări decît Lionul, Marsilia şi Bordeaux; budgetul comunei Parisului este mai mare decît al multor state. Şi să-mi permită onorabilii sprijinitori ai amendamentului a le zice că nu este o afirmaţiune serioasă că veniturile şi dările comunei Bucureşti se ridică la 4 1/2 milioane.

Ei bine, Botoşani, care n-are decît 20 000 locuitori, ştiţi cîte venituri are? Peste 2 milioane. Iaşi, care este în decadenţă, are 3 milioane, şi Bucureşti, cu o populaţiune bogată, căci domnul Brătianu singur a zis că aici sînt cei mai bogaţi comercianţi şi proprietari, să aibă numai 4 1/2 milioane! Toate comunele de peste Milcov iau pînă la 12 lei pe veadra de rachiu, şi aici se plăteşte numai duoi lei şi se zice: nu suiţi dările! Apoi să zicem tot astfel şi în toată ţara. Ziceţi că sînteţi în contra accizelor? Credeţi că şi eu voi fi cînd şi comunele noastre se vor afla în starea vechelor, anticelor comune flamande şi cînd nu vom avea jurisdicţiunea consulară; dară, fiindcă în starea actuală nu putem izbi pe străini prin contribuţiuni decît prin cele indirecte şi fiindcă nu dările pe frace şi pe mănuşe au să formeze veniturile comunei Bucureşti, ci accizurile, de aceea eu unul susţin aceste dări indirecte. Ei bine, domnilor, nu e drept ca Botoşanii, Galaţii şi Iaşii să plătească pînă la 12 lei pe veadra de rachiu, şi aici numai duoi lei. Nu sînt deloc ca să se sporească deodată; sînt om de stat şi ca om de stat zic că nu trebuie să sacrificăm justiţia. Eu nu mă tem de spiritul public din Bucureşti; spiritul public din Bucureşti este admirabil, căci popolaţiunea din Bucureşti, care a fost supusă la atîtea propagande, şi din partea guvernului şi din partea altora, şi [sic!] cu toate acestea şi-a păstrat spiritul său de ordine; însă este şi spumă, precum şi licoarea cea mai bună şi mai nobilă are spumă, dară de spumă nu mă tem; căci dai spuma deoparte şi rămîne licoarea cea pură, şi acesta este simţul cel bun al populaţiunii din Bucureşti. Şi sînt sigur că acele clase inteligente, că acei comercianţi şi proprietari mari despre cari ne-a vorbit domnul Brătianu, cînd vor fi chemaţi şi li se va dovedi că trebuie să contribuiască la manţinerea ordinei, la îmbunătăţirea poliţiei municipale, vor veni şi vor da dinarul lor cu bucurie, precum ii [sic!] voi da şi eu, care fac parte din populaţiunea Bucureştilor, însă, pentru o popularitate deşeartă, să mă ierte domnul Brătianu, nu ştiu pentru ce aş scuti eu comuna Bucureşti de nişte îndatoriri pe cari legea le impune la toate comunele. Comuna Bucureşti este scutită de întreţinerea celor patru strade principale şi s-a lăsat prin lege şi prin mai multe voturi ale Adunărei în sarcina statului, şi cu drept cuvînt pentru că ele formează ceea ce se numeşte *la grande voierie*; prin urmare, dacă întreţinerea acelor strade este să treacă în sarcina comunei, atunci trebuie să treacă împreună cu sumele cari s-au prevăzut pentru aceasta în budgetul statului. Mi s-a spus, şi rog pe domnul Lahovari să mă îndrepteze, că domnul ministru ar fi redus această cifră. Ei bine, pe tărîmul acesta eu voi fi alăturea cu domnul Brătianu şi domnul Lahovari; pentru aceste strade voi da, pentru tot ce priveşte înflorirea şi înfrumuseţarea capitalei voi da, însă cît priveşte pentru sarcine ca gardist nu voi da. Vă încredinţez că n-am rancună, ci apăr principiile mele, religiunea mea politică; eu cred că statul nu trebuie să plătească tot ce priveşte poliţia municipală, şi gardiştii constituie şi aici, ca şi în Iaşi, ca şi în celelalte comune, poliţia municipală. *(Aplauze).*

D. ministrul [al] lucrărilor publice: Onor. domn Kogălniceanu a zis că există un conflict între minister şi municipalitate...

Domnul Brătianu a zis aceasta, nu eu.

D. ministrul [al] lucrărilor publice: Şi că conflictul acela esistă, fiindcă ministerul voieşte în contra legei să impuie municipalităţei din Bucureşti întreţinerea acelor patru strade. Este o mică eroare. În anul trecut, 1866, ministerul a trecut cifra alocată în budget pentru întreţinerea celor patru strade, şi municipalitatea s-a îndatorat ca să le întreţie, şi aceasta cu învoirea ei, cu consimţimîntul ei. Acum în adevăr la 9 ianuariu am primit o încunoştiinţare din partea municipalităţei că, pentru anul 1867, fiindcă suma i se pare cam prea mică, nu voieşte să mai ia asupră-şi această sarcină; ministerul dară a luat înapoi această sarcină precum a avut-o mai înainte. Aşadară, nu este nici un conflict între municipalitate şi minister, şi ministerul n-a voit să calce legea, nici să se lepede de o sarcină ce-i era impusă prin lege.

Se cere închiderea discuţiunei şi se primeşte.

Cer cuvîntul pentru punerea cestiunei. Aci sînt două ordine de amendamente. Amendamentul meu este numai în caz cînd se va aproba amendamentul domnului Lahovari... *(Întreruperi.)*

D. Mirzescu: Amendamentul cel mai depărtat este al domnului Locusteanu[11], apoi vine al domnului Kogălniceanu[12], pe urmă al domnului Ştefan Golescu[13] şi în fine amendamentul primitiv, care a dat loc la toată parodia aceasta de amendamente. Amendamentul domnului Locusteanu zice că poliţia tutulor comunelor, atît rurale cît şi urbane, să fie plătită de stat; prin urmare acesta este cel mai depărtat şi trebuie ca el să se pună întîi la vot.

D. preşedinte: Pun dară la vot subamendamentul domnului Locusteanu.

Domnilor, vă rog să vedeţi că nu se poate face decît cum sprijin eu. Eu nu vin să zic : daţi Bucureştilor, daţi şi celorlalte comune. Dacă aş zice aşa, atunci negreşit că ar trebui să se pună întîi la vot amendamentul meu şi mai înainte [sic!] al domnului Locusteanu. Eu zic că, dacă se va da Bucureştilor, atunci daţi şi celorlalte comune, prin urmare iată cum urmează să se pună la vot întîi acelea care dau ceva Bucureştilor şi pe urmă al meu.

D. I. Brătianu: Să-mi permită onorabilul domn Kogălniceanu a-i spune că tocmai domnia-sa a făcut această confuziune. Domnul Kogălniceanu care de 30 ani se află pe tărîmul politic şi parlamentar...

De 30 ani nu sînt parlamentele.

D. I. Brătianu: De cînd sînt. Cum a putut să crează că se poate face un amendament cu *daca?...*

Iacă că l-am făcut. *(Rîsete).*

„Monitor", 1867, nr. 19, p. 119, col. 4—5; p. 120, col. 1—4; nr. 20, p. 124, col. 4—5; p. 125, col. 1—2.

NOTE

[1] K. era raportor general la bugetul pe anul 1867. Vezi supra p. 122.

[2] Amendamentul aparţinea lui Grigore Lahovari şi cerea ca la Bucureşti corpul poliţienesc să fie salarizat jumătate de stat şi jumătate de comună.

[3] Legea pentru comunele urbane şi rurale din 31 martie 1864, cap. 12, art. 119, lit. g: „Plata gardiştilor, a sergenţilor, a pompierilor, a vătăşeilor şi celorlalţi funcţionari de comune urbane sau rurale face parte din cheltuielile obligatorii ale acestora" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 885).

[4] D. Ghica susţinuse că municipalitatea din Bucureşti are cheltuieli mari încît nu-şi poate plăti sergenţii. I. Brătianu arătase că amendamentul nu este contrar legii comunale; nu se poate impune Bucureştilor salarizarea acestora, deoarece în conformitate cu prevederile legii comunale nu sînt admise impozite peste cele două zecimi. Prin urmare, cum Bucureştii depăşesc acum această cifră, banii trebuie luaţi din altă parte.

[5] Vezi supra p. 145.

[6] Vezi *Manualul administrativ al Prinţipatului Moldovei...*, I, p. 304 şi urm. Cap. V, *Măsuri poliţieneşti pentru buna rînduială şi petrecerea orăşenilor*, unde este cuprins şi *Aşezămîntul poliţienesc publicat în anul 1850.*

[7] Aluzie la C.A. Rosetti şi I. C. Brătianu.

[8] Amendamentul lui Grigore Lahovari.

[9] Vezi infra nota 12.

[10] Articolul 124 din legea comunală: „Fiecare comună are dreptul a se impune extraordinar; aceasta se hotărăşte de către consiliul comunal prin majoritatea absolută a tuturor membrilor" (I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 866).

[11] Amendamentul Locusteanu: „Propun ca în amendamentul domnului Kogălniceanu să se adaoge comunele urbane şi comunele rurale, spre a fi bine înţeles".

[12] Amendamentul lui K. era redactat la modul condiţional: „Votîndu-se 600 000 lei pentru oraşul [Bucureşti] spre plata sergenţilor de zi şi a [sergenţilor] de noapte, cer ca în aceeaşi pro[porţiune], a[dică pe] jumătate, să se plătească [pentru] serviciul sergenţilor şi guardiştilor [din toate or]aşele României" [transcris după un exemplar al „Monitorului" deteriorat — n.n.].

[13] Amendamentul care îl avea pe Ştefan Golescu printre semnatari: „Propunem a se adăuga la anexa nr. 4, cap. IV, art. 29, cifra de 622 591 lei pentru personalul poliţienesc, spre a se plăti acest personal jumătate de comună şi jumătate de stat”.

Susţine menţinerea cheltuielilor de reprezentare ale prefectului de Iaşi *

Domnilor, postul prefectului de Iaşi, vechea capitală a Moldovei, a dat loc la o discuţiune foarte importantă în sesiunea anului 1863 către 1864. După propunerea mea, s-a dat atunci într-un chip esceptional nişte cheltuieli de reprezentaţiune foarte mari prefectului de Iaşi şi toată Adunarea, votînd cifra, a înţeles că postul prefectului de Iaşi nu e numai un post administrativ, ci mai nainte de toate e un post politic. Nicăiri guvernul, precum şi ţara întreagă, nu e interesată a avea un agent mai capabil, mai inteligent, cu mai multă influenţă decît în Iaşi, căci în toate epocele de tranziţiune sînt localităţi unde pot naşte conflicte, evenimente neprevăzute, şi unde guvernul trebuie să aibă o sentinelă inteliginte, neadormită. De aceea, de la Unire şi pînă astăzi, acest post s-a încredinţat la persoane experte în cariera administrativă. Astfel, domnilor, am avut la Iaşi prefect pe domnul Dimitrie Rosetti, fost preşedinte de Curte şi fost ministru; pe domnul Ştefan Golescu, fost preşedinte al Consiliului de Miniştri; am avut vicepreşedinţi de Cameră şi din Comisiunea centrală; astăzi avem acolo o persoană foarte onorabilă[1], contra calităţilor căria n-am nimică de zis, dară care, ocupînd acest post, pune pentru întîia oară piciorul în cariera administrativă. Domnilor, recunosc guvernului dreptul nemărginit de a numi la funcţiuni pe persoanele ce el socoteşte mai capabile şi mai demne de încrederea sa; însă pentru mine şi pentru ţara întreagă esistă şi un principiu înscris în constituţiunea ţărei, care zice că posturile nu se dau decît după o înaintare treptată şi ierarhică. Nu cred dară că unul din domniile-voastre veţi primi teoria că un post, cel mai delicat, mai delicat chiar decît şi postul de ministru, căci un ministru avînd şease colegi găseşte totdeauna asistenţa de care simte trebuinţă; nu cred, zic, că veţi primi dumneavoastră teoria ca acest post important să formeze debutul unei cariere administrative; atunci degeaba să mai vorbim de progres, degeaba să mai vorbim de principiul înscris în constituţiune care zice că trebuie să se păzească o erarhie dreaptă în înaintare în funcţiuni. Înţeleg ca în timpi de crize guvernul să se adreseze la oamenii cei mai energici, dară, într-o epocă normală, noi mai cu osebire, ieşenii, sîntem în drept a cere ca în capul administraţiunei judeţului nostru să avem o persoană care să ne impuie, nu numai prin postul său, dară şi prin poziţiunea, prin titlurile şi serviciile sale. De aceea comisiunea întreagă vine şi zice domnului ministru că nu aprobă înjumătăţirea, împuţinarea ce s-a făcut în cheltuielile de reprezentaţiune ale prefectului de Iaşi; dară cere pe de altă parte ca să se numească un funcţionar care să reprezinte într-un chip demn autoritatea administraţiunii României, care prin persoana sa să fie un semn de înalta încredere a guvernului ţării. Orice am voi noi şi ce am face, sînt poziţiuni cîştigate, sînt situaţiuni făcute, şi în Iaşi esistă o societate mare, o populaţiune întreagă, care are deosebite interese, şi trebuie ca toate acele clase cînd se găsesc în faţa reprezintantului guvernului să simţă că el impune prin toate condiţiunile ce se cere de la un înalt reprezentant al ţărei. Chiar cînd Moldova era despărţită, cînd era un guvern la Iaşi, totdeauna postul de prefect la Iaşi era un post esccepţional, înalt, şi niciodată nu s-a dat ca un început de carieră.

---

* Şedinţa din 21 ianuarie 1867.

De aceea, fără să blamez urmarea guvernului, fiindcă poate această numire a fost o scăpare din vedere, am dori ca noi, ieşenii, să găsim în oraşul nostru o persoană care să fi jucat deja un rol în administraţiunea ţării, fiindcă prefectul de Iaşi trebuie să impuie şi cu persoana sa, iară nu numai prin postul său. Astfel, de ar fi ca acest post să fie considerat ca astăzi, atunci voi zice să nu se mai dea acele 3 000 lei ce se dă pentru reprezentaţiune, fiindcă prefectul actual din Iaşi şade la părintele său în casă, unde nu are decît două odăi, şi persoanele înalte ce locuiesc astăzi în Iaşi, precum consulii puterilor streine, generalii, precum general Balş şi alţii, preşedinţii Curţilor înalte şi alte persoane înalte, cînd merg la prefect sînt silite a face anticameră pe scările beciurilor domnului Iordache Beldiman.

După o replică a lui Al. Lahovari *care respinge adaosul pentru reprezentare.*

Domnilor, sînt fericit ascultînd pe domnul Lahovari, fiindcă domnia-sa în adevăr a fost în cestiune fără pasiune şi fără idei precugetate; cu toate acestea îmi permit a-i face o mică rectificare: cheltuielile de reprezentare nu se dau persoanelor, ci localităţii unde e funcţionarul, şi-mi va permite domnul Lahovari a-i spune că agenţii reprezentanţi ai guvernului în străinătate, deşi nu sînt miniştri, ci dependenţi de miniştri, dară cu toate acestea se întîmplă ca ei să aibă de multe ori cheltuieli de reprezentare de 4, de 5 şi de 10 ori mai mult decît un ministru. Aşa, de esemplu, agentul francez la Constantinopole dispune de sute de mii de franci, şi chiar agenţii noştri la Paris şi la Constantinopole sînt mult mai mult plătiţi decît un ministru.

Acum, dacă m-aş pune pe tărîmul pe care s-a pus onor. domn Lahovari, al acelor oraşe minunate ale Italiei, vom vedea că acei prefecţi, deşi sub ordinile ministrului, dară dispun de cheltuieli de reprezentare mult mai mari decît acele de care dispune ministrul. Să-mi permită onor. domn Lahovari a-i da şi eu un esemplu din o ţară vecină: Moscova nu e decît o gubernie ca toate guberniele din Rusia şi cu toate acestea gubernatorul din Moscova are milioane, pentru ca să reprezinte într-un chip demn pe Rusia modernă în vechea capitală a Moscoviei.

Aşadară, acei trei mii lei nu se dau prefectului, căci atunci aş fi de acord cu domnul Lahovari, ci se dau pentru ca să se reprezinte demnitatea autorităţei. În Iaşi, domnilor, sînt consuli reprezentanţi ai puterilor mari ale Europei cari, deşi nu au un rol politic, dară sînt tot consuli şi ei sînt în drept a cere de la agentul guvernului onorile şi primirile cari le aveau cînd era guvernul acolo. Prin urmare, acel prefect trebuie să aibă cheltuieli de reprezentaţiune atît către consulii puterilor străine, cît şi către acea societate care esistă acolo şi pe care nu o putem ucide.

În contra onorabilităţii persoanei nu am de zis nimic. E un june onorabil care peste zece ani va fi foarte bun în funcţiunea sa, dară aceasta nu mă opreşte de a regreta că predecesorele său, onor. şi stimatul domn Rosetti, nu se mai află în această funcţiune. Ştiu şi recunosc că domnul ministru însuşi a venit şi a rugat pe domnul Rosetti de duoă ori să continue a ţine funcţiunea, însă din cauză de sănătate şi de interese particulare dumnealui n-a voit să primească şi atunci numai domnul ministru a numit pe persoana actuală. N-am nimic a zice pentru aceasta şi nici nu este aci cestiunea; fac numai o observaţiune, că nu înţeleg deloc a tăgădui dreptul guvernului şi zicînd aceasta nu fac alt decît ceea ce a făcut domnul Gr. Lahovari[2] ieri, cînd s-a socotit şi ca membru al comunei să vie să petiţioneze, şi ca deputat să facă amendament şi să sprijine interesele comunei. Eu, care sînt ieşean, sînt sigur că majoritatea onor. Adunări care voieşte Unirea şi ca în toate părţile României interesele locale să fie mulţumite, sînt sigur, zic, că onor. majoritate va fi cu mine[3].

„Monitor", 1867, nr. 20, p. 125 col. 3
5; p. 126, col. 1.

NOTE

[1] Discuţia se purta pe marginea bugetului Ministerului de Interne. Prefect de Iaşi era Beldiman.

[2] Vezi discursul precedent.

[3] Adunarea a votat 12 000 de lei cheltuieli de reprezentare pentru prefectul Iaşilor.

Propune un amendament pentru sporirea lefii prefecţilor de Galaţi şi Craiova cu cîte 1 000 de lei şi a celor de Brăila, Giurgiu, Ismail şi Turnu Severin cu cîte 500 de lei *

Şi în comisiune, şi afară din comisiune, mi-am făcut rezerva să chem luarea-aminte a Camerei asupra unor prefecturi esceptionale şi care totdeauna au fost considerate ca prefecturi de clasa întiia.

Ceea ce am zis pentru oraşul Iaşi[1], pînă la oarecare punct priveşte şi pe prefectura de Galaţi, cu singura osebire că la Galaţi, Brăila, Vlaşca, Turnu Severinului şi Craiova cheltuiala de vieţuire este mult mai grea decît chiar în Iaşi, şi mai cu osebire în Galaţi.

Vă fac o întrebare. Domnilor, cum voiţi dumneavoastră ca acel prefect să poată trăi cu duoă mii lei pe lună? Vă încredinţez că aceste duoă mii de lei nu-i ajunge să plătească birja, nu numai casa; acel prefect e pus în poziţiune să nu poată ţinea în casă, cu acea sumă, nici cea mai modestă bucătărie.

La Galaţi, domnilor, sînt 17 consuli, tot oraşul este împresurat de port, în tot momentul prefectul este nevoit a merge la port şi de multe ori trebuie să primească membri de familii ilustre, persoane diplomatice înalte care trec în Orient, precum ducele de Brabant, fratele comitelui de Flandra şi alţii; apoi, cum voiţi dumneavoastră ca prefectul de Galaţi cu duoă mii de lei pe lună să poată întîmpina atîtea cheltuieli ce se ocazionează la asemenea cazuri? Vedeţi dară că portul acesta al oraşului Galaţi cere neapărat cheltuieli de reprezentaţiune; de aceea vă rog să manţineţi cifra din anul trecut pentru acest port şi pentru celelalte şeapte oraşe.

D. preşedinte: Domnilor, faceţi dară un amendament, căci eu n-am nimic ce să pui la vot.

---

* Şedinţa din 21 ianuarie 1867.

D. M. Kogălniceanu propune următorul amendament: „Propunem ca prefecţilor de Galaţi şi Craiova să li se sporească diurna cu cîte una mie lei, iară celor de Brăila, Giurgiu, Ismail şi Turnu Severin, să li se adaoge cîte 500 lei pe lună"[2].

„Monitor", 1867, nr. 20, p. 126, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Interne. K. fusese raportor general la bugetul pe anul 1867. Vezi şi supra p. 122.

[2] Amendamentul a fost respins. N. Voinov şi Gr. Lahovari care l-au combătut au arătat că şi cu cei 3 000 de lei (leafa iniţială a prefectului de Galaţi era de 2 000 lei) tot nu poate fi primit convenabil ducele de Flandra şi apoi amatori au fost totdeauna pentru acest post şi nimeni nu s-a plîns de modicitatea retribuţiei.

Sprijină amendamentul deputaţilor Aristide Pascal şi Receanu pentru menţinerea posturilor de poliţie la Chilia, Vîlcov şi Tuzla (în valoare de 27 000 de lei) *

Domnilor, am fost foarte fericit cînd am auzit pe onor. domn Răceanu, deputat de dincolo de Milcov, luînd cuvîntul şi unindu-se cu domnul Aristide Pascal[1] pentru ca să nu se desfiinţeze poliţia ce esistă în acele trei comune din Basarabia. Sînt foarte fericit, zic, că aceşti doi onor. deputaţi s-au unit cu toţi ceilalţi de peste Milcov ca să ceară acea poliţie acolo şi eu am luat cuvîntul ca să sprijin această propunere a domniilor-lor. Şi nu numai pentru considerantele ce a expus atît domnul Răceanu, cît şi domnul Pascal, dară şi pentru alte considerante ce am onoarea a vă espune şi eu.

Judeţul Ismail, domnilor, prezintă o curiozitate care nu esistă în nici un alt judeţ: toate locurile din pregiurul acestui judeţ ţin de administraţiunea Bolgradului şi judeţul Ismail rămîne cu aceste trei oraşe care se numesc Reni, Chilia şi Tusla.

Prin urmare, dacă dumneavoastră desfiinţaţi din aceste oraşe poliţia, puneţi pe prefect în poziţiune ca singur să facă poliţia în aceste oraşe şi mai cu seamă la Vîlcov şi Tusla, două oraşe locuite de lipoveni, cari chiar de a învăţa carte consideră ca un păcat religios, las că ei nu ştiu nici o vorbă românească. Acolo la gura Dunărei mai este un sat ca un fel de Veneţia a Dunării, zidit pe insule şi în care oamenii pentru trebuinţele lor comunică de la un loc la altul prin şeici; în acest sat nu esistă nici un fel de capacitate, căci chiar primarul se conduce de un secretar. Cum voiţi dumneavoastră ca acest sat care e faţă în faţă cu autoritatea turcească şi care, din nenorocire, are în faţa sa un bric cu tunuri turceşti, cum voiţi ca acest sat care se numeşte Gîrla Gîştelor, şi în adevăr merită acest nume căci mai mult gîştele se plimbă prin el, cum voiţi, zic, să nu aibă o poliţie, cînd primarul e cu neputinţă a o ţine şi cînd mai cu seamă acolo se fac fel de fel de contrabande, şi încă acea de muieri, precum s-a zis de evreii de peste Milcov, care înşelînd mai multe fete le lua spre a le trece în Alexandria. De aceea sprijin amendamentul domnului Răceanu, căci în asemenea localităţi avem trăbuinţă de agenţi cari să atîrne de guvern.

---

* Şedinţa din 21 ianuarie 1867.

După ce mai mulţi deputaţi ceruseră închiderea discuţiei.

Domnilor, eu vă rog să nu închideţi discuţiunea. Dacă cestiunea s-ar fi mărginit pe tărîmul cel practic, de trebuie să fie acolo o poliţie sau nu, în privinţa necesităţei locale, poate cestiunea ar fi foarte otărîtă şi n-ar fi mai trebuit să discutăm. Însă, onor. domn Ionescu [2] a venit şi a pus nişte principie şi apoi a venit şi a stigmatizat pe funcţionarii din Basarabia română; şi, domnilor, vă pot încredinţa că dacă sînt funcţionari cari trebuie să fie încurajaţi de domniile-voastre şi bine plătiţi tocmai ca să nu fie răi, trebuie să-mi permiteţi să vorbesc ca să vă arăt pe de o parte că imputarea ce s-a făcut, cel puţin funcţionarilor actuali, după zece ani de progres al administraţiunei noastre, nu o merită, şi al duoilea, vă cer să mă lăsaţi să vă arăt că dumneavoastră veţi face un act bun şi de conservaţiune votînd manţinerea poliţiilor din acele oraşe [3].

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 20, p. 127, col. 1—2, 4.

NOTE

[1] Amendamentul lui Aristide Pascal: „Cerem a se înscri în bugetul Ministerului de Interne sume alocate în bugetul anului 1868 pentru posturile de poliţai la Chilia, Vîlcov şi Tuzla". Cifra se ridica la 27 000 de lei şi a fost votată de Adunare.

[2] N. Ionescu spusese că poliţia la Chilia ar fi „un ce de lux" şi ar irita populaţia împotriva guvernului, căci acolo nimic nu e mai urît decît „gulerul roşu" al poliţailor. Susţine că „ordinea" şi „romanitatea" s-ar întări mai curînd prin trimiterea de instructori.

[3] Vezi asupra situaţiei Basarabiei infra p. 117. nota 3.

Cuvînt în sprijinul legii comunale, cu referire la poliţie *

Pînă acum de două ori s-a pus cestiuni de principiu şi tot acei ce le-au propus au venit şi a cerut închiderea discuţiunei.

Rog pe domnul Voinov [1] să fie bine încredinţat că şi eu ţiu la legea comunală şi ţiu cu atîta mai mult că e subscrisă de mine şi lucrată în ziua de Crăciun [2]. Dacă ţiu la această lege şi doresc ca ea să fie din ce în ce introdusă în această ţară, este pentru că numai această lege poate să aducă mîntuirea şi îmbunătăţirea ţărei noastre începînd de jos, iar nu de sus. Dară aceasta nu ne împiedică pe noi ca să vindecăm nişte rele actuale, cari astăzi nu se pot vindeca încă prin legea comunală, aplicată în unele localităţi cu deosebite interese.

Domnilor, pretutindenea unde e o populaţiune compactă care e formată, care are o simpatie pentru interesele comunei, totdeauna voi vota pentru desfiinţarea poliţiei, aşa e de esemplu oraşul Neamţul, oraş mare, oraş unde am mai toată averea mea, şi cu toate aceste nu viu să cer deloc înfiinţarea din nou a poliţiei. Domnul ministru a desfiinţat poliţia de acolo şi a făcut foarte bine. E un oraş cu şcoli făcute de monastirea Neamţu, sînt preoţi primprejur, sînt mai mult monahi, e o populaţiune care e pregătită şi în stare de a se ocîrmui pe sine. Sînt sigur că primarul de la Neamţ are să ţină ordinea tot aşa de bine ca şi unul cu gulerul roşu. Dar unde e trebuinţă cer nu pentru că e cetate, ci pentru că trebuie a se înlătura conflicte şi a se menţine ordinea, acolo unde populaţiunea nu e formată ca să o ţină.

---

* Şedinţa din 21 ianuarie 1867.

Onorabilele domnul Ionescu a zis : domnilor, în Basarabia gulerul roşu [3] e cel mai rău văzut, e cel mai blestemat. Dacă domnia-sa s-a raportat cu şease-şeapte ani în urmă, are dreptate, căci în adevăr, precum la început acel pămînt s-a populat cu fel de fel de oameni aduşi din streinătate, tot asemenea guvernul, cînd s-a înapoiat Basarabia, a fost silit ca să primească verice funcţionari, fără a se uita la moralitatea lor, era mulţumit numai să-i găsească, fiindcă locurile acele sînt adevărate exiluri. Ce poate fi mai trist pentru un om decît să se afle petrecător la Tusla sau la Vîlcov, unde e o tortură grozavă care nu o poate suferi nimeni? Că nouă luni de zile pe an e mîncat de nişte ţînţari monştri. Sub căimăcămia lui Balş a luat oameni cum i-a găsit şi i-a trimis acolo ca să cîrmuiască, dîndu-le lefi îndoite şi întreite şi era bucuros guvernul ca să-i găsească şi negreşit că ocîrmuirea lor n-au fost din cele mai esemplare.

Şi onor. domn Ionescu, dacă-şi raportează suvenire[le] sale cu şease-şeapte ani mai nainte, poate să zică cu cuvînt că gulerile roşii erau o spaimă; astăzi însă în acele părţi au început a merge funcţionari foarte onorabili şi mă mir cum domnul Ionescu, care are amici din acei funcţionari, care a fost ales prin acele părţi, la Cahul, care ştie că astăzi acolo e un prefect dintre cei mai buni şi un preşedinte asemenea, mă mir cum domnia-sa vorbeşte în general de toţi funcţionarii din acea parte a ţărei.

Tot aşea e şi la Vîlcov, unde stă un poliţai de şease ani, şi aci voi apela la domnul Negură să spuie că e un poliţai Neagu care în adevăr merită toate laudele pentru sacrificiele ce a făcut şezînd acolo şease ani de zile în mijlocul sălbătăciunii, neavînd doi oameni cu care să vorbească româneşte.

Aşeadar, nu sînt deloc pentru suprimarea legii comunale; sînt din contră ca această lege să se întărească mai mult. Dar nu priimesc această generalitate care vrea să-i dea domnul Tacu [4]. Unde comuna e în stare să meargă singură, sînt pentru desfiinţarea poliţiei, precum e Tîrgu Neamţu, dar, unde sînt împrejurări locale cari reclamă poliţia, sînt pentru poliţie. Însuşi domnul Ionescu a zis că trebuie la Hîrlău poliţie, deşi a combătut poliţia pe malurile Dunării. De ce cere domnia-sa poliţie la Hîrlău? A spus că în acest oraş sînt o mulţime de ovrei, cari au bătut autoritatea. Apoi, domnilor, dacă paşnicii ovrei, după cum i-a numit domnia-sa, au fost în stare să bată poliţia de acolo, ce este de zis în privinţia fraţilor lipoveni, cari sînt oameni foarte indipendinţi, oameni ai naturei? Aceştia însă singuri reclamă poliţia şi dovadă e glasul reprezintanţilor lor. N-avem decît să întrebăm pe domnul Cneazovici [5] dacă nu cer ei singuri poliţia.

Tot asemenea e şi pentru Alexandria. Tot asemene e şi pentru Fălciu, unde e un proprietar cam feudal, domnul G. Costache Iepureanu, şi e trebuinţă ca guvernul să aibă acolo o poliţie, pentru ca să apere ordine publică, fiindcă, domnilor, credeţi că, dacă n-ar fi poliţie, ordinea publică n-ar fi ţinută acolo şi mi se pare că onor. domn ministru are şi mijlociri chiar din partea consiliului general de acolo.

Domnul ministru a crezut din spirit de economie că s-ar putea desfiinţa 14 poliţii la orăşelile de clasa II şi IV; noi însă, cari reprezintăm acele localităţi şi cunoaştem mai bine împrejurările, să nu socotim că lovim în temelia legii comunale cînd venim să zicem că în oarecari localităţi e bine să votăm poliţia pentru că e trebuincioasă.

Tot pentru asemenea împrejurări cerem votarea poliţiei Alexandria [6].

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 20,
p. 128, col. 1—2.

NOTE

[1] Discuţia privea bugetul Ministerului de Interne. N. Voinov îşi exprimase nemulţumirea pentru numărul mare de amendamente care cereau înfiinţarea de posturi de poliţişti în diferite oraşe, văzînd în aceasta o lovire a legii comunale.

[2] Legea comunală a fost promulgată la 31 martie 1864. Textul ei la I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 877 şi urm., şi în vol. *Lege pentru comunele urbane şi rurale a Principatelor Unite Române*, Bucureşti, 1864, 50 p. Autor principal a fost K. (cf. Arhiva Kogălniceanu, XXII, Acte 1827, 1830, 1894), secondat de Ludovic Steege şi C.A. Rosetti.

[3] Vezi supra p. 173, nota 2.

[4] În faţa numeroaselor amendamente care se propuseseră, D. Tacu susţinuse că aşa se anulează pur şi simplu legea. De aceea arătase că „mai bine să venim cu o lege să desfiinţăm primarii, poliţia comunală şi să înfiinţăm poliţia care era sub Regulamentul organic. Ori este necesitate de aceste poliţii şi atunci trebuie să le înfiinţăm în toate comunele, ori nu este şi atunci nu admit excepţiuni".

[5] G. Cnezovici era reprezentantul judeţului Ismail.

[6] Vezi intervenţia precedentă, regest nr. 81, p. 643.

Cuvînt în care susţine propunerea lui Vasile Boerescu de a se majora salariile personalului din serviciile telegrafice *

Domnilor, serviciele bine organizate sînt un bine, un folos şi o proprietate a ţărei; iară la din contra, serviciele dezorganizate sînt un rău pentru ţară, o rea proprietate ţărei; de aceea, de cîte ori văz că se dezorganizează un serviciu, îmi pare rău pentru buna stare a ţărei mele şi mă tem că cu reducţiunea actuală, atît în numărul personalului care s-a împuţinat, cît şi în retribuţiunea persoanelor, mă tem că acest serviciu să nu se dezorganizeze cu totul, şi din aceasta nu are să pătimească numai guvernul, dară toată populaţiunea ţărei şi mai ales comerciul şi corespondenţa.

Domnilor, onorabilii preopinanţi, domnul Boerescu şi domnul Brătianu, au arătat necesitatea ce e ca să manţinem salariele acestor funcţionari după statul din anul trecut [1]; eu nu mă voi întinde asupra împrejurărilor şi a argumentelor ce domnia-lor au pus înainte şi cari sînt foarte juste, dară voi aduce şi eu micul meu contingent pe lîngă cele zise de domnia-lor.

Domnilor, salariele telegrafiştilor astăzi sînt, cu oarecari mici modificaţiuni, toate acelea cari au fost stabilite la 1859 şi de atunci, dacă salariile au rămas în *statu quo*, sarcina telegrafiştilor s-a întreit; domnia-voastră vă aduceţi aminte că acum trei ani de zile taxa depeşelor telegrafice s-a unificat şi s-a făcut aceeaşi pentru toată ţara ; din aceasta a rezultat imediat că sarcina telegrafiştilor s-a întreit, pentru că corespondinţele particulare s-au întreit, s-au înmulţit şi s-au înmulţit cu atît încît vă aduceţi aminte negreşit că înainte, cînd un particular a avut să plătească pentru o depeşă de la Bucureşti la Iaşi un galben, şi duoi galbeni de la Turnul Severin la Mihăileni sau la Dorohoi, a trebuit să se gîndească de două ori mai nainte de a trimite o depeşă la telegraf. Astăzi însă, cînd pentru ţara întreagă s-a pus taxa de duoi sfanţi şi cînd noi avem norocirea a avea poste aşa de bune încît vedem că scrisorile noastre abia ajung peste 15 zile de la plecarea lor din Huşi, şi altele cari nu sosesc deloc sau peste o lună, cînd vedem că dosarele pentru alegerile de la Turnu Severinu trămise de 7 sau 8 zile n-au sosit încă pînă acuma şi domnul Gărdăreanu le aşteaptă pe malul Dunărei; ei bine, domnilor, noi toţi sau cel puţin eu mai cu seamă toată corespondinţa sînt bucuros s-o fac mai bine prin telegraf.

---

* Şedinţa din 23 ianuarie 1867.

Care e dară rezultatul?

Rezultatul este că numărul depeşelor telegrafice s-a înmulţit şi prin urmare şi al sarcinilor...

O voce: S-a înmulţit şi numărul.

Nu e esact, numărul e tot acela.

Onor. domn Brătianu a zis cu drept cuvînt că şi Europa este interesată ca să avem acest serviciu în bună stare şi probă despre aceasta este că noi nu am putut face o convenţiune cu ţările vecine[2] relativă la telegraf decît cînd s-a văzut că serviciul acesta merge bine. Da, domnilor, funcţionarii telegrafişti sînt mult mai învăţaţi decît în unele state şi staţiunile noastre pot corespunde la toate trebuinţele mult mai bine decît în ţările învecinate. Luaţi domniile-voastre ca esemplu Braşovul, care e de duoi paşi departe de noi, şi veţi vedea că acolo nu se primeşte o depeşă în limba română, şi cînd se scrie vreuna în limba franceză trebuie cineva să-şi ţină şoldurile ca să nu moară de rîs de curiozităţile ortografiei; pe cînd la noi corespondinţa se face în toate limbele şi chiar în limba engleză, căci, domnilor, toată corespondinţa Indiilor cu Englitera se face pe la noi prin ţară, prin staţiunile de la Cîrpineni şi Huşi, la cari nu sînt decît trei funcţionari români.

Aşadară, serviciul nostru telegrafic e foarte bun şi tocmai pentru aceasta am putut încheia convenţiuni cu statele vecine şi, dacă nu am putut încheia şi în privinţa postelor, cauza era reaua organizaţiune a lor, căci cînd le-am propus ni s-a zis: organizaţi serviciul postal bine, garantaţiune pentru banii ce trămitem prin postă, pentru că am garantat şi noi către statele *Zollverein*-ului, şi atunci vom încheia o asemenea convenţiune, şi pînă cînd nu s-a unit postele cu telegraful n-am putut veni la o înţelegere.

Din toate acestea rezultatul a fost sporirea ocupaţiunilor pentru telegrafişti şi argumentele cari se punea în contra noastră că serviciul postal nu e bun au dispărut şi singura nemulţumire ce esistă e numai în privinţa cailor. Va să zică, domnilor, acestor oameni li s-a sporit sarcina prin unificarea taxei telegrafice, prin anexarea cu serviciul postei scrisorilor şi în urmă li s-a mai cerut şi o condiţiune care nicăiri nu esistă: garanţie materială pentru şefii de staţiuni cari manipulează banii postelor, şi cu toate acestea lefile lor sînt tot aceleaşi. Gîndiţi-vă dară dacă e cu drept cuvînt ca după ce aceşti oameni au ajuns la finele carierei lor, cînd după un serviciu de zece ani sînt şefi de staţiuni, căci, deşi sînt poate 40 de staţiuni, dară fiind numai un director general, mai lesne aş crede că un soldat frances ar ajunge *maréchal* de Francia decît un telegrafist director general; prin urmare, tot *maréchalat*-ul lor fiind ca după 15 ani să ajungă şef de staţiune, cu 1 250 lei, gîndiţi-vă, zic, care e dreptatea care o păzim noi cînd propuneţi să le mai reduceţi încă aceea ce au. Afară de acestea, pretutindeni şi chiar la noi unui profesor, după oarecare număr de ani de serviciu, i se sporeşte salariul cu o a treia parte ; şi telegrafiştii noştri, după zece ani de serviciu le dăm ca răsplătire fiindcă li s-a întreit sarcinile, le dăm ca răsplătire zic, leafa mai puţină decît a avut-o pînă acum. Ei bine, mergînd aşa, vom dezorganiza serviciul şi mai cu seamă, în starea în care se află postele noastre, nu vom putea corespunde şi comunica în fiitor.

Onor. domn Brătianu a vorbit de abuzuri; acele abuzuri au fost în material, căci funcţionarii cei înalţi ai telegrafului au abuzat de încrederea şi de buna-voinţă a şefului lor, dară aceasta nu se poate zice de şefii staţiunilor celor mici : ei trăiesc cu mare economie şi de-abia le ajunge salariul pentru dînşii şi familiile lor.

Nu dezorganizaţi dară acest serviciu, căci telegrafiştii, domnilor, sînt păstrătorii onoarei şi intereselor nu numai a fiecărui dintre noi, care să ne corespundem pe baza discreţiunei lor, dară şi a celor mai mari secrete şi interese de stat. Prin urmare, precum bine a zis domnul Brătianu, de la aceştia trebuie să cerem ştiinţa, moralitatea, probitatea şi activitatea, şi dară salariul propus de domnul Boerescu [3] nu e nicicum un prisos, ci un drept, ce este cîştigat şi sacru, cel puţin tot atît cît şi dreptul pensionarilor.

„Monitor", 1867, nr. 22, p. 141, col. 4—5; p. 142, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Interne.

[2] Primele linii telegrafice pe teritoriul Principatelor s-au instalat în 1854—1855, fiind considerate parte din reţeaua turcească. În 1857 Austria şi Turcia au încheiat o convenţie telegrafică, la care a aderat şi Moldova prin caimacamul Vogoride. La venirea sa, Cuza a denunţat această participare; în 1860 Austria iniţiază tratative pentru determinarea Principatelor şi Serbiei să se ralieze vechii convenţii. Discuţiile încep la Timişoara la 15 mai 1860, delegat din partea românilor fiind Cesar Librecht. La o înţelegere s-a ajuns abia în 1862, cînd Austria a recunoscut caracterul autonom al liniilor telegrafice romåne şi s-a arătat dispusă să facă un aranjament separat (vezi articolul lui Stan Apostol, *Les Principautés Unies et les conférences télégraphiques de Timişoara (mai 1860 — juin 1862)*, în „Revue roumaine d'histoire", X, 1971, nr. 1, p. 63—73). Exista un aranjament telegrafic şi cu Rusia din 1860 (vezi Dan Berindei, *Un moment din legăturile româno-ruse în timpul lui Cuza vodă. „Aranjamentul" telegrafic din 1860*, în „Analele româno-sovietice", Istorie, XII, 1958, nr. 1—2, p. 78). În februarie 1866 România avea să adere la convenţia telegrafică din Paris (B.A.R., Arhiva Cuza, XIII, f. 128—129 v).

[3] Amendamentul a fost respins cu 39 de voturi pentru şi 49 împotrivă.

*Cuvînt asupra antreprizei defectuoase a poştelor în Muntenia**

Domnilor, domnul ministru zicînd că a fost în neputinţă de a da bani antreprenorilor, prin însuşi aceasta a dezvinovăţit pe antreprenori şi nu am nimica de zis în cîtă vreme acei antreprenori nu a primit bani.

---

* Şedinţa din 23 ianuarie 1867.

De asemenea nu pot învinovăţi pe guvern că nu le-a dat, fiindcă n-a avut, însă pe cît ştiu li s-a dat acum.

D. ministru preşedinte: Aşa este.

Prin urmare, cu contractul în mînă, susţiu că de îndată se pot îmbunătăţi postele. Condiţiunile contractelor sînt condiţiunile cele vechi cu cari s-au contractat darea în antrepriză a postelor şi aceste condiţiuni s-au studiat de Consiliul de Stat şi s-a mai înăsprit; ele dau guvernului trei mijloace puternice de a putea face ca caii să fie ţinuţi în bună stare şi numărul lor complet.

Întîi, guvernul are dreptul să constate totdeauna starea postelor şi dacă controlul s-a făcut în favoarea antreprenorilor e că funcţionarii trimişi nu şi-au îndeplinit datoria lor şi acei funcţionari trebuie să se dea la o parte şi să se ia nenorociţii deputaţi spre a face constatarea cînd vin ori de la Craiova, ori de la Iaşi şi fiecare va constata împreună cu publicul, cu căpitanii şi surugiii, că antreprenorii nu au cai şi nici în numărul prevăzut în contract. *(Aplauze.)*

Constatarea aceasta se poate face pe deplin îndată ce guvernul are dreptul şi poate supune pe antreprenori la amende foarte mari.

Prin urmare, fiecare antreprenor se va gîndi de două ori cînd va şti că acele amende au să i se oprească din subvenţiunea sa.

Al doilea mijloc este că, atunci cînd el dă subvenţiuni, are dreptul să trămiţă revizori în faţa antreprenorilor, care să-i facă a complecta numărul cailor şi să îndrepteze calitatea lor cînd se va constata că este rea. Guvernul, domnilor, are dreptul prin funcţionarii săi să zică antreprenorului: am constatat că-ţi lipseşte atîţi cai; iată bani, cumpără cai. Cînd cu toate acestea postele nu se pot îmbunătăţi, adică cu subvenţiuni, guvernul are atunci dreptate să scoaţă postele la mezat şi chiar într-un asemenea caz nu socotesc că guvernul ar putea să fie împedicat prin îndeplinirea formelor cuvenite să îmbunătăţească postele făcînd o înaintare de bani şi pe urmă să-şi reia banii din vînzarea garanţiei lor. Aceasta s-a făcut de cînd sînt poste în Ţara Românească şi în Moldova şi, deşi n-am avut şosele, am avut însă antreprenori cari ne-au dat cai buni şi prin urmare poste bune [1].

Domnilor, şi-n Moldova sînt antreprenori cari nu şi-au primit subvenţiunea la timp; însă nu ştiu cum s-a făcut că acolo prin un spirit de disciplină contractele se păzesc mai cu sînţenie, postele sînt în mai bună stare. Aşa pot cita ca esemplu postele întreţinute de domnu Şuţu, şi alţii.

Se poate, domnilor, ca condiţiunile cu cari se dau în antrepriză postele să nu fie bune, cum le socoate domnu ministru; dară eu declar şi mă fac forte să dovedesc cu contractul liberat sub ministerul Bosianu, dară elaborat de Consiliul de Stat în timpul administraţiunei mele, că cu contractul acela putem să avem posti bune, cu atît mai mult cînd astăzi — după declaraţiunea domnului ministru — antreprenorii au primit banii ce li se cuvin şi prin urmare guvernul are dreptul să ceară îmbunătăţirea postelor. Dacă însă s-au dat bani acolo unde postele sînt rele, prin aceasta s-a făcut din partea administraţiunei postale o faptă rea. De la 1838 de cînd fac drumuri necontenit de 60 de ori poate pe la Bucureşti, declar, domnilor, că, deşi nu era pe atunci şosea, cu toate acestea caii cei mici, ca pisicele, totdeauna au fost mai în bună stare decît astăzi.

D. preşedinte al consiliului: Pot, domnilor, să vă dau o listă de toate amendele şi de toate lucrurile cumpărate în conta contracciilor pentru poste şi vă veţi convinge că sînt drumuri pentru cari nu s-au dat nici o para antreprenorilor, ci toată suma ce ei o aveau să ia din progoane * s-a dat numai pentru cumpărătoare de furagiu, de hamuri etc. În mîna autorităţilor acelora cari, conform contractului ce există, sînt în drept a lua măsurile despre care a amintit domnu Kogălniceanu. Cu toate acestea n-am ajuns, domnilor, la rezultatul dorit. Şi vă declar că la noiembre, cînd trebuia să dăm subvenţiunea antreprenorilor, n-am putut să le dăm decît o foarte mică parte dintr-însa. Prin urmare, ca să putem lua măsurile trebuincioase pentru îmbunătăţirea postiilor, ar trebui să fim în poziţiune de a zice antreprenorilor: ne-am împlinit condiţiunile noastre, împliniţi-vă şi dumneavoastră condiţiunile dumneavoastră.
Acum însă, cînd li s-au plătit subvenţiunea, am făcut punere la cale ca postile să se ţie în stare bună şi, domnilor, vă asigur că nu sînt toate postele în aşa rea stare cum a arătat domnul Kogălniceanu.

„Monitor", 1867, nr. 22, p. 142, col. 3—4.

---

* *Progon* — taxă de călătorie.

NOTE

[1] K. însuşi fusese antreprenor al poştelor din Tîrgu Neamţ între 1860—1865, după ce le ţinuse o vreme pe cele din Muntenia.

Cuvînt în apărarea lui Dodun de Perrières, inspectorul închisorilor româneşti *

Domnilor, persoana [1] care s-a incriminat s-a adus în ţară de fericitul întru pomenire Grigorie Ghica vodă, atunci cînd cu inima lui filantropică, de care nu s-a îndoit nici duşmanii lui, a văzut starea mizerabilă şi ticăloasă în care se află închisorile noastre şi s-a otărît să îmbunătăţească sistemul închisorilor; a adus pe acest funcţionar şi a întemeiat penitenciarul de la Ocnă pe care, sînt acum cîteva luni, cînd înălţimea sa Carol I văzînd l-a admirat. În acel penitenciar, domnilor, munca silnică este organizată şi toţi oamenii de acolo capătă nu numai moralizare prin preoţi şi bunele sfaturi, dară cînd ies de acolo se întorc acasă cu o meserie folositoare. Acolo, domnilor, se lucrează oale, cărămizi, cismărie şi mai ales se fabrică pînză şi frînghii, cari vă pot încredinţa că la curînda noastră espoziţiune are să dobîndească o răsplătire. De acolo, a înfiinţat mai multe stabilimente la Mărgineni şi Bucovăţu. La Mărgineni a înfiinţat o tăbăcărie, ale căria producte vă pot încredinţa că sînt în stare să slujească de încălţăminte şi dovadă este că însuşi Godillot [2] a contractat cu stabilimentul de la Mărgineni. La Bucovăţ s-a făcut o fabrică de ferărie, de căruţărie, de tîmplărie, care lucrează multe lucruri şi în curînd va veni în adjutorul însuşi a Craiovei cu productele sale. Dacă omul acesta n-a făcut mai mult pînă acum este că din mijloacele strimte în cari ne aflăm nu i-am putut da adjutoare ca să aducă machinele, uneltele trebuincioase; el singur din micele sale economii a înfiinţat uneltele şi alte machine care-i trebuia. Chiar în momentul actual acest domn funcţionar a înfiinţat la Mărgineni o fabrică de postav prost, pe care-l vom vedea la espoziţiunea noastră şi care a făcut ca să îmbrace pe toţi arestanţii noştri, cum nu mai avem nevoie de industria de la Braşov.

---

* Şedinţa din 23 ianuarie 1867.

Aşadară, sînt foarte fericit că acest articol mi-a dat putinţa ca să pot a vă lămuri şi despre capacitatea şi lucrările acestui funcţionar, şi despre folosinţele ce a dat. Trebuie să ştiţi încă că acest funcţionar s-a adus cu contract şi cu sume mari, pînă la 30 mii franci, după contractul fericitului întru pomenire Ghica vodă. Însă el, văzînd situaţiunea strînsă a finanĉelor noastre, în loc ca alţi funcţionari să ceară sporiri, el necontenit s-a primit la reducţiuni şi, deşi s-a numit inspector general asupra închisorilor şi de dincoa de Milcov sub ministerul Barbu Catargiu, el n-a cerut nici o para sporire, din contra, fac apel la onorabilitatea principelui D. Ghica, el a mai făcut un sacrificiu din salarul său...

D.D. Ghica: Aşa este.

De aceea cu părere de rău am auzit cuvintele aduse în contra acestui funcţionar, căci, dacă închisorile de la Huşi şi de la Bîrlad erau în proastă stare, aceasta nu priveşte pe inspectorul general; el nu era dator să îmbrace pe arestanţi cu batistă şi mătasă; aceasta era treaba guvernului; el avea numai însărcinarea să meargă să inspecteze.

Onor. domn Voinov să meargă să vază penitenciarele de la Tîrgul Ocna, Telega, Mărgineni şi celelalte, şi după ce le va vedea sînt sigur că însuşi domnia-sa se va convinge că a fost foarte nedrept acuzînd un funcţionar, un funcţionar străin care şi-a îndeplinit atît de bine datoria sa, şi am dori să avem mai mulţi ca dînsul[3].

„Monitor", 1867, nr. 22, p. 143, col. 2—3.

NOTE

[1] N. Voinov ceruse printr-un amendament reducerea salariului lui Dodun de Perrières de la 2 500 la 2 000 lei pe lună, pentru că acesta nu-şi îndeplinise sarcinile defel. Vreme de trei ani cît el fusese procuror la Huşi nu-l văzuse pe Dodun sau pe un om al său interesîndu-se de închisorile de acolo. K. replicase : „Imputările care s-au adus de domnul Voinov în contra domnului Dodun mă privesc pe mine pentru că eu, ca ministru, am prelungit contractul cu dumnealui, şi domnul Fleva rău a făcut şi n-a vorbit cu dreptate şi echitate, oprindu-mă să vorbesc prin cererea închiderii discuţiei. Vă cer dară, domnilor, să vorbesc şi să apăr un act de care mă glorific". Fleva spusese că Adunarea nu-i chemată să „spele" toate „blamurile care se aruncă asupra funcţionarilor". Amintim că Gr. I. Dăianu în a sa *Istorie a închisorilor din România. Studiu comparativ. Legi şi obiceiuri,* Bucureşti, 1901, XXIII + 218 p., nu pomeneşte nimic de Dodun.

[2] Alexis Godillot avea un contract pentru înzestrarea armatei române, vezi supra p. 145, nota 2.

[3] Salariul lui Dodun de Perrières a fost menţinut la 2 500 de lei.

Discurs pentru menţinerea salarizării medicilor de judeţ din bugetul statului *

Domnilor, aceşti funcţionari reprezintă pe guvern în judeţe[1] în privinţa serviciului sanitar, precum prefectul reprezintă pe guvern în privinţa serviciului administrativ, precum casierul general reprezintă pe guvern în privința financelor. Medicii îndeplinesc toate ordinele guvernului în privința măsurelor de apărare contra epizootiei și tot deodată fac acte de medicină legală, toate acele acte prevăzute de Codul penal; ei sînt membri de drept ai comisiunei de recrutație; sînt dară agenți direcți ai guvernului și totdeauna au figurat prin lege chiar ca medici ai guvernului.

---

* Şedinţa din 23 ianuarie 1867.

În anul acesta domnul ministru, dintr-un sentiment de economie în budgetul Ministerului din Întru, iară nu [în] privința ușurărei statului, a cerut de la consiliile județe[ne] ca să înscrie în budgetul consiliului pe medicii de județe, și consiliile în unanimitate au protestat în contra înscrierei acestor medici în budgetele lor, au răspuns că, dacă este să se treacă la județe, conform legei județene, să treacă și cu lefile lor.

Așadară, consiliile județene s-au împotrivit și funcționarii aceștia s-au văzut iarăși loviți prin această reținere, fiindcă ei ca funcționari ai statului au drept la pensiune; pentru aceasta comisiunea dumneavoastră s-a rostit pentru manținerea lor în budget.

Acești funcționari sînt ai statului și nu se poate numai prin budget a se preface cualitatea lor și a se impune fără lege în sarcina consiliilor județene. Eu însumi, ca președinte al consiliului județean de Fălciu, în numele întregului consiliu, am protestat și am avut onoare să declin domnului ministru competința de a înscri pe acei medici în budgetul consiliului județean; va să zică, domnilor, eu viu și sprijin lucrarea comisiunei și cînd fac aceasta sînt interpretul vocei tutulor consiliilor județene din țară.

Mai înainte, domnilor, epizootia era o escepțiune, era ca un bici ce cădea asupra unor sate, astăzi însă epizootia de la o margine în alta a țărei nu numai o înzecește [sic!], ci înjumătățește vitele. Astăzi a ajuns o boală normală și cu toate astea nu se mai ia nici o măsură; prefecții socotesc că nu mai este în atribuțiunea lor să se amestece, directorul general al serviciului sanitar militar [2] a intrat în rivalitate cu directorul serviciului civil și acest director a fost redus la nulă, la o *sine cura*, și i s-a propus leafa de 1 500 chiar de ministru. Și aceasta, pentru un asemenea serviciu a da această leafă nu se poate spera ca să vie nici un om capabil. Vedeți că directorul serviciului sanitar militar are 3 000 lei pe lună, pe cînd directorul serviciului sanitar civil are numai 1 500. Întrebați dumneavoastră dacă serviciul sanitar se mai ocupă de această plagă, de boala vitelor, care s-a întins în toată țara; dacă medicii de județe mai primesc vreun adjutor de la prefecț pentru ca să-și poată îndeplini datoria lor? Astfel, din conflictul ce s-a iscat între directori astăzi, nu mai esistă nici un serviciu sanitar prin județe.

Vă rog dară ca să votați *statu quo*, adică pe de o parte ca medicii de județe să se considere ca agenți ai puterei esecutive și pe de altă parte să atragem atențiunea guvernului ca să ia toate măsurile pentru ca acest serviciu să aibă o bună administrațiune, astfel cum trebuie să fie un serviciu ținut de stat.

Domnilor, la o moșie pe care o țin eu în arendă epizootia este în stare normală și cu toate acestea, afară de un mic funcționar al subprefecturei, vă pot încredința că nici medicul districtului, nici vreun alt agent al acestui serviciu nu s-a arătat pe acolo. Înainte, domnilor, se mai publica prin „Monitor" județele cari erau bîntuite de epizootie; astăzi nu se mai face nici această publicare, deşi toate judeţele, şi mai cu seamă Vlaşca, sînt bîntuite de acest flagel, astfel încît acea bogăţie a vitelor s-a scăzut la jumătate numai de epizootie [3].

„Monitor", 1867, nr. 22, p. 143, col. 3—4.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului de Interne.

[2] Aluzie la Carol Davilla, care prin autoritarismul său a stîrnit multe animozităţi.

[3] Vezi şi discuţiile cu privire la poliţia rurală supra p. 172 şi urm.

Propune ca 24 ianuarie să fie proclamată zi de „sărbătoare naţională“ *

Domnul D. Ghica cere cuvîntul şi zice că are să vorbească pînă mîne. Eu acum am venit şi crez că mi se poate permite să vorbesc şi eu cum a vorbit domnia-sa. Domnia-sa a sprijinit că aceasta face objectul unei propuneri şi ca propunere trebuie să se trămită la secţiuni[1]. Ei bine, tocmai pentru aceasta am luat mai mult cuvîntul ca să rog pe comisiunea reglementului să aducă cît mai iute projectul de regulament, pentru că regulamentul actual nu ne asigură libertatea discuţiunei, precum în privinţa propunerilor pe cari trimiţîndu-le la secţiuni ne amînă la calendele grece ori romane.

Am zis, domnilor, că am regretat împreună cu propuitorii amendamentului că guvernul nu a luat măsură ca ziua de 24 ianuariu să fie privită ca sărbătoare naţională. Eu am trecut pe la tribunale şi am văzut că tribunalele lucrează, şi ceva mai mult: stradele cari au stat stricate pînă acum, astăzi au început a se drege.

Ziua de 24 ianuariu, precum a zis şi domnul Brătianu, este o dată istorică scumpă naţiunei române, şi dacă nu 24 ianuariu din anul 1859, este 24 ianuariu 1862, cînd de aci din Adunare ziua de 24 ianuariu s-a proclamat de reprezentaţiunea naţiunei ca o sărbătoare naţională a Unirei, şi nu recunosc nimănui dreptul ca să o prefacă în zi de lucru.

Odată însă ce ne-am adunat aci, noi nu ne mai putem înveseli în naintea nepăsării ce s-a arătat pentru această zi, ci să lucrăm dară. Însă nu primesc amendamentul domnului G. Brătianu ca zilele de sărbători naţionale să se determine prin o lege, ci prin vocea poporului, care este vocea lui Dumnezeu, şi poporul României, prin reprezentanţii săi, a proclamat odată pe 24 ianuariu o sărbătoare naţională.

„Monitor", 1867, nr. 22, p. 144, col. 5.

---

* Şedinţa din 24 ianuarie 1867.

NOTE

[1] În Adunare se iscaseră discuţii pentru că deşi ziua de 24 ianuarie era sărbătoare naţională deputaţii au fost convocaţi în şedinţă. G. Brătianu, C. A. Rosetti ş.a. au făcut următoarea propunere: „Subsemnaţii propun ordinea zilei, iară cît priveşte fixarea sărbătorilor naţionale să se facă un project de lege". K. dealtfel îi trimisese un raport lui Cuza în acest sens încă de la 27 decembrie 1860 („Monitorul oficial al Moldovei. Principatele Unite Moldova şi Valahia", 1860, III, nr. 69, p. 273).

*Din nou în apărarea menţinerii medicilor de judeţ ca salariaţi din bugetul statului **

Permiteţi-mi, domnilor, să zic şi eu două cuvinte în această cestiune [1]. Văd aici o confuziune de idei şi nimic mai mult.

Onor. domn Tacu necontenit ne zice: descentralizare, respectaţi comunele, respectaţi judeţele, şi rezultatul nu este decît că dumnealui pledează astăzi în contra vocei unanime a tutulor consilielor judeţene din România. Dumnealui, care voieşte indipendinţa judeţelor, ar face bine să binevoiască a respecta şi vocea acestor judeţe. Onor. domn ministru, plecînd din un spirit de economie, a făcut cunoscut consilielor judeţene să înscrie în budgetele lor medicii de judeţe şi mai toate aceste consilie a rugat pe minister să le dispenseze de această sarcină ce nu e prevăzută de lege; ei bine, să fim catolici măcar ca papa, iară nu mai mult: să iubim descentralizarea, dară să nu o iubim mai mult decît însuşi reprezentanţii judeţelor.

Afară de acestea, domnilor, mai e un fact pozitiv. Noi nu sîntem chemaţi aici cu ocaziunea budgetului nici să centralizăm, nici să descentralizăm, ci sîntem chemaţi a pune cifrele la servicele întocmite de legi; ei bine, legea regulamentară, care nu s-a desfiinţat în totul, zice că medicii să fie plătiţi de stat [2]. Nu putem noi dară cu ocaziunea budgetului să transformăm un serviciu al statului în serviciu judeţean şi, chiar cînd am putea face una ca aceasta, mi-aş permite a ruga pe domnul Tacu să ţină seamă de consiliele amicului domniei-sale politic, domnul doctor Fătu, care în cestiunea de faţă e singura specialitate ce avem aici; domnul doctor Fătu a făcut o carte din cele mai remarcabile în privinţa regimului igienic [3] şi ne zice: lăsaţi pe medici cum au fost pînă acum.

Repet dară şi eu aceleaşi cuvinte şi zic, cînd va veni cestiunea discentralizărei, atunci voi fi şi eu de opiniunea domnului Fătu **. În zadar dumnealui va zice că medicii de judeţe nu sînt obligaţi de lege cu actele medico-legale; aceasta nu e esact şi proba este că între membrii de drept la comisiunea de recrutaţiune este medicul de judeţ şi, dacă vom presupune că ceilalţi medici ce se vor fi aflînd în judeţe vor refuza facerea oricăror acte, ei bine, medicul care e plătit de stat e dator să le îndeplinească. Aşadară, onor. domn Tacu poate să aibă opiniuni foarte bune, foarte liberali, dară nu sîntem noi competenţi ca cu ocaziunea budgetelor să lovim legile în fiinţă; căci, domnilor, înainte de toate trebuie să fim consecinţi, să nu venim astăzi cu ideea de descentralizare, căci nu e timpul acum. Şi apoi, domnilor, mai e şi altceva, mîne are să ne vie cestiunea şcoalelor, se va propune împuţinarea lefilor şi dacă astăzi se propune schimbări de servicii și scăderi de lefi, precum s-a făcut de esemplu pentru Curtea de casațiune și altele, cum vom putea noi susține lefile profesorilor sau chiar și menținerea catedrelor? Neapărat că atunci se va zice : s-a dat un vot și trebuie a urma lui. Așadară, repet să fim consecuenți, să nu voim numai pentru păzirea acelui vot, ci să o voim pentru toți. Nu sînt medic, domnilor, n-am medici poate nici amici, nici în familie; dară, ca o cestiune de dreptate, apăr legalitatea.

---

* Şedinţa din 24 ianuarie 1867.

** Citeşte: *Tacu*.

Regulamentul zice că medicii sînt în sarcina statului și trebuie să rămîie în sarcina statului pînă cînd va veni o altă lege care să-i dea în sarcina județelor.

Sarcinile care sînt prevăzute pentru județe sînt coprinse în legea județeană; acolo se zice ca județele să aibă spitaluri cel puțin cu 15 paturi, tot acea lege zice : afară de acele județe unde sînt spitaluri centrale, toate județele au să înființeze spitaluri comunale. Pe acele cari au spitaluri și plătesc medici, nu putem să le mai însărcinăm acum să aibă să plătească și pe medicii aceștia; aceștia sînt agenții direcți ai serviciului statului.

Precum prefectul este agent direct în privința administrațiunei, precum casierul general este agent direct al statului, al Ministerului de Finance, asemenea și medicul este agent direct al statului, al serviciului sanitar central.

Nu zdruncinați niște principii care mîne poate să se întoarcă în contra dumneavoastră.

Budgetul actual nu este decît o regulare a legilor esistente. Cînd vom fi chemați să ne ocupăm de descentralizare, precum avem înaintea noastră în secțiuni legea comunală și legea județeană, acolo vom pune opiniunile noastre, ne vom sili a le face să triumfe, vom face schimbările cari vom socoti de cuviință și, în această privință, eu voi fi cel întîi care voi descentralizarea, păstrînd însă toate drepturile guvernului, căci eu am convincțiunea că, dacă în această țară nu vom avea un guvern tare, nu vom avea libertate. *(Murmure.)*

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 23, p. 151, col. 2—3.

NOTE

[1] Vezi supra p. 180.

[2] *Règlement Organique de la Principauté de Moldavie*, New York [sic!], 1847, art. 159, III: Règlement des finances, § LXXVII: Organisation de la partie médicale.

[3] K. are în vedere desigur lucrarea *Proiect de organisarea policiei sanitaria in Romania*, Iași, 1863, VIII + 362 p.

Discurs privitor la epitropia Spitalului Sf. Spiridon din Iași. În replică cu Nicolae Ionescu *

Domnilor, cu ocaziunea Spitalului Sîntului Spiridon, onorabilul domn Ionescu[1] a venit să se raporte la cuvintele mele, pe care le-am zis în privința afacerilor generale ale stabilimentelor statului [2], că voiesc un guvern central tare. Păstrez pentru altă dată să sprijin şi să dezvolt această teorie, dară numai la ocaziunea aceasta nu poate să se aducă aministraţiunei guvernului trecut cea mai mică imputare, şi mai ales mie, căci tocmai în această cestiune am fost ministru cel mai descentralist şi voi ruga pe domnul Vladimir Ghica să spună cînd am intrat la minister în care casă am găsit veniturile averei Eforiei spitalelor din Bucureşti? Le-am găsit în casa Ministerului de Finance, şi din 3 milioane care compuneau aceste venituri se da eforii numai un milion şi jumătate, şi în timpul acela de guvernămînt tare s-a luat aceste venituri şi s-au dat eforiei şi atît la Eforia spitalelor din Bucureşti, cît şi la Epitropia Sîntului Spiridon din Iaşi [3], acel guvernămînt n-a păstrat decît dreptul pe care constituţiunea îl da domnitorului de a numi pe efori; şi desfid pe onor. domn Ionescu şi pe onor. deputat de Focşani să dovedească că guvernul s-a amestecat în altceva. Nu este, domnilor, autoritate mai liberă decît Eforia spitalelor din Bucureşti şi acea a Sîntului Spiridon din Iaşi, căci numai budgetul lor se supune puterii legiuitoare ca budget al unor case publice. Cît pentru favoriţii carii s-au numit, voi răspunde că nu e esact, voi răspunde cu un fapt pozitiv care se poate dovedi prin date şi dosarele epitropiei.

---

* Ședința din 24 ianuarie 1867.

În adevăr, în timpul de demult, epitropii Sîntului Spiridon ocupa nişte posturi gratuite. Însă nu e vina cutărui ministru dacă spiritul de pietate, de filantropie n-a mai fost aşa de mare la acei oameni cari mai nainte primeau acea sarcină gratuit şi dacă interese de familie, nevoile de a vieţui i-au silit a-şi căuta interesele lor. Aceasta a făcut ca oamenii cei mai onorabili şi cei mai înalţi ai societăţii noastre, deşi primeau a fi epitropi, dară fiindcă mai tot anul şedeau pe la moşii, precum a fost ultimul epitrop, logofătul Ştefan Catargiu, care mergînd la moşie se făcea că afacerile Sîntului Spiridon se cîrmuiau de la începutul plugării şi pînă la sfîrşitul ei de un simplu secretar. Atuncea guvernul, văzînd ce se făcea în Bucureşti şi ce se cerea de medicii Spitalului Sîntului Spiridon, care vedeau lucrurile din puntul de vedere practic, a cerut ca şi la Iaşi, precum în Bucureşti, să se numească un medic efor, şi cînd s-a numit acest medic, negreşit că el avînd a se ocupa de spital de la 9 ore dimneaţa pînă la 2 ore, şi prin urmare a fi lipsit de clientelă, a trebuit să i se dea o leafă. Iată favoritismul.

Acum, că s-a numit medicul cutare, iară nu cutare, aceasta e altă cestiune. Ştiu foarte bine că n-a fost deloc favoritism, căci persoana care s-a numit era mai nainte director Casei copiilor găsiţi [4], unde avea o funcţiune tot aşa de bine plătită ca şi aceea care o are astăzi. Nu e dară deloc favoritism.

D. Ionescu: Mai înainte.

Mai înainte a fost iară un om onorabil, Iancu Brănişteanu.

D. Ionescu: Plătit.

Aţi fi voit, domnilor, ca o avere de peste 3 milioane să se cîrmuiască 9 luni pe an de un secretar sau să se cîrmuiască de un om care era plătit şi prin urmare de o importanţă mai mare decît a secretarului?

Acum, domnilor, cestiunea aceasta iarăşi se va judeca cînd va veni budgetul, dară aş dori, precum a zis-o foarte bine domnul Holban, ca toate casele publice să fie aşa de bine ocîrmuite cum e a Sîntului Spiridon şi aş dori să ajungem şi noi în casele noastre să avem independinţa de care s-a bucurat sub guvernul central averea spitalelor din Bucureşti şi Iaşi. Aşadară, să-mi permită domnul Ionescu a-i spune că aluziunea făcută de domnia-lui în cazul de faţă nu şi-a avut locul nicidecum. Aceste case s-au administrat cu toată independința și cheltuielile lor se supun controlului reprezentațiunei naționale cînd va veni budgetul. Îmi rezerv ca atunci să spun și eu punturile de vedere în privința reformelor ce se vor face și totdeodată a dovedi că tabloul făcut de domnul Fătu[5] este ceva cam înăsprit; că Epitropia Sîntului Spiridon are mijloace îndestulătoare spre a putea purta sarcinile impuse; și voi zice mai mult, că acea independință de care se bucură acea administrațiune n-a înrîurit deloc asupra spiritului pietos al donatorilor, căci dăruirile continuă a se face în toate zilele, și esemplul citat de domnul Fătu nu poate să se raporteze nicidecum la Spitalul Sîntului Spiridon, fiindcă procesul intentat de frații Gănești[6] este intentat pentru moșia Plășești, care e proprietate a statului; nu perde Sîntul Spiridon nimic, nu i-a reclamat nimeni nimic — și aceasta pentru că guvernul a văzut din esperiență că, cu cît se va amesteca în aceste donațiuni, cu atît el ar împuțina zelul donatorilor. Din contră, guvernul s-a silit a asigura libertăți mari acestor două eforii și dacă e ceva care se respecta mai mult în Moldova e casa Sîntului Spiridon, a sîntului Spiridon făcătorul de minuni, căci are sute de paturi pentru căutarea și vindecarea bolnavilor.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 23,
p. 152, col. 2—3.

NOTE

[1] N. Ionescu afirmase că „amestecul guvernului central a înveninat administrațiunea patriarcală a stabilimentului Sf. Spiridon".

[2] Vezi discursul precedent.

[3] Așezămîntul Sf. Spiridon s-a creat în 1757 sub Cehan Racoviță. Printre donatori figurează N. V. Kogălniceanu. În 1765 Gr. Ghica dă un hrisov prin care se stabilește statutul spitalului. Ulterior epitropia tutelează mai multe spitale din Moldova (14 în 1860). La exproprierea din 1923 epitropia avea 71 000 ha teren arabil. Vezi P. Pruteanu, *Contribuțiuni la istoricul spitalelor din Moldova*, București, 1957, 304 p.; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 473—475.

[4] Institutul pentru copii găsiți — Institutul gregorian — s-a înființat în 1852 de către Grigore Ghica, domnul Moldovei. Cel vizat era doctorul Al. Greceanu. Doctor în medicină de la Berlin (1852), a fost numit, în 1856, administrator și profesor la Institutul gregorian, unde a rămas pînă în 1864. În 1859 figurează și ca medic militar, cu gradul de maior, la regimentul de vînători.

[5] An. Fătu ș.a. au depus un amendament pentru sporirea subvenției date de stat Epitropiei Sf. Spiridon la 400 000 de lei. În dezvoltarea amendamentului Fătu adăugase că epitropia este într-o stare deplorabilă: a redus paturile de la 600 la 400, apoi la 360 și acum la 240. În timpul epidemiei de tifos doctorii ajunseseră să consulte pînă la 100 de bolnavi pe zi.

[6] An. Fătu pomenise de procesul Găneștilor, familie care își retrăsese pe cale juridică donația făcută așezămîntului Sf. Spiridon și cîștigase la Curtea de casație.

Intervenție în favoarea subvenționării comunelor pentru dezvoltarea instrucțiunii publice și ameliorarea situației sanitare *

Domnilor, legea consiliilor județene este precisă și la paragraful veniturilor zice că veniturile fiecărui județ se a[dăpa]se din două izvoare: 1, din zecimile adiționale cari se votează de către puterea legiuitoare odată cu budgetul statului; al douilea izvor este subvenţiunea ce trebuie să dea statul consiliilor şi care trebuie să fie în proporţiune cu sarcinile ce au trecut de la stat la judeţe.

---

* Ședința din 24 ianuarie 1867.

Cînd s-a făcut legea consiliilor judeţene, domnilor, ce s-a găsit? S-a găsit că o mulţime de serviciuri ale statului cari se administrau de către stat şi cari, fiind departe de centru, de reşedinţa guvernului, se administrau foarte rău, atunci administraţiunea a zis: judeţele sînt un gospodar mai bun, un îngrijitor mai bun, fiindcă totdeauna e mai bun gospodar acela ce vede lucrul de care îngrijeşte, fiindcă judeţele au sub ochi ceea ce administrează, judeţele să ia asupra lor aceste sarcine; însă nu este cu drept cuvînt ca să li se impuie numai sarcine, trebuie să li se dea şi ajutoare, şi legea a creat oarecari subvenţiuni. Asupra judeţelor, domnilor, s-a pus cheltuieli de întreţinere a tribunalului şi prefecturei, cazarmele de dorobanţi, spitalele şi arestul. Pînă la legea comunală, aceste cheltuieli se plăteau de stat şi acum au trecut la comune şi toate aceste fac o economie statului peste cinci milioane; cu toate acestea şi judeţele, ca şi oamenii, unele sînt bogate, altele sărace. Judeţul Cahul, Ialomiţa şi Dorohoi merg din dificit în dificit, căci plăţile ce au asupră-le, cum acele de chirii, lemne, iluminat etc., cu toate că şi-au ridicat zecimea adiţională la 20%, totuşi nu pot face nici o îmbunătăţire. Înainte, căile de comunicaţiune prin comune se făceau parte cu beilicul, parte cu bani, dară se făceau; acum însă de cînd drumul mare a rămas pe seama guvernului şi aceasta pe seama comunelor, comunicaţiunea din sat în sat este chiar întreruptă prin lipsa de poduri şi stricarea acelor căi.

Apoi, domnilor, ele mai au asupră-le instrucţiunea publică, spitalele şi acestea mai nu sînt în stare a le manţine fără un ajutor care se reclamă neapărat din partea guvernului.

De aceea vă rog, domnilor, să se fixeze această sumă în budget spre a se veni în ajutorul comunelor lipsite de mijloace, căci, cum am mai zis, fără acest ajutor, cum sînt comunele din Ialomiţa, Cahulul şi Dorohoi ar fi bine a li şterge chiar persoana lor morală.

G. Ghica *ceruse limitarea subvenţiei la 200 000 lei.*
V. Boerescu *respinge subvenţiile în acest scop, deoarece se încarcă bugetul general al statului.*

Permiteţi-mi să vă citesc legea şi veţi înţelege, domnilor, dacă puteţi face altfel decît numai de a afecta această cifră în budget. *(Citeşte.)* [1]

Iată, domnilor, veniturile ce are astăzi fiecare judeţ. Are zecimele adiţionale cari le veţi vota dumneavoastră şi are subvenţiunea pe care iarăşi o veţi vota. Judeţele acum nu au nici un alt venit şi nici nu pot să-şi facă alt venit prin impozite; ar putea să-şi facă numai prin donaţiuni sau prin economii din anii trecuţi, dară altfel nu. Prin urmare dară, onor. domn Boerescu, care a zis că sînt atîtea şi atîtea dări, să-mi permită a-i spune că nu e exact, fiindcă în favoarea consiliilor judeţene nu se percepe alt nimic decît numai zecimele adiţionale votate de puterea legiuitoare. Dară cu aceste zecimi adiţionale sînt mai multe judeţe cari nu acoperă cheltuielile pe cari statul le impune judeţului, la cele mai multe, şi voi ruga pe onor. domn Boerescu să ceară de la minister sau să caute în „Monitor" budgetele tuturor judeţelor şi va vedea că nu s-au făcut lefi şi cheltuieli zadarnice, fiindcă chiar lefile sînt otărîte prin legea consiliilor judeţene, anume pentru fiecare impiegat de la mic pînă la mare. Prin urmare nu numai la budgetele judeţene nu se poate zice că sînt cheltuieli neproducătoare, fiindcă legea determină pînă la o iotă ce trebuie să se cheltuiască. Legea dă în sarcina consiliilor județene facerea multor îmbunătățiri, dară acea lege nu le dă și mijloacele pentru aceasta. Nu guvernul actual, dară guvernul trecut s-a gîndit cînd a prezentat budgetul pe '66 să atingă subvențiunea aceasta și toate consiliile județene au venit să reclame a se pune această subvențiune în budget; așa mi se pare cum era consiliul județean de Vaslui, cerînd dreptul său, domnul prefect s-a socotit autorizat chiar de a închide acel consiliu județean și a trebuit ca Ministerul de Interne să-i ordone deschiderea lui și consiliul a răspuns că n-are mijloace să se deschidă pînă nu i se va da subvențiunea; și are dreptate, domnilor, căci județul Vaslui are de reședință un oraș mic și zecimile cari se adună nu ajung pentru toate cheltuielile, și încă acel oraș e proprietatea unui particular, care nu face nimic spre dezvoltarea acestui județ.

Tot așa sînt și județele Cahul, Dorohoi, Ialomița, Muscel și altele.

Așadară, vă rog măcar pentru acele județe să dați o mică subvențiune; înțelegînd strîmtorarea lor, eu de aceea m-am socotit să primesc amendamentul domnului G. Ghica [2], care reduce cifra de la 600 000 lei la 300 000; căci, dacă nu veți da această subvențiune, mai bine sfărîmați cu totul județele ce v-am citat și altele ca ele, fiindcă zecimea care o plătește contribuabilii nu slujește decît ca să acopere cele 32 000 lei cît ține comitetul permanent, arestul, chiria prefecturei și cazarmele, iară pentru școale, șosele și altele, n-au nici o para și merg din an în an în deficit.

Dumneavoastră vă preocupați cu drept cuvînt de starea jenată a financelor țărei, dară binevoiți a vă gîndi că și județele sînt preocupate de starea jenată a financelor lor.

De aceea îmi fac o datorie și de deputat și de cetățean a vă pune toate acestea în vedere și rămîne ca dumneavoastră să otărîți.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 23, p. 152, col. 4, 5; p. 153, col. 1.

NOTE

[1] Legea consiliilor județene din 31 martie 1864, articolul 51, stabilea următoarele venituri: contribuții adiționale pe lîngă cele către stat, subvențiuni de la stat în proporție cu cheltuielile ce trec de la administrația centrală la județ (cifra se fixa anual în buget), venituri întîmplătoare — taxe de *péage*, pentru podurile făcute cu cheltuiala județului (cf. I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 866).

[2] G. Ghica propusese „a se mărgini subvențiunea ce se acordă la bugetele consiliurilor generale la suma de 200 000 lei pentru acest an". Amendamentul a fost respins de Adunare, deși comisia bugetară îl acceptase, deoarece Adunarea a suprimat, în conformitate cu cererea guvernului, orice subvenție acordată consiliilor județene.

Discurs pe marginea proiectului de lege privitor la ajutorarea țăranilor din județele sinistrate *

Domnilor, eu sînt pentru luarea în considerațiune a projectului [1], fiindcă cestiunea trebuie să fie discutată, căci țara întreagă așteaptă hotărîrea Adunării, dară de mai nainte mă declar mai în contra întregului plan și construcțiunii acestui project. Domnilor, defectul cel mare al acestui project e că nu respectă proprietatea. Cu ce drept acest project dispune de banii comunelor? Comuna e o persoană morală. Cu ce drept s-ar lua banii comunii Domnești, proprietate a domnului D. Ghica, și s-ar da în trebuință și folosul ecomunei Răpedea de peste Milcov? Cu ce drept statul dispune de economiile județelor? Cu ce drept se iau banii de la județul Vlașca și se dau la județul Dorohoi? Asemenea cu ce drept se îndatorează funcționarii, pensionarii ca ei să vie în ajutorul unei calamități publice? Dacă e calamitate publică, trebuie ca țara întreagă să vie în ajutor, iară nu numai o clasă de oameni, iară nu numai județele, iară nu numai unele comune, căci acei 900 000 lei sînt luați cu d-a sila de la unele comune, și comunele au de mai mulți ani să ia acei bani, și astăzi, în loc să li se dea înapoi, se dă altora. Nu mai tîrziu decît ieri s-a refuzat județelor [2] o subvențiune care li se dă prin legea organică, cu ce drept astăzi se îndatorează județele aceste să contribuie cu economiile lor în ajutorul altor județe sau, mai bine, în ajutorul unei calamități publice? Oare economiile acestor județe nu le trebuie lor însuși? N-au ele îmbunătățiri de făcut, n-au ele suferințe de ajutat?

---

* Ședințele din 25 și 26 ianuarie 1867.

Așadară, vedeți că aci este o idee care, după opiniunea mea, mi se pare nedreaptă, căci lovește proprietatea; însă trebuie să ne ocupăm de o calamitate publică așa precum se ocupă comuna, precum fiecare comună se ocupă pentru cei în lipsă din comuna sa și precum toate județele s-au ocupat și, convocate de domnul ministru, au spus mijloacele ce sînt a se lua. Tot asemenea și statul trebuie să se ocupe, precum comuna de ai săi. Trebuie prin urmare ca și statul să fie cel întîi care să subscrie la această subscripțiune obștească; trebuie ca statul să vie, ori să împrumute, ori să ajute, acolo unde asistența județelor nu e îndestulătoare, acolo unde caritatea publică nu e îndestulătoare; dară să vie statul și să înceapă prin a dispune de averea comunelor creditoare, prin a dispune de economiile județelor, de a opri din apuntamentele * funcționarilor, mi se pare, domnilor, că nu este a procede cu dreptatea care mai cu seamă trebuie să prezide la o asemenea cestiune.

Așadară, domnilor, sînt pentru project, numai ca să se puie la dispozițiunea comitetului central o sumă din budgetul statului, și care comitet, cu acea sumă și cu sumele ce se vor aduna prin subscripțiuni voluntare, să chibzuiască mijloacele cele mai nemerite și mai grabnice de a veni în ajutorul județelor în lipsă.

Remediul însă cel mare, orice se va zice, oricît se va contesta, stă numai în sînțenia, în păzirea strictă a tocmelelor agricole[3]. Domnul ministru de interne a convocat consiliul județean în sesiune estraordinară, mi se pare în luna lui septembre, și multe din consiliile județene de peste Milcov au zis domnului ministru: faceți ca legea tocmelelor agricole să se păzească cu sînțenie.

Onor. domn Ionescu a spus că această lege se păzește. Să-mi permită a-i zice că nu se păzește, nu din vina guvernului, ci pentru că această lege nu e înzestrată cu agenții pe cari ea îi reclamă și astfel se întîmplă că din această lipsă legea tocmelelor agricole e iluzorie, e numai pe hîrtie. (*Aplauze.*)

Ceea ce a spus principele Gr. Sturdza [4] e foarte drept, e esact: garantați aceste tocmele și vă asigur că populațiunile noastre rurale nu vor peri de foame (*aplauze*), căci li se vor deschide magaziile. S-a zis că munca nu e asigurată; mare eroare pentru toţi acei cari trăiesc la moşii şi care se ocupă cu agricultura. Din cauza neaplicării legei se întîmplă că locuitorii săteni se angagează pentru munca anului viitor la cîte 3 sau 4 proprietari sau arendaşi, şi la vremea lucrului ei se duc acolo unde e punga deschisă şi acei cari au plătit iarna au rămas păgubaşi şi cu pînea pe cîmp. În ziua însă cînd registrele comunei se vor păzi în toată sinţenia, cînd fiecare locuitor se va înscrie la rîndul său, cînd autorităţile comunale, sub privegherea agenţilor prevăzuţi de lege, vor privegheа ca un locuitor să nu poată a-şi vinde mai multă muncă decît poate să dispună şi cu preţurile cele potrivite, dară nu cu tarifă, căci încă o dată zic că nu înţeleg o tarifă în cestiune de tocmeală; negreşit că sînt unii proprietari cari fac camătă din munca omului, dară aceştia fac o esceptiune; ca măsură generală însă, nu putem noi să hotărîm o tarifă, căci atunci am ajunge la epoca mercurialelor şi cu aceasta nu vom ajunge la alt rezultat decît a face pe proprietari să-şi închidă magaziile; numai în aceste condiţiuni, zic, veţi găsi adevăratul remediu.

---

* *Apuntament* — leafă.

Iată dară, domnilor, care e opiniunea mea: opiniunea mea e negreşit cum că banii comunelor acelora, adică suma de 940 000 lei, cari sînt în casa statului, trebuie să se întoarcă, şi să se întoarcă la comunele creditoare, iară nu să se ia banii de la o comună, de esemplu din Suceava, şi să se dea la Mehedinţi; nu avem dreptul să dispunem de banii particularilor; tot astfel nu avem dreptul să dispunem nici de punga comunelor. Judeţele toate, în lucrările lor şi în datoriile la cari sînt convocate de această lege, negreşit că se vor grăbi şi vor veni în ajutorul celor în lipsă. Neapărat că este bine ca statul să vie şi el în ajutorul lor, şi eu sînt ca să se dea 2, 3 sau 4 milioane — cestiune de dezbătut —, dară, oricît se va da, să se dea din tezaurul public, din averea tutulor, dară nu numai din reţineri făcute cutărui sau cutărui funcţionar, sau cutărui şi cutărui pensionar, fiindcă dacă funcţionarii şi pensionarii trebuie să facă acte de generozitate, apoi atunci noi, proprietarii mari, trebuie să venim cei dîntîi şi să facem asemenea acte, dînd 3, 4 şi 5 mai mult ca spor la impozitul funciar. (*Aplauze.*) Aşa aş înţelege; pe cît timp însă aceasta o face vistieria, apoi să o facă din masa generală şi astfel va contribui la acest ajutor şi proprietarii mari, şi proprietarii mici, şi funcţionarii, şi toţi în general. Vă declar dară mai înainte de toate că sînt în contra reţinerilor acestora ce se propune pentru funcţionari şi pensionari.

Viu acum la lucrările de utilitate publică ce se propun. Domnilor, se ştie că populaţiunile noastre rurale sînt stătătoare, sînt şezătoare la un loc, şi nu se compun de lucrători nomazi. Ţăranul nostru dară, dacă trebuie a fi ajutat cu ceva pentru ca să aibă ce să mănînce, trebuie ajutat acolo unde el se află, la căminul lui, unde e femeia şi copiii săi, iară nu să-l ducem poşti întregi ca să care cu roaba pămînt sau să sfărîme la petriş. Şi apoi, chiar dacă am admis ca ţăranul nostru să se transporte poşti de la casa sa pentru ca să muncească la asemeni lucrări, totuşi nu i se poate îmbunătăţi starea acum, căci nu va putea fi întrebuinţat la asemenea lucrări pînă la apriliu cel puţin. Terasementele nu se pot face acum cînd pămîntul este îngheţat sau umed, ele nu se pot face, după cum se ştie, decît primăvara sau vara. Şi apoi, după cum a observat foarte bine onor. domn Gr. Sturdza, agricultura nu are niciodată odihnă, cu greşeală s-a zis că ţăranul iarna se repausă neavînd ce face, chiar acum sătenii lucrează, căci acum se curăţă cîmpiile de mărăcini, de buturugi, se fac şanţuri, rigole, se pregătesc plugurile, căci mîne, poimîne are să înceapă să lucreze cu plugurile.

Așadară, vedeți, domnilor, că între terasamentul ce se propune a se da țăranului să lucreze și între plug, munca sa de predilecțiune, el va preferi întotdeauna, chiar avînd înainte condițiuni mai avantagioase, ca să rămîie la plugul lui, decît să se ducă să muncească în depărtare de duoă, trei poști de căminul său.

Prin urmare, daca este vorba să se facă asemenea lucrări publice, să se facă de către consiliile județene și de către comune, local, iară nu de către stat în general. Căci cum credeți domniile-voastre că o să meargă vreodată un sătean de la Dorohoi ca să facă șoseaua de la Mehedinți, sau unul de la Severin ca să facă șoseaua de la Brăila? Sau cum s-a propus, ca să se facă șoseaua de la Săveni la Botoșani ...*(ilaritate)* și aci, domnilor, mi se pare că este locul să zicem că cine împarte parte-și face; căci într-adevăr ce sînt Săvenii pentru cari domnul Caruzi în comisiune a propus o șosea? Este un păcătos sat în care se face un mic tîrg de vite și se propune să i se facă șosele, pe cînd orașele cele mai însemnate din țară nu au șosele ...*(Ilaritate.)* Cît despre liniile ce se propun în partea de dincoa de Milcov, nu mă pronunț fiindcă nu cunosc localitățile ca dincolo.

Mă rezum dară, domnilor, și zic că sînt mai întîi pentru înființarea unui comitet în parte și a comitetelor speciale, pentru că crez că aceste comitete au să facă apel la caritatea și la buna-voință publică; apoi aceste comitete au să vie în ajutorul celor lipsiți de pîne de prin comune; sînt asemenea pentru comitetele de județe, pentru că aceste au să vie în favoarea oamenilor din comune și statul va veni în ajutorul acelor județe și comune unde comitetele județene nu vor putea să le vie în ajutor din cauza lipsei. Cît însă despre lucrările publice, acestea aparțin la consiliile județene și comunale ca să facă ce vor voi pentru ca să înființeze acele lucrări publice locale, pentru că aceste consilii sînt un corp deliberant ca și noi și cunosc toate nevoile județului, cel puțin atît de bine ca și cum le cunoaștem noi, daca nu și mai bine; fiindcă, în cît pentru mine, vă mărturisesc că eu unul nu prea cunosc adevăratele nevoi ale județului meu și ale comunei mele și prin urmare nu aș putea să mă rostesc categoric cari sînt trebuințele neapărate ale județului meu, și de aceea zic ca aceste lucrări să le lăsăm consiliilor județene ca să le facă.

Sînt dară în contra projectului, afară însă de articolul acela prin care se zice ca guvernul să vie cu un nou project de lege pentru tocmelele agricole, prin care să ne propuie înlocuirea acelor autorități cari s-au desființat provizoriu prin votul acestei onorabile Adunări, cum se va socoti mai bine; și eu unul socotesc cum că daca guvernul ar convoca județele și plășile și le-ar invita să aleagă pe niște domni cari să eserseze funcțiunile de judecători de plăși, cred că s-ar putea găsi în fiecare plasă oameni temători de Dumnezeu, oameni filantropi, oameni cari ar inspira încrederea ambelor clase, proprietarilor și sătenilor, și cari ar primi fără plată ca să îndeplinească funcțiunea de judecători de plăși, cel puțin pînă cînd Camera va reveni asupra acestei cestiuni spre a-i înscrie în budgetul statului.

După prezentarea și dezvoltarea mai multor amendamente susține la rîndu-i următorul amendament:

„Art. 4. Se va pune la dispozițiunea comitetului general:

a. O sumă de două milioane, înscrise în budgetul estraordinar al statului.

b. Sumele ce se vor aduna de diferitele comitete de binefaceri și cari s-ar pune de acestea la dispozițiunea comitetului general.

c. Sumele prevăzute la articolul 7 de mai jos[5].

Comitetul general în înțelegere cu comitetele de districte și sub privigherea lor va subîmpărți după trebuință sumele de mai sus și în cifrele ce va chibzui ca subvențiune județelor ce nu ar putea acoperi lipsa, prin singurele mijloace atașate de

comitetul judeţean şi de comitetele comunale respective. Aceste sume se vor întrebuinţa de comitetul local spre a se cumpăra producte, cari apoi se vor da la cei lipsiţi, cu condiţiune de a să înapoia în termen de un an preţul acelor producte, fără dobîndă.
În locul articolului 8 să se zică:
Statul este dator pînă la 1 mai a înapoia comunelor respective banii ce li s-au luat cu împrumutare de mai mulţi ani şi această înapoiere se va face cu intîietate comunelor unde domină lipsa de hrană".

Domnilor, voiesc să-mi formulez opiniunea mea. Acest comitet general trebuie să fie casa generală şi să strîngă banii ce se pun la dispoziţiunea sa. Aceşti bani provin din trei sorginte: sorgintea întîia, banii din casa statului. A duoa, din subscripţiunile făcute în favoarea celor în lipsă. Nu înţeleg însă să se dea comitetului general şi sumele cari se înscrie pentru un anume judeţ sau comună spre a se împărţi în genere, căci eu pot să subscriu numai pentru cutare judeţ anume, iar nu pentru ajutorul celor lipsiţi în genere. Aşa fiecare judeţ sau comună va lua numai sumele acelea ce sînt subscrise pentru dînsul şi comitetul general va aduna numai acele sume ce sînt subscrise în general pentru ajutor. A treia sorginte sînt sumele acelea ce se cere ca consiliele judeţene să dea cu împrumut pentru ajutorul celor în lipsă, şi aci nu trebuie să fie ţinute toate consiliele a da cu împrumut oarecare sume comitetului general pentru ajutor, căci sînt unele consilii judeţene cari n-au economii şi cari nu pot da cu împrumut decît numai la un anume judeţ; sînt altele însă cari au avut economii şi le-a pus la dispoziţiunea comitetului general pentru ajutor. Comitetul general, avînd aceste sume odată, intră în înţelegere cu diferitele comitete locale ale districtelor în lipsă şi, cînd vreunul din comitetele locale va arăta că sumele date de comitetul districtului nu ajung, atunci statul mai vine şi el cu o sumă în ajutorul celor în lipsă.

Apoi aceste sume nu trebuie să se dea în bani, ci în producte, în bucate şi aceia cari vor primi acest ajutor vor da o chitanţă ca la timp să fie datori a o plăti.

A trebuit însă ca articolul 4 să-l combin şi să-l modific cu articolul 3, fiindcă în articolul 4 se zice că se va pune la dispoziţia comitetului general toate sumele ce statul datorează către comunele rurale şi domnul raportator a zis că aceasta nu este decît o cestiune de ordin, adică comunele cari vor fi împrumutate, în loc de a fi datoare către stat, vor fi datoare la comitetul general de ajutor şi că comunele cari au împrumutat pe stat vor rămînea tot ca creditoare.

Aşa ar fi, domnilor, dacă ministrul nu ar primi pe toată ziua cereri din partea comunelor ca să li se înapoieze banii şi dacă chiar guvernul nu s-a găsit constrîns, de aceasta a chibzuit că chiar din împrumutul Openheim să li se restituie acei bani.

A doua zi, la reluarea discuţiilor:

Regret foarte mult turnura care a luat discuţiunea[6], căci vă mărturisesc că dacă ne punem pe acest tărîm de violinţe nu ştiu, zic, dacă mai avem dreptul de a vota în această cestiune.

Sînt cu totul indiferinte în cît privesc atacurile şi apărările, pentru că nu-mi place deloc a privi discuţiunea altfel decît cum se cuvine să fie într-o Cameră parlamentară. Aşadară, permiteţi-mi să vă arăt părerea mea de rău despre o asemenea turnură care a luat discuţiunea noastră de o bucată de vreme, care face că nu ştim ce va să zică aceste cuvinte de „*noi* şi *voi*; *noi* vom face, *voi* veţi face", nu înţelegem; noi sîntem toţi deputaţi aci şi fiecare putem veni cu opiniunile noastre; prin urmare nu înţeleg cum se poate zice *noi* şi *voi*[7], căci nu ştim cine sînt acei noi şi voi, trebuie să ni se spună aceasta, pentru ca să ştim ce trebuie să facem. Şi cînd zic aceasta nu aduc nici o descuviinţare teoriilor care s-au emis, decît îmi pare rău să văd că, în loc să votăm legi — scopul pentru care ne adunăm aci, noi ţinem cursuri academice.

Acum vin la ceea ce mă atinge pe mine, la amendamentul care a adus o înţelegere între onor. comisiune şi mine.

Domnilor, eu văd că, deşi comisiunea l-a primit, principele Sturdza vine acum şi declară că va susţine projectul comisiunei, dîndu-i însă sensul cel dintîi, care acum nu mai esistă.

Domnilor, să fie bine înţeles că eu nu am aderat la lucrarea comisiunei în sensul care ni se propune de principele Sturdza[8], căci, domnilor, aceşti bani nu sînt o asistenţă, ci un împrumut; asistenţă este numai cînd se dă la acei săraci lipsiţi cu totul nişte bani proveniţi din listele de subscripţiune.

Aşadară, aceste trei milioane nu se dau ca asistenţă, ci împrumut, şi dovadă că e astfel este un articol mai jos, care zice că această datorie să se înscrie în budgetul consiliilor judeţene; şi dacă şi dumneavoastră înţelegeţi astfel, atunci voi vota pentru articolul comisiunei.

Al duoilea, domnilor, onor. comisiune a binevoit a ţine seamă de scrupulul nostru — şi-i sînt foarte recunoscător —, că a primit a se spori cifra de duoă milioane cu un milion încă.

Acum, domnilor, cifra sau va fi de trei sau va fi de patru milioane, aceasta este o cestiune de apreciare şi este în mîna guvernului ca să o hotărască; în fine comisiunea a suprimat litera A[9] şi pentru aceasta iată de ce-i sînt recunoscător: domnilor, banii aceştia cei mai mulţi sînt luaţi într-o epocă pe care domnul Manolache Costache a uitat să o numească, nu era nici epoca de aur, nici cea de argint, nici cea de aramă. *(Rîsete.)*[10] Dară era epoca ruşinei naţionale, era căimăcămia lui Vogoride. Banii aceştia s-au luat atunci cu baioneta şi de atunci se reclamă necontenit de comune şi sînt sigur că guvernul şi anul sub domnia cărora se va înapoia aceşti bani se va binecuvînta de comune ca un an, ca un act de dreptate din partea guvernului . . .

O voce: Aci s-au luat în timpul lui Cantacuzino cneazul.

Atît mai rău dacă aci s-au luat sub domnul Cantacuzino. Nu ştiu dacă acest act al domnului Cantacuzino a fost aci un act de nenorocire, dară ştiu ce s-a făcut în Moldova sub căimăcămia lui Vogoride.

Acolo s-au luat acei bani cu sabia şi cu biciul. Cred însă că guvernul actual va pune toată stăruinţa, în momentul cînd va putea, să înapoiască acei bani comunelor şi actul acesta va fi d-un mare prestigiu şi domnitorului şi guvernului său.

Eu sînt încredinţat că comunele acelea cari credeau că banii aceştia nu li se va mai înapoia, în ziua aceea cînd aceşti bani vor sosi în acele comune, locuitorii lor vor zice: iată că dreptatea domneşte în ţară. De aceea, domnilor, eu sînt recunoscător comisiunei că a binevoit a lăsa cestiunea aceasta la o parte. Cînd va veni budgetul, vom vedea dacă se poate înapoia aceşti bani chiar în anul acesta sau nu.

Asemenea sînt recunoscător comisiunei pentru articolul 3, adică să se ia de la consiliile județene și comunale numai banii aceia care prin bunavoința lor se va fi dat.

Pentru aceste considerante dară, voi vota projectul comisiunei.

„Monitor", 1867, nr. 24, p. 159, col.
3—4; p. 160, col. 1, 4; nr. 25, p. 167,
col. 5 — p. 168, col. 1.

NOTE

[1] În Adunare se depusese un proiect de lege pentru ajutorarea județelor sinistrate; se preconiza crearea pe lîngă Ministerul de Interne a unui comitet general format din 11 membri, care la rîndul său să formeze comitete locale județene. Comitetul general ar fi dispus de sumele datorate de stat comunelor rurale, economiile și sumele disponibile aflate în casele consiliilor generale și o sumă de două milioane de lei ca buget extraordinar. Banii se dădeau cu împrumut. Pentru a da de lucru țăranilor din unele localități afectate, guvernul începea, cu un credit de șase milioane de lei, lucrări de terasament pentru căile ferate de pe valea Siretului; apoi o șosea în județul Tecuci; la fel pe la Buzău — Brăila; București — Tîrgoviște; valea Oltului — Pitești — Dunăre; Săveni — Botoșani.

Pentru acoperirea sarcinilor astfel asumate de stat, se impunea o reținere la emolumentele funcționarilor între 5 și 20%, proporțional cu salariul.

[2] Vezi supra p. 186 și urm.

[3] Pregătirea legii de tocmeli agricole a început printr-o circulară a lui K. din ianuarie 1865 („Monitor", 9/21 ianuarie 1865, p. 17), care prevedea ca tocmelile agricole să cadă în competența consiliilor comunale; calamitățile naturale din anii 1864—1866, secetă și inundații, au creat o situație îngrijorătoare, cerînd precipitarea unei decizii. La 22 septembrie 1866 consiliile generale județene au fost convocate în sesiune extraordinară. La Fălciu, unde K. era președinte, dezbaterile au fost deosebit de animate. Grigore Tulbure a avansat ideea ca țăranii să fie împrumutați de proprietari; K. l-a combătut cu vehemență, considerînd că e o acțiune forțată care ar introduce „un impozit asupra bogaților" (Gh. Cristea, *Criza agrară din 1865—1866 și consecințele sale social-economice*, în *Studii și materiale de istorie modernă*, IV, 1975, p. 112); singurul remediu viabil i se părea lui K. legea pentru tocmelile agricole. În acest sens s-a elaborat mai apoi și legea sancționată la 3 februarie 1867 cu privire la ajutorarea țăranilor sinistrați. Pentru tocmelile agricole vezi și *Acte și legiuiri privitoare la chestia țărănească*, seria a II-a, vol. I, *Legile de tocmeli agricole. 1872—1893*, adunate de Radu Rosetti, Ploiești, 1907, 1 372 p.

[4] Gr. Sturdza ceruse ca guvernul să dea „garanții capitalurilor pentru exploatare încît proprietarii și posesorii să vie cu capitalurile lor în ajutorul sătenilor și să le dea de lucru". Ideea lucrărilor publice i se părea că poartă în sine un principiu periculos, „ca acelea care la '48 s-au încercat la Paris de a face lucrări publice spre a da de lucru muncitorilor. Aceste principii sînt rele în tot chipul, mai întîi că asemenea lucrări lăsînd a zice că ar demoraliza, dar vedeți cum am deschide porțile la feluri de abuzuri".

[5] Articolul 7 din proiect recomanda ca comunele neafectate să pună la dispoziție fonduri celor calamitate, prin împrumutare.

[6] După citirea proiectului Adunarea a discutat aprins vreme de două zile. I. C. Brătianu, într-un discurs rostit înainte de K., amintea că din comisie a făcut parte G. M. Ghica, „unul din stîlpii și luminile partidului conservator", I. Marghiloman, care „prin antecedentele dumnealui, prin studiele dumnealui, prin ocupațiunea, prin relațiunile dumnealui" nu poate fi bănuit că se lasă mușcat de „acel șarpe al comunismului". Singurul suspect rămînea așadar el, Brătianu, în fața invinuirilor de „socialism" aduse proiectului. Or, el, ca și ceilalți membri ai comisiei, își exprimase neîncrederea în suficienta ajutorare a sinistraților prin subscripțiile caritabile, așa cum lăsa să se înțeleagă guvernul. Din comisie mai făcuseră parte Șt. Golescu și G. Caruzi.

[7] E o nuanță de reproș în cuvintele lui K. față de discordia din Adunare. *Noi și voi* însemnase la un moment dat elogiul înțelegerii muntenilor și moldovenilor. Cu acest slogan luase cuvîntul Vasile Boerescu la hotelul „Concordia" din București cu prilejul dublei alegeri a domnitorului Cuza.

[8] Gr. Sturdza ceruse ca banii să se dea țăranilor sub forma unui ajutor nerambursabil.

[9] Litera A din articolul 4 se referea la „sumele ce datorează statul către comunele rurale".

[10] Aluzie la o dispută cu acesta privind caracterul Statutului dezvoltător (vezi supra p. 129 și urm.).

Cuvînt în care, ca membru al comisiei bugetare, cere Adunării să se limiteze la discutarea bugetului, nu la „reformele de legi". Replică lui Cezar Bolliac și George Mîrzescu *

Domnilor, de cînd sînt în această Adunare nici o singură dată nu am rădicat cuvîntul ca să-mi permit a face observaţiuni biuroului, ci am ţinut totdeauna la respectul ce i se cuvine. Acest respect îl păstrez şi azi, dară să-mi permită acum onor. biurou a-i face o singură observare.

Domnul Mîrzescu a luat cuvîntul ridicînd cestiunea dacă Adunarea a otărît a respecta prin budget *statu quo* legal, legile, şi onor. domnu preşedinte [1] l-a întrerupt zicîndu-i : domnule, Camera şi-a păstrat dreptul de a vota, de a suprima, de a respinge şi de a adăoga orice, şi astfel a facilitat domnului Mîrzescu putinţa şi mijlocul de a ataca consiliul general de instrucţiune şi a veni cu teoriele sale asupra nouei organizări a şcoalelor.

Regretez foarte mult că domnul preşedinte a venit şi de la sine a dezlegat o cestiune cu totul în alt fel de cum este dezlegată de Adunare împreună cu consimţimîntul ministerului. Ştiţi că eu, cînd v-am citit raportul general asupra budgetelor [2], v-am spus că comisiunea a luat de bază de a manţine şi a nu ieşi deloc din *statu quo* legal, căci altminteri ar fi fost multe de schimbat. Şi atunci Camera şi ministeriul a primit teoria comisiunei de a nu ieşi din *statu quo* legal; altfel, fiecare ar fi venit cu opiniunea sa şi chiar eu aş fi venit cu opiniunile mele mai întîi asupra budgetului armatei; dară nu am zis nimic, fiindcă s-a admis de Cameră principiul adoptat de comisiune şi aşa s-a urmat cu Ministeriul de Finance, aşa cu Ministeriul de Interne, aşa şi cu Ministeriul Justiţiei; aşa s-a urmat, cu un cuvînt, pentru toate ministeriele, şi la budgetul Ministeriului Justiţiei ştiţi că s-a înlăturat judecătorii de pace, şi aceasta pentru că se înlăturase de Constituantă.

S-a otărît ca budgetul pentru anul acesta să nu fie decît o regularizare de cifre. Dară domnul preşedinte astăzi vine şi zice că s-a lăsat libertatea Camerei de a desfiinţa, de a modifica orice. Eu l-aş ruga să ne arate acel vot prin care se zice că putem schimba orice funcţiune creată prin o lege. Ştiţi că chiar domnul ministru a spus că ar fi avut să adauge şi să desfiinţeze multe servisii, dară a avut în vedere votul Camerei şi de vreme ce Camera a otărît astfel domnia-sa a zis că nu are decît să primească teoria Camerei.

Domnul preşedinte azi vine şi scoate cestiunea de pe acest tărîm eminamente conservator. Ei bine, dacă este aşa, am să viu şi eu mîne să cer cu un amendament ca să revenim şi să răsturnăm tot ce am votat în celelalte budgete.

Aţi văzut cîte teorii s-au reprodus; apoi, pe lîngă toate, domnul Mîrzescu vine acum şi critică legea instrucţiunei publice. Dară oare este astăzi la ordinea zilei acea lege? Putem noi acum să discutăm defectuozităţile acelei legi? Apoi, daca ar fi aşa, de ce să nu discutăm şi legea profesorilor etc. etc. şi alte cestiuni foarte importante?

Aidem dară să lăsăm cifrele la o parte, să lăsăm budgetul pentru anul viitor şi să ne ocupăm de aceste cestiuni, şi atunci să venim fiecare să propunem fel de fel de schimbări, să dezbatem luni întregi şi să ajungem la anul viitor.

---

* Şedinţa din 28 ianuarie 1867.

Eu declar, cu procesele-verbale, că Adunarea a otărît că prin budget nu se poate deființa nimic din ceea ce e creat prin lege, a primit a păstra *statu quo* legal, căci de ar fi almintrelea am putea să revenim asupra Curței de casațiune, asupra Curței de compturi, asupra armatei etc. etc.

Iată de ce cerusem ieri cuvîntul ca să combat și pe domnul Cesar Bolliac; nu că domnia-lui nu avea dreptate în aceea ce a zis, dară pentru că nu ne este permis ca cu ocaziunea budgetului de azi să facem teorii asupra organizărei școalelor și mai ales că, după cum s-a admis, azi nu avem decît o regularizare a cifrelor și trebuie să ne silim ca cu o oră mai înainte să dăm budgetele, iară cît pentru reformele de legi, să le lăsăm pentru anul viitor.

Îmi păstrez acum dreptul ca să viu mîne cu procesul-verbal a vă arăta că Camera a consînțit principiul că prin budget nu se poate schimba legile esistinte [3].

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 26, p. 180, col. 3—4.

NOTE

[1] Președintele Camerei era Lascăr Catargiu.

[2] Vezi supra p. 122 și urm.

[3] Discuția se purta pe marginea bugetului Ministerului Instrucțiunii Publice, la § privind suprimarea sumei de 17 000 de lei afectată diurnelor membrilor consiliului general al instrucțiunii. Mulți deputați se lansaseră în considerații asupra viciilor sistemului de organizare a învățămîntului superior. Dim. Ghica, oponent fervent al lui K., observase indignat că Adunarea, chiar cu ocazia discutării bugetelor, e datoare a intra în probleme de fond, iar nu să se limiteze la dezbateri „de lemne, luminări, hîrtie și cerneală de cancelarie". La acestea K. i-a replicat mușcător: „Domnilor, dați-mi voie a explica că eu am făcut întrebarea numai dacă e un vot sau nu? Principele Dimitrie Ghica însă a spus că nu e vot; prin urmare ca explicațiune vin acum a arăta toată recunoștința mea atît domniei-sale, cît și domnului președinte pentru precedentul ce a creat și vă promit că de astăzi înainte, și aceasta o declar sus și tare, că eu nu voi mai profesa erezia că Adunarea nu poate cu ocaziunea bugetelor să organizeze țara" (p. 180, col. 5).

*Susține moțiunea lui C. A. Rosetti de a se acorda din budget o sumă de 300 000 de lei pentru repararea clădirii Academiei**

Sînt două cestiuni aci și regret că s-a confundat una cu alta, încît aceasta face că, iată, o ședință întreagă s-a petrecut nevotînd poate decît 200 000 [1] lei mai mult decît era în projectul domnului ministru. Acesta e rezultatul dacă-l vom căuta pe cifre; însă este un rezultat moral pentru care mă bucur ca și domnul Brătianu, că cestiunea Academiei a venit pe tapet, dară nu aș fi dorit să vie astăzi această cestiune, căci, precum a zis domnul Costaforu, nu ne putem rosti asupra ei, însă recunosc că aveți dreptate să discutați. Iată, domnilor, ce s-a urmat: s-au numit duoă comisiuni cari au constatat că edificiul Academiei nu e în bună stare [2], că trebuie făcut ceva pentru îmbunătățirea ei; însă comisiunile au zis că trebuie săvîrşită Academia, pentru că, dacă e cineva vinovat cînd face rău o clădire, e mai vinovat acela care lasă ca clădirea aceea să cază, cînd cu o sumă oarecare de bani s-ar fi putut repara. Un asemenea esemplu rău avem în Iaşi, unde catedrala Mitropoliei avea trebuinţă de oarecari reparaţiuni şi fiindcă se construise din veniturile Mitropoliei, şi după ce s-a luat acele venituri de către guvern, fiecare ministru care a venit, în loc să mai adaoge, în loc să mai puie o cărămidă, a mai scos, şi rezultatul e că după 30 ani acea catedrală colosală astăzi este o ruină [3] ; şi are să vie mîne un ministru care să vă ceară un credit de o sută mii lei cu care s-o dărîme, căci poate să cază odată la vreo ceremonie şi să ucidă o mare parte din popor şi autorităţile ce vor fi acolo. Tot cam aşa are să fie şi pentru Academie.

---

* Ședința din 30 ianuarie 1867.

Faptul pozitiv, domnilor, este acesta, cum că este în rea stare catul de sus al acestei Academii. Faptul pozitiv este că după cercetările făcute de mai multe comisiuni, precum acea din '63, '64 şi cele de mai încoa, nu se poate face un deviz esact de sumele ce trebuiesc pentru această îmbunătăţire a Academiei, căci greşeala cea mai mare este că grinzile s-au pus rele, de lemn slab ; însă de la aceasta şi pînă la opiniunea comisiunei care zice că nu e nimic de făcut cu care să se poată îmbunătăţi, că această Academie trebuie să o prefacem într-o închisoare sau nu ştiu mai ce, ei bine, este o mare deosebire. Şi am regretat foarte mult cînd am văzut acel raport tipărit în „Monitor”, fără să fie lîngă el şi opiniunea domnului ministru. A arunca aşa în „Monitor” raportul comisiunei, mai cu seamă cînd el desfiinţează toate, este pe de o parte a arunca nişte acuzaţiuni vage şi pe de altă parte este a pune în spiritul public o durere mai mult, că iată un monument, şi monumente avem puţine în ţara noastră, iată un stabiliment mare şi frumos care trebuie să-l dărîmăm la pămînt. În această privire am înţeles pe domnul Costaforu [4], mai ales ca parte interesată, cînd a zis că modul acesta de procedare nu era bun. Mai multe ziare au criticat pe minister că nu face nimica în privinţa Academiei ; guvernul a numit o comisiune, comisiunea a zis că Academia nu e de nimic bună, că s-o dăm jos ; guvernul publică această opiniune a comisiunei în „Monitor” şi fără să adaoge ceva. Negreşit că aceasta a dat loc domnului Costaforu cu drept cuvînt să se plîngă şi eu unul nu găsesc corect acest mod de procedare ; guvernul trebuia să zică că e hotărît să ceară credite de la Adunare pentru repararea Academiei ...

D. ministru de culte: Se zice în budget.

În budget se zice, dară trebuia să se zică şi în „Monitor” ca să ştie şi lumea. Dară acum am văzut că este un obicei că se publică din partea ministerului o mulţime de lucruri prin jurnale particulare şi chiar prin broşure, mai cu seamă domnul ministru al lucrărilor publice are acest obicei...

O voce: Libertatea publicităţii.

Bine, dară publicitatea se face prin „Monitor” şi pe urmă vin ziarele particulare cari reproduc; guvernul n-are trebuinţă de broşure ; cu aceste broşuri, cari ies şi în a duoa ediţiune, se ocupă zi şi noapte tipografia statului, aşa încît procesele noastre verbale se publică aşa rău şi aşa tîrziu.

Dară să lăsăm aceasta ; să vedem ce e de făcut astăzi. Eu cred că trebuie să se lămurească lucrarea, cum a zis domnul I. Brătianu, înaintea Curţii de compturi, să se numească o comisiune care să vază ce e de făcut ; căci, domnilor, datoria noastră este să nu lăsăm să cază un monument așa de însemnat. Dacă suma ce s-a alocat în budgetul din 1865 s-ar fi întrebuințat întru restaurațiunea Academiei, fiți siguri că ar fi ajuns, dară banii s-au cheltuit aiurea și Academia a rămas nerestaurată în '66. Ei bine, acum în '67, în loc de a se cheltui 300 de mii, au să se cheltuiască 450 de mii și, dacă nu se va face această restaurațiune în anul acesta, atunci la '68 are să trebuiască 600 de mii, căci timpurile și anotimpurile nu permit întîrziere mai ales în privința edificiurilor noui. Așadară, eu recunosc că Academia, după toate raporturile ce s-au făcut, nu se află în condițiunile de stabilitate trebuitoare, mai ales în privința grinzilor și a catului de sus. Acum, ca să se facă deviz pozitiv, aceasta nu se poate face, căci ar trebui a se sonda, a se cerceta zidurile, a se descoperi chiar o parte din învelitoare și plafond. Cu toate acestea noi trebuie să dăm bani pentru restaurarea Academiei, pentru că dacă nu vom face în anul acesta la anul viitor avem să cheltuim înduoit. Așadară, sprijinim moțiunea domnului C. Rosetti.

„Monitor", 1867, nr. 28, p. 195, col. 4—5.

NOTE

[1] Proiectul guvernului prevedea doar 100 000 de lei pentru aceste reparații.

[2] Construirea Academiei din București a început în 1857 sub caimacamul Al. Ghica. A fost însă greșit proiectată de către arhitectul Alexandru Orescu și arhitecții Burelli și Melic au recomandat dărîmarea ei. Al. Ghica a persistat însă și lucrările au continuat. În 1860 s-au alocat 461 000 de lei pentru îmbunătățiri; în 1865 alți 800 000 de lei au fost afectați pentru a face clădirea utilizabilă. O comisie, numită în 1864 de Dimitrie Bolintineanu în calitate de ministru al cultelor și instrucțiunii publice (și din care făceau parte arhitecții Melic, Burelli, Costinescu, Căpățîneanu și Tabai), formulase anumite rezerve în legătură cu trăinicia construcției și costul ei. Raportul însă, după spusele lui G. Costaforu („Monitor", 1867, nr. 28, p. 194, col. 1—3), nu s-a publicat.

În 1867 ministrul cultelor, Ion Strat, a dispus o nouă anchetă, numind o nouă comisie, din care au făcut parte arhitecții Berindei, Burchi, Tabai, ca și M. Kogălniceanu, și care a recomandat numirea unui arhitect ce să elaboreze planuri amănunțite de refacere a edificiului „întrebuințînd materialul de cea mai bună calitate".

G. Costaforu și-a exprimat nemulțumirea față de această concluzie, insistînd ca Adunarea să voteze o sumă anume pentru finisarea Academiei.

[3] La 31 mai 1860 K. anunța elaborarea unui proiect de lege cu privire la „gătirea bisericii catedrale din Iași" („Monitor oficial, Moldova", 1860, I, nr. 235, p. 831, col. 3).

[4] Vezi nota 2.

Discurs pe marginea amendamentului ce a propus ca protoiereii să fie numiți direct de episcopi și lefurile să le fie îmbunătățite *

Domnilor, și eu sînt contra cererei mitropolitului în privința predicatorilor[1], nu pentru cuvintele domnului Mîrzescu că sîntem oi cuvîntătoare, ci pe temeiul că fiecare preot trebuie să fie predicatorul adevărurilor religiunei și, odată ce avem seminare și profesori de elocuență religioasă, preoții trebuie să facă predicile în biserică.

---

* Ședința din 30 ianuarie 1867.

Îndată ce am zis acestea, viu a susţine adresa părintelui mitropolit primat, şi nu adresa mitropolitului, ci glasul religiunei. Voim noi ca populul să fie moralizat? Trebuie să punem în poziţiune şi autorităţile civile, şi autorităţile religioase de a moraliza acest popul. Protoiereul este persoana declarată de lege ca reprezentant al puterei religioase; prin urmare trebuie să aibă o poziţiune independentă, să nu fie strimtorat, să nu fie silit să întinză mîna. În mijlocul populului, el trebuie să fie model în toate, şi în viaţa morală şi în viaţa materială. Li s-a promis să li se îmbunătăţească soarta, dară soarta lor, în loc de a merge înainte, merge îndărăt. Au avut întîi şease sute de lei; anul trecut au fost scăzuţi la cinci sute.

D. ministru de culte[2]*:* Vă înşelaţi.

Domnul ministru zice că mă înşel; domnia-lui se înşeală cînd zice că mă înşel; anul trecut lefile protoiereilor au fost de cinci sute lei. În adevăr că au primit mai puţin din cauza reducţiunei, dară reducţiunea era o măsură provizorie care nu le înlătura dreptul ce aveau. S-au desfiinţat pe urmă protoiereii, s-a desfiinţat unul din duoi proistoşi şi astăzi s-a lăsat numai un blagociu.

Acum fac o întrebare pe care a făcut-o şi onor. nostru coleg de Prahova: autoritatea aceasta trebuie să fie respectată, are un rol, are atribuţiuni în societatea noastră sau nu? Dacă socotiţi că nu avem trebuinţă de aceşti protoierei, atunci să-i ştergem din budgetul nostru, iară dacă socotiţi că ei au o misiune trebuitoare, neapărată, tocmai aceea ca ei să fie predicatori, spre a nu veni mitropolitul să ceară un predicator, atunci trebuie ca poziţiunea lor să fie asigurată.

Eu, dară, voi sprijini amendamentul ce s-a propus[3], precum am sprijinit această propunere şi în comisiune, unde am zis că salariul protopopilor trebuie să se sporească, şi cu aceasta trebuie să facem un început de îmbunătăţire a clerului, care s-a amînat ca multe alte îmbunătăţiri din an în an.

Am mai înfăţişat încă un amendament care nu s-a citit [4], dară care se va citi, şi aci sper că voi fi sprijinit de onor. mei colegi, cari sînt de ideea modernă: biserică liberă în stat liber.

Protopopii s-au numit o bucată de timp în contra legei, de către puterea civilă. Înţelegeam aceasta pînă la oarecare grad atunci cînd ei erau oficeri ai stărei civile, însă astăzi nu mai sînt oficeri ai stărei civile, au un rol cu totul religios, cu totul moral; nu ştiu dară pentru ce domnul ministru ar numi pe protoierei.

O voce: Nu sînteţi în cestiune.

S-a tratat atîtea cestiuni afară din budget şi mi s-a dat dreptul chiar de onor. Cameră să tratez cestiuni afară din budget, prin urmare mă folosesc de libertatea care mi s-a dat [5].

Voci: Aşa, aşa.

Şi cu atît mai mult îmi iau această libertate cu cît nu e nici o lege care indrituieşte pe puterea laică de a numi pe protoierei. De aceea am făcut un amendament ca, conform cu constituţiunea, care zice că religiunea noastră ortodoxă este religiunea statului şi ca unul ce voiesc ca biserica să fie independintă, propui ca protoiereii să fie numiţi de episcopi şi să nu atîrne decît de episcopi, şi orice relaţiuni va avea ministrul cultelor cu protoiereii, să le aibă prin mijlocirea capului lor bisericesc natural, care e episcopul.

Tot asemenea am făcut şi un alt amendament cum că seminariile să se dea în nemediata atîrnare a episcopilor, iară nu să vedem scandalul care esistă astăzi că unii din rectorii de seminarii şi profesori sînt faţă-n faţă la luptă cu capii lor, cu episcopii [6], şi dacă vom merge tot pe asemenea drum, vom vedea ceea ce am văzut astăzi dimineaţă, vom vedea potcapiul şi rasa punîndu-se în luptă cu capii lor, cu episcopii, şi reclamînd buna-voinţă a societăţii civile. Tocmai pentru că voim ca societatea religioasă să fie deosebită de societatea civilă, tocmai pentru că nu voim să venim în poziţiunea aceea de a confunda cestiunile, cer reinstalarea episcopilor în dreptul lor asupra funcţionarilor bisericeşti şi, fiindcă statul a luat averile monastireşti, ei trebue să fie plătiţi de către stat într-un mod îndestulător, conform cu promisiunea ce s-a dat : îmbunătăţirea soartei clerului.

După un schimb de replici cu G. Magheru [7].

Cer cuvîntul în cestiune personală.

D. preşedinte: Domnul Kogălniceanu are cuvîntul în cestiune personală.

Domnilor, nu am oprit niciodată pe nimeni de a vorbi; am oprit numai pe onor. domnu Magheru în cestiunea grănicerilor şi socotesc că atunci am făcut un act de prudenţă şi foarte politic.

D. Magheru: Legea nu zice aşa, nu este nicidecum aşa. Cer cuvîntul.

Vă mărturisesc că mă mîndresc că am votat restaurarea grănicerilor şi privesc aceasta ca cel mai frumos act al vieţei mele politice.

D. Magheru: Cer cuvîntul pentru o cestiune personală.

Respectez pe domnul Magheru şi, fiindcă îl respectez, de aceea tac.

Domnilor, am venit cu un amendament şi am apărat o cestiune de principiu; am zis cum că, după legea pozitivă, după legea regulamentară, care nu a fost modificată prin nici o altă lege, protopopii se numeau de către episcopi; că, după ce s-a dat protopopilor atribuţiunile administrative şi mai cu deosebire actele stării civile, am putut să înţeleg numirea acestora de către puterea esecutivă; în urma însă a promulgării noului Codice civil, în conformitatea căruia actele civile s-au dat la oficerii stării civile dependinţi de primărie, protoiereii nu mai sînt agenţi ai puterii esecutive, şi în această consideraţiune am înfăţişat acest amendament. Onor. domn Strat se folosi de această ocaziune ca să-mi dea mai întîi o lecţiune de constituţionalism ş-apoi o lecţiune de consecinţă. Primesc şi poate foarte de mult căutasem o asemenea ocaziune, vedeţi că nu mă supăr.

Domnilor, cine a venit cu ocaziunea budgetelor să propuie organizaţiunea ţărei? Ministeriul. Cine a respins această teorie? Ministerul? Nu ! Cine dară a respins această teorie? Comisiunea budgetară şi înainte de toţi eu [8]. Eu, domnilor, am fost cel dintîi care am venit şi am apărat teoria că prin budget nu se poate organiza sau dezorganiza ţara. Eu şi comisiunea budgetară, în unire cu această Adunare, am fost mai întîi de această opiniune, pe care în urmă a trebuit să o primească şi unii din domnii miniştri, şi cel din urmă care s-a unit cu această teorie a fost onor. domn Strat. Şi cînd a venit domnia-sa de a sprijinit această teorie? Atunci, domnilor, cînd această onor. Cameră, cu ocaziunea întrebării făcute de domnul Mîrzescu dacă se poate desfiinţa comitetul permanent sau consiliul permanent al instrucţiunei publice, s-a pus din nou în discuțiune această cestiune și s-a zis că cu ocaziunea budgetelor se poate ca să se facă aceasta, că cu ocaziunea budgetelor se poate ca Adunarea să suprime un serviciu, și eu atunci am fost în contra și după ce am văzut că domnul* Ghica și onor. nostru domn președinte Lascar Catargiu susțineau că se poate această...

D. Lascar Catargiu: Cer cuvîntul în cestiune personală. *(Ilaritate.)*

Atunci am zis : ei bine, mă unesc și eu dacă e așa, primesc, spuneți însă sus și tare această teorie, ca să se știe că eu mă socotesc degajat de teoria mea dintîi și-mi păstrez dreptul de a veni cu amendament ori de cîte ori voi voi. Rău dară astăzi mi se zice că nu sînt consecinte, din contra, eu am arătat opiniunea mea la început, ea a fost condamnată și respinsă și astfel m-am văzut în urma hotărîrii Adunărei în elementul meu de a fi liber să propui orice mi-ar trece prin minte. Iată ce am zis cu ocaziunea aceasta, procesele-verbale de alaltăieri sînt aci, o pot proba. De aceea am înfățișat ăst amendament și sînt în dreptul meu de a respinge acuzațiunea de inconsecință ce mi se aduce, cu atît mai mult că acest amendament l-am înfățișat cu legea în mînă, căci o lege nu se poate desființa pînă cînd nu este înlocuită printr-o altă lege, și legea zice că protoiereii trebuie a fi numiți de către episcopi. Și dacă protopopii se numeau altădată de către puterea esecutivă, aceasta era fiindcă acești protopopi aveau atunci în mînă actele stării civile.

D. președinte: Domnule, vă rog ați cerut cuvîntul în cestiune personală, și aceasta nu este cestiune personală.

Dară mai personală nu se poate. Domnul ministru de culte a zis că se miră cum domnul Kogălniceanu, care a numit mitropoliți și episcopi, vine cu amendamente prin cari propune ca niște protopopi să nu fie numiți de către puterea esecutivă ! Eu, domnilor, fac o întrebare domnului Strat și-l rog să-mi spuie : care mitropolit sau care episcop a fost numit de mine? Unde a văzut domnia-lui legea pentru numirea mitropoliților și episcopilor de puterea esecutivă, iscălită de Kogălniceanu? Sub care minister s-a promulgat legea pentru numirea directă a mitropoliților și episcopilor de către guvern?

O voce: Sub cine a fost elaborată?

Dovadă că acea lege nu a fost întărită sub ministeriul meu este că ea a fost combătută și în Consiliul de Miniștri și s-a propus numai ca un mijloc de a înlătura înrîurirea streinilor în rezolvarea cestiunei monastirilor închinate, dară niciodată nimeni n-a gîndit ca s-o puie în lucrare. Și a rămas nepromulgată pînă la venirea domnului Bozianu[9], care și avusese, ca membru al Consiliului de Stat, îndatorirea de a o apăra în Cameră, fiindcă președintele consiliului de atunci nu a voit de a o apăra însuși în Cameră. Fac apel la toți domnii deputați actuali cari făceau parte din Cameră pe atunci, să declare dacă legea aceasta nu s-a înființat fără mijlocirea lui Kogălniceanu și dacă ea nu a fost supusă întăririi domnești de către ministrul Vernescu. Ministerul precedent a voit să întrebuințeze acest project de lege, căruia nu i-a dat niciodată putere de lege, numai ca un mijloc de a opri înrîurirea unei puteri streine în cestiunea monastirilor zise închinate; a voit să zică prin acel project : nu vă amestecați în cestiunea monastirilor, dați pace României sau vă

---

* Loc liber în text.

ACADEMIA
201
BIBLIOTECA

strivesc prin episcopii ce voi numi în puterea esceptională ce mi-a dat Adunarea.

Tot aşa a făcut şi Adunarea din anul 1862 cînd s-a dat domnitorului puterea dictatorială, putere cu mult mai mare decît aceea de a numi mitropoliţii şi episcopii, şi cu toate acestea ştiţi cînd s-a făcut numirea? Cînd a venit scrisoarea patriarhului din Constantinopole, prin care punea în contestaţiune drepturile ţărei.

Aşadară, îmi pare bine că s-a pus cestiunea pe acest tărîm, ca să arăt astăzi că n-am pus eu în lucrare acea lege; se ştie că ea a rămas neîntărită pînă cînd a venit domnul Bozianu şi domnul Strat la putere.

Aşadară, oricare altul şi chiar dumneavoastră toţi puteţi să mă trataţi de neconsecuent cînd veţi vedea că sprijin această teorie, numai domnul ministru Strat nu. Şi apoi, domnilor, voiţi oare dumneavoastră ca eu să rămîi consecuent cu un guvernămînt care avea alte idei şi să nu adopt constituţiunea? Ei bine, dară cu aceasta nu veţi aduce pacea în ţară. Aşadară, deşi n-am luat parte la elaborarea acestei constituţiuni [10], însă socot cum că tărîmul constituţiunei este cel mai legitim, căci, domnilor, numai respectarea constituţiunei este singurul mijloc care aduce pacea în ţară. *(Aplauze.)*

Nu poate dară domnul ministru Strat să-mi impute mie neconsecuenţa, căci dacă e vorba de neconsecuenţă, apoi aceasta o văd acolo *(adresîndu-se către domnii miniştri)*; da, acolo chiar... *(aplauze)*, căci de acolo se aruncă focul în Moldova, puindu-se în cestiune legitimitatea prelaţilor venerabili pe cari poporul îi iubeşte şi-i stimă; acolo este inconsecuenţa prin projectul de lege pentru alegerea mitropoliţilor pe care domnul Strat l-a prezintat Senatului. *(Aplauze.)* [11]

„Monitor", 1867, nr. 28, p. 196, col. 1—2, col. 3—4.

NOTE

[1] Discuţia se purta la bugetul Ministerului Cultelor. Mitropolitul Nifon ceruse înfiinţarea unor posturi de predicatori care „să propage pe amvonul bisericei cuvîntul evanghelic".

[2] Ministrul cultelor era Ion Strat.

[3] Amendamentul preotului N. Ioachimescu ş.a.: „Fiindcă în fiecare district este cîte o protopopie, subsemnaţii propunem a se restitui în fiecare plasă cîte un proistos, aşa precum au fost înainte şi care vor fi la ordinele protopopilor cu îndatoririle bisericeşti. Să se înfiinţeze cîte un secretar la fiecare protopopie".

[4] „Cer ca protoiereii să se numească direct de episcopi şi relaţiunile Ministerului de Culte să nu se facă în viitor cu dînşii decît prin mijlocirea capilor lor bisericeşti, adică episcopii". Amendamentul a fost respins şi ministrul cultelor, Ion Strat, observa cu uimire că „domnul Kogălniceanu, care reprezintă principiul încarnat al numirii păstorilor bisericeşti de către guvern..., susţine acum o opinie contrarie". Mai mult, era o stare de lucruri „făcută de domnia-lui".

[5] Vezi supra p. 196, nota 3.

[6] Aluzie la o reclamaţie ireverenţioasă a lui Clemente Nicolau adresată Senatului, vezi regest nr. 10, p. 636.

[7] E un schimb de replici fără legătură cu problema în cauză, generat de închiderea discuţiilor şi rememorînd un incident dintr-o şedinţă anterioară.

[8] Vezi supra p. 122 şi urm.

[9] C. Bosianu a fost prim-ministru de la 26 ianuarie pînă la 14 iunie 1865.

[10] Constituţia din 1866.

[11] Ion Strat revine din nou asupra inconsecvenţelor lui K., mirat că aceasta „năvăleşte asupra sa", de vreme ce e de notorietate că el e autorul legii din 1864 de numire a episcopilor de către puterea executivă.

Face o propunere privind alocarea de bani din budget pentru restaurarea monumentelor religioase *

Domnilor, am o propunere asupra tutulor acestor amendamente pentru construcţiuni şi restaurări. Să-mi permiteţi a o citi şi a o dezvolta. Iată propunerea:

„Propui trecerea la ordinea zilei asupra tutulor amendamentelor propuind sume sau sporiri de cifre pentru restauraţiuni de edificiuri religioase".

Domnilor, ne aflăm în faţa unei mari necesităţi şi unei mari datorinţe, datorinţa să nu lăsăm să se ruineze venerabilele monumente ale istoriei şi ale religiunei noastre. Cestiunea aceasta e foarte mare şi merită toată serioasa luare-aminte a Adunărei şi a guvernului şi tocmai pentru aceasta nu cred că ea se poate rezolva prin amendamente neîntemeiate pe nici un studiu altul decît pe acel al veneraţiunei către cutare sau cutare edificiu religios al ţărei noastre. Cine poate să fie în contra restauraţiunii Curţei de Argeş [1], acel monument unic din ţara noastră pe lîngă acela al bisericei Trei Ierarhi din Iaşi [2]? Negreşit că nu o Adunare română; şi cred că în curînd, pe lîngă admiraţiunea ce avem noi şi călătorii străini cari vin în ţară, cred că acest monument la espoziţiunea universală din Paris va atrage şi admiraţiunea lumei, fiindcă pe cît ştiu s-a făcut un mic model al acestei catedrale, care e un cap de operă [3]. Negreşit dară că trebuie să ne ocupăm de restauraţiunea acelui edificiu religios şi naţional totodată, şi aceasta cît mai curînd, căci din propria mea esperienţă sînt convins că, dacă vom întîrzia mult, ne va trebui milioane ca să putem restaura acest edificiu. Tot astfel e şi cu Mitropolia de Iaşi [4]. Tot aşa şi cu sînta lavră din Neamţ [5], cu monastirea Tismana [6] şi alte edifice religioase şi naţionale.

Dară avem noi mijloace astăzi ca să venim în adjutorul acestor mari trebuinţe naţionale şi religioase? Nu. Trebuie însă să visăm la acele mijloace? Da; dară aceasta să o facem în consecinţă** de cauză. Să ne folosim dară de propunerea făcută de însuşi domnul ministru că trebuie să facem o lege care să clasifice acele monastiri ce cer restauraţiune sau în privinţa naţională, sau în privinţă religioasă. Nu putem noi pe toate acele stabilimente religioase să le restaurăm, pentru că cu budgetul unui singur an e cu neputinţă să o facem.

Domnilor, fiecare secol are trebuinţele sale. Astăzi acele trebuinţe cari cereau înainte în ţara noastră să avem atîtea monastiri nu mai esistă. Societatea religioasă din ce în ce se preface în societate civilă şi munca reclamă pe toate acele mii de călugări cari mai înainte credeau că nu au nimic mai mare de îndeplinit pe pămînt decît a se ruga la Dumnezeu; astăzi societatea modernă crede că chemarea cea mai mare a omului e de a munci, de a se face folositor naţiunei sale prin munca activă. *(Aplauze.)*

---

* Şedinţa din 31 ianuarie 1867.

** Citeşte: *cunoştinţă.*

Aşadară, iată amendamentul meu care e: astăzi să nu votăm nici una din cifrele cari sînt propuse prin deosebitele amendamente, căci, orice vom vota, va fi o picătură de apă în mare, în faţa marei trebuinţe ce este de asemenea restaurări. Dară să rugăm pe domnul ministru să se ocupe de această cestiune şi să ia de bază legea care există şi care clasifică de pe acum cari sînt acele monastiri ce merită să se mai păstreze din punctul de vedere religios şi naţional; astfel sînt seminariile, episcopiile şi acele monumente cari înfăţişează ceva scump naţiunii şi religiunei noastre; iară celelalte, precum chiar legea zice, să se dea în trebuinţa comunelor şi judeţelor pentru spitaluri, biserice de mir, şcoale şi reşedinţe de administraţiune, precum s-a şi făcut de la 1858 încoa cu multe. Domnul ministru să fie bun să se ocupe cu această cestiune, să înfăţişeze Camerei un project de lege care să clasifice, precum s-a făcut în toate ţările, monumentele istorice şi religioase ce trebuiesc păstrate ca scumpe naţiunei; pînă atunci să votăm acele cifre cari sînt propuse de guvern şi cari s-au sporit de comisiunea dumneavoastră.

D. G. Apostoleanu: Domnule preşedinte, vă rog să-mi daţi voie a citi următorul subamendament: „Să se facă o esceptiune la propunerea domnului Kogălniceanu numai în favoarea St. Ioan de la Suceava"[7] — cestiunea acestei monastiri fiind de cea mai mare însemnătate pentru drepturile Mitropoliei Moldovei şi ale ţărei.

D. preşedinte: Domnule, dară aceasta nu e pentru ordinea zilei.

D. G. Apostoleanu: Domnule preşedinte, permiteţi-mi a zice numai duoă cuvinte ca dezvoltare a acestui subamendament. Dacă subamendamentul meu nu va fi pentru ordinea zilei, dacă ar coprinde o călcare a regulamentului, este pentru păstrarea unui scump drept al ţărei, pentru necălcarea drepturilor Mitropoliei Moldovei. Domnilor, mitropolitul Moldovei poartă titlul şi de mitropolit al Sucevei şi acest titlu se justifică astăzi într-un mod evident numai prin numirea egumenului de la monastirea St. Ioan din Suceava. Acoperămîntul acelei monastiri e în ruină şi guvernul austriac a făcut, mi se pare acum duoi ani, cunoscut ministrului cultelor că va suprima acea monastire dacă nu se va lua măsuri pentru a se face reparaţiunile necesare. Ministerul, dacă nu mă înşel, a şi afectat în anul 1865 18 000 lei, cari s-au vărsat la municipalitatea de la Fălticeni. Nu ştim dacă cu această sumă s-a desăvîrşit reparaţiunea; eu am aflat că nu. Domnul ministru va putea, va trebui să ne dea lămuriri în această cestiune de atîta gravitate pentru noi.

Cum vedeţi, este o cestiune foarte capitală, de la care spînzură dreptul cel mai însemnat al ţărei noastre, ca mitropolitul Moldovei să poarte şi numele de mitropolit al Sucevei, ca să perpetueze acest drept al nostru în Bucovina. Nu voiesc a mai spune că acolo e şi mormîntul domnului Ştefan cel Mare.

Pentru aceste motive vă rog ca să admiteţi un subamendament la litera i, ca să se adaoge această cheltuială.

D. A. Sihleanu: Domnilor, argumentele domnului preopinent pot să fie foarte întemeiate şi găsesc răsunet în inimele noastre.

Dară vă întreb, domnule preşedinte, regulamentul primeşte subamendamente la propuneri de ordinea zilei? Ce va să zică un subamendament? O ameliorare a unei ameliorări. Onor. Kogălniceanu a propus ordinea zilei; îndată onorab[ilul] preopinent, reprezentantul de la Putna, aduce un subamendament la pretinsul amendament al domnului Kogălniceanu. Nu văd după regulament cum se poate aceasta...

Voci: Îl primeşte toată Camera.

D. A. Sihleanu: Dacă îl primeşte, sănătate; dară procedura e contra regulamentului.

D. I. Brătianu: Să fie bine înţeles, cum a zis onor. Kogălniceanu, că cifrele cari sînt puse în budget avem să le primim, fiindcă ceea ce se afectă pentru Curtea de Argeş în budget e pentru că seminariul e ars şi seminariştii sînt împrăştiaţi.

Se pune la vot amendamentului domnului *Kogălniceanu* pentru trecerea la ordinea zilei, împreună cu subamendamentul domnului *Apostoleanu*, și se primește.

D. președinte: Acum pun la vot opiniunea comisiunei ca să se scază 50 000 lei.

D. ministru de culte: Gîndesc, domnilor, că discuțiunea se va scurta prin esplicațiunile ce voiesc a vă da în cestiunea aceasta. Devizul făcut pentru restaurarea monastirei de Argeș și a seminarului care a ars e de 300 000 lei. Cifra de 150 000 lei care am pus-o în budget nu e destinată a face altceva decît acoperișul monastirei, spre a se feri de stricăciuni interioare și la anul viitor, dacă vom avea fonduri, dacă starea financelor ne va permite, vom începe și restaurarea dorită de toți.

Să fie bine înțeles, domnilor, că banii cari i-am afectat pentru Curtea de Argeș nu i-am afectat pentru biserică, ci pentru seminarul care a ars. Pentru biserică trebuie să ceară domnul ministru cifra ce-i trebuie după deviz, căci nu se poate acoperi monastirea de Argeș înainte de a se reîntemeia: petrele cele mari ale turnurilor, cari cu cutremure, cu focuri, s-au deplasat, trebuiesc îndreptate. Dacă se va face acoperișul fără a se restaura petrele, va trebui iarăși luat acoperișul cînd va fi ca petrele să se puie la locul lor, căci fiecare turn este, domnilor, un adevărat cap d-operă de arhitectură. Arhitectul Burelli, care a fost însărcinat a executa lucrările de restaurare, a declarat că nu poate găsi în țară lucrători destul de abili ca să imiteze lucrarea de sculptură minunată a monastirei de Argeș.

D. ministru al cultelor: Domnilor, dacă e vorba pentru seminar, apoi atunci degeaba ați pus această sumă: seminarul poate să mai ție cum e acum, căci seminarul e în oraș; dară în privința restaurării bisericei domnul Kogălniceanu are toată dreptatea, toți arhitecții au declarat că trebuie să se aducă oameni din străinătate ca să imiteze petrele turnurilor; însă, după convorbirea ce am avut cu dînșii, se poate face numai acoperișul...

Voci: Închiderea discuțiunei.

D. N. Voinov: V-aș ruga, domnule președinte, să lăsați discuțiunea să urmeze ca să fim mai luminați asupra cestiunei, căci văd aci o contrazicere: unii propun ca suma să se dea pentru seminar și alții pentru reparațiunea monastirei.

Se pune la vot închiderea discuțiunei și se primește.

Se pune la vot opiniunea comisiunei de a se suprima 50 de mii de lei din 150 000 — și se primește.

Se citește opiniunea comisiunei relativă la reparațiunea monastirei Neamțu.

D. A. Prijbeanu: Suma aceasta, domnilor, nu e pusă de domnul ministru; domnii membri de peste Milcov ai comisiunei budgetare au propus că trebuia a se aloca o sumă și pentru reparațiune monastirii Neamțului, afectîndu-se pentru aceasta acei 50 000 lei scăzuți de la monastirea de Argeș, și pe lîngă aceasta s-au mai adăogat încă 14 000 lei, prin urmare suma totală pentru reparațiunea monastirei Neamțului e de 64 000 lei.

Nu înțeleg ca onor. meu coleg din comisiunea budgetară să vină să aducă oarecum imputare comisiunei că s-a gîndit și la monastirea Neamțului. Comisiunea a făcut un act eminement național și religios, otărînd ca cu o oră mai curînd să înceapă restaurarea edificiului minunat care se cheamă Curtea de Argeș. Dară totdeodată nu trebuia ca domnia-sa să zică că nu avem ce face cu monastirea Neamțului, care e venerată chiar și de popoarele cari nu sînt ortodoxe, fapt care se vede n-a ajuns pînă la cunoștința domnului Prijbeanu; nu trebuie ca domnia-lui să zică că nu mai avem ce face cu sînta lavră a Neamțului, care, deși nu e așa minunată în privința artei, este însă în privința sentimentului religios, pietos, ce-i păstrează toate popoarele. Ei bine, acest sentiment trebuie să coprindă pe tot creştinul cînd vede că acea monastire e arsă. Ea are, domnilor, un venit însemnat şi nu socotesc că domnul Prijbeanu va drămui banii care se dau pentru restaurarea acestei monastiri.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29, p. 201, col. 3—4, 5.

NOTE

[1] Despre restaurarea Curţii de Argeş vezi, între altele, Gr. Tocilescu, *Biserica episcopală a mînăstirii Curtea de Argeş*, Bucureşti, [1887], 100 p. + 13 pl.; *Restaurarea monumentelor istorice, 1865—1890. Acte şi rapoarte oficiale despre restaurarea catedralei de la Curtea de Argeş*, Bucureşti, 1890; T. G. Bulat, *La 50 de ani de la moartea arhitectului André Lecomte de Noüy (1914—1964), restauratorul mînăstirii Curtea de Argeş*, în „Glasul bisericii", XXII, 1964, nr. 11—12, p. 1 128—1 158.

Pentru monument, bibliografia completă la N Stoicescu, *Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România. I. Ţara Românească (Muntenia, Oltenia, Dobrogea)*, I, Craiova, 1970, p. 236—249.

[2] Pentru biserica şi mănăstirea Trei Ierarhi, vezi N. Stoicescu, *Repertoriu... Moldova*, p. 480—485.

[3] Modelul a fost făcut în lemn la scara 1/14, după original, de K. Storck, avînd la bază desene proprii şi ale lui Reissemberger şi G. Burelli.

[4] Vechea mitropolie din Iaşi a ars la 1827. În 1833—1839 Veniamin Costache ridică noua clădire a mitropoliei după planurile lui Freiwald; s-a dărăpănat însă repede şi a fost refăcută abia în 1881—1886. Vezi asupra ei bibliografia completă la N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 456—460.

[5] Mănăstirea Neamţ a ars în 1862. Vezi bibliografia completă la N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 589—600.

[6] Pentru mănăstirea Tismana, vezi N. Stoicescu, *Bibliografia... Ţara Românească*, p. 653—658.

[7] Biserica Sf. Ioan Botezătorul, ctitorie a lui Vasile Lupu (1642), ajunge să fie restaurată abia în 1884. Vezi bibliografie la N. Stoicescu, *Repertoriu... Moldova*, p. 809.

Organizarea bisericească a Bucovinei, pînă la anexarea ei de către austrieci, în 1775, cuprindea aşezămintele ecleziastice din nordul provinciei, pendinte de episcopia Rădăuţilor şi cele din sud, subordonate mitropoliei de Iaşi. Cînd guvernul imperial a dispus arondarea bisericii bucovinene, mitropolitul Iaşilor, Gavril, a fost silit să renunţe la drepturile sale asupra lăcaşurilor provinciei; episcopul Rădăuţilor, Dosoftei, numit de austrieci în 1781, a devenit episcop al întregii Bucovine, exercitîndu-şi autoritatea şi asupra unor biserici de pe teritoriul românesc, ca bunăoară cele din Suceava. Această situaţie a durat pînă la primul război mondial. Vezi prezentarea amplă la Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina şi a rostului ei naţional-cultural în viaţa românilor bucovineni*, Bucureşti, 1916, XXIX + 295 p.

*Intervenţie în favoarea menţinerii redevenţelor mitropolitului**

Domnilor, în privinţa cestiunei ridicată de onorabilul domn Lahovari despre defectele şi calităţile regimului parlamentar, poate să fie opiniuni foarte diferite şi poate că şi eu unul în mai multe puncturi aş fi de o altă opiniune decît aceea rostită de domnul Lahovari. Domnilor, în privinţa necesităţei ce este ca promisiunile cari s-au făcut pentru respectul drepturilor bisericei şi ale şcoalelor, promisiuni cari s-au făcut a doua zi după 11 februariu, socotesc că cu toţii trebuie să ne unim şi să ţinem aceste promisiuni; dară totodată, domnilor, ca cea dintîi condiţiune pentru ca să putem ţine toate aceste promisiuni este ca să respectăm legile.

---

* Şedinţa din 31 ianuarie 1867.

Poziţiunea bisericei, în privinţa materială, este regulată, atît în Ţara Românească cît şi în Moldova, prin legi speciale, organice. În Ţara Românească s-a regulat printr-o lege votată de Adunarea Obştească la 1847 şi apoi s-a completat iarăşi de această Adunare în timpul principelui Stirbei...

Voci: Acea lege s-a abrogat.

Nu cunosc prin ce lege s-a abrogat şi, îndată ce mi se va arăta, eu mă voi închina acelei legi nouă prin care s-a abrogat cea veche, pe care o cunosc eu; însă, pe cît timp nu există o altă lege nouă în locul celei vechi, eu mă voi închina înaintea legei celei vechi şi de aceea, în virtutea acestei legi, vă cer ca salariele clerului să fie respectate întocmai, aşa ca şi lefile membrilor Curţii de casaţiune.

Pentru mine, domnilor, toate legile care s-au votat, fie înainte de '48 sau de '57 şi în urma lui '57 sau înaintea sau în urma lui '66, de către o Adunare a ţărei, pentru mine zic, toate aceste legi sînt sacre, pentru că sînt făcute de către Adunarea ţărei, şi eu mă închin înaintea lor. Prin urmare legea de la 1847 a regulat leafa mitropolitului, leafă care este tot aşa de sacră ca şi aceea a preşedintelui Curţii de casaţiune; de aceea propui păstrarea cifrei de 200 000 lei, care este regulată prin legea despre care v-am vorbit.

Intervine pe marginea amendamentelor lui G. Brătianu şi N. Voinov.

Domnilor, comisiunea în majoritate a respins amendamentul domnului I. Brătianu şi acela de 60 mii de lei[1], pentru că şi unul şi altul sînt contrarii legei. Unul loveşte legea într-un chip pozitiv şi acesta este cel de 60 000 lei, iară celălalt loveşte legea în chip indirect şi prin teoria unei reduceri de sută la sută, teorie care, daca s-ar admite, atunci s-ar putea aplica la toate celelalte salarii şi la profesorii de facultate şi...

O voce: Dacă vom găsi de cuviinţă, vom face-o.

Fiindcă, odată teoria admisă, fiecare o poate întrebuinţa în sensul care va voi...

O voce: Dacă vom găsi cu cale, o vom face.

Domnilor, pe ce argumente se întemeiază onor. domn Brătianu ca să facă propunerea sa? Domnia-lui a citat un esemplu care dovedeşte un act de înaltă generozitate, şi este act de înaltă generozitate pentru că este lăsat iniţiativei şi inimei generoase a augustului personagiu pe care l-a citat...

O voce: Pun în dezbatere inima călugărilor.

Niciodată n-am profesat o mare admiraţiune pentru tagma călugărească. *(Aplauze, ilaritate.)*

D. N. Ionescu: Domnule preşedinte, vă rog să-mi spuneţi dacă raportatorul, cînd anunţă opiniunile comisiunei, trebuie să se întinză pînă a refuta argumentele citate?

Am auzit pe onor. fost raportator, marele apărător al libertăţii discuţiunei, că nu permite unui raportator să vie să sprijine teoria sa şi să combată; ba nici măcar să înceapă a combate teoria sprijinită în amendamentul respins de comisiune, amendament al domnului I. Brătianu. Aceasta îmi aduce aminte că domnia-sa ca raportator în cestiunea adaosului sau desfiinţărei a duoi membri de la Curtea de compturi şi-a permis şi şi-a însuşit acest drept în chipul cel mai larg şi neîmpedicat de nimeni. Domnia-sa ca raportator a combătut chiar opiniunea majorităţei, ceea ce eu nu-mi permit, căci eu viu să sprijin şi să apăr numai opiniunea majorităţei care a binevoit a-mi da acest drept.

O voce: Cine era raportator atunci?

Domnul N. Ionescu.

Domnilor, am zis că nu sînt pentru instituţiunea monacală şi cînd va veni momentul ca să nu văz în ţara mea comunităţi monacale aş socoti un mare progres pentru ţara mea. Însă, fie monahi sau nu, cît vom avea o religiune trebuie să avem un cap al bisericei noastre, şi daca sîntem datori să-l respectăm precum se respectă toate fiinţele abstracte... *(Rîsete zgomotoase.)*

Domnilor, mă siliţi cu rîsetele dumneavoastră să mă pui pe un tărîm pe care nu aş voi să merg. Voiţi o religiune? *(Da.)* Voiţi un cult sau nu? *(Da, da.)* Nu rîdeţi dară cînd se atinge de capul bisericei, care este litera X. *(Ilaritate.)*

O voce: Dară litera X cum se trămite la puşcărie dacă e aşa abstractă? [2] *(Rîsete.)*

Domnilor, aţi pus teoria cum că s-a făcut o reducere din lista civilă; dară aceea fixatu-s-a prin votul Adunărei? Nu. S-a făcut prin iniţiativa generoasă a augustului domn.

Oare inima omenească este numai o esceptiune sau este mai mult o regulă? Cine vă dă dreptul dumneavoastră să credeţi că şi mitropoliţii şi episcopii noştri nu vor urma esemplul mărinimos al augustului nostru suveran şi nu vor veni să zică în faţa necesităţii financiare în care se găseşte ţara: hărăzim jumătate din apuntamentele noastre?...

D. G. Magheru: Nu mai crede.

Ei bine, poate ca domnul Magheru să aibă altă părere, să aibă însă mai mult o decepţiune, ca mai bătrîn. Dară eu îmi permit însă ca mai tînăr să am iluziuni şi cred că în această cestiune iluziunile mele vor fi o realitate, pentru că cred că mitropoliţii şi episcopii noştri vor veni şi vor sacrifica şi ei o parte din salariile lor. Am, domnilor, credinţa aceasta şi sînt mîndru că o am şi dacă voi fi amăgit nu voi fi eu vinovat, ci acela care o va amăgi.

Domnilor, dacă dumneavoastră voiţi să reduceţi aceste salarii, atunci puneţi pe mitropoliţi, mai ales pe mitropolitul de Iaşi, şi pe episcopii de peste Milcov în neputinţă de a trăi. Uitaţi-vă la Senat şi vedeţi, că băncile acestor arhipăstori sînt goale fiindcă sînt în neputinţă de a face călătoria...

Voci: O! o!

Da, da, domnilor, aşa este şi acei ce strigă o! o! nu cunosc bine cestiunea. Nu este permis unui mitropolit sau unui episcop să tragă la otelul „Concordia" sau la altul, ci trebuie să aibă un metoc, o casă particulară.

D. C. A. Rosetti: Are casă.

Rog pe domnul Rosetti, care afirmă că are casă, să-mi spuie şi mie strada şi numărul casei, ca să depeşez şi eu mitropolitului, pentru că el nu o ştie.

D. C. A. Rosetti: Este în strada Academiei nr. 17 sau 18, nu-mi aduc bine aminte.

Apoi rog pe domnii deputaţi cari vor binevoi să treacă pe strada Academiei să cerceteze şi vor vedea că acea casă, care era destinată pentru mitropolit chiar de domnul Rosetti cînd era ministru, este *azi* transformată în şcoală de fete. Şi-mi pare rău că domnul Rosetti, care mă întrerupe şi mă contrazice, nu ştie aceasta, cînd domnia-sa locuieşte în acea stradă. Eu am, domnilor, încredinţare că, daca nu a putut veni mitropolitul şi episcopii de peste Milcov la Senat, cauza este numai că nu au nici metoc, nici o altă casă. Şi fac apel la domnul ministru de culte[3] să mărturisească dacă au vreun metoc, vreo casă.

Voci: Să i se dea, să se prevază o casă.

Cele ce am spus şi am afirmat sînt adevărate. Mă văd în tot momentul întrerupt şi întrerupt fără ca să fiu refutat, căci onorabilul domn Brătianu zice să se treacă în budget. Aşadară nu e trecut în budget, nu are casă şi nu poate veni...

D. ministru de culte: Dacă-mi daţi voie să vă întrerup, domnule Kogălniceanu, pentru a vă da o explicaţiune:
Unii din episcopii de dincoa de Milcov au metoace...
D. Voinescu: Nu au, li s-au luat.
D. ministru de culte : Le au şi astăzi. Casa care era luată pentru mitropolitul Moldovei s-a transformat în şcoală. Acum e o casă pregătită la Zlătari, pentru mitropolit şi episcopi.

Aţi văzut, domnilor, că din cîte am avut onoare a vă afirma nimic nu s-a refutat. Domnul ministru vă spune că sînt metoace, dară pentru cine? Pentru episcopii de dincoa de Milcov, iară episcopii de peste Milcov nu au. Casa din strada Academiei, care în timpul ministerului domnului Rosetti era destinată pentru mitropolitul din Iaşi, s-a transformat în şcoală de băieţi[sic !]. Domnul ministru de culte spune că acum a gătit la Zlătari locuinţă pentru mitropolit; aceasta e prea cu putinţă, ca să fi luat dispoziţiuni de 2 sau trei zile, dară însuşi domnia-sa nu vă spune că aceasta a fost cu 15 zile mai nainte şi nu cred ca în momentul de faţă chiar acele încăperi să fie gătite pentru a primi pe mitropolit...

D. ministru [al] cultelor: Este.

Vedeţi dară că nu am fost contrazis cu raţiune şi adevăr la nimic, căci ceea ce am spus că mitropolitul Moldovei cu 100 000 lei nu poate să trăiască e adevărat. Toate metehnele poate să le aibă mitropolitul Moldovei, dară nu are păcatul de a fi zgîrcit, ci e darnic, e adevărat păstor făcător de bine.

În situaţiunea în care se află Iaşul, masa mitropolitului servă a nutri pe mulţi oameni, chiar oameni de bună poziţiune şi cari astăzi sînt în lipsă, şi orice om care a fost în Iaşi ştie că mitropolitul din Iaşi ţine masă deschisă conform tradiţiunilor lăsate de toţi mitropoliţii, începînd de la Veniamin[4], care toată lumea ştie că atunci cînd venea săracu lua haina de pe dînsul şi i-o da. *(Afirmări.)*

Domnilor, vă rog încă o dată, în numele comisiunei, lăsaţi cifrele cum sînt şi fiţi încredinţaţi că nici un episcop sau mitropolit nu va sta un moment la îndoială de a sacrifica o parte din salariele lor. Onor. domn I. Brătianu le-a recunoscut drepturile lor legale de a primi aceste cifre. Lăsaţi-le acum şi lor ocaziunea şi chiar nouă de a-i cunoaşte, lăsaţi-le ocaziunea ca ei să ne dovedească, să ne convingă că au şi ei inima de român şi că vor sacrifica o parte din salariele lor...

D. C. A. Rosetti: Ne-a dovedit.

Dacă nu o vor face aceasta, atunci vor fi osîndiţi şi atunci şi noi cei de peste Milcov vom zice la anul viitor că ne-a dovedit, cum zice domnu Rosetti, şi în mîna noastră va sta atunci ca să modificăm legea, dară pe cît timp esistă lege nu schimbaţi leafa.

Legea e pozitivă. Cuvîntul de milă nu însemnează că astăzi milele au trecut aiurea, căci şi atunci era cutia milelor deosebită, care e şi astăzi. Mila aceea care s-a lăsat lor nu e mila care o dă statul, e mila care o dă biserica, şi dacă biserica nu o dă, dacă se face o rea întrebuinţare de unii din capii bisericei, aceasta e stigmatizarea lor, aceasta va atrage reaua cuvîntare a poporului, care-i va întovărăşi pînă la mormînt. Dară noi, înainte de toate, trebuie să ne punem pe tărîmul principiilor, iară nu al apreţierilor personale, căci, dacă mitropolitul sau episcopul cutare poate să dea loc la critice, nu trebuie însă ca principiu, ca capi ai bisericei, să-i deconsiderăm, căci nu ştim pe urmă care va mai fi autoritatea morală a acestor capi.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29,
p. 202, col. 3, 4.

NOTE

[1] Se discuta bugetul Ministerului Cultelor. Amendamentul lui I. Brătianu ş.a.: „Se menţine onorariile mitropoliţilor şi episcopilor conform legilor trecute. În considerarea dară a nevoilor prezente, se va face o reţinere de 50 la 100 pe acest an". Cel al lui N. Voinov ş.a.: „Cerem a se scădea onorariul mitropolitului la 60 000 lei pe an". După aceea, N. Voinov şi l-a retras.

[2] Aluzie la mitropolitul Sofronie Miclescu, îndepărtat din scaun de către K. Vezi supra p. 59, nota 4.

[3] Ministrul cultelor era Ion Strat.

[4] Vezi supra p. 59, nota 6.

*Dezvoltă amendamentul propus cu Gh. Magheru ş.a. de fixare în buget a sumei de 500 de lei pentru oaspeţi şi 400 de lei leafă superiorilor de la mănăstirile Cozia, Tismana, Hurez, Bistriţa**

Domnilor, negreşit că ne aflăm într-o poziţiune foarte strîmtorată în ceea ce priveşte financele noastre; negreşit că atunci nu putem decît să refuzăm toate adaosele cari se propun; iară dacă ne vom ridica mai presus de considerațiunea financiară și ne vom uita la necesitatea ce este ca cu o oră mai nainte să facem ca țara să se resimță într-un chip folositor și practic de noul regim, trebuie neapărat să facem ca acele clase cari au mai multă înrîurire în societate, ca acele instituțiuni cari trebuie să inspire respectul să se resimță de regimul cel nou.

---

* Şedinţa din 1 februarie 1867.

Domnilor, eu cel întîi recunosc cum că guvernul trecut n-a făcut tot ce trebuia să facă, mai ales în privința stabilimentelor religioase, și că aceasta a fost o mare cauză de nemulțumire în ochii pietoșilor români și străini. Aceste patru monastiri[1] pe cari le citează onor. domn Magheru sînt patru monumente mari naționale, istorice și religioase, și fiecare din aceste monastiri reprezintă un ce foarte important, reprezintă o idee care nu se poate ucide într-un an sau duoi. Aceste patru monumente astăzi sînt reduse într-o stare de ruină și nimic mai mult nu discredită pe o țară și un guvern decît ruinele.

Domnilor, unele din aceste monastiri sînt adevărate capd-operă de arhitectură și în cele mai frumoase pozițiuni ale țărei. Importanța lor morală, importanța religioasă, importanța istorică vin și cer neapărat de la noi ca, dacă anul acesta — precum am zis-o mai deunăzi — nu putem să ne ocupăm de restaurarea lor într-un chip demn, cel puțin să facem anul acesta ca măcar străinii cari vin să le vază — și, cu apropierea drumurilor de fer de țara noastră, aceste vizitări se fac din ce în ce mai multe —, ca acei străini, repet, cînd vin în acele stabilimente naționale, măcar să găsească și să primească de la ospitalitatea română o bucată de pîne și un pahar de vin.

De aceea socotesc că fac un lucru favorabil și întăritor regimului actual rugîndu-vă ca ceea ce nu a făcut guvernul trecut să facem noi astăzi.

Cînd veți vedea micele sume propuse prin amendamentul domnului Magheru, sînt convins că dumneavoastră veți binevoi a acorda aceste sporiri.

După o imputare a lui C. Grădișteanu *că ia apărarea „claselor părăsite", în speță călugării.*

Nu primesc lecțiunea de discrețiune a domnului Grădișteanu[2]; aceasta poate să rămîie pe seama domniei-sale. Eu sînt deputat ca și domnia-sa și am dreptul ca și domnia-sa a cere în numele alegătorilor mei sporiri sau scăderi de cifre. Prin urmare aci nu poate fi nici discrețiune, nici indiscrețiune.

Asemenea nu primesc cuvîntul că eu am voit să propun sporiri la clasele părăsite, căci nu înțeleg să mi se arunce această vorbă cînd eu am cerut să se ție în stare demnă monumentele istorice. Și dovadă că nu m-am povățuit la aceasta de spiritul de localitate este că nu am cerut pentru localitățile de unde sînt eu, fiindcă eu nu sînt de peste Olt, și cînd am propus restaurări și îmbunătățiri pentru Tismana, Cozia etc. am făcut-o numai pentru prestigiul religiunii țărei mele.

Așadară, domnul Grădișteanu poate să crează că nu este trebuincios ceea ce am propus eu și să nu voteze, dară cînd combate trebuie să combată pe tărîmul ideilor, iară nu pe tărîmul de discrețiune și spiritul de clopotniță, fiindcă acest tărîm nu este parlamentar. Nu înțeleg, domnilor, că, daca cineva vine și cere un adaos pentru îmbunătățirea clerului, o face aceasta pentru că susține clasele părăsite. Daca domnul Grădișteanu crede că călugăria este o clasă părăsită, n-are decît să facă o propunere ca să se desființeze această clasă și poate că voi vota și eu cu domnia-lui. Dară, pînă atunci, vă rog și trebuie ca clerul, ca toate persoanele cari reprezintă religiunea română să fie întreținute într-o stare demnă de dînsele, ca să nu le dăm ocaziune a jindui starea preoților străini din țara noastră, cum mai că au ajuns a o invidia.

D. C. Grădișteanu: Domnilor, eu am făcut apel la înlăturarea spiritului de localitate și prin urmare nici că era în cestiune domnul Kogălniceanu, tocmai pentru că domnia-lui nu este de peste Olt, ci, din contra, eu sînt de acolo. Cu toate acestea, domnul Kogălniceanu, deși nu a venit cu spiritul de localitate, dară a venit cu cestiuni de amabilitate pentru toată lumea și să ne propuie sporiri. Ei bine, eu nu am obiceiul de a face cestiuni de curtenire către oricare clasă, ca să fac acte de popularitate.

Mai întîi am a mă plînge de dumneavoastră, domnule președinte, că nu ați observat de astă dată regulamentul în ceea ce mi s-a atribuit de domnul Grădișteanu, fiindcă dumneavoastră ați permis domnului Grădișteanu a mă face curtezan, fără să-l opriți de a întrebuința asemenea termeni.

Acum voi răspunde domnului Grădișteanu că eu nu sînt și n-am fost niciodată curtezan, căci n-am făcut niciodată parte din clasa boierilor.

„Monitor", 1867, nr. 30, p. 208, col. 2, 3—4.

NOTE

[1] Vezi N. Stoicescu, *Bibliografia... Țara Românească*, sub voce.

[2] C. Grădișteanu spusese: „Să avem puțină discrețiune, să ne ocupăm mai bine de popor, care este adevărata clasă care trebuie îngrijită". Nu pronunțase cuvîntul „curtezan", pe care i-l impută K. aici și în intervenția următoare.

Intervenție în apărarea retribuțiilor date clerului de mir *

Aci risc să fiu iarăși tratat de curtezan[1]; primesc să fiu tratat de curtezan în această cestiune, de vreme ce mi s-a dat acest titlu, primesc să fiu curtezan al clasei preoțești și cînd sînt curtezanul său reclam pentru mine votul Adunării. Cînd am cerut să se manțină leafa mitropoliților și a episcopilor, am fost combătut pe tărîmul foarte drept cum că este mai bine să se reducă de la mitropoliți și episcopi și cu aceea să se îmbunătățească soarta clerului de mir. Am venit acum la soarta clerului de mir. S-a cerut adineaori de către comisiune să se manțină îngrijitorii bisericei; s-a votat respingerea lor. Ei bine, vom vedea 150 de venerabili preoți de mir aruncați pe ulițe[2]. Asta este rezultatul votului. Acum vin preoții și se roagă să li se facă un salariu mai potrivit.

Voci: Cum au fost în trecut.

Cum au fost în trecut! Uitați-vă, acel rău trecut astăzi se ia de normă în cestiunea preoților. Vedeți că dorințele lor nu sînt mai mari decît ca să-i lăsaţi cum au fost în trecut, în anul trecut. Lăsaţi dară cum au fost în anul trecut şi le veţi face un mare bine.

---

* Ședința din 1 februarie 1867.

Domnilor, domnul ministru [3] a tratat cestiunea chiriilor şi localelor care le reclamă preoţii dintr-un punct de vedere cu totul local; eu o voi trata în privinţa trebuinţei şi dreptului care preoţii au ca să ceară să fie locuiţi, să poată locui lîngă altarul pe care au misiunea de a-l servi. Acesta este un drept, domn lor, este care [sic!] întemeiat prin însuşi acei domni, boieri şi neguţători şi enoriaşi cari au făcut biserici şi lîngă biserici au clădit încăperi; acele încăperi mai înainte de toate s-au făcut pentru preoţii slujitori, pentru şcoale, pentru spitaluri şi alte trebuinţe. Va să zică, domnilor, oricine a făcut o biserică a făcut şi...

D. Costaforu: Un prezbiter.

A făcut şi un prezbiter, cum zice domnul Costaforu. Ce se întîmplă acum, domnilor? Se întîmplă că treptat preoţii s-au izgonit de lîngă altarul lor şi casele s-au închiriat la...

Voci: La evrei.

La evrei. Şi acum să-mi permiteţi să vă citez un exemplu, care mai cu seamă pentru noi care sîntem din Iaşi sau de lîngă Iaşi este o oroare şi pe care n-o atribui deloc guvernului actual, din contra, zic că s-a perpetuat nu ştiu din vremea cărui minister. Este Sîntul Nicolae cel Mare [4], Sîntul Nicolae cel Bogat, acolo unde se încoronau vechii domni ai Moldovei, care are primprejur încăperi, încăperile acelea au faţada la stradă şi dosul, cu toate cele ce ştiţi că sînt în dos, sînt spre altar şi în foarte mare apropiere, poate de un stînjen. Ei bine, domnilor, toate acele încăperi care înainte erau locuite de preoţi şi şeful preoţilor, astăzi sînt locuite de evrei, de cei mai murdari dintre evrei. *(Vie indignaţiune.)* Şi ceea ce este la Sîntul Nicolae cel Mare şi Bogat este şi la mai multe biserici, atît de dincoa, cît şi de dincolo de Milcov.

Aşadară, vedeţi că în cestiunea aceasta sînt curtezan, şi nu sînt curtezan decît al sentimentelor dumneavoastră religioase, rugîndu-vă ca prin mijloacele ce veţi găsi de cuviinţă şi în acord cu domnul ministru să avizăm ca preoţii noştri să şadă alături cu altarele pe care au dreptul şi datoria a le servi.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 30,
p. 209, col. 3—4.

NOTE

[1] Vezi discursul precedent.

[2] Preşedintele Adunării, Lascăr Catargiu, dăduse citire petiţiei unor preoţi care arătau că nu beneficiază de pensii, salariile le sînt de 200 de lei, iar anul trecut le-au fost şi acestea reduse cu 20% din motive de economie.

[3] Ion Strat arătase că în bugetul mănăstirii Mihai vodă din Bucureşti s-au prevăzut 9 000 de lei pentru plata chiriei preoţilor care nu au locuinţe personale.

[4] Pentru biserica Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi vezi N. Stoicescu, *Repertoriul... Moldova*, p. 467—470. Se numea aşa în opoziţie cu biserica Sf. Nicolae cel Sărac din acelaşi oraş.

Intervenție în legătură cu verificarea mandatelor de alegători în conformitate cu legea electorală, iar nu „după echitate". În replică cu Gr. Sturdza *

Domnilor, objecțiunea făcută de domnul Voinescu[1] nu ne poate împedica de a cerceta acest caz. În adevăr, la întîiele alegeri făcute după noua lege electorală, Adunarea, grăbită de a se constitui cu o oră mai curînd, și-a rezervat dreptul de a cerceta și a regula toate dificultățile cîte au provenit din întîia aplicațiune a legei electorale. Nu cred dară că prin aceasta Adunarea și-a legat mînile de a se rosti cu ocaziunea alegerilor complinitoare, căci, dacă s-ar admite această teorie, atunci, pînă cînd noua lege electorală s-ar completa după formele cerute de constituțiune, Adunarea ar fi silită să treacă peste toate ilegalitățile și prin aceasta și-ar tăgădui dreptul său de apreciare. Aceasta e o cestiune de mare importanță, domnilor, cînd nu am avea noi dreptul de a contesta o nouă alegere, după teoria domnului Voinescu, fiindcă Dumnezeu mai știe dacă vom avea timp și vom putea îndeplini în această sesiune lacunele legei electorale care cer o interpretare mai lămurită.

Așadară, domnilor, cred că putem foarte bine a ne rosti în cestiunea de față fără a ne socoti legați prin votul de atunci.

Aceasta în ceea ce privește teoria pusă de domnul Voinescu. Iară în ceea ce privește alegerea, dacă e legală sau nu, nu mă voi rosti pînă cînd nu voi avea deplina cunoștință de lucru, pe care acum nu o am.

Însă, domnilor, îmi rămîne a mai răspunde în puține cuvinte la o opiniune ce am auzit emițîndu-se din partea principelui Sturdza. Să-mi dea voie domnia-sa a nu împărtăși opiniunea ce a emis în privința echității, care ar trebui să fie, după domnia-sa, singura bază pe care trebuie să ne întemeiem. Dacă admite această teorie, nu ar fi nimic mai nesigur, nimic mai elastic în lume decît judecățile, căci știți dumneavoastră că echitatea nu se poate aprecia, nu se poate prinde, nu se poate măsura.

Și tocmai clasele avute sînt interesate de a se manține această axiomă : că forma scapă fondului.

Echitatea, domnilor, este un ce abstract, numai forma vine și se declară la judecător, forma apără fondul și, cînd un împricinat are dreptate în fond și nu a păzit forma, totdeauna judecătorii au zis : ai dreptate, dară nu am ce-ți face. Prin urmare, cum veniți dumneavoastră să puneți acest principiu răsturnător de orice garanță, că echitatea trebuie să meargă mai presus de formă? Ei bine, în asemenea caz principele Sturdza ar trebui să propună desființarea tutulor codicilor de procedură și să lăsăm pe judecători să judice după echitate. Cu această ocaziune voi aduce aminte că a fost o țară, anume Savoia, al căruia domnitor, ducele de Savoia, a dat ordine judecătorilor să arză tot, codicile de procedură, și să nu mai judice decît după echitate și, cînd François I a venit în Savoia, toată populațiunea i-a căzut în genunche rugîndu-l să binevoiască a da ordine ca judecătorii să nu mai judice după echitate.

Ei bine, domnilor, daca noi, cu procedura cea mai strictă, nu am putut îmbunătăți tribunalele noastre, închipuiți-vă ce are să fie atunci cînd vom desfiinţa şi acea procedură, cînd judecătorul s-ar conduce numai după conştiinţă şi ar zice: cutare persoană are dreptate, căci aşa-mi spune conştiinţa mea, şi viceversa? Din contră, pretutindenea unde societatea înaintează, se sileşte de a face că acea echitate să o îngrădească cu forme, să ia măsură ca să vază cum se aplică. După cît ştiu, numai juraţii sînt chemaţi ca să se rostească după echitate, ei vin şi zic pe conştiinţă: cutare e vinovat sau nu e vinovat; dară şi aci vine curtea formal şi cu legea de statorniceşte penalitatea. De aceea nu mă unesc cu principele Sturdza, care zice că asupra acestei cestiuni trebuie să căutăm mai mult echitatea decît forma, căci atunci cu principiul acesta nu ştiu unde am merge.

---

* Ședința din 3 februarie 1867.

După observaţia lui Chr. Tell *că el ar fi explicat ilegatităţile comise la validarea alegerilor, la început, pentru constituirea Adunării.*

Domnul Tell sau mai bine zicînd eu am avut nenorocirea de a nu fi înţeles de domnul Tell. Eu am zis că Adunarea a închis ochii, am zis că toate cazurile unde urma a se interpreta sau a se îndeplini legea electorală s-a rezervat pentru viitor; aşa am zis?

Voci: Aşa.

Şi iată, voi cita domniei-sale un caz: sînt judeţe unde alegătorii din colegiul I, al II-[le]a şi al III-[l]ea au fost aleşi delegaţi în colegiul al IV-[le]a şi alegerea făcută la colegiul al IV-lea de asemenea delegaţi s-a primit de bună; sînt apoi alte alegeri unde alegătorii din colegiul I, al II-lea şi al III-lea, alegîndu-se delegaţi în colegiul al IV-lea, s-au respins; această cestiune a venit înaintea Camerei şi Camera trebuia să se rostească care alegere era bună şi care rea; va să zică una din aceste duoă alegeri trebuia să fie rea, cînd Adunarea s-ar fi rostit într-un chip pozitiv în acest caz. Dară Adunarea a zis atunci că toate cestiunile cari privesc interpretarea sau completarea legii electorale să se păstreze pentru viitor.

Pe acest temei eu m-am rostit şi am zis că nu trebuie să aşteptăm acea lucrare, fiindcă Dumnezeu ştie cînd vom putea-o face, ci trebuie prin votarea noastră să întemeiem o procedură care să determine legea, o jurisprudinţă stabilă şi precisă. Nu trebuie să aşteptăm prefacerea legii, fiindcă atunci Dumnezeu ştie cînd se va face.

Prin urmare, rog pe domnul Tell să fie bine încredinţat că deloc n-am voit să lovesc prestigiul şi demnitatea acestei onor. Adunări, căci lovind prestigiul şi demnitatea acestei Adunări atunci lovesc chiar în fiinţa mea de deputat.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 30,
p. 211, col. 4, p. 212, col. 1—2.

NOTE

[1] Discuţia se purta în jurul alegerii de la colegiul I Argeş, unde candidase G. Perdicari şi unde Dim. Mala fusese contestat ca alegător. Scarlat Voinescu a arătat că secţia I, dezbătînd validarea, a recomandat ca problema să fie reluată cu ocazia interpretării legii electorale. Adunarea a respins această soluţie şi a validat mandatul lui G. P.

Dezvoltă un amendament privind suplimentul de salarizare a preoţilor de la bisericile statului *

Permiteţi-mi, domnilor, să dezvolt şi eu amendamentul[1] ce avui onoare a vă citi.

Acest amendament l-am înfăţişat şi eu urmînd esemplul onor. domn Văleanu, care a zis : domnilor, înfăţişez un project de amendament pentru ca să pot vorbi.

Domnul Văleanu a avut dreptate şi eu mai nainte cu cîteva zile am zis : să ne ferim de un precedent care poate să devie rău în discuţiunile noastre, să nu permitem cu ocaziunea budgetelor să se facă discuţiuni în cari să se facă personalităţi în contra oratorilor adversari; şi nu s-a luat în băgare de seamă aceasta şi domnul Văleanu a venit cu această cestiune şi a făcut o eremiadă întreagă cu amendamentul domnieisale, zicînd că noi ne ocupăm de a vota cheltuieli fără să ne ocupăm totodată a vedea cu ce să le acoperim, şi poate că domnul Văleanu are dreptate, pentru că nu am venit la venituri pînă acum ; însă oricum, nu este un cuvînt acesta, cînd este vorba de neapăratele trebuinţe ale ţărei.

Apoi eu, domnilor, cu amendamentul acesta îmi permit a veni să zic că sînt de opiniunea domnului Văleanu şi că, toate cheltuielile cari le-am votat, le-am votat în vedere că avem mijloace, şi mijloace legali, cu cari să le acoperim şi, cu ocaziunea acestui amendament, eu viu să vă arăt şi mijloacele. Aceste mijloace sînt cele 500 000 lei cari aparţineau după lege mitropoliţilor şi episcopilor şi cari s-au şters din budget în contra legii, cu făgăduinţa să se dea la preoţii de mir ca ajutor.

Iată, domnilor, mijloace legali. Nu vă cer un ban mai mult pentru preoţi, diaconi şi cîntăreţi decît acei 500 000 lei ce-i dă legea mitropoliţilor şi episcopilor şi pe cari Adunarea i-a luat de la ei ca bogaţi ca să-i dea acelor săraci preoţi de mir.

Cît pentru celelalte amendamente, voi spune onor. domn Văleanu că avem mijloace legitime, avem 2% adaos la contribuţiunea foncieră, votat de Constituantă, care nu s-a perceput la timp *(aplauze)* ; şi, cînd vom veni la cercetarea veniturilor, voi cere respectul acelei legi, precum voi cere respectul tutulor legilor.

„Monitor", 1867, nr. 31, p. 214, col. 2.

---

* Şedinţa din 3 februarie 1867.

NOTE

[1] „Cer ca preoţilor de la bisericile statului să li se dea toată scăderea făcută din salariul mitropolitului şi episcopilor, adică 500 000 lei, cari se vor repărţi pe toate clasele preoţeşti prin o comisiune rînduită de Adunare, în înţelegere cu Ministerul de Culte".

Discurs în legătură cu strămutarea Curţii de casaţie la Iaşi *

Domnilor, cestiunea Curţii de casaţiune a fost tratată în anul 1862 îndată după Unire şi am fost în contra acestei strămutări [1] împreună cu onor. domn Brătianu şi împreună cu unii din membrii acestui minister, între cari şi domnul principe G. Ştirbei. Această cestiune a fost tratată în urmă şi de Constituantă şi modul cum s-a rezolvat îl ştiţi toţi, că a avut de rezultat că constituţiunea s-a votat de şeapte deputaţi de peste Milcov. Astăzi dară, pentru a treia oară se pune pe tapet această cestiune şi se arată de unii din deputaţii de peste Milcov, nu numai ieşani, ca o măsură de necesitate politică, de înaltă prudinţă politică, şi guvernul, fără a se rosti în fond, vine într-un chip destul de categoric şi semnificativ şi sprijină strămutarea Curţei la Iaşi, declarînd că nu va fi nici în contra urgenţei.

Trebuie dară să fie nişte raţiuni, nişte motive destul de importante cari cer ca această cestiune să fie discutată cu toată maturitatea pentru ca ţara să cunoască în deplină cunoştinţă rostirile pentru sau contra ale fiecărui deputat.

Pînă acum, domnilor, cestiunea nu s-a discutat cu maturitate, căci n-am auzit discutîndu-se din toate părţile, ci s-a discutat mai mult de deputaţii din Iaşi, cari, pe lîngă altele, au şi nenorocirea de a cădea sub cuvintele domnului Petre Grădişteanu, care a zis că aceasta e o cestiune de coterie a unor mici avocăţei...

D. P. Grădişteanu: Domnu Panu a zis, nu eu.

Apoi se vede că cestiunea a făcut de atunci mare progres pentru că astăzi nu va fi susţinută numai de mici advocăţei, ci de mai toţi deputaţii de peste Milcov şi chiar de dincoa de Milcov, cari nu sînt nici advocaţi mari, nici advocaţi mici. Dară ştiu atîta cum că cestiunea aceasta a strămutării Curţii de casaţiune de urgenţă a fost combătută de nişte persoane cari au meritul nu de a fi mici avocăţei, cum s-a zis, ci mari avocaţi, de onor. domni Boerescu, Costaforu, Petre Grădişteanu şi vreo cîţiva alţii, cari au luat încă cuvîntul în această şedinţă.

Aşadară pînă acum, cum vedeţi, cestiunea aceasta a fost discutată, afară de oarecari escepţiuni, precum onor. domnii Brătianu, domnul Ghica şi Grigore Sturdza, a fost discutată între avocăţei şi avocaţii mari, între deputaţii de Iaşi şi între persoane cari, şi prin domiciliul şi prin poziţiunea şi prin profesiunea domniilor-lor, sînt orăşani locuind unii în Bucureşti şi alţii în Iaşi şi cari prin urmare, deşi au zis că cestiunea aceasta este populară, deşi au osîndit pe deputaţii de Iaşi că au sprijinit-o pentru popularitate, îmi vor permite să le spui că şi domniile-lor nu fac altceva decît a alerga după o mai mare popularitate combătînd strămutarea Curţii de casaţiune de la Bucureşti la Iaşi; căci este o mare popularitate, este de un mare interes, şi moral şi material şi de tot felul, de a cere păstrarea pentru Bucureşti a Curţii de casaţiune, mai cu seamă pentru acele persoane cari sînt şi avocaţi la Curtea de casaţiune. *(Ilaritate.)*[2]

---

* Şedinţa din 4 februarie 1867.

Însă să-mi permită domniile-lor a le spune, cum a zis și domnul I. Brătianu, că în cestiunea aceasta nu e curagiul politic care se cere, ci este un ce mai mult decît curagiul și material și politic, este prudența politică, și astfel nu este trebuință de o mare doză de curagiu și fizic și moral și politic de a fi în București și de a sprijini manținerea Curței de casațiune la București. Curagiu politic este acela pe care ni-l arăta domnul I. Brătianu astăzi — domnul Brătianu, deputat al capitalei București, care vine și se rostește pentru strămutarea Curței de casațiune la Iași — ; curagiu politic a fost acela care l-a avut Panu și alții care au zis atunci : nu voiesc strămutarea Curții de casațiune la Iași ; curagiu politic a avut domnul Ionescu, care a sprijinit nestrămutarea Curții de casațiune din București la Iași.

Așadară, domnilor, fiindcă pînă acum puțini bărbați s-au rostit asupra acestei cestiuni și fiindcă acești bărbați nu erau din altă parte a României decît din Iași și București, fiți așa de buni de permiteți și altora și mie să vorbesc și în fond și de urgență, căci, dacă sînt ieșean, sînt locuitor în București, și cineva totdeauna caută să fie mai popular acolo unde șeade decît unde a șezut. Și de aceea vă rog să fiți așa de buni și să primiți propunerea onor. domn Costaforu ca să am curagiul... *(Ilaritate.)* Să mă lăsați să fac probă de tot atîta curagiu cît și curagiul cunoscut al onor. meu coleg domnul Costaforu... *(Ilaritate.)*

Ion Brătianu *propune discutarea cu prioritate a problemei, înaintea votării definitive a bugetelor.*
P. Cernătescu *se împotrivește discutării ei de urgență.*

Domnilor, dacă cestiunea strămutării Curții de casațiune ar fi numai o cestiune locală a orașului Iași, poate că aș vota și eu contra urgenței și contra strămutării Curții de casațiune, pentru a se da ocaziune guvernului de a avea plăcuta misiune să îndeplinească doctrinele foarte liberale ale domnului Cernătescu ca să trămită acolo cîteva coloane de atac spre a reprima asemenea manifestări. Eu știu și cred că tocmai domnia-sa ca deputat de Craiova ar trebui să fie cu atît mai puțin pentru asemeni măsuri de represiune. Eu socotesc că este mai bine, mai drept și mai conform cu constituțiunea ca să se previe răul decît să se reprime.

Acum permiteți-mi să vă spui, domnilor, pentru urgență. Mai întîi declar că dezaprob cu totul și protestez în modul cel mai eclatant contra purtării junelui nostru coleg, domnul Rosnovanu, care a cerut un congediu de la Adunare pentru afaceri particulare și s-a dus la Iași ca să se constituie în șef de partidă [3]. Domnia-sa însă să mă ierte că nu are nici inteligența, nici științe corecte, nici meritele politice ca să-l primească cineva în țara românească ca șef de partidă...

D. N. Ceaur Aslan: Cer cuvîntul pentru o rectificare.

Domnul Aslan cunoaște mai bine atitudinea domnului Rosnovanu și poate să mă coreagă. Dară eu susțiu și zic că un deputat cînd cere congediu ca să se ducă a se face șef de partidă, ca să-și facă alt centru de acțiune decît aci în Adunare ; cînd se duce să zică oamenilor pe acolo : nu credeți, nu se va face nimic ! Ei bine, eu dezaprob această purtare chiar în interesul Iașului.

Așadară, vă declar mai întîi să nu socotiți că ceea ce m-a făcut pe mine sau pe ceilalți a subscri propunerea de urgență [4] este pe temeiul atitudinii domnului Rosnovanu în Iași, ci este un motiv tocmai ca să osîndim purtarea domniei-sale. Voim să se voteze acest project fără să ia parte domnul Rosnovanu, pentru că nu voiesc ca în urmă să se ducă acolo iar şi să zică : vedeţi, a trebuit să mă duc eu cu sute de petiţiuni şi numai aşa s-a dat Curtea de casaţiune.

Domnul Rosnovanu joacă acum un rol politic în Iaşi, pe care-l dezaprob. Dară rolul domniei-sale să-l lăsăm la o parte şi să cercetăm cestiunea din alt punct de vedere.

Onor. domn Costaforu a zis că doreşte să se amîne această sesiune, pentru că, dacă se va vota acum, se votează într-un chip nepotrivit, că nu mai rămîne timp să se voteze budgetele şi poate se va dizolva Adunarea, şi pentru aceea cere să se amîne pînă după votarea budgetelor. Ei, domnilor, credinţă pentru credinţă, bănuială pentru bănuială; sînt şi eu în drept a avea convicţiunea mea şi a crede că, odată budgetele votate, ministerul ar putea să vină, nu să dizolve Adunarea, ci să nu mai prelungească sesiunea, şi la 15 februariu să vină să ne zică : domnilor, vă mulţumim de votarea budgetelor, dară, astăzi termenul de trei luni al sesiunii terminîndu-se, celelalte lucrări rămîn pentru anul viitor.

Aşadară, vedeţi că şi această credinţă poate avea temeiul său şi aşa fiind să ne permiteţi şi nouă, cari în timp de trei luni fără vreo 12 zile n-am avut repaos de o zi măcar, ocupîndu-ne de interesele ţării întregi, să ne ocupăm azi şi de interesele unei părţi a ţării, de o cestiune care, după cum s-a arătat de mai mulţi deputaţi, nu este o cestiune cu totul locală, ci a devenit o boală peste Milcov. Cum? Nu ştiu şi nu este timpul a vă dovedi cum a devenit o boală aceasta şi cum azi întregi populaţiuni cred că strămutarea Curţii de casaţiune este un remediu eficace la suferinţele lor. Prin urmare, deşi medicii acestei boale zic că strămutarea aceasta este numai o mîngîiere, şi poate că sînt şi eu de ideea medicilor, totuşi cred că este bine să dăm această mîngîiere, ca să nu peardă bolnavul curagiul şi ca să poată trece criza; şi pe urmă medicii vor veni să dea mijloacele radicale de vindecare.

Domnilor, la 1864, cînd eram ministru, am fost contra strămutării Curţii de casaţiune, pentru că credeam că trebuie să se dea Iaşului alte compensaţiuni. Prin urmare, nu trebuie să vă miraţi dacă cer azi această strămutare, căci după cum ştiţi cu toţii pînă azi s-a promis multe dară nu s-a dat nimic Iaşului. Onor. meu amic domnul Costaforu îmi zice că sînt în discuţiunea fondului.

Apoi bine, dacă eu sînt în fond, oare domnul Boerescu n-a fost în fond cînd a zis că acela care e pentru strămutarea Curţii de casaţiune e contra Unirii? Domnul Costaforu n-a fost în fond cînd a comparat cererea noastră cu acea femeie care are prunci şi e gonită de lupii moldoveni şi le aruncă cîte un copil? Domnul Grădişteanu n-a fost în fond cînd a zis : nu faceţi concesiuni, căci mîne are să ceară ministerele, apoi reşedinţa Adunării etc. etc.? Apoi ce mai era de zis în fond decît aceasta? Eu, din contra, vă aduc oarecari date politice cari cer a se hotărî această cestiune cu o oră mai nainte şi-mi imputaţi că vorbesc în fond!

Domnilor, cea dintîi cestiune e că, îndată după venirea domnitorului în ţară, înălţimea-sa a făcut o călătorie în Moldova şi, pe lîngă proclamaţiunea dată în oraşul Iaşi, a ieşit în „Monitor'' şi mesagiul domnesc subscris de minister prin care arăta Adunării că nu a putut să primească votul Constituantei pentru nestrămutarea Curţii de casaţiune şi face un apel la Adunare, cu un nou project de lege, pentru a se rosti în favoarea strămutării. De atunci au trecut mai multe luni şi astăzi răuvoitorii esploatează neîndeplinirea promisiunii; astăzi cestiunea Curţii de casaţiune este pusă în dubiu nu de domnul Rosnovanu, ci e pusă în dubiu prin neîndeplinirea ei, prin opiniunea unanimă a secţiunilor pentru nestrămutarea Curţii de casaţiune. Aceasta ţine spiritele de peste Milcov în o mare agitaţiune, de care se poate folosi şi răuvoitorii şi aceia cari aleargă după popularitate. Ei bine, trebuie cu o oră mai nainte să se hotărască această cestiune.

Nu socotiţi, domnilor, că cestiunea aceasta se mai poate amîna; dumneavoastră trebuie să-i daţi preferinţă, precum aţi dat legii pentru venirea în ajutor celor lipsiţi de hrană [5]. Aţi fost apărătorii ordinei publice şi aţi făcut un act patriotic cînd aţi votat acea lege înaintea budgetelor; veţi face asemenea un act de legislatori prudenţi şi politici cînd veţi hotărî această cestiune, care e menită să liniştească spiritele, să mulţumească poporaţiunea, să întărească Unirea acolo unde sînt oameni cari se încearcă a o struncina.

Nu este Anibale la porţile Romei, dară e de datoria unei Camere legislative şi a unui guvern luminat să nu lase pe Anibale să vie la porţile Romei şi să ia măsuri de mai nainte să-i taie drumul. Aşadară, tot aşa trebuie să facem şi noi.

Principele Sturdza a zis că cestiunea aceasta trebuie să se hotărască astăzi de urgenţă, pentru că din nenorocire discuţiunea a devenit că aceia cari sînt contra urgenţei cu onorabile esceptiuni, aceia s-au rostit contra transferării Curţii de casaţiune, şi cine e contra urgenţei, cu onorabile esceptiuni, o repet, ne îndrituieşte pe noi a zice că sînt contra strămutării.

Alegaţiunea adusă de onor. domn Boerescu, că aceia cari sînt pentru strămutarea Curţii de casaţiune sînt contra Unirii...

D. B. Boerescu: Nu, nu n-am zis aşa.

Sînt cuvintele dumneavoastră reproduse de stenografi şi dacă nu se vor schimba veţi vedea că aşa aţi zis. Domnilor, cred că la cestiunea aceasta nu trebuie să punem în dubiu spiritul de unionism nici al celor ce vor fi pentru, nici a celor ce vor fi contra strămutării, şi iarăşi nu trebuie să atacăm opiniunile şi să calificăm modul de procedură...

D. B. Boerescu: Dumneata ai făcut aceasta.

N-am făcut eu...

D. B. Boerescu: Dumneata ai vorbit de cutare şi cutare interese...

Cînd am vorbit de avocaţi este pentru că s-a zis de unii că strămutarea Curţii de casaţiune la Iaşi e o cestiune, o afacere de clică, de avocăţei, şi am răspuns argument pentru argument...

O voce: *Domnu Panu a zis.*

Dară, fiindcă domnul Panu din nenorocire e mort, sînt silit a răspunde acelora cari i-au reprodus cuvintele, căci altfel ar fi lesne a combate pe cei vii luînd cuvintele celor morţi. *(Aplauze.)*

Aşadară, vă rog să fiţi încredinţaţi că eu nu pui în dubiu patriotismul şi spiritul unionist al nimănui; zic numai atît că, după împrejurările cari au venit prin întîrzierea îmbunătăţirilor reclamate de Moldova şi de oraşul Iaşi îndeosebi, reclamaţiunea care se face astăzi Adunării e bine să o luăm în consideraţiune, căci e o cestiune de dreptate ca cu o oră mai curînd să se voteze projectul acesta. Cînd va veni timpul să cercetăm cestiunea în fond, veţi vedea cum eu o înţeleg; veţi vedea că eu nu înţeleg să strămut temeliile Unirii.

După replicile lui N. Ceaur Aslan *şi* V. Boerescu.

Mă văd taxat din toate părţile de inconvenință parlamentară, şi mai cu osebire de domnul Aslan. Eu n-am vorbit nimic de domnul Rosnovanu decît după ce persoana domnului Rosnovanu s-a pus pe tapet, decît după ce domnul Brătianu a zis să vorbim româneşte. Eu am spus apoi : iată ce s-a făcut în Iaşi ; şi socotesc că am fost cu totul în dreptul meu de a caracteriza cele petrecute în Iaşi. Eu a trebuit să justific pentru ce cer urgenţa. Pentru mine, am zis, eu cer urgenţa pentru ca să se trateze această cestiune afară de presiunea ce s-ar putea face de miile de sub-semnături ce ar veni pe o petiţiune provocată de placardele domnului Rosnovanu din Iaşi. Cît pentru inconvenința parlamentară de care a vorbit domnul Aslan, domnia-lui a făcut-o, dară nu eu. Cine a zis că domnul Rosnovanu este în relaţiune cu domnul Aslan, pentru ca domnia-lui să-mi impute mie inconveninţe parlamentare? Apoi tocmai domnia-lui a comis asemeni inconveninţe şi-i voi arăta cum. Eu aflasem mai dinainte scopul pentru care voia să plece domnul Rosnovanu la Iaşi şi am spus aceasta domnului Jora ; domnul Jora mi-a răspuns că nu este adevărat aceasta, fiindcă domnul Rosnovanu se duce pentru afaceri de familie. Domnul Rosnovanu chiar a venit apoi la mine şi m-a rugat să susţin congediul ce cerea, zicîndu-mi că se duce pentru afaceri importante de familie ; eu atunci l-am întrebat că numai pentru aceasta se duce? Domnia-lui m-a încredinţat că într-adevăr numai pentru aceasta ; şi iată pentru ce eu am susţinut şi am votat congediul domnieisale atunci, căci altfel, de aş fi ştiut că domnia-lui se ducea pentru ca să facă ceea ce a făcut, nu i-aş fi dat congediu şi nu i-aş fi dat ocaziune să susţie o cauză care neapărat poate fi bine primită şi cercetată de noi — după cum a zis foarte bine domnul Cernătescu — cînd vine de la o populaţiune întreagă, iară nu cînd vine de la un om sau duoi. Aşadară, vedeţi că domnul Aslan, care trebuie să ştie mai bine decît mine pentru ce domnul Rosnovanu a plecat la Iaşi, ca unul ce trăieşte cu domnia-lui, zice că nu a ştiut, şi eu am ştiut mai bine decît domnia-lui. Vă rog, domnule Jora, să spuneţi daca eu nu v-am arătat că domnul Rosnovanu pleacă ca să facă ceea ce a făcut la Iaşi?

Nu am făcut dară nici o necuviinţă parlamentară rugîndu-vă să votaţi această cestiune de urgenţă şi dovadă e că, în ziua cînd domnul Rosnovanu se va întoarce în Adunare, îi voi zice şi în faţă : domnule Rosnovanu, domnia-ta eşti deputat şi ca deputat cercul acţiunei domniei-tale se mărgineşte numai aci în Cameră, iară nu şi afară din Cameră, căci daca îţi permiţi de a lucra afară din această Cameră guvernul are dreptul să pună mîna pe domnia-ta, să te trămiţă înaintea justiţiei cerîndu-te de la această Adunare. *(Aplauze.)*

Da, domnilor, vă încredinţez că voi zice aceasta în faţa domnului Rosnovanu. Prin urmare, nu am căutat să profit de absenţa domnului Rosnovanu de aci de a vorbi în contra domniei-lui ; şi cu atît mai mult că ştiam că domnul Aslan, care este aci, va fi apărătorul domnului Rosnovanu, după cum a şi fost.

Pentru cele zise de onorabilul domn Cernătescu, îi sînt recunoscător de rectificarea ce a făcut, fiindcă eram sigur că şi domnia-lui crede că în secolul al 19-lea în care trăim poporul nu se poate nicîodată împedica prin mijloace represive de la libera espresiune a dorinţelor sale, a nevoilor sale.

Cît pentru cele zise de domnul Boerescu, procesele-verbale sînt aci ca să dovedească că domnia-lui a căutat prin cuvintele domniei-sale să ne califice de apărători intereselor noastre particulare şi că tocmai aceia cari susţin strămutarea Curţii de casaţiune ar fi în contra Unirei. Acestea sînt zisele domniei-lui, le-am ascultat, le-am auzit şi le-am scris chiar. Şi aci voi spune că în materie de unire, daca toţi românii am făcut sacrificii, apoi noi ieşenii să-mi permită domnul Boerescu a-i spune că am făcut mai mult decît domnia-lui; şi aceste sacrificii stau de faţă, se pot dovedi prin împuţinarea averei fiecărui iaşean; fiecare poate să spuie cît a costat Unirea pe Iaşi. Şi acestea nu le spunem aci cu vreun scop, nu cerem vreo răsplătire pentru aceste sacrificii, pentru că răsplătirea noastră stă în facerea chiar a acestui act măreţ.

Cît pentru cestiunea de interese materiale ale noastre, vedeţi dară că eu nu am făcut decît a replica la cele zise.

Acum onorabilul domn Petre Grădişteanu a zis că transferarea acestei Curţi la Iaşi nu este decît o cestiune neînsemnată, o cestiune de advocăţei. Ei bine, astăzi chiar s-a dovedit că nu este aşa şi cred că însuşi guvernul şi onorabilul principe D. Ghica ştiu că cestiunea aceasta a Curţii de casaţiune, la 20 apriliu, nu era o cestiune de advocăţei, ci a fost o cestiune politică şi atît de politică încît a făcut pe principele D. Ghica să ceadă convincţiunea sa colegilor săi şi să subscrie acel jurnal. Aşadară, această cestiune nu este tocmai aşa de neînsemnată precum o crede domnul Grădişteanu.

După aceea, răspunzînd la argumentele domnilor advocaţi însemnaţi din Bucureşti, nu am voit să pun în suspiciune mobilul secret ce face pe domnii advocaţi de a nu dori transferarea Curţii de casaţiune la Iaşi, dară am zis că, daca acei ce cer transferarea Curţii de casaţiune la Iaşi sînt puşi în neplăcuta poziţiune de a discuta cestiunea din punctul de vedere al intereselor materiale ale unei coterie de advocăţei, atunci ar putea şi ei să întoarcă acelaşi argument acelora cari susţin păstrarea Curţii de casaţiune în Bucureşti.

Cît pentru cuvîntul de facere de treburi, asemenea treburi se pot constata, fiindcă nu pot fi ascunse, şi noi toţi cari am jucat şi jucăm un rol politic, şi într-această Cameră şi afară din Cameră, putem foarte bine să arătăm cari fac treburi şi cari nu, cari au făcut treburi şi cari n-au făcut.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32,
p. 224, col. 3—5; p. 225, col. 1—3.

NOTE

[1] Convenţia de la Paris recomandase crearea acestei instituţii ca element de coeziune între cele două ţări şi de păstrare în acelaşi timp a unităţii jurisprudenţei din fiecare principat. Legea de constituire s-a votat la 6 iulie 1860, fiind sancţionată la 12 ianuarie 1861 şi purtînd contrasemnăturile lui K. şi Manolache Costache Iepureanu. Textul ei s-a publicat în broşură, Bucureşti, 1861, 46 p. Curtea de casaţie s-a instalat la 15 martie 1862, avînd ca prim preşedinte pe Vasile Sturdza şi consilieri pe N. Suţu, C. Bosianu, An. Panu, A. I. Filipescu, Nicolae Creţulescu. Parchetul fusese destinat lui K., dar l-a refuzat ca să poată rămîne în Cameră. Postul a fost ocupat de Scarlat N. Ghica. Stabilirea Curţii de casaţie la Bucureşti a stîrnit aprige nemulţumiri la Iaşi; efigiile lui Panu şi K. au fost arse în piaţă. În Cameră reprezentanţii ieşenilor, prin persoana lui P. Casimir, au cerut mutarea la Iaşi. Cererea a fost respinsă cu 53 de voturi contra 35. În acea împrejurare K. se pronunţase pentru păstrarea instituţiei la Bucureşti. La 3 aprilie 1866 se produce mişcarea cu caracter separatist de la Iaşi (vezi supra p. 109) şi guver-

nul, pentru calmarea spiritelor, promite transferarea. La 29 iunie 1866, cînd se dezbătea constituția, deputații moldoveni, prin glasul lui Gh. Mîrzescu, cer din nou transferarea, fie și provizoriu, pînă la realizarea căilor ferate. Împotriva lui Mîrzescu s-au ridicat An. Panu, D. Ghica, N. Blaremberg, N. Ionescu. C. Boerescu a propus, drept compensație, să se acorde Iașilor o subvenție de un milion de lei. Ideea a întrunit adeziunea Camerei cu 65 de voturi contra 39. În semn de protest 10 deputați moldoveni au demisionat. În sfîrșit, în 1867 Adunarea a votat strămutarea Curții de casație la Iași cu 75 de voturi pentru și 52 împotrivă. Dar Senatul a respins această decizie la 30 martie 1867. Curtea de casație a funcționat la Iași numai în timpul primului război mondial, în condiții excepționale. Vezi lucrarea lui Andrei Rădulescu, *Din trecutul de 80 de ani al Curții de casație*, București, 1943, 63 p.

[2] Aluzie la Petre Grădișteanu și G. Costaforu.

[3] Aluzie la amestecul acestuia în mișcarea separatistă de la Iași din aprilie 1866 (vezi supra p. 109).

[4] Propunerea fusese făcută de A. Lahovari ș.a. K. nu figura printre semnatari. Era doar o subscriere de opinie.

[5] Vezi supra p. 188.

Intervenție pentru sprijinirea unor biserici din Ismail și Chilia, din care una este ctitorie a lui Vasile Lupu *

Preasînția-sa episcopul Dunărei de Jos a arătat[1] domnului ministru împrejurările cari cer ca aceste biserici să nu fie părăsite.

Sînt duoă biserici[2] în cetatea Ismail și această cetate este în depărtare de orașul Ismail la o distanță de mai multe ore.

Această cetate[3] înainte avea cazarme foarte mari și mai multe palate cari, cînd s-a retras guvernul rusesc, au fost spulberate prin puterea ierbei de pușcă și s-au lăsat numai bisericile; mi se pare duoă din aceste biserici au fost geamii turcești[4]. Aceste biserici au rămas cu totul părăsite și nu cred că dumneavoastră veți voi să se urmeze și în privința bisericilor părăsirea aceea care din nenorocire s-a urmat în privința cazarmelor și mai multor încăperi foarte frumoase, proprietăți ale statului, unde ședea generalul de infanterie și acel de marină, cari atunci erau palate frumoase și reprezentau milioane, și astăzi, în părăsirea în care au rămas, au devenit adevărate ruine. Au fost mai multe comisiuni numite în privința materialului și pînă astăzi, acele comisiuni nedînd nici un rezultat, se face că statul perde 10 pînă la 12 milioane. Biserica de la Chilia este asemenea un monument istoric foarte frumos, o biserică subterană din petre ce provin de la o biserică ariană din secolul XVII făcută de Vasilie Lupu[5]; și totdeauna guvernul rus a lăsat acolo pînă și dreptul de a se servi leturgia în limba română și acolo preoții se succed ca leviții din tată în fiu. Nu cred că dumneavoastră veți voi astăzi să ștergeți lefurile acelor preoți, cari de atîta timp servesc leturgia în biserica lui Vasilie vodă.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 226, col. 2—3.

* Ședința din 6 februarie 1867.

NOTE

[1] Petiția episcopului către ministru s-a citit în Adunare, după cum consemnează procesele-verbale; textul ei nu ne-a fost accesibil.

[2] K. se referă neîndoios la biserica Adormirea, clădită de Constantin Brîncoveanu şi refăcută în 1841 (vezi „Revista Societăţii de istorie şi arheologie bisericească", XI, 1919, p. 23—28), şi biserica Sf. Nicolae, clădită în secolul al XVII-lea, metoh al mănăstirii Trei Ierarhi (cf. I. Frăţiman, *Studiu contributiv la istoria mitropoliei Proilavia*, p. 287—290).

[3] Pentru cetatea Ismail vezi M. Popescu, *Cetăţile turceşti din prejurul principatelor române*, în „Buletinul Comisiunii monumentelor istorice", 1927, p. 78—81.

[4] Numai biserica Sf. Cruce e atestată a fi fost, pînă în 1810, geamie turcească, după care e redată cultului creştin („Revista Societăţii de istorie şi arheologie bisericească", X, 1918, p. 28—37).

[5] Biserica Sf. Nicolae, construită de Vasile Lupu în anii 1647—1648 (cf. „Zapiski odeskago", I, 1844, p. 292—300).

Intervenţie, în replică cu deputatul Voinov, împotriva desfiinţării capelei române de la Leipzig. Cere păstrarea subvenţiilor pentru schitul de maici de la Giurgeni şi sprijinirea bisericilor şi şcolilor din Dobrogea *

În privinţa schitului Giurgeni [1], este o cestiune de drept şi alta de fapt. Cestiunea de fapt, adică subvenţiunea, aparţine a se sprijini de deputaţii de Roman [2], cari cunosc mai bine localitatea, dară voiesc ca cu ocaziunea votului ce veţi da să nu se violeze legea din 1860 [3], care a fost înaintea mergătoare a secularizării monastirilor zise închinate şi care a desfiinţat un număr de schituri şi de monastiri. Între schiturile acelea este şi schitul Giurgeni; dispoziţiunea acelei legi era astfel ca monahele de la desfiinţatele schituri şi monastiri să aibă dreptul a merge să facă parte din comunităţile religioase de clasa întîia cari era Văraticul şi Agapia, unde li se garanta toate beneficiile legei, adică hrană, îmbrăcăminte şi salariu, iar acele cari nu vor voi a se bucura de aceste beneficii vor putea rămînea în chiliele lor de la desfiinţatele schituri, devenite biserice de mir. În privinţa desfiinţatului schit Giurgeni, s-a întîmplat o particularitate: acolo erau făcute mai multe chilii, nu cu averea schitului, ci cu propriele mijloace ale monahelor, şi legea a prevăzut acest caz, declarînd că acelea rămîn proprietate a lor, şi astfel la acest schit, fiind un număr de călugăriţe cari nu au voit a profita de beneficiile legii prin strămutare, a rămas în chiliile lor. Sub ministeriul domnului Panu şi Lascar Catargiu, stariţa acestui desfiinţat schit s-a înfăţişat la Cameră cu petiţiune, cerînd să se reînfiinţeze schitul. Camera nu a reînfiinţat schitul, însă a acordat o subvenţiune acelor monahe cari, rămînînd acolo şi fiind muritoare de foame, guvernul trebuia să le vină în ajutor.

Prin urmare, domniile-voastre, votînd astăzi această cifră pentru acele călugăriţe rămase la schitul Giurgeni, faceţi bine; însă să fie bine înţeles că schitul Giurgeni este desfiinţat prin lege, că prin urmare în acest schit nu se pot călugări noui călugăriţe, că subvenţiunea ce se dă se dă numai în privinţa monahelor rămase acolo pînă la finele vieţei lor şi rămîne ca guvernul să se încredinţeze în tot anul despre numărul monahelor, ca subvenţiunea să se dea numai monahelor aflate în desfiinţatul schit de la 1860. Nu am dară nimica de zis contra subvenţiunii, dară manţineţi legea, căci nu se poate prin un vot să se desfiinţeze o lege.

---

* Şedinţa din 6 februarie 1887.

Viu acum la a duoa cestiune. Domnilor, capela de la Lipsca[4] nu se poate desfiinţa. Onor. domn Voinov a făcut acest amendament în necunoştinţă de cauză. Capela de la Lipsca nu e ca să romanizeze pe germani, precum acea de la Paris[5] nu e ca să romanizeze pe francezi. Capela de la Lipsca şi cea de la Viena[6] sînt singurele biserice unde se aude serviciul divin în limba română, şi la capela de la Lipsca nu vin numai comercianţi cari merg acolo şi puţini studenţi, ci vin mai mult familii cari şed în Dresda, în Lipsca şi primpregiur, şi sînt şi de la Berlin; şi la cununii şi la înmormîntări, fiecare din acele familii e bucuroasă să găsească o biserică română care le aduce aminte nu numai biserica română, dară şi glasul dulce al ţărei româneşti, al patriei depărtate.

Vă rog dară să nu desfiinţaţi această capelă, căci desfiinţaţi un ce foarte iubit de toţi acei cari trăiesc în Lipsca şi în toată Germania, şi nu cu aceşti 12 mii lei cari se vor şterge din budget are să se îmbunătăţească budgetul. În cît, pentru amendamentul domnului Brătianu[7], îl susţin din toate puterile mele, pentru că, fără a face propagandă politică, trebuie ca România, ţară independentă, să ajute dezvoltarea limbei române pretutindeni unde sînt români. Sînt pentru acest ajutor, mai ales pentru bisericele de-a lungul Dunării şi mai cu seamă din Dobrogea, cari e ţară română. Gurele Dunării sînt ale României şi, deşi astăzi sînt ale unei ţări streine, dară a fost momente cînd a fost române şi a fost chiar o epocă nouă unde iară a redevenit pentru un timp ţară românească, a fost momentul subscrierii Tratatului de Paris, şi daca atunci guvernul ar fi fost mai tare sînt sigur că nu le-am fi pierdut şi sînt sicur că pe fiitor gurele Dunării vor fi ale României. *(Aplauze.)* De aceea trebuie să susţinem acolo şcoli şi biserice române.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32,
p. 227, col. 4—5.

NOTE

[1] Existau două schituri Giurgeni, amîndouă metoace ale episcopiei de Roman. Unul, cu hramul Tăierea capului sf. Ioan, clădit în 1738, în judeţul Neamţ. Celălalt, anterior anului 1809, cu hramul Naşterea Maicii Domnului, în judeţul Vaslui. Vezi şi volumul precedent, o petiţie adresată de maicile de la schitul Giurgeni Adunării deputaţilor la 21 martie 1861. La 12 aprilie acelaşi an K. depune un amendament pentru desfiinţarea acestui lăcaş. Adunarea a votat menţinerea subvenţiilor.

[2] I. Agarici arătase că „după legea votată în Moldova" toate schiturile mici erau desfiinţate, prin urmare Giurgenii, intrînd în această categorie, nu mai puteau beneficia de subvenţia de 12 600 de lei.

[3] Legea din 1860, creaţie a lui K., a fost promulgată la 9 august 1860. Se desfiinţau 2 mănăstiri şi 28 de schituri („Monitor oficial Moldova", 1860, II, nr. 251, p. 905); raportul lui K. către domn în acest sens, *ibidem*, nr. 47, p. 187.

[4] N. Voinov depusese un amendament privind suprimarea subvenţiei de 12 000 de lei pentru capela de la Lipsca şi trecerea lor în bugetul şcolilor şi bisericilor subvenţionate de statul român în Macedonia.

La Lipsca exista o capelă grecească unde din 1852 începe să slujească, în limba română, Ghenadie Ţeposu (mai apoi episcop Ghenadie Argeşiu). În 1857 comunitatea română cere ca biserica să se numească ortodoxă şi nu grecească, ceea ce a dus la un conflict violent soldat cu izgonirea românilor; un an mai tîrziu aceştia, avîndu-l în frunte pe negustorul Hagi Tudorache, şi ridică o capelă proprie, care durează pînă în 1881 (vezi amănunte la Veniamin Pocitan

Ploeşteanu, *Capela românească din Lipsca*, în „Biserica ortodoxă română", 1927, iulie-august, p. 414–419, 456–467). Amendamentul lui N. Voinov a fost respins.

[5] Capela ortodoxă română din Paris a fost înfiinţată de arhimandritul Iosafat Snagoveanu, exilatul paşoptist, în 1853, într-o casă particulară de pe rue Racine 22. În 1885 s-a instalat într-un lăcaş propriu pe rue Jean de Beauvais (cf. Veniamin Pocitan Ploeşteanu, *Biserica ortodoxă română din Paris*, Bucureşti, 1941, 160 p.).

[6] La Viena existau bisericile Sf. Treime şi Sf. Gheorghe, care beneficiau de privilegii date de împăratul Iosif al II-lea. Pînă în 1864 conducerea s-a aflat exclusiv în mîna grecilor; atunci s-a elaborat un regulament privind accesul credincioşilor ortodocşi, care i-a pus pe greci în minoritate. După discuţii aprinse regulamentul a fost modificat, în 1901 revenindu-se la vechea stare de lucruri. Capela exclusiv românească s-a inaugurat abia în 1907. Vezi broşurile V. P. Ploeşteanu, *Capela românească din Viena*, Bucureşti, 1929, 23 p., şi Ion Nistor, *Bisericile şi şcoala greco-română din Viena*, Bucureşti, 1932, 40 p.

[7] „Să se adauge la buget lei 12 000 pentru susţinerea bisericilor din părţile Turciei locuite de români". Alături de Ion Brătianu au mai subscris A. Haret, C. A. Rosetti, T. Giuvara, N. Costandache.

Explică amendamentul ce a propus de suprimare a sumei de 400 000 de lei din buget, afectată pentru mile distribuite în Bucureşti *

Din început m-am rostit contra amendamentului domnului Apostoleanu [1], pentru că ştiam foarte bine că acel amendament are să dea loc la o discuţiune de teorie şi, fiindcă s-a făcut aşa, viu şi eu cu un amendament şi declar de mai nainte că el e destinat a pune cestiunea pe tărîm legal.

Iată acel amendament:

„Cifra de 400 000 lei din 800 mii lei afectaţi în budget pentru mile şi otărîte pentru săracii din comuna Bucureşti se vor şterge din budget, aşa precum după legea comunală comuna Bucureşti este datoare a se îngriji de săracii săi, şi consiliul comunal a refuzat această cifră, chiar la subvenţiune". *(Aplauze.)*

D. G. Apostoleanu: Ieri mi s-a luat cuvîntul şi văd că acum domnul Kogălniceanu, sub forma de amendament, uzează de acelaşi drept care mie mi s-a refuzat...

D. preşedinte: Ieri a fost cestiunea despre urgenţă şi domnia-ta vineai a propune un subamendament care n-avea nicicum loc atunci.

Amendamentul meu, domnilor, e făcut în privinţa declaraţiunii domnului ministru de culte cum că a dat, conform cu legea comunală, suma de 400 000 lei consiliului comunei Bucureşti ca subvenţiune pentru săracii comunei, sumă pe care şi eu, ca şi domnul D. Ghica, nu voiesc să o micşorez. Domnul Grigorie Lahovari a spus, şi eu m-am mirat, că comuna Bucureşti n-a primit nici acei 400 000 lei, i-a refuzat zicînd că ea are cifra pentru săracii ei. Şi atunci, dacă am văzut aşa, am zis: dacă comuna Bucureşti nu primeşte aceşti bani şi se însărcinează cu săracii săi, în asemenea caz nu trebuie să-i mai dăm aceşti 400 000 lei. Iată pentru ce am propus amendamentul; însă în urma acestui amendament a venit un altul al domnului Rosetti [2], care e contrariu cu declaraţiunea domnului primar de Bucureşti sau, mai bine, esplica declaraţiunea primarului cum şi cele zise de domnul Lahovari, pentru că comuna n-a refuzat banii, ci dosarele trimise de domnul ministru. Şi, în ziua cînd se va da comunei această sumă de 400 000 lei, comuna sînt sigur că o va primi, căci nu crez că comuna Bucureşti e aşa de bogată încît să refuze o sumă aşa de considerabilă pentru pauperism. Aşadară, declar că mă unesc cu amendamentul domnului Rosetti.

---

* Şedinţa din 6 februarie 1867.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 229, col. 2.

NOTE

[1] Apostoleanu ceruse să se stabilească principiul ca nici o pensie pentru săraci să nu depăşească 60—100 lei.

[2] „Fondul destinat pentru ajutoare se va da de către minister la municipalităţi spre a se regula şi face împărţirea de către comună".

Ambele amendamente au fost respinse. Adunarea a votat proiectul guvernului, prin care suma de 400 000 de lei urma să fie distribuită de domnitor.

Discurs asupra învăţămîntului la sate *

Din cîtă discuţiune [1] a urmat pînă acum m-am convins că toate părţile onorabilei Adunări tind la un singur şi mîntuitor scop: acela adică de a avea o instrucţiune primarie îndestulătoare, proprie de a face ca lumina să succeadă întunericului; şi din început constat că din nenorocire nu avem acea instrucţiune primară cum ar trebui să fie mai ales astăzi, cînd toţi locuitorii noştri au devenit cetăţeni.

Acestea zise, vin a spune că arătarea faptelor făcută de domnul G. Ghica, adică cum s-a organizat şcoalele în Ţara Românească, este esactă şi, după opiniunea mea, dacă s-ar fi urmat înainte cu acea sistemă adoptată de fericitul întru pomenire domnul Alexandru Ghica [2], socotesc că instrucţiunea noastră rurală s-ar fi perfecţionat; din nenorocire însă acea sistemă s-a abandonat de legislaţiunea nouă. Aicea difer în opiniune cu onor. domnul G. Ghica [3]. Nu s-a întins acea dare pentru şcoale ca şi în Moldova. Eu, împreună cu principele domn Ghica, am făcut parte din acea comisiune care a unificat dările în 1862, sub ministerul Barbu Catargiu. Atunci s-a calculat cît se plătea sub diferite numiri în o provincie şi cît în alta, şi s-a unificat, s-a hotărît sub un singur titlu de dare personală, care s-a suit la 36 lei; s-a pus pe urmă o dare de poduri şi şosele de 12 lei; iară cît pentru darea pentru şcoale, s-a şters şi-mi pare foarte rău că s-a şters, căci, dacă s-ar fi păstrat în memoria fiecărui sătean că plăteşte pentru şcoală o dare, ar fi ştiut că are dreptul de a avea şcoale şi datoria de a trămite pe copii la şcoale. S-a şters darea aceasta şi cu ocaziunea projectului pentru legea comunală s-a stipulat că fiecare comună e datoare să aibă şcoala sa şi prin urmare să aibă şi dreptul de a-şi alege învăţătorii de sate, aşa era în legea veche şi era un pas făcut spre adevărata descentralizare, căci negreşit o comună îşi cunoaşte şi alege mai bine pe profesorul său decît să-l primească trămis gata din Bucureşti. Din nenorocire, atuncea în Adunare s -a înfăţişat o propunere ca statul, care a luat toate bunurile monastireşti cari mai ales erau destinate învăţămîntului public, să fie dator a se îngriji şi de instrucţiunea publică primară. A urmat discuţiune mare, după care apoi în legea comunală s-a zis că comunele sînt datoare să se ocupe de şcoalele primare [4], conform cu legea instrucţiunei publice, şi s-a lăsat a se înţelege că statul să dea profesorul şi comuna să dea localul şi cele trebuitoare, întocmai ca şi la comunele urbane. A venit dară legea instrucţiunei publice care a pus asupra statului îndatorirea de a plăti personalul învăţămîntului şcolar sătesc [5], o sarcină în adevăr grea, dară corespunzătoare cu bunurile ce el a luat. Iată dară ce este astăzi : statul e dator să plătească personalul şcolar din sate precum e dator şi în oraş, şi satele astăzi nu mai sînt datoare să plătească pe învăţător şi nu mai au dreptul de a-l alege. Aicea dară difer de domnul G. Ghica.

---

* Şedinţa din 7 februarie 1867.

Viu acuma la a duoa parte, avem sau nu învăţători primari? Nu-i avem din nenorocire, fiindcă sistema care era înainte după legea domnului Alexandru Ghica, ca învăţătorii de sate în timpul vacanţiei să vină la şcoalele de judeţe ca să înveţe şi ei, a căzut cu aplicarea nouei legi; mi-a fost mie dat a vedea cel din urmă spectacolul unui asemenea personal învăţînd în timpul vacanţei la şcoala din Rîmnicul Vîlcei; acolo am văzut 200 tineri ţărani trăind ţărăneşte şi învăţînd de la institutorul de oraş din Rîmnicu Vîlcea ceea ce apoi se duceau şi învăţau şi ei pe urmă pe copii în sate. Profesorilor ţărani nu le era ruşine a fi ţărani şi a trăi ca ţăranii; ei nu se deosebeau de ceilalţi decît prin cultură, altfel traiul lor era ţărănesc.

Astăzi, domnilor, personalul acela în mare parte, şi mai ales peste Milcov, nu mai e acelaşi care esista atunci; astăzi se trămit de prin oraşe învăţători. Cine-i trămite? Cu ce mijloace? De unde-i găseşte? Domnul Mîrzescu a spus, şi este adevărat, că în toată România nu avem decît un singur aşezămînt care să fie în stare a forma învăţători săteşti: este aşezămîntul Vasile Lupu sau monastirea Trei Ierarhi din Iaşi [6].

Dară acest institut nu este cu putinţă să îndestuleze numărul cel mare al institutorilor ce-l dorim noi astăzi, fiindcă azi instrucţiunea publică este obligatoare şi statul s-a îmbrăcat cu îndatorirea de a întinde această instrucţiune, căci şi în constituţiune se zice că instrucţiunea primară va fi publică şi obligătoare.

Aşadară, domnul ministru, în ardoarea sa de a întemeia şcoale, şi nu după cum ele era după legea lui Alexandru Ghica, de a lua săteni cari se mulţumeau cu o leafă mică, ci de a forma şcoale mai perfecte, domnul ministru [7] a făcut pentru aceasta apel la toată tinerimea şi cu toată buna-voinţă a domniei-sale însuşi ne-a spus că nu a găsit numărul acela de institutori corespunzător la numărul de 300 şcoale model pe cari trebuie să le înfiinţeze; nu l-a găsit, întîi pentru că lipseşte instituţiunea care singură i-ar fi putut forma şi al duoilea pentru că cu greu se poate forma un institut ca Vasile Lupu din Iaşi.

Apoi s-a făcut apel la mijloacele acelea cari se cîştigă prin alte şcoale, cari au o menire cu totul alta decît de a forma învăţători săteşti cum îi voieşte naţiunea, adică învăţători nu numai pe bancă, dară învăţători cari să fie mentorii, moralizatorii sătenilor, cari să fie deprinşi cu viaţa rustică. Domnul ministru ne-a spus că, cu tot apelul ce a făcut, de-abia a putut găsi 150—200, şi pe aceştia cum i-a găsit? I-a găsit în adevăr buni în privinţa cunoştinţei chipului de a preda instrucţiunea; dară oare găsitu-i-a buni şi în privinţa moralităţei, a moravurilor rustice cari trebuie să aibă? Mă tem că mulţi vor răspunde într-un chip rău la această întrebare.

D. G. Mîrzescu: Eu cel întîi.

Aşadară, ar trebui să ne întoarcem la sistema vechea, la sistema lui Alexandru Ghica vodă, şi să îndatorăm pe comune ca ele să-şi plătească învăţătorii, ca tot ele să şi-i aleagă. Cu aceşti învăţători, vom avea în adevăr şcoale rurale în realitate, iară nu numai pe hîrtie, nu numai etichete cum a zis foarte bine domnu C. Grădişteanu, şi întru duoă bănci o tablă, cretă şi nici învăţător, nici şcolari. Cu acei învăţători ai sistemei celei vechi, vom avea şcoale; ei să meargă la capitala judeţului, unde vor găsi acele şcoale cari nu sînt înfiinţate, dară care trebuie să se înfiinţeze, acele şcoale normale, unde cu o mică cheltuială de întreţinere să poată petrece duoă, trei luni, ca să poată învăţa ceva. Dacă aceasta n-o putem face, într-un asemenea caz să înfiinţăm şcoalele normale, acele pe cari le cere legislatorul.

O voce: Esistă.

Nu esistă, căci n-au fonduri.

O voce: E lege.

Se zice că e lege, dară ce zice legea: zice să se înfiinţeze şcoalele normale, adică să se ia cea mai bună şcoală din judeţ şi să se transforme în şcoală normală; cu aceasta nu va să zică că şcoalele normale esistă, pentru că la acea şcoală normală trebuie să adăogaţi un profesor pentru pedagogie sau să se dea un spor din leafă aceluia dintre profesori cari va preda şi pedagogia.

Aşadară, la o asemenea şcoală care e să se înfiinţeze, trebuie să se facă o cheltuială. Nu numai atît, trebuie să aducem de prin sate pe toţi învăţătorii şi să-i îndatorim a urma cursul şcoalei normale; aceştia e cu neputinţă să poată veni şi stărui la reşedinţă, dacă nu li se vor da un mic adjutor ca să se susţie.

Viu acum la cestiunea dacă dumneavoastră voiţi să aveţi un milion 900 000 lei pentru a fonda şcoalele aşa cum înţelege domnul ministru, iară nu cum înţelege domnul Ionescu. Domnul Ionescu crede că domnul ministru a înţeles prin şcoale normale acele 200 şcoale numite şcoale model.

Trebuie ca, chiar votînd acest milion, să votăm o cifră ca să se facă în judeţe cîte o şcoală normală; să prefacem una din şcoalele cele mai bune din judeţ în şcoala normală; mai trebuie să dăm altă cifră pentru a se susţinea acei oameni de ţară cari vin în oraş să înveţe, ca la rîndul lor să poată şi ei a fi învăţători prin sate. Dacă însă nu avem mijloace pentru aceasta, iată care e opiniunea mea. Să zicem domnului ministru: fii aşa de bun, domnule ministru, a te mărgini în cifra cerută de domnia-ta, 1 500 000 lei, şi înfiinţează şcoale cum vei crede domnia-ta, iară cifra de 400 000 lei care se dă mai mult de comisiune întrebuinţeaz-o să faci acele şcoale normale pe cari le cere legea actuală.

O voce: Sînt.

Nu sînt; legea zice aşa: se va alege din fiecare reşedinţă de judeţe şcoala cea mai bună care există şi se va transforma în şcoală normală; aşa e, dară profesorului aceluia, căruia îi veţi pune însărcinarea a face curs de pedagogie, trebuie să-i mai daţi ceva. Pe lîngă aceasta trebuie să mai daţi ceva şi oamenilor cari vor veni la oraş să înveţe. Numai cu modul acesta vom putea ajunge a dobîndi învăţători primari cum se cuvine. Eu respectez severitatea privigherei ce era în timpul domniei lui Alexandru vodă Ghica, căci această priveghere severă a dat în acel timp rezultate aşa de frumoase şi m-a făcut pe mine să văz, fiind pe atunci la Giurgiu, că, din 100 oameni ce sta la port şi descărcau grîu, 50 să-mi răspunză că ştiu carte şi, pe cînd unii încărcau şi alţii descărcau, cea mai mare parte dintr-înşii să aibă condeiul şi hîrtia în mînă spre a face socoteala. Am văzut aceasta, domnilor, şi toţi aceşti oameni ştiau carte din şcoalele înfiinţate de domnul Ghica.

Prin urmare vă rog să binevoiţi ca sau să sustrageţi 400 000 lei din suma de un milion nouă sute destinată prin budget pentru susţinerea şcoalelor săteşti şi pentru înfiinţarea acelor şcoale model, sau să daţi o deosebită sumă de 400 000 lei numai pentru şcoalele normale, şcoalele model. Eu unul aş preferi să se despartă această sumă, să rămîie pentru şcoalele rurale cifra de 1 500 000 lei şi să se dea apoi deosebit suma de 400 000 lei pentru înfiinţarea de şcoale pentru învăţători şi pentru ca să se poată da o mică subvenţiune tinerilor din sate ce ar voi să vie în oraşe să urmeze cursul în acele şcoli pentru a deveni învăţători buni. Şi atunci vom avea nu numai şcoale, ci şi şcolari, căci în aceste şcoli, prin modul ce am onoare de a propune, vom avea şcolari, şi şcolari cari au să devie învăţători pentru şcoalele săteşti; şi astfel să ajungem a avea în realitate şcoale rurale [3].

„Monitor", 1867, nr. 34, p. 238, col. 1—3.

NOTE

---

[1] Se discuta bugetul Ministerului Instrucţiunii Publice.

[2] Odată cu aplicarea Regulamentului organic în Ţara Românească s-a introdus metoda lancasteriană, deosebit de economicoasă, căci permitea unui profesor să lucreze concomitent cu un număr mare de copii. Eforia şcolilor naţionale, înfiinţată în 1830, îşi propusese ca pînă în 1831 să deschidă şcoli publice cu limba de predare română în toate capitalele de judeţ. Încercarea a eşuat parţial. În noiembrie 1831 Petrache Poenaru, discipol al lui Gheorghe Lazăr, organizează, la Şcoala centrală din Bucureşti, primul curs „normal" pentru pregătirea învăţătorilor. În 1834 s-au creat comitete de inspecţie în fiecare reşedinţă judeţeană, iar în 1838 apar, la scară naţională, şcolile săteşti. După V. A. Urechia ele erau, chiar de la înfiinţare, frecventate de 32 521 de elevi (*Şcoalele săteşti în România. Istoricul lor de la 1830—1864. Cu anesarea tuturor documintelor relative la cestiune*, Bucureşti, 1868, p. 28). Anul următor numărul şcolarilor se ridică la 49 995 (cf. I. C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic. 1834—1848*, Bucureşti, 1915, p. 232. Tot la el vezi o imagine succintă a învăţămîntului în epoca regulamentară, capitolul *Învăţătura publică. Ţara Românească*, p. 223—238, şi *Învăţămîntul şi spiritul public. Moldova*, p. 598—634). Şcolile rurale din Ţara Românească au fost închise în 1848, momentul înregistrîndu-se şi în creaţia orală: „Bibescul cu nasul mare a-nchis şcoalele rurale" (C. D. Aricescu, *op. cit.*). Pentru istoria învăţămîntului în această perioadă, în afara lucrării stufoase a lui V. A. Urechia, mai poate fi consultat articolul lui G. D. Iscru, *Date şi consideraţii privind învăţămîntul la sate în Ţara Românească pînă în 1838 (respectiv 1851)*, în „Revista arhivelor", L, vol. XXXV, 1973, nr. 4, 597—607.

[3] G. Ghica observase că în momentul cînd au fost înfiinţate şcolile rurale sătenii au fost îndatoraţi să plătească doi lei de familie pentru salarizarea învăţătorilor.

[4] Legea comunală, articolul 14, prevedea : „Fiecare comună va fi datoare a avea una sau mai multe şcoli de băeţi şi de fete conform dispoziţiunilor legii de instrucţiune publică" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 878).

[5] Articolul 42 din legea instrucţiunii publice din 25 septembrie 1864 : „Instrucţiunea obligatoare este în sarcina statului întru tot ce priveşte : personalul învăţător, administrator şi domestic" *(ibidem*, p. 1799.)

[6] Şcoala preparandială de la Trei Ierarhi s-a înfiinţat în 1850 de Grigore Ghica. Amintim că la 19 septembrie 1860 K. adresa domnitorului Cuza un raport privind necesitatea înfiinţării a patru şcoli pentru învăţători („Monitor oficial, Moldova", 1860, II, nr. 2, p. 5—6).

[7] Ion Strat.

[8] K. este autorul decretului lege pentru organizarea instrucţiunii publice din 25 noiembrie 1864 (publicat în broşură, Bucureşti, 1865, 66 p.). Vezi şi un proiect de regulament al învăţămîntului (fragment) în Arhiva Kogălniceanu, XXII, Acte, 1899.

Precizări în legătură cu desfăşurarea alegerilor în judeţul Ismail *

Sprijin şi eu opiniunea onorabilului domn Vericeanu [1].

Domnilor, legea nu prevede cazul de nulitate pus de onor. comisiune înainte şi neprevăzînd acest caz nu putem noi să sfărîmăm o alegere subt acest motiv. Cînd vom veni să îndreptăm legea electorală, vom prevede şi cazul acesta, precum a fost prevăzut şi prin legea de mai nainte, în care se zicea că, dacă jumătatea alegătorilor nu se întruneşte în ziua convocărei, atunci trebuie să se fixeze o altă zi ; legea electorală actuală nu prevede cazul acesta şi tocmai pentru că nu-l prevede va să zică că a osîndit de mai naintea interpretarea ce-i dă astăzi onorabila comisiune.

Judeţul Ismail, domnilor, după cum am avut onoare să vă spun şi altă dată, se compune numai din oraşele Ismail şi din alte trei orăşele mai mici, cari sînt : Reni, Tusla, Chilia, şi satul Vîlcovu, situate în depărtare foarte mare unul de altul, şi mai ales Reni de multe ori luni întregi este cu neputinţă de a comunica cu celelalte orăşele. Prin urmare, iată una din consideraţiunile cari au putut să împedice pe delegaţii de la aceste orăşele ca să se adune. Afară de aceasta, domnilor, 5 delegaţi reprezintă 250 de alegători, 5 delegaţi formează colegiuri şi nu sînt de opiniunea domnului Vericeanu cînd zice că unul ar putea să aleagă : unul nu e trinitate, unul nu poate să formeze majoritate, nu poate forma colegiu, şi prin urmare unul nu poate să aleagă, căci nu poate să formeze nici preşedinte, nici secretari, nici alegători ; dară 5 formează un colegiu unde poate prea bine să fie o majoritate şi o minoritate. Am văzut în alte Camere, şi mi se pare chiar acum la Senat, primindu-se senatori şi deputaţi cu duoă voturi venite dintr-un colegiu care număra peste 50 proprietari mari. Aceşti duoi votanţi au votat fiecare pentru un candidat deosebit şi fiindcă nu se putea forma majoritate s-a urmat o balotaţie necontenit în timp de duoă ore şi, în fine, obosiţi de balotare, s-au unit şi au trămis la Senat un senator, şi acest senator, care e un om onorabil, reprezintă un judeţ întreg. Ei bine, precum acel onorabil senator reprezintă un judeţ întreg în Camera de sus, pînă ce vom revizui legea electorală, binevoiţi a permite şi alesului celor 5 delegaţi să reprezinte colegiul al IV din județul Ismail. Și dacă acei alegători cari nu s-au folosit de dreptul ce le acordă legea nu se vor mulțumi de alesul lor, ceea ce nu cred, cu atît mai rău pentru dînșii că nu s-au adunat.

---

* Şedinţa din 9 februarie 1867.

Vă rog să credeți că nu fac aci o cestiune de persoană, ci mă preocup numai de alegerea făcută [2], pe care o primesc cu bucurie; decît zic că atît mai rău pentru aceia cari nu s-au folosit de dreptul ce le dă legea, poate din rea-voință sau din neputință.

Alegerea însă e bună, fiindcă nici un articol special din legea electorală nu strică asemenea alegere.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 35, p. 249, col. 1.

NOTE

[1] Al. Vericeanu afirmase că nu împărtășește punctul de vedere al comisiei de validare „de a considera ca vacant un colegiu pentru că nu s-a întrunit un număr mai mare decît cinci delegați".

[2] Cel ales era Gh. Vernescu.

Discurs asupra salarizării profesorilor de gimnaziu *

Domnilor deputați, un vot dat de onor. majoritate este obligator pentru minoritate; prin urmare nu am decît a mă închina înaintea votului dat în ședința de ieri și care a redus într-un chip simțitor salariile profesorilor de la gimnaziile și liceele din București și Iași. Nu pot dară în privința aceasta zice nimic, decît, întru cît se atinge de salariile profesorilor de la celelalte gimnazii din țară, cîmpul meu este deschis.

Domnilor, salariile profesorilor de dincoa de Milcov erau mai mari decît ale profesorilor din gimnaziile de dincolo de Milcov. După ce s-a făcut Unirea desăvîrșită, cu toată stăruința răposatului prim-ministru Barbu Catargiu de a face ca și profesorii de dincolo de Milcov să se bucure de beneficiul salariilor ce aveau profesorii de dincoa de Milcov, s-au manținut aceleași cifre pentru anul 1862. În anul 1863 s-au unificat acele salarii și s-au unificat nu sporindu-se într-un chip simțitor salariile profesorilor de la gimnaziile din Moldova, ci scăzîndu-se într-un chip simțitor salariile profesorilor de dincoa de Milcov.

Această scădere s-a făcut apoi și în anul 1865; s-a făcut apoi într-un chip mai simțitor în anul 1866, și pentru anul 1867 mai facem o scădere tot atît de progresivă, încît, dacă vom căuta bine ce salarii aveau profesorii de gimnazii pe anul 1862 și le vom compara cu cele ce se dau pe 1867, vom vedea că la mai mulți reducțiunile s-au făcut sută la sută.

Regretez că s-a făcut o asemenea reducțiune mare și aș regreta-o dacă s-ar face mai ales în privința profesorilor gimnaziilor din țară. Onor. domn Ionescu v-a spus, și cu drept cuvînt, cum că acele reducțiuni pentru profesorii județeni ar fi cu mult mai lovitoare [decît] pentru profesorii din Iași și București, căci atît în Iași, cît și în București profesorii mai pot găsi şi alte ocupaţiuni cari să le permită în orele lor de repaos de a mai spori cu ceva veniturile trebuitoare pentru dînşii şi familiile lor. Nu este tot aşa la Craiova, la Botoşani, la Bîrlad, la Ploieşti. Aci o reducţiune atît de simţitoare făcută în salariile acestor profesori este de a-i pune în necesitate a se retrage din învăţămîntul scolatic; căci nu trebuie să ne facem iluziuni în această privinţă, fiindcă oamenii cari sînt profesori în deosebitele gimnazii mai toţi posed nişte cunoştinţe cari se preţuiesc mult mai mult în alte servicii ale administraţiunei publice şi cari asemenea se plătesc mai bine şi negreşit că ei în asemenea caz vor îmbrăţişa o altă carieră, spre marea pagubă a învăţămîntului public.

---

* Ședința din 9 februarie 1867.

Domnul Ionescu v-a zis cu drept cuvînt că gimnaziilor şi profesorilor lor datorim instrucţiunea publică, ceea ce este şi ceea ce, pot zice, va fi. Vom avea gimnazii bune? Vom avea şi studenţi pentru facultăţi, şi învăţători buni pentru învăţămîntul normal din oraşe şi sate, şi în fine vom avea şi funcţionari buni în toate ramurile administraţiunei publice.

Vă rog, dară, fiţi aşa de buni, nu primiţi cifrele cari sînt propuse în budget. Vă fac această rugăminte în interesul instrucţiunei publice, vă fac această mijlocire, domnilor, şi în interesul consolidărei regimului actual. Nu este trebuinţă ca cineva să fie un mare bărbat de stat ca să înţeleagă cum că mai ales clasele cu influenţă, clasele inteliginte, trebuie să fie dobîndite cu inima şi cu sprijinul lor material şi moral spre apărarea regimului care s-a fondat prin noua constituţiune.

Domnilor, în privinţa actelor trecute, în privinţa datelor trecute, poate să fie diverginţe de opiniuni, însă nu socotesc că în această Cameră poate să fie un singur deputat care să nu primească constituţiunea ca tărîmul legal, ca statul legal, care să nu primească tronul care s-a fundat ca ancora de mîntuire pentru România. *(Aplauze.)*

Fac dară apel la patriotismul dumneavoastră şi la prudinţa dumneavoastră politică şi credeţi-mă că fac act de bun cetăţean cînd vă cer respectul drepturilor cîştigate.

Domnul N. Ionescu v-a spus, şi cu drept cuvînt, că, înaintea Unirei, şi în Ţara Românească şi în Moldova esistau legiuiri în privinţa instrucţiunei publice cari garantau după un număr de ani profesorilor salarii îndoite sau sporiri cu a treia parte. Aceste salarii constituie nişte drepturi dobîndite şi trebuie respectate tot atît cît şi drepturile pensionarilor; şi pe unele şi pe altele, le respectă legea şi nu socotesc că în această privire onor. Adunare va avea duoă măsuri; călcîndu-se regulile dreptăţii de o parte, se vor călca şi de cealaltă parte.

Domnilor, nu fac parte din profesorat; n-am nici o raţiune particulară de a apăra salariile profesorilor actuali; apăr numai instrucţiunea publică şi totodată viu a apăra şi un fapt care onorează pe profesoratul din România. În ziua cînd s-a văzut budgetul domnului ministru, profesorii şi învăţătorii din toate părţile s-au socotit, nu ştiu pînă la ce grad, ameninţaţi de poziţiunea ce li se făcea prin reducţiune. Ce au făcut ei? N-au venit, domnilor, să zică că ei ar fi indiferinţi la necesitatea în care ne aflăm de a face economii, din contra, ei au venit prin sute de petiţiuni, prin sute de adrese, prin sute de depeşe, a zice : primim cu bucurie să se facă reducţiuni din salariile noastre; să se respecte însă şcoalele şi să se respecte catedrele esistente şi la urmă dacă nu vor fi mijloace, făcîndu-se reducţiuni, noi le primim cu mulţumire...

Voci: Reţineri, nu reducţiuni.

Da, reţineri, reţineri drepte şi echitabile pentru toţi, şi pe temeiul acestor cereri cari onorează pe profesoratul nostru comisiunea dumneavoastră, prin raportatorul său, vine şi vă cere să respectaţi drepturile cîştigate, salariile esistente, şi apoi printr-o reţinere generală să se acopere acel deficit. Aceste vorbe nu sînt ale comisiunei, sînt însuşi glasul profesoratului.

Prin urmare, domnilor, vă rog să binevoiţi a respecta drepturile cîştigate, a păstra salariile din anul trecut, cari nu sînt decît o espresiune, decît un rezultat al unor reducţiuni ce treptat s-au făcut în curs de trei ani, şi cînd la finit vom veni ca să ecuilibrăm budgetul, să vedem ce ne trebuie, eu cel întîi voi fi interpretul profesorilor şi voi cere asupra tutulor salariilor o reţinere generală pentru că o reţinere generală nu revoltă pe nimeni, ea se primeşte ca o necesitate dară care loveşte pe toţi; o scădere parţială însă se consideră ca o strîmbătate şi totdeauna cei strîmbătăţiţi se revoltă.

De aceea, domnilor, dintr-un spirit de patriotism, de înaltă prudinţă, vă rog binevoiţi a face măcar pentru profesorii gimnaziilor, ale căror salarii nu s-au votat încă, a se respecta salariile lor cum le-au avut în anul trecut.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 35, p. 249, col. 5 — p. 250, col. 1.

Replică deputatului V. Mareş, care criticase mai multe acte ale guvernului M. Kogălniceanu *

Domnule preşedinte, de azi-dimineaţă pînă acum regulamentul este călcat. Nu poate nimeni să facă o sută de interpelaţiuni în o singură dată. Nu poate nimeni să vie cu asemenea injurii ca domnul acesta care vorbeşte; prin urmare eu mă retrag pînă cînd domnia-sa va sfîrşi şi cînd voi veni voi cere cuvîntul în cestiune personală între mine şi domnia-sa şi în cestiune de regulament în cît priveşte pe biurou.

D. preşedinte: Urmaţi, domnule Mareş...

Voci: La ordinea zilei. *(Zgomot.)*

D. Mareş: Dacă nu mă lasă să vorbesc în linişte, am isprăvit.

D. preşedinte: Acum, domnilor, fiindcă a dat Dumnezeu ca domnul Mareş să isprăvească, consult Camera; cei cari voiesc închiderea incidentului să binevoiască a se scula.

Adunarea încuviinţează închiderea incidentului.

D. preşedinte: Acum, domnule Kogălniceanu, aveţi cuvîntul în cestiune personală, însă mai nainte daţi-mi voie să vă spun că regulamentul nu s-a călcat. Este adevărat că domnul Mareş a făcut 11 interpelări deodată, cestiunea aceasta am supus-o Camerei, Camera a zis să se comunice ministerului, eu v-am lămurit cestiunea, v-am arătat chipul defectuos în care se face această interpelare, ministerul a reclamat; însă cu toate astea Adunarea a zis că ministerul să răspundă, prin urmare, deşi am cunoscut că această interpelare nu e conformă cu regulamentul, însă n-am avut ce face în faţă cu deciziunea Adunării.

---

* Şedinţele din 10 şi 11 februarie.

Voi începe cu cestiunea călcării regulamentului. Regulamentul zice că în urma unei interpelări vine vot. Vă fac o întrebare dumneavoastră: ce vot poate da Camera asupra a 22 de interpelări deodată? Pentru că fiecare din aceste interpelări poate cere o discuțiune deosebită și să formeze obiectul unei opiniuni deosebite; se poate foarte bine ca Adunarea să se pronunțe în privința uneia, și în privința alteia să treacă la ordinea zilei.

Vă fac o întrebare acum la toți dumneavoastră, din dreapta și din stînga, ce vot puteți da acum în cazul de față, căci se poate foarte bine că între cele spuse de domnul Mareș să fie unele esacte?...

Voci: S-a trecut la ordinea zilei.

Nu înțeleg cum poate fi primită această procedare, pentru că aci văd o serie de interpelări în cari vine un deputat ca domnul Mareș și batjocorește înainte de toate demnitatea Camerei, batjocorește mai mulți oameni cari au făcut parte din mai multe ministere; ce privește, domnilor, pe onor. președinte al consiliului de astăzi cestiunea postavurilor [1]? Ce privește pe ministerul actual împrumutul Stern [2]?

Dacă ar fi venit domnul Mareș ca deputat, într-un chip leal, și ar fi întrebat: ce s-a făcut cu banii din împrumutul Stern, ar fi venit omul cari a fost la minister cînd s-a făcut acest împrumut și ar fi zis: iată ce s-a făcut din împrumutul Stern, s-au cheltuit atîția bani pentru cutare lucru, asemenea ar fi venit un al doilea și un al treilea minister și ar fi răspuns pentru toate; căci un om nu poate să răspunză decît pentru acțiunile sale. Asemenea ar fi venit principele Iancu Ghica, care a adus pe domnul Godillot în țară, și ar fi răspuns cum și ce fel a făcut contractul și cum a sărăcit fabricile țărei. Dară ce privește Godillot pe ministerul actual și pe noi cari ne aflăm aci?

A mai vorbit de pătule. Cestiunea aceasta privește demnitatea Adunării întregi, căci ați văzut pe acest domn Mareș că m-a calomniat în trei rînduri pînă acum și azi vine cu această întrebare: ce s-a făcut cu banii pătulelor vîndute de Kogălniceanu? Eu îi răspund că comite cea mai mare eroare cînd zice că pătulele s-au vîndut de mine. Eu le-am pus în vînzare pentru că o lege o cerea, și aceasta din cauza abuzurilor ce se făcea cu aceste pătule; au fost județe, spre exemplu județul Muscel, în care nu s-a găsit nici un bob de porumb în pătule. Dară n-am vîndut eu pătulele [3]; sub mine nu s-a strîns nici un ban, pentru că n-am fost mulțumit de licitațiunile făcute și am amînat.

Apoi zice domnul Mareș că sub ministerul meu s-a luat cu sila șease mii de galbeni municipalității de Brăila; și aci comite o mare eroare; acești bani a fost dați de municipalitatea de Brăila pentru tunuri [4]; aceste tunuri se află în arsenal. Banii nici n-au trecut prin mîna mea, ci au mers d-a dreptul la Ministerul de Resbel.

A zis domnia-lui că s-a dat pe la comune niște puști rele [5]; se înșela... Mai întîi aceasta nu s-a făcut de mine și apoi aceste puști nu erau rele; erau puștile cari ni s-au dăruit de împăratul Napoleon și cu prețul ce s-a luat de la comune pe aceste puști s-a cumpărat puștile perfecționate cari s-au dat la oștire și cari poate azi sînt singurile puști perfecționate pe cari le avem. Banii aceștia nici nu intră în Ministerul de Interne; Ministerul de Interne, în această afacere, nu era decît un curier între Ministerul de Resbel și comune, și erau o mulțime de garanții: pentru fiecare ban se da trei chitanțe, una la comună, alta la subprefectură și alta la prefectură.

Va să zică, tot ce a zis domnia-lui asupra ministrului Kogălniceanu este plin de neexactitate; mai mult decît atîta: şi aş avea drept să cer ca Adunarea să numească o anchetă ca să cerceteze actele mele şi să se pedepsească ministrul Kogălniceanu, daca el a pus mîna pe un ban de pe porumb, de pe puşti sau de pe tunuri. Destul timp de cînd sînt calomniat. Cer în fine dreptate; cer de la dumneavoastră, de la adversarii mei politici, ca să nu suferiţi să fiu insultat pînă într-atîta de acest domn cari zice că nu are luminile mele în abuzuri. Aceasta este apreţiaţiunea domniei-sale asupra mea. Dară eu asupra domniei-tale nu am o apreţiaţiune, am un act formal, am ordinul banului Filipescu către trei prefecturi, şi anume Buzău, Rîmnicu Sărat şi Brăila, ca să nu mai primească nici o petiţiune, nici un act de la domnul Mareş, cari a încurcat toate satele prin abuzurile şi prin... *(zgomot)*, citiţi acel act şi veţi vedea cum îl califică... *(Zgomot.)*

D. Mareş: Cer cuvîntul... *(Zgomot.)*
Voci: La ordinea zilei.
D. Mareş: Protestez în contra cuvintelor domnului Kogălniceanu şi trebuie să mi se dea dreptul de a răspunde... *(Zgomot.)* Altfel sînt silit a ieşi din Adunare... *(Zgomotul creşte. Domnul Mareş iese din sala Adunării.)*

A doua zi, la reluarea discuţiilor:

Domnilor, eu n-am onoarea a cunoaşte pe domnul Mareş nici ca om public, nici măcar ca om privat; nu am avut cea mai mică daraveră cu domnia-sa; domnia-sa însă intrînd în această Cameră, fără chiar a-mi cunoaşte măcar figura, a binevoit a cere escluderea mea din Cameră, pentru că am desfiinţat pătulele de rezervă [6]; iată întîia oară cînd ne-am întîlnit amînduoi; a duoa oară iarăşi domnia-sa a chemat blestemul cerului asupra capului meu, tot pentru că am desfiinţat pătulele de rezervă; a treia oară iarăşi domnia-sa, cu ocaziunea unor interpelări ce a adresat ministerului, a socotit de cuviinţă să facă o mare tiradă asupra administraţiunei mele într-un chip cu totul nepotrivit şi chiar nedrept.

Domnilor, un ministru, un fost ministru şi oricare alt funcţionar este totdeauna la dispoziţiunea fiecăruia şi mai ales a unui deputat. Recunosc acest principiu într-un chip nemărginit, însă acei cari invocă asemenea principii trebuie să fie totdeauna povăţuiţi de dreptate şi echitate şi totdeodată de bună-cuviinţă. Bunăoară, domnia-sa a aflat sau a văzut cum că în judeţul domniei-sale, sub administraţiunea mea, s-au comis abuzuri, că s-au luat 6 000 galbeni cu forţa din municipalitatea din Brăila [7]; domnia-sa a avut dreptul şi chiar datoria să aducă înaintea reprezentaţiunei naţionale un asemenea fapt; însă, domnia-sa trebuie să vie, conform regulamentului, să ceară să i se aducă dosarele sau să vie să citeze oarecare fapte şi apoi să ceară ca reprezentaţiunea naţională să se rostească asupră-le, şi aş fi fost omul cel mai fericit din lume cînd s-ar fi făcut aşea, căci aş fi putut veni şi eu să mă apăr dacă nu aş fi fost vinovat.

Tot aşa trebuie să facă şi în privinţa banilor luaţi pentru puşti; trebuia să ceară dosarele, să vază dacă am adus eu vreun jidan, dacă a fost vreun antreprenor ovrei, să vază dacă banii aceia s-au întrebuinţat în cumpărare de puşti sau nu; dacă acele puşti s-au trimis sau nu la destinaţiunea lor; în fine, să vie cu nişte fapte care să vă puie în poziţiune de a vă rosti în cunoştinţă de cauză. Însă nu, domnia-sa nu a găsit de cuviinţă să facă aşa, şi pentru a treia oară, fără să-i fac cel mai mic rău, a venit într-un chip indirect, într-un chip nedemn de reprezentaţiunea naţională, să arunce noroi asupra capului meu.

Ei bine, domnilor, domnul Mareş, care este într-o vîrstă destul de înaintată, cu părul alb, nu ar trebui să aibă acea nerăbdare şi neîncredere pe care o au tinerii, care avînd înaintea lor viitorul cred poate că vor face mai bine decît cei bătrîni, nu are dreptul să fie nerăbdător şi aspru ca cei tineri, căci domnia-sa nu are înainte viitor, are trecutul şi nu are măcar prezentul. Ei bine, domnia-sa vine de trei ori şi mă înjură, şi mă înjură într-un chip nedemn; zice: domnul Kogălniceanu, care are atîtea cunoştinţe şi lumini în abuzuri... Nu mă pui pe tărîmul domnieisale, cu toate că injuria este destul de mare; socoteşte domnul Mareş că nu aş putea avea şi eu memorie, socoteşte oare domnia-sa că nu aş găsi şi eu destul noroi pe stradele Bucureştilor ca să arunc şi eu în faţa acelora cari aruncă asupră-mi? Ce adversar politic poate să-mi fie mie domnu Mareş? Ce personalitate mare politică este domnu Mareş ca să viu să-l atac eu? Eu nu am atacat nici un adversar politic, nu am atacat pe alţi adversari de o talie mult mai mare decît a domnului Mareş. Prin urmare, cînd domnia-ta cerînd cuvîntul vei constata fapte, cînd vei lua toate actele de la minister şi vei zice: pîrăsc pe domnu Kogălniceanu că a făcut cutare sau cutare fapte în administraţiunea sa; cînd vei veni la Cameră şi vei zice: cunosc şi constat că domnu Kogălniceanu a comis cutare şi cutare abuzuri, atunci îţi voi da dreptul chiar să mă înjuri; dară cînd vii numai să sporeşti numărul acelora care nu au alte mijloace la dispoziţiunea lor decît un limbagiu de uliţe, atunci zic că asemenea mijloace nu sînt demne a se întrebuinţa cel puţin în reprezentaţiunea naţională şi ca drept răspuns nu am alt a zice decît a arăta pentru ce asemenea cuvinte şi persoana care le pronunţă nu pot avea nici o autoritate, nici un crezămînt.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36, p. 257, col. 4—5; p. 260, col. 3.

NOTE

[1] Aluzie la furnizorul francez Godillot, vezi supra p. 145, nota 2.

[2] Vezi supra p. 128, nota 3.

[3] În legătură cu aceste magazii de rezervă K. trimite, în 1860, o circulară prefecţilor prin care le cere să urgenteze crearea lor spre a-i asigura pe ţărani la vreme de lipsă („Monitor oficial, Moldova", 1860, II, nr. 264, p. 957). La 26 noiembrie 1864 dispune scoaterea lor la licitaţie pentru răscumpărarea mai rapidă a clăcii („Monitor", 1864, nr. 266, p. 1 254). În sfîrşit, la 8 ianuarie 1865, o ultimă circulară către prefecţi dispunea ca ţăranii să fie liberi a cumpăra porumbul din magazii (*Colecţie de toate instrucţiunile şi dezlegările ce s-au dat în aplicaţia nouei legi rurale*, Bucureşti, 1865, p. 42).

[4] A fost o acţiune pe plan naţional, care s-a vrut izvorîtă din entuziasmul stîrnit de secularizarea averilor mănăstireşti (decembrie 1863). La 2 ianuarie 1864 K. informa telegrafic pe şefii staţiilor poştale că preţul unui tun este de 1 000 de galbeni. Prefecţii însă temporizau adunarea banilor şi atunci li se adresează mînios: „Las la a dumneavoastră apreciere de a judeca cît de puţin v-ar recomanda neizbutirea unui act atît de naţional" (B.A.R., Arhiva Cuza, XV, f. 89). În cele din urmă s-au adunat 1 121 386 de lei (cf. C.C. Giurescu, *Viaţa şi opera lui Cuza vodă*, Bucureşti, 1966, p. 221). O parte din aceşti bani au fost trimişi lui Godillot care a expediat 117 lăzi cu armament (*ibidem*, p. 222). Vezi şi supra p. 145.

[5] Acţiunea a avut loc totuşi sub guvernarea lui K., în primăvara anului 1864, şi a fost consemnată entuziast şi pe larg de foaia lui Cezar Bolliac, „Buciumul".

[6] Vezi supra p. 97 şi urm.

[7] Vezi supra ibidem.

Ca membru al comisiei bugetare explică necesitatea menținerii catedrei de limba franceză în seminariile teologice și a unor posturi didactice la seminarul din Roman *

Şi aci, domnilor, vă rog să binevoiţi a avea în vedere că vă citesc numai articolul 718 din budget cu modificările propuse de comisiune.

D. Mîrzescu: Am votat o dată pentru toate şi e de prisos.

În privinţa seminarelor cari ţin şi loc de gimnazii, voi să vă spun că de aceea, cînd domnul Gr. Lahovari a cerut înfiinţarea unui gimnaziu la Rîmnicul Vîlcii, l-am combătut, fiindcă acolo este un seminar ca în Huşi, Roman etc., care se numesc colegii spirituale.

Colegiile spirituale de peste Milcov înainte erau organizate cu şeapte clase şi numai o dorinţă de unificare a ambelor trebuinţi au redus seminarele din Roman şi Huşi, cari avea şeapte clase, la patru clase.

Aşadară, domnilor, viu şi aci să susţiu necesitatea profesorului de limba franceză, mai ales fiindcă sînt externi cari vin la seminare de fac curs ca la gimnazii.

Pentru mai bună desluşire, daţi-mi voie să vă citesc petiţiunea profesorilor de la seminarul de Roman.

Iată, domnilor, ce zice petiţiunea:

„Domnilor deputaţi,

Profesorii seminarului de Roman s-au încredinţat cu durere despre noua prefacere ce cată a se da seminariilor prin budgetul anului viitor 1867. Durerea lor nu este pentru micşorarea onorariilor, căci ei sînt mulţumiţi a fi reduşi la necesar, ci durerea lor este pentru că, prin acel budget suprimîndu-se mai multe catedre, seminarul este redus, prin aceasta, a nu mai fi seminar, a nu mai semăna cu nici o altă şcoală, a nu mai avea nici un scop, într-un cuvînt, a fi ruinat.

Prin budgetul prezentat onorabilei Adunări sînt desfiinţaţi: 1. directorul, totodată şi profesorul unor[a] din ştiinţele teologice, prin însărcinarea unui[a] din ceilalţi profesori cu atribuţiunile sale; 2-a capul pedagog, totodată şi profesor de cîntările bisericeşti; 3-a muzica vocală şi 4-a limba elenă.

Aceste suprimări aduce la nimicirea seminarului.

Directorul este însărcinat, după legea de instrucţiune, cu administrarea morală şi materială a seminarului şi cu inspectarea studiilor şi a esercițiului religios, el după decretele de orînduire fiind obligat a ajuta totdeodată predarea ştiinţelor religioase, cari fiind multe, deşi încă nesuficiente pentru un preot, nu poate fi predate de un singur profesor, profesorul de ştiinţele religioase. Desfiinţarea deci a directorului, care, după lege şi conform scopului seminarului, trebuie a fi preot, şi darea atribuţiunilor lui în sarcina unui din ceilalţi profesori pe lîngă că ar face mai slabă administrarea morală şi materială şi inspectarea studiilor, însă, ceea ce e mai rău, ar face imposibilă inspectarea esercițiului bisericesc şi ar îngreuia de tot pe profesorul de religiune, asupra căruia ar rămînea toate ştiinţele religioase, cari sînt cu neputinţă a fi predate numai de o singură persoană. Însărcinarea unuia din ceilalţi profesori cu atribuţiuţiunile directorului de astăzi ar aduce negreşit aceste rele consecinţi, căci acel profesor care ar fi însărcinat cu directoratul, ocupîndu-şi timpul cu objectul său special, nu poate împlini şi sarcinile arătate ale directorului, care în seminar n-are numai inspectarea administrărei materiale şi morale, ca directorul de liceu, ci activează singur această administrare şi încă, cum s-a arătat, are şi sarcina de a învăţa pe elevi esercițiul bisericesc şi a preda unele din objectele religioase.

---

* Şedinţa din 10 februarie 1867.

Funcţiunea capu-pedagogului este unită cu predarea cîntărilor bisericeşti. Desfiinţarea acestuia deci pe de o parte ar contribui şi ea la slăbirea disciplinei, iară pe de alta ar face ca elevii seminarişti, destinaţi anume pentru preoţie, să nu cunoască unul din objectele cele mai trebuitoare astăzi unui preot.

Suprimarea muzicei vocale ar face nefolositoare cheltuielile întrebuinţate pînă acum pentru răspîndirea acestei frumoase şi plăcute arte; ar desfiinţa acele coruri ce esistă astăzi şi cari fac podoabă instituţiunilor noastre seminariale şi ale bisericei; ar amîna şi ar împedica, în fine, înlocuirea mai timpuriu a vechilor noastre compturi* bisericeşti.

Suprimarea limbei elene ar lipsi pe elevii seminarului de cunoştinţa termenilor noştri bisericeşti, cunoştinţi foarte trebuitoare preotului.

Cum vedeţi, domnilor deputaţi, prin desfiinţarea ziselor catedre şi a directorului şi darea atribuţiunilor acestuia unui dintre cei[l]alţi profesori, elevii seminarişti sînt puşi a nu cunoaşte nici rînduiala bisericească, nici cîntările şi termenii bisericeşti, nici muzica vocală. Fiind dară lipsiţi de aceste cunoştinţi neapărate unui preot, ei nici nu ar putea fi hirotonisiţi. De altă parte, aceste instituţiuni astfel prefăcute neavînd cel puţin o organizare asemenea cu a celorlalte şcoale secundare, ele nu vor produce decît oameni fără vreo menire, cari nu vor avea alta de făcut fără numai a mări într-un mod considerabil numărul tinerilor de cancelarie, ce chiar astăzi este înspăimîntător.

Aceste împregiurări subsemnaţii cred de datoria lor şi ca profesori şi ca cetăţeni a le supune cunoştinţei dumneavoastră, domnilor deputaţi, în speranţa ca dumneavoastră, în interesul demnităţei clerului român, a bisericei noastre ortodoxe şi a religiunei străbunilor noştri români, veţi face negreşit ca seminariile noastre să nu fie dezorganizate.

Primiţi, vă rugăm, domnilor deputaţi, încredinţarea de prea deosebita noastră stimă.

D. Matcaş, I. G. Teodor, preot. Ioan Florea, T. Zahariano, G. Ştefan, D. M. Grajdeanu, C. Căpăţâneanu, V. Dornescu, N. Rotescu, N. Spacovici".

Ministrul cultelor, Ion Strat *declară că petiţia este „exagerată" şi caută să explice reducerile de personal pe care le-a făcut.*

Domnul ministru mi-a făcut o imputare pentru că am citit.

D. ministru de culte: Nu v-am imputat.

Domnia-sa a zis că, dacă domnul raportator nu ar fi citit petiţiunea, era hotărît să nu vorbească nimica. Eu m-am conformat, domnilor, cu hotărîrea dumneavoastră dată în şedinţa de la 11 ianuariu cînd aţi zis că această petiţiune se va avea în vedere la discuţiunea budgetului şi prin urmare a trebuit să v-o supun. Viu acum a zice că domnul ministru se înşeală în privinţa numărului elevilor : nu sînt 50 de elevi, ci 80.

D. ministru de culte: Aşa e.

Al doilea se înşeală domnul ministru cînd zice că directorele se propune să aibă duoă lefi. Nu e aşa, nu cerem noi două lefi, cum a fost poate mai înainte, ci cerem ca profesorele care e și rector, potrivit articolului 310 din legea instrucțiunei publice, să aibă o diurnă de 300 lei. Rog pe unul din dumneavoastră care are legea instrucțiunei să citească acest articol.

---

* Citeşte: cînturi.

D. G. Vernescu citește articolul 310 din lege care zice: „Rectorele va avea o diurnă pe lună de lei cinci sute."

Se cere numai o diurnă de 300 lei și nimic mai mult.

În privința reducțiunii singuri profesorii seminariului vin și zic că durerea lor nu e pentru micșorarea onorariilor, căci sînt mulțumiți a fi reduși la necesariu, ci durerea lor e că prin acest budget se suprimă mai multe catedre și că prin această reducere seminariul nu mai poate fi seminariu. Aceasta o zice corpul întreg, iară nu numai rectorele.

În cît pentru rectorele seminariului din Roman, îl cunoașteți toți cei ce ați făcut parte din Adunarea Moldovei la 1857 și însuși domnul ministru de la lucrările publice care e romășcan vă poate spune cine e părintele Matcaș și dacă poate face esagerațiuni...

D. ministru de culte: Nu e cestiunea de persoane aci.

Se zice că rectorele seminariului din Roman a vorbit în favoarea lui însuși. Se vede însă că vițiurile budgetului s-au simțit îndeobște că au lovit învățămîntul public, după aprețierea oamenilor speciali, căci iară conform cu otărîrea dumneavoastră din 30 decembriu să-mi permiteți a vă citi și petițiunea profesorilor seminariului din Huși și veți vedea în ce stare se află astăzi acel seminariu...

D. președinte: Se va citi cînd vom ajunge la seminariul de Huși.

După ce v-am citit această petițiune, vedeți că profesorii țin la menținerea catedrelor desființate prin budget și a șefului pedagog pentru ținerea disciplinei a 80 seminariști interni și a celor esterni, pentru că sînt seminariști și esterni.

În privința maestrului de muzica vocală, socotesc că este o eroare din partea domnului ministru. Muzica orientală, domnilor, trebuie să se învețe astăzi la seminarie, căci seminariele ne dau astăzi preoți pentru sate; și negreșit că vom avea mulți ani de trecut pînă cînd să putem introduce în bisericile noastre sătești muzica vocală modernă; această deficultate însă nu poate să esiste și pentru bisericele din orașe, unde toți voim să avem muzica vocală modernă. Domnul ministru a zis că nu avem trebuință de chor deosebit. În adevăr chorul se recrutează dintre elevii seminariști; dară dacă dumneavoastră veți primi a se desființa maestrul de muzica vocală orientală, după cum propune domnul ministru prin budget, atunci, desființînd matca, desființați roiul; desființînd maestrul de muzică, veți desființa chorul.

După o replică a lui C. D. Aricescu, *care insinuase că M. Kogălniceanu ia apărarea seminarului din Roman unde e rector părintele Matcaș. Acesta, după 2 mai 1864, a susținut numirea capilor bisericii de către guvern.*

Domnilor, nu doresc să se prelungească această discuțiune, dară iară nu înțeleg cum, după ce s-a pus o dată la vot închiderea discuțiunei și nu s-a primit, se cere acum a se pune la vot din nou închiderea discuțiunei, fără ca discuțiunea să fi fost, fără ca un singur orator să fi vorbit. Acum domnul Aricescu, făcînd o cestiune personală, ne-a vorbit de curagiul său civic, că domnia-sa ca deputat a combătut un project ce se prezintase de către guvern altă dată; ei bine, dacă domnia-sa pune cestiunea pe un asemenea tărîm, eu cred că sînt mai multe voturi cari s-ar putea cu drept imputa domnului Aricescu. Şi cu aceasta domnul Aricescu este oare mai puţin onorabil, este oare un deputat mai puţin indipendinte? Eu zic că nu, fiindcă acele voturi ce s-ar putea imputa domniei-sale, domnia-sa le-a dat în convingere că face bine, iară nu rău. Părintele Matcaş, dară, ca şi domnia-lui într-altele, a crezut că face bine dînd acel vot, mai ales cînd a văzut pe alţii mulţi cari au votat ca domnia-sa. Prin urmare nu este drept, domnule Aricescu, ca pentru că un deputat a fost într-o cestiune în contra opiniunei dumneavoastră să-i daţi astăzi un blam.

Viu a da o lămurire în privinţa celor zise de onor. domnul ministru. Domnia-sa a zis că nu a desfiinţat nici un profesor de religiune ; aci domnia-sa este greşit, fiindcă...

Voci : La vot, la vot. *(Zgomot.)*
Se pune de a doua oară la vot închiderea discuţiunei şi se respinge.

Repet, domnilor, că domnul ministru al instrucţiunei publice a zis că nu a desfiinţat nici un profesor de religiune la acest seminar; este desfiinţat însă, fiindcă în anul trecut rectorul seminariului avea 9 600 lei în calitate de director şi de profesor de religiune, şi era profesor întîi de religiune, fiind şi un alt profesor de religiune, în calitate de profesor al duoilea. În anul acesta domnia-sa declară postul de director... *(zgomot)*, postul de director onorific şi lasă numai un singur profesor de religiune. Astfel că este în adevăr desfiinţat un profesor.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36, p. 258, col. 4—5, p. 259, col. 1,2.

Cuvînt în legătură cu personalul didactic al Facultăţii de drept din Bucureşti. În replică cu G. Mîrzescu *

Cît pentru amendamentul [1] prezentat de onor. domn Mîrzescu, comisiunea [2] se rosteşte în contra acestui amendament pe următoarele argumente :

Domnia-sa a venit şi a zis la concluziune cuvintele acestea : să organizăm instrucţiunea publică după mijloacele noastre. Comisiunea, domnilor, credincioasă principiului admis de dumneavoastră de la începutul discutării budgetelor, nu socotesc că actualmente avem să organizăm ceva, căci budgetul general al statului, cu toate serviciile şi cu toate cheltuielile, în anul acesta este numai ca o regulare de budget, manţine *statu quo*, rămîind ca în anul viitor să vie fiecare să ceară modificări în serviciile esistente, modificări prin organizare, modificări prin suprimări, modificări în fine cum veţi voi. Onor. domn Mîrzescu s-a suit la tribună şi a făcut o espunere despre cum, după domnia-sa, trebuie să fie organizată Facultatea de drept din Bucureşti...

D. Mîrzescu : După lege.

---

* Şedinţa din 10 februarie 1867.

Domnia-sa v-a făcut programa, noi nu sîntem aci pentru ca să facem programa Facultăţii de drept din Bucureşti, precum nu sîntem aci ca să facem programa nici unei şcoale primare, căci legea, pe care domnia-sa s-a întemeiat, indică autoritatea care e chemată să facă programe şi filiera prin care ele trebuie să treacă: e comitetul permanent al instrucţiunei publice.

Aşadară, domnilor, oricît am voi noi, nu putem să urmăm pe onor. domn Mîrzescu pe acest tărîm, fiindcă noi nu sîntem speciali [3]. Domnia-sa ca om de specialitate poate să aibă toată dreptatea, dară noi mulţimea nu cunoaştem şi nu putem şti dacă programa ce propune domnia-sa e cea mai bună sau din contra cea mai rea; aceste dezbateri trebuie să se facă aiurea, iară nu în această Adunare.

Zice apoi onor. domn Mîrzescu că e mult trei profesori, trebuie să fie duoi. Domnia-sa merge şi mai departe şi propune un profesore suplininte care să meargă să facă curs cînd de dreptu civil, cînd de dreptu[l] roman, cînd de dreptul comercial. Aş voi şi eu să cunosc acea pasăre măiastră care ar putea să facă deodată toate aceste cursuri, cînd s-ar întîmpla...

D. Mîrzescu: Nu se vor bolnăvi toţi deodată, nu-i va lovi pe toţi epidemia în aceeaşi zi.

Onor. domn Mîrzescu mă întrerupe şi zice că n-are să fie pe toată ziua cîte un profesor bolnav; dară domnia-sa va recunoaşte că o dată sau de duoă ori pe an poate să fie bolnav. Vor fi dară 8 sau 10 boale, şi boale ale oamenilor speciali, nu ştiu cum atunci pasărea aceea măiastră va putea să facă toate cursurile. Nu socotesc, domnilor, că acest mod de propunere ce se face poate să ne conducă la o bună sistemă de instrucţiune publică. Dară să fie şi aşa, încă o dată declar că noi nu putem cu ocaziunea budgetului în drept să intrăm în asemenea cestiuni; căci să zicem că opiniunea domniei-sale ar fi bună, dară după regulament sîntem datori să consultăm şi alţi oameni speciali, şi altă autoritate publică, ar trebui să cerem să ni se prezinte şi lucrarea consiliului permanent în această cestiune. Oare acest mod de procedare păzitu-l-am cu toate celelalte servicii votate? Asemenea suprimări nu se puteau face şi aiurea? Oare pletora aceasta n-am găsit-o şi la alte servicii? Să fie bine încredinţat ministerul că nu înţelegem prin aceasta a face o cestiune subiectivă. Dară întreb, n-am fi putut să zicem că e de prisos Ministeriul Lucrărilor Publice, în faţa mai ales a unui budget atît de redus ca cel prezentat de domnu ministru? Căci acest budget nu ne promite nici o lucrare publică. *(Aplauze.)* N-am putea oare tot aşa să zicem şi pentru Ministeriul Cultelor că se poate uni cu Ministeriul Justiţiei? N-am putea zice încă că Ministeriul Justiţiei s-ar putea uni cu Ministeriul de Esterne, pentru ca astfel Ministeriul de Esterne să aibă în capul său pe ministrul justiţiei, acum mai ales cînd cestiunea jurisdicţiunei consulare, nefiind otărîtă, ocazionează mulţime de procese de atributul justiţiei? N-am găsi-o în fine acea pletoră în administraţiunea judeţelor? N-am găsi-o la Curtea de casaţiune, la Curtea de compturi, la curţi şi tribunale?

Prin urmare, vedeţi că, pe tărîmul propus de onor. domn Mîrzescu în privinţa Facultăţii de drept de la Bucureşti, am putea să ne însuşim această propunere şi în alte privinţe şi să venim la rîndul nostru să cerem modificarea tutulor serviciilor esistente...

Voci: Veniţi, noi le priimim.

Mi se zice: veniţi şi primim; dară este, domnilor, votul Camerei care a recunoscut că aceasta nu se poate face cu ocaziunea budgetului. Oare în privinţa armatei n-am fi putut zice nimic? Budgetul domnului ministru de resbel e perfect? Nu, negreşit.

Prin urmare cestiunea de organizare trebuie s-o rezervăm cînd vom face budgetul pe anul 1868; pînă atunci comisiunea, conform cu votul dat de dumneavoastră, manţine şi în privinţa Facultăţii de drept *statu quo* din anul trecut, precum s-a făcut şi în privinţa Curţii de casaţiune, şi în privinţa Curţii de compturi, şi în privinţa budgetului armatei, în fine în privinţa tuturor serviciilor publice.

Cît pentru postul profesorului de dreptul ginţelor, care întîi s-a cerut de comisiune, comisiunea îşi retrage lucrarea, nu în privinţa teoriei emise de domnu Mîrzescu, dară în privinţa că, precum şi alte servicii cari se cer de lege nu se pot înfiinţa din lipsa de mijloace financiare, precum de esemplu judecătorii de pace, asemenea comisiunea primeşte a nu se înfiinţa anul acesta profesorul de filosofia dreptului şi de dreptul ginţelor.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36,
p. 260, col. 1—2.

NOTE

[1] „Subscrisul propun ca Facultatea de drept din Bucureşti să fie compusă din următorul personal didactic:
a. Un profesor de drept roman cu 2 000 lei pe lună;
b. Un profesor de drept civil cu 2 000 lei pe lună;
c. Un profesor de drept comercial şi un an de drept civil, 1 500 lei pe lună;
d. Un profesor de drept penal, procedura penală şi procedura civilă, 1 500 lei pe lună;
e. Un profesor de drept administrativ şi economia politică, 1 500 lei pe lună;
f. Un profesor supleant cu 1 000 lei pe lună" *(ibidem*, p. 259, col. 4).

[2] K. era raportor al comisiei bugetare.

[3] G. Mîrzescu, licenţiat de la Paris, ţinea, din 1860, un curs de drept civil la Universitatea din Iaşi.

Intervenţie în legătură cu exportul de cereale prin porturile Galaţi, Brăila şi Giurgiu *

Domnilor, îmi voi permite a chema luarea-aminte a domnului ministru[1] nu asupra principiului pe care domnia-sa l-a pus şi pe care îl cunosc şi eu că, de vreme ce s-a oprit exportaţiunea, negreşit că acea măsură nu poate avea efect retroactiv; însă-mi permit a chema luarea-aminte a domniilor-sale şi a întregului minister asupra abuzurilor cari se fac în aplicaţiunea acestor măsuri. Acele abuzuri sînt de notorietate publică: toată lumea ştie cum că la Giurgiu, Galaţi şi Brăila numai cei ce nu vor nu exportează.

* Şedinţa din 13 februarie 1867.

La Brăila s-a dovedit exportîndu-se 70 000 chile porumb și orz sub cuvînt de contract vechi, pe cînd în port și împregiur nu esista decît 30 000 chile. Prin urmare rezultatul măsurelor luate este că un singur bob de orz și de grîu nu a rămas neexportat. Comisiunile instituite pentru aceasta sînt compuse de prefect, președintele tribunalului și de primar, și domnul ministru a dat un ordin foarte înțelept și a pus oarecari norme în exportațiune; întîi, existența contractului într-un chip evident și constatat că ar fi făcut anterior, și în urmă alte duoă condițiuni relative la asigurarea celei dintîi; cu toate acestea se întîmplă ca comisiunile să înlătureze cestiunea contractului și numai cu dovada navlului dă învoirea esportului și negocietorii din Galați, Brăila și Giurgiu, fără nici o sfială, în piața publică, la bursă cumpără cîtățimi de bucate aduse de țărani în mici cantități. Ei bine, domnilor, ori esportațiunea să fie liberă, daca se crede de cuviință, sau, daca nu e liberă, atunci să se păzească o măsură pentru toți. Căci pot încredința pe domnul ministru și chiar domnia-sa se poate încredința că aceasta a ajuns a fi secretul lui Polichinelle că în Brăila, Giurgiu și Galați numai cine nu voiește nu exportează.

Tot asemenea în privința povernilor *, onor. domn ministru a spus că ele sînt oprite. Ei bine, rog pe domnia-sa să binevoiască, după ieșirea din Cameră, să se suie în trăsură cu mine și să-l duc la povarna care este în dosul casei mele, ce-i zice povarna lui Vulpache, și-i voi dovedi că lucrează, va vedea de departe cum arde de bine.

Vedeți că nici nu e trebuință să mergem prea departe. Tot asemenea voi dovedi că și la Pantelimon, aproape de povarna fraților Tetorian care nu lucrează, este alta care lucrează; eu n-am văzut, dară mi s-a spus. Cît pentru povarna lui Vulpache, am văzut eu singur că lucrează; negreșit că mîne nu va lucra după vorbele de astăzi, dară ieri a lucrat și vă pot dovedi aceasta prin căldura vaselor.

Așadară, să venim la un ce pozitiv. Dacă e ca povernile să fie oprite, apoi să fie oprite obștește. Eu am teoriile mele deosebite [2], nu le propui Camerei ca să le împărtășească, dară zic că acei cari sînt pentru libertatea fabricațiunei spiritului și a exportului să recunoască acest drept pentru toți; asemenea și aceia cari sînt pentru oprirea povernilor și a exportului orzului și a porumbului să binevoiască să se asocieze cu mine și cu toți aceia cari se văd năpăstuiți să ceară ca acea oprire să fie o realitate.

Astăzi se cumpără porumb și orz pentru exportațiune; n-avem decît să întrebăm pe samsarii din București, din Brăila, din Galați, de unde veți voi. Asemenea povernele din Moldova lucrează sub cuvînt că au avut producte de mai nainte. Cunosc o povarnă în districtul Vaslui care n-avea alte bucate decît 250 chile moldovenești, care fac abia 130 chile de aici; ei bine, acea povarnă lucrează în toate zilele cîte 40 de merțe, și lucrează toată iarna.

Rog dară pe domnu ministru să ia măsuri ca ordinile domniei-sale să fie o realitate sau altfel să lăsăm pe toți să exporteze, căci credeți-mă

---

* *Povarnă* — instalație rudimentară pentru fabricat rachiu sau spirt.

că țara va profita mai mult, se vor ușura mulți cu banii ce vor intra în țară. Orice comerciant din Giurgiu, din Galați, din Brăila vă va relata cele ce v-am zis, fiindcă așa este și afirm că așa este [3].

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 37, p. 265, col. 4.

NOTE

[1] G. Mantu sesizase pe Dimitrie Sturdza, ministrul lucrărilor publice, că la Galați se face export de cereale, deși teoretic e oprit. Ministrul a explicat că e vorba de onorarea unor contracte încheiate anterior.

[2] În materie de politică economică K. se dezice de mulți fruntași politici contemporani. Format la școala germană și apreciind lucid realitățile românești, el va milita pentru protejarea industriei și comerțului național. Receptiv la liber-schimbism, în general, acolo unde se vădește fertil, K. explică, încă în 1860, rațiunile sale: „Cît vom fi încungiurați de state cu sistem protecționist, întrucît vom avea jurisdicție consulară, voi stărui pentru ocrotirea comerțului și a industriei naționale, care, de-abia născîndă, are trebuință de o deosebită îngrijire din partea guvernului" („Steaua Dunării", 1860, 19 februarie; cf. A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 173).

[3] În urma discuțiilor s-a formulat o moțiune — trimisă în secțiuni — privind interzicerea funcționării povernelor și exportului cerealelor.

Precizări în legătură cu discuțiile purtate asupra mutării Curții de casație la Iași. Replică lui N. Rosnovanu *

Domnilor, mai întîi vin a da lămuriri onorabilului domn Rosnovanu că eu nu l-am atacat pe domnia-sa absinte, ci am vorbit cu domnia-sa prezent. Domnia-sa, prin depeșa telegrafică, roagă pe această onorabilă Adunare să aștepte sosirea domniei-sale la București, spre a fi față cînd se va trata cestiunea strămutării Curții de casațiune la Iași. Fiindcă unii dintre onor. domni deputați au provocat printr-o propunere pe această Adunare a decide cestiunea aceasta de urgență și fiindcă atunci cînd Adunarea a fost chemată să se rostească asupra acestei cereri putea să fie mulți deputați pentru și mulți contra, domnul Rosnovanu, aflînd despre aceasta, a cerut să se amîne această discuțiune pînă la sosirea domniei-sale. Acea depeșă ni s-a comunicat de către onor. domnul președinte și eu atunci am luat cuvîntul...

D. Rosnovanu întrerupe.

Vă rog, domnule președinte, să binevoiți a face ca onor. domn Rosnovanu să nu mă întrerumpă, precum nu l-am întrerupt nici eu; și acum domnia-sa îmi aduce mai bine în memorie depeșa domniei-sale care ruga pe domnul președinte să-l încunoștiințeze cînd Adunarea are să caute această cestiune, pentru ca și domnia-sa să-și lase interesele sale cele grave din Iași și să vie în București. Așa este sau nu?

D. Rosnovanu: Da, așa.

A! va să zică sînt corect.

---

* Ședința din 13 februarie 1867.

Faptul dară fiind aşa, a trebuit să viu şi eu a supune opiniunea mea şi această opiniune nu am spus-o ca să profit de absenţa domniei-sale, ci am spus-o fiindcă era acea depeşă care mă îndatora pe mine să spui de ce domnul Rosnovanu voieşte să se caute projectul strămutării Curţii de casaţiune în fiinţa domniei-sale.

Nu mă putea opri domnia-sa ca să am urechi de auzit şi ochi de văzut, ca să aud şi să văz cele ce am auzit şi citit. Domnia-sa zice întîi că eu am vorbit inexact cînd am spus că domnia-sa s-a dus în Iaşi pentru o afacere de familie. Nu mă voi ruga de domnia-sa să-şi aducă aminte că aceste motive mi le-a spus mie cînd m-a rugat să-i sprijin congediul, căci domnia-sa e în stare să zică că este inexact, fiindcă această convorbire a fost între patru ochi; însă domnia-sa nu va dezminţi pe un amic al său care de la această tribună a zis că domnul Rosnovanu a plecat în Iaşi pentru afaceri de familie aşa de grăbit şi aşa de grabnice încît nu a mai găsit acasă nici pe muma domniei-sale, care plecase la Paris. Acest amic al domniei-sale este onor. domn Aslan, care locuieşte împreună cu domnul Rosnovanu şi dară onor. domn Rosnovanu îmi va permite şi mie să fi fost în această privinţă de opiniunea onor. său amic. Dovadă cum că am ştiut mai bine că domnia-sa se duce pentru afaceri particulare este că tot atunci în Cameră am arătat aceasta şi amicului meu domnul Jora, care are plăcere a-l vedea în toate zilele, şi domnia-lui cînd i-am zis : iată ce am aflat că are să facă domnul Rosnovanu în Iaşi ! mi-a răspuns : eşti înşelat ; se duce pentru afaceri de familie, şi cînd am întrebat pe domnul Jora aci dacă este aşa, domnia-lui mi-a răspuns : aşa e. Va să zică nu eu am spus că domnul Rosnovanu se duce în Iaşi pentru afaceri de familie, ci persoane care sînt amicii domniei-sale. Eu ştiam că domnul Rosnovanu nu lucrează în ascunsul nopţii, ci ziua mare şi de aceea m-am îndoit că dumneavoastră v-aţi duce în Iaşi numai pentru afaceri de familie. Eu ştiam caracterul dumneavoastră cel plin de curagiu şi nu am fost de opiniune că domniile-voastre lucraţi noaptea, ci ziua în amiază-mare şi se ştie şi s-a văzut ce lucraţi şi cum lucraţi.

Acum vin la cestiunea parlamentară şi la constituţionalismul purtării dumneavoastră în Iaşi. Eu, domnilor, de mult m-am rostit, nu de azi, că ce e bun în Anglia nu e totdeauna bun şi pentru ţara mea...

D. N. Ionescu: Cer cuvîntul.

Onor. domn Ionescu cere cuvîntul ca să mă contrazică, căci negreşit domnia-sa aparţine poate altei şcoale ; eu însă încă o dată afirm că meetingurile şi iniţiativa deputatului afară din Cameră nu sînt folositoare pentru ţara mea. Recunosc principiul constituţiunei, recunosc dreptul de întrunire, recunosc dreptul de petiţiune, recunosc dreptul Camerei în totul şi dreptul deputatului îndeosebi ca să sprijine o petiţiune, dară nu recunosc dreptul deputatului afară din Cameră ca să se facă redactor şi instigator...

Voci: O ! o !

Domnul Rosnovanu, fiind în Iaşi, nu a luat o petiţiune ca să o depuie pe biuroul Adunărei, ci domnia-sa v-a spus aici că aduce un project de petiţiune pe care a subscris-o chemînd : veniţi cetăţenilor bunei Moldove ! Veniţi în capitala ţărei şi subscrieţi această petiţiune ca să scoateţi din orbire pe cei orbi ! Cine sînt oare acei orbi ?

O voce: Camera.

Veniţi, zice, daca voiţi să feriţi ţara de prăpastie! Şi cine arată acea prăpastie? Junele N. Rosnovanu, a cărui vîrstă s-a contestat şi eu am apărat-o.

Aşadară, vedeţi că nu e cestiunea de libertăţile publice şi dară, cu riscul de a fi combătut de domnul Ionescu, zic: un deputat are dreptul a primi o petiţiune, a o aduce în Cameră şi a o sprijini, dară nu a zice: am fost în Cameră, am văzut ce se face acolo; veniţi acum, ieşeni, adunaţi-vă cu mine şi subscrieţi această petiţiune, şi în urmă... veţi vedea ce voi face eu; am să le dau lumina, am să le deschid ochii şi urechile şi am să scap ţara de prăpastie! Ei bine, domnilor, cînd cineva vorbeşte aşa nu voieşte oare a se constitui în şef de partidă? Şi încă ce şef de partidă!?

O voce: Zmeu curat! *(Mare ilaritate, aplauze.)*

Ce e domnu Brătianu, ce e domnu D. Ghica, ce sînt eu pe lîngă domnia-sa!... *(Ilaritate din nou.)*

Sîntem mici zmei pe lîngă zmeul N. Rosnovanu, care la magia vocei sale convoacă Moldova şi aduce o petiţiune întărită pînă şi cu armele domniei-sale!... *(Ilaritate, aplauze.)*

Aşadară, fiţi bine încredinţat că nu am atacat persoana dumneavoastră. Eu în religiunea mea, nu de noapte ci de zi, cred, recunosc ca un deputat să facă meetinguri ca în Anglia, să vorbească publicului adunat, dară nu socotesc că în Anglia un deputat lasă Parlamentul şi provoacă oamenii să subscrie petiţiuni, înjurînd pe Parlamentul din care are onoare a face parte. Da, domnule Rosnovanu, proclamaţiunea dumitale este aici, citeşte-o şi vei recunoaşte singur că ai greşit, şi vei recunoaşte singur că ai lipsit de la respectul ce eşti dator acestui corp din care faci parte! *(Aplauze.)* Da, nu recunosc nimenui dreptul de a zice că are mai mult spirit decît toată lumea şi, daca e ceva mai luminat, e Parlamentul, şi nu domnia-ta, domnule Rosnovanu, vei deschide ochii acestui Parlament! *(Aplauze prelungite.)*

Atît am avut de zis, domnilor, nu mă socotesc vinovat că am atacat pe cineva cînd am zis că ceea ce a făcut domnul Rosnovanu nu a făcut bine şi regret conduita ce a avut domnia-sa în capitala Moldovei, fiindcă şi eu sînt român din Moldova, şi eu sînt ieşan, şi-mi pare rău că fapta domnului Rosnovanu aruncă o umbră de îndoială asupra patriotismului ieşenilor.

Domnia-sa va înţelege că oprindu-mă aci fac un act de prudenţă; nu intru în mai multe amănunte cari au prezidat la redactarea şi publicarea acelei petiţiuni...

D. Rosnovanu: Vă rog, intraţi.

În cît priveşte dară aluziunea făcută la lucrări de zi sau de noapte, la şefii de partidă etc., acestea nu sînt nimic: am o consolaţiune, pe care am dobîndit-o mai cu seamă astăzi, îmi pare foarte bine şi mă simt foarte fericit că n-am urmat pe domnul Gheorghiu a contesta vîrsta domnului Rosnovanu, ci din contra, am dorit din toată inima ca domnia-sa să fie venit în această Adunare, ca dumneavoastră să fiţi puşi în poziţiune de a vedea pe domnul Nicolae Rosnovanu, a-l cunoaşte şi a-l asculta şi de la tribuna acestui Parlament; şi iată l-aţi văzut, l-aţi cunoscut şi l-aţi ascultat!... *(Mare ilaritate, numeroase aplauze [1].)*

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 37, p. 267, col. 1—2;
nr. 38, p. 269, col. 3—4.

NOTE

[1] Animozitatea K. — Nicolae Rosnovanu era veche. Acesta trimisese, în numele mamei sale, Maria, o suplică Adunării deputaţilor, în 1864, împotriva lui Dimitrie Dano, administrator al averii acesteia. După ce o excrocase de 10 000 de galbeni, acesta continua a-i lua bani pretextînd a avea, printr-o lectură abuzivă a unei scrisori, procură completă ; imprudentă, Maria R. îi scrisese lui Dano : „Je vous ai dit que vous avez carte blanche pour vos dépenses. Ne me demandez pas de les fixer”. Nişte creditori îl reclamă pe Dano, care făcuse datorii în numele casei epitropisite de Maria R. Cazul ajunge la poliţia din Iaşi, care îi invită pe creditori să se adreseze justiţiei. K. însă, „acest om de stat constituţional”, scrie Rosnovanu pătimaş, dă un ordin prefectului pentru a o sili pe Maria R. a plăti creditorilor. Prefectura arată că de fapt Dano n-are procură, dar K., în termeni cominatorii, insistă. Maria R. cere Adunării a face dreptate împotriva abuzurilor lui K., care ordonase execuţie acolo unde de fapt nu exista titlul executoriu. În actele justificative produse de Maria R. figura şi un tablou „de furăturile” comise de Dano, cu 1 515 galbeni daţi lui K. (*Petiţiune adresată Adunării Generale a României de doamna Rosetti Rosnovanu,* compusă de domnul Nicolai Rosetti Rosnovanu, Iaşi, 1864, 31 p. S-a republicat în „Buciumul” din 6/18 februarie 1864, după ezitări, declara Bolliac perfid, deoarece cuprinde acuze grave împotriva lui K., „fapte care nu s-au mai auzit în ţara noastră din timpul lui Pazvantoglu” (p. 757—760, 855)).

Pentru relaţiile lui K. cu Rosnovanu mai vezi p. 108.

Cuvînt în care sprijină înfiinţarea şcolii de medicină la Iaşi. După un schimb de replici cu D. Ghica, în care cere să se respecte opiniile fiecărui deputat *

Onor. domn D. Ghica [1] mi-a luat rîndul ; socotesc că aceasta este o compensaţiune pentru întrerupţiunea ce i-am făcut...

D. D. Ghica: Pentru o explicaţiune.

Va să zică de a duoa oară sînt întrerupt. Dară şi în şedinţele trecute, şi în şedinţa aceasta necontenit domnia-sa citează numele meu, şi chiar esplicînd opiniunile mele şi zicînd că cu mîhnire mă arăt combătînd îmbunătăţirile cari le propune. Nici am răspuns pînă acum la propunerile acestea, nici că m-am arătat cu mîhnire : socotesc dară, principe, că-mi faceţi nedreptate.

Domnilor, nu dau nimănui dreptul să interpreteze sentimentele mele şi nu imput nimănui votul său, nici opiniunile sale.

Principele D. Ghica are opiniunile sale, le respectez foarte mult ; socotesc că şi domnia-sa îmi va da reciprocitate ; fac parte din această Adunare cu acelaşi drept ca şi domnia-sa. Cînd vin şi sprijin creaţiunile şi sporurile cari sînt aici, am un mandat mai mult decît de deputat, sînt raportator şi prin urmare îmi îndeplinesc misiunea mea de raportator.

Acum vin la şcoala de medicină din Iaşi [2]. Să fie bine înţeles un lucru, că nu cerem nimic de la Bucureşti...

D. A. Lahovari: Nu mai puneţi cestiunea de provincii.

Nu este cestiunea de provincii, este cestiune de oraş la oraş. Am auzit pe domnul D. Ghica, ori de cîte ori vine să vorbească pentru îmbunătăţirea Iaşului, că vorbeşte cu o deosebită solicitudine. Aşa este, dară aş voi să văd şi votul ; pînă acum n-am văzut nimic votînd pentru Iaşi...

---

* Şedinţa din 14 februarie 1867.

D. D. Ghica: Am votat un milion [3].
D. Mîrzescu: Vă mulțumesc pentru această eleimosină *.

Știu că în Camera actuală n-am văzut niciodată și doresc să fiu dovedit că sînt greșit...

D. D. Ghica: Mitropolitul.

Mi se spune mitropolitul. Voiți și mitropolitul? Luați-l.

D. A. Lahovari: Păstrați-vi-l.
D. Mîrzescu: Păstrați și dumneavoastră pe al domniilor-voastre.

Domnilor, să venim la cestiune. Dumneavoastră ați combătut, și cu drept cuvînt, amendamentul, deși folositor, al domnului Rosetti, zicînd că legea instrucțiunei publice nu prevede înființarea unei facultăți de teologie [4], și nici comisiunea n-a stăruit, și domnul Rosetti l-a retras. Ei bine, conform acelei legi pe care v-ați întemeiat de a respinge amendamentul domnului Rosetti, eu vă rog să dați un vot afirmativ pentru școala de medicină din Iași și iată pentru ce: obișnuit nu sînt oamenii cei mai bogați cari îmbrățișează cariera de medici și negreșit că va trece încă multă vreme pînă cînd școalele noastre vor produce de acei medici cari să fie pentru orașe. Avem trebuință de medici pentru sate și aceasta chiar în interesul financelor noastre, pentru cari ne arătăm cu toții cu atîta îngrijire, căci toți știm că vindecarea populațiunii prin sate este lăsată numai provedinței divine, că populațiunile noastre rurale n-au medici și că mai ales o mortalitate grozavă între copii face că populațiunea noastră crește, pe lîngă a altor țări, în proporțiuni așa de puțin însemnătoare. Domnilor, a pretinde ca tinerii care se destină pentru medicină să vie la București este cu neputință, fiindcă traiul este scump, și acela care ar putea să vie la București va prefera mai bine să meargă la Viena sau la Lemberg, unde comunicațiunile sînt mai lesnicioase și viața mai ieftină.

Vă rog, dară, dați acea școală de medicină pe care o cere legea și rog pe domnul D. Ghica a nu se uita la acei 92 000 lei, fiindcă eu nu m-am uitat deloc la cifra de 154 mii de lei cari s-au dat pentru școala de medicină din București, cu toate că am convicțiunea că cerea multe îmbunătățiri, că internatul e de prisos; tot asemenea am votat și pentru Facultatea de drept, cu toate că înfățișa mai multe lacune; le-am votat însă, domnilor, și voi vota, cu toată displăcerea, cu toate strigătele unora, orice instrucțiune de luminare în orice parte a țărei, fiindcă voiesc îmbunătățirea școalelor, iară nu sfărîmarea lor. *(Aplauze.)* [5]

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39,
p. 281, col. 4.

---

* *Eleimosină* — milă, pomană.

NOTE

[1] Dimitrie Ghica se împotrivise înființării de noi așezăminte școlare: „Înțeleg ca domnul Kogălniceanu, care a fost totdeauna gelos de a înzestra țara cu lucruri foarte frumoase, să simță o neplăcere cînd mă vede pe mine că viu a tempera un zel care mi se pare intempestiv, cînd îmi pui înainte și starea financelor noastre".

[2] K. era raportor la buget și discuția se purta în jurul a noi creațiuni la Ministerul Instrucțiunii Publice.

[3] Adunarea şi apoi Senatul votaseră o subvenţie de un milion pentru redresarea Iaşilor. Vezi şi supra p. 223, nota 1.

[4] Vezi infra regest nr. 173, p. 649.

[5] Adunarea a adoptat o soluţie de compromis: n-a aprobat suma de 92 000 de lei, propusă printr-un amendament al lui A. Gheorghiu pentru înfiinţarea şcolii, ci 32 000 lei ca să se înfiinţeze numai de la 1 septembrie.

Intervenţie pentru sporirea bugetului Arhivelor statului de la 6 000 la 25 000 de lei. Sprijină subvenţionarea unor publicaţii care editează documente istorice *

Domnilor, cum ştiţi, noi nu avem o istorie naţională; nu putem zice că azi avem o istorie a României, căci toate cărţile ce avem pentru istoria României nu sînt istorii, ci numai nişte reproducţiuni ale istoriilor scrise în limbi străine sau ale cronicelor din ţară. Dară nu avem o istorie întemeiată pe acte şi documente, o istorie care să reprezinte nu numai viaţa domnilor şi războaiele lor, dară şi viaţa privată, obiceiurile şi moravurile ţărei în diferitele epoce. O asemenea istorie nu poate esista pe cît timp documentele originale ale istoriei noastre vor fi acoperite de pulbere şi vor zace în fundul arhivelor, a monastirilor şi prin arhivele Poloniei, Rusiei şi altor ţări. Negreşit că azi nu avem mijloace ca să întreprindem şi noi una din acele opere mari ca aceea ce a întreprins guvernul francez de a descoperi toate tezaurele istorice ce posedă diferitele bibliotece. Noi însă, dacă nu putem să trămitem în străinătate oameni speciali cari să aducă documentele preţioase şi trebuincioase chiar pentru apărarea naţionalităţii noastre, măcar să începem a scoate la lumină documentele pe cari le avem în arhivele noastre şi care Dumnezeu ştie dacă prin o pradă a focului nu ar putea să dispară pentru totdeauna, precum a dispărut pentru totdeauna cu ocaziunea incendiului de la monastirea Neamţu[1] o mulţime de tezaure preţioase pentru istoria veche.

Vă spui cît ar fi de dorit ca chiar o mică cifră să se afecte pentru călătoria unor istorici în străinătate. În Podolia la un castel al principelui Radziwill se află toată vechea arhivă a Moldavei[2], care s-a dus acolo de mitropolitul Dosetei, în timpul lui Cantemir, cînd a intrat în ţară Sobiesky, şi în acea bibliotecă, după un inventar care esistă la guvernul din Lemberg, se află şi actele de capitulaţiune ale Moldavei, precum şi toate documentele proprietăţilor Mitropoliei şi a episcopielor din Moldova. Vedeţi dară cît ar trebui chiar din puntul apărării drepturilor noastre să alocăm o asemenea cifră; dară, dacă nu se poate, să alocăm atunci măcar o cifră pentru publicarea diferitelor monumente preţioase care se găsesc în Arhiva din Bucureşti şi pe la deosebitele monastiri. S-a publicat numai un volum sau duoă din aceste documente[3] şi sînt sigur că fiecare din dumneavoastră care le-a citit a găsit într-însele multe documente preţioase pentru istoria noastră.

După votarea bugetului de 15 000 de lei pentru arhivele din Iaşi.

---

* Şedinţa din 14 februarie 1867.

Am votat adineaori 15 000 lei, lăsînd facultate domnului ministru sau să mai sporească personalul, sau să îndeplinească materialul. Arhiva din Iaşi nu socot că multă vreme are să fie în starea în care se află acum, cred că are să ajungă a nu mai fi decît o arhivă sucursală, care să primească documentele tribunalelor cele curente, în cît pentru documentele preţioase ale istoriei noastre au să se trimită la arhiva din Bucureşti.

D. G. Sturdza: S-a şi ridicat de acolo.

Vedeţi că nu e acolo decît a se regula dosarele cari sînt în fiinţă. Şi ar trebui să rugăm pe domnul ministru, cînd va avea timp, cînd va scăpa de noi, să se gîndească la necesitatea ce e de a se împuţina acele dosare; pretutindeni dosarele trebilor curente după un număr de ani se cercetează şi se ard.

D. ministru al cultelor: Da, da.

Această operaţiune nu s-a făcut la noi şi nefăcîndu-se la timp cuvenit se întîmplă că numărul dosarelor sporeşte din ce în ce mai mult şi sîntem siliţi pe tot anul să votăm cifre pentru regularea lor.

După citirea amendamentului lui C. D. Aricescu privind acordarea sumei de 24 000 de lei spre a se continua editarea „Arhivei istorice a României”.

„Arhiva” publica o colecţiune care reproducea numai nişte copie după documentele aflate în Arhiva statului şi documente monastireşti. Aceasta se făcea de către directorul arhivei. Mai era apoi o altă publicaţiune particulară, a domnului Hîjdeu, care se subvenţiona de stat cu 24 000 lei, care reproducea documente nu din Arhiva statului, ci documente istorice şi mai cu seamă documente din arhive străine...

O voce: Să se lase dară la aprecierea domnului ministru.

Comisiunea dară, în urma declaraţiunei domnului ministru că va întrebuinţa acei bani pentru asemenea publicaţiuni, îşi retrage opiniunea.

N. Ionescu *face elogiul lui Hasdeu, care a publicat două volume de documente privitoare la istoria românilor „gustate nu de naţiunea întreagă, ci de puţinii români care se ocupă cu studiul istoriei patriei”*[4]*. Propune menţinerea subvenţiei de 24 000 de lei pentru publicarea în continuare a documentelor.*

Comisiunea a renunţat la opiniunea sa numai în privinţa tăcerei Adunărei şi avînd în vedere declaraţiunea domnului ministru că va subvenţiona această publicaţiune, fiindcă eu v-am spus că alta e publicaţiunea arhivei, şi alta acea contractată cu domnu Petriceico Hajdeu; cu toate acestea comisiunea, în prezenţa amendamentului ce s-a citit, nu poate decît să-şi menţină opiniunea sa de a se subvenţiona publicarea acestei opere naţionale.

Nu e, domnilor, pensiune ceea ce se dă domnului Hajdeu, e un contract, şi domnul Hajdeu s-a ţinut de contract şi ar fi de dorit ca toţi să păzească contractele cu religiozitatea cu care domnul Hajdeu a îndeplinit pe al său.

Domnul Hajdeu a publicat multe documente, a făcut mai mult: a dăruit multe documente şi cărţi bibliotecei noastre — şi tatăl său e unul din acei români basarabeni care a avut curagiul în faţa guvernului rusesc care voia să stingă pînă şi cel din urmă cuvînt de limba română în Basarabia rusească[5], tatăl său, zic, a avut curagiul să se lupte de a se citi româneşte în toate bisericele şi a mai avut încă curagiul să arate că o mare parte din civilizaţiunea rusească se datoreşte şcoalelor române că Petru cel Mare şi-a făcut studiele în Hotin. Pentru aceasta el a fost persecutat, şi noi toţi, domnilor, cunoaştem cuvîntul pentru care el a fost izgonit din Hotin, unde era profesor.

Fiul său e în poziţiune să ne facă să cunoaştem multe documente din istoria noastră, căci, lucru rar la noi, el posedă cunoştinţa tutulor limbelor slavone: polonă, bulgară, rusească, sîrbească etc., cari fiecare coprind mari comori pentru istoria noastră. Susţin dară opiniunea comisiunei.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 281, col. 5 — p. 282, col. 1—2.

NOTE

[1] Mănăstirea Neamţ a ars în 1862.

[2] În 1668, în urma campaniei regelui polon Ioan Sobieski în Moldova, mitropolitul Dosoftei se retrage — sau este capturat — în Polonia. Ia cu sine arhiva Mitropoliei, pe care o duce la castelul lui Sobieski, Zolkiew, şi la Mănăstirea Basilitanilor, care a ars în 1840. Castelul Zolkiew a devenit proprietate a familiei Radziwill în 1740, de aici afirmaţia lui K. În 1783 s-a făcut, la porunca autorităţilor k.k., un inventar al actelor existente acolo şi care s-a publicat abia în 1885 de Gh. Popovici („Candela", Cernăuţi, nr. 9 (septembrie 1884) — nr. 2 (februarie 1885)). Sînt 396 de documente, anii extremi fiind 1403—1693. I. Bianu, care s-a ocupat de această problemă, presupune că documentele aduse de Dosoftei au fost scoase şi folosite la lucrările prilejuite de secularizarea averilor, operată în Bucovina. Arhiva familiei Radziwill, cuprinzînd cca 600 000 de piese, a ajuns în Rusia, la Minsk. Vezi mai pe larg la I. Bianu, *Relaţiune asupra călătoriei în Galiţia făcută în vara anului 1885*, în „Analele Academiei Române", seria a II-a, secţia I, tom. VIII, 1886, p. 19—48.

[3] K. are în vedere, poate, colecţia lui Th. Codrescu „Uricariul", din care pînă în 1867 apăruseră cinci volume.

[4] Scosese trei tomuri din publicaţia bilunară „Din Moldova", 1862—1863, în care a dat la iveală mai multe documente, în special moldoveneşti. Apoi „Foaea de storia romana", 1859, cu acelaşi conţinut. În fine, între 8 august 1864 şi decembrie 1865 Hasdeu face să apară „Archiva istorică a României", publicaţie săptămînală, destinată exclusiv editării documentelor privitoare la români pînă la 1800.

[5] În 1812, în urma Tratatului de la Bucureşti, Basarabia a fost luată de Rusia. După Tratatul de la Paris, în 1857, sudul acestei provincii a reintrat în hotarele româneşti. K. foloseşte termenul de „Basarabia rusească" pentru a desemna nordul provinciei, aflat în 1867 sub stăpînire ţaristă.

În sprijinul acordării de burse pentru studii în străinătate numai pe bază de concurs *

Chiar în statutele universităţii din Iaşi, la fondarea ei, s-a admis principiul ca nici un tînăr să nu iasă din ţară spre a merge în şcoale străine cu bursă din partea statului decît după ce-şi va fi terminat cursurile preparatorii în ţară.

Legea instrucţiunei publice a reînnoit această dispoziţiune, adică să nu se trămită tineri în străinătate fără să fi şezut mai întîi pe băncile şcoalelor noastre, şi dacă această dispoziţiune nu s-ar îndeplini eu unul aş vota la asemenea caz mai bine suprimarea facultăţilor din Bucureşti şi Iaşi decît să le susţiu.

---

* Şedinţa din 14 februarie 1867.

Eu voi ca facultăţile noastre să devie mai tîrziu îndestulătoare pentru instrucţiunea noastră, ca şi cel sărac să găsească mijlocul d-a se înzestra cu lumină, şi pînă atunci, acest gol să-l îndeplinim cu bursele fără esceptiune date, ci numai pe merite.

Obişnuit în străinătate nu se trămiteau decît elevii săraci cari se deosebeau prin concurs şi talente estraordinare; de aceea sînt şi pentru viitor de opiniunea domnului Mîrzescu[1] ca să nu se trămită decît tinerii aceia cari vor dovedi că au făcut în ţară studii cu merit şi mai are trebuinţă şi de alte cunoştinţe mai înalte, pe cari trebuie să le ia în străinătate...

O voce: Numai cei săraci.

Domnilor, cestiunea de bogăţie este cestiune relativă, eu voi să manţiu egalitatea; nu voi privilegie pentru cei bogaţi, dară nici pentru cei săraci [2].

Acum, în privinţa tinerilor cari se trămit pe comptul statului sau se întreţin în străinătate, sînt iară de opiniunea domnului Mîrzescu cu duoă esceptiuni: întîi sînt tineri de aceia cari s-au trămis în străinătate cu voturile Adunărei.

O voce: Copilul colonelului Duca.

Nu ştiu de acela, dară ştiu că este copilul domnului Donici poetul [3] şi al domnului Negruţi, şi pe cît ştiu unul din aceşti tineri s-a adus înapoi fiindcă n-a mai urmat darea acelei burse de către guvern, acordată de Adunarea Moldovei.

Asemenea sînt şi alţi tineri cari s-au trămis din fondurile brîncoveneşti, cari apucaseră a fi trămişi mai nainte d-a se lua acele fonduri din administraţiunea principelui Brîncoveanu.

Nu trebuie să tăiem aceste burse, nu trebuie ca voturile noastre să aibă efect retroactiv. Şi apoi dumneavoastră trebuie să ştiţi că fiecare tăiere de bursă taie viaţa unui tînăr, taie tot fiitorul lui.

În cît priveşte objecţiunea domnului Aricescu cum că sînt trămişi în străinătate şi evrei, ştiu cît cuvîntul de evrei este astăzi de antipopular şi ştiu că mă espui la o nepopularitate foarte mare nefiind de opiniunea domnului Aricescu în privinţa aceasta, dară cu toate acestea nu voi ezita de a-mi arăta opiniunea mea:

Evreii, domnule Aricescu, sînt contribuabilii ţărei? Plătesc toate dările? Ei bine, voim noi ca evreii să meargă în şcoalele cele rele, înapoiate, barbare, sau să vie şi ei şi să frecuenteze şcoalele noastre, şi pregătindu-se în şcoalele noastre şi deosebindu-se prin talente speciale, priimind concursul şi deosebindu-se de concurenţii lor prin talente estraordinare, nu am voi să ne folosim de acele talente estraordinare? Nu ne pot servi nouă? Ce are a face drepturile politice cu trămiterea în străinătate a unor tineri formaţi pe băncile noastre şcolare? Cînd va fi, domnilor, a mă rosti la egalitate de merit între un român ortodox şi între un evreu, negreşit că voi fi pentru românul ortodox; dară cînd voi vedea că şcoalele noastre produc un talent estraordinar, o capacitate afară de rînd, la concursul făcut, niciodată nu mă voi uita la religiune, oricît de nepopular m-aş arăta pe acest tărîm. Aşadară, socotesc că nu avem să căutăm aci decît dacă tînărul care s-a trămis la Liège a dobîndit bursa prin concurs; dacă a dobîndit-o prin concurs, sînt pentru manţinerea ei, iar dacă nu, sînt pentru ştergerea ei.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 282, col. 4.

NOTE

[1] G. Mîrzescu ceruse ca cei 300 000 de lei afectaţi pentru burse să fie daţi prin concurs numai celor merituoşi.

[2] Ideea aceasta a ptochocraţiei mai apare la K., vezi supra p. 87 şi urm.

[3] Vezi infra p. 405.

Ca raportor al comisiei bugetare, după ce citeşte bugetul Ministerului Lucrărilor Publice pe anul 1867, explică opiniile din sînul comisiei în legătură cu menţinerea postului de director al acelui minister *

La acest capitol, leafa ministrului de 5 000 lei, după hotărîrea dumneavoastră s-a redus la 4 000 lei.

Aci comisiunea în majoritatea sa s-a rostit pentru lucrarea făcută de domnul ministru, adică pentru desfiinţarea directorului de la acel minister, iară minoritatea comisiunii este pentru menţinerea acelui post. Directorul nu este un post creat prin budget, este un post care e lipit la toate ministerile şi esistă de la Regulamentul organic.

Directorul e evident că este trebuincios, căci la alte ministere am văzut că s-au cerut şi cîte un şef de cabinet.

Directorul este de trebuinţă şi spre înlesnirea şi îndestularea afacerilor acelor particulari care au a face cu ministerul; căci ministrul, mai ales într-un stat constituţional, fiind în mare parte ocupat la lucrările Camerei şi la Consiliul Miniştrilor, nu are cine să espedieze lucrările curente şi din această cauză provine că mulţi din particulari se plîng că stau mult timp pînă dobîndesc o lucrare de la Ministerul Lucrărilor Publice.

Negreşit că noi nu putem impune domnului ministru un director, dacă dumnealui socoteşte că nu-i este trebuitor, ci de prisos; însă directorul nu este numai pentru domnul ministru pe care-l avem astăzi la acest minister, ci pentru oricare ministru.

Directorul este un post lipit de minister şi este la toate ministerele; poate că domnul ministru actual să nu aibă trebuinţă de director, dară se poate iarăşi ca un alt ministru să nu se poată afla în poziţiune d-a putea lucra fără acel director, care este mîna dreaptă a oricărui departament ministerial.

Aşadară, opiniunea minorităţii comisiunei este ca să se menţie postul de director, rămîind însă facultate domnului ministru că, dacă socotește că este de prisos, să nu-l înființeze; iară cînd va vedea un ministru că e trebuincios, să-l poată înființa.

---

* Şedinţa din 15 februarie 1867.

> *D. Gr. Sturdza:* După esplicațiunile din urmă date de onor. domn raportator, nu mai am nimic de zis; căci, întru cîtă vreme domnul ministru actual nu are trebuință de acel director, nu văd pentru ce noi i l-am impune; însă dacă un alt ministru va simți nevoia de acest director, să aibă facultatea a-l pune.
>
> *D. A. Sihleanu:* Domnilor, vedeți prea bine că în budget nu se poate pune o cifră și să se lase la facultatea ministrului a o cheltui sau nu.
>
> Cînd odată domnul ministru vine și ne zice: n-am trebuință de director, pentru ce să venim noi a-i impune și să facem cu aceasta o cheltuială mai mare decît cere guvernul?
>
> Acum se presupune de domnul raportator că poate alt ministru să aibă trebuință de director; prea bine, dară atunci acel ministru va cere și noi vom da în budgetul pe 1868, dară astăzi, cînd domnul ministru actual ne propune o economie, nu avem noi nici o nevoie să impunem un director fără să ne fie trebuință de el.
>
> *D. D. Ghica:* Trebuie să ne aducem aminte că mai nainte cu puțini ani, cu doi ani, Ministerul Lucrărilor Publice se afla anexat la Ministerul de Interne; și cu puțin mai nainte și de aceea, Ministerul Lucrărilor Publice era numai o secțiune a Ministerului de Interne. Astăzi este un minister osebit, cu un personal numeros și, cînd însuși domnul ministru declară că nu are nevoie de acest director, nu știu pentru ce nu am face o economie de 24 000 pe an.
>
> Cît pentru aceea ce zice domnul raportator că acest funcționar este de trebuință spre a înlesni relațiunile particularilor cu acel minister, voi observa că acest minister nu are a face cu atîția mulți oameni ca alte ministere, cum de esemplu cel de interne și cel de justiție. Particularii cari au daraveri cu Ministerul Lucrărilor Publice sînt cîțiva contraccii pentru diferite întreprinderi cari vin de duoă sau trei ori pe an la acel minister, și atunci, chiar dacă nu ar fi acolo domnul ministru, găsesc destule alte persoane cu cari să se înțeleagă în privința afacerilor lor.

În această cestiune îmi veți permite și mie o mică cunoștință izvorîtă din practică.

Cînd Ministerul Lucrărilor Publice era o secțiune sau un directorat lipit de Ministerul de Interne, nu se prezenta nici o lacună, nici o defectuozitate, căci nici șeful secțiunei, nici directorul nu se aduna pe bancele ministeriale, ci era datori de la 9 ore să se afle acolo la dispozițiunea împricinaților; astăzi însă nu este tot așa; nu este nici director, nici șef de secțiune, ci ministru, și, oricît voiți dumneavoastră să faceți economii, trebuie să dați un director, căci într-un stat constituțional timpul ministrului este absorbit în lucrări parlamentare și nu avem decît să vedem că de la începutul lucrărilor noastre domnul ministru a fost cea mai mare parte aci, de la 12 pînă la 5 ore, fie ca ministru, fie ca deputat, căci dumnealui este și deputat și are și dreptul și datoria să fie aci. Fac dară întrebare: ce se face cu serviciul în lipsa dumnealui? Domnul ministru zice că a delegat sarcina unuia din șefii de diviziune; se poate, dară cestiunea este aceasta, cum că, oricîtă delegațiune ar dobîndi un șef de diviziune, el nu poate să aibă acea sferă largă pe care o are un director, precum și responsabilitatea care e prevăzută prin regulament.

Acum vin la argumentul de economie. Dacă am primi teoria aceasta că pentru cestiunea de economie se poate dezorganiza serviciul din departamente, apoi s-ar putea întîmpla un ce foarte serios, s-ar putea întîmpla ca fiecare ministru să vie cu teoria sa și noi știm că în administrațiune trebuie să esiste unitate și unitatea e aceasta: ministru, director, șefii de diviziuni, șefii de biurou etc.

La Ministerul Lucrărilor Publice, anul trecut domnul ministru[1], după închiderea sesiunei, dintr-un spirit de economie, a desființat pe director și a zis că n-are trebuință de el. Ei bine, cu toate aceste am văzut că domnul ministru, ca ministru constituțional, a îndeplinit și misiuni diplomatice, a fost și în Constantinopole; cine l-a înlocuit? Un alt ministru. Ministrul acesta l-a înlocuit pentru rolul politic; dară cine l-a înlocuit în căutarea trebilor? Oricine cunoaște cît e de complex sistemul acesta de cancelarie înțelege că, dacă lipsește directorul, lipsește sufletul cancelariei. Domnul ministru actual poate să nu aibă trebuință, nu trebuie să i-l impunem; dară noi nu facem posturi pentru cutare sau cutare ministru, sau după capacitatea cutărui ministru, ci le facem pentru oricare ministru ce va ajunge acolo; prin urmare, poate un alt ministru să găsească organizațiunea actuală foarte defectuoasă și atunci are să vie cu cerere de credit pentru înființarea unui director. Ei bine, domnilor, dacă domnul ministru crede, precum și crede, că n-are trebuință, nu va numi și, nenumind, banii vor merge la economii. Dară, domnilor, se poate ca să vie un alt ministru și să creadă că are trebuință. Principele D. Ghica a fost ministru; și sper că va mai fi...

D. D. Ghica: Să mă ferească Dumnezeu.

Și dumnealui știe de ce adjutor este directorul, știe că chiar de un șef de cabinet este trebuință, dară, dacă nu e trebuință de un șef de cabinet, trebuie neapărat un director, și m-aș prinde chiar rămășag cu principele Ghica ca să mergem la Ministerul Lucrărilor Publice, și vom găsi nu numai antreprenori, dară chiar și alți mulți așteptînd.

Domnilor, am fost ministru la lucrările publice ca ministru de interne; ei bine, deși aveam director, dară cînd veneam la minister găseam sala plină de oameni care așteptau venirea ministrului sau a directorului.

Rog pe domnul ministru de lucrări publice să creadă că nu înțeleg nicidecum a face cea mai mică critică procedurei domniei-sale; din contra, recunosc spiritul de economie care l-a predominat și care a fost mai mare decît la toate celelalte ministere. Domnia-sa a împărțit așa de bine administrațiunea domniei-sale, încît a lăsat numai numărul strict necesariu de funcționari; decît socotesc că un director este trebuincios. Să-mi permită onor. domn ministru să-i zic că sînt antreprenori cari se plîng că au fost de mai multe ori la minister și nu l-a găsit și că șed cu cheltuială pe la hanuri din cauza aceasta; negreșit că aceasta provine că domnia-sa e preocupat cu niște lucrări demne de toată lauda și de un ministru constituțional, dară, oricum, un șef de secțiune nu poate să-i ție locul în celelalte afaceri.

D. Gr. Sturdza: Domnilor, în privința aceasta nu înțeleg pe domnul raportator cînd vine și zice că mai mulți antreprenori se plîng că sufere din cauză că nu găsesc pe domnu ministru; am onoare a vă spune, domnilor, că și eu ca antreprenor s-a întîmplat să mă duc la minister pe la 8, 9 ore și am găsit totdeauna pe domnul ministru.
Acum întru cît privește pentru director la Ministerul Lucrărilor Publice, nu găsesc că este așa de mare necesitate, căci, în vreme ce acest minister era subordonat Ministerului de Interne, înțeleg că atunci ministrul nu avea timp a se ocupa cu de-amănuntul de toate și prin urmare avea trebuință de un director; astăzi însă, cînd este un ministru deosebit, nu văd să mai fie necesitatea cea urgentă de care se preocupă domnul raportator.

Mă mir cum domnul Sturdza vine astăzi și vorbește ca antreprenor; sînt foarte fericit să aud pe antreprenor că este mulțumit, dară nu înțeleg pe domnul Sturdza că, ca prefect de poliție, cînd a cerut sporirea lefei pentru directorul său şi acum vine şi zice că nu este trebuinţă de director [2].

„Monitor", 1867, nr. 40, p. 288, col. 3—4; Supliment la „Monitor", nr. 40, p. 289, col. 1.

NOTE

[1] Dimitrie Sturdza.

[2] Adunarea a primit înfiinţarea postului de director retribuit cu 2 000 de lei lunar.

Cuvînt în sprijinul menţinerii Şcolii de poduri şi mine *

La paragraful al 3-lea comisiunea [1] propune manţinerea şcoalei de poduri şi mine [2], care este creată prin legea organică a instrucţiunei publice şi care s-a organizat în 1864.

D. G. Mirzescu: A esistat în budget?

A esistat în 1864 şi '65, şi în 1866 s-a înfiinţat; a esistat această şcoală şi motivele pe cari a fost bazată crearea ei sînt următoarele împregiurări şi necesităţi: noi avem trebuinţă de ingineri şi conductori, conductori cari pînă la 1865 erau la minister nişte oameni ori formaţi pe lîngă ingineri, ori cea mai mare parte din ei străini; venea un străin care pot zice nu avea nici o cunoştinţă, găsea cîte un protector, cîte un binefăcător, se punea pe lîngă el şi îndată se numea conductori la poduri şi şosele oameni fără specialităţi şi chiar fără o poziţiune cunoscută.

Legea organică a instrucţiunei publice prevede că pe lîngă Ministerul Lucrărilor Publice să fie o şcoală care să scoaţă conductori dintre tinerii cari se desting mai cu seamă în şcoalele noastre; aceasta este singura şcoală specială şi practică pe care o avem şi dovadă că această şcoală a produs rezultate satisfăcătoare, că la licenţiarea ei toţi tinerii cari erau în acea şcoală s-au întrebuinţat pe lîngă deosebiţii inspectori şi ingineri; şi, pe cît ştiu din gura chiar a acelor inspectori şi ingineri, ei sînt foarte mulţumiţi de aceşti tineri. Pe urmă, domnilor, această şcoală costă şi mai puţin decît cele[l]alte, pentru că tinerii vara fac studii practice pe lîngă ingineri şi nu au decît o diurnă de 250 lei, şi iarna fac cursuri teoretice, profesorii sînt ingineri, ei nu au lefi decît nişte mici diurne.

Prin urmare în această cifră de 120 000 lei intră diurna profesorilor, intră diurna şcolarilor din timpul verei, care în proporţiune face o sumă mult mai mică decît aceea ce ar trebui să se plătească la alţi conductori străini. Esistînd dară această şcoală, vom plăti mai puţin conductorii, pe cari-i vom vedea mai la vale.

Acum, domnilor, se poate ca această şcoală astfel cum e organizată să nu placă domnului ministru, dară socotesc că dacă trebuie să dăm o poziţiune specială şi pozitivă tinerilor noştri, să le deschidem o carieră, trebuie să înfiinţăm această şcoală. Aci se învaţă practica totdeodată cu teoria, vara elevii sînt chemaţi pe cîmp sub direcţiunea inginerilor şi iarna îşi fac cursurile, şi prin aceasta devin oameni practici şi folositori.

---

* Şedinţa din 15 februarie 1867.

D. ministru de interne: Domnilor, sînt cu totul în favoarea acestei şcoale, cu atît mai mult cu cît noi avem lipsă de şcoale practice; şi, cînd e cestiunea de o ştiinţă oarecare, nu avem a ne uita decît la străinătate şi a vedea cît sîntem de înapoiaţi. Eu sînt cel dintîi care am propus această şcoală.

Aşa, şi eu sînt acela care am înfiinţat-o în Moldova.

P. Grădişteanu *susţine că cu cei 120 000 de lei afectaţi în buget nu vor putea menţine decît o şcoală de „diletanţi"; elevii fac acolo numai „idiologie".*
Primul ministru, Dimitrie Ghica, *cere ca ministrul lucrărilor publice să vină cu un proiect de lege adecvat prin care să se majoreze în primul rînd lefurile profesorilor, ca o garanţie că vor lucra conştiincios.*

De cîte ori văd că se desfiinţează o şcoală, mă doare inima şi, de cîte ori voi vedea o propunere pentru îmbunătăţirea ei, voi vota-o cu amîndouă mînele. Prin urmare, vie onor. domn Grădişteanu şi domnul preşedinte al consiliului să zică : daţi-ne facultatea să facem o şcoală mai bună, să facem o organizare mai bună, astfel ca cele 120 000 lei cari s-a cheltuit degeaba să-i fac a fi cheltuiţi bine, şi voi vota.

Însă nu e aşa — şi astăzi mă ţiu şi trebuie să mă stăpînesc ca să viu a vă arăta numai partea financiară — , astăzi, zic numai că nu recunosc nici unui ministru dreptul să desfiinţeze o creaţiune prevăzută prin lege şi aceasta pe temeiul slab că nu funcţionează bine, căci, dacă ne vom pune pe acest tărîm, şi eu mîne ca ministru voi veni şi voi cere desfiinţarea de curţi şi tribunale, pe temei că nu funţionează bine. *(Aplauze.)*

Şcoala aceasta e bine organizată, ea e aceea care e mai economică, şi dacă n-a funcţionat bine e că n-a voit ministru să funcţioneze bine. Această şcoală e prevăzută prin legea instrucţiunei publice, are programa ei, şi trebuia să funcţioneze bine, căci profesorii nu erau plătiţi numai cu 300 lei pe lună, acei profesori era ingineri cari aveau lefurile lor de cîte 1 000 şi 1 200 lei, şi cei 300 lei ce li se mai da, se da ca un adjutor, ca o încuragiare. Prin urmare, domnul ministru putea prea bine să-i facă a-şi îndeplini datoria lor.

Pe lîngă acestea, aceşti tineri au toate condiţiunile de a putea învăţa, căci au un director de şcoală, un subdirector, profesorii sînt plătiţi, au casă, colecţiuni de modele şi tot ce le trebuie. Voiţi însă dumneavostră să fie şcoala mai bună? Foarte bine, dară însuşi domnul ministru a zis că, oricum ar fi organizată, în anul întîi nu poate să fie decît un început.

Principele D. Ghica, iarăşi în necunoştinţa împrejurărilor, a zis că esperienţa a dovedit că această şcoală n-a dat rezultate în timp de mai mulţi ani. Această şcoală n-a durat decît un an ; al duoilea, domnul ministru cînd a intrat la ministeriu a desfiinţat-o, şi al treilea, domnia-sa a declarat că tinerii aceştia dacă sînt buni, dacă se deosebesc o datoresc capacităţei şi inimei lor. Primesc aceasta. Va să zică că erau tineri cari aveau tragere de inimă şi dorinţă să înveţe şi să ajungă în asemenea stare fără adjutorul profesorilor, şi dacă ei fără profesori au putut să înveţe şi să devie buni, cu cît vor învăţa mai bine cînd vor avea profesori? Ei bine, de ce au învăţat aceşti tineri singuri, fără profesori? Pentru că nu erau siliţi să se facă copişti cînd aveau 250 lei pe lună şi cu aceşti bani se îmbrăcau, se hrăneau şi învăţau. Ia închipuiţi-vă acum dacă aceşti tineri plini de dorinţă, cînd vor avea şi profesori buni, n-ar putea să ajungă la specialitatea propusă de domnul Grădişteanu?

Domnilor, nu ştim cînd vom vota legea instrucţiunei publice, avem atîtea lucrări la ordinea zilei, legi, budgete comunale, impozite, căci Adunarea s-a încărcat cu o mulţime de atribuţiuni şi-i trebuie o sesiune întreagă numai pentru budgete. Legea instrucţiunei publice se va vota poate peste trei ani şi doriţi dumneavoastră ca să amînaţi pînă atunci punerea în lucrare a acestei singure şcoală reală care e şi cea mai economică? *(Aplauze.)*

Domnilor, cînd vi se propune o cifră mare pentru înfiinţarea unei şcoale ziceţi: nu votăm căci cifra e mare, nu avem mijloace. Cînd vi se propune o şcoală pentru care se cere o cifră mică, atuncea ziceţi că nu o votăm pentru că nu corespunde la misiunea ei. *(Aplauze.)* Vă trebuie mulţi bani pentru această şcoală ca ea să fie bună? Ei bine, atunci să vă votăm un milion şi domnu ministru primar să o organizeze cum va voi, dară pînă atunci mă doare inima cînd văz că se desfiinţează o şcoală specială în ţara mea şi mă doare cu atît mai mult inima cu cît văz că economiele care s-a produs în budgetul Ministerului Lucrărilor Publice se raportă numai la şcoale. S-a desfiinţat şcoala de mine din Bucureşti, s-a desfiinţat şcoala de arte din Iaşi, s-a desfiinţat toate aşezămintele. Eu nu voi să se desfiinţeze şcoalele. Prinţul Ghica are mandat de economii şi are dreptate, fiindcă e reprezentantul clasei bogate, am şi eu mandat, sînt reprezentantul clasei burg[h]eze, a comercianţilor, a popilor şi a dascălilor şi cer şcoale pentru dînşii. *(Aplauze.)*

Prinţul Ghica vorbeşte în convincţiune şi eu vorbesc în convincţiune. Dacă voiţi o şcoală mai bună şi eu o voiesc aceasta şi m-am bucurat cînd am văzut pe domnul Grădişteanu făcînd o asemenea propunere. Cînd s-a fundat Colegiul Sfîntul Sava, era el în poziţiunea în care se află astăzi? Nu, s-a făcut un început. Cînd s-a înfiinţat Seminarul de la Socola, cînd se vorbea numai greceşte, era astfel cum e astăzi? Nu, era un început. Ei bine, pentru ce să nu dăm şi acestei şcoale un început? Domnul ministru nu e în drept să desfiinţeze o şcoală înfiinţată printr-o lege şi daca toţi miniştrii ar fi urmat planul predecesorilor săi în timp de 10 sau 12 ani ţara noastră ar fi ajuns la o îmbunătăţire mult mai mare, însă miniştrii noştri, prin lupte de partite, au desfiinţat tot ce au găsit făcut de predecesorii lor; nu vorbesc special pentru dumneavoastră, domnilor miniştri, constat numai prin o ispită de 20 ani că fiecare din noi, cînd venea la minister, critica faptele predecesorului său şi le desfiinţa. Ei bine, eu sînt de altă opiniune, ca nimeni să nu poată desfiinţa ceea ce e bine înfiinţat şi dacă o instituţiune oarecare nu e perfectă s-o perfecţioneze.

Avem, domnilor, puţine şcoale de aplicaţiune, şcoale foarte necesarie, avem şcoala de la Panteleimon[3] şi şcoala de meserie din Iaşi[4]; cu părere de rău constat că şcoalele acestea sînt lovite prin budgetul domnului ministru. Dară voiţi economie? Aci nu încape nici o economie; voi arăta unde trebuie să se facă economie; şcoalele nu trebuie să se desfiinţeze; sînt rele? Se se facă bune; ţara noastră are mare trebuinţă de şcoale şi mai cu seamă de asemenea şcoale.

Recunosc că domnul ministru a făcut economii raţionabili în cancelaria domniei-lui, dară să-mi permită domnia-lui a critica partea aceasta din budget, care nu-mi place. Aşadară, domnilor, binevoiţi a vota cifra de 120 000 lei şi daţi ministrului facultatea s-o întrebuinţeze cum va voi, ca să ajungem a perfecţiona şcoala aşa cum a propus domnul C. Grădişteanu, dară nu desfiinţaţi şcoala, căci faceţi un mare rău. *(Aplauze[5].)*

Dimitrie Ghica *arată că el nu se face organul celor bogaţi. Dimpotrivă, în cazul introducerii de impozite noi îi are în vedere tocmai pe cei săraci.*

C. Grădişteanu *ia cuvîntul în chestiune personală, simţindu-se vizat pe nedrept de spusele lui K. că ori de cite ori se pune problema şcolilor sînt deputaţi care le atacă sistematic invocînd economiile.*

Domnilor, regretez foarte mult că toate cestiunile de principiu se prefac în cestituni personale şi acesta e numai un chip de a reveni asupra votului şi a se repeta ceea ce s-a zis la început. Fac apel la domnia-voastră dacă am zis eu măcar un cuvînt de personalitate care să privească pe domnul C. Grădişteanu? Din contra, am apărat teoria domniei-lui, am zis că ideea domniei-sale este foarte frumoasă şi ar fi bine să se pună în aplicaţiune chiar în anul acesta.

Cestiune personală ar trebui să facă acei 60 oameni care au votat cu bile albe, cari au compus majoritatea şi cari în urmă l-au auzit pe domnia-sa declarînd că acel vot e rău şi că şcolarii nu fac nimic. Unde am merge cu această teorie dacă noi acei 60 cari am votat alb am cere cuvîntul pentru cestiuni personale? Nu ştiu zău dacă domnia-sa ar mai putea răspunde.

În privinţa onor. principe Dimitrie Ghica, domnia-sa poate pînă la oarecare punct să aibă dreptate, dară nu e vina mea, e vina legii electorale. Legea electorale trimite în Adunare reprezentanţi a patru clase, a patru colegiuri; aşadară, după cum se poate ca patru oameni să aibă fiecare interese personale opuse, tot aşa se poate foarte bine întîmpla ca să fie patru colegiuri cari să aibă fiecare interese deosebite.

Eu de multe ori, o declar, am să viu să apăr aci în Adunare nişte interese ale orăşenilor contrarii intereselor ori ale ţăranilor, ori ale proprietarilor mici.

Aceasta este cestiune personală?

Cît pentru aluziunea făcută în privinţa mea [6], nici nu voi răspunde; 60 bile albe au răspuns contra celor 32 negre. Voi să zic numai că domnul ministru de interne [7] s-a suit ieri la tribună şi ne-a făcut o imputare pînă la oarecare punct întemeiată, adecă că noi şedem cu bugetele nevotate de două luni. După aceea domnul ministru al instrucţiunii publice [8] a zis: „Domnilor, pentru Dumnezeu, sfîrşiţi mai curînd, căci sînt 14 zile de cînd discutaţi numai bugetul instrucţiunii publice!"

Să vedem, domnilor, cît a ţinut celelalte bugete.

Unele au ţinut două zile, altele trei şi Ministerul de Esterne a ţinut numai o oră; şi dacă bugetul instrucţiunii publice a ţinut 14 zile, ce dovedeşte aceasta? Dovedeşte că la acest buget a fost o luptă, a fost atac şi apărare, a fost două sisteme: una care voia manţinerea instrucţiunii publice şi alta care voia reducerea, ca pe urmă să facă mai bine. Prin urmare instrucţiunea publică este o cestiune la care unii sînt care ţin, nu din fanfaronadă, dară din convincţiune, iară ceilalţi cred că e mai nemerit a desfiinţa ceea ce este şi să facă pe urmă mai bine. *(Aplauze.)* De cîte ori a venit vorba de şcoale, de instrucţiune publică, după luptă, totdeauna simţul majorităţii, înaintea căria mă plec cînd mă priveşte pe mine, a fost că voieşte instrucţiunea publică să se manţie şi să se îmbunătăţească.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 40, p. 289, col. 1—4; p. 290, col. 4.

NOTE

[1] K. era membru în comisia bugetară.

[2] Şcoala de conductori de lucrări publice s-a înfiinţat la Bucureşti în 1852 sub conducerea inginerului francez Lalanne, ajuns mai tîrziu directorul Şcolii de poduri şi şosele din

Paris. Şcoala s-a desfiinţat în 1858. În 1850 Barbu Ştirbei preconiza crearea unei şcoli cu durată de patru ani de „inginerie pentru poduri şi şosele, agrimensură şi agricultură". La 1864 s-a „reînfiinţat", sub direcţia lui Al. Costinescu, ca să pregătească conductori de şantiere. A încetat printr-un ordin dat de locotenenţa domnească. La 30 decembrie 1867 s-a „reînfiinţat" „Şcoala de poduri, şosele şi mine", cu durată de cinci ani, devenită apoi „Şcoala de poduri şi şosele" (vezi *Istoria învăţămîntului din România. Compendiu*, Bucureşti, 1971, p. 169—170).

[3] Vezi infra p. 262 şi urm.

[4] Vezi supra p. 75, nota 9.

[5] Adunarea a aprobat suma cu 60 de voturi pentru şi 32 împotrivă.

[6] Dimitrie Ghica observase că K. nu se poate erija în apărător al intereselor naţionale, iar pe el să-l facă apărătorul unei clici. „Sînt şi eu, domnilor, tot aşa de bine apărător al cestiunilor naţionale [...] Am dat dovezi, deşi n-am făcut vorbe frumoase şi pompoase ca alţii, că ştiu să apăr trebile ţărei mele!"

[7] Ion Ghica.

[8] Ion Strat.

Ca membru al comisiei bugetare dă explicaţii în legătură cu contractele încheiate în 1865 cu compania Salamanca pentru construirea de căi ferate *

Iată acum lămuririle cari vi le pot da în urma înţelegerii care am avut cu domnu ministru şi cu alte persoane speciale. Domnu ministru, anul trecut, a făcut un contract cu domnul Gavan inginerul ca să facă studiele căii ferate de la Bucureşti la Giurgiu şi Ploieşti, pentru care v-a cerut un credit de 73 000 lei şi pe care l-a pus tot în cifra de 250 000 lei. Rămîne acum la dumneavoastră să otărîţi daca primiţi această sumă de 73 000 lei. Daca o primiţi, să vă spun cum merge cestiunea. Compania Salamanca [1] a adus în ţară mai mulţi ingineri foarte competinţi, dintre cari cel mai însemnat este domnul Gavan. Acest domn Gavan s-a adresat la minister cu propunere că se însărcinează cu studiul căiei ferate care are să se construie mai îngrab şi domnia-sa a fost atît de sicur de lucrările ce va face şi de aprobarea lor, încît prin contract a primit ca guvernul să nu-i plătească nimic daca va fi refuzat de Adunare, şi atunci ministrul a încheiat contractul cu rezerva ratificărei de către Adunare.

Domnilor, am văzut această lucrare şi vă mărturisesc că, din toate lucrările ce avem pînă acum, aceasta este cea mai dreaptă şi conştiincioasă. Comisiunea dară vă cere să acordaţi această cifră, cu atît mai mult că acordînd-o ţara nu perde nimic, căci orice companie cînd contractează o cale ferată prevede şi cheltuielile de studiu şi ar fi fericită a le plăti aceste studii cînd le găseşte gata. Tot ce regretez este că ministerul nu a pus pe domnul Gavan numai ca director de lucrări şi să fi făcut lucrările cu ingineri români, pentru că chiar domnul Gavan a luat în adjutorul său ingineri români.

Mai este, domnilor, şi altceva care mă face să votez această cifră, este de a trage la aceste lucrări pe inginerii români, căci vă voi spune că domnul Gavan s-a adresat la mai mulţi ingineri români şi sînt unii cari au refuzat a-i da concursul lor, văzînd nestatornicia contractului, care, cum v-am spus, zice că, daca Adunarea nu va ratifica, să nu i se dea nimic. De aci vedeţi că streinii au avut mai multă încredere în noi.

---

* Şedinţa din 15 februarie 1867.

Totodată, pentru studiul liniei de la Roman la Iaşi, care cred că are să se construie cea dintîi chiar ca cestiune politică, comisiunea vă roagă să daţi cifra de 200 000 lei, în care să intre şi suma de 53 mii lei pentru studiul de mai sus.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 40, p. 290, col. 1.

NOTE

[1] Vezi supra p. 51, nota 8.

Despre situaţia Şcolii de agricultură de la Pantelimon. În calitate de raportor al comisiei bugetare *

Comisiunea, în majoritate, recunoaşte că la şcoala de la Panteleimon[1] ar trebui să fie un curs sau duoă cari să vie în adjutorul practicei; de esemplu, un curs de silvicultură; de esemplu, arpentăria rurală şi construcţiunea rurală; iară în cît priveşte cursul de fizică, de chimie şi acel de arta veterinară, socotesc că, cum e şcoala astăzi organizată, aceste cursuri ar fi de prisos; şcolarii chiar n-ar fi în poziţiune de a se folosi de asemenea cursuri, pentru că tinerii cari merg să studieze acolo sînt mai adesea luaţi de prin sate. Rămîne dară ca domnul ministru [2], dacă ţine seamă de această opiniune a comisiunii, să propuie domnia-sa ce cursuri crede că se pot adăoga la această şcoală.

În cît priveşte amendamentul domnului Coandă şi al doilea amendament al domnului Tacu [3], comisiunea, în majoritate, le-au adoptat. Dară este o împrejurare: aceste şcoale nu pot să se înfiinţeze decît pe moşiile statului — şi moşiile din apropierea Craiovei şi Iaşilor se găsesc arendate pe anul acesta — şi prin urmare ministerul nu poate înfiinţa asemenea şcoale decît atunci cînd va găsi asemenea moşii ale statului libere. Dacă dumneavoastră veţi vota cifra propusă [4], s-o votaţi cu rezerva ca ministerul să întrebuinţeze această cifră cînd va avea moşiile statului la dispoziţiunea sa, căci pe moşii particulare nu se pot înfiinţa asemenea şcoale. Pe urmă, lucrarea nu s-ar putea începe decît la toamnă; prin urmare, nu e trebuinţă de o cifră aşa de mare; s-ar putea vota numai 50 000—60 000 lei, cu cari să se facă de minister pregătiri pentru anul viitor...

> *D. preşedinte:* S-a mai prezentat, domnilor, un alt amendament subscris de domnul Filibiliu, care este cel următor:
> „Propun a se înfiinţa şi în oraşul Bîrlad o şcoală de agricultură."

Comisiunea e în contra unor asemenea amendamente, căci, dacă e să se înfiinţeze asemenea şcoale, ele trebuie să se facă la un centru, precum la Craiova sau la Iaşi, după cum a zis foarte bine domnul Tacu şi domnul ministru. Dacă domnul Filibiliu stăruieşte în amendamentul său, de a se înfiinţa o şcoală de agricultură la Bîrlad, apoi comisiunea, despărţită în deputaţi izolaţi, va propune să se înfiinţeze asemenea şcoale în toate judeţele. Comisiunea dară e contra acestui amendament. Totodată, să-mi daţi voie să vă citesc o petiţiune a elevilor ieşiţi din şcoala de agricultură de la Panteleimon.

---

* Şedinţa din 16 februarie 1867.

Iată ce zice acea petiţiune :

„Domnilor deputaţi,

Spre a nu abuza de preţiosul dumneavoastră timp, vom fi foarte laconici pentru a vă descrie în puţine linii starea de descorageare în care sîntem căzuţi noi elevii cari am terminat deplin sub esamine riguroase cursul ştiinţelor de agricultură de la Sf. Panteleimon.

Mai întîi voim a vă anunţa că Eforia şcoalelor în anul 1860 a publicat prin „Monitor" că elevii acestei şcoale după terminarea studielor vor fi sub îngrijirea guvernului puşi la locurile unde să se poată produce folosul ştiinţei şi să îndeplinească scopul înfiinţărei acestei şcoli, acela al dezvoltărei agriculturei şi a tutulor specielor de ştiinţe relative la această specialitate. Această promisiune ne-au încuragiat, domnilor deputaţi, de am părăsit băncile şcoalelor şi am alergat acolo unde ne surîdea un viitor frumos nouă şi de folos agriculturei, unicul izvor de bogăţie al ţărei noastre. Din nenorocire timpul acelei promisiuni a guvernului s-a dat uitărei; noi am terminat cursul cu destul succes, probă atestatele ce le posedăm; cu toate acestea duoă rînduri de şcolari ieşiţi dintr-însa nu avură norocirea a li se realiza speranţele. Posturile de silvicultură sau guarzi generali de prin districte, asupra cărei ştiinţe am făcut un curs special, se dete, cu toate stăruinţele noastre, ca în vechime, pe la cunoscuţi, printre cari se găsesc unii cari nici că le-au venit în minte vreodată cam ce fel de lucru va mai fi şi silvicultura ; asemenea se urmă şi cu locurile de profesori de ştiinţele naturale şi mai cu seamă de agricultură de pe la seminarele din ţară ; la regia tutunului erau locuri de revizori de plantaţiuni, iarăşi nişte locuri cari erau de competinţa noastră, fiindcă tutunul este unul din plantele asupra cărei se trage cu deosebire luarea-aminte în agricultură ; cu toate acestea, după multe cereri ale noastre pe la minister, n-am ocupat nici din acelea. La pepinierele înfiinţate de stat iară nu s-au ocupat decît unul sau două locuri.

Domnilor deputaţi, toate aceste funcţiuni descrise mai sus credem că era mai util a se ocupa de şcolarii cu cari statul a cheltuit sume însemnate în curs de 6 ani pînă să ne terminăm cursul, iară nu să fim trimişi pe la arendaşi, cari pînă acum n-a sosit timpul spre a se servi de asemenea oameni, servindu-se cu vechii lor epistaţi şi isprăvnicei, adăstînd acei arendaşi şi proprietari ca guvernul să ia întîi iniţiativa, precum se face totdeauna în asemenea cazuri.

Aceasta, domnilor deputaţi, încă de acum cîţiva ani subscrişii le-am adus în mai multe rînduri pe la onor. ministere competinente cu ocazia cererilor de a fi şi noi prenumeraţi la acele locuri, dară fără nici un succes ; de aceea credem de cuviinţă, domnilor deputaţi, a vă arăta şi domniilor-vostre aceasta şi sperăm că mandatarii ţărei vor face ca să nu fim înlăturaţi de la funcţiunile ce avem curagiul a vă declara că cu tot dreptul le merităm".

După mai multe intervenţii asupra bugetului şi programei şcolii.

Domnilor, şcoala de agricultură de la Panteleimon în partea sa practică este aşa cum a descris-o domnii Tell şi I. Brătianu. Eu, ca ministru al lucrărilor publice, m-am dus la esamenul acestei şcoale în 1864 şi în adevăr am văzut elevii cu chipiuri şi cu uniforme militare, dară, cînd i-am pus să dea esamen de arat, de cosit, de secerat, erau atît de puţin practici încît argaţii le arăta cum să tragă cu plugul. Ei bine, aceasta m-a făcut să convoc îndată o comisiune de oameni speciali ca să vedem ce este de făcut spre a aduce şcoala aceasta la destinaţiunea spiritului fondatorilor ei, spre a produce acei buni argaţi şi epistaţi cari lipsesc cu totul în partea de dincoa a ţărei. Noi, proprietarii de moşii din Moldova, prin un şir de lucrări am izbutit a împrăştia în ţară o clasă de asemeni oameni speciali şi foarte folositori; dară în Ţara Românească această clasă folositoare lipseşte cu desăvîrşire, şi domnii Ghica şi Ştirbei, cînd au voit să facă şcoala aceasta, au voit să dobîndească asemenea epistaţi. Convocînd dară o comisiune de oameni speciali, toţi au opinat că trebuie să se dea şcoalei o direcţiune practică, ca, în loc de a avea teorii, mai bine să dobîndim practică, să dobîndim oameni cari să nu aibă atîtea teorii, dară să vie să arate ţăranului cum trebuie să are şi cu ce instrumente, să-i arate cum trebuie să semene şi în ce pămînt, cum trebuie să secere, să cosească şi apoi comptabilitatea moşiei.

Comisiunea aceasta a făcut un project pentru a se dezlipi şcoala de ferma model şi a opinat ca ferma model să se dea în antrepriză particulară. Această lucrare din nenorocire nu am putut-o esecuta, căci am ieşit din minister. Domnul ministru actual a perfecţionat această lucrare şi a despărţit ferma model de şcoală, şi după opiniunea mea bine a făcut.

Acum să vedem dacă în această şcoală tinerii noştri sînt lipsiţi de mijloace de a dobîndi şi acele cunoştinţe teoretice cari negreşit trebuie să povăţuiască pe epistatul ce va fi chemat să facă o esploatare raţională. Iată ce găsesc aci: găsesc că directorul e dator să dirige lucrările; subdirectorul e şef de practică al serviciului vitelor; după aceea e un comptabil, un veterinar, un grădinar, un stupar şi şef al pepinierei, un şef al fabricei şi un şef de ateliere.

Pe lîngă acestea apoi domnul ministru a aderat de a se manţine duoă catedre cari negreşit sînt trebuincioase: catedra de silvicultură şi catedra de geometrie, arpenterie şi economie rurală. Aşadară, şcoala astfel organizată, avînd partea teoretică şi partea practică, va putea corespunde la misiunea sa.

Eu în puţine lucruri am avut fericirea să fiu de acord cu ministerul; în această lucrare găsesc că ministerul a făcut bine şi numai să dea Dumnezeu să privegheze ca această şcoală să corespundă la menirea şi organizaţiunea ei actuală, şi dumneavoastră proprietarii veţi dobîndi ceea ce vă lipseşte, epistaţi înzestraţi cu destule cunoştinţi teoretice ca să poată administra şi totodată epistaţi practici cari să dea o dezvoltare înapoiatei noastre agriculture.

Aşadară, comisiunea propune ca să binevoiţi din amendamentul domnului Vericeanu[5] a nu primi decît o parte, şi anume catedra de silvicultură şi agricultură şi catedra de geometrie, arpentărie şi economie rurală.

D. A. Vericeanu: Regret şi eu cealaltă parte a amendamentului.

În cît priveşte amendamentul domnului Tacu, vedeţi că însuşi domnul ministru a aderat la dînsul, căci şcoale practice de agricultură e bine să fie cît se poate mai multe. Mijloacele noastre nu ne permit anul acesta să înfiinţăm multe şcoale, dar trebuie să vă gîndiţi că, dacă nu veţi vota un început anul acesta, nu veţi avea nici la anul viitor nimic.

Prin urmare, comisiunea, în acord cu domnul ministru, vă propune să votaţi 100 000 lei în loc de 200 000, cum se propusese în amendament[6].

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 40, p. 291, col. 4—5; „Monitor", nr. 41, p. 294, col. 5 — p. 295, col. 1.

NOTE

[1] O primă încercare pentru înființarea unei școli la Pantelimon a făcut, în 1836, neamțul Zucker. În 1852 Barbu Știrbei a creat aici o pepinieră de duzi; un an mai tîrziu se deschidea o școală de specialitate cu trei clase de curs. Primul director a fost Al. Slătineanu. În 1858 a fost înlocuit de C. N. Racotă, absolvent al școlii de agricultură de la Grignon (Franța). Acesta a organizat cursurile în mod sistematic, corpul profesoral a ajuns la șapte membri. Tot el l-a trimis pe P. S. Aurelian la Grignon, de unde, la întoarcere, avea să devină la rîndu-i (1863) conducătorul acestui așezămînt. În 1860 s-a discutat transformarea școlii în academie de agricultură. Legea instrucțiunii publice din 1864, datorată lui K., prevedea înființarea în țară a trei școli de agricultură cu ferme model aferente. Spre acest sfîrșit s-au prezentat două proiecte. Cel al lui Ion Ionescu de la Brad — *Proiect de cultură pentru exploatațiunea Panteleimonului* — avea să fie preferat celui întocmit de P. S. Aurelian ca avînd „mai multe dezvoltări foarte folositoare pentru aplicație”. K. l-a aprobat la 25 ianuarie 1865 („Monitor”, 1865, nr. 26, din 30 ianuarie, p. 118). I. Ionescu de la Brad recomanda constituirea pe lîngă școală și ferma experimentală a unor ferme de diferite dimensiuni, organizate pe principiul întreprinderilor capitaliste și care să constituie un exemplu stimulator pentru țăranii aflați de curînd sub regimul muncii libere. În ciuda avantajelor sale, proiectul n-a fost aplicat. S-au iscat nesfîrșite discuții în jurul profilului școlii; unii cereau ca ea să ofere doar un „învățămînt elementar și practic”, iar ferma să fie o întreprindere particulară. Acesta dealtfel era și punctul de vedere al lui I. Ionescu de la Brad, inspirat din sistemul francez. El cerea, în noiembrie 1866, să fie numit director al școlii, profesor de agricultură și arendaș al fermei (Arhivele statului, București, Ministerul Agriculturii, REAZ, 416/1866, f. 244; cf. Gh. Cristea, *Contribuții la istoria învățămîntului din România. Școala agricolă de la Balta Verde — Craiova (1867—1872). Rolul lui Ion Ionescu de la Brad în înființarea ei*, în „Studii”, XVIII, (1965), nr. 2, p. 297). În 1867 s-a trecut la reorganizarea școlii elaborîndu-se și un „Regulament de disciplină interioară a Institutului național de agricultură de la Pantelimon” (Gh. D. Druțu, *Istoricul învățămîntului agricol în România*, București, 1906, p. 86—91). În lucrarea consacrată României, scoasă în 1868 de comisia română la expoziția universală din Paris (vezi infra p. 267), la capitolul *Etendue du territoire cultivé*, despre școala de agricultură de la Pantelimon se menționa că are 60 de elevi interni; pe lîngă școală funcționa o fabrică de mașini agricole, o pepinieră de duzi, cu hale pentru creșterea viermilor de mătase, terenuri experimentale, grădină de legume și fructe, fermă. Atelierul agricol își datora activitatea în primul rînd inventatorului C. Rîureanu. După studii de specialitate în Occident, acesta participase la mai multe expoziții agricole, unde invențiile sale au luat diferite medalii (1862, argint, la Montabon, pentru un plug; 1863, aur, pentru o mașină de făcut piulițe, la Nantes; 1863, altă medalie de aur pentru construirea unei batoze). În sfîrșit, era medaliat (cu medalie de aur) al Academiei naționale franceze de agricultură (vezi articolul ce i-a consacrat C. Troteanu în „Buciumul” din 16/28 iunie 1864, f. 974).

[2] Ion Strat.

[3] Amendamentul lui D. Tacu ș.a.: „Propunem a se aloca în bugetul Ministerului Lucrărilor Publice la capitolul [loc liber — n.n.] suma de lei 100 000 pentru înființarea a două școale de agricultură, una la Iași și una la Craiova, după programa aceleia de la Panteleimon”.

Amendamentul lui Coandă nu s-a publicat.

[4] 273 903 lei pentru Școala de mașini și instrumente agricole din Iași propuși de comisie. Suma recomandată de guvern nu se preciza.

[5] Al. Vericeanu mai propusese catedre de fizică, chimie, mineralogie, geologie, tehnologie.

[6] Adunarea a votat 100 000 de lei.

Precizări, în calitate de raportor al comisiei bugetare, asupra sumei afectate pentru pavilionul român al Expoziției universale de la Paris *

Domnilor, la acest paragraf[1] comisiunea propune ștergerea a 200 000 lei. Trebuie însă a adaogi că domnul comisar[2] al expozițiunei a stăruit atît pe lîngă domnul ministru cît și pe lîngă comisiune ca să nu se șteargă nimic din suma propusă, fiindcă ștergîndu-se cifra n-ar mai fi de ajuns, și cere să se manție cifra propusă de domnul ministru. Această cifră este de 1 300 000 lei; din această cifră cheltuindu-se 300 000 anul trecut, a rămas pentru anul acesta un milion, din care comisiunea a redus la* 200 000 lei, astfel că propune a se da pentru anul acesta numai 800 000 lei.

---

* Ședința din 16 februarie 1867.

Repet însă cererea domnului comisar pe lîngă ministru și comisiune de a nu se șterge nimic din cifra domnului ministru de un milion.

Ministrul lucrărilor publice *arată că bugetul expozițici nu se poate fixa cu certitudine, el se schimbă în funcție de necesități, dar „trebuie să cheltuim dacă odată sîntem deciși a contribui și noi la această expozițiune din Paris''.*

P. Cernătescu *opinează că în primul rînd trebuie acoperite nevoile țării și apoi reprezentarea „cu multă pompă'' în străinătate.*

C. Grădișteanu *își exprimă scepticismul în legătură cu participarea la expoziție, căci nu avem ce expune, doar ca să facem o „tristă figură''?*

Al. Lahovari *îl combate, arătînd că sînt cheltuieli „producătoare'', căci mărfurile românești vor fi cunoscute și vom găsi numeroși parteneri de negoț.*

Nu aş fi luat cuvîntul în această cestiune dacă domnul Grădişteanu nu s-ar fi rostit în contra cifrei totale. Dacă domnul Grădişteanu ar fi avut cunoştinţă despre oarecare împrejurări, desigur că domnia-sa ar fi votat suma totală.

Domnilor, cestiunea expoziţiunei este o cestiune politică, care se urmăreşte încă de la anul 1853. Vă aduceţi aminte că la '53 sau '54, mi se pare, a fost cea dintîi expoziţiune la Paris şi a fost invitate şi Principatele să-şi espună productele lor, însă Înalta Poartă a cerut ca să se trimiţă productele la Constantinopol şi ambii domni ai Principatelor au consimţit sub rezerva că la expoziţiune Principatele să figureze în deosebi şi fiecare să-şi numească în special cîte un comisar; dară Poarta atît de mult ne-a negat dreptul acesta încît a preferit ca şi comisarul din Moldova — care eram eu — să-l numească comisar şi din partea Porţii, alături cu ambasadorul, şi pentru aceasta am primit chiar şi firman de la Ministerul Lucrărilor Publice, şi domnul Grigore Ghica nu a primit aceasta şi mi-a dat ordin să mă întorc în ţară şi să nu merg la expoziţiunea din Paris ca comisar al Înaltei Porţi [3].

Vedeţi dară că cestiunea aceasta este o cestiune politică. La 186[2] cînd a fost expoziţiunea la Londra, agentul nostru care a fost acolo a dobîndit dreptul ca să trimetem productele noastre sub firma Principatelor Unite şi Înalta Poartă s-a opus, a protestat iară. Guvernul nostru atunci a preferit mai bine să nu trimită producte la acea expoziţiune decît să le trimită prin amestecul Înaltei Porţi.

Acum cu ocaziunea expoziţiunei de la Paris agentele nostru a dobîndit dreptul de la imperatorul Napoleon, care totdauna a avut cele mai bune sentimente pentru ţara noastră, ca România să participe la expoziţia de la Paris fără nici un amestec al Înaltei Porţi. Vedeţi dară că trebuie să trimitem productele noastre la acea expoziţiune, căci acesta este un drept pe care l-am dobîndit după 13 ani de luptă cu Înalta Poartă.

Acum e cestiunea ce să trimetem la expoziţiunea de Paris? Avem ce trimite? Acilea sînt de acord cu domnul Ghica, fiindcă mă tem că nu vom fi bine reprezentaţi, pentru că, domnilor, o expoziţiune nu se improvizează; şi dacă ţările cele mai înaintate care au o industrie ce servă de model Europei, precum Engletera şi Francia, s-au pregătit de ani întregi, cum voiţi dumneavoastră ca noi în cîteva luni numai să fim bine reprezentaţi, noi care mai ales avem puţină industrie, căci cucuvelele cîntă pe toate puţinele fabrice ce avem? De aceea zic că vom fi foarte rău reprezentaţi prin industria şi agricultura noastră, căci agricultura noastră nu se recomandă deloc prin calitatea productelor şi prin calitatea lor [sic !]. Domniile-voastre vedeţi, cînd cineva voieşte să semene grîu sau porumb mai bine aduce sămînţă străină. Aşadară, ce avem să trimitem la Paris? Nişte seminţe crucite, pocite, ca să zic aşa, şi prin urmare inferioare altora.

---

* Citește: *la*.

În cît priveşte industria, asemenea puţine avem să trimitem.

Sub guvernul trecut se publicase mai dinainte participarea noastră la această expoziţiune şi unii din industriaşii care aveau dorinţă să trimiţă objectele lor la expoziţiune se puseseră a lucra. Pe urmă locotenenţa domnească, avînd în vedere strîmptorarea în care se afla financele ţărei, a crezut că nu e timpul a participa la expoziţiune, ca să facem economie, şi a suspens acele lucrări prin avizul ce a dat că nu vom participa la acea expoziţiune. Pe urmă a venit guvernul majestăţii-sale Carol, care a reînfiinţat serviciul pentru această lucrare şi a otărît să participăm negreşit la expoziţiune. Acea suspensiune însă a făcut că s-a întrerupt lucrările începute, care, dacă ar fi urmat, ar fi putut să facă să ne recomandăm mai bine la expoziţiune ; acum vom fi foarte rău recomandaţi. Însă cestiunea politică cere ca noi, chiar rău recomandaţi, să luăm pare la expoziţiunea din Paris, ca drapelul României să fîlfîie pe lîngă drapelele tuturor statelor independente, ca comisarul nostru, ca reprezentantul român să ia parte la juriul internaţional împreună cu toţi cei[l]alţi comisari ai statelor independente, cari au să aprecieze objectele expuse, să discute în cestiunea expoziţiunei, să împarţă medalii etc. Pentru aceea zic că, în privinţa cestiunii politice, să binevoiţi a primi să figureze în buget un paragraf pentru expoziţiune.

În cît priveşte cifra, după o înţelegere care a urmat, socotesc ca să nu daţi 800 000 lei, nici un milion, ci un termen de mijloc : 900 000 lei [4].

„Monitor", 1867, nr. 41, p. 295, col. 2,4.

NOTE

---

[1] Discuţia se ducea în jurul sumei alocate pentru participarea României la Expoziţia universală de la Paris.

[2] Al. Odobescu era comisar general al standului românesc. Mai erau comisari : Ion Alecsandri, G. Steriadi, M. Suţu, P. S. Aurelian şi arhitectul francez A. Baudry.

[3] K. face aici o ciudată confuzie. Faptele privesc participarea Principatelor la Expoziţia internaţională de la Londra din 1851. În ianuarie 1850 el a fost numit, prin ofis domnesc, în comisia pentru organizarea participării Moldovei la expoziţie, alături de C. Sturdza şi Gh. Asachi. Pleacă în acest scop la Constantinopol, unde este însărcinat de guvernul turc a reprezenta deopotrivă şi Poarta la expoziţie. Grigore Ghiça n-a acceptat însă dubla însărcinare şi l-a rechemat (vezi Victor Slăvescu, *Participarea Moldovei la Expoziţiunea universală din Londra în anul 1851. Rolul lui Mihail Kogălniceanu*, Bucureşti, 1941, 5 p. ; Ilie Corfus, *Moldova la expoziţia de la Londra din 1851. Misiunea lui Mihail Kogălniceanu*, Bucureşti, 1946, 12 p.).

[4] La această expoziţie România a obţinut trei medalii de aur, 9 de argint, 35 de bronz şi 38 de menţiuni onorabile. Lucrarea tipărită cu prilejul acestei participări făcea, pentru prima oară, un bilanţ al stadiului de dezvoltare a economiei româneşti (*Notice sur la Roumanie principalement au point de vue de son économie rurale, industrielle et commerciale, suivie du catalogue special des produits exposés dans la section roumaine et d'une notice sur l'histoire du travail dans ce pays*, Paris, 1868, XXII+436 p.+pl.). Ea fusese elaborată de comisia română afectată expoziţiei şi avea la bază, parţial, articolele lui P. S. Aurelian apărute în „Atheneul român", nr. 4—5 şi 10, 11 din 1868.

Printre exponate a figurat şi postav de la fabrica lui K. În *Notice*. . . se dădeau informaţii cu caracter tehnic asupra ei (p. 255—256).

Explicație în legătură cu obligativitatea pentru stat de a întreține străzile principale din București și a nu le lăsa numai în seama municipalității *

Să-mi permită onor. domn N. Catargiu a-i da oarecare lămurire [1], după care cred că domnia-lui va reveni din hotărîrea ce a luat.

Înaintea unificării legislațiunei noastre, în Moldova era o lege după care căile principale de prin orașe, cari slujesc nu numai la comunicări locale, dară cari slujesc de trecet mare al țărei, se întrețineau de către stat, precum bunăoară în Iași Ulița Mare, ca treacăt al Țărei de Sus la cea de Jos, Păcurarii, șoseaua Socola și soseaua Tătărași erau întreținute de stat, pentru că erau treacătul cel mare al țărei.

Această regulă era atunci și se păzește și astăzi, căci chiar în budgetul actual esistă sume, cifre alocate pentru întreținerea celor patru strade, cari și astăzi sînt în sarcina statului.

În Țara Românească era ceva și mai important, căci, după legea domnului Știrbei, darea taxei de poduri și șosele se plătea către ** municipalitate pentru întreținerea stradelor. Cînd s-a făcut unificarea, statul n-a voit în Țara Românească să mai lase municipalităței taxa pentru poduri și șosele și la 1862 și-a luat el însărcinarea de a întreține stradele principale, și legea care era în Moldova a întins-o și asupra Bucureștilor. Aceasta s-a făcut în vremea ministerului Barbu Catargiu. Prin urmare, oricît am voi noi să cerem pentru orașul cutare și cutare, nu putem să asimilăm Hușii cu București . . .

O voce: Pentru ce?

Pentru că e capitala țărei, pentru că se cuvine ca capitala țărei să fie bine pavată, spre a scuti și punga onor. domn Prijbeanu și a mea de birul colosal care-l plătim în chip indirect caretașilor și spițerilor ca să ne vindece de zdruncinăturile trăsurilor. (*Ilaritate.*) Toate Adunările, domnilor, pînă la 1866 au manținut principiul că aceste patru strade principale sînt în sarcina statului; trebuie ca noi toți să contribuim la această sarcină, pentru că orașul București e capitala României. Vă aduceți aminte, domnilor, cînd a venit unul din reprezentanții orașului București și a cerut ca țara să plătească pe gardiștii de noapte [2], vă aduceți aminte cît eu am combătut această idee. Cînd însă se atinge de comunicare, ce sînt datori Bucureștii să poarte greutatea celor patru strade principale prin cari intră toate mărfurile, prin cari trece țara întreagă? (*Intreruperi.*) Negreșit că majoritatea bilelor poate să otărască altfel, eu însă nu pot fi de altă opiniune.

Viu acum la propunerea domnului C. Grădișteanu [3]; domnia-lui are toată dreptatea să ceară ca cu o oră mai curînd să se sfîrșească pavarea Podului Mogoșoaiei.

E contract făcut în urma unei licitațiuni, contract care s-a încuviințat și de puterea legislativă; prin urmare, contractul acela trebuie să fie păzit. Dară mă tem ca, din cauza lipsei de bani, contracciul să nu aibă oarecare temei de a se plînge și reclama; fericirea însă e că tot acel contracciu, în altele, a cam călcat și el contractul, și așa cred că statul nu e amenințat de cerere de despăgubire.

---

* Ședința din 16 februarie 1867.

** În original: *de*.

Aşadară, domnilor, deşi domnul ministru a pus aceşti 200 000 lei pe lîngă cei 300 000 ce i-au rămas din anul trecut, nu ar strica dacă s-ar admite propunerea domnului Grădişteanu, adică să se facă un spor pentru ca să se poată termina cu o oră mai nainte această lucrare; căci, domnilor, nu ştiu cum se întîmplă altora, dară eu unul nu cred că găseşte cineva, fie el locuitorul din Bucureşti, fie din provincie şi are afaceri în capitală, nu cred, zic, că găseşte plăcere să se preumble pe strada Mogoşoaiei în starea în care se află pavagiul astăzi pe acea stradă.

„Monitor”, 1867, nr. 41, p. 296, col. 3—4.

NOTE

[1] K. era raportor al comisiei bugetare.

[2] Vezi supra p. 159 şi urm.

[3] C. Grădişteanu observase că alocarea sumei de 200 000 de lei în buget pentru pavarea Podului Mogoşoaii făcea ca lucrarea să se prelungească încă doi ani.

Cuvînt asupra urgenţei discutării bugetului pe anul 1867 *

G. Mîrzescu *ceruse cuvîntul într-o chestiune de regulament.*

N-aveţi cuvîntul, domnule Mîrzescu. Domnul preşedinte mi l-a acordat mie. Constat mai întîi că nu e acum altă discuţiune decît de regulament şi prin urmare nimeni nu poate să aibă altă prioritate decît aceea a ordinii în care s-au înscris. Onor. domnul Costaforu, care era înscris întîiu, mi-a cedat mie rîndul domniei-sale.

Se propune de domnul Mîrzescu [1] un ce contrar cererii domnului preşedinte al consiliului, la care Adunarea a aderat cînd domnul preşedinte al consiliului s-a suit la tribună şi ne-a zis : binevoiţi, domnilor, a vă ocupa de budgete şi de legea de percepţiune, căci, dacă după opt zile nu ne veţi da budgetele şi legea de percepţiune, ministerul declină orice răspundere. Adunarea a ţinut cont de această cerere şi ne-am ocupat necontenit de budgete.

Acum între budgetul cheltuielilor şi veniturilor trebuie să treacă o zi pentru ca să se poată prezenta de biurou rezumatul cifrelor votate la cheltuieli. Pînă atunci să ne ocupăm, cum a cerut domnul preşedinte al consiliului şi cum a încuviinţat Adunarea prin votul său trecînd la ordinea zilei, să ne ocupăm de legea de percepţiuni [2]. După ce se va vota această lege, vom trece în secţiuni ca să ne ocupăm iarăşi de cestiunea budgetului şi, după ce vom vota şi vom da ţărei budgetele, atunci vom veni şi ne vom ocupa de alte cestiuni.

Şi eu sînt tot atît de gelos pentru oraşul meu natal Iaşi cît şi domnul Mîrzescu şi, precum am aşteptat trei luni pentru projectul de lege al strămutării Curţii de casaţiune, vom mai aştepta cîteva zile şi sînt sigur că, daca e vorba a face comparaţiune între projectul de lege al strămutării

---

* Şedinţa din 17 februarie 1867.

Curţii de casaţiune şi între budgete, atunci cînd n-au rămas la mijloc decît trei, patru zile, socot că şi acei de peste Milcov nu vor voi a da la o parte budgetele.

Am socotit să votăm de urgenţă Curtea de casaţiune în faţa unor agitaţiuni care erau la Iaşi şi care nu mai sînt acum pentru că nu mai este nimeni [3] care să le aţîţe *(aplauze prelungite)*, vă rog dară să votaţi budgetele, să votaţi legea de percepţiune.

Oricare ar fi, domnilor, sentimentele noastre, eu unul, poate să mă combată domnii miniştri, dară nu aş dori crize ministeriale înaintea budgetelor şi socotesc că fac un lucru bun cînd cer să votăm mai întîi un budget regulat. *(Aplauze.)*[4]

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 41, p. 300, col. 2.

NOTE

[1] G. Mîrzescu ceruse să se discute cu prioritate proiectul privitor la strămutarea Curţii de casaţie la Iaşi.

[2] Legea de percepţiune, de fapt un regulament al serviciului de percepţie şi centralizare a veniturilor, s-a elaborat în iunie 1867 (cf. I.M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 281).

[3] Aluzie la N. Rosnovanu, vezi supra p. 108 şi urm.

[4] K. era raportorul comisiei bugetare.

Precizare în legătură cu prerogativele domnitorului de a-şi alege ministerele şi cu obligaţia acestora de a-şi prezenta programul de guvernare. În replică cu N. Blaremberg *

Domnilor, eu nu voi urma pe onor. domnul Blaremberg [1] pe tărîmul ce domnia-sa a luat, nu pentru că nu l-aş putea urma, dară socotesc că cestiunea este încă inoportună, socotesc că domnia-sa ar putea să zică aceste cuvinte după ce ar fi auzit programa ministerială. Ministerul a cerut amînarea ca să vie cu programa sa şi socotesc că cerînd amînarea ar fi foarte constituţional ca noi să aşteptăm întîi să vedem programa ministerială, căci programa este cel dintîi act al ministerului şi noi aci nu avem să ne rostim decît în privinţa actelor ministerului. Iară cît pentru numirea miniştrilor, după articolul espres din constituţiune, domnitorul are dreptul să numească miniştri, aceasta este o prerogativă, este un drept al domnitorului. *(Aplauze.)*

Noi nu avem aici dreptul să criticăm nici dreptul domnitorului de a numi un minister, nici dreptul domnitorului de a dizolva Camera, avem dreptul să criticăm numai actele ministerelor.

O voce: Şi să blamăm.

Negreşit, şi să dăm un blam.

Aşadară, după ce ministerul va veni aici şi ne va arăta programa sa, atunci fiecare deputat are dreptul să vie să dea ministerului blam sau laudă pentru actele sale, iară domnitorul are dreptul nemărginit, este o prerogativă a coroanei de a-şi alege consilierii săi ... *(Aplauze.)*

---

* Şedinţa din 2 martie 1867.

Aşadară, domnitorul avînd acest drept, pînă cînd ministerul nu va face vreun act, noi nu putem să zicem nici un cuvînt; cînd miniştrii vor veni şi vor citi programa, atunci ei fac cel dintîi act şi după aceea noi putem să zicem ce vom socoti. Nu cunosc eu teoria că numele unor persoane înfăţişează o programă, căci atunci aş putea să întorc şi eu cuvîntul şi să zic: numele domnului Rosnovanu, de esemplu, fiindcă mă întrerupe, este o programă... *(Zgomot.)* Ce sînt aceste[1] lupte, domnilor? Domnul Blaremberg are tot dreptul să vie să zică cuvintele domniei-sale, decît îl rog să ştie cîtă stimă am eu pentru talentul şi pentru independenţa domniei-sale; însă repet că acest drept dumnealui trebuie să-l eserseze după citirea programei ministeriale şi, în cîtă vreme ministerul nu a făcut un act ministerial, nu putem să zicem nimic. Numirea ministerului şi venirea lui aci nu este un act ministerial, este o atribuţiune a domnitorului şi nu putem noi mărgini pe domnitor să-şi aleagă miniştri din cutare sau cutare categorie de oameni. Domnitorul are dreptul nemărginit de a-şi alege miniştrii săi şi, cînd miniştrii săi încep a administra, atunci vine dreptul Camerei de a critica actele lor. Pînă astăzi guvernul actual nu a făcut încă nici un act şi cît pentru mine nu am dreptul să zic un singur cuvînt în privinţa sa.

„Monitor", 1867, nr. 50, p. 348, col. 4.

NOTE

[1] N. Blaremberg susţinuse că guvernul nu este expresia majorităţii Camerei sau a coaliţiunii care dăduse votul de neîncredere formaţiunii ministeriale trecute. Mai mult, arătase că în guvern se află persoane care „au abjurat" pe 11 februarie, pactizînd cu cei de care pretindeau că-i despart „crăpăturile gheţarilor Alpilor". Mai elocventă decît programa i se părea uneori a fi lista unui cabinet, „ca să explic de ce eu unul n-am încredere într-însul, voi zice că este toxinul de la o margine la alta a ţării".

E oarecare retorism în cele afirmate de Blaremberg, menit să creeze diversiune în Adunare. Guvernul format la 1 martie 1867 cuprindea pe: C. Al. Creţulescu, preşedinte şi justiţie, Ştefan Golescu, externe, Dimitrie Brătianu, culte (şi ad-interim la lucrări publice), Ion Brătianu, interne, Al. Văsescu, finanţe, Tobias Gherghel la război. Or, aceasta era o formaţiune destul de lipsită de dinamism. Creţulescu, destul de şters, şi-l apropiase pe Ştefan Golescu, „ieşit de mult din circulaţie", după expresia lui Iorga, pe Văsescu, tînăr licenţiat care abia acum începea să se remarce; îl păstrase pe T. Gherghel din vechea formaţie spre a face plăcere lui Carol, deoarece lucra cu membrii misiunii militare germane. Singura personalitate în acest cabinet era ministrul de interne, care nu se dezisese de ideile „februariste", în pofida acuzelor de „comunism" ce i se aduceau.

Intervenţie privind legea de amortizare a obligaţiilor rurale. În replică cu N. Ionescu *

Domnilor, despăgubirea proprietarilor e pusă prin lege sub garanţia onoarei naţionale şi onoarea naţională în această cestiune, păzirea de către onoarea naţională a acestei legi, e pusă sub garanţia constituţiunii; şi oricare guvern va căuta ca această lege să devie un adevăr în toate părțile ei va îndeplini făgăduința legislatorului și va face ca onoarea națională să fie un adevăr.

---

* Şedinţa din 4 martie 1867.

De aceea eu n-am avut decît recunoștință pentru domnul ministru Mavrog[h]eni[1] cînd a înfățișat acest project de lege.

Domnul Ionescu vine și cere amînarea acestei legi, ba chiar o atacă, sub cuvînt că modifică legea rurală și că mai ales ar putea să înăsprească pozițiunea foștilor clăcași prin deficitul ce s-ar încărca din an în an.

Viu astăzi a asigura pe domnul Ionescu că legea, puind despăgubirea proprietarilor sub garanția și sub scutul onoarei naționale, a prevăzut toate cazurile cele mai extreme ce s-ar putea întîmpla pentru a face ca proprietarii să fie despăgubiți; toate cazurile cele mai extreme le-a prevăzut și iată, domnilor, ce zice articolul 54 :

„Pentru lichidarea obligațiunilor comunale rurale, guvernul este autorizat a vinde locuri pe moșiile statului la însurăței, precum și la sătenii cari se vor afla în cazul articolului 5 și 6".

Vine dară legea cu un contingent, căci toți spornicii au dreptul să cumpere pămînturi pe moșiile statului într-un timp determinat și toți banii unor asemenea cumpărări vin în ajutorul Casei de licuidațiune[2]. Dară s-ar întîmpla poate să nu fie asemenea cumpărători, atunci vine o nouă resursă; iată ce zice articolul 61 :

„Guvernul va avea facultatea, în curs de trei ani de la aplicarea acestui decret, simțindu-se trebuință, a veni în ajutorul Casei de licuidare, înstrăinînd din domeniile statului loturi de la 100 pînă la 500 pogoane. Cantitatea loturilor ce se vor pune în vindere, precum și forma vinderii, se va determina prin regulament administrativ posterior. Obligațiunile rurale, la vinderea acestor loturi, se vor primi ca monetă".

Așadară, domnilor, cînd contribuabilii nu vor plăti, va veni în ajutor prețul pămînturilor vîndute la însurăței. Cînd însurățeii nu vor voi să cumpere pămînturi, va veni atunci statul, care va vinde locuri și cu prețul acelor locuri va îndeplini deficitul, pentru că în cei dintîi trei ani guvernul are să plătească mai mult și în acei trei ani guvernul poate să facă esperiența definitivă și practică spre a vedea dacă banii plătiți de clăcași sînt de ajuns sau nu.

Tocmai domnul Ionescu care în această cestiune pururea a apărat cauza clăcașilor, tocmai domnia-sa să fie alături cu mine și să voteze această lege, pentru că atunci va fi gloria acelor cari au apărat-o cînd proprietarii vor primi plină și întreagă despăgubire și cînd, prin orice măsuri s-ar lua, s-ar face ca proprietarii la o sută de galbeni să nu pearză un singur ban *(aplauze)*; și prin urmare una din măsurile acelea este și acest project de lege, prin care se regulează ca plata să se săvîrșească negreșit în termenul prescris de legea rurală; și cînd vom aplica capitolul 15, voi ruga pe domnul ministru să urmeze cugetarea pe care a avut-o și predecesorul său, de a aplica și articolele 5 și 6, căci nu trebuie o singură literă din acea lege să rămîie neesecutată, și atunci sînt încredințat că proprietarii nu perd un singur ban și aceasta va fi gloria națiunei întregi și onoarea națională va fi satisfăcută. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1867, nr. 53, p. 361, col. 1—2.

NOTE

[1] Proiectul prevedea amortizarea obligațiilor rurale în 14 ani începînd din 1867. Se constituia un capital anual de amortizare de 3 1/2% asupra capitalului care forma obligațiile rurale. Prima tragere la sorți urma să aibă loc în aprilie 1867.

[2] Comitetul de lichidare a obligaţiilor comunelor rurale a fost creat în 1864. El primea de la proprietari titlurile de indemnitate de la comisiile respective şi le schimba pe obligaţii rurale cu 10% dobîndă, rambursabile în 15 ani prin tragere la sorţi. Pentru lichidarea obligaţiilor rurale guvernul era autorizat a vinde din domeniile statului ţăranilor nu mai mult de 10 ha fiecărei familii cu 60 de franci ha, timp de 15 ani. După această perioadă preţul putea fi majorat pentru viitorii cumpărători.

Face precizări la capitolul venituri în calitate de raportor al comisiei bugetare *

Veniturile, după cum s-a înfăţişat de guvern, sînt de 150 380, 363 lei, iară acele încuviinţate de comisiunea dumneavoastră sînt de 150 milioane 839 lei; va să zică acum rămîne un escedent de 4 milioane, pe lîngă care mai sînt încă 2 milioane 754 mii proveniţi din obligaţiunile împrumutului Stern [1], care s-a luat de la casa Zarifi pentru reziliarea acelui contract.

D. Manolache Costache: Aş dori de la domnul raportator a cunoaşte cît era cifra primitivă din budgetul guvernului corespunzătoare la cheltuielile acestea votate de Adunare la fiecare minister, ca să cunoaştem deosebirea.

Iată, domnilor, rezumatul:

Cheltuielile Ministerului de Finance propuse de guvern sînt de 47 401 435 lei 11 parale; ale Ministerului de Interne 15 428 938 lei; ale Ministerului Justiţiei 11 milioane; ale Ministerului de Resbel 28 267 192 lei 19 parale; al ministerului Cultelor şi Instrucţiunei Publice 19 milioane; ale Ministerului Lucrărilor Publice 24 226 600 lei; ale Ministerului de Esterne 1 395 902 lei; cancelaria Consiliului de Miniştri 103 800 lei; peste tot 150 830 363 lei 13 parale, în cari intra şi 3 milioane 317 mii paragraful estraordinar.

D. Manolache Costache: Dară cifra concesionarilor?

D. preşedinte: Domnilor, citiţi raportul, de unde veţi lua toată lămurirea, căci altfel ne perdem timpul.

D. M. Kogălniceanu citeşte partea I din budgetul veniturilor, impozite directe : contribuţiunea personală, şosele, patente şi foncieră, şi apoi adaugă:

În privinţa veniturilor, comisiunea roagă pe domnul ministru să se ocupe, conform legei, de a face o evaluare esactă a proprietăţilor imobile, fiindcă înainte această cifră era de 10 milioane şi după promulgarea legei rurale, scăzîndu-se a treia parte pe anul întîi, a rămas să se facă o nouă evaluare şi cred că domnia-sa are dovezi că în unele judeţe evaluarea s-a făcut într-un chip cu totul neesact.

După lectura părţii a doua şi a treia a bugetului şi a amendamentului prezentat de G. Cneazovici *ş.a. privitor la ştergerea sumei de 160 000 de lei, reprezentînd veniturile aduse de circiumile de pe moşiile statului.*

Domnilor, comisiunea este în contra acestui amendament propus de domnii Cneazovici şi alţii, şi iată pentru ce. Coloniele din Basarabia şi locuitorii domenielor uniţi cu coloniştii se bucură în ţara noastră de o stare de lucruri escepţionale [2]. Starea aceasta de lucruri escepţională a atras în mai multe rînduri luarea-aminte a acestei Adunări, care a văzut întotdeauna într-aceasta un principiu primejdios şi a declarat această stare un stat în stat. De această stare de lucruri escepţionale este legată cifra ce este alocată aci în buget.

---

* Şedinţa din 4 martie 1867.

Prin urmare, comisiunea este de opiniune de a înlătura această cestiune acum şi de a se lăsa a se cerceta în toată plinătatea cînd se va pune la ordinea zilei o dată toată situaţiunea acestor colonişti, şi atunci vom vedea ce este de făcut, de trebuie a mai prelungi asemenea stări de lucruri esceptionale. Astăzi comisiunea dumneavoastră se mărgineşte a vă ruga să lăsaţi cestiunea aceasta cum a fost şi pînă acum, să o lăsaţi pendinte şi să votaţi această cifră după cum a fost votată în anul trecut; căci de veţi primi chiar în discuţiune amendamentul ce se propune, veţi da loc la o discuţiune foarte spinoasă, foarte lungă, la o discuţiune de zile întregi, fiindcă mulţi din domnii deputaţi au să sprijine starea actuală a coloniştilor cu oarecare documente, cari vor fi combătute de mulţi alţii cu atîtea argumente, încît va trebui şedinţe întregi pentru a se rezolva cestiunea. Pentru mine, domnilor, eu mă voi simţi fericit ca acea zi în care să se rezolve această cestiune să vie cît mai curînd, pentru ca să se hotărască odată un ce conform cu constituţiunea ţării noastre.

De aceea, domnilor, vă rugăm să lasaţi deoparte această cestiune, căci puind-o în discuţiune vă asigur că numai eu am să vorbesc o şedinţă întreagă.

După o intervenţie a deputatului C. Vrăbiescu, *care ceruse ca veniturile bisericii Dudu din Craiova să nu intre în bugetul statului.*

Mai nainte de toate, comisiunea face o rectificare la cele zise de domnul Vrăbiescu. Domnia-sa a zis că la 1863 s-au luat veniturile bisericei Dudu; este eroare din partea domnului Vrăbiescu, căci aceste venituri s-au luat între anii 1861 şi 1862, atunci, adică, după întrunirea Camerelor, după nişte projecte făcute încă de la 1860 şi pe cînd Epitropia şcoalelor reclama veniturile acestei biserici, precum a reclamat veniturile mai multor asemenea fondaţiuni. Aceasta este rectificarea ce voiam să fac. Cît pentru amendament, comisiunea se pronunţă pentru respingere, fiindcă budgetul acestui an este numai o regulare a veniturilor; cînd vom cerceta veniturile anului 1868, atunci ne vom ocupa şi de toate deosebitele drepturi cari se vor ivi şi negreşit că atunci şi eu, din partea mea, voi cerceta cu mare luare-aminte drepturile acestei biserici, pe care am văzut-o şi căreia îi cunosc că merită toată luarea-aminte a Adunării. Astăzi însă nu putem cerceta cestiunea pusă de domnul Vrăbiescu, pe tărîmul blestemelor şi al minunilor, fiindcă mai toate monastirile noastre sînt înzestrate prin testamente care blestemă cu sute de vlădici şi arhierei, cu soboare de Nicea şi de pe aiurea şi nu ştiu cum am purta asupra noastră atîtea şi atîtea blesteme. De aceea socotesc să lăsăm aceste blesteme la o parte şi să ne ocupăm cu cestiunea cifrelor, care e mai pozitivă pentru secolul al 19. *(Ilaritate.)*

După lectura părţii a patra a bugetului.

Domnilor, în această parte mai era în budgetul guvernului şi cifra de 4 milioane, venit de la băuturile spirtuoase, pe cari comisiunea dumneavoastră a respins-o, fiindcă această dare este numai projectată prin un project de lege care nu s-a adoptat încă, şi acest principiu pe care l-aţi primit la cheltuiele trebuie să-l păstraţi şi pentru venituri, adică ca acest venit să nu se priimească în budget dacă odată nu este votată legea.

Intervine asupra părţii a şasea a bugetului.

Domnilor, am onoare a vă spune că aci, la partea a şasea, trebuie să puneţi şi cifra de reţineri după *statuquo* al anului trecut, fiindcă n-a venit legea pensiunilor care era să prevadă o casă osebită pentru reţineri ; însă, fiindcă s-a făcut reducţiuni în anul acesta, negreşit că nu se poate pune aceeaşi cifră şi trebuie să o punem ceva mai mică, într-un mod aproximativ : anul trecut a fost şease milioane şi ceva şi acum să o punem 5 400 000.

Se pune la vot şi se primeşte cifra de 5 400 000 lei din reţineri.
D. M. Kogălniceanu continuă citirea celorlalte articole din partea a şasea[3] şi apoi adaogă :

Rog pe domnul ministru de finance să binevoiască a lua înţelegere cu domnul ministru de resbel pentru a regula acest serviciu, fiindcă acest serviciu, bine organizat, va produce mai mult decît cifra coprinsă în acest budget.

Eu ştiu că în Moldova, pe timpul lui Vogorides, producea un venit ca de trei mii galbeni.

Pe marginea amendamentului propus de Gr. Lahovari *de a se suprima din buget suma de 75 000 lei, provenită din munca deţinuţilor. După lectura părţii a şaptea a bugetului.*

Domnilor, comisiunea dumneavoastră se rosteşte contra acestui amendament şi iată pentru ce : mai întîi că legea penală prevede cazul şi al duoilea că arestanţii, unde nu dau productul muncei lor statului, îl dau închisorii care-i ţine. Statul pentru acestea face toate cheltuielile de întreţinere şi el trage o parte din acea muncă a arestanţilor pentru cheltuielile ce face. Prin urmare nu este esact cînd se zice că statul ia munca arestanţilor, ci numai o parte dintr-însa pentru cheltuielile ce face.

Se pune la vot partea a VI-a şi se primeşte.
Se citeşte partea a VII-a, veniturile extraordinare.

Domnilor, aci sînt duoă cestiuni cari cer o discuţiune : întîi este înscrisă o cifră de 2 774 604 lei din împrumutul de 150 milioane. În această cestiune este un raport special al comisiunei financiare. Rămîne dară acum ca dumneavoastră să vă rostiţi dacă luaţi în discuţiune îndată această cestiune sau o lăsaţi pendentă şi înscrieţi deocamdată în budget aceste 2 774 604 lei.

Al duoilea este cifra de şease milioane pentru achitarea datoriei trecutului. În privinţa aceasta comisiunea socoteşte că trebuie mai întîi să cercetăm budgetul de cheltuielile Casei de lichidare a datoriei trecutului şi apoi să votăm această cifră între veniturile extraordinare.

„Monitor", 1867, nr. 53, p. 361, col. 3—5,
p. 362, col. 1—2,3.

NOTE

[1] Vezi discursul următor.

[2] În urma Tratatului de la Paris o parte a Basarabiei de sud a reintrat în hotarele româneşti. Ruşii colonizaseră aici, în 1819, bulgari, aşezaţi în 40 de sate. Anul următor aceştia au primit un ucaz prin care li se acordau diferite privilegii. După 1856 ei au cerut să li se confirme drepturile dobîndite prin ucaz, lucru pe care caimacamul Vogoride avea să-l facă în 1857, iar Al. I. Cuza la 2 august 1861 (cf. I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 738).

În 1857 s-a încheiat un jurnal al Consiliului administrativ extraordinar asupra „coloniilor şi domeniilor statului" prin care administraţia coloniilor era dată departamentului de finanţe. Cu acest prilej s-au întocmit adevărate statute care reglementau în detaliu viaţa acestei comunităţi. Articolul 207 prevedea producerea şi comercializarea liberă a băuturilor spirtoase cu riditata. Pentru vînzarea cu amănuntul urmau a se face, pe domeniile statului, aranjamente speciale cu antreprenorii. La rîndu-le aceştia nu puteau ridica cîrciumi pe pămîntul unui colonist fără voia acestuia (cf. *Aşezămîntul coloniilor bulgare. Instrucţii pentru datoriile autorităţilor săteşti. Privilegiile hărăzite coloniilor bulgare şi Hrisovul pentru şcoala din Bolgrad*, Bolgrad, 1866, 47+24 p.).

[3] Pasajul rămîne obscur deoarece proiectul de buget, partea de venituri, ne-a fost inaccesibil.

Discurs împotriva modalităţilor în care s-a încheiat împrumutul de 150 de milioane de lei, în 1865, pentru rezolvarea problemei mănăstirilor închinate *

Domnilor, tocmai pentru că ştiam că îndată ce vom voi să înscriem în budget cifra de 2 700 000[1] are să se nască altă cestiune, tocmai de aceea comisiunea întreagă a cerut înlăturarea acestei cestiuni, pentru ca cu o oră mai curînd să avem budgetul gata ; acum dară, mai mult decît oricînd, sînt pentru acea opiniune, căci, domnilor, în zadar domnul Costaforu[2] vine şi zice că domnul ministru de finance a făcut rău, că a păgubit pe stat, că nu a păzit constituţiunea etc. ; acestea nu se pot zice pînă nu vom cerceta cauza principală care a pus în necesitate pe domnul ministru să facă acea tranzacţiune. Cum voiţi, domnilor, să cercetăm întîi accesorul şi să lăsăm principalul? Principalul este votul Camerei prin care a declarat de rău acel împrumut şi că trebuie să se înapoieze statului 9 milioane [3]. Să vedem acum şi noi, care nu am făcut parte în Constituantă, adusu-s-au ori nu acele 9 milioane? Şi dacă nu s-au adus, care este cauza? Aşadară, domnilor, încă o dată zic că noi trebuie a ne preocupa mai întîi de împrumut, pentru că Adunarea de la martiu a zis să se întoarcă banii, dară nu s-a rostit asupra cestiunii principale şi nu s-au cercetat toate împrejurările. Cum venim dară să blamăm pe ministrul actual sau pe fostul ministru de finance de atunci în acest chip înainte de a cunoaşte împrejurările, căci, dacă e să credem cele ce ne-a spus domnul Vernescu şi domnul Manolache Costache, atunci trebuie să primim împrumutul ca foarte bun, ca minunat de bun, şi în un asemenea caz în loc de a blama trebuie să mulţumim ministrului de finance că ne mai aduce duoă milioane şi atîtea mii.

D. ministru de interne[4]*:* Cinci milioane.

Da, cinci milioane. Dacă împrumutul este rău, atunci e altceva, atunci să venim să cercetăm pentru ce e rău şi pentru ce domnul ministru, în loc să aducă 9 milioane, ne-a adus numai 5? Tocmai pentru aceasta, domnilor, am fost de la început să înlăturăm această cestiune, pentru că nu e drept să otărîm cestiunea principală înainte de a fi aci şi domnul Strat, ministru de finance sub care s-a contractat împrumutul. Da, domnilor, e drept să-l ascultăm şi pe domnia-lui, pentru că tocmai eu sînt Stan Păţitul şi nu-mi place să osîndesc pe un om înainte de a-l asculta, şi nimeni nu poate vorbi mai bine în această cestiune decît domnul Strat, căci deşi domnul Vernescu ne spune că cunoaşte foarte multe, însă aceasta nu ne poate convinge, căci tot domnia-sa la finele discursului ne spune că ştie foarte puţine, căci s-a încrezut pe colegul său şi trebuia să se încrează. Domnul Iepureanu ne-a spus mai mult şi pe lîngă cele zise de domnia-sa aş putea să zic și eu ceva, căci tot acest împrumut a trecut prin mînele mele, să nu-mi mai vorbească domnul Vernescu de curagiu sau cel puțin să-mi permită a-i spune că în ziua de 23 ianuariu, ca ministru sub președenția domnului meu, am zis că nu primesc împrumutul; prin urmare vedeți că nu mai e vorba de curagiu.

---

* Şedinţa din 6 martie 1867.

De aceea dară zic să amînăm cestiunea pînă va veni domnul Strat și eu mă însărcinez să dovedesc că acest împrumut nu avea nici o rațiune a se face și Camera nu a înțeles să se facă în condițiunile în care s-a făcut.

Negreșit, domnilor, că, dacă aș fi fost deputat, aș fi votat și eu cu ochii închiși cînd se zicea : votați, domnilor, că acest împrumut se face pe bani gata și *al pari* cu 6 % și cestiunea monastirilor veți avea-o mîne recunoscută de toată Europa ! Negreșit, zic, că aș fi votat cu ochii închiși și cu toată inima, precum a votat toată Adunarea, însă nu a votat pe bani și plăți de dobînde cu amortizare, fără a lua nici o para măcar în buzunar.

Așadară, încă o dată zic, binevoiți a lăsa la o parte cestiunea de duoă milioane și șeapte sute mii și să tratăm cestiunea principală în privința căria domnul ministru de finance va fi dator să ne spuie toate împrejurările cari l-au pus în pozițiune de a contracta în acest mod. Poate că a fost înșelat domnia-sa. Ei, dară și alții au fost înșelați și au suferit greu înșelăciunea lor, dară au mărturi[si]t-o. Ei bine, nu trebuie esceptiune, să o mărturisească și domnul Strat și poate Camera în mărinimia sa îl va ierta ; pînă atunci însă nu puteți osîndi pe ministru de finance Brătianu pentru că ne-a adus 5 milioane din cele 9 milioane care s-au compromis și s-au dat în contra votului Camerei de un ministru de finance dinaintea domniei sale. De aceea, domnilor, vă declar că, dacă nu veți înlătura cestiunea secundară și dacă nu vă veți pronunța mai întîi asupra legalității împrumutului lui, eu nu pot intra nici cu o vorbă în cercetarea tranzacțiunii făcute de domnul Brătianu , pentru care, dacă va fi să votez ceva, voi vota mulțumiri domnului Brătianu că din 9 milioane compromise ne-a dat 5 milioane.

„Monitor", 1867, nr. 55, p. 374, col. 5 — p. 375, col. 1.

NOTE

[1] La 12 februarie 1865 s-a votat o lege care autoriza guvernul a contracta un împrumut de 150 de milioane de lei pentru rezolvarea problemei mănăstirilor închinate. La 11 iunie 1866 s-a hotărît rezilierea contractului. Societatea generală a Imperiului otoman, creditoare prin casa Zarifi, a oprit cu titlu de comision 52 848 de lire, adică 25 % asupra anuităților. Prin anularea contractului statul român se vedea păgubit cu 2 700 000 de lei, pe care ministrul de finanțe în funcție, Petre Mavrogheni, îi cerea acum sub forma unui credit echivalent la capitolul cheltuieli.

Împrumutul Zarifi fusese condiționat de soluționarea problemei mănăstirilor închinate și putea fi reziliat în următoarele împrejurări : dacă formula propusă de comisia internațională ar fi contravenit prevederilor contractului ; dacă comisia ar fi pretins achitarea integrală a despăgubirii sub forma unei plăți unice. În aceste cazuri casa Zarifi era despăgubită cu 7 500 de lire turcești și alte 30 000 de lire drept comision. Zarifi a refuzat rezilierea, cerînd un aranjament de compensare prin bonuri ale unui împrumut anterior al statului român, împrumutul Stern (vezi supra p. 128).

[2] G. Costaforu pledase vehement pentru culpabilitatea ministrului care a contractat împrumutul, Ion Strat. În același spirit se pronunțase și alt membru al comisiei Adunării, T. Mehedințeanu, care ceruse recuperarea sumei de 52 848 de lire de la Strat.

[3] În momentul denunțării contractului statul român plătea lui Zarifi 9 300 000 de lei pe an comision și dobînzi.

[4] Ion Brătianu.

Ca raportor al comisiei bugetare, explică destinația venitului „Casei de lichidațiuni" și condițiile creării unui excedent bugetar *

Domnilor, domnul Mavrog[h]eni, la întocmirea budgetului în conformitate cu votul domniilor-voastre, prin care ați încuviințat a se face un împrumut, a afectat cea mai mare parte a acestui împrumut în plata datoriilor trecutului, întocmind o casă de licuidațiune pentru plata mandatelor în suferință din 1855, pentru plata drepturilor dobîndite și neordonanțate, pentru plata bonurilor de tezaur cu procente, pentru plata banilor către Casa de depuneri și consemnațiuni, iară pentru plata banilor luați de guvernul trecut din casa Comitetului de licuidațiune a afectat rămășițele cîte speră că se vor încasa în anul 1867, precum și 37 276 973 lei din împrumutul Oppenheim, care toate aceste sume în total constituie suma de 46 276 973 lei, cari se compune cum vedeți din 9 000 000 și din 37 276 973 restul din împrumutul Oppenheim [1]. Această cifră servă la plata cheltuielilor de la pasiv, adică: mandatele în suferință din 1865, 2 849 864; drepturile dobîndite și neordonanțate 2 000 000; bonurile de plată 12 840 329 și procente la bonuri 477 498; plata datoriei către Casa de depuneri și consignațiuni 11 670 137 lei; banii luați de guvernul trecut din casa Comitetului de licuidațiune a obligațiunilor rurale 449 476 lei, peste tot cheltuieli 39 519 613 lei, rămîne dară un escedent de 6 757 359, pe care fostul ministru de finance îl ia și-l pune la veniturile extraordinare pe acest an și care figurează la partea 7 tocmai la finit sub numire de încasarea rămășițelor din anii trecuți pînă la 1865 inclusiv.

Acum, domnilor, rămîne ca dumneavoastră să vă rostiți dacă încuviințați această măsură luată de domnul ministru Mavrog[h]eni.

Ministrul de finanțe, Alexandru Văsescu, *observă că unele sume — ca cele trei milioane pentru ajutorarea țăranilor aflați în lipsă — nu au fost trecute în buget. Propune de aceea să se stabilească întîi cuantumul cheltuielilor generale și apoi să se discute bugetul Casei de lichidațiune.*

Dați-mi voie, domnilor, să răspund că urmează o mică eroare în cele zise de domnul ministru în privința celor 3 000 000 afectate ca ajutor pentru cei în lipsă de hrană [2].

Această cifră, domnilor, s-a hotărît de Adunare nu a se lua din veniturile actuale ale țărei, ci a se lua cu împrumut și a se vota în cheltuielile budgetului numai dobînda; prin urmare, pentru această sumă se va înscri două, trei sau patru sute de mii lei. Al doilea, asupra cifrei de 500 000 credit ce ați cerut domniile-voastre, domnule ministru, pentru sare [3], rămîne ca Adunarea să se rostească în chipul cum va voi.

Iată dar, domnilor, după lucrarea comisiunii, cum se reprezintă echilibrul bugetului.

Cheltuielile votate de dumneavoastră sînt de 146 082 496 lei, iară veniturile sînt de 152 230 363 lei; prin urmare avem un escedent de 6 148 866 lei, din care domniile-voastre veți vota paragraful estraordinar de care guvernul să dispună în intervalul sesiunilor pentru creditele suplementare și estraordinare. Asemenea, domnilor, pe urmă aveți a mai vota, dacă veți încuviința, dobînda celor 3 000 000 pentru cei în lipsă de hrană, precum și cifra de 500 000 lei cerută acum de domnul ministru; care acestea în total nu pot face decît 4 000 000 [sic!].

---

* Ședința din 7 martie 1867.

Prin urmare, rămîn acele 2 470 000 ca prisosință pentru acoperirea cheltuielilor făcute în luna ianuariu și februariu după budgetul anului trecut, cari cheltuieli, după mine, se vor acoperi prin mai multe condeie votate de domniile-voastre în budgetul anului 1867, cari prin întîrzierea aplicării budgetului sau a punerii lor în lucrare nu au să se cheltuiască în total și cu acest chip se va prezenta o economie care să poată echilibra budgetul cu prisos.

Acum îngrijirea noastră este dacă aceste venituri sînt esacte, dacă se vor încasa. Noi, membrii comisiunei, am fost la vistierie și domnul ministru ne-a declarat că crede că veniturile sînt reale, că speră că se vor încasa, pentru că s-a bazat pe încasările anilor trecuți.

Apoi, domnilor, voi să vă mai spui că nu trebuie să vă îngrijiți prea mult chiar dacă nu se va încasa tot, pentru că, afară de escedentul ce v-am arătat, Casa de licuidare poate să ne mai dea o economie pe anul acesta, că este probabil că nu vor împlini chiar în anul acesta toate datoriile ce s-au pus în sarcina ei. Afară de aceasta poate că din rămășițe va împlini mai mult decît nouă milioane, căci în anul trecut s-au împlinit unsprezece milioane.

Rămîne acum ca dumneavoastră să hotărîți dacă primiți această Casă de licuidațiune a trecutului, la al cărei venit se afectează cea mai mare parte din împrumutul Oppenheim și tot ce se va strînge din rămășițe. Odată aceasta făcută, dumneavoastră veți binevoi a vă rosti asupra cererii domnului ministru de 500 mii lei pentru plata în mai mult a transportului sării și asupra sumei de trei sute de mii lei pentru dobînda celor trei milioane ce ați votat pentru cei în lipsă de hrană.

Manolache Costache *observă că după toate calculele bugetul de 137 de milioane propus de guvern s-a ridicat la 140 și Adunarea l-a ridicat la 146 de milioane. Ministrul de finanțe a vrut să afecteze 37 de milioane Casei de lichidațiune din împrumutul Oppenheim; or, amintește M. Costache, statul mai avea de încasat 6,5 milioane (dobînzi, perceptori, ocne etc.), de aceea acești bani puteau fi trecuți la capitolul cheltuieli.*

Permiteți-mi, domnilor, să dau o lămurire domnului Iepureanu. Dacă dumneavoastră urmați opiniunea domnului Iepureanu, aveți să votați 6 700 000 a se înscrie între veniturile statului și atunci veniturile sînt de 152 232 300 lei, iară cheltuielile sînt de 146 822 496. Adaogînd la acestea 500 000 lei pentru plata chiriei sării și 300 000 lei procentul la cele 3 milioane afectați pentru cei lipsiți de hrană cari are să se ia din Casa de licuidare, vă rămîne un escedent de 5 900 000. Acum binevoiți a scădea din acest escedent paragraful extraordinar de 3 milioane și vă va rămîne un escedent de duoă milioane și cîteva sute de mii.

Acum ce mai este de adăogat din nou? Este cifra pentru perceptori și diferința între budgetul anului '66 și '67 pe lunele ianuariu, februariu și poate și martiu, fiindcă negreșit dumneavoastră veți vota aplicarea lui de la 1-iu apriliu. Acum să vedeți cu ce se pot acoperi aceste cheltuieli; mai întîi budgetul pe ianuariu, februariu și martiu nu înfățișează numai sarcine, ci și economii, căci s-au votat mai multe serviciuri, mai multe posturi pe '67 cu începere de la întîi ianuariu, adică pentru întregul an, și care nu au să se plătească decît numai pe nouă luni cel mult; al duoilea s-a votat 1 700 000 lei pentru grăniceri, iară pe tot anul, și care serviciu are să se înființeze poate de la mai sau iuniu. Mai este încă ceva, ați votat aproape de 6 milioane pentru plata îmbrăcămintei, hrană și toată întreținerea pentru contingentul de 6 mii oameni[4] ce prin anume project de lege, nevotat încă de dumneavoastră, se cere de guvern ca sporire şi complectare a armatei pe anul 1867; votînd dumneavoastră chiar cifra întreagă de 6 mii oameni, încă nu va trebui cifra de 6 milioane aproape, care figurează în budgetul Ministerului de Resbel, fiindcă aceşti oameni se vor afla sub drapel de-abia pe la iuliu şi îmbrăcămintea lor şi celelalte se vor efectua de-abia pe la august sau septembre. Aşadară, vedeţi că şi de acolo cel mai puţin 2 milioane au să rămîie. Sînt dară în drept a zice că sporirile de cheltuieli care se fac prin manţinerea budgetului anului '66 pe lunile ianuariu, februariu şi martiu are să se acopere cu prisos din economiile ce se fac prin punerea în lucrare de la 1-iu apriliu a mai multor servicii ce figurează în complectul lor de la 1-iu ianuariu; sînt dară în drept a zice cum că o parte din cheltuieli au să se întîmpine cu o parte din prisoase şi prin urmare îngrijirea onor. domn Manolache Costache nu are cuvînt, îngrijirea este de neîmplinirea dărilor. Apoi onor. Adunare a venit în ajutorul acestei îngrijiri votînd legea de percepţiune, care negreşit că are să facă împlinirea mult mai eficace decît cum a putut pînă acum. Ori legea aceea are să dea un rezultat practic, ori nu; eu sînt încredinţat că are să-l dea, fiindcă altfel nu s-ar fi votat în aşa mare majoritate de Camera actuală. Afară de previziuni cari nu sînt în putinţa omenească de a le face, de o nouă secetă de care să ne ferească Dumnezeu, de împrejurări estraordinare, nu socotesc că noi putem să zicem, mai ales după o stare de lucruri care nu era din cele mai bune, o mărturisesc, că budgetul, precum s-a înfăţişat de ministerul trecut şi precum s-a amendat de Cameră, poate să ne aducă la o stare de dezordine financiară mai rea decît acea din anul trecut, ci socotesc că tocmai prin manţinerea Casei de licuidare, precum a zis-o domnul Manolache Costache, putem să punem un capăt acelor rele.

După o replică a lui A. Lahovari *asupra deficitului bugetar.*

Dacă domnul Lahovari ar fi binevoit a lua seama la cifrele ce am citit din început, sînt sigur că nu m-ar fi acuzat. Nu este cum zice domnia-sa. După acoperirea tuturor cheltuielilor votate şi cari se vor mai vota, tot rămîne încă un escedent de 2 milioane 374 mii.

O voce: Afară de concesiuni?

Ce tot mă încurcaţi cu concesiunile, domnilor? Concesiunile nu sînt votate. Sînt dară aceste prisoase în venituri, prin urmare nu este deficit. La această cifră vine domnul Manolache Costache cu duoă obiecţiuni şi zice: vă înşelaţi, aveţi 4 milioane cari nu sînt acoperite, 1 400 000 diferinţa în plus a cheltuielilor pe lunile ianuariu, februariu şi martiu şi 1 500 000 lei pentru perceptorii ce se înfiinţează — cu toate că nu este 1 500 000, fiindcă cheltuiala acestor perceptori este prevăzută pe un an întreg şi, trecînd trei luni, mai rămîne numai pentru nouă luni —, dară zic că este aşa, că e 1 500 000; ne rămîne cu toate acestea, după calculele ce am avut onoare a vă face, un deficit de 1 700 000 lei, şi acest deficit se acopere cu prisos, nu numai cu economiile ce rezultă din repunerea în lucrare a budgetului pe 1867, primesc că nu ar fi nici o economie din această neaplicare, dară ceea ce este pozitiv, nesupus îndoielei, este că am votat 6 milioane pentru ecuiparea şi întreţinerea a 6 000 oameni ca contingent al armatei pe '67, cari se vor chema de acum înainte sub drapel şi ale căror cheltuieli noi le-am prevăzut în budget de la începutul anului, de la ianuariu; ei bine, din aceasta numai ne rămîne suma singură, pozitivă de duoă milioane, astfel că numai cu aceasta se va putea acoperi deficitul de 1 700 000 lei.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 56,
p. 381, col. 3—4; p. 382, col. 1, 2.

NOTE

[1] Vezi supra p. 128.

[2] Vezi supra p. 188.

[3] În aceeași ședință ministrul de finanțe adusese în dezbatere un proiect de lege pentru obținerea unui credit extraordinar de 500 000 de lei necesar transportării a cinci milioane ocale de sare la schelele Dunării.

[4] Vezi supra p. 92 și urm.

Discurs împotriva acordării indigenatului doctorului Ignaț Diaconovici *

Domnilor, înainte de toate voi să tratez cestiunea pe tărîmul legalităței. Cestiunea împămîntenirei politice a românilor din alte țări e hotărîtă prin articolul 9 din constituțiune, care iată ce zice:

„Românul din orice stat, fără privire către locul naşterei sale, dovedind lepădarea sa de protecțiune străină, poate dobîndi de îndată exercitarea drepturilor politice prin un vot al corpurilor legiuitoare".

Din acest articol rezultă că orice român dintr-un stat străin poate, are putința, iară nu are dreptul a dobîndi împămîntenirea de îndată. Dreptul îl are de a dobîndi împămîntenirea fără stagiu, iară putința prefăcută în drept se face numai printr-un vot al Camerei; Camera dară are dreptul să primească sau să refuze, căci altfel nici ar fi cu putință; pentru că ce a voit legislatorul constituțional? A voit să pună un principiu liberal și să cheme la sine pe români. Cari români? Aceia cari pot fi folositori României și tocmai de aceea s-a pus dreptul ca Adunarea să se rostească în cunoștință de cauză, dacă acel român din țară străină, devenind cetățean român, are să fie folositor patriei sale sau nu. Acest articol, domnilor, este cel mai liberal din toată Europa în privința împămîntenirei. În Grecia, cînd a fost răscoala de la 1821 pînă la 1832, a luptat toată Grecia: elenii din toate părțile au luptat, unii cu sîngele, alții cu banii, cari din țări străine, de prin Anglia, de prin Moscova, pentru acest principiu, și cu toate acestea, după ce s-a constituit regatul elen, tot s-au făcut legi cari pentru elenii din țări străine, sub numire de etoroctoni, n-au adoptat acest principiu, căci s-au temut ca nu cumva să devie mai periculoși Eladei decît străinii, deși din sînge greci, pentru că din nenorocire este știut că sînt mulți oameni cari născînd și crescînd în țări străine, primind ideile și tradițiunile acelor țări străine în cari au crescut, devin mai periculoși națiunei acelia cărei aparține prin sînge decît chiar străinii. Știm, domnilor, că în toate națiunile au fost și sînt şi astăzi asemenea oameni, sînt poloni cari sînt mai inamici Poloniei decît străinii; au fost italieni cari erau mai devotaţi Austriei decît mulţi austriaci. Ei bine, de aceea s-au temut şi grecii, ca să nu devie acei oameni periculoşi pentru interesele cele mai mari ale Greciei.

---

* Ședința din 8 martie 1867.

Românii însă au fost mult mai generoşi şi au adoptat principiul cel mai liberal recunoscînd drepturile de cetăţenie română fără stagiu acelor cari sînt de naştere români.

Ei bine, domnilor, eu, pe temeiul acestui principiu, vă rog să refuzaţi împămîntenirea domnului Diaconovici. Eu sînt cam bătrîn în faţă cu acei cari sprijin darea acestei împămînteniri şi cunosc pe domnul Diaconovici din momentul sosirei sale în ţară şi, dacă cer refuzarea împămîntenirei, o fac întîi pentru că domnul Diaconovici nu este român, şi dovadă este că domnia-lui este catolic şi în Bucovina nu sînt români catolici; cîţi români sînt acolo sînt de religiunea noastră ortodoxă, iară nu de cea catolică. Domnul Diaconovici este catolic.

Al doilea, domnilor, domnul Diaconovici, în 1844 cînd a venit în ţară, a venit ca medic şi nu ştia nici duoă cuvinte româneşti; apoi domnul Diaconovici a ştiut prin profesiunea sa şi prin un caracter mlădios a se face cunoscut de oarecari persoane înalte şi a izbutit, la 1859 mi se pare, a obţine duoă funcţiuni foarte contrarie una cu alta: era staroste al consulului austriac şi era şi medic al judeţului, şi eu, ca ministru, am pus domnului Diaconovici alternativa d-a opta între postul de staroste austriac sau funcţiunea română de medic al judeţului Suceava; domnia-sa a optat pentru postul de staroste al agenţiei austriace. *(Indignaţiune.)*

În anul 1858 sau 1860, nu-mi aduc bine aminte, a fost un conflict între ebreii de acolo şi între unii cetăţeni, în care conflict prefectul, domnul Nicu Bălănescu, a fost chiar ameninţat, ca să nu zic mai mult. Cine s-a pus ca să apere pe agresori? Cine s-a pus în capul mişcărei? A fost domnul Diaconovici în calitate de staroste austriac şi a stăruit din toate puterile sale pentru ca să nu se facă dreptate românilor.

A mai fost un alt conflict: un ebreu s-a făcut falit; în vremea aceea, şi mi se pare încă şi acum, era un mare conflict între agenţia austriacă şi între guvernul Moldovei; guvernul Moldovei voia ca falimentele să se judece de tribunalele noastre şi agenţia austriacă stăruia ca românii să meargă naintea tribunalului consular; domnul Diaconovici, ca funcţionar zelos austriac, a stăruit foarte mult ca falimentul acela să se caute la pretoriul stărostiei austriace şi, fiindcă tribunalele noastre nu voiau să primească acest mod de procedare, domnia-sa s-a adresat la curtea din Viena, şi pe atunci mi se pare că erau trupele austriace în ţară, s-a adresat chiar la curtea din Viena arătînd toate faptele acestea şi agenţia din Iaşi a mers pînă acolo că a cerut destituirea tribunalului şi, văzînd că nu poate căpăta aceasta, a scoborît chiar bandiera şi a cerut să se facă o comisiune mixtă.

Apoi, în timpul ocupaţiunei austriace, numai românii din judeţul Suceava, unde era domnul Diaconovici staroste, nu au văzut protecţiune din partea domniei-lui şi, dacă domnia-lui era român, măcar atunci trebuia să pună o vorbă bună şi să fie apărătorul românilor, căci ştim cum erau atunci trataţi românii de către trupele austriace. Unde era atunci domnul Diaconovici să zică că este român şi să facă ceva pentru români? Nimic, domnilor, nici prin gînd nu-i trecea. Acum, după ce soarele libertăţii a răsărit pentru români, acum, după ce am început şi noi să fim mîndri de naţionalitatea noastră, acum din toate părţile toţi strigă: sînt român! *(Aplauze.)*

Ei bine, domnilor, domnul Diaconovici nu este român nici prin naştere, nici prin inimă, şi de aceea eu, cît pentru mine, vă rog să nu daţi domnului Diaconovici dreptul de român, căci nu are drept la aceasta nici prin nascare, nici prin purtarea domniei-lui şi cu atît mai puţin că n-a făcut nici stagiul după cererea sa de împămîntenire.

După ce Lascăr Catargiu, *preşedintele Consiliului de Miniştri, luase apărarea lui Ignaţ Diaconovici.*

Îmi pare rău că onor. domn preşedinte vine să ne combată cu o teorie, cu un fel de procedură care e osîndită chiar de regulamentul ce domnia-sa trebuie să esecute...

D. L. Catargiu: Vorbesc ca deputat.

Atunci voi ruga pe onor. biurou a observa regulamentul, de a nu lăsa să se zică că sînt aci oameni cu duoă măsuri. Am onoare a fi deputat şi eu ca domnul Catargiu, cînd domnia-sa zice că sînt cu duoă măsuri atunci trimit domniei-sale aceste espresiuni şi zic că este cu duoă măsuri, dacă se pune pe acest tărîm nepotrivit şi neparlamentar.

Domnia-sa zice că domnul Diaconovici este român. Domnia-sa se înşeală. Eu n-am zis cum că în Moldova nu sînt români catolici, din contra, eu am zis că în acea parte a Moldovei, în Bucovina, nu sînt români de religiune catolică, precum nu sînt la Bîrlad, la Vaslui, pe cînd sînt la judeţele Roman, Bacău şi o parte din Fălciu.

Domnia-sa zice că părintele domnului Diaconovici vorbea româneşte mai bine decît noi. Se poate; dară, domnilor, aceia din Bucovina, cari vorbesc româneşte din neam în neam, precum sînt Costineştii, Feuteştii, încă vorbesc foarte rău româneşte. Cît pentru domnul Diaconovici, eu îl cunosc mai bine decît domnul Catargiu, pentru că am mai mulţi ani decît domnia-lui, care singur a spus că era foarte tînăr cînd a venit domnul Diaconovici. Eu nu eram foarte tînăr la 1840; venind din ţările străine, ca adiutant al lui Mihai Sturdza, am fost într-o comisiune la Fălticeni, am văzut pe domnul Diaconovici şi nu vorbea mai deloc româneşte, şi chiar astăzi, după 23 de ani, cînd l-aţi auzi vorbind, prin accent l-aţi cunoaşte că nu ştie româneşte, deşi este de atîta timp în ţară.

În cît priveşte cestiunea că a fost staroste, domnia-sa a spus că a fost, şi a fost unul din starostii cei mai ageri, cei mai energici, cei mai credincioşi vulturului bicefal al Austriei. Dovadă pentru aceasta este că a optat pentru stărostie cînd i s-a zis să opteze între funcţiunea română şi funcţiunea de staroste.

În cît se atinge de onorabilitate, îmi pare rău că domnul Catargiu pune cestiunea pe tărîmul acesta, căci înţelegeţi că eu nu pot să răspund.

D. Lascăr Catargiu: Vorbiţi.

Eu nu pot, nu pot să atac onorabilitatea cuiva, nu sîntem aci în tribunal. Aceasta domnia-lui afirmă: poate să fie aşa.

Dară eu nu propui respingerea domnului Diaconovici pentru onorabilitate sau imoralitate, eu propui respingerea domnului Diaconovici pentru că pînă mai deunăzi a fost staroste austriac şi, cît se atinge de acele capacităţi medicale cari domnul Catargiu le atribuie cu multă generozitate domnului Diaconovici, eu voi spune că domnia-sa a fost medic numai cînd nu i s-au înfăţişat alte mijloace de vieţuire şi, de cîte ori i s-a prezentat ocaziunea de a fi altceva decît medic, a preferat alte profesiuni mai lucrative decît cea de medic şi dovadă că mulţi ani a fost staroste austriac şi astăzi chiar, în loc să fie medic, este plenipotent îngrijitor al moşiilor principelui de Witenstein [1]. Un medic, domnilor, nu se ocupă a îngriji interesele moşiilor unor proprietari, nu poate să se ocupe de agricultură, nu poate să apere drepturile sudiţilor, nici să facă pe advocatul cutăruia sau cutăruia împricinat.

Eu n-am nici un interes în Fălticeni, n-am nici o legătură de familie, n-am nimic acolo ca domnul Catargiu.

D. Catargiu: Nici eu.

Ba să mă iertaţi, că sînteţi în foarte strînse relaţiuni cu familiile Botezu, Forescu etc. şi-l apăraţi poate pentru amiciţie demnă de toată lauda, dară eu n-am nici amiciţie, nici neamiciţie. Cu toate acestea nu voi ca domnului Diaconovici, care a servit pe străini în contra românilor, să i se recunoască dreptul de cetăţean român, şi chiar român de ar fi Camera tot are dreptul a nu-i acorda împămîntenirea, cînd faptele domniei-sale nu sînt de natură a putea dobîndi împămîntenirea. De aceea voi vota contra concluziunilor raportului, care cel puţin nu-l supune la stagiul de şeapte ani, ca după ce se va îndeplini acest termen să-l mai supunem încă la un stagiu şi la altul, şi numai la adînci bătrîneţe să-l primim între români [2].

„Monitor", 1867, nr. 57, p. 385, col. 5 — p. 386, col. 1—2.

NOTE

[1] Emile de Wittgenstein, principe rus, care, prin soţie, avea mai multe proprietăţi în Moldova. Un timp a hrănit ideea de a ocupa tronul României. În iulie 1865 scria unor rude din Varşovia că principele Al. Gorceakov a promis a-l aclama din „răsputeri" dacă va reuşi să se facă proclamat domn (Fr. Damé, *Histoire de la Roumanie contemporaine*, 1900, p. 152).

[2] Adunarea l-a primit cu 50 de voturi pentru şi 40 împotrivă.

Anunţă o interpelare în problema unei telegrame de felicitare trimise de Ion Ghica, pe cînd era preşedinte al Consiliului de Miniştri, contelui Andrassy *

Domnule preşedinte, anunţ domnului ministru de externe şi domnului preşedinte al consiliului o interpelaţiune pe care-mi propui a o dezvolta în termenul reglementului Camerei. Pentru că nu văz aci nici pe domnul ministru de externe, nici pe domnul preşedinte al consiliului [1], nu voi face azi decît să anunţ interpelaţiunea, pentru ca biuroul s-o comunice ministerului.

Iată această interpelare: în ziarele maghiare am citit că domnul Ioan Ghica, fostul preşedinte al consiliului [2], a adresat o felicitare primului ministru unguresc cu ocaziunea înfiinţărei ministerului din Ungaria. Îmi rezerv dară d-a întreba pe domnul ministru de externe actual dacă cunoaşte acel act şi ce însemnare poate avea el în privinţa românismului?

---

* Şedinţa din 10 martie 1867.

D. Ioan Ghica: Cer cuvîntul pentru o cestiune personală.

D. președinte: Aveți cuvîntul.

Mai multe voci: Nu e cestiune personală.

D. Petre Grădișteanu: Domnule președinte, îmi pare că nu este permis unui deputat a lua cuvîntul pentru cestiune personală decît cînd a fost atacat de cineva. Domnul I. Ghica nu a fost atacat de nimeni, pentru că domnul Kogălniceanu nu a vorbit de domnul Ghica, ci de un act al ministerului trecut.

D. I. Ghica: Domnilor, fiecare este apreciator pentru cestiunile care-l privesc și eu văz în interpelațiunea domnului Kogălniceanu o cestiune care mă privește personal și care face mai mult objectul unei explicațiuni decît al unei interpelări.

Voi să spui domnului Kogălniceanu că domnul Ioan Ghica de mult timp are onoarea de a se bucura de cunoștința domnului comite Andrassy și cînd domnul comite Andrassy a fost numit ministru domnul Ioan Ghica i-a adresat o scrisoare de felicitare, precum i-ar fi adresat asemenea felicitare pentru oricare altă întîmplare plăcută. Guvernul nu are nimic a face cu această felicitare în care Ioan Ghica a lucrat numai ca particular și ca amic al comitelui Andrassy. În cestiunile de bună educațiune nu intră numai afacerile politice, ci și datoriile particulare ale unui om, și eu, cînd am felicitat pe domnul Andrassy, mi-am împlinit una din aceste datorii particulare pe cari le dictează buna-cuviință.

Vedeți, domnule președinte, în ce pozițiune sînt pus. Domnul Ioan Ghica a venit și a răspuns la o întrebare pe care eu nu pot s-o dezvolt, pentru că domnul ministru nu este aci. Domnul Ghica trebuia să aibă puțină răbdare, să aștepte pînă voi dezvolta eu interpelarea, să-mi răspundă domnul ministru ce importanță oficială are această hîrtie. Atunci să fi venit să vorbească domnia-lui, deși, după dezvoltarea ce voi da întrebării mele, va putea vedea că n-am voit să fac o cestiune personală. Nu eu, domnilor, voi face cestiune personală și nu voi îngădui apărarea, pentru că v-am spus că sînt Stan Pățitul și nu voi să plătesc eu moneta cu care mi s-a plătit mie.

Să fie convins dară domnul Ioan Ghica că nu l-am atacat în nimic, fiindcă am pentru domnia-sa toată stima și tot devotamentul cît putincios este și cu atît mai puțin nu l-am atacat în educațiunea domniei-lui. Eu am făcut o interpelațiune pe tărîmul educațiunei politice, nu private, și cînd voi fi dezvoltat-o voi ruga Camera să permită domnului Ioan Ghica a lua cuvîntul și va mărturisi domnia-lui că interpelarea mea nu este o cestiune personală, nu este o șicană, cum crede acum, ci o interpelare cu totul politică [3].

„Monitor", 1867, nr. 59, p. 346, col. 3—4.

NOTE

[1] Ministru de externe era Ștefan Golescu, iar prim-ministru Al. C. Crețulescu.

[2] Ion Ghica fusese prim-ministru între 15 iulie 1866 și 1 martie 1867.

[3] Vezi și infra p. 291.

Discurs asupra transferării Curții de casație la Iași *

Domnilor, socotesc că adversarii mei cei mai declarați vor binevoi a-mi recunoaște măcar această calitate [1], cum că am fost, sînt și voi fi unionist și de ar trece, lucru ce e cu neputință, dară fac o supozițiune, de ar trece toţi cei de peste Milcov în partea celor ce nu sînt pentru Unire, eu tot aş fi pentru Unire; şi Curtea de casaţiune de s-ar refuza, şi din aceasta s-ar întîmpla toate pericolele pe cari vi le-a enumerat domnul Rosnovanu[2] într-un chip aşa de formal, eu tot voi fi pentru Unire...

---

* Ședința din 10 martie 1867.

D. Rosnovanu: Cer cuvîntul în cestiune personală.

Nu e nici o cestiune personală. Domnia-sa a zis că oamenii de stat trebuie să prevadă toate pericolele; eu n-am vorbit nimic în contra domniei-sale personal şi va vedea, din contra, că sînt de opiniunea domniei-sale. Cu toate aceste, sînt cu totul a i se da dreptul să vorbească în cestiune personală.

Aşa fiind, vă rog să mă credeţi că în cestiunea Curţei de casaţiune sînt cu totul neinteresat. La 1862 eram proprietar în Iaşi, eram proprietar legat cu mai multe interese în Iaşi decît în Bucureşti şi atunci am fost în contra strămutărei Curţii de casaţiune. Astăzi sînt mai mult proprietar şi legat cu mai mari interese în Bucureşti şi cu toate acestea viu să vă rog să încuviinţaţi strămutarea Curţii de casaţiune la Iaşi. *(Aplauze.)* Şi atunci am fost neinteresat, şi astăzi sînt şi mai neinteresat, şi vă voi spune pentru ce şi veţi vedea că cestiunea cum voi spune-o are să fie dezbrăcată de toată poezia atît pesimistă, cît şi optimistă. Am să spui faptele cum sînt.

La 1861 spre '62 eram în ajunul Unirei; naţiunea era nerăbdătoare, nu se mulţumea cu Unirea în persoana domnitorului; amîndouă Adunările se precipitau în facerea Unirei, sileau, cum se zice, mîna guvernului, mîna domnitorului; în cuvîntul de deschidere a ultimei Camere a Moldovei, domnitorul simţind această presiune din partea Adunărei Moldovei, care voia numaidecît să meargă la Bucureşti, a voit să modereze acea mişcare şi a zis deputaţilor Moldovei: domnilor, înainte de a face Unirea, preocupaţi-vă şi regulaţi interesele particulare ale Moldovei. Ei bine, domnilor, Camera Moldovei n-a voit să ţie seamă de acea observaţiune a domnitorului. În comisiunea de adresă era onor. domn Petre Mavrogheni, era răposatul Panu, eram şi eu şi erau mai mulţi alţi deputaţi, şi am zis şi atunci ca la '59: la Bucureşti! Pentru că sintem siguri că vom găsi acolo fraţi, vom găsi români cari vor ţine seamă de sacrificiele Moldovei. Astfel, domnilor, am venit fără a regula interesele parţiale şi locale ale Moldovei, cum ne zicea fostul domnitor.

La cea dintîi întrunire a comunelor a venit dintr-o parte a Adunărei o propunere pentru strămutarea Curţei de casaţiune la Iaşi. Acea propunere era făcută de fostul deputat şi actualul senator, domnul P. Casimir. Am ştiut atunci, o ştiu şi astăzi şi voi şti şi mîne că Curtea de casaţiune nu era de natură ca să îndestuleze trebuinţele şi nevoiele oraşului Iaşi şi ştim că pînă la oareşcare grad nimic nu poate să îndestuleze trebuinţele unei capitale care devine simplu oraş de provincie. M-am ocupat prea mult cu istoria ţărei mele, am călătorit prea mult în ţara mea ca să nu cunosc prin istorie şi prin imaginarea vie a locurilor ce devin capitalele Cîmpu Lung, Argeş, Tîrgovişte, Suceava. Cu toate acestea am zis să venim la Bucureşti, pentru că acei cari luptam pentru Unire ştiam mai dinainte ce sacrifice aveam să facem şi nu ţineam ca să venim să cerem compensaţiuni. Am pus Unirea mai presus de interesele oraşului, precum o pun şi astăzi.

Aşadară, am venit şi am combătut împreună cu răposatul Panu propunerea de a se trimite în Iaşi Curtea de casaţiune şi, fiindcă domnul Casimir n-avea argument de a mă combate, a alergat la injurie, precum am avut totdeauna nenorocirea de a primi injurie în loc de argumente. Cu toate acestea am mers înainte; am arătat cari erau mijloacele ce puteau să îndestuleze pînă la oarecare grad trebuinţele materiale ale oraşului. Onor. domn Aricescu vi le-a spus: navigabilitatea pe Prut, manţinerea şi dezvoltarea şcoalelor speciale şi îndeosebi a universităţei, căile ferate şi decentralizarea. Făcutu-s-au, domnilor, acestea? Nu s-au făcut. Mă veţi întreba pentru ce? Pentru că desele schimbări, luptele politice prin cari am trecut, sfîşierile dintre noi au împedecat pe orice guvern ca să poată face acele îmbunătăţiri oraşului Iaşi, care ar fi mulţumit pînă la oarecare grad pe ieşeni şi ar fi împedecat pe mulţi să reclame strămutarea Curţei de casaţiune şi, oricît s-ar zice, să facă din Curtea de casaţiune un drapel. Nu s-a făcut, domnilor. Dară vor veni unii şi vor zice: pentru ce domnia-ta, care ai fost ministru, n-ai făcut? Numai Dumnezeu în şease zile a făcut lumea, şi în ţara noastră cu 22 de ministere ce s-au schimbat de la '59 şi pînă astăzi nu se poate imputa nici unui minister ceea ce n-a făcut. A început ministerul Panu să facă ceva; ştiţi ce sfîrşit a avut. Au început alţii, au căzut. Şi eu asemenea, ca ministru, am pus toate îmbunătăţirile, afară de Curtea de casaţiune, în budgetul din '65. Luaţi budgetul din '65 şi vedeţi dacă nu figurau toate acele îmbunătăţiri. Am convincţiunea că, dacă acele îmbunătăţiri se puneau în lucrare, Iaşii, cel puţin partea cea inteliginte, luminată, patriotică, s-ar fi mulţumit şi ar fi sacrificat alte cereri în interesul principiului Unirei. Însă din nenorocire acele îmbunătăţiri nu s-au făcut; succesorii mei nu le-au făcut. Sumele cari figurau în budgetul din '65 pentru îmbunătăţirile oraşului Iaşi s-au luat de la destinaţiunea lor şi s-au cheltuit aiurea.

Prutul nu s-a făcut mai navigabil cu un pas înainte; şcoalele au mers din ce în ce îndărăt; decentralizaţiunea s-a făcut prin legea comunală şi judeţeană şi ştiţi că acele legi, ca toate legile, au trebuinţă de mult timp ca să poată produce acele rezultate mîntuitoare pe cari legislatorii le-au avut în vedere. Astfel, nefăcîndu-se nimic pentru oraşul Iaşi, nepunîndu-se nici o peatră, nici o cărămidă pentru îmbunătăţirea lui, desfiinţîndu-se din cele multe institute cari esistau la '62 şi aţi văzut că desfiinţarea a mers pînă la anul acesta, cînd dumneavoastră aţi manţinut reînfiinţarea lor, acestea au produs o influenţă fatală asupra nemulţumirilor oraşului Iaşi şi au adus după sine o decadinţă a proprietăţilor, decadenţă care este cu neputinţă a se calcula.

Case din Iaşi, cari făceau odată zece mii galbeni, astăzi abia fac duoă mii. Proprietăţile imobile din giurul Iaşilor cari făceau 30 000 galbeni au scăzut la a patra parte, la 7 mii, şi venitul lor asemenea a scăzut în proporţiune.

Oraşul Iaşi, domnilor, se află într-o poziţiune astfel încît nu poate trăi decît ca centru de guvern, căci el nu e oraş comercial, nu are un rîu plutitor printr-însul, are în apropiere unul, însă nu e navigabil; acest oraş nu trăia decît din ajutorul ce i se aducea ca centru de guvern, cînd avea ministeriele, justiţia înaltă etc.; acestea făceau ca Moldova întreagă să-l întreţină; astăzi însă el e părăsit.

În ziua cînd s-a decis ca această capitală să intre în numărul oraşelor de provincie, să aibă numai o Curte de apel cum o au şi Focşanii, cu o universitate cari e numai cu numele, din acea zi s-a văzut decăderea.

Domnul Rosnovanu a zis că nu s-a făcut descentralizare; ei, domnilor, s-a făcut descentralizare, s-a desfiinţat Curtea de întăritură, unde erau contopite interesele mai a tuturor împrecinaţilor Moldovei, a tut[ur]or proprietarilor, căci nici o vînzare, nici un împrumut nu se putea face decît prin lucrarea acelei Curţi; această lucrare s-a împărţit la tribunale şi aceasta a făcut ca fiecare, după bunul obicei ce este la noi peste Milcov, să se retragă pe la moşiile sale sau prin oraşele mai apropiate de unde-şi au moşiele, adică pe unde-şi aveau interesele, pe cari acum le puteau căuta fără a mai avea nevoie a se duce la Iaşi, şi astfel a rămas cu totul părăsit acel oraş.

Afară de aceasta, domnilor, toate acele clase de meseriaşi, de croitori, de zidari etc., care mai nainte erau ocupaţi să zidească, să îmbrace, să hrănească, toate acele clase au devenit proletare. În Iaşi este, domnilor, o spui cu durere, este un ce grozav care nu se vede în toată România. Vă spui cu durere, domnilor, că am văzut cu ochii mei în Iaşi peste 10 000 oameni mergînd pe strade fără să ştie cu ce au să trăiască; mă doare inima, domnilor, văzînd această stare de lucruri şi Dumnezeu ştie unde vom merge, căci nimic, domnilor, nu produce resbelul civil decît drapelul foametei, drapelul mizeriei. *(Aplauze.)*

Aşa fiind, domnilor, ce e de făcut? Oare Curtea de casaţiune are să împace, are să vindece? Negreşit, domnilor, că aceasta nu e un remediu material, nu are să vindece; în starea actuală a lucrurilor este numai o satisfacţiune morală, este o promisiune, este cel întîi gaj de solicitudine a României întregi pentru Iaşi. *(Aplauze.)*

Domnilor, domnul Cuza de cîte ori a venit în Iaşi — vă rog să nu credeţi că voi să critic pe domnul Cuza, căci nu am obicei a critica domnii căzuţi —, în Iaşi care se cheamă leagănul Unirei, totdeauna a făgăduit că se va îngriji de soarta Iaşilor şi cu toate acestea domnul Cuza s-a îngrijit mai mult de Bucureşti decît de Iaşi, şi aceasta în interesul conservaţiunii sale, şi cînd miniştrii lui îi zicea: să facem măria-ta ceva pentru Iaşi, el răspundea: îngrijiţi-vă de Bucureşti; şi astfel s-a făcut, domnilor, că ziua de 11 februariu, vă pot încredinţa, n-a fost salutată nicăiri cu mai multă bucurie şi ardoare decît de Iaşi.

D. Dimitrie Ghica: De toată România.

Cu toate acestea, domnilor, dacă domnul Cuza nu a putut face nimic, dacă ministerele efemere care s-au schimbat atît de des şi guvernul de la 11 februariu — şi aci vă rog să nu credeţi că învinovăţesc —, voi, domnilor, să constat că, dacă nu au făcut nimic, aceasta e din cauză că în urma unei revoluţiuni nu se întrebuinţează totdeauna cumpăna dreptăţii cu chipul cel mai egal, cel mai nepărtinitor.

Repausatul Barbu Catargiu, întîiul ministru cînd s-a făcut Unirea, a adus aci o mulţime de funcţionari din Moldova şi le-a făgăduit că-i va manţine în posturile lor, pe cît timp se vor purta bine. Nu ştiu cum s-a întîmplat şi pentru ce nouă zecimi din acei funcţionari moldoveni cari erau în Bucureşti în ziua de 11 februariu s-au congediat. *(Aplauze.)*

În Ministerul Lucrărilor Publice erau 20 moldoveni, 19 s-au dus; cînd s-au întors acei moldoveni înapoi, nu s-au întors cu mijloacele cu care s-au dus, nu în diligenţă sau cu subvenţiune, ei s-au întors întinzînd mîna şi cerşind. *(Aplauze.)*

Ei bine, domnilor, vă întreb ce trebuia să gîndească, ce sentimente trebuia să aibă locuitorii de peste Milcov cînd vedeau funcţionari moldoveni trecînd Milcovul şi cerşind cu sfanzigul pentru ca să se poată întoarce pe la locurile lor [3].

Rog pe domnul ministru să binevoiască a face statistica funcţionarilor moldoveni, cîţi erau înainte de 11 februariu şi cîţi sînt astăzi, şi va vedea dacă aceasta nu e adevărat; eu am acea statistică şi sînt gata a o pune la dispoziţiunea domnului ministru.

Domnilor, nu sînt de opiniunea onor. domn Aslan[4] că în Iaşi nu sînt separatişti; nu, domnilor, nu putem pretinde că educaţiunea noastră politică, că patriotismul nostru să fie mai mare, mai dezvoltat decît în alte naţiuni.

Oare în Italia nu sînt oameni cari vor să rămîie napolitani, alţii modenezi, alţii toscani? Desigur sînt; sînt dară şi în Moldova, sînt şi în Iaşi separatişti; şi, fiind separatişti, numărul lor a sporit încă prin lipsa de toată ziua. Cînd s-a făcut evenimentul din 11 februariu, au fost mulţi din vechii separatişti care au socotit că momentul era oportun dorinţelor lor — nu vă citez persoanele, aceasta nu e treaba mea, voi numai să constat că separatişti erau şi de nu ar fi fost chiar, în faţa nevoilor care nu s-au putut înlătura din cauza grelelor împregiurări prin care au trecut guvernele de la 11 februariu, separatiştii poate chiar atunci s-au format.

Domnilor, cînd măria-sa domnitorul nostru a venit astă-vară în Iaşi a văzut acea călduroasă şi veselă primire ce i-au făcut cetăţenii; măria-sa, guvernul şi persoanele ce-l încungiurau au văzut însă pe faţa mai tutulor ieşenilor durerea, lipsa şi foametea. Sînt sicur că acest spectacol l-a făcut, precum a făcut pe guvernul trecut ca şi pe cel actual, să se gîndească foarte serios la starea Iaşilor.

Şi ce este, domnilor, această cerere a oraşului Iaşi de care noi ne ocupăm acum? Este o cerere care la începutul ei n-a fost decît un cuvînt, un cuvînt care a purces pentru prima oară de la nişte comercianţi şi încetul cu încetul s-a lăţit prin tot oraşul şi prin toate judeţele limitrofe şi astfel a devenit ca o boală, a devenit ca un drapel al tutulor cetăţenilor din Iaşi şi din judeţele limitrofe, şi nimeni nu raţionează dacă strămutarea Curţii de casaţiune la Iaşi are să le aducă vreun remediu material sau dacă are să le aducă măcar o satisfacţiune morală. Însă, domnilor, cît pentru mine, vă declar cum că eu nu cred că Curtea de casaţiune are să le împace, să le îndeplinească toate dorinţele lor; dară, precum a zis-o şi onorabilul domn Rosnovanu, transferarea Curţii de casaţiune la Iaşi va fi întîiul pas ce România va face pentru ca să aducă îmbunătăţirea oraşului Iaşi...

D. Rosnovanu: Nu am spus-o eu aceasta, petiţiune[a] ce vi s-a citit a spus-o.

Fie şi aşa, însă acea petiţiune s-a citit de domnul Rosnovanu, dumnealui este patronul ei, va să zică dumnealui care este patronul acelei petiţiuni, care a adus-o aici în Adunare, prin citirea ei v-a constatat că această cerere este un fapt şi că, dacă se va da satisfacţiune acestei cereri, va fi negreşit întîiul pas pe care România îl va face; însă negreşit că, după ce vom face întîiul pas, vom fi siliţi să facem şi al duoilea pas, şi care este pasul al duoilea ce vom avea să facem? Al duoilea pas, domnilor, este drumul de fer, căci acesta trebuie să-l facem cu orice preţ. Eu, ca ministru, am dat concesiunea domnului Salamanca[5] şi am dat-o în nişte condiţiuni aşa de aspre, aşa de grele, încît ca ministru într-o altă ţară, dacă aş fi dat o asemenea concesiune, aş fi fost dat în judecată; din nenorocire însă, cu toate condiţiunile foarte favorabile pentru concesionari şi foarte oneroase pentru ţară, nu s-a putut face nimic, nu ştiu pentru ce, domnilor, dară ştiu că nu s-a făcut. Cînd s-au emis însă dorinţele oraşiului Iaşi, pe lîngă cererea unui drum de fer, a fost şi aceea a strămutării Curţii de casaţiune; drumul de fer a căzut şi a rămas Curtea de casaţiune; Curtea de casaţiune dară fiind întîiul pas, faceţi-l, domnilor, însă faceţi-l cu hotărîre, ca să faceţi şi pe al duoilea pas, adică drumul de fer, pe care vă rog să-l faceţi cu un minut mai curînd; faceţi ca această lucrare să se înceapă cît mai în grabă şi să nu se înceapă de la Galaţi, ci de la Iaşi; şi porniţi din Iaşi ori încotro veţi voi, la Galaţi, la Bucureşti sau orişiunde veţi voi, dară începeţi de la Iaşi. Faceţi asemenea Prutul navigabil şi faceţi-l cu mijloacele ţărei, căci vă pot încredinţa că facerea navigabilă a Prutului este o cestiune foarte uşoară, şi un minister cu bunăvoinţă şi cu un milion sau duoă, se poate face Prutul navigabil pînă la Iaşi; faceţi nişte diligenţe, nişte vagoane de la Iaşi la Galaţi, pentru ca oamenii să poată să vie mai uşure; daţi Iaşului şcoale, şi cînd zic şcoale nu cer ca să se despoaie Bucureştii de şcoale, dară cer să se facă şcoale şi la Iaşi, pentru că şi copiii din Iaşi să poată să aibă unde să dobîndească învăţătura, lumina inteligenţei lor.

Aşa făcînd, domnilor, şi pe lîngă aceste îmbunătăţiri îmbunătăţind şi administraţiunea generală a Moldovei şi în parte pe acea a Iaşilor, atunci vom putea întoarce Curtea de casaţiune înapoi. Azi vă rog însă s-o acordaţi ca un mijloc, nu cum a zis domnul Aricescu ca un mijloc care va grăbi separaţiunea, ci ca un mijloc care va consolida foarte mult Unirea.

Argumentul acelora cari sînt contra strămutării Curţii de casaţiune este că la această Curte se găsesc trei părţi din patru procese din Ţara Românească şi numai o a patra parte din Moldova. Dară ce dovedeşte aceasta? Domnia-lor ar voi să înţeleagă că muntenii sînt mai gîlcevitori decît moldovenii? Nu, domnilor; moldovenii sînt tot atît de gîlcevitori ca şi muntenii, mai cu seamă că ei au şi pe ovrei cari se judecă, se judecă mereu şi nu mai isprăvesc. Dară, dacă nu sînt multe procese din Moldova, cauza este că sînt mulţi care preferă să pearză pricina la Curtea de apel decît să facă atîta drum şi atîta cheltuială ca să vină la Bucureşti.

Dară veţi zice că tot aceasta se va întîmpla cu procesele de aci cînd va fi Curtea la Iaşi. Eu sînt cel dintîi a recunoaşte că, cu transferarea acestei Curţi la Iaşi, procesele de peste Olt vor suferi foarte mult şi mai ales azi cînd poştii nu mai există şi transportul se face cu boi. Dară tocmai aceasta ne va face să ne grăbim a lega prin mijloace de comunicaţiune mai bune, prin căi ferate, oraşele cele mari ale ţărei. Nu mai căutaţi să faceţi ceea ce s-a făcut de la vodă Ştirbey încoa, că am voit să avem drumuri de fer în condiţiuni mai bune decît Francia şi Englitera.

Dacă de la 1854 ne-am fi gîndit că trebuie să plătim scump cel dintîi drum de fer, azi am fi avut acel drum de fer şi altele după dînsul.

Vă rog dară, domnilor, vă conjur, daţi Curtea de casaţiune Iaşilor, căci în Moldova există o boală. Doctorul dă bolnavului ceea ce cere, dară se gîndeşte totodată la adevăratele leacuri care trebue să-l vindece. Astfel şi noi, să dăm deocamdată Curtea de casaţiune, dară să lucrăm a-i da adevărata vindecare; să lucrăm chiar în sesiunea aceasta şi conjur pe domnii miniştri să nu închiză Camera pînă nu va fi votat mai multe legi care au să vindece relele Iaşilor.

Domnu Aslan a zis că nu există separatişti în Moldova; eu vă spui că există şi este mai bine s-o ştiţi curat.

Trebuie dară să alinăm deocamdată boala Iaşilor dîndu-le ceea ce cer şi dărîmînd astfel drapelul ce şi-au luat acei separatişti. Iară vindecarea radicală s-o facem cît mai curînd, prin alte măsuri.

Nu socotiţi, domnilor, că numai Iaşii ţin la Curtea de casaţiune; în adevăr, numai Iaşii şi judeţele dimpregiur se vor folosi materialmente de avantagiele acestei transferări. Dară Iaşii ca fostă capitală, ca centru al inteligenţei din Moldova, este încă inima ei şi are mare influenţă asupra ei. Cînd dară veţi mulţumi Iaşii, veţi mulţumi cel puţin toată partea de sus a Moldovei.

Aşadară, domnilor, nu vă opuneţi la transferarea Curţei de casaţiune la Iaşi. Daţi-i această consolare şi eu singur, cînd voi vedea că i s-a dat adevărate îmbunătăţiri, un drum de fer, navigarea Prutului, eu singur voi veni să propun ca Curtea de casaţiune să se întoarcă îndărăt în capitală. Rog însă acum pe toţi şi mai cu seamă pe aceia cari au convincţiunea că aceasta nu va aduce nici un folos, îi rog s-o voteze, căci nu va fi pentru mult timp; poate chiar că Curtea de casaţiune nici nu va face această călătorie la Iaşi. Dară votaţi dumneavoastră aceasta; votaţi-o în interesul general, căci cu aceasta consolidaţi Unirea, am zis-o şi o voi repeţi cît voi trăi [6].

„Monitor", 1867, nr. 60, p. 353, col. 1—4.

NOTE

[1] K. discuta pe marginea proiectului de lege privind transferarea acestei instituţii. Comisia, cu excepţia lui C. A. Rosetti, se împotrivise, cerînd, ca o compensaţie, acordarea unui credit de 15 milioane de lei pentru construirea unei căi ferate Iaşi — Bucureşti. Asupra nesfîrşitelor discuţii pe această temă, vezi şi supra p. 217.

[2] E o aluzie răutăcioasă la mişcarea de la Iaşi din aprilie 1866, care l-a avut în frunte pe N. Rosnovanu.

[3] Dialogul dintre moldoveni şi munteni trebuie înţeles cel mai adesea în sens retoric. Şi unii şi alţii, ne referim la cei din sferele politice, îşi aduceau incriminări reciproce. Vezi *Mémorial diplomatique* din 8/27 ianuarie 1865, Paris, şi A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 36. Vezi şi supra p. 109, nota 1.

[4] Declaraţia lui Th. Aslan ar putea fi o abjurare tardivă, pentru că el fusese printre capii mişcării mai sus pomenite. Vezi şi supra p. 109.

[5] Vezi supra p. 261.

[6] G. Costaforu şi-a exprimat uimirea pentru argumentarea lui K. Socotea ridicol să crezi că un oraş înfometat, sărăcit, cum erau Iaşii zugrăviţi de K., se vor îndestula cu această strămutare. Apoi Costaforu l-a întrebat malițios de ce n-a operat el această transferare pe cînd era ministru: „Dumneavoastră care la '864 aţi făcut ce aţi vrut, puteaţi să faceţi şi transferarea Curţii de casaţie la Iaşi". La fel, Costaforu amintise că acum K. susţine navigabilitatea Prutului, dar în secţiunea Adunării a combătut proiectul respectiv. În fine, la argumentarea lui K. se poate riposta că şi în Bucureşti sînt „proletari şi pasiuni", care s-ar irita din pricina transferării, aşa că moldovenii vor fi poate în parte mulţumiţi, dar oltenii şi muntenii nu. Prin urmare, conflictul la scară naţională nu se rezolvă. Costaforu mai observase că a da azi Iaşilor Curtea de casaţie înseamnă a le deschide apetitul pentru a cere mîine ministere separate, curte de conturi, tezaur separat. „Dacă este să vindecăm o boală de isterie, apoi o să ni se ceară toate lucrurile", încheie el pesimist.

Interpelare în legătură cu telegrama de felicitare trimisă de Ion Ghica, pe cînd era preşedinte al Consiliului de Miniştri, contelui Andrassy, primul ministru al Ungariei *

Domnilor, sînt acum cîteva zile [1] de cînd am anunţat ministerului o interpelaţiune ce aveam să-i fac despre o adresă sau depeşă de felicitare ce s-ar fi trămis de către domnul I. Ghica, fost preşedinte al consiliului, comitelui Andrassy, primul ministru al Ungariei.

---

* Şedinţa din 14 martie 1867.

Onor. domn I. Ghica nu a socotit de cuviinţă, pentru demnitatea domniei-sale, al căria apreciator e domnia-sa, ca să aştepte să vază în ce mod aveam eu să sprijin acea interpelare, căci, daca ar fi aşteptat, ar fi văzut că eu deloc nu înţeleg a căuta domniei-sale ceartă.

Cînd a fost domnul I. Ghica preşedinte al consiliului, eu nu i-am făcut nici o interpelare şi negreşit că nu era să-i fac în urmă. Cînd domnia-sa răspunzînd domnului Cernătescu a zis că rău vine să facă interpelare oamenilor morţi, eu nu ştiu că onor. domn I. Ghica este mort *(ilaritate)*, şi al duoilea, să-mi permită a-i spune că în această cestiune era domnia-sa în contrazicere, căci să-şi aducă aminte că domnia-sa odată a zis : lăsaţi să contenim de a mai fi pe aceste bănci, amînaţi cestiunile acestea pentru timpul acela, pentru că atunci nu vom mai putea avea armele cari le putem avea acum ca membri ai puterei esecutive. Cu toate acestea, voi să esplic că n-am înţeles să fac domniei-sale o incriminare, ci am înţeles să fac această interpelare căci am socotit că e bine a se releva această cestiune în Parlamentul român. Domnia-sa a zis că acea felicitare nu a adresat-o în cualitate de întîi ministru, nu în cualitate de om politic, ci în cualitate de om particular, legat prin amiciţie foarte îndelungată cu comitele Andrassy.

Domnilor, totdeauna am ţinut la naţionalitatea mea şi daca vreodată aş fi fost constrîns a fi de o naţionalitate străină, şi mai cu seamă maghiară, aş fi voit aceasta sub ministerul domnului Ion Ghica, căci atunci, ca vechi amic din juneţe al domniei-sale, ar fi avut către mine tot aceleaşi binevoitoare preveninţe ce a avut către comitele Andrassy. Nu voi să zic mai mult, căci cred că domnul Ion Ghica m-a înţeles.

Acum voi să arăt cestiunea cum este : ziarele ungureşti şi anume „Vestitorul'', ziar unguresc oficios, vorbind de această scrisoare între altele zice :

Timeo Danaos et dona ferentes. (Aplauze.)

În ziarul numit „Patria'', ziaristul merge mai departe, zice că se bucură a vedea că Principatele Române îşi aduc aminte de timpii cînd au fost vasale ale coroanei sîntului Ştefan.

Comitele Andrassy, fiind o persoană din cele mai bine crescute şi primind acea felicitare, negreşit că n-ar fi comis indiscreţiunea aceea ca acelei depeşi private să-i dea un caracter public şi s-o publice chiar într-un ziar oficios, şi să se publice astfel, nu ca cum comitele Andrassy a primit acea felicitare, ci primul ministru al Ungariei de la primul ministru al României.

S-a făcut ceva şi mai mult, domnilor, un ziar, nu din Ungaria, ci din Bucureşti, un ziar care se ştie şi se dovedeşte prin tot şirul publicaţiunilor sale că era în strînsă legătură dacă nu cu domnul I. Ghica, dară în fine cu mulţi din oamenii politici de la putere de atunci; acest ziar este „Independinţa română'', care iată ce zice :

„Prima felicitare ce a primit primul ministru maghiar, comitele Andrassy, a fost din partea primului nostru ministru, prinţul Ion Ghica''.

Vedeţi, domnilor, că şi aci, chiar în Ţara Românească se publică că felicitarea aceea s-a adresat de către ministrul primar al României ministrului primar al Ungariei.

Noi avem un ziar oficial, avem un „Monitor'', şi „Monitorul'' este şi pentru ca să dezminţă de multe ori aserţiunile cele eronate, dacă nu de prin străinătate, dară cel puţin cele de prin România, şi n-am văzut nici o dezminţire; iară cînd s-a atins, cînd a fost cestiunea de domnul prefect de Buzău, am văzut trei numere pline cu dezminţiri în cestiunea aceea. *(Aplauze.)*

Voci: Cinci numere.

Nu fac nici o imputare pentru aceasta, căci guvernul este în drept să se apere de toate acuzările; dară zic că în cestiunea aceasta de felicitare, care vedeţi că şi în ţară şi afară din ţară s-a luat ca o felicitare din partea şefului unui guvern către şeful unui alt guvern, „Monitorul" a fost mut şi acest mutism al „Monitorului" a făcut pe fraţii noştri români din Transilvania să fie foarte întristaţi, şi pot zice desperaţi, şi foarte crunt loviţi de această felicitare.

Negreşit, domnilor, nici unul din dumneavoastră nu voieşte, nu înţelege decît a se bucura de drepturile ce a cîştigat Ungaria ca naţiune, pentru a scăpa de jugul Austriei; negreşit că toate naţiunile şi noi mai cu deosebire românii trebuie să ne bucurăm de acea izbutire foarte folositoare şi demnă de laudă pentru naţiunea maghiară; însă noi ca români trebuie iarăşi să ştim că naţiunea maghiară, în aspiraţiunile sale, nu voieşte a-şi păstra numai independinţa sa, nu voieşte a se mărgini numai în a practica pe seama sa acele principie de naţionalitate pe care le-a apărat în faţă cu Austria, ci goneşte şi alte scopuri asupra românilor de peste Carpaţi. Ea nu voieşte să practice acele principie cari le apără în faţă cu Austria, ea nu voieşte să fie salvată de jugul Austriei pentru ca să nu impuie altora jugul, ci din contra, voieşte să fie salvată, pentru ca ea să se substituie Austriei spre a impune jugul asupra celorlalte naţionalităţi cari trăiesc pe teritoriul ce ea îl crede atîrnat de coroana sf. Ştefan. Austria dară este înlocuită de Ungaria cu toate maximele de jug şi de împilare pe cari le profesa aceea în timpul principelui Metternich.

Era un ziar, nu ştiu dacă astăzi mai apare, un ziar ungar care cînd publica ceva despre Moldova şi Ţara Românească punea aceasta sub rubrica Ungariei. Văd chiar astăzi că ne bucurăm de aceeaşi favoare, ca un vasal ce face omagiul coroanei st. Ştefan.

Aşa fiind, eu nu predic o politică aventurieră, nu predic ca să ne punem în luptă cu Ungaria, ca să-i declarăm resbel, dară socotesc că noi sîntem în drept a cere de la guvernul nostru ca cel puţin să nu arate simpatie pentru formarea ministerului ungar decît atunci cînd el ne va da dovadă că ceea ce a osîndit în Austria va osîndi şi în politica sa, că principiele cari l-au inspirat să reziste la subjugarea ce voia să-i facă Austria ea le va aplica şi românilor de peste Carpaţi. Din nenorocire însă nu este aşa. Ungaria nu cunoaşte alt drept decît dreptul istoric, nu recunoaşte decît pentru dînsa principiul cel mare al secolului al XIX, principiul naţionalităţei; Ungaria, cu dreptul său istoric, reclamă Transilvania, reclamă Banatul, reclamă şi Principatele ca vasale ale coroanei sf. Ştefan. *(Ilaritate.)*

Aşadară, şi noi pe tărîmul dreptului istoric sîntem în drept a zice că este aşa, că Principatele au avut totdeauna esistenţa lor proprie, că Transilvania a avut asemenea esistenţa sa proprie şi că ea făcea parte din vechia Dacie, că ea n-a fost nici măcar conchisă de Ungaria, că ea este un principat cu care a avut tratate, şi chiar hotarele noastre sînt statornicite cu marii principi de Ardeal. *(Aplauze.)*

Aşadară, domnilor, pe tărîmul dreptului istoric putem şi noi opune argumente la argumente. Pe tărîmul naţionalităţilor nu cred cum că guvernul unguresc va putea să ne zică ceva, căci principatul Transilvaniei, ca şi Banatul, sînt locuite în mare majoritate de către români. Românii din Transilvania şi din Banat sînt recunoscuţi chiar de către acela care a dat Ungariei un minister, ca naţiune cu drepturi ale ei proprie.

Aşa fiind, încă o dată repet că sînt departe de a vă predica o politică aventurieră, dară socotesc că noi sîntem în cercul drepturilor noastre cînd, în faţa acelei felicitări, vom * zice cum că noi acea felicitare o primim sub rezervă, sub beneficiu de inventariu şi că sentimentele noastre pentru românii de peste Carpaţi nu pot să fie decît sentimente de simpatie şi de connaţionalitate. *(Aplauze.)* Nu înţeleg deloc să cer de la guvern de a ieşi din rolul nostru de neutralitate, să mă ferească Dumnezeu să cer aceasta, dară socotesc că nu fac un pas imprudent cînd viu [şi] zic că onorabilul ministru unguresc şi onorabilul nostru guvern să ştie că, lîngă românii din Transilvania şi din Banat, este naţiunea română, este România sub Carol I *(Aplauze.)* Asemenea să-şi aducă aminte că ceea ce nu poate face guvernul poate să facă individul, poate să facă cetăţeanul, poate să facă românul *(aplauze)*; asemenea să binevoiască a-şi aduce aminte cum că în veacul al XIX naţiunile nu se mai dărîmă, nu se mai ucid. La 1848, guvernămîntul ungar a voit să ucidă naţionalitatea sîrbă, şi sîrbii din principatul sîrb, fără a lipsi legămintelor şi îndatoririlor lor ca stat, au ştiut foarte bine să vină în ajutorul serbilor din Ungaria; ei bine, domnilor, să ne ferească Dumnezeu ca planurile cari se presupun guvernului ungar în privinţa naţiunei române de peste Carpaţi să se facă încercare de a se realiza, căci atunci se vor găsi şi în România cari vor face ceea ce au făcut serbii din principatul serb pentru serbii din provinciile coroanei st. Ştefan [2]. *(Numeroase aplauze.)*

Pentru aceasta am şi o propunere:

„Camera deputaţilor României ascultînd întîmpinarea domnului Ion Ghica, fostul prim-ministru, că felicitările adresate de domnia-sa personal primului ministru al Ungariei n-au avut decît un caracter privat, ia act de această declaraţiune şi, reînnoind sentimentele României de înfrăţire şi de conaţionalitate pentru românii de peste Carpaţi, trece la ordinea zilei". *(Aplauze.)* [3]

„Monitor", 1867, nr. 63, p. 370, col. 4—5; p. 371, col. 1.

* În original: *vor*.

NOTE

[1] Vezi şi supra p. 284.

[2] K. face aluzie la politica promovată de Austria după 1848 şi care culminează cu încheierea pactului dualist din 1867. Atunci Transilvania şi-a pierdut autonomia, fiind incorporată Ungariei. *Ausgleich*-ul s-a operat la cererea expresă a aristocraţiei maghiare, dornică de a crea „Ungaria mare". Vezi prezentarea amplă, cu o solidă documentare la V. Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertate naţională, 1848—1881*, Bucureşti, 1974, 478 p.

[3] Interpelarea a generat numeroase discuţii. S-a invocat conflictul diplomatic ce s-ar putea naşte prin aluziile la atitudinea Austriei. Unii au spus că a exprima simpatia faţă de transilvăneni „nu costă nimic", dar în acest context devine prejudiciabilă. În fine, cel vizat, Ion Ghica, a respins vehement acuzele lui Ion Leca; acesta amintise că Andrassy a omorît 40 000 de români şi a ars 300 de sate la 1848. Ghica afirmase: „Domnul Andrassy este majorul acela care a ajutat în timpurile acelea mai mult pe Nicolae Bălcescu, pe Ion Bălăceanu şi pe toţi românii care au fost atunci în Transilvania şi a căutat ca să împăciuiască şi să aducă unirea între români şi maghiari.

Domnul Andrassy nu merită dară imputările ce i se fac şi, dacă i se fac, aceasta este o nedreptate foarte mare".

Discurs în sprijinul proiectului prezentat de guvern de a trece subprefecților atribuțiile judecătorilor de plăși *

Cestiunea practică e atît de importantă, încît văd că toată lumea este pentru acest project [1].

Toată lumea reclamă cu o oră mai nainte să se puie ordine acolo unde este dezordine. Această cestiune nu s-a combătut decît pe tărîmul constituțional, că se confundă atributele [a] duoă puteri între cari constituțiunea pune o linie de demarcațiune.

Însă, domnilor, nu este așa, conștiința noastră să fie foarte liniștită, să dormim pe amînduoă urechile, căci cu votarea acestei legi nu vom călca constituțiunea.

Astăzi, domnilor, oare primarii nu au prin legea comunală atribuțiuni de judecători? Nu sînt ei oficeri civili? Nu judecă, nu fac meserie de tribunal corecțional, și cum o fac? Nu printr-o lege?

Tot așa, domnilor, vor face și subprefecții, pînă cînd mijloacele noastre financiare ne vor permite ca să despărțim atribuțiunile puterilor așa cum cere constituțiunea, de sus în jos pînă și în sate.

Așadară, domnilor, cînd vine legea și ca o necesitate absolută dă niște atribuțiuni cari sînt conferate judecătorilor de plăși, nu face nimic decît a veni și a îndeplini o trebuință obștească, care nu se poate îndeplini altfel din cauza lipsei de finance.

Onor. domn Iorgu Ghica a zis că, pînă cînd nu vine o lege nouă, legea cea veche se manține. Principiul e foarte drept, cu toate că constituțiunea declară că tot ce este contrariu principiilor constituțiunei este oborît! Așa este, dară cu toate acestea, tocmai spre a veni în ajutorul teoriei domniei-sale, trebuie să votăm această lege, pentru că în urma legei regulamentare, care aglomerase o mulțime de atribuțiuni asupra subprefecților, a venit în anul trecut o nouă lege, legea tocmelilor agricole, o lege votată de Constituantă, și ce s-a făcut? S-a făcut că subprefecții se declară necompetenți de a interveni în tocmelile agricole și prin aceasta s-a dat loc la o mulțime de neînțelegeri între locuitori și proprietari; și apoi, declarîndu-se subprefecții necompetenți în această materie, ce s-a mai făcut? Unde trebuia să meargă oamenii? La Dumnezeul sînt, fiindcă judecătorii de plăși nu erau înființați și astfel numai abuzul și apreciațiunea au cîrmuit un an de zile întreg materia cea mai importantă a producțiunii noastre agricole, cu toate că erau subprefecții cari luau asupră-le, interveneau dînd o hotărîre cînd le venea bine și apoi altă dată subprefecții, cînd nu le venea bine, ziceau că nu sînt competenți și nu se amestecă; atunci oamenii ziceau: să mergem la prefect, mergeau la prefect, îi dădeau o petițiune, prefectul nu cuteza să dea un ordin formal și se servea de o rezoluțiune nehotărîtoare, se servea de mijloace pezișe și zicea: se recomandă subprefectului ca să urmeze conform cu legea. Știți, domnilor, că o asemenea rezoluțiune este tot ce poate fi mai abuziv, fiindcă o asemenea rezoluțiune dă loc la toate abuzurile cînd acela căruia i s-a înaintat voiește să le comită.

Așadară, cînd guvernul a venit și a cerut numaidecît înființarea judecătorilor de plăși, a venit înaintea unei trebuințe generalmente simțită, și eu, ca membru al comisiunei budgetare, am sprijinit acest project din toate puterile mele, dară nu s-a putut vota din cauză că nu am avut bani.

---

* Ședința din 14 martie 1867.

Ei bine, ce este de făcut acum? Să urmăm şi în anul acesta tot astfel cum am urmat în anul trecut? Să lăsăm acea stare de dezordine şi în anul curent? Dară, domnilor, tot răul îşi are marginile sale, tot răul trebuie să-şi aibă sfîrşitul său; şi care sînt interesele acelea ce trebuie o naţiune să le caute mai mult, de cari ea trebuie să îngrijească mai mult? Este avuţia naţională şi avuţia noastră naţională concentră toată în agricultură.

Am votat budgetele, domnilor, am votat veniturile şi cheltuielile ţărei, am votat resursele sale; ei bine, toate acestea vor rămînea slove negre pe hîrtie albă, dacă nu vom îngriji a umple punga contribuabililor: va fi plină punga vistierii; va fi seacă punga contribuabililor? Va fi şi mai seacă aceea a statului. Aceasta e necontestabilă. Prin urmare, domnilor, *primum vivere, deinde philosophare*, mai întîi să căutăm a avea cu ce să trăim şi apoi să filosofăm şi apoi să facem teorii constituţionale.

Se zice, domnilor, ca să se menţie ceea ce este astăzi, să ne manţinem în ceea ce se face astăzi; dară ce este astăzi? Nimic, fiindcă legea tocmelilor agricole a luat, a tăiat toate aceste atribuţiuni de la subprefecţi; ce are să fie dară manţinînd ceea ce avem astăzi? Arbitrariul, buna plăcere, fiindcă nu este aici o lege care să hotărască cine are să cerceteze toate aceste pricini. Legea aceasta prin urmare este chemată ca să împlinească această lacună, hotărînd ca subprefecţii să aibă atribuţiunile judecătorilor de plăşi pînă la înfiinţarea lor. Se zice însă că subprefecţii nu vor şti şi nu vor putea să îndeplinească aceste atribuţiuni, fiindcă nu vor cunoaşte legea; dară, domnilor, li se va da instrucţiuni, se vor face circulări prin cari li se va arăta limitele acestor nouă îndatoriri ce li se impune, astfel că justiţiabilii vor fi mult mai asiguraţi decît astăzi, mai ales că pricinile mai mari, de o oarecare importanţă judecate de dînşii vor fi supuse la apel înaintea tribunalelor.

Acum, domnul Sturdza a făcut o propunere care, după mine, nu este nicidecum practică. Domnia-sa zice că subprefecţii să aibă dreptul de a judeca numai pricine pînă la 200 de lei, iară de aci în sus să fie judecate de tribunale. Dară, pentru ce aşa? Pentru ce să nu hotărască mai întîi subprefectul şi apoi să fie chemat tribunalul a se pronunţa asupra hotărîrii sale în caz de nemulţumire? Ce inconvenient ar putea înfăţişa aceasta? Nici unul; din contra, prezintă foarte mari avantage pentru justiţiabili, fiindcă se ştie că procesele cele mai multe sînt la întîia instanţă judecătorească şi apoi mai puţine la a doua şi puţine de tot la a treia. Aşadară, cînd se va hotărî ca şi procesele de care vorbeşte domnul Sturdza să meargă la subprefecţi, vom aduce o înlesnire foarte mare părţilor împricinate, căci le vom pune, ca să zic aşa, justiţia mai la îndemînă şi nu vor avea să facă patru şi cinci postii şi să cheltuiască nu ştiu cît pînă la tribunale ca să se judice; ci vor face acele cinci postii şi-şi vor cheltui banii numai cînd nu vor fi mulţumiţi de hotărîrea subprefecţilor, cari, avînd toate atribuţiunile unor judecători de pace, vor căuta întotdeauna să împace pe împricinaţi ca să-i aducă la învoială, vor căuta ca să îndeplinească o misiune pe care o au chiar tribunalele de întîia instanţă la cari trimite domnul Sturdza pe justiţiabili.

De aceea, domnilor, sînt pentru projectul guvernului şi vă rog să-l votaţi fiindcă, mai întîi, este practic şi apoi nu calcă în nimic constituţiunea; căci, după cum am mai zis-o chiar astăzi, sînt agenţii comunali, primarii cari au şi atribuţiuni de agenţi ai guvernului, ca perceptori, şi cari au încă şi atribuţiuni judecătoreşti hotărînd ca tribunalele corecţionale . . .

Voci: Vă înşelaţi, nu este aşa!

Ba este aşa, fiindcă hotărăsc certurile mici cari sînt prevăzute în legea poliţiei rurale şi au atribuţiuni de magistraţi, chiar după legea comunală şi după Codicile civil.

Prin urmare, prin această lege nu se calcă constituţiunea şi se face un mare bine : se vine în ajutorul agriculturei.

Se vorbeşte de poliţia rurală, dară poliţia rurală puteţi prea bine să o lăsaţi pînă la anul, fiindcă votînd această lege îndepliniţi trebuinţele cele mai neapărate, cele mai urgente; căci cea dintîi trebuinţă a agriculturei este păzirea tocmelilor şi grabnicele hotărîri ce trebuie a se da în contestaţiunile ivite între părţi. Cealaltă cestiune, aceea a poliţiei rurale, credeţi, domnilor, că are să dea loc la mulţime de dezbateri şi eu declar de acum că projectul poliţiei rurale e neîndestulător şi nu răspunde la toate trebuinţele, şi ca să-l complectaţi aveţi trebuinţă de timp şi de mai multă discuţiune.

Nici o ţară nu a ajuns să aibă un codice perfect de poliţie rurală, nici chiar Francia.

Acum, domnilor, pînă vom face acel codice şi pînă-l vom pune în lucrare, să facem astfel ca toţi, fie foştii clăcaşi, fie arendaşi, fie proprietari, să găsim o ocrotire în interesul nostru, să facem ca justiţia să se dea fără întîrziere.

Cea dintîi cauză de nemulţumire care esistă în ţara noastră provine din aceasta : din arbitrariu, din lăsarea în dispoziţiunea, în bunăvoinţă a autorităţilor locale a intereselor celor mai sînte din ţara noastră, a agriculturei.

În anul trecut, daca am avut un an rău, un an de lipsă şi de foamete, sînt încredinţat că, daca legea tocmelilor agricole s-ar fi aplicat deîndată cum s-a promulgat, ne-am fi aflat mai bine. Sînt încredinţat, domnilor, că prin aceasta dăm garanţa cea mai mare producţiunii agricole.

Aşadară, eu pentru mine voi vota cu amîndouă mîinile acest project, căci sînt încredinţat că fac un mare bine ţărei mele.

„Monitor", 1867, nr. 64, p. 376, col. 4—5.

NOTE

[1] Proiectul prevedea ca, pînă la instituirea judecătorilor de pace, atribuţiile lor să fie exercitate de subprefecţi sau de ajutoarele lor. În Bucureşti această competenţă o aveau tribunalele poliţieneşti. Poliţaii puteau delega această însărcinare doar secretarilor lor.

Intervenţie la un proiect de lege pentru pensii *

Fac întrebare dacă această cestiune se rezolvă printr-un project de lege[1]. *(Nu, nu.)* Eu văz că este un project de lege făcut chiar de domnul Ştefan Golescu, prin urmare dacă e project de lege trebuie să urmeze discuţiune generală, ea să se vază dacă se ia mai întîi în consideraţiune sau nu. De aceea, domnilor, cu regulamentul în mînă, viu să cer amînarea acestor pensiuni pînă cînd se va vota projectul de lege şi cer voie să-mi dezvoltez opiniunea în această cestiune.

D. preşedinte: Cum văd, domnia-voastră cereţi să nu se trateze astăzi pensiunile.

---

* Şedinţa din 15 martie 1867.

Da ! Şi cer a mi se da voie să-mi dezvoltez opiniunea.

D. preşedinte: Urmaţi.

Domnule preşedinte, cestiunea pensiunilor este plaga ce mai mare a budgetului nostru *(aplauze)* şi, cînd ne vom pune pe tărîmul numai de a încuviinţa pensiunile speciale şi personale, avem să ajungem în curînd ca a treia parte din veniturile noastre să fie absorbită de pensiuni.

Domnilor, de mai mulţi ani se tratează cestiunea legii pensiunilor; necontenit se înfăţişează şi necontenit se retrage, şi eu cel dintîi, cu toată buna-voinţă ce am avut cînd am fost ministru, nu am putut ajunge la un rezultat ca să dotez ţara mea cu o lege de pensiuni[2] şi în cele din urmă m-am convins că nu putem ajunge la acest rezultat decît întrebuinţînd mijloace eroice. Aceste mijloace sînt de a se amîna orice votare de pensiune pînă ce nu vom vota projectul de lege care să statorniceească principiul şi regulele cum să se acorde pensiune şi a lăsa, ca în toate ţările, puterei esecutive dreptul ca, în confomitate cu acea lege, să acorde pensiune acelora cari vor avea dreptul, şi Adunarea nu are în urmă decît controlul.

Numai cu acest chip putem pune capăt acestei cestiuni, care ia întotdeauna un timp preţios Adunării şi face ca Adunarea să se ocupe de cestiuni personale, iară nu generale. *(Aplauze.)*

Cît pentru mine, domnilor, declar şi iau angageamentul că nu voi vota nici o singură pensiune pînă ce mai întîi nu se va vota projectul de lege. *(Aplauze).*

După discuţii în contradictoriu asupra urgenţei sau amînării luării în dezbatere a proiectului şi a amendamentului prezentat de V. Boerescu *ş.a.*

Domnilor, viu să sprijin urgenţa şi propunerea de urgenţă făcută de onor. domn Boerescu [3] şi sprijinind urgenţa nu fac alt nimic decît a sprijini propunerea de amînare pe care aţi votat-o dumneavoastră. Voi să mă esplic; permiteţi-mi dară o mică precuvîntare.

Domnilor, toate legile ambelor principate s-au verificat* şi astăzi nu mai esistă decît legile României; în privinţa pensiunilor însă, se manţin, contrariu principiului de echitate şi de dreptate, două legiuiri şi se aplică amîndouă într-un mod ilegal.

Legea Moldovei hotărăşte un paragraf anume din care să se dea pensiuni şi ca pensionarii să nu poată lua din acea sumă decît cînd esistă vacanţă. Tot aşa era şi legea primordială a Ţărei Româneşti : era o cifră şi iarăşi pensionarii trebuia să aştepte vacanţă. Deosebirea era între aceste legi mai întîi în privinţa vîrstei, fiindcă în Moldova se cerea o vîrstă mai înaintată, de 60 de ani, iară în Ţara Românească de 50 de ani; apoi în Moldova pensiunile se da de către puterea legiuitoare în privinţa văduvelor şi orfanilor, pînă la maximum de 500 de lei; văduva unui ministru chiar nu putea să dobîndească în Moldova decît cel mult 500 de lei, pe cînd în Ţara Românească văduva unui şef de biurou de multe ori primeşte mai mult de 500 de lei.

Tot această strîmbătate esistă şi în privinţa oficerilor din armată. Anii de serviciu ai armatei din Moldova, care astăzi formează armata României, trebuia să fie de 36 de ani, şi atunci încă oficerul n-avea dreptul să ia pensiunea decît de la 60 de ani numai două treimi şi patru [sic !] cînd se deschidea un loc vacant. Mulţi aşteptau ani întregi şi mureau fără să dobîndească acea pensiune : văduvele lor, cu mare milostivire şi cînd Camera avea timpul, puteau să dobîndească cel mult 500 de lei.

---

* Citeşte : unificat.

Această strîmbătate mare m-a făcut pe mine şi pe onorabilii mei colegi să cerem ca onor. Adunare să binevoiască să se ocupe cu acel project de lege, care necontenit s-a amînat din cauza de diferite frici. Cînd va veni projectul de lege, veţi vedea că aceia cari au făcut propunerea de astăzi pentru amînare nu sînt deloc inamicii orfanilor şi văduvelor, decît că domnul Grădişteanu şi eu voi susţine că văduvele şi orfanii funcţionarilor români trebuie să fie deopotrivă răsplătiţi, fie acei funcţionari născuţi în această parte sau în cealaltă a României. *(Aplauze.)* Domnilor, este o cestiune de dreptate, trebuie pentru toţi să avem aceeaşi măsură.

Aşadară, vedeţi că n-am cerut înlăturarea şi călcarea drepturilor, mai ales ale văduvelor şi orfanilor, decît am zis ca, înainte de toate, să votăm legea generală şi apoi pe urmă specialităţile. Aşa am făcut şi ieri : nu ne-am ocupat cu dările comunale de la Ploieşti şi nu ştiu încă de la care comună, ci am otărît să discutăm şi să votăm mai întîi projectul de lege care regulează maximum dărilor, şi n-am făcut nici o strîmbătate. Tot aceea cerem şi astăzi. N-am zis ca să se oprească cercetarea titlurilor pensionarilor pînă la promulgarea nouei legiuiri, ci numai să se amîne votarea cifrelor îndeosebi pînă la votarea projectului de lege, care stă în mîna noastră ca să-l votăm astăzi sau mîne.

Aşadară, domnilor, viu tocmai să justific propunerea noastră şi să dovedesc că nu este călcătoare de nici un drept, că nu este asupritoare nimănui, ci, din contra, e conformă cu regulamentul şi cu interesele ţărei; cerem ca întîi să se discute şi să se voteze legea generală şi apoi legile speciale.

Onor. principe D. Ghica a zis : cînd va veni cifra, atunci puteţi să discutaţi. Să-mi permiteţi a nu mă uni cu domnia-sa, pe care totdeauna cu plăcere îl ascult, căci, domnilor, de la 1860 pînă acum tot asemenea s-a zis : nu faceţi alt nimica acum decît constataţi titlurile pensionarilor şi, cînd va veni cifra, atunci veţi discuta şi veţi vota. Dară, domnilor, îndată cum se constatau titlurile venea şi cifra, şi chiar şi acum iată projectul de lege : aceeaşi comisiune care a constatat titlurile a venit şi cu projectul de lege, cerînd 45 mii de lei pe lună. Aşadară, vedeţi că argumentul pe care l-a pus onor. domn D. Ghica, să-mi permiteţi a spune, e căzut prin faptul chiar care este la ordinea zilei.

D. Voinescu: Cer cuvîntul.

Onor. domn Voinescu să fie bine încredinţat că nu înţelegem deloc a ataca drepturile domniei-sale şi socotesc că ar face mai bine să ne lase pe aceia care nu sîntem în cauză să apărăm drepturile domniei-sale. Fie sigur domnia-sa că legea va fi generoasă şi nu va fi deloc apăsătoare.

Dară permiteţi-ne nouă, cari sîntem mai neinteresaţi în această cestiune, să dăm ţărei noastre ceea ce ni se reclamă necontenit de la 1862 încoa *(aplauze)* ; să-i dăm legea generală, care vă asigur că nu poate fi decît dreaptă şi, fiind dreaptă pentru toţi, va fi dreaptă şi pentru domnia-sa.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 65,
p. 384, col. 4—5, p. 385, col. 2—3.

NOTE

[1] Proiectul avea în vedere o situaţie particulară. Pe baza cererilor de pensie adresate Adunării se înaintase un proiect de lege pentru alocarea unui credit de 15 983 de lei lunar spre a se da 23 de pensii.

[2] Pînă la data discursului era în vigoare legea de pensionare din 3 septembrie 1864, prin care pensionarii îşi puteau întrerupe această situaţie şi reveni în cadrul serviciilor statului temporar (cf. I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 2 068).

[3] V. Boerescu propusese un amendament, care a şi fost acceptat: „Conform articolului 79 din regulament propui ca legea nouă asupra pensiunilor să se discute de urgenţă în secţiuni şi Cameră şi după votarea acestui proiect de lege Camera se va ocupa cu discutarea tablourilor de pensionarii esaminaţi de comisiunea respectivă".

Precizări, la o interpelare a lui N. Blaremberg în legătură cu tribulaţiile lui Costin Brăescu, fost prefect de Fălciu *

Domnule preşedinte, într-una din şedinţele trecute am anunţat o interpelare domnului ministru de externe în privinţa felicitărei[1] adresate de domnul Ioan Ghica, în calitate de prim-ministru şi preşedinte al Consiliului de Miniştri, domnului comite Andrassy, şi înainte de a-mi răspunde domnul ministru domnul Ioan Ghica a cerut cuvîntul în cestiune personală; biuroul îndată i l-a şi acordat, şi domnia-sa atunci, luînd cuvîntul, ne-a spus cum să domnia-sa nu a făcut acea adresă decît în calitate de om privat şi ca un amic ce este al comitelui Andrassy, şi onor. domn Ionescu nu s-a sculat atunci să ceară cuvîntul în cestiune de regulament.

De aceea, domnilor, viu şi eu astăzi să reclam dreptul ca să zic şi eu un cuvînt, şi acest cuvînt este cum să mă raport la onor. domn Blaremberg [2] şi-l rog ca domnia-sa, precum şi această onor. Adunare, să-mi acorde beneficiul ce a acordat domnului Ioan Ghica în şedinţa de alaltăieri şi să mă lase să spun şi eu un cuvînt în această cestiune, înainte de a se rosti onor. domn ministru. *(Zgomot.)*

După dezvoltarea interpelării de către N. Blaremberg *şi replica ministrului de interne.*

Domnilor, imitĕz pe onor. domn Ionescu şi mă sui la tribună; şi, cum l-aţi ascultat pe domnia-lui duoă ore în cestiune personală cu altă ocaziune, reclam şi eu să mă ascultaţi mai puţin de duoă ore, în privinţa rolului care ziceţi că joc în afacerile publice.

Domnilor, de la 11 februariu, judeţul Fălciu a avut fericita soartă să aibă unsprezece prefecţi pînă astăzi.

Din aceştia cei dintîi nuoă prefecţi, de îndată ce arătau pentru mine nu buna-voinţă dară nepărtinire, nu ştiu cum se întîmpla că se retrăgeau.

Al zecelea prefect a fost domnul Costin Brăescu, care a fost şef de diviziune în Ministerul de Interne; onor. domn Ioan Ghica l-a cunoscut cînd a fost ministru în Moldova; eu l-am cunoscut de cînd a fost şef de diviziune în Ministerul de Interne, s-a întîmplat însă ... *(Interupţiuni.)*

Domnilor, eu am obicei a asculta totdeauna cînd se vorbeşte în cestiuni personale; rog şi eu pe aceia cari nu voiesc să mă asculte să mă lase să vorbesc, dacă nu pentru domniile-lor, dară pentru aceia cari vor să mă asculte.

S-a întîmplat ca domnul Brăescu să rămîe fără diviziune şi eu, nevoind să-l las pe strade, l-am făcut revizor general cu leafă de 2 mii lei pe lună şi a fost în acest post cît am fost ministru; fiind însă şease luni de zile foarte bolnav, a şezut în otelul de Orient de s-a căutat.

---

* Şedinţa din 20 martie 1867.

D. A. Lahovari: Ce doctor l-a căutat?

Domnul A. Lahovari mă întreabă ce doctor l-a căutat, eu nu ştiu ce doctor l-a căutat, nici ce doctorii a luat. *(Ilaritate.)* Despre aceasta se poate informa de la domnul Brăescu. Dară ştiu că a fost bolnav; eu în timpul acestei boale i-am dat leafa, căci altminteri ar fi fost peritor de foame.

Domnul ministru Ion Ghica, în lipsă de prefect la Fălciu, a socotit să numească pe domnul Costin Brăescu; domnia-lui a socotit că este trămis acolo ca să lovească influenţa lui Kogălniceanu. A găsit acolo la prefectură un director care servea de opt ani de zile, omul cel mai onest, omul care în acest curs de opt ani de zile a format poate douăzeci de prefecţi şi era în drept să i se facă o înaintare, dară în loc de înaintare a fost distituit pe motivele ce a plăcut domnului Brăescu să găsească, şi aceste motive erau că este omul domnului Kogălniceanu. Cine cunoaşte pe domnul Nica poate mărturisi meritele lui.

Voci: Aşa este.

Acest domn Costin Brăescu a distituit pe urmă mai toţi funcţionarii şi a adus în locul lor oameni străini judeţului şi astfel a pus în revoltă pe tot judeţul; căci dumneavoastră ştiţi că fiecare judeţ reclamă dreptul d-a fi cîrmuit de oamenii locului; domnia-lui, din contra, a adus oameni străini judeţului, a adus străini din toate părţile: a adus de la Cahul pe domnul Romanoff, al cărui nume a fost prefăcut în românesc, fiindcă ca Romanoff a fost dat judecăţei pentru plastografie; a adus asemenea subprefecţi şi poliţai străin judeţului, de la Olt şi alte judeţe; şi pe poliţaiul acesta neputînd să-l distituie, neputînd să-i găsească o pricină, fiindcă este un om foarte onorabil, l-a permutat la Fălciu, după ce dumneavoastră aţi votat suprimarea postului de poliţai la Fălciu.

În fine, domnilor, oraşul acel pacinic cu judeţul său s-a denunţat domnului ministru ca în stare de revoltă şi s-a cerut un batalion sau o companie de militari. Aceste sînt fapte pozitive şi le găsesc în dosar.

Cît pentru persecuţiunile şi pentru modul de răsplătire a binefacerilor mele din partea domnului Brăescu, nu le mai spui, fiindcă aceste sînt nişte fapte de cestiune personală şi eu am avut totdeauna nenorocirea ca binele să mi se răsplătească prin persecuţiuni, de la mai mulţi alţii ca domnul Brăescu. Eu puteam să rabd persecuţiunile fiindcă am pelea groasă, cum se zice în privinţa aceasta, şi nici nu pot aştepta altceva de la asemenea individe. Dară rog pe domnul Ion Ghica să vă mărturisească dacă eu mi-am permis să cer ceva pentru mine sau pentru judeţul care m-a ales de atîtea ori şi cărui îi datoresc tot devotamentul şi recunoştinţa mea. Cînd am fost rugat ca să cer ceva de la minister, am răspuns că nu sînt în stare. Însă, domnilor, după ce s-a schimbat ministerul, am primit sute de petiţiuni de acolo, precum cred că şi dumneavoastră fiecare primiţi după cum sînteţi presupuşi că vă aflaţi mai mult sau mai puţin în relaţiuni amicale cu ministerul; ei bine, eu n-am făcut alta nimica decît le-am dat în mîna domnului ministru, fiindcă n-am voit să fac o interpelaţiune, ci, precum însuşi domnia-sa a zis, să-i facem mai înainte cunoscut în particular reclamările şi dorinţele judeţelor noastre. După cîteva zile, domnul ministru a binevoit a-mi spune că domnul Brăescu şi-a dat dimisiunea şi că a numit pe domnul Mîrzea, din iniţiativa domniei-sale proprie şi din sfătuirile ce a avut. Am mulţumit, precum şi astăzi am francheţa să mulţumesc domnului

ACADEMIA
BIBLIOTECA

ministru de interne că a pus în capul județului Fălciu pe domnul Mîrzea, un om foarte independent, care în Camera trecută a fost alături cu domnul Tell și cu cei 42 din opozițiune; fac apel domnului Tell despre caracterul leal și onorabil al domnului Mîrzea. Am mulțumit dară domnului ministru pentru că a numit pe domnul Mîrzea, un om onorabil, un om care a fost de mai multe ori prefect și care, cînd i s-a cerut ceva nedemn, și-a dat dimisiunea.

O voce: A fost și în Constituantă.

Știu că a fost și în Constituantă și acei dintre dumneavoastră cari ați fost în acea Adunare îl cunoașteți și știți cum s-a purtat și atunci.

Am mulțumit asemenea domnului ministru pentru că a binevoit să numească un om care nu mă va mai persecuta, cum am fost persecutat de alți prefecți *pînă la arme*. Regretez că onor. domn Lascăr Catargiu nu este față, căci aș face apel la onorabilitatea domniei-sale ca să vă spui cum prefectura a scris prin depeșa trimisă de la Huși la Iași către locotenență : am combătut pe Kogălniceanu astfel încît numai armele n-am întrebuințat.

Declar dară onor. domn Blaremberg și să fie bine încredințat că un adversar leal ca domnia-lui, care mă combate precum m-a combătut, francamente este cît un amic, îi declar că n-am depeșat, n-am vorbit, n-am consiliat nimic în privința numirilor și denumirilor din acel județ, ca din oricare altul. Tot ce a fost este numai atîta, că fostul acel polițai a venit la mine rugîndu-mă să vorbesc domnului ministru și am zis că nu pot să vorbesc, pentru că am auzit pe domnul ministru profesînd aceeași idee în materie de administrațiune pe care am avut-o și eu, că într-un județ n-are decît un funcționar, pe prefect, și rămîne ca prefectul să-și formeze administrațiunea interioară; domnul Mîrzea este prefect, dacă va găsi că domnia-ta ești nedreptățit, își va face datoria și-ți va da dreptate. Eu n-am depeșat, n-am scris, n-am vorbit nimica, n-am înrîurit nici direct, nici indirect asupra actelor domnului Mîrzea, cu toate că o amiciție care dură de 30 de ani m-ar îndreptăți pe mine să-i vorbesc, să-i spui ce aș socoti despre administrațiunea județului meu.

Cît se atinge de Ministerul de Interne și de guvernul actual, viu și vă declar că, precum în vremea ministerului trecut nu m-am amestecat în denumiri și numiri, tot asemenea voi face și către ministerul actual, voi sprijini ministerul actual în chipul cel mai leal și mai neinteresat, căci stimez prea mult administrațiunea țărei mele și pe mine însumi spre a da sprijinul meu unui guvern pentru că el m-ar asculta de a numi un prefect sau un polițai.

„Monitor", 1867, nr. 67, p. 398, col. 2, 4–5.

NOTE

[1] Vezi supra p. 284.

[2] N. Blaremberg, perfid, citise două telegrame pe care le primise de la Huși, deși își exprimase îndoiala în legătură cu autenticitatea faptelor cuprinse în ele. Pentru savoare le reproducem și noi : „Iertați îndrăzneala, necunoscîndu-vă recurg, rugîndu-vă, ca apărător al dreptului și compătimitor al asupriților, aceasta dîndu-mi suficient speranță, rog interpelați ministerul pentru că noul prefect Mîrza din prima zi mi-a forțat demisionarea de subprefect, amenințîndu-mă ministerului, am revocat", semnat Ghețu. Și a doua : „Iertați îndrăzneala, renumele de apărător dreptului m-a angagiat a recurge la dumneavoastră; numit polițai Hușului 2 martiu, noul prefect pretextînd că domnul Kogălniceanu pretinde schimbarea funcționarilor numiți de

predecesorii care contrariază mijloacele avute, sforţîndu-mi demisia, am dat-o, relatînd factul am revocat-o, pentru încredinţare interpelaţi ministerul cerînd la telegraf depeşa Kogălniceanului arătată mie de prefect", semnat Gotcu.

Discurs asupra concesiunii pentru linia ferată Bucureşti — Giurgiu, încheiată în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza *

Domnilor deputaţi, am o apărare de sprijinit; am o lămurire de dat; am o protestaţiune de făcut; şi am o mulţumire de adresat. *(Aplauze, ilaritate.)*

Apărarea de făcut este apărarea înălţimei-sale fostului domn Alexandru Ioan I, a cărui avere, de către onor. domn Ioan Leca, se propune a se secuestra[1]! A se secuestra îndată şi apoi după finitul procesului a se vinde spre dezdaunarea statului averea fostului domn Alexandru Ioan, care, după 2 mai, a asumat asupră-şi toată responsabilitatea.

Domnii mei, oricare apreciare ar fi să se facă despre Statut, cu Statutul în mînă declar că Statutul a dat o autoritate[2], poate în esces, poate prea mare, dară a dat autoritatea aceasta puterei esecutive iară nu domnitorului, nu a făcut responsabil pe domn, desfiinţînd responsabilitatea miniştrilor. În Statut se zice că toate articolele din Convenţiune, cari nu sînt modificate prin Statut, se manţin în vigoare, rămîn pline şi întregi. În Statut nu esistă nici un singur articol care ridică responsabilitatea miniştrilor şi o pune pe capul şefului statului şi-mi aduce aminte că atunci era o întrebare făcută de un ziar [3], în care se punea în cestiune teoria aceasta, cum că prin Statut s-ar fi ridicat responsabilitatea miniştrilor, şi „Monitorul" a publicat îndată că responsabilitatea miniştrilor este plină şi întreagă. Aşa fiind, domnilor, nu pot deloc să fac pe măria-sa fostul domn Alexandru Ioan responsabil de faptele guvernului său, căci nu esistă un singur decret, nu esistă o singură ordonanţă care să nu fie contrasemnată de miniştri şi, fiind contrasemnată de miniştri, miniştrii urmează să fie responsabili. Eu, cît pentru mine, înaintea Adunării, înaintea ţării şi înaintea istoriei, iau responsabilitatea tuturor faptelor, bune şi rele, comise în timpul cînd eu am avut onoare a fi ministrul fostului domnitor Alexandru Ioan I. *(Aplauze.)*

Dacă s-au făcut acte fără ştirea mea sau fără voia mea, aceasta este o afacere între conştiinţa mea şi între Dumnezeu; înaintea Adunării, înaintea ţării, înaintea istoriei, eu sînt responsabil. Nu crez că şi urmaşii mei la minister, nu cred că onor. domn Bosianu [4], onor. domn Vernescu şi toţi miniştrii pînă la căderea domnului Alexandru Ioan vor veni şi vor declina responsabilitatea şi morală şi materială a faptelor lor. *(Aplauze.)*

Aşa fiind, domnilor, sînt dator să combat teoria onor. domn Ioan Leca; eu ştiu că onor. domn Leca are sentimente nobile şi nu mă aşteptam ca tocmai domnia-sa, cu atîta uşurinţă, să vie să facă o propunere care, să-mi permită a-i spune, nu este nici măcar logică şi dovadă că nu este logică este că însuşi domnia-lui vine mai la vale şi cere a se trimite înaintea justiţiei şi toţi miniştrii sau agenţii cari au asumat asupră-le aceeaşi responsabilitate consimţind la această concesiune etc.

---

* Şedinţa din 21 martie 1867.

Una din duoă, domnilor: dacă miniştrii sînt responsabili, precum sînt, nu este responsabil şeful statului; dacă şeful statului este responsabil, pentru ce faceţi pe miniştri responsabili cînd ei au fost credincioşi domnitorului şi au urmat ordinele lui? Ori una, ori alta!

Nu sînt aci să apăr pe miniştri, sînt aci ca să apăr pe fostul domnitor. Domnitorul a căzut, dară fiind căzut domnitorul este ferit de orice acţiune civilă pentru că sîntem în secolul al XIX şi într-o epocă cînd capilor statului nu li se taie capul, nu li se secuestrează averile; domnitorii se răstoarnă numai şi miniştrii sînt responsabili.

Domnul Cuza este al istoriei şi vă conjur a nu urma teoria fatală care se pune azi înainte. Ei, domnilor, toate armele de asemenea natură s-au tocit întrebuinţîndu-se, n-a fost un domn, chiar din cei mai buni, care să fi fost ferit de asemenea propuneri de secuestrarea averei; asemenea propuneri s-au făcut pentru Alexandru Ghica, pentru Stirbey, pentru Grigorie Ghica, pentru Bibescu, dară ce aţi făcut cu acele propuneri? Nimic! S-a tocit această armă în mînele Adunării. S-a făcut, domnilor, o propunere pentru secuestrarea averii chiar a unui cap de stat provizoriu, care poate s-ar fi putut secuestra, propunerea aceea v-aduceţi aminte pentru secuestrarea averei caimacamului Vogorides, şi cu toate acestea averea lui este astăzi liberă, şi domnul Ioan Leca vine şi cere mai mult decît atît, vine şi cere punerea sub secuestru a micei averi a fostului domnitor Alecsandru Ioan I, sub a căruia domnie, orice s-ar zice, s-a făcut Unirea ţărilor, s-au emancipat clăcaşii, s-au luat averile monastirilor zise greceşti. Acestea sînt acte făcute sub domnia lui Alexandru Ioan şi aceste acte au ridicat naţiunea, au ridicat societatea noastră. Pentru aceste acte dară, rog pe onor. domn Leca să-şi retragă propunerea şi mai ales fiindcă este făcută de domnia-sa şi mă înţelege domnia-sa pentru ce [5].

Acum am o lămurire de dat. Lămurirea aceasta o datoresc onor. meu amic general Tell. Domnia-sa a zis că nu înţelege drumul ce a luat Adunarea cu ocaziunea votării budgetului. Domnia-sa zice cum că budgetul care s-a fost projectat de către fostul ministru era făcut în toată regula şi logica şi că acel budget prevedea concesiunile ...

D. Ch. Tell: **Opiniunea guvernului era logică.**

Că comisiunea budgetară[6] a luat un alt drum şi că prin urmare cu aceasta a făcut o imputare indirectă ministerului actual.

Să-mi permită domnul Tell a-i arăta că calea luată de către comisiunea budgetară s-a adoptat de către fostul minister prin glasul fostului ministru de finance şi socotesc că bine a făcut, pentru că acea cale a făcut pe ţară să aibă budgetul său regulat cu o oră mai înainte, căci altminterea în acel project de budget nu era numai concesiunile, ci era mai multe projecte de administraţiune, projecte organice, bunăoară cum era projectul de organizaţiunea Ministerului de Finance pe care l-aţi votat ieri. Dacă s-ar fi luat teoria cum că trebuie să urmeze discuţiunea asupra acelor projecte cu ocaziunea budgetului şi să se rezolve toate acele cestiuni, ce aţi fi făcut dumneavoastră? Aţi fi făcut ca budgetul să nu fie legea legilor, ci un project de mai multe legi votat de Cameră şi care ar fi trebuit să meargă la Senat, şi atunci dumneavoastră aţi fi ridicat Camerei dreptul cel mai mare, dreptul şi prerogativa de a vota singură budgetul. A trebuit dară să se lase pentru budgetul viitor toate serviciile acelea cari erau puse în projectul de budget pe baza projectelor de legi speciale prezentate, dară nevotate; aşa s-a scos din budget de esemplu serviciul pentru direcţiunea pensiunilor, care formă obiectul special al legei pensiunilor, şi s-a făcut astfel că budgetul s-a votat în condiţiunile acelea, primite şi de minister, d-a putea fi de îndată supus sancţiunei domnitorului.

Daca, din contra, s-ar fi luat hotărîrea ca cu ocaziunea budgetului să se hotărască şi concesiunile şi toate celelalte cestiuni, ei bine, îmi permit a desfide pe domnul Tell, fiind ministru pe acele bance, că ar fi luat asupră-şi de a supune budgetul sancţiunei domneşti înainte de a trece acele legi şi prin Senat. Dacă dară s-ar fi aşteptat sancţiunea budgetului pînă cînd s-ar fi pronunţat şi Senatul asupra acelor projecte de legi, s-ar fi făcut că ţara n-ar fi avut budgete nici la sfîrşitul anului sau ar fi trebuit să se convoace Adunarea estraordinar ca să discute asupra diferitelor modificaţiuni ce s-ar fi introdus de Senat, căci, domnilor, noi nu putem prejudeca că la Senat nu s-ar putea modifica deosebitele projecte de lege votate de noi. Aşa, legea de percepţiune, care s-a votat la noi cu o mare majoritate, la Senat a trecut numai cu duoă bile, şi aceasta din o confuziune, pentru că erau duoi, trei senatori în altă Cameră cari, votînd contra, putea să cadă acea lege. Ei bine, aşa se poate întîmpla cu toate projectele de legi. Aşadară vedeţi că a făcut bine de a admis procedura propusă de comisiunea budgetară, pe care şi Adunarea a adoptat-o şi astfel s-a putut da ţărei un budget.

Viu acum la partea financiară a budgetului. Onor. domn Tell a zis că banii cari erau afectaţi pentru acele concesiuni s-au alocat pentru alte cheltuieli şi acum vom fi nevoiţi să alergăm la noui impozite. Îmi permit a observa că şi aci este o eroare de fapt. În budget figurau numai duoă concesiuni: concesiunea drumului de fer şi concesiunea greutăţilor şi măsurilor[7]; aceste concesiuni reprezentau o cifră de 9 milioane. Ca venituri, spre acoperirea acelor cheltuieli, presupunîndu-se că se vor vota, figurau 4 milioane din impozitul asupra băuturilor şi încă din alte sume 5 milioane. Ei bine, cu toate că din veniturile noastre am dat subvenţiuni la stabilimente de binefacere cari prin projectul de budget nu se dedeau sau se dedeau pe jumătate, cu toate că am votat manţinerea salarielor profesorilor şi clerului după budgetul anului trecut, tot au rămas duoă milioane. Mai rămîne dară vreo 3 milioane deficit, este adevărat, daca presupunem că am vota concesiunea greutăţilor şi a măsurilor. Ei bine, în spiritul comisiunei cel puţin al majorităţei budgetară, n-a fost de a se cere votarea tranzacţiunei pentru greutăţi şi măsuri, fiindcă aceia cari au fost de această opiniune îşi aduceau aminte că acea concesiune e dată cu totul în alte condiţiuni decît concesiunea drumului de fer. Aşadară, rămîne numai concesiunea drumului de fer, care, dacă s-ar vota, reclamă 5 milioane. Ei bine, în faţă cu aceste 5 milioane, esistă tot acea cifră de 4 milioane asupra băuturilor, cari a rămas neatinse, căci, precum am înlăturat cheltuielile, am înlăturat şi veniturile. Aceasta este lămurirea pe care o datoream onor. domn Tell.

Viu acum la protestarea ce am făcut şi la mulţumirea ce am de adresat

Protestarea este în contra ziselor onor. domn Ioan Ghica, cum că ministerul ce am avut onoare a prezida a aplicat articolul 3 din Statut în deosebitele legi cari s-au decretat de la 2 mai pînă la 6 decembre. Mulţumirea este de adresat domnului Blaremberg pentru că acel articol 3 venit de la Constantinopol[8], şi care s-a reprezentat ca o monstruozitate, n-a avut în practică alt înţeles decît acela pe care onor. domn Blaremberg i l-a dat. Acel articol esistă în toate constituţiunile într-un chip scris sau tacit; pretutindeni puterei esecutive se recunoaşte dreptul de a lua măsuri de urgență care nu îngăduie întîrzierea, care nu permit de a se aștepta pînă la convocarea Camerei. Așa, de esemplu, un pîrjol, un cutremur care ar strica orașe și sate, o năvălire de străini, acestea sînt niște cazuri pentru cari trebuie a se lua măsuri de urgență, iară nicidecum nu s-a înțeles ca să se poată da concesiuni cari pot să aștepte un timp mai mare decît pînă la deschiderea Camerei. Domnilor, guvernul de la 2 mai pînă la 6 decembre a cîrmuit și a decretat legi potrivit articolului 18 din Statut, care zice :

„Decretele ce pînă la convocarea nouei Adunări se vor da de domn, după propunerea Consiliului de Miniștri și a Consiliului de Stat ascultat, vor avea putere de legi".

În ziua de 6 decembre, cînd s-a întrunit Camera, domnitorul a zis : puterile escepționale cari mi le-a dat națiunea le depun astăzi în mînele domniilor-voastre. Ce puteri escepționale avea? Puterea de a legifera. Ei bine, cînd însuși domnitorul a zis că el depune această putere în mîna Adunărei, prin acea el însuși a dat interpretarea clară și pozitivă a articolului 3 și nu mai era trebuință de altă interpretare străină. Dară să zicem că puterile străine ar fi zis că prin acel articol se da drept domnitorului de a da concesiuni. Ei bine, cine putea să puie sula în coastă, cum se zice, domnitorului și guvernului ca să se serve de acest articol? Negreșit că trebuia voința domnitorului și a guvernului. Ei bine, nu vorbesc de mine care am subscris cel întîi acel Statut, dară nici domnul Bosianu, care m-a succedat în minister, și nici unui ministru n-a trecut în cap cum că articolul 3 da domnitorului dreptul de a legifera. A venit ministerul din urmă și a dat un alt înțeles acelui articol decît domnitorul care a decretat Statutul, decît ministrul care l-a contrasemnat și decît ministerul care a urmat acestuia. Desfid pe oricine să dovedească cum că s-a legiferat de la iuliu 1864 pînă la iuliu 1865 în puterea articolului 3 din actul adițional.

Așadară, pe tărîmul acesta vedeți că nu ne aflăm angajați. Puterile pot să zică că înțeleg Statutul și articolul 3 altmintrilea ; noi, cu actele în mînă și cu practicarea acelui articol în timp de un an de zile, putem da dovadă cum l-am înțeles. Vă aduceți aminte că din momentul ce s-a dat acele concesiuni a urmat oarecare corespondință ; onor. domn Ioan Ghica în calitate de prim-ministru, după 11 februariu, ne-a citit acele corespondințe la Senat. Cu toate acestea noi am declarat că acele corespondințe nu pot schimba convicțiunea noastră că concesiunile erau date într-un chip neconstituțional.

Pînă aci sînt de acord cu acei cari resping concesiunea de față. De aci însă încep a difere.

Domnilor, articolul 3 din modificările îndeplinitoare Statutului zice :

„În cazul cînd guvernul ar fi nevoit a lua măsuri de urgență cari cer concursul Adunării Elective și al Senatului, în timpul cînd aceste Adunări nu sînt deschise, ministerul va fi dator a le supune la cea dintîi convocațiune motivele și rezultatul acestor măsuri".

Ministerul a urmat acestei prescripțiuni și a spus motivele care l-au făcut pe dînsul să ia de urgență niște măsuri foarte puțin urgente. *(Ilaritate.)* Ei bine, contra protestărilor domnilor Tell și Pîcleanu, majoritatea Camerei de atunci a socotit de cuviință să adopte și să încuviințeze acele concesiuni și le-a adoptat.

O voce: Cum?

Prin adresă ! Nu zic toate, dară unele, și între acestea este și concesiunea drumului de fer pe care a aprobat-o.

Domnul Blaremberg zice că prin o adresă la tron se arată suferinţele, durerile şi speranţele. Aşa este, dară Camera aceea a intrat în cercetarea acestei concesiuni, s-a rostit asupra preţului, a făcut comparaţiune între preţurile dinainte şi cele din urmă şi a zis că concesiunea este bună; a spus tot ceea ce poate spune o Cameră în deplina sa libertate.

Veţi zice poate că acea Cameră era rezultatul lui 2 mai? Aşa este! Dară deşi eu sînt care am făcut pe 2 mai, însă acea Cameră n-a fost compusă de amicii mei, căci dacă ar fi fost compusă de amicii mei şi eu aş fi avut o recompensă naţională. *(Ilaritate.)*

Va să zică, domnilor, cînd sprijin acea Adunare, o sprijin într-un chip cu totul neinteresat; sprijin că ea ca Adunare, cum a făcut alte acte, a făcut şi p-acesta, a recunoscut concesiunea drumului de fer şi din momentul cînd concesiunea a fost recunoscută ea devine obligatoare pentru stat. Orice se va zice, orice se va sprijini, cu toate teoriile domnului Vernescu, eu declar pentru mine, nu mă rostesc în privinţa tutulor concesiunilor, ci mă rostesc în privinţa unei concesiuni anume încuviinţată de Senat şi de Adunare. *(Murmure.)*

Da, domnilor, s-au dat bani înainte, mai multe milioane, şi chiar în budgetul anului 1866 după 11 februariu s-a votat o sumă pentru acea concesiune; şi dacă acea sumă nu s-a răspuns, cauza este din lipsa de fonduri. *(A! A!)* Faceţi bine de citiţi budgetul anului 1866 şi nu mai ziceţi a! a! *(Ilaritate.)*

Înţeleg teoria domnului Holban care zice: sînt în principiu contra drumurilor de fer, nu voi drumuri de fer în ţara mea pe o bucată de vreme, căci mă tem să nu se dezromanizeze naţiunea română. *(Ilaritate.)* Dară cînd deunăzi era în discuţiune strămutarea Curţii de casaţiune, pe care am sprijinit-o şi eu şi cînd s-a zis ca Curtea de casaţiune să se transfere la Iaşi numai pînă cînd se va face un drum de fer între Iaşi şi Bucureşti, eu n-am auzit pe domnul Holban să zică: ţineţi-vă mai bine Curtea de casaţiune la Bucureşti decît să faceţi drum de fer şi să dezromanizaţi naţiunea română. *(Aplauze prelungite, ilaritate.)*

Domnilor, pentru Dumnezeu, să fim consecuenţi, să fim oameni cu minte, să lăsăm dară acele teorii.

Onor. domn Ionescu a zis: nu daţi Iaşilor Curtea de casaţiune, romanizaţi mai bine pe evrei, căci atunci Iaşii vor înflori. Onor. domn Holban zice: nu ne daţi drumuri de fer, căci ne dezromanizăm. Ei bine, aceasta o mai înţeleg; nu înţeleg însă să venim noi astăzi să combatem concesiunea de faţă pe temei că e folositoare sau nu, că e scumpă sau ieftină. Lucrul este făcut, este dat de puterea esecutivă, este recunoscut de Adunare şi fiţi siguri că numai puterile străine nu vor mai veni să admită — permiteţi-mi o espresiune care se întrebuinţează — aceste chichiţe parlamentare. *(Ilaritate.)*

Domnilor, e un act care poartă semnătura domnitorului, a ministerului, şi în toate ţările din lume aceste acte sînt obligătoare; cu atît mai mult sînt obligătoare cu cît este votul Camerei şi al Senatului; este votul Camerei şi al Senatului care vi s-a citit de la această tribună.

Domnul Tell a zis ca mai întîi să ni se înfăţişeze documentele diplomatice [9]. Un sentiment de demnitate a făcut pe onor. Camera să nu primească a i se prezenta acte diplomatice de o importanţă mult mai mare decît acelea din această broşură [10]. Şi oare, domnilor, socotiţi dumneavoastră că poziţiunea noastră s-ar face mai demnă cînd am fi faţă cu acele documente? Nu, domnilor; atunci s-ar putea zice că am votat sub presiunea acelor acte. Să votăm dară, domnilor, fără acele acte, într-un chip cu totul independent.

D. Tell: Dară de ce nu se spun?

Poate să ni se spună; eu ştiu că puterea esecutivă, în contra adevăratului înţeles al articolului 3 din Statut, a dat o concesiune; ministerul a comunicat-o Camerei şi Camera a dat bilul său de indemnitate; prin orice mod ar fi, e dat. Dacă primim sistemul parlamentar, trebuie să-l primim cu toate sarcinile lui bune şi rele...

D. Voinov: Cu toate chichiţele.

Cu toate chichiţele, şi una din acele chichiţe este că un minister care comptează pe majoritatea Camerei face ce voieşte şi de multe ori face şi lucruri nelegale. Alt minister se ţine în cea mai mare legalitate; ei bine, ochii ministerului nu plac majorităţei Camerei şi, deşi e ministerul cel mai legal şi se păzeşte de a călca legea ca dracul de tămîie, cu toate acestea nu place majorităţei şi cade. Aceasta e o chichiţă parlamentară.

Aşa fiind dară, ministerul acela, bazîndu-se pe majoritatea Camerei, a dat această concesiune, a comunicat-o Camerei şi Camera a zis: „Mulţumesc măria-ta că ne-ai căpătat drumuri de fer în condiţiuni mult mai avantagioase chiar decît cum a crezut Camera". Dacă nici aceasta nu este încuviinţare, apoi atunci să începem a vorbi chinezeşte, căci atunci poate ne vom înţelege mai bine.

D. Voinov: De ce mai vine la Cameră?

De ce mai vine la Cameră? Este că Camera de atunci s-a socotit în drept a vota şi Camera de la 11 februariu s-a crezut în drept a reveni asupra încuviinţării Adunării de mai nainte.

O voce: Bine a făcut.

Nu este treaba mea acum să judec care Adunare a făcut bine şi care a făcut rău...

D. Tell: Ministerul a zis că adresa este un act de curtenie către tron.

Dacă Camera s-a mulţumit pe cuvintele miniştrilor, apoi acea Cameră a meritat dizolvarea ei, căci ea prin adresă a zis espres că mulţumeşte domnitorului pentru concedarea drumului acestuia cu preţuri mai avantagioase decît cele primite chiar de secţiunile sale.

Aşadară să facem acte de nepărtinire, să facem onoare angageamentelor noastre şi să nu mai cerem acte diplomatice. Eu sînt sigur că puterile europene nu vor recurge contra noastră la acele mijloace coercitive ce a întrebuinţat contra altor puteri mult mai mari decît noi, cum de esemplu cestiunea Mexicului [11], a lui Pacificato[12] etc., şi ştiţi de ce sînt sigur? Pentru că contez pe bunul simţ, pe tactul politic al majorităţei acestei Camere, mai ales pentru această concesiune a drumului de fer care o văd încuviinţată espres prin adresa majorităţii fostei Camere.

Acum, domnilor, încă o mică lămurire am de făcut:

Onor. domn Tell a făcut o comparaţiune între sistemul actual şi foştii mandarini [13]. Numai eu nu voi fi contra şi nu voi stigmatiza pe foştii mandarini, mai întîi pentru că şi eu şi părinţii mei sînt mandarini...

D. Negură: Nu eşti mandarin.

Daca domnul Negură nu crede, îi voi arăta documentele familiei mele de 300 ani [14].

Al duoilea, domnilor, pentru că tot ce avem azi datorăm în mare parte acelor mandarini cari au protestat contra unui articol din Regulamentul organic care cerea ca toate actele legislative să fie supuse la aprobarea Porţii şi a puterii protectrice, cari la 1854 au manifestat cei dintîi ideea de Unire şi cari au ridicat stindardul abolirii privilegiilor. Prin urmare, eu care mult timp am fost contra mandarinilor, cînd au au făcut acte de adevăraţi mandarini, recunosc că tot mandarinii au prezintat Camerei acest project, este ministerul domnului I. Ghica, care nu era decît mandarini, afară de un singur culi, domnul Strat.

Aşa fiind, să lăsăm, domnilor, mandarinii la o parte şi, dacă, după cum a zis domnul Blaremberg, principiile cele mari proclamate la 11 februariu nu a răsunat pînă acum, să facem a răsuna de aci înainte şi cea mai bună condiţiune pentru întemeierea unei ţări este mărirea şi demnitatea naţională. *(Aplauze.)*

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 69, p. 411, col. 2—3; „Monitor", nr. 70, p. 414, col. 2—4.

NOTE

[1] Discuţia se angajase la proiectul cu privire la concesiunea drumului de fier Bucureşti — Giurgiu. Vezi pentru situaţia anterioară supra p. 51, nota 8. În şedinţa de faţă Adunarea era chemată din nou a se pronunţa asupra legalităţii ei. Comisia, în majoritate, a acceptat-o. Opinie separată a făcut doar Ion Leca; el a cerut: rezilierea concesiunii, sechestrarea averii fostului domn Al. I. Cuza pentru despăgubirea statului. În sfîrşit, traducerea miniştrilor şi a tuturor persoanelor implicate în faţa justiţiei şi sechestrarea în egală măsură a bunurilor lor.

Comisia Adunării a ajuns la următoarea formulă neangajantă: „Statul însuşi avînd de bază regimul parlamentar, bunul simţ, principiele generale de drept, dispoziţiile imperative a celor[l]alte articole din Statut arătau mărginirile în care puterea executivă putea uza de latitudinea dată prin articolul III; guvernul avea dreptul după acel articol a lua în intervalul sesiunilor măsurile urgente cari ar cere concursul puterilor legiuitoare; acele măsuri nu pot fi decît acele a căror întîrziere ar putea împedica mersul regulat al serviciului ordinar sau compromite interese grave ale statului; prin aceste cuvinte însă articolul III n-a putut acorda dreptul puterii executive de a se substitui corpurilor legiuitoare, de a face legi şi de a angaja viitorul economic şi financiar al ţării".

[2] Discuţii privind interpretarea articolului III din Statut vezi şi supra p. 80, nota 3.

[3] În mai multe numere din foaia „Buciumul", la rubrica *Revista interioară*, Cezar Bolliac formulase astfel de temeri.

[4] K. se referă la guvernul C. Bosianu, format la 26 ianuarie 1865, în care G. Vernescu deţinea portofoliul justiţiei şi cultelor.

[5] Col. I. Leca fusese un participant „înfocat", după expresia lui Xenopol, la detronarea lui Cuza. Atitudinea lui şi a celorlalţi conjuraţi militari a fost reprobată cu indignare. În afara protestului exprimat de mai mulţi ofiţeri, între care generalii I. Em. Florescu şi Savel Manu (cf. I. G. Valentineanu, *Alegerea, detronarea şi moartea lui Cuza vodă*, Bucureşti, 1898, p. 115), comportarea conjuraţiilor a fost vestejită şi de voci anonime din public:

„Răsunaţi bolţi mărețe, faceţi lumii cunoscut
Că trădat d-a lui oştire prinţul Cuza a căzut.
. . . .
Aţi lăsat posterităţii al armatei steag pătat
De o crimă neauzită: *călcarea de la palat" (11 februarie 1866*, în volumul de *Satire*, culese de C. D. Aricescu, mai sus citat, p. 111).

[6] K. fusese raportor general la buget.

[7] Vezi supra p. 122.

[8] Vezi în continuare.

[9] Raportul comisiunii, opinînd pentru acceptarea concesiunii, amintea că s-au făcut presiuni din partea guvernelor concesionarilor materializate în mai multe documente diplomatice pe care acum Chr. Tell le ceruse a fi date la lumină.

[10] Raportul nu s-a publicat în broşură, ci numai în „Monitor" (cf. C. Mănescu, *op. cit.*, capitolul cu privire la această concesiune).

[11] Referire la imperiul catolic pe care Napoleon al III-lea a vrut să-l fondeze în Mexic. După cucerirea acestei ţări coroana a fost dată arhiducelui Maximilian. Noul împărat a rezistat, cu ajutorul trupelor franceze, pînă în 1867, cînd a fost asasinat.

[12] David Pacificato, cetăţean englez, consul al Portugaliei în Grecia. În 1847 casa sa din Atena este devastată în timpul unei răscoale. Cere despăgubiri statului grec şi cum acesta refuză guvernul Palmerston trimite o escadră în faţa Pireului. În urma acestei ameninţări grecii au cedat.

[13] Chr. Tell, pedalînd pe ideea că guvernul trebuie controlat de Adunare, a adus în discuţie concesiunea solicitată în anul 1843 de inginerul rus Al. Trandafilov pentru exploatarea subsolului Ţării Româneşti, pe care guvernul a încheiat-o, dar Adunarea a considerat contractul ilegal (vezi I. C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic. 1834—1848*, Bucureşti, 1915, p. 307 şi urm.). „Adunarea aceea era de mandarini [...] a chemat pe guvern la răspundere şi acel contract ilegal s-a sfîşiat”. Guvernul rus n-a protestat; de aceea este sceptic în legătură cu existenţa unor documente diplomatice în care s-ar fi făcut presiuni pentru menţinerea concesiunii. Termenul de *mandarin* fusese introdus de ministrul de interne, Ion Brătianu, pentru desemnarea boierilor din Adunare, de aceea Tell îl numeşte „zicere clasică”.

[14] Afirmaţia trebuie luată doar pentru efect. În alt loc K. declară că nu e boier (vezi supra p. 212).

Discurs în sprijinul liberalizării comerţului exterior *

Domnilor, s-a înfăţişat în această Cameră un project de lege prin care se cerea învoirea de a se importa în ţară spirturi străine. Considerantele cele mai de căpetenie ale acelui project de lege era că povernele în ţară erau închise, că rachiu nu se mai făcea în ţară şi că populaţiunea noastră, precum şi este, avea trebuinţă de această băutură, care mai ales în timpul arşiţei soarelui e neapărată pentru muncitorul de pămînt, spre a-l întări şi a-l face să nu se bolnăvească de băutura multă a apei, care de multe ori se aduce dintr-o depărtare de o leghe întreagă. Onor. Adunare a găsit de cuviinţă a nu încuviinţa acel project de lege [1].

Voci: L-a amînat.

L-a amînat.

În ziua aceea onor. Adunare într-un chip indirect a învoit fabricarea spirturilor în ţară, căci oprindu-le din afară trebuia neapărat să încuviinţeze fabricarea în ţară, altminterea această băutură trebuitoare populaţiunilor de jos ar fi ajuns într-o scumpătate atît de mare, încît tocmai aceia cari aveau trebuinţă de dînsa n-ar fi mai putut-o cumpăra. Aceasta în privinţa unui fact recunoscut într-un chip tacit de Adunare prin amînarea acelui project.

Viu acum la a duoa cestiune, cestiunea ştiinţifică. Domnilor, nu mă întind asupra acestei părţi, fiindcă toată lumea ştie că orice pedică se face comerciului nu face alt nimic decît a se traduce în abuzuri şi a ocaziona mai multe pagube decît folos.

Dară viu la partea practică, dovedită într-un chip netăgăduit de tot ceea ce se petrece în ţara noastră. Partea practică este aceasta, că oricît de bună să fie administraţiunea noastră, oricît de bună să se mai facă încă, ea nu este în stare să împedice abuzurile, abuzuri în oprirea esportaţiunei cerealelor, abuzuri în oprirea povernelor, cari sînt atît de mari încît nu este loc unde cu degetul să nu se arate. N-avem, domnilor, decît să întrebăm ce se petrece în portul Ismail, în portul Reni, în portul Galaţi, Brăila, Giurgiu, în toate porturile dunărene; n-avem decît să întrebăm ce se petrece în toate oraşele mărginaşe d-a lungul Basarabiei, Bucovinei, Banatului şi vom vedea cum că productele, deşi oprite de a se esporta, se esportează. Sînt case de comerț cari au esportat zece, douăzeci de mii de chile de bucate oprite de a ieși din țară; nu voi să citez nume, dară domnul ministru cînd va binevoi mă însărcinez să-l conduc și să-i arăt cu degetul abuzul, atît este de întins că se poate prinde cu mîna în toate orașele mărginașe și în toate porturile.

---

* Şedinţa din 23 martie 1867.

Am avut onoare să zic domnului ministru de interne cum că acea măsură produce toate abuzurile, că ruinează pe o mulțime de posesori, de proprietari, și domnia-sa s-a arătat cum că se înduoia; eu i-am zis onor. domn ministru: n-ai trebuință să mergi la Dorohoi, Botoșani, la Severin, nici la Ploiești, binevoiește și te suie cu mine în trăsură și [te] voi duce la șosea, unde preumblîndu-ne și respirînd aerul vei vedea de departe cum arde povearna lui Vulpache.

Domnul ministru a zis:

O voce: Care ministru?

Nu știu, nu fac personalități. Domnul ministru a zis: voi însărcina pe prefectul de Ilfov să cerceteze și, dacă se va dovedi, se va pedepsi. Peste patru zile iese în „Monitor" un comunicat prin care se zice că în adevăr (și aceasta nu o zice prefectul de Ilfov în a căr[u]ia circonscripțiune era povearna Vulpache, ci prefectul de poliție), că în adevăr m-am încredințat că povearna lucrează și am dat ordine și am sigilat etc. Am citit comunicatul acela, toată lumea s-a bucurat că abuzul se stîrpea măcar la șosea. Era un progres pentru că de la șosea pe urmă va trece la Ploiești, pe urmă va trece Milcovul și se va întinde poate pînă la Botoșani și Dorohoi. Dară, peste trei zile, iată ce iese: raportul prefectului de poliție al capitalei către domnul ministru de interne, publicat în „Monitorul" din 22 februariu.

„Domnule ministru,

Subcomisarul de clasa I de la despărțirea III, din culoarea de Galben, anume Ion Ionescu, după cum încredințează domnul comisar respectiv prin raportul no. 2 780, neglijînd cu desăvîrșire ordinile ce i s-a dat atît în luna decembre anul trecut, cît și în luna ianuariu anul curent, lăsînd astfel povearna domnului Vulpache să funcționeze pînă acum, osebit de aceasta a avut cutezanța după chiar inscrisul ordin ce i-a dat să încredințeze ieri, prin raport verbal, că a poprit povearna de a mai funcționa, în vreme ce și ieri la ora opt de dimineață etc.".

Așadară, „Monitorul" publică dintîi că s-a închis povearna și s-a pecetluit, și peste trei zile tot prefectul de poliție vine și zice: m-a mințit subcomisarul, povearna tot lucrează. Dacă acestea se petrec sub ochii dumneavoastră, la șosea, ei bine, închipuiți-vă ce se petrece în țară.

Domnilor, oriunde și mai ales peste Milcov, îmi iau libertatea și îndatorirea pe socoteala mea, decît numai dacă voi dovedi că așa este să mi se plătească caii de poștă, de a arăta domnului ministru cum că povernile lucrează, că spirt se face și că numai aceia cari n-au onoare de a fi bine văzuți de administrațiunea ținutală, numai aceia nu lucrează. Ei bine, știți ce se face cu aceasta? Se face că unii fac cîștiguri monstruoase și alții șed cu bucatele și vitele lor în ruină...

D. Filitis: Să se dea în judecată prefectul.

Atunci ar trebui să dăm în judecată foarte mulți funcționari, nu numai prefecți, dară și subprefecți, și comisari... *(Întreruperi.)*

Aș dori ca domnul Filitis, care mă întrerupe, mai bine să ceară cuvîntul ca să vorbească; aș dori să fie domnia-lui ministru de interne și să esecute fără abuz această lege...

D. Filitis: Aş esecuta-o fără abuz.

Cît pentru mine, eu sînt încredinţat că oricare ministru, în starea actuală a lucrurilor, nu poate să zică că sub administraţiunea sa nu se comit abuzuri; şi s-ar pune în patru, tot n-ar putea împedica abuzul, fiindcă el nu se sfîrşeşte într-un chip absolut într-o ţară unde a fost atît de mult înrădăcinat. Şi aş dori ca domnul Filitis cu încrederea domniei-sale să fie ministru măcar duoă luni şi după duoă luni îi voi dovedi abuzuri făcute şi sub administraţiunea domniei-sale.

Domnilor, am spus că efectul acestei legi este că nu se poate aplica fără abuz; efectul este că pe de o parte sînt oameni cari fac stări colosale şi alţii se ruinează; şi consecuent cu aceasta este că chiar în „Monitorul" comunei Bucureşti de alaltăieri am văzut autoritatea comunală constatînd că nu poate vinde carnea ieftină în Bucureşti fiindcă povernile sînt închise şi că măcelarii aduce vite îngrăşate de la Braşov şi de aceea carnea costă 72 parale.

O voce: Un sfanţ.

Aşa zice încheierea consiliului comunal că chiar pe măcelari îi costă 72 parale.

Cu toate acestea eu nu cred că acele vite se aduc toate de la Braşov, ci se aduc de prin grajdurile oarecăror poverni cari lucrează încă; de la Ploieşti. Al duoilea, sînt judeţe a căror industrie agricolă este bazată pe poverni, mai cu osebire judeţele Sucevei, Dorohoi şi Botoşani; ei bine, oprirea care s-a făcut a ruinat o mulţime de oameni şi este un strigăt general, căci proprietarii şi posesorii acestor velniţe nu pot face faţă plăţilor către stat, către familia lor şi chiar către locuitori.

Prin urmare, cînd vă dovedesc în fapt abuzurile la care dă loc această măsură, socotesc că dumneavoastră nu o veţi mai sprijini. V-am spus că la Brăila mai mulţi comercianţi au dobîndit voie să esporte 70 000 chile bucate, sub cuvînt că le avea contractate mai dinainte, şi rezultatul este că în toate magaziile Brăilei nu se află decît 30 000 chile, iară restul de 40 000 chile a trebuit să le cumpere din ţară.

La Mihăileni au fost neguţători ebrei cari au esportat de la 12 pînă la 18 mii chile.

Iată, domnilor, în privinţa aplicării măsurei ministeriale.

Acum să vă mai spui şi alta. Se zice cum că în ţară nu sînt bucate şi că din aceasta provine foametea... Nimeni nu contestă că sînt oarecari judeţe unde este lipsă de bucate, dară iarăşi în altele prisosesc şi nu le cumpără nimenea.

La Dorohoi sînt proprietari, arendaşi şi chiar în această Adunare sînt cîţiva cari vă vor dovedi că au în pătulile lor pînă la patru sau cinci mii chile fiecare şi nimenea nu le cumpără.

Sînt şi alte judeţe, domnilor, care au producte şi nu le pot vinde din cauză că acele judeţe sînt la marginea ţărei şi vin producte streine cu preţuri mai avantagioase. Aşa de esemplu la Fălciu, acolo e porumb destul şi chila de porumb moldovenească nu se poate vinde mai mult decît cu trei sau 3 1/2 galbeni; eu chiar am porumb şi nu am putut vinde nici a patra parte. Aşadară, domnilor, oprirea exportaţiunii şi oprirea velniţelor este o dărîmare a comerţului şi a industriei noastre şi rezultatul acestei dărîmări e sărăcia şi prin urmare nu se vine cu nimic în ajutorul locuitorilor.

Domnu ministru a spus că trei milioane nu ajung pentru cei în lipsă [2]; eu nu ştiu aceasta; dară, domnilor, nu mă voi duce nici la Severin, nici la Suceava, mă voi duce duoă ore de aci şi vă voi dovedi adevărata stare a lucrului.

Domnilor, toţi proprietarii din Vlaşca, mai mult sau mai puţin, au producte, au porumb; n-au mult, dară au şi n-ar dori mai bine decît să vînză acel porumb la locuitori. Eu sînt arendaşul moşiei Comana, sînt 450 locuitori pe acea moşie, au venit unii şi au cerut să le dau porumb. Am scris îngrijitorului meu să le dea porumb cu preţ pînă la 5 galbeni chila mare d-aici; n-am dat decît 12 chile, pentru că atîta mi s-a cerut.

Se zice că locuitorii sînt în lipsă; se poate să fie în lipsă, pentru că darea pămîntului încă nu e plătită, sînt în lipsă pentru că dările celelalte nu sînt plătite, sînt toţi în lipsă pentru că toţi spun că nu au, cînd le cere pîrcălabul. Cu toate acestea, eu curăţ nişte livezi, îmi trebuie 150 de oameni pe zi la lucru, plătesc 3 lei pe zi şi mîncare şi, din 150 lucrători, trei sau patru sînt din sat, ceilalţi sînt ardeleni şi ursari; va să zică, domnilor, nu e lipsa aşa de mare acolo unde ziua de iarnă se plăteşte 3 lei şi mîncare, şi se dau banii, şi locuitorii nu vin să-i ia pe muncă. Iată dovadă că nu e lipsă. Dară ce s-a făcut? S-a făcut că mulţi din locuitori crez că nu mai au trebuinţă d-a merge la proprietari să muncească sau la arendaşi; ei crez că trebuie să primească hrana de la cîrmuire; toţi crez aceasta şi e o credinţă care, după mine, vă declar că o consider cea mai pericoloasă.

Dară, lăsînd cestiunea aceasta a abuzului la o parte, zic să nu credeţi că ţiind domniile-voastre exportaţiunea cerealelor oprită, ţiind povernele oprite, cu aceasta veniţi în ajutorul celor ce sufere de foamete, nici că veţi face a se ieftenì bucatele. Nu faceţi cu aceasta decît a îngreuia mişcarea normală, regulaţi mişcarea paşnică a capitalurilor şi a comerţului. Numai cînd veţi vota projectul acesta ce vă cere domnu ministru, prin care se încuviinţează exportarea bucatelor, fără taxă, veţi face tot, căci acolo unde sînt bucate vor ieşi, şi acolo unde nu sînt vor intra [3]. De aceea, dară, în consideraţiunea abuzului ce se comite şi căruia dă loc numai poprirea velniţelor şi care nu se poate stîrpi decît numai prin ridicarea acestei măsure de poprire, şi în privinţa stînjinirei ce se aduce muncei, vă rog, domnilor, să îndemnaţi pe guvern a lua toate măsurele de a face ca oamenii să poată munci, fiindcă în ţara noastră azi numai leneşul moare de foame. Cînd la o distanţă de o poste se plăteşte un car de lemne cu 8 sfanţi şi pentru o chilă de bucate 6 sfanţi, cum plătesc eu de la Comana pînă aci, cînd cu duoi boi cîştigă cineva un icosar pe zi, nu se poate zice că este lipsă, foamete. Foamete este acolo unde lipseşte munca, iar acolo unde este muncă şi braţele lipsesc, acolo nu este foamete [4].

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 70
p. 421, col. 5 — p. 422, col. 1—2.

NOTE

---

[1] K. îşi mai exprimase punctul de vedere în această problemă, vezi supra p. 119 şi urm.

[2] Referire la creditul de trei milioane acordat ţăranilor din judeţele sinistrate. Vezi supra p. 278 şi urm.

[3] Proiectul prevedea liberalizarea exportului cerealelor şi a distilării alcoolului. În acelaşi timp se interzicea importul de alcool.

[4] K. fusese combătut de G. Vernescu, care arătase că şi el are o moşie în Vlaşca, în apropiere de Comana, unde ţăranii vin cu sîrg să lucreze şi nu aşteaptă a fi hrăniţi de admi-

nistrație. Dacă el, Vernescu, ar fi fost convins de această înclinare a sătenilor, n-ar fi votat, ca deputat, creditul de trei milioane pentru ajutorarea lor.

Discurs asupra contractului încheiat de statul român cu Godillot, pentru dotarea armatei *

Contractul încheiat de generalul Manu cu domnul Godillot [1] din început declar că este făcut în afară de toată legalitatea și n-are măcar umbra unui argument legal în favoarea sa. Domnia-sa a aplicat articolul 16 din legea de comptabilitate într-un chip de o mie de ori mai monstruos decît cum s-a aplicat articolul 3 din actul adițional al Statutului. Domnia-sa a venit și a zis cum că legea de comptabilitate[2] dă drept ministrului, cînd nu se găsește nimeni cu care să contracteze prin licitațiune, să contracteze cu o persoană, cu care se înțelege ministrul d-a dreptul. Domnia-sa a zis apoi că cestiunele de artă, articolele de artă care nu se pot fabrica de toată lumea se pot contracta numai cu acela care poate fabrica asemenea articole.

Iată considerantele pe cari domnia-sa le-a pus înainte, considerante, permiteți-mi a zice, ridicule, cu desăvîrșire ridicule. Căci, înainte de a zice că nu era nimeni altul care să ia această întreprindere, întrebat-a domnul Manu pe cineva dacă voiește să o ia? Făcut-a domnia-lui vreo publicațiune pentru aceasta? Nimic, absolut nimic; domnia-lui, în secretul cabinetului domniei-lui, a zis, și-a zis sieși: n-am găsit pe nimeni altul care să o ia și dară contractez cu Godillot. Tot asemenea, domnilor, domnia-lui a zis că nimeni afară de Godillot nu poate să facă cizme, nu poate ca să facă postav, nu poate să țească pînză etc., și, cînd a fost întrebat cum se poate să nu se găsească un al duoilea fabricant pentru asemenea objecte, domnia-lui a zis că domnu Godillot avea un brevet pentru fabricarea de cizme în special și pentru aceasta trebuia să-l prefere. Într-adevăr, se știe că domnu Godillot este un industrial foarte mare, care în 24 de ore este în stare să îmbrace o armată întreagă, astfel că a trebuit să ajungă la sistemele cele mai nuoă pentru objectele de îmbrăcăminte oștirei, pentru care are și mai multe alte brevete de invențiune, nu numai pentru cizme; dară toate acestea pot să fie bune pentru o armată atît de numeroasă ca a Franciei, însă pentru noi nu merită a fi luate în considerațiune, pentru că nu ne sînt de nici un folos.

Așadară, domnilor, considerantele pe cari s-a bazat guvernul trecut pentru a da în spinarea țărei pentru mai mulți ani acest contract sînt, încă o dată, ridicule, ilegale și în tot felul demne de a fi blamate.

Dară, domnilor, oare acestea să fie considerantele cari au îndemnat pe domnu Manu sau mai bine pe guvernul de atunci ca să primească acest contract? Eu unul, cît pentru mine, cred că domnu Manu nici n-a știut acele considerante, adevăratele considerante pentru cari s-a primit, eu cred că domnu Godillot reprezinta o idee mai mare, mai înaltă și mai folositoare decît aceea pe care o înțelegea domnu Manu. Ce se coprinde oare în contractul lui Godillot? Contractul acesta în privința prețurilor, orice se va zice, orice comparațiune se va face, coprinde niște prețuri foarte mari, chiar comparate cu prețurile lui Weinberg [3], fiindcă chiar prețurile lui Weinberg erau mari, și dară, după cum a zis foarte bine domnul ministru, nici nu trebuie să mai facem o comparațiune cu acele prețuri.

---

* Ședința din 24 martie 1867.

Şi aci domnul ministru v-a citat un fapt care din nenorocire este foarte adevărat, faptul că contractele încheiate cu Ministerul de Resbel au îmbogăţit pe mulţi; aşa e, a îmbogăţit pe mai mulţi, pe mulţi antreprenori şi contraccii, şi au nenorocit pe acei nenorociţi români cari într-un scop de patriotism şi-au azardat capitalurile lor pentru ca să facă fabrice şi la noi, pe cînd alţii cari n-aveau nimic sau mai nimic luau contracte, aducea bracurile, rămăşiţele de pe la armatele prusiane şi austriece, îmbrăcau armata noastră cu ele şi astfel au făcut stare, în Bucureşti ca şi la Iaşi.

Dacă veţi compara preţurile din contractul Godillot cu rezultatul lucrării făcute în urmă de o comisiune compusă de mai mulţi membri, în capul căria a fost domnul general Magheru, şi care a studiat cestiunea cum se poate îmbrăca mai ieftin oştirea noastră, veţi vedea că guvernul nostru nu are trebuinţă decît să fie numai drept cu industria ţărei, nu s-o protege, dară să fie drept numai cu dînsa, să o puie în poziţiune, în condiţiuni egale cu industria streină, şi, în faţa industriei streine, industria noastră are preţurile la unele articole cu 20 % mai jos decît preţurile lui Weinberg şi de multe ori cu 30 %. Vedeţi dară că în privinţa preţurilor se pot zice foarte multe.

Însă, domnilor, este o parte care şi pe mine m-a făcut să mă rostesc în favoarea contractului lui Godillot.

Deşi domnul Godillot în momentul în care a dobîndit contractul său a ucis în ţară toată industria ce începuse a prinde rădăcini, deşi în momentul acela domnia-lui a omorît şi industria ce se făcea pentru fabricarea de pînzeturi, şi acea pentru fabricarea de pei şi de postavuri în ţară, şi toate celelalte mici industrii de cari a vorbit domnul ministru că serveau la îmbrăcămintea grănicerilor şi dorobanţilor; dară adevărul este, domnilor, că această industrie d-abia trăia de azi pînă mîine, căci, de cîte ori fabricanţii noştri cari se ocupă cu această industrie la noi s-au adresat la Adunare cerînd ca s-o facă măcar să poată trăi, de la Adunare n-au dobîndit niciodată un alt rezultat decît că să se recomande guvernului ca, oferindu-se preţuri deopotrivă de industria naţională şi de cea streină, să se prefere industria pămînteană. Cu alte cuvinte se dă bolnavului apă văpsită în loc de doctorie, fiindcă neapărat, cînd venea la concurenţă, se admitea ofertele făcute de industria streină, căci aceia oferea preţuri mai scăzute decît cea pămînteană, fiindcă venea cu o calitate de postav cum aţi auzit toţi ce fel era şi cu lepădăturele de la armata austriacă. Astfel, înainte de a veni domnul Godillotcu contractul domniei-lui, era fabrica domnului Băleanu, una din cele mai vechi fabrici în ţară [4] şi care fabrica postavuri cari, deşi aspre, deşi fără lustru, dară erau cele mai trainice, cele mai solide, dară şi care, deşi pînă aci tot mai lucra, dară cu contractul domnului Godillot s-a închis de tot. Tot după ce s-a dat contractul domnului Godillot, s-a închis şi fabrica de la Neamţu [5].

Prin urmare, în faţa unui monopol pentru îmbrăcămintea oştirei pe timp de 12 ani, fabricele noastre cari erau făcute numai pentru oştire, pentru îmbrăcămintea oştirei, s-au închis. Fiindcă din nenorocire din lîna noastră ţigaie nu se poate fabrica decît postavuri groase şi solide, nu se poate fabrica dintr-însa postavuri subţiri, nici postavuri de acelea cari se fac din rămăşiţa lînurilor întrebuinţate la fabrica de tapeturi şi alte objecte tunse; lîna noastră ţigaie nu se poate întrebuinţa decît la postavuri solide şi de aceea toate fabricile din ţară, şi a domnului Băleanu şi a domnului Simon lînarul şi a mea, erau făcute numai în scopul de a îndestula armata. Cînd s-a dat însă monopolul domnului Godillot, fabricele acestea s-au închis şi nu a rămas decît să li se cînte *de profundis.*

Este adevărat, domnilor, că industria mergea rău şi mai nainte din lipsa lucrătorilor cari trebuia a fi aduşi din străinătate cu preţuri mari, din lipsa machinelor cari erau înduoit de scumpe din cauza transportului; industria, zic, şi mai nainte mergea rău, mai cu seamă din cauza sistemei vamale, care nu-i dedea nici o protecţiune; toate acestea dară făcea ca şi chiar fără domnul Godillot industria noastră, dacă nu ar fi fost sprijinită de guvern cu contracte lungi, nu putea merge înainte. Aşadară, ce soarte aştepta pe fabricele din ţară? După ce au primit întîia lovire, după ce domnul Godillot, în loc de a face cinci uzine permise prin concesiune, şi-a propus a face unsprezece, atunci industria şi-a zis: măcar ţara să se folosească. Unsprezece uzine sprijinite de un om cu capitaluri însemnate, care în Francia are cinci asemenea stabilemente şi mult mai mari decît acele din ţara noastră, am zis atunci: cu sacrificii mari, după 12 ani, vom avea în ţară unsprezece uzine şi prin urmare industria implantată în România; şi Rusia, şi Francia în timpul lui Colbert, cînd a început să facă industrie, au făcut asemenea sacrificie. Atunci ne-am zis şi noi că acele unsprezece uzine, după 12 ani, vor implanta în ţară un capital statornic şi va avea şi România oameni de industrie, căci pe tot anul se da 300 soldaţi; aşadară, după unsprezece ani, deşi cu pagube şi foarte mari sacrificie, vom avea şi ceva bun.

Dară, domnilor, un singur lucru m-a făcut să nu merg mai departe cu această idee, să nu susţiu continuarea contractului. Acest lucru e elasticitatea articolului 6, care zice că guvernul e dator, după 12 ani, să prelungească contractul, iară în caz contrariu să-i preţuiască uzinele şi să i le plătească. Domnul ministru ne spusese că ar putea dobîndi de la domnul Godillot fixarea capitalului ce va avea să depuie în acele fabrici, ca să cunoască şi ţara la ce despăgubiri să se aştepte, însă mai în urmă domnul ministru ne-a spus că domnul Godillot menţine pur şi simplu articolul 6 din contract.

Aşadară, viu şi vă rog să nu primiţi în asemenea caz contractul cu toate cifrele cari le-au arătat domnul Castaforu, pentru că lăsaţi un proces urmaşilor dumneavoastră, ţărei.

În cît se atinge de despăgubire, ministerul ştie mai bine decît noi ce a cheltuit domnul Godillot; însă, ca unul ce şi eu eram interesat de această cestiune, ştiu că domnul Godillot a făcut cheltuieli însemnate; am fost la Giurgiu şi acolo am văzut o adevărată debarcaderă, un serviciu organizat pentru transportarea marfei, am văzut şi aici mai multe ferestraie şi machine şi negreşit că toate acestea costă bani. Aşadară, sînt dator a recunoaşte că, deşi domnul Godillot a făcut rău industriei ţărei, însă e unul din acei industriaşi cari nu-şi cruţă banii, căci domnia-lui luase serios acea întreprindere, şi acele uzine nu era făcute numai pentru România şi într-un scop de îmbunătăţire industrială, ci ele aveau alt scop; a făcut cheltuieli mari şi acele patru milioane la care a redus pretenţiunile sale e un preţ pe care guvernul l-a dobîndit de la domnul Godillot sub o presiune la care domnia-lui nu putea să reziste, şi prin urmare ar trebui să-l încuviinţăm, căci estimaţiunile cari se cer nu au să aducă cifra la mai puţin, ci la mai mult. Dumneavoastră veţi socoti ceea ce e mai bine de făcut, dară aceasta e credinţa mea.

Ca ministru de interne, eu am comandat domnului Godillot confecţiunea tunurilor votate de judeţe [6], am mai făcut şi alte comande de arme şi sînt dator a declara că ceea ce nu am putut dobîndi prin nimeni altul, ceea ce mi se arăta cu neputinţă din partea agenţilor noştri şi din partea puterilor celor mai binevoitoare pentru noi, le-am dobîndit prin domnul

Godillot. Nu știu cum s-a făcut că domnul Godillot a devenit un nume impopular aci; nu sînt advocatul domniei-lui să-l apăr, dară sînt dator a spune adevărul, că cea mai mare parte din armele cari le avem în țară le datorim domnului Godillot, prin ce mijloace nu știu [7].

„Monitor", 1867, nr. 72, p. 432, col. 4—5

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege pentru rezilierea contractului cu Alexis Godillot pentru dotarea armatei. Contractul fusese încheiat la 23 noiembrie 1865 de generalul Savel Manu. În decembrie 1866 guvernul a hotărît anularea și despăgubirea lui Godillot cu patru milioane de franci. Atît Senatul, cît și Camera au convenit că oferta lui Godillot era dezavantajoasă întrucît vindea echipament corporal la prețuri „dispendioase", cum spunea G. Costaforu, și instituia în același timp monopolul asupra uzinelor de armament.

[2] Articolul 46 (cf. I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 193).

[3] Weinberg fusese concurentul lui Godillot la licitația pentru înzestrarea armatei române.

[4] Vezi supra p. 144.

[5] Vezi supra p. 144 și urm.

[6] Vezi supra p. 235.

[7] Discuția asupra concesiunii de furnituri Godillot a fost foarte aprinsă. Tell l-a combătut pe K. pentru că votează cu ușurință despăgubirea; la fel a făcut cînd s-au cerut taxe pentru băuturi. „Domnul Kogălniceanu a găsit acea panacee universală, impozitul pe băuturile spirtoase, cu care impozit astupă toate găurile[...] dumnealui cînd este să plătim ne aduce toate argumentele, ne încîntă ca o sirenă *(ilaritate)*, iară rezultatul este că ajungem mofluzi".

Tell constată că s-a împămîntenit o regulă: guvernele dinainte de 11 februarie 1866 au încheiat contracte ilegale, prejudiciabile intereselor țării. Guvernele de după 11 februarie le-au anulat și rezultatul a fost mereu același, țara n-a fost înzestrată cu instituțiile prevăzute în contracte, în schimb a trebuit să plătească despăgubiri. Cu referire la contractul Godillot cere tragerea imediată la răspundere a miniștrilor contractanți, Savel Manu și Nicolae Crețulescu.

[Discurs în problema taxelor comunale *

Domnilor, permiteți-mi să fac întîi o mică digresiune [1] și să vă rog să credeți că nu înțeleg deloc să mă rostesc într-un mod grăbit asupra unui articol din constituțiune [2]; din contra, voi veni și voi recunoaște că a fost poate o necesitate care a cerut să se puie în constituțiune acel articol. Domnilor, constituțiunea a înțeles să facă un pas mai mult în calea de descentralizare pe care o dorește țara întreagă și în care ea vede mîntuirea sa. Descentralizarea, domnilor, e acea îmbunătățire care ia de la centru și de la agenții centrali administrațiunea intereselor locali și o încredințează autorităților locului. În Francia s-a făcut o descentralizare, adică s-a luat de la minister oarecari atribuțiuni cari s-au dat prefecților; la noi nu e acea descentralizare care o cere țara și care este prinsă în moravurile noastre, mai cu seamă la comunele rurale, ci e acea descentralizare prin care se dă autorităților alese, adică consiliilor județene și consiliilor comunale, administrațiunea tuturor intereselor județului și comunelor. Așa a înțeles constituțiunea; însă legislatorele văzînd abuzul ce s-a făcut în unele locuri cu facultatea ce s-a dat consiliilor comunale, abuzuri care au fost de a angagea peste putință mijloacele comunelor, a pus în constituțiune principiul cum că nici o dare județeană și comunală să nu se puie în lucrare fără consimțămîntul puterii legiuitoare. Prin aceasta, domnilor, permiteți-mi să zic că, dacă acest articol s-ar înțelege bucherește, atunci am putea crede că constituțiunea, în loc să facă un pas înainte spre descentralizare, a făcut 10 pași înapoi de cum era înainte; căci, domnilor, ce caută aici la noi dările comunale[3] votate din comunele Roșii de Vede, Drăgășanii, Hîrlăul și Dorohoiul, și noi Camera, care avem trei, patru, mult cinci luni de viață parlamentară, cum voiți dumneavoastră să ne putem ocupa de regularea bugetelor tutulor comunelor urbane și rurale cînd noi nu avem timp să votăm singurul buget al statului? Experiența s-a făcut și în timpul Regulamentului, atunci Adunarea avea datoria a cerceta bugetele eforielor și ale magistratelor, pe cînd aceste instituțiuni erau numai în cîteva orașe, și cu toate acestea, mai cu seamă de la '57 încoace, pînă a venit noua lege comunală, nu s-a esaminat nici bugetele, nici socotelile acelor eforii și magistrate, și aceasta din singura rațiune că Adunarea nu avea timp. Tot așa, domnilor, va fi și în viitor, dacă noi vom înțelege articolul constituțiunii în mod bucheresc. Eu cred că scopul legiuitorului nu a fost altul decît a nu permite comunelor să lovească interesele statului și a păstrat pentru aceasta supremul *veto* al Adunării. Așa, de esemplu, domnilor, tutunul și tabacul pînă alaltăieri era un monopol al statului și chiar în anul acesta e o marfă a statului, trebuie să se vînză; ei bine, domnilor, dacă spre esemplu s-ar în[v]oi unei comune a pune dări foarte mari asupra tutunului, negreșit că s-ar împuțina consumațiunea și prin aceasta s-ar vătăma interesele statului. Asemenea, domnilor, sarea, care e iarăși un monopol al statului, dacă comunele, în independența lor, ar vota una șase lei, alta trei lei, alta zece pe suta de oca, negreșit că consumațiunea s-ar împuțina și prin urmare s-ar jigni și interesele statului.

---

* Ședința din 25 martie 1867.

Astfel fiind, dară, domnilor, noi trebuie să ne hotărîm ca, respectînd constituțiunea, să facem ca principiele promise de ea să devie o realitate, adică descentralizarea să facă un pas mai mare, însă Camera să aibă dreptul ei de *veto* cînd se vor jigni interesele statului. Nu fac acum această propunere căci ne aflăm la finele sesiunii, dară chem binevoitoarea atențiune a Adunării asupra acestei cestiuni de mare importanță; căci, domnilor, dacă vom urma și pe viitor drumul pe care am mers și pînă acum, am lovi de inamovibilitate progresul comunelor urbane, rurale și județene și acesta nu cred că a fost scopul legiuitorului.

Acestea zise, să venim acum la cestiune.

În momentul în care ne aflăm, nu putem face altfel decît ceea ce a făcut și domnul raportator, adică să votăm dările așa cum sînt propuse, însă cu rezerva să vedem dacă ele sînt așezate pe o sistemă de dreptate și dacă nu cumva la unele comune autoritățile alese au căutat să menajeze oarecare scrupule rău înțelese sau se vor fi temut să nu se espuie la o nepopularitate, pentru mine foarte trecătoare, căci tot ce e bun și folositor pentru țară, chiar dacă trece de impopularitate, totuși la fine este încoronat prin lauda bine meritată a unui fapt bine făcut. Așadară, eu pentru mine dinainte declar că mă espun impopularității domnilor comercianți de rachiu și de vin din nobila capitală a României[4]. *(Aplauze.)*

Domnilor, s-a zis totdeauna că Bucureștii sînt capitala țărei; așa e, ca capitală a țării ea aparține țării, ea trebuie să fie oraș model, ea trebuie să fie coroana României, model de strade, model de pavaje, model pentru grădine, model pentru iluminat, model pentru şcoale, în fine model în toate, la care să vie toate oraşele să ia esemplu.

Dară pentru aceasta, ca să fie model, trebuie să aibe două mijloace: trebuie întîi ca statul să vie în ajutor şi pe urmă să-i vie în ajutor şi acei orăşeni care se folosesc de poziţiunea lor din capitală. Statul, domnilor, i-a venit în ajutor, trebuie acum să vie în ajutor şi orăşanii şi să sporească veniturile comunale şi să le sporească nu din sărăcie, ci din bogăţie, căci oricît se va zice, domnilor, de la Unire încoace oraşul Bucureşti a cîştigat foarte mult; nu avem decît să constatăm numărul populaţiunii de astăzi, care a sporit cu 30 la sută; nu avem decît să constatăm numărul caselor care se zidesc necontenit; prin urmare mijloacele de cîştig au crescut, mai cu seamă ale micului comerciu, precum ale neguţătorilor de rachiu şi de vin, a precupeţilor, a zarzavagiilor, cari toţi aceştia fac aproape îndoit negoţ decît înainte. Şi ce să mai zicem, domnilor, cînd un om cu o căruţă cu un cal de multe ori cîştigă de la un icoşar pînă la doi pe zi; un transport cu care cu boi se plăteşte de la 5 pînă la 6 sfanţihi şi altele.

Să comparăm acum ce se face şi la alte oraşe care odată erau capitale şi astăzi sînt oraşe de provincie; este Iaşii, să vedem dacă acolo mijloacele acestea de înavuţire s-au păstrat pentru acel oraş. Oraşul Iaşi, domnilor, este în decadenţă; tot comerciul este căzut; şi deunăzi cînd am zis că în oraşul Iaşi este un proletariat [5] s-a sculat un onor. domn, care îmi pare rău că acum nu este aici, şi a zis că nu este aşa şi chiar a rîs de mine că nu am zis în loc de proletariat proletarism. Eu ştiu că gramatical se zice proletariat, iar nu proletarism.

Negreşit că în Iaşi nu vom găsi acel proletariat care l-a înţeles acel onor. domn, acel proletariat din multe ţări unde oamenii nu au nici un căpătîi, nu au casă, nu au masă, dară vom găsi o catigorie de proprietari, oameni cari au case, au vatră şi care mor de foame şi casa lor nu face două parale; toţi orăşenii din Iaşi de prin mahalalele Tătăraşi, Sărăria, Păcurari şi altele, toată această populaţiune are case care înainte făcea 200 sau 100 sau 50 de galbeni şi astăzi nu fac nici două parale, şi acei oameni nu au nici cu ce să-şi aprinză focul sau, dacă şi ar avea cu ce-l aprinde, n-au ce să puie la foc să fearbă.

Ei bine, domnilor, cu toate acestea oraşul Iaşi plăteşte dări comunale de trei, de patru ori mai mari decît Bucureştii; unde oraşul Bucureşti plăteşte doi lei pentru vadra de spirt, Iaşii plăteşte 12 lei; unde Bucureştii plăteşte 20 de parale pentru vadra de vin, Iaşii plăteşte 60 de parale.

Înaintea Unirei Iaşii avea peste un milion şi jumătate datorie impusă comunei de guvernul Regulamentului organic pentru întreţinerea oştirilor turceşti şi nemţeşti şi toate aceste datorii s-au plătit.

Deşi în urma Unirii oraşul Iaşi a căzut în decadenţă, şi-a plătit toate datoriile el însuşi, n-a făcut ca Sicilia, care în urma uniunii italiene a cerut ca datoriile oraşului Palermo şi altele să fie plătite de guvern, ceea ce era şi drept.

Oraşul Iaşi nu a cerut nimic, a plătit toate datoriile sale singur şi astăzi comuna se află cu un buget echilibrat între venituri — cheltuieli şi aceasta se datoreşte mai cu seamă unui bărbat de merit, care a fost membru în Camera trecută, fostul primar D. Gusti.

Nu socotesc dară, domnilor, că facem un ce nedrept dacă cerem ca comuna Bucureşti, oraş prea scump, oraş care se află în înflorire, să se supuie la dările comunali la care este supus oraşul căzut, oraşul nenorocit, oraşul care a pătimit şi pătimeşte grozav şi tot îşi plăteşte datoriile sale.

De aceea eu cît pentru mine am curagiul şi voi să fac un amendament ca pentru anul acesta şi viitor dările comunale care se plătesc de către oraşul Iaşi să se plătească şi de către Bucureşti; să lăsăm acele dări mici, iluzorie, care nu au să producă nimic decît şicane, precum e darea pe butilca mare, pe butilca mică etc., căci, pe lîngă aceea că aceste venituri sînt mici, apoi şi respectarea domiciliului are să devie o iluziune în mîna agenţilor comunali care ar fi însărcinaţi cu cercetările asupra lor.

După replica ministrului de interne care ceruse ca impozitele comunale pe anul în curs să fie fixate în conformitate cu cerinţele actuale.

Iată amendamentul meu: „În privinţa dării comunale a capitalei Bucureşti pe vin, spirt şi rachiu, această comună va percepe aceleaşi dări care se percepe şi de comuna Iaşi, adică 10 lei, 20 parale pe vadra de spirt de 30 graduri tărie; 54 parale pe vadra vin, iară la cele[l]alte calităţi de spirt mai slabe, rachiu, ţuică cu o scădere analogică de la suma 10 lei, 20 parale vadra otărîtă pentru spirt”.

Ministrul de interne *arată că împărtăşeşte opinia lui M.K. privind respectarea „autonomiei comunelor şi dreptul Camerei de a priveghea ca interesele generale să nu fie lovite”. În acelaşi timp însă Adunarea nu poate impune comunelor bugete; de aceea sporirea taxelor la băuturile spirtoase în Bucureşti, recomandată de M. K., rămîne ca o problemă exclusiv de competanţa municipalităţii. După precizările ministrului de interne,* I. Coandă *propune următorul amendament: „Dacă se discută dreptul Camerei de a creşte impozitele capitalei Bucureşti, în asemănare cu ale comunei Iaşi, atunci să se suprime toate ajutoarele ce se dau Bucureştilor din bugetul statului, format din contribuţiunea tuturor claselor”.*

Domnilor, legea comunală [6] a fost elaborată de mine şi votată de Camera dinainte de 2 mai; va să zică este o lege care negreşit nu poate să fie lovită de acele metehne care poate să se găsească sau să se atribuie legilor decretate; legea comunală dară pune în lucrare principiul de dreptate şi după mine singurul mijloc pre care atît domnul ministru de interne, cît şi eu şi cred toţi dumneavoastră îl prevedeţi că este mijlocul cel mai nimerit prin care ţara noastră are să progresese atît moralmente, cît şi materialmente; căci, domnilor, numai atunci va fi progres cînd comuna, cînd judeţul va avea deplina autonomie, precum şi individul însuşi. Este adevărat, domnilor, trebuie să recunoaştem cu toţii că, în virtutea acestei autonomii, au urmat abuzuri în aplicarea legii comunale, căci au fost consilii comunale care au angagiat interesele materiale ale comunei pe anii viitori şi într-un chip nefolositor pentru locuitorii comunei; iară pe de altă parte au fost că membrii unor consilii comunale, sau pentru consideraţiuni personale, ori pentru popularitate, nu şi-au dat bine seama de datoriele lor cele mai de căpetenie, prin îndeplinirea cărora neapărat că ar fi putut să dobîndească o adevărată popularitate.

Această preocupare, domnilor, a fost negreşit în spiritul acestei Camere, care pe de o parte voieşte să oblige comuna la îndeplinirea obligaţiunilor şi îndatoririlor sale, iară pe de altă parte vine printr-aceasta şi se pune în contradicţiune ridicînd comunei dreptul de a se impune, şi ridicîndu-i acest drept negreşit că-i ridică toată autoritatea ei.

Dară, domnilor, fără ca să facem aşa, ce este de făcut? Cum se pot împăca aceste două cestiuni, adică pe de o parte să se păstreze autoritatea comunei şi pe de altă parte să facem să dispară toate abuzurile cari sînt jignitoare mijloacelor comunale sau cari nu sînt de ajuns nici pentru întreţinerea personalului comunei şi nicicum pentru ca să poată aduce îmbunătăţiri materiale; cu un cuvînt a pune pe comună în poziţiunea de a reintra în deplina sa autoritate și totodată să fie în pozițiunea de a face treptat toate îmbunătățirile neapărate comunei.

Știu, domnilor, că toate acestea nu se poate face fără o lege organică; de aceea nici nu viu ca să vă cer ca noi să facem astăzi ceva, ci am venit și, numai ca o cestiune prealabilă, am chemat luarea-aminte a acestei onor. Cameri că nu putem noi să lăsăm la o parte cestiunea budgetelor comunale din cauza cestiunii de constituționalism și la viitoarea sesiune ne vom pune și vom regula această cestiune printr-o lege organică, adoptînd libertatea comunală și înlăturînd cestiunea de constituționalism.

Acum viu la cestiunea de fapt; faptul, domnilor, care este în discuțiune acum este că guvernul ne-a depus un proiect de lege pentru fixarea dărilor comunale. Camera a trimis acest proiect de lege la o comisiune, comisiunea care l-a studiat vine și ne propune ca taxa pusă de consiliul comunal asupra unor objecte să se șteargă și la altele să se adaoge; astfel comisiunea vine și ne propune ca taxa la vin și la rachiu să se adaoge și domnul ministru vine și zice că nu sîntem competenți a face aceasta; și apoi, pe lîngă aceasta domnul ministru vine și ne spune că comuna nu are drept să puie dări deosebite asupra unor articole de comerciu care vin din străinătate și altele care vin din țară; așa este, domnilor, căci aci este o cestiune de drept, căci se știe că o marfă străină pe dată ce trece peste graniță și plătește vamă, acea marfă s-a indigenat, prin urmare nu poate o comună să-i mai dea numele de marfă străină și ministru cu legea comunală în mînă, cînd ni s-a înfățișat bugetul de către o comună și am văzut că consiliul acelei comune a pus un astfel de nume, eu l-am șters. Din nenoricire însă industria noastră nu produce decît articole groase și ordinare, dară ceea ce vine din străinătate este mai supțire, mai fin și de aceea se pune o dare; tot asemenea este și vinul și rachiul; prin urmare cerem ca ceea ce se pune pe rachiul și vinul noastru să se pună și pe vinul și pe rachiul strein și aci deosebire nu putem face între băuturi indigene sau străine, ci numai pe calitatea lor, fină, suprafină, extrafină etc.

Vedeți, domnilor, că odată ce ștergem oarecari din aceste articole lăsăm un gol; ei bine, cum l-acoperim? Trebuie să se trimiță înapoi la comună și pe urmă să ne vie iarăși la Cameră.

Va să zică eu singur recunosc aci un ce anormal, o anomalie pe care trebuie s-o regulamentăm prin o lege organică, dară pînă atunci să venim la ceva pozitiv. Venind aici, iarăși cu legea în mînă, zic că astăzi avem dreptul să punem oarecari dări și iată cum avem acel drept: după legea comunală dinainte care s-a modificat prin constituțiune puterea esecutivă avea drept de a impune comunelor sarcine; ei bine, ceea ce puterea esecutivă nu mai poate face astăzi poate face puterea legiuitoare și socotesc că prin aceasta venim în ajutorul trebuințelor comunei și al autonomiei ei morale. Domnilor, din nenorocire în țara noastră nu avem decît o industrie bănoasă, care nu trăiește decît cu băuturile; din nenorocire în Moldova dacă ai bucate stai cu ele în pătule ani întregi sau dacă le vinzi le dai cu sume mici, pe datorie sau pe așteptate; dară, dacă prefaci bucatele în spirt, o! banii sînt gata, fie secetă sau nu, fie bani sau nu, spirturile nu rămîn nevîndute. Asemenea, domnilor, și neguțătorii de vin și rachiu, onor. cîrciumari, își vînd marfa lor pe bani gata, aci datorie nu știe; ori unde alt, cum de exemplu la „Bazar anglais", la „Ville de Lyon", la „Marchande de modes", oriunde în fine vînzarea atîrnă de timp și datorii se fac; la onor. cîrciumari însă nu așa e, la ei este: „Azi cu bani, mîne fără bani" *(ilaritate)*; să ne ducem în toate orașele să facem recensămîntul și vom vedea că la o măcelărie, la o brutărie, la o cizmărie trebuie să fie zece cîrciumi. Domnilor, mai cu seamă de cînd cu sufragiul universal, clasa onor. cîrciumari e o clasă foarte respectabilă şi de care cineva care voieşte să se aleagă membru la comună şi chiar deputat trebuie să ţină foarte mult socoteală *(aplauze)*; şi astfel se face cum că mai toţi oamenii se tem foarte mult de consideraţiunea onor. domni cîrciumari; numai onor. domnul Gusti, care nu a voit să se preocupe de această popularitate la a doua a sa alegere de primar de Iaşi, nu a putut reuşi.

O voce: În Iaşi cîrciumarii nu au drepturi politice...
Voci: Ba au pentru că sînt evrei.
D. N. Ionescu: Sînt români izraeliţi. *(Ilaritate.)*
D. Holban: D. Gusti a fost ales cu mare majoritate.

Poate să fi fost la întîia alegere, însă argumentul meu e că un om care voieşte să se facă deputat sau membru la comună trebuie să cruţe pe domnii cîrciumari şi, ca să nu ridic aceste susceptibilităţi, iată că mă pui întîi pe mine exemplu.

Aşadară, ce trebuie să facem? Eu zic, domnilor, că trebuie să venim în ajutorul consiliului comunal din Bucureşti şi noi care sîntem aleşi la Dorohoi, la Craiova şi la Fălciu să-i facem o îndatorire şi pe lîngă aceasta să-l facem a veni la un asalt şi fără de voie să facă un bine a cărui glorie va fi mai întîi a consiliului comunal, care va da pavele bune, iluminaţiune bună, şi averea orăşenilor va fi apărată, va avea şcoale bune, aziluri etc. şi noi vom avea numai răspunderea sau reprobarea, căci eu unul mai cu seamă sînt sigur că voi auzi zicîndu-se : iată ce a făcut Kogălniceanu, şi oricare deputat nu va putea zice alt decît desigur : da, Kogălniceanu a făcut pozna ! Ce era să facem noi ! Aşadară, iată binele făcut, noi să hotărîm maximul şi în urmă domnul ministru de interne, ca părinte al municipalităţilor în genere, va vedea ce are să facă. Socotesc dară ca noi să luăm această măsură de care onorabilii cîrciumari nu se pot plînge în mod legitim, căci le vom zice şi noi : dumneata, frate, nu poţi să te plîngi că te-am silit să plăteşti pentru vinul şi rachiul care-l vinzi la toţi românii din ţară, aceasta e o taxă pe care o plătesc şi cîrciumarii din Iaşi, a căror marfă nu au cui să o vînză.

O voce: Curţii de casaţiune[7]. *(Ilaritate.)*

Eu sînt sigur că dacă s-ar duce Curtea de casaţiune la Iaşi poate a se îndoi chiar acele dări şi cu toate acestea nu va fi nici o greutate.

Aşadară, domnilor, eu socotesc că fără a călca legea vom putea aplica acele principii care, după mine, [nu] mi se pare a fi opuse constituţiunii; dară să se constate mai întîiu într-un mod absolut autonomia comunelor şi judeţelor şi al doilea să se constate dreptul Adunării de a zice *veto* acolo unde interesele generale sînt jignite prin dările comunale.

În cît priveşte darea care se cere de a se pune mai mare pe case, iară să-mi permiteţi a spune că nu sînt de această opiniune, căci iată ce este : dacă noi am putea să ne reformăm sistemul de astăzi de percepţiune, cînd am putea să înlăturăm jurisdicţiunea consulară, cînd am putea face un sistem astfel ca toţi cei cari sînt în Bucureşti să fie supuşi la aceleaşi dări şi în proporţiune cu averea lor, sistem şi reformă care o doresc din toată inima mea, atunci vom putea pune dările acelea pe uşi, pe ferestre etc. ; dară astăzi cînd avem populaţiune de aceea care nu are nici casă, nici masă, chipul cel mai bun de a-i face să contribuiască cu toţi la dările comunale este să nu punem aceste dări.

Aşadară, astăzi cîrciumele sînt acelea care dau venitul cel mai clar, cel mai pozitiv şi cel mai bănos; şi, fiindcă numai comerciul spirtoaselor este comerciul care nu se teme nici de secetă, nici de ploaie, nici de vînt, nici de ninsoare, nici de revoluţiune, nici de nimic, se cuvine ca comerciul acela să contribuie mai mult decît toate, cum se contribuie în toată ţara sau cel puţin în toate oraşele de peste Milcov, şi dacă domnul ministru va cerceta dările acestea de peste Milcov va vedea că acolo darea pe rachiu se suie pînă la 16 lei de vadră şi la vin pînă la 3 lei de vadră; şi prin urmare cînd vă cer ca oraşul Bucureşti să plătească nu maxim de 16 lei, ci 10 lei şi jumătate pentru vadra de rachiu, cum este în Iaşi, şi nu 3 lei pentru vadra de rachiu*, ci 54 de parale; iară pentru ţuică cu scăderea analogiei după graduri pînă la maximum de 10 şi jumătate lei, nu socotesc că facem un ce cari să ne atragă blestemul domnilor neguţători cari vînd aceste mărfuri; şi acel care nu va bea rachiu şi vin nu va plăti, iară acel care va bea va plăti.

Acum domnul ministru de interne, ca şef al municipalităţilor în genere, va vedea şi va zice şi domnia-sa cuvîntul său ca putere esecutivă; noi însă venim şi zicem ca comuna Bucureşti să fie autorizată a percepe pînă la 10 şi jumătate lei pentru vadra de spirt şi 54 parale pentru vadra de vin [8].

N. Catargiu *susţinuse că prin instituirea unei taxe asupra birjelor s-ar îngreuna mijloacele de comunicaţie.*

Eu sînt împotriva opiniunei domnului Catargiu. Nicăiri birjarii nu cîştigă atîta ca la Bucureşti şi nicăiri nu sînt în stare mai rea. Cel din urmă birjar din Iaşi, chiar aşa cum este Iaşii azi, de ar veni în Bucureşti, ar fi în fruntea birjarilor. Eu aş ruga pe domnul ministru din întru să uzeze de autoritatea sa de ministru pentru a revizui singur aceste birji din cînd în cînd şi a da ordine poliţiei a nu mai permite birjarilor de a le ţine în starea acea mizerabilă în care sînt astăzi.

S-a cumpărat de birjari cai din acei lepădaţi de oştire, atelaj, trăsură şi hamuri, toate aceste pe preţ de 45 galbeni şi cu 45 galbeni oamenii aceştia cîştigă pe zi cîte 2 galbeni. Prin urmare, sînt în drept să rog pe onorabilul ministru de interne să uzeze de legitima lui influenţă pe lîngă primar şi prefectul de poliţie pentru a face ca aceşti oameni să aibă nişte birji cum sînt în toată lumea şi cum trebuie să le aibă, pentru că cu doi sfanţi pe oră în zilele lucrătoare şi trei sfanţi în zi de sărbătoare li se dă destule mijloace ca să contribuiască la acele pavele pe care le strică.

Arată ce plătesc birjarii din Iaşi:

La Iaşi birjarii, pe lîngă că plătesc o dare foarte mare...

D. N. Catargiu: Nu plătesc nimic.

Pînă în 1862 plăteau către stat 10 pînă la 15 galbeni şi mai plăteau şi la municipalitate un galben sau doi şi cu toate acestea am spus că în Iaşi birjile sînt în stare mai bună. Acolo e deosebire: sînt birje de mîna întîia, sînt cupeuri şi sînt birje frumoase la care nu se plăteşte decît un sfanţ pe oră şi aici se plăteşte 2 sfanţi ziua şi noaptea 3 şi de multe ori preferi să mergi pe jos decît în birjă.

De aceea mulţumesc domnului ministru de interne pentru ordinul ce a dat [9] şi doresc ca acel ordin să devie o realitate.

Camera nu înţelege deloc ca să hotărască tarifele birjelor, precum cît se ia pe oră, aceasta e treaba municipalităţii şi a poliţiei şi socotesc că va face să se mai împuţineze, iară nu să se mărească.

---

* Citeşte: *vin*.

Asupra taxelor pe mănuşi glacés.

Enric al IV zicea că el ar fi foarte fericit cînd fiecare sărac dumineca ar avea în oala sa cîte o găină; eu zic că aş fi foarte fericit cînd aş vedea pe toţi cetăţenii cu mănuşi glase. Sînt dară în contra dărei ce s-ar pune pe mănuşile glase[10]; asemenea şi pe ibrişim. Prin urmare din tot acest capitol vă propui să manţinem numai darea pe trăsuri, pentru parafină şi pentru ceai. În sensul acesta propui următorul amendament: „Propun a nu se vota decît dările pe ceaiu, trăsuri şi parafină. Asemenea să se manţie darea pe tutun şi ţigări în coprinderea încheierei comisiunii".

Se pune la vot amendamentul şi se primeşte. Se citeşte partea a doua a projectului pentru înfiinţarea de taxe noi asupra comunei Bucureşti.

Domnilor, v-aş ruga să nu votaţi taxe pentru lumînările stearine; este o lumină elegantă, plăcută şi prin urmare vă rog să nu puneţi taxe pe lumină[11].

Împotriva sporirii taxei asupra proprietăţilor la Bucureşti şi a amendamentului următor propus de Gr. I. Lahovari: „Să se manţină taxa de 4% din venitul tuturor proprietăţilor din capitală în loc de 2%"[12].

Domnilor, nu sînt deloc pentru sporirea de taxe ce se propune asupra proprietăţilor din Bucureşti; sînt dară în contra amendamentului propus de domnul Lahovari şi susţinut de domnul Bolliac. Şi sînt în contra fiindcă, dacă ar fi vorba ca aceste proprietăţi să fie impuse numai cu 2% sau cu 4% în total, aş vota fără să ezitez; dară, dacă aţi observat, în project este o chichiţă şi această chichiţă este ca pe lîngă zecimile ce plătesc proprietăţile acestea să mai plătească încă 2 sau 4%...

O voce: Cît sînt zecimile?

Două zecimi, adică la o sută de galbeni plătesc 20 de galbeni...

Voci: O! O!

Aşa, aşa, domnilor, acolo unde i se dă statului 100 de lei, comunei i se dă 20 de lei. Eu găsesc că această dare e destul de mare; cu toate acestea puneţi trei zecimi, puneţi patru dacă voiţi, dară nu puneţi pe lîngă zecimile care se dau astăzi încă o dare, care va fi considerată ca o nouă dare. Voiţi să puneţi o zecime sau două mai mult pe lîngă cele de astăzi, puneţi, dară adăogaţi această dare cu încă o dare necalificată.

De aceea eu sînt în privinţa impozitului asupra acestor proprietăţi pentru zecimi şi socotesc că două zecimi care se plătesc acum e prea destul, fiindcă nu trebuie să pierdeţi din vedere că aceste proprietăţi plătesc pe lîngă darea către stat două zecimi pentru comună şi alte două zecimi pentru consiliul judeţean. Aşadară, domnilor, argumentul adus de domnul Bolliac[13] nu este întemeiat, fiindcă dacă mai nainte chiriile era cu ceva mai ieftine, dară atunci casele acestea nu plătea dări către stat, către comună şi către consiliul judeţean.

Prin urmare conchid pronunţîndu-mă în contra a orice adaos de taxe asupra caselor, ele plătind îndestul, pe cît priveşte îndatoririle lor, două zecimi comunei.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 73, p. 440, col. 2—4, p. 441, col. 3—5, p. 442, col. 1—3.

NOTE

[1] Se discutau mai multe proiecte de lege pentru taxe comunale în comunele urbane şi rurale pe anul 1867.

[2] Articolul 110: „Nici o sarcină, nici un impozit comunal nu se poate pune decît cu consimţămîntul consiliului comunal".

[3] K. mai ridicase problema necesităţii întocmirii unei legi generale, vezi supra p. 173.

[4] Vezi şi supra p. 163.

[5] Vezi supra p. 291 în replică cu Costaforu.

[6] Vezi supra nota 3.

[7] Era o aluzie glumeaţă la problema rămasă încă în suspensie în acel moment a transferării Curţii de casaţie la Iaşi. Vezi supra p. 285.

[8] Proiectul prevedea un spor pentru Bucureşti de la 30 de parale la 1 leu la vadra de vin şi de la 6 la 8 lei la vadra de rachiu de 25°.

[9] Ministrul de interne, Ion Brătianu, anunţase în Adunare că a dat dispoziţii prefectului pentru „observarea în toată vigoarea" a regulamentului pentru birje.

[10] Se ceruse 1 leu de pereche.

[11] Taxa pentru lumînările indigene de stearină era suprimată. Pentru cele de import se ceruse o reducere de la 30 la 20 de parale la oca.

[12] Proiectul guvernamental recomanda o taxă de 2% peste zecimile ce se percepeau în folosul comunelor.

[13] Cezar Bolliac amintise că la Bucureşti chiriile au sporit de trei ori şi de aceea taxa adiţională asupra proprietăţilor era echitabilă.

Raport la proiectul de lege, întocmit de Cezar Bolliac, pentru „fixarea şi stabilirea armelor în România" *

Domnilor deputaţi,

Secţiunile dumneavoastră, chemate de a cerceta projectul de lege înfăţişat de guvern pentru fixarea armelor Românieí, au emis următoarele opiniuni:

1. Secţiunea I a însărcinat în unanimitate pe delegatul său, domnul Cesar Bolliac, ca, în înţelegere cu cei[l]alţi delegaţi şi cu domnul preşedinte al consiliului, să formeze projectul de lege pe cît se va putea mai conform cu datinele ţărilor.

2. Secţiunea II a admis projectul de lege numind delegat pe domnul Dimitrie Brătianu.

3. Secţiunea III a primit în majoritate acest project, numind delegat pe domnul Constantin Grigorescu.

4. Secţiunea IV, numind delegat pe subscrisul, a primit projectul de lege cu modificaţiunile următoare:

La articolul 5, la finit să se zică: pe pavilion va fi vechea coroană a principatelor [1].

La articolul 6 să se manţie dispoziţiunea culoarelor, precum ele sînt astăzi [2].

5. La secţiunea V, majoritatea, în număr de zece deputaţi, a votat contra luarei în consideraţiune a projectului, iară minoritatea în număr de trei s-a rostit pentru luarea în consideraţiune. Secţiunea a numit de delegat al său pe domnul Ioan Leca.

6. Secţiunea VI, numind de delegat al său pe domnul N. Golescu, a primit projectul cu următorul amendament: culorile să fie aşezate cum

---

* Şedinţa din 27 martie 1867.

erau în anul 1848 şi coroana dasupra pavilionului să fie aceea a principatelor [3].

7. Secţiunea VII a primit în unanimitate projectul guvernului, numind de delegat al său pe domnul George Cantacuzin.

Deci delegaţii dumneavoastră întrunindu-se în comisiune, după o matură dezbatere a projectului şi după ce au cercetat mai multe documente şi sigilii vechi ale ţărei aduse de la Arhivele statului, au adoptat projectul prezentat de guvern, amendat însă în chipul următor :

La articolul 2 [4] s-a hotărît ca în dreapta şi în stînga liniei superioare ce desparte scutul să se adaoge *soarele şi luna*, cari de la fondarea principatelor figurează în cîte trele ţări române (Ţara Românească, Moldova şi Ardealul). În loc de cuvîntul *capul de aureix*, ce figurează în project, s-a hotărît a se substitui numele popular de *bour*, care nu este decît reproducţiunea curentă latinească *bos urus*.

Articolul 3 şi 4 [5] s-au primit de comisiunea dumneavoastră cu majoritate de şase delegaţi, iară delegatul secţiunii V s-a rostit în contra adăogirei scutului şi a devizei familiei domnitoare în ambele ţări.

La facsimele[le] armelor României comisiunea dumneavoastră a rectificat costumul femeiei dace întocmai după vechile sculpturi reproduse în tabloul editat de domnul Cezar Bolliac [6].

La articolul 4 [7] s-a hotărît ca sub suporţii şi dasupra eşarfei să se adaoge doi delfini cu coadele ridicate, întocmai precum figurează de secoli în armele Moldovei, ca semn al dominaţiunei române asupra ţărmurilor Mării Negre.

La articolul 5, în privinţa coroanei ce acopere pavilionul, a urmat o discuţiune cum trebuie să fie această coroană, adică *regală*, cum o propune projectul guvernului, sau vechea coroană *domnească*, precum a avut-o ţările române din timpii cei mai depărtaţi.

S-a mai născut apoi o discuţiune cum este această coroană, închisă sau deschisă. Din un anex la *Viaţa stariţului Monastirei Neamţului, Paisie*, publicată la Monastirea Neamţului şi reprodusă de domnul Theodor Codrescu în „Uricariu", tomul I, pagina 237, rezultă că Alexandru cel Bun a primit de la împăratul Paleologu însăşi coroana împăraţilor bizantini. Aceasta este necontestabil. Însă prin aceasta nu s-a rezolvat greutatea de a se şti cum era această coroană. În adevăr, unul din delegaţi, şi anume domnul Cesar Bolliac, a prezentat comisiunei portretul ultimului Paleolog purtînd pe cap o coroană în forma mitrelor episcopale ale bisericei ortodoxe. La aceasta unul din deputaţii prezenţi, domnul Papadopolu Calimachi, i-a întîmpinat că portretul nu dezleagă îndoiala, căci este ştiut că vechii imperatori bizantini pe lîngă coroana imperială purtau în calitatea lor de chiriarhi ai bisericei şi mitra patriarhală. Din contră, din vechiul portret al lui Ştefan cel Mare, ce se păstrează în original la monastirea Putna, din cele mai multe hrisoave cu sigilii ale Ţărei Româneşti şi ale Moldovei cu data din începutul secolului XV, din legile lui Vasile vodă şi ale lui Matei Basarab, precum şi din monetele româneşti ale lui Mircea Bătrînul, Alexandru Lăpuşneanu şi Despot Eraclida, rezultă că atît coroana Moldovei cît şi aceea a Ţărei Româneşti, domnii acestei din urmă ţări fiind şi duci de Alma şi de Făgăraş, era coroana deschisă.

În faţa dară a acestor dovezi, majoritatea comisiunei dumneavoastră s-a rostit pentru manţinerea dasupra pavilionului a coroanei deschisă : adică a vechei coroane *domneşti* a ţărilor române.

În privința drapelului național comisiunea dumneavoastră, în unanimitate, s-a rostit în contra strămutărei ordinului culorilor, precum se cere de guvern. În adevăr, drapelul tricolor, cum este astăzi, nu este precum pretinde ministerul drapelul Unirei Principatelor. El este un ce mai mult: el este însuşi drapelul naționalității române din toate țările locuite de români. Comisiunea dumneavoastră dară s-a rostit în favoarea manținerei ordinului culorilor precum ele sînt astăzi aşezate, adică: *albastru*, *galben* şi *roşu*, cu singura deosebire ca aceste culori să fie în linie perpendiculară cu hampa (lemnul stindardului), fiind albastră culoarea cea mai apropiată cu hampa.

S-a mai statornicit ca drapelul marinei de resbel să se deosebească de acel al marinei de comerciu prin purtarea în mijloc a armelor României, întocmai precum ele sînt şi pe drapelul armatei de uscat.

Astfel, comisiunea delegaților dumneavoastră, terminîndu-şi lucrările, a numit de raportor al său pe subscrisul, care, în asemenea calitate, şi are onoarea a vă supune în alăturare projectul de lege [8] cum s-a amendat de comisiunea dumneavoastră. Totdeodată vi se supune şi un facsimile al armelor României modificat în modul cum vi s-a espus mai sus.

„Monitor", 1867, nr. 75, p. 451, col. 4—5.

NOTE

[1] Proiectul guvernamental: „Pavilionul este de culoare roşie *(pourpre)* căptuşit cu hermină, avînd dasupra coroana regală".

[2] Proiectul prevedea următoarea ordine a culorilor: roşu, albastru, galben (începînd de la hampă). Pentru steagul tricolor vezi Radu R. Rosetti, *Cînd s-a adoptat steagul tricolor la noi*, Bucureşti, 1930, Acad. Română, Mem. Secț. ist., s. IV, t. XI, mem. 2, p. 8—11. Tricolorul a fost adoptat de Al. Ghica în 1834, potrivit hatişerifului publicat în „Gazeta oficială a Țării Româneşti", nr. 34, din 14 octombrie 1834, p. 144.

[3] Vezi mai sus.

[4] Articolul 2 din proiectul guvernamental: „Scutul *(écu)* are forma unui patrat lung [sic!], partea interioară rotunjită la ambele unghiuri şi terminată la mijlocul bazei printr-un vîrf. Scutul se împarte în patru secțiuni prin două linii încrucişate la mijloc. În secțiunea din dreapta de sus, pe albastru şi în cea din stînga de jos pe aur *(azur et or)* figurează acvila romană cu capul spre aripa stîngă, cu o cruce de aur în gură, simbolul Țării Româneşti.

În secțiunea din stînga de sus, pe albastru şi în cea din dreapta în jos pe roşu *(gueules et azur)* figurează capul de aureix cu o stea între coarne *(basurus)*, simbolul Moldovei.

Scutul va fi coroana regală".

[5] Articolul 3: „În mijlocul scutului României figurează scutul măriei-sale domnitorului...".

Articolul 4: „Pe suport este aşezată o eşarpă albastră pe care este scris[ă] deviza familiei Hohenzollern: „Nihil sine Deo".

[6] Articolul 3 prevedea: „Scutul are drept suporți *(supports)* în dreapta un leu, iară în stînga o femeie în costumul femeielor dace, care ține în mîna stîngă arma dacilor numită arpi *(agiour)*".

[7] Vezi nota 5.

[8] „Monitor", 1867, nr. 75, p. 451, col. 5 — p. 452, col. 1.

Dă explicații, în calitate de raportor al comisiei Adunării, în legătură cu stabilirea armelor României *

Sînt dator a da oarecari lămuriri şi rog pe onor. domnul G. Ghica [1] să crează că nici capriciul, nici fantasia nu au prezidat în lucrările secțiunilor şi îndeosebi în lucrările comitetului, ci am fost povățuit de acea dorință ca și domnia-sa să facem un ce stabil și conform cu datinele și tradițiunile noastre. Dacă comitetul s-a înșelat, dumneavoastră veți hotărî ceea ce trebuie.

---

* Şedința din 27 martie 1867.

Acum vin a da oarecari lămuriri domnului D. Sturdza : întîi în privința soarelui și lunei [2]. Domnia-sa se rostește că aceste două semne ar fi o dovadă a vasalităței Principatelor.

Domnilor, aceste două semne figurează pe armele noastre înaintea vasalității, ele figurează pe scutul lui Ștefan cel Mare, care este pe poarta cetății Suceava, și pe toate scuturile lui, și înainte chiar de recunoașterea vasalității, înainte de anul 1450 și înainte de 1530.

Dacă ar fi semn de vasalitate, negreșit că imperatorul Austriei, care este și mare principe de Ardeal, n-ar fi păstrat pînă astăzi în armele Transilvaniei soarele și luna.

Soarele și luna au o dată mult mai veche, sînt semne cari figurau, puteți vedea în Erodot, în armele sciților și dacilor, și pînă astăzi principatul României, principatul Moldaviei și principatul Transilvaniei știm bine că le-a păstrat; în această privință, comitetul dumneavoastră a stăruit ca să se manție aceste semne, cari datează de șapte secoli în armele acestor țări și, daca ar fi crezut că sînt semne de vasalitate, nici unul din membrii comitetului dumneavoastră nu ar fi cutezat să vă propuie a le manține, dară membrii comitetului n-au crezut deloc astfel și sigiliile cele vechi cari se conservă la Arhiva statului și inscripțiunile cari se găsesc pe la mai multe monumente ale noastre și pe frontispiciul bisericilor noastre vă poate dovedi că aceste două semne, soarele și luna, figurează încă din veacul al XII în armele tustrele țărilor.

În privința delfinilor, și eu sînt de opiniunea domnului Sturdza [3] că este un pleonasm ; a fost o majoritate care s-a rostit pentru punerea lor, dară eu am crezut că este un pleonasm. Într-adevăr, găsim la cetatea Ackerman, vechea margine a Moldovei, că avea dreptul să poarte delfinii, atunci cînd Chilia nu era pe malul Dunării și Ackermanul nu era în întrul țării, ci chiar pe malul mării, și pentru aceasta majoritatea membrilor comitetului au susținut să se manție delfinii, dară recunosc că sînt de prisos și mă unesc cu domnul Sturdza să-i suprimăm, căci nu au figurat totdeauna în armele țărei Moldovei; ceea ce a figurat a fost bourul, iară delfinii aci au figurat, aci n-au figurat.

În privința coroanei [4], sînt iarăși de altă opiniune; nu este esact de a zice că statul nu păstrează și coroana particulară și că ca toate statele trebuie să urmăm și noi după regulile eraldice, căci, dacă ar fi cum zice domnia-sa, coroana imperatorului Rusiei n-ar fi ceea ce este astăzi; coroana imperatorului Austriei n-ar fi ceea ce este astăzi, asemene și coroana de fer a vechilor regi lombarzi nu s-ar mai pune astăzi în capul armelor Italiei; coroana sf. Ștefan n-ar mai figura dasupra armelor regatului Ungariei. Sînt state cari țin foarte mult la păstrarea eraldicei, a coroanei; însuși onor. domnul G. Ghica ne-a spus că coroana deschisă în veacul de mijloc era a ducilor noștri și așa este; domnii noștri atunci se numeau duci, latinește se numeau *dux* și slavonește se numeau voievozi; prin urmare, dacă s-ar păstra coroana deschisă, n-ar fi un ce contrariu cu datinele noastre. Apoi se împacă cu această idee și alta : se zice că împărații bizantini au avut coroanele închise. Coroana închisă care o vedem la împărații bizantini într-adevăr este mitra, însă cînd voiau să facă acte de suveran laic purtau coroana deschisă, cum purta și Charlemagne, cum purtau și regii lombarzi și alți regi.

De ne vom duce la Assan, la timpul regatului bulgaro-român, vom vedea că papa a trămis lui Assan coroana de rege, şi coroana de pe vremea aceea era coroana deschisă.

De ne vom întoarce în timpul mai de încoa, vom vedea că împăratul Bizanţului, Paleologu, a trămis coroana deschisă lui Alexandru cel Bun.

Aşadară, oricum vom zice: că şi cu tradiţiunile cele din pregiur şi chiar cu tradiţiunile statelor occidentale şi cu tradiţiunile noastre din întru, vom vedea că coroana deschisă este aceea pe care au purtat-o domnii noştri ori ca regi, ori ca duxi, ori ca despoţi, ori ca şefi ai acestor ţări, cari de multe ori în analele eraldice şi politice se calificau de *regnum*.

Coroanele închise şi anume cu catifea roşie înainte şi împregiur cu o bandă de cacom, principatele nu le-au primit decît cînd au intrat în relaţiuni cu Imperiul german modern şi cu Imperiul rusesc şi turcesc. Pe modelele lui Brîncoveanu vedem coroana princiară deschisă, cu catifea roşie înainte şi împregiur cu cacom făcută în vremea Elisabetei; după cum vedem chiar coroana cneazilor ruseşti.

A păstra dară acele coroane, adică cu catifea înainte şi cu cacom, cum se pusese, este a păstra nişte coroane cari nu era ale vechilor domni, acei domni cari nu erau principi cum îi înţelegem noi astăzi, dară erau *dominus*, adică domnitorul, stăpînul, despotul.

Aşadară, acele coroane nu le putem primi.

Acum naşte întrebarea: ce să păstrăm? Să păstrăm coroana cea veche, care, orice s-ar zice, se găseşte chiar în forma ei pe portretul original care esistă dasupra mormîntului de la monastirea Putna a lui Ştefan cel Mare şi pe portretele împăraţilor bizantini, sau să adoptăm coroana regală? Eu socotesc că se poate împăca amîndouă aceste cereri şi iată cum: dasupra pavilionului care înfăţişează marca întreagă, să punem coroana regală, căci dîntîi, chiar în timpul cel vechi, ţările noastre despărţite de multe ori se numesc *regnum*; pe urmă, avem în capul ţărei un principe din o familie regală şi care are dreptul să dea ţărei noastre coroana regală.

În cît priveşte coroana închisă, a acelor domni vechi, s-o punem în întrul mărcei sub coroana regală, nu zic cum e aci, fiindcă e rău desemnată, dară cum guvernul va putea a se convinge din actele din arhivă. Astă coroana e potrivită cu coroana lui Ştefan cel Mare, se poate vedea pe portretul lui Ştefan cel Mare la Suceava şi veţi vedea că este coroana veche bizantină. Să păstrăm dară această coroană.

Aşadară, iată în ce mă rezum: coroana regală să o punem dasupra, delfinii să-i scoatem ca de prisos, şi semnele de soare şi de lună, dacă dumneavoastră vă veţi convinge de ceea ce am onoarea a vă spune şi, dacă veţi binevoi să cercetaţi documentele Transilvaniei, veţi vedea că aceste semne nu arată decît o comunitate, nu sînt decît un ce particular care se înfăţişează în armele tustrelelor principate ale vechei Dacie, atunci să se păstreze; iară dacă este a se crede că aceste semne ar fi nişte semne ale vasalităţei, permiteţi, domnilor, să vă spun că şi eu sînt contra lor.

Domnilor, otomanii, am văzut acum de cîtva timp, că au cerut să se puie pe o parte a monedei noastre semnul guvernului otoman[5]. Acestea sînt pretenţii moderne ale Turciei; în vechime nu cunoştea asemenea lucruri. Şi vă încredinţez nici s-a gîndit să ceară de a se pune pe o margine a monedei noastre soarele şi luna, cu atît mai mult că pe drapelul său nici nu are aceste semne, ci numai semiluna. Atît au fost de indiferenţi turcii în privinţa aceasta, dacă vă aduceţi aminte, că toate bisericele cari s-au clădit după capitularea ţărei au pus dedesupt semiluna şi dasupra crucea, adică crucea biruind semiluna.

Vă încredinţez că aceste două semne, soarele şi luna, n-au fost primite ca semne de vasalagiu, ba din contră, v-aşi ruga să căutaţi în cea dintîi Biblie a noastră, Biblia publicată de Şerban Cantacuzin [6], care Biblie purta marca familiei lui şi a ţărei, şi veţi vedea că se găseşte şi soarele şi luna; acestea erau nişte semne cari arătau îngrijirea Providenţei de zi şi de noapte asupra ţărei române.

Niciodată nu s-a cugetat, măcar nici de către vechii noştri cronicari, că aceste stihuri cari erau obicei a se pune sub armele ţărei în capul unei cărţi care se publica, precum se află pe Biblia lui Şerban Cantacuzin, pe legea lui Vasilie vodă [7], că aceste semne, zic, ar avea semnificaţiunea ce li se dă astăzi.

Acum este ceva care comisiunea dumneavoastră n-a luat mai întîi în privire, ci în urmă, după observaţiunea făcută de onor. domnul Ioan Ghica, fostul preşedinte al Consiliului de Miniştri, că n-ar trebui să fie două culori una lîngă alta, ci că ar trebui să fie crucite, adică roşul să ţie locul albastrului şi albastrul locul roşului, ca să fie cruciş.

Mai este şi o altă observaţiune. Domnul D. Sturdza zice că şi vulturul şi capul de bou în eraldică are cîmpul său şi aci este o eroare.

N. Ionescu *intervine astfel în legătură cu înfăţişarea stemei: „O stemă trebuie să vorbească ceva. Coroana regală dasupra e destul, şi dedesupt să fie cartea libertăţilor noastre deschisă, cuprinzînd data de 30 iuniu 1866 şi rezemată de semnele combinate ale ţărilor unite, adică de un vultur şi un bour, simbolele forţelor noastre care au făcut Unirea celor două ţări. Lăsaţi, vă rog, la o parte, din stema propusă şi femeia aceea dacă cu o coafură cam îndoioasă, lăsaţi şi animalul acela din faţa ei, lăsaţi şi delfinii, lăsaţi şi soarele şi luna, lăsaţi-le toate afară! Cînd vom grămădi pe stema noastră toate reminiscenţele trecutului, tot n-am făcut nimic, pentru că n-am dat un simbol prezintelui nostru; dară cînd vom pune constituţiunea noastră rezemată de mărcile celor două ţări unite, care a realizat starea de lucruri prezinte, atunci am dat, cred, stemei noastre o semnificare politică şi chiar populară, căci poporul va înţelege de aci că pentru consolidarea monarhiei constituţionale a contribuit cele două ţări izolate mai nainte, care însă de astăzi înainte sînt unite indisolubil şi pentru totdeauna.*

Faceţi dar o carte deschisă, precum zisei, şi puneţi dasupra coroana, iată care ar fi amendamentul ce a-şi îndrăzni a propune".

A. Lahovari *insistă pentru scoaterea soarelui şi a semilunei din cuprinsul stemei, ca „o cestiune de susceptibilitate naţională", căci cine va vedea semiluna turcească în armoariile României o va lua „drept semnul unei vasalităţi care nu a esistat nici în trecut, nici în prezent, nici în viitor".*

Comisiunea, domnilor, consultîndu-se, a respins propunerea domnului Ionescu, pentru că tocmai ceea ce domnia-sa voieşte prin amendamentul său să dobîndim nu putem dobîndi.

Onor. domnul Dimitrie Sturdza, care desinează mai bine decît mine, a dat o figură amendamentului domnului Ionescu şi, dacă domnia-sa va voi să-l vază, singur se va convinge că nu atinge scopul. *(Ilaritate.)*

Domnia-sa propune întîi o carte deschisă. Această idee nu este nouă; e o copie a faimoasei *Charte* franceze de la 1830, în care era scris: *La charte sera désormais une vérité* şi ştiţi ce fel de adevăr a fost.

Cartea ce propune domnul Ionescu are să o ţie vulturul; dară în stînga ce facem cu capul de bour? Trebuie să-i dăm picioare, corp şi să-l ţină şi pe el tot vulturul? Negreşit că nu ar fi bine; apoi pe lîngă aceasta, un alt scut la dreapta, la stînga sau la mijlocul cărţii şi dasupra iarăşi un alt scut, scutul familiei Hohenzollern, şi apoi peste toate acestea grămădite — coroana regală.

Înţelegeţi bine, domnilor, că aceasta ar fi o lucrare care nu ar răspunde nici la regulile esteticei, nici la acele eraldice. Nu ştiu, poate ca să se găsească un pictor foarte îndemînatic care ar putea să fie în stare a combina toate aceste embleme mai bine decît cum le-am combinat eu; cu toate acestea însă, oricît de fericită ar fi ideea acelui pictor, eu crez că o asemenea combinaţiune nu ar putea să fie armele noastre.

Dacă însă voiţi să faceţi nişte semne ale ţărilor despărţite, aceasta o puteţi, fiindcă ştiu că sînt mulţi oameni cari ţin foarte mult la stemele ţărei lor şi de multe ori am avut ocaziune să văz că se pun asemenea semne pe cărţi şi pe alte objecte ale casei, dar aceasta, în cît pentru mine, nu o pot admite.

Dacă însă voiţi să simplificăm cît de mult armele ţărei noastre, atunci mai bine să punem vulturul român, de esemplu, vulturul Imperiului roman în peptul căruia să fie capul bourului, întocmai aşa precum se văd nişte medalii pe pepturile unor pompieri din 1848; să facem şi noi ceea ce a făcut nemţii şi ruşii, cari şi-au însuşit vulturul roman, să-l însuşim şi noi şi apoi în peptul lui să punem capul de bour. Domnilor, se ştie că capul de bour era o emblemă romană care însemna agricultura, semn pe care l-am adoptat şi noi de dincolo de Milcov şi asemenea se ştie că capul de bour a figurat pe steagurile strămoşilor noştri, cari au făcut multă glorie patriei noastre. Aşadar, domnilor, aceste zise, vă rog să menţineţi projectul guvernului.

Acum în cît să atinge de cele zise de onor. domnul Lahovari, îi voi spune numai cum că soarele şi luna nu sînt arme turceşti, ci arme turceşti este semiluna, dară soarele şi luna sînt armele celor trei provincii dace ale Valahiei, ale Moldovei şi ale Transilvaniei, fiindcă soarele şi luna au figurat pe steagurile şi pe peceţile ambelor acestor provincii ale vechei Dacie mai multe secole, şi de aceea socotesc că nimini nu poate să crează cum că comisiunea dumneavoastră a fost de opiniune ca să se puie în armele României regenerate un ce care ar putea da loc la diferite şi poate mult neplăcute interpretaţiuni. *(Nu! Nu! Zgomot.)* Domnilor, vă rog să binevoiţi a-mi da voie să vă spun tot ce ştiu în privinţa aceasta; fiţi dară aşa de buni şi lăsaţi-mă să vorbesc şi eu ca raportator al comisiunii. Aşadară, domnilor, o mai repet, nimeni din noi, membrii comisiunii, nu s-a gîndit să facem un ce cu armele noastre care ar putea să lase loc unora să interpreteze lucrarea noastră într-un mod altfel decît acel adevărat naţional; prin urmare nu cred că noi, membrii comisiunei, am putea să merităm pentru aceasta cea mai mică imputare din partea acestei onor. Adunări.

Cu toate acestea, fiindcă s-a zis cuvîntul că prin adoptarea în armele României a soarelui şi a lunei s-ar putea da loc la diferite interpretaţiuni; chiar aşa să fie, cu toate acestea eu mă socotesc dator şi chiar în drept să fac o rectificare şi, pentru ca să rectific această idee, nu am decît să zic încă o dată că soarele şi luna nu sînt semne din armele turceşti şi pentru ca să dovedesc aceasta este că aceste două semne, soarele şi luna, a figurat pe steagurile şi peceţile, precum şi pe monetele a tustrelelor provincii din vechea Dacia, şi dovadă că este aşa este că pînă la 1834 în Ţara Românească a figurat pe lîngă vultur şi în Moldova pe lîngă capul de bour şi în Transilvania figurează şi astăzi, căci armele Marelui Principat Transilvania, precum o ştiţi, sînt împărţite în două, dedesupt şeapte oraşe sau burguri, adică *Siebenbürgen*, semnul a şeapte cetăţi, şi dasupra, în dreapta şi în stînga, figurează soarele şi luna, şi cred că, cu toate că aceste două semne esistă pe armele Marelui Principat Transilvania, marele principe, împăratul Austriei, nu înţelege că fiindcă aceste semne esistă pe acele arme acel principat este supus Imperiului otoman. Cu toate acestea, dacă dumneavoastră găsiţi de cuviinţă ca aceste semne să nu figureze pe armele României, comisiunea nu se opune deloc. *(Prea bine.)* Nu, domnilor, nu este nici prea bine, nici prea rău. Comisiunea dumneavoastră, cînd a cercetat acest project de lege, a socotit că este bine să se pună aceste două semne, însă, dacă dumneavoastră voiţi ca în viitor să nu mai figureze în armele ţărei, ea nu se va opune [8].

„Monitor", 1867, nr. 75, p. 452, col. 2—4;
Supliment la „Monitor", nr. 75,
p. 453, col. 1.

NOTE

[1] Vezi şi discursul precedent. G. Ghica ceruse ca armele să fie stabilite „cu mult tact" dacă România doreşte să fie „în concertul celor[l] alte state" în această privinţă. Considera că cel mai potrivit ar fi un scut cu cîmp bicolor auriu şi albastru pe care să fie aşezat un vultur.

În legătură cu coroana domnească, G. G. pretindea că e rodul unei fantezii din secolul al XIV-lea, „căci se ştie că pe atunci, armele nefiind fixate, fiecare suveran îşi făcea coroana după fantezia sa". De regulă un suveran străin face un „maritagiu" între armele sale şi cele ale ţării în care a fost înscăunat. Aşa au procedat dinastiile de Savoia, Braunschwieg etc. De aceea G. G. ceruse ca să se păstreze formula propusă de guvern. Găsea nepotrivite modificările făcute de comisie; în felul acesta se ajungea ca armele să se prefacă la „fiecare schimbare a Adunării".

[2] La articolul 2 comisia adăugase ca în secţiunile superioare ale scutului să figureze soarele şi luna. Dim. Sturdza susţinea că aceste semne apar numai pe cîteva monede vechi moldoveneşti.

[3] D. Sturdza arătase că delfinii trebuie scoşi, pentru că nu pot fi două rînduri de suporţi (aceştia şi leul cu femeia, preconizaţi în proiectul guvernamental).

[4] D. Sturdza insistase pentru includerea coroanei deschise a familiei Hohenzollern pe scut. Arătase că după vechile documente nu se poate restitui cu exactitate forma coroanei domnitorilor români. Aceasta se vede şi din împrejurarea că Kogălniceanu, „care, cu toată erudiţiunea domniei-sale, pe care o admirăm întotdeauna, la o coroană a făcut ceva de fantezie mai mult". D. A. Sturdza va publica în 1874 un *Memoriu asupra portretelor domnilor români*, Bucureşti, 26 p., unde, fără a face comentarii ample, semnalează o serie de portrete pornind de la cercetările întreprinse de Nicolae Bălcescu. Asupra stemelor vezi, între altele, Gh. I. Brătianu, *Originile stemelor Moldovei şi Ţării Româneşti*, în „Revista istorică română", I, fasc. 1, 1931, p. 50—62.; Mihail Berza, *Stema Moldovei în timpul lui Ştefan cel Mare*, în „Studii şi cercetări de istoria artei", II, 1955, nr. 1—2, p. 69—88.

[5] Tratativele pentru monedă le-a început Ion Ghica în vara anului 1866. Turcii au cerut ca monedele româneşti să poarte „un semn particular al guvernului imperial" (C. Moisil, *Alexandru G. Golescu şi acţiunea pentru restabilirea monedei naţionale*, în „Arhiva românească", 1945—1946, p. 103). Gheorghe Ştirbei, care a continuat convorbirile, a obţinut ca semnul de vasalitate să fie pus doar pe monedele de aur şi de argint. Legea din 14 aprilie 1867 (autor I. C. Brătianu) prevedea că emiterea de monede de aur şi argint se va face „îndată ce mijloacele financiare vor permite". Era de fapt un subterfugiu ca să nu se bată monedă purtînd semnele vasalităţii. După tratative complicate s-a ajuns să se bată monedă de aur şi argint, cu chipul lui Carol şi fără vreun semn de vasalitate; evenimentul a avut loc în cadrul unei ceremonii solemne la 24 februarie/8 martie 1870 *(ibidem*, p. 119).

[6] *Biblia* lui Şerban Cantacuzino, tipărită în 1688 la Bucureşti.

[7] *Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudecate cu dzisa şi cu toată cheltuiala lui Vasilie voivodul şi domnul Ţării Moldovei*, Iaşi, 1646. Ediţie critică de Andrei Rădulescu şi colectivul, Bucureşti, 1961, 431 p. (stema la p. 34 şi 35).

[8] Textul legii s-a publicat în „Monitor", 1867, nr. 72, p. 467.

Susține ca pentru anul 1867 să se voteze un contingent al miliției de numai 4 000 de oameni *

Onor. domnul Tell a tratat cestiunea [1] cum trebuie să fie tratată de un om care a fost atîta timp militar. Însă într-un punct difer de domnia-sa și difer de domnia-sa pentru că dorește a avea un lucru pe care-l avem și care nu trebuie decît să cerem să se puie în aplicațiune.

Domnilor, ce dorim noi înainte de toate și ce am dorit totdeauna? Să avem o armată permanentă care să fie numai o pepinieră, un corp de instructori pentru miliții. Ei bine, ce am dorit avem astăzi, pe hîrtie, din nenorocire. Și deunăzi cînd am auzit că se înfățișează un project de lege pentru reorganizarea armatei am socotit că acest project are să fie un ce foarte radical, foarte nou, care să dea țărei ceea ce nu avea.

Cînd am citit însă acel project înfățișat de domnul general Gherghel, am văzut că el nu era alt decît o copie a legei milițiilor [2] ce avem și, prin urmare, domnia-sa, în loc să aplice ceea ce esistă, vine cu un project de lege pentru o organizare care Dumnezeu știe cum se va vota și cînd se va vota, căci nu este în mîna domnului general Gherghel ca și Senatul, și Adunarea să voteze cum dorește și cînd dorește domnia-sa.

Domnilor, am vorbit de această chestiune fiindcă domnul Bolliac [3] a vorbit și s-a grăbit să zică să votăm. Eu zic, domnilor, că, mai bine decît a cere să votăm acest project, să rugăm pe domnul ministru a pune în lucrare ceea ce avem. Eu cu amicii mei politici, cînd ne-am adunat și am vorbit despre puterea armată, am convenit să se aplice cu o oră mai nainte legea milițiilor.

Nu intru, domnilor, acum să vorbesc despre legea actuală și să spun ce este această lege; faptul este că legea actuală e ceea ce ni se propune, armata permanentă mică cu scop ca să ne dea instructori pentru miliții, ca pe urmă să putem ridica gloatele; într-un cuvînt să avem armată permanentă cu rezervă, tocmai ceea ce ne înfățișează domnul general Gherghel.

Așa fiind, domnilor, și eu recunosc necesitatea ca avînd o armată permanentă trebuie să-i dăm și contingentul, pentru că altfel nu ajungem a organiza armata, pentru că altmintrelea omorîm soldații, amenințăm viața lor, precum a zis foarte bine onor. general Tell. Așadară sînt pentru a se da guvernului un contingent, dară odată ce sînt și pe aceste considerente spui onor. domnului Voinescu că domnia-sa a apărat prea mult și poate că a compromis ceva cererea guvernului, cînd zice că legea actuală cere să avem 20 mii oameni; iată ce zice legea [4]. *(Citește.)*

Din aceste cifre, domnilor, vă puteți încredința dacă numărul de 19 000 sau de 20 000 sau chiar de 30 000 este fixat, este hotărît prin lege. Legea lasă la aprețiarea și voința Camerei și guvernului de a hotărî cît să fie contingentul; prin urmare, noi avem să hotărîm acest contingent după trebuințele și după mijloacele noastre. Să nu ni se mai puie dară legea înainte, fiindcă legea, să-mi permită domnul Voinescu a o zice, este mai generoasă decît voiește domnia-sa să o califice. Legea nu mărginește nici într-un chip cifra armatei noastre ca să fie de 19 sau de 22 000 oameni; nu, legea aceasta este o lege mare, o lege pentru viitor, și ea a lăsat și lasă țărei ca potrivit cu trebuințele sale și cu împregiurările să voteze, să fixeze numărul armatei sale.

---

* Ședința din 28 martie 1867.

Acum să vedem însă ce număr am putea şi ar trebui să dăm în contingentul pentru anul acesta. Opiniunea mea ar fi, afară numai dacă guvernul are cuvintele sale pentru a manţine cifra din project şi stăruieşte a o manţine, opiniunea mea ar fi, zic, ca să nu dăm 6 000, ci numai 4 000, fiindcă astăzi, după cum cu cuvînt s-a zis, împregiurările actuale din ţară nu sînt atît de favorabile pentru ca o recrutaţiune mare să fie primită de populaţiunile noastre într-un chip mulţumitor. Aceasta este, domnilor, opiniunea mea; poate că mă înşel, dară eu aşa crez. Dară iară nu sînt de opiniune ca acest contingent să nu se dea nicidecum anul acesta, fiindcă nu trebuie ca să oprim, să punem în imposibilitate pe guvern de a lua măsurile trebuincioase pentru ca să avem o forţă armată respectabilă. Căci orice s-ar zice, domnilor, trebuie să ne gîndim serios la dezvoltarea şi la organizarea forţei noastre armate; şi, dacă eu sînt de opiniune ca contingentul anului acesta să fie numai de 4 000 oameni, nu înţeleg cu aceasta ca să se înlătureze, să se puie în disponibilitate vreunul din ofiţerii prevăzuţi prin buget; nu, ci ofiţerii cari vor rămînea fără companii prin reducerea contingentului să se întrebuinţeze la un început de organizare a miliţiilor. Căci, domnilor, dacă s-ar face în fiecare judeţ nu mai mult decît o singură companie, tot ar fi mult, ar fi un pas făcut, fiindcă s-ar pune peatra de temelie a unei instituţiuni de mult dorită de noi toţi, dară pe care din nenorocire n-am putut-o dobîndi pînă astăzi.

Acum eu crez, domnilor, că cu 4 000 oameni ce propun ca contingent anului acesta şi cu oamenii licenţiaţi pe cari guvernul are dreptul a-i rechema sub steaguri, crez, zic, că vom putea să uşurăm soarta soldaţilor, sarcinele lor actuale. Afară numai, după cum am zis, dacă guvernul stăruieşte în project, eu socotesc că dacă se vor lua ofiţerii fără companii şi s-ar da pentru instrucţiunea companiilor ce s-ar forma numai cîte una de fiecare judeţ, prin mijlocul acesta eu crez că companiile acelea ar veni în ajutorul soldaţilor în garnizoane şi astfel s-ar uşura şi mai mult soarta şi sarcinile soldaţilor actuali.

Banii ce vor rezulta din reducerea contingentului nu sînt de idee să rămîie ca economie, ci să se întrebuinţeze la cele companii de miliţii pe cari eu propun ca să la înfiinţăm.

Domnilor, nu cu 16 sau cu 20 000 de soldaţi putem noi să jucăm un rol militar, şi vom putea să ajungem la un asemenea rol numai atunci cînd vom ajunge de a chema sub steaguri şi cetăţenii şi locuitorii.

Aşadară, domnilor, încă o dată rog pe domnii miniştri ca să binevoiască a pune în lucrare legea miliţiilor ce avem, legea miliţiilor cea veche şi care în orice caz este mai bună decît o lege pe care nu o avem şi pe care Dumnezeu ştie cînd o vom avea. Dară se zice că este neaplicabilă; ei bine, să se dovedească în practică că este aşa şi ministerul să ne arate în ce anume este neaplicabilă, greşită; iară nu o lege esistinte, o lege în vigoare să se desfiinţeze printr-o altă lege, care nu ştim cînd se va promulga şi care nu ştim cum va putea fi mai aplicabilă decît cea veche, fiindcă cea veche este aceeaşi cu aceea prezentată acum, şi încă pot zice că aceasta este mai rea, fiindcă ne impune două servicii noi: organizarea unui corp de duanieri, de vameşi plătiţi cu milioane, şi organizarea de companii de gendarmi în toate judeţele. Noi avem astăzi numai patru companii de gendarmi: în Bucureşti, în Iaşi şi încă în două districte de dincolo de Milcov, şi ne costă milioane; organizaţi cîte o companie de genparmi în toate districtele ţărei, organizaţi gendarmi în 33 de districte şi veţi spori cheltuielile armatei într-un mod colosal şi tocmai acolo unde este trebuinţă şi unde se poate face mai multă economie. Noi am avut mai nainte în Moldova numai 1 200 de gendarmi şi pentru ce i-am desfiinţat? Pentru că ne costa prea mult.

Sînt de părere dară ca legea actuală a miliţiilor să se aplice de îndată şi după aplicarea sa vom vedea în ce ea este defectuoasă şi o vom îndrepta. Să aşteptăm pînă la votarea legei celei noi?

Ei bine, eu mă simţ forte să sprijin, şi faptul o va dovedi, că legea cea nouă nu o vom putea avea nici peste un an de zile poate. Şi aceasta, domnilor, fiindcă trebuiesc să fie momente mari, momente solemne în viaţa unei naţiuni pentru ca să se voteze asemenea legi. Prusianii au votat legea *Landwehr*[5]-ului şi *Landsturm*-ului atunci cînd naţiunea era ameninţată de copitele cailor lui Napoleon cel Mare; astăzi naţiunile cari vor să aibă această lege nu o votează decît cînd au cuţitul la gît; şi Austria, cînd a simţit nevoia unui asemenea sistem şi a voit să facă o asemenea lege, naţiunile toate şi mai cu seamă ungurii au protestat că voia să facă ca fiecare locuitor să fie soldat. Pentru mine, domnilor, nu sînt nicidecum nici în contra legei prezentată de minister acum, dară, fiindcă sînt sigur că această lege nu se va putea vota nici într-un chip pînă la anul, sînt de părere să se aplice aceea esistinte, fiindcă nu ştiu pentru ce am aştepta pînă la anul, cînd mîne tunul poate să bubuie. Şi aci onorabilul domn N. Ionescu să-mi permită a nu fi aşa optimist ca domnia-lui, să-mi permită a susţine că noi avem trebuinţă de o armată nu pentru ca să mergem noi în contra cuiva, nu pentru ca să facem cuceriri cu dînsa, ci pentru ca să ne apărăm, să nu fim luaţi zălog, după cum am fost la 1852[6].

Simţind dară necesitatea pentru noi de a avea o armată în sensul acesta, vă rog, domnilor, să binevoiţi a vota pentru anul acesta un contingent numai de patru mii de oameni, pentru ca din economia ce rezultă de la nechemarea a două mii guvernul, aplicînd legea actuală a miliţiei care este aceeaşi cu cea prezentată, să se poată înfiinţa, făcîndu-se un început, cîte o companie de miliţii în fiecare judeţ.

Ministrul de interne *îl întreabă de ce n-a interpelat guvernele precedente asupra neaplicării legii miliţiilor, votată în 1864.*

Domnul ministru mi-a zis că de ce n-am interpelat pe ceilalţi miniştri...

D. ministru de interne: Pe toate guvernele.

De ce n-am interpelat pe cele[l]alte guverne că n-au pus în aplicaţiune legea?

Domnilor, sub ultimul minister al fostului domnitor Cuza, ministru de interne, domnul general Florescu, cu care se ştie că n-am fost cu totul amic politic, a făcut un început de punere de esecutare a legii.

O voce: Cum?

A format cadrele, este regulament publicat chiar în „Monitor", şi a trămis cîte un căpitan, un locotenent, doi sublocotenenţi şi cîte opt soldaţi în fiecare judeţ ca să puie în aplicare legea miliţiilor.

După 11 februariu, cînd a venit domnul Haralamb — căci în timpul Constituantei nu pot lua răspunderea de ce n-am făcut interpelare, fiindcă n-am făcut parte din acea Cameră —, l-am interpelat de ce nu aplică legea militară şi domnul Haralamb a tăcut, n-a răspuns nimic şi aceasta este una din cauzele pentru care eu am votat în contra ministerului trecut; aceasta o declar şi am spus-o domnului Haralamb curat. Constituţiunea zice: „Domnitorul face regulamentele necesare pentru executarea legilor, fără să poată vreodată modifica sau suspenda legile, şi nu poate scuti pe nimenea de executarea lor''.

Dacă legea actuală este rea, guvernul trebuia să facă cum a făcut cu ocaziunea suspendărei legii pentru judecătorii de plăşi [7], dară eu nu pot să încuviinţez suspendarea legei, pînă ce nu se va vota alta; doresc să se voteze legea nouă şi dacă se va vota voi fi fericit. Dară pînă ce nu se va vota sînt în dreptul meu să cer ca legea actuală să se execute şi dară, numai în speranţa că se va vota acea lege, voi vota contingentul.

După ce propune amendamentul următor:
„În loc de 6 100 oameni, propui a se mărgini contingentul la 4 000, ca cu economiile să se facă un început de organizare a miliţiilor''.

Domnilor, după cum am zis, voi fi foarte scurt şi cred că voi avea fericirea de a mă apropia de opiniunea domnului ministru de interne în urma declarărei sale din urmă. Să fie dară bine constatat un lucru, că eu nu voiesc armata permanentă [8] . . .

D. ministru de interne: Nici eu.

Decît cum o voieşte legislatorul şi cum a sprijinit-o onor. domnul Tell; într-un cuvînt, a nu fi decît o pepinieră, un corp de instructori pentru miliţii.

Avem o lege care prevede miliţiile, eu nu sînt de socotinţă că, pentru că o lege a avut naştere la sfîrşitul anului '64, la '67 să fie respinsă prin neîntrebuinţare, prin o altă lege.

Aşadară, rog pe domnul ministru să binevoiască a ne zice două cuvinte, a ne linişti îndoiala ce avem.

Eu, domnilor, primesc, căci nu sînt om de aceia care numaidecît cu unghiile şi cu ciocul se ţin la ce este şi ce s-a făcut sub administraţiunea mea; eu primesc că legea actuală a miliţiilor este rea şi doresc din toată inima ca să se facă una mai bună. Iată însă întrebarea care o fac domnului ministru: dacă în sesiunea actuală nu se va putea vota şi aci şi în Camera de sus, domnul ministru, folosindu-se de facultatea mare care-i dă legea actuală, esecuta-va, face-va măcar un început de miliţii?

D. ministru de interne: Desigur.

Dacă domnul ministru îmi dă această promisiune atunci îmi retrag amendamentul, pentru că atunci cei 6 000 de oameni vor fi de ajuns instructori pentru miliţii.

D. ministru de interne: Sînt foarte fericit că manifestaţi această dorinţă fiindcă această dorinţă am avut-o şi eu de mai nainte de a începe îndată aplicarea legii miliţiilor. Vă încredinţez, domnilor, că aceasta se va face. *(Aplauze.)*

Retrag dar amendamentul meu.

„Monitor'', 1867, nr. 76, p. 459, col. 1—2;
p. 460, col. 2—3.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege prezentat de ministrul de război, Tobias Gherghel, pentru chemarea unui contingent de 6 000 oameni din clasa 1867.

[2] Cea din 5 decembrie 1864 prin care se preciza că repartizarea contingentelor teritoriale se face prin decret domnesc, potrivit cu numărul tinerilor înscrişi în listele de tragere la sorţi (cf. I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 632).

[3] Cezar Bolliac susţinuse belicos că numărul este prea mic. Dealtfel el va duce o campanie furibundă în „Buciumul" pentru înarmare. O vreme chiar *motto*-ul acestei foi a fost „Înarmarea ţărei".

[4] Vezi nota 2.

[5] Ideea gardei naţionale se agita în întreaga Europă. Franţa o organizase cu toţi cetăţenii între 21 şi 26 de ani. Sistemul prusian al *Landwehr*-ului interesa îndeosebi opinia publică românească. Vezi aşa un articol apărut în „Monitor", 1869, p. 17, *Landwehr-ul în Prusia* de L. Lemaître, reprodus după „Journal officiel de l'Empire français"; la fel, *Soldatul în Prusia* (*ibidem*, p. 35).

[6] K. se referă la împrejurările posterioare convenţiei ruso-turce de la Balta Liman din 19 aprilie/1 mai 1849, prin care principatele erau supuse unei ocupaţii militare mixte.

În 1853 problema orientală redevine acută; începe războiul Crimeii şi Rusia deschide ostilităţile prin ocuparea principatelor, luate zălog pînă la satisfacerea revendicărilor ei teritoriale de către Poarta otomană. Trupele ţariste au staţionat în principate pînă în aprilie 1854, cînd au fost izgonite de armatele austro-turce. Forţele militare ale noii coaliţii aveau să ocupe la rîndu-le principatele pînă în decembrie 1854 (Ţara Românească) şi septembrie 1855 (Moldova). Unităţile turceşti s-au retras mai devreme.

[7] Vezi supra p. 295.

[8] Ministrul de interne, Ion Brătianu, arătase că, indiferent dacă se va aplica vechea lege de organizare a miliţiilor sau proiectul în discuţie, contingentul de 6 000 oameni trebuia convocat; a declara că ţara nu e în stare să-i adune ar însemna „lovitura cea mai mare care am da noi înşine în viitorul nostru".

---

*Raport asupra concesiunii Bergman şi Lemaître pentru confecţionarea de măsuri şi greutăţi**

Domnilor deputaţi,

Secţiunile dumneavoastră au cercetat convenţiunea încheiată cu domnii Bergman şi Lemaître[1] pentru greutăţi şi măsuri, înfăţişată dumneavoastră prin mesajul din 14 decembrie 1866, convenţiune încheiată în urma anulărei făcută unei alte convenţiuni încheiată de guvernul din naintea lui 11 februariu 1866 şi declarată de nelegală şi nulă de către Corpurile legiuitoare din acelaşi timp şi chiar de către ministerul ce a fost dat acea concesiune.

Secţiunea I a respins în majoritate această convenţiune, numind de raportor pe domnul Aricescu.

Secţiunea II a respins această convenţiune, numind raportor pe domnul N. Ionescu.

Secţiunea III a numit raportor pe domnul Constantin Grigorescu ca să-şi formuleze opiniunea în comitetul delegaţilor.

Secţiunea IV a hotărît reziliarea contractului, alegînd delegat pe subscrisul.

Majoritatea secţiunii a V-a, numind raportor pe domnul Petre Grădişteanu, l-a împuternicit ca prin înţelegere cu cei[l]alţi delegaţi să aleagă între primitiva concesiune şi între tranzacţiunea din urmă şi să prezinte pe aceea cari o va găsi mai puţin păgubitoare.

Secţiunea a VI, în majoritate de 14 deputaţi, a respins concesiunea, numind raportor pe domnul Giuvara.

---

* Şedinţa din 29 martie 1867.

Secţiunea VII cu majoritate de 8 contra 6 deputaţi a primit convenţiunea încheiată cu domnii Bergman şi Lemaître şi a numit raportor pe domnul N. Aslan.

Astfel, întrunindu-se tusşeapte delegaţi ai secţiunilor dumneavoastră în comitetul special, a numit pe subscrisul raportor al său.

Viu dară în asemenea calitate, domnilor deputaţi, a vă da seamă de rezultatul deliberaţiunilor comitetului delegaţilor.

Fazele prin care a trecut concesiunea dată de guvernul din nainte de 11 februariu domnilor Bergman şi Lemaître pentru aplicarea legei prin care se introduce în ţară greutăţile şi măsurile după sistemul metric vă sînt cunoscute şi dumneavoastră, ca şi ţărei întregi.

Nu socotesc dară de cuviinţă a vă importuna cu descrierea de amănuntul a acestor faze, un mic rezumat fiind prea de ajuns.

La 15 septembre 1864 s-a promulgat legea pentru introducerea în România a sistemului metric, de greutăţi şi măsuri.

La 2 august 1865, ministrul de interne din acel timp, cu autorizaţiunea Consiliului de Miniştri şi în lipsa domnitorului din ţară, a încheiat cu domnii Bergman şi Lemaître un contract prin care acorda acestor domni un privilegiu pe termen de cinci ani, adică monopolul confecţionărei şi a vinderei greutăţilor şi măsurilor după sistemul zecimal [2].

La 15 septembre 1865, acel contract s-a aprobat prin decret domnesc.

La 17 septembre 1865, s-a prezentat Senatului o petiţiune subscrisă de 250 comercianţi din capitală prin care atrăgeau atenţiunea Senatului asupra monopolului acordat domnilor Lemaître şi Bergman ca un act ce viola constituţiunea ţărei, lovea în chiar legea măsurilor şi greutăţilor şi jignea dreptul de proprietate, libertatea comerciului şi chiar libertatea individuală.

La 22 ianuariu, Senatul, cercetînd acea petiţiune şi concluziunile raportului comitetului delegaţilor, a recunoscut şi declarat convenţiunea încheiată de ministrul de interne cu domnii Lemaître şi Bergman ca un act neconstituţional şi călcător legilor.

Tot în acea şedinţă şi înainte încă ca Senatul să-şi fi dat votul mai sus citat, domnul N. Creţulescu, fost preşedinte al Consiliului Miniştrilor din acea epocă, a făcut declaraţiunea că acea concesiune se şi recunoştea de puterea esecutivă ca anulată din cauza neîndeplinirei condiţiunilor la timp.

În acelaşi timp, Adunarea deputaţilor, luînd în dezbatere un project prezentat de guvern pentru amînarea pentru un an a punerei în lucrare a legei pentru greutăţi şi măsuri, prelungea acel termen de amînare pentru patru ani.

În această situaţiune a găsit guvernul de la 11 februariu cestiunea concesiunei acordată domnilor Bergman şi Lemaître.

La 27 februariu 1866, după un referat al domnului Dimitrie Sturdza, în calitate de ministru al lucrărilor publice, Consiliul de Miniştri a luat următoarea deciziune :

1. Contractul domnului Lemaître şi Bergman, declarat de către Senat ca neconstituţional în virtutea legilor, este nul.

2. Vinderea şi confecţionarea noilor greutăţi şi măsuri rămîne liberă în toată ţara, potrivit articolului 16 din legea specială pentru greutăţi şi măsuri.

Deciziunea de mai sus s-a întărit de fosta Locotenenţă princiară.

La 1 septembre 1866, tot domnul Dimitrie Sturdza, în aceeaşi calitate de ministru al lucrărilor publice, acelaşi care a cerut şi a dobîndit de la Consiliul de Miniştri anularea concesiunei domnilor Bergman şi

Lemaître, prin un nou referent către Consiliul de Miniştri a cerut de la Consiliul de Miniştri autorizare :

a. A prezenta reprezentaţiunei naţionale un project de lege pentru aplicarea noilor măsuri şi greutăţi începînd de la 1 ianuariu 1868 şi puindu-se legea în toată a ei vigoare de la 1 ianuariu 1872.

b. A încheia cu domnii Bergman şi Lemaître o convenţiune pentru cumpărarea de măsuri şi greutăţi, în sumă de 18 500 000 lei.

Domnul ministru îşi baza a doua parte a cererei sale pe următoarele considerante :

Locotenenţa princiară a anulat contractul domnilor Lemaître şi Bergman, însă aceşti domni au protestat de atunci necontenit contra anulărei.

Oricît de valabile au fost cuvintele constituţionale care ne-au dat dreptul şi care ne-au impus chiar de a anula acel contract, cată să mărturisim că nu ne rămîne mai puţin un proces, care fiind necunoscut, e mai folositor într-o chestiune bănească de asemenea importanţă de a ajunge la o împăcăciune cu adversarii.

Pe aceste considerente, Consiliul de Miniştri, prin jurnalul din 2 septembre 1866, a autorizat pe ministrul lucrărilor publice a înfăţişa projectul de lege pentru aplicarea treptată a legei greutăţilor şi măsurilor şi [tot]odată a încheia cu domnii Lemaître şi Bergman propusa convenţiune pentru cumpărarea de greutăţi şi măsuri, şi care convenţiune nu avea a fi definitivă decît după ce se va încuviinţa de reprezentaţiunea naţională.

Iată cestiunea şi fazele prin care ea a trecut, asupra căria comitetul dumneavoastră a fost chemat a se rosti.

În privinţa primitivei concesiuni, comitetul dumneavoastră n-a putut avea altă opiniune decît aceea care a avut-o fostul Senat, fosta Adunare, ţara şi chiar guvernul care o acordase. *(Aplauze.)* Că concesiunea era ilegală şi că era anulată şi *de jure* şi *de facto*, precum a fost recunoscut şi preşedintelui Consiliului de Miniştri de atunci, adică pentru neîndeplinirea îndatoririlor la timp.

Tot nulă şi ilegală s-a recunoscut această concesiune şi de guvernul din 11 februariu 1866, precum rezultă din actele mai sus citate. *(Aplauze.)* Majoritatea delegaţilor dumneavoastră, în număr de şase, nici că a voit dară a mai recurge la alte argumente pentru recunoaşterea de nelegală şi nulă a primitivei concesiuni, decît aceleaşi admise de Senat, de Cameră, de Locotenenţa princiară şi de însuşi ministerul ce a acordat concesiunea. *(Aplauze.)*

Numai domnul N. Aslan a obiectat în sînul comitetului că violaţiunea contractului din partea concesionarilor nu s-a fost constatat în regulă şi că prin urmare orice neînţelegere trebuia să se reguleze prin un tribunal de arbitri.

Comitetul dumneavoastră a intrat apoi în cercetarea unei concesiuni încheiată de fostul ministru al lucrărilor publice şi prin care, deşi monopolul primitiv se desfiinţează, însă totuşi statul se obligă a cumpăra de la domnii Bergman şi Lemaître greutăţi şi măsuri în sumă de 18 500 000 lei, care apoi greutăţi şi măsuri să se dea sau să se revînză de stat la deosebitele autorităţi şi comercianţi din ţară.

Această nouă convenţiune s-a recunoscut asemenea de majoritatea comitetului dumneavoastră ca *foarte împovărătoare* pentru stat, şi anume de domnii Giuvara, Aricescu, Ionescu, Petre Grădişteanu şi subsemnatul. Prin urmare, majoritatea comitetului dumneavoastră s-a rostit pentru respingerea acestei a doua convenţiuni pur şi simplu. *(Aplauze.)*

Odată această rezoluţiune luată, s-a făcut întrebarea dacă domnilor Lemaître şi Bergman li se cuvenea oarecare despăgubire pentru atelierul înfiinţat în ţară în starea în care el se afla în ziua în care s-a declarat de nulă concesiunea primitivă prin votul Senatului, şi a greutăţilor şi altor objecte aduse în ţară spre punerea în lucrare a concesiunei sale.

Aci în comitetul dumneavoastră a urmat diversiune de opiniuni. Domnii Giuvara, Ionescu, Aricescu şi subscrisul s-au rostit că numai prin o binevoitoare ecuitate se cuvenea a se plăti domnilor Bergman şi Lemaître atelierul înfiinţat, objectele şi materialile cari prin registrele vămei s-ar dovedi că a adus în ţară pînă la 22 ianuariu 1866 sau care prin acte autentice ar dovedi că le avea confecţionate în acel timp şi în cale de expediţiune pentru România.

Spre a constata aceasta, urmează ca guvernul să numească o comisiune la formarea căria să ia parte şi membri din ambele corpuri legiuitoare, şi rezultatul lucrărei lor să se supuie apoi ambelor Camere.

Domnul Grigorescu a fost de aceeaşi opiniune, cu oarecari modificaţiuni, pe cari şi le-a formulat îndeosebi şi care se şi vor citi onor. Camere.

Domnul Grădişteanu a emis asemenea o deosebită opiniune, cerînd, ca şi domnul Aslan, ca neînţelegerile între stat şi între concesionari, în cît se atinge de cifre, despăgubirea pentru spezele făcute să se hotărască prin un tribunal de arbitri.

Potrivit dară celor mai sus espuse, subscrisul, în numele majorităţei delegaţilor dumneavoastră, vine a vă propune, domnilor deputaţi, ca să respingeţi şi a doua convenţiune *(aplauze)*, precum corpurile legislative predecesoare celor actuale au respins întîia concesiune.

În ce atinge de projectul de lege înfăţişat cu această ocaziune pentru aplicarea treptată a legei măsurilor şi greutăţilor după sistemul decimal, comitetul dumneavoastră s-a păstrat a-l cerceta şi a vă prezenta un deosebit raport, după ce dumneavoastră vă veţi rosti în privinţa convenţiunei Bergman şi Lemaître.

N. Aslan *arată că el a cerut, întemeiat pe articolul 10 din Convenţiunea de la Paris, ca diferendul dintre guvern şi concesionari să fie supus unui tribunal de arbitri.*

Socotesc că domnul Aslan impută raportatorului o greşală pe care nu a comis-o. Domnia-sa era dator a-şi da opiniunea în scris, precum a făcut şi domnul C. Grigorescu şi domnul Petre Grădişteanu, dară n-a făcut-o. Apoi chiar această opiniune a domniei-sale nu este scrisă de mine, ci de onor. domnul Grădişteanu, care a fost aşa de bun de a face rezultatul [sic !] discuţiunei. Iată chiar scrierea domnului Grădişteanu ce zice pentru scrierea domnului Aslan. *(Citeşte.)*

Atîta am zis şi eu în raport; nu eram dator să pui tot ce a zis domnia-sa. Domnia-sa, ca şi domnul Grădişteanu, cere ca cestiunea să se hotărască prin un tribunal de arbitri, adică vă îndeamnă ca noi să cerem a se face un tribunal de arbitri; cu alte cuvinte, cere să recunoaştem concesiunea, căci, odată cînd admitem arbitragiul, una din prescripţiunile convenţiunei, este învederat că recunoaştem concesiunea.

Domnia-sa voieşte ca toată cestiunea să o supunem la un arbitragiu, pentru cuvîntul că cercetarea în ce stare se află atelierul s-a dovedit contradictorie, pentru că consulatul francez a numit o comisiune şi ministerul nostru alta, şi comisiunea noastră zice că nu e înfiinţat atelierul după contract, iar cea[l]altă comisiune zice din contră că e conform contractului, şi de aci vine părerea aceea că fiind neînţelegere trebuie, conform articolului cutare din concesiune, să se numească un tribunal de arbitri, căci concesiunea zice că neînţelegerile să se hotărască de arbitri. Îndată ce vom primi acest sistem, de a hotărî prin arbitri, recunoaştem în principiu concesiunea şi atunci numai putem zice nimic şi nu mai avem trebuinţă să cercetăm nici a doua convenţiune, atunci avem să acceptăm hotărîrea tribunalului de arbitri şi noi să plecăm capul.

Aceasta a făcut pe majoritatea comisiunei ca din început să se rostească contra modului propus de domnul Grădişteanu şi de domnul Aslan; raportatorul n-a făcut alt decît a reprodus textual discuţiunea.

Domnul Aslan nu mi-a dat opiniunea domniei-sale în scris, cum au făcut cei[l]alţi, şi, dacă domnia-sa găseşte că nu am reprodus bine opiniunea domniei-sale, n-are decît să şi-o formuleze acum.

Din nou N. Aslan *susţine că rezilierea concesiunii trebuia făcută legal, nu cum a procedat guvernul precedent. Îi reproşează lui M. K. a-i fi răstălmăcit cuvintele.*

Cum vedeţi, domnilor, onor. domnul Aslan îmi caută ceartă. Dumnealui vine şi spune că eu n-am fost faţă în comitetul delegaţilor cînd s-a discutat cestiunea. Aşa este, eram atunci, ca şi domnia-sa, membru în acel comitet, majoritatea m-a numit raportator. Ce eram dator să fac? Să cer de la fiecare să-mi dea opiniunea sa.

Domnia-sa zice: unde stă în regulament că dumnealui este dator să dea opiniunea în scris? Socotesc că, dacă în regulament nu stă să-şi dea opiniunea în scris, încă mai puţin regulamentul mă îndatorează pe mine să fiu năzdrăvan să ştiu ceea ce dumnealui a zis în comisiunea în care eu nu eram. Datoria mea, ca raportator, a fost să cer domniei-sale opiniunea; am găsit-o scrisă de domnul Petre Grădişteanu şi am menţionat-o în raport. Iată să vă citesc şi procesul-verbal. *(Citeşte.)*

La o replică a lui G. Costaforu.

Onor. domnul Costaforu m-a întrebat pentru ce am altă opiniune în privinţa concesiunii actuală şi pentru ce nu sînt de aceeaşi opiniune ce a[m] avut pentru concesiunea Godillot? [3]

Domnilor, de la început fac apel la onor. Cameră să-şi aducă aminte că majoritatea sa, prin glasul mai multor deputaţi, dintre care şi domnul C. Grădişteanu, a declarat că votînd pentru o concesiune, oricare ar fi, nu înţelege deloc a-şi robi votul; nu înţelege deloc că, votînd o concesiune, trebuie să le voteze pe toate. Toţi am avut conştiinţa situaţiunei grele care se crea guvernului şi am voit să facem partea focului şi să zicem pe urmă: atît s-a putut face, ţineţi-ne seamă de rest, şi am căutat să despăgubim pe nişte oameni care nu erau în poziţiunea domnilor Lemaître şi Bergman, ei se află într-o poziţiune escepţională. Guvernul de la 11 februariu, cînd a venit la putere, a găsit concesiunea domnilor Lemaître şi Bergman declarată de nulă prin însuşi glasul ministerului care a dat concesiunea.

Iată ce a zis domnul N. Crezulescu, preşedintele Consiliului de Miniştri:

„Mie îmi pare că discuţiunea aceasta este cu totul de prisos acum. Eu viu de la Adunare, unde noi am prezentat un project de lege prin care se cere amînarea punerei în lucrare a acestei legi, pentru că contractul care se încheiase cu această companie s-a reziliat, din cauză că aceşti contraccii nu s-au ţinut de un articol al acestui contract. Prin urmare, eu cred că, odată ce cauza care aduce această discuţiune a dispărut, nu văd pentru ce să mai discutăm".

Şi cu toată această declaraţiune pozitivă, Senatul a voit să ia şi mai bine act de anularea acestui contract, şi un onor. senator amic al meu, domnul Iorgu Radu, nu s-a mulţumit cu atîta şi a întrebat pozitiv pe minister:

„*Domnul Iorgu Radu:* Va să zică comisiunea s-a desfiinţat.

Domnul preşedinte al consiliului: Da".

Cu toate acestea s-a găsit o şcoală, de la care mă văd astăzi respins, care nu se mulţumea cu atîta şi a voit să meargă şi mai departe şi, cu toată declaraţiunea ministerului că concesiunea era nulă, ilustrul profesor din acea şcoală a zis că ţara nici înaintea justiţiei nu va avea să se teamă de rezultatul acestui proces. *(Aplauze, ilaritate.)*

Şi martur în contra cuvintelor onor. domnul deputat G. Costaforu, judecător hotărîtor în această cestiune, voi să aduc pe domnul senator G. Costaforu, pentru ca să dovedesc pentru ce eu astăzi, dimpreună cu cei patru membri care compun majoritatea comisiunilor avem altă opiniune în cestiunea concesiunei domnilor Lemaître şi Bergman decît în cestiunea domnului Godillot, care nu călcase în nimic concesiunea, cel puţin nu era nici o declaraţiune din partea acelui guvern în privinţa aceasta.

Iată, domnilor, ce zice domnul Costaforu, senatorele:

Era vorba că ar fi fost o lucrare a directorului ministerului în această cestiune şi domnul senator Costaforu zice:

„Chiar dacă s-ar fi încheiat contractul de director cu acei domni străini de care e vorba, un asemenea contract nu ar fi legat nicicum nici pe domnul ministru, nici pe ţară. Un asemenea contract ar fi fost încheiat numai pentru plăcerea acelor antreprenori sau mai bine ar fi fost încheiat numai ca să afle mai tîrziu acei domni ce va să zică guvern constituţional, ca să ştie că nu se încheie contracte cu directorii de ministere, şi mai mult încă: contractul încheiat cu domnul ministru nu este obligator pentru ţară şi nu poate avea alt efect pentru domnii concesionari decît ca să înveţe minte şi să afle o lecţiune de constituţionalitate pe care n-a aflat-o în ţara domnialor, adică că nu se încheie cu miniştrii orice fel de contracte. *(Aplauze.)* Domnilor, trebuia să vadă mai întîi de a încheia contracte dacă miniştrii au putere de a înstrăina averea publică. Să vie dară în Ţara Românească toţi domnii Godillot şi toţi domnii Lemaître şi alţii cîţi ar mai fi, să vie în această ţară să înveţe carte de guvern constituţional. Da, domnilor, să ştie domnii concesionari că miniştrii nu pot introduce în ţară toate ideele cîte trec prin mintea dumnealor; şi, dacă au încheiat asemenea contracte, domnii concesionari să nu meargă la tribunal, ci să meargă acasă şi să sufere pagubile, fiindcă nu vor avea nici o despăgubire de la stat, îndată ce se va constata că ministrul a încheiat contracte afară din datoriele sale şi în contra legei".

Şi nu s-a mulţumit cu atîta onor. senator; şi, cînd s-a propus a se trece la ordinea zilei, iată ce a zis domnia-sa:

„Eu mă tem că Senatul trecînd la ordinea zilei cu aceasta consideră totdeodată că nu e călcare de lege; noi însă trebuie să spunem acelor domni, Lemaître şi Bergman care vor mai fi *(ilaritate)*, că pot merge cît vor pofti cu metrele lor cu tot înaintea justiţiei *(ilaritate)*, însă nu vor putea ataca în justiţie niciodată pe ţară; vor putea ataca pe ministru, dară niciodată pe ţară. Să afle, domnilor, această teorie constituţională de la noi *(aplauze)*, dacă n-a putut-o afla de la altcineva. Aşadară, iată ce avem de făcut. Nu ne rămîne alt mijloc, domnilor, să scăpăm capitalurile noastre decît aceasta: să declarăm că concesiunea domnilor Lemaître şi Bergman e în contra legii, să declarăm că concesiunea ce s-a încheiat de domnul ministru a fost peste căderile sale și în contra legei. Aceasta avem de făcut deocamdată și apoi ... bun e Dumnezeu; cînd ne va veni bine, nu știu cînd, astăzi, mîne, poimîne, în fine mai curînd sau mai tîrziu va veni timpul cînd vor ști toți acei domni Lemaître, Godillot și alții că nu le folosesc nimic subscrierile miniștrilor pe contracte de acelea ce nu sînt în căderea dumnealor a le face. *(Aplauze.)* Va veni timpul, zic, cînd poate se vor desființa toate acele contracte". *(Aplauze prelungite.)*

Iată ce ne-a încuragiat pe noi, majoritatea comitetului, să avem această opiniune, pentru că ea este și opiniunea ilustrului profesor de drept, domnul Costaforu. Noi sîntem convinși, ca și dumnealui, că Bergman nu are nici un drept, că țara n-are să se teamă că el va cîștiga în fața justiției, căci, în caz cînd [nu] s-ar evita să ne intente un proces, guvernul n-are decît să trimeată avocatului său această pledoar[i]e a domnului Costaforu pentru ca să fie sigur că va cîștiga acel proces.

Nu știu de ce crede domnul Costaforu că voi să-l atac. Eu nu fac aci decît să espun opiniunea majorității comitetului și, dacă am adus aci și cuvintele senatorului Costaforu, a fost pentru a spijini opiniunea comitetului delegaților înaintea acelora cari ar crede că este prea aspră, cum crede domnul deputat Costaforu. În adevăr, ce zicem noi? Zicem mai puțin chiar de ceea ce zicea domnul Costaforu la Senat. Noi zicem, ca și dumnealui, că țara nu are să se teamă de nici o răspundere, că domnul Lemaître trebuie să învețe de la noi ce va să zică regimul constituțional, că ministrul în acest contract n-a angagiat țara; și mai zicem ceva : zicem ca să avem o bunăvoință ecitacilă* [sic !] pentru domnul Lemaître; a făcut aci un atelier, să i-l plătim. Domnul Costaforu zicea că nu trebuie să-i dăm nimic; azi zice că trebuie să-i dăm 18 milioane.

Vedeți dară, domnilor, că, dacă am amintit opiniunea domnului Costaforu din Senat, nu am făcut-o ca să-l atac pe dumnealui, ci ca să sprijin opiniunea majorității comitetului, al căruia raportator am onoare de a fi eu, cu ideile unui eminent legist și fost senator.

Domnilor, să nu socotiți că, votînd pentru concesiunea drumului de fer și chiar pentru despăgubirea domnului Godillot, v-ați angajat a recunoaște toate concesiunile făcute de guvernul trecut. Este o mare deosebire între concesiunea Lemaître și aceea a lui Godillot, puteți s-o respingeți pe aceasta în toată liniștea și eu mă declar de acum că nu mai am să votez pentru nici una din cele[l]alte concesiuni.

Explică poziția comisiei față de mai multe amendamente.

Domnilor, comisiunea dumneavoastră respinge amendamentul domnului Coandă[4] și iată pentru ce : pentru că comisiunea dumneavoastră din început, după ce a declarat că nu primește concesiunea dîntîi, nici cea de a doua, a venit și a zis că nu este nici de onoarea, nici de interesul nostru, ca acele objecte aduse în țară, precum domnul Coandă singur recunoaște că sînt aduse în țară, să le respingem. Oricum să fie, domnilor, legea greutăților și a măsurelor nu se va aplica astăzi, dară se va aplica mîne, poimîne, se va aplica chiar după votul Camerei, peste patru ani, din care unul deja a trecut. Nu putem să lăsăm țara noastră în diversitatea măsurelor în care se află astăzi; comerțul sufere mai cu deosebire din aceasta. La Craiova, la Giurgiu, Brăila, Galați și Ismail sînt deferite măsuri și greutăți; sînt diferite măsuri chiar într-o distanță de două poște, precum e de la Brăila la

---

* Citește: *echitabilă.*

Galaţi, de la Galaţi la Ismail. Aşadară, comisiunea dumneavoastră simţind că va fi trebuinţă de marfa aceea, de nu pentru public, dară cel puţin pentru autorităţi, care chiar astăzi au introdus greutăţile şi măsurile după sistemul metric decimal, respinge propunerea domnului Coandă.

Tot pe acele considerente comisiunea dumneavoastră respinge şi propunerea onor. domnului Prijbeanu [5].

Acum, domnilor, viu la amendamentul onor. domnului Vernescu[6] şi la subamendamentul onor. domnului Fătu[7]. Subamendamentul domnului Fătu este conform cu concluziunea primitivă a comisiunei dumneavoastră, adică că rezultatul comisiunii să se trimită iară Camerei. Aceasta era, cum am zis, şi concluziunea comisiunii dumneavoastră, însă pe urmă comisiunea, în număr de cinci şi anume : domnul Ionescu, domnul Grigorescu, domnul Giuvara, domnul Aslan şi subsemnatul, a recunoscut cum că un asemenea mod de procedare înfăţişează multe pleonasmuri şi prelungiri de timp.

De cine are să fie, domnilor, compusă acea comisiune? Are să fie numită de membri numiţi de guvern, de Cameră şi de Senat. Ei bine, Camera va rîndui persoanele acele în care va avea mai multă încredere; fiind tustrele corpurile reprezentate prin membrii ce vor delega pentru constituirea unei comisiuni *ad hoc*, pentru ce comisiunea aceea, odată ce a constatat despăgubirea (şi vom arăta noi cum înţelegem despăgubirea, sub ce forme şi cu ce restricţiuni), pentru ce n-ar da o lucrare pe care apoi guvernul să o execute? La ce ar fi de nevoie să mai vie în urmă la noi? Ar fi cu totul de prisos. De aceea comisiunea dumneavoastră nu poate să admită opiniunea domnului Fătu, care nu face alt decît a reproduce opiniunea anterioară a comisiunei şi la [care] însăşi comisiunea a renunciat.

Acum vine amendamentul domnului Vernescu. Aci e toată cestiunea. Sînt două opiniuni între care dumneavoastră veţi binevoi a vă rosti.

Comisiunea dumneavoastră propune ca domnii Lemaître şi Bergman să fie despăgubiţi de atelierele înfiinţate aci, nu încape o contestaţiune. Al doilea, obiectele în Bucureşti, negreşit că acei ce vor fi adus în ţară pînă la reziliarea contractului. În fine, vine a treia categorie de obiecte pe care domnul Vernescu nu le primeşte sau care prin acte autentice s-ar dovedi că le avea confecţionate în acel timp şi în cale de espediţiune pentru România; adică acele mărfuri cari în ziua de 22 ianuariu erau nu numai confecţionate, dară şi pe drum.

Socotesc că lucrul acesta se poate foarte uşor constata. Lucrurile cari erau confecţionate înainte de 22 ianuariu şi cari erau pe drum, negreşit că nu pot să sosească mai tîrziu în ţară decît o lună, două luni, trei luni cel mult. Negreşit că, dacă vor sosi mai tîrziu, nu se vor primi. Aşa, bunăoară, s-ar putea zice că, lucrurile cari se va constata că au intrat cu şase luni după 22 ianuariu, nu le vom primi.

Aşadară, opiniunea comisiunea dumneavoastră este că, de vreme ce vroim să fim ec[h]itabili, trebuie ca oamenii aceştia să fie despăgubiţi de acele greutăţi şi măsuri cari la 22 ianuariu erau confecţionate şi pe drum.

Acum, domnilor, mai este ceva. Negreşit că dumneavoastră vă veţi rosti după cum veţi voi între cele două moduri de despăgubire, adică dacă plătim numai acele objecte cari erau în ţară la 22 ianuariu sau acele cari erau confecţionate şi se află pe drum. Dară acum naşte întrebarea cum să fie plătite? Iată ce propunem noi :

„Constatarea acestei despăgubiri se va săvîrşi după preţurile reale ale objectelor, de o comisiune *ad hoc*, ai cării membri vor fi numiţi de guvern şi de ambele corpuri legiuitoare. Pe baza acestor constatări guvernul se autoriză a desface pe domnii Lemaître și Bergman". M. Kogălniceanu, N. Ionescu, C. Grigorescu, Tr. Giuvara, C. Aslan.

Dă explicații asupra opiniei majorității comisiei:

Domnilor, socotesc că aci urmează o confuziune și cred că ne putem foarte bine înțelege.

Domnilor, asupra ce a născut discuțiunea? A venit comisiunea dumneavoastră și de acord cu ministerul a cerut ca constatarea despăgubirei să se facă de o comisiune, la care să ia parte ambele corpuri legiuitoare, dară acea lucrare să nu mai fie supusă din nou în dezbaterea Camerilor, ci desfacerea să se facă pe baza acelei constatări. Aci a născut niște îndoieli: dacă cuvintele acestea nu ar fi prea elastice și nu ar da loc la o cifră colosală.

Apoi, văzînd așa, a venit domnul ministru [8] și a zis: liniștiți-vă, căci maximum acelei constatări nu va fi mai mult decît 4 800 000 lei. Așadară, ministrul a declarat că, votînd dumneavoastră opiniunea majorităței comisiunei, nu votați decît numai maximum de 4 800 000 lei și nici aceasta n-o votați pentru că concluziunile comisiunei sînt pentru prețurile reale, iară nu după prețurile cari sînt în tabel. Prin urmare, votînd noi ori concluziunile majorității comisiunii, ori amendamentul domnului Vernescu, nu votăm încă cifra anume, adică cît să fie metrul, jumătatea de metru, decalitrul, ci votați: ori marfa cîtă este aci în țară și afară din țară, ori numai marfa care este în țară, și nu după prețurile reclamate, ci după prețurile reale ale obiectelor.

Vedeți dară că aci nu este o nouă propunere, decît o tălmăcire, că votînd ori opiniunea majorităței comisiunei, sau amendamentul domnului Vernescu, nu votăm decît un maximum de 4 800 000 lei.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 76, p. 461, col. 4—5; p. 462, col. 1—2; p. 463, col. 1—3, 5; p. 464, col. 1; „Monitor", nr. 77, p. 466, col. 2.

NOTE

[1] Vezi și supra p. 72.

[2] La 19 iulie 1865 Consiliul de Miniștri aprobase — ministru de interne fiind Ion Emanoil Florescu — încheierea unui contract pe cinci ani cu Bergman și Lemaître pentru înființarea unei fonderii la București de măsuri și greutăți după sistemul metric și a trei depozite pentru ele la Iași, Galați și Craiova (B.A.R., Arhiva Cuza, XV, f. 289).

[3] Vezi supra p. 314.

[4] „Subsemnatul propui a nu se admite nici un fel de despăgubire, sub nici un cuvînt și pentru nici un lucru în privirea măsurilor și greutăților" (Supliment la „Monitor", 1867, nr. 76, p. 463, col. 4).

[5] „Camera considerînd lucrările ce au recunoscut contractul lui Lemaître și Bergman, desființat prin călcarea condițiunilor de către dînșii, respinge orice înțelegere cu domnia-lor, și de au nescaiva măsuri aduse în țară le vor putea vinde slobod la cei ce ar cumpăra" *(ibidem).*

[6] „Să se primească concluziunile raportului pînă la cuvînt[ul] « care erau în țară pînă la 22 ianuariu 1866 » și să se adauge că, comisiunea prevăzută în concluziunile raportului îndată ce va termina lucrările sale, guvernul să efectueze plata, fără a mai cere încuviințarea Camerei" *(ibidem,* col. 3).

[7] Subamendament la amendamentul prezentat de G. Vernescu: „Rezultatul comisiunei propusă prin amendamentul domnului Vernescu să fie supus la apreciarea Camerei" *(ibidem,* col. 5).

[8] Ministru de finanțe era Alexandru Văsescu.

Pe marginea proiectului de lege „pentru fixarea şi stabilirea armelor României". În replică cu A. Holban *

În şedinţa trecută onor. domn Ionescu a propus alte arme, asemenea mai simple [1]; eu am spus că, dacă ar fi să ne punem pe tărîmul simplificării şi să lăsăm de o parte toate cele alte consideraţiuni, nu am avea să facem decît să punem acvila cu aripile întinse şi cu capul de bour în pept.

Vedeţi dară că onor. domn Holban[2] nici măcar meritul ideii nu-l are, precum nici eu nu-l am, fiindcă această idee este de la Comisiunea centrală şi figurează chiar astăzi pe peptul pompierilor de la '48 ...

D. A. Holban: Cer cuvîntul în cestiune personală.

Aţi zis că este ideea dumneavoastră. Nu este aşa, este ideea Comisiunii centrale şi aceasta am propus-o şi eu în şedinţa cînd s-a discutat projectul şi am zis că, dacă este să admiteţi simplitatea, trebuie să adoptaţi ceea ce pompierii din Bucureşti poartă pe pept; însă sînt considerente înalte să nu se primească aceea idee a Comisiunii centrale, sînt considerente ca acelea că este o parte a României care ar vedea cu un fel de umiliaţiune că semnul cel vechi al Moldovei, care figura pe drapelul lui Ştefan cel Mare, să fie astăzi pus în scut mic pe peptul vulturului. Cît pentru mine unul, nu m-aş simţi umilit de aceasta pentru că vulturul este arma tuturor popoarelor de gintă latină şi prin urmare şi a poporului român de dincolo şi de dincoa de Milcov. Însă ştiţi că sînt mulţi cari, dacă s-ar vota asemenea idee, n-ar fi mulţumiţi şi această idee s-ar exploata precum ştie mai cu seamă domnul Holban; s-ar exploata precum se exploatează toate ideile cele mai mari în oraşul Iaşi; şi prin urmare cred că guvernul a făcut prea bine de a manţine armele ţărei cum sînt de la Unire şi pînă astăzi, şi nu numai de la Unire, dară încă de la anul 1859.

Armele care le votaţi astăzi figurează în toată Ţara Românească de la 1859 şi prin urmare vă rog să stăruiţi în votarea projectului de lege precum l-aţi votat în discuţiunea lui articol cu articol.

Cît pentru ceea ce zice domnul Holban făcînd critica acestor arme, că figurează pe dînsele deosebitele regnuri ale naturii, ei bine, ce să facem, domnilor? Orice lucru figurează în natură, şi bourul şi vulturul şi toate cele[l]alte fac parte din regnul naturei; şi cînd vom căuta toate armele Europei vom găsi deosebitele semne din deosebitele regnuri ale naturei. Cît pentru vultur, negreşit că ar fi fost armele cele mai frumoase, cum şi sînt; dasupra stindardelor noastre figurează vulturul cu crucea în cioc şi cu bourul pe pept; iară, cînd este să facem armele, trebuie cel puţin un scut; şi, îndată ce ni otărîm să avem un scut, apoi în scutul acela trebuie să ia parte deosebitele arme ale ţărei. De aceea nu socot că simplificarea armelor noastre suferă să se reproducă de două ori vulturul şi de două ori bourul.

„Monitor", 1867, nr. 77, p. 467, col. 2.

---

* Şedinţa din 30 martie 1867.

NOTE

[1] Vezi supra p. 330.

[2] A. Holban declarase că e împotriva proiectului, pentru că „nu întruneşte acele calităţi care ar trebui să aibă o marcă a ţărei". Dorea o stemă simplă, care să reprezinte simbolul statului, acvila romană cu aripile întinse, de pildă, şi în mijlocul ei, pe un tricolor, zimbrul cu deviza „Virtus romana rediviva".

Discurs pe marginea proiectului de lege a pensiilor. Propune mai multe amendamente *

Mă simţ dator să arăt recunoştinţa mea ministrului[1] care a înfăţişat acest project de lege. Acest project, votat cu oarecare amendamente, va pune capăt unei stări din cele mai dărăpănătoare pentru finanţele noastre şi care s-a esplicat mai bine decît aş putea face eu de către însuşi domnul raportator, care ne zice că, dacă ar mai urma legea actuală, în curînd am vedea bugetul nostru încărcat cu o cifră peste 30 de milioane.

Aşadară, în principiu mă rostesc pentru acest project, însă de mai nainte îmi fac rezervele mele şi declar cum că voi vota în contra acestui project şi în contra a oricărui project care sub nume de drepturi dobîndite va face o mare nedreptate pentru o parte din funcţionarii statului.

Domnilor, de la 1862 nu mai esistă funcţionari moldoveni şi funcţionari munteni; esistă numai funcţionari români. Şi permiteţi-mi, domnilor, pentru un moment, să pui persoana mea înainte, ca eu să iau argumente pentru şi contra mea.

Am servit României; cînd am servit, n-am fost întrebat unde sînt născut, de sînt născut la Severin sau la Bacău. De am servit bine, am servit ca funcţionar român, de am servit rău, am fost pedepsit ca funcţionar român.

Pentru ce, la retragerea mea, cînd se va întîmpla (eu niciodată nu voi cere pensiune), pentru ce la retragerea mea din funcţiune, zic din funcţiune, numai atunci să vie să mi se ceară locul naşterii mele şi, dacă voi fi avut nenorocirea să fiu născut dincolo de Milcov, să mi se puie în spinare 10 ani mai mult decît funcţionarilor de dincoa de Milcov? Pentru ce văduva mea să aibă dreptul numai la 6 mii de lei pe an, cînd vedeţi că văduva ministrului născut în România de dincoa are drept la 30 mii de lei?[2]

Aşadară, aci nu sînt drepturi cîştigate, ci o strîmbătate cîştigată, şi de vreme ce astăzi regulăm cestiunea cer dreptatea pentru toţi.

În privinţa sarcinilor s-a asimilat legea pensiunilor, în privinţa beneficiilor nu s-a asimilat. După legea Moldovei funcţionarii trebuiau să dea 5 la sută; de la 1862 funcţionarii de peste Milcov dau 10 la sută. În privinţa avantagiilor, funcţionarii români, pentru că sînt născuţi moldoveni, nu iau niciodată pensiunea întreagă, o iau după vechea lege a Moldovei şi la vîrsta de 60 de ani. Aş înţelege aceasta pentru funcţionarii aceia cari au servit un termen de ani sub legea Moldovei, cînd era principatul Moldovei, şi cari au ajuns numai astăzi la vîrsta de 60 ani şi numai astăzi cer pensiune; dară de la 1858 încoa n-o mai înţeleg, nu e drept, pentru că de atunci noi am devenit în Ţara Românească munteni şi muntenii au devenit peste Milcov moldoveni, într-un cuvînt şi unii şi alţii am devenit români, pentru că Convenţiunea de la Paris zice că moldovenii şi românii pot deopotrivă ocupa posturi într-o parte sau alta a Principatelor Unite. Astfel, domnilor, înainte de Unire, am văzut moldoveni ocupînd funcţiuni în Muntenia şi viceversa, am văzut munteni servind dincolo de Milcov. Domnul Manolake Costake Iepureanu a fost preşedinte al Consiliului de Miniştri în Muntenia; domnul colonel Creţulescu a servit în Moldova, ca şi domnul Adrian, care e născut aici. Acum văz că prin acest project de lege se manține și în viitor aceeași nedreptate în privința dreptului la pensiune al românilor de peste Milcov. Însă de la 1859 sîntem tot una: precum funcționarii moldoveni sînt supuși și la rețineri și le plătesc ca și muntenii, asemenea trebuie să aibă și aceleași drepturi. Este vorba de economie? Voi fi pentru legea Moldovei; este vorba de drepturi cîștigate? Voi fi pentru legea Țărei Românești. Deocamdată nu pot decît a mă rosti contra articolului I [3] de la dispozițiunile tranzitorii ale projectului în discuțiune. Trebuie să otărîm ce lege are să reguleze aceste drepturi cîștigate. Nu e drept ca la sfîrșitul vieței mele să mi se pună în spinare zece ani mai mult și să-mi reducă la cerșetorie nevasta și copiii mei; aceasta e o strîmbătate consînțită prin lege. Recunosc că legea Moldovei cată să se aplice pentru funcționarii moldoveni cari înainte de 1859 au terminat funcțiunea lor în Moldova. Dară din 1859 pînă astăzi nu mai esistă funcționari moldoveni și funcționari munteni, esistă funcționari români, cari trebuie să aibă aceleași beneficie după cum au și aceleași sarcine. Nu e drept ca funcționarii din Moldova să sporească cu impozitul lor acel capital de 7 milioane, care va fi fondul subvențiunei destinat pentru Casa pensiunilor, și pe urmă dînșii, fiind funcționari moldoveni, să nu beneficieze decît dintr-un milion și jumătate. Astăzi, domnilor, țara întreagă plătește o subvențiune la Casa pensiunilor, toți funcționarii români, fără osebire de naștere, plătesc o treime din salariul lor [4], prin urmare deopotrivă și cei de dincolo și cei de dincoa de Milcov au drept la aceeași favoare, la aceiași avantage și beneficii ale legei. Așadară, cînd va veni să votăm titlul VII al dispozițiunilor tranzitorii, după acum îmi păstrez dreptul de a propune un amendament.

---

* Şedinţele din 30 şi 31 martie 1867.

Mai e, domnilor, o strîmbătate în legea ce ni se propune; cred că e făcută din neprevedere. Iată ce zice articolul 8. *(Citește.)* [5]

Aci, domnilor, ideea legiuitorului a fost de a opri să se mai facă un abuz scandalos pe care l-am văzut adeseori, că un pensionar, simțindu-se greu bolnav și uneori numai cu cîteva zile înaintea morții lui, se însura degrabă cu o femeie oarecare, numai ca să-i poată transmite pensiunea, să-i lase un venit pe toată viața din casa statului. Iată, domnilor, partea cea frumoasă a ideii legislatorului; însă eu socoteam că acea idee frumoasă este rău redactată, căci acest articol din cauza redacțiunii lui nu se poate aplica decît numai la pensionarii și la pensionarii [sic!] neînsoțiți, neînsurați, adică numai la acel individ care a intrat necăsătorit în funcțiune, a contenit de a fi funcționar tot necăsătorit și apoi a devenit funcționar * și după aceea s-a însurat; pentru un asemenea funcționar eu sînt de ideea ca văduva lui să nu aibă nici o pensiune, fiindcă, cînd repausatul ei sociu a contractat căsătoria, nu a fost funcționar, ci a fost pensionar; dară nu dacă s-ar fi căsătorit ca funcționar, înainte de a intra în pensiune, căci el a servit țărei sale *bona fide* și s-a însurat ca funcționar fără ca să știe dinainte că are să moară două sau trei zile în urma căsătoriei, și, dacă s-a întîmplat ca să moară, atunci oare este drept ca văduva lui să rămînă fără pensiune? Nu este deloc drept, căci funcționarul cînd s-a căsătorit nu era pensionar, ca să fi putut specula acel capital al pensiunei care nu era încă al lui.

Asemenea, domnilor, nu înțeleg de ce orfanii [6] unui funcționar cari ar fi de două sau trei luni în momentul morții părintelui lor să se bucure de pensiunea părintelui lor, și pentru ce copilul din fașă care și-a perdut pe părintele său să nu se bucure [sic!]; oare pentru că copilul a avut nenorocire ca să fie născut în ultimul sau penultimul an al vieței părintelui său să nu se bucure de pensiunea părintelui său?

---

* Citește: *pensionar.*

Aceasta, domnilor, nu este drept, nu este bine și de aceea cred că și domniile-voastre și onor. membri ai comitetului se vor uni cu mine pentru ca să scoatem acest articol.

Acum, domnilor, sfîrșesc cum am început, adică nu am decît să esprim deplina mea recunoștință onor. domnului ministru care a făcut acest project de lege atît de bun pentru tezaurul țărei.

Propune un amendament:

Domnilor, iată ce zice articolul 9. *(Citește.)*[7] Eu îmi permit a vă propune un amendament făcînd două categorii de văduve: văduva funcționarului și văduva pensionarului; iată coprinderea amendamentului meu:

„Văduva funcționarului încetat din viață și [de] va fi trăit împreună vietuire cu dînsul va primi jumătate etc., etc.".

Domnilor, legea pensiunilor întemeiază perioade de funcționari; funcționarului dă drept să ceară pensiune cînd ajunge la 60 de ani; projectul de lege nu pune văduvei condițiune ca să primească pensiune numai în caz cînd va fi dobîndit-o bărbatul ei, adică, că numai văduvele oamenilor acelora cari au ajuns la vîrsta de 60 ani au drept la pensiune. Nu este așa. Legislatorul este mai generos, el dă văduvei funcționarului mort pensiune după anii serviciului lui, iar nicidecum nu pune și condițiunea vîrstei; de esemplu, un funcționar a servit 20 de ani și moare la vîrsta de 50 de ani; femeia lui vine și cere pensiune, și dobîndește.

Acum legiuitorul a voit să împedece o fraudă, a voit să împedece ca un pensionar care a dobîndit pensiunea sau care are s-o dobîndească îndată, de esemplu are 60 sau 59 de ani, a voit să împedece ca să facă ceea ce zicea domnul Prijbeanu, să lase o avere, care o dobîndește și el, văduvei, unei femei nedemne de dînsul, care s-a însoțit în momentul morței și pe care voiește să o beneficieze. De aceea legislatorul a pus cum că văduva are drept la pensiune numai cînd va fi fost căsătorită cu trei ani mai nainte de a fi murit funcționarul. A pus însă această restricțiune într-un mod general, și la văduva funcționarului și la văduva pensionarului. Ei bine, frauda nu se poate comite decît de acela ce și-a dobîndit pensiune. Un om care a ajuns la vîrsta de 60 ani și a dobîndit pensiune, negreșit că nu mai are mulți ani de trai, și căsătorindu-se prin aceasta voiește să beneficieze pe femeie; dară funcționarul care are 30, 40, 50 de ani nu e sigur că are să moară mîne sau poimîne și se însoțește ca să trăiască cu acea femeie. Ei bine, dacă se întîmplă ca să moară, trebuie ca acea femeie să rămîie pe ulițe? Nu este drept, nu este echitabil prin urmare de a se pune și în privința soției funcționarului restricțiunea care s-a pus în privința văduvei pensionarului. Avem atîți prefecți, judecători, militari, putem să avem și un resbel și acești oameni să-și peardă viața; văduvele lor să rămîe pe ulițe? S-au văzut militari cari s-a însoțit cu o zi mai nainte de a merge la resbel și a doua zi au murit. Ei bine, voiți dumneavoastră ca femeia unui asemenea militar să rămîe pe ulițe? Nu veți voi. Vă rog dară, și fac apel la sentimentele domniilor-voastre de umanitate și de dreptate, ca să primiți amendamentul meu.

D. ministru de interne: Eu primesc partea dintîi a amendamentului domnului Kogălniceanu, însă partea de a doua nu cred că e dreaptă; să-mi permiteți să fiu de altă opiniune. Mai întîi că toate fetele ar alerga să se căsătorească numai cu pensionarii bătrîni în speranță că peste doi, trei ani ar putea să aibă o stare oarecare, și tinerii ar rămînea neînsurați...

Domnilor, domnul ministru nu m-a combătut pe mine, ci projectul guvernului, care zice că văduva funcţionarului sau pensionarului încetat din viaţă, dacă va fi trăit trei ani cu bărbatul ei, să aibă drept la pensiune; şi eu găsesc că aceasta e nedrept în privinţa funcţionarului; în ce se atinge de pensionar, dumneavoastră aţi zis că femeile ce s-ar mărita cu pensionari să nu aibă drept la pensiune, fiindcă atunci s-ar face o esploataţiune. Ei bine, domnilor, dară funcţionarii nu devin pensionari decît la vîrsta de 60 de ani şi crez că se vor găsi prea puţine femei care să se mărite cu asemenea oameni şi de aceea nici nu ţiu aşa de mult la partea a doua a amendamentului, care nu e decît projectul guvernului; cît pentru termenul de trei ani, care se pune şi în privinţa funcţionarilor, mi se pare că e nedrept, fiindcă se poate întîmpla ca un funcţionar să se însoare astăzi şi mîne, poimîne să moară în serviciul ţărei sau la resbel, pe cîmpul de bătaie, sau espuindu-se la o epidemie, şi ar fi nedrept ca văduva lui să moară de foame.

După o intervenţie a lui G. Vernescu *care susţinuse că văduva are drept la pensie numai după o convieţuire de trei pînă la cinci ani cu cel decedat.*

Domnilor, onor. domnul Vernescu a vorbit din punctul de vedere al femeiei şi a zis că în cazul de faţă femeia nu are nici un drept, că nu trebuie să se bucure de averea bărbatului. Dară eu nu pledez pentru femeie, ci pentru funcţionar. Cum, domnilor? Un funcţionar servă cu credinţă şi pune în pericol viaţa sa pentru serviciu şi dumneavoastră voiţi ca acel funcţionar să ştie că nu are la moartea sa nici această consolaţiune? Voiţi să aibă în ochi pe femeia sa, care pe lîngă durerea că o perde să ştie că o lasă şi muritoare de foame? Domnilor, aci nu este vorba de cazul cînd funcţionarul are termenul de 60 ani, ci de cazul cînd se întîmplă să moară înainte. Cînd veţi pune asemenea principii înainte, apoi nu veţi încuragia pe funcţionari şi-i veţi face să alerge la alte mijloace spre a-şi asigura viitorul soţiei lor. Ei bine, mă fac forte să vă probez că nici în o lege din lume nu esistă asemenea principii; mai ales, domnilor, pentru militari. S-au văzut vechi militari cari a treia zi chiar după însurătoare au căzut morţi pe cîmpul de bătaie şi văduvele lor au avut pensiune.

Înţeleg această scrupulozitate pentru pensionari şi de aceea am şi retras partea a doua a amendamentului, dară nu înţeleg să se facă o nedreptate ca aceasta pentru funcţionari.

Propune alt amendament:
„Deosebirea dreptului de pensiune între pensionarii născuţi peste Milcov şi între acei născuţi de dincoa de Milcov contineşte în privinţa acelora ce au servit statului român din ziua Untrei Principatelor (24 Ianuariu 1862).
Funcţionarii din catigoria de mai sus, văduvele şi orfanii lor vor avea drept a cere regularea pensiunii lor după legea Ţărei Româneşti".

Domnilor, la 24 Ianuariu 1862 n-au mai fost nici funcţionari moldoveni, nici munteni, au fost funcţionari români. În privinţa reţinerii s-a urmat după legea Ţării Româneşti; funcţionarii moldoveni depuneau 10 la %, cînd după legea veche a Moldovei erau datori să depuie numai 5 %. În tot timpul acesta funcţionarii de peste Milcov, ca şi cei de dincoa de Milcov, au beneficiat, au păgubit, s-au urmărit, s-au pedepsit etc., după legile generale ale ţărei. Dacă însă s-ar putea crede cum că prin Unire au fost unii funcţionari cari au avut sarcini mai multe, apoi negreşit sînt funcţionarii de peste Milcov, cari ca şi toată partea de peste Milcov au văzut în Unire o revoluţiune naţională foarte priincioasă în privinţa naţiunii noastre, dară în privința cheltuielilor și a sarcinelor lor le-a adus oarecare jicnire.

Nu este drept și nu înțeleg cum se poate urma astfel că cît trăiește și este funcționar să fie al României, și cînd moare să i se zică că a fost al Moldovei. Funcționarul român la cincizeci de ani are drept la pensiune pe leafa întreagă; funcționarul moldovean abia la șasezeci de ani are drept abia la două din trei părți din leafă. Pentru militari este și mai rău: un militar moldovean trebuie să serve 30 de ani să aibe drept la două treimi din leafă, de vreme ce militarul român are după 18 ani de serviciu drept la toată pensiunea. Și astfel vedem coloneii moldoveni care au pensiuni mai mici decît căpitanii și majorii români, deși au grad mai mare și au servit mai mult timp...

D. Voinescu: Cer cuvîntul.

Aud pe domnul Voinescu că cere cuvîntul și sînt sigur că are să-mi zică de generalul Iacovache.

D. Voinescu: Dară generalul Lupașcu?

Generalul Iacovachi a murit cu pensiune de 1 500 lei și coloneliii români au și vor avea mai mult; chiar domnul Voinescu va avea o pensiune mai mare. Să fie liniștit, eu nu vorbesc ca să-i iau bucătura din gură, nici dumnealui, nici nimănui. Prin urmare, nu ar trebui să ia cuvîntul, dumnealui care va avea o pensiune destul de grasă, ci să lase pe aceia cari sînt mai puțin interesați să vie să mă combată. Ce voiește să-mi spuie de colonelul Lupașcu? Voiește să-mi spuie că s-a făcut sub Vogoride mai mulți coloneli și mai mulți generali fără drept? Rău; dară ce-mi pasă mie? Eu vorbesc de un principiu, iară nu de persoane; căci, dacă ar fi vorba de persoane, aș putea să arăt și eu multe persoane din București cari au fost numiți fără să merite majori, și coloneli, și președinți, și generali ruși. Dece dară vine domnia-sa să reducă această cestiune de principiu la cestiunea meschină a unei persoane? Lăsați-ne și pe noi moldovenii să vorbim, pentru că noi sîntem asupriți de această lege.

Permiteți-mi dară să-mi dezvoltez amendamentul în pace.

De la 1862 nu mai sînt moldoveni și munteni; toți sîntem români. Ei bine! Dați-ne și nouă drepturile de care se bucură toți românii. Voiți dumneavoastră ca să fim frați numai în sarcinile ce ne impune legea, iară la beneficiele ei nu? Noi nu voim să atacăm dreptul nimănui, dară nici dumneavoastră nu veniți să asupriți pe funcționarii moldoveni. Pozițiunea funcționarului moldovean este injustă și trebuia să se modifice de îndată ce s-a făcut Unirea. Dară îmi veți zice: eu, fost ministru, de ce nu ai unificat legea? Eu nu am fost ministru de finanțe, și miniștrii au și ei independența lor. Veți zice: 2 mai. Ei, domnilor! 2 mai nu a fost Kogălniceanu; 2 mai a fost vodă Cuza, care nu a voit să facă aceasta, cum n-a făcut multe altele pentru Moldova, ca să nu se zică că părtinește pe moldoveni. El n-a voit să facă această lege și a zis că este bine să o facă cu Adunarea României. Nu au făcut-o Adunările trecute, trebuie s-o faceți dumneavoastră, căci este foarte nedrept ca să mai ție o asemenea stare. Soția unui prim-ministru moldovean nu ia pensiune decît 6 000 lei, de vreme ce soția unui ministru român ia 30 000 lei. Îmi pare rău că nu a zis toate acestea unul din dumneavoastră, căci poate să se zică că eu vorbesc din pasiuni, și, ca să nu credeți aceasta, vă declar că nu mai am să vorbesc deloc în această cestiune; rog şi pe amicii me să se abţie de a lua parte la discuţiunea aceasta.

Supliment la „Monitor", 1867, nr. 77, p. 468, col. 1—2; nr. 78, p. 477, col. 2—3, 4; p. 478, col. 3—4.

NOTE

[1] Alexandru Văsescu.

[2] De fapt articolul 3 (din titlul 2) stipula că nici o pensiune nu va putea depăşi 18 000 lei (*ibidem*, p. 467, col. 4).

[3] Articolul 1 al dispoziţiilor tranzitorii — şi XXXIII al legii — cuprindea: „Dispoziţiunile legii de faţă nu ating drepturile cîştigate pînă astăzi în virtutea legilor ce s-au abrogat" (*ibidem*, col. 5).

[4] De fapt legea prevedea o reţinere de 10% asupra lefurilor încasate de la stat (articolul XIV, litera b), apoi o jumătate din leafa primei luni a intrării sau rechemării în funcţie (litera c) şi reţinerea lefii pe o lună celor avansaţi în post (litera d). Fondul mai sporea şi din pensiile celor care ar fi optat pentru un post retribuit în locul pensiei, ca şi din procentele capitalului disponibil (litera g).

[5] „Văduva pensionarului sau a funcţionarului încetat din viaţă, care va fi fost căsătorită cel puţin cu trei ani înaintea morţii soţului său şi va fi trăit împreună vieţuire cu dînsul, va primi jumătate din pensiunea cuvenită bărbatului său pînă la a ei remăritare sau pînă va trăi, la caz de a nu mai trece la o nouă căsătorie" (*ibidem*, col. 4).

[6] De fapt orfanii, indiferent de vîrstă, cu condiţia, se înţelege, de a fi minori, primeau fiecare o pătrime din pensia cuvenită tatălui (articolele IX—XIII).

[7] „Văduva de catigoria citată la articolul precedent [văduva pensionarului sau a funcţionarului încetat din viaţă — n.n.], de va avea copii minori născuţi legitimi cu soţul ce a avut drept la pensiune, va primi 3/4 din pensiunea acestuia pînă la remăritarea ei sau pînă la majoritatea [sic!] celui din urmă copil" (*ibidem*, p. 467, col. 4).

Cere înfiinţarea unui birou de paşapoarte la Iaşi *

Domnilor, sînt dator să arăt onor. domnului ministru de interne, cum că starea lucrurilor de peste Milcov [1] reclamă nişte măsuri mai deosibite; şi sînt dator să arăt domniei-sale cum că nu înlocuirea biletelor de drum prin bilete de identitate a făcut ca mai ales de un an de zile toate graniţele de peste Milcov să fie deschise jidovilor; biletele de drum erau pentru interiorul ţărei, astfel încît fiecare om care voia să meargă undeva, de esemplu la Ploieşti, se ducea la poliţie, lua un asemenea bilet şi plătea doi sfanţi.

Aceste bilete s-au înlocuit prin biletele de identitate, cari se dau de primărie pentru un an de zile, pe care îl păstrează cetăţeanul şi pe care e dator a-l prezenta ori de cîte ori îl va reclama municipalitatea. Însă, domnilor, biletele de identitate nu au a face nimic cu invaziunea jidanilor din străinătate, aceasta are a face cu ordinea dată după 11 februariu, cînd s-au desfiinţat pasportele, aci este răul, şi s-a lăsat ca fiecare să intre în ţară fără pasport. Şi eu doresc să văd acea libertate de comunicaţiune nemărginită, însă nu acum, cînd avem acea nenorocită cestiune de peste Milcov: năvălirea jidanilor din Galiţia şi Podolia pe graniţele Bucovinei şi Basarabiei. Înţeleg să se fi dat această ordine pentru străinii din acele ţări unde este reciprocitate, ca Francia de esemplu; Francia nu ne trămite evrei, ci francezi, cari totdeauna sînt binevăzuţi şi bine primiţi între noi.

Ordinea aceea a fost generală şi s-a aplicat într-un chip cu totul nemărginit. Cine voieşte să vadă efectele acelei ordine nu are decît să meargă pe linia Siretului şi a Moldovei şi va vedea un spectacol cu totul curios. Va vedea pe şoseaua cea frumoasă care vine de la Fălticeni la Roman, cu copaci roditori pe dînsa, va vedea pe ea două şiruri de oameni, unii mergînd în sus şi alţii în jos; cei care merg în sus sînt plutaşii din Bucovina, care au mers cu cherestea la Galaţi sau la Brăila, cei care merg în jos însă sînt toţi evrei care vin din streinătate cu mulţimea, evrei trenţeroşi, mizerabili, hidoşi, cari toţi se introduc în mijlocul ţărei şi răzbesc chiar şi dincoa de Milcov.

---

* Şedinţa din 31 martie 1867.

Iată, domnilor, spectacolul care se repetă continuu în toate zilele pe şoseaua cea frumoasă. Întocmai cum iankii din America de Nord se coboară spre Sud, astfel şi evreii din Galiţia şi Podolia se coboară în josul României. Aceasta e consecuinţa măsurei care a făcut ca graniţele noastre să fie deschise.

Sînt recunoscător domnului ministru că a mijlocit la Ministerul de Resbel să dea ordine ofiţerilor de la graniţe să nu lase pe evrei să mai intre în ţară şi să cerceteze paşapoartele lor, pentru a se încredinţa de mijloacele lor de vieţuire; însă să-mi permită domnul ministru a-i spune că nu crez ca ofiţerii care sînt la graniţe să aibă această misiune şi să o poată chiar îndeplini.

Între guvernul Moldovei şi al Austriei era o convenţiune, ca evreilor să nu le libereze paşapoarte decît numai cînd se va dovedi că au mijloace de vieţuire sau cînd veneau aci în ţară atraşi de rudele lor, şi atunci termenul era foarte scurt, sau cînd veneau cu bani ca să întreprinză o industrie oarecare.

Cu toate acestea guvernul Moldovei şi-a păstrat dreptul d-a controla paşapoartele acelor evrei, şi la Iaşi, atît poliţia cît şi însuşi ministrul din întru, înapoia cu sutele evrei peste graniţă.

Aşa fiind, rog pe domnul ministru să binevoiască să instituie în Iaşi un birou de paspoarte, fiindcă acolo este mai mare necesitate de a respinge vagabonzii decît în Bucureşti, căci în Bucureşti, şi dacă vin streini, dară vin cel puţin de o religiune ca şi a noastră şi cea mai mare parte dintr-înşii sînt industriaşi şi oameni cu capitaluri, pe cînd în Iaşi vine toată sărăcimea din Galiţia şi Podolia şi comuna de acolo este datoare să hrănească pe toţi acei oameni cari nu produc nimic, ci din contră sînt numai nişte lipitori.

Rog dară încă o dată pe minister să înfiinţeze în Iaşi un biurou de paspoarte care să cerceteze dacă acei oameni cari vin în ţara noastră îndeplinesc condiţiunile ce se cer prin convenţiunea încheiată între Moldova şi guvernul Austriei, mai cu seamă în privinţa evreilor, şi totodată autorităţile de peste Milcov să controleze şi să fie răspunzătoare pentru controlul ce trebuie să exerseze asupra năvălirei acestor vagabonzi în ţara noastră.

„Monitor", 1867, nr. 78, p. 476, col. 3—4.

NOTE

[1] Discuţia era la proiectul de lege privind deschiderea unui credit extraordinar de 11 250 de lei ministrului de interne pentru plata lefilor funcţionarilor de la biroul de paşapoarte din Bucureşti, pe nouă luni restante din anul precedent. K. nu pierde nici aici ocazia a cere tratament egal pentru Iaşi.

Sesiunea 1867—1868

Cere a se urgenta formalitățile de constituire a Adunării. În replică cu Al. Candiano *

Domnilor, în raportul acesta s-a citit și numele meu [1] și eram hotărît să nu vorbesc în această cestiune, însă văzîndu-mă coprins în raport, și pe lîngă aceasta văzînd mai cu seamă că se uită o procedură păzită de toate Camerele pînă acum, procedura fără de care această Cameră are să fie incomplectă, Dumnezeu știe pînă cînd, am fost silit să cer ca odată ce se ridică o contestațiune asupra unui deputat să cercetăm mai întîi dacă acea contestațiune este de acelea cari trebuie a fi trămise unui comitet care să proceadă judecătorește în cercetarea faptului sau care se poate îndată esamina și rezolva de Adunare. Regulamentul în adevăr zice că se numește o comisiune care procede judiciarmente, însă se înțelege că Adunarea are totdeauna dreptul a hotărî dacă e trebuință de o asemenea comisiune sau nu. Altfel, domnilor, dacă se va aplica regulamentul în modul cum se interpretă acum, atunci aveți să vedeți o parte de aici din Cameră venind și contestînd pe cealaltă : noi avem să contestăm pe domniile-lor, domniile-lor pe dumneavoastră și dumneavoastră pe ceilalți și cu chipul acesta Dumnezeu știe cînd se va constitui Camera ; de această temere, domnilor, toate Camerele din trecut au căutat a înlătura sensul ce se tinde a se da acum acestui articol din regulament. Voi aduce de esemplu chiar persoana mea. În Adunarea trecută, în mijlocul constatărilor, înainte ca Adunarea să se fi constituit, s-a pus în cercetare alegerea mea ca deputat în trei colegii, și atunci a venit cîțiva din onorabilii deputați și au contestat capacitatea și dreptul meu de a fi deputat [2], referindu-se la memorabilele voturi ale memorabilei Constituante...

O voce: Și foarte bine a făcut!

Cine zice?

D. Candianu: Eu, Candianu.

A ! Domnul Candianu ! Înțelegeți, domnilor, că, cu onorabilul deputat de Cahul, care reprezintă așa de bine interesele Cahulului și prin urmare și pe ale mele, cari sînt și eu acolo proprietar, nu pot să fac deloc cea mai mică discuțiune ; aceasta îmi e cu neputință căci și vîrsta și trecutul nostru și societatea în care am trăit și trăim și chiar limbagiul parlamentar mă oprește a vorbi cu domnia-sa. Vă rog numai să luați act de aceste cuvinte rostite de domnia-sa, căci ele sînt începutul carierei sale parlamentare! *(Aplauze.)*

---

* Ședința din 9 ianuarie 1868.

D. Candianu: Cer cuvîntul.

Viu acum la cestiune. Ce s-a făcut atunci, domnilor? Majoritatea Camerei pot zice era în contra mea, dară cu toate acestea majoritatea a fost dreaptă, căci nu a zis: să mergem înainte şi Kogălniceanu să aştepte la fine, ci a zis: e trebuinţă a se numi o comisiune sau nu? Acesta era un drept al Camerei şi, cum s-a pus cestiunea, majoritatea s-a rostit şi propunerea s-a retras. A mai fost cestiunea şi pentru alţi deputaţi şi Camera iarăşi a declarat că nu e trebuinţă a merge la o nouă comisiune şi astfel s-a rostit îndată. Prin urmare tot aşa trebuie să facem şi noi astăzi: să cercetăm dacă e trebuinţă a se numi o comisiune sau nu sau dacă lămuririle cari le dă raportul sînt îndestule pentru a forma convicţiunea noastră, şi cu acest chip să păzim aceeaşi dreptate ce am păzit şi în trecut.

Viu acum la o cestiune personală.

Domnilor, am fost rugat de unii din amicii mei din Rîmnic să apăr contestaţiunea făcută persoanei domnului Niculescu la Curtea de casaţiune, care singură era în drept a cerceta contestaţiunea asupra împămîntenirei domniei-sale, dară cînd m-am convins că acea demarşă era o demarşă mai mult de manoperă parlamentară şi luptă de partite [3] m-am retras, iară nicicum prin retragerea mea am recunoscut altei instanţe decît Curţii de casaţiune dreptul de a se rosti în cestiuni de împămîntenire, cînd un particular contesta altui particular dreptul de a fi român în Ţara Românească.

D. Candianu: Cer iertare acestei onorabile Camere, cînd sînt silit a debuta în viaţa mea parlamentarie prin o cestiune personală, şi încă o dată cer iertare dacă fără voia mea fac pe onorabila Cameră a perde un timp preţios, însă nu pot să tac la ofensa ce mi s-a făcut de domnul Kogălniceanu. Am întrerumpt pe domnul Kogălniceanu pentru că a aruncat ironia asupra fostei Constituante şi am zis că acea Cameră care se constituie în numele libertăţii avea dreptate şi bine a făcut să escludă din sînul ei pe acel care sfărîmase libertăţile şi constituţiunea ţărei! *(Aplauze.)*
Regretez, domnilor, incidentul, dară dacă mi se aruncă mănuşa o ridic, şi o ridic în numele acestor libertăţi pe care le avem astăzi, nu după urma domnului Kogălniceanu, ci după urma acelor cari au combătut pe domnul Kogălniceanu! *(Aplauze, zgomot.)*

Este prea june domnul Candianu, lăsaţi-l, domnilor, să continue!...

D. Candianu: Cît pentru educaţiune, ei bine, e adevărat că sînt june, că acum încep cariera mea, dară să mă ferească Dumnezeu să o sfîrşesc ca domnul Kogălniceanu. *(Aplauze.)*
Domnilor, sînt prea aprins ca să continui discuţiunea, vă cer încă o dată indulgenţă şi iertare dacă v-am făcut să perdeţi un timp preţios ascultîndu-mă şi sfîrşesc rugîndu-vă ca chiar aceste cuvinte ale mele să nu se treacă în procesul-verbale, fiindcă nu voiesc să întreţin ţara de persoana mea.

Rog numai atît, domnilor, ca toate aceste cuvinte să se treacă în procesul-verbale, şi cu litere mari, spre a vedea alegătorii dumnealui de la Cahul pe cine a ales.

„Monitor" 1868, nr. 7, p. 32, col. 1—2.

NOTE

[1] Numele îi fusese pomenit în raportul asupra validării mandatului de deputat al lui Costache Niculescu Cîţă la colegiul III Rîmnicu Sărat. În timpul alegerilor, Grigore Marghiloman, asistat de K., îl acţionase în judecată pe C.N.C., contestîndu-i naţionalitatea. Vezi infra, p. 377, unde K. îl apără pe acesta.

[2] Vezi supra p. 97 şi urm.

[3] Vezi infra p. 377, apărarea lui C. Cîţă Niculescu ; la fel în cazul lui Procopie Sgrumala, infra p. 380 şi urm.

În sprijinul validării alegerii unor deputaţi *

Domnilor, socotesc că de astă dată veţi binevoi a vă uni cu mine, dumneavoastră care reprezintaţi partitul cel mai liberal, pentru cuvîntul c-am să fac un apel la liberalismul dumneavoastră mai mult chiar decît la justiţia dumneavoastră, şi mai cu osebire la liberalismul domnului G. Brătianu.

Domnilor, aci este în contestaţiune alegerea domnului general Florescu[1] şi a vorbit pentru domnia-sa numai domnul Vernescu, iară contra a vorbit domnul G. Brătianu, care acum reclamă închiderea discuţiunii, fără să-mi permită măcar mie ca să-i pot răspunde măcar la versul din Molière : *Il est avec le ciel des accommodements*[2].

Pe urmă a vorbit domnul Hajdeu, domnul Gr. Lahovari, domnul Buescu, domnul Zeuceanu, care ca om de legi sprijinind o teorie care merită toată consideraţiunea are nevoie şi de o refutaţiune serioasă. Prin urmare, după ce au vorbit atîţi iluştri campioni ai neadmisibilităţii domnului general Florescu, domnul G. Brătianu nu mai permite altora să vorbească şi mai ales oamenilor acelora cari sînt foarte departe de judeţul Dîmboviţa, de exemplu ca mine care sînt 29 poştii departe de acest judeţ şi prin urmare nu pot fi presupus deloc că am să vorbesc cu pasiune locală. Afară de asta este un trecut de 10 ani care poate dovedi iară că nu pot să vorbesc în această cestiune ca amic politic pentru un om care nu este de aceeaşi religiune politică cu mine şi prin urmare am să vorbesc în chipul cel mai nepărtinitor, cel puţin aşa cred eu, şi domnul Brătianu vine şi cere închiderea discuţiunii ; dară oare aşa se sprijină o teorie? Aşa se face lumina? Aşa voieşte domnul Brătianu să facă lumină? Eu cred că cuvintele l-au luat mai departe decît inima şi decît principiele domniei-sale liberale, de aceea-l conjur să-mi permită şi mie a spune şi eu cum privesc admiterea sau respingerea domnului general Florescu; cu atît mai mult cu cît domnia-sa, după ce a vorbit în specie de alegerea domnului Florescu, s-a întins şi la consideraţiuni personale, binevoind a dărui oamenilor trecutului un pardon, unui trecut la care toţi acei cari au o vîrstă mai matură decît a domniei-sale şi la care am luat şi eu parte, ca şi onor. domn C. Rosetti, ca şi domnul I. Brătianu, ca şi domnul Golescu. Trecutul acela care zice domnia-sa că este aşea de mic reprezintă actul cel mai mare, epoca cea mai însemnată în analele noastre, este mirarea [sic !] României. *(Aplauze.)*

Adunarea încuviinţează continuarea discuţiunei.
D. preşedinte: Domnul C. Grădişteanu are cuvîntul.
D. Grădişteanu: Ced domnului Kogălniceanu.

Domnilor, deşi sînt om al trecutului, dară tot am încă sînge în vine şi mai ales cînd este să apăr o cestiune dreaptă. Am şi eu, domnilor, pasiuni politice, şi multe, dară pasiunile mele politice se opresc acolo la uşă şi încetează cînd pun piciorul şi intru în această Cameră *(aplauze)*; intrînd aci, nu mai am pasiuni politice, atunci mă îmbrac cu rolul pe care l-a descris atît de frumos onor. domn Lahovari, am rolul de judecător, şi judec drept pe amicii mei şi mai ales pe inimicii mei politici.

---

* Şedinţa din 11 ianuarie 1868.

În anul trecut s-a combătut de aci *(arătînd spre partea dreaptă a Adunării)*, iară nu de aci *(arătînd spre partea stîngă)*, alegerea domnului Ştefan Golescu şi a domnului Brătianu, a domnului Rosetti; majoritatea şi minoritatea în secţiuni de faţă prin mine; eu am votat de bună alegerea domnului Ştefan Golescu pentru că eram convins cum sînt şi astăzi că dacă colegiul al 4[-lea] mai cu seamă al judeţului Ilfov poate să fie reprezentat mai bine este numai de domnul Ştefan Golescu, care toată viaţa sa a jertfit-o pentru binele ţărei.

Dacă anul trecut am fost pentru verificarea alegerilor capitalei Bucureşti, este că eram convins din toată inima că s-a votat bine şi drept pentru aceşti oameni, cari au lucrat mai mult decît oricare alţii pentru luminarea oraşului Bucureşti. Permiteţi-mi acum să fiu drept pentru nişte persoane cu cari ori de cîte ori m-am aflat cu domniile-lor pe aceste bănci nu am fost amic şi nu am votat împreună.

Cînd voi apăra pe domnul Iepureanu[3], fiţi siguri că nu apăr opiniunele politice ale domniei-sale. Este pentru mine o cestiune chiar de demnitate personală ca eu să nu fiu alăturea cu domnul Iepureanu nici ca om politic, nici ca amic personal[4]. Asemenea, dacă apăr pe domnul general Florescu, apăr pe alegătorii colegiului din Dîmboviţa, cari sînt încredinţiat că au ales bine şi cu deplină voie pe domnul Florescu şi că domnul Florescu e cel puţin tot atît de dreaptă şi adevărată espresiune liberă şi indipendente a colegiului I din Dîmboviţa precum onorabilele domnu Hajdeu e espresiunea liberă şi indipendente a colegiului al 4-lea de la Bolgrad[5]. *(Aplauze şi rîsete.)*

Domnilor, s-a zis, şi cu drept cuvînt, că cu ocaziunea alegerilor nu se legiferează. Sînt legi organice, sînt şi legi de interpretare ale acestora, dar cari, daca nu există, nu de interpretare ale acestora, se legiferează într-un mod incidental cu ocaziunea cutării sau cutării alegeri [sic!]. Aşadar ce se face? Se rosteşte numai asupra unei alegeri potrivit cu dreptatea, potrivit cu legea cum s-a interpretat întotdeauna pînă la o nouă lege.

Domnilor, în anul trecut negreşit că au fost alegeri libere, acesta e un compliment de dreptate şi nu de ironie, e o mărturisire de dreptate pe care o fac ministerului de atunci.

Ei bine, în anul trecut ce a zis Camera cînd s-a văzut că legea electorală s-a interpretat de alegători şi numai de alegători într-un fel într-un judeţ şi într-alt fel în alt judeţ. Iată ce a zis Camera prin preşedintele ei *(citeşte)*:

„Cît pentru interpretaţiunea legei electorale, biuroul roagă pe domnii deputaţi să o părăsească cu desăvîrşire, căci nu e astăzi timpul de asemenea lucru. Discusiunea este numai asupra contestaţiunelor cari s-au făcut, şi pe urmă, după ce Camera se va constitui, va putea veni prin o propunere ca să arate greşelile şi relele interpretaţiuni ce se dau legei electorale, şi va arăta ca o dorinţă ministeriului să vie cu un project de lege prin care să îndrepteze acele greşeli".

Iată, domnilor, regula care a prezidat la verificările alegerilor din anul trecut. Potrivit acestei regule ne-am constituit, ne-am însuşit dreptul de legislatori; potrivit acestei regule am răsturnat ministerie şi am format şi sprijinit ministerie; potrivit acestei regule am făcut legi cari, dacă nu se observă, conduc pe călcătorii lor la puşcărie.

Acum vă întreb ce s-a făcut cu propunerea Adunării de a se vota o lege de interpretare a legii electorale? Unde este regulamentul pe care Camera anul trecut l-a reclamat şi pînă la facerea căruia a zis că nu se poate esclude un deputat prin interpretare şi că interpretarea e numai a biuroului colegiului şi a alegătorilor? Nu există. Apoi, dacă nu există, pentru ce se critică acest mod de procedere?

Se zice că Adunarea actuale nu e ţinută a urma după precedentele celeilalte Adunări.

Dar cel puţin veţi încuviinţa ca pentru nişte bieţi alegători voturile Camerei să fie voturi serioase şi să le privească de lege pînă la facerea altei legi care să le modifice.

Voi-veţi dumneavoastră rău alegătorilor, dacă chiar un vot al dumneavoastră îl vor privi cu un prestigiu, îl vor privi cu supunere şi ascultare?

Aşadar, în toată buna credinţă au putut să lucreze alegătorii colegiului din Dîmboviţa şi cu atît mai mult alegătorii colegiului întîi.

Acum, s-a pus înainte de onor. domn Zeuceanu o cestiune serioasă. A zis : aşa e, însă nu cînd este protest, căci cînd este protest, cînd vine un om şi zice : dacă m-ai fi lăsat pe mine să votez majoritatea ar fi fost alta, atunci sîntem datori să ţinem seamă de acel protest. Sînt şi eu alături cu domnul Zeuceanu, însă declar că nu există protest la alegerea domnului general Florescu.

Cine protestă? Acela care e jignit în dreptul său. Dar 34 alegători votează.

O voce: Treizeci şi trei.

Aceştia votează toţi şi în momentul cînd se deschide urna, sau mai bine zicînd după ce se deschide urna şi se cunoaşte rezultatul alegerei, vin 5, nu alegători sosiţi tîrziu, vin cinci votanţi, cinci alegători cari au votat şi dau acest protest.

Aceşti domni cari au făcut protestul, văzînd rezultatul votului, se apucă şi fac protestul. Ei bine, pentru un moment aş fi în drept să zic că nu cunosc acest protest; ei au votat liber şi independent şi nu mai aveau pentru ce să proteste. Cu toate acestea, eu fac întrebare, de la 16 decembre şi pînă la 12 ianuariu sînt 14 şi cu 12 douăzeci şi şease de zile; orice poştă ar fi, oricît de rea, cu boi, cu animale încă şi mai greoaie, cu elefanţi, tot încă ar fi avut timp în acest interval să vie un protest de la aceia cari n-au asistat la alegere. Venit-a? Nu; şi mai cu seamă cînd acei alegători sînt alegători de colegiul întîi, principi, proprietari mari, baroni, oameni cu mijloace, n-ar fi venit ei să zică : staţi, ne-aţi împedecat de la dreptul nostru ! Dar nimic : au tăcut muţi ca peştii şi astăzi vedem că nu mai tace nimeni. Am văzut pe coloniştii de la Bolgrad, greci şi bulgari, viind şi protestînd alegerea domnului Hîjdeu, şi proprietarii mari din Dîmboviţa au tăcut, n-au protestat; şi fiindcă n-a protestat nimeni, aide, să protestăm noi ! Apoi dreptate e aceasta, domnilor? Cestiune de verificare e aceasta sau de partid? Sau oare astăzi voiţi să se plătească capitalul cu dobîndă, şi încă cu dobîndă mare pentru păcatele şi strîmbătăţile ce s-au făcut de acolo *(din dreapta)*? Nu poate fi, domnilor, altfel decît bună această alegere cînd nici umbră de protestat nu esistă. Sînt cinci domni cari protestă dintre cei cari au votat, este domnu Manolescu, Atanasiu, Brătescu, Caramanliu şi Cioranu, cari protestă pentru 31 alegători absinţi, oameni cu putere, oameni mari cari voiesc să tacă. Dacă vreodată trebuie să se ţie seamă că acei cari tac consimt, astă dată şi mai mult aceasta poate să aibă loc.

Vă rog fiţi drepţi şi luaţi seama un lucru, trecutul este dovadă că ce zice e adevărat, şi o zic pentru că s-a întins cestiunea de la verificarea alegerii domnului Florescu la o cestiune de partid : judeţul Dîmboviţa de la Constituantă pînă astăzi n-are reprezentant al colegiului întîi. Cum se întîmplă monstruozitatea aceasta? Doi ani proprietarii şi oamenii bogaţi din colegiul întîi al districtului Dîmboviţa n-au avut reprezentant în Adunare, şi pentru ce? Pentru că totdeauna generalul Florescu a fost candidat şi totdeauna avea şansele de a fi ales.

Astfel s-a întrebuinţat tot ce putea să întrebuinţeze un alt partid pentru ca generalul Florescu să nu se aleagă.

Ştiţi, domnilor, că, pentru ca generalul Florescu să nu fie ales anul trecut, s-a căutat din români pe cel mai ilustru ca să i se opună concurenţe, i s-a opus principele Antoniu de Hohenzollern, un nume care niciodată nu trebuia în ţara noastră să fie întrebuinţat în luptă de partizi, un nume înaintea căruia fiecare trebuie să ne plecăm, ca înaintea tatălui bunului nostru domnitor. Ei bine, acest nume s-a pus în alegeri ca luptător contra domnului general Florescu. *(O! O!)* Aşa e, domnilor, şi repet de trei ori că e aşa. Nu numai atîta ; verificarea alegerii nu s-a făcut trei luni, pentru ca colegiul să rămîie vacant, şi tocmai pe urmă după formarea noului minister şi recunoaşterea sa a venit şi a spus că înălţimea-sa nu poate priimi să lase Parlamentul marei Germanie pentru ca să vie în Parlamentul nostru.

Acum însă mai puteţi zice dumneavoastră că generalul Florescu nu reprezintă colegiul întîi al oraşului Tîrgoviştea. E, domnilor, o nenorocire dacă generalul Florescu a ştiut să-şi facă în Tîrgovişte o bună reputaţiune, dacă prin îmbunătăţirile făcute oraşului a căpătat titluri la recunoştinţa orăşenilor? Cum, domnilor, nu-mi veţi permite dumneavoastră ca eu, de exemplu, să mă ocup cu îmbunătăţirile oraşului Huşi pentru care am o deosebită afecţiune? Generalul Florescu a luat banii cari erau în budgetul anului 1865, cari erau destinaţi pentru navigabilitatea Prutului, şi i-a întrebuinţat ca să rădice vechiul palat al domnilor români şi să facă un atelier cari să dea ţărei tunuri, cari să dea viaţă Tîrgoviştei, să-i dea comerciu, lucruri pentru cari chiar noi ieşenii, dacă s-ar fi făcut la Iaşi, i-am fi fost foarte recunoscători.

Ei bine, cum puteţi zice dumneavoastră că generalul Florescu n-ar fi espresiunea reale şi complectă a judeţului Dîmboviţa? ...

O voce: A colegiului poate v[r]ei să zici.

Dumneavoastră voiţi să-l respingeţi fiindcă baronii n-au venit de la Viena? [6] *(Aplauze.)*

Nu vă temeţi, domnilor, de generalul Florescu ...

Voci: Nu, nu; ce idee!

Lăsaţi-l să vie între noi; temeţi-vă de oamenii şi de ideile cari sînt afară din Adunare. *(Aplauze.)*

Mă adresez acum la onor. minister. Toţi acei cari avem pretenţiuni a ne califica de liberali, după deosebitele temperamente, deosebitele zone, de esemplu eu aci între dumneavoastră sînt privit de retrograd, sînt privit ca o rugină, iar în Moldova trec de democrat, am acolo amicii mei, am venit în Cameră, am avut partidul meu şi am făcut să vie la putere ministerul acesta, acest serviciu cel puţin mi-l veţi recunoaşte; dar pentru ce anul trecut v-am dat concursul meu? Pentru ca să se introducă în ţară acea politică de împăcare care singură numai poate să fie temelia cea mai statornică a tronului şi a dinastiei române. *(Aplauze.)*

Mă adresez astăzi la ministru şi-l rog să precurme aceste pasiuni, aceste lupte care de la 1866 nu trebuie să mai esiste. Am venit cu hotărîrea să mă ţiu, cum zicea anul trecut domnu N. Ionescu, în fracţiunea liberă şi independente; nu voi fi om de partit, voi vota toate legile — toate legile bune, şi în discursul tronului am găsit multe lucrări bune; dară, pentru acelea cari mi se vor părea că nu sînt bune, voi vota contra.

Aşadară termin zicînd: nu fiţi esclusivi, nu fiţi nedrepţi; alegerea domnului general Florescu e tot atît de bună şi sfîntă ca şi a domniilor-voastre şi eu nu mă tem de generalul Florescu, nici de domnu Iepureanu, cînd noi vom fi aci şi vom fi drepţi.

„Monitor" 1868, nr. 10, p. 52, col. 3—5;
p. 53, col. 1.

NOTE

[1] Generalul I. Em. Florescu candida la judeţul Dîmboviţa. Din 68 de alegători s-au prezentat 37 şi el a luat 21 de voturi. Fără a-i mai aştepta pe ceilalţi alegători — care din diferite motive nu ajunseseră în prima zi să voteze —, comitetul electoral a decis deschiderea urnei, a constatat majoritatea de 21 de voturi şi l-a declarat pe general ales. În urmă a venit un protest semnat de cinci persoane care nu-şi putuseră exercita dreptul de vot. Generalul Florescu îi numea pe aceştia, în derîdere, „paraponisiţi", socotind că e vorba de cei care au candidat fără succes.

G. Brătianu, în conformitate cu textul legii electorale (articolul 63), susţinea că alegerea trebuie să dureze două zile „cînd trebuinţa va cere"; prin urmare, deschiderea precipitată a urnei viciase alegerea, care astfel era nulă.

G. Vernescu, interpretînd acelaşi text, pretinde că în cazul de faţă „trebuinţa" nu ceruse a dura alegerea două zile. Căci legiuitorul, punînd acest termen, avusese în vedere împrejurarea cînd neputîndu-se termina alegerea într-o zi (pentru a n-o continua noaptea) recomanda amînarea pe a doua zi.

După numeroase dispute, Brătianu ceruse închiderea discuţiei, deoarece se aduseseră atîtea argumente şi pro şi contra validării încît orice altă intervenţie însemna a ţine „Camera în loc cu repetaţiuni". Cerînd respectarea legalităţii, Brătianu afirmase: „Noi nu ne închietăm deloc de trecutul domniei-sale [aluzie la colaborarea cu principele Cuza — n.n.] din momentul ce ne promite că ne va seconda în lucrările noastre".

Cazul generalului Florescu şi altele asemănătoare au obligat Senatul să ia în discuţie şi să precizeze articolul aferent din *Legea interpretativă la legea electorală din 28 iulie 1866*. În noua redactare articolul 14 suna astfel: „Prin vorbele « dacă trebuinţa cere » se înţelege că, ori de cîte ori în ziua întîiu n-au votat toţi cei înscrişi în listă, votarea urmează şi a doua zi" („Monitor", 1869, nr. 4, p. 20, col. 5). Mandatul generalului Florescu a fost însă invalidat de Adunare.

[2] Vezi schimbul de replici cu G. Brătianu în regestul următor.

[3] Vezi p. 362.

[4] Vezi mai departe, în cuprinsul acestei intervenţii.

[5] Vezi p. 44, nota 6.

[6] Se referă, poate, la C. Văcărescu, stabilit la Viena.

Observaţii în legătură cu validarea mandatelor de deputaţi şi desfăşurarea alegerilor *

Domnule preşedinte, de la anul 1857 primirea şi neprimirea deputaţilor s-a făcut prin votul următor : se primeşte ori nu? Astfel s-a urmat în curs de 11 ani de eserciţiul parlamentare în ambele ţări ale României. Nu mai încape dară nici o răstălmăcire. Vă rog respectaţi precedintele şi doctrina parlamentară.

D. *preşedinte:* Iată, domnilor, cum s-a votat anul trecut în şedinţa din 5 decembre:

Votanţi	109
Majoritatea *absolută*	55
Bile albe	38
Bile negre	71

Şi domnul preşedinte a declarat acel colegiu vacant. Prin urmare pui la vot concluziunile raportului. Cei ce votează pentru vor pune bila albă la urna albă, cei ce votează contra vor pune bila neagră la urna neagră. Rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	109
Majoritate	55
Bile albe	78
Bile negre	31

D. preşedinte declară că Adunarea a adoptat concluziunile raportului, adică respingerea domnului Florescu.

Domnilor, cuvintele mele au fost rău înţelese de onor. domn ministru de interne[1] şi de aceea am o datorie şi către domnia-sa, şi către mine a da o esplicaţiune. Socotesc că un ministru care a făcut alegeri nu trebuie să vie să impute unui alt ministru că a influenţat în alegeri. Prin urmare a fost cu totul departe de mine de a fi înţeles să caracterizez şi să blamez alegerile făcute sub domnul Brătianu, cu atît mai mult că în privinţa mea domnul Ioan Brătianu a avut mare delicateţă, căci sub nici un ministru nu am fost mai liber ales decît sub ministru actuale şi pentru care mă simţ dator să-i arăt profunda mea recunoştinţă. Dacă am vorbit de alegerile libere făcute sub ministerul Ion Ghica şi am zis că alegerile s-au făcut libere, nu am vorbit pentru alegerea mea, ci de epistola domnitorului; căci, dacă este vorba de alegerea din Peatra unde m-am ales eu şi unde prefectul era şi preşedinte al biuroului, nu ştiu daca putea să fie destul de liberă şi domnul Rosnovanu este aci, domnul Isăcescu şi alţii cari pot să spuie daca administraţiunea a influenţat în alegeri.

Aşadară încă o dată repet, nu am vorbit nicidecum de alegerile făcute de domnul Brătianu, fiindcă sub nici un minister în Fălciu nu s-a făcut alegeri mai libere decît acum.

Viu acum la domnul Hajdeu : nu am voit, domnilor, să atac nicicum pe domnul Hajdeu că nu poate să aibă titluri la stima alegătorilor şi nu e espresiunea colegiului său, mai ales cînd domnia-sa a avut adversar pe domnul Aristide Pascal[2], care nu este nicicum amicul meu politic şi pe care nu am voit să-l văz în această Adunare, unde domnia-sa m-a calificat cu graţiosul titlu de gîde al libertăţilor publice.

Am ţinut şi-i dovedesc că, chiar nefiind în capul administraţiunei şi gîdele libertăţilor publice, cum zicea domnia-sa, a putut fi combătut.

---

* Şedinţa din 11 ianuarie 1868.

Şi cînd domnul Pascal striga prin ziare cum că a fost combătut de guvern şi că a păţit multe de la guvern, să crează domnia-sa că nu a păţit nimica de la guvern. Am ţinut mult să-i plătesc o poliţă a mea personală.

„Monitor", 1868, nr. 10, p. 53, col. 5 — p. 54, col. 1.

NOTE

[1] I. C. Brătianu fusese ministru de interne între 1 martie şi 19 august 1867 şi apoi de la 13 octombrie 1867 pînă la 12 august 1868.

[2] Aristide Pascal, jurist, profesor de drept civil la facultatea din Bucureşti. A scos, cu P. Carp şi N. Blaremberg, în 1867—1869, foaia „Ţara".

Discurs în apărarea lui Manolache Costache Iepureanu *

Fiţi aşa de buni, domnilor, d-a mai permite să fac şi eu o mică digresiune, foarte mică în comparaţiune cu acea pe care a făcut-o onor. domn G. Brătianu, şi voi reveni pe urmă la cestiunea de fact.

Onor. domn G. Brătianu a zis : domnilor, nu vă uitaţi la trecut, uitaţi-vă la viitor. Aşa e, domnule Brătiene, la viitor să ne uităm, pentru viitor să lucrăm şi să fim oameni de viitor, pentru că în viitor este progresul, şi eu care mai am vreo cîţiva ani de trăit nu voi să mă îngrop, nu voi să mă cunosc mort de acum ; voi să mai trăiesc cîţiva ani şi voi să mă uit la viitor.

Aţi zis că trecutul este abisul ; vă rog să-mi permiteţi să vă răspund cu o maximă care nu este a mea, ci a şcoalei filosofice la care dumneavoastră de multe ori alergaţi [1] ; este o maximă care zice că trecutul şi prezentul sînt icoana viitorului. Aşa este ; prin urmare, eu ţiu la trecut şi la prezent numai ca la o icoană a viitorului, să mă uit în această icoană ca să văd ce viitor aşternem.

Aţi mai zis dumneavoastră că nu cunoaşteţi trecutul domnului Manolache Costake Iepureanu şi totodată aţi dezvoltat cunoştinţe întinse în istoria girondinilor şi jacobinilor. Pentru mine, girondinii şi jacobinii [sînt] nişte mari oameni ai civilizărei omenirei şi ai aşternerei libertăţilor omenirei, însă aci noi trebuie să cunoaştem mai înainte de girondinii şi jacobinii Franciei pe oamenii de la noi şi transformaţiunile prin care ţara a trecut, adică pe oamenii cu ajutorul cărora ţara a ajuns ceea ce este ; şi băgaţi bine de seamă, domnilor, să nu daţi în lături ceea ce se cuvine fiecăruia dintre noi, căci, cu măsura cu care dumneavoastră veţi plăti oamenilor cari în trecut au lucrat, cu aceeaşi măsură să fiţi sicur, domnule Brătiene, că se va plăti şi domniilor-voastre de copiii domniilor-voastre cînd veţi ajunge la vîrsta noastră. *(Aplauze.)*

Domnilor, nu sînt aci ca să fac un elogiu al trecutului nostru, însă cu părere de rău văd o mică deosebire în cunoştinţele noastre despre trecutul şi istoria ţărei noastre. Din nenorocire, pînă la 1862, noi românii de

---

*** Şedinţa din 13 ianuarie 1868.**

peste Milcov cunoşteam mai bine lucrurile şi oamenii Galiţei decît lucrurile şi oamenii Ţărei Româneşti şi dumneavoastră de dincoace de Milcov cunoşteaţi mai bine lucrurile şi oamenii Transilvaniei decît lucrurile şi oamenii Moldovei. Noi care am venit de la 1862 încoace şi mai înainte ceva, noi care veneam mai des de acolo aici, văzîndu-ne trunchiaţi, văzîndu-ne micşoraţi prin luarea Basarabiei şi a Bucovinei, am început a cunoaşte mai bine oamenii de aici şi am început să lucrăm pentru Unire; domniile-voastre, printr-un sentiment de dreptate, ar trebui dacă nu să fi căutat a ne cunoaşte şi domniile-voastre pe noi, dară măcar să nu arătaţi dispreţ pentru trecutul mişcării naţionale care în Moldova a fost cel puţin tot atît de puternic cît şi în Ţara Românească.

Eu nu voi să fac ponegiricul domnului M. Costake, ci voi să fac ponegiricul oamenilor şi al trecutului care a făcut ca în anul 1857 Moldova întreagă ca un singur om să declare şi să proclame unirea Moldovei cu Ţara Românească; ponegiricul oamenilor şi al partitului cari au făcut o rezistenţă atît de mare atunci, încît am izbutit a dobîndi de la Europa să se sfărame acele alegeri făcute rău sub presiunea caimacamului Vogoride [2], a agentului austriac şi a paşei turcesc şi care rezistenţă a fost atît de mare, încît s-a văzut că împăratul Napoleone III, al cărui nume nu trebuie să fie niciodată uitat de la recunoştinţa noastră *(aplauze)*, a luat corespondenţa lui Vogoride şi a mers la Osbor[ne], unde a făcut vizită reginei Victoria şi a mijlocit împreună de au dărîmat alegerile lui Vogoride. A fost o mare luptă atunci, domnilor, şi dumneavoastră nu trebuie să o uitaţi şi nu trebuie să ziceţi că nu ştiţi trecutul domnului Iepureanu, căci şi domnia-lui a avut parte la acea lucrare şi a lucrat, nu cu dreapta, căci atunci nici n-a fost vorba de dreapta şi de stînga, a fost lupta naţionale şi a lucrat cu ţara, cu naţiunea. În Moldova, domnilor, la 1857 n-a fost dreapta şi stînga, precum nici în Ţara Românească n-a fost dreapta şi stînga nici la 1848, nici la 1857. Prin urmare nu avea dreptate domnul Iepureanu să vorbească de dreapta sau de stînga în această împrejurare [3].

A mai comis domnia-sa o eroare, a zis că cea dintîi manifestaţiune în favoarea Unirii s-a făcut în sala bătrînului Mihalache Cantacuzino de la Ceplenita. Aci iarăşi este o mică eroare; nu voi deloc să tăgăduiesc meritele acelei întruniri şi mai ales ale repausatului Mihalache Cantacuzino de la Ceplenita, care era un bun boier şi franc român, puţin[i] au mai rămas ca dînsul, însă voi a vă spune că cea dintîi manifestaţiune s-a făcut prin o petiţiune subscrisă [4] şi de oameni din dreapta şi de oameni din stînga, sau mai bine zicînd nu era dreapta şi stînga, căci acea petiţiune era subscrisă de domnul Petre Carp, era subscrisă de domnul N. Ionescu şi redactată chiar de domnul Ionescu, era subscrisă de domnul Negură, de mine şi de alţii, şi petiţiunea aceea s-a trămis la împăratul Napoleone şi cînd a ajuns la Cernăuţi guvernul domnului Grigore Ghica s-au adresat la generalul Coronini şi curierul nostru, care era un tînăr brav, domnul Holban, s-a adus cu gendarmi austriaci pînă la frontieră şi d-acolo cu gendarmi români pînă la Iaşi. Pe urmă noi toţi, cu „Steaua Dunării" [5], cu dreapta, cu stînga, cu toţii în sfîrşit cîţi am avut în ţară acea energie, acel foc patriotic, ne-am unit cu toţii într-un gînd şi într-o dorinţă, am jucat Hora Unirei la Petre băcanul împreună cu boierii şi democraţii, şi toate cîte le ştiţi.

Unirea nu este dară meritul nici al dreptei, nici al stîngei, este meritul Moldovei întregi.

Însă, domnilor, aceasta fiind aşa şi constatîndu-se că este aşa, domnul Manolache Costache are dreptul să zică că şi domnia-sa a luat parte la toate aceste fapte.

Aşa este, domnilor, şi la 1848, după ideile de atunci, oamenii erau tot una în fond, în dorinţe şi în aspiraţiuni, frasele numai erau diferite, dară fondul era acelaşi. Noi însă în Moldova priveam altmintrelea lucrurile decît se priveau aci; aşa, pe cînd la '48 în Ţara Românească se ardea Regulamentul în curtea Mitropoliei, noi în Moldova ceream sînta păzire a Regulamentului[6], şi astfel era şi programa domnului Vasile Alexandri[7]. Ei bine, cu toate aceste şi noi sîntem de la 1848. Domnul Iepureanu[8] în luna martiu la prima mişcare, căci s-a făcut şi alta în iuniu, a fost strîns cot la cot de-i sărea peptul, împreună cu Filipescu, cu Nicu Catargiu şi cu alţii, şi duoă luni în urmă, permiteţi-mi să vă spun şi de persoana mea, eram fugărit prin munţi de o persoană al cărui nume nu-l pot spune, era un preţ de 500 galbeni şi un rang de boierie pentru cine mă va împuşca; eu eram îmbrăcat în straie de călugăr şi voiam să trec graniţa, cînd în urmă-mi am auzit detunăturile puştelor care erau ţintate asupra mea[9]. Onorab[ilul] domn Zacharia care este aici ştie aceasta, căci era cu mine, şi la sunetul puştelor s-a depărtat.

D. V. Zacharia: Aşa este.

Vedeţi că atunci erau şi puşti; acum nu mai sînt, acum sînt numai lupte electorale. *(Ilaritate.)*

Odată ce am făcut această revistă, nu viu să apăr pe domnul Iepureanu.

L-am apărat de duoă ori[10]: l-am apărat la 1860, cînd era să fie dat în judecată de Adunarea Moldovei ca ministru liberal, şi cu domnia-sa era alături domnul colonel Adrian şi domnul Donici, care-mi pare rău că nu-l văd aci; l-am apărat şi în Camera de aci, cînd i se refuza dreptul de a fi deputat pentru cuvîntul că fusese dat în judecată ca ministru, şi eu l-am apărat nu pentru persoana domniei-sale, căci nu mai era nimic între mine şi domnia-lui, dară l-am apărat pentru că nu recunoşteam Camerii dreptul să trămiţă deputaţii afară, ci să-i primească; alegătorii numai au dreptul să-i trămită, şi Camera trebuie să primească pe fiecare, fie cu ochi negri, fie albaştri, fie căprii. Ştiţi, domnilor, cum m-a apărat domnia-lui în Constituantă[11], ştiţi cu ce cuvinte! ... O singură dată am plîns, cînd a murit tatăl meu, căci maică-mea murise cînd încă eram copil; şi am plîns a doua oară la mine acasă cînd domnul Iepureanu m-a comparat ... Obrajii mi se roşesc însă cînd îmi aduc aminte de cuvintele sale...

Judecaţi dară dacă viu să apăr personal pe domnul Iepureanu, cînd domnia-lui v-a spus şi astăzi că era în centru cînd eu stam acolo *(în stînga)* şi a fugit în dreapta cînd m-a văzut în centru; judecaţi dacă poate să fie vreodată între domnia-sa şi între mine vreo amiciţie politică sau personală. Aşadară dacă viu acum să apăr pe domnul Iepureanu despre cele petrecute la alegerea domniei-sale, o fac cum aş face-o şi pentru domnul Rosetti şi pentru domnul Brătianu cînd domnia-lor nu vor mai fi la putere; viu să apăr minoritatea în contra majorităţii, dreptatea în contra pasiunilor populare, nimic alt mai mult, nici mai puţin. *(Aplauze.)*

Domnilor, permiteţi-mi acum să vin la cestiunea de fapt. Negreşit, domnilor, partidele politice trebuie să se combată, să se lupte, însă afară din Cameră. Vă mărturisesc că eu n-am dorit ca domnul Iepureanu să vie în Cameră, căci l-am combătut, am mers în Bîrlad, am stat acolo ca să combat pe domnul Iepureanu, am pus pe amicul meu de inimă, care-l socoteam că are oarecare influență și putință de a-l combate. Trebuie să vă spun că domnul Iepureanu în colegiul I este puternic, sînt 18 cavaleri voinici care-l vor pe domnia-lui; îmi pare rău, dară așa este. Ei bine, domnilor, am stat în Bîrlad, m-am dus și m-am întîlnit cu domnul Iacob Fătu, frate cu bunul și demnul nostru coleg domnul Anastasie Fătu; domnul Fătu este președintele tribunalului, am convorbit chiar în casă la domnia-lui, era și prefectul de față. Vedeți, am fost un agent guvernamentale. *(Ilaritate.)*

Am căutat cum să fac să nu intre în Cameră domnul Iepureanu; doream să se petreacă o sesiune măcar în care să nu fie și domnia-lui, cum n-am fost și eu în Constituantă.

Dacă nu altceva, m-aș fi silit măcar să nu se adune 25 spre a se putea complecta colegiul, fiindcă avem o lege electorală, cum a calificat-o onorab[ilul] domn Brătianu, cu vițiuri, o lege care este cea dintîi lege votată de noi și cari în adevăr înfățișează niște vițiuri ce nu se vedeau în legea electorale din 1858 făcută de streini; dacă aș fi fost în Constituantă eu unul m-aș fi opus de a se primi acest articol, și cel puțin atît serviciu aș fi putut face, dacă nu mai mult, ca să vă arăt dificultățile la care ne espune acest articol [12] și să vă rog a nu-l vota astfel.

Ei bine, am cercetat alegătorii, i-am numărat pe degete și am văzut că domnul Iepureanu avea vreo 20 pentru domnia-sa. M-am silit să-i smulg pe unul, pe onor. domn proprietar, pe domnul Constantin Donici, care este părintele unui brav ofițer locotenent-colonel Donici. Am fost advocatul acestui onor. ofițer înaintea tribunalului ostășesc și i-am zis : dacă vrei să-mi arăți oarecare recunoștință pentru apărarea ce ți-am făcut, cer ca părintele domniei-tale să voteze pentru amicul meu Iorgu Radu, iară nu pentru domnul Iepureanu. M-am adresat și la altul, am lucrat cu toată inima și energia, și ce s-a întîmplat în ziua întrunirei colegiului?

Erau 18 și 8; acei 8 căutînd bine au văzut că sînt în minoritate și și-au zis : cum să facem ca să nu iasă domnul Iepureanu? Și au hotărît să se întrunească acasă la domnul Iacob Fătu și au zis : voim să facem colegiul necomplect, și au trămis numai pe domnu Fătu, care a mers acolo; și astfel s-a întîmplat că acel primar care anul trecut a deschis colegiul întîi cu un număr mai mic decît era anul acesta, care a deschis urna în ziua dintîi, acuma a zis : am un scrupul de conștiință, conștiința mea îmi spune că trebuie 25 de alegători și prin urmare eu cît pentru mine nu deschid colegiul. Apoi vedeți cît conștiința domnului primar anul acesta trebuia să fie de lămurită, căci avea un precedent din anul trecut la Cameră, cînd fapta domniei-sale a fost încuviințată. Prin urmare, dați-mi voie să vă spun francamente, fără să vă propun ca să dați în judecată pe primar, că domnul Iepureanu este espresiunea colegiului întîi din Bîrlad. Ce voiți? Legea electorală a împărțit pe alegători în 4 colegie, după interese, după caste.

Ei bine, un interes din cele patru, nu știu care este, dară face ca colegiul acela să creadă că ideile sale trebuie să să reprezinte de domnul Iepureanu. Domnia-sa a avut 16 sau 18 glasuri în colegiul întîi și nici un singur alegător n-a venit să conteste alegerea. Ei bine, cînd nu esistă nici o contestare, cum venim noi și zicem că bine au făcut primarul de nu a mers conform legii? Să luăm fiecare lege în simțul ei, în scopul ei. Constituanta a fost speriată de puterea prea mare pe care legea electorală o lăsa mai nainte puterei esecutive și a căutat să ridice administrațiunii amestecul în alegeri pe cît mintea omenească-i iartă. Cînd Constituțiunea a zis că primarii au să vie să deschidă colegiul în ziua fixată, le-a dat o îndatorire, iară nicidecum un drept; și acest lucru este atît de adevărat cu cît mai alaltăieri domnul ministru de interne, cînd eu am vorbit în privința alegerii domnului Florescu, domnia-sa a venit să apere circulara ministerială, crezînd că eu am atacat-o. Acum, domnilor, iată-mă că viu cu circulara domnului ministru și* apăr alegerea de la Bîrlad și să osîndesc procedarea domnului primar; iată ce zice circulara domnului ministru:

„Articolul 11 cere neapărat că colegiul II al Senatului să aibă cel puțin 100 alegători înscriși. Sînt însă mai multe județe unde listele nu coprind acest număr. D-aci s-a născut întrebarea dacă colegiele, ce nu au numărul d-alegători anume specificat de lege, pot sau nu alege. Această întrebare însă fiind de competința puterii legiuitoare a o rezolva, guvernul nu poate să otărască nimic asupră-i ”.

Așadară, domnilor, dacă guvernul nu este competinte a interpreta legea, voiți dumneavoastră s-o interpreteze un primar? Știți ce faceți cu aceasta? Permiteți-mi să vă spui o mică anecdotă pe care cei de peste Milcov o cunosc.

Era în Moldova un domn care avea un logofăt ce se numea Hîncu; de multe ori domnul ordona să se facă cîte ceva, însă dacă Hîncu nu voia făcea ca domnul să retragă acel ordin, și de atunci esistă proverbul: Vodă vrea, și Hîncu ba. Așea și cu această alegere, alegătorii vor și primarul nu.

Iată ce voiți dumneavoastră, vă place ca primarul să fie atît de puternic în alegeri? O ipoteză este bună cînd merge pînă la absurd. Dacă opiniunea domnilor primari de Călărași, de Bîrlad și de Covurlui ar fi fost opiniunea a 15 primari din Moldova, noi nu am fi avut nici un deputat de la colegiul I din Moldova; și atunci s-ar fi putut întîmpla într-un chip indirect ceea ce atît noi cît și oamenii de la guvern au combătut; căci știți că această idee se propaga la Roman, adică că deputații Moldovei nu au să vie la București. Ei bine, dacă avea 15 primari opiniunea domnului primar de la Bîrlad, așa este că se întîmplă acel pericol și lucrurile se interpretă altfel de dușmanii noștri din afară, cari nu voiau să știe daca legea se aplică bine sau rău de primari, dară ar fi zis că deputații de dincolo de Milcov nu voiește să vie la București.

Eu nu cred, domnilor, ca dumneavoastră să interpretați legea astfel, căci atunci ați combate, ați renega trecutul partitului liberale din Țara Românească, care a fost totdeauna pentru rezistința legale și cîteodată și pentru rezistința ilegale.

Voiți oare dumneavoastră ca președintele biuroului, ca bătrînul polcovnic, ca colonelul Boteanu, cel dintîi care a pus pe dînsul uniforma de oștean român, să nu facă un act de curagiu civic stînd 16 ore pe scaunul de președinte și să zică primarului care venise și cu altceva pe lîngă dînsul: „Nu mă veți scula de aci, fiindcă aci stau în numele legei”. Dară, nu vedeți că atunci ați face ceva mai mult, ați renega cel mai mare act al revoluțiunii franceze, începutul revoluțiunii franceze? Nu vă aduceți aminte de Adunarea statelor generale în sala de la Versailles? Nu vă aduceți aminte că atunci cînd au venit deputații și au găsit ușa închisă — nu de un primar, ci de un rege — s-au retras în sala numită *du jeu de peaume* și, cînd a venit trămisul regelui ca să-i someze să se retragă, Mirabeau i-a răspuns: *Vas dire à ton maître que nous sommes venus ici par la volonté de la nation et non par notre propre volonté* — mergi de spune stăpînului tău că noi nu sîntem veniți aci din propria noastră voință, ci prin voința națiunii. Și dumneavoastră nu voiți ca președintele biuroului să spună unui primar că este pus acolo în numele legii?

---

* Citește *să*.

Eu, domnilor, sînt sigur că dumneavoastră nu veţi dezminţi un trecut de 20 ani de liberalism ; mai bine aş voi să se admiţă domnul Manolache Costache şi 20 de domni Manolache Costache decît să se creeze un precedent care în urmă se poate întoarce în contra dumneavoastră chiar.

Domnilor, roata lumei se întoarce necontenit, şi în Ţara Românească mai mult decît oriunde, şi ca să vă dovedesc aceasta mă dau de esemplu pe mine însumi. Anul trecut, în Constituantă am fost respins de către partitul în care era domnul Iepureanu şi astăzi este respins domnia-lui. Cine vă poate spune acum că mîne nu veţi fi respinşi şi dumneavoastră? Oare primarii sînt mai independenţi decît prefecţii? Nu sînt ei oare numiţi de minister din trei pe cari-i recomandă prefectul şi se pot revoca după cererea prefectului? Şi dumneavoastră socotiţi că, dacă aţi dat în mîna primarului dreptul d-a se amesteca în alegeri, aţi asigurat independinţa alegerilor? Nu, domnilor, de aceea unde veţi vedea alegători independinţi să-i onoraţi. Nu fiţi contra alegerii domnului Iepureanu, căci eu, deşi nu sînt de opiniunile domniei-sale, însă voi să fie aci, în mijlocul nostru, ca să-l combat ; şi îl voi combate atît în opiniunile sale sociale, cît şi în cele politice, unde cred că-l veţi combate împreună cu mine. Persecuţiunile fac adeseori martiri şi eu dacă nu aş fi fost respins de Constituantă nu m-ar fi ales trei sau patru colegii în urmă. Ei bine, respingeţi pe domnul Manolache Costache şi atunci ca martir va fi trămis aci în unanimitate de alegători...

O voce: Să vină pe calea legală.

Onorabilele domn G. Brătianu a făcut un apel la înfrăţire, şi eu fac apel la înfrăţire ; însă domnia-sa a făcut acest apel printr-o negaţiune, eu îl fac printr-o afirmaţiune ; domnia-sa a zis : să ne împăcăm, însă să dăm afară pe domnul Iepureanu. *(Aplauze.)* Eu zic să ne împăcăm, însă să primim pe domnul Iepureanu.

Manolache Costache *ia cuvîntul arătînd că ceruse preşedintelui Adunării să nu fie apărat. În urma pledoariei lui M. Kogălniceanu e dator să arate că la 2 mai 1864 domnitorul Cuza i-a cerut colaborarea, dar el a refuzat pentru că „lovirea de stat de la 2 mai n-am crezut-o bună".*
La fel declară că „a lucrat" pentru excluderea lui M. Kogălniceanu din Constituantă, „a omului de la 2 mai". În fine, mărturiseşte a fi făgăduit oponenţilor lui Cuza — „partizanii lui 11 februariu" — de a-i refuza sistematic concursul.

Permiteţi-mi să spui numai duoă cuvinte şi regretez foarte mult că onorabilul domn Iepureanu astă dată n-a arătat nici un tact în această cestiune şi s-a întins în nişte cestiuni de cele mai înalte consideraţiuni, numai fiindcă domnul Negură[13] a venit şi l-a atacat. *(Aplauze şi ilaritate.)*

Acum se vorbeşte de 2 mai ! Să spun misterele şi prolegomenele cari au precedat pe 2 mai, ar trebui atunci să perd tot meritul apărărei mele. *(Aplauze şi ilaritate.)* Dacă domnul Iepureanu va fi primit în Cameră, în asemenea caz voi veni şi voi arăta că la vorbele domniei-sale sînt multe *erate ;* iară dacă va fi respins voi aştepta ca domnia-sa să revie în Cameră şi atunci voi face şi eu istoricul, antecedentele precedentelor şi ale celor cari au pregătit pe 2 mai şi ale celor cari au făcut educaţiunea constituţională a fostului domn.

Astăzi nu pot să fac alt decît a zice un lucru : rău a făcut domnul Iepureanu că s-a adresat către mine zicînd că m-a respins pentru 2 mai, căci domnia-lui a pus principiul că se poate respinge deputaţii pentru cestiuni politice şi atunci legitimăm voturile domnului Negură şi al domnului Holban. *(Aplauze.)*

Reclam dreptul, dacă domnul Iepureanu rămîne sau dacă va reveni, să fiu înscris după acum ca să pot face şi eu istoria acelora cari au format educaţiunea politică a domnului Cuza şi care l-au adus unde a ajuns[14]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 12, p. 68, col. 3—5; p. 69, col. 1, 5.

NOTE

[1] Aluzie la doctrinele socialist-utopice. Vezi şi infra p. 524 şi urm.

[2] În timpul desfăşurării alegerilor pentru Divanurile ad-hoc caimacamul Moldovei, Vogoride, desfăşoară o campanie furibundă contra partidei unioniste, pretîndu-se la falsuri grosolane. Protestele împotriva modului de desfăşurare a alegerilor devin numeroase; deopotrivă condamnă practicile lui Vogoride reprezentanţii unora din puterile garante, trimişi în misiune de informare la Iaşi. Situaţia se precipită şi la 24 iulie/5 august 1857 Franţa, Rusia, Prusia şi Sardinia rup legăturile diplomatice cu Poarta otomană, în faţa refuzului obstinat al acesteia de a casa alegerile. Războiul plutea în aer. În această situaţie Napoleon al III-lea şi regina Victoria au o întrevedere la Osborne — la 25—28 iulie/6—9 august 1857 — prin care englezii se angajau să determine Turcia a anula alegerile, în vreme ce francezii renunţau pentru moment la susţinerea făţişă şi categorică a unirii complete şi definitive a principatelor. Vezi pentru detalii Dan Berindei, *L'Union des Principautés Roumaines,* Bucureşti, f.a., 225 p.

[3] Manolache Costache, vorbind de participanţii la mişcarea revoluţionară din 1848 şi despre arestarea capilor ei (printre care figura şi el), arătase că din 12 persoane 11 erau „din dreapta". La fel la 1857: „Acei de dincoace de Milcov aţi scris şi stăruit mult, foarte mult pentru Unire. Moldova şi oamenii din Moldova au făcut [însă] în fapt Unirea". Iniţiativa aparţinea, afirmase M. C. în continuare, lui Grigore Ghica, domnul Moldovei, care era înconjurat tot de oameni de dreapta: Lascăr Catargiu, Iorgu C. Lăţescu, Radu Rosetti etc. Tot cei de dreapta, prin „devotamentul" şi energia lor, au asigurat succesul lui 11 februarie.

[4] Aluzie la una din petiţiile care cereau anularea alegerilor făcute de caimacamul Vogoride.

[5] „Steaua Dunării" a fost prin excelenţă foaia care a militat pentru unirea principatelor După cum o caracteriza C. A. Rosetti, „Steaua Dunării" e mai mult decît un jurnal, „este o operă vie de adevăr şi de patriotism" (cf. Al. Cretzianu, *Din arhiva lui Dimitrie Brătianu,* vol. II, Bucureşti, 1939, p. 47). A apărut la Iaşi între 1 octombrie 1855—11 septembrie 1856 şi 1 noiembrie 1858—5 noiembrie 1860, avîndu-l ca redactor pe M. Kogălniceanu.

Programul ei — adevărată pagină antologică — prevenea pe cititor că politica foii „nu poate să fie decît politica seculară a romănilor, politica naţională, care, spre onoarea publiciştilor noştri, se urmează şi se sprijine de întreaga presă românească, cu mai mult sau mai puţin talent, însă fără excepţie şi cu aceeaşi neobosită rîvnă şi călduros patriotism, politică care se rezumă în aceste cuvinte: autonomia Principatelor, Unirea Principatelor".

[6] În Moldova mişcarea revoluţionară s-a exprimat printr-o adunare la hotelul Petersburg, unde s-a întocmit o petiţie — citită de Al. I. Cuza şi Vasile Ghica — în care, între altele, s-a cerut „sfînta păzire a Regulamentului, în tot cuprinsul său şi fără nici o răstălmăcire" (cf. A. D. Xenopol, *op. cit.,* vol. XII, p. 60; vezi şi *Întîmplările din luna martie 1848 în Moldova,* în vol. *Anul 1848 în Principatele Române, 1821—1848,* Bucureşti, 1902, I, p. 467 şi urm.).

În Ţara Românească întregul program revoluţionar a însemnat negarea Regulamentului organic. Actul ca atare al distrugerii lui s-a produs pe Cîmpia Libertăţii în ziua de 6/18 septembrie 1848, în cadrul unei ceremonii de masă; tot atunci a fost arsă şi Arhondologia. Acest gest de mînie populară a grăbit intrarea trupelor otomane la Bucureşti (la 13/25 septembrie 1848).

[7] Vezi şi nota precedentă. După adunarea de la hotelul Petersburg s-a hotărît elaborarea unui program care să exprime punctele de vedere ale grupărilor participante la mişcare: liberal democraţi, liberal moderaţi, conservatori. Redactorul programului de 35 de puncte a fost Vasile Alecsandri. În esenţă el se întemeia, după cum observa K. în *Dorinţele partidei naţionale din Moldova,* pe litera Regulamentului organic (cf. *Anul 1848 în Principatele Române,* Bucureşti, 1903, IV, p. 91).

[8] Pentru rolul lui Manolache Costache la 1848 vezi Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea naţională, 1834—1849,* Bucureşti, 1967, XVI + 390 p.; de asemeni modesta lucrare a lui Emil Ioachimovici, *O pagină din istoria politică a României. Manolache Costache Iepureanu,* Bucureşti, 1913, 135 p.

[9] Episodul evocat aici a avut loc în iulie-august 1848. După o răsunătoare activitate de protest împotriva lui Mihail Sturdza şi a regimului său, K. avea să fie învinovăţit, la 8 iulie, de amestec în „lucrări răzvrătitoare asupra ocîrmuirii" şi urmărit ca atare. Celui ce l-ar fi denunţat i se făgăduia, pe lîngă bani, o boierie. La 12 august K. a trecut travestit graniţa, îndreptîndu-se spre Cernăuţi. Urmăritorul pare a fi fost Grigore Sturdza, fiul domnitorului, coleg acum de Cameră cu el.

[10] Manolache Costache a fost dat în judecată prima oară pentru că, în calitate de primministru al Moldovei, a propus legea asupra taxei proprietăţii funciare. A doua oară a fost deferit justiţiei la 14 aprilie 1861 pentru vremea cît fusese prim-ministru al Ţării Româneşti, „ministerul de la 13 iulie" fiind acuzat de călcarea drepturilor municipalităţii, promulgarea legii patentelor, călcarea legii electorale, numiri abuzive, înăbuşirea presei, discreditarea finanţelor — în total 11 capete de acuzare (cf. E. Ioachimovici, *op. cit.*, p. 30 şi urm.). Vezi şi vol. precedent.

[11] Vezi supra p. 101.

[12] Articolul 59 al legii electorale din 1866: „Fac parte din întîiul colegiu acei care au un venit fonciar de 300 galbeni în jos pînă la una sută galbeni inclusiv" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 16).

[13] I. Negură arătase că la alegeri primarul făcuse „ceea ce se cheamă în limbajul cartoforilor un maldone", numai că acesta nu era un motiv ca de pe urma ilegalităţii unui funcţionar să profite Manolache Costache. Îi reproşase apoi lipsa de probitate politică faţă de regimul principelui Cuza, al cărui aghiotant fusese. Negură declarase în fine că va vota împotriva validării mandatului.

[14] Alegerea lui Manolache Costache a fost invalidată.

Cuvînt pe marginea proiectului de adresă la mesajul tronului *

Domnilor, regret foarte mult că o boală m-a împedicat de a putea să-mi îndeplinesc misiunea dată mie de această onor. Adunare, misiunea de a face parte din comisiunea însărcinată cu răspunsul la discursul tronului. Aş fi fost într-această comisiune poate nota discordantă, dară efectul cred că ar fi fost armonia şi poate că Adunarea ar fi fost pusă în poziţiune ca să voteze această adresă în unanimitate.

Domnilor deputaţi, vă aduceţi aminte de scrisoarea înălţimei-sale care a precedat alegerile, vă aduceţi aminte cu ce amoare şi cu ce binecuvîntări a fost primită acea scrisoare, şi acea amoare şi acele binecuvîntări atîta erau de mari că s-au asociat la dînsele şi miniştri cari, ca mine, n-au avut fericirea să primească o asemenea scrisoare. Ce se zice, domnilor, prin acea scrisoare? Se zice că înălţimea-sa voieşte să cunoască liber, neîmpedecat, sincer şi franc păsurile ţărei şi negreşit că dacă vreodată trebuia ca Adunarea, ce reprezintă ţara, să vie şi să vorbească domnitorului ei în totul şi despre toate era atunci. Ne aflam în faţa unui june domnitor, care d-abia intrase în ţară, ne aflam a duoa zi după evenimentul pe care nu voi ca să-l împrospătez, căci e împrospătat în memoria fiecărui dintre dumneavoastră. Cu toate acestea, repurtîndu-ne memoria şi mai departe şi aducîndu-ne aminte de lungele şi nefolositoarele lupte la cari a dat loc discuţiunea adresei din '62 şi '63[1], cînd cu toţii am zis : să lăsăm aceste cestiuni de o parte, să lăsăm chiar datoria care avem ca mandatari ai naţiunii ca să arătăm domnitorului păsurile şi trebuinţele ţărei şi să ne punem pe un tărîm pe care nu vom fi nici biruitori, nici biruiţi, adică pe tărîmul respectului, devotamentului şi admiraţiunii virtuţilor ce înălţimea-sa Carol de Hohenzollern a adus pe tronul României. Care a fost rezultatul, domnilor? Rezultatul a fost mare şi frumos, căci a duoa zi chiar după lupte o Cameră care avea reprezintanţi mai deosebiţi în idei, în trecut şi în pasiuni decît acea de astăzi, s-a văzut că întreagă, cu toţii s-au unit pe acel tărîm şi din acea unire a ieşit o adresă care era espresiunea unanimă a ţărei, bazată pe respect, devotament şi recunoştinţă către tron.

---

* Şedinţa din 22 ianuarie 1868.

Iată, domnilor, tot ce aş fi dorit să fie şi astăzi, şi nu mă îndoiesc că şi astăzi s-ar putea face în un chip mult mai uşor decît anul trecut, căci astăzi, domnilor, domnitorul nostru cunoaşte mai bine ţara şi are cunoştinţe mai multe de nevoile şi trebuinţele ei, şi aceasta s-ar putea face atît mai mult cu cît că de an şi pînă acum nu s-a întîmplat aşa evenimente grele, aşa lupte mari cari să ne facă a fi mai frămîntaţi decît în anul trecut cînd am venit în Cameră; şi, prin urmare, am putea prea bine să amînăm aceste cestiuni de minister, de cabinet, de măsuri administrative şi judiciare, pînă cînd va veni cestiunea budgetelor, cum a zis domnul ministru, cel puţin aşa am auzit, căci n-am fost prezinte în ziua cînd s-a citit acest proiect de adresă. Pentru ce dară să nu venim şi astăzi a zice ceea ce am zis şi anul trecut, şi încă cu un sentiment mai profund de recunoştinţă şi respect, căci astăzi e un an trecut de cînd sîntem deprinşi a admira şi mai mult virtuţile cari caracteriză pe domnitorul nostru! *(Aplauze unanime.)* Aşadară, eu rog şi pe comisiune şi pe guvern să ne pună şi acum în acea plăcută şi frumoasă poziţiune în care am fost puşi anul trecut, cu ocaziunea votării sentimentelor către tron, şi să nu fie un cuvînt amar, un cuvînt de critică sau cea mai mică murmură despre cutare sau cutare măsură, mai cu seamă astăzi cînd avem un guvern reprezentativ parlamentar, constituţionale, şi să arătăm şi ţărei în întru şi mai cu seamă în afară espresiunea sentimentelor unei Camere întregi, care în privinţa domnitorului nu are alte cuvinte decît respect, devotament şi recunoştinţă. De aceea repet încă o dată rugăciunea atît la comisiune, cît şi la guvern, şi mă adresez la guvern mai cu seamă, căci se obişnuieşte a se zice că minorităţile se disciplinează şi se apără de preşedintele Camerei, iară majorităţile se disciplinează şi se conduc de guvern. Ei bine, de aceea mă rog de guvern să ne facă poziţiunea uşoară şi cu acest chip să ştergem de aci două frase. Nu fac ceartă de gramatică, domnilor; negreşit că e mai bine să fie un stil corect, însă ţara ne-a trămis aci să facem legi, iară nu cestiuni de gramatică; dară n-aş voi să se zică cuvintele acestea coprinse în adresă: „Naţiunea nu va uita niciodată că, în impregiurări grele, măria-ta ai rămas nestrămutat în hotărîrea de a păstra neclintite libertăţile publice".

Ei, domnilor, dacă ar fi să consult numai actele mele, dacă m-aş transforma din rolul meu de deputat să vin a apăra sau a combate actele miniştrilor trecuţi şi chiar ale mele, aş zice, domnilor, că în impregiurări grele libertăţile publice se dau deo parte, şi impregiurările grele sînt cestiuni de apreciare. Nu socotiţi domniile-voastre că eu cînd am făcut pe 2 maiu n-am considerat că sînt impregiurări foarte grele? *(Ilaritate.)* Ei bine, eu nu cunosc impregiurări grele, nu le cunosc şi nici doresc a le cunoaşte, precum nici nu doresc a esista. Vedeţi că sînt de aceeaşi religiune, dorim aceeaşi libertate, însă cîteodată sîntem liberali, dară protestanţi. *(Ilaritate.)* Eu recunosc însă şi religiunea ortodoxă-catolică a onor. domn Buescu care mă întrerupe... *(Ilaritate.)* Aş dori dară ca frasa aceasta să se scoată de aci, şi pe lîngă aceasta să se mai scoată şi cea următoare, adică: „Un an şi jumătate de o sinceră funcţionare a instituţiunilor liberale a fost destul etc.". Ei bine, domnilor, aci se zice un an şi jumătate, de ce să nu se zică un an şi nouă luni?

Voci (în stînga): Primim.

Dumneavoastră primiți, dară nu primesc eu *(ilaritate)*, căci pe tărîmul cifrelor cum voiți să discutăm o adresă în forma engleză? Cu toate acestea eu voi primi și această frasă, însă numai cînd se va raporta numai la domnitor, și recunosc că totdeauna un domnitor care păzește legile, un domnitor care e darnic, care în toate zilele scoate și dă, care e model de virtute, acel domnitor schimbă fața țărei; iară dacă este a se vorbi că fața țărei e schimbată prin măsuri administrative, prin reforme etc., ei bine, eu unul nu sînt de această opiniune și să nu socotiți că voiesc prin aceasta să dau un blam; ferească Dumnezeu! Dară dacă un an și jumătate n-a fost un timp materiale de ajuns pentru asemenea prefacere, timp în care patru ministere[2] s-au schimbat și cînd ministerele chiar în întrul lor se schimbă la trei, patru zile, cum voiți ca fața țărei să se fi putut schimba? Aceasta a fost cu neputință, și cît pentru mine unul mă înscriu în contra acestei frase, căci în privința Moldovei nu s-a schimbat nicicum fața ei. Cînd mă duc la Iași tot văd că iarba crește pe paveuri și jidanii se înmulțesc. Nu putea dară să se urmeze ceea ce nu era, căci urmează ceva cînd esistă ceva, eu însă știu că lucrurile sînt tot cum au fost; eu văd că Iașii nu sînt a duoa capitală, căci dacă ar fi așa aș vedea ceva acolo, aș vedea ceea ce se vede în acele orașe ale Italiei cari au fost odată capitale, precum: Turinu, Milanu, Palermu, Neapole etc. Ei bine, domnilor, la Iași n-am văzut nimic, tot ceea ce era, nimic alt; mai multă sărăcie, mai multă mizerie, făgăduinți multe, negreșit sincere, dară cari nu s-au realizat; nici Curtea de casațiune, nici drumul de fer, nici nimic. Vedeți dară că nu s-a schimbat fața Moldovei. Așadară să lăsăm acestea la o parte și să vedem despre dînsele cînd va veni budgetul; atunci vom arăta unde s-a schimbat și unde nu, și discutînd vom arăta guvernului și mijloacele cum să schimbe; căci astăzi a zice că s-a schimbat fața țărei nu avem decît să aducem de la Paris cloșca de aur [3] și s-o transformăm în monumente de recunoștință ... *(Ilaritate.)*

Așadară, vă rog să lăsăm cestiunea aceasta la o parte, căci îndată ce am zis că s-a schimbat fața țărei am zis tot și nu mai am nimic de zis; și eu, cît pentru mine, voi a zice cuvintele acestea numai în cît se va raporta la domnitor, altfel nu le voi zice decît după o lungă și foarte matură discuțiune.

Mai am să mai zic un cuvînt, domnilor, și vă rog să-mi iertați această digresiune: de un an și jumătate cu toții simțim că trebuie o dată să se sfîrșească luptele politice și să intrăm o dată pe politica de pace, căci toți simțim că politica de pace, politica de reconciliare este cel mai bun mijloc de a întări dinastia și instituțiunile noastre.

Anul trecut se făcuse la „Concordia" un tractat[4], care se numea tractatul de la „Concordia"; el însă a avut soartea care a avut-o tractatul de la Villafranca. Prin tractatul acela se zicea că vom da tot concursul nostru ministerului care ne va da pacea din întru. Ei bine, domnilor, și astăzi fac un apel repetînd cuvintele acelea și zic: să ne manținem pe tărîmul acesta, să arătăm că politica cea mai bună este politica de împăcare, împăcarea pasiunilor, împăcarea animozităților prin aplicarea legilor.

Anul trecut s-a permis să ia parte la acel tractat și foștilor cuziști și atunci acei oameni cari au avut nenorocirea de a servi, unii pînă la a noua oară, alții pînă la a zece[a], alții pînă la a unsprezecea și alții chiar pînă la a douasprăzecea oară pe fostul domnitor, se primeau ca niște oameni cari cu bună-credință veneau să sprijine regimul actuale, căci vă declar că înainte de 10 maiu nu erau nici biruitori, nici biruiți. Apoi, domnilor, deodată a răsunat vorba că în țara aceasta ar esista un partid cuzist, un partid care ar ajuta pe fostul domn să mai revie încă o dată în țară ...

O voce: Nu sînteți în cestiune.

Ba sînt foarte mult în cestiune. Și voi ca aceste cuvinte să le auză domnitorul.

Domnilor, cine a studiat istoria știe că un domnitor căzut nu mai revine îndărăt. Am văzut că un Napoleone cel Mare a voit să revie înapoi și nu a revenit, și prin urmare fostul domnitor Cuza nu va mai reveni. Eu mă fălesc și privesc ca un titlu de glorie pentru mine de a fi fost ministrul energic și credincios al fostului domnitor. Și cu atît mai mult că eu niciodată n-am fost Veniaminul său[5], n-am fost în stare să am simpatiele lui; am venit ca necesitate, m-a chemat; și am regretat foarte mult mai deunăzi cînd domnul Manolache Costache s-a respins din Cameră, pentru că-mi propuneam față cu domnia-sa să răspund la ceea ce a vorbit despre cele ce a precedat și a urmat pe 2 mai și despre rolul împăciuitor, constituționale și parlamentar pe care domnia-sa și l-ar fi luat lîngă fostul domnitor Cuza. Voi aștepta ca domnul Manolache Costache să mai vină în această Cameră și atunci îi voi răspunde și-i voi spune despre toate acestea; astăzi însă sînt dator să răspund atîta: că nici am crezut, nici nu cred cum că în țară esistă oameni cari doresc să revie fostul domnitor Cuza; se înșeală aceia cari cred și cari voiesc a face să se crează cum că domnul Cuza a gîndit să vină în țară, și rău fac acei oameni.

Poate să fie oameni cari să zică că fostul domnitor poate să mai joace un rol în această țară; dară, domnilor, unde nu se găsește și în ce țară nu se află asemenea oameni cari să slujească și cauze rele? Eu socotesc că domnul Cuza are destulă minte ca să înțeleagă că el astăzi nu are alt rol să mai joace decît în istorie, și cu cele bune și cu cele rele ale sale; cu aceasta pot asigura pe minister, și declarațiunea care o fac o fac și în numele meu și a multor oameni cari se tratează de cuzist, că îndată ce ar intra în capul lui Cuza și a vreo cîțiva oameni ideea nebunească de a-l face sau d-a voi să intre în țară eu cel dintîi și cu acei cuziști am alerga la graniță să-l sfătuim ca să se întoarcă înapoi[6].

O voce: Tîrziu!

Ce ați zis? Ați zis tîrziu? Niciodată nu e tîrziu spre a se îndrepta o eroare, spre a se constata un adevăr, și socotesc că cele ce le zic eu astăzi sînt mai bune și vor fi mai bine primite de către minister și de către Adunare, ca mai asigurătoare decît glasul acela care strigă: tîrziu. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 18, p. 113, col. 4—5.
Reprodus și în nr. 21, p. 130, col. 1—3.

NOTE

[1] Vezi volumul precedent.

[2] Ministerele Lascăr Catargiu, Ion Ghica, C. Al. Crețulescu, Ștefan Golescu.

[3] Tezaurul de la Pietroasa („Cloșca cu pui") fusese transportat la Paris cu ocazia Expoziției universale din 1867.

[4] Tratatul de la „Concordia" reprezintă un început de înţelegere între diferitele grupări liberale (radicali, moderaţi, independenţi) în vederea organizării eficiente în Parlament a luptei cu conservatorii.

După un şir de conciliabule la hotelul „Concordia" din Bucureşti, s-a ajuns la redactarea unui text programatic a cărui paternitate revine parţial lui K. Principiile formulate, la modul general vorbind, sînt proprii curentelor liberale existente în întreaga Europă: „guvern stabil, întemeiat pe instituţiuni egalitare şi liberale, pe instituţiuni democratice", libertatea conştiinţei, „biserică liberă în stat liber", independenţa magistraţilor, descentralizare administrativă. Aspectele particulare, cele vizînd direct realităţile româneşti, apar aproape ca sintagme din intervenţiile parlamentare ale lui K. Aşa, bunăoară, K. este potrivnic ideii de înfiinţare a unei armate permanente, deşi aiurea elogiază acest concept, profesat de ilustrul său contemporan Nicolae Bălcescu. În programul de la „Concordia" se cer miliţii „cu mijloace de echipare şi de înarmare cu modul cel mai puţin costisitor".

Pentru modernizarea economică se preconizează reforme financiare ce ar „echilibra bugetul", o repartiţie „dreaptă" a impozitului personal, bănci agricole şi comerciale, construirea de căi ferate, introducerea „vapoarei", atît de stăruitor cerută de K., om practic, iar nu *oisif*, cum singur se recomandă, în repetate rînduri.

Un deziderat rămas în vigoare din timpul domniei lui Cuza viza părăsirea de către guvernul de coaliţie care s-ar fi format a practicilor administrative de expresie regulamentară, „spre a asigura şi apăra interesele morale şi materiale ale populaţiunilor în fruntea cărora se află".

În sfîrşit, se insista asupra îmbunătăţirii fără întîrziere a mijloacelor de comunicaţie, mai ales în Moldova (prin lucrări de hidroamelioraţii pe Prut şi transformarea lui în rîu navigabil, ca şi prin construirea căii ferate Iaşi—Cernăuţi şi Iaşi—Bucureşti—Giurgiu). De asemeni problema agrară îşi cerea rezolvarea în continuare, căci „legea rurală a precurmat pentru totdeauna în România cestiunea socială"; acum trebuiau împăcate interesele şi lucrul era posibil doar prin încheierea grabnică a tocmelilor agricole. Era „o condiţiune neapărată a prosperităţii agriculturii".

Autorii programului astfel întocmit garantau sprijin politic guvernului care l-ar fi adoptat. Între semnatari figurau: Ştefan Golescu, C. A. Rosetti — în scrisorile căruia dealtfel s-a şi păstrat textul, fiind apoi publicat de fiul acestuia, Vintilă —, Trandafir Giuvara, A. C. Golescu, T. Mehedinţeanu, Dim. Brătianu, I. C. Brătianu, T. Campiniu, I. Agarici, A. Vericeanu, M. I. Vladimirescu, G. Cnezovici, N. Fleva, M. Kogălniceanu (Vintilă C. A. Rosetti, *Amintiri istorice. Scrieri adunate şi annotate*, Bucureşti, 1889, p. 172—185).

Rezultatele imediate n-au fost, indiscutabil, pe măsura programului. S-a reuşit răsturnarea guvernului Ion Ghica la 21 februarie 1867 şi înlocuirea cu cel condus de C. Creţulescu, om de paie în mîna energicului I. C. Brătianu, care intră astfel în noua formaţie. O urmare mai îndepărtată poate fi considerată şi intrarea, în noiembrie 1868, a lui Kogălniceanu în cabinetul Dimitrie Ghica, marcînd oarecum încetarea „carantinei" politice în care acesta fusese ţinut de autorii lui 11 februarie.

Comparaţia cu preliminariile de la Villafranca (1859) este pe cît de spirituală, pe atît de potrivită; şi acolo se pusese capăt unor ostilităţi (franco-sardo-austriece), fără însă a se obţine unificarea aşteptată de italieni (Franţa a luat Lombardia, pe care a cedat-o Piemontului; au fost restaurate regatele de Toscana şi Modena; s-a format o confederaţie italiană condusă de papă; în fine, regiunea venetă rămînea Austriei). Dar asemănarea poate merge mai departe. Şi într-un caz şi în altul, păstrînd proporţiile fireşte, cele două momente nu reprezintă decît etape de tranziţie spre unificarea statală şi respectiv spre constituirea Partidului Liberal.

[5] Aici în sensul de fiu preferat. Expresia mai este folosită pentru acelaşi personaj, vezi supra p. 131.

[6] Al. I. Cuza şi-a exprimat în 1867 intenţia de a reveni în ţară şi a se stabili ca simplu particular la Ruginoasa. În sensul acesta avea să-i scrie din Paris domnitorului Carol la 20 aprilie 1867 (cf. B.A.R., Arhiva Cuza, L, f. 340—341 v). Cuza i-a împărtăşit proiectele sale şi lui Napoleon al III-lea, căruia la 27 mai îi scria că prin repatriere nu vrea să servească luptelor politice interne; el s-a pronunţat de la începutul domniei pentru principe străin şi înţelege să rămînă consecvent acestui crez (*ibidem*, f. 346—347).

Pentru a evita complicaţii politice, Carol, povăţuit de I. C. Brătianu, i-a refuzat lui Cuza întoarcerea în ţară. Totuşi cercurile guvernamentale franceze continuau să tatoneze posibilitatea unei reveniri a acestuia în cazul vacanţei tronului. Spre acest sfîrşit, un an mai tîrziu, ducele de Gramont, ambasadorul francez la Viena, a avut la 24 aprilie 1868 o discuţie cu fostul domnitor la Doebling, castelul recent achiziţionat în împrejurimile capitalei austriace. Cuza a declarat categoric că nu înţelege să revină cu ajutor înarmat de afară sau în urma unei conspiraţii. Cel care a consemnat convorbirea remarca „atitudinea demnă", chiar „trufaşă" cu care Cuza îşi exprima punctul de vedere (B.A.R., Arhiva Cuza, LVII, f. 249—251, 260).

Scurtă intervenție pe marginea proiectului de răspuns la mesajul tronului *

Ia vedeți, domnilor, cît de mare dreptate am avut eu cînd am luat cuvîntul și am propus domnului ministru ideea pe care domnul ministru a primit-o zicînd așa e bine, ca să facem o adresă către tron lăsînd la o parte toate cestiunile administrative, și [a]cum domnul Zeuceanu prin cuvintele sale pune discuțiunea pe tărîmul cel mai arzător, propuindu-ne ca să zicem : bine ai făcut măria-ta că ai dizolvat Camera, bine ai făcut că te-ai luat după domnul Manolache Costache și nu ai dat concesiunea drumurilor de fer. Vă conjur, domnule Zeucene, să nu ne puneți pe acest tărîm, să nu fiți mai catolici decît papa, ci urmați precum a zis domnul ministru a face o adresă simplă de respect și de devotament către tron și de a afirma că națiunea română va merge oriunde o va conduce domnitorul ei, pentru întărirea elementului român, pentru a pune pe România în pozițiune a-și împlini misiunea ei. Pe tărîmul acesta voi vota adresa cu amîndouă mîinile. Iară actele guvernului român a le trata cu altă ocaziune, căci altfel vom ajunge în timpii aceia cînd domnul ministru de interne ne arăta cît era de rău cînd se discutau actele guvernului cu ocaziunea adresei către tron și de a face — ceea ce eu protestez că n-am făcut niciodată — a se pune miniștrii în dosul tronului [1]. Astăzi ministerul a declarat cum că mai tîrziu va primi toate interpelațiunile și cu ocaziunea budgetelor va da seama de administrațiunea țărei. Ei bine, să lăsăm pentru atunci toate aceste cestiuni și atunci vom vedea dacă s-a făcut bine sau nu dizolvîndu-se Camera. Nu sîntem astăzi puși în acea pozițiune, mai cu seamă în urma discuțiunei generale, mai cu seamă în urma celor zise de domnul raportatore [2] și de domnul ministru. Nu sîntem chemați aici să prejudecăm aceste cestiuni. Proteste de devotament, esprimări de sentimente către tron voi vota și voi sprijini, iară orice altă frasă, și mai cu seamă după lămurirea domnului Zeuceanu, să prejudecăm în un fel sau altul actele guvernului, voi combate ; de aceea eu chiar, care eram otărît a vota paragraful întîi al redacțiunii comisiunii [3], în urma interpretării dată de domnul Zeuceanu, votez în contra.

„Monitor", 1868, nr. 18, p. 115, col. 3.

---

* Ședința din 22 ianuarie 1868.

NOTE

[1] K. răspunde aici la criticile a căror țintă fusese atît ca guvernamental, cît și în calitate de simplu deputat. Adversarii îi reproșau, cu inveterată rea-credință, că trece întreaga responsabilitate a actelor sale asupra lui Cuza. Cezar Bolliac, atît de oscilant în ceea ce îl privește pe K., trecînd de la critica infamantă la lingușirea suspectă, îl apostrofa în ianuarie 1864 că la primele atacuri ale presei private — în speță ale foii sale „Buciumul", pe care o socotea nealiniată — se duce „tiutiuca sub tron" („Buciumul" din 16 ianuarie 1864, p. 701).

Trebuie spus însă că, în ciuda atacurilor personale deosebit de virulente ale lui Bolliac, K. vedea în foaia acestuia un sprijinitor al guvernului ; de aceea și trimitea, la 12 octombrie 1864, o circulară confidențială prefecților cerîndu-le să se ocupe în mod expres de abonamente la ea. C. A. Rosetti, îndatoritor perfid față de cei doi, avea s-o publice cinci ani mai tîrziu (cf. „Românul" din 27—28 octombrie 1869, p. 846, col. 3—4).

[2] Gheorghe Chițu.

[3] Primul § al adresei avea următoarea formulare: „Naţiunea română, răspunzînd la apelul făcut ei, în virtutea prerogativelor tronului, sîntem fericiţi că întîiele cuvinte ale reprezintanţilor ei să fie pentru a exprima simţemintele de devotament pentru măria-ta" („Monitor", 1868, nr. 18, p. 115, col. 1).

Al. Zeuceanu îşi exprimase părerea că s-ar cuveni ca Adunarea să-şi arate gratitudinea către domnitor pentru dizolvarea Camerei precedente (*ibidem*, col. 2).

Propune un proiect de lege pentru acordarea de pensii mamei şi surorilor lui An. Panu *

Subscrisul roagă pe onor. Adunare a deputaţilor să binevoiască a vota următorul project de lege:

„Articol unic. Spre răsplătirea servicielor făcute în 1858 cauzei autonomiei şi Unirei României de repausatul locotenent princiar al Moldovei Anastasie Panu, se acordă mumei sale o pensiune viageră şi anuală de patru mii lei nuoi şi fiecăria din ambele sale surori monahii cîte duoă mii lei nuoi pe an.

M. Kogălniceanu, A. Fătu, D. Pruncu, I. Codrescu, N. Moscu, C. Săvoiu, G. Chiţu, I. Negură".

Domnilor, mulţumesc guvernului pentru că a binevoit să se unească cu acel project de lege şi nici nu mă îndoiam de aceasta. Sînt sigur că noul adaos propus de onor. domn ministru [1] va găsi o binevoitoare aprobare din partea Adunării; eu însă a trebuit să mă ţin la partea practică mai mult, la aceea că muma lui Panu este bătrînă de 70 de ani şi-i lipseşte pînea de toate zilele; are două surori, din care ... una ... oare să o zic?

Voci: Ştim, ştim în ce stare este.

Moldovenii o ştiu toţi.

D. ministru de interne: O ştim şi noi cu toţii.

Aşadară nu mai am nevoie să vă spun, dacă o ştiţi. Vă zic numai că sînt interpretul unui simţămînt generale şi prin urmare vă rog să binevoiţi a vota această pîne de toate zilele mumei şi surorei domnului Panu. Am, domnilor, mai multe scrisori către mine — pe care mă veţi scuza dacă nu vi le voi citi — prin care mă roagă să fiu interpretul nevoilor foarte mari, a lipsei de pînea de toate zilele a acestei familii, care cred că merită ajutorul nostru.

„Monitor", 1868, nr. 19, p. 119, col. 2.

---

* Şedinţa din 24 ianuarie 1868.

NOTE

[1] Ministrul de interne, I. C. Brătianu, anunţase că guvernul va achita datoriile rămase de pe urma lui Anastasie Panu, făcute „pentru ca să serve ţara".

Adunarea a primit proiectul cu 101 voturi pentru şi două împotrivă.

Pe marginea propunerii privind reforma corpului avocaţilor *

Domnilor, cînd am întîmpinat pe domnul Campiniu [1], l-am întîmpinat numai pe tărîmul regulamentului, nu m-am rostit deloc în cestiunea de fond, căci nici eram aici cînd s-a citit această propunere şi nici ştiu ce se coprinde într-însa. Ceea ce ştiu e numai atîta, cum că, dacă scopul acestei legi a fost bun, rezultatele ce a dat, mai cu seamă pe la judeţe, n-a corespuns la aşteptările legislatorului şi prin urmare înţeleg multe din acele argumente cari vin să ceară desfiinţarea legii care face în statul român un corp privilegiat de advocaţi.

Domnilor, în Francia, la fiecare proces se cere nu numai un advocat ci duoi, se cere ceea ce se zice *l'avoué*. Şi apoi în China advocatul e oprit sub pedeapsă aspră de a pleda interesul altuia. *(Ilaritate.)* Iată dară duoă state cari fiecare îşi au civilizaţiunea sa proprie. În unul se cere advocatul neapărat, în altul se pedepseşte acela ce face pe advocatul. Onor. domn ministru al justiţiei a venit şi a astîmpărat foarte mult pofta care aveam eu pentru grabnica şi imediata desfiinţare a acestei legi [2], deşi această lege s-a făcut în timpul dictaturei după 2 mai şi astăzi se apără de domnul Gr. Lahovari. *(Ilaritate.)* Recunosc că această lege trebuie să fie reformată, din cauză că, să-mi fie permis a o spune, însuşi aceia în favoarea cărora s-a înfiinţat această lege n-au corespuns prea mult la voinţa legiuitorului. Şi eu am fost odată advocat [3] şi cînd a fost să se numească întîiul decan am luat şi eu parte la acea alegere. Ei bine, domnilor, ştiţi ce am văzut? Am văzut pe acei cari nu aveau drept de a face parte între advocaţi decît în temeiul eserciţiului conspirînd ca consiliul de advocaţi să nu fie compus de celebrităţile baroului nostru, şi trebuie să recunoaştem că avem în baroul nostru, atît din Bucureşti cît şi din oraşele principali ca Iaşi şi Craiova, advocaţi cari pot susţine concurenţa cu advocaţii din barourile cele mai ilustre. Ei bine, domnilor, s-a numit un consiliu de disciplină care a făcut cum fac şi mulţi din deputaţi pentru ca să fie aleşi de a doua oară, a fost foarte indulginţi către alegătorii lor *(ilaritate)*; tot aşa a făcut şi consiliul de advocaţi : n-a aplicat deloc regulele de disciplină şi aşa a dat loc la acele abuzuri pe cari domnii Zeuceanu şi Turnavitu le-au desfăşurat, abuzuri cari mai cu seamă în judeţe sînt strigătoare la cer. În judeţe, domnilor, nu sînt mulţi advocaţi cum îi numeşte legea, sînt duoi, trei cari monopolizează dreptatea, şi apoi prin oarecari simpatii, prin oarecari legături de camaraderie politică se face aşa încît să ştie că procesul cutare la curtea cutare, ce se pledează de cutare, se cîştigă *(aplauze)*, şi că procesul cutare la curtea cutare, pledat de cutare, se perde. *(Aplauze.)* Se mai zice şi mai mult, domnilor, cum că la secţiunea cutare cîştigă acela care e amic politic cu preşedinele sau cu membrii acelei secţiuni. De aceea, domnilor, sînt pentru reforma legei, mai cu seamă în privinţa advocaţilor de pe la judeţe şi de pe la judecătoriele de plăşi. Nu esistă destui advocaţi cum cere legea şi acolo unde nu esistă să se întinză dreptul, ca să scăpăm de acele abuzuri.

---

* **Şedinţa din 30 ianuarie 1868.**

Aşadară, această cestiune să se ia în discuţiune din nou de secţiuni şi să reformăm legea în sensul libertăţii şi al moralităţii corpului advocaţilor.

„Monitor", 1868, nr. 24, p. 148, col. 4

NOTE

[1] Zece deputaţi prezentaseră o propunere privitoare la modificarea legii avocaţilor „lăsîndu-se libertatea vericăruia cetăţean de a-şi alege pe avocatul său". T. Campiniu remarcase că o lege în vigoare nu se poate anula printr-o propunere, fiind necesar un proiect de lege. La acestea K. observase sarcastic : „Domnilor, ca să fim în acord cu domnul Campiniu nu avem decît acea propunere s-o numim project de lege şi cu aceasta am ajunge la un rezultat, căci altfel, dacă e vorba să facem discuţiune numai pentru aceasta, apoi mulţumim lui Dumnezeu, discuţiuni avem de prisos în toate zilele" (*ibidem*, p. 147, col. 1, 3).

[2] Legea pentru constituirea corpului de avocaţi din 4 decembrie 1864 prevedea : profesiunea de avocat o pot exercita doar cetăţenii români, licenţiaţi ai facultăţilor româneşti sau străine. Avocaţii trebuie să fie înregistraţi la un singur judeţ, primind o carte de avocatură ; cînd sînt 10 avocaţi într-un judeţ se constituie un consiliu de disciplină. Stagiul prealabil este de doi ani. Ministerul Justiţiei este dator să numească comisii de verificare a titlurilor avocaţilor. În cazul persoanelor netitrate sînt preferate cele avînd patru ani de practică (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 783).

[3] K. începe să practice în 1844, cînd apără obştea oraşului Botoşani într-un proces cu mănăstirea Popăuţi. În acelaşi an însă i se ridică dreptul de practică. În 1847 va fi obligat să dea un examen pentru a reintra în barou. În 1848 este apărătorul mănăstirii Neamţ împotriva beizadelei Grigore Sturdza, mezinul domnitorului. Face parte — în 1851 — din comisia de prelucrare a codurilor instituită de Grigore Ghica, domnul Moldovei. În 1862 deschide un birou de avocatură la Bucureşti şi Iaşi cu D. Cozadini, I. Strat şi G. Mîrzescu şi avînd filiale la Suceava, Dorohoi, Botoşani, Bacău, Tecuci, Huşi, Cahul, Ismail, Putna (avîndu-l aici reprezentant pe N. Voinov). Vezi Gh. Ungureanu, *Contribuţiuni la cunoaşterea activităţii lui Mihail Kogălniceanu ca avocat*, Iaşi, 1938, 19 p.

Intervenţie în apărarea calităţii de deputat a lui C. Cîţă Niculescu *

Domnilor deputaţi, aţi auzit cuvintele prea elocinţi şi pline de articole de legi ale onor. domn Geani [1]. Aţi auzit cuvintele elocinţi şi pline iarăşi de articole de legi ale domnului Zeuceanu [2]. După ce aţi auzit şi pe unul şi pe celălalt, fără îndoială că domniile-voastre vă veţi fi socotit pentru un moment înaintea Curţii de casaţiune, înaintea Curţii de apel sau înaintea unui tribunal oarecare. Am ascultat duoi advocaţi vorbind, căci însuşi domnul Zeuceanu a zis la finele discursului său că noi nu trebuie să fim aici advocaţi, ci reprezintanţi ai naţiunii, şi eu iarăşi ca domniasa zic că aici nu sîntem advocaţi, ci sîntem reprezintanţii naţiunii şi trebuie să vorbim astfel încît să ne înţeleagă toţi deputaţii, ca să poată vota în cunoştinţă de cauză. E bine, domnilor, cînd discuţiunea se pune pe acest tărîm, cînd se înfăţişează argumente pentru şi contra pline de articole de legi, în asemenea caz ar trebui cu toţii să avem cunoştinţe destul de mari în materie de legi, ca să putem discerne, ca să putem judeca. Eu însă socotesc că aceste cunoştinţe nu le avem în generale şi nici constituţiunea nu ni le cere. Eu socotesc că cu verificarea alegerii unui deputat nu sîntem chemați să otărîm competința Curții de casațiune, care face o cestiune de drept, și ce drept încă! Nu socotesc că e trebuință să venim numaidecît cu autoritatea lui Rossi[3] și Felix, pentru că sînt mulți din noi cari nu cunosc pe acei onor. domni; și aceasta-mi permit a o zice fără cea mai mică punere în contestațiune a științei întinse ce pot avea unii dintre noi; însă îmi permit a întreba pe iubitul meu coleg, părintele Ghiță Șerbănescu, dacă a auzit vreodată vorbindu-se de Rossi și de Felix? *(Ilaritate.)*

---

* Şedinţa din 30 ianuarie 1868.

Ei bine, domnilor, cu acest mod să otărîm noi cestiunea domnului Cîță Nicolescu? Oare cu ocaziunea verificării unui deputat trebuie să facem cestiuni de interpretări de articole privitoare la competința Curții de casațiune? Eu, domnilor, voi da aceste cestiuni deoparte, împreună și cu articolele invocate de domnul Geani și cu acele invocate de domnul Zeuceanu, și voi vorbi românește, astfel încît să fiu înțeles de toți. Voi arăta cine e acest domn Cîță Nicolescu. Iată cum îl cunosc eu care sînt de peste Milcov, și, dacă eu îl cunosc astfel, negreșit că domnul Campiniu, care e din Brăila, mai aproape de Rîmnicu Sărat, trebuie să-l cunoască mai bine. Am avut onoare să văd pe domnul Cîță Nicolescu în casa unui amic al meu, domnul Eugeniu Predescu, membru Curții de casațiune, epitropul domnului Cîță; negreșit dară că domnul Eugeniu Predescu nu putea să ia în epitropia sa pe un supus muscălesc...

Voci: A! A!

Nu este, domnilor, a! a! a! și ia să vedeți că n-o să mai faceți această politicoasă întrerumpere de *a! a! a! a!* În urmă am auzit că domnul Cîță e proprietar mare în județul Rîmnicu Sărat. După 11 februariu, trecînd prin Rîmnicu Sărat, am întrebat cine e prefect aici și mi s-a răspuns că e domnul Cîță. În urmă am mai venit și în București și am fost deputat aici împreună cu domnul Campiniu, și în vremea aceea domnul Cîță era încă prefect și a continuat de a fi pînă la formarea noului minister. Ei bine, domnilor, permiteți să duc cestiunea ceva mai departe. Permiteți-mi să duc cestiunea pe tărîmul faptelor și aici nu veți găsi un argument de advocați; faptul este că orice guvern nou face mai bine decît cel vechi sau cum zice proverbul: „Mătura nouă în cui se pune" *(Ilaritate.)* Nu cred că guvernul după 11 februariu să fi comis acea monstruozitate pe care n-a comis-o guvernele căzute, ca să dea un județ în mîna unui muscal!...

D. Campiniu: Nu-l cunoștea atunci.

Prea bine; să primesc deocamdată că guvernul de atunci, domnul D. Ghica, domnul Lascăr Catargiu, domnul Ioan Ghica, a comis această monstruozitate.

Ei bine, domnilor, oare în acel timp după 11 februariu țara se afla în timp de dictatură, erau Camerele închise, era presa înlănțată, era regimul lui 2 mai? Nu, domnilor, presa era liberă în toată puterea cuvîntului, Camera era deschisă, cum dară nu s-a ridicat nici o singură voce în presă să zică că guvernul de atunci a comis monstruozitatea să dea a treizeci și treia parte din România în mîna unui muscal? Cum n-a venit atunci domnul Campiniu să interpeleze guvernul pentru această monstruozitate?...

D. Campiniu: Nu se cunoștea condițiunea domnului Cîță atunci.

Primesc şi aceasta, cu toate că e de mirat cum domnul Campiniu care e conjudeţean cu domnul Cîţă nu l-a cunoscut; dară cum în judeţul Rîmnicu Sărat unde sînt 16 000 familii nu s-a găsit un român urmaş al lui Traian care să zică: stai, domnule D. Ghica, care vorbeşti necontenit că eşti român şi care ai comis o faptă din cele mai neromâneşti, care ne-ai dat pe noi românii pe mîna muscalilor! *(Aplauze.)* Nu s-a găsit nimeni care să zică aşa, şi s-a găsit tocmai astăzi cînd domnul Nicolescu vine în Cameră şi se presupune că nu are să voteze alături cu domnul Campiniu, astăzi se scoală domnia-lui să zică că domnul Nicolescu nu e român, domnia-lui care a făcut acte de bun cetăţean, şi-a dat averea, a fost funcţionar în timpuri grele... chiar cu ocaziunea răspunsului la discursul tronului s-a zis că au fost timpuri grele; ei bine, în acele timpuri grele domnul Cîţă Nicolescu a fost care a potolit revolta grănicerilor[4]...

O voce: N-a fost revoltă.

Ba a fost revoltă.

D. T. Mehedinţeanu: Numai domnia-ta cunoşti revolta aceea. *(Zgomot.)*

Domnu Nicolescu a dat cai la tunurile ţărei, a dat bani.

D. R. Campiniu: Poate ca prieten al românilor, dară nu ca român.

Şi acum dumneavoastră cînd vedeţi că s-a ales deputat voiţi să-l respingeţi? Acesta este liberalismul dumneavoastră? Vă foarte mulţumesc de asemenea liberalism. Nu sînt liberale, dacă liberalismul este de a respinge dintre români pe un asemenea om, care nu numai prin naştere, dară şi prin purtarea sa a dovedit că este român!

Într-o ţară ca a noastră unde între patru milioane de români sînt o parte care se compune de bulgari, de greci, de slavoni, de lipoveni şi alte naţionalităţi, noi trebuie să-i atragem pe toţi printr-un sentiment de dreptate, şi nişte asemenea acte sînt contrarii oricărui sentiment de dreptate, cînd se scoală domnul Campiniu şi contestă naţionalitatea domnului Nicolescu...

D. R. Campiniu: Îmi fac datoria.

Permiteţi-mi să zic că respectez opiniunea dumneavoastră, dară şi eu cred că-mi împlinesc datoria şi că mi-o împlinesc mai bine.

În apărarea ce şi-a făcut onor. domnu Cîţă Nicolescu cînd s-a discutat în primele şedinţe alegerea domniei-sale, mi-a făcut onoarea a mă număra şi pe mine între amicii domniei-sale politici. Să-mi permiteţi însă, domnilor, să declin onoarea de a fi amicul politic al domnului Cîţă Nicolescu; nu cunosc opiniunile domniei-sale politice, nu ştiu cum va vota în această Adunare, şi daca susţiu alegerea domniei-sale aci nu o fac pentru amicie nici politică, nici personale, ci pentru că socotesc că este român. Cînd văz, domnilor, că între români s-au primit oameni cari n-au nici măcar o picătură de sînge de român, cum mă pot asocia eu ca să refuz pe domnu Nicolescu, care cel puţin are jumătate sînge românesc? *(Ilaritate, aplauze.)* Domnia-sa este născut din mamă română[5], şi nu dumneavoastră trebuie să nesocotiţi acel înalt principiu democratic care recunoaşte mamei dreptul de a fi dat şi sînge de al ei copilului. *(Aplauze.)* Ei, domnilor, să fim liberali cum se cuvine, şi ca să fim liberali cum se cuvine trebuie să fim drepţi şi cu amicii noştri şi cu inamicii noştri, şi mai cu seamă cu inamicii noştri.

Nu ştiu, o mai repet, cum va vota domnu Nicolescu, dară ştiu că domnia-lui este un om de bine şi nu voi totodată cu nedreptatea ce aş face domniei-lui să dau un vot de blam guvernului după 11 februariu, căci dacă astăzi voi respinge pe domnu Nicolescu cu aceasta voi da un vot de blam acelui guvern; şi eu nu cred în convincţiune că guvernul după 11 februariu a comis o asemenea atrocitate încît să merite blamul nostru şi pentru aceea voi vota pentru domnu Nicolescu; însă cestiunea Curţei de casaţiune e altceva.

„Monitor”, 1868, nr. 25, p. 153, col. 1–2.

NOTE

[1] A. Giani pledase pentru admiterea lui Cîţă Niculescu, căci aşa se pronunţase şi Curtea de casaţie, a cărei hotărîre era valabilă şi pentru Adunare.

[2] Al. Zeuceanu susţinuse că hotărîrea în materie electorală nu are puterea lucrului judecat decît între părţi. O hotărîre dată „între Petru şi Pavel” nu poate să aibă putere pentru al treilea. Astfel sentinţa Curţii de casaţie priveşte pe Cîţă Niculescu şi pe cei ce i-au contestat calitatea de român.

[3] Rossi, conte Pellegrino. Profesor de drept şi economie politică la Collège de France. Ambasador la Roma. Asasinat acolo în 1848.

[4] Este vorba de revolta provocată de aplicarea defectuoasă a reformei agrare, ca şi de confuzia creată după detronarea lui Cuza. În monografia consacrată de Vasile Mihordea acestui moment nu este pomenit numele lui Cîţă Niculescu (*Răscoala grănicerilor de la 1866*, Bucureşti, 1958, 303 p.).

[5] Cîţă Niculescu era fiul colonelului rus Andreevski şi al unei boieroaice din familia Dedulescu. Fusese adoptat de vornicul Niculescu, al doilea soţ al mamei sale. A figurat în Cameră din 1862 pînă în 1866. Protestul fusese depus la tribunalul local, care l-a radiat din listele electorale. Curtea de casaţie însă a casat hotărîrea tribunalului Rîmnicu Sărat.

Intervenţie în legătură cu calitatea de deputat a macedoneanului Procopie Sgrumala *

Domnilor, permiteţi-mi să încep întîi cu un mic incident, şi acel incident crez că este numai un *lapsus linguae*, cum se zice, o greşeală de limbă; nu cred că a fost altceva. Onor. domn G. Brătianu, voind să dea un argument în favoarea onor. domn Sgrumala, a zis: domnilor, nu vă uitaţi la accentul domniei-sale, fiindcă sînt deosebite accente române, precum e de esemplu accentul moldovenesc. Este un dicton italienesc, şi domnul Brătianu ştie italieneşte, *la lingua italiana in bocca toscana*, dară pînă acum nu se găseşte un dicton *la lingua valacha in bocca moldava* sau *la lingua moldava in bocca valacha*. Eu, cît pentru mine, pot să zic că vorbesc mai mult munteneşte decît moldoveneşte, dară ţin foarte mult la accentul moldovenesc, şi sînt tot român, ba încă cel fel de român? Român, cum zice moldoveanul, coada vacei *(ilaritate)*, din tată, din străbun şi răstrăbun; pe cît domnul Brătianu este român din judeţul Argeşului, pe atît sînt şi eu din Fălciu, vechi moşnean.

Prin urmare, eu pe tărîmul şi al sentimentelor şi al limbagiului mă socot român şi nu admit comparaţiunea făcută printr-un *lapsus linguae* al accentului moldovenesc cu accentul domnului Sgrumala.

O voce: A zis şi de olteni.

---

* Şedinţa din 30 ianuarie 1868.

A adaos acestea după protestările ce s-au făcut.

Domnilor, cînd am văzut atacîndu-se naţionalitatea onor. domn Nicolescu[1], deşi l-am sprijinit, însă n-am osîndit onorabilii mei adversari. Am zis : este un esces de patriotism, de romanism ; şi în privinţa romanismului care e ameninţat de atîtea pericole, nu voi zice nimănui că face rău cînd are esces de romanism, dacă poate fi un asemenea esces ; însă m-am înşelat, căci eu socoteam că aceia cari au combătut pe domnul Nicolescu au să combată de trei ori mai mult pe domnul Sgrumala ; şi din nainte declar că n-am onoare să cunosc pe domnul Sgrumala şi tocmai pentru că n-am onoare să-l cunosc sînt cu totul imparţial.

Anul trecut s-a înfăţişat un caz foarte curios, era un deputat care fusese mai mulţi ani funcţionar public, avea cărţi domneşti, avea condici de visterie, avea posesiune de stat, proprietăţi, fusese multă vreme alegător şi sprijinitor şi amic politic al unui partid, cu toate astea a fost combătut pe tărîmul accentului, a fost combătut chiar de domnul G. Brătianu, şi acest domn a fost domnul Papadopolu. Ei bine, vă mărturisesc acum, deşi bila sau votul unui deputat este un ce care, după cum zicea repausatul Barbu Catargiu, deputatul are dreptul să-l închiză sub perdeaua de fer a conştiinţei, dară cînd am văzut că domnul Brătianu zice : pe onoare vă declar că domnul Papadopolu[2] este străin, deşi eram hotărît să-l sprijin, am tăcut şi am votat contra domnului Papadopolu.

Ei bine, domnilor, astăzi văd pe domnul Brătianu că vine şi sprijină pe domnul Sgrumala tocmai cu argumentele pe cari anul trecut le-a întrebuinţat ca să combată pe domnul Papadopolu, adică cu accentul.

D. G. Brătianu: Cer cuvîntul.

Ei bine, rog acum pe domnul Brătianu să-mi recunoască şi mie dreptul pe care i l-am recunoscut şi eu dumnealui în cestiunea domului Papadopolu, că adică, precum domnia-lui avea cunoştinţe mai întinse decît mine în Argeş, asemenea să-mi dea crezămînt şi mie în cestiunile de dincolo de Milcov. Şi voi primi parola de onoare a domnului Sgrumala, dacă va declara în mijlocul Parlamentului român cum că este român din Macedonia ; atunci voi vota cu bilă albă şi sus pentru domnia-sa şi mă voi simţi fericit de a avea lîngă mine un român din Macedonia. Însă domnialui nu este român macedonean, nici de sînge, nici prin viaţa sa politică.

Domnilor, de 30 de ani, de la 1838, nu crez să fie un al duoilea moldovean care a turburat mai multă apă decît mine *(ilaritate) ;* m-am amestecat în toate, dară în toate, şi, daca ar veni vreunul din aceia cari au turburat cît de puţină apă să mă întrebe daca îl cunosc, îi voi răspunde că da. Ei bine, cît pentru domnul Sgrumala, dacă mă veţi întreba de îl cunosc, nu pot răspunde alt decît că n-am avut onoare să-l cunosc nici ca om politic, nici ca comerciant, nici ca funcţionar, nici ca proprietar, nici ca ziarist, şi niciodată n-am auzit vorbindu-se de domnia-lui, cu toate că eu sînt în relaţiuni cu Galaţii, am relaţiuni cu români, cu greci care îmi sînt amici, şi nimeni nu cred să stimeze mai mult pe greci ca mine, pe greci, acea naţiune atît de mult apăsată şi care numai cu vîrful săbiei lor şi-au cîştigat indipendenţa.

Domnul Sgrumala zice că este român din Macedonia ; însă, domnilor, românii din Macedonia, deşi părăsiţi prin Pind şi Thesalia, ochii lor, bucuria lor este de a afla ceva de fraţii lor cei de mult despărţiţi, despre românii de aici ; în cîntecele lor ne spun că puiul venit din Carpaţi le spune că fraţii lor de aici sînt mai fericiţi decît ei. Domniei-lui nu a venit puiul să-i spună nimic despre fraţii domniei-sale, de cari nu a fost despărţit de Dunăre şi de alte provincii, ci în mijlocul cărora a trăit, căci domnia-sa este din Galaţi. Ce a făcut domnia-sa ca să ne arate sentimentele sale de român? Domnul Sgrumala nu este tînăr, e acum cu părul alb. Domnilor, de la 1857 şi pînă astăzi, nu zic de la 1848, de la 1857 sînt 10 ani, au fost lupte crîncene, fiecare am luat parte în aceste lupte, în această turburare de apă; unii am fost separatişti, alţii unionişti, alţii conservatori; şi eu, domnilor, respect orice opiniune. Domnul Sgrumala însă a fost neutru, n-a fost nici de un partit, nici chiar antiunionist, n-a făcut nimic; Solone la Atena punea pedepse aspre pentru asemenea ermafrodiţi, şi noi să venim acum să lăudăm astă urmare? Pentru Dumnezeu, nu aprobaţi faptele unui om neutru, unui ermafrodit; nu credeţi, nu vă uitaţi la aceea ce se zice de domnul cutare şi cutare; să căutăm faptele. Eu nu am nimic în contra domnului Sgrumala, însă afirm, şi priimesc afirmaţiunea domniei-lui în contra afirmaţiunei mele, că domnia-sa este cetăţean elin; poate că domnia-sa să fie născut în Galaţi, dară în Galaţi sînt mii de cetăţeni greci, în Iaşi sînt mii de evrei, în alte oraşe sînt mii de bulgari, în altele mii de nemţi, de unguri etc.; ei bine, domnilor, pentru că sînt născuţi pe teritoriul nostru, trebuie noi să-i facem români? Legea zice: născuţi şi crescuţi în România, ca să fi fost cu noi la un loc, să se fi deprins cu moravurile noastre, şi dacă nu se poate prin naştere cel puţin prin creştere; să se deprindă a iubi şi a apăra pămîntul nostru. Domnia-sa e un cetăţean elin paşnic, liniştit şi credincios naţionalităţii sale; a fost profesore de limba greacă prin pensioane, a fost un an profesore la şcoala comerciale din Galaţi. Ei bine, domnilor, dară la toate şcoalele sînt profesori străini, sînt profesori de limba nemţească, englezească etc., voiţi să-i facem români pe toţi? Avem pe domnul de Marsillac [3] profesore la Universitate, om foarte învăţat, să-l declarăm şi pe domnia-lui cetăţean român?

Eu, domnilor, nu pot să vorbesc pentru admiterea domnului Sgrumala pentru că întii domnia-sa nu este crescut în ţara noastră; se zice însă că este născut în Galaţi; dară poate să fie născut în Galaţi, şi cu toate astea e străin, căci e natural ca în Galaţi şi Brăila, cari sînt tîrguri cu port franc, unde sînt mii de străini, femeile acestor străini cari dezbarcă acolo să nască atunci dacă stau mai multă vreme. Vă aduceţi aminte, domnilor, că am avut oştiri străine, au fost generali, oficeri cu femeiele lor, au stat la noi ani întregi; ei bine, copiii lor născuţi aici sînt români? Ei, domnilor, nu admiteţi aceasta, căci atunci nu mai ştim unde mergem, nu ştim cîţi de asemenea români ne-ar năvăli de pe la Petersburg, Viena şi alte oraşe. Cu toate acestea, domnilor, eu nu voi să fac nici o strîmbătate domnului Sgrumala; vină domnia-sa cu un certificat din comuna din Macedonia unde au fost părinţii săi, ca să probeze naţionalitatea sa, şi eu atunci voi fi foarte fericit ca, în mijlocul Parlamentului român care poartă germenii întregei naţionalităţi române, să avem un român macedonean.

Se zice că proba de naţionalitatea sa de român macedonean este şi aceea că muma sa se numeşte Naramza. Dară în Macedonia nu sînt naramze, cum nu sînt nici în România. Apoi, dară, daca ar veni unul cu numele de Portocalia, aceasta oare poate fi o probă de naţionalitate? *(Ilaritate.)* Ei, domnilor, cu astfel de argumente voiţi dumneavoastră să admiteţi pe străini între noi? Apoi, dacă este vorba de a deduce naţionalitatea după nume, atunci să vă fac şi eu o observare: numele de Sgrumala derivă de la *sugra malia*, duoă vorbe curat greceşti cari însemnează păr creţ. Va să zică, domnilor, domnul Sgrumala nu are sau nu a adus nici o probă valabilă ca să-şi constate naţionalitatea, pe cînd în contra domniei-sale vedem protestul a duoi onorabili cetăţeni din Galaţi cari au fost deputaţi între noi, este domnul Hagi Nicola şi domnul G. Mantu, şi cari trebuie să ştiţi că în Galaţi reprezintă elementul român, fiindcă acolo elementul român este în minoritate şi trebuie să se lupte mult contra elementului elin care predomină [4]. Ei bine, iată ce zic domnii Hagi Nicola şi G. Mantu în protestul ce au dat ministrului de interne:

„Domnule ministru,

Subscrişii, aleşi şi decretaţi membri consiliului comunale ai urbei Galaţi, văzînd numirea domnului Procopie Sculi Sgrumala de primare al acestei comune, cu totul neaşteptată şi neînţeleasă pentru noi, căci, dacă domnu Procopie Sculi Sgrumala poate fi persoană onorabile şi capabile d-a administra interesele unui oraş ca Galaţii, aceasta o poate şti numai domnia-lui, din parte-ne însă nu putem aprecia pe un om ce nu are nici o viaţă publică şi ca privat ştim că a fost profesore de limba greacă şi nimic mai mult; dacă însă numitul a avut o majoritate oarecare, aceasta încă nu dă dovadă că domnu Procopie Sculi Sgrumala are o popularitate, o influenţă în popor; despre aceasta ştim numai că la combinaţiunea făcută pentru alegerea membrilor consiliului comunale s-a fost regulat a se pune din toate profesiunile cîte o persoană şi astfel s-a pus şi domnu Procopie Sculi Sgrumala, ca profesore.

Domnule ministru, fie-ne permis a vă declara că numirea domnului Sgrumala în postul de primare este în toată privirea după noi foarte dezavantagioasă pentru oraşul nostru şi astfel fiind pe noi ne sileşte a nu putea lua parte la afacerile acestei comune, căci atunci ne-am pune şi noi într-o poziţiune foarte falşă, în poziţiune de a răspunde pentru toate iregularităţile ce s-ar comite de acest primare din lipsă de esperienţă.

Aceste motive ne silesc a vă ruga, domnule ministru, să binevoiţi a primi demisiunea noastră de membri ai consiliului de Galaţi".

Aceşti duoi cetăţeni dară, cum vedeţi, şi-au dat şi demisiunea din consiliul comunale şi în urma acestora ministerul a disolvat consiliul, şi astăzi domnu Sgrumala nu mai este primare.

Aşadară, fără a avea antipatie pentru domnul Sgrumala, fiindcă nici nu-l cunosc, declar că nu voi vota pentru domnia-sa pînă nu va proba că este român macedonean.

Constituţiunea a păstrat Parlamentului dreptul de a primi sau refuza naţionalitatea, şi pentru ce? Pentru ca Parlamentul să primească nu numai pentru că e născut aci, dară să se uite şi la serviciele ce a făcut. Cel puţin eu unul, de cîte ori am recunoscut bunilor noştri fraţi din Transilvania dreptul de a fi cetăţeni în România, nu m-am uitat numai la naştere, ci m-am uitat şi la serviciile cari le-a făcut în România în timpul petrecerei lor aci. Aşa am făcut în privinţa domnului Papiu Ilarian, domnului Laurian şi alţi români iluştri din Transilvania. Zic dară că, dacă domnu Sgrumala va dovedi regulat de la autorităţile de acolo că e român din Macedonia, voi vota pentru domnia-sa, sau dacă domnia-sa va dovedi că e născut şi crescut în ţară şi a făcut acte de cetăţean român, iară nu de cetăţean elin, după cum se zice, şi dacă va dovedi că nu a votat pentru regele Greciei, ci a votat pentru bunul nostru domnitor al României, atunci voi vota cu mulţumire pentru domnia-sa şi voi zice: vino, frate român, în mijlocul Parlamentului român; dară pînă atunci, fiindcă nu a dovedit nimic şi fiindcă chiar actele cu cari s-a servit domnia-sa sînt provocate din iniţiativa domniei-sale, nu ca ale domnului Nicolescu, zic că nu trebuie să admitem un asemenea precedinte, care ar fi fatale. Apoi nu perdem nimic prin ajurnarea domniei-sale, şi, dacă domnia-sa e român şi e espresiunea colegiului de la Galaţi, va reveni desigur aci. Aţi dat afară pe domnii Florescu şi Iepureanu, ei bine, să nu admitem pe un om care nu a dovedit că a făcut acte de român, căci să ne arate măcar că a plătit birul, cum zice onor. domnu Agarici, că a dat 48 lei, să-mi arate că a fost birnicul ţărei şi atunci bucuros îl voi primi[5].

„Monitor", 1868, nr. 25, p. 154, col. 3—5.

NOTE

[1] Vezi discursul precedent.

[2] Vezi supra p. 111, nota 2.

[3] Ulysse de Marsillac (1821 — 1877). Filoromân, profesor de limba franceză la Liceul Sf. Sava, apoi la Facultatea de litere din Bucureşti. A scos foile „La voix de la Roumanie" şi „Le journal de Bucarest".

[4] K. are în vedere preponderenţa în mediile negustoreşti. Atît la Galaţi, cît şi la Brăila, numărul armatorilor, al matrapazilor * şi în general al întreprinzătorilor de tot felul de origine străină era apreciabil. E de observat în acelaşi timp că unii români îmbrăţişau, pînă în deceniul al şaptelea al secolului trecut, supuşenia greacă, britanică sau rusească din raţiuni de afaceri, pentru dobîndirea de credit sporit pe piaţă, încheierea de tranzacţii mai avantajoase, înnodarea de legături comerciale cu lumea Levantului.

[5] P. Sgrumala a fost totuşi proclamat deputat cu 67 de voturi pentru şi 42 împotrivă.

---

* Negustori angrosişti de cereale.

Asupra modului de organizare a Curţii de conturi *

Domnilor, voi declara de mai înainte că împărtăşesc în totul opiniunea onor. şi vechiului meu amic, domnul Hurmusachi[1]. Nu recunosc Senatului dreptul de a interveni în numirea sau în suprimarea membrilor Curţei de compturi. Ce este, domnilor, Curtea de compturi? Curtea de compturi este o delegaţiune, pot zice a Camerii, ca să meargă să facă o lucrare pregătitoare spre a uşura misiunea Camerei în cercetarea socotelelor; ea cercetează socotelele, îşi dă opiniunea conform cu legile şi apoi vine Camera şi hotărăşte în ultima instanţă. Îndată ce budgetul şi cercetarea socotelelor s-au dat ca drept esclusiv Camerei, numai Camera are dreptul de a numi şi a esclude pe însărcinaţii săi, pe procercetătorii socotelelor, a manipularilor banilor publici. Aşadară, regretez conflictul ce s-a iscat şi datoria noastră e să căutăm un mijloc ca să-l înlăturăm, căci nu e bine ca, cu ocaziunea unei asemenea cestiuni, să ne punem în conflict cu un alt corp, ceea ce va aduce după sine în tot felul o perturbaţiune în jocul legiuit şi normal al instituţiunilor constituţionali.

Odată ce am zis aceasta viu la cestiunea de fond.

Merită oare Curtea de compturi imputările cari i se fac sau nu? Eu mai dinainte declar că le merită şi nu le merită. Nu le merită din cauză că această Curte nu este chemată de a corespunde la aşteptările ţării decît în caz cînd şi guvernul vine în ajutorul ei şi o pune în poziţiune de a-şi îndeplini datoria. I se dă socoteli, ea le cercetează, nu i se dă, ea nu le cercetează.

---

* Şedinţa din 30 ianuarie 1868.

Ei bine, domnilor, vă aduceţi aminte, şi chiar aceia cari n-aţi fost în Camera trecută, cum că nu o dată s-au ridicat plîngeri, şi chiar plîngeri drepte, cum că ministerul trecut n-a înfăţişat la timp socotelele. Vă aduceţi aminte şi de oarecari fapte, pe cari le citez pentru că aparţin istoriei, vă aduceţi aminte de socoteli de ministere întregi perdute, înecate în Buzău, altele au fost furate din dosare. Mai aveţi aci o mulţime de petiţiuni din partea funcţionarilor, comptabililor, profesorilor, protoiereilor, mai cu seamă de peste Milcov, cari reclamă salariele lor[2] şi la care ministerul răspunde cum că socotelile sînt perdute, rătăcite.

Aşadară vedeţi că aci Curtea de compturi are dreptate. Mi-aduc aminte — îmi pare anul trecut — s-a citat un esemplu că Curtea de compturi a făcut 17 adrese la Ministerul Cultelor ca să i se înfăţişeze socotelile, şi ministerul nici nu i-a răspuns. Aşadară, cum voiţi ca deodată să osîndim acea Curte de compturi cînd noi ştim că aci în Cameră am ridicat chiar noi tînguiri contra guvernului de atunci că n-a înfăţişat socotelile.

Acum, după ce am zis aceasta, sînt silit a zice ceva şi contra Curţii de compturi. Întîi socotesc că este o greşeală în organizarea ei, că numărul acelor funcţionari cari sînt chemaţi mai cu seamă de a lămuri socotelile, adică referendarii, nu este îndestulător. Al duoilea este că nu totdeauna alegerile prin votare sînt cele mai nemerite; de multe ori pasiuni politice, amiciţii, legături de familie, inimiciţii înrîurează asupra alegerilor şi poate ca să fie şi aci un asemenea caz. Pe urmă găsesc iară o greşeală, nu în instituţiune, dară poate în eserciţiul dreptului care-l dă instituţiunea. Acolo este un procuror general din partea ministerului, pentru ce? Pentru că, ministerul asistînd la şedinţe cînd Camera este deschisă, să aibă cine să stăruiască şi mai cu seamă cine să ţie tonul Curţii de compturi, să o silească, să o îndemne ca să lucreze. Negreşit n-am nimic de zis contra procurorelui. Acel domn procurore este numit în timpul administraţiunei mele — dară după cît m-am informat domnia-sa n-a fost cu destulă luare-aminte, n-a întrebuinţat cu destulă energie dreptul care-l are prin lege ca organ al ministerului, pentru ca Curtea de compturi să lucreze mai cu stăruinţă. Nu fac nici o personalitate, din contra, dară cu părere de rău declar că sînt membri cari mai tot timpul verei l-au petrecut la ţară şi găsesc aci că domnul procurore n-a uzat de dreptul ce-i dă legea pentru a îndemna pe Curte să facă ceea ce putea face.

Aşadară vedeţi, cum am spus-o de la început, că Curtea de compturi merită pe de o parte nemulţumirea ţărei, iară pe de alta nu.

Nu trebuie însă ca noi cu această ocaziune să venim să declarăm că Curtea de compturi este numai provizorie; să sfîrşim odată cu asemenea calificări, căci alminterea vom merge din provizoriu în provizoriu, şi ţara e setoasă de stabilitate, fie şi mai imperfectă, numai stabilitate să fie.

De aceea, domnilor, eu sînt pentru ancheta parlamentară şi cer ca la acea anchetă să se roage domnul preşedinte al Curţii de compturi ca domnia-sa pe de o parte, ca reprezentante al Curţei, să arate neajunsurile cari le-au întîmpinat, iară pe de altă parte să vină şi domnul procurore să spună şi domnia-sa, ca reprezentante al guvernului, dacă drepturile cari le are asupra acelei Curţi le-a esercitat, şi dacă nu, din ce împregiurări; şi apoi vom vedea dacă trebuie să judecăm acea Curte de compturi ca un corp osîndit sau că poate nu vom avea decît a ne sili a pune acel principiu de stabilitate, pentru că stabilitate trebuie să fie în ţară ; atunci vom vedea dacă trebuie să osîndim acel corp sau nu, sau dacă trebuie să-i venim în adjutor şi să îndeplinim lipsurile ce se vor găsi. Acum vin la project [3].

Eu socot, domnilor, că ar fi foarte nemerit ca projectul să se tragă din discuţiune, să nu ne punem în conflict cu Senatul ; şi, după ce ancheta parlamentarie ne va înfăţişa lucrarea sa, atunci vom vedea ce trebuie să facem : dacă putem să îndreptăm fără să schimbăm rostirea constituţiunii, sau că vom face o nouă alegere. Pînă atunci cred ca referendarii să nu se suprime ; referendarii sînt trebuincioşi, căci pe cît ştiu din esperienţă meteahna Curţii de compturi este că nu are destui referendari, acei impiegaţi cari să reguleze compturile. Iară cît pentru un membru care cere a se desfiinţa, aceasta se poate face lesne ori de Cameră, ori de minister...

D. C. Hurmuzache: Este unul care a cerut pensiune.

Dacă este unul care a cerut pensiune, atunci sarcina noastră este mai uşoară ; să admitem persoana aceea cu drept la pensiune şi apoi să stăm în *statu quo* pînă ce se va face ancheta parlamentarie ; şi, pentru ca să nu cădem în neajunsurile cari a precedat la însărcinarea acelei Curţi, să numim în acea comisiune persoanele cele mai capabili şi mai speciali cari le avem în această Cameră.

„Monitor", 1868, nr. 26, p. 160, col. 5 —
p. 161, col. 1.

NOTE

[1] În sesiunea precedentă se făcuse un proiect de lege pentru reducerea posturilor a doi referendari de la Curtea de conturi, pe care Senatul îl respinsese. Totodată se pusese şi problema organizării ca atare a Curţii de conturi. Atunci s-a ridicat chestiunea dacă Senatul are latitudinea să se pronunţe asupra organizării acestei instituţii. Hurmuzaki arătase că amestecul Senatului în problema celor doi referendari era contrar articolului 54 din constituţie, care stipula : „Fiecare din Adunări deliberează şi iau rezoluţiunile lor separate, afară de cazurile anume specificate în constituţiunea de faţă".

[2] Vezi un caz relatat chiar de K., regest nr. 3, p. 635.

[3] Proiectul privea prelungirea funcţionării a doi consilieri la Curtea de conturi pînă la sfîrşitul anului 1868.

*Cu privire la acordarea unui credit de 212 512,25 lei ministrului de finanţe pentru plata datoriilor contractate de stat prin pierderea unor procese **

Vin să arăt regretele mele că, deşi am fost ales membru în această comisiune, n-am luat însă parte la lucrarea comisiunii, şi este greşeala secretarului din cancelarie că n-a spus celorlalţi membri că şi eu făceam parte din această comisiune, pentru că, dacă aş fi fost chemat, negreşit că veneam.

Aşadară, fiindcă n-am luat parte la această comisiune, vin astăzi să-mi esprim opiniunea mea. Declar mai nainte că unde nu pot face altfel trebuie să merg pe drumul bătut, şi acum nu pot face altfel decît să votez aceşti bani, căci în alt chip domnul ministru de finance s-ar găsi cu portărelul la uşe.

---

* Şedinţa din 1 februarie 1868.

Să-mi permiţă însă colegii mei a le spune că ar fi putut face o lucrare pregătitoare, un fel de prolog la această lucrare, adică să fi adus dosarele cu deosebitele procese în cari statul a fost condemnat să plătească şi să se vadă cum s-au perdut acele procese. Eu ştiu că sînt procese ale statului perdute prin perdere de apel, cauzată din negligenţa advocaţilor statului. Mai ştiu şi altceva, şi toată lumea ştie, că sînt procese foarte mari, de sume colosale, unde sînt chiar voturi de ale Camerei, unde chiar Camera a arătat cine trebuie să plătească, sumele acelea s-au judecat şi perdut de stat. Ei bine, cînd însuşi împricinaţii de mai nainte au venit şi prin declaraţiune formală, care se află în dosarele sau ale Ministerului de Finance, sau ale Consiliului de Miniştri, recunosc datoria lor sîntă şi bună şi nu cer altă favoare decît să fie primiţi a plăti banii sau cu bonuri, sau cu obligaţiuni pentru emanciparea ţiganilor, sau cu cele pentru desfiinţarea clăcii, şi Ministerul de Finance nu putea să le facă această concesiune !? Cum se întîmplă acum că acolo unde statul avea să păgubească cel mult o zecime acum plăteşte ştiţi ce sume? 30 şi 40 mii de galbeni. Mă fac forte să dovedesc aceasta. Nu este proces al statului pe care statul să-l mai cîştige.

De aceea vă rog să votăm creditul, însă cu această condiţiune, ca, comisiunea financiară să ceară lista acelor procese, să ia fiecare dosar şi să-l esamineze; căci bunăoară eu ştiu un proces mare unde Curtea de casaţiune a întărit o hotărîre a Curţii de apel zicînd că nu e vinovat garantul să plătească aceşti bani, pentru că ministerul a schimbat condiţiunile încuviinţate de Cameră.

Acum, în cestiunea aceasta are să plătească ministerul de astăzi? Ţara? Nu, ci ministerul de atunci. Şi cînd fac o asemenea propunere o fac şi pentru mine, căci am fost şi eu ministru şi acceptez răspunderea faptelor mele. Regretez că domnul Manolache Costache nu e aci, căci i-am spus că-i datorez duoă poliţe de plătit. Să se aducă procesul lui Nicolae Milo ca să vedeţi că statul a fost osîndit să nu ia de la domnia-lui 40 000 galbeni pentru că condiţiunile votate de Adunare s-au schimbat de ministru de atunci, domnul Iepureanu. Vedeţi dară că cestiunea nu e aşa de uşoară şi trebuie ca Adunarea să vie să proteste în contra acestui principiu consacrat de Curtea de casaţiune, principiu care nu se află în nici o legislaţiune din lume.

Propui dară să votăm aceste 200 000 lei noui, dară fac propunere ca comisiunea să cerceteze toate dosarele şi să facă un raport la Adunare.

D. ministru de finance[1]: Domnilor, dosarele cari zice domnul Kogălniceanu că nu s-a adus la comisiune sînt pregătit să le aduc cu ocaziunea votărei budgetelor. În adevăr aşa e cum zice domnul Kogălniceanu şi cum ştie ţara întreagă că statul în toate procesele sale nu avea noroc, le perdea; aceasta e drept şi o recunosc.
În projectul de faţă însă e vorba de 212 mii lei nuoi, aceştia ştiţi ce sunt?..

Precuvîntare.

Ministrul de finanțe *explică împrejurările care au dus la pierderea de către stat a mai tuturor proceselor: slaba pregătire a avocaţilor şi tradiţia pernicioasă care exista în ţară ca „statul totdeauna să piardă”.*
G. Vernescu *observă că avocaţii sînt slab pregătiţi şi aminteşte totodată că Adunarea trebuie să facă ceva „ca aceşti oameni să fie mai bine plătiţi”.*
D. Ghica *cere ca discuţia să nu se deplasaze asupra competenţei avocaţilor, ci să rămînă la aspectul financiar: votarea sau respingerea creditului solicitat.*

Domnilor, îmi pare rău că cuvintele mele au fost esplicate rău, cu toate că cred că am vorbit românește. N-am zis deloc, domnilor, că comisiunea financiară să ia dosarele și să vadă dacă paragrafele legii au fost bine sau rău aplicate; nu puteam să zic aceasta; dară socotesc că, de vreme ce sînt în acea comisiune și eu, nu am propus un ce care e peste putință; iată opiniunea mea care e: socotesc că nu e bine ca, ministerul cerînd o sumă debani oarecare, comisiunea fără a ne da vreo esplicare să ne propue votarea sumei numaidecît, ci ar fi bine să ne arate că suma cutare se compune din următoarele condeie, adică: atîta s-a perdut de stat în procesul cutare, pentru motivul cutare, la instanța cutare, de o altă sumă iarăși să ne arate care e procesul perdut, înaintea cărei instanțe și pentru care motive, și în fine la toate condeile să ne arate pe lîngă aceste deslușiri și dacă avocatul numit s-a înfățișat sau nu înaintea instanțelor. Ce ar strica aceasta, domnilor? Domniile-voastre cînd cercetați socotelile statului nu urmați tot această procedare, ca suma să se plătească, iară ministerul să se dea în judecată? Căci înțelegeți bine, dacă vom lăsa ca și la asemenea credite să se urmeze procedura ordinară, adică să așteptăm 5, 6 ani pînă ce să treacă prin Curtea de compturi, înțelegeți bine că n-ar fi îndestul de satisfăcător pentru interesele statului.

Acum, domnilor, să-mi permită domnul ministru a mai adăuga un cuvînt. Vedeți bine că pentru aceste credite nu fac nici o greutate, însă aș dori pentru viitor, cînd domnul ministru va veni cu asemenea cereri, aș dori, zic, să nu se mai zică că în trecut se perdea procesele statului și acum se cîștigă; și acum ca și atunci se perd și se cîștigă, căci și acum ca și în trecut s-au perdut procese mari, foarte mari, deși multe alte s-au cîștigat. Domnul ministru mi-a făcut bucurie spunînd că s-a cîștigat procesul pădurilor, care la prima instanță se perduse și pentru care a trebuit multă cumpănire, ca să nu zic alt cuvînt, căci știu că din o mică greșeală comisă era cît p-aci să se peardă, și dacă onor. domn Negură și Adunarea n-ar fi făcut raportul acela în privința pădurilor nu știu cum ar fi mers acel proces. Dară știu de asemenea că procesul domnului N. Milo, proces de 40 000 galbeni care era cîștigat la prima instanță, s-a perdut în urmă și mai știu că era foarte bine că esistă, la dosar înscrisul repausatului N. Milo, care a cerut să i se facă concesiunea a i se primi drept bani bonuri, și astăzi procesul este perdut. Așadară, rog să nu se mai facă comparațiune, căci și acum ca și atunci s-a perdut și s-au cîștigat procese. Îmi aduc aminte de procesul lagărului de la Florești[2] care costa vreo 4 milioane și care sub regimul acela blestemat s-a cîștigat de stat. Negreșit că, cu nouele instituțiuni, cu libertatea presei și cînd mai cu seamă ministru e mai stăruitor, drumul e mai lesne spre cîștig; însă, domnilor, și în trecut ca și acum au fost miniștri și buni și răi. Să lăsăm dară comparațiunile la o parte și să vorbim de ceea ce trebuie a face astăzi, căci, cînd e vorba a se arăta așa negru și întunecat trecutul și cu un orizonte așa de limpede și senin prezentul, apoi atunci, cu tot respectul ce am pentru domnul ministru, nu voi lăsa cestiunea pe tărîmul acestei comparațiuni și voi lua cuvîntul spre apărare.

„Monitor”, 1868, nr. 27, p. 167, col. 4–5
p. 168, col. 1–2.

NOTE

[1] I.C. Brătianu.

[2] În aprilie 1859, principele Cuza, în scop defensiv, pentru a preveni un atac al Austriei sau al Porţii otomane şi spre a-i forţa acesteia mîna la acordarea învestiturii, concentrează armata la Floreşti. După ce puterile garante, întrunite în conferinţă la Paris la 26 august/7 septembrie 1859, recunosc îndoita alegere, Turcia a fost obligată să trimită firmanul de învestitură (cf. C.C. Giurescu, *Viaţa şi opera lui Cuza vodă*, Bucureşti, 1970, p. 83). K. aprecia optimist că cei 12 000 ostaşi adunaţi în tabăra de la Floreşti ,,deturnă de pe cîmpul de bătaie o armată întreagă austriacă" (Dan Berindei, *Frămîntările grănicerilor şi dorobanţilor în jurul formării taberei de la Floreşti (vara anului 1859)*, în ,,Studii", X, 1957, nr. 3, p. 117; apud M. Kogălniceanu, *Interpelaţiune privitoare la expulzarea românilor peste Carpaţi*, Bucureşti, 1886, p. 7).

*Intervine în favoarea petiţiei lui Nicolae Alessiu de a i se acorda 100 de pogoane teren pe moşia statului Herăstrău pentru cultivarea sfeclei de zahăr şi ridicarea unei fabrici de prelucrare a ei**

Domnilor, eu vă rog să nu treceţi la ordinea zilei asupra acestei petiţiuni, nu pentru că [n-]aş voi să acordăm cererea petiţionarului, dară pentru că cu această ocaziune aş voi să atrag atenţiunea domniilor-voastre asupra unei cestiuni care merită toată solicitudinea domniilor-voastre, cestiunea industriei naţionale. Vă rog dară să nu treceţi la ordinea zilei, ca să vă spui cîteva vorbe asupra acestei cestiuni.

Domnilor, în situaţiunea noastră actuală, este foarte greu pentru cei ce vor să-şi încerce capitalurile în întreprinderi de fabrice, fiindcă nu găsesc pămîntul trebuincios. La noi proprietăţile nu sînt morcelate; proprietarii cei mari au bosa proprietăţii şi nu vor să-şi fracţioneze pămîntul vînzîndu-l în porţiuni mici. Pămînturile ţăranilor asemenea nu se pot înstreina; prin urmare, acei eroi—şi zic eroi pentru că industria la noi are încă multe pericole de învins—, acei eroi trebuie să găsească la guvernul actuale cel puţin atîta înlesnire cîtă găseau la guvernele reglementare. Cînd Asache din Moldova a înfiinţat fabrica lui de hîrtie[1] care i-a consumat mai toată averea, guvernul i-a venit în ajutor dîndu-i o parte dintr-o moşie a statului.

Cred dară, domnilor, că n-ar trebui să trecem la ordinea zilei, ci să esprimăm dorinţa ca, ori de cîte ori guvernul va primi asemenea cereri pentru dezvoltarea unei industrii, să o studieze şi să facă ce va putea pentru a o satisface. O industrie ca aceea ce-şi propune petiţionarul este de o utilitate, căci are să dezvolte o ramură a agriculturei prin cultura sfeclelor şi are să dea pîne poporului în timp de iarnă prin lucrul fabricei. Chiar în ţările cele mai civilizate guvernul ia măsuri pentru dezvoltarea industriei, cu atît mai mult asemenea măsuri sînt trebuincioase la noi, căci poate să sporească avuţia naţionale.

---

* Şedinţa din 5 februarie 1868.

Pe moșiile statului sînt o mulțime de puteri de apă cari, de ar fi utilizate de industria privată, ar produce venituri foarte mari, și ar crește și venitul moșiei pe care ar fi puse.

„Monitor", 1868, nr. 29,
p. 179, col. 4.

NOTE

[1] Fabrica de hîrtie a lui Asachi, înființată în 1841, a funcționat la Petrodava-Cetățuia (Neamț). Instalațiile erau proiectate de Mihalic de Hodocin, directorul Școlii de arte și meserii din Iași. Mașinile fuseseră aduse de la Viena și Praga. În 1842 Asachi obține o concesiune pe 12 ani, prin care urma să furnizeze în exclusivitate hîrtie instituțiilor statului. Hărțuit de concurența importurilor, el a încercat, fără succes, să fabrice hîrtie de timbru. Fabrica a durat pînă în 1867. Pop Marțian, la 1867, o menționează doar cu 14 lucrători. Vezi, cu bibliografia respectivă, studiul lui N. Marcu *Gheorghe Asachi, întemeietorul primei fabrici de hîrtie din Moldova*, în „Studii și cercetări economice", nr. 1, 1970, p. 225—233.

*Scurtă precizare în legătură cu proiectul de lege privind Curtea de casație**

Domnilor, onor. domn Georgiu, cu ocaziunea cestiunii de regulament, a intrat în fondul unei alte cestiuni, căci domnia-sa a zis că nu știe dacă acele duoă trei cuvinte ale domnului ministru[1] nu vor ridica o discuțiune care ar fi cu totul în defavoarea acelor pe cari noi o susținem și cu aceasta ar putea să se vatăme prestigiul înaltei Curți de casațiune.

Domnilor, regulamentul nostru zice că discuțiunea nu încape asupra mesagelor domnești. Așa și este, însă, îndată ce ministrul după ce a dat citire mesagiului domnesc ia cuvîntul, cere ca să se cerceteze proiectul de lege de urgență și aceasta o face cu niște termeni cari ne dau și nouă dreptul să ne emitem opiniunile noastre, nu se cuvenea ca onor. domn Georgiu[2] să ne împedice de la aceasta, mai cu seamă domnia-sa care în ședința trecută a făcut un dialog în partea sa cea largă între domnia-sa și domnul ministru și noi am stat pasivi și am ascultat; și astăzi, cînd s-au zis asemenea cuvinte grave, să ne zică că noi nu putem vorbi acum, noi cari poate din nenorocire diferim de opiniunea domnului ministru, să nu putem arăta și noi opiniunile noastre, astăzi cînd domnul ministru a venit și a stigmatizat o parte din membrii ce compune înalta Curte de casațiune! Ei, domnilor, dară, cînd domniele-voastre veți admite aceasta, atunci vă întreb ce se face cu acele sentințe ce se dau de acea Curte? Cît pentru mine, domnilor, eu unul de azi înainte nu mai recunosc Curții de casațiune dreptul ca să dea sentințe. *(Zgomot.)*

„Monitor", 1868, nr. 31,
p. 189, col. 3—4.

---

* Ședința din 8 februarie 1868.

NOTE

[1] Ministrul justiţiei, A. Arion, prezentase Adunării mesajul domnesc corespunzător şi ceruse discutarea de urgenţă a proiectului de reformă a Curţii de casaţie; recomandase să fie numite în corpul Curţii „persoane astfel cum merită această instituţiune".

[2] Al. Giorgiu *, dornic de a se închide discuţia, declarase: „Nu ştiu dacă cuvintele ce se zic în apărarea acelor domni pe care unii i-au crezut loviţi prin zisele domnului ministru nu ar face să se ridice o discuţiune şi mai în defavoarea acelora pe care îi susţin domniile-lor şi astfel să se vatăme şi mai mult prestigiul Curţii de casaţiune, pe care domniile-lor voiesc a-l apăra".

---

* Al. Gheorghiu apare uneori ortografiat – Al. Georgiu.

*Intervenţie în legătură cu cuprinsul unor articole din regulamentul Adunării **

Am cerut dară cuvîntul acum cu ocaziunea acestui articol 6, pentru ca să atrag atenţiunea Camerei asupra celor zise de onorabilul domn Eraclide şi să vă arăt că ar trebui să facem ceva, căci iată ce se zice aci: „Alegerile contestate de majoritatea secţiunilor verificătoare" etc. şi articolul 3 zice: „Pentru ca lucrarea unei secţiuni să fie valabile, trebuie să ia parte la dînsa cel puţin o treime din membrii ce o compun". Dară acea treime să poată să fie de 4 sau 5 membri; apoi, domnilor, cînd o secţiune care este compusă numai de 5 sau 6 membri ar procede la verificarea titlurilor unei alegeri şi cînd majoritatea acelei secţiuni compusă de 5 sau 6 membri, adică o majoritate de patru, ar contesta alegerea, atunci acel deputat să se trămită la urmă? Cred, domnilor, că aceasta nu a putut fi intenţiunea onorabilei comisiuni care a făcut regulamentul, ca o alegere să poată fi contestată şi prin urmare trămisă la urmă numai de 3 sau 4 membri cari încă nu sînt deputaţi. Eu înţeleg ca o secţiune să poată lucra cu o treime din membrii ce o compun, atunci însă cînd Adunarea este constituită, dară aci nu este încă vorba de Adunarea constituită şi de secţiunile ei chemate să discute projecte de legi, ci aci se vorbeşte de secţiunile verificătoare, şi în cazul de faţă ce s-ar putea întîmpla? S-ar putea întîmpla ca capitala ţărei, negreşit ca capitală să dea un mai mare număr de deputaţi pentru mai multe părţi ale ţărei, negreşit că toţi acei onorabili aleşi au să fie din ziua dintîi la postul domniilor-lor, pe cînd ceilalţi aleşi ai ţării ar putea să întîrzieze de a veni din cauză că Buzăul a debordat sau că nu sînt cai de poştă etc., atunci nu ştiu cîte din secţiuni ar putea să fie complecte; şi nu cred că ar fi bine ca o majoritate care în realitate ar putea să fie compusă din 3 sau 4 membri să vie şi să conteste o alegere, şi pentru că acea majoritate a hotărît aşa acea alegere să se trămită la urmă. Eu cred, dară, că nu numai eu şi domnul Eraclide care a ridicat această cestiune, dară şi toţi acei cari se vor gîndi matur vor vedea ca şi noi că această aforismă, precum se zice în limba grecească, ar fi bine să rămînă nedezlegată.

Pe marginea articolului 7:

---

* Şedinţa din 8 februarie 1868.

Domnilor, acest articol este foarte lung şi are să dea loc la multe dezbateri. Prin urmare eu vă propun ca numai periodul întîi să formeze articolul 7^1, iară cît pentru celelalte aliniate îmi rezerv dreptul de a vorbi deosebit, ca să vedeţi daca pot şi acelea forma un singur articol sau mai multe.

D. raportatorc [2]*:* Comisiunea primeşte propunerea domnului Kogălniceanu.
Se pune la vot periodul I al articolului 7, care devine singur articolul 7, şi se primeşte.
Se citeşte restul articolului 7 din projectul comisiunei.

Şi aci, domnilor, eu vă rog să despărţim aceste perioade în duoă articole şi veţi vedea că cu chipul acesta mergem mai iute ; adică, aliniatul al duoilea şi al treilea să formeze articolul 8, iară aliniatul al patrulea să devie articolul 9. Acum, că v-am făcut această propunere, să-mi permiteţi să vă fac o întrebare şi să vă arăt părerea mea asupra aliniatului al duoilea. În acest aliniat se zice : „Daca în secţiune alegerea s-a contestat cel puţin de o treime din membrii prezinţi la verificare sau daca cinci deputaţi o contestă în Adunare, se pune îndată în discuţiune luarea în considerare a acelei contestări. Daca Adunarea o ia în considerare, se instituie un comitet ales, compus de cinci membri, care procede judiciarmente la constatarea evidenţei" etc.

Acum vă întreb : dară daca în secţiune contestarea se face numai de unul sau duoi, adică de mai puţin de o treime a membrilor prezinţi, ce se face cu acea contestare? . . .

Voci: N-are valoare.

Asemenea în Adunare cînd contestaţiunea se face cu mai puţin de cinci deputaţi ce se face? . . .

Voci: Iarăşi n-au valoare.

Va să zică dară trebuie să precizăm, să statuăm bine aceasta, să întemeiem o concordanţă în ambele frase, adică, că, daca contestaţiunile făcute în Adunare de patru deputaţi nu au valoare, asemenea şi contestaţiunile produse în secţiune de mai puţin de o treime a membrilor prezinţi nu pot avea valoare.

Propune un amendament la articolul 7:

Propun, domnilor, un amendament, căci e mai bine să punem totdeauna punctul pe iota. Iată acel amendament :

„Contestaţiunile făcute în secţiune de un număr de deputaţi ma puţin decît o treime din secţiune, precum şi acele făcute în Adunare de un număr de deputaţi mai mic decît de 5, nu poate invalida alagerea unui deputat, şi acesta se proclamă deputat de preşedinte, conform articolului 7".

D. P. Orbescu: Mai întîi aş voi să am o esplicaţiune de la domnul Kogălniceanu. Propune domnia-lui ca acest amendament să înlocuiască articolul în întregul său?

Nu ! nu ! La sfîrşit, ca aliniat.

D. P. Orbescu: Fie chiar ca aliniat ; cazul se prevede de comisiune că, chiar cînd se face contestaţiunea de 5, dacă ea nu se găseşte serioasă atunci nu se ia în consideraţiune.

Cînd vin 4 deputaţi în Cameră sau o treime în secţiune şi fac contestaţiunea, nici lucrare se face, nici vot ; acum dumneavoastră voiţi să votaţi că Camera aşa înţelege regulamentul?

Își retrage amendamentul. Propune altul.

Retrag amendamentul pe care l-am propus, în urma declarațiunilor comisiunii din cari rezultă că o contestațiune făcută de un număr mai mic de 5 deputați în Cameră nu se poate lua în considerare.

Acum, domnule președinte, vă rog să nu se uite, ci să se ție în seamă propunerea ce am făcut ca ultimul aliniat să formeze un articol deosebit, fiindcă am să vin să propun un amendament foarte important asupra acelui aliniat.

D. Vernescu: Am să propun un amendament.
Voci: Nu se mai pot da amendamente acum.
D. L. Eraclide: Domnul Vernescu, domnilor, a anunțat amendamentul domniei-sale mai dinainte. Nu se poate pune dară la vot articolul mai nainte de a se pune la vot amendamentul domnului Vernescu, pe care domnia-sa l-a anunțat la timp.
D. Gusti, ministru cultelor: Aș ruga pe domnul președinte să binevoiască a face să se respecte regulamentul. S-a pus la vot unul din amendamentele depuse, urmează a se pune la vot celălalt, și apoi articolul.
D. președinte: Tocmai după ce s-a închis discuțiunea am pus la vot amendamentul domnului deputat. Acum în mijlocul votului vă rog să nu mai veniți cu amendamente, căci nu mai terminăm niciodată.
Se pune la vot aliniatul al duoilea și se primește.
Se citește aliniatul al treilea [3].
D. P. Orbescu: Aci, domnilor, s-a făcut o modificațiune. Vă aduceți aminte că în regulamentul actual articolul 17 era foarte îndoios, încît s-a dat loc la diferite interpretații, astfel încît se punea de multe ori la vot concluziunea raportului pentru admiterea sau respingerea deputatului, și votul se interpreta altfel. Prin urmare am crezut de trebuință ca, cu această ocaziune, să punem puntul pe i și să arătăm că respingerea unui deputat nu se poate vota decît cu 2 treimi din membrii prezinți. Pentru acest cuvînt, comisiunea a redactat acest aliniat așa precum l-ați auzit.

Spre complectarea celor zise de domnul Orbescu, spre a se da mai multă solemnitate înțelesului acestui aliniat, spre a se ști bine și pozitiv că oricare va fi argumentele cu cari s-ar servi un contestator deputatul nu poate să fie respins decît cu majoritate de două treimi. Aci însă voim a face o escepțiune, propuind următorul amendament :

„În cazul cînd se contestă naționalitatea de român unui deputat pentru prima oară ales, respingerea unei asemenea alegeri se va face numai prin majoritate absolută".

D. P. Orbescu: Comisiunea primește în unanimitate acest amendament.
D. Corneliu Lapati: Domnule președinte, regulamentul prevede că lucrările Adunării continuă pînă la 5 ore, afară dacă Adunarea nu voiește prelungirea ședinței; prin urmare, mai avînd trei minute de lucru, vă rog să consultați Adunarea dacă încuviințează prelungirea ședinței.
Voci: Nu sînt 5 ore, să lucrăm pînă la 5 și vom vedea.
D. Orbescu: Domnilor, vă anunțasem că comisiunea a primit în unanimitate amendamentul domnului Kogălniceanu, însă acum, după oarecari înțelegeri, să-mi permiteți a vă spune că duoi din membrii comisiunii sînt în divergință de opiniuni asupra frasei : *pentru prima oară;* prin urmare, nefiind majoritate, rămîne ca onor. Adunare, discutînd acel amendament, să-l primească sau să-l respingă.

Domnilor, să-mi dați voie a esplica pentru ce am pus în amendament acea frasă pe care duoi din membrii comisiunii n-o primesc. Am pus, domnilor, cuvintele pentru prima oară pentru că nu voiesc răzbunări publice, ci voiesc sînțenia voturilor Adunării. Odată ce Adunarea a recunoscut ca cetăţean român, bine sau rău, pe un deputat, acel vot trebuie să-şi aibă sînţenia lui, căci altfel, dacă am primi că altă Cameră ar contesta iarăşi naţionalitatea acelui deputat, precum s-a contestat naţionalitatea unui deputat care a şi funcţionat ca prefect în timpul Camerei legislative trecute[4], atunci am ajunge să lovim sînţenia chiar a legilor votate, şi de aceea am pus acele cuvinte şi le manţin.

„Monitor", 1868, nr. 32,
p. 195, col. 2, 5 — p. 196, col. 1, 3, 4.

NOTE

[1] Partea întîi a articolului 7: „Pentru alegerile necontestate de secţiune preşedintele întreabă mai întîi în şedinţă publică dacă cere cineva cuvîntul contra. Dacă nu se înfăţişează nici o contestare în Adunare, preşedintele proclamă pe deputat".

[2] Eugeniu Carada.

[3] Aliniatul 3 din articolul 7: „Oricum s-ar pune votul, fie pentru admitere, fie pentru respingere, dacă numărul voturilor însemnînd respingerea nu este de două treimi din cele esprese deputatul este admis".

[4] Aluzie la Cîţă Niculescu, vezi supra p. 377.

Asupra ţinutei parlamentarilor în cazul prezentării unui amendament. În replică cu I. Negură *

Cer cuvîntul în cestiune de regulament ca să mă adresez la biurou să cer dreptate.

În puterea regulamentului şi cu dreptul pe care-l am ca deputat în această Cameră, am înfăţişat ieri un amendament[1] cum am crezut eu că este bine; acel amendament l-am sprijinit cu duoă trei cuvinte, în care am zis că voi ca pasiunile politice să nu predomine la verificarea titlurilor. Aceste cuvinte nu socotesc că au învinovăţit pe nimeni, nu socotesc că s-au raportat la o persoană oarecare din Cameră sau din afară. Am fost de multe ori în Cameră, domnilor, am fost şi în majoritate şi în minoritate, şi din esperienţă cunosc, cum cunoaşteţi şi dumneavoastră, că pasiunile politice din Cameră, aduse prin lupta trecutului, nu pot să se stingă deodată, şi am propus acel amendament; onor. domn Negură combătînd, cu dreptul care-l are, acel amendament a venit prin o injurie care a căzut asupra mea ca trăsnetul din senin şi a zis că amendamentul meu seamănă[2] cu mine; nu ştiu dacă e permis în această Cameră să se pronunţe asemenea cuvinte, nu ştiu dacă aseminea cuvinte pot fi parlamentare, constat numai că această frasă devine parlamentară numai în anul mîntuirii 1868; şi, aşa fiind, de astăzi înainte îmi recunosc şi eu dreptul meu ca, orice amendament se va propune şi nu-mi va plăcea, să viu să zic că amendamentul acela seamănă cu autorul său. Prin urmare, la cea dintîi ocaziune mă voi servi cu această espresiune la adresa domnului Negură, pe care cu cuvintele mele nu am înţeles să-l înjur. Aşadară, încă o dată declar că nu am înţeles ca, prin cuvintele pronunţate de mine ieri cu ocaziunea dezvoltării amendamentului meu, să atac pe onor. comisiune sau pe Cameră, şi despre aceasta ca dovadă nu am decît să vă rog să citiţi cuvintele mele ieşite azi în „Monitorul oficiale" şi vă veţi încredinţa şi dumneavoastră toţi şi domnul Negură dacă eu am voit să calific pe cineva cu ceva, încît să vină domnul Negură astăzi şi să zică că amendamentul meu seamănă cu mine.

---

* Şedinţa din 9 februarie 1868.

„Monitor”, 1868, nr. 33,
p. 201, col. 2—3.

NOTE

[1] Vezi discursul precedent.

[2] E de observat că Negură precizase doar faptul că amendamentul propus de K. — vezi discursul precedent la sfîrşit—n-a întrunit adeziunea comisiei secţiunii Adunării şi apoi că acesta seamănă etc. N. Voinov în schimb argumentase mai mult împotriva lui, considerîndu-l „în contra constituţiunii şi în contra legii civile chiar”, căci, se întreabă Voinov, „oare un vot al Camerei în cestiune de elecţiuni poate da dreptul de cetăţean unei persoane”?

*Sprijină proiectul de lege pentru despăgubirea arendaşului moşiei Sîrbi (Bacău), Costinescu**

Permiteţi-mi, domnilor, să dau oarecari esplicări onorabilului domn Vernescu[1] şi sînt sigur că va înţelege că în cazul acesta procesul trebuia să nască şi că nici un minister în această cestiune n-a greşit, ci din contră a făcut bine. Acest lucru s-a întîmplat sub ministerul Creţulescu. Cînd s-a secuestrat veniturile monastirilor închinate, s-a făcut cunoscut la toţi arendaşii să aducă cîşturile**. Ce s-a înfăţişat? Deodată Ministerul Financelor se vede îmbulzit de o mulţime de cuitanţe pentru cîştiuri plătite anticipat, dovedind că au plătit cîştiurile în mîna călugărilor. Ministerul a înţeles atunci frauda ce se făcea în mare parte cu asemenea cuitanţe şi a zis : nu cunosc darea de cîşturi în mîna călugărilor. Dară înţelegeţi că s-a putut prea bine ca unele din acele cuitanţe să fie adevărate, căci pînă la secuestrare acei egumeni au trecut de reprezintanţii proprietăţii şi nu numai au avut drept să ia cîşturi anticipate, dară să facă chiar alte mai mari tranzacţiuni. Ei bine, restricţiunea care a făcut-o ministerul zicînd că nu cunoaşte plata cîşturilor făcută călugărilor a avut de efect că mulţi arendaşi, speriaţi că are să se rearendeze moşiile, au adus banii, iară aceia cari răspunseseră odată au început a rezista şi chiar a face procese. Unul din aceşti nenorociţi e şi acest domn Costinescu, care vă declar că moare de foame. El a dat cu bună credinţă aceşti bani, şi ministerul în această cestiune a făcut bine, căci, nerecunoscînd dinainte acele cîşturi anticipate, multe din acele cuitanţe au rămas nule şi arendaşii au adus banii la Vistierie.

Teoria domnului Vernescu e foarte esactă. Nu e destul ca Adunarea să voteze asemenea credit, ci trebuie să se vază dacă aceasta nu provine dintr-o greşeală a ministerului, căci în acest caz nu e cuvînt ca statul să plătească ; de esemplu, ministru pune secuestru pe bucatele unui arendaş sub cuvînt că n-a plătit arenda şi pe urmă se dovedeşte că a plătit. Un alt ministru vine şi face altmintrelea : se apucă şi scoate la mezat moşia pe conta lui, sub cuvînt că a lepădat-o, cînd mai în urmă se dovedeşte că acel arendaş nici o luase încă în stăpînire, din cauză că nu i s-a fost dat în stăpînire la vreme. Veţi vedea multe asemenea contracte. Aşadară cestiunea pusă de domnul Vernescu e foarte esactă în principiu : nu trebuie ca pagubele cauzate pe nedrept unui individ să privească pe stat ; trebuie din contra să cadă în sarcina aceluia care le-a cauzat ; dară în cestiunea de faţă ministru nu a făcut nici un rău ; din contra, a făcut bine cu o asemenea prescripţiune cam dictatoriale. Acest individ, precum a conchis raportul, merită toată serioasa dumneavoastră luare-aminte şi votarea acestei sume, vă încredinţez, nu corespunde nici cu jumătate la ceea ce nenorocitul a cheltuit, nu acolo, ci aci de cînd aşteaptă această despăgubire[2].

---

* Şedinţa din 10 februarie 1868.

** *Cîşturi, cîştiuri* — sume de bani plătite la date fixe.

„Monitor", 1868, nr. 35,
p. 210, col. 2.

NOTE

[1] G. Vernescu ceruse să se facă o cercetare prealabilă spre a se constata dacă arendaşul nu s-a făcut vinovat cu ceva faţă de stat, ca să îndreptăţească sechestrul, ori poate va fi greşit statul. Pentru că aprobarea acum a despăgubirii — proiectul prevedea 1 000 de galbeni — fără o anchetă serioasă însemna că „ori avem să plătim acei bani din punga noastră, ori avem să facem pe ministru să-i scoaţă din punga sa" [aluzie la N. Creţulescu sub ministeriatul căruia se dispusese sechestrul].

[2] Proiectul a fost admis cu 67 de voturi pentru şi 9 împotrivă.

Explică de ce este împotriva unui vot de blam guvernului *

Domnilor, încep prin a face o declaraţiune pentru prezent şi viitor. Nu dau şi nu voi da blam ministerului prezent, pentru că cine dă un vot de blam unui minister prin aceasta vine şi declară că-şi ia îngageamentul de a face mai bine. Şi eu, cît pentru mine, nu pot face mai bine şi de aceea nu voi da vot de blam ministerului[1].

Mai am a face încă o declaraţiune. După atîtea schimbări prin cîte a trecut ţara, tărîmul cel mai bun care poate să ne ducă la stabilitate este tărîmul legal, este constituţiunea actuală cu toate viţiele şi metehnele ce i s-ar imputa. Daca ar fi fost să se facă o altă constituţiune, atunci eu aş fi dat alte atribuţiuni Senatului[2]; dară astăzi el are acelaşi drept ca şi Camera, dreptul de a aproba şi de a critica ca şi noi faptele miniştrilor. Aşa fiind, nici unul din aceste duoă corpuri nu poate critica pe celălalt, ci acest drept este dat numai domnitorului şi naţiunii. Ia să schimbăm acum situaţiunea şi să ne închipuim că noi am da un vot de blam, şi Senatul un vot de încredere ; ce ar fi atunci ?

Negreşit o surpare a puterii Camerei. Ei bine, azi nu se propune alt decît o surpare a puterei Senatului de către Cameră[3]; mai mult încă, o surpare a prerogativelor domnului, căci cuvîntul *a aviza* din frasa finală a ministrului de interne în Senat este eminamente monarhic, eminamente regalist.

---

* Şedinţa din 13 februarie 1868.

Domnilor, eu nu știu ce s-a petrecut ieri în Senat și nici nu sînt dator să o știu; mai mult încă, nici nu puteam chiar să citesc ce s-a făcut, fiindcă pînă acum n-au ieșit în „Monitorul oficiale" procesul-verbale al acelor ședințe. Tot ce știu dară este ceea ce am auzit din zvon, și mai sigur din gura domnului președinte al consiliului, că Senatul a dat un vot de blam domnului ministru al justiției[4]. Cum voiți să știu ce se face în Senat cînd eu ieri am fost aci și cînd nu am fost deloc acolo?

Ba am fost o singură dată și m-am retras cu durere de inimă, căci am văzut că o ședință întreagă s-a petrecut numai în dialoguri de personalități între un domn senatore și domnul ministru de interne în cestiuni personale.

Domnilor, cu ocaziunea acestei propuneri, domnul G. Brătianu[5] a impietat asupra mai multor cestiuni cari nu sînt la ordinea zilei, fiindcă a vorbit despre interpelațiunea domului Georgiu pentru Curtea de casațiune, de răspunsul ministrului justiției, de vițiele acelei Curți etc.; interpelațiune la* care, conform regulamentului, după conversațiunea făcută între interpelant și ministru și după întrebarea biuroului, s-a trecut la ordinea zilei, păstrîndu-ne fiecare dreptul de a vorbi la timpul cuvenit. Eu astăzi nu pot vorbi și, cînd va veni projectul în discuțiune, atunci voi lua cuvîntul și voi arăta adînca mea întristare despre modul cum onor. domn ministru al justiției s-a esprimat, cu toate că-mi place a recunoaște că domnia-sa e unul din miniștrii justiției cei mai energici și care voiește îmbunătățirea justiției; găsesc numai că s-a esprimat rău și voi arăta atunci pentru ce.

De asemenea se mai propune astăzi un vot de încredere nemărginit. Eu am declarat de mai nainte că nu voi da nici un vot de blam ministerului actuale, dară iarăși nu voiesc să-i dau un vot de încredere nemărginit[6], ci voiesc să rămîn liber a mă rosti asupra tutulor cestiunilor și tutulor actelor guvernului cînd vor veni la rînd în această Cameră.

Cînd în una din ședințele trecute domnul Carp a pus pe tapet o cestiune arzătoare: politica din afară, și ne-a pus pe noi pe tărîmul acela ca noi mic parlament al unei țări mici să discutăm o cestiune care se poate discuta în parlamentul Angliei și al Franciei, m-am grăbit, chiar cu dezaprobarea mai multora din amicii mei politici, să declar ministerului că am încredere în politica sa românească[7], căci sînt sigur că ministerul actuale nu poate avea altă politică decît o politică românească, și mai cu seamă un minister din acest partit chiar cînd ar voi nu ar putea să aibă altă politică, pentru că țara astăzi are conștiința drepturilor și a datorielor ei și nu va permite nici unui minister să aibă altă politică decît românească, adică aceea de a păstra recunoștință tutulor puterilor cari ne-au făcut bine, de a fi în relațiuni de amicie cu toate puterile, și mai cu seamă cu cele vecine.

Am votat atunci acea propunere, dară am zis că oricare ar fi opiniunea mea în privința actelor ministerului îmi rezerv dreptul de a le cerceta la timp. Prin urmare astăzi nu voi să-mi leg mînile, și cu atîta mai mult nu voi să mi le leg, căci am făcut o adresă către m[ăria]-s[a] domnitorul, o simplă adresă de politeță, de devotament și de respect către persoana sa și atunci, după însăși declarațiunea ministerului, a rămas ca actele guvernului să le cercetăm mai tîrziu la espunerea situațiunii țărei și la budgete. Prin urmare astăzi nu pot face cu toată părerea mea de rău decît să votez în contra aestei propuneri.

„Monitor", 1868, nr. 36, p. 220, col. 2.

* Citește: *după.*

NOTE

[1] Cabinetul Ştefan Golescu.

[2] K. e ambiguu aici afirmînd că Senatul şi Camera, în temeiul constituţiei în vigoare, au dreptul în egală măsură „de a aproba şi a critica" faptele miniştrilor; vede apoi o situaţie paradoxală cînd Senatul, de pildă, ar da un vot de încredere, iar Camera un vot de blam. Or, tocmai această eventualitate este perfect posibilă în sistemul de funcţionare al celor două corpuri, cînd votul lor se exercită asupra unui terţ, guvernul.

[3] La începutul şedinţei preşedintele consiliului, Ştefan Golescu, anunţase că în urma interpelării făcute ministrului justiţiei, A. Arion, de Al. Giorgiu (Gheorghiu), „Senatul a votat o propunere prin care dezaprobă răspunsul dat de colegul meu de la justiţie onorabilei Camere în privinţa Curţii de casaţiune. În urma acestui vot, care a avut majoritate de trei glasuri, ministerul a găsit de cuviinţă să se retragă din Senat ca să supuie cazul domnitorul[ui] spre a aviza".

La acest anunţ Camera a făcut următoarea propunere:

„Adunarea, văzînd votul Senatului dat contra domnului ministru al justiţiei şi lăsînd ca ministerul să ia dispoziţiunile ce va crede de cuviinţă, declară a sa deplină încredere în actualele cabinet şi asigurîndu-l de tot concursul său trece la ordinea zilei".

[4] Ministrul justiţiei depusese un proiect de reformă a Curţii de casaţie, starea ei actuală nemaifiind „la înălţimea misiunii sale" (preşedintele Curţii de casaţie era Vasile Sturdza). Senatorii — între care A. Teriachiu, G. Costaforu etc. — condamnaseră acuzele ministrului de justiţie, care prin aceasta, după Teriachiu, „a clătinat credinţa naţiunei române în justiţie..., a zguduit principiul inamovibilităţii". De aceea Senatul a propus, prin Costaforu, următoarele: „Ministru de justiţie nu era în drept de a blama Curtea de casaţiune şi trece la ordinea zilei" (şedinţa din 12 februarie 1868, „Monitor", nr. 45, p. 277, col. 4—5).

[5] În Senat s-a desbătut trei zile pe marginea răspunsului dat de ministrul de justiţie la interpelarea lui A. Gheorghiu cu privire la Curtea de casaţie.

G. Brătianu, în cuvîntul său, a atras atenţia îngrijorat asupra pericolului pe care îl reprezintă pentru stabilitatea politică a ţării disensiunile dintre Senat şi Cameră. Senatul, după opinia sa, în discuţiile pe marginea afirmaţiilor ministrului de justiţie, „voieşte să se pună într-un antagonism cu Camera, pe care a calificat-o că nu ştie ce lucrează".

[6] K. exagerează aici, căci singura exprimare în acest sens fusese a lui G. Brătianu: „Domnilor, vă conjur, o dată pentru totdeauna, să dăm guvernului tot concursul de care are trebuinţă, ca să mergem cu toţii înainte, ca să nu mai rămînem pe calea pe care am fost".

[7] Vezi infra p. 657, regest nr. 18.

Propunere privind obligarea şcolilor eterodoxe de a permite şcolarilor români ortodocşi să-şi practice religia *

De mai nainte declar că nu pot admite discuţiunea pe tărîmul pe care voieşte a o pune onor. domn ministru al cultelor[1], cînd domnia-sa vine şi zice: staţi, am să vin cu un project ca să regulaţi ceva care, pentru mine fiind regulat prin legile actuali, de mai nainte mă declar că nu am de ce admite acel project de lege. Aci, domnilor, sîntem în faţa unei asociaţiuni catolice, şi mai nainte de toate declar că eu sînt unul din acei cari am sprijinit şcoalele catolice; prin urmare, domnilor, vă rog să nu credeţi, după cele ce am să vă zic, că sînt duşmanul şcoalelor catolice, pentru că eu am fost cel dintîi care am contribuit la înfiinţarea şcoalelor catolice[2], protestante şi chiar şcoalelor ebreieşti[3]. Astăzi dară, cînd voi veni şi voi vorbi ceva contra şcoalei catolice din Iaşi, să nu socotiţi că eu sînt un om barbar, că nu voiesc libertatea cultelor, libertatea conştiinţei şi a învăţămîntului.

Aşa fiind, pun acum cestiunea: recunosc fiecărei naţionalităţi, fiecărei comunităţi religioase dreptul d-a înfiinţa şcoale la noi, însă reclam în ţara mea ceea ce în ţărele catolice esistă: să se predea fiicelor noastre ortodoxe religiunea ortodoxă.

* Şedinţa din 16 februarie 1868.

În școala catolică din Dresda, fiica mea are dreptul să aducă un preot care s-o învețe religiunea ei. *(Numeroase aplauze.)*

Dumneavoastră, onor. domn ministru și dumneavoastră onor. domn G. Brătianu[4], știți foarte bine lupta cea mare ce a urmat în Francia în favoarea desidenților contra bisericii dominante, căci episcopii catolici susțineau că copiii protestanților din școalele catolice nu se cuvenea să aibă păstor protestant să-i învețe religiunea lor și a trebuit revoluțiunea de la 1830 ca să pună capăt acestor lupte religioase. De aceea eu cer toleranța religioasă, cer ca fiecare să aibă dreptul a învăța religiunea părinților săi. Aceasta o cer cu atît mai mult pentru noi, căci noi prin constituțiunea noastră am declarat că religiunea ortodoxă este religiunea domnitoare, religiunea de stat. Prin urmare, așa fiind, cred că se poate și trebuie ca preotul nostru ortodox să meargă acolo pentru ca să învețe pe fiicele ortodoxe catehismul ortodox. Și pe lîngă aceasta voi spune încă domnului ministru al cultelor și instrucțiunii publice cum că atît mitropolitul Moldovei, cît și acela de aci, precum și episcopii au cerut ca acele institute să permită ca preoții ortodoxi să fie primiți acolo ca să predea religiunea ortodoxă la copiii ortodoxi; să spun și ceva mai mult : știu că domnul ministru a cerut aceasta prelaților străini și aș dori să-mi declare domnia-sa dacă ei i-au răspuns măcar. Știu că domnul ministru a scris de duoă ori episcopului catolic și l-a rugat să binevoiască a permite unui preot ortodox ca să învețe pe copiii ortodoxi religiunea ortodoxă. Binevoiască domnul ministru a-mi spune dacă a primit un răspuns măcar de la episcopul catolic la adresele domniei-sale scrise într-un mod așa încît aș dori foarte mult ca mitropoliții și episcopii noștri să primească toți asemenea adrese atît de politicoase, atît de evlavioase, ca episcopul catolic, care, cu toate că e foarte învățat, foarte stimabil, dară astă dată a uitat chiar cea mai simplă bună-cuviință, căci nu a voit să vă onoreze, domnule ministru, cu un răspuns măcar. Dacă v-a răspuns nu știu. Însă ceea ce știu este că dacă noi putem tolera în țara noastră eminamente ortodoxă ca fiecare să se poată educa și închina în religiunea sa, cred că putem pretinde și noi ca copiii ortodoxi, în institutele eterodoxe stabilite în țara noastră, să poată căpăta instrucțiunea religiunei părinților lor; aceasta o cerem fiindcă știu că nimeni din noi nu ar putea să se opună cînd în școalele noastre gimnaziali sau în colegiurile noastre ar fi copii catolici și cînd ar cere ca preoții lor să le predea catehismul catolic; și dovadă despre aceasta, domnilor, nu am decît să vă spun că, sînt acum trei ani de zile, s-a prevăzut în budget o cifră pentru înființarea unui seminariu catolic[5] pentru ca să învețe pe preoții catolici din țară, încît să nu vie preoți catolici din alte părți, ci să fie din români catolici născuți aci în țară, și, dacă nu s-a înființat acel seminariu, vina nu a fost a noastră, ci a altora cari au politica lor și în privința aceasta, și de aceea nu s-a făcut; dară, precum v-am spus, dorința noastră a fost ca să se înființeze acel seminariu pentru ca să nu ne vină în țară unguri ca preoți catolici și sub nume de religiune catolică să maghiareze populațiunile noastre catolice.

Vedeți dară, domnilor, că cestiunea nu este așa precum a pus-o domnul George Brătianu, căci noi nu venim acum a împedica învățămîntul religiunilor eterodoxe sau a ne împotrivi libertății cultului, ci venim să cerem ceea ce dăm și noi altora; cerem și pentru noi, și pentru copiii noștri ortodoxi, să poată ca în țara lor ortodoxă să se hrănească cu hrana spirituale a părinților lor, precum permitem noi ca copiii catolici sau protestanți să poată să-și găsească în țara noastră hrana pentru sufletele lor catolice; cerem în fine să nu se mai găsească în țara noastră o școală sau un institut care să vie și să ne zică că nu recunoaște preotului ortodox dreptul de a preda religiunea sa, fiindcă se spurcă cu ea școala sau acel institut. Și pentru aceasta nu avem trebuință de nici un project de lege, pentru că în anul 1868 nu cred că ne trebuie asemenea project de legi prin care să regulăm această cestiune, căci noi avem o constituțiune care, precum am spus-o, declară religiunea de stat; eu poate nu aș fi pus aceasta în constituțiune, dară, fiindcă esistă, în virtutea acestei constituțiuni cerem ca domnii directori ai școalelor catolice să admită și pe preotul ortodox, cerem în fine și noi ceea ce catolicii cer în Rusia, ceea ce protestanții au cerut în Francia, cerem și noi ca prelații catolici să ne dea ceea ce noi le dăm în țara noastră[6].

„Monitor", 1868, nr. 40,
p. 243, col. 4—5.

NOTE

[1] Discuția a început de la interpelarea ministrului cultelor, Dimitrie Gusti, de către Al. Gheorghiu asupra pensionatului recent înființat de călugărițele catolice la Iași și unde accesul preotului ortodox nu era permis pentru a preda religia elevelor de rit ortodox. Același lucru, a adăugat A. Gheorghiu, se petrece la București. Ministrul cultelor a cerut răgaz trei zile ca să depună un proiect de lege în acest sens („Monitor", nr. 39, 1868, p. 238, col. 2).

[2] Vezi și volumul precedent, cererea adresată de K. Adunării, la 22 iunie 1860, pentru organizarea unui seminar catolic la Săbăoani, necesar pregătirii preoților români. Era o măsură menită să contracareze influența prelaților maghiari statorniciți în România. Aceștia au fost dealtfel expulzați, deoarece ignoraseră obligația ce le revenea, chiar în conformitate cu dogma creștină, de a învăța în șase luni limba țării în care rezidau. În același an K. trimite o adresă preoților Zapolski și Litinski cerîndu-le să elaboreze regulamentul de funcționare al viitorului seminar („Monitor oficial, Moldova", 1860, II, nr. 251, p. 906).

[3] Vezi o adresă trimisă comunității din Iași prin care promite să sprijine înființarea școlii reclamate de aceasta. Atrăgea atenția însă că programa trebuie concepută în așa fel încît absolvenții să se identifice cu interesele naționale românești („Monitor oficial, Moldova", 1860, II, nr. 189, p. 648). Vezi și volumul *Cuza vodă și Mihail Kogălniceanu în chestia evreiască*, București, 1911, 46 p. + facsimile.

[4] G. Brătianu susținuse că așezămîntul fusese fondat de catolici pentru coreligionarii lor și statul român nu are de ce impune acolo „un popă grec". Nimeni nu e obligat să-și trimită copilele la asemenea școli. Libertatea cultelor, garantată prin constituție, trebuie înțeleasă și în sensul respectării autonomiei acestei școli, mai ales că nu face prozelitism. Sugerase apoi oamenilor „influenți" să facă publicitate „în gazete părinților să nu dea copiii lor în acele școale".

[5] Decretul de înființare a seminarului datează din 1865, sub guvernul N. Crețulescu, fără să fi fost însă aplicat (V. A. Urechea, *Istoria școalelor de la 1800—1864*, București, 1894, III, p. 230). În același an intențiile statului român erau reținute și de ziarul francez „L'Union", al cărui colaborator, Jules Roussy, informa la 24 decembrie că un concordat este pe cale a se încheia între guvernul român și Vatican pentru deschiderea unui seminar la București și a episcopiilor de București și Iași (B.A.R., Arhiva Cuza, LIX, fasc. „Extrase din ziare străine").

[6] K. face, împreună cu alții, după intervenție, următoarea propunere: „Propunem ca domnu ministru de culte să facă ca fiii și fiicele române de religiune ortodoxă să poată găsi în școalele eterodoxe libertatea de a învăța dogmele religiunei părinților lor, tot așa precum și fiii și fiicele eterodoxilor găsesc în școalele române ortodoxe toată libertatea de a cunoaște și mărturisi religiunea la care aparțin, cu atît mai mult că învățătura religioasă este obligatorie prin legea instrucțiunii publice...". În urma ei ministrul cultelor a anunțat că va depune un proiect de lege pentru reglementarea statutului acestor școli.

Sprijină acordarea de pensii văduvelor profesorilor König şi Van Saanen. Subscrie un amendament asupra pensiei familiei celui din urmă *

Domnilor, în general eu nu recunosc străinilor dreptul de a avea pensiuni; prin urmare nu am trebuinţă să ne punem pe ţărîmul domnului Lapati[1] ca să tranşăm această cestiune, căci este tranşată de lege. Dară ceea ce cere doamna König[2] nu este o pensiune din casa statului, ci un ajutor din acel fond al bisericei Ionaşcu afectat înadins pentru asemenea ajutoare; şi eu sînt foarte dispus să-l acordez, mai cu seamă că doamna König a exercitat cu atîta merit profesiunea de profesoară. Domnilor, în tot timpul profesorii la noi au fost răsplătiţi, deşi au fost străini, căci noi n-am avut profesori, ci i-am adus din alte părţi, dară naţiunea a fost totdeauna recunoscătoare către aceşti străini şi i-a răsplătit, pentru că ei au adus lumina la noi. Domnul ministru ne-a spus că doamna König a adus servicii foarte mari ţărei, ne-a spus asemenea că din veniturile bisericei Ionaşcu[3] este o parte afectată la răsplătirea unor asemenea servicii. Vedeţi dară, domnilor, că sînt atîtea motive cari ar trebui să ne îndemne de a vota această pensiune.

Pentru acordarea unei pensii văduvei profesorului Van Saanen.

Permiteţi-mi, domnilor, să viu şi eu, cu micul meu concurs, în favoarea celor zise atît de bine de domnii Turnavitu şi Cantacuzin[4].

Repausatul Van Saanen[5] este unul din străinii aceia a căror toată viaţa a fost în adevăr în serviciul ţării. Însărcinat cu corespondinţa diplomatică, în timpuri cînd ştiinţa diplomaţiei era o carte închisă pentru români şi limba franceză mai necunoscută, el a apărat totdeauna cu căldură şi devotament drepturile României; şi fac apel la toţi miniştrii trebilor străine de orice partid ca să combată, ceea ce nu cred deloc, dacă cele ce vă declar eu sînt sau nu esacte. Numitul, deşi străin, însă nu de zece ani, ci cu mult mai nainte, atunci cînd viitorul României era o problemă, a cerut împămîntenirea şi pururea a fost supus legilor ţării, şi pururea s-a recunoscut ca român; chiar cererea lui din urmă pentru împămîntenire zice (atît de mult el se socotea român):

„Rog să mi se zică că sînt de drept român, cum sînt român de inimă, ca să nu-mi las copilaşii în sărăcie". Nu numai atît, a făcut mai mult copiilor săi: le-a dat o educaţiune şi o instrucţiune adevărat românească. Unul din fii săi s-a preparat pentru una din carierile cele mai grele şi la care românii pînă astăzi nu aleargă, s-a preparat pentru marina română, căci repausatul tatăl său credea că România se cuvine să aibă odată o flotilă. Acest tînăr s-a dezlipit de căminul părintesc şi e singurul între români care a văzut pentru prima oară marea, nu Marea Neagră, a văzut Oceanul Pacific.

De aceea, domnilor, eu vă rog, în consideraţiunea servicielor făcute de repausatul Van Saanen, care pururea a fost supus legilor ţării şi care cu mulţi ani înainte chiar de a se şti soarta României a cerut împămîntenirea românească, în consideraţiunea instrucţiunii româneşti ce a dat fiilor săi, vă rog să fiţi drepţi, să votaţi văduvei şi acestor nouă copii pensiunea pe care bătrînul la moartea sa era sigur că o vor dobîndi[6].

---

* Şedinţa din 17 februarie 1868.

ACADEMIA
401
BIBLIOTECA
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Se împotrivește închiderii discuției.

Am cerut cuvîntul în contra închiderei discuțiunei. Pentru numele lui Dumnezeu, ce va să zică discuțiune? Discuțiune pe românește va să zică ceartă, sfadă, unul zice un fel și altul altfel.

Ei bine, aci n-a urmat nicio sfadă, s-a sfădit numai acei cari au sprijinit amendamentul, și nimeni încă nu a avut cuvîntul ca să-l combată. Ei bine, eu vă cer să-mi dați dreptul să mă sfădesc.

Insistă pentru cuantumul de 2 000 lei al pensiei pentru văduva Van Saanen.

Domnilor, vă rog și vă conjur să votați cifra de 2 000 lei. Dacă domnul Van Saanen este străin, întoarceți-i reținerile și va face mai mult de 1 000 lei. Gîndiți-vă că această 1 000 lei are să fie supusă acum la rețineri și în fapt are să fie mult mai puțin de 1 000 lei.

Domnul propuitor al amendamentului [7] a zis un ce foarte drept, cum că pensiunile sînt un vestigiu rău. Așa este, însă eu socotesc că domnia-sa n-a înțeles cum că și pensiunile răsplătitoare sînt un vestigiu rău.

O voce: Nu, nu.

Sînt foarte încredințat de aceasta. S-a vorbit de pensiunile acelea cari se dau de drept numai fiindcă s-au împlinit anii serviciului, fără a cerceta cum s-a făcut acel serviciu. În toate zilele se osîndește trecutul și pe urmă vin o armată din oamenii trecutului de cer pensiuni și noi le acordăm. Domnul Van Saanen nu este din aceia, el a servit bine, și sînt mulți români cari au servit rău. Rog dară pe domnul Candianu să-și retragă amendamentul. Este foarte adevărat că pensiunile noastre sînt mai mari în comparațiune cu altele, însă să ne gîndim la mareșalul de St. Arnaud[8] cîte alte răsplătiri a avut, i s-a dat odată 400 000, cum s-a dat și mareșalului duce de Palicao . . . *(Aplauze.)* Prin urmare să nu ne punem pe acel tărîm, să ne punem pe tărîmul nostru și să luăm în considerațiune că acest om a servit cu credință. Cifra care i se dă este numai o mică răsplătire pentru capitalul de rețineri cari reprezintă o cifră mult mai mare decît aceea ce i se dă. Nu am avut nici o relațiune, am cunoscut p-acest bărbat foarte puțin, l-am cunoscut cu puțin mai înainte de a muri, dară după cîte știu domnul Van Saanen în toată viața sa s-a socotit ca român. Legea veche nu face nici o esepțiune, legea veche zicea că îndată ce un străin cere împămîntenirea putea să ocupe funcțiuni. El s-a împămîntenit la 1864 și cînd a cerut împămîntenirea el a zis : votați-mi împămîntenirea ca atunci cînd voi muri să am mîngîierea că copiii mei nu vor fi muritori de foame. Tot astfel s-a dat și profesorelui Hill[9]. Așa a fost legea, a fost generoasă, de astăzi 17 februariu 1868 înainte însă recunoaștem cum că străinilor nu le putem da pensiuni decît din ziua împămîntenirii.

„Monitor", 1868, nr. 42, p. 256
col. 2, 3; p. 257, col. 1, 2.

NOTE

[1] C. Lapati susținuse că, în cazul străinilor care n-au fost prevăzuți în bugetul statului cu leafă (ca Maria König, născută în țară, dar nenaturalizată și remunerată din fondurile particulare ale bisericii Ionașcu), aceștia pot primi doar o recompensă națională.

[2] Profesoara Maria König a fost directoarea pensionatului de fete din Slatina, pendinte de biserica Ionașcu (vezi și nota următoare). Biserica nu fusese secularizată. K. apelează aici la sentimentele Adunării pentru că legal nu exista posibilitatea acordării unei pensii. Se alătură lui N. Voinov, G. Chițu ș.a. subscriind următorul amendament : „Propunem a se da doamnei

König o pensiune viageră de ajutor (nu de drept) pentru serviciile făcute țării în instrucțiunea copilelor, care pensiune este de 333 lei vechi pe lună".
Comisia Adunării a admis în principiu propunerea, formulînd-o însă în chipul următor: „Comisiunea admite 300 lei vechi pe lună ca ajutor viager pentru serviciile făcute ca institutrice la școala Ionașcului".

[3] Școala Ionașcu a început în vremea lui Alexandru Ipsilanti și a funcționat, administrată de epitropi, pînă în 1848, cînd a trecut pe seama statului. Istoriograful ei, G. Poboran, susține că testamentul fundatorului (Ionașcu) s-ar fi pierdut, încît epitropul atunci în funcție a putut-o trece pe seama statului în schimbul unor avantaje personale. Școala a fost închisă în timpul epidemiei de ciumă din domnia lui Caragea (1813–1818) și sub ocupația rusească (1828–1834). În 1836–1837 s-a construit un locaș nou. În 1842 s-a introdus limba de predare obligatorie franceza, în urma dispozițiilor noului domn, Gheorghe Bibescu. În 1846 i-a fost atașat un pensionat de fete, avînd ca primă directoare pe Maria König (vezi G. Poboran, *Istoricul școalei primare de băieți no. 1 Ionașcu din Slatina*, Slatina, 1897, 46 p.; I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 227).

[4] Sc. Turnavitu ceruse patetic sprijinirea celor nouă copii ai lui Van Saanen, „nouă români a căror inimă sînt încredințat că va fi totdeauna caldă pentru Țara Românească". C. Cantacuzino vorbise în același spirit arătînd că Van Saanen ceruse împămîntenirea, așa că văduva lui era îndreptățită a cere pensie.

[5] Eduard Van Saanen a lucrat o vreme în cancelaria agenției române din Constantinopol sub conducerea lui Costache Negri. A fost apoi secretar general și director în Ministerul Afacerilor Externe. A murit în 1866.

[6] K. subscrie un amendament, alături de N. Voinov, Gh. Lahovari ș.a. (prezentat de C. Lapati): „În fața servicielor aduse țării de domnul Van Saanen, care a devenit chiar român și fiii săi au rămas români, propunem a se acorda văduvei pe viață și fiilor domnului Van Saanen, pînă la majoritate [sic!], pensiune de ajutoare în sumă de 2 000 lei vechi pe lună".

[7] Amendamentul lui Al. Candiano, Gh. Chițu ș.a.: „Propunem a se recunoaște văduvei repausatului Van Saanen pensiunea de ajutor viager în sumă de 1 000 lei vechi pe lună, pentru dînsa și minorii săi copii pînă la majoritate".

[8] Vezi p. 76, nota 11.

[9] G. Hill, profesor de limba latină la Colegiul Sf. Sava. Autor de manuale didactice. A colaborat la dicționarul român-francez tipărit la București în 1842.

Susține acordarea unei pensii de 1 200 de lei pe lună doctorului Emanoil Costin din Bîrlad, descendent al cronicarului. În replică cu C. Grădișteanu *

Domnilor, regret foarte mult că am auzit zicîndu-se aci un lucru, că am auzit din gura domnului Grădișteanu cuvinte pe cari nu sînt deprins a le auzi de la domnia-sa. Mărturisesc că m-am simțit jignit de acele cuvinte[1].

Eu, domnilor, dacă sînt de peste Milcov, dară știu și știu foarte bine cine sînt Bălenii, Bălăcenii, Văcăreștii, cine sînt Grădiștenii și toți străbunii noștri cari și-au pus capul pe eșafod pentru țară. Niciodată nu am zis și nu voi zice că nu știu cine au fost acești bărbați iluștri și regret că domnul Grădișteanu care este descendintele uneia din familiile vechi ale boierilor țării, care a fost una din stîlpii țării, zice că nu știe cine e Costin. Costin, domnilor? Dară Costin e tot atît de mare și bun boier ca și toți boierii mari vechi ai țărei. Costin? Dară Costin dacă ar fi voit ar fi fost ministru, ar fi ocupat orice funcțiune înaltă ar fi voit în timpul domnielor trecute, și el s-a mărginit a fi un modest medic.

---

* Ședința din 21 februarie 1868.

Şi cu toate acestea, cînd a fost vorba de consolidarea şi de prosperarea ţării lui, el a venit în Adunarea mumă în Moldova şi ca reprezintante al Bîrladului a votat pentru Unire.

Costin acesta astăzi este un bătrîn de 70 de ani. E bătrîn, e un cetăţean, e un om de bine în toată puterea cuvîntului. E stimat de toţi oamenii cari-l cunosc fără deosebire de partide; şi dumneavoastră să veniţi să ziceţi că nu trebuie ca să-i dăm 1 000 de lei pensiune! Dară deunăzi eu, care nu am avut nimic cu domnul Van Saanen[2], am susţinut pensiunea văduvei lui, şi astăzi nu voi veni ca să cer 1 200 de lei pentru urmaşul lui Miron Costin, fratele lui Velişcu, care şi-a depus capul spre salvarea patriei sale, pentru că zicea domnului din vremea sa: mai încet cu birurile, mai rar cu paharul!

Eu cred că domnul Grădişteanu va vota această pensiune domnului Costin, unui bărbat mare, distins, unui om care la 1837 nu s-a îndoit de toarta României, a lăsat Bucovina, locul naşterei sale, s-a lepădat de prosecţiunea străinului şi a venit de s-a supus legilor ţării, legilor patriei strămoşilor săi.

D. preşedinte: Se pune la vot propunerea.

O eroare am de îndreptat, domnule preşedinte.

Între familiele ilustre din România, am uitat să fac menţiune de familia Goleştilor.

„Monitor", 1868, nr. 45, p. 278, col. 3—4.

NOTE

[1] Comisia de pensii a Adunării, în conformitate cu legile Moldovei, pentru cei 17 ani de serviciu ai dr. Em. Costin, recomandase suma de 233,13 lei. Obştea oraşului Bîrlad făcuse o cerere de sporire, arătînd serviciile deosebite ale acestuia. Comisia convenise la un supliment de 466,27 lei lunar sub formă de ajutor viager. Se mai făcuse o propunere subscrisă, între alţii, şi de K.: „Propunem ca pensiunea domnului doctor Emanoil Costin să fie de lei 1 200 vechi pe lună".

C. Grădişteanu arătase că n-a auzit de dr. Costin şi formal se opune acordării pensiei: „După ce legea noastră este destul de împovărătoare, după ce acest articol al pensiunilor a ajuns înspăimîntător, venim sub fel de fel de cuvinte, pentru unul că a strigat cel întîi « Să trăiască Unirea ! », altul a fost închis şi altul că nu i s-a dat pensiunea pe gradul de major ce a avut la 1848, ci i s-a dat pe gradul de căpitan...".

[2] Vezi supra discursul precedent.

[3] Adunarea a votat acordarea pensiei; s-au pronunţat pentru 72 de deputaţi şi unul împotrivă (Al. Candiano).

Interpelare în legătură cu învăţămîntul religios ortodox *

Domnilor, îmi permit a adresa mai mult o întrebare domnului ministru de culte şi instrucţiune publică şi, după răspunsul ce domnia-sa va da, voi vedea daca am să fac o interpelare sau nu.

Sînt şeapte zile, domnilor, de cînd, asupra interpelaţiunei făcute de onor. domn Leon Eraclide[1] în privinţa conflictului ce esistă între ministerul cultelor şi episcopii învăţămîntului religios eterodox, onor. domn ministru a binevoit a promite că în trei zile va înfăţişa un project în această privinţă. Deşi eu m-am rostit în contra acestui project, dară îmi permit respectuos a întreba pe domnul ministru : are domnia-sa gîndul a ne înfăţişa acel project? Căci, de va fi aşa, n-am nimic de zis, iară neînfăţişîndu-se îmi voi permite a reveni asupra interpelaţiunii domnului Eraclide, pentru care de atuncea chiar am declarat că mi-o însuşesc eu.

---

* Şedinţa din 23 februarie 1868.

D. ministru [al] cultelor şi instrucţiunii publice[2] *:* La întrebarea ce mi s-a adresat de domnul Kogălniceanu, am onoare a răspunde cum că în adevăr Ministerul Instrucţiunii Publice văzînd şi simţind multe şi mari lacune în legea instrucţiunii publice va veni cu observările şi modificările ce sînt de introdus în acea lege, care are o însemnătate aşa de mare în educaţiunea poporului român.

Atunci, domnilor, respectuos declar că nu sînt mulţumit pe răspunsul onor. domn ministru, fiindcă atît retragerea interpelării făcute de către domnul Eraclide, cît şi tăcerea mea care îmi însuşisem dreptul acelei interpelări s-a întemeiat pe promisiunea domnului ministru pentru înfăţişarea unui project special pentru regularea acestei cestiuni. Dacă dară cestiunea învăţămîntului religios ortodox în şcoalele eterodoxe atîrnă de votarea unui project de lege organic, atuncea se schimbă cestiunea, căci o lege organică se ştie că nu se votează aşa de îndată cum se face un dejun, fiind trebuinţă de studii mature; văzînd că şi legea instrucţiunii publice se loveşte, precum şi atîtea legi organice cari şi ar trebui să fie aplicate pînă să se modifice, apoi declar că însuşindu-mi interpelaţiunea domnului Leon Eraclide, precum am mai declarat, rog pe domnul ministru să binevoiască a anunţa cînd voieşte a răspunde ; căci, domnilor, cestiunea învăţămîntului religios în şcoalele eterodoxe fiind o cestiune foarte mare şi importantă, nu voiesc s-o las nehotărîtă atîta mult timp[3].

„Monitor", 1868, nr. 45, p. 280, col. 2—3.

NOTE

[1] L. E. făcuse interpelarea în şedinţa din 16 februarie 1868. El arătase că la Iaşi s-a deschis un institut catolic de călugăriţe unde elevelor le este interzisă practicarea religiei ortodoxe. Călugăriţele au refuzat cererea mitropolitului Moldovei de a primi un preot ortodox în acest scop; aceeaşi soartă a avut intervenţia ministrului cultelor („Monitor" 1868, nr. 40, p. 238, col. 3).

[2] Dimitrie Gusti.

[3] Vezi şi supra p. 398.

Pentru acordarea a două burse copiilor fabulistului Alexandru Donici *

Domnilor, permiteţi-mi să vă dau oarecari mici lămuriri asupra acestei petiţiuni[1]. Poetului Donici s-a acordat 1 500 lei pe lună, nu ca recompensă naţionale, căci numitul a servit, şi foarte mult, îi lipsea numai vreo duoi, trei ani spre a îndeplini termenul după legea din Moldova. Văduva nu cere sporire, ci zice am duoisprezece copii . . .

O voce: Unsprezece.

---

* Şedinţa din 24 februarie 1868.

În alte țări domnul Donici ar fi primit o recompensă chiar numai pentru aceasta, și noi cari avem o populațiune așa de mică poate n-ar trebui să fim prea indiferenți la aceasta.

Doamna Donici vine și ne zice: domnilor, cum s-a făcut pentru alții și li s-a dat burse, vin și eu în numele meritelor soțului meu Donici, în numele aceluia care a binemeritat de la patria sa, nu numai ca fabulist, dară și cel dintîi jurisconsult care a făcut legile țărei, legi care și astăzi sînt încă în vigoare și foarte respectate în Basarabia rusească, vă rog, domnilor, faceți ca și duoi copii ai acestui bărbat să dobîndească cîte o bursă mică la St. Sava, și faceți-o aceasta cu atît mai mult cu cît fosta Adunare din Moldova a votat duoă burse pentru străinătate la alți duoi fii ai mei, cari au și fost la Paris, dară cari, din cauză că guvernul a desființat acele duoă burse, au fost siliți să întrerupă studiele lor începute și astăzi unul din cei duoi băieți este numai scriitor în cancelaria acestei onorabile Adunări. Cred că și onorabilele nostru domn președinte știe că e așa și că cei duoi băieți, deși aveau drepturi cîștigate, totuși le-au perdut. Acum însă doamna Donici, ca o mumă modestă, nu vine să vă ceară decît să-i dați duoă burse la St. Sava și, dacă acei băieți se vor deosebi, atunci, prin concurs, se vor trămite și în străinătate; prin urmare nu cred ca cu aceasta s-ar putea zice că se calcă vreo lege.

„Monitor", 1868, nr. 47,
p. 288, col. 5.

NOTE

[1] Alecu Donici fusese procuror la Curtea de casație. Soția lui, Profira, ceruse burse doar pentru doi din băieții ei, pe care comisia de pensii a Adunării le încuviințase.

*În legătură cu petiția locuitorilor din comuna Buciumi (Iași) de a primi pari și nuiele de la stat pentru a-și îngrădi cimitirul**

Domnilor, nu o dată s-a spus în această Cameră ce însemnează cînd se recomandă o petițiune guvernului. Cînd această Adunare recomandă o petițiune guvernului, acea petițiune trebuie să fie ceva serios, ceva de mare importanță, și eu nu văd nimic serios în această petițiune și de aceea mi se pare că vom face bine cînd o vom trămite la dosar, dacă nu ni se lasă cuvîntul a discuta, căci noi, Adunarea, care voim ca recomandațiunea noastră să fie luată în serioasă luare-aminte, trebuie nainte de toate să ne gîndim ce e de recomandat și astfel trebuie întîi să discutăm cestiunea, ca să vedem dacă poate fi luată în serioasă considerațiune sau nu. Vă rog dară să nu închideți discuțiunea, fiindcă cestiunea trebuie tratată din duoă puncturi de vedere, întîi din punctul de vedere al ajutorului ce se reclamă pentru un cimitir și al duoilea din punctul de vedere al dreptului ce pretinde acei locuitori că ar avea și pentru care dinainte declar că-l voi combate.

După cuvîntul deputaților Sc. Turnavitu *și* Leon Eraclide.

Permiteți-mi, domnilor, a deosebi cestiunea aceasta în duoă. Buciumul este proprietatea statului; reprezentanții statului sînt guvernul și noi, puterea legiuitoare. Cari din noi proprietarii, venind comuna şi arătînd că în cimitirul ei, fiind dezgrădit, intră vitele necurate şi dezgroapă morţii, nu am consimţi a o înlesni cu lemne pentru îngrădirea cimitirului? Nu cred că va fi vreunul.

---

* Ședința din 24 februarie 1868.

Astfel, domnilor, ce nu refuză particularul nu poate refuza guvernul.

În cît despre cererea pentru nuiele şi pari pentru îngrădire de case şi ogrăzi, mă opui, şi această opunere o fac pe tărîmul respectului proprietăţii, care este consînţit în urma transformării sociale şi care a devenit astăzi absolut.

Domnul Suciu a zis că acele nuiele şi pari se cer de pe izlazul de păşune.

Ce este acel izlaz, domnilor? Este pe proprietatea statului sau e dat locuitorilor prin lege? Fiind al statului, locuitorii nu mai au dreptul de a mai cere pe calea de drept şi pe calea graţioasă. Acest islaz este dat arendaşului; noi vom zice guvernului: îndatoreşte pe arendaş a da pari şi nuiele locuitorilor Buciumeni, şi nu trebuie a scăpa din vedere că sînt peste duoă sute locuitori cu o podgorie măricică şi prin urmare şi cu garduri lungi şi multe în jurul viilor lor; ei bine, li se vor da, dară a duoa zi veţi vedea venind aci pe arendaş şi zicîndu-ne: am dat nuiele şi pari, am ascultat porunca cinstitei Vistierii, scădeţi-mă şi dumneavoastră acuma cu jumătate din arendă.

Aşadară, domnilor, sînt de părere să nu primim propunerea de a recomanda guvernului să scuture principiul proprietăţii absolute, şi în interesul financelor noastre să nu dăm cep, fie cestiunea cît de mică, ca prin aceste să ajungem iară la acele scăzăminturi de arenzi din trecut.

Prin urmare părerea mea este ca guvernul să vină în ajutorul comunei numai în ceea ce priveşte cimitirul şi nimic alt mai mult.

Prezintă următoarea propunere subscrisă şi de A. Celibidache, C. Grădişteanu *şi* I. Agarici:

„Să se recomande guvernului ca, avînd pe moşia Buciumii pădure, să vie în ajutorul comunei spre îngrădirea cimitirului, şi aceasta numai pe cale graţioasă".

Susţine propunerea:

Domnilor, aţi văzut ce zice amendamentul meu: pe cale graţioasă. *(Zgomot).* Eu totdeauna am obicei să nu vorbesc decît pentru locurile cari le cunosc şi vă rog să consideraţi că oricînd aţi făcut menţiune pentru unele locuri din Ţara Românească aţi văzut că nu am luat niciodată cuvîntul să vorbesc pentru localităţile cari nu le cunosc; însă permiteţi-mi să vorbesc pentru Buciumul, pe care-l cunosc foarte bine, este aproape de Iaşi. Această comună este înconjurată de munţi, este pusă ca într-o căldare, şi locuitorii trebuie să meargă duoă poste ca să cumpere nuiele, fiindcă pădurile cari sînt împregiurul acestei comune sînt toate ale statului. Iată pentru ce zic să li se dea pe cale graţioasă.

Acum, dacă voiţi să fiţi atît de scrupuloşi pentru respectul proprietăţii, eu nu ţin la propunerea mea.

„Monitor", 1868, nr. 47,
p. 289, col. 1, 2, 4.

Scurtă intervenţie în legătură cu trimiterea de bursieri în străinătate *

Domnilor, nu voi fi eu contra trămiterii în străinătate a acelor tineri cari au să ne aducă cunoştinţe practice în ţară, mai ales astăzi cînd mecanica stăpîneşte lumea. Dară iată ce am zis : în şcoala de arte din Iaşi sînt 30 de elevi cari au absolvit cursul şi noi nu putem şti care trebuie să fie preferaţi. De aceea am susţinut că nu trebuie să ne preocupăm de nume, nu trebuie să se pună numele acestor tineri.

Acum, fiindcă după oarecare lămuriri ce mi-a dat onor. domn Holban[1] domnia-lui mă asigură că aceşti trei tineri sînt cei mai emininţi în acea şcoală, sînt şi eu pentru trămiterea lor şi desigur că ministerul îi va trămite dacă va avea fonduri ; dară iarăşi n-aş voi, domnilor, ca să venim noi să hotărîm persoanele cari au să se trămiţă şi să zicem ministerului : trămite pe Stan sau pe Bran, căci atunci ne-am pune pe acel tărîm greşit pe care l-a urmat Camera din Moldova, care, pe consideraţiuni personali, vota orbeşte sume însemnate chiar acelora cari nu merit. Şi domnul Buescu v-a atras atenţiunea domniilor-voastre asupra unei cauze de mare importanţă şi pe care şi Camera şi guvernul trebuie s-o aibă îndeaproape băgare de seamă, spre a nu mai stipendia tineri cari nu fac în străinătate alt decît petreceri şi se întorc fără nici un profit pentru dînşii şi fără nici un folos pentru ţară.

„Monitor", 1868, nr. 47, p. 289, col. 5.

---

* Şedinţa din 24 februarie 1868.

NOTE

[1] Explicaţiile le dăduse de fapt Leon Eraclide. Cei trei erau P. Huşian, C. Botescu şi G. Lefteriu, absolvenţi ai şcolii de arte din Iaşi şi care cereau burse de perfecţionare în străinătate. P. Buescu atrăsese atenţia că trimiterea peste graniţă la studii dăduse pînă acum „rezultate rele", pentru că studenţii se specializau în altă meserie decît aceea pentru care erau trimişi. Cerea de aceea ministrului cultelor să-i oblige a frecventa cursurile pentru care statul român le acordase bursele.

Raport asupra proiectului de lege pentru drumuri. Lămuriri ca raportor. Intervenţii *

Domnilor deputaţi,

Secţiunile dumneavoastră au fost chemate a studia projectul[1] înfăţişat de domnul ministru al lucrărilor publice pentru regularea *drumurilor publice.* Toate au recunoscut necesitatea acestui project. Toate însă s-au rostit în contra projectului guvernului, în trei puncturi principale. Aceste sînt : 1-iu, o prea mare concentrare în mînele administraţiunei generale a supravegherii, construcţiunei şi chiar întreţinerei a tutulor căilor judeţene, vicinali şi comunali ale ţărei ; 2-lea, prestaţiunea în natură impusă prin însuşi legea locuitorilor din judeţe şi din comune, fără a se lăsa hotărîrea aceasta în prealabila chibzuire a autorităţilor judeţene şi comunale ; şi în fine 3-lea, şi acesta este punctul cel mai principale de diferinţa între projectul guvernului şi între chipul de vedere al secţiunilor dumneavoastră, este îndatorirea impusă prin project fiecărui locuitor de a dă pe an cîte şease zile de lucru, şi aceasta nu pentru persoana sa, ci pentru *fiecare trăsură înhămată sau car înjugat şi pentru fiecare vită de muncă.*

---

* Şedinţele din 28, 29 februarie şi 1 martie 1868.

Aceste trei puncturi au fost în unanimitate combătute de secţiunile dumneavoastră.

Aşa secţiunea I a votat, după propunerea domnului C. Grădişteanu, suprimarea pură şi simplă a aliniatului 2 de la art[icolul] 28 din project, care loveşte cu o prestaţiune de 6 zile toate atelajele, carele şi fiecare vită de muncă din România. Delegatul secţiunei a fost numit domnul G. Brătianu.

Secţiunea II, respingînd asemenea prestaţiunea de muncă impusă pe atelaje şi vite, a opinat că consiliele judeţene şi comunali să-şi facă singure căile şi să-şi numească persoanele tecnice, însă din oamenii cunoscuţi oficiale ca speciali.

Tot această secţiune a primit opiniunea domnului Kogălniceanu ca, pînă la modificarea legei impozitelor, banii cari se plătesc pentru drumuri jumătate să se verse în casa tezaurului public şi jumătate în casa judeţelor, ca subvenţiune pentru construcţia căilor judeţene. Secţiunea aceasta a numit delegat pe subsemnatul.

Secţiunea a III-a a dat delegatului său, domnul Ion Leca, aceeaşi însărcinare, adică de a se descentraliza lucrările şi a se opune la prestaţiunea impusă pe vite, a emis opiniunea ca argaţii şi alte slugi naimite să aibă a plăti în bani zilele de lucru.

Această secţiune a primit ca normă la reforma acestui project descentralizarea în toate şi darea cu desăvîrşire în sarcina consiliilor judeţene şi comunali a lucrărilor drumurilor judeţene şi comunali, neavînd Ministerul Lucrărilor Publice decît o simplă supraveghere.

Această secţiune a emis opiniunea ca cele 7 oraşe cari prin legea comunale sînt sustrase controlului consiliilor judeţene să fie reaşezate sub regimul comun tutulor comunelor urbane.

Această secţiune s-a rostit pentru ştergerea întregului capitol V din lege, care concentrează tot serviciul drumurilor judeţene şi comunali în cancelaria Ministerului Lucrărilor Publice.

Delegatul secţiunei a IV-a este domnul Leon Eraclide.

Secţiunea a V-a a însărcinat pe delegatul său, domnul George Chiţu, de a apăra în comitetul delegaţilor aceleaşi principii în genere pe cari le-au adoptat şi celelalte secţiuni.

Secţiunea a VI-a constată prin procesul-verbale al şedinţei sale că în urma mai multor amendamente propuse cu scop de a se descentraliza serviciul drumurilor şi de a nu se impune zilele de lucru decît oamenilor iară nu vitelor, prezentîndu-se domnul ministru de interne, acesta a declarat că projectul guvernului este defectuos în unele părţi ale sale şi că atuncea secţiunea a decis a numi un delegat care, împreună cu domnul ministru al lucrărilor publice şi cu cei [1] alţi delegaţi, să refacă projectul. Acest delegat este domnul Ion Ghica.

Secţiunea a VII [-a]a respins asemenea aliniatul nr. 28, adică prestaţiunea pe vite, iară o parte din membrii săi au cerut ca drumurile să se subîmparţă numai în *căi naţionale* şi în *drumuri vicinali*; au emis asemenea principiu că întreţinerea şoselelor să se facă prin întreprindere.

Delegatul secţiunei a VII-a a fost numit domnul Petru Mavrog[h]ene.

În urma încheierei lucrărilor sus-menţionate în sînul secţiunilor, delegaţii acestora s-au întrunit în comitet. Aicea a binevoit a veni şi domnul ministru [al] lucrărilor publice. Comunicîndu-i-se opiniunile emise în secţiuni şi cari tindeau a modifica projectul guvernului în mai multe puncturi, domnia-sa a făcut binevoitoarea declaraţiune că domnia-sa a înfăţişat acel project pentru că-l recunoştea — precum l-au recunoscut în unanimitate şi toate secţiunile dumneavoastră — de o urgentă necesitate, dară că nu înţelesese deloc a-l impune Adunării în toate dispoziţiunile sale ca un ce perfect; că, din contra, domnia-sa din început a sperat şi speră că luminele şi concursul reprezintaţiunei naţionale vor contribui a face legea şi mai practică, şi mai corespunzătoare trebuinţelor generali şi locali ale ţărei. De aceea domnia-sa era gata de mai nainte a primi toate modificaţiunile ce s-ar adopta cu scop de a dobîndi acest rezultat folositor.

În aşa chip întemeindu-se o unitate de vederi şi o deplină armonie între chipul de vedere al guvernului şi acel al delegaţilor secţiunilor dumneavoastră, comitetul dumneavoastră a păşit la modificarea projectului în simţul opiniunilor pot zice unanime emise în secţiuni; şi dară subsemnatul fiind numit redactore al projectului astfel prefăcut, precum şi raportatore, are onoare a vă supune alăturata lucrare[2], care se socoate dator a vă aduce la cunoştinţă că a fost primită în unanimitate de toţi delegaţii secţiunilor dumneavoastră.

După deschiderea discuţiei generale:

Să-mi daţi voie, domnilor, a da o mică esplicare onor. domn ministru[3]: domnia-sa ştie foarte bine că raportatorele comitetului delegaţilor e dator chiar ca redacţiune stereotipă a arăta care e opiniunea ce a susţinut fiecare secţiune şi în urmă a arăta şi rezultatul opiniunei comitetului. Prin urmare, eu înainte de toate a trebuit să arăt ce a hotărît fiecare secţiune şi ajungînd la secţiunea a şeasea a trebuit să spun ce a zis.

Iată ce a zis:

„Secţiunea a şeasea constată prin procesul-verbale al şedinţei sale că în urma mai multor amendamente propuse cu scop de a se descentraliza serviciul drumurilor şi de a nu se impune zilele de lucru decît oamenilor iară nu vitelor, prezentîndu-se domnu ministru de interne, acesta a declarat că projectul guvernului este defectuos în unele părţi ale sale şi că atunci sesiunea a decis a numi un delegat care, împreună cu domnul ministru al lucrărilor publice şi cu cei[l]alţi delegaţi, să prefacă projectul. Acest delegat este domnu Ioan Ghica”.

Iată şi procesul-verbale al secţiunii:

Proces-verbale

Şedinţa din 26 ianuariu 1868
Preşedinţa domnului D. Ghica.
Membri prezenţi 14.

„Se ia în dezbatere projectul de lege pentru drumuri, care după discuţiunea generale luîndu-se în consideraţiune s-a făcut modificări a mai multor articole după amendamentele înfăţişate secţiunii, şi urmînd discuţiunea pînă la articolul 28, unde s-a prezintat amendamentele anexate sub nr. 1, 2, 3 şi 4, s-a prezintat în secţiune şi de domnul ministru de interne, declarînd că projectul ar fi defectuos în unele părţi ale sale; atunci secţiunea a decis a numi un delegat, care împreună cu delegaţii celor[l]alte secţiuni şi domnul ministru respectiv să refacă projectul şi să-l prezinte Camerii. Apoi a ales de delegat pe domnul Ioan Ghica”.

Aceasta am raportat şi nimic mai mult; comitetul n-a făcut alt nimic decît a zice ceea ce a zis şi domnul ministru de interne; iată ce zice comitetul:

„În urma încheierii lucrărilor sus-menţionate în sînul secţiunelor, delegaţii acestora s-au întrunit în comitet. Aicea a binevoit a veni şi domnul ministru [al] lucrărilor publice. Comunicîndu-i-se opiniunile emise în secţiuni şi cari tindeau a modifica projectul guvernului în mai multe puncturi, domnia-sa a făcut binevoitoarea declaraţiune că domnia-sa a înfăţişat acel projet pentru că-l recunoştea — precum l-au recunoscut în unanimitate şi toate secţiunile dumneavoastră — de o urgentă necesitate, dară că nu înţelesese deloc a-l impune Adunării în toate dispoziţiunile sale ca un ce perfect; că, din contra, domnia-sa din început a sperat şi speră că luminele şi concursul reprezintaţiunii naţionale vor contribui a face legea şi mai practică, şi mai corespunzătoare trebuinţelor generali şi locali ale ţării. De aceea domnia-sa era gata de mai nainte a primi toate modificaţiunile ce s-ar adopta cu scop de a dobîndi acest rezultat folositor.

În aşa chip întemeindu-se o unitate de vederi şi o deplină armonie între chipul de vedere al guvernului şi acel al delegaţilor secţiunilor dumneavoastră, comitetul dumneavoastră a păşit la modificarea projectului în simţul opiniunelor pot zice unanime emise în secţiuni; şi dară subsemnatul fiind numit redactor al projectului astfel prefăcut, precum şi raportor, are onoare a vă supune alăturata lucrare, care se socoate dator a vă aduce la cunoştinţă că a fost primită în unanimitate de toţi delegaţii secţiunilor dumneavoastră".

Prin urmare vedeţi, domnule ministru, că acest raport nu tinde la nimic alt decît a dovedi Adunării cum că acest project de lege este cu totul făcut în urma unei binevoitoare înţelegeri urmată cu domnul ministru, încît au fost primit în unanimitate, şi această frasă s-a pus tocmai ca să putem, cu o oră mai nainte, avea această lege de o mare importanţă pentru ţară.

La o replică a deputatului Al. Gheorghiu *(Georgiu) privind necesitatea descentralizării.*

Sînt dator a da domnului Georgiu o esplicaţiune şi cred că atunci va vedea că comitetul dumneavoastră împărtăşeşte în totul opiniunile domniei-sale despre descentralizare.

Domnilor, în projectul de lege se zicea: fiecare locuitor este dator să lucreze şease zile în muncă şi se făcea o esceptiune şi fără echivoc în privinţa locuitorilor din comunele urbane. Ce a făcut comitetul dumneavoastră? Comitetul dumneavoastră a zis aşa: pentru lucrările la căile comunali, în sat, pe moşia dimpregiurul satului, trebuie să cerem zilele în natură, precum vedem că este chiar în Francia şi precum este chiar în folosul locuitorilor. Se strică, domnilor, în sat sau afară din sat un pod, se face o rîpă; daca dumneavoastră aţi admite principiul cum că aceste lucrări trebuie să se facă cu bani, îndată intră la mijloc legea comptabilităţii: trebuie deviz, trebuie publicaţiuni, licitaţiuni, trebuie adjudecaţiuni, întărirea comitetului permaninte sau a consiliului judeţean. Ei bine, domnilor, pînă atunci ce se face cu comunicaţiunea cea zilnică? A venit o ploaie, s-a făcut o mlaştină, s-a stricat un pod, trebuie îndată să se dreagă. În asemenea caz ce se face în Francia? Primarul zice că trebuie atîtea zile, că fiecare locuitor trebuie să dea atîtea zile, trei sau patru, ca să se dreagă drumurile.

Aşadară legea a păstrat pentru comunele rurali această şerbie, care este reclamată de urgenţa îmbunătăţirei; la judeţ, comitetul a diferit de opiniune; aci a zis că locuitorii sînt datori să facă trei zile de muncă sau în bani, este treaba reprezintaţiunei judeţului, judeţul are să hotărască. Iată tocmai principiul de descentralizaţiune. Precum noi hotărîm despre ţara întreagă, asemenea deputaţii trămişii judeţului au să hotărască după localitate, după poziţiunea locuitorilor, după trebuinţele lor, de trebuie să se ceară zile în muncă sau în bani. Tocmai pentru aceasta a făcut comitetul domniilor-voastre astfel pentru că a avut în vedere din esperienţă cererile mai tuturor consilielor judeţene, cari ziceau că numaidecît să se restatornicească zilele de muncă, pentru că altminteri nu se poate avea căi de judeţ; însă noi, ca legiuitori ai ţării întregi, am lăsat această hotărîre de trebuie zile în muncă sau în bani la autoritatea competintă. Ce cerem noi? Descentralizarea. Ce zicem noi aci? Că consiliele judeţene şi comunale singure au să hotărască, dară noi ca supremi legislatori am zis să nu se facă abuz, să nu se restatornicească zilele de muncă din trecut de a se lua locuitorii din crestele munţilor şi a se duce pe şes la malul Dunării; de aceea am zis că, deşi consiliele judeţeane au dreptul să hotărască ce socot de trebuinţă, însă să nu se facă din aceasta o robie, o greutate, am zis să nu se îndatorească locuitorii a merge mai departe de 20 kilometri, adică o postă. Am venit noi ca moderatori şi am pus un maximum de depărtare. Aşadară consiliul judeţean din Iaşi, dacă va găsi că e mai bine să se facă această lucrare în bani, va lucra în bani; consiliul judeţean din Fălciu, dacă va socoti că e mai bine să se facă în muncă, va declara munca. Eu, cît pentru mine, sînt preşedintele consiliului judeţean din Fălciu şi voi vota contra muncei; aceasta este atributul consiliului judeţean. Eu, ca un om care am afaceri şi sînt în legătură cu mai mulţi amici din judeţe, am primit mijlocire ca să lăsaţi consilielor judeţeane ca ele să hotărască de este mai bine a se lucra în bani sau în muncă. Prin urmare, fiecare deputat, fiecare membru al consiliului judeţean va stărui acolo, va pune acţiunea, energia, influinţa sa ca să poată face să precumpănească ideea sa. Ideea în ţară este împărţită : sînt judeţe care reclamă munca îndatoritoare, care zic că altminteri nu se pot face căi judeţeane; alte judeţe, din contra, zic : noi avem populaţiune multă, avem bani, de ce să mai supărăm pe oameni? Să lăsăm dară aceasta, conform cu principiul de descentralizaţiune, în atributele consilielor judeţene.

În cît priveşte comunele urbane, ei bine, nicăiri nu poate cere ca comunele urbane să vie pentru stradele lor să facă muncă, căci pentru aceasta se cere a se face deviz, se cere lucrări de artă, şi acestea nu se pot face de fiecare om.

D. Georgiu: N-am cerut aceasta.

De aceea s-a zis cum că la comunele urbane nu se cere muncă. La comunele rurale se cere munca numai pentru drumurile comunale, iară pentru lucrările judeţene se cere numai acolo unde reprezentaţiunea judeţeană, adunarea obştească a judeţului va otărî că trebuie muncă. Prin urmare, vedeţi, domnilor, comitetul domniilor-voastre a lucrat cu totul în sensul marelui principiu de descentralizare care este astăzi la ordinea zilei, a înţeles să lase libertatea absolută consilielor judeţene. Dacă consiliele judeţene vor impune munca în contra intereselor, în contra opiniunii şi cererei judeţenilor, ei bine, acel consiliu judeţean va fi lovit de dezaprobare din partea judeţului, precum şi noi cînd vom impune ţărei nişte legi care nu vor fi bine văzute. Asemenea şi consiliul judeţean care va hotărî munca fără să fie nevoie îşi va găsi, fiţi siguri, cum zice românul, beleaua.

Deputatul D. Tacu *prezintă următorul amendament: „Propunem ca clasarea şi declasarea drumurilor şi stradelor în comunele urbane să se facă de consiliul comunale fără altă autorizaţiune".*

Domnilor, comitetul dumneavoastră, după ce a citit amendamentul domnului Tacu, a mai primit şi un altul în sensul opiniunei domnului Campiniu, prin care se propune ca dispoziţiunea din legea comunale privitoare la cele 7 oraşe principale[4] să se menţie şi în projectul de lege de faţă, adică a se lăsa acelor oraşe facultatea de a fi în relaţiune directă cu ministerul în loc de a se referi la consiliele judeţene, cu alte cuvinte, acest amendament nu este decît articolul guvernului.

Comitetul domniilor-voastre a respins ambele amendamente şi iată pentru ce : mai întîi să-mi permiteţi a face o mărturisire ca să se lumineze cestiunea. Legea comunale care astăzi administrează comunele e făcută în timpul administrării mele şi s-a luat de model legea Belgiei ; esceptiunea făcută în favoarea acelor şeapte oraşe e făcută de mine, nu esista în legea Belgiei. Această esceptiune s-a făcut fiindcă legea consiliilor judeţene era o plantă nouă şi nu se cunoştea la noi funcţionarea acelor consilii. Prin urmare, nu am voit să espui eventualităţilor unei instituţiuni care era să funcţioneze pentru prima oară soarta şi îmbunătăţirea materială a celor şeapte oraşe principali. Din esperienţă, şi ca ministru şi ca particular şi ca preşedinte al unui consiliu judeţean, m-am convins în urmă că am greşit şi că, în loc să fac bine acelor oraşe, le-am făcut rău ; m-am convins că am ucis şeapte consilii judeţene ; consiliile judeţelor Iaşi, Doljiu, Ilfov, Covurlui nu înseamnează nimic şi astfel oamenii de oarecare importanţă în judeţe nu mai solicită onoarea a face parte în consiliile judeţene, precum solicita în cele[l]alte judeţe. Dacă acea esceptiune pe vremea aceea avea raţiunea de a fi, astăzi acea es[c]epţiune nu mai are raţiunea de a fi, întîi în faţa principiului de descentralizare care este coprins în constituţiune, principiu care cere ca cu o oră mai curînd să facă un pas înainte în acea descentralizare, iară nu să dea înapoi. Al duoilea, din ispită m-am convins că mîntuirea pentru judeţe nu esistă decît în self governementului [sic !] lor *(aplauze) ;* nu voiesc să ridic nimic din ceea ce se cuvine puterii centrale pentru menţinerea unităţii statului român, dară în privinţa administraţiunii voi să dau toată independinţa comunală, şi cînd va veni budgetul voi avea şi eu a vă spune că am [sic !] cu mica mea esperienţă cîştigată în curs de 30 de ani cum înţeleg eu vindecarea relelor de care ţara pătimeşte, şi voi arăta că acea deplină vindecare o găsesc în deplina independinţă şi self governementul comunale.

Aşadară, domnilor, în faţa principiului care este coprins în constituţiune, în faţa unei nevoi obşteşte simţită, reclamată de toţi oamenii luminaţi ai judeţului, cum voiţi dumneavoastră să mai păstraţi acea favoare, acea esceptiune în privinţa celor şeapte oraşe ? Întrebaţi pe oamenii cei mai luminaţi ai acelor oraşe, să ne spuie dacă lucrările de acolo prin trămiterea lor la minister se înlesnesc sau se îngreunează mai mult ? În adevăr, astăzi poate să aibă oarecari înlesniri mai mult, dară în faţa principiului de descentralizare, care cred că va veni în curînd, această esceptiune nu mai are loc.

Eu, cît pentru mine, socotesc că autoritatea comunei Iaşi îşi va avea îmbunătăţirile sale mai iute dobîndite cînd le va face de la sine, decît cînd le va cere de la guvern ; aşa socotesc şi pentru oraşul Ismail, şi pentru orașul Galați, și pentru orașul Craiova, și voi da un esemplu, domnilor: din scăpare de vedere s-a uitat a se clasifica pe lîngă acele șeapte orașe și orașul Botoșani, care e mai mare decît Ismailul și mai împoporat ...

D. I. Negură: De ebrei.

Ei bine, întrebați pe toți oamenii devotați și luminați de la Botoșani dacă nu sînt mai mulțumiți de regimul acela înjositor, nepriviligiat, care este la ei, adică ca pentru trebuințele lor să se adreseze la consiliul județean de acolo, iară nu la guvern.

Apoi gîndesc, domnilor, că noi avem să dăm o mai mare independință comunelor, conform cu constituțiunea, și atunci vor fi mai mulțumiți reprezentanții acelor orașe pentru independința ce le vom da asupra lucrărilor lor ...

D. P. Buescu: Ce se face cu capitala?

Capitala, domnilor? Capitala ori găsește că sînt bune consiliile județene, ori găsește că sînt rele; dacă găsește că sînt rele, atunci să ceară desființarea consiliilor județene pentru toată țara; dacă găsește că sînt bune, să binevoiască a primi autoritatea consiliului județean cum o primește pe a ministeriului; și socotesc că onorabilii reprezintanți ai capitalii vor preferi mai bine să aibă de supraveghetoare o autoritate superioară compusă de membri aleși decît pe ministrul numit; și în fine capitala București va binevoi a primi condițiunea și soarta care o are și capitala Belgiei, Bruxelles, care este supus consiliului provinciale, căci așa se zice acolo; și, fiind supus consiliului provinciale, acel consiliu al provinciei unde Bruxelles este capitală și a provinciei și a țărei e compus de superioritățile și capacitățile cele mai mari, cele mai ilustre ale Belgiei.

Tot așa se va face și la noi, ca consiliul superior de Ilfov, în loc să fie chemat a se ocupa numai cu îmbunătățirea orașului Oltenița, acel consiliu va întruni în sine capacitățile cele mai ilustre din județul Ilfov și din orașul București și se va ocupa și de altceva decît numai de îmbunătățirile orașului Oltenița. *(Aplauze.)*.

Descentralizarea, domnilor! Da! Însă descentralizare pentru toate; descentralizare obștească, regulă generală.

În fine, noi nu facem acum alt nimic decît punem în lucrare principiile salutare, folositor, eminamente democratic coprins în constituțiunea noastră. *(Aplauze.)*.

Din nou asupra amendamentului D. Tacu.

Amendamentul domnului Tacu nici s-a discutat, și trebuie să fie discutat cu atît mai mult fiindcă astăzi a devenit amendament al guvernului. Reclam prin urmare ca cel puțin ca raportatore să-mi esprim opiniunea și poate că mă voi uni și eu cu acest amendament, fiindcă el nu hotărăște cestiunea care s-a pus pînă acum, căci puțin mai la vale avem să hotărîm dacă pentru 7 orașe trebuie să menținem un privilegiu.

Voci: Nu, nu.

D. G. Vernescu: Am cerut cuvîntul pentru închiderea discuțiunei fiindcă mi se pare că se potrivește concluziunea dată de domnul ministru foarte mult cu premisele domniei-sale. Domnul ministru a zis și în secțiuni că voiește descentralizarea, autonomia cu apel.

Și aci nu voiești.

D. Vernescu: Și concluziunea a fost că se unește cu amendamentul domnului Tacu, care pentru orașe nu voiește apel.

D. ministru de interne: Onorabilul domn Vernescu vorbind pentru închidere nu s-a manținut asupra închiderei, ci a interpretat premisele și concluziunile mele. Premisele mele au fost autonomia cu apel și în concluziune am zis: sau faceți apel la o autoritate mai competinte, sau, dacă nu voiți, atunci primiți amendamentul domnului Tacu.

Nu cred dară că am fost inconsecinte.

Se pune la vot închiderea discuțiunei și se primește.

D. vicepreședinte: Acum, domnilor, pui la vot articolul.

Domnule președinte, dați-mi voie să fac o esplicare, căci altfel puneți la vot un nonsens. Votîndu-se amendamentul domnului Tacu, acum trebuie să schimbăm redacțiunea aliniatului din urmă de la articolul 10[5], conform cu acel amendament.

Sprijină votarea articolului 19 din proiectul comisiei[6].

Sînt mai multe județe, mai cu seamă în Moldova, care de la 1832 au plătit contribuțiunea șoselelor mulți ani și au făcut și prestațiune în natură pe lîngă darea taxelor; asemenea au fost și dincoace de Milcov în județele de munte. Eu, deși am susținut opiniunea în comitet că cu jumătate din acele taxe să se subvenționeze județele acelea, însă am renunțat, pentru cuvîntul ca să nu vie guvernul să dea acea subvențiune la unele județe care își au căile naționale construite, ci să se dea numai acelor cari deși au plătit taxe însă pînă azi n-au nici un stînjin de șosea.

Se împotrivește închiderii discuției pe marginea articolului 19.

Lăsați, domnilor, să urmeze discuțiunea, căci am un amendament și dacă este să cază articolul projectului eu propui acest amendament, căci am mandat imperativ să sprijin această redacțiune, ca județelor care nu au căi naționale să li se treacă jumătate din impozitul pentru poduri și șosele.

Asupra drumurilor din Basarabia.

Domnilor, dați-mi voie să vă dau o esplicare. Ce votăm astăzi? Votăm o lege organică, legea organică a drumurilor, prin urmare în legea organică trebuie să se pună principii chiar cînd ele ar fi mai tîrziu să se desvolteze prin altă lege; de esemplu, aci se pune principiul că nici o cale județeană nu se poate califica astfel pînă cînd mai întîi nu se va declara de consiliul județean și apoi de Adunarea generale. Iată, domnilor, un principiu, și care se poate în urmă dezvolta; așa s-a pus și un alt principiu, un principiu de dreptate în privința ajutorului care se cuvine la acele județe cari au contribuit de la 1834, altul de la 1840, altele de la 1856, adică 10, 20, 30 de ani ca să se facă căile naționali și încă nu le au. Și aci sînt sigur că voi avea pe domnul Candiano, pe domnul Zeuceanu, pe domnul Șeicaru împreună cu mine. Domnilor, știu foarte bine cum că Basarabia înapoiată Moldovei *(aplauze, ilaritate)* de la 1854 și pînă astăzi plăte[ște] necontenit acea dare și jumătate din an basarabenii nu pot să se întrunească cu muma patrie, cu Moldova, fiindcă este rîul Prutul care se varsă, precum de esemplu în momentul acesta, și atunci devine ca o mare, și nu esistă măcar o șeică ca locuitorii de la Cahul și Bolgrad să vină în Moldova. Vedeți dară că este o cestiune de dreptate ca să facem ceva pentru acele județe. Așadară, mi-a părut foarte straniu să vedem pe reprezintanții bogatei în inteligință și în avuții părți a țărei, deputații de Prahova, că ne refuză măcar o mîngîiere nouă deputaților și județelor de Cahul, de Bolgrad, Ismail și altele.

Aşadară, fiindcă ni s-a refuzat acea consolaţiune, apoi în asemenea caz am certitudinea că dumneavoastră aveţi să votaţi opiniunea secţiunei mele. Eu ca raportatore am sprijinit opiniunea majorităţii, dară acum vin ca deputat şi sprijin şi opiniunea emisă de secţiunea II-a, care este aceasta:

„Pînă la modificarea legii impozitelor, banii cari se plătesc pentru drumuri, jumătate să se verse în casa tezaurului public şi jumătate în casa judeţelor, ca subvenţiune pentru construcţiunea căilor judeţene".*(Aplauze.)*

Privitor la următorul amendament depus de D. Tacu: *„Jumătate din taxa podurilor şi drumurilor va fi afectată la căile judeţene şi jumătate va rămîne pentru căile naţionale".*

Domnilor, majoritatea comisiunei dumneavoastră, afară de mine şi de domnu Leca, care nu este aci, respinge atît amendamentul propus în comisiune şi respins şi în comitet, cît şi reînnoirea lui de către domnu Tacu şi ceilalţi, pe temei că suma actuale a taxelor pentru poduri se urcă la şeapte milioane şi că daca se va da jumătate la judeţe rămîn numai 3½, şi neajungînd această sumă pentru căile naţionali are să se sporească contribuţiunea şoselelor.

Opiniunea mea însă nu este aceasta, fiindcă presupunînd că la echilibrarea budgetelor, neajungînd acele 3½ milioane pentru căile naţionali, va trebui să se mai adaoge o cifră, totuşi nu este drept ca să sufere acele judeţe cari plătesc această sarcină de 10, 15 şi 20 ani, fără a participa la acele îmbunătăţiri ale drumurilor.

Asupra votării acestui amendament.

Se pune la vot amendamentul domnului Tacu.
Voci: Cerem apelul nominale.
D. vicepreşedinte:. După regulament nu se votează prin apel nominale asupra articolelor în parte, ci prin sculare şi şedere.

Vă rog, domnilor, să luaţi în consideraţiune textul regulamentului. În chip absolut, oricînd zece deputaţi cer apelul nominale trebuie să voteze astfel. Vă rog respectaţi independinţa ce ne este garantată, căci sîntem răspunzători către alegătorii noştri. *(Zgomot.)*

D. vicepreşedinte: Iată, domnilor, ce zice regulamentul la articolul 78:
„Voturile Adunării se dau prin sculare şi şedere, prin viu grai şi prin scrutin secret, adică prin bile sau bilete scrise.
Votul asupra articolelor în parte ale unui project sau propuneri se face prin sculare şi şedere etc.".
Vedeţi dară că nu se poate vota prin apel nominale.

Domnilor, aveţi dreptul să aplicaţi regulamentul cum înţelegeţi, dară vă pot dovedi cu toate procesele-verbali că ori de cîte ori 15 deputaţi cer apelul nominale totdeauna s-a votat astfel . . .

O voce: Să ni se arate articulul din regulament.

Vă rog, domnilor, luaţi în privire, citiţi toate procesele-verbali . . .

D. C. Rosetti: Procesele-verbali nu sînt regulament.

Rog pe onor. domn Rosetti să binevoiască a nu mă întrerupe, să binevoiască a avea pentru mine aceeaşi consideraţiune care o am pentru domnia-sa.

Eu n-am întrerupt niciodată pe nici un deputat chiar cînd sprijinea teoriile cele mai contrarii opiniunii mele. Lăsaţi-mă să vorbesc şi pe urmă combăteţi-mă. Ştiţi că este vorba unui cetăţean din antichitate : loveşte, dară ascultă. Ei bine, vă dau voie, domnule Rosetti, să mă loviţi, dară ascultaţi-mă.

Domnilor, regulamentul şi procesele-verbali cari arată jurisprudinţa în aplicarea regulamentului dovedesc că, ori de cîte ori s-a cerut apelul nominale, s-a votat ; astfel regulamentul actuale e un progres asupra regulamentului trecut. Vă rog dară primiţi apelul nominale, căci nu vă va costa nimic, lăsaţi ca acest vot să fie public, să se ştie de toţi cum a votat fiecare.

Dă explicaţii la modificările făcute de comitet articolului 25 [7].

Dacă s-ar atinge aci numai de strade, negreşit că ceea ce a hotărît Adunarea, cum că în oraşe stradele să se reguleze numai prin hotărîrea consiliului comunale fără aprobarea comitetului permaninte sau fără aprobarea ministerului, s-ar putea aplica şi aci, însă aci nu este aşa ; aci este construcţiunea drumurilor vicinali comunale. Vedeţi că nu sînt numai interesele unui oraş sau unei comune, aci sînt interesele a duoă, trei comune ; prin urmare aci nu se mai poate aplica principiul care s-a admis ; aci trebuie neapărat [să] hotărîţi altfel. Voiţi ca consiliele judeţene să se rostească oricînd vor fi la mijloc interesele a duoă, trei comune, cum s-a hotărît în toată ţara ? Sau să se facă un regim escepţionale pentru şeapte oraşe ? Căci cestiunea nu se aplică numai pentru cele şeapte oraşe, ci are să fie bunioară unul din cele şeapte oraşe în contact, în conflict sau în înţelegere cu altă comună ; de esemplu oraşul Bucureşti, cînd va voi să facă căile sale de comunicaţiune, trebuie să intre în relaţiune cu comuna Colintinei, cu comuna Herastrău şi cu toate celelalte comune vecine. Comitetul dumneavoastră a suprimat sistema de privilegii pe cele şeapte oraşe, căci nu se putea păstra cum l-a redactat domnu ministru, fiindcă după legea comunale numai pentru interesul lor în parte aceste şeapte oraşe atîrnă de minister, iară după legea consiliului judeţean cînd oraşul Bucureşti ar voi să facă o cale vecinală, atunci şi dînsul este supus la regimul comunale.

Însă noi nu am voit să lăsăm aceste cestiuni comitetului permanent, ci consiliului judeţean, ca nişte cestiuni mai importante, şi comitetului permanent să-i rămîie numai dreptul de revizuire. Prin urmare comitetul domniilor-voastre menţine redacţiunea sa, care nu este întru nimic lovită de votul de ieri sau de celelalte legi esistente.

D. ministru al lucrărilor publice : Domnilor, zilele de lucru şi resursele ce se cer de la comunele urbane sînt afectate pentru întreţinerea stradelor din oraşe, nu însă pentru întreţinerea drumurilor vicinale sau alte drumuri afară din raza oraşului ; prin urmare este de neapărat a se face distincţiune între strade şi drumuri vicinale sau comunale. Odată această distincţiune făcută şi ţinînd bine minte că locuitorii din oraşe nu au să contribuie decît pentru întreţinerea stradelor din oraşele lor, apoi acest articul ar trebui modificat în modul următor : „Întreprinderea acestor drumuri vicinale şi comunale, fără a se adăogi şi stradele, se va face după hotărîrea consiliului comunale interesat şi aprobarea comitetului permanent sau a consiliului judeţian ; în cît însă priveşte stradele de prin comunele urbane, ele se vor face prin simpla aprobare a consiliului comunale".

D. Codrescu : Domnilor, am onoare a vă propune următorul subamendament la amendamentul comitetului, pe care-l cred cu totul în spiritul amendamentului domnului Tacu ce s-a adoptat ieri :
„La amendamentul comitetului de la articolul 25 să se suprime cuvîntul « şi strade », să adaugă apoi un aliniat în coprindere :
În ceea ce priveşte stradele de prin comunele urbane, aceste lucrări se vor face după deciziunea consiliilor comunali".

D. vicepreşedinte: Domnii membri ai comitetului sint rugaţi a se înţelege asupra acestui subamendament.

Domnilor, comisiunea primeşte acest subamendament, fiindcă este repetirea votului ce am dat ieri şi totodată păstrează principiul ce s-a admis ieri ca, oricînd o comună este chemată a lua parte cu altă comună la crearea unui drum vicinale, aceasta trebuie să se hotărască cu consimţămîntul consiliului judeţean ca în a duoa instanţă. Nu ştiu dacă comuna Bucureşti are pămînt comunale afară din oraş, astfel ca să fie obligată de a face nu numai strade, dară vă pot cita mai multe esemple, precum Ismail, Botoşani şi chiar Iaşi, cari au un pămînt foarte întins; prin urmare, trebuie să rămîie bine înţeles că şi [la] aceste şeapte oraşe, cînd vor fi chemate să contribuie pentru întinderea drumurilor asupra acestui pămînt, consiliul judeţean are dreptul să se rostească asupra acestor căi vicinali în a duoa instanţă.

D. D. Tacu: Domnilor, în urma subamendamentului domnului Codrescu nu aş fi avut nimic de zis, dacă onor. domn raportatore n-ar fi emis idei cari sînt contrarie acestui subamendament în esplicaţiunile ce a dat.

Domnilor, după mine, nu este cestiunea tocmai aşa cum a pus-o onor. domn raportator. Drumurile judeţene ori sînt drumuri ale comunei urbane, ori ale comunei rurale, nu poate să fie un intermediu între aceste duoă comune, nu poate fi pămînt care să nu aparţie unei comune, afară de acele care nu ar fi locuite de nici o casă.

Domnilor, trebuie să fim consecinţi şi cînd facem distincţiuni să facem dis[tinc]ţiuni cari pot să esiste; aşa, de esemplu, cum am putea să zicem că consiliul judeţean este chemat să se pronunţe asupra unui drum care nu depinde de comuna Bucureşti, dară care în realitate ar depinde de acea comună. Sînt dară în contra înţelesului ce a dat onor. domn raportator acestui subamendament şi mă pronunţ pentru subamendamentul domnului Codrescu, care nu voieşte să introducă privilegiu, nici să atingă autonomia comunelor. Prin urmare nu înţeleg cum mai venim să susţinem că ar trebui să dăm drept consilielor judeţene a se amesteca în afacerile comunale.

Să-mi permită domnul Tacu a-i spune că domnia-sa astă dată a perdut din vedere chiar mecanismul legii. Domnia-sa, dacă ar fi binevoit ar fi văzut de la început clasarea drumurilor şi, dacă ar fi citit această clasare, ar fi văzut că toate drumurile sau căile de pe întregul teritoriu al ţărei se împart în patru categorii: drumuri sau căi naţionale, drumuri sau căi judeţene, drumuri vicinale, drumuri comunale şi strade din oraşe, şi mai jos la articolul patru ar fi văzut că drumuri vicinali sînt toate acelea care pun în legătură diferitele comune între dînsele sau cu rezidenţa subprefecturei.

Drumuri vicinali sînt dară acelea de care sînt interesate mai multe comune, fie urbane, fie rurale; de esemplu, fiindcă domnia-sa a primit amendamentul domnului Codrescu pe care-l primeşte şi comitetul, voi lua pe domnul Codrescu martur şi domnia-sa ca şi mine vă va spune că oraşul Bîrlad, pe lîngă teritoriul său locuit, are mai mult de o poştă moşii primprejur, moşii foarte mari, peste duoăzeci şi cinci mii pogoane. Prin urmare, comuna Bîrlad nu are numai strade de făcut — pentru strade recunosc comunei dreptul după votul de ieri să hotărască singură cum îi place, însă îndată ce iese de la barieră nu mai poate ea singură să hotărască. Pămîntul comunei poate fi acoperit sau cu drumuri comunali care privesc numai pe comună, sau cu o parte din aceea ce se numeşte drumuri vicinali, la cari sînt interesate şi alte comune.

Prin urmare, cînd sînt duoă sau trei comune la un loc şi cînd este a se întreţine în bună stare căile vicinali, care are să fie autoritatea care să se rostească asupra conflictului? Iată dară că trebuie să fie o autoritate superioară precum a rostit domnu ministru de interne ieri, cînd a zis că trebuie să fie descentralizare, însă cu cale de apel. Cînd numai interesul comunei e în joc, trebuie să hotărască singură, dară cînd e interesul mai multora trebuie să hotărască o autoritate superioară.

Să-mi permită dară onorabilul domn Tacu a-i spune că n-a studiat teoria întregei legi, căci nu poate domnia-sa să susţie că comuna Bîrlad e suverană în asemenea cestiuni şi că consiliul judeţean n-are nici un drept cînd e vorba de drumuri vicinali, consiliul judeţean are totdeauna drept cînd la mijloc e interesul a 2 sau mai multe comune de a se rosti, şi nici poate fi altfel, căci eu primarul de la Herăstrău nici voi să ştiu de primarul comunei Bucureşti. *(Prea bine!)*

Aşadară comitetul primeşte amendamentul domnului Codrescu cu sensul care am avut onoare a-l spune.

La cuvîntul deputatului A. Lahovari *care respinge redacţia comitetului pentru articolul 27* [8].

Domnilor, nu putem noi să punem cuvîntul de prestaţiune înainte de a veni la articolul unde are să se hotărască de primim prestaţiunea sau nu, şi unde trebuie să o primim. De aceea comitetul dumneavoastră pînă la articolul 28 a evitat cuvîntul de prestaţiune şi a pus cuvîntul de resurse. S-a pus, domnilor, cuvîntul putincioase pentru că în Francia s-a putut cere drumuri comunale şi vicinale şoseluite, fiindcă acolo căile naţionale şi departamentele erau de veacuri pregătite. Nu socotesc că domniile-voastre voiţi ca, înainte d-a avea o sistemă de căi naţionale gata, să începem a avea drumuri vicinale şoseluite; în asemenea caz se va întîmpla ca fiecare comună să aibă cîte 10 stînjini de şosea şi de aci încolo lipsă de poduri, mlaştine, dealuri, văi. Prin urmare comitetul a socotit că înainte de a avea la noi căi vicinale sistematice cum se zice, cu şosele cu şanţuri, cu apostament, care e o cestiune de un mai depărtat viitor, să începem a face ceea ce ne trebuie. Cînd ieşim din Bucureşti pentru a ne duce la o comună în distanţă de duoă, trei ore, ne găsim în faţa unei ape fără pod, înaintea unui şanţ neastupat, opriţi de o mlaştină etc. etc.

Astăzi primarul în comunele rurale nu mai are nici un mijloc d-a face ceea ce din ordinul subprefectului se făcea mai nainte. De esemplu: era să treacă o persoană oarecare, o persoană mare, zapciul scotea satele cari astupau cu pămînt, cu frunzare, mlaştinile, şanţurile, pînă ce persoana trecea şi se zicea că avem drumuri; dară a duoa zi venea o ploaie şi strica tot.

Astăzi chiar în giurul Bucureştilor sînt poduri cari s-au luat de pe la 1865 de apă şi încă nu s-au făcut, fiindcă astăzi autorităţile judeţene n-au nici un mijloc d-a face asemenea lucrări.

Iată, domnilor, ceea ce a înţeles comitetul prin redacţiunea sa.

Negreşit că nu se poate cere alt nimic decît prestaţiunea de trei zile, nu mai mult; dară acestea pentru drumurile vicinale, cari drumuri vicinale, după definiţiunea votată de domniile-voastre, sînt nişte căi cari unesc mai multe comune sau cari conduc la casa subprefecturei. Se poate dară ca drumul vicinal să treacă şi printr-un orăşel.

După replica lui Pană Buescu *care ceruse ca drumurile vicinale să fie „şoseluite".*

Domnilor, este un proverb francez care zice: *Qui trop embrasse mal étreint*, pe româneşte: cine vrea să îmbrăţişeze prea mult, n-apucă nimic. Şi eu, domnilor, voi să fie ceea ce zice domnu ministru, şi eu aş dori să văd ţara noastră tăiată în toate părţile de căi naţionale mari, frumoase, cu căi judeţene, cu pomi roditori, ca aceea cari sînt dincolo de Milcov pe drumul Bacăului, să văd căile de comunicaţiune cu verdeaţă, cu pomi în care să cînte privighetorile, să văd căile comunale aşa cum sînt la Baden, la Wurtemberg. Dară aceste lucruri frumoase, domnilor, sînt rezultatul unei civilizaţiuni de veacuri. În Francia s-a început căile vicinale sistematice, şoseluite abia de cîţiva ani. Şi pentru ca să facă asemenea căi vedeţi că împăratul, după cum s-a auzit cu ocaziunea espoziţiunei universale, cere de la Adunare pe fiecare an 10, 15 milioane de franci. Apoi, domnilor, noi nu sîntem cred de forţă a da asemenea subvenţiuni pentru căile judeţene ; şi în fine să venim la căile vicinale şi sistematice ; bucuros, să o facem dacă avem o avuţie naţionale destul de dezvoltată, însă, dacă mijloacele nu ne ajută, atunci să vedem mai întîi de necesităţile cele mai mari, să facem ceva practic : întîi să ne ocupăm de mijloacele cu cari să putem avea căi naţionale, adică să poată bucureştenii să meargă pînă în Craiova şi de aci la Turnul Severin. Brăilenii la Galaţi, mihăilenii la Dorohoi, fălticenii la Cahul etc. etc.

După aceasta să venim cu subvenţiuni să înlesnim ca noi bucureştenii, mă fac şi eu bucureştean, să putem merge pe o cale judeţeană pînă la Olteniţa, asemenea ieşenii pînă la Sculeni, pînă la podgoriile Tomeştilor sau pînă la băile de pe Prut. Dară acum ce facem noi? Adoptăm ca resurse trei zile pentru căile judeţene şi vicinale şi hotărîm că cu aceste trei zile să se facă şosele sistematice ! Ei bine, domnilor, să calculăm şi să vedem care e rezultatul? O comună care are 150 locuitori are să dea 450 zile : 200 la drumuri vicinale şi 250 la drumurile judeţene ; ei bine, are să se facă zece stînjeni de fiecare cale ; din ce dară se vor face drumurile comunale, cari sînt foarte întinse şi pentru care sînt deja propuneri ca prin întruniri să se facă şi mai mari? Întreb, dară, drumurile cele mai necesare cu ce resurse se vor face? Cu darea bănească? Nu ; cu prestaţiuni? Acestea nu se vor face, căci eu unul cel întîi cînd va veni primarul să-mi ceară îl voi da afară, dacă nu şi mai mult ; căci legea nu spune cum să se întreţină drumurile şi astfel primarul ar vedea drumurile stricate şi nu ar avea alta de făcut decît să se uite la ele oftînd. Acum să zicem ca să mai adăogim cîteva zile ; dară atunci bietul locuitor va fi continuu în zile de lucru : trei zile pentru căile judeţene, trei zile pentru acele vicinale face şease şi pentru întreţinere şeapte, opt, fac patrusprezece ; însă, domnilor, comitetul dumneavoastră n-a înţeles aşa, ci a înţeles ca fiecare locuitor să facă maximum pînă la şease zile şi nimic mai mult, şi primarul care ar cere o zi mai mult şi-ar găsi beleaua ; dacă astăzi sînt primari cari silesc pe locuitori să dreagă drumurile, aceasta o face în contra legii şi după un vechi obicei. Aşadară să nu gîndim, domnilor, că vom putea face căi sistematice pretutindeni ; vom avea mai întîi căi judeţene şi apoi negreşit că acolo unde vor fi comune numeroase guvernul va putea dispune de capital şi pentru drumurile sistematice ; iară dacă va fi ca zilele să se întrebuinţeze numai în căile vicinali şi sistematice, ce atunci va fi? Mă voi preîmbla cu trăsura cu 4 cai pe 20 s tînjini de şosea şi apoi mi s-ar întîmpla ceea ce se întîmplă la toţi pe podul Mogoşoaiei, că, după ce [tre]cem o bucată de pave cu peatră cubică, apoi intrăm în cealaltă unde ne sar toţi dinţii din gură. *(Aplauze.)*

Ministrul de interne *ceruse o explicaţie asupra cuvintelor următoare din redacţia comitetului la articolul 27 : „Comitetul permanent va ordona”* [9].

E o mică eroare, domnule ministru, pentru că după legislaţiunea actuale frasa : „prefectul ca preşedinte în comitetul permaninte" nu esista în legea noastră ; această frasă esistă în legea franceză, dară în legea Belgiei, de la care am luat noi legea comunale, nu esistă.

Comitetul permaninte nu este un corp legiuitor, ci un corp esecutiv, în care prefectul e preşedinte, însă prefectul, după legea actuale, nu are decît un singur glas şi nimic mai mult, ca şi ceilalţi membri ; comitetul, prin majoritate, e corp administrativ în interesul judeţului, după legea actuale ; n-am voit să introducem în legea noastră o espresiune care nu esistă în legea actuală comunale, nici în legea judeţeană. Legea consiliilor judeţene zice : comitetul permaninte hotărăşte, face cutare lucrare, şi în adevăr comitetul esecută chiar astăzi drumurile judeţene, cercetează budgetele, toate acestea se fac de comitetul permaninte ; cînd o comună nu-şi face datoria sa, comitetul permaninte deleagă pe unul din membrii săi. Acesta este un cuvînt care se găseşte în legea franceză, dară nu se găseşte în legea noastră care e luată după legea Belgiei.

O voce: Nici în Francia nu se găseşte această espresiune.

Ba este, domnilor. Se zice : *le conseil de prefecture* ; iară în legea Belgiei se zice : *le comité permanent de la deputation provinciale.*

Aşadară cuvîntul care s-a pus, că comitetul ordonă, este un cuvînt care esistă în legile comunali şi judeţene ; prefectul însă nu poate să zică un cuvînt în cestiunile judeţene decît cu primirea comitetului permaninte al căruia preşedinte este el. Comitetul permaninte dă hotărîrile, şi prefectul numai le esecută.

Fac apel la onor. domn Chiţu şi domnu Giuvara şi la toţi cîţi au fost primari, să spuie ce înţelege cu cuvîntul : comitetul permaninte ; şi pe urmă, domnilor, nu voim să prejudicăm o cestiune viitoare, căci nu ştim dacă în viitor tot prefectul va mai fi preşedintele comitetului.

Explicaţii la articolul 28.

Permiteţi-mi, domnilor, să vă dau oarecari lămuriri despre întregul mecanism al acestui capitol[10]. Aici projectul guvernului punea în bloc zilele care trebuie să le dea fiecare locuitor, şi punea şease zile, zicînd că acele şease zile au să fie întrebuinţate la căile judeţene, vicinale şi comunale. Comitetul domniilor-voastre a socotit să subîmparţă aceste şease zile, şi mai ales pe consideraţiunea că a primit ca regulă, ca lege, prestaţiunea în natură, pentru construcţiunea, îmbunătăţirea şi întreţinerea drumurilor vicinale şi comunale ; iară cît se atinge de construcţiunea şi întreţinerea căilor judeţene, prestaţiunea a lăsat-o la hotărîrea consiliului judeţean ; a pus ca regulă darea bănească ; prestaţiunea însă a admis-o numai ca o esceptiune, şi această prestaţiune a lăsat-o la prealabila hotărîre a consiliului judeţean. Iată dară pentru ce a subîmpărţit comitetul domniilor-voastre acele zile în duoă şi a făcut un articol deosebit pentru zilele de muncă cerute pentru întreţinerea căilor comunale şi vicinale ; apoi la comunele urbane nu a admis deloc prestaţiunea în natură, fiindcă acolo se cere construcţiune de strade, este o lucrare tehnică, care nu se poate face prin zile de muncă, ci prin oameni speciali.

Rezumă discuţiile pe marginea articolului 28.

Domnilor, permiteţi-mi şi mie acum ca raportatore să rezum discuţiunea şi vă rog, domnilor, fiţi cu luare-aminte, fiindcă aci este nodul gordian al acestei legi; cu atît mai mult vă rog să fiţi cu luare-aminte, căci eu vă voi vorbi numai cestiuni de fapt, iară nicidecum de istorie, de democraţie etc. Îmi veţi permite însă a cita numai un fapt tras dintr-un articol de fond al onor. domn Hajdeu[11], pe care-l citesc totdeauna cu luare-aminte, şi să-mi permită a-i spune că definiţiunea domniei-sale nu este nicicum a unui istoric, ci mai mult a unui romanţier; şi mai întîi voi ruga pe domnul Hajdeu, care este foarte versat în limbile slavone, dară care se vede că nu este tot aşa şi în limbile musulmane, să-mi spună ce va să zică cuvîntul *beilic*, să-mi dea definiţiunea lui primitivă, iară nu aceea care i-a dat-o domnia-sa. Beilic, domnilor, va să zică lucru pentru bei, pentru efendi, pentru domn, pentru *seigneur*. Ei bine, domnilor, cînd noi venim să cerem astăzi lucru de la bei, de la efendi, de la boieri alături cu ţăranul, este oare un beilic? Beilic însemnează mai întîi, cum am zis, lucru pentru bei şi de aci s-a înţeles şi lucru silit.

Ce va să zică, domnilor, văcăritul? Şi aci mă mir cum onor. domn Hajdeu, care publică „Arhiva istorică a României", nu ştie că văcăritul era o dare care, în timpul fanarioţilor, se pusese mai întîi la un leu, apoi la patru lei în patru sferturi şi în urmă s-a făcut pe an 12 lei în 12 carturi, astfel încît bietul român era dator să plătească 12 lei pentru o vacă, cînd pe vremea aceea un galben făcea o vacă. Atunci s-a adunat soborul boierilor mazili în Moldova, sub domnia lui Racoviţă în Trisfetitele, şi au făcut carte de aforisenie, adusă chiar de la patriarh, contra domnului care ar mai înfiinţa văcăritul.

Ei, domnilor, ştiţi cum ar fi văcăritul astăzi[12]? Ar fi tocmai ca atunci cînd s-ar pune impozitul pe vite, cum pretind unii. *(Aplauze.)* De aceea comitetul este în contra acestui impozit pe vite, fiindcă atunci loviţi toată agricultura noastră, mai ales în părţile din România Mică şi în partea de sus a Moldovei, cum a zis foarte bine domnul Chiţu, unde vitele sînt numai un instrument de muncă; şi dacă aţi admite a se taxa şi instrumentele, de ce să nu impunem atunci şi pe machinele de bătut grîul şi pe secerătoare etc., care asemenea sînt instrumente agricole.

Aveţi să loviţi prin urmare în Ţara Românească pe ţăranii bogaţi cari sînt harnici şi cari se silesc să aibă vite, şi în Moldova aveţi să loviţi agricultura cea mare.

Iată pentru ce comitetul a fost contra dărei pe vite. A mai fost în contra acestei dări şi pentru altceva, fiindcă a fost silit să urmeze după o sistemă. Astăzi, pentru căile naţionale se cere 12 lei şi un sfert la fiecare contribuabil mare sau mic, bogat sau sărac. Pentru ce dumneavoastră voiţi acum la judeţe şi comune să schimbaţi sistema aceasta şi să ziceţi pe avere, şi încă să faceţi şi un amendament ca acela care e aci, al onor. domn Giuvara[13]?

În starea actuală a lucrurilor dacă aş fi duşmanul regimului actuale aş vota impozitul progresiv şi peste trei zile unii vor rîde, dară mulţi vor plînge, între cari şi eu.

Aceasta v-o pot spune nu ca om de partidă. Cestiunea impozitului progresiv, unde să înceapă şi pînă unde să meargă, e cestiune din cele mai grele . . .

D. Giuvara: Nu progresiv, domnule, proporţional.

Şi mai bine, sînt mulţumit că faceţi această declaraţiune. O asemenea cestiune nu se hotărăşte cu ocaziunea unei legi organice pentru drumuri. Veniţi cu o reformă generale pentru dări şi atunci vom vorbi; astăzi însă e vorba numai de drumuri comunali şi judeţene şi pentru acestea se cere o dare uniformă de la toţi.

Voiţi a introduce darea pe vite? Veţi face ca românii, mai ales ţăranii, să-şi vîndă vitele precum le vindeau în vremea văcăritului, şi atunci vă declar că eu ca proprietar şi arendaş de peste Milcov am să mă fac ştiţi ce? Ştiţi că în Italia ultrareacţionarii se numesc codini. Ei bine, coada mea are să meargă atunci pînă la Băneasa şi voi preferi să mă fac chiar argat decît să plătesc pentru fiecare vită... *(aplauze)*, căci sistema aceasta îmi ridică şi putinţa de a hrăni copiii, căci nu pot în starea actuale a lucrurilor să esploatez o moşie, dacă nu voi avea instrumentele de muncă, de nu voi avea vaci şi boi.

Vine acum altă cestiune, dacă primim prestaţiunea sau nu. Vă rog să deosebim cestiunea, căci aci s-a făcut o greşeală.

În projectul guvernului, prestaţiunea în natură e cerută pentru orice fel de îmbunătăţire a drumurilor. Noi am făcut duoă categorii: altele sînt consideraţiunile în favoarea sau în contra prestaţiunii în comune, şi altele în favoarea sau în contra prestaţiunii la căile judeţene. Noi acum discutăm articol pe articol, discutăm prestaţiunea în natură în comune. Aci vă declar că, precum s-au rostit toate secţiunile în contra prestaţiunii pe vite, asemenea au primit toate secţiunile prestaţiunea ca îndatoritoare în comunele rurali, pentru lucrări ale drumurilor comunali, şi aceasta în însuşi interesul contribuabililor. Cum voiţi dumneavoastră, domnilor, ca vreodată să aveţi, precum o zice domnul ministru şi precum o recunosc şi eu, cum voiţi să aveţi căi judeţene sistematice, cum voiţi să aveţi drumuri în stare practicabile dacă dumneavoastră cereţi să fie dare în bani, iară nu în prestaţiune în natură? Dară, îndată ce dumneavoastră veţi cere ca în casa judeţului să intre banii, banii aceia nu se pot cheltui decît conform legii comptabilităţii: trebuie studii prealabile, publicaţiuni, licitaţiuni, concurinţă; ei bine, aveţi dumneavoastră astăzi acele mijloace, aveţi atîtea şcoale de ingineri, arhitecţi, ca să vă poată da oameni pentru fiecare comună? Nu neapărat. Trebuie dară să nu fim cu totul nepractici, ca pentru lucrările comunali să cerem imposibilul, să cerem a se face cu bucata. Această sistemă a lucrării cu bucata am avut-o noi moldovenii şi am lepădat-o ca foarte viţioasă. Cu toate acestea noi nu ne-am rostit cu totul în contra acestei sisteme, am zis că consiliele judeţene pot regula facerea căilor judeţene şi prin bucată; dară la drumurile comunali, cum voiţi dumneavoastră să se facă aceasta? Pentru că la comune ce se cere? Se cere să se facă drumul cutare, să se repare, să se destupe poteca cutare, şanţul cutare, mlaştina cutare. Apoi acestea se pot oare face cu bucata? Francia, domnilor, care avea toate căile departamentali făcute, a socotit că este de cuviinţă a avea căi numai prin prestaţiune; aceasta se face astăzi şi în America; aceasta am voit şi noi să facem.

Nu este *corvée*, beilic, văcărit, cuvinte de care ne servim spre a împedeca ceva practic. Vă rog să mărginiţi discuţiunea numai în privinţa articolului 28, care impune prestaţiunea numai pentru comunele rurali. Cînd va veni discuţiunea pentru drumurile judeţene, atunci e altceva, dară nu în momentul acesta.

A mai zis onor. domn Opran că repartiţiunea de şease zile, adică trei zile pentru comune şi trei zile pentru judeţe, nu e dreaptă şi că ar trebui să punem la judeţe 4 şi la comune 2 zile. Socotesc că domnia-sa nu face bine cînd vine şi propune aceasta. În adevăr, căile judeţene sînt lucru bun, ne trebuie; dară înaintea căilor judeţene sînt alte trebuinţe mai mari de întîmpinat, este că pe toate drumurile se găseşte cineva în neputință de a înainta un pas: înaintea căilor județene este de cea mai mare necesitate pentru noi să avem în bună stare drumurile vicinali și cele comunali.

Mă rezum dară rugîndu-vă să nu ne punem pe tărîmul de a schimba zilele de lucru în dare pe vite: facem projectul nepractic; și dacă s-ar vota aș fi cel dintîi a consilia pe guvern să nu-l întărească, fiindcă atunci s-ar cauza o panică generale contra vitelor; am vedea o vînzare de vite care ne-ar înspăimînta. Peste Milcov, la Fălciu, din cauză că stînjinul de paie a ajuns a se da cu cinci galbeni, plăși întregi, domnilor, și-au vîndut vitele; acesta este rezultatul foametei; o dare pusă pe vite va produce același rezultat.

Asupra amendamentelor propuse de D. Tacu, B. P. Hasdeu *și* Tr. Giuvara.

Am luat cuvîntul pentru regulament și totodată ca să vă dau o lămurire.

La biurou, ca raportatore, nu am nici un amendament care să nu fi fost dezvoltat și discutat. A venit mai întîi onor. domn Hajdeu cu amendamentul subscris de domnia-sa și iată ce zice în acel amendament[14]. *(Citește amendamentul domnului Hajdeu.)*

După aceea a venit propunerea ca acest amendament să se pună la articolul 30, pe urmă s-a șters și a devenit amendament la articolul 28. Una la mînă.

Alt amendament a venit de la onor. domnu Tacu[15], care este dat în sensul acesta.

Înțeleg că atunci cînd vine o idee și se dezvoltează să vină un alt amendament cu altă idee ca să combată amendamentul dintîi și să propună altceva; însă aci s-a înfățișat un amendament și în mijlocul discuțiunei vine domnu Tacu și propune tot aceea, și cere prioritate ca să vorbească. Amendamentul domniei-sale este tocmai ca acela al domnului Hajdeu. Acesta e numărul 2.

Al treilea amendament este al domnului Giuvara. În adevăr acest amendament nu este dezvoltat și vă rog pe toți ca, conform regulamentului, să permiteți domnului Giuvara să-și dezvolteze acest amendament. *(Aplauze.)*

În replică cu G. Vernescu *asupra prezentării unor amendamente.*

Rog pe onor. domn Vernescu . . . *(Întrerupere.)* Vă rog, domnule președinte, că precum n-am întrerupt așa să nu fiu și eu întrerupt.

D. Negură: În ce calitate vorbește domnul Kogălniceanu?

Ca raportator . . . *(Întreruperi.)*

Vă rog, domnilor, să nu fiu întrerupt fiindcă eu nu am întrerupt, altmintrelea mă duc și eu la loc și vă întrerup pe domnia-voastră.

Domnul Vernescu necontenit m-a pus pe mine în joc. Mi s-a dat amendamentele aci. După ce a vorbit mai întîi domnul Hajdeu, pe care chiar îl rugasem să-mi cede mie cuvîntul și mi-a zis că nu poate căci are să vie cu un amendament pentru a nu se impune prestațiunea în natură ca obligatorie, a venit domnia-sa cu amendamentul acesta care nu face alt nimic decît realizează cele ce a vorbit, adică, ca prestațiunea să fie facultativă. În mijlocul conversațiunii a venit domnul Voinov și vorbind cu mine i-am spus că și eu voi fi ca prestațiunea să nu fie obligatorie la județe, și atuncea s-a pus amendamentul la articolul 30. Iată domnilor . . .

D. Voinov: Domnul raportator face procesul meu aci.

Apoi bine, domnilor, domnul Vernescu apără minoritatea şi dreptul fiecăruia; rog dară pe domnul Vernescu, pe care domnul Voinov l-a aplaudat, să-i zică să mă lase să vorbesc. *(Aplauze.)*

D. Vernescu: Rugaţi biuroul.

D. vicepreşedinte: Cel puţin daţi dumneavoastră mai întii esemplu de ceea ce aţi cerut.

Acest amendament s-a prefăcut în duoă: întîi la articolul 28 şi apoi la articolul 30. Am zis că acest amendament s-a dezvoltat de acela care s-a făcut.

Este amendamentul domnului Tacu, care este acelaşi. Rămîne ca Adunarea să hotărască, dară eu am văzut că e tot acela.

A venit al treilea amendament, al domnului Giuvara. Eu cel dintîi am zis că are dreptate să-l dezvolteze, fiindcă este un ce nou care n-a fost în discuţiune pînă acuma.

În ce am lipsit principiilor care alaltăieri am emis cînd ziceam domnului Rosetti să mă lase să vorbesc? Şi acuma nu închid gura nimănui; sînt din minoritate . . .

O voce: Acum din majoritate.

De mai multe ori sînt din minoritate şi prin urmare nu voi fi eu acela care să-mi redic eu singur cuvîntul. Sînt dară de opiniunea domnului Vernescu şi găsesc că a fost nedrept cu mine, fiindcă eu n-am dat decît o lămurire ca raportor că domnul Hajdeu a înfăţişat amendamentul după ce l-a dezvoltat.

Explică de ce comisia respinge amendamentul lui D. Tacu.

Comisiunea dumneavoastră în număr de patru membri, cîţi sînt prezenţi, respinge amendamentul domnului Tacu şi iată pentru ce: chiar ceea ce a vorbit domnia-sa e de natură a face să se respingă amendamentul, pentru că domnia-sa a vorbit de lucrări de arte[16], de căi sistematice, de legişti şi de medici cari nu trebuie să fie chemaţi să lucreze, şi articolul pe care-l discutăm priveşte numai lucrările în comunile rurale unde din nenorocire nu are să fie mulţi ani căi sistematice, mulţi ani nu vom avea legişti şi medici.

La amendamentul lui Tr. Giuvara, *pe care acesta voia să şi-l retragă.*

Nu e destul atîta, domnilor, trebuie să se rostească comitetul chiar dacă domnul Giuvara voieşte să-şi retragă amendamentul. Am însărcinarea să vorbesc aci din partea comisiunei.

Domnilor, acest project s-a cercetat în toate secţiunile şi toate în unanimitate s-au rostit în contra prestaţiunei impuse . . .

D. T. Giuvara: Protestez.

Resping protestul domnului Giuvara, căci eu am dosarul înainte şi nu văd nicăiri aceea ce zice domnul Giuvara; n-am obiceiul a falsifica, spui ceea ce este. Ca raportatore am arătat ce a făcut fiecare secţiune, între delegaţi au fost şi unii cari aparţin la fracţiunea cea mai democratică, precum domnul I. Leca, domnul G. Brătianu, cari au zis: am chiar însărcinarea ca nici într-un fel să nu cutez de a se pune prestaţiune pe vite. Aşa este, domnule Brătiene?

D. G. Brătianu: Aşa e.

D. I. Negură: Nu este purist.

Rog să nu fiu întrerupt de domnul Negură . . .

D. Eraclide: Şi eu asemenea am angagiare.

Tot asemenea şi domnul Eraclide. Ei bine, toate secţiunile se rostesc în contra : vine o idee nouă, are drept fiecare s-o rostească ; aşa am văzut pe domnul Buescu, eu nu sînt în contra teoriei, dară în cestiunea aceasta a fost unanimitate, şi în faţa acestei unanimităţi vine onorabilul domn Giuvara şi ne face un discurs din cele mai patetice, cheamă la ură săracul în contra bogatului. Ei, înţelegem pe domnul Giuvara să o fi făcut aceasta cînd era clacă, cînd era omul spoliat de alt om, cînd era biciul; dară să-mi permită a-i spune că atunci am auzit multe, am citit multe lucrări, de domnul Ionescu, domnul P. Opreanu, domnul Bălcescu, domnul Boerescu[17] şi alţii, dară n-am auzit atunci niciodată pe domnul Giuvara[18], atunci cînd avea meritul. Astăzi cînd cestiunea sociale este închisă, domnia-sa vine cu asemenea cestiuni, socoteşte că va avea efect? Se înşeală. Discursuri ca acestea s-a dus, s-a dus de mult ; din contra, cînd va veni cu asemenea teorii, cu strigăte la pasiuni, ne vom uni cu toţii ca să le combatem. Sînt însărcinat să fac această respingere din partea delegaţilor cari sînt prezenţi, sînt însărcinat a zice că respinge acest amendament susţinut pe asemenea cuvinte şi respinge tocmai pe cuvintele cari le-a întrebuinţat domnul ministru de interne, că a voit domnul Giuvara să meargă la absurd.

La următoarea precizare a ministrului lucrărilor publice:

D. ministru [al] lucrărilor publice: Domnilor, acum are să se puie pe rînd amendamentele la vot ; după amendamente are să se puie amendamentul comitetului. Ei bine, în acest amendament să zic că trebuie să se dea de fiecare pe an cîte trei zile de lucru ; prin urmare trebuie să se esplice bine de care zile se înţelege? Căci cei cu palme au să muncească cu palmele şi cei cu vitele au să dea vite.

Domnilor, mă adresez mai cu seamă la banca miniştrilor şi-i rog să aibă milă de noi.

Nu ştiu ce mai este raportorul aci la tribună, cînd domnul ministru de interne mai ia de duoă ori cuvîntul după o discuţiune de cinci ore ; după ce ne-am luptat de ne-am rupt peptul numai ca să ajungem la un vot, să se scoale domnul ministru de lucrări publice şi să vie cu o nouă cestiune . . .

D. ministru [al] lucrărilor publice: Trebuie să spuneţi ce fel de zile.

Nu vă pot spune acum nimic ; pentru numele lui Dumnezeu, lăsaţi-ne să votăm acum principiul şi, cînd vom veni la articolul de care se vorbeşte, atunci voi fi cu domnia-sa.

Domnilor, comitetul domniilor-voastre s-a rostit în contra amendamentului domnului Hajdeu pentru acelaşi cuvînt pentru care s-a rostit în contra amendamentului domnului Tacu, şi dumneavoastră acum aveţi să votaţi ce veţi găsi că este mai bun.

După ce ministrul lucrărilor publice ceruse revenirea la discutarea articolului 28, deşi la ordinea zilei era articolul 29.

Domnilor, degeaba domnu ministru stăruieşte într-un ce care nu e la locul său ; are să vie mai tîrziu această cestiune. Acum avem să hotărîm întîi zile la comunele rurale pentru lucrări la căi comunale şi vicinale ; avem apoi să hotărîm zile pentru lucrări la oraşe, avem să hotărîm în fine zile pentru lucrări la judeţe ; şi după ce vom admite principii, dacă pentru lucrări la oraşe impunem prestaţiune sau bani, pe urmă avem să venim la județe și vom hotărî cestiunea dacă e să cerem bani ori prestațiune.

După aceste principii vin articolele speciale, și acolo avem a determina ce fel de zile să se ceară de la unii și de la alții, de la cei cu care să le cerem cu care ori fără care, de la cei cu mînile numai cu mînile sau altfel. Apoi pentru comunele urbane cari să dea zilele în lucru, cît să plătească și cum să plătească. Iată ordinea, iată organizațiunea, mecanismul projectului de lege elaborat de comitetul dumneavoastră și de la care noi, afară numai dacă domnia-voastră printr-un vot veți hotărî altfel, nu ne depărtăm nici cu o linie.

Rog pe domnul ministru să fie încredințat că noi, cari am elaborat și am studiat cu de-amănuntul projectul acesta, îi cunoaștem mai bine decît oricine mecanismul și dară știm ordinea în care trebuie a fi puse diferitele articole ale sale.

Și eu sînt de opiniune, domnilor, că cestiunea aceasta trebuie dezbătută cu toată seriozitatea, că trebuie să se zică anume și esplicat în această lege dacă acei cu boi trebuie să facă zilele sale cu boi sau fără boi, dacă acei cu mînile trebuie să le facă numai cu mînile pentru comunele rurale, și pentru comunele urbane ce fel de dare are să plătească fiecare și cît are să plătească.

Aceste cestiuni merită toată serioasa dezbatere a dumneavoastră, merită să fie cercetată cu toată scrupulozitatea, dară unde?

Nu aci, nu; ci după ce se vor hotărî toate principiile generali. Am votat prestațiunea în natură la comunele rurale pentru drumurile vicinale și comunale; acum pentru orașe, viind la dînsele, trebuie să arătăm cum cerem acele zile, în muncă ori în bani; după aceea vom hotărî și pentru județe, și apoi vom veni la mărunțișuri, la cestiuni de detaliu. Și atunci ce vom zice dacă vom voi ca în comunele rurale cine are vite să lucreze cu vite, cine nu are să lucreze cu mînile, sau cum vom socoti; ca în comunele urbane, unde nu putem pune prestațiunea în natură, acei cu mînile cît să plătească, și acei cari au și vite ce alte contribuțiuni să mai plătească și cum să plătească, după patente, după rolurile de contribuțiuni sau cum? Atunci și acolo vom specifica toate acestea; dară, a propune acum să se intercaleze aci un nou articol, comitetul nu-l poate primi, îl respinge și se manține în projectul său.

La următorul amendament, făcut de Pană Buescu, *în dorința de a îndrepta „erorile făcute de onorabilul comitet": „Locuitorii cu două vite în comunele rurale vor face zilele prevăzute mai sus cu carul și cu căruța, însă nu mai mult decît cu două vite".*

Dați-mi voie, domnilor, să rog pe domnul Buescu să-mi permită să nu primesc cuvintele că comitetul a făcut o eroare mare. N-am făcut nicidecum o eroare. Amendamentul domniei-lui esistă ca articol deosebit în projectul nostru după ce se hotărăsc cele[l]alte diferite cestiuni principale. Noi nu am voit, domnilor, să facem tautologie, nu voim să punem la un loc aceste dispozițiuni și pentru comunele rurale și pentru județe. Iată acel articol. *(Citește articolul 30.)* Au voie după acest articol consiliile comunale și județene să ceară de la locuitori să facă acele zile cu atelagiu dacă au boi sau cai, în loc de zile cu mîinile. Acest articol însă vine mai la urmă, după cum am zis, căci comitetul crede că este mai cu merit ca întîi să se puie cestiunile principale generale și apoi să se vie la cestiuni de detalii, căci frasa din urmă s-a șters încă de ieri, după declarațiunea făcută în urma cuvintelor domnului ministru. Prin urmare astăzi domnia-sa nu face alt nimic decît cere a se urma discuţiunea patru ore, după cum s-a urmat ieri, ca să ni se propuie aceea ce este deja prevăzut în projectul comitetului. Comitetul declară şi astăzi domnului ministru că prin aceasta nu face alt decît a ne pune în poziţiune de a nu vota şi astăzi decît numai duoă articole, precum am votat ieri.

D. ministru [al] lucrărilor publice: Atunci rog pe domnul raportatore să-mi esplice ce înţelege domnia-sa prin articolul 29, care sînt acele trei zile?

Să esplică mai la vale, aveţi răbdare de cinci minute.

D. ministru: De ce să nu se esplice acum?

În felul acesta nu înţeleg, domnilor, discuţiunea şi-mi veţi da voie a mă retrage, invitînd pe alt onorabil domn a-mi lua locul ca raportatore.

D. I. D. Codrescu: Nu înţeleg mînia domnului Kogălniceanu. După regulament orice deputat poate propune articole noui ca amendamente oriunde ar găsi de cuviinţă. Prin urmare nu înţeleg în ce aceasta a putut supăra pe domnul Kogălniceanu.

Nu contest nici unui deputat dreptul de amendamente, nu m-am plîns de nici un deputat, m-am plîns de domunl ministru, pentru că, după ce s-a discutat atîta şi după ce atît comitetul cît şi Adunarea îi spune că primeşte principiul domniei-sale, nu ne lasă nouă măcar grija de a păstra ordinea articolelor şi iconomia projectelor.

Respinge opinia că membrii comitetului ar fi potrivnici amendamentului lui Pană Buescu.

Domnilor, comitetul nu se opune nicicum la amendament[ul] domnului Buescu, îl primeşte şi cred că prin aceasta am liniştit grija domnului ministru al lucrărilor publice, însă vă roagă ca acest amendament să-l votaţi a se pune la urmă, şi iată pentru ce: dumneavoastră aţi hotărît prestaţiunea pentru drumurile comunale şi vicinale; aveţi acum să hotărîţi ce se cere de la oraşe, de se cere prestaţiunea în natură sau valoarea echivalentă în bani; pe urmă aveţi să veniţi la judeţe şi aveţi iarăşi să hotărîţi ce se cere: prestaţiune în natură sau bani? Dacă veţi hotărî prestaţiune, atunci acest articol intră în articolele care se raportă la prestaţiune, fie la căi vicinale, fie la căi judeţene, căci negreşit că aceasta voiţi, ca oriunde se va cere prestaţiunea în natură acel cu carul să vie cu carul, acel cu mînele să vie cu mînele, şi niciodată mai mult decît cu două vite, cum înţelege domnul Buescu.

Explicaţii pe marginea articolului 29.

Domnilor, să vă dau oarecari lămuriri: noi înţelegem prin acest articol iarăşi numai un principiu, principiul că în comunele urbane să nu se ceară prestaţiunea în natură, ci să se ceară bani, o sumă echivalentă la trei zile. Cînd vom veni mai jos, după ce vom hotărî cestiunea aceasta şi vom hotărî ce să se ceară pentru acele trei zile de la comunele urbane şi rurale, apoi mai tîrziu vom veni a specifica prin anume articol, din care cel întîi va fi acel al domnului Buescu; al doilea, va veni un articol propus de comitetul dumneavoastră ca să hotărîm ce sumă echivalentă să se ceară de la comunele urbane şi rurale pentru aceste drumuri; pe urmă vom veni şi vom specifica prin un alt articol ce se va cere pentru căile judeţene; de aceea vă zic că aceste sînt amănunţimi. Acum trebuie să hotărîm numai dacă primiţi prestaţiunea în natură pentru acele trei zile sau bani.

Citeşte amendamentul deputatului C. Dimonisie *ş.a.*
„Se lasă în facultatea locuitorilor de comuni urbane a face şi în lucru zilele de drumuri dacă nu vor putea plăti în bani, cari vor voi”.
Argumentează inconsistenţa amendamentului propus de C. Dimonisie.

În adevăr, domnul Văleanu are dreptate a cere cuvîntul în cestiune de regulament; veţi vedea, domnilor, că nu este o personalitate, ci o cestiune de regulament, o cestiune de păzire a unei ordine în şedinţele şi în discuţiunile noastre.

Regulamentul zice aşa:

„Amendamentul sau subamendamentul trebuie a fi depus la biurou şi nu se pune în discuţiune decît numai dacă, după o citire şi dezvoltare din partea autorelui...”.

Ce se face atunci? Începe discuţiunea? Nu, atunci amendamentul se sprijină de cinci deputaţi, şi iată ce mai zice regulamentul:

„Dacă amendamentul este sprijinit, el trece la comitetul delegaţilor de secţiuni sau la comisiunea respectivă care se rosteşte”.

Pe urmă, după toate acestea, începe discuţiunea. Ei bine, domnilor, iată de ce mă plîng eu, mă plîng că nu se păzeşte regulamentul. Domnul ministru a intrat în discuţiune înainte ca dumneavoastră să vedeţi dacă formalităţile s-au îndeplinit, că adică după dezvoltarea făcută de domnul Dimonisie să se rostească comitetul. Iată regulamentul: nimic alt mai mult. Socotesc că ar fi fost mai bine să se urmeze după regulament, adică să se rostească întîi comitetul, după cum am făcut de la începutul lumei parlamentare în Ţara Românească. Amendamentul se citeşte, se dezvoltă de propuitorul său, se susţine de cinci deputaţi, comitetul se rosteşte şi apoi biuroul zice: discuţiunea este deschisă asupra acestui amendament, şi atunci onor. minister are dreptul să vină înaintea tutulor, cu precădere, şi să-şi spună părerea sa. Aşadară, domnilor, vedeţi că nu este alt nimic decît cer păzirea regulamentului, şi cerînd-o vin şi eu, deşi tîrziu, să îndeplinesc ceea ce cere regulamentul.

Domnilor, amendamentul acesta nu se primeşte de comitetul dumneavoastră, întîi pentru că ar face o confuziune foarte mare, primarii n-ar şti ce să mai facă; al duoilea, ar fi împedicaţi daca ar fi puşi în alternativă ca să ceară ori zile de prestaţiune, ori dare bănească, ar fi puşi în poziţiune de a nu lovi şi populaţiunea care mai cu deosebire se foloseşte de stradele de prin comunele urbane, fără a lua parte la sarcine, nu s-ar putea prin un fel de dare a se lovi şi populaţiunea flotantă care trece şi strică stradele de prin comune [sic!]. De aceea, cum a zis domnul ministru, în oraşe nu se poate cere prestaţiunea în natură. Ieri, domnilor, s-a susţinut că prestaţiunea nu este un ce bun şi chiar acei cari au votat-o au votat-o ca o necesitate, acum însă se reclamă ca un ce progresiv, ca un ce democratic şi prin oraşe; adică, că săracul, dacă nu are bani, să lucreze. La ce să lucreze? Prin oraşe se fac numai strade; şi ştiţi că stradele se fac prin întreprize; ei bine, eu nu crez că veţi voi dumneavoastră ca cetăţenii să fie daţi în întrepriză; dacă veţi admite aceasta, veţi auzi pe primare zicînd: dau în întrepriză podul Mogoşoaiei, şi pe lîngă atîtea mii de galbeni dau şi atîţia cetăţeni cari voiesc să lucreze, iară nu să dea bani. *(Ilaritate.)* Vedeţi ce nepractic ar fi, ce confuziune cu care nu ştiu unde am ajunge. În oraşe, domnilor, din contra, se caută totdeauna a nu se lovi nimeni în comerciul său, sînt băcani, cizmari, lipscani, răchieri etc., pe cari nu-i puteţi lua să lucreze stradele.

Se zice însă că sînt mahalale cari ar dori poate mai bine să lucreze decît să plătească. Ei bine, domnilor, eu crez că vom ajunge în curînd ca orașele noastre să înflorească ceva mai mult, și mahalale[le] nu vor mai fi așa de pline de plugari; plugarii cari vor voi să lucreze pămîntul se vor retrage prin sate, și mahalalele vor fi mai mici și populate de tîrgoveți, cari nu trăiește din munca pămîntului.

Nu înțeleg, mai ales pe domnul Dimonisie, care a fost primare, să susție aceasta, căci ce comptabilitate s-ar putea ține cînd s-ar primi acest principiu? Nu știu ce socoteli s-ar mai da la Curtea de compturi. Domnialui zice că la începutul anului să declare individul daca voiește să facă muncă sau să dea bani, dară, domnilor, peste șease luni se poate schimba condițiunea individului care ar fi declarat că voiește să facă muncă; și atunci pozițiunea lui va fi mai grea, munca lui și mai silnică. Mai bine va veni săracului cînd i se vor cere banii să se ducă la vecinul său, să-i zică: cumetre (de va fi plugar), dă-mi trei patru lei de bani și la toamnă îți voi ara un pogon.

Așadară, domnilor, nu înțeleg cum se poate propune un asemenea amendament care ar răsturna în total legea de comptabilitate; și eu rog pe domnul Dimonisie a-l retrage.

Pe marginea amendamentului următor înfățișat de Al. Gheorghiu *ș.a.: „Subscrișii propunem ștergerea aliniatului al doilea de la articolul 30"*[19].

Domnilor, în comitetul dumneavoastră a urmat divergință de opiniuni. Majoritatea delegaților, în număr de patru, s-a rostit pentru amendamentul domnului Giorgiu, iară minoritatea, adică domnu Chițu și domnu Eraclide, s-au rostit pentru menținerea prestațiunii așa cum este în project.

Domnilor, negreșit că prestațiunea ar fi un mijloc de a ajunge ma curînd a avea aceste căi, dară fiindcă în căile județene va fi nevoie a se cere lucrări de artă și chiar dare în antrepriză, ceea ce nu se poate face prin locuitori, apoi comitetul domniilor-voastre, majoritatea, consimte ca pentru căile județene să se ceară numai o dare bănească echivalentă cu cele trei zile de muncă, cum se va specifica mai jos.

Asupra următoarelor amendamente propuse de G. Chițu *și* G. Petrescu:
„Articolul 30. Pentru construcțiunea și întreținerea căilor județene clasificate astfel prin anume lege, consiliile județene pot cere de la fiecare locuitor o dare anuale de maximum trei zile de lucru.
În comunele urbane această dare va fi în bani. Locuitorii din comunele rurale însă vor fi liberi totdeauna de a se scuti de această dare de trei zile în muncă, plătind prețul lor după cum se va fixa anuale de către consiliul județean și făcînd această declarațiune în cursul lunii lui ianuariu a fiecărui an.
La caz cînd se va face prestațiunea în natură, un locuitor nu va putea fi chemat a lucra la drum într-o depărtare mai mare de 20 kilometre de la domiciliul său".
G. Petrescu *propune următorul subamendament:*
„Pentru construcțiunea și întreținerea căilor județene clasate astfel prin anume lege, consiliile județene pot cere de la fiecare locuitor din județ o dare bănească și anuale corespunzătoare pînă la maximul de trei zile de lucru. Această dare pentru locuitorii din comunele rurali este facultativă a o da în bani sau în muncă în natură. În caz însă, cînd locuitorul din comuna rurală ar voi a da muncă în loc de bani, va trebui a face această declarațiune în luna decembre a fiecăruia an în cele dintîi 15 zile".

Domnilor, majoritatea comitetului domniilor-voastre e în contra acestor duoă amendamente, și al domnului Chițu și al domnului Petrescu, și iată pentru ce:

Dumneavoastră, domnilor, negreșit că voiți să aveți căi județene, și voiți ca acele căi județene să se facă fără abuzuri; așa fiind, trebuie ca modul construcțiunii acestor căi județene să fie cît se poate mai simplu, pentru ca așa să se poată mai bine controla comptabilitatea și construcțiunea acelor drumuri.

Domnilor, mi s-a dat ca în viața mea să fiu cel dintîi care în Moldova am regulamentat Ministeriul Lucrărilor Publice, în vremea domnului Ghica; pe urmă am fost și ministru al lucrărilor publice, și în această vreme mi s-a dat să aplic construcțiuni cu prestațiune și cu răscumpărare cu bani, și apoi prin calea de antrepriză.

Așadară am esperiența despre abuzurile cari se pot introduce între aceste trei feluri de construcțiune.

Se zice că se lasă facultatea locuitorilor de a face aceste trei zile ori în muncă, ori în bani, și iată că eu merg pînă a mă uni cu subamendamentul domnului Petrescu de a regulamenta ca această opțiune să se arate de locuitori în luna lui ianuariu; cu toate acestea veți vedea numaidecît că este impractic. Primesc că la finitul lunei ianuariu consiliul județean va avea un tablou esact de cîte zile are să primească în bani și de cîte zile are să primească în muncă; iată că mă pui pe tărîmul practic al domnului Petrescu. Ei bine, ce are să se facă cu zilele? Negreșit că zilele acestea nu are să le dea antreprenorului aceluia care va fi însărcinat cu construcțiunea șoselelor, ci are să se facă în regie și ceea ce nu se va putea face în regie aceea are să se dea în întreprindere după legea comptabilității, cu banii acelora cari nu au voit să facă prestațiune. Vedeți dară, domnilor, duoă feluri de construcțiune la același fel de lucru, pe de o parte în regie și pe de altă parte în tocmeală; dară mi se va zice: nu este așa, zilele se vor întrebuința numai la terasement, adică se vor face terasemente cu zilele ce are să se pună în caietul de însărcinări, cu alte cuvinte ar fi să se zică așa: se dă domnului antreprenor cutare construcțiunea căii de la București la Oltenița și acestui antreprenor are să i se dea atîțea bani și i se mai dă încă atîțea stînjini de terasement făcut de locuitorii cari au voit ca în loc de bani să dea munca.

O voce: Nu se știe, aci este un contract pe trei ani.

Dară să zicem că se știe; se întîmplă însă că o comună nu lucrează, cine știe din ce împregiurare nu lucrează; ce zice pe urmă constructorul? Zice: te-ai îndatorit să-mi dai atîțea stînjeni de terasement și nu mi-ai dat și de aceea eu n-am putut să vă dau șoseaua la termenul hotărît. Ei, domnilor, apoi cum voiți dumneavoastră să adoptați un mod atîta de complicat pentru căile județene, cînd n-ați primit pentru căile naționale unde sînt oameni mai speciali?

Din esperiență vă spui că aceasta nu este practic. Una din duoă: căi județene nu veți avea decît adoptînd ori prestațiunea în natură, ori bani. Oricît vă veți sili, din această alternativă nu veți ieși. Înțeleg cum era redacțiunea dintîi să se lase facultatea autorității locale, consiliul județean să zică: în privință cum că la județul Mehedinți este o pozițiune muntoasă, că locuitorii sînt mulți, că mijloacele bănești sînt puține, hotărîm ca drumurile județeane să se facă prin prestațiune în natură. Înțeleg că alt județ, de esemplu la Ialomița, să zică consiliul județean: în privință că distanțele sînt foarte mari, că populațiunea este mică, că ar fi a împedica agricultura dacă ar fi a lua locuitorii la lucrul șoselelor, hotărîm să plătească în bani. Înțeleg aceasta, dară să vie și să lase individului facultatea de a opta, dați loc la abuzuri din cele mai grozave și vă va face pe dumneavoastră ca la anul viitor să amendați această lege. Iată ce se face cu legi cari nu se studiază mai nainte, nu se chibzuiesc bine, sîntem puşi în poziţiune de a le reforma; aşa am făcut anul trecut multe legi, şi astăzi sîntem siliţi a le reforma, aşa precum legea gardei naţionale, legea percepţiunei, legea vînzării domeniilor şi cîte altele, şi aşa se va face şi cu legea aceasta: cînd consiliele judeţeane vor fi chemate a o aplica, se vor afla în faţa unei legi de comptabilitate şi vor zice lehamete, şi legea va veni iară la noi ca să o reformăm.

Otărîţi ori prestaţiunea în natură, ori bani. Mai adineaori, dumneavoastră, şi ministerul chiar, aţi zis că comitetele permanente nu sînt compuse de oameni grei, şi domniile-voastre lăsaţi o operaţiune aşa de încurcată acelor comitete? Apoi, pentru numele lui Dumnezeu, n-avem să avem nimic! Avem să avem o lege care are să figureze numai în „Monitor”.

La o observaţie făcută de Cîţă Niculescu amendamentului lui G. Chiţu.

Cîţă Niculescu: Cer cuvîntul, domnule preşedinte, e un ce care s-a scăpat din vedere şi care o să vedeţi că are importanţa lui...

Voci: Închiderea discuţiunii.

D. Cîţă Niculescu: Am cerut cuvîntul contra închiderii discuţiunei şi iată pentru ce: văd că în redacţiunea articolului citit de onorab[ilul] domn Chiţu se stipulează că toţi locuitorii într-un mod egal cei ce au 11 pogoane, cei ce au 7 şi cei ce nu au nimic, pălmaşii, să dea tot trei zile...

Voci: S-a vorbit de aceasta.

Domnilor, înaintea acestui articol urmează să se voteze ceea ce zicea domnul ministru adineaori: zilele cu carul sau zilele cu mîna. Asemenea în oraşe cereţi dumneavoastră de la toţi o dare comună, egale, sau de la cei ce plătesc o dare mai multă un fel şi de la cei ce plătesc o dare mai puţină altfel?

Vă chem luarea-aminte a domniilor-voastre, domnilor propunători de amendamente, precum şi a guvernului, să binevoiţi a vă prezinta amendamentele.

La următorul amendament înfăţişat de A. Gheorghiu:

„Articolul... Zilele de lucru prevăzute la articolele 28 şi 30 se vor face de locuitorii fără vite numai cu mînile, iară locuitorii cari nu sînt în categoria pălmaşilor vor face aceste zile cu trăsura, însă niciodată cu mai mult decît cu duoă vite”.

Aci, domnilor, e locul a se intercala un al duoilea articol nou, după amendamentul domnului Georgiu. În privinţa valoarei zilelor la comunele urbane aveţi a hotărî: locuitorii din aceste comune trebuie să dea o dare uniformă pentru toţi sau trebuie să se clasifice după dările personali adică acei cari plătesc darea personală de 48 lei să plătească ca pălmaşu şi acei cari plătesc de la 48 lei în sus să plătească ca acei cu carul...

Explicaţii la articolul 31 [20].

Domnilor, aci trebuie ceva schimbat în urma votului ce aţi dat, atît în redacţiunea articolului 31, ca în loc de zile de pălmaş şi de care să zică numai zile, cît şi prin adăogirea unui nou articol, pentru care vă propui următorul amendament:

„În caz cînd unii din locuitorii chemaţi a da zile de lucru în natură nu vor fi următori îndatoririi lor, primarele va fi în drept a tocmi pe compta acestora alţi lucrători, şi plata acestora se va împlini de la delicuenţi conform legii de urmărire.

Acei ce nu ar răspunde la timp darea bănească corespunzătoare zilelor de lucru vor fi urmăriţi pentru neplată iarăşi conform legii de urmărire”.

Neluînd nimeni cuvîntul, se pune la vot articolul 31 cu redacţiunea propusă de domnul raportator, şi împreună cu acest amendament care face un articol nou, şi se adoptă.

Citeşte următorul amendament al deputatului Brăescu:

„Propui a se admite ca ultimul aliniat al articolului 32 sau ca articol speciale: Locuitorii acei obligaţi a da prestaţiunea în natură, la caz cînd din rea-voinţă

nu vor merge la lucru și nici vor da în locul lor pe alții, sînt supuși a da înduoit prețul zilelor de lucru ce nu le-au făcut.
Toți locuitorii cari prin legea de față sînt chemați a da în bani zilele de lucru, cînd nu vor răspunde de bunăvoie, vor fi împliniți după legea de urmărire'.
La amendamentul Brăescu :

Domnilor, chiar nesusțiindu-se acest amendament, comitetul atrage luarea-aminte a domniilor-voastre că trebuie o sancțiune. Ce se face cu locuitorul care a declarat în luna lui ianuariu că va lucra vara, sau acela care va voi a plăti în bani, și nu-și împlinește datoria? M-am consultat și cu domnul Chițu și credem că ar trebui să se zică : că, pentru locuitorul care a primit să facă muncă și nu va face, primarul este în drept de a numi un om în locul lui, și pe de altă parte va fi urmărit pentru plată conform legii de urmărire ; asemeni, acela care este obligat a plăti în bani și nu va plăti va fi urmărit conform aceleiași legi.

Cere modificarea unor formulări din articolul 35[21].

Domnilor, dumneavoastră ați adoptat în principiu o regulă generale cum că comunele urbane poate să hotărască clasarea și declasarea stradelor fără altă autorizare ; dară aci este altă cestiune : aci este cestiunea cheltuielilor ce are a se înscrie. Ei bine, astăzi acele cheltuieli la toate comunele urbane urmează regulele și procedura cerută de legea comunală și județeană, adică merge la consiliul județean, afară de cele 7 orașe. Ei bine, dumneavoastră, prin amendamentul domnului Tacu, nu ați precizat cestiunea asupra celor șeapte orașe și nu se știe ce trebuie să se facă cu acele orașe ; le păstrați lor tot acel privilegiu de mai nainte? Budgetele acelor șeapte orașe are să meargă ele de-a dreptul la minister sau trebuie să treacă prin consiliul județean ca la celelalte orașe? Eu, domnilor, fiindcă aceasta este o cestiune de principiu care trebuie bine precizată, vă propui un mijloc mai bun, adică de a nu o prejudeca acum, ci a o lăsa cînd vom revizui legea comunale, și ca să nu ne pronunțăm nici pro, nici contra trebuie să zicem numai așa. *(Citește articolul modificat.)*

Explică de ce comitetul respinge amendamentul următor prezentat de G. Brătianu *la articolul 38: „Propunem ca hrana vitelor acelora care lucrează cu căruțele să se plătească de proprietarul vitelor”.*

Domnilor, comitetul dumneavoastră în majoritate nu primește acest amendament și iată pentru ce :

Binevoiți a vă aduce aminte că atunci cînd era prestațiune în natură guvernul se ocupa a facilita locuitorilor pășunea ; prin urmare și astăzi tot așa trebuie să se facă, cu atît mai mult că, proprietatea actualmente fiind mai asigurată, n-are drept guvernul să facă ceea ce făcea altădată, de a lua cam cu japca moșia pentru beilic, pentru cărăușii de sare etc. Astăzi nu poate să facă aceasta, fiindcă proprietarii săr cu ciomagul ca să-și apere proprietatea. Ceea ce se face în Francia în această privință nu poate să se facă la noi ; sistemul acolo e cu totul altul ; în Francia vita se hrănește în grajd cu fîn uscat, cu luțernă sau trifoi, ori cu rădăcini ; la noi toți știm că se hrănește cu pășune pe cîmp liber. Apoi mai e la noi și adăparea. Închipuiți-vă că sînt mai multe județe unde apa e o avere ; închipuiți-vă că e să se facă pe acolo un drum județean și se concentrează 500 sau 1 000 de vite.

Apa care e acolo de-abia servă pentru adăparea unei cirezi sau a vitelor proprietarului ; ei bine, cînd vor veni acele vite numeroase ale lucrătorilor ca să ia acea apă gratis, proprietarul se va împotrivi sau va cere niște prețuri colosale. E mai bine ca comitetul permanent sau consiliul județean, ca gospodar, cum se zice, să prevadă din distanță în distanță mijloace de adăpare și pășunare. De aceea comitetul domniilor-voastre în majoritate susține redacțiunea ce am onoare a vă citi. *(Citește.)*

Explicații privitoare la redactarea proiectului de lege.

Domnilor, am să vă dau o mică esplicațiune în privința redacțiunii. Este un articol care zice cum că lucrările drumurilor județene se vor cere numai în intervalele muncei agricole; să fie bine înțeles că intervalul se înțelege acel timp care nu este pentru muncă agricolă, adică acest timp este tocmai ca timpul acela pe care noi îl numim intervalul intre duoă sesiuni ale Camerei, cînd adică nu e sesiune, precum și aci cînd adică nu este timp de muncă agricolă.

„Monitor" 1868, nr. 49, p. 301, col. 1—2; p. 302, col. 2, 3—4; p. 303, col. 1—2; nr. 50, p. 306, col. 5; p. 307, col. 1—2, 3—4. Ședința din 29 februarie 1868, nr. 50, p. 308, col. 2—4; nr. 51, p. 311, col. 5 — p. 312, col. 1, 2, 3; p. 313, col. 5 — p. 314, col. 1, 3, 4, 5; p. 315, col. 1, 3—4, 5. Ședința din 1 martie 1868, nr. 52, p. 319, col. 1, 2, 3, 4, 5; p. 320, col. 1, 3—4; p. 321, col. 2, 3—4, 5; p. 322, col. 1, 2.

NOTE

[1] Proiectul ministrului lucrărilor publice, Panait Donici, pentru drumuri („Monitor", 1868, nr. 49, p. 301, col. 2—5).

[2] În urma obiecțiilor formulate în secții s-a redactat un alt proiect *(ibidem,* p. 301, col. 5 — p. 302, col. 1).

[3] Ministrul de interne, I. C. Brătianu, mărturisise de la început că proiectul e socotit de cabinet doar ca o „urzeală", pe care Camera „are să țeasă stofa ce-i va plăcea". El a admis că ministerul nu a fost preocupat de detalii, lăsîndu-le spre dezbatere celor 130 de deputați. „De nu ar fi astfel, nu ar mai avea rațiune ca un proiect de lege să mai treacă prin Cameră".

[4] Cele șapte orașe care, în conformitate cu legea comunală, erau absolvite de anumite obligații, avînd un regim preferențial, erau București, Iași, Craiova, Galați, Brăila, Ismail, Ploiești.

[5] Ultimul alineat al articolului 10 din proiectul guvernului stipula: „Pentru drumurile comunali și strade clasarea și declasarea se va face prin ordonanța prefectului districtului, dată în comitetul permaninte asupra propunerii consiliului comunale, afară de orașele București, Iași, Craiova, Ploiești, Brăila, Galați — pentru care clasarea și declasarea stradelor se va face prin ordin domnesc asupra raportului ministrului lucrărilor publice".

În proiectul comisiei: „Pentru drumurile comunale și strade, clasarea lor se va face prin ordonanța comitetului permanent asupra propunerii consiliului comunal respectiv".

[6] Articolul 19 era compus în redacția guvernului: „Cînd resursele unui județ vor fi neîndestulătoare în proporție cu costul înființărei unui drum județean, guvernul va putea veni în ajutorul acelui județ prin o subvențiune din casa statului, însă aceasta va trebui a se face prin o anume lege", și adaosul comitetului delegaților: „Aceste subvențiuni se vor da de preferință județelor cari n-ar avea încă pe teritoriul lor deja construite căi naționali".

[7] Redacția guvernului la articolul 25: „Întreprinderea construcțiunei acestor drumuri și strade se va face în urma propunerei consiliilor comunale interesate și aprobarea prefectului în comitet permaninte, afară de stradele orașelor București, Iași, Craiova, Ploiești, Brăila și Galați, a căror construcții se va autoriza de către ministru lucrărilor publice".

Redactarea comitetului delegaților: „Întreprinderea construcției acestor drumuri și strade se va face după hotărîrea consiliilor comunale interesate și aprobarea consiliului județean sau în intervalul [sesiunilor] a comitetului permanent, cu drept de reviziune a consiliului județean la cea întîi a sa sesiune".

[8] Articolul 27 redactat de comitet: „Cînd vreuna din comune ar întîrzia a hotărî cele trebuitoare pentru buna întreținere a unui drum vicinal ce o traversă sau a unei strade, comitetul permanent poate să ordone întrebuințarea la aceasta a putincioaselor resurse comunale".

în redacţia guvernului se preconiza ca prefectul „să ordone întrebuinţarea prestaţiunilor sau altor surse comunale". A. Lahovari socotea formularea guvernului mai precisă.

[9] Vezi mai sus.

[10] Capitolul IV: „Despre prestaţiuni sau zile de lucru".

[11] B. P. Hasdeu declarase că articolul 28 „formează partea principale, inima, sîmburele legei întregi". El identificase „prestaţiunea în natură" cu beilicul şi cu *la corvée* franceză. Despre văcărit observase doar că e „o greutate silnică" cu „suveniruri foarte triste în România".

[12] Articolul 28 care era în discuţie prevedea, în redacţia guvernului, la § doi, obligativitatea pentru orice persoană care plăteşte impozit direct de a face şase zile de lucru la şosele „pentru fiecare trăsură înhămată sau car înjugat şi pentru fiecare vită de muncă". Această dare sugerase comparaţia lui Hasdeu cu văcăritul. Dealtfel comitetul respinsese acest §.

[13] Amendamentul lui Tr. Giuvara: „Propunem ca fiecare locuitor să facă zile în analogie cu contribuţiunea de orice natură ce plăteşte către stat. De esemplu, dacă cel ce plăteşte lei 48 va face trei zile, cel ce plăteşte 96 lei contribuţiune să facă şase zile şi aşa înainte".

[14] Amendamentul lui B. P. Hasdeu ş.a.: „Propunem ca plata de bani să fie considerată ca principiu pentru facerea şi întreţinerea drumurilor, iară prestaţiunea în natură să devină un drept facultativ pentru aceia ce n-ar avea sau n-ar fi în stare de a da contribuţiunea lor în bani".

[15] Amendamentul lui D. Tacu: „Zilele de lucru se pot plăti în şase ani, după preţul fixat de consiliul comunale".

[16] Dezvoltînd amendamentul, D. Tacu se pronunţase în principiu împotriva prestaţiunilor în natură pentru facerea drumurilor „căci ce veţi folosi, domnilor, de exemplu, dacă veţi lua un medic, un legist, şi-l veţi pune să cioplească sau să sape la drumuri". Arătase apoi că, dacă vrem să avem drumuri solide, ele trebuie făcute de specialişti, iar nu lăsate la priceperea oricui.

[17] Pentru Ion Ionescu vezi articolele din „Tribuna română", al cărei redactor era şi care apare în 1859—1860, 1861—1862, 1864—1865, 1866—1867. Pentru Vasile Boerescu, între altele, *La Roumanie après le Traité de Paris de 30 Mars 1856*, Paris, 1856, 2 vol.; *Mémoire sur la jurisdiction consulaire dans les Principautés Unies Roumaines*, Paris, 1865; *Discursuri politice (1859—1883)*, Bucureşti, 1910, 2 vol.; apoi articolele din foaia redactată de el, „Naţionalul", care a apărut între 1857—1861. Pentru Nicolae Bălcescu vezi Horia Nestorescu Bălceşti, *Nicolae Bălcescu. Contribuţiuni bibliografice*, Bucureşti, 1971, XXXIX + 399 p. + il. (sub voce).

[18] Trandafir Giuvara explicase că a făcut amendamentul pentru „a vedea odată drumuri în ţară" şi apoi „de a vedea dreptatea pusă în practică în ţară". Susţinuse că nu e echitabil a pune deopotrivă pe bogaţi şi săraci la aceeaşi dare. „Pînă cînd, domnilor, să lăsăm pe fraţii noştri la arşiţa soarelui şi noi să stăm tot la umbră?".

[19] § doi din articolul 30 al guvernului: „Aceste zile se vor putea transforma şi cere în bani; preţul zilelor se va fixa pe fiecare an de către consiliul comunale şi se va trece în bugetul său la capitolul veniturilor, neputîndu-se întrebuinţa sub nici un cuvînt la altă destinaţie".

[20] Articolul 31 prevedea ca anual, în luna ianuarie, consiliile comunelor rurale să afişeze obligaţiile în bani sau în natură ale locuitorilor pentru drumuri.

[21] Articolul 35 prevedea ca în comunele urbane sumele adunate pentru construcţia străzilor etc. să se adune într-un fond de care să dispună doar comitetele permanente. Se exceptau cele şapte oraşe, pentru ale căror fonduri urma să avizeze Ministerul Lucrărilor Publice. K. a cerut să se suprime ultima parte, privitoare la cele şapte oraşe.

Cuvînt pe marginea proiectului de modificare a legii „pentru înstrăinarea unei părţi din domeniile statului, din 16 iuliu 1866" *

Domnilor, am avut onoare a ruga pe Adunare în şedinţa de sîmbătă ca înainte de a intra în discutarea acestui project de lege [1] fiecare din noi să-l studieze cu toată luarea-aminte, fiindcă acesta este unul din projectele cele mai radicali care este la ordinea zilei, este vînzarea unei părţi din moşiile statului, din moşii cari în timpurile cele mai grele au rămas în stăpînirea statului şi care astăzi pentru necesităţi urginte sînteţi siliţi a le desface. Aşadară, aci ar trebui să luăm în privire, cum am zis, trei cestiuni: interesele tezaurului, interesele economice şi interesele românismului, este că pe de o parte să facem ca aceste moşii să se vîndă cît se poate mai bine, şi pe de altă parte că aceste moşii trecînd în părţi mai mici în mîna cetăţenilor, d[e]ve[n]ind proprietăţi particulare mari sau mici, să devină un izvor nu numai de avuţie particulară, dară şi de avuţie naţională, trebuie ca măsură, dacă pe de o parte va fi dureroasă pentru că înstreinează, pe de altă parte să fie binecuvîntată prin sporirea numărului proprietarilor şi prin dezvoltarea acestei proprietăţi prin activitatea privată. Domnilor, aşa fiind, sînt încredinţat că mai toţi onorabilii deputaţi au studiat acest project; aşa fiind, domnilor, mi-aş lua libertatea mare de a vă ruga ca înainte de a ne pune pe tărîmul discuţiunii şi votării articolilor speciali să ne întrunim în secţiuni unite spre a ne schimba între noi ideile şi opiniunile noastre, rezultatele meditaţiunilor noastre, ca apoi pe urmă să venim cu un sistem de amendamente. Nu intru deloc dară în dezvoltarea articolilor speciali, decît îmi permit a vă face această propunere, şi cu atît mai mult o fac fiindcă, domnilor, chiar haina ce trebuie să dăm noii legiuiri, după opiniunea mea, n-o găsesc că este bine determinată. Avem să facem un project de lege, să zicem că articolul cutare şi cutare din legea de la 15 iuliu 1866 se modifică în următorul chip sau să facem o nuoă legiuire?...

---

* Şedinţa din 4 martie 1868.

D. ministru de interne: Nu, nu!

Apoi ia observaţi ceva aci:

„*Articolul 4.* Răscumpărarea viilor supusă la plată de otaşniţă sau dijmă se va face prin capitalizarea pe treizeci ani a preţului de mijloc a producţiunii sau preţului ce va fi plătit embaticarii în cei din urmă cinci ani, după răscumpărare se va face în cei dintîi duoi ani de la promulgarea legii.

După espirarea acestor duoi ani rescumpărarea se va face înmulţind acel preţ cu 50.

Dacă pe lîngă darea bănească sau în producte a diferi[te]lor embaticuri posesorii vor fi obligaţi a da şi diferite alte materiale, acestea vor fi preţuite de către comitetul permaninte împreună cu membrii tribunalului traşi la sorţi, în bani, şi valoarea lor se va adăoga la plata anuale; tot asemenea se va urma şi cu acele părţi de teren ce s-ar dovedi ca cotropite de către embaticari peste întinderea acelor ce sînt coprinse în actele lor”.

Ei bine, domnilor, la 16 iuliu 1868, adică peste cîteva luni, se împlineşte termenul şi noi n-am răscumpărat pînă acum o singură vie.

Aşadară vedeţi că trebuie modificată legea, modificări pot zice în însăşi organizarea întregei legi.

Îmi permit dară a vă ruga, înainte de a veni eu să vă spun părerile mele, să ne întrunim mai bine într-o conferinţă şi să ne arătăm părerile noastre între noi.

Eu sînt pentru luarea în considerare a projectului şi nici nu pot face altmintrelea, fiindcă esistă deja o lege; dară totuşi cestiunea, mai ales prin studiul care s-a făcut în cursul aplicării ei sau mai bine inaplicării ei, a făcut să nască mai multe întrebări. Avem să vedem cum să facem ca pe de o parte să vindem mai bine aceste proprietăţi, iară pe de alta, odată vîndute, să producă cît se poate mai multe foloase proprietarilor cari le vor cumpăra.

Aşadară rog pe domnii deputaţi cari primesc să ne întrunim mai întîi într-o conferinţă ca să ne arătăm părerile noastre, să susţină propunerea mea.

„Monitor", 1868, nr. 54,
p. 333, col. 1—2.

NOTE

[1] Legea avea drept scop împlinirea deficitului bugetar pe exerciţiul 1866. Se puteau înstrăina bunuri pînă la concurenţa sumei de 75 de milioane de lei : locuri şi vii cu embatic *, vii arendate separat de moşii, moşiile cu un venit pînă la 500 de galbeni ; case, prăvălii care produceau un venit pînă la 150 de galbeni, casele şi prăvăliile a căror reparare ar fi necesitat cheltuieli mai mari decît venitul ce produceau. În fine, moşiile pe care locuitorii ar fi voit să cumpere locuri despădurite. Se exceptau averile proprii ale şcolilor şi spitalelor.

Se preconiza, la articolul 1, ca să nu intre sub incidenţa legii trupurile de moşie cu un venit de 500 de galbeni, care de fapt „sînt din vechime într-un singur domen", pentru că practic s-ar fi înstrăinat toate proprietăţile statului.

Prin articolul 3 răscumpărarea embaticurilor se prelungea de la doi la trei ani.

Articolul vizat de K., al 4-lea, rămînea, după opinia comitetului delegaţilor secţiunilor Adunării, neschimbat.

---

* Embatic – formă de arendare a unei proprietăţi pe termen lung.

---

*Intervenţie pe marginea proiectului de lege interpretativă a legii electorale din 28 iulie 1866. Asupra apartenenţei la colegiul III **

Domnilor, zice o vorbă : Mari şi minunate sînt faptele tale, Doamne ! *(Ilaritate.)* Tot aşa trebuie să zic şi eu astăzi cînd văd sprijinindu-se lucrurile cele mai anapoda şi pe dos, cum se zice, sprijinindu-se asemenea teorii ca cele ce auzirăm [1].

Domnilor, ce a înţeles constituţiunea cînd a vorbit despre colegiul acesta ? A înţeles să facă un pas mai departe, iară nu mai înapoi decît legea de mai nainte ; a înţeles să asigureze interesele, nu bucăţile de var, de cărămidă şi de pămînt ; a înţeles să dea tutulor marilor interese ale ţărei o reprezintaţiune. Şi astăzi văd că se susţine a se izgoni de la această reprezintaţiune unul din interesele cele mai mari, industria agricole, care nimeni nu poate tăgădui că este interesul cel mai mare dintre interesele ţărei noastre *(aplauze)* ; se susţine că pe arendaşi să-i lăsăm afară din lege, fiindcă ei nu sînt orăşeni. Ei bine, domnilor, dară ei unde să voteze ? Ei nu pot vota în colegiul întîi, fiindcă acolo este proprietatea mare ; nu pot vota în colegiul al duoilea, fiindcă acolo este proprietatea mai mică, fie de pămînt, fie de zid ; nu pot să voteze în colegiul al treilea, fiindcă le ziceţi că nu e locul lor acolo, nu voiţi să le faceţi onoare de a-i pune în poziţiunea aceea de a vota direct unde votaţi şi dumneavoastră.

---

* Şedinţa din 5 martie 1868.

Ei bine, unde-i puneţi dară? Nicăiri. Oare constituţiunea a înţeles să-i dea afară din lege? Nu, domnilor; căci constituţiunea a înţeles să pună în drept de a vota şi pe acei cari plătesc mai în jos de 80 lei.

Dumneavoastră lăsînd deoparte pe aceşti oameni izgoniţi nu numai agricultura, dară izgoniţi şi industria cea mai mare, industria atelierelor. Domnu ministru de interne vă spunea mai deunăzi că Bruxelles este supus consiliului judeţean, pentru că provincia este plină de fabrice de manufactură, şi că de aceea se poate supune comuna şi primarele de Bruxelles la deputaţiunea permaninte a provinciei. Ei bine, dumneavoastră nu voiţi ca ţara noastră să fie vreodată astfel, căci respingeţi din oraşe chiar puţinele stabilimente industriali cîte le mai avem în ţară; şi, dacă ar fi domnu ministru al lucrărilor publice aci, v-ar spune că în oraşe nu pot fi stabilimente mari, ci pe afară, prin judeţ. Cînd ne vom uita împregiurul Bucureştilor, şi domnu Campiniu împregiurul Brăilei, vom vedea că toate aceste stabilimente sînt afară din oraşe, şi dumneavoastră voiţi ca aceste stabilimente să nu aibă reprezintaţiune?...

D. Georgiu: Nu se reprezintă vapoarele.

Nu se reprezintă vapoarele precum nu se reprezintă nici abecedarele, dară se reprezintă interesele mari industriali. Statutul era mai drept decît restricţiunea care voiţi dumneavoastră să o faceţi; şi ziceţi că acest element introducîndu-se în colegiul al 3-lea ar înăbuşi independinţa oraşelor ! [2]

Pe arendaşi, agricultura mare a ţărei, pe aceia să-i dăm afară, să dăm afară pe oamenii cari plătesc statului arenzi de 10 000 de galbeni numai pentru că n-au o bucăţică de casă într-un oraş, iată ce ziceţi dumneavoastră ! Nu înţeleg, domnilor, că constituţiunea să dea afară clasa de cetăţeni cea mai folositoare, căci colegiul al 3-lea este dat comerciului, industriei şi inteligenţei, şi, dacă legea electorale nu este scrisă cu mai multă preciziune, tot onor. ministru de interne v-a spus mai deunăzi, şi alţi deputaţi, că legea aceasta s-a făcut în grabă, că s-a lucrat într-o şedinţă secretă şi a venit numai la vot. Dumneavoastră astăzi veniţi la articolul de mai la vale să daţi cel mai larg înţeles cuvîntului de profesore [3], care după legea instrucţiunii este determinat ce însemnează, cu toate că sînt şi eu să i se dea acest înţeles; dară, domnilor, precum se dă drept aceluia care este învăţător şi institutore să fie alegătore, permiteţi să fie reprezentaţi şi acei oameni cari îşi espun capitaluri mari şi fac ceea ce zicea domnu ministru de interne nu mai tîrziu decît ieri, concurenţă chiar proprietăţii mari, şi vor întrece chiar proprietatea mare; permiteţi, domnilor, ca industria comercială, industria manufacturială, adică comerciul agricol, arendaşii, proprietarii de stabilimente mari, fie industriale fie manufacturiale, vaporul, vaporul, domnilor, pe care l-a criticat domnu Georgiu, permiteţi să aibă o reprezentaţiune. Vaporul este astăzi domnul veacului al 19-lea şi prin urmare permiteţi şi acestui mare domn care a prefăcut lumea să aibă şi el o reprezentaţiune în Adunarea României; vaporul, mai repet încă o dată, aş voi să văd pe acest domn ca în alte ţări, ca în Belgia şi Francia, aş voi să văd în toate părţile cîte un coş mare şi o maşină de vapor, şi aceasta ne va face să fim într-o stare mai înflorită şi să putem plăti mai lesne îmbunătăţirile noastre. Iată pentru ce am propus un amendament în coprindere:

„Fac parte din colegiul III toţi acei cari au drept profesiune comerciul şi industria, fie agricole, fie manufacturiale, cari, deşi îşi au stabilimentul lor afară din coprinsul oraşului chiar, însă îşi vor fi ales domiciliul politic în vreun oraş, conform cu legea"[4].

Pledează pentru o accepţie mai liberală a legii electorale:

Cu constituţiunea în mînă, am să pretind că nu există un colegiu esclusiv al oraşelor. Constituţiunea, domnilor, iată ce zice:

„Corpul electorale este împărţit în fiecare judeţ în patru colegie".

Constituţiunea dară a împărţit interesele, iară nu a împărţit localităţile. În colegiul I intră aceia cari au venit fonciar de 300 galbeni în sus; în colegiul al 2-lea intră aceia cari au un venit fonciar de 300 galbeni în jos; în colegiul al 3-lea intră în general comercianţii şi industriaşii cari plătesc către stat o dare de 80 lei; în fine în colegiul al 4-lea intră toţi aceia cari plătesc o dare către stat, oricît de mică. Din acestea, domnilor, rezultă că nu oraşele fac colegiul al treilea, căci, dacă oraşele fac colegiul al 3-lea, atunci întreb: ce caută oraşele în colegiul 1-iu şi al 2-lea? Fac apel la domnul D. Ghica, care reprezintă colegiul 1-iu, să spună cîţi onorabili orăşeni din Bucureşti sînt în colegiul 1-iu?

D. Dimitrie Ghica: O sută cincizeci şi trei, fără să aibă moşie.

Îmi pare rău că onor. domn preşedinte al consiliului nu e aci să spuie cîţi orăşeni din oraşul Bucureşti au votat pentru domnia-lui? Aşadară, dacă colegiul al 3-lea e al oraşelor, ce caută domnia-lor în colegiul 1-iu? Iată că nu e esact a se zice că colegiul al 3-lea e numai al orăşanilor, ci e al orăşanilor cari nu au avere ca să poată vota în colegiul 1-iu şi al 2-lea, e al profesiunelor liberali, al industrialilor. Nu credeţi că sîntem în legea electorale de la Statut; acolo era în colegiul 1-iu proprietatea mare fonciară, în colegiul al 2-lea proprietatea mică fonciară; astăzi însă numai la Senat în colegiul 1-iu e proprietatea fonciară rurală, oraşele sînt împărţite nu după avere, ci după profesiuni, după inteligință. Prin urmare, binevoiţi a nu păstra colegiul al 3-lea pentru oraşe decît cu o condiţiune singură, că atunci toţi onor. cetăţeni din oraşe să nu voteze decît în colegiul al 3-lea şi atunci n-au ce căta onor. comercianţi din Bucureşti în colegiul 1-iu, n-au ce căta în colegiul al 2-lea; să vie în colegiul al 3-lea şi acolo să voteze împreună cu profesiunile liberali, cu inteligenţa, aşa, bucuros, primesc, dară, fiindcă dumneavoastră nu faceţi acum constituţiune, sînteţi siliţi să o esplicaţi în sensul cel mai larg.

În toate ţările cînd se vorbeşte despre interpretaţiune, se înţelege interpretaţiunea liberală; şi dumneavoastră vorbiţi despre interp[ret]aţiunea liberală, dară în loc să faceţi lărgirea faceţi strîmtorarea.

D. T. Giuvara: După noi este lărgirea.

Ei, domnilor, un om de poziţiunea domnului Giuvara, un arendaş al dominiului Brăilei, să meargă să voteze prin votul indirect, prin reprezentaţiune, prin delegaţiune, fiindcă nu şeade în oraş, şi un neguţător de vin şi rachiu să voteze direct fiindcă şeade în oraş! Îmi pare rău că nu mă văd transportat cu vreo 5 ani mai înainte, cînd domnul Giuvara era mare arendaş al dominiului Brăila şi cînd nu era şezător în oraşul Brăila, cum ar mai fi strigat atunci! *(Ilaritate.)* Cum ar mai fi zis: Cum? Ce fel! Eu care umplu cu industria mea agricolă corăbii întregi şi le transportez în alte părţi ale Europei, ca să aduc milioane în ţară, să n-am dreptul de a vota direct, ci să votez împreună cu ţăranii, indirect! Apoi, domnilor, nu este drept aceasta. Ceea ce ziceţi dumneavoastră de a se face putea să aibă loc la legea Divanului ad-hoc, la legea Convenţiunii, atunci aş înțelege bucuros; atunci era orașe, astăzi nu mai sînt orașe; astăzi este județul împărțit în patru colegii: în colegiul întîi fac parte toți acei cari au un venit de 300 galbeni; în colegiul al 2-lea fac parte toți acei cari au venit de la 100 galbeni în sus pînă la 300; în colegiul al 3-lea votează comercianții, industrialii și profesiunile liberale. Vine apoi un articol mai jos unde zice că pe lîngă profesiunile liberali sînt și oficerii în retragere, profesorii și pensionarii statului, și eu voi ca interpretațiunea să se facă în sensul cel mai larg, adică între aceștia să se înțeleagă că au dreptul și arendașii, astfel ca fiecare ramură a industriei, fiecare clase de industriali să aibă reprezentate nu numai interesele sale, dară chiar în persoane să fie reprezentate; și nu putem noi să zicem că trebuie să trămitem clasa cea mai importantă, clasa agricolă, să voteze indirect în colegiul al 4-lea sub cuvînt ca să lumineze pe aceia cari compun acel colegiu[5]. Cît pentru mine, iau act de aceste cuvinte ale domnului Giuvara și la un alt articol voi propune și eu ce element trebuie să introducem în colegiul al 4-lea ca să-i lumineze.

Cît pentru colegiul al 3-lea, vă rog să fiți așa de buni să permiteți arendașilor celor mari și fabricanților și tutulor industriașilor, cari plătesc patente după legea patentelor și care sînt siliți să șează la țară, să facă parte din colegiul al 3-lea; căci așa este cu drept, căci, domnilor, cirezarii, aceia cari reprezintă ceea ce se numește în Francia: *une des deux mamelles de l'Etat*, una din cele duoă țițe ale statului, cultura vitelor, trebuie să fie și ei reprezentați, căci știți că agricultura fără vite nu esistă. Permiteți acelora cari aduc în țară vapoare să fie și ei reprezentați sau veți osîndi pe acei cari au vapoare și care au cheltuit 50 și 60 mii galbeni cu ele să le desfacă și să cumpere cîte 100 și 150 de cîrciume prin orașe, ca nu numai ei să aibă dreptul de a vota, dară să vie împreună și cu alți partizani ai lor să le dea glasul. Nu cred că poate să se înțeleagă serios că dumneavoastră voiți ca orașele cele mici precum: Oltenița, Fălciu, Podul Iloaei, Mizilu și altele asemenea să aibă dreptul de a trămite pe locuitorii de acolo să voteze împreună cu reședința și să nu permiteți acelora cari au stabilimente mari prin județe, cari plătesc cîte 10 și 15 000 galbeni statului și particularilor, să nu aibă reprezentanți; nu pot crede că dumneavoastră înțelegeți aceasta serios.

Am auzit zicîndu-se că acel care e arendaș trebuie să aibă casă în oraș. Ei, domnilor, aceasta nu se poate la toți; și dovadă este că noi avem aci între noi un arendaș foarte mare, care plătește mi se pare vreo 30 000 galbeni pe an arendă și care în timp de 24 de ani de arendă abia de duoă ori a văzut reședința județului unde locuiește. Acesta este onor. Haret Adam. Și vedeți, domnilor, că domnul Haret Adam, cînd va veni domnia-lui și altul ca domnia-lui într-un colegiu de oraș, nu va aduce nici ignoranță, nici dependință, ci va aduce inteligență cîștigată prin ispită și independința pe care o are totdeauna mai mult omul care șeade la țară, mai mult decît acela care șade în oraș.

Vă conjur dară, domnilor, să binevoiți, dacă voiți să interpretați legea, s-o interpretați în sensul cel mai larg în privința aceasta. Eu cît pentru mine, dacă aș fi avut onoare să fiu primar într-un oraș oarecare, n-aș fi așteptat deloc nici instrucțiuni, nici interpretarea legii și aș fi convocat pe toate acele persoane cari se ocupă cu agricultura, cu industria, cu manofactura, cu comerciul de vite, de păduri, de toate, i-aș fi convocat în colegiul al 3-lea și cugetul meu deloc nu m-ar fi mustrat că aș fi introdus în acel colegiu ignoranța și dependința.

Îl combate pe G. Petrescu, *care propusese un amendament pentru absolvirea de cens a unor profesiuni liberale.*

Aş fi înţeles adineaori ca domnul Petrescu să fi mers cu întinderea cuvîntului de profesore pînă la extrem şi să admită şi pe profesorii de danţ şi de scrimă.

D. A. Lahovari: Şi pe profesorii de biliard.
D. C. A. Rosetti: Intră la artişti aceia. *(Rîsete.)*

Înţeleg ca domnia-sa să primească între profesori, care însemnează oameni care-şi dau timpul pentru învăţătura junimii, în litere, ştiinţe etc., şi pe acei onorabili cetăţeni cari fără să fie profesori de gimnazie sau universităţi sînt însă directori de pensionat, dară nu înţeleg ca să primească şi pe artiştii dramatici, cu atît mai mult că şi vorba artist este tot atît de elastică ca şi aceea de profesor, şi, primindu-se în lege această vorbă, aş întreba pe domnul Petrescu dacă pune în această categorie şi pe aceia cari joacă în opera italiană, pe Arlequin şi Pantalon? *(Rîsete.)*

De aceea cred că domnia-sa nu s-a gîndit bine la ceea ce s-ar putea înţelege prin artişti dramatici şi nu cred că domnia-sa va fi înscris în listele electorali pe acei onorabili cetăţeni cari întrebuinţează mimica, costului* lui Pierrot şi altele. Cred dară că domnia-sa ar face mai bine să lase pe aceşti onorabili domni să meargă la teatru, şi noi să-i aplaudăm.

„Monitor", 1868, nr. 54, p. 334, col. 5 —
p. 335, col. 1; nr. 55, p. 347, col. 5 —
p. 348, col. 1; p. 349, col. 3.

* Citeşte: *costumul.*

NOTE

[1] Ironia îi viza pe P. Chenciu şi R. Campiniu, care, prin amendamente, susţinuseră ca din colegiul al III-lea, „colegiul oraşului", să facă parte numai cei ce plătesc o dare de 80 de lei şi sînt rezidenţi în oraş. Dacă ar fi admişi şi cei cu un venit echivalent dar locuind în afara perimetrului oraşului, socotea P. Chenciu, s-ar înăbuşi „vocea oraşelor".

[2] Aşezămîntul electoral din 14 martie 1864 ştergea deosebirea între alegătorii din oraşe şi cei din judeţe. Se creau două categorii: alegători primari şi alegători direcţi. În a doua categorie intrau cei care dădeau o contribuţie la stat de minimum patru galbeni sau practicau o profesiune liberală. 50—100 de alegători primari desemnau un alegător direct (cf. *Acte relative la 2 Maiu 1864,* publicate de Vasile M. Kogălniceanu, Bucureşti 1894, p. 3 şi urm.).

Legea electorală din 28 iulie 1866 înfiinţa al treilea colegiu: „Fac parte din al treilea colegiu, al oraşelor, comercianţii şi industrialii care plătesc către stat o dare de 80 lei.

Se înţelege că fac parte din acest colegiu şi aceia care fără să fie comercianţi sau industriali plătesc o dare anuală de 80 lei.

Sînt scutiţi de cens în acest colegiu toate profesiunile liberale, ofiţerii în retragere, profesorii şi pensionarii statului" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.,* p. 21).

[3] Prin profesori proiectul înţelegea pe „toţi învăţătorii sau institutorii de orice grad, publici sau privaţi, cari sînt recunoscuţi de autoritatea competinte".

[4] Amendamentul, ca şi întreaga intervenţie par mai mult o combatere a celor afirmate de Chenciu şi Campiniu, pentru că proiectul prevedea clar: „Fac parte din colegiul al treilea şi aceia care deşi locuiesc aiurea în district, dară cari plătind 80 lei şi-au declarat domiciliul politic în oraş, conform legii".

[5] Era o aluzie la spusele ipocrite ale lui Trandafir Giuvara că „fabricanţii trebuie să ia parte la alegeri cu ţăranii, pentru a nu lipsi de luminile sale pe fraţii săi săteni"; şi apoi i-ar ajuta pe aceştia să facă alegerile „în sensul cel mai norocit". Giuvara se temea că „o să se inundeze colegiul" dacă la citadini se vor adăuga şi cei din afară.

Despre îndatoririle sale de deputat *

Domnule ministru [1] şi domnilor deputaţi din stînga, cînd m-am ales deputat alegătorii mei nu m-au trimis în Cameră nici să apăr, nici ca să critic Statutul, m-au trimis în Cameră ca deputat, să apăr sau să combat projectele de legi şi actele guvernului actual. Eu am fost trimis în Cameră ca reprezentantul lui 2 mai atunci cînd am fost respins de Constituantă ca autor al lui 2 mai. Astăzi nu m-au trimis cu nici o altă importanţă politică, decît ca fiecare din dumneavoastră. Iau de martor toate procesele-verbali ale Adunării dacă eu vreodată am deschis gura ca să vorbesc un cuvînt despre 2 mai sau despre actele cari au rezultat din 2 mai, ci totdeauna, chiar cînd unii din amicii mei au redicat cestiunea precum în sesiunea anului trecut onor. domn Petre Grădişteanu, eu am rămas mut; am rămas mut trei ani, din care unul sub administraţiunea domnului Cuza şi duoi ani în urmă; am pus stăruinţă de a mă şterge, de a mă efasa [2], cum se zice, aceeaşi stăruinţă pe cari alţii o puneau ca să se arate. Acei trei ani de zile de ispăşanie s-au împlinit la 25 ianuariu 1868. De atunci reintru în drepturile mele şi-mi privesc gura mea deschisă şi declar că de cîte ori acte de-ale administraţiunii mele se vor pune pe tapet, ori de onor. domnii miniştri sau dumneavoastră, voi întîmpina, precum astăzi voi întîmpina. Rămîne acum ca Adunarea să chibzuiască dacă timpul care îl avem atît de scurt se cuvine să-l trecem în apărarea sau calificarea unor acte cari nu mai sînt la ordinea zilei şi să lăsăm deoparte acele acte cari sînt la ordinea zilei. Dară ** dumneavoastră voiţi, nu numai cu aplauze, dară cu argumente, cu argumente stigmatizatoare, să criticaţi Statutul, care la mulţi din dumneavoastră v-a deschis porţile Parlamentului, mai cu deosebire colegiului al IV[-lea], fiindcă acest colegiu este tot al lui 2 mai.

D. G. Eliad: Revoluţiunea de la 11 februariu.

Revoluţiunea de la 11 februariu? Cu ce drept v-aţi ales Constituanta? Cu ce drept veniţi dumneavoastră, reprezentanţii colegiului al IV[-lea]? [3] Cu legea de la 2 mai.

Da, domnule Eliad, cu legea de la 2 mai aţi venit aici. Revoluţiunea trebuia să strice pe 2 mai, trebuia să lucraţi cu legea Convenţiunii şi aţi fi văzut atunci cîţi din dumneavoastră aţi fi venit în Cameră.

Dacă are cineva dreptul să se plîngă de 2 mai este dreapta, iară nu dumneavoastră.

Aşadară mă rezum şi zic: voiţi dumneavoastră să reînnoim scena tristă care a fost în Senat între domnul Costa-Foru şi guvern, cînd s-a amintit actele dumnealor? Ei bine, eu sînt la ordinile ministerului; dacă nu, rog atunci pe domnul ministru, cînd nu are nici o nevoie, să nu depărteze pe un om care nu voieşte mai bine decît a-l susţine. Onorabilul domn ministru de interne ştie că şi eu am fost unul din acei cari am dat o bilă pentru formarea ministerului actuale [4] şi pînă astăzi mulţi din amicii mei îmi fac imputări, căci de cîte ori vine la ordinea zilei cestiunea ministeriale eu zic să nu-l răsturnăm, pentru că nimănui nu este iertat de a răsturna fără a se gîndi la ce pune la loc; şi în împregiurările actuale, cît pentru mine, eu nu voi să răstorn ministerul pentru că nu mă socotesc capabil de a face mai bine.

---

* Şedinţa din 5 martie 1868.

** În original: *dacă*.

Un om care face asemenea declaraţiune nu poate fi antiministeriale, nu poate fi antiparlamentar mai ales că mi-am luat şi un congediu pentru 18 ale lunei[5].

Cred dară că cu aplaudele dumneavoastră[6] nu faceţi bine, fiindcă depărtaţi un om care nu doreşte mai bine decît să-i dea guvernului putinţa nu numai de a vorbi, dară şi de a face altminteri, dacă credeţi că cineva poate răbda, dară în sfîrşit răbdarea se va întrerumpe şi îmi veţi permite atunci ca în adevăr să nu mă mai espun la aplauzele dumneavoastră, ci să caut a vă aduce şi eu alte aplauze şi mai reale.

D. ministru de interne: Domnilor, să vă spui drept că am fost foarte surprins cînd onorabilul domn Kogălniceanu a luat cuvîntul în cestiune personale.

La aplauze guvernamentale am făcut cestiune personale.

„Monitor”, 1868, nr. 55,
p. 349, col. 1—2.

NOTE

[1] Intervenţia e provocată de o replică a ministrului de interne, I. C. Brătianu. Acesta combătuse amendamentul depus de K. (v. supra p. 438) susţinînd că e vorba doar de un proiect de lege interpretativă, iar nu de o nouă lege şi adăugase muşcător: „Se vede că aceasta e în obiceiul domnului Kogălniceanu. Domnia-sa s-a deprins mai mult să facă legi decît să interprete, şi îi face onoare, căci a fost mult timp în asemenea poziţiune”. I. C. Brătianu a explicat apoi că în forma actuală colegiul al III-lea este o creaţie a Constituantei, deoarece „legea Statutului a sugrumat libertatea oraşelor în alegeri”. Aminteşte apoi că arendaşii şi întreprinzătorii locuiesc în general în oraşe, aşa că oricum fac parte din colegiul al III-lea.

La acestea K. a replicat zgomotos: „[Î]mi trag, domnule preşedinte, amendamentul. Nu voi să mai fiu guvernamentale! Vă făgăduiesc, domnilor, că nu voi mai fi guvernamentale!”.

Cît priveşte „vapoarele” pe care le lăudase K. (vezi discursul precedent), Brătianu observase: „Adevărat, sînt mai multe vapoare pentru fabricarea rachiului de bucate. Iată uzul cel mai mare ce au făcut românii pînă acum cu vaporul, iată cum ne-a luminat vaporul!”

Discutînd, în sfîrşit, apartenenţa la colegii, Brătianu precizase că ea s-a făcut doar în funcţie de avere, indiferent unde s-ar afla alegătorul: „în oraş, în cîmp, în vîrful muntelui, în pădure”.

[2] Afirmaţia trebuie luată în sens retoric, pentru că Kogălniceanu este prezent în sesiunile 1864/1865, 1865/1866, dar mai ales în cea din 1866/1867, cînd apără cu fervoare actele ieşite din spiritul lui 2 mai. Amintim că la 25 ianuarie 1865 K. demisionează din postul de prim-ministru.

[3] Legea electorală din 28 iulie 1866 prevedea: „Fac parte din colegiul al patrulea toţi aceia care plătesc o dare către stat oricît de mică şi care nu intră în nici una din categoriile de mai sus [colegiile I, II, III — n.n.].

Preoţii, care nu ar face parte din nici unul din colegiurile de mai sus, fac parte din acesta al patrulea colegiu.

Acest colegiu alege la al doilea grad un deputat de district.

Cincizeci de alegători înscrişi numesc un delegat.

Delegaţii întruniţi la reşedinţa districtului aleg pe deputat” (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 201).

În adevăr, după cum observa K., al patrulea colegiu este inspirat din aşezămîntul electoral al Statutului, alegătorii lui avînd aceeaşi situaţie cu alegătorii primari stabiliţi de Statut (vezi discursul precedent, nota nr. 2).

[4] Guvernul Ştefan Golescu, avîndu-l ca ministru de interne pe I. C. Brătianu.

[5] La această cerere de concediu s-au ridicat unele proteste. I. Negură arată că prezenţa lui K. „este atît de necesar[ă] astăzi cînd sîntem în faţa a unor cestiuni atît de mari”. A. Gheorghiu aminteşte că Adunarea are de dezbătut proiectul de lege pentru modificarea Curţii de casaţie, căile ferate, bugetul, „în care domnul Kogălniceanu, prin vastele domniei-sale cunoştinţe, ar putea să ne aducă mari foloase, atît nouă cît şi ţărei întregi”. Dacă nu-şi retrage cererea, adaugă A. Gheorghiu patetic, „aş fi constrîns a-mi închipui că nişte pericole foarte grave ameninţă pe această Adunare de astăzi înainte şi onor. domnul Kogălniceanu voieşte să scape de acele pericole; şi tocmai pentru aceasta cred că domnia-sa, care totdeauna

a luat parte la asemenea lupte, nu ar trebui să ne lase singuri, cînd ne aflăm în fața atîtor proiecte grave sau în fața de asemenea pericole" („Monitor", 1868, nr. 54, p. 332, col. 4).

[6] Ministrul de interne fusese aplaudat în timpul intervenției în care pomenise și de K. Aceste aplauze putuseră, desigur, fi considerate ca un omagiu pentru amîndoi.

Extrem de prevenitor față de K., Brătianu a căutat să precizeze că, oricît de mare și hotărîtoare a fost contribuția lui K. la elaborarea Statutului, admite probabil că acesta, ca orice legiuire, are defecte. „Foarte multe", accedă K. Atunci Brătianu s-a grăbit să declare: „Ca român sînt totdeauna gata de a recunoaște tactul domniei-sale politic". Apoi cu bonomie: „Niciodată domnul Kogălniceanu n-o să caute să primească aplauze decît acelea care viu prin o sinceră convicțiune".

Pe marginea amendamentelor depuse de P. Carp și Al. Gheorghiu asupra proiectului de lege interpretativă a legii electorale din 1866 *

Domnilor, vă declar că sînt întîi pentru amendamentul domnului Carp [1], și, dacă amendamentul domniei-lui va cădea, atunci voi vota pentru amendamentul domnului Georgiu, pentru că numai aceste duoă amendamente, al domnului Carp mai cu deosebire, este în interesul țăranilor, tocmai avînd în vedere acele argumente cu cari s-a servit domnul Gr. Lahovari [2] ca să combată amendamentul domnului Gheorghiu, vorbind de țărani că colegiul al 4-lea este și trebuie să fie al țăranilor. Domnia-sa este consecuent, căci domnia sa privește colegiul al treilea că este al orașului, eu însă nu privesc că colegiul al 3-lea este al orașului [3]. Adunarea ieri a hotărît astfel** ; eu mă supui negreșit votului majorității, dară îmi păstrez dreptul de a crede că nu a hotărît bine cum a hotărît. Aceasta am sprijinit ieri și o sprijin și astăzi ca să apăr amendamentul domnului Carp. Cu constituțiunea în mînă am dovedit ieri că sînt orășeni în colegiul 1-iu, sînt orășeni în colegiul al 2-lea, astăzi cînd venim să vorbim despre colegiul al 4-lea, pretindăm că sînt orășeni și în colegiul al 4-lea. Constituțiunea zice că sînt alegători în colegiul 1-iu acei cu cutare venit, în al 2-lea colegiu cu cutare venit, este apoi colegiul al 3-lea și tot constituțiunea zice că în colegiul al 4-lea sînt toți acei cari plătesc o dare mai mică de 80 lei.

Prin urmare, colegiul al 4-lea nu este al țăranilor și de aceea mă pun iarăși pe tărîmul cel mare al libertății și sprijin libertatea absolută a alegătorilor primari de a-și alege alegători direcți unde au încrederea, unde-i găsesc și unde acei alegători primesc să reprezinte colegiul al 4-lea. Domnilor, cestiunea alegerei directe și a alegerei prin reprezentațiune, adică cu duoă graduri, preocupă astăzi toată lumea și mai ales lumea democratică. Este o școală democratică care se rostește pentru sufragiul universal, însă nu pentru sufragiul universal direct, ci cu duoă grade...

D. Gr. Eliade (întrerupe fără a se auzi bine ce a zis).

Aceasta este sistema plăcută domnului Eliad, care se întrebuințează în Prusia. *(Aplauze.)*

În Prusia sînt alegători direcți și alegători primari. Profesiunele de credință ale candidaților la deputăție se fac înaintea alegătorilor primari, și aceștia cînd aleg pe alegătorii direcți, în adevăr, nu le zic ca să aleagă pe Stan sau pe Bran, ci aleg alegători direcţi cari sînt de opiniunea alegătorilor primari şi cu condiţiune ca să aleagă deputat de opiniunea alegătorilor primari. Iată că şi alegătorii direcţi nu vin să esercite dreptul lor personal, ci vin să reprezinte dreptul alegătorilor primari.

---

* Ședința din 6 martie 1868.

** Citește: *altfel.*

Aşa socotesc că trebuie să fie şi la noi, şi va fi cînd se vor dezvolta instituţiunile noastre. Un deputat cînd va merge într-un judeţ se va înfăţişa mai întîi la alegătorii primari, le va face profesiunea de credinţă şi apoi va intra într-o convorbire mai restrînsă cu alegătorii direcţi.

Prin urmare, domnilor, aşa fiind, nu puteţi să opriţi domniile-voastre, care recunoaşteţi că colegiul al doilea şi al treilea sînt colegie luminate şi independinţi mai mult decît colegiul al 4-lea, unde domnu ministru v-a spus că e destulă influenţă morală ca să se poată înrîuri, nu puteţi să opriţi dară pe alegătorii primari ca să aleagă pe oricine vor voi şi aceia să aleagă apoi pe cine vor voi, adică pe acei oameni de opiniunile acelea ce vor cere alegătorii primari.

Onorabilele domn Vernescu a tratat cestiunea din toate puncturile de vedere, şi prin urmare eu nu aş face decît a repeta acele cuvinte; voi zice numai atîta, că legea electorale cînd zice că nu e permis să se voteze de duoă ori înţelege că nu e permis de a întrebuinţa drepturile sale proprie de duoă ori, de a falsifica, de a lua parte la alegere cu drepturile sale personale, şi atunci se pune o penalitate pentru cei ce vin prin fraudă, iară nu înţelege legea electorale şi constituţiunea că se pedepsesc acei ce vin cu un mandat.

Domnilor, ori libertatea absolută, ori libertatea restrînsă în favoarea colegiului şi a intereselor reprezentate de colegiu. Lăsaţi fiecăruia dreptul să aleagă pe oricine va voi, să aleagă din oraş, să aleagă proprietar mare, să aleagă arendaş, să aleagă pe oricine va voi, dară să aleagă pe acei ce-i vor socoti demni de încrederea lor, şi atunci colegiul al 4-lea nu va fi ceea ce în unele locuri nu e nici astăzi, o minciună, cum a zis onor. domn M. Costache: nu voiţi libertatea, ci voiţi restricţiune? Atunci restricţiunea să nu o faceţi în interesul vînătorilor de deputăţie, ci în interesul reprezentărei colegiului al 4-lea.

Atunci, dacă cade întîia teorie, dreptul de a alege pe oricine, alegătorii primari vor voi, trebuie să fie consecinţi, mai ales domniile-voastre cari aţi votat ieri că colegiul este al oraşelor, trebuie să vă uniţi şi să votaţi propunerea domnului Georgiu şi să recunoaşteţi că colegiul al 4-lea e al comunelor rurali şi al mahalagiilor din oraşe cari nu plătesc 80 lei. Aşa fiind, trebuie să-i mărginiţi de a nu alege vînători de deputăţie, ci numai oameni cunoscuţi şi ştiuţi. Şi ştiţi pentru ce? Pentru că, dacă veţi da domniile-voastre dreptul acel nemărginit ca să aleagă oameni din toată lumea fără să-i cunoască, îi puneţi în poziţiune să nu aibă dreptul măcar de a-i trage în urmă la răspundere; din contra, dacă veţi zice să aleagă din sînul lor, acei aleşi din sînul lor au să se afle totdeauna faţă în faţă cu alegătorii lor şi vai de sufletul lor cînd nu vor face ceea ce au promis alegătorilor. Întrebaţi pe domnul Cristescu şi pe toţi acei de la ţară cui vor încredinţa interesele lor, oamenilor mişei sau acelora pe care-i recunosc cu dreptate şi cărora le-ar putea încredinţa familiile şi averile lor? Întrebaţi-i, dacă acei indivizi şi-ar călca mandatul, ar mai îndrăzni ei să şează în sat şi să mai dea ochi cu aceia de a căror încredere au abuzat?

Se zice că va fi înrîurire. Înrîurire va fi şi cu respingerea primului amendament şi cu priimirea redacţiunii comitetului şi va fi o influenţă mai rea decît cea din urmă, căci nu cred că influenţa prefectului va merge atît de departe încît să îndatoreze pe ţărani să aleagă pe cel mai mişel, cînd din contră, cu propunerea dintîi, totdeauna prefectul poate să influenţeze, poate să le zică: alegeţi pe cutare că este om de omenie, că a scris prin jurnale pentru voi etc., şi înrîurirea va fi în colegiul al 4-lea, admiţînd alegătorii alţii decît aceia cari sînt ţărani, mult [mai] mare decît cînd ţăranii vor fi datori să alege chiar din colegiul al 4-lea. Prin urmare, din orice punct ne vom pune, nu pot să priimesc redacţiunea majorităţii comitetului, căci această redacţiune nu face decît ceea ce domnul ministru spunea ieri că n-ar voi să se facă. Domnia-sa zicea că a admite pe locuitorii de la ţară cari plătesc 80 lei în colegiul al 3-lea ar fi a reîntemeia o feodalitate, ar fi a face pe arendaşi să vie cu isprăvniceii lor, cu cîrciumarii lor şi să înăbuşe inteligenţa oraşelor [4].

Nu trebuie să ne îngrijim de acei arendaşi cari vor veni cu 3 sau 4 cîrciumari; să le lăsăm această parigorie, poate că atît le-a mai rămas; eu cunosc un boier mare din Moldova care avea obicei că de cîte ori mergea la moşie veneau isprăvniceii săi de-i ieşea înainte cu trăsure, pe cînd intra în oraş i se trăgeau clopotele, a duoa zi i se aducea pui de găină în prăjini etc. *(ilaritate)*. Aceasta nu strică deloc, nu aducea revoluţiune în ţară. Eu mă tem acum de altă feudalitate, de aceea care se împlineşte din oraşe către sate, care merge cu mulţimea. Eu nu mă voi teme cînd în colegiul al IV[-lea] voi vedea votînd alegători direcţi din colegiele I, al II[-lea] şi al III-lea. Ei vor fi recunoscuţi de colegiul al IV-lea, pentru că vor fi ori proprietari, ori arendaşi, ori comercianţi mari cari în timpuri grele au ajutat pe săteni; ei vor fi un element de autoritate, un element de ordine, un element conservator, care neapărat ne trebuie astăzi mai mult decît oricînd. De aceea voi vota pentru amendamentul domnului Carp, şi dacă va cădea acesta voi vota pentru amendamentul prezentat de domnul Gheorghiu [5], căci sînt sigur că colegiul al IV-lea va fi reprezentat în Adunarea naţionale de adevăraţii apărători ai intereselor ţărăneşti, şi interesele ţărăneşti sînt totdeauna interesul agricol, interese de ordine, căci ţăranii nu fac niciodată dezordine.

„Monitor", 1868, nr. 56, p. 356, col. 2—3.

NOTE

[1] În proiectul de lege interpretativă se preciza că „prin articolul 7 se înţelege că alesul delegat trebuie să opteze între mandatul de delegat şi dreptul său de alegător direct, neputînd vota în două colegii".

Amendamentul P. Carp: „Prin articolul 7 se înţelege că alesul delegat nu are nevoie să opteze între mandatul de delegat şi dreptul său de alegător direct şi poate prin urmare vota în colegiul său de drept".

Amendamentul lui C. Christescu, S. Budurăscu ş.a., susţinut de Al. I. Gheorghiu: „Prin articolul 7 se înţelege că delegatul nu poate fi ales decît dintre alegătorii colegiului al IV-lea".

[2] Grigore Lahovari pledase pentru teza ca o persoană să voteze într-un singur loc, în speţă cei care votau pentru colegiul I, II sau III nu puteau fi în acelaşi timp delegaţi ai colegiului IV, deşi tot el motivase că în fond aici aceste persoane nu-şi exercită propriul lor drept, ci reprezintă voinţa alegătorilor primari. Dar, argumenta în continuare Gr. Lahovari, dacă lucrurile s-ar petrece „în spiritul domului Kogălniceanu", ar urma ca delegatul să fie silit a vota candidatul impus de alegătorii primari. Or, susţine Gr. Lahovari, odată proclamat delegat al colegiului IV, respectivul „are deplina libertate să voteze pe cine va voi".

Această teză e combătută de K. chiar în această intervenţie, cînd arată că „alegătorii direcţi nu vin să esercite dreptul lor personal, ci vin să reprezinte dreptul alegătorilor primari".

[3] Vezi supra p. 437.

[4] Ministrul de interne, I. C. Brătianu, arătase că „interesele cele mari, economice şi sociali, luminile ţării", de care vorbea K., sînt de fapt reprezentate de cîrciumari, ipistaţi şi scăunaşii de pe moşii, care oricînd pot fi manevraţi de candidaţii colegiului I.

[5] Modul de a pune problema în acest caz e cel puţin ambiguu; susţinînd ambele amendamente, K. admite ca alegătorii din colegiul IV să aibă delegaţi care după censul ce posedă să poată alege în colegiile I, II sau III, adică „proprietari, ori arendaşi, ori comercianţi mari, cari în timpuri grele au ajutat pe ţărani". Dar acceptînd amendamentul prezentat de Al. Gheorghiu ca delegaţii să facă parte dintre alegătorii colegiului IV, prin urmare cu un cens sub 80 de lei, admite dintr-o dată excluderea celor trei categorii.

Asupra înţelesului noţiunii de „mare împămîntenire". Pe marginea proiectului de lege interpretativă la legea electorală din 1866 *

Domnilor, eu am de propus un amendament. Găsesc că aci trebue să se lămurească ce se înţelege prin marea împămîntenire dată prin anume lege; prin urmare să-mi daţi voie a mă esplica.

Domnilor, [în] Regulamentul organic era duoă împămînteniri: împămîntenirea mare şi împămîntenirea mică; cea mică era aceea care supunea pe străini la legile ţărei în faţa jurisdicţiunei consulare. De la 1834 pînă astăzi toţi lucrăm ca să desfiinţăm jurisdicţiunea consulară şi am făcut un pas, căci, dacă la 1834 străinii erau scutiţi de orice dare către stat, astăzi sînt supuşi fără deosebire la legile ţărei şi prin urmare la toate dările către stat. Prin urmare, domnilor, împămîntenirea aceea mică care învoia dreptul a fi meseriaş cu condiţiune a se supune legilor ţărei a căzut cu venirea noului Codice civile şi a rămas împămîntenirea cea mare, care dă drepturile politice, indigenatul care-l acordăm noi, Camera, la cei ce sînt în condiţiunile legei. Însă, în constituţiunea Belgiei esistă, precum a spus domnul Codrescu, *la grande naturalisation*, adică marea împămîntenire, acea care se acordă prin lege specială unui străin: împămîntenirea care dă dreptul de a fi reprezintant al naţiunei, dreptul de a deveni ministru. Iată, domnilor, ce cer eu; şi cer aceasta în interesul naţionalităţii noastre. Putem să fim foarte uşori, să dăm împămîntenirea precum o dăm, dară trebuie să fim grei cînd aducem pe băncile noastre de deputaţi sau de miniştri străini împămînteniţi şi cînd vedem chiar astăzi că sînt tribunale cari contestă naţionalitatea unor domni cari sînt aci deputaţi[1]... *(Aplauze.)* Apoi, cînd vom admite uşor principiul acesta, că dăm împămîntenirea, oare prin aceasta socotiţi să le dăm dreptul să fie şi deputaţi şi miniştri? Eu nu gîndesc aceasta şi iată pentru ce propun să se zică aci: marea împămîntenire dată prin o anume lege[2].

Explică pentru ce a cerut închiderea discuţiei.

Domnilor, iată pentru ce cer închiderea discuţiunei...

Voci: Vezi aşa.

Nu înţeleg deloc cum că Adunarea să vie cu un nou project de lege cînd legea este în constituţiune. Ţin, domnilor, numai să aduc o nuoă idee, nu a mea, ci a domnului Codrescu sau mai bine zicînd a constituţiunii, că nimeni nu poate fi alegător sau eligibil fără a avea împămîntenirea cea mare după o nuoă lege. Dară cine are să facă legea?

---

* Şedinţa din 6 martie 1868.

D. vicepreşedinte: Bine, domnule Kogălnicene, dumneavoastră aţi cerut cuvîntul pentru închiderea discuţiunei, şi vorbiţi în fond.

Am cerut cuvîntul pentru închiderea discuţiunii numai ca să pot vorbi, pentru ca să mărturisesc că niciodată nu sînt pentru închiderea discuţiunii.

D. vicepreşedinte: Atunci, domnilor, pun la vot închiderea discuţiunei.
Adunarea nu încuviinţează închiderea discuţiunei.
D. vicepreşedinte; Domnul Zeuceanu are cuvîntul.
D. Zeuceanu: Ced domnului Kogălniceanu.

Domnilor, iată ce înţeleg: voi să păstrez cestiunea pentru viitor; nu înţeleg să atac drepturile cîştigate — pentru acestea voi veni cu o anume lege — decît voi să fac să se constate că în Camera aceasta a venit ideea constituţiunei dezvoltată de domnul Codrescu şi sprijinită de mine, cînd va fi vorba de împămîntenirea cea mare după anume lege [3]. Eu dară, cînd voi fi chemat a da această împămîntenire, voi spune condiţiunele cu care o dau. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 56, p. 358, col 3—4, 5.

NOTE

[1] Aluzie la Cîţă Niculescu, vezi supra p. 377.

[2] G. Chiţu, în numele comisiei parlamentare însărcinate cu elaborarea proiectului, a declarat că primeşte amendamentul „şi şi-l însuşeşte *(aplauze)* şi iată ce înţelege comisiunea : înţelege că acest adaos de marea împămîntenire, dată prin o anume lege, este chiar acea împămîntenire mare prevăzută în legea civile a noastră şi în constituţiune, iară nu să se înţeleagă votul dat odată de o Cameră asupra cutăruia că este român; căci pentru aceştia nu se poate zice că au marea împămîntenire dacă o dată ei au împlinit toate formele prevăzute de lege".

[3] Amendamentul a fost formulat astfel de comitet (şi primit de Adunare): „Se înţelege împămîntenirea mare dobîndită conform legii".

Scurtă intervenţie prin care cere discutarea de urgenţă a proiectului de lege privitor la reforma Curţii de casaţie *

Domnilor, socotesc că fiecare deputat are dreptul să se adreseze la delegaţii săi şi să ceară ca ceea ce s-a votat de urgenţă să se înfăţişeze cît se poate mai curînd. Dacă urgenţa este neapărată undeva, este în cestiunea projectului de lege pentru reformarea Curţii de casaţiune. Dacă acel project s-ar fi dat cum trebuie să se dea toate projectele cu mesage şi să se trămită la secţiuni, şi n-ar fi fost preces de acuzaţiunea făcută Curţii de casaţiune, noi am fi putut aştepta, şi ar fi putut aştepta şi ţara întreagă, fără să se fi zguduit încrederea ei în justiţie; însă, domnilor, în acest timp cînd s-a cerut urgenţa s-au petrecut duoă, trei fapte cari reclamă o înduoită urgență : în acest timp s-a acuzat un membru al Curții de casațiune de falș ; acel membru s-a dezvinovățit ; acuzatorele însă pînă astăzi n-a primit nici o reprimandă din partea guvernului. Au mers mai departe lucrurile, domnilor, prin „Monitor" s-a declarat președintele Curții de casațiune, omul căr[u]ia România datorește Unirea și care are o recompensă naționale, singura medalie de aur care s-a votat în Camera noastră, s-a acuzat de fals ! [1] Ei bine, eu fac întrebare : care lege m-ar pedepsi pe mine astăzi, cînd voi merge la Curtea de casațiune și voi zice acelui om : ești un falsificator !

---

* Şedinţa din 7 martie 1868.

Iată dară, domnilor, cum se justifică cuvintele mele cînd am zis că cestiunea Curții de casațiune trebuie neapărat să fie cu o oră mai nainte rezolvată, pentru ca justițiabilii să știe ce oameni sînt chemați astăzi să le dea dreptate ; căci eu declar cum că toate sentințele acelea care s-au dat din ziua cînd Curtea de casațiune s-a lovit astfel, și dacă acele cuvinte nu vor fi respinse, dacă prestigiul Curții prin votul nostru nu se va reintegra, toate acele sentinți, zic, sînt ca nule, pentru că oamenii falși nu pot să dea sentințe decît tot false.

De aceea vă conjur, domnilor, în interesul justiției țărei, pentru că și dumneavoastră aveți interese și trebuie să doriți ca și noi, pentru că și dumneavoastră și alegătorii dumneavoastră aveți averi, procese și alte interese, să hotărîți această cestiune cît mai în grabă.

Avem dreptul dară să cerem acum ca onor. deputați să grăbească lucrarea și, dacă domnul raportatore e bolnav, să se reînduiască altul în locul domniei-lui și să vie cu o oră mai înainte să se hotărască această cestiune, să se hotărască în fața reprezentațiunii întregei Românii, și vă atrag băgarea de seamă că această reprezentațiune a întregei Românii se împuținează din zi în zi, căci timpul agriculturei sosește ; și nu se cuvine ca o asemenea cestiune însemnată să se hotărască cu un număr mic de deputați, ci cu cît s-ar putea mai mulți [2].

„Monitor", 1868, nr. 56, p. 359, col. 2

NOTE

[1] Vasile Sturdza.

[2] Vezi discuția și în urmă, p. 217, 235. Incidentul ridicat de K. avea să fie închis la cererea ministrului lucrărilor publice și a celui de justiție, care reclamau raportul comitetului delegaților și proiectul de lege în acest sens.

Amendament asupra caracterului obligatoriu al publicității demisiei din postul de funcționar al statului a celui care își depune candidatura de deputat *

Am și eu un amendament [1], care zice :

„Notificarea publicărei demisiunei se va face primăriei locului unde demisionatul își va pune candidatura.

* Ședința din 7 martie 1868.

Primăria va fi datoare a publica prin afişe această demisiune şi aceasta cu 12 zile înaintea alegerilor".

Domnilor, n-am trebuinţă ca să-l dezvoltez mai mult acest amendament. S-ar putea publica în „Monitor", dară cred că „Monitorul" va ajunge mai tîrziu la locul unde demisionatul funcţiona şi-şi va pune candidatura; prin urmare, dacă dumneavoastră primiţi publicarea şi prin ziare, eu propun un subamendament, însă socotesc de prisos aceasta şi mai bine ar fi şi chiar mai espeditiv ca acolo unde demisionatul îşi pune candidatura să facă cunoscut primarului : domnule primare, am onoare a vă face cunoscut că am demisionat din postul cutare ce-l ocupam şi prin urmare vă rog ca prin afişele primăriei să publicaţi această dimisiune. Numai acest mod de afişare îl găsesc că este cel mai bun.

„Monitor", 1868, nr. 55,
p. 359, col. 5.

NOTE

[1] Amendamentul se făcea la proiectul de lege interpretativă a legii electorale din iulie 1866.

Sprijină două amendamente propuse de deputatul C. Lapati pe marginea proiectului de lege interpretativă a legii electorale din 1866 *

Voi avea puţine de zis în urma celor spuse de onorabilul domn raportator [1]. Cînd domnia-sa a zis că comisiunea se rosteşte contra amendamentului, a zis că bunul-simţ recunoaşte că procurorii sînt tot ceea ce poate fi mai agent al puterii esecutive. Dară domnia-sa a uitat să se întrebe, cînd bunul-simţ a cîrmuit vreodată lumea? Şi despre aceasta a avut un esemplu chiar în momentul de faţă. Acum vă voi mai spune ceva : în anul trecut, un onor. procurore a şezut duoă ore la această tribună ca să ne dovedească că procurorul era un magistrat în picioare, iară nu şezînd, şi cu toate acestea Camera nu a voit să ţină seamă de acele dovezi sprijinite cu cărţi foarte groase, şi de foarte format lung şi lat, şi a trămis pe domnul procurore să-şi eserseze mandatul de procurore. Şi iarăşi Camera în anul trecut a admis pe procurori să fie deputaţi, după ce însă şi-au dat demisiunea. Aşadară este o necesitate ca noi să hotărîm, să zicem mai bine mai mult decît mai puţin : cum că procurorii, ca agenţi ai puterii esecutive, nu pot nici într-un fel să fie deputaţi, căci dacă nu vom zice aceasta ne va duce la un alt aliniat în care să ni se spună că nu pot fi aleşi numai în cercul jurisdicţiunii domniilor-lor. Pentru aceste considerante mă unesc şi eu cu amendamentul domnului Lapati.

În favoarea altui amendament.

Vă rog, domnilor, fiţi cu mare luare-aminte în privinţa amendamentului domnului Lapati [2]. Amendamentul domnului Lapati este cheia alegerilor. De veţi respinge acest amendament, credeţi-mă că lăsaţi alegerile în mîna prefecţilor şi a primarilor. Iată, domnilor, ce ştiu eu, mai ales dincolo peste Milcov: nici un primar n-a înţeles spiritul şi pot zice chiar textul legii; toată greşala legii este că au uitat cuvîntul central sau de reşedinţă şi în loc să zică consiliul comunale de reşedinţă a zis consiliele comunale. Această omitere a singurei frase de reşedinţă a avut de efect că fiecare primar, fiecare urban sau rural a făcut liste speciale. Ei bine, ia vedeţi ce s-a întîmplat acolo; s-au făcut liste aşa: alegătorii din colegiul 1-iu au fost unul sau duoi, din colegiul al 2-lea duoi sau trei, din colegiul al 3-lea nici unul, şi colegiul al 4-lea nu intră în categorie. Bine era să reclame? Cînd mergeai la comuna de reşedinţă, acolo nu găseai nici o listă, căci primarul ce zicea? Primarul nu se ţine de lista permanentă a anului trecut, el zicea: aşteaptă să vină de la comună. Dară, cînd vinea? Vă pot încredinţa că la judeţul meu, judeţul Fălciu, a urmat corespondinţe şi trămiteri de liste electorale pînă la septembre, ba am văzut în luna lui octombre cînd se făceau alegerile viind primarii din comunele rurale şi înscriind cînd ca proprietari mari, cînd ca advocaţi, cînd ca comercianţi şi celelalte; am văzut oameni cari veneau să fie înscrişi fără ruşine în colegiul 1-iu fără să fie proprietar mare, în colegiul al 2-lea fără să fie proprietar mic, în colegiul al 3-lea ca advocat şi în al 4-lea ca ţăran, şi cînd n-au fost admişi au protestat, şi protestaţiunea figura în dosar.

---

* Şedinţa din 7 martie 1868.

Aşadară, iată cum socotesc ca să se zică: consiliul comunale de reşedinţă trebuie să ia lista permanentă a judeţului întreg din anul trecut şi să ţină corespondinţă în termenul prescris pentru omiterea sau adăogarea, şi pe urmă să afişeze lung şi lat lista alegătorilor din judeţul întreg, pentru ca să ştie alegătorii din colegiul 1-iu unde să reclame, asemenea şi alegătorii din colegiul al 2-lea şi al 3-lea. De unde ştiu eu, bunăoară, ce se petrece la Băneasa, Văcăreşti, la Dobreni. Asemenea cei din colegiul al 2-lea.

Aş mai propune, nu ştiu dacă este locul aci...

D. raportatore: La art[icolul] 54.

Voi propune dară atunci.

„Monitor", 1868, nr. 57, p. 362, col. 4—5; p. 363, col. 4.

NOTE

[1] Amendamentul la articolul 26 al legii electorale: „Funcţionarii administrativi, agenţii direcţi ai puterii executive nu pot fi aleşi deputaţi sau senatori dacă nu-şi vor da demisiunea cel puţin cu două săptămîni mai înainte de ziua fixată pentru alegere' cuprindea: „Agenţii direcţi ai puterii executive se înţelege că între aceşti funcţionari sînt prenumeraţi şi procurorii sau substituţii lor".

Raportorul, G. Chiţu, afirmase în adevăr că „nici un om cu bun-simţ nu va putea să nu înţeleagă şi pe procurori între agenţii puterii esecutive", dar adăugase că admite amendamentul lui C. Lapati în urma argumentelor aduse de G. Petrescu.

[2] Amendamentul se făcea pe marginea articolului 34 din legea electorală: „Consiliile comunali vor încheia listele şi le vor afişa pe porţile tuturor caselor publice şi prin pieţe în cea dintîiu duminică după 15 ianuariu. Ele vor sta afişate trei săptămîne şi se va desluşi într-însele că orice cetăţean care ar avea reclamaţiuni de făcut să se poată adresa la consiliul comunale în termen de trei săptămîne de la data afişării, în care se va afişa şi ziua cînd acest termen expiră".

Amendamentul: „...Listele publicate după expirarea termenului reclamărilor la consiliul comunale rămîn definitive pentru tot anul, neputînd fi escluşi sau înscrişi în urmă decît cei asupra cărora se va fi pronunciat o sentinţă judecătorească".

Își dezvoltă un amendament la proiectul de lege interpretativă a legii electorale din 1866 *

Pînă a nu trece la articolul următor, rog pe onorabila comisiune să se unească cu amendamentul ce voi propune aci și care, dacă nu este espres coprins în lege, nu este mai puțin în spiritul și al constituțiunei, și al legii electorale. Daca e trebuință undeva ca alegătorii să fie puși în contact cu aleșii, este în colegiul al 4-lea. Ei bine, domnilor, cum voiți ca vînătorul de deputăție să alerge din comună în comună cu trăsura sau cu căruța cu un cal ca să cheme pe badea Radu sau pe badea Stan să-i asculte profesiunea sa de credință? E trebuință dară, daca nu se poate pune în contact cu alegătorii, cel puțin să se pună cu aleșii lor. Căci, domnilor, cu toții știm că s-au găsit primari cari au ținut ascunse numele alegătorilor direcți — și zicînd aceasta rog să se crează că nu aduc imputare guvernului. Așadară cum să ajungem noi a păstra un fel de stabilitate[1] și a ridica autorităților locali dreptul de a schimba pe alegători? Singurul chip e ca primarii de reședințe, cărora prin lege le-am dat dreptul a ține permanența listelor, acești primari, îndată ce primesc de la comune numele unui delegat, de îndată să-l scrie în tabel și să-l afișeze, ca astfel eu candidatul să mă duc la primărie unde știu că am să văd pe cutare și cutare ales delegat. Aceasta e o cestiune de adevărată libertate, de bună-credință, ca și listele alegătorilor în termenul de 8 zile să fie afișate la primăria de reședință. De aceea cred că vă veți uni cu amendamentul ce voi prezinta.

După ce C. Grădișteanu[2] *se pronunțase împotriva formării listelor definitive, preconizată de M. Kogălniceanu.*

Am luat cuvîntul întîi după dreptul că am fost primul înscris; acum vin cu un amendament, pe care să-mi permiteți a-l citi și apoi mă veți combate.

Iată amendamentul:

„Primarii comunelor sînt datori ca chiar în ziua săvîrșirei alegerii delegaților să trămită dosarele alegerilor la primăria de rezidență, și aceasta cel puțin cu cinci zile înaintea alegerii deputaților va fi datoare a afișa la ușa sălei comunale lista delegaților întocmai după dosarele alegerilor, și fără modificare. În intervalul acestor cinci zile, delegații[3] cari se vor afla în condițiunile articolului 3 vor fi datori a opta prin declarațiune la primăria de rezidență".

Permiteți-mi să vă spun ce se face astăzi...

Voci: Acest amendament este articol de lege, nu este interpretațiune.

Auz necontenit zicîndu-se că este articol de lege. Dară, domnilor, ce voim noi acum? Voim să fim juriști sau să asigurăm alegerile?

O voce: Să asigurăm alegerile.

Ei, apoi atunci să lăsăm chichițele acestea și să asigurăm alegerile cît s-ar putea mai bine, ca să nu mai auzim și în viitor că colo s-a făcut așa și dincolo s-a făcut așa.

Voi arăta domnului Grădișteanu că tocmai ceea ce cere domnia-lui să se lase este ceea ce face pericolul mai posibile.

---

* Ședința din 7 martie 1868.

Domnilor, nu numai că astăzi prin reformarea listelor se lasă totul în mîna administrațiunii, dară se întîmplă tocmai ceea ce se plînge domnul Grădișteanu și s-a întîmplat în mai multe locuri, pe cînd dimpotrivă, cerîndu-se ca să se formeze liste întocmai după dosarele sosite după la deosebite comune, cînd fiecare delegat va avea timpul în 15 zile să arate cum a urmat alegerea în județ, în comuna unde s-au ales el, apoi la colegiul delegaților ce se va face? Se va face ceea ce se face și la noi aci în Cameră cînd se deschide o legislatură nouă, și, daca nu s-a urmat pînă acum așa în colegiul delegaților, este că nu s-a aplicat legea care este foarte pozitivă.

Iată ce se va face. Se va aduna delegații și se va forma biuroul provizoriu, acest biurou este de datoria lui să adune toate certificatele și să vază fiecare certificat daca este bun sau rău, însă cine să hotărască aceasta? Să hotărască majoritatea delegaților negreșit, după cum se face și aci în Cameră în privința deputaților cînd sînt aleși toți din nou la începutul unei legislature; asemenea și acolo, delegații toți întruniți să-și prezinte mandatele fiecare și toți ceilalți să zică : îl primim sau nu-l primim. Numai cu chipul acesta putem să ne ferim de pericolul[4] acela pe care l-a arătat domnul Grădișteanu, dară lista trebuie să fie, ca să fie cunoscut numele delegaților; căci la din contra, daca nu va fi cunoscut numele delegaților și cum s-a făcut alegerea lor, ce se face? Se fac delegați atunci în minutul acela în dimineața zilei aceleia, se creează numaidecît. Am auzit plîngeri, eu n-am văzut dară am auzit, că sînt prefecți unde s-au adus primarii cu pecețile lor și s-au dat certificate de delegați chiar în sala alegerilor; cum voiți dumneavoastră să feriți de-această primejdie, daca nu cu acest mod propus în amendamentul meu? Aceasta chiar sub Statutul acela blasfematul se făcea *(rîsete)*, că delegații avea dreptul între dînșii să facă ceea ce fac deputații înaintea constituirei Adunării. Să-și cerceteze unii altora certificatele lor și aceasta să se facă îndată ce se va constitui biuroul provizoriu, iară nu sub biuroul definitiv.

Biuroul provizoriu, domnilor, esercitează acest drept, nu biuroul definitiv, ca și în Cameră, biuroul provizoriu procede la verificarea titlurilor și la alegerea biuroului definitiv, și pe urmă biuroul definitiv procede la facere de legi. Amendamentul dară îl socot cu totul de natură pe cît este cu putința omenească a depărta acele pericole, acele înrîuriri, acele falsificări cari se fac în numirea delegaților[5].

„Monitor" 1868, nr. 57,
p. 364, col. 3, 4.

NOTE

[1] Încă înainte de a-și fi dezvoltat amendamentul, K. ceruse cu insistență : „Domnilor, trebuie neapărat să hotărîm ca, dacă se confecționează listele electorale în tot anul, apoi trebuie să fie și un moment în care ele rămîn definitive. Văd că sînt temeri asupra acestui punct, dară noi nu putem face altfel decît să hotărîm un termen în care ele devin definitive, căci altminterea nu veți mai avea liste tot anul".

[2] C. Grădișteanu afirmase că listele definitive nu îngăduie contestațiile. El susținea ca biroul provizoriu „să fie în drept să reguleze cestiunea ca o autoritate supremă".

[3] „Fac parte din întîiul colegiu acei cari au un venit fonciar de 300 galbeni inclusiv în sus" (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 21).

[4] C. Grădișteanu văzuse „un pericol" în întocmirea listelor de către primari.

[5] I. C. Brătianu constată bonom că amendamentul lui K. ii va fi impresionat neplăcut pe unii deputaţi temători „ca să nu se dea prea multe mijloace vînătorilor ca să prinză în laţ vînatul lor". Oricum însă, în lipsa unei soluţii mai convenabile, amendamentul putea fi luat în seamă căci, continuă el pe acelaşi ton, „acei vînători sînt foarte ageri şi au timp chiar şi fără listă să se ducă să vîneze; cel care este prost sau mişel dă în laţ chiar de se va face listă". Erau cuvinte menite a susţine amendamentul, al cărui înţeles îl rezumase sarcastic chiar K.: „am voit să asigur vînatul". Adunarea l-a respins cu 46 de voturi împotrivă şi 32 pentru.

Opinie asupra procedurii în legătură cu urmărirea în instanţă a unui deputat. Cu referire la cazul lui Panteliu Popasu *

Domnilor, cestiunea aceasta este hotărîtă prin regulamentul nostru. Cînd să cere un deputat spre a fi urmărit înaintea justiţiei, Adunarea are şi dreptul şi datoria să ceară dosariele, să le cerceteze şi să vadă daca este în adevăr vreun motiv serios şi atunci hotărăşte daca trebuie sau nu cererea satisfăcută.

Voci: Nu este aşa.

Aşa este, domnilor; cu toate acestea în cazul de faţă sper că onorabilele domn Popasu, precum a făcut şi mai mulţi alţi deputaţi cu mult mai puţine acuzaţiuni aduse în contra lor, nu va aştepta ca noi să cerem dosarele şi să cercetăm, ci va ruga pe Adunare să nu intervie, fiindcă nu voieşte să uzeze de dreptul de care după constituţiune îi dă mandatul său de deputat, ci va merge singur înaintea justiţiei spre a se apăra şi spre a respinge acuzaţiunile ce i se fac, şi cu atît mai mult spune că domnia-sa va face aceasta, fiindcă aci vedem o cestiune de mare importanţă; căci acuzaţiunile cari i se fac sînt foarte grave, şi mai cu seamă cînd procurorele generale incriminează pe un membru al Adunării că a comis un fals, precum vedem că domnul ministru [al] justiţiei vine şi cu o franchetă de laudă arată cum că neînţelegerea ar proveni din cauza că copia pe care s-a bazat Curtea de apel este cu totul altfel decît originalul; prin urmare, socotesc că înainte de a ne rosti în cestiune ar trebui să ascultăm pe domnul Popasu dacă voieşte a uza de scutul de prerogativă ce-i garantează constituţiunea sau va merge înaintea justiţiei şi va face ca o dată pentru totdeauna să cunoască ţara care este poziţiunea domniei-sale.

„Monitor", 1868, nr. 57, p. 365, col. 4.

---

* Şedinţa din 8 martie 1868.

Se împotriveşte din nou închiderii discuţiei pe marginea proiectului de lege interpretativă a legii electorale *

Nu înţeleg pentru ce închiderea?

Domnilor, cu ocaziunea discuţiunii acestei legi s-a tratat de o parte a Adunărei cele mai înalte principie. Rog pe domnu ministru[1] şi foarte respectuos să nu-mi voiască rău daca întrebuinţez* discursul domnieisale sau să crează că-l întrebuinţez* spre a combate ceea ce domnia-sa face, decît a mă servi ca de un argument. Domnu ministru cu ocaziunea discuţiunei acestei legi s-a ridicat la înălţimea chiar a principiilor electorale în deosebitele timpuri, ale lucrărilor care s-a făcut nu numai în Constituantă dară şi în secţiuni, şi a vorbit lung, larg şi nimeni, nimeni nu l-a întrerupt; numai cînd a voit unul din noi să zică şi el un cuvînt s-a sculat din acea parte *(stînga)* şi face apel la domnu Grigore Lahovari, care cel întîi a cerut cuvîntul pentru închiderea discuţiunei şi a zis că este sigur că amendamentul domnului Vernescu[2] are să fie primit şi de aceea cere închiderea discuţiunei. Dumneavoastră aţi văzut că amendamentul nu a fost primit şi astfel mulţi, dintre care şi eu, am fost reduşi să nu putem zice nimic.

---

* Şedinţa din 8 martie 1868.

Acum vedem că aceasta se face şi chiar către unul din acei juni deputaţi care negreşit că nu era să vie să vorbească de trecutul domnieisale, precum poate face domnul Vernescu, eu şi alţii, ci era să spună opiniunile sale. Ei bine, nu numai că se propune închiderea discuţiunii, dară se cere să se aplice censura, reprimanda.

Ei bine, domnule preşedinte, dacă e aşa, ce rol mai avem aci noi cari nu avem fericirea de a împărtăşi opiniunile majorităţei? Cît pentru mine, vă spun că aveam să zic ceva în această cestiune.

Anul trecut s-a vorbit de defectele legei electorale; anul acesta asemenea la verificarea titlurilor a urmat discuţiune, au fost deputaţi respinşi; voim acum să înlăturăm aceste defecte, facem o lege electorală astfel încît să fie o garanţie şi pentru unii şi pentru cei[l]alţi, şi cînd e să vie fiecare să vorbească se cere numaidecît închiderea discuţiunii . . .

D. preşedinte: Vorbiţi vă rog contra închiderei discuţiunei.

Ei bine, nu înţeleg cu atîta mai mult ca propunerea de închiderea discuţiunii să vie de acolo *(stînga)* şi mai cu seamă de la onor. domn Rosetti, care e veteranul principielor celor mai liberali, al acelor mari maxime „Luminează-te şi vei fi”[3].

„Monitor”, 1868, nr. 59, 378, col. 5.

* În original: *întrebuinţează.*

NOTE

[1] I. C. Brătianu.

[2] Amendamentul lui G. Vernescu era la articolul 54: „Deschiderea colegiului se face de către primar sau ajutoarele sale la ora fixată. Operaţiunile electorale nu se pot începe sub pedeapsa de nulitate mai nainte de ora nouă primăvara şi vara, de ora zece toamna şi iarna; cei ce vor procede altfel vor fi pedepsiţi cu închisoarea de la o zi pînă la o lună”.

Amendamentul lui Vernescu, subscris şi de K.: „Dacă primarul nu voieşte a deschide şedinţele la ora fixată, şedinţa e de drept deschisă şi alegătorii pot procede la operaţiunile electorale.

Dacă primarul nu permite alegătorilor să intre în sala destinată pentru alegeri sau dacă cu sila îi scoate din sala alegerilor, alegătorii sînt liberi a face alegerea oriunde, încheind procese-verbale pentru cele petrecute. În ambele cazuri primarul se va da imediat judecăţii şi va fi supus la închisoare de la şase luni pînă la un an”.

Amendamentul a fost respins pentru că, după explicaţia raportorului comisiei, G. Chiţu, acesta trebuia făcut la articolul 55, care se ocupa de procedură, iar nu la 54, care tratează despre deschiderea şedinţei colegiului electoral.

[8] C. A. Rosetti a replicat acru la invitaţia lui K. : „Domnul Kogălniceanu [î]mi spune că eu am voit să opresc lumina dezbaterii în cestiunea care s-a tratat. Ei bine, dacă a opri lumina este a voi să respect legea, voi opri-o şi te voi lăsa pe dumneata să o aperi violînd legea". Mulţi îl acuzau pe C. A. Rosetti că profesează principii „obscure". Chiar deviza foii sale era considerată ambiguă — „Luminează-te şi vei fi, voieşte şi vei putea" —, pornind de la ideea că „toţi oamenii sînt deopotrivă, dar nu şi semeni". Singura sa dorinţă era ca românii „să se lumineze" pentru a merge „fără piedici" pe calea „ce-i conduce Dumnezeul părinţilor lor". Evident C. A. Rosetti nu scapă unda de ironie din spusele lui K. şi de aceea îi răspunde iritat.

Cuvînt explicativ asupra regimului juridic particular al judeţului Bolgrad *

Permiteţi-mi, domnilor, să vă spun ceva. Şi domnul Lupaşcu[1], şi domnul Costinescu şi domnu ministru are dreptate, căci în adevăr în Bolgrad este regim muscălesc[2]; este statut, constituţiune şi chiar Regulament organic. Iată ce este în Bolgrad.

Acum permiteţi-mi să intru ceva în amănunţimi, căci dumneavoastră trebuie să ştiţi că se atinge de cestiunile cele mai mari, de întrebarea daca noi putem tolera ca în ţara noastră o a 33-a parte din România să fie stat în stat? Mulţi din dumneavoastră nu cunosc împregiurările.

Prin Tractatul de Paris se zice că locuitorii Basarabiei cari se înapoieşte Moldovei se vor bucura de toate îndatoririle românilor; prin urmare îi face români.

Domnii de la Bolgrad au făcut altminteri, au luat toate drepturile şi nu s-au supus la nici o îndatorire.

Statutul este un cod civil, penal, administrativ, comercial, comunal, în fine tot ce voiţi. De esemplu vîrsnicia omului este cu totul altfel acolo decît în toată ţara, acolo devine major la 22 ani; pe urmă este majoratul, este proprietatea pe individ. Sînt indivizi ca supuşi străini cari cînd vin la tribunalul de Ismail au un comisar să-i apere.

Aşadară, domnilor, au luat toate drepturile cari le avea Moldova, dară n-au voit să primească nici o îndatorire. De esemplu s-au făcut bani, vornici, spătari, cluceri, pe cînd statutele îi declara de birnici către visterie; cîrciumele, băuturile erau un monopol al haznalei — aşa se zice în Basarabia şi pînă astăzi —, căci ce e mai curios e că acolo predomină limba rusească, fiindcă, deşi sînt bulgari în mare parte, dară ruşii nu i-au lăsat nici măcar să înveţe limba lor.

Ei au cerut desfiinţarea monopolului băuturilor, au pus mîna pe cîrciume, au avut libertatea comerciului; cînd au venit însă la îndatorire, nu au voit; statutele sînt date pe un termen care a espirat chiar în anul cînd s-a făcut Tractatul de Paris; dumnealor au căpătat de la Vogoridi, care era şi el bulgar şi căruia i se făgăduise domnia bulgarilor, un hrisov cu care au mers înainte cu statutele. Prin statute se zice că ei trebuie să plătească pentru pămînt, de fiecare desetin cîte un sfanţ rusesc, adică cîte duoi lei 6 parale cursul Iaşului; dară pentru cele[l]alte ei sînt birnici, dajdici ai visteriei; ei pînă astăzi nu plătesc nici impozit fonciar, nici personal, nimic alt decît pentru pămînt. Altceva încă: cînd li s-a cerut oameni de oaste n-au voit să dea, deşi prin statute sînt obligaţi a da oameni pentru paza fruntarielor. Pe urmă, domnilor, cînd noi — să zic aşa — boierii ne-am desfiinţat privilegiele, ne-am supus la toate impozitele, coloniştii s-au făcut boieri, nu plătesc nici impozit, nici contribuţiunea de sînge, nimic.

---

* Şedinţa din 9 martie 1868.

La 1860, avînd cunoştinţă de Tratatul de Paris şi de sporirea populaţiunii, am zis să dea oameni de oaste potrivit legii, întocmai ca boierii; atunci s-au înfăţişat acolo un ce care a predominat cestiunea naţionale şi politică; trebuie să ştiţi că pămîntul acolo este al statului şi se dă spre întrebuinţare comunelor, obştei, iară nu individelor, în tot anul se împărţea după familii; la început li se da pînă la 50 de desetini şi trebuie să ştiţi că coloniştii nu sînt numai bulgari, sînt cei mai mulţi români, însă aceştia sînt cotropiţi de bulgari şi nu-i lasă nici măcar să vorbească altă limbă decît a lor[3].

La 1860, cu Tratatul de Paris în mînă, am cerut să dea oameni de oaste; atunci cei bogaţi — în capul coloniştilor acelora sînt vreo cîţiva greci, cari acolo sînt persoane influente —, văzînd că cu sporirea populaţiunii şi cu împărţirea pămîntului pe familii nu are să le ajungă pămîntul în cît să li se dea de fiecare cîte 50 de desetini, că s-a început a se face un gol, au început a cere respectarea statutelor, îndemnînd pe colonişti să nu dea oameni de oaste; bogaţii făcuseră un complot contra săracilor, îi silea la emigrare, s-au pus în relaţiune cu nişte smomitori din Basarabia rusească, cari aveau interes de a popula Crimea părăsită de tatari, au început a le făgădui munţi de aur, avuţii; deschisese liste de subscripţiune, în Ismail chiar, sub patronagiul unui consul al unei puteri vecine; li se făgăduia cîte 80 de carboave, cîte 100 de desetini; în sfîrşit, fapte şi mană cerească.

Aceasta a făcut ca o mare parte din acei săraci să emigreze; în acea emigrare s-au făcut mai mult tulburări şi eu m-am folosit de acele tulburări şi am înfiinţat poliţai, am numit subprefecţi, cari mai nainte se alegeau; dară în vremea aceea s-a întîmplat schimbarea ministerului şi dumneavoastră ştiţi că la căderea unui minister actele sale sînt toate crime; atunci s-au plîns coloniştii că li s-au călcat statutele şi au speriat pe ministerul cel nou că vor părăsi pămîntul 2 000 de familie, deşertînd Basarabia; din care cauză ministerul speriat a făcut ca într-o zi preşedintele consiliului, repausatul Panu, să vie la Cameră şi să zică că a primit o depeşă că se deşeartă Basarabia, şi atunci a sărit domnu Grigorie Iepureanu[4], un onorabil domn din judeţul Cahul, care era aşa de blînd proprietar încît cînd s-a despărţit Basarabia de pămînturile sale a fost aşa de bun pentru coloniştii români încît au emigrat duoă din trei părţi de familii, fără ca să-l doară numa de oamenii săi, ci numai de emigrarea celor 2 000 de bulgari, şi astfel într-un moment precipitat a dobîndit de la Cameră un vot ca să se menţie statutele.

Dumneavoastră ştiţi că atunci Camera nu avea dreptul de iniţiativă, ci trebuia întîi un project de lege să vie în Cameră, să se discute şi apoi să se promulge. Cu toate astea nu s-a urmat nici una din aceste formalităţi, şi numai prin simpla autorizaţiune dată guvernului s-a pus în lucrare menţinerea statutelor, adecă nu s-a cerut recrutaţie şi cele[l]alte, dară a menţinut poliţaii, subprefecţii şi compania de dorobanţi.

Iată starea în care a rămas judeţul Bolgrad atunci.

La 1864, cînd am venit eu, fiindcă sînt cam îndărătnic, le-am zis că eu nu recunosc statutele şi să-mi dea oameni de oaste, şi atunci, domnilor, au venit şi au cerut să-mi dea oameni la oaste, dară să fie numai grăniceri cu plată. Şi în adevăr de atunci încoace au plătit pentru duoă batalioane, pe cari le întreţin şi astăzi. Însă ce s-a întîmplat? După 11 februariu, în confuziunea aceea politică foarte naturale, nu ştiu cum au făcut domnia-lor să-şi numească poliţai, să-şi c[hiar] aleagă subprefecţii, cu un cuvînt să redobîndească drepturile primitive. Ba încă ce este mai curios, că, cu ocaziunea votărei constituţiunii, onor. raportatore, domnu Aristide Pascal, a propus ca statutele să facă parte din constituţiune; şi, domnilor, guvernul şi Constituanta, deşi cunoştea acele împrejurări, trebuie să recunoaştem că respingînd acel amendament a ferit ţara de acel păcat, de acele mari nenorociri. Ei bine, cu acea respingere, unii credeau că s-au respins cu desăvîrşire statutele, alţii credeau din contra; şi în adevăr, domnilor, ce este astăzi? Este aceea ce a spus onor. domn ministru, o anomalie curată, căci ei au dreptul să trămiţă deputaţi, şi cu toate acestea colegiu I nu esistă, deoarece nu poate să fie proprietari acolo unde nu sînt decît lucrătorii de pămînt şi unde acel pămînt trece din mînă în mînă de la o familie la alta. Aşa de esemplu astăzi este domnu Cnezovici cu 50 deseatini, la anul viitor trece în mîna altuia şi aşa mai încolo.

Codul civil a venit şi a desfiinţat mai multe dispoziţiuni de statute, asemenea şi procedura civile, însă faptul este că există o stare cu desăvîrşire anormală; şi ci e mai curios că acel judeţ nu este o continuitate, nu este o circomscripţiune la un loc, ci mai multe colonii care se află în mijlocul judeţului Ismail şi Bolgrad; şi ceea ce este mai curios încă, că prefecţii de la Bolgrad îşi trămit pe subprefecţi la Cahul într-o parte a ţărei care vine lîngă Marea Neagră, prin oraşe care nu sînt ale districtului, căci şi Ismailul este compus din patru orăşele: Ismail, Chilia, Leova şi Reni.

Prin urmare, cum voiţi dumneavoastră ca starea aceasta de lucruri să fie un ce normale.

Guvernul domnului Ioan Ghica a recunoscut această stare anormale, şi chiar mai înainte, în vremea domnului Stege, a trămis pe domnu Capeleanu şi a văzut că cestiunea domeniilor şi a salinelor din colonii merită toată luarea-aminte; atuncea guvernul prin domnul Mavrog[h]eni a prezintat un project de lege care se află astăzi în cercetarea domniilor-voastre, şi v-aş ruga să se studie cît mai curînd acest project spre a scăpa odată de această stare de lucruri.

Nu trebuie să atacăm statutele în ceea ce priveşte drepturile de a capitaliza, de a răscumpăra pămînturile etc., iară în toate cele[l]alte ce se atinge de drepturile politice, trebuie să se hotărască a fi cetăţeni români, cu atît mai mult că cea mai mare parte din coloni sînt români. Mai mult încă, deşi statul le-a dat pămînt şi locuri de-ale statului pentru întreţinerea şcoalelor, dumnealor nu voiesc deloc să aibă limba română nici în şcoală, şi cînd s-au trămis profesori români ei i-au luat la goană.

Cum vedeţi dară, domnilor, în starea de lucruri în care se află coloniele, pe de o parte cu statutele, pe de altă parte cu constituţiunea, nu mai ştim ce mai este acolo. Eu recunosc că domnu Costinescu a greşit, fiindcă în cestiuni de drept public domnia-sa nu trebuia să se ţie de statute, dară iarăşi el are dreptul cînd zice că are în favoarea sa votul Camerei din Moldova, care a încuviinţat acele statute. Trebuie prin urmare ca guvernul să zică odată dacă recunoaşte sau nu statutele.

A mai zis onor. domn ministru că nu ştie care prefect s-ar putea strecura acolo, şi eu vă încredinţez că nu cunosc nici un prefect care de la 1864 să poată şedea în Bolgrad. A fost trimis acolo domnu Lehliu şi a şezut numai duoă luni, domnu Lehliu care pretutindeni a fost un bun prefect, un om paşnic, care după ce a mers acolo şi a văzut lucrurile a zis : halal să le fie, mai bine trăiesc în Bucureşti cu pensiunea mea decît aici în Bolgrad. În adevăr, acolo prefectul are un rol de domn, sancţionează legi, are palate de vară şi de iarnă şi grădini frumoase pe malul Ialpugului, şi a preferat să părăsească toate aceste decît să stea acolo în faţă cu acea populaţiune foarte agricolă, dară foarte ignorantă şi esploatată, mai ales de nişte domni corifei greci.

Dezaprob şi eu ceea ce a făcut domnu Costinescu, ca şi domnu Lupaşcu, însă zic că domnu Costinescu, deşi un bun şi vechi funcţionar, dară a putut să se rătăcească, şi domnul ministru a făcut bine că l-a rechemat de acolo, dară nu socotesc că merită o pedeapsă că a făcut aceasta unde guvernul nu s-a rostit dacă recunoaşte sau nu statutele.

„Monitor", 1868, nr, 59,
p. 380, col. 1—3.

NOTE

[1] D. Lupaşcu, în şedinţa din 7 martie („Monitor", nr. 56, p. 359, col. 3), făcuse o interpelare arătînd că libertăţile publice s-au suspendat la Bolgrad şi citise următorul ordin circular al prefectului Costinescu : „Din zvon public, sprijinit atît de o petiţiune a unui număr de cetăţeni, cît şi de un raport al primăriei oraşului Bolgrad, se constată că siguranţa publică este ameninţată. În virtutea Statutelor după care se administrează acel judeţ, se face de obşte cunoscut că toate întrunirile, afară de acelea cerute de o dispoziţiune administrativă, precum şi petiţionarea în masă sînt cu totul oprite".

În şedinţa de faţă Lupaşcu şi ministrul de interne (I. C. Brătianu) vorbeau de regimul particular al judeţului Bolgrad, unde s-a menţinut legislaţia rusească, dar unde trebuie introdusă constituţia românească. Ordinul prefectului — după explicaţia acestuia — s-a dat deoarece mai mulţi locuitori s-au plîns că „partizanii constituţiunei îi atacă" în timpul alegerii pentru postul de primar.

[2] După 1856 administraţia românească a trebuit să facă faţă unei situaţii deosebit de delicate. Regimul juridic al coloniilor bulgare, consfinţit prin mai multe ukaze ale ţarilor, chiar dacă în conformitate cu stipulaţiile Tratatului de la Paris nu-şi mai avea rostul, nu putea fi abrogat pe dată. De aceea, guvernul român, cînd a reîncorporat judeţele din sudul Basarabiei, în 1857, a confirmat privilegiile deţinute de bulgari (cf. Z. Arbure, *Basarabia în secolul XIX*, Bucureşti, 1899, p. 610—611). K., consecvent, s-a pronunţat totdeauna pentru încorporarea organică a acestor colonii la naţiunea română, pentru integrarea lor în sistemul de drepturi şi îndatoriri al cetăţenilor români. În 1860, vizitînd Bolgradul, i-a prevenit pe colonişti că vor fi datori a da recruţi — obligaţie care pînă în 1856 le revenea faţă de armata rusă. Anticipînd puţin amintim că o soluţie de compromis a fost găsită în 1874, cînd s-a elaborat legea de împroprietărire a coloniilor bulgare, care preconiza menţinerea unui statut aparte al coloniştilor (fiecare familie urma să fie înzestrată cu 50 de deseatine de pămînt şi să beneficieze de scutire de armată vreme de zece ani), ceea ce a stîrnit reprobarea mai multor oameni politici din Parlamentul român, printre care şi K.

În această problemă mai vezi A. P. Arbore, *Informaţiuni etnografice şi mişcări de populaţiune în Basarabia sudică şi Dobrogea în veacurile XVIII şi XIX, cu specială privire la coloniile bulgăreşti din aceste regiuni*, Cernăuţi, 1929, 105 p.

[3] Cf. Jakob Becker, *op. cit.*, p. 68.

[4] Grigore Iepureanu a scris în 1859 broşura *Cuestia proprietăţii fonţiare în privirea îmbunătăţirei soartei locuitorilor*, Iaşi, 18 p. (şi versiune franceză).

Asupra împrejurărilor participării sale la lucrările comitetului delegaților care pregătea prezentarea proiectului de lege pentru modificarea unor prevederi la legea vînzării bunurilor statului *

Domnilor, nu văd în cuvintele onor. domn Lăzărescu[1] nici o acuzare contra mea și sînt sigur că domnia-sa e departe a o face, însă trebuie să esplic și eu pentru ce n-am lucrat.

Întîi că secțiunea a duoa nu cercetase acest project; în această secțiune fac și eu parte, în fine secțiunea a binevoit a mă numi membru în comitetul unde s-a tratat acest project. Prin urmare, ca membru aveam și eu dreptul să-mi espun opiniunea în sînul onor. comitet al delegaților. În ziua cînd s-a înfățișat projectul de lege pentru interpretarea legii electorale, domnul președinte al comitetului delegaților, onor. domn Arghiropolu, m-a invitat, pe mine și pe onor. domnul Suciu, prin hîrtie în scris, să trecem în altă sală ca să ne ocupăm de amendamentele ce propusesem. Vă mărturisesc că nu m-am socotit atît de angageat încît să nu iau parte la o cestiune așa de importantă ca cestiunea interpretărei legei electorale care se trata în acea zi în ședință publică. Așadară, la invitațiunea în scris ce mi-a făcut domnul Arghiropolu, am răspuns că în orele ședinței publice nu mă socot dator să ies din Cameră, cu atît mai mult că chiar rezultatul [a] dovedit că eu fiind din minoritate eram dator să fiu aci ca să apăr ideele minorității. Iară prin acea hîrtie — care e la biurou și rog să se citească — am zis că sînt la dispozițiunea domnilor delegați la orice oră de zi și de noapte cînd nu e ședință publică. N-am mai fost chemat, pentru că în adevăr cînd cineva lucrează pînă la 5 și 6 ore e cu greu să mai dezbată și altceva.

Iată spre lămurirea domnului Lăzărescu. De aceea fac apel la biurou să spuie dacă eu n-am zis că sînt la dispozițiunea delegaților la orice oră de zi și de noapte.

Acum, deși ca delegat am dreptul să spui și eu opiniunea mea și să arăt domnului raportator cari sînt convicțiunile mele, ca delegat al secțiunei sînt gata a veni chiar acum cu amendamentele mele; dară în interesul legii socoteam că era mai bine, ca să putem să discutăm, să ne înțelegem între noi și să venim fiecare cu amendamente, precum are domnul Holban și domnul Suciu, ca să ne prezintăm apoi cu o lucrare bine chibzuită și să putem vota mai lesne. Domnilor, niște legi așa de importante ca aceasta trebuie să fie dezbătute serios în secțiune, pentru că dezbaterile serioase în secțiuni ușurează discuțiunea în Cameră.

Ați văzut că discuțiunea urmează asupra projectului de lege pentru drumuri[2]; deși nu e o lege atît de radicale, cu toate astea știți cît a durat în secțiuni și ați văzut apoi cum și în Cameră a dat loc la multe objecțiuni; și numai pentru că a fost discutată serios în secțiuni, numai pentru aceea domnu ministru[3] va avea o lege pe care speram că o va putea aplica. Avem astăzi o mulțime de legi votate cari, pentru că n-au fost în destul discutate în secțiuni, sîntem astăzi nevoiți să le modificăm. Domnul ministru zicea ieri că o Cameră conservatoare ca aceasta trebuie să lucreze serios; prin urmare cînd sîntem chemați a modifica, a schimba o lege, această lucrare trebuie s-o facem cu maturitate. Declar că sînt la dispoziţiunea şi a onor. Camere.

---

* Ședința din 9 martie 1868.

Înţeleg pe domnul ministru cînd zice că votarea acestei legi suie bonurile rurali; dară ce vindem? Viile? Ecaretele? Cu cît? În ce mod? Ei bine, domnule Lăzărescu, permiteţi-mi să vă spun ceva. Ce voiţi, domnilor? Aşa au fost lucrurile. Sîntem acum o naţiune, de 300 ani am trăit cu legi deosebite. Ceva mai mult încă, este o gelozie între domnii pe cari i-am avut cei de aici şi cei de dincolo, astfel că domnii de aici nu voiau să facă niciodată ceea ce făcea dincolo, şi cei de dincolo nu făceau nimic din ce se făcea aici. Numai de la '48 au început domnii noştri să ia cîte ceva unii de la alţii. Acum dară cum voiţi să se facă toate într-un cazan? Cunoaşte domnul Lăzărescu cum e otaştina* şi cum au fost şi sînt embaticurile în Moldova? Raportul dumneavoastră e aci, dară permiteţi-mi să vă zic ceva, ce puteţi să-mi ziceţi şi dumneavoastră unde [sic !], permiteţi-mi să vă zic că dumneavoastră n-aţi cunoscut şi nu cunoaşteţi împrejurările de acolo, precum eu nu le cunosc pe acelea de aici. Apoi cum voiţi, domnilor, să supuneţi pe moldoveni să-şi plătească odată embaticurile pe 30 ani?

O voce: Să modificăm.

Să modificaţi? Dară ce fel de modificări or să se facă într-o Cameră atît de nerăbdătoare?

Dară dacă dumneavoastră voiţi să intraţi acum în discuţiune eu sînt la dispoziţiunea dumneavoastră, nu voi fi însă atunci eu răspunzător dacă se va face o lege nepractică[4].

„Monitor", 1868, nr. 59,
p. 380, col. 5.

* Dajdie în natură sau în bani plătită pentru o vie luată în arendă.

NOTE

[1] A. Lăzărescu anunţase că luarea în discuţie a proiectului a fost amînată la cererea lui K., pentru ca deputaţii să-şi poată depune amendamentele. Or, după patru, cinci zile nu s-a depus nici un amendament.

[2] Vezi supra p. 408 şi urm.

[3] I. C. Brătianu.

[4] Vezi discursul următor.

*Intervenţie pe marginea proiectului de lege pentru vînzarea bunurilor statului **

Domnilor, dacă aş fi fost în Constituantă, vă mărturisesc, n-aş fi votat această lege[1], nu pentru că sînt de idee că statul trebuie să stăpînească pămîntul României, nu pentru că statul nostru trebuie să fie ca Egiptul, unde toate pămînturile sînt ale viceregelui sau ale statului. Statul e cel mai rău proprietar, cel mai rău gospodar, cum se zice peste

---

* Şedinţa din 9 martie 1868.

Milcov. Proprietăţile cari le are astăzi, dacă s-ar fi dat activităţii particulare, ar produce de patru ori şi chiar de cinci ori mai mult, şi numai prin contribuţiuni ar avea statul ceea ce are astăzi prin calitatea sa de proprietar rău gospodar.

Însă, domnilor, dacă sînt de idee că statul nu trebuie să fie proprietar, nu sînt iarăşi de idee că statul trebuie să-şi vîndă proprietăţile sale pentru a plăti datoriile, pentru că moşiile aceste nu sînt ale generaţiunei românilor de astăzi, ci sînt ale generaţiunilor trecute şi ale generaţiunilor viitoare, şi prin urmare aceste proprietăţi, chiar desfăcîndu-se, trebuie să se prefacă în alte proprietăţi de care să se folosească şi generaţiunea actuale şi generaţiunile viitoare, să se prefacă în mijloace de apărare a naţionalităţii, să se prefacă în material de resbel, în fortăreţe, în flotile, în căi ferate, în şosele, în stabilimente de binefacere. Nu s-a făcut aşa. Constituanta în faţa necesităţilor momentale a hotărît.

D. D. Ghica: Cer cuvîntul.

Nu gîndesc să fac Constituantei nici o acuzare, fiţi bine încredinţaţi, îi fac parte de greutăţile ce a avut a întîmpina şi nu arunc nici o acuzare nici asupra unei persoane, nici asupra acestui corp, care a făcut destul bine şi care a făcut şi această lege în momentele grave în care se afla. Domnul Ghica socoteşte că prin aceasta am să fac acuzare Constituantei. Se înşeală; eu nu-mi fac acuzare; eu admit poate şi tot.

Aş fi plătit salariele, vă mărturisesc curat, cu dări. Generaţiunea prezinte singură pururea este răspunzătoare pentru greşelile care le face guvernele sale, şi prin urmare ea trebuie să plătească, iară nu generaţiunile viitoare. Aceasta este o teorie, poate să fie greşită, dară nu este o acuzare.

Însă, domnilor, Constituanta a hotărît să vînză domenie de 75 milioane pentru retragerea bonurilor de tezaur ce se afla în circulaţiune şi a mandatelor emise pe esercițiile pînă la 1866. Aceasta s-a hotărît, legea este întărită, n-avem decît să plecăm capul, trebuie să vindem, domnilor, aceste domenie, cu atît mai mult că împrumutul care guvernul a fost autorizat să-l facă pînă cînd se vor vinde aceste domenie s-a făcut, şi astăzi prin urmare trebuie să le vindem pentru ca să plătim anuităţile împlinite. Aceasta este legea. Putem declara că în cutare şi în cutare dispoziţiune legea nu este aplicabile, precum şi este, şi poate să fie, dară legea esistă, şi chiar dacă am refuza modificările cari ni se propune ea tot se va esecuta, dară se va esecuta în paguba statului. Iată, domnilor, unde difer eu.

Aşadară, vă declar că eu voi vota această lege cu rezerva care am făcut-o.

Dară iată unde difer de ceea ce se urmează aci. Am văzut în proiectul de budget, şi de vreme ce este înfăţişat avem dreptul să vorbim, legile se leagă între sine, şi mai ales cele financiare; am văzut cum că între veniturile actuale se pune 24 milioane, care urmează să se ia din vînzarea acestor domenie. Aceasta nu este drept. Iată ce este drept: anul trecut, nevînzîndu-se aceste domenie, statul, din alte resurse, a plătit o anuitate, a făcut avansuri; acea anuitate, acele avansuri trebuie să le plătească domeniele, asemenea şi mandatele din 1866, şi deficitele din 1866, cît nu s-au putut acoperi cu împrumutul, trebuie să se plătească din aceste domenie. Cît va prisosi, cît va rezulta mai mult nu se cuvine să intre în casa tezaurului pentru cheltuielile ordinare, ci trebuie să se întrebuinţeze spre a cumpăra obligaţiuni, sau, dacă este urgenţă de o lucrare publică de care să profite şi generaţiunile viitoare, să se întrebuinţeze acel prisos la acele lucrări.

Aceasta este profesiunea mea de credinţă în privinţa acestei legi; voi vota legea, dară îmi păstrez dreptul să fac amendamentele cari voi socoti trebuitoare pentru ca legea să fie mai practică. Totodată de mai nainte îmi fac rezerva că nu voi încuviinţa ca un ban să intre în casa tezaurului public, afară de sumele destinate spre a răspunde avansele cari le-a făcut statul în privinţa împrumutului Oppenheim[2] şi afară de sumele cari trebuie pentru acoperirea mandatelor şi a deficitelor din 1866, întru cîtă vreme acestea nu s-ar fi acoperit cu împrumutul Oppenheim; iară rămăşiţa banilor care ar rezulta din această vînzare trebuie să serve la amortizarea împrumutului sau în faţă cu nevoi urgente la facere de lucrări de utilitate publică, de care să se folosească şi generaţiunile viitoare.

„Monitor", 1868, nr. 59,
p. 381, col. 3—4.

NOTE

[1] Se referă la legea pentru vînzarea bunurilor statului din 15 iulie 1866 al cărei autor era I. C. Brătianu (*Acte şi legiuiri privitoare la chestia ţărănească*, seria a II-a, vol. II, adunate de R. Rosetti, Bucureşti, 1907, p. 1 şi urm.). Asupra prevederilor ei vezi supra p. 435.

Acum era în discuţie proiectul legii — care avea să fie promulgată la 26 iulie 1868 — pentru modificarea celei precedente. Se ridica valoarea moşiilor vandabile de la 200 la 500 de galbeni. Valoarea bunurilor se calcula acum înmulţind venitul anual cu 15 nu cu 20. În fine, se anula dreptul guvernului ca, pe temeiul veniturilor ce vor rezulta din aceste vînzări, să poată contracta un împrumut extern de 30 de milioane de lei (*ibidem*, p. 103 şi urm.).

[2] Vezi supra p. 128, nota 1.

Cere cuvîntul într-o problemă de regulament. Îşi prezintă demisia. Revine asupra ei *

Dacă mi-ar fi permis, aş face o profesiune de credinţă şi aş zice ca domnul ministru . . .

D. vicepreşedinte[1]: Domnule Kogălnicene, vă rog să vă ţineţi în cestiune de regulament. (*Zgomot.*)

Domnule preşedinte, daca e să discutăm astfel, ca pînă nici să începem să ni se taie cuvîntul, primiţi demisiunea mea de deputat. (*Zgomot, protestări.*)

D. G. Brătianu: Domnilor, cînd cineva vorbeşte în cestiune de regulament, trebuie să-şi motiveze opiniunea sa, căci altfel nu ar putea niciodată să vorbească numai cu cuvinte din regulament.

D. vicepreşedinte: Domnul Kogălniceanu are cuvîntul, îl invit să continue.

Voci: Nu e aci.

Voci: Daca nu-l lăsaţi nici să înceapă. (*Zgomotul creşte.*)

D. vicepreşedinte suspendă şedinţa.

La redeschiderea şedinţei, domnul vicepreşedinte dă cuvîntul domnului Kogălniceanu în cestiune de regulament.

* Şedinţa din 11 martie 1868.

Domnilor deputaţi, mulţumit de esplicaţiunile ce a binevoit a-mi da onor. nostru vicepreşedinte, m-am convins că a fost o neînţelegere numai asupra cuvîntului de profesiune de credinţă ce am pronunţat.

Domnilor, nu era deloc să fac o profesiune de credinţă politică, ci o profesiune de credinţă în materia actuale, nimic mai mult, o profesiune de credinţă regulamentară în cestiunea de faţă, adică, cînd merge un deputat în congediu, totdeauna îl socotim inviolabile pentru vorbele cari le-a zis în această Cameră.

Cînd dară un deputat se plînge că este atacat pentru cuvintele şi opiniunile sale rostite în Adunare, socotesc că acel deputat nu vine la Cameră cu o petiţiune, ci face o încunoştiinţare. Prin urmare opiniunile onor. domni Eraclide şi Carada nu putem să le admitem, fiindcă nu sînt întemeiate. Şi eram să zic că după esplicaţiunile date de domnul ministru noi nu putem decît să aşteptăm rezultatul celor anunţate de domnia-sa[2].

„Monitor", 1868, nr. 60, p. 387, col. 4.

NOTE

[1] Grigore Arghiropol.

[2] Incidentul a pornit de la următoarea telegramă adresată din Ploieşti Camerei de către deputatul N. Voinov: „Astăzi trei căpitani de gardă înarmaţi mi-a călcat casa cerînd a-mi retracta vorbele mele din Cameră sau mă vor face bucăţi. Anunţaţi, vă rog, Camerii ce va să zică libertatea deputatului, să ştie şi ţara".

Ministrul de interne, I. C. Brătianu, susţinuse că problema nu e de competenţa Camerei, ci a procuraturii. L. Eraclide şi E. Carada au considerat telegrama ca o petiţie care, conform regulamentului Adunării, trebuia ţinută în seamă.

K. a subscris, împreună cu I. Negură, P. Chenciu, I. Străjescu ş.a., următoarea propunere: „Propunem a se recomanda depeşa prezintată de d. Voinov ministrului respectiv [de ustiţie — n.n.] şi a se trece la ordinea zilei".

Discurs asupra proiectului de lege interpretativă pentru legea electorală *

Domnilor, Camera e obosită de discuţiune şi de aceea eu, care mă hotărîsem să vorbesc foarte mult în cestiunea aceasta, căci o merită, mă voi sili să nu abuzez aşa mult, făcînd numai o mică rezervă.

Domnilor, Constituanta, cînd a făcut legea electorale, îngrijată de prefacerile ce s-ar putea face principielor legii electorale, pot zice că a înscris în constituţiune întreagă legea electorale, toate principiele cele mari ale legii electorale sînt înscrise în constituţiune. Pe urmă s-a socotit de cuviinţă să se facă şi o lege speciale electorale, care să coprindă amănunţimele, şi amănunţimele acelea au dat loc la interpretări.

Eu socoteam că interpretările care s-au dat în anul trecut trebuia să fie îndatoritoare pentru autorităţile comunale; n-au fost însă; Camera actuale nu s-a socotit datoare — şi era în dreptul ei — a se ţinea de interpretările date de predecesoarea sa, şi aşa a hotărît ca cestiunea să fie rezervată mai tîrziu pentru interpretare. Nu e însă mai puțin clar că și Camera predecesoare, și aceasta actuale au recunoscut că acele amănunțimi au și neîndepliniri și că acele neîndepliniri trebuiesc regulate. Dacă vom citi procesele-verbali din anul trecut și din acesta, vom vedea că Camera prevede trebuința a se complecta legea electorale. Comisiunea noastră a socotit de cuviință d-a se mărgini numai întru a interpreta legea. Ei bine, acele interpretări pe care avem să le votăm, permiteți-mi să vă spun că sînt atît de nevinovate, sînt așa de simple încît nu interpretă întru nimica legea, și vom fi iarăși nevoiți să interpretăm legea electorale păstrînd negreșit principiele din constituțiune. Așadară, fără a veni astăzi să spun cum înțăleg eu acele interpretări care trebuie să fie prevăzute în legea electorale, zic numai că regret că prin o pretențiune nebine cugetată despre cele ce sînt peste Milcov s-a făcut o strîmbătate.

---

* Şedinţa din 11 martie 1868.

Domnilor, dincoa de Milcov, partitul liberale s-a ocupat mai cu osebire cu orășanii și a făcut foarte bine, foarte înțelept, pentru că dincoa de Milcov orașele sînt românești. Nu este însă tot așa și dincolo de Milcov, acolo orașele sînt populate de străini și de ebrei într-o proporțiune așa încît putem zice că nu avem decît Iașii, Focșanii, Bîrladul și alte duoă sau trei orașe românești. De aceea democrații de peste Milcov s-au ocupat mai cu osebire de soartea județelor, sau în alte cuvinte de soartea țăranilor, și sub nume de țărani nu se înțelege numai țărani propriu-zis, dară toți acei cari petrec la țară, căci acolo, domnilor, adevăratul element român este numai acela care locuiește la țară.

Adevăratul element român dară, afară de Iași și celelalte duoă sau trei orașe de peste Milcov, esistă numai la țară; dară în orașe ca Vaslui, ca orașul-sat Dorohoi etc., ce inteligință, ce industrie, ce comerciu român esistă acolo? Nici una, căci numai moșia Svoriștea, proprietatea domnului Moruzi[1], poate că de duoăzeci de ori întrece și comerciul și industria orașului Dorohoi. V-am citat numai un esemplu.

Îmi pare rău dară că nu s-a primit amendamentul ce s-a propus pentru colegiul al patrulea, amendament care într-adevăr ar fi produs un mare bine pentru alegătorii acestui colegiu al patrulea[2]. Nu fac nici o imputare pentru aceasta, nici actualei Adunări, nici Constituantei care a format acest colegiu al patrulea, care așa cum este acum nu-și are modalitatea, nu regulează îndestul modul alegerilor acestui colegiu, nici în privința alegerei delegaților, nici în aceea a deputaților. Trebuie însă să mărturisesc că Constituanta totuși a voit să-i dea oarecare garanție, căci a zis că cu zece zile înaintea alegerei deputatului să se facă alegerile delegaților; și de ce a hotărît Constituanta că alegerile delegaților să se facă cu zece zile înainte? Și pentru ce nu a zis să se publice și numele delegaților, ceea ce printr-un amendament s-a cerut? Această procedură ar fi fost foarte bună, fiindcă, de la alegerea delegaților și pînă la alegerea deputatului fiind un interval de zece zile, toți delegații citind listele fiecărei comune s-ar putea întîlni, s-ar putea înțelege asupra alegerei deputatului, candidații ar putea să se înțeleagă cu delegații. Prin urmare, eu socotesc că în tot felul ori listele, ori alt mod ar fi trebuit să se admită pentru ca să se cunoască delegații aleși, pe cari numai administrațiunea îi cunoaște, numai prefectul și subprefecții, fiindcă primarii sînt datori a le trămite lista delegaților aleși, dară delegații unei comune nu se cunosc cu delegații comunelor celor[l]alte și candidatul opozițiunei nu-l cunoaște defel, pentru ca să se poată întîlni, înțelege sau să-și poată propune candidatura sa, ci de la ziua alegerei delegaților și pînă în ziua hotărîtă de lege pentru alegerea deputatului numai administrațiunea cunoaște pe toți delegații și se poate înțelege cu dînșii; astfel că un delegat care, deși ar voi a merge numai cu propriele sale resurse, cu credința sa proprie, nu o poate, fiindcă nu știe nimic pînă în ziua alegerei; neștiind cine sînt delegații, nu se poate întîlni și aceasta zdruncină foarte mult încrederea delegaților.

În legea electorale cea veche, care astăzi nu mai este în vigoare și care aparține istoriei, se zicea că alegerile în comunele rurali să se facă cu vot public și printr-aceasta legea cea veche a voit să dea o garanție alegătorilor de prin acele comune. Constituanta însă a găsit că nu era bine așa și a zis să fie vot secret; ei bine, cum voiți dumneavoastră să fie vot secret acolo unde între 50, 60 alegători unul sau duoi abia știu carte și aceștia se întîmplă să fie chiar notarii cari vin să scrie biletele? Așadară, cred că recunoașteți și dumneavoastră că ar fi trebuit să se prevază un alt mod care să asigureze indipendința votului. Nu zic sufragiul universale, însă oricum trebuia îndeplinită această lacună.

Afară de aceasta, domnilor, nu s-a prevăzut oarecari îndatoriri pentru primari pentru abaterile lor. În adevăr, recunoaștem că legiuitorul în Constituantă era foarte îngrijat, și cu drept cuvînt, ca să nu lase operațiunile electorali în mîna prefectului, și prea mult preocupată de această teamă Constituanta, ca să asigureze mai bine independința alegerilor, a făcut o mare greșeală, permiteți-mi cuvîntul, căci numai Dumnezeu e infailibile, și n-a asigurat nici într-un chip acele libertăți; căci în adevăr ce sînt primarii și mai cu seamă acei din orașe? Oameni numiți de guvern după o listă unde figurează trei candidați. Așadară, aceste operațiuni luîndu-se de la prefect și dîndu-se la primari, nu numai că nu s-a asigurat independința alegerilor, nu numai că nu și-a dobîndit scopul legiuitorul, dară încă s-a depărtat cu totul de acest scop, căci cel puțin prefecții nu se puteau alege deputați în județul unde administrează, dară primarii se aleg. Primarii fac listele, ei deschid ședința, ei dirig operațiunile electorali și tot ei au dreptul a se alege deputați. Vedeți dară că legiuitorul nu și-a ajuns scopul și ca să ne convingem despre aceasta n-avem decît a ne aduce aminte cele petrecute în colegiele unde primarii au fost ei înșiși candidați. Știți ce s-a petrecut aici cu ocaziunea discuțiunei alegerilor din Focșani. Pentru ce? Pentru că primarele era candidat.

Așadară, domnilor, toată interpretarea care s-a dat legii era dată de mai nainte, era în natura legii. Ceea ce trebuia să se facă nu s-a făcut, căci ar fi trebuit a se complecta ceva și pentru colegiul al patrulea, și pentru acel element puternic al arendașilor, al industriei agricole, al comerciului celui mare, care se face în județe, iară nu în orașe; toate acestea, zic, erau de prevăzut, și mai cu seamă oarecari dispozițiuni relative la primarii cari abuzează de puterea ce le-a dat legiuitorul din Constituantă, dispozițiuni cari să asigureze independința alegerilor. Cu toate acestea, domnilor, eu voi vota legea aceasta, dară, cum am mai zis, în viitor voi veni cu un project de lege care să complecteze legea electorale, căci tot ceea ce votăm acum nu e nici mai mult, nici mai puțin decît să justificăm ceea ce s-a făcut.

„Monitor", 1868, nr. 60,
p. 387, col. 5 — p. 388, col. 1.

NOTE

[1] A. Moruzi era unul din cei mai buni gospodari ai Moldovei. Îşi exploata sistematic moşiile (numai în Dorohoi avea 17 000 ha) prin introducerea rapidă a mecanizării şi procedeelor de cultivare raţională a pămîntului. La Zvoriştea, unde îşi avea reşedinţa, Moruzi organizase un corp administrativ eficient, ateliere de reparat şi conceput unelte agricole, velniţă — „un ce monumentale" (I. Ionescu de la Brad, *Agricultura română din judeţul Dorohoi*, Bucureşti, 1866, p. 314 şi urm.). A căutat să generalizeze folosirea printre ţărani a plugului cu doi boi după modelul Dombasle modificat chiar în atelierele sale.

Avea de asemeni o crescătorie de oi merinos (5 000 de capete în 1849, care dădeau anual 100 de chintale de lînă). Soiul de „Zvoriştea" era cunoscut în întreaga Europă.

[2] Vezi în urmă, p. 444 şi urm.

Intervenţie în sprijinul proiectului de lege „pentru crearea unui port la Marea Neagră" *

Domnilor, permiteţi-mi să vă dau oarecari lămuriri asupra lucrărilor pregătitoare pentru acest port[1], fiindcă domnu ministru[2] negreşit prin o espunere n-a putut să intre în toate amănunţimile.

De la înapoierea Basarabiei, guvernele trecute au fost preocupate de a utiliza întinderea navigaţiunii pe Marea Neagră. Ştiţi, domnilor, că în timpii glorioşi ai ţărei noastre Ştefan cel Mare se numea şi stăpîn al Mării Negre. Aşadară guvernul a căutat să vază dacă nu cumva ar descoperi pe acea întindere care merge de la Aali-bey pînă aproape de Acherman, a căutat să vază dacă nu ar putea găsi un loc de port de mare, care să ne scutească pe timpul verii de a trece navele pe la Sulina, şi pentru timpul iernei să se poată prelungi drumul de fer de la Galaţi pînă la acel port pe Marea Neagră.

S-a găsit, domnilor, mai multe puncturi; şi pe cît îmi aduc aminte s-a găsit la Aali-bey, la lacul Salcic, la Jibriana şi la un sat care se numeşte Sebeloi. Un inginer însemnat şi cu cunoştinţe întinse, domnul Hartley[3], care şi-a cîştigat titluri neşterse la recunoştinţa românilor prin cercetările ce a întreprins cu propriile sale mijloace pe ţărmurile Mării Negre şi pe Prut, care cel dintîi cu un vapor al domnului Negroponte de la Galaţi a venit la 1861 pe Prut pînă în faţă cu Iaşii şi a studiat toată cestiunea ce se raportă la navigaţiunea Prutului, a declarat că Prutul este unul din rîurile cele mai favorabile pentru navigaţiune şi cel mai uşor de făcut navigabil. Raportul său în privinţa aceasta este la Ministerul Lucrărilor Publice. După aceea domnul Hartley a publicat o hartă maritimă privitoare la ţărmurile României pe Marea Neagră, făcînd şi sondagie. Acea hartă căzînd în mînele administraţiunii trecute, s-a văzut că apa pe ţărmul mării în mai multe locuri este în adîncime de 20 picioare englezeşti; aceasta a făcut pe administraţiunea trecută să invite pe domnul Hartley a face o cercetare mai aprofundată, puindu-i şi la dispoziţiune o sumă de 400 galbeni. Domnia-lui însă, deşi i s-a pus la dispoziţiune acea sumă, a refuzat de a face această cercetare, zicînd că deşi apa este adîncă, însă din cauza vînturilor ce suflă unul de la nord şi altul de la sud, mai ales în timpul de iarnă, nu crede că se poate face un port favorabil pe aceste ţărmuri, fiindcă acele vînturi opresc corăbiile mai tot cursul anului de a intra în port, şi pe de altă parte oprea nisipul la mal în excavaţiunile ce s-ar face.

---

* Şedinţa din 11 martie 1868.

Cu toate aceste stăruind guvernul către domnia-lui că numaidecît să facă acea cercetare, domnia-sa a primit, a primit ca, cu preţul de 400 galbeni, să facă o călătorie înadins spre a studia ţărmurile Mărei Negre. După o bucată de vreme, domnia-sa a încunoştiinţat că se înşelase, că după studiile ce a făcut s-a convins că noi posedăm un loc pentru a face un port pe Marea Neagră, mai mare şi mai sigur decît portul Odesa. A fost dară invitat să facă toate studiile. Domnia-sa a făcut toate studiile cele mai amănunte, a rădicat planul, a arătat cum trebuie să se facă un avant-port mai mare, mai deschis, şi un alt port închis, unde în timpul iernei să se refugieze corăbiile, a făcut deviz şi a arătat şi cheltuielele ce trebuie a se face pentru un canal atît de mare, care, pot să zic, poate să fie o nouă gură a Dunărei, începînd de la locul numit Jibriana şi pînă în dosul Vîlcovului, şi astfel să poată intra în gurile Dunărei şi iarna şi vara corăbiile mari şi să scăpăm de greutatea care avem astăzi de a plăti sume atît de mari pentru trecerea gurilor Dunărei la Sulina sau la St. George; cheltuielile acelea, zic, cercetate cu mare scumpătate şi de către comitetul tehnic al Ministerului Lucrărilor Publice, se urcă la 30 milioane lei vechi.

Negreşit, domnilor, că această lucrare nu se poate face într-un an, nici duoi, dară se va face în 7, în 10 ani, şi numai atunci vom ajunge a pune mîna pe Basarabia care ni s-a înapoiat.

Dacă nu vom merge acolo cu un interes românesc de care să atîrne interesul întregei Românii, vă asigur că acea parte a Basarabiei va fi într-o posesiune foarte provizorie. Interesul nostru dară este să ne ducem la Marea Neagră.

Projectul acesta a fost trămis la Consiliul de Stat, a rămas acolo şi n-am decît a mulţumi ministerului şi să-l felicit că sub domnia actuală se va realiza un plan mare, uriaş, care regret că pînă acum a fost lăsat în părăsire. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 61,
p. 395, col. 3—4.

NOTE

[1] Problema construirii unui port la Marea Neagră fusese abordată şi de Al. I. Cuza în mesajul de deschiderii a Adunării, sesiunea 1864/1865 (vezi B.A.R., Arhiva Cuza, IV, f. 317 v).

Proiectul aflat acum în discuţie preconiza construirea unui port la Marea Neagră „ca un canal de navigaţie pînă la Dunăre, în braţul Chilia". Lucrarea urma să se facă în antrepriză, concesiune sau regie. Adunarea l-a adoptat în unanimitate. Textul legii, votată la 22 decembrie 1868, s-a publicat în I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 920—1 921. S-a realizat efectiv în 1878.

[2] I. C. Brătianu.

[3] Inginerul Charles Hartley a ţinut în 1885 la Londra o conferinţă asupra căilor navigabile ale Europei, tipărită în acelaşi an la Paris *(Les voies navigables de l'Europe,* 104 p. + h.), în care se ocupa şi de cursul Dunării. Aminteşte ce s-a întreprins pentru îmbunătăţirea navigaţiei, sugerînd la rîndu-i soluţii variate. Face apoi o descriere amănunţită, cu caracter tehnic, asupra lucrărilor efectuate din 1857 pentru navigabilitatea pe canalele Chilia şi Sf. Gheorghe, ca şi de drenare la Sulina. Hartley era membru în Comisia Dunării, instituită după Tratatul de la Paris.

Susţine proiectul de lege „pentru darea în schimb a moşiei Ţiglina către comuna Galaţi" *

Domnilor, vă rog să fiţi aşa de buni şi să luaţi în consideraţiune acest project de lege [1].

Necesitatea cea mai mare care o are oraşul Galaţi este locul de păşune pentru vitele carelor de transport. Dumneavoastră ştiţi că Galaţi este situat pe lungul Dunării şi din toate părţile Moldova, afară de Basarabia, nu are alt port decît Galaţi; vitele carelor cari vin acolo au lipsă de păşune, căci nu au alt loc pentru aceasta decît moşia Galaţilor, care este mică şi neîndestulătoare, încît domnii regulamentari dădeau moşii în arendă sau chiar gratis pentru păşunea vitelor.

În ultimii ani municipalitatea de Galaţi totdeauna a închiriat de la guvern, şi guvernul a căutat să dea moşia cu un preţ scăzut ca să poată îndeplini nu un serviciu local, ci un serviciu de utilitate publică pentru ţara întreagă. În fine, s-a făcut acest schimb. Vedeţi că comisiunea dumneavoastră vă arată că schimbul este folositor, fiindcă statul primeşte mult mai mult decît ce dă, şi, dacă dă, dă, pot zice nu comunei, ci intereselor generali ale comerciului de peste Milcov.

„Monitor", 1868, nr. 61, p. 396, col. 2.

* Şedinţa din 12 martie 1868.

NOTE

[1] Proiectul prevedea ca statul să dea Galaţilor moşia Ţiglina de 870 de fălci în schimbul a 1 500 de fălci din moşia Slobozia Conachi, proprietate a comunei Galaţi. Statul îşi rezerva dreptul de proprietate pe moşia Ţiglina asupra porţiunilor de pe malul Dunării, unde urmau eventual să se stabilească cazarme sau cordoane pentru paza frontierei.

Intervenţie pe marginea proiectului de lege care modifică legea de vînzare a bunurilor statului *

Domnilor, cum aţi văzut, este o mică diferinţă între projectul guvernului modificat în urmă şi acesta făcut în urmă de comitet, la care a aderat şi domnul ministru [1]. Această modificare consiste numai în duoă cuvinte.

Întîi că am sustras de la vînzare viile cu otastină după moşiele statului în general, pentru ca să mai lăsăm ceva, şi cu atît mai mult că la aceste vii este foarte greu de a evalua ce trebuie să constituie acel venit anual spre a fi răscumpărate. Am lăsat aceasta numai pentru acele vii cari sînt izolate de domeniele statului. Se află cîte o vie dăruită la o monastire în trupul moşielor particulare, şi cele din apropierea oraşelor mari [2].

Al duoilea, am întins ceva dreptul de vînzare în privinţa caselor şi prăvăliilor [3]. Vînzarea era mărginită numai pentru acele case şi prăvălii ale cărora venituri anuale nu s-ar sui decît pînă la 150 galbeni sau al căror cost de întreţinere ar fi mai mare decît veniturile anuale. Apoi, uitaţi-vă la toate prăvăliile statului, la toate zidirile şi vedeţi în ce stare se află şi

* Şedinţa din 12 martie 1868.

gîndiți-vă cîte milioane trebuie ca activitatea statului să le poată repara și ținea în bunăstare. Dumneavoastră știți că noi particularii cari avem case date cu chirie în ce stare le primim de la chiriași și cît cheltuim. Așadară, domnilor, statul în privirea zidirilor este cel mai rău proprietar. Noi am admis ca statul să vînză toate încăperile, afară de acelea cari le va păstra pentru trebuința autorităților publice și afară de acelea cari se află în jurul bisericilor și care urmează să serve de locuință servitorilor bisericilor; am făcut legea mai practică, am păstrat tot ce trebuia și am lăsat restul să se vîndă.

Așadară, domnilor, nu mă voi întinde mai mult asupra acestui articol și cred că toți ne vom mărgini numai în discutarea punctelor nouă ce coprinde fiecare articol; căci altfel nu vom mai termina niciodată.

Cît pentru observațiunea domnului Micescu[4], nu știu pentru ce guvernul nu ar da acele ruine județului, pentru că guvernul, lasă că avea drepturi după starea de atunci, dară chiar după legea județeană, cînd a trecut în sarcina consilielor județene a face localuri pentru autorități, adică tribunale, prefectură, poliție etc., în mai multe locuri au trecut asemenea zidiri unele chiar în stare bună, cu atît mai mult niște ruine; de esemplu la Botoșani era o casă mare, frumoasă, dăruită de domnul Ghica, pe care guvernul a lăsat-o în dispozițiunea consiliului județean; asemenea în mai multe locuri, pentru că în Moldova mai în toate orașele statul a avut asemenea zidiri.

Eu cred că dacă acea formalitate nu s-a făcut de către Ministerul de Finanțe, pentru satisfacerea cererii comunei Pitești, e numai o greșeală, căci este închierea Consiliului de Miniștri care dă drept a se trece acele zidiri în folosul consilielor județene.

Asupra regimului diferit de răscumpărare a embaticurilor preconizat pentru Muntenia și Moldova.

Domnilor, poate că la unii din domniile-voastre vă va părea straniu pentru ce admitem o altă cifră de capitalizare pentru Moldova și alta dincoa de Milcov.

Domnilor, aci trebuie să facem o mică digresiune istorică. Cînd proprietarii au început a da locuri la persoane străine pentru deosebite întrebuințări, venitul acelor proprietăți și în Țara Românească și în Moldova a fost dintîi dijmă, otașniță. În toate hrisoavele vechi prin care domnii dăruiau credincioșilor lor boieri o moșie sau pămînt, atît în Țara Românească cît și în Moldova, după ce spunea danuirea, sfîrșea zicînd că dară va avea dreptul a lua dijmă sau otașniță din păduri, cîmpii, fînețe, bălți etc. Acesta e începutul otașniței care s-a prefăcut în embatic și embaticul însemnează o dare mai fixă, fie în bani sau altă materie, de esemplu ceară. Piciorul, talonul cu care s-a făcut aceste condițiuni în Moldova, a diferit de ceea ce era în Țara Românească, în Moldova era mai greu, fiindcă pămîntul era mai locuit și de aceea proprietatea impunea condițiuni mai grele. În Țara Românească era otașniță din 20 una, și în Moldova din 10 una. Embaticurile în Țara Românească sînt ieftine, fiindcă sînt prefața otașniței, care era din 20 una, și în Moldova embaticurile sînt scumpe, pentru că și otașnița era scumpă. De aci provine că în Țara Românească comitetul a primit numeroase cereri de răscumpărare, iară din Moldova nu a primit, fiindcă în Moldova cifra răscumpărării, socotită cu 30 ani, ar face răscumpărarea imposibile, căci această cifră capitalizată ar întrece înduoit și împătrit chiar valoarea terenului cînd ar voi să-l cumpere astăzi.

Vă voi cita un esemplu care mă priveşte pe mine personal. Plătesc pentru patru fălci unde am fabrica 15 oca ceară, care face 10 gălbeni pe un an; ei bine, a mă îndatora pe mine să plătesc pentru 30 ani e a mă îndatora să plătesc 300 galbeni, pe cînd pămîntul acesta de la oricare proprietar îl pot cumpăra cu 50 sau cel mult 70 galbeni. Prin urmare, eu niciodată nu voi cere răscumpărarea embaticului. Ceea ce spun pentru mine este mai pentru toţi proprietarii din Moldova.

De aceea luînd de normă otaştina care se plăteşte aici şi aceea care se plăteşte în Moldova, am admis rescumpărarea pe 30 ani aici şi în Moldova pe 15 ani. Mai toate viele din jurul Bucureştilor plătesc un leu de pogon embatic şi în Moldova se plăteşte 40, 60 şi pînă la 80 de [lei] pogonul. Cum voiţi dară ca un proprietar din Moldova care ar avea o vie de zece pogoane să plătească răscumpărarea unui pogon cu 2 400 lei, capitalizîndu-se embaticul pe 30 ani? Chiar pe 15 ani este foarte mult, însă cercăm deocamdată, punem pe 15 ani ca să nu se zică că e prea mare favoare pentru cei din Moldova; după ce se va răscumpăra un număr oarecare vom vedea mai tîrziu ce e de făcut. De aceea am luat dispoziţiuni mai jos spre a îngreuna răscumpărarea pentru acei cari nu se vor grăbi mai curînd a o cere. Ştiţi că embaticurile nici mai esistă în principiu, în codicile nostru civile.

Aşadară, vă rog să ţineţi seama de această escepţiune care e în natura lucrurilor şi să nu socotiţi că se face o favoare embaticurilor de peste Milcov.

„Monitor", 1868, nr. 61,
p. 397, col. 3, 4—5.

NOTE

[1] I. C. Brătianu.

[2] Vezi şi supra p. 461. Proiectul iniţial de modificare prevăzuse că se înstrăinează „viile care se arendează separat de moşii". În urma înţelegerii dintre ministrul de finanţe şi comitetul Adunării s-a făcut următoarea schimbare, care, aşa cum observa K., sustrăgea viile cu otaştină de la vînzare: „Se esceptă [de la vînzare — n.n.] asemenea părţile de moşii care din cauza dependinţelor deosebite comunităţi erau arendate prin contracte separate cu preţ mai mic de 6 000 lei fiecare, însă totuşi formează un singur trup şi prin urmare raportă împreună un venit mai mare de 6 000 lei".

[3] Proiectul iniţial de modificare prevăzuse că se înstrăinează: „Toate casele şi prăvăliile de prin oraşe şi tîrguri al căror venit actuale nu trece peste una sută cincizeci galbeni. Toate casele, prăvăliile şi orice alte ecarete de prin oraşe şi tîrguri pentru care ar urma a se cheltui sume mai mari pentru restaurarea lor decît venitul anuale".

Schimbarea făcută de comitetul Adunării, în înţelegere cu ministrul de finanţe, era: „[Se vînd — n.n.] toate casele, prăvăliile şi orice alte ecarete de prin oraşe şi tîrguri, afară de acelea pe care guvernul va socoti de cuviinţă a le rezerva pentru serviciele publice, precum şi acelea pentru locuinţa personalului bisericesc împregiurul edificiilor religioase".

[4] D. Micescu arătase că municipalitatea Piteşti încercase timp de 12 ani să „cedeze" hanul episcopiei Argeş, aflat în ruină, pentru ca pe locul lui să se ridice grădina publică a oraşului. În noiembrie 1864, sub ministeriatul lui K., s-a încuviinţat cedarea, dar în fapt, ulterior, nu s-a făcut nimic. A ridicat acest incident pentru că nu-i era clar, în cazul înstrăinării bunurilor statului, comuna urma să se judece cu cumpărătorii sau cu guvernul?

E de amintit că la 30 august 1864 K. îi scria lui Cuza din Cîmpulung că „Piteştilor le lipsesc de toate, ca tuturor oraşelor din Muntenia. O veche ruină ar putea fi transformată în primărie". În aceeaşi vreme el promitea locuitorilor să intervină pe lîngă domnitor ca vechea grădină ce aparţinuse odinioară unei mănăstiri acum secularizate să fie dăruită oraşului pentru a deveni parc public (*Scrisori*. Texte îngrijite, adnotate şi prezentate de Augustin Z. N. Pop; *Note de călătorie*. Texte îngrijite, adnotate şi prezentate de Dan Simonescu, Bucureşti, 1867, p. 130).

Intervenție pe marginea articolului 7 din proiectul de lege privitor la vînzarea bunurilor statului *

Iată ce este, domnilor, acest articol, este tot articolul din legea primitivă, este făcut mai esplicit [1].

Se zicea cum că moșiile statului cari merg pînă la un venit anual de 500 galbeni să se vînză. Esperiența din urmă ne-a dovedit cum că sînt multe din acele moșii cu venit anual de 500 galbeni cari la noua arenduire s-au suit la 1 000 și peste 1 000 galbeni. Prin urmare nu se cuvine să încuviințăm vînzarea acestor moșii, cum se face obișnuit, înmulțind cu 15 venitul care era coprins în contractul din 15 iuliu 1866; ar fi o mare pagubă a statului, și aceasta chiar legea a prevăzut, și noi prin regulamentul care am făcut, ca comitet al domniilor-voastre, am zis să se facă prin experți și o evaluare speciale cît face actualmente pămîntul și acareturile. Ce are să se întîmple? Are să se întîmple mai întîi că valoarea după contract, de esemplu, a unei case de 70 galbeni venit, înmulțindu-se cu 15, care face 830 galbeni, să fie greșită. Ei bine, atunci avem un alt mijloc : se face licitațiune. Însă ministerul[ui] care este chemat să întărească nu voim să-i dăm dreptul de a întări orbește, îi dăm o normă, îi zicem nu poți întări vînzarea unei moșii sau a unei case decît în modul următor : vezi dacă este o deosebire între prețuirea actuală făcută de esperți și între valoarea care ar ieși înmulțind cu 15 venitul cuprins în contract; atunci adună la un loc aceste duoă valori, tai-le în duoă și terminul de mijloc va fi valoarea care va trebui să serve de normă; dacă se va sui mai sus decît acest termen, atît mai bine, dacă nu, se va face o nouă licitațiune.

„Monitor", 1868, nr. 62, p. 401, col. 1.

---

* Ședința din 13 martie 1868.

NOTE

[1] Vezi supra p. 435.

Intervenție asupra orarului ședințelor Adunării *

Regulamentul prevede anume modalitatea cum se prelungesc ședințele [1]. A se hotărî, contra regulamentului, ședința de seară — poate s-o hotărască Camera, eu n-am fost față —, dară cu regulamentul în mînă nu mă socot dator să vin și seara. Negreșit că poate să fie ședințe și seara, dară atunci nu trebuie să fie ziua, căci n-am auzit ca o Adunare compusă de oameni să poată fi în stare a ține ședințe și ziua și seara; forțele umane au și ele margine. Sînt în adevăr nature escepționale, dară nu trebuie să înălțăm pe toți pînă la aceste nature escepționale. Înțeleg bunăoară că sînt unii dintre noi cari vor putea veni și seara, dară aceasta nu se poate cere de la acei cari pun mult zel, multă sudoare în dezbateri. În cît priveşte dară şedinţele de seară, eu, domnilor, vă declar — Camera poate face ce va voi — că voi veni numai ziua.

---

* Ședința din 13 martie 1868.

Viu acum la prelungirea şedinţelor de zi. Înţeleg că în faţa unei discuţiuni serioase să se prelungească şedinţa; regulamentul prevede modul, prevede duoă treimi, şi cînd onor. Adunare va hotărî continuarea şedinţei, eu mă supun; dară să hotărîm noi acum ca de trei ori pe săptămînă şedinţele să se ţină continuu şeapte ore, eu, domnilor, nu voi putea corespunde la aceasta. Mai întîi că toată lumea n-are fericirea de a trăi numai pentru Cameră; apoi, osebit de aceasta, cînd vine cineva aci de la 12 ore şi lucrează pînă la cinci, socotesc că-şi plăteşte datoria.

Dară are dreptate domnul Chiţu cînd zice că noi lucrăm de la o oră; aşa este; cauza însă e că mulţi dintre noi cari se pornesc de acasă la 12 ore, de-abia ajung aci la o oră: drumurile sînt aşa de rele! Pentru aceste cuvinte, vă rog să închideţi discuţiunea şi să rămînem în regulament.

După observaţia ministrului de interne (I. C. Brătianu) *că în Camerele trecute se lucra ziua în şedinţă publică şi seara pe secţiuni.*

Domnilor, onorabilul domn ministru a spus un ce foarte esact, cum că în timpul Adunărilor convenţionale se lucra şi seara. Aşa e, însă onor. domn ministru a uitat ceva: a uitat că pe atunci joia era vacanţă şi a mai uitat că nu se ţineau şedinţe publice în toate zilele.

În cît pentru mine, domnilor, vă mărturisesc cum că de trei luni n-am lipsit decît duoă zile cît am fost bolnav şi mărturisesc iarăşi că pe cît stau aci sînt cu toată luarea-aminte ce-mi e cu putinţă, iară, cînd ies din Cameră, ies obosit. Aş primi propunerea domnului ministru de a lucra şi seara.

D. ministru de interne: N-am susţinut să lucrăm seara.

Fie cel puţin de prelungirea şedinţelor; însă, domnilor, binevoiţi a avea în vedere că: să dăm patriei ce e al patriei, dară să dăm şi intereselor noastre ceea ce [e] al lor. Cînd în toate zilele din fiecare săptămînă venim şi stăm aci de la 11 ore pînă la 6 seara; cînd ştiţi bine că toate cancelariile autorităţilor noastre încep de la 11 ore; ei bine, cînd putem noi să mai dăm o petiţiune pentru interesele noastre, să mai facem o cerere, să mai facem o socoteală ori altceva? Aşadară, bucuros m-aş uni cu propunerea de prelungire, însă să primim ceea ce se făcea în Adunările Convenţiunii, şi aceasta o zic fără să prejudec în ceva asupra hotărîrii ce veţi lua dumneavoastră, pentru că eu de la 18 ale lunei îmi veţi permite a mă folosi de congediul ce mi-aţi acordat; prin urmare, departe de a prejudeca asupra hotărîrii domniilor-voastre, din contră, doresc să lucraţi cît de mult; să dea Dumnezeu să lucraţi şi lucrările domniilor-voastre să fie binecuvîntate.

Aşadară, în ceea ce mă priveşte, îmi voi face datoria a veni de dimineaţă şi asta pînă la 5, şi chiar să se prelungească şedinţa cînd va fi vreo cestiune importantă, însă în stare normală nu voi vota pentru prelungirea şedinţelor.

„Monitor", 1868, nr. 62,
p. 402, col. 3—4, 5.

NOTE

[1] Intervenţia fusese precedată de următoarele replici:
Dimitrie Ghica: „Eu vă declar că seara nu pot veni şi mulţi din domnii deputaţi [...] Domnul Kogălniceanu aseară n-a venit şi nu ştiu de va veni joi".
M. Kogălniceanu: „Neam de neamul meu nu va veni!".

Discurs pe marginea proiectului de lege privind vînzarea domeniilor statului *

Domnilor, onor. domn Lahovari [1] a zis cum că plata cu amortisement ar produce rîsul oricărui financiar serios. Ei bine, să-mi fie permis şi mie să vă spun cum că tocmai teoria domnului Lahovari în contra amortisementului ar putea să dea loc la o asemenea apreciare, şi iată pentru ce.

Nu am trebuinţă, domnilor, să merg nici în Italia, nici în Ispania, ci am să mă duc aci în Bucureşti la tribunalul de Ilfov, secţiunea a 3-a, şi să mă încredinţez că domnul Lahovari are greşeală.

Domnilor, care din moşii se vînd mai bine, acele care se vînd de tribunal prin vînzare silnică sau acele cari se vînd de proprietari prin buna lor voinţă şi mai ales de către acei proprietari cari acordă cumpărătorilor nişte înlesniri de plată? Auzim în tot momentul că la tribunalele din Bucureşti, Iaşi, Dolj s-a vîndut moşia cutare sau cutare cu un preţ aşa de jos încît nu este deloc în raport nici chiar cu venitul anual al acelor moşii; şi auzim că proprietarii ale căror proprietăţi sînt supuse a se vinde prin vînzare silnică se duc la tribunale şi cer amînarea vînzării şi solicită voia tribunalului ca să poată vinde acele proprietăţi de buna-voia lor, prin bună tocmeală, pentru că astfel [le] pot vinde mai avantagios, mai cu preţ. Iată, domnilor, că nu mă duc nici în Ispania, nici în Italia, ci mă uit numai la ceea ce se petrece în ţara noastră; prin urmare, dacă proprietarii cei mici din ţara noastră fac aşa, de ce să nu facă şi proprietarul cel mare, care se numeşte statul, cînd voieşte să vînză o parte din bunurile sale?

Dară, ce ni se mai propune încă? Ni se propune să nu vindem aceste bunuri prin amortisement, să nu facem nici o înlesnire cumpărătorilor, ci să le cerem toţi banii. Ei, domnilor, din nenorocire s-a făcut în Moldova o asemenea operaţiune şi a fost foarte dezavantagioasă pentru acela care a făcut-o. Cînd s-a luat Bucovina de către Austria, s-a luat negreşit şi acele monastiri frumoase şi măreţe care se află în Bucovina, precum Putna, St. Ilie şi altele, şi toate acele monastiri, pe cînd Bucovina încă făcea parte din Moldova, au fost înzestrate de către pioşii moldoveni cu multe şi foarte însemnate moşii, care după luarea Bucovinei au rămas negreşit tot în Moldova. Guvernul austriac, care se îngrijea oarecum ca nu cumva ar putea să vie o cestiune cu aceste monastiri care aveau proprietăţi în Moldova şi cari erau date acelor monastiri pentru binefaceri, guvernul austriac dară a socotit de cuviinţă să precurme orice pretenţiune în viitor şi a hotărît vînzarea moşielor clerului din Bucovina, căci aşa i-a zis : moşiile clerului din Bucovina, puind condiţiune ca banii să se plătească într-o lună de zile, şi cu condiţiunea aceasta a făcut că moşiile acelea care astăzi fac o sută mii galbeni s-au cumpărat atunci cu cinci mii lei; moşia Ibăneşti, proprietatea domnului Moruzi, care astăzi face una sută mii galbeni, s-a vîndut cu cinci mii lei sau duoă mii galbeni, fiindcă atunci galbenul era duoi lei şi jumătate. Iată, domnilor, la ce rezultat am putea ajunge şi noi dacă am hotărî a cere toţi banii deodată.

---

* Şedinţa din 13 martie 1868.

Acum să vă dau şi un alt esemplu, şi, fiindcă s-a vorbit de Ispania, vă voi aduce un esemplu de acolo.

Fiindcă am trăit trei ani de zile acolo [2], vă pot spune că nici o naţiune neolatină nu are mai multă asemănare cu naţiunea noastră decît naţiunea ispaniolă. Dion Cassius a zis că Traian a luat coloni din toate părţile şi le-au adus în Dacia, şi fiindcă Ispania era ţara lui, de aceea crede că a adus şi colonii ispaniole în ţara noastră, căci nu este nici o limbă neolatină care să semene mai mult cu limba noastră ca cea ispaniolă, asemenea este şi costumul, şi cine călătoreşte în Castilia Veche şi vede pe sătenii de acolo socoteşte că vede pe ţăranii noştri dimpregiurul Bucureştilor. Acolo, domnilor, proprietatea mică nu esistă, era numai proprietari mari, între cari statul era proprietar pe o a patra parte a teritoriului Ispaniei, cum este şi statul nostru, mai cu seamă în urma secularizării; financele Ispaniei erau în mai rea stare decît ale noastre. Ei bine, s-a găsit un om mare, un ministru radical, Mendes Sabbad; acest om s-a uitat împregiurul său şi a văzut că în Ispania, ca şi la noi, era pe de o parte granzii de Ispania şi pe de alta sărăcimea, era clasa de mijloc, clasa a treia era clasa biurocratică, care se hrănea din budget. Văzînd dară această situaţiune şi ştiind poziţiunea financelor ţărei, s-a apucat şi a consolidat toată datoria, întocmai ceea ce am făcut şi noi în Constituantă prin împrumutul Oppenheim [3], şi apoi a zis că pentru plată statul vinde moşiile în avantagiul cumpărătorilor, adică pentru plată le dă cutare termen, şi astfel a vîndut tot.

Dară poate să fiu întrebat dacă prin acest mod de vînzare a proprietăţilor statului a putut să ajungă la scop? Ei bine, întrebaţi pe toţi acei oameni cari se ocupă de starea şi dezvoltarea ţărilor din Europa şi veţi vedea ce a făcut Ispania, şi vi se va spune că ceea ce s-a făcut acolo prin acest mod de vînzare a proprietăţilor statului este că s-a creat mica proprietate, acea clasă a societăţii ispaniole care astăzi opreşte revoluţiunea în Ispania.

Acum, domnilor, după ce am făcut această mică digresiune, daţi-mi voie să vin la legea în cestiune. Onor. domn A. Lahovari a zis : care a fost scopul acestei legi votată de Constituantă? Ei bine, domnilor, scopul acestei legi a fost să plătească toate datoriele, toate bonurile de tezaur, mandatele în suferinţă şi în fine deficitul anului 1866. Pentru ca să ne încredinţăm că acest scop a avut Constituanta, nu avem decît să citim articolul întîi şi să vedem că scopul legii este scris chiar în lege.

După aceea este un articol în care se zice că, pînă se vor vinde aceste bunuri, să se facă un împrumut. Ei bine, împrumutul s-a făcut. Cînd are să se plătească acest împrumut? În 23 de ani. Ce facem noi acum cu banii cari se vor strînge? Vom plăti oare datoriele curente? Nicidecum, domnilor, noi vom plăti acele datorii din 1866 cîte nu s-au acoperit cu împrumutul, vom plăti anuităţile care le-a plătit tezaurul din alte resurse ale sale, şi după ce vom face aceasta rămăşiţa banilor s-o întrebuinţăm numai şi numai în plata nu a datorielor actuale, ci a împrumutului Oppenheim.

Să vedem acum, domnilor, dacă cu propunerea ce se face putem ajunge la acest scop. Statul a făcut avansuri de 14, de 16 sau 20 de milioane — nu cunosc cifra bine; să vedem [a]cum dacă această lege are să dea statului aceste mijloace sau nu. Statul dobîndeşte dreptul a vinde bunuri, pentru 75 milioane. Să calculăm cum că moşiile au să se vîndă numai pentru 60 milioane şi 15 milioane se vor prinde din capitalizarea embaticurilor, din vînzări de case, de locuri virane, înfundături etc. etc. Mai întîi de toate, domnilor, această cifră de 15 milioane are să fie mai mare, pentru că noi n-am mărginit vînzarea caselor la suma de 150 galbeni chirie pe an; ci am zis în general să se vîndă toate casele de care astăzi statul dispune şi plata cumpărătoarei să se efectue imediat. Avem dară 15 milioane şi rămîn cele 60 milioane care sînt să se prindă din vînzarea moşielor. Să vedem acum dacă aceste moşii vîndute pînă la suma de 60 de milioane au să se plătească toate cu anuităţi. Eu de mai nainte declar că nu toate se vor vinde cu anuităţi.

Întîi, toate acele moşii care se vor vinde în loturi au să se plătească îndată şi cred că numărul acestor moşii are să fie foarte mare, căci se vor face asociaţiuni de ţărani cari le vor cumpăra; de pe acum încă ştiu că mulţi ţărani întreabă necontenit cînd se vor pune în vînzare bunurile statului; ştiu că asemenea asociaţiuni se vor face şi aci şi dincolo de Milcov, dară mai cu seamă în judeţele de munte, cum de esemplu în judeţele Neamţu, Suceava etc. Ei bine, să nu punem pentru aceste moşii decît... cît de puţin 5 milioane. Toate oraşele care sînt situate pe domeniele statului au drept să se răscumpere, deşi cu anuităţi, însă într-un termen mai scurt, căci chiar acele oraşe sînt impaciente de a se libera cît mai curînd; ei bine, şi de aci să calculăm cît de puţin că se vor prinde trei, patru milioane. Iată dară că şi din cele 60 milioane am scos vreo 10. Au rămas 50 de milioane. A treia parte din aceste 50 milioane au să se plătească îndată şi cari fac 16 milioane. Mai rămîn dară vreo 30 de milioane în anuităţi. Ei bine, domnilor, aci, în aceste 30 de milioane facem înlesniri şi capitalelor mari de cari se îngrijeşte atît de mult domnul Lahovari, căci e lăsat în facultatea fiecăruia ca să plătească îndată, să facă ceea ce onorabilul domn Lahovari crede că este mai regulat, adică ca fiecare om care dispune de capital să plătească îndată...

D. A. Lahovari: Permiteţi-mi o mică rectificare căci [n-]am zis aşa. Eu am zis că capitalurile cele mari se vor bucura tot de aceleaşi avantagii de care se bucură capitalurile mici, ca să plătească a treia parte, şi prin urmare, ele nefiind puse în alte condiţiuni mai grele decît capitalurile mici, tot al lor va fi avantagiul, ca şi cînd ar urma să plătească îndată.

Aşadară, dumneavoastră să îngrijiţi acum nu de capitalurile cele mari, ci de capitalurile cele mici, ei, domnilor, aşa era şi cu legea rurală. Proprietarii cari refuzau de a vota legea rurală ziceau: dară ce au să facă bieţii ţărani, săracii aceia! *(Aplauze.)* Cum vor plăti? Ei bine, domnilor, iată că plătesc, plătesc, şi nu este esemplu cum că ţăranii cei săraci deşi au fost în multe năpăstuiţi cu aplicarea acestei legi să voiască să se lepede de acest beneficiu, plătesc şi nu s-au ruinat. Dară acum zice că se vor ruina; ei bine, domnilor, să se ruineze cei leneşi; noi am votat legea rurale nu pentru cei leneşi, ci pentru cei activi, pentru cei harnici. Asemenea prin această lege vom da înlesniri cumpărătorilor acelora cu capitaluri mici, cumpărătorilor acelor harnici, cari poate cu munca lor să plătească şi anuităţile şi să-şi întreţie şi familiile; şi dacă printre acestea vor fi şi victime, ei bine, domnilor, vor fi victime cum sînt victime şi ţăranii acei leneşi cari şed cu burta la soare şi nu muncesc ca să-şi plătească datoria lor, pe care o pot plăti cu prisos cu un pogon de sapă şi unul de altă muncă. Iată dară, domnilor, ce va fi, şi dară nu este serioasă această objecţiune, să-mi permită domnul Lahovari a-i spune şi a-l asigura că noi facem tocmai aceea.

D. A. Lahovari: Cer cuvîntul în cestiune personală.

Declar de mai nainte că eu deloc n-am primit, nu mi-am permis a vorbi de persoana domnului Lahovari, n-am înţeles să pun persoana dumnealui în cestiune, am apărat o teorie, am zis că teoria care s-a pus înainte cu ocaziunea legii rurale se pune şi aci, că adică să ne fie milă de oamenii aceia cari se vor arde ca musca la lumînare prin cumpărătoarea acestor moşii, şi am zis că această teorie nu este întemeiată. Aceasta este cestiunea, domnilor, statul nu poate prin asemenea lege să peardă nimic; din contra, proprietatea fiind astăzi căzută la noi, şi căzută cu desăvîrşire, dacă proprietăţile statului se vor vinde ieftin cerînd noi banii îndată, atunci lovim şi proprietăţile particulare cu o mai mare depreţiare din ce este astăzi. Şi apoi, cerînd toţi banii îndată, una din duoă: ori vom vinde proprietăţile pe nimic, şi atunci, cum am zis, vom ucide şi proprietatea privată; ori, dacă vom cere mult, statul nu va vinde deloc. Ceea ce propunem noi este de natură a încuragia pe oamenii aceia cari sînt proprietari, dară cari au mici capitaluri, parte în bani, parte în activitatea de care sînt capabili şi pe care azi nu o pot dezvolta. Pe de altă parte, luăm măsură că această parte să nu vie să omoare preţul proprietăţilor particulare, căci zicem în lege că ministerul să nu poată să întărească deloc o vînzare al cării preţ nu ar echivala cu venitul unei moşii adunat pe 15 ani.

Ei bine, domnilor, fac o întrebare: să mi se dovedească că se vinde astăzi o moşie pusă în licitaţiune cu preţul venitului pe 15 ani; nu mi se va dovedi, domnilor. Mai toate moşiile se vînd, mai cu seamă peste Milcov, capitalizîndu-se venitul pe nouă, pe zece, cel mult pe unsprezece ani...

O voce: Ba şi pe opt, şi pe şease.

Ei bine, noi pentru moşiile statului punem 15 ani, zicînd ministerului să nu întărească nici o vînzare care nu va da venitul pentru 15 ani; şi viind cu moşiile acelea care era arendate în Ţara Românească cu 500 galbeni după contractele cele vechi şi care astăzi au arendă înduoită, să facă şi preţuirea speciale despre valoarea unei asemenea moşii, apoi să se adune amînduoă cifrele şi, făcîndu-se un termen de mijloc, aşa să se vînză.

Aşadară, vedeţi că proprietatea particulară nu se compromite cu vînzarea aceasta; interesele statului iarăşi nu se compromit, căci el nu poate să întrebuinţeze aceşti bani, chiar încasîndu-i o dată, decît pentru acoperirea împrumutului Oppenheim. Să presupunem că are să se vînză o dată şi să se strîngă 75 milioane; din aceasta are să se ia 20 milioane pentru ca să plătească mandatele cîte nu s-au putut acoperi cu împrumutul Oppenheim. Ei bine, dară ce să se facă cu ceialţi? Să se cumpere obligaţiunile domnului Oppenheim? Dară, cînd domnul Oppenheim va şti că este în lada tezaurului public o sumă de 50 milioane bani gata, nu e dumnealui destul iscusit ca să-şi urce obligaţiunile sale de la 70 la 90 la sută? Da, domnilor, şi atunci nu le va cumpăra statul şi vor rămînea banii în ladă. Ei, dară atunci este o vorbă: Banul e ochiul dracului. *(Aplauze.)* Apoi, cînd vor fi 50 de milioane bani gata în ladă, nu ne va veni nouă oare tentaţiunea să-i punem în budget? *(Ilaritate.)* Cînd din contra, punînd stipulaţiunea aceasta în lege, vom strînge banii rînduri rînduri, şi ce vom face cu ei? Vom plăti anuităţile; dară poate să mai prisosească ceva? Ei bine, atunci văzînd că obligaţiunile domnului Oppenheim sau ale altuia sînt ieftine, vom cumpăra şi noi dintr-însele, şi le vom cumpăra avantagios, sau vom face altceva daca nu ne va veni bine să cumpărăm obligaţiuni. Altminteri, domnilor, dacă nu vom face aşa, deodată ne vom găsi cu o sumă mare de bani în casa tezaurului public şi-i vom cheltui. Anuitatea împrumutului Oppenheim este de patru milioane, mi se pare...

Voci: Opt şi jumătate.

Ei bine, vedeţi că anuitatea ce vom strînge va servi numai pentru plata amortismentului pe zece ani şi poate nici nu va ajunge.

Aşadară, nu avem deloc să ne temem că avem să punem statul în poziţiune să cheltuiască aceşti bani într-un chip rău, căci de-abia vor ajunge, şi prin urmare ferind astfel guvernul de a cheltui grabnic aceşti bani îndată după vînzare numai cu chipul acesta realizăm adevăratul scop al legii, adică că banii aceştia să serve a se plăti împrumutul care s-a făcut pe temeiul vînzării domeniilor statului.

În cît se atinge despre cele[l]alte consideraţiuni politice şi economice, nu mă întind, mă ţiu numai de cestiunea financiară şi zic că, cît pentru această cestiune, măsura ce propunem este bună, căci împedică guvernul, oricare va fi, bun sau rău, de a vinde oricum şi de a cheltui oricum; din contra, se va atinge scopul astfel cum a hotărît Constituanta.

Mai este, domnilor, o operaţiune care se va cere neapărat de această lege, dară aceasta este o operaţiune viitoare; nu este pentru momentul de faţă, astăzi trebuie noi să venim în ajutorul cumpărătorilor cum fac şi particularii: vinde cineva cu bani gata, nu se poate cumpăra lesne; din contra, vinde cu înlesniri, va găsi cumpărători şi preţ bun; acesta este un adevăr pe care nimeni nu-l poate contesta. *(Aplauze.)*

După o replică a lui G. Vernescu.

Mulţumesc domnului Vernescu pentru complimentele neîntemeiate şi ironice cari mi le-a adresat, decît să-mi permită a-i spune numai un lucru. Domnia-lui îmi zice: dacă domnia-ta eşti în stare să aduni 50 milioane în casa statului acum, vino de ocupă acele bance *(de ministru)*; să-mi permită a-i spune că nu eu sînt acel ce am zis că să se vînză cu bani gata, eu am propus amortismentul, şi prin urmare, dacă domnia-lui crede că va putea vinde bunurile statului cu bani gata, să poftească domnialui la minister, să vină domnia-lui să ocupe acele bance. *(Aplauze.)* Eu, domnilor, în sînul comitetului am fost întocmai ca şi domnu Mavrog[h]eni, am cerut amortismentul de 17 ani şi am luat de bază amortismentul care se făcea de banca Moldovei, adică în 17 ani să se plătească dobînda legiuită şi capitalul să fie achitat.

Domnilor, nu voi mai intra în discuţiuni lungi, căci sînt 4 ore. Vă mărturisesc în frica lui Dumnezeu că convicţiunea mea a fost că numai prin amortizare vom face ca această lege să fie bine primită şi binecuvîntată. Şi acum consultînd şi micele mele pasiuni — şi poate să-şi facă oricine orice idee despre mine — vă declar că rîvnesc ministeriului această lege şi prin urmare, dacă o votez, o votez în convicţiune că este bună, este singurul mijloc care va asigura şi va justifica vînzarea domenielor statului pentru datorii, căci aceste proprietăţi trecînd în mîna indivizilor va înduoi, va spori avuţia particularilor şi prin urmare şi acea naţionale.

„Monitor", 1868, nr. 63, p. 406,
col. 2—5; p. 408, col. 1—2.

NOTE

[1] Vezi şi supra p. 461. Discuţia se angajase în jurul articolului 26 care prevedea ca „cumpărătorii să fie siliţi a depune numai a treia parte din capital şi cît pentru rest [î]l vor achita în zece ani plătind la dînsul un interes de 7% şi 7 amortisment". Vinderea bunurilor statului se hotărîse pentru achitarea unor datorii. Or, observase A. Lahovari, „voim să plătim datoriile statului şi apoi vindem bunurile pe datorii? Noi sîntem debitori şi ne facem creditori! Plătim datoriile cu creanţe foste ipotece care o să le luăm! Aceasta, domnilor, e o operaţiune financiară care, după mine, ar escita, nu voi să zic vorbe neparlamentare, dară ar escita rîsul unui financiar serios; se vinde pe datorie ca să scăpăm de datorii".

[2] K. s-a aflat în Spania din septembrie 1846 pînă în februarie 1847. El îi scria, la 1/13 ianuarie 1847, lui Ion Ghica: „Castilia Veche seamănă ca două picături de apă cu şesurile Brăilei. Nu poţi să-ţi închipuieşti cîte asemănări sînt între popoarele românesc şi spaniolesc. Mă ocup cu o scriere ce va aşeza aceste asemănări" *(Scrisori...*, p. 51. În acelaşi volum, partea îngrijită de prof. Dan Simonescu, vezi *Notes sur l'Espagne*, p. 209—262).

[3] Vezi supra p. 128, nota 1.

Intervenţie pe marginea articolului 38 din proiectul de lege privind vînzarea domeniilor statului *

Domnilor, după vechile legi ale ţărei, cumpărarea de moşii[1] era un drept politic; de o bucată de vreme însă, proprietatea mare se plîngea cum că această mărginire depreţie proprietatea şi se zicea că daca se va da drept şi streinilor să cumpere moşii se va sui preţul proprietăţei, şi atunci guvernul de la 1864 care lovea proprietatea mare cu legea rurale a socotit de cuviinţă să-i vie în ajutor ţinînd seamă de acest strigăt care se făcea; aşadară guvernul a fost liberal; a desfiinţat alipirea drepturilor politice de dreptul de a poseda moşii şi s-a luat un expedient, a zis cum că se învoieşte acelor streini să cumpere moşii cari şi ei ar da drept românilor în ţara lor.

Aceasta s-a făcut numai şi numai ca guvernul să scape de un strigăt, dară în fapt românilor nu li s-a dat nici o reciprocitate. *(Aplauze.)*

Aşadară s-a cîştigat dreptul acela, ne-am asemănat cu Europa, căci sînt multe state unde străinii nu pot să cumpere moşii.

D. Vernescu: Care state?

Rusia.

O voce: Ungaria.

Vedeţi dară că străinii au drepturi să cumpere moşii, cu toate aceste nu văd că proprietatea noastră teritoriale, prin învoirea ce s-a dat străinilor, să se fi suit mult. Peste Milcov văd sute de moşii scoase în vînzare şi cu toate aceste nu se cumpără, dovadă că străinii nu ţin aşa de mult să cumpere moşii. Prin urmare, am putea lesne şi aci să ţinem regula generale, să zicem că pot cumpăra toţi străinii — se înţelege de religiunea creştină —, însă trebuie să ţinem seamă şi de nişte scrupule foarte de respectat. Domnilor, aceste moşii cea mai mare parte au fost ale monastirilor, multe din ele au pe dînsele schituri, monastiri mici şi alte asemene fondaţiuni făcute de strămoşii noştri; ei bine, nu trebuie să ţinem seamă de scrupulul acesta cel puţin în trecerea de la mîna întîi la mîna a duoa? Să nu facem ca aceste moşii dăruite ţărei, căci ştiţi că în veacul de mijloc se dăruia ţărei, căci monastirea era ministeru de culte, avea spital, şcoale, şi tot ce face astăzi Ministerul de Culte şi al Lucrărilor Publice făcea monastirile, şi s-a luat de la monastiri din cauză că nu au îndeplinit aceste condiţiuni; ar fi bine acum să dăm aceste moşii în mîna străinilor, nu ar fi un ce dureros? Aşadară, iată pentru ce comitetul a stăruit cu tot dinadinsul să se pună acest articol, şi pentru ce s-a făcut aceasta? Pentru că statul are dreptul a face înlesnire, vine şi zice : le vînd cu anuităţi. Ei bine, statul ca un bun părinte are dreptul să facă avantage pentru fiii săi, fără să devieze de la principiul general.

---

* Şedinţa din 13 martie 1868.

Aceasta a voit comisiunea dintîi, să puie principiul general, să zică că aceste moşii se cumpără numai de români. Însă a venit domnul ministru din întru şi a zis : Europa se va uita la noi. Deşi eu nu cred că Europa se va uita la noi, dară chiar de ar fi aşa, chiar de ni s-ar zice : cum reveniţi, domnilor, asupra unei măsuri generale prin care aţi dat drept străinilor să cumpere moşii? Vom răspunde : da, au dreptul acesta, însă numai în ce priveşte proprietăţile private, pentru că proprietarii au strigat în gura mare că n-au capitaluri şi să se dea voie străinilor spre a le aduce capitaluri, dară nu le-au adus nimic. Cu toate acestea, am ţinut seamă de scrupulul domnului ministru şi am zis că statul, ca un bun părinte, are dreptul să avantagieze pînă la un grad oarecare pe fiii săi; şi am zis că moşiile care se vînd cu anuităţi se pot cumpăra numai de cetăţenii români, iară celelalte care sînt cu loturi se înţelege că se dau numai ţăranilor după legea rurală. *(Aplauze.)*

Aşadară, nu stricăm acest principiu mare de cosmopolitism, nu ridicăm străinilor dreptul de a cumpăra moşii, să cumpere cît vor moşiile care sînt puse în vînzări silnice, şi făcînd aceasta ne-am ocupat şi de soarta proprietăţilor particulare. Nu voim să înăbuşim proprietăţile particulare, ci le păstrăm o categorie de cumpărători pe care [o] ecartăm de la cumpărarea proprietăţilor publice; de aceea sper că toţi cîţi nu voiţi să cadă proprietatea mare veţi vota acest amendament. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 63,
p. 409, col. 3—1.

NOTE

[1] *Articolul 38:* „Domeniile care se vînd prin anuităţi şi acelea care se vînd în loturi nu se pot cumpăra decît numai de cetăţeni români". Gh. Vernescu susţinuse că articolul este în contradicţie cu Codul civil, care îngăduia străinilor a cumpăra pămînt în România.

Intervenție asupra luării averilor bisericilor Madona Dudu și Ionașcu. Precizări asupra creditelor extraordinare și suplimentare pe care guvernul avea latitudinea a le deschide *

Domnilor, sînt silit să vorbesc; nu eram aicea și mi s-a spus că sînt învinovățit că eu aș fi luat averile monastirilor Ionașcu și Dudu[1]...

D. Chițu: Nu am zis așa.

Ai zis domnul Kogălniceanu sau domnul Crețulescu.

D. Chițu: Nu am afirmat, am zis că mi se pare.

În fine, ați zis că eu am făcut și pe sînte să plîngă. Ei bine, domnilor, sînt prea binecrescut ca eu care am avut evlavia a vedea pe acea sîntă și să o ador să o fac să plîngă. Daca Madona va fi plîns vreodată, apoi desigur că a plîns cînd va fi auzit cum i-a susținut cauza domnul Vrăbiescu. *(Ilaritate, aplauze.)* Desigur că a plîns pentru alegerea ce s-a făcut în advocatul său.

Acum las la o parte cestiunea glumeață. Biserica Dudu și Ionașcu nu sînt luate nici sub ministerul Crețulescu, nici sub mine, sînt luate la 1860.

D. Chițu: Nu, s-au luat după Unire.

Nu e esact că s-au luat după Unire, s-au luat înainte de Unire și-mi pare rău că domnul Chițu care e așa de erudit în această cestiune nu cunoaște data luării.

Am fost la biserica Madona Dudu și Ionașcu, și în adevăr de atunci am fost întotdeauna pentru înapoierea averii de către guvern prin înțelegere cu Camera, căci în adevăr în pozițiunea în care se află, dacă sînta Madona nu va fi plîngînd, dară sînt sigur că plîng oamenii de starea în care se află ! De cîte ori mi-a fost cu putință am sprijinit această cestiune și chiar cu ocaziunea legii pentru vînzarea domenielor statului am susținut să se esepteze averea școalelor, prin urmare și cestiunea Ionașcului a fost prejudecată pînă la jumătate în favoare. Însă ca deputat și cu atît mai mult un ministru nu trebuie să primească teoria că cu ocaziunea votării budgetelor nuoi să luăm milioanele și să le împărțim. Recunosc cum că biserica Ionașcu nu e monastire, dară să venim cu această cestiune pe calea legală. Înțeleg interpelare în Camera veche, care n-avea dreptul de inițiativă, dară în Camera actuală care e dotată cu dreptul inițt[i]ativ nu înțeleg asemenea interpelare. Vie onor. domn Chițu cu o propunere și eu voi subscrie alături cu domnia-sa, fie sigur domnia-sa și știe foarte bine că pot să am rancune asupra oamenilor, dară niciodată n-am avut și nu pot avea asupra orașelor și cu atît mai puțin asupra unei sfinte; cred dară că acum, în cît pentru mine, sînta, departe de a lăcrăma, din contra e foarte veselă, căci ca întotdeauna și acum am fost pentru înapoierea averei sale de către guvern.

D. A. Lahovari: Domnilor, voiam să fac o simplă cestiune onor. domn ministru de finance[2]: în Camera anului trecut, știu că am votat o lege asupra comptabilității statului, lege care desființa răul și arbitrariul decretului din 27 noiembre 1864 care dedea drept guvernului a deschide credite extraordinare și supli-

---

* Ședința din 16 martie 1868.

mentare pînă în marginea unei a treia părţi din budgetul statului. În anul trecut, zic, s-a votat această lege de comptabilitate şi budgetul acelui an a fost cumpănit pe acea lege. Cînd s-a prezintat această lege în Camera trecută, toţi am fost de părere s-o votăm îndată, şi onor. domn Kogălniceanu a spus că relele efecte ale administraţiunii domnului Cuza au provenit din acest decret...

Sînteţi în eroare, n-am zis aşa.

În replică cu A. Lahovari:

Regret foarte mult că fără să mă amestec deloc în cestiune tot mă văd că eu sînt oaia cea rîioasă... *(ilaritate, aplauze)* şi totdeauna cu aceeaşi inesactitate; nu ştiu ce voiţi, domnilor : dintr-o poziţiune cu totul neactivă voiţi să mă faceţi a lua o poziţiune cu totul activă. Ei bine, o voi lua.

Onor. domn Chiţu m-a făcut răspunzător de luarea averii monastirei Dudu şi i-am dat lămurire, cum aţi văzut, că pe cînd s-au luat acele averi nu eram la minister, ba nici aspirant.

Tot asemenea voi răspunde şi onor. domn Lahovari : n-am zis niciodată că legea de la 1864, făcută cu un an înainte de căderea lui vodă Cuza, a dat loc la acea stare rea de dezordine în finance, care a adus căderea lui, pentru că acea lege a venit şi a pus o stavilă la o altă lege anterioară, care era cu mult mai rea şi care a durat în timpul unor ministere din dreapta de la 1860 pînă la 1864. Acea lege era faimosul regulament al domnului M. Costache, în virtutea căruia guvernul avea dreptul să-şi deschiză credite extraordinare şi suplimentare într-un chip nemărginit; acel regulament esistă, este publicat, se află în „Monitor" şi pretutindeni; citiţi-l şi veţi vedea că, pînă la 1864 noiembre, puterea esecutivă avea dreptul să-şi deschidă credite suplimentare şi extraordinare, şi şi-a deschis de multe ori, într-atît că a covîrşit capitolele; şi la 24 ianuariu 1865 eu am venit şi am mărginit pe puterea esecutivă prin acea lege de a nu-şi putea deschide credite suplimentare decît pînă la o a treia parte a cifrei alocate în budget pentru acel serviciu. Prin urmare, eu, care am ridicat acest drept nemărginit puterii esecutive şi l-am redus la o a treia parte, socotesc că am făcut un pas; negreşit că Camera e volnică să oprească şi această facultate guvernului, dacă va socoti că e cu putinţă, dară cît pentru acea lege din 24 ianuariu spun că cu ea am abrogat o altă lege anterioară care dădea guvernului totul în mînă. Şi, cînd onor. domn Lahovari nu va voi să vază că e nedrept către administraţiunea de la 1864 care a făcut acea lege, eu voi veni mîne cu acel regulament de la 1860 şi cu legea de la 1864 şi vom face comparaţiune între dînsele.

După regulamentul financiar de la 1860, domnilor, guvernul avea dreptul să facă viremente în toate ministerele, şi eu prin legea comptabilităţii de la 1864 am mărginit şi viramentele, am oprit de a se face viremente chiar de la un capitol la altul.

Iată ce am avut să răspund.

A. Lahovari *susţine că legea din 1864 a reprezentat de fapt un „regres" faţă de regulamentul în această materie din 1860.*

Domnilor, voi spune domnului Lahovari cum că totdeauna legile cari merg prea departe sînt ca mingea, iau o mişcare înapoi.

Regulamentul domnului Iepureanu dădea braţele deschise ministerului, acel regulament a avut putere pînă la noiembre 1864. În sesiunea anilor 1863 şi 1864 Camera, îngrijată de acel regulament, a votat o lege, şi legea aceea mergea în sens invers, mergea iarăşi prea departe; căci precum cea dintîi deschidea braţele administraţiunii, asemenea cea de a duoa lega cu totul braţele administraţiunii, căci nu permitea virimente, nu permitea credite, şi apoi pe urmă pentru toate creditele prevăzute i se dădea o sumă pe hirtie, care nu esista în natură.

A trebuit dară să se pună o margine acestei redacţiuni în alt sens decît acela care era în regulamentul din 1860.

Domnilor, eu vorbesc numai teorii, fiindcă niciodată n-am fost ministru de finance şi nu sînt deloc în joc, şi ministru de finance sub administraţiunea mea a fost acela căruia şi domnul Mavrog[h]eni şi actualul ministru de finance domnul I. Brătianu îi dă tot meritul, era domnul Steege. Afară de aceasta, acea lege n-a putut face atîta mare efect şi să aducă atîta neorînduială, din duoă puncturi de vedere : întîi fiindcă a fost făcută pe la sfîrşitul domniei lui Cuza şi pe urmă a fost făcută iarăşi pe la sfîrşitul ministerului nostru. La 27 noiembre s-a votat şi la 24 ianuariu noi nu mai eram miniştri.

Cît pentru socotelile şi banii anului aceluia, noi toţi cîţi am fost la minister am ieşit cu fruntea curată, fiindcă succesorii noştri s-au însărcinat să dovedească cum s-au întrebuinţat banii în anul acela, s-a publicat în „Monitor", şi aceasta s-a făcut de un ministru care negreşit nu era amic al domnului Steege, s-a făcut de domnul N. Creţulescu.

Aşadară în cestiunea aceasta sînt cu totul indiferent.

Domnul Lahovari a zis adineaori că n-a calificat legea, şi domnia-lui a zis şi legea dărăpănătoare, mi se pare.

Acum vin la altă cestiune, domnilor. Domnul ministru a zis un ce foarte esact, că pentru ca să avem o lege de comptabilitate bună, pentru ca acea lege de comptabilitate să se esecute, trebuie mai întîi ca budgetele să fie iarăşi bine făcute, ca putîndu-se esecuta budgetele să se poată esecuta şi legea comptabilităţii. Aceasta numai ca cestiune momentană. Mai este un principiu care sînt dator să-l apăr, fiindcă totdeauna în viaţa mea am apărat principiile cari nu sînt ale multora de aci, dară cari sînt ale mele.

Eu, domnilor, nu cred că am face bine de a pune mîna pe toate drepturile, d-a ne întinde aşa de mult, căci impresurare şi călcare aduce după sine impresurare şi călcare.

Ei bine, domnilor, permiteţi-mi să vă spun un cuvînt : nu recunosc Camerei dreptul de a interpela pe ministeriu pentru nesancţionarea unei legi, dreptul de veto este un drept direct al domnitorului, precum şi dreptul de graţie; prin urmare nu pot să interpelez pe ministeriu pentru ce nu a supus la sancţionarea domnitorului cutare lege.

„Monitor", 1868, nr. 66
p. 437, col. 2—5.

NOTE

[1] G. Chiţu arătase că biserica Madona Dudu nu figura printre bunurile care intrau sub incidenţa legii de secularizare. Chiar donatorii primitivi ceruseră expres ca veniturile ei să nu fie afectate unui aşezămînt călugăresc. La secularizare însă Ministerul de Finanţe a obligat pe arendaşii moşiilor acestei biserici să-i achite arenda. Împrejurarea a generat un proces între epitropia bisericii şi arendaşi, proces ajuns în faţa magistraţilor din Dolj, care, observă perfid Chiţu, „nu cunoşteau ca forţă majoră decît ciuma, holera şi alte asemenea; în zadar li se spunea că tirania unui guvern este mai rea decît ciuma şi holera; în fine au avut noroc cu un avocat fin care i-a scăpat de acest proces". Aluzia la guvernul Kogălniceanu era directă.

În sesiunea 1866/1867 deputatul Vrăbiescu — apărătorul omagiat de Chiţu — ridicase şi el problema sechestrării bunurilor bisericilor craiovene şi fusese ridiculizat de K. În 1867 consiliul comunal a dat în judecată guvernul pentru secularizare ilegală; epitropia era apărată de G. Chiţu şi An. Stolojan. Doi ani mai tîrziu, Curtea de apel din Craiova a anulat dispoziţia de secularizare a averilor acestei biserici (vezi Ioan Constantinescu, *Istoricul bisericii Maica Precesta Dudu din Craiova*, Craiova, 1928, p. 612 şi urm.).

[2] I. C. Brătianu.

Intervenţie în apărarea văduvelor şi orfanilor care şi-au depus capitalurile la Epitropia generală *

Domnilor, reformele politice şi sociali, şi mai ales reformele naţionali, nu trebuiesc făcute în detrimentul nimănui, nu trebuie să facă pe nimeni să-şi peardă al său, şi mai ales pe acei cari nu iau nici o parte activă la aceste reforme. Acele reforme naţionali sînt binecuvîntate de toată lumea cari cauzează cît mai puţine pagube şi lipse. Şi cînd, cu toate acestea, aceste pagube se fac, statul este dator întotdeauna să dea o compensaţiune oarecare acelora cari le-a suferit, mai cu seamă cînd este vorba de acei cari nu sînt întru nimic vinovaţi de acele reforme.

Domnilor, cestiunea care este rădicată acum cu ocaziunea petiţiunii acestor văduve şi orfani merită toată serioasa luare-aminte a noastră. Se atinge de nişte sărmane văduve şi de nişte bieţi orfani: de văduve, cari nu au dreptul de a lua parte la afacerile politice; şi orfanii, cari chiar nu au glas în asemeni cestiuni. O mare reformă naţionale pe care am avut fericirea însemnată de a se realiza în timpurile noastre, cu ocaziunea Unirii definitive a părţii de sus şi de jos a României, au rămas un număr însemnat de văduve şi de orfani, mai cu seamă în Iaşi, cari astăzi întind mîna, neavînd cu ce să se hrănească, negăsind nicăiri averea lăsată lor de părinţii lor, avere pentru care au muncit părinţii lor. Acolo averile acestor nenorociţi sînt perdute cu totul, în Bucureşti sînt numai încurcate. Permiteţi-mi să mă esplic, domnilor. În Bucureşti, mai înainte, era o casă deosebită, era o epitropie însărcinată cu administrarea averilor văduvelor şi orfanilor. Această epitropie s-a desfiinţat deodată şi legiuitorul s-a pripit într-atîta încît nici nu s-a gîndit să caute să reguleze averile administraţilor fostei case, nu a făcut nici ceea ce se face la desfiinţarea unei case particulare, unei societăţi oarecare, nu s-a gîndit nici măcar să numească un sindicat, o comisiune care să reguleze aceste averi; astfel că astăzi aceşti orfani şi văduve nu ştiu unde să se îndrepteze ca să-şi ceară dreptul lor. În adevăr că ministerul nu putea să le facă nimic, şi nici nu avea ce să le zică decît: duceţi-vă de reclamaţi la tribunale şi cereţi-vă drepturile; dară, domnilor, nu toată lumea are mijloace să intenteze procese, şi, acei cărora li se zice ca să intenteze procese, desigur că n-au nici un ban cu ce să-l intenteze, de vreme ce toată averea lor s-a dus Dumnezeu ştie unde.

Trebuie dară ca noi să avizăm la un mijloc oarecare, să numim o comisiune, o epitropie sau orice alt aţi voi, sindicat, orice, ca să se reguleze soarta acestor fiinţe, fiindcă este drept şi echitabile ca statul, care a desfiinţat fosta epitropie şi care printr-aceasta i-a pus în poziţiunea în care se află astăzi, să le dea măcar atîtea mijloace cît să nu moară de foame.

---

* Şedinţa din 16 martie 1868.

Statul plătește — și bine face, căci este cu drept —, plătește greșelile, plătește abuzurile chiar ale funcționarilor săi; cînd un funcționar delapidează banii unui particolar, statul îi plătește; cu atît mai mult dară statul trebuie să se considere solidar de faptele acelei epitropii a sa și să plătească daunele pe care le-a adus oamenilor prin desființarea acelei epitropii. Este indispensabile prin urmare, o repet, ca să avizăm la măsure care să facă pe aceste văduve și orfani să-și capete ceea ce este al lor, să se vadă în posesiunea patrimoniului lor strîns cu sudoarea părinților lor.

La Iași, domnilor, este ceva și mai grav, cu mult mai grav, și sper că această Adunare în simțul său de dreptate și de echitate va veni în ajutorul văduvelor și orfanilor de acolo.

Știți, domnilor, că prin Unire Iașii au perdut foarte mult, aceasta sper că nu se va tăgădui de nimeni și că românii de aici nu o tăgăduiesc, este ceva incontestabil. Toate imobilile din orașul Iași, toate casele au scăzut, nu cu 100 la 100, dară cu 200 și cu 300 la sută; și încă că cu cît o casă a fost mai mare, cu atît a perdut mai mult din valoarea ei; cele mici tot mai găsesc să se mai închirieze, deși pe nimic, dară cele mari stau toate pustii. Pe cînd aceste imobile își avea valoarea lor, mai înainte de Unirea definitivă, tribunalele au împrumutat bani orfanilor și văduvelor cari dincolo se administrau de dînsele pe imobile prețuite în regulă după toate formele judecătorești; pentru o casă care făcea 1 200 de galbeni se dedea cu împrumutare 6 000, ipotecîndu-se acea casă; tribunalele n-au făcut nicidecum abuzuri cu acești bani, i-au dat întotdeauna pe imobile de o valoare înduoită. După Unire însă, valoarea tutulor acestor imobile a căzut, și a căzut atît încît s-a văzut nu numai că al treilea și al douilea ipotecar și-a perdut paralele lor, dară și cel dintîi nu a scos nici jumătate din ale sale.

Eu cred, domnilor, că ar fi nedrept ca românii să se uite cu indeferință la soarta nenorocită a acestor oameni, să lase ca acei orfani cari cînd au deschis ochii și au văzut faptele mari la cari au asistat, în loc să binecuvînteze aceste fapte, să dorească trecutul, să zică că mai bine nu s-ar fi făcut acele fapte, fiindcă trecutul le-ar fi lăsat cel puțin neatinsă averea ce le-a lăsat părinții lor.

Domnilor, eu nu fac nici o propunere, dară rog pe ministerul întreg, mai ales pe acei din domnii miniștri cari sînt de dincolo, și în parte pe domnul Gusti care cunoaște lucrurile acestea mai bine ca fost primar al Iașului, să aducă în Adunare un project de lege în privința aceasta. Nu cer urgența, cer ca domnul ministru să fie bun a cere notițe de numărul orfanilor, de cauzele cum s-au produs perderile și sumele cari au a se răspunde de stat. Ceea ce propun nu e anormal: marele acte politice se plătesc și prin deficit și prin pasiv [sic !]. Italia, cînd a făcut unirea, a mers atît de departe încît eu nu aș cuteza a cere pentru țara mea. Italia, cînd a făcut unirea, a luat asupră-și datoriile, nu numai particulare ipotecate, dară și ale comunelor. Toate datoriile municipalității din Sicilia le-a plătit Italia. Eu însă mă mulțumesc a ruga respectos pe domnul ministru a pune în pozițiune pe Cameră de a da obolul văduvei și orfanului.

„Monitor", 1868 nr. 66,
p. 438, col. 2—3.

Pe marginea cererii de ajutor în continuarea studiilor, făcută de Constantin Ciurea pentru fiul său Nicolae, care urma medicina la Pisa *

Pentru cestiunea de regulament.

Domnilor, nu am luat parte deloc în discuțiunea de față, pentru că niciodată eu cînd va veni un tînăr și va cere o subvențiune nu i-o voi refuza, pentru că inima nu mă lasă și trebuie să-i dau. Dară, domnilor, cu regulamentul în mînă și bazat pe ceea ce el prevede, rog pe membrii comisiunii de petițiuni să binevoiască ca, de cîte ori face raportul său pentru asemenea cereri, închiierea raportului să fie bazată pe o lege, iară nu numai pe simple opiniuni ale membrilor comisiunei. Acum, domnilor, noi nu putem acorda nimenui nici o subvențiune, noi votăm numai cifrele și ministrul are dreptul să acordeze asemenea subvențiuni, pentru ca să încurageze știința conform legei. Atunci cînd domnu ministru vede un talent esceptional, atunci totdeauna are drept și este dator chiar să vie în adjutorul acelui talent cu din suma ce noi am votat.

Așa, domnilor, urmează să fie, căci daca noi, deputații, vom adopta acest principiu și să venim împinși de inima noastră, de umanitate, și să cerem anume pentru cutare sau cutare tînăr o subvențiune, atunci înțelegeți că acest principiu nu prea ar fi avantagios pentru talent, fiindcă nu este un deputat aici care să nu cunoască trei, patru tineri, și atunci, urmînd așa, am fi nevoiți să subvenționăm pe toți tinerii din România.

„Monitor", 1868, nr. 66, p. 439, col. 4.

---

* Ședința din 16 martie 1868.

Discurs pe marginea proiectului de lege pentru reorganizarea armatei *

Domnilor, eu voi începe a vorbi în această cestiune declinînd onoarea pe care mi-o face domnul Pruncu[1] d-a mă numi autor al acestei legi; această lege nu este nici a lui Kogălniceanu, nici a lui Adrian[2]; este rezultatul veacurilor, este rezultatul experienței tuturor oamenilor care s-au ocupat cu această cestiune, rezultatul discuțiunilor Camerilor noastre, discuțiuni precese de studii lungi și serioase, atîta pe cît se poate face în țara noastră. Pentru că această lege s-a promulgat, cel puțin în parte, în timpul administrațiunii mele, nu este un cuvînt de a se zice că este legea mea și a vă face pe unii din dumneavoastră să o respingeți din cauza numelui care o contrasemnează[3]. *(Aplauze.)*

Mi-a părut rău cînd am auzit pe domnul Pruncu exprimînd ideile domniei-sale într-un mod așa de ușure, luînd acel rol sceptic ca să zică că tot este rău și să nu ne arate nimic care ar fi mai bun. Așteptam ca domnia-sa, care a luat rolul de a exprima ideile junilor ofițeri, să combată sistema propusă cu o altă sistemă a domniei-sale; primeam să zică : milițiile sînt o fabulă, gloatele o iluziune care nu ne va putea servi niciodată; dară trebuia să mai arate altceva mai bun decît milițiile și gloatele. Dumnealui n-a zis nimic și o regret, fiindcă credeam că junimea este care vine totdauna cu idei mai înaintate, cu idei de progres, iară nu, cum zicea zilele trecute domnul Negură, arborii cei găunoși... *(Ilaritate.)*

---

* Ședința din 19 martie 1868.

Acestea zise, acum intru în cestiune și mă pui numai pe tărîmul obiectiv.

Domnilor, dacă este o lege în care cineva trebuie să lucreze cu multă frică de a introduce inovațiuni, este negreșit legea armatei, pentru că aci nu este vorba de un impozit de bani, ci de un impozit de sînge. Vedeți ce s-a petrecut în alte țări cu modificarea legilor de armată și cum s-au dobîndit asemenea legi. Nu s-a văzut o singură țară în care o lege militară să se fi introdus într-un mod spontaneu, afară numai de cazurile excepționali, cînd țara era pe marginea prăpastiei și nu avea altă scăpare decît în acea lege. Pînă în anul acesta Francia n-a putut dobîndi o organizațiune militară nouă, deși studiele se fac neîncetat de la căderea primului imperiu; au fost comisiuni însărcinate cu studiarea acestei cestiuni și în timpul Restaurațiunii, și sub Carol al X[-lea], și sub Ludovic Philip, și sub Napoleon al III[-lea], sînt sute de dosare care atestează lucrările acestor comisiuni, sînt sute de volume cari s-au publicat de oamenii cei mai competinți. Abia anul acesta a ajuns să se facă acea lege; și știți pentru ce? Numai în fața creșterii celei repezi a puterii Germaniei. În Prusia s-a dobîndit această lege între 1812 și 1815, pentru că jumătatea Prusiei era atunci perdută și călcată de copitele cailor lui Napoleon. În Austria asemenea s-a reformat legea militară. Dară știți cînd? După marea catastrofă de la Sadova.

Ei bine, ce vrea domnul Pruncu? Domnia-lui combate o lege și nu pune nimic în locul ei; și această lege ce este? A cui este? Nu este a nimănui, este rezultatul studiilor făcute de mult timp în țara noastră.

D. Pruncu: Nu.

Eu nu am avut onoarea să mă duc în biurourile ministrului de resbel ca să știu că materialul acestei armate are să ne coste patrusprezece milioane de franci. Știu numai că avem legea grănicerilor și a dorobanților de la domnul Stirbey, acel emininte administrator; va să zică acest project este deja aplicat în parte prin aceste duoă instituțiuni, ceea ce dovedește că studiile unei organizațiuni militare datează de mult înainte. Tot ce a venit în urmă, diferitele corpuri de armată cari le avem azi, se guvernează tot de legea reglementară care a înființat milițiile, afară de cîteva legi subsidiarii. Ce mai cerem acuma? Cerem gloatele, căci restul îl avem. Prin urmare, vedeți că nu este o lege nouă, ci o combinațiune de ceea ce am avut odată cu ce avem azi.

Domnilor, Bălcescu a zis că, dacă România mai vrea să trăiască, numai prin vechea ei organizațiune militară poate să-și garanteze existența [4]; noi venim azi să punem în faptă ideea acestui om, care e mai mare după ce a murit decît chiar în timpul vieței lui.

Toți știm că înainte aveam o armată permaninte, care făcea serviciul regulat și primea o leafă, din care cauză acei soldați se numeau lefegii; apoi era armata de strînsură, numită astfel pentru că se aduna numai în caz de resbel; astfel erau roșiorii, călărașii, plăiașii, verzișorii, căminăreii și alte corpuri; și în fine erau gloatele, națiunea în disperare; nu pot să calific altfel această adunare generală, în care națiunea turbată, înfuriată de disperare, cheamă tot ce e viril ca să-și scape existența.

Iată, domnilor, ideile cari se prezintă prin acest project. Cine le-a pus pe hîrtie? Nu le-a pus nici Adrian, nici Kogălniceanu, nici nimeni; le-a pus glasul țărei întregi. Știți că pînă la 1859 nu am avut o armată, ci niște miliții care se numea streajă pămînteneascăа[5]; cînd un oficier român lua un pasport rusesc sau austriac, se zicea acolo oficier de streajă, pentru că armata noastră nu era recunoscută ca armată. Era totul de a face o armată adevărată. De la 1861 s-au însărcinat diferite comisiuni cu studiarea acestei cestiuni, ca să pregătească un project de lege; în fine la 1863 s-a numit o comisiune, comisiunea aceea era compusă de tot ce aveam mai ilustru ca oameni de arme în țara noastră. De o parte erau militarii cari pe atunci erau cunoscători în cestiune, pe de altă parte s-au chemat membrii misiunii franceze[6], cari atunci era mai numeroasă decît astăzi, era locotenentul colonel Lamy, era domnul Leclerc; în fine, toți acești oameni au studiat cît a fost cu putință projectul de organizare a forței noastre armate. Projectul acela s-a supus Camerei în sesiunea anului 1863; Camera l-a votat; și în Camera aceea, permiteți-mi să vă spui, fără ca aceasta să fie o imputare, se aflau, poate prin hazard dacă voiți, mai mulți oameni speciali în arta militară. A mai fost și la 1862 o comisiune numită de Cameră, în care se aflau bărbați ca principile Stirbey, principile Gr. Sturdza și alții, și s-au făcut și atunci studii.

S-a votat legea aceea, în mai multe puncturi modificată, dară s-a introdus și guarda națională. Dumneavoastră știți că la 1863 era o luptă foarte puternică între guvernul lui Cuza și Cameră. Astfel, votîndu-se guarda națională în acea lege împreună cu milițiile, s-a făcut un ce cu totul cu neputință de a se aplica : nu erau prevăzute vîrstele, nu era nici sistema prusiană a *Landwehr*-ului, nici sistema franceză a guardelor naționali. Vedeți, în Francia e guarda națională mobilă, în Prusia e sistema *Landwehr*-ului, dară nici în Francia, nici în Prusia, nici în Elveția, în nici o țară din lume nu s-a putut găsi un chip de a se combina împreună aceste duoă sisteme. În fine, s-a făcut acea lege care onor. domn Pruncu zice că e a mea, pe cînd ea n-a fost alt nimic decît legea votată de Cameră la 1863, din care se scosese guarda naționale.

După 11 februariu, Adunarea a votat iarăși garda orășenească, însă a zis că legea gardei orășenești[7] nu desființează întru nimic legea organizării armatei, legea milițiilor, căci acea lege nu e alt decît legea milițiilor, nu face decît să înființeze ceea ce lipsește, adică milițiile. În legea speciale a gardei orășenești însă erau oarecari articole cari puneau în neputință d-a avea organizația milițiilor. Deși anul trecut guvernul a luat îndatorirea de a aplica acea lege, s-a aflat însă în fața unei imposibilități, parte financiare, parte provenind din defectele legii. A venit domnul ministru actuale[8], și trebuie să mărturisesc că atunci amorul meu propriu a fost jignit, a venit și ne-a adus un nou project. Pentru ce o nouă lege? Pentru ce să voteze Camera o nouă lege de armare? Iată ce mi-am zis la început. Dară în urmă, după esplicările date de domnia-sa, am văzut că are dreptate, căci, legea milițiilor nefiind aplicată și pe de altă parte aflîndu-se în contradicțiune cu legea gardei orășenești, domnia-sa a izbutit — ceea ce la toți ne părea foarte greu — a izbutit să facă să avem și *Landwehr*-ul, care să apere țara la fruntarie, și garda orășenească, pentru paza ordinei în întru. Domnia-sa a mai făcut și o altă prefacere, a scurtat termenul soldaților adunați sub steaguri. Voi spune mai tîrziu că găsesc că domnia-sa a făcut bine și projectul ce a prezintat nu merită imputare.

V-am făcut, domnilor, istoricul acestei legi. Ea nu este alt decît rezultatul studielor vechilor noastre instituțiuni, rezultatul votului Adunărilor trecute. Sînt departe, domnilor, de a tăgădui că și această lege înfățișează multe defecte, cred, din contra, că are defecte; cred apoi că o parte din projectul domnului Leca merită o serioasă luare-aminte. Dară toate acestea sînt bune atunci cînd vom avea timp, putința d-a ne pune pe studierea rece și îndelungă a unei legi de organizare a armatei; astăzi nu sîntem în această poziţiune; astăzi mai întîi de toate ni se reclamă imperios a avea o forță militară, și mai tîrziu, cu timpul și esperiența, vom vedea ce vom avea de făcut spre a o îmbunătăți, spre a o perfecționa, pe cît perfectul e în putința omului.

Viu acum la cele ce a spus domnul Pruncu — și să-mi permită ceilalți domni oratori a nu mă ocupa de domniile-lor, a le zice că numai domnul Pruncu a criticat ca om de arme ceea ce, după domnia-sa, găsește rău în legea actuale. Domnul Pruncu însă n-a venit cu altă sistemă, ceea ce eu aș fi dorit; domnia-sa a zis numai că va vorbi mai tîrziu despre oștirea permanente, după cum a și vorbit, și a început a vorbi de dorobanți și grăniceri; a zis că ei sînt o creațiune care esistă, că e singura putere a forțelor noastre militare, dară pe urmă a adaos că n-a înfățișat nici un progres, și ca să probeze aceasta domnia-sa a descris starea de plîns a dorobanților, cari nu cunosc nici măcar rangirea [sic !]. Permită-mi domnia-sa să-l întreb : într-o lege organică avem noi să punem chipul d-a face cum oficerii să-și disciplineze soldații? Avem să facem regulamente de esercițiu? Nu socotesc aceasta. Noi avem să vedem dacă dorobanții sînt buni sau răi ca instituțiune. Însuși domnia-sa a recunoscut că dorobanții sînt buni, dară a zis că nu sînt destul de disciplinați, esercitați, că vor fi soldați pe hîrtie; dară cîte legi nu avem noi oare pe hîrtie? De ce să osîndim instituțiunea pentru că soldații sînt numai pe hîrtie? Vă mărturisesc că la 1859, cînd s-a ales Cuza domn, am văzut în Țara Românească dorobanți de la Focșani și pînă în București, i-am văzut buni și frumoși, și aș fi dorit să fi fost tot așa și în Moldova. Recunosc și eu că acum nu sînt ce eram altădată; dară aceasta ce dovedește? Dovedește că administrațiunea n-a aplicat bine legea, iară nu că instituțiunea dorobanților nu e bună. Ei bine, nu avem decît să dezvoltăm această instituțiune atît de folositoare, să-i dăm lustrul care-l avea în vechime.

Onorabilul domn Pruncu a zis apoi cuvinte de laudă pentru grăniceri, dară i-a și înjurat; a zis că atunci cînd au fost chemați n-au venit.

Cum, domnilor, dumneavoastră nu voiți să țineți seamă de cuvîntul care face pe un oștean să respecte legea? *(Aplauze.)* Ce voiți să facă grănicerii? Să lase granița? Dară ei nu sînt pentru alt decît pentru paza graniței. Spuie toți acei domni cari au avut ocaziune să vadă pe grăniceri în acțiune pe la puncturi, spuie dacă ei se uită la dușman cu indiferință, dacă dezertau de la posturile lor? Nu, domnilor, pe toate zilele ziarele spun că grănicerii s-au bătut cînd cu turcii, cînd cu austriacii pentru apărarea fruntarielor. Dară n-a venit cînd au fost chemați să intre în lagăr? N-au venit, și n-au venit fiindcă legea lor nu le impunea o asemenea sarcină. Le imputăm lor că nu s-au dus la Giurgiu, pe cînd nu erau îndatorați să se ducă; apoi atunci pentru ce noi toți, pentru ce domnul Pruncu și eu nu ne-am dus să ne apărăm țara noastră atunci cînd turcii o amenințau . . . *(Aplauze.)*

D. Pruncu: Mă iertați, dumneavoastră n-ați fost, dară eu am fost. *(Ilaritate.)*

Fac scuzele mele domnului Pruncu dacă domnia-sa a fost, dară iarăşi nu osîndesc pe grăniceri dacă ei nu au vrut să se ducă. Ceea ce ştiu, domnilor, este că am văzut grăniceri în tabăra de la Cotroceni[9], i-am văzut manevrînd, şi manevrînd astfel încît într-o lună de zile ajunseră de manevra tot aşa de bine ca şi armata regulată; ştiu că de la înfiinţarea lor dorobanţii şi grănicerii au adus cele mai mari servicie ţării; ştiu că Omer paşa la 1854, cînd a văzut aceste corpuri manevrînd, a zis: Iată forţa dumneavoastră militară! Dacă aceste cuvinte n-au nici o valoare la domnul Pruncu, nu mai am nimic de zis.

Dară oare legea actuale prevede aceea ce era de lipsă? Prevede, fiindcă zice că, atunci cînd vor fi chemaţi grănicerii la manevre sau în tabere, ei vor fi consideraţi ca făcînd parte din armata permanentă. De acum înainte dară, cînd ei vor fi chemaţi în tabere, vor veni, fiindcă acum legea îi obligă să vie; şi eu sînt încredinţat că de acum înainte grănicerii, cînd vor fi chemaţi ca să se bată, vor veni şi se vor bate mai bine decît armata regulată, fiindcă ei ştiu că au femei şi copii şi au de apărat vetrele lor! *(Aplauze.)*

Se zice că grănicerilor nu li s-a făcut nici o îmbunătăţire. Nu este aşa, domnilor, grănicerilor tot li s-a făcut oarecari îmbunătăţiri. Grănicerii, întîi, prin lege erau scutiţi numai de contribuţiuni către stat; astăzi, pe lîngă aceasta, au şi o subvenţiune bănească; pe lîngă aceasta încă, cînd sînt chemaţi la arme în tabere, primesc leafa întocmai după cum o primea şi soldaţii din armata de linie, primesc apoi mantalele şi altele. Dară apoi, domnilor, dacă credem că grănicerii nu sînt destul de bine recompensaţi, cine ne împedică pe noi de a le mai da încă ceva? Cine ne împedică pe noi de a nu recompensa mai bine pe aceşti oameni cari ne păzesc graniţele noastre, cari au făcut ca să mai avem munţi? Fiindcă, mai cu seamă dincolo de Milcov, mai nainte de a se înfiinţa şi acolo grăniceri, pe cînd graniţele nu erau păzite de nimeni, nemţii ne luase necontenit cîte o bucată din munţi, cîte un munte întreg, astfel că, dacă nu ar fi fost înfiinţaţi aceşti grăniceri, astăzi nu am mai fi avut poate munţi. Cine, o repet, ne opreşte pe noi şi care este acela care să nu vrea ca să dea grănicerilor cu dragă inimă ceea ce li se cuvine?

Aşadară, eu zic, domnilor, că ministerul a făcut foarte bine de a manţinut în noua organizare pe grăniceri şi pe dorobanţi; fiindcă cu acest mod legiuitorul procede de la cunoscut la necunoscut, manţine ceea ce este bine, lăsînd ca mai tîrziu, cu timpul şi după trebuinţe, să modifice şi să adauge ceea ce esperienţa va dovedi că este de trebuinţă.

A vorbit în urmă domnul Pruncu de miliţiele neactive. Mai întîi, comisiunea nu a primit această denumire; după projectul comisiunii, adoptat şi de minister, nu mai esistă în această lege miliţii active şi miliţii neactive; în locul acestora sînt grănicerii şi dorobanţii şi apoi miliţiele. Ce sînt aceste miliţii? Miliţiele se compun din toţi oamenii cari au trecut prin grăniceri şi dorobanţi şi prin armata permaninte, pînă la vîrsta de 27 de ani. Prin urmare, tot omul care a trecut prin armată, prin grăniceri şi dorobanţi, făcînd parte din miliţii, iată instrucţiunea militară, iată sufletul, iată inima miliţielor. Nu am putea negreşit avea niciodată miliţii daca nu am pune în mijlocul lor pe acei cari au purtat arma şeapte ani servind în armata regulată şi la grăniceri. Aceştia se întîlnesc acolo, în miliţii, cu acei cari au fost scutiţi de sorţi. Ce vor face aceştia împreunaţi? Ce vor deveni miliţiele acum? Devine armata naţiunii. Arătaţi-mi dumneavoastră, domnilor, pe filosoful acela mare care să ne dea mijlocul unei organizaţiuni a miliţielor altfel decît aşa! Căci ce avem aci: energia de la 20 pînă la 36 ani, floarea tinereţei, floarea minţii, activitatea, nepregetul! Iată miliţiele noastre. *(Aplauze.)* Dară domnul Pruncu ne zice că va fi prea puţin, fiindcă e numai un batalion; însă tot domnia-sa ne-a adus aminte cheltuielele acele enorme. Ei bine, cum voieşte domnia-sa să aibă mai mult decît 33 de batalioane şi apoi să ne spuie: cum nu vă speriaţi de 14 milioane de franci? Nu discut acuma cestiunea budgetului, vom veni mai în urmă şi vom discuta şi această cestiune. Dară, oare, daca domnul Pruncu voieşte mai mult, apoi cine va lucra, cine se va ocupa de meserii, cine va fi prin cancelarii, daca toată naţiunea în picioare o vom face miliţii? Aşadară, bine a făcut guvernul de a înfiinţat mai întîi cîte un batalion, şi daca mai în urmă se va dovedi trebuinţa, daca vom avea putinţă şi starea financelor noastre ne va permite, ei bine, vom face şi mai mult.

Domnia-sa mai critică mirîndu-se ce va deveni acest batalion împărţit în un judeţ întreg, fără instrucţiune, fără nimic. Dară cum voieşte oare domnul Pruncu? Voieşte domnia-sa să facem soldaţi din toate satele şi să-i cazarmăm? Aceasta e cu neputinţă.

Mai zice domnia-sa că unde se vor găsi trei mii de oficeri? Dară poate că vor fi în multe comune oficeri din vechii militari întorşi din serviciu. Ei bine, aceia vor deprinde, căci noi nu ne propunem să facem bandele lui Carol al V-lea sau cavaleria lui Frideric cel Mare, ci ne propunem să începem mai întîi a deprinde, căci ştiţi dumneavoastră prea bine că acuma cîţiva ani în ţară nu se găsea nici cîte o puşcă pe la sate.

Vom începe mai întîi a ne exersa şi apoi vom avea treptat, treptat mai multe batalioane, căci aceste miliţii sînt datoare de duoă ori pe an a se concentra: 15 zile toamna şi 15 zile primăvara; altfel am desfiinţa toată avuţia noastră naţională agricolă.

Eu găsesc, domnilor, că acest project organizează ceva posibile, ceva care să putem realiza îndată. Şi eu aş dori să văd toată naţiunea mea îmbrăcată gata cu uniformă, cu arme, patrontaşe*, şi eu aş dori să avem artilerie, cavalerie şi mergînd la graniţă să ţinem pept puterilor celor mari; dară deocamdată nu e cu putinţă. Aceasta trebuie să fie pentru noi un vis care să sperăm că va deveni realitate. E destul pentru o generaţiune să facă o asemenea lege şi să o puie în aplicare.

Am arătat, domnilor, că domnul Pruncu a zis că nu e nimic pentru miliţii numai cîte un batalion de judeţ; ei bine, nu cred că e cu putinţă să facem mai mult în starea actuală, căci numai 33 batalioane reclamă vreo 50 de mii de puşti, fără să mai vorbim de altele.

Acum, după ce am răspuns la cele zise în privinţa miliţielor, să venim la gloate. Domnul Pruncu critică organizarea gloatelor. Ei bine, îl rog să-mi arate domnia-lui ţara aceea unde legislatorele a regulat gloatele. Nu legislatorul, domnilor, organizează gloatele, organizarea lor stă aci *(arătînd peptul)*, numai aci: disperarea naţionale, pericolul, educaţiunea, instrucţiunea, moravurile, inima în fine! Iată legislatorul gloatelor! *(Aplauze.)* Nici domnul ministru de resbel Adrian, nici Saint Arnaud[10], nici nimeni nu va putea organiza gloatele. *(Prea bine).* Cînd s-a bătut gloatele prusiane şi cînd au respins armata lui Napoleon de la porţile Berlinului, n-a fost Blucher[11] care a organizat gloatele, ci a fost inima şi patriotismul.

---

* *Patrontaşe* — cartuşiere.

În privința gardei orășenești, n-am de zis alt decît că domnul ministru de resbel a organizat astfel ca să facă să avem vechea sistemă a părinților noștri în aceste plante care se numește garda orășenească.

Acum viu la armata permaninte. Domnul Pruncu s-a depărtat aci de cestiune și a avut dreptate, căci în adevăr, luînd tablourile cum sînt în project (și la care domnul ministru a renunțat), a venit și a zis că va costa pînă la cifra de 40 milioane. Ei bine, domnia-sa n-a studiat bine projectul, căci ar fi văzut că domnul ministru a lepădat tot ce e cifră în project și a păstrat numai unitățile armatei, diviziunile și subdiviziunile corpurilor, rămîind în urmă ca Adunarea, după mijloacele țărei, să hotărască cîte regimente să aibă, cît de puternic să fie un regiment, cîți oameni să aibă în timp de pace și cîți în timp de resbel. Așadară, nu trebuie să luăm ca normă de organizare cifrele din tabele; în o lege de organizare esistă principiul, nu cifrele, și cu această ocaziune declar mai dinainte că voi fi alături cu domnul Pruncu spre a face toate reducțiunile putincioase. Voi merge și mai departe și declar că sînt foarte mult partizanul milițielor și foarte puțin partizan al armatei permaninte, și oricînd va fi cu putință, cu legea în mînă care stabilește principiul, voi merge la realizarea acestei dorințe, a perfecționa milițiele din ce în ce mai mult și a face ca în armata permanintă să nu avem decît armele speciali. Acest viitor ni-l lasă deschis legea de față.

În privința armatei permaninte, s-a criticat și anii de serviciu de sub steag : a zis domnul Pruncu că sînt prea puțini trei ani și a demonstrat totdeodată după cît timp un soldat poate deveni bun. Are dreptate domnia-sa daca voim să avem bandele ispaniole cari au speriat lumea prin bravura lor, daca voim să avem garda veche a lui Napoleon I, daca voim să avem ceea ce voia comitele de Bismark, armata de conchistă; în adevăr, atunci nu e destul trei ani sub steaguri; dară noi, domnilor, nu avem să facem conchiste contra nimănui, nouă ne trebuie o armată de apărare, voim ca armata noastră să fie școala care necontenit să trămită instructori în miliții, spre a deveni acolo dascăli și învățătorii milițielor. În adevăr, recunosc și eu că trei ani este puțin pentru soldat ca să se instruie, dară vă declar de mai'nainte că nu trei ani, precum se cere astăzi, dară nici șease ani nu sînt de ajuns, dacă veți urma ca acum ca soldatul să fie trei zile numai în cazarmă și șease în caraulă. Nu se face un om bun soldat stînd cu pușca la caraulă, ci stînd în lagăr, la manevre.

Așadară, dacă noi vom da ministerului mijloace ca cu milițiele să-și poată îndeplini serviciile, atunci armata va face ceea ce fac toate armatele, cea prusiană, cea franceză și altele, și atunci numai să fim siguri că oștirea noastră va deveni o adevărată armată; atunci cînd soldatul va fi pus numai pe esercițiu, socotesc că e destul 3 ani de zile ca fiecare să ajungă un bun oștean; și cu mijlocul acesta facem să treacă cît se poate mai mulți tineri pe sub steag, și luînd instrucțiunea s-o aibă la dînșii și să o ducă în comunele lor.

Domnul Pruncu a mai arătat pe urmă că numai după un număr de ani vom ajunge a avea armată. Aci recunosc că este așa, dară îl voi ruga să-mi spună cum va putea domnia-lui să facă altfel? Cum ar voi domnia-lui ca un număr de 20 000 de oameni să-i sporească la 40 000 și cu toate acestea budgetul să fie tot mic? Apoi nu știe domnia-lui și dumneavoastră toți cum armele de preciziune s-au scumpit toate? Nu știți dumneavoastră că un singur patron prusienesc costă 30 de parale? Apoi cum voiți dumneavoastră să avem un număr așa de mare de oameni și un budget așa de mic? Această enigmă eu n-o pot dezlega; ceea ce pot să zic este ca să votăm această lege, să o aplicăm odată, să nu mai facem cu dînsa cum am făcut pînă acum cu toate legile în privinţa organizării armatei, adică să avem soldaţi numai pe hîrtie, iară în realitate nu. Să facem odată ca pe lîngă armata permanentă, dorobanţi şi grănicieri, să avem şi miliţii; şi apoi, intrînd odată pe acest tărîm, vom vedea ceea ce mai este de făcut; şi, dacă noi nu vom avea timp, descendinţii noştri vor îndeplini. *(Aplauze.)*

Să primim dară această lege acum şi, domnu Pruncu dacă voieşte în privinţa grănicerilor să propună vreun amendament şi vom vedea că este bun, eu nu voi ezita de a-l primi căci iubesc pe grăniceri. Cînd vom veni la dorobanţi, vom face asemenea; vom vota toate amendamentele cari ni se vor părea că ne pune în poziţiune să avem o armată cît se poate mai bună, dară pînă atunci să ne mulţumim de ceea ce putem avea, căci ştiţi proverbul francez : *Le mieux est l'ennemi du bien*, adică cine voieşte să facă tot mai bine şi nu face nimic acela nu voieşte binele. *(Aplauze.)*

În replică cu Grădişteanu.

Domnilor, voi avea onoarea întîi a răspunde domnului Grădişteanu. În adevăr, domnu Grădişteanu a venit şi a pus o cestiune adevărat importantă, a zis : nu înţeleg să împrumutăm de la toate naţiunile; şi are toată dreptatea.

Domnilor, vă aduceţi aminte că de cîte ori a fost cestiunea aceasta am zis şi eu tot asemenea, am zis şi la 1863 ca ministru şi astăzi o zic ca particular şi prin urmare nu veţi putea crede că fac acum o cestiune de putere.

Domnilor, este cu neputinţă ca un sistem să fie combinat cu altul, sistemul gardei naţionale, cum e la francezi, cu sistemul *Landwehr*-ului sau cu sistemul miliţiilor al nostru. Nicăieri, nici în sistemul Elveţiei, nici al Prusiei, nici al Spaniei şi Italiei, nu este un sistem combinat : toate naţiunile au adoptat un sistem de armată cu garda naţionale întinsă peste toată ţara, ori armata cu *Landwehr.*

Iată ce e pretutindeni.

Însă, domnilor, nu putem face noi altmintrelea decît ceea ce a înfăţişat domnul ministru şi ceea ce am primit şi noi. A primi sistemul armatei permanente cu garda naţionale, a primi un sistem care nu e pentru ţara noastră, la 1863 s-a pus teoria aceasta, a fost respinsă; s-a introdus însă mai pe urmă garda naţionale, s-a făcut încercare că nu se poate aplica, şi acestui sistem amestecat datorim că n-avem decît armata permanentă şi în loc de 360 mii oameni disciplinaţi avem numai 15 000, afară de grăniceri. Însă, domnilor, noi nu sîntem Constituantă, nu putem face nimic, garda naţionale este o instituţiune garantată prin constituţiune, prin urmare trebuie să o primim şi să o ţinem, căci nu putem face altfel. Dară ce trebuie să facem? Garda naţionale, precum chiar legea ei organică zice, nu împedecă formarea miliţiilor. Domnu ministru a căutat şi după mine cred că a ajuns pînă la oarecare punct a dezlega această problemă. Prin urmare, îmi pare rău că domnu Grădişteanu nu e aci, ca să-i zic că n-ar fi făcut şi domnia-sa altmintrelea, mai cu seamă domnia-sa care a fost în Constituantă şi a votat garda naţionale.

Viu acum la domnu Pruncu; domnia-sa vine şi combate grănicerii sau miliţiile, pe tărîmul constituţionale; eu care am dat adineaori dovadă de respectul constituţiunei, vorbind de garda naţionale, să-mi permită să-i spui că menţinerea organizării grănicerilor nu loveşte deloc constituţiunea. Mai întîi respectul egalităţii înaintea legii, acest principiu nu e garantat numai prin constituţiune, dară era chiar şi în Conveţiunea de la Paris, era articolul 46 care proclama egalitatea sarcinilor şi a drepturilor; ei bine, de atunci sînt 11 ani şi în acest timp nu am văzut nici un deputat care să zică că organizarea grănicerilor e o instituţiune anticonstituţionale, anticonvenţionale. Şi nici nu este, domnilor. Mai întîi, voi zice cum că, deşi locuitorii cari sînt la fruntarie sînt păstraţi într-o situaţiune deosebită, însă avantagiele cari li se dă recompensează sarcificiele care li se cer, pentru că ei sînt scutiţi de contribuţiuni, sînt scutiţi de taxa podurilor şi a şoselilor şi primesc îmbrăcăminte. Ei bine, să punem toate aceste şi să vedem daca nu sînt avantagie mai mari decît tragerea la sorţi. Iată în privinţa punctului constituţional. Mai e altceva. Cînd domnitorul Ştirbei a înfiinţat grănicerii, s-a uitat la acea frumoasă instituţiune a Mariei Teresa care a făcut admiraţiunea Europei şi pe care ungurii au desfiinţat-o ca să lovească elementul român: grănicerii din Transilvania şi Banat[12]. *(Aplauze.)* Aceşti oameni au în obiceiurile lor, în deprinderile lor, în educaţiunea lor de a se socoti ca fiind născuţi pe graniţă, sînt născuţi ca să o apere.

Să mergem pretutindeni în Ţara Românească şi acest sentiment sub haina proastă a ţăranului vom vedea că e vivace. A desfiinţa grănicerii dară, ce am face? E a întemeia o armată de acei ce în Francia se numesc vameşi, *douaniers*, sau de cei ce în Rusia se numesc *kabesci*. Ia să vedem cît are să ne coste? Adineaori domnu Pruncu era îngrijit de finance; să vedem cîte milioane ne-ar trebui ca să păzim graniţa ţărei noastre, care graniţă nu o are nici o ţară, pentru că e un fel de cizmă mare, mai neregulată decît Italia. De-a lungul acestei graniţe, cînd s-ar înfiinţa *kabescii* sau *douaniers*, ne-ar absoarbe mai mult de jumătate din veniturile noastre; pe cînd, cu sistemul economic adoptat de principele Ştirbey, noi ne ţinem graniţele cu o pază bună şi avem posibilitatea totdeauna de a concentra într-un punct forţele noastre pentru a putea protesta măcar în contra intrărei inemicului în ţară. Şi aceşti oameni nu sînt nenorociţi, constituţiunea nu e călcată şi din contra, dacă e călcată, e călcată în avantagiul lor, şi grănicerii au mai bună poziţiune decît tinerii cari trag la sorţi. Domnia-sa zice că nu a înţeles să se desfiinţeze grănicerii, ci a înţeles să se desfiinţeze miliţiele şi să se facă grăniceri din toată ţara...

D. Pruncu: Nu din toată ţara.

Una din două: ori miliţii, ori grăniceri...?

D. Pruncu: Grăniceri.

Dacă voiţi numai grăniceri, nu puteţi să-i puneţi în mijlocul ţărei, şi, dacă voiţi să-i puneţi şi la graniţă, atunci ţara trebuie să aibă mulţi şi foarte mulţi. Acum încep a crede că domnia-sa e inemicul şi al grănicerilor, şi al miliţiei.

D. Pruncu: Cer cuvîntul în cestiune personale.

Rog pe domnul Pruncu să crează că nu combat persoana domniei-sale, ci argumentele domniei-sale. Domnia-sa, care e militar, negreşit iubeşte armata, dară nu iubeşte legea actuală şi nu vrea să spuie ce iubeşte, văd însă că domnia-sa vrea să generalizeze grănicerii pentru toată ţara.

Să venim acum la partea practică. Daca vom primi principiul ca toţi aceia cari nu trag la sorţi să fie grăniceri, apoi, grănicerii fiind scutiţi de dări, va să zică că are să fie scutită de dări toată România. Afară de aceasta, grănicerilor li se dă astăzi îmbrăcămintea, hrana cîte un leu pe zi şi cînd merg în tabără li se dă şi mai mult. Apoi de unde să luăm noi aceste mijloace?

Iată dară că eu nu văd iarăşi deloc ce voieşte domnul Pruncu.

Aş înţelege cînd domnia-sa ar veni să ne arate un principiu, un sistem mai practic, dară, pe dată ce s-a primit acest sistem, s-a primit să fie grăniceri şi miliţie, nu putem face altminterea.

Cît pentru garda orăşenească, domnia-lui n-a zis nimic şi nici eu nu-i voi răspunde nimic, pentru c-am răspuns domnului Grădişteanu.

Domnilor, din două una : ori vrea miliţie, ori grăniceri. Daca vrea miliţie, atunci desfiinţăm grănicerii ; daca vrea grăniceri, atunci desfiinţăm miliţiele. Apoi, domnia-sa a spus că grănicerii şi dorobanţii sînt instituţiunile cele mai bune, prin urmare, voind să le păstreze, vrea să generalizeze. Aşadară, să manţinem instituţiunea grănicerilor şi a dorobanţilor pentru că sînt bune, sînt instituţiuni cari funcţionează de 22 ani şi s-au dovedit că sînt bune. Aduceţi-vă aminte, domnilor, ce era în Moldova. În Moldova pînă la înfiinţarea grănicerilor şi a dorobanţilor se cheltuia peste şease milioane pentru întreţinerea graniţelor şi cu toate astea pe fiecare an ni se lua de Austria cu miile de fălci[13].

„Monitor”, 1868, nr. 68,
p. 457, col. 2—5; p. 458, col. 1, 3—5.

NOTE

[1] D. Pruncu, în momentul cînd preşedintele Adunării anunţase cuvîntul lui K., exclamase : „Am uitat să vă spui că domnu Kogălniceanu are să-mi fie adversar, fiindcă legea aceasta este tot cea făcută de domnia-lui în 1864”.

[2] G. Adrian fusese ministru de război de la 1 martie 1867 la 12 august 1868.

[3] Legea pentru recrutarea armatei din 5 decembrie 1864 prevedea următoarele : contingentul se forma prin chemarea, pe districte, a tinerilor de 20 de ani. Erau scutiţi infirmii, fiii unici, profesorii şcolilor publice, elevii şcolii militare de chirurgie, seminariştii etc. Cei chemaţi puteau trimite înlocuitori. Soldaţii se şcolarizau pînă la absolvirea a şapte clase. Nimeni nu era admis în serviciul public dacă nu aducea atestatul de satisfacere a serviciului militar (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 631 şi urm.).

[4] Bălcescu arată că românii de la întemeierea statului „au simţit trebuinţa [...] de o armată permanentă”. De aceea încă de la început au organizat „armata, miliţia şi rădicarea gloatelor”. Românii au avut astfel prima armată permanentă în Europa (cf. N. Bălcescu, *Puterea armată şi arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum*, în vol. *Opere*, I, *Scrieri istorice, politice şi economice, 1844—1847. Texte, note şi materiale*, ediţie de Gheorghe şi Elena G. Zane, Bucureşti, 1974, p. 47—50).

[5] N. Bălcescu, ocupîndu-se de organizarea armatei sub Regulamentul organic, precizează că exista „armata”, adică oştirea permanentă, sub „nepotrivitele numiri de streajă pămîntenească şi miliţie pămîntenească” — constituită la 1830. Miliţia era formată din „jandarmii şi cord[on]aşii cu potecaşii”. Regulamentul organic (capitolul IX, „regulament ostăşesc”) stabilea un număr de 4 800 de recruţi. Bălcescu considera această instituţie nepotrivită ; ţăranii n-au deprins mînuirea armelor şi disciplina militară şi sarcina aceasta li s-a părut o povară curată. Sugera de aceea constituirea unui corp de ofiţeri grăniceri care să-i instruiască pe miliţieni (*ibidem*, p. 72—74).

[6] În vederea reorganizării armatei domnitorul Cuza apelează la specialişti francezi, folosind bunele oficii ale dr. Carol Davilla. Misiunea militară astfel solicitată era condusă de maiorul Lamy, cel care în 1862 avea să se afle la conducerea şcolii de ofiţeri din Bucureşti.

[7] Legea pentru organizarea gardei orăşeneşti din 17 martie 1866 prevedea : gărzile se constituiau în toate oraşele ţării, fiind dependente de Ministerul de Interne. Intrau toţi locuitorii între 20 şi 40 de ani care nu ieşiseră la sorţi pentru armata permanentă sau dorobanţi şi care dispuneau de o casă în valoare de 5 000 lei la Bucureşti sau 2 000 lei în provincie. Erau scutiţi cei care practicau profesiuni liberale, deputaţii, membrii Curţii de conturi, ai Consiliului de stat, magistraţii, preoţii, călugării, profesorii, miniştrii, procurorii, agenţii direcţi ai puterii executive. Garda nu se putea amesteca în afaceri publice cu armele. Domnitorul avea latitudinea a dispune dizolvarea ei pe şase luni. În caz de război garda se punea sub comanda ministrului de război (I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 927 şi urm.).

[8] Col. G. Adrian.

[9] Tabăra de la Cotroceni, constituită în august 1863, a cuprins o revistă a armatei române — 10 000 de oameni — în manevre, la care au participat, ca invitaţi, şi ofiţeri străini.

[10] Vezi supra p. 76, nota 11.

[11] G. L. Blücher, prinţ von Wahlstadt, mareşal prusian (1742—1819).

[12] Regimentele grănicereşti au fost înfiinţate de generalul austriac Adolph Buccow în valea Rodnei, valea Oltului, Mărginimea Sibiului, Haţeg, Hunedoara, din raţiuni multiple: paza hotarelor imperiale, împiedicarea emigrării în Principate, reprimarea mişcărilor populare şi supravegherea mai bună chiar a românilor astfel organizaţi. În sfîrşit, regimentele au fost create şi ca o contrapondere în faţa pretenţiilor nobilimii maghiare şi săseşti.

Grănicerii au fost scoşi de sub regimul iobăgesc, iar statutul lor de organizare datează din 1764.

Teritoriile grănicereşti au constituit nuclee de intensă viaţă naţională. Pe steagul regimentelor era înscrisă deviza „Virtus Romana Rediviva". Cultivarea perseverentă a spiritului naţional, a „daco-românismului", a stîrnit teama autorităţilor, care, în 1851, au decis desfiinţarea regimentelor româneşti de graniţă (cf. C. Göllner, *Regimentele grănicereşti din Transilvania, 1764—1851*, Bucureşti, 1973, 230 p.).

[13] Textul proiectului de lege în „Monitor", p. 448, col. 2 — p. 449, col. 2; proiectul modificat de comitet la p. 449, col. 2 — p. 450, col. 1; p. 454, col. 3—5.

Intervenţie pe marginea amendamentului lui Al. Gheorghiu, care ceruse reducerea serviciului militar pentru tinerii care au şcoala primară completă şi cunosc „exerciţiul armelor" *

Domnilor, onor. domn Georgiu[1] a făcut un amendament şi cu ocaziunea sprijinirei s-a servit de oarecari esemple cari, permiteţi-mi a vă spune, sînt neesacte. În Prusia nu intră nimeni cadet daca ştie ceva. Instituţiunea cadeţilor nu mai esistă; esista înainte, cînd era nobilii şi studenţii facultăţilor asimilaţi lor; astăzi în Prusia fiecare e soldat. Un june care are mijloace pentru învăţămîntul superior e scutit de lege, căci, în loc să serve trei ani, serveşte numai un an, însă cu mijloacele sale. Eu chiar am văzut, cînd eram la universitate, aveam o sută de camarazi cari mergeau dimineaţa în zori de ziuă în uniforma de infanterist sau ulan, făcea serviciul şi apoi se întorcea acasă, era student şi asculta pe domnul Savigny[2] alături cu mine. În Elveţia e o şcoală speciale de cadeţi, în care se primeşte un număr determinat, precum e şi în şcoala noastră militară.

Nu e, dară, precum cineva ştie ceva să fie scutit, şi cu aceasta cu atît mai puţin s-ar putea face la noi; căci, ori voiţi ca instrucţiunea publică să fie obligatoare, ori nu, şi, daca voiţi, atunci fiecare june trebuie să aibă cunoştinţele primare, şi, dacă veţi hotărî această scutire, atunci veţi lăsa armata într-un număr restrîns şi în sarcina celor mai săraci.

Domnul Georgiu mai comite o greşeală spunînd că eu am susţinut că legea are de scop desfiinţarea armatei permaninte, rămîind numai armele speciale. Aşa e opiniunea mea, însă domnul Georgiu nu se poate baza pe aceasta, cere ca tinerii cari vor servi numai un an să treacă în rezervă, căci rezerva se cheamă în cazuri estraordinare. De aceea am zis că trece în miliţii, căci miliţiile au un serviciu mult mai activ.

Dară iată ceva de respectat în amendamentul domnului Georgiu, dară care nu poate fi coprins în lege. Această dispoziţiune din amendament e ca acei tineri care servă în armată cu mijloacele lor să dobîndească pe cît e cu putinţă înlesniri a-şi urma studiele. Negreşit că aceasta o va avea în vedere domnul ministru în regulamentul ce va face; iară în ceea ce priveşte scutirea totală, aceasta am zis că nu se poate şi am arătat totdeodată ce se face în Prusia, şi mai adaog că în Prusia studenţii cari se schimbă la alte universităţi fac serviciul în garnizoana acelei universităţi.

---

* Şedinţa din 19 martie 1868.

„Monitor", 1868, nr. 68, p. 459, col. 1–2.

NOTE

[1] Amendamentul era la proiectul de lege pentru reorganizarea armatei şi preconiza: „Durata serviciului în armata activă se reduce la un an pentru tinerii care vor proba: 1) că posed instrucţiunea primară completă, 2) că cunosc exerciţiul armelor şi şcoala soldatului". Al. Gheorghiu observase apoi: „Ei bine, chiar domnul Kogălniceanu, care a apărat acest project, a recunoscut că armata permanentă nu se admite decît ca o şcoală, şi, chiar dacă nu ar fi recunoscut-o dumnealui, aceasta este admis de toţi mareşalii şi generalii cei mari ai Europei".

[2] Fr. K. von Savigny (1779–1861), jurist german, creatorul şcolii istorice germane. Primul titular al catedrei de drept roman la Universitatea din Berlin. K. l-a avut profesor în 1836.

*Intervenţie pe marginea propunerii lui Al. Lahovari ca tinerii care îşi fac studiile să poată aduce un înlocuitor pentru satisfacerea stagiului militar **

Am fost cel dintîi să chem luarea-aminte a dumneavoastră rugîndu-vă să nu faceţi legea nepractică. Domnilor, tinerilor cari învaţă, tinerilor cari se disting în străinătate li s-a dat tot ce li s-a putut da prin articolul 7[1].

Domnul Lahovari[2] a pledat foarte bine cauza acelor tineri, însă am onoare să-i spun că nu e acum cestiunea pentru cei cari învaţă; acum este înlocuirea celor[l]alţi. Nu putem admite înlocuirea într-un chip cu totul general, pentru că s-a schimbat sistema noastră, pentru că, dacă mai înainte se găseau oameni cari pentru o primă erau voioşi să mai facă un termen în serviciu, acum aceştia nu se mai pot găsi, pentru că, îndată ce cineva îşi face serviciul său în armata permanentă, trece apoi în miliţii, în rezerve etc.

Pe lîngă acestea, domnilor, nu putem admite înlocuirea, pentru că mai avem o cestiune foarte mare de rezolvat. Domnilor, avem cestiunea israelită: dacă dumneavoastră veţi admite înlocuirea, daţi ocaziune evreilor să se sustragă de la această contribuţiune de sînge, căci şi cel mai sărac va găsi să se răscumpere, pentru că ei pun chiar taxe pentru aceasta. Domnilor, la 1860 cînd am fost ministru în Moldova, am încercat toate măsurile şi tot n-am putut să evitez abuzurile; dacă nu veţi primi înlocuirea vă asigur că ne vom curăţi de toţi evreii vagabonzi.

Aşadară, vă rog, domnilor, să primiţi projectul cum l-a lucrat comisiunea; să vă aduceţi aminte cîtă greutate am pus în comisiune ca să studieze legea, cînd aţi zis ca să se voteze de urgenţă, pentru că am voit să lucrăm în convincţiune; cunosc dară mecanismul şi organismul acestei legi și de aceea vă rog să nu introduceți amendamente cari pot să strice acel organism și mecanism.

---

* Şedinţa din 19 martie 1868.

Vin acum la amendamentul domnului Dimitrie Ghica[3], în privința tinerilor cari sînt în străinătate.

Cu acest amendament, domnilor, dumneavoastră dați o primă educațiunii străine, faceți ca toți tinerii noștri să emigreze în străinătate și să nu mai învețe în școalele noastre; și noi nu trebuie să dăm voie tinerilor să meargă în străinătate mai nainte de a-și termina cursurile în țară.

Mai este și altceva. Această lege nu poate fi mai draconiană decît cea prusiană; chiar în Prusia învoiește înlocuirea; cînd patria însă este în pericol, se cheamă prusienii și din străinătate. Negreșit, domnilor, că un tînăr care este la facultățile din străinătate nu se va aduce în serviciu, dară a pune principiul acesta, că tinerii cari sînt în străinătate se înlocuiesc prin bani, vor face ca toți tinerii noștri să emigreze.

„Monitor", 1868, nr. 68,
p. 459, col. 3—4.

NOTE

[1] Articolul 7 — din proiectul de lege „pentru organizarea puterii armate în România" — prevedea: „Tinerii de la etatea de 17 ani în sus și înainte de etatea obligatoare pentru tragerea la sorți, cari se vor angaja în armata permaninte pentru un an cu a lor întreținere, spre a învăța serviciul militar și a obține un certificat pentru aceasta, vor fi scutiți de tragerea sorților la etatea de 20 ani și vor trece d-a dreptul în miliție".

[2] Al. Lahovari intervenise pe marginea articolului 8: „Înlocuirile în armată și dorobanți se fac numai în epoca prescrisă pentru aceasta de legea recrutării". Articolul i se părea vag, pentru că e de la sine înțeles că înlocuirea se face doar în această epocă; problema era dacă se admitea substituirea ca atare, ca și răscumpărarea. Obligînd toți tinerii între 20 și 27 de ani a-și face armata, practic se exclude posibilitatea pentru ei de a-și face studiile. Meseriile la noi „sînt în mîna străinilor", iar prin legea de față nu se face decît o nouă excludere a românilor de la specializare. Pentru stimularea învățămîntului ceruse ca toți elevii din țară și din străinătate să fie scutiți de armată: „Acești oameni care-i perdeți pentru armată nu sînt perduți pentru țară, căci intră în armata cea mare a progresului și stiinței, care este mai trebuincioasă poate decît milițiile".

[3] D. Ghica propusese „a se admite răscumpărarea bănească pentru tinerii aceia cari urmează studiele în vreo facultate din străinătate".

*Susține ca pompierii să fie sub autoritatea Ministerului de Război **

Domnilor, felicit pe onorabilul domn Chițu[1], fiindcă domnia-sa manține articolul propus de guvern; domnia-lui l-a apărat ca om dezbrăcat de orice considerațiuni de persoană și de localitate.

> *D. Tacu*: Nimeni nu se ocupă aci de persoane. Cer cuvîntul, domnule președinte, în cestiune personală.

Rog pe domnul Tacu să fie bine încredințat cum că deloc nu m-am gîndit la domnia-sa; și, dacă ne vom pune pe tărîmul acesta, apoi vă rog să ne dați și cîte o capcană sau botniță ca să ne punem pe gură și să nu

* Ședința din 19 martie 1868.

mai putem vorbi. Domnul Chiţu cere să se lase pompierii sub administraţiunea Ministerului de Resbel; domnul Chiţu a fost primar în Craiova, după noua lege comunală, şi, dacă domnia-sa ar fi om cu priviri strimte şi egoiste, ar cere să se dea şi pompierii sub administraţiunea primarilor. Domnia-sa însă, ca om care se uită larg, s-a convins că mai bine o companie de pompieri decît un batalion de tulumbagii; căci în adevăr, pînă la administraţiunea domniei-sale ca primar, în Craiova era numai tulumbagii, iară de atunci încoa s-au făcut şi acolo pompieri.

Domnilor, noi astăzi înarmăm, nu dezarmăm, şi iată ce mi se propune: să dezarmăm! Ce? Tocmai pompierii! Ei, domnilor! N-am trebuinţă să-i laud eu, căci i-au lăudat alţii, onorabilii domnu Chiţu şi domnu Gusti în calitate de ministru.

Nu putem să lăsăm corpuri înarmate şi disciplinate în alte mîni decît în acelea ale guvernului; nu sînt în România decît duoă corpuri armate: corpul armatei care atîrnă de ministru de resbel şi garda naţională, care asemenea atîrnă de guvern. În Moldova era pompieri care nu avea arme, şi, de cînd li s-au dat, s-au pus sub administraţiunea Ministerului de Resbel, şi de atunci se zice că în Iaşi pompierii merg rău; ei, domnilor, dară în Iaşi multe merg rău; şi, fiindcă merge rău, să luăm tot de la guvern şi să dăm comunei? Pompierii aceia fac parte din armata română; ei nu sînt numai pentru stingerea focului, de vreme ce port arme, şi prin urmare trebuie să fie sub Ministerul de Resbel. Singurul lucru e acela care a zis onorabilul domn Chiţu, ca să se lase fiecării comune dreptul de a otărî numărul de care are nevoie; asemenea să se lase comunei dreptul de a-şi cumpăra instrumente de incendiu şi altele, iară în cît priveşte disciplina şi ierarhia, oriunde este o companie de pompieri armaţi trebuie să atîrne de Ministerul de Resbel. Aşa şi în Moldova, pînă acum duoi ani de zile şi chiar astăzi avem companii în mai multe judeţe cari sînt armate milităreşte, au oficeri de toate gradele şi nu ştiu dacă fac parte din armată sau nu fac. Aşa e, domnule ministru?

D. ministru de resbel: Aşa este.

În Moldova nu este nici un oraş, cît de mic, care să nu aibă o companie de pompieri. Ei bine, trebuie să se otărască odată ca toţi aceştia să atîrne de Ministerul de Resbel. Prin urmare, domnul ministru a făcut bine cînd a pus şi pompierii sub autoritatea Ministerului de Resbel.

„Monitor", 1868, nr. 69,
p. 461, col. 4—5.

NOTE

[1] Articolul 20 din proiectul de lege pentru organizarea puterii armate în România preconiza ca pompierii să facă parte din armata permanentă.

D. Tacu considera că pompierii trebuie să rămînă la dispoziţia comunei, ca în America. G. Chiţu i-a replicat prompt: „Sfidez pe acea Americă ca cetăţenii ei pompieri care sînt organizaţi acolo să poată da concurs cu pompierii din Bucureşti în bravură, în disciplină, în esactitate, în totul". Chiţu arătase în continuare că pompierii trebuie organizaţi milităreşte, iar nu lăsaţi ca „o tagmă de tulumbagii".

Intervenţii pe marginea mai multor articole din proiectul de lege privind reorganizarea armatei *

La articolul 39[1]*:*

Domnilor, deşi noi am primit acest project în comisiune, dară voi să cer domnului ministru[2] o esplicare şi mai ales că acea esplicare va avea de efect o economie. Astăzi, pe lîngă dorobanţi şi grăniceri, noi avem şi miliţii şi toată stăruinţa ce trebuie să punem este ca aceste miliţii să fie adevărate trupe la necesitate; prin urmare, nu socotiţi dumneavoastră că ar fi bine ca pe lîngă fiecare comandant de diviziune teritoriale să punem cîte un colonel sau un locotenent-colonel care să-l ajute în supravegherea tutulor acestor corpuri, şi a[l] grănicerilor şi a[l] dorobanţilor şi al miliţiilor?

După replica lui Al. Candiano, *care ceruse ca pe lîngă comandamentele militare de la Galaţi, Craiova, Bucureşti şi Iaşi să se mai formeze alte 8 subcomandamente.*

Daţi-mi voie să vă esplic ceva.

În adevăr, domnilor, ceea ce zice domnul Candiano se cuvine să se facă, însă nu aci; vine mai tîrziu. Domnia-lui mi-a chemat luarea-aminte asupra acestei necesităţi financiare şi totodată înlesnitoare serviciului militar. Vă rog ca observaţiunile acestea să se ia în consideraţiune la articolul 55[3]. Aci vom pune un mic amendament şi vom zice: aceştia vor fi însărcinaţi şi cu supravegherea grănicerilor şi dorobanţilor. Iară cuvintele celelalte se vor şterge.

La articolul 47:

Nu am de zis nimica în privinţa articolului 47[4], pe care-l voi vota, însă cu această ocaziune îmi permit să rog, nu pe domnul ministru, căci domnia-sa şi-a făcut datoria, pe Cameră, care de anii trecuţi are codicele penale militari spre cercetare. Socotesc că mă fac interpretul vocei întregi a armatei române de a ruga pe Adunare ca, înainte de a se închide sesiunea, să numească o comisiune care să cerceteze acel project. Codicele penale militare ce avem astăzi[5] nu e conform cu instituţiunile noastre actuale, cu legislaţiunea noastră civilă, nu dă nici o garanţă de o bună dreptate. Am avut onoare să fiu odată apărătorul unui militar înaintea consiliului de reviziune; nu avea măcar noţiunile cele mai elementare de drept. Am văzut pe auditor, pe procurorul general stăruind ca să fie faţă în camera de chibzuire a consiliului şi acolo să pună înainte motivile de învinovăţire în nefiinţa apărătorului. Închipuiţi-vă pînă la ce grad de ignoranţă se află apărarea oficierilor, înaintea justiţiei lor, cari au nenorocirea de a fi puşi în acuzaţiune. *(Aplauze.)*

Sînt sigur, domnilor, că domnul ministru va adera cel întîi, pentru motive pe cari nu voi să le reamintesc. Domnia-sa ştie foarte bine din ispită că politica şi înrîuririle din afară au o parte, foarte mare parte în ceea ce priveşte justiţia militară. Rog încă o dată pe minister şi mai cu seamă pe Cameră ca cu o oră mai înainte să punem pe armată în poziţiune de a dobîndi un bun codice de justiţie militară, căci încă o dată declar că cu codicele de astăzi numai dreptate nu poate dobîndi un oficer care are nenorocirea de a fi dat în judecată.

---

* Şedinţa din 20 martie 1868.

În replică cu A. Lahovari.

Înţeleg o discuţiune, şi înţeleg combaterea, dară nu înţeleg ca onor. domn Lahovari[6] să aducă atîtea argumente ca să combată legea — şi toate argumentele domniei-sale să le întemeieze pe un articol supres* din lege.

A chemat în agiutorul domniei-sale toate îngrijirile, toate fricile, a făcut apel la cei care ţin cu religiozitate la garda naţionale şi a zis că vor fi împuşcaţi, că vor primi bastonadă.

O voce: Da, da.

Nu e aşa; căci articolul 51 este supres. Prin urmare, pentru ce ne mai servim cu asemenea mijloace? Domnu ministru nu are voie să convoace garda cetăţenească, nu poate să zică nimic gardei orăşene, căci garda orăşană, după acest project, e asimilată cu gloatele — şi chemarea gloatelor şi a gardei naţionale nu se poate face decît prin votul Camerei. Prin urmare, nu înţeleg deloc modul de combatere al domnului Lahovari. *(Aplauze.)* S-a votat suprimarea articolului 51...

D. Lahovari: Cer cuvîntul în cestiune personale.

Nu fac, domnilor, cestiune nici personale, nici de esplicaţiune; zic numai atît: de la anul 1863 pînă azi, de cîte ori a venit cestiunea organizării armatei, Camera a discutat, a schimbat, dară niciodată nu s-a trămis organizarea armatei la calendele grece *(aplauze)*; nu s-a amînat cestiunea armatei pentru copiii care încă nu s-au născut. Ce zice, domnilor, acest amendament? Ca legea să nu aibă efect retroactiv. Apoi, cînd s-a înfiinţat garda orăşenească, n-a avut legea efect retroactiv?... Şi orice fel de lege de organizare a puterei armate a unei ţări nu are oare efecte retroactive? Aşa a făcut Prusia, domnilor, la 1812? Aşa face Francia astăzi? Domnu Lahovari a spus că în Francia se cheamă numai trei clase; apoi daca Francia cheamă duoă ori trei clase, ce ne poate împedeca pe noi de a chema patru?

Domnu Lahovari a votat în anul trecut bugetul Ministerului de Resbel şi a zis că votează acest budget numai cu condiţiune ca să se înfiinţeze miliţiele; şi acum domnia-sa vine şi indirect zice: daţi deoparte această lege, daţi deoparte şi legea votată mai dinainte, şi rămîneţi cu ce? Cu nimic. Iată, domnilor, tocmai de ceea ce ne-a fost frică nouă, şi de aceea am zis mai dinainte domnului ministru de resbel: ţine în mînă ceea ce ai, ai legea veche, ai într-însa miliţiele, organizează miliţiele, şi, daca cumva legea aceasta va cădea, rămîi cu cealaltă. Apoi ce voiţi dumneavoastră, domnilor? Unde voiţi să ajungeţi cu un asemenea amendament? Dară a pretinde să votăm acest amendament, permiteţi-mi să v-o spui franş că ar fi a pretinde de la noi să dăm un vot care nu-şi are simţul său, ar fi a ne compromita într-un mod grav în faţa Europei. Voim să ne organizăm puterea noastră armată, avem convicţiunea că trebuie s-o facem ori nu? Dacă o avem, dacă credem indispensabile pentru multe şi nenumărate cuvinte ca aceasta să o facem cu o oră mai nainte, apoi să o facem şi să o facem cum trebuie. Acei cari voiesc să înzestreze ţara cu o armată, cu o putere armată care să o poată apăra la ocaziuni nu se gîndeşte cum să facă ca acea putere să fie mai mică, ci cum să facă ca ea să fie mai mare. Serbii, domnilor, serbii [7], cari formează un stat mult mai mic decît al nostru, au voit ca patria lor să aibă cît mai mulţi apărători şi într-un an, nu mai mult, au organizat o miliţie de 160 000 de oameni. S-a găsit în Serbia atunci un cetăţean care să zică ca legea să nu aibă efect retroactiv? Dară toate legile organizatoare au efect retroactiv şi trebuie să aibă asemenea efect, căci altfel cum ar rămînea să se aplice legile? Va să zică atunci legile trebuesc făcute numai pentru generaţiunile viitoare? Va să zică atunci trebuie să votăm legea aceasta astăzi şi să fie aplicată generaţiunii viitoare, peste treizeci de ani? Apoi cum voiţi să mai mergem înainte astfel? Unde ar mai fi progresul? Cum să mergem astfel? Ori voiţi organizare, ori nu mai voiţi. Dacă nu o mai voiţi, primiţi amendamentul domnului Lahovari şi veţi ajunge acolo. Domnia-sa a zis că cu amendamentul domniei-sale a voit să facă o protestare; să ţinem socoteală de protestarea domniei-lui, dară să nu mergem pe tărîmul pe care s-a pus domnia-lui, fiindcă rămînem fără putere armată.

---

* *Supres* — suspendat.

D. A. Lahovari: Cînd s-a scos articolul din lege relativ la guardă?

Guarda orăşenească, domnilor, este scoasă afară din această lege; încă o dată, n-am prejudecat nicidecum prin această lege instituţiunea guardei orăşeneşti, n-am zis nici că guarda orăşenească să fie chemată în lagăre, nici să fie băgată în cazarme, nici să fie împuşcată, nici să fie supusă la bastonade. Şi apoi bastonada nu mai esistă nicăieri, cu atît mai mult nu ar putea esista pentru guarda orăşenească; şi dacă domnia-sa ştie că esistă undeva, n-are decît să facă o mică propunere prin care să ceară desfiinţarea ei, şi eu voi fi cel dintîi care să o votez, şi sînt convins că toată Adunarea aceasta o va adopta. Nu vă luaţi prin urmare, domnilor, după domnul Lahovari...

Voci: Nu, nu, ferească Dumnezeu!

Domnul Grădişteanu a votat legea de înarmare la 1863.

D. C. Grădişteanu: Fără guarda orăşenească.

Fără guarda orăşenească domnia-ta, dară colegii domniei-tale au votat-o şi au votat-o cu guarda orăşenească. Domnul D. Ghica este unul din acei domni deputaţi cari au susţinut mai cu tărie această instituţiune. Domnia-sa a pronunciat mai tare şi cel dintîi cuvîntul de baionete inteligente[8]. Zic dară că guarda orăşenească, prin suprimarea articolului 51 din această lege, a rămas tot astfel după cum era mai nainte, a rămas în limitele legii sale speciale. Domnul Grădişteanu a fost în Adunare şi a votat guarda orăşenească şi a zis că guarda orăşenească nu opreşte întemeierea miliţiilor. La 1863, 1864 şi 1866 s-a primit miliţiile şi la 1867 am zis ministerului să le înfiinţeze şi acum ziceţi ca legea să nu aibă efect retroactiv. Va să zică să nu se înfiinţeze.

D. A. Lahovari: Mă voi esplica.

Voi fi foarte fericit cu esplicaţiunea care domnia-sa ne va da ca să ne liniştească şi voi fi foarte fericit dacă ne va arăta că nu voieşte prin amendamentul domniei-sale să oprească formarea miliţiilor.

La amendamentul depus de A. Lahovari.

Domnilor, înainte de a se pune la vot acest project, să-mi daţi voie de a da o lămurire: legea organizării armatei trage după sine oarecari tabele ale unităţilor. Acele tabele au să primească modificări în urma votului acestei legi, însă, ori se vor modifica acele tablouri sau nu, legea rămîne deosebit votată. Prin urmare votăm legea acum şi mîne vom veni cu acele modificări ale tabelelor.

„Monitor", 1868, nr. 69,
p. 462, col. 2—5, p. 463, col. 1, 4.

NOTE

[1] Vezi şi discursurile precedente. Articolul 39 : „Pentru inspectarea imediată a trupelor de dorobanţi şi pentru comandarea divizioanelor acestei arme un număr de oficiari superiori, făcînd parte din corpul dorobanţilor, este însărcinat cu acest serviciu".

[2] Col. G. Adrian.

[3] Articolul 55 : „Statul-major al miliţiei neactive, însărcinat cu inspectarea şi priveghierea continuă asupra trupelor ei, mai ales în privinţa instrucţiunei lor militare, şi care face parte din cadrele permaninte ale acestei instituţiuni, se compune din patru coloneli sau locotenințicoloneli, oficiari superiori, 4 oficiari superiori, 4 oficiari subalterni şi 12 sergenţi şi caporali". Comitetul Adunării suprimase cuvintul *neactive*.

[4] Articolul 47 : „Oficerii din dorobanţi şi grăniceri sînt justiţiabili de tribunalele militare întocmai ca cei din armata permanentă".

[5] Codicele militar penal era cel din timpul lui Barbu Ştirbei (cf. I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 1 531); prevedea bătaia, împotriva căreia se ridică K., ca şi pedeapsa capitală.

[6] A. Lahovari pledase în van împotriva articolului 51, suprimat: „Oamenii din garda cetăţenească citaţi la articolul 10 [cei între 30 şi 40 de ani — n.n.] se vor conforma pentru chemările lor sub arme în timp de resbel sau de eserciţii mari anuale regulilor prescrise de art. 48 şi 49 pentru clasificarea şi chemarea miliţii neactive".
În amendamentul său Lahovari ceruse ca legea să nu aibă efect retroactiv, căci, demonstra el, sînt oameni care au satisfăcut serviciul militar în conformitate cu legea veche şi acum, după cea nouă, urmează a fi încadraţi în miliţii sau în garda naţională. Această gardă, pusă sub autoritatea subofiţerilor, nu va fi „baioneta inteligentă", ci un corp inert, „espus la bastonadă, la împuşcare, 30 de zile pe an".

[7] Generalul Chr. Tell îi scria lui K. în 1863 : „Sîrbii sînt bărbaţi cum se cuvine, iar nu fleacuri ca noi. Ei lucrează, iar nu vorbesc, cum facem noi. Au 74 batalioane de gardă naţională care se exersează în toate joile şi duminicile [...]. Au pînă acum 23 de baterii, vreo 70 000 de puşti ghinturate, proiectilele analoage cu trebuinţa armelor şi cu toate acestea lucrează neîncetat la tunuri şi puşti" (N. Iorga, *Istoria românilor*, X, p. 47).

[8] Termen folosit de Dimitrie Ghica în Adunarea din 1863. Expresia l-a inspirat pe Caragiale pentru savuroasa schiţă *Baioneta inteligentă* (Garda civică), publicată în 1897.

Cere ministrului de finanţe să tipărească bugetul anului 1868 înainte de discutarea lui în Adunarea deputaţilor. Asupra componenţei comisiei bugetare *

Rog pe domnul ministru de finance[1] să binevoiască a încuviinţa şi domnia-sa ca să se tipărească raportul comisiunii budgetare. Eu nu voi cere trei zile după tipărire, voi cere 24 de ore, şi iată pentru ce : principele D. Ghica a zis un ce foarte esact; domnilor, budgetul este al ţării, nu este al unui minister; eu nu sînt din şcoala aceea care cere şi care susţine de a se refuza budgetul; eu îl voi vota; însă tocmai pentru că este al ţării, cercetarea budgetului trebuie să se facă de reprezentanţii ţării. Cercetarea budgetului nu trebuie să fie o cestiune politică, însă votarea lui la sfîrşit poate să fie; dară pentru mine unul nu este niciodată nici aceasta.

* Şedinţa din 21 martie 1868.

De cînd este în țara aceasta un guvern parlamentar, totdeauna comisiunile s-au numit astfel încît deosebitele partide să fie reprezintate; în anul acesta, pentru prima oară, ideea politică a predomnit; majoritatea a numit membri din sînul ei, afară de onor. domn Mavrog[h]eni, iară din contra nu a fost nici unul. După duoă luni de studiu, nerecomandînd Camera urgența, vine un raport și se cere a se lua de urgență. Apoi, domnilor, înțeleg urgența acolo unde este urgență, dară constituțiunea a prevăzut că la budget nu încape materie de urgență, fiindcă a hotărît ca pînă la votarea budgetului nou să mergem cu cel vechi, și chiar în momentul acesta astfel se face. Eu voi vota toate îmbunătățirile, tot ce se va cere, tot ce voi socoti că este bine pentru țara mea, pentru că eu am de obicei, cînd votez o lege, să o votez pentru țară, și o votez astfel ca și cum ar fi pentru mine. Fac apel la dumneavoastră dacă în legea domenurilor, a vînzării domenielor, a organizării armatei am făcut împotrivire și n-am cerut urgența, și aceasta a fost legea cea mai bună, după opiniunea mea, și mai practică, ca ministerul să o poată aplica, să fie binecuvîntată de țara întreagă. Asemenea aș voi și cu budgetul. Domnilor, am fost chemat ca ministru și am avut fericirea sau nenorocirea de a dobîndi budgete și aci și peste Milcov, însă niciodată nu am cerut urgența; chiar după lovirea de stat n-am cerut acea urgență. Prin urmare, rog pe domnul ministru de finance să consimță ca raportul, care este destul de mare, să se tipărească și mîne, poimîne să-l discutăm. Eu vă declar de mai înainte cum că voi vota budgetul cu oarecare restricțiuni, însă nu voi face mari greutăți. Dară a veni și a zice că la votarea de budget, atunci cînd se hotărăște despre legea legilor, trebuie urgență, cînd nu încape urgență, atunci dară să ștergem mai bine din regulament cestiunea tipăriturilor, căci, dacă urgența se reclamă la legea legilor, la toate celelalte legi urgența de la sine vine și astfel regula devine esceptiune și netipărirea devine regulă.

Rog dară încă o dată pe domnul ministru de finance să priimească ca să se tipărească raportul, și mîne sau poimîne să intrăm în discuțiune. Eu vă făgăduiesc că voi ședea și voi face și pe amicii mei să stea 24 și chiar 48 ore fără a ne despărți de aci; dară nu socotesc că este bine, chiar pentru guvernemînt, ca să dobîndească un budget prin urgență.

Asupra componenței comisiei bugetare.

Domnilor, domnul ministru a spus un ce care să-mi permită să vin a afirma și eu. După ce am văzut că trec atîtea săptămîni și că se apropie termenul legal al închiderei Camerei — precum am zis și la tribună, cînd am făcut singura interpelare domnului președinte al consiliului, ca să ne spuie la ce legi voiesc să dea preferință —, cînd am văzut, zic, că se apropie termenul și că nu ne vine de la comisiune rezultatul lucrărilor sale, mi-am permis, într-o conversațiune privată ce am avut cu domnul ministru și care în înțelegere cu mine a comunicat-o domniilor-voastre, mi-am permis, zic, a-i spune că, dacă e să votăm budgetul cum s-a prezintat și cum l-a studiat comisiunea, are să ne trebuiască cel puțin o lună de zile; de aceea budgetul anului 1868 socotesc, în opiniunea mea, să-l lăsăm cum a fost, iară pentru anul 1869 să-l votăm în toată maturitatea, ca să fim puși odată în acea pozițiune care o cere constituțiunea. Pentru anul acesta constituțiunea vă dă dreptul de a merge cu budgetul anului trecut și legea comptabilității vă dă drept asemenea ca în cursul anului să complectați acel budget. Veniți dară și cereți creditele acelea ca să meargă serviciile.

Așa am zis, domnilor, și ideea ce am avut atunci o am și azi, în situațiunea în care ne aflăm. Mă veți întreba de ce? Iată de ce — și aci rog pe onor. domn ministru să-mi permită să-l contrazic. Nu pun în contestaţiune nici independenţa, nici buna-voinţă a membrilor comisiunii [2], pe toţi îi respect şi pe fiecare îl socotesc independent, cum a zis onor. domn Mehedinţeanu. În adevăr, cunosc pe onor. domn Mehedinţeanu ca unul din bărbaţii cei mai independenţi; însă, domnilor, după ce am zis aceasta, vă rog să-mi permiteţi să reclam întîi în contra zicerei cum că comisiunea este compusă din reprezentanţii deosebitelor partide din cari se compune această Cameră.

D. ministru de finance: Minoritatea şi majoritatea.

Daţi-mi voie, domnilor. Nu e aşa; onor. domn Mehedinţeanu e independent, foarte independent, şi în cestiuni financiare este de o rigiditate esemplară; însă nu e mai puţin adevărat că onor. domn Mehedinţeanu este un membru din stînga. Apoi bine, dacă e din stînga să n-aibă independinţa sa? Eu cunosc pe mulţi din stînga cari sînt independenţi, cunosc pe domnul Buescu în particular, care este foarte independent, cu toate acestea onor. domn Mehedinţeanu şi domnul Buescu niciodată nu vor respinge onoarea de a fi reprezentanţii stîngei, ai partidului liberal. Cunosc pe onor. domn Mavrog[h]eni, este iarăşi o persoană foarte indipendentă, dară cu toate acestea nu reprezintă deloc o mare parte din Cameră, de acolo din mijloc. Onor. domn Holban este în adevăr din fracţiunea indipendentă, însă ştiu foarte bine că vrea a fi indipendent individualemente *(ilaritate)*; onor. domn Holban prin urmare nu reprezintă fracţiunea indipendentă, ci pe sine ca membru al fracţiunei indipendente.

D. Holban: Da.

Da? Ei bine, la 1862 cînd s-a unit Camerile, onor. domn Brătianu era din minoritate; aşa este, însă nu era numai domnia-lui din minoritate; şi eu niciodată nu puteam pretinde în Camera răposatului Barbu Catargiu să fiu din majoritate, eram din centru, din partitul moderat cum se zicea, şi cu toate acestea eram membru în comisiunea budgetară, şi chiar în anul trecut, cînd am fost chiar raportor general al comisiunei budgetare, nu reprezintam majoritatea. Aşadară, vedeţi că în cestiunea budgetelor trebuie să fie duoă condiţiuni: cea dintîi condiţiune este de a reprezinta toate opiniunile şi mai ales esperienţa, cunoştinţele. Sînt sigur că toţi au cunoştinţe, însă să-mi permiteţi a spune că trebuie să se puie şi aceia cum s-ar zice, boii cari trag la oişte.

O voce: Rotaşii.

Da, rotaşii, şi atunci juncanii ar fi făcut pe rotaşi să meargă mai iute, dară şi rotaşii ar fi ţinut pe juncani cînd ar fi luat peste cîmp. Ei bine, nu s-a făcut aşa. Eu vă fac o întrebare: cum voiţi ca budgetul ţării, care presupune o cunoştinţă atît de variată... Vă rog să vă citez numai un nume care-mi este permis: domnul C. Rosetti de la Tecuci, ei bine, singur domnia-sa a rîs cînd s-a văzut în comisiunea budgetară, fiindcă domnia-sa adevărat este foarte democrat, liberale, dar nu este făcut să fie în comisiunea budgetară. Îmi pare rău că domnul ministru a citat toate numele, regret aceasta...

D. C. A. Rosetti: Eu nu fac parte din comisiunea budgetară.

Domnul Roseti de la Tecuci, vă cer scuze. Domnul ministru a citat şi pe domnul Hurmuzache. În adevăr, domnul Hurmuzache cu mulţi ani mai înainte era un membru al partitului conservatoriu, aşa este; însă domnul Hurmuzache s-a retras multă vreme din viața politică și în meditațiunile singurătății domnia-sa a văzut că a greșit și a luat apoi alt tărîm. Domnul Hurmuzache este raportatore în comisiune pentru reformarea Curții de casațiune. Ei bine, domnilor, cînd domnul Hurmuzache este raportatore și cînd sprijină projectul guvernului, mai poate zice cineva că nu este cu totul deputat guvernamental?

D. Mavrog[h]eni: Nu faceți personalitate.

Nu e personalitate, domnul Hurmuzache este un om foarte onorabile, foarte independinte, însă, domnilor, permiteți-mi să fiu franc, situațiunea de mijloc mie nu-mi place; domnul Hurmuzache este foarte independinte, o declar, însă domnia-lui este oare reprezentantul dumneavoastră? *(Adresîndu-se către partea din dreapta.)*

Voci: Nu.

Este din centru? Nu, nu este nici din acei ce au acele opiniuni ca mine; domnul Hurmuzache dară este reprezintante *sui generis*...

O voce: Al țării.

Și eu sînt al țării.

O voce: Toți sîntem ai țării.
D. Zeuceanu: Nu, numai domnul Carp este al țării.
D. Carp: Cer cuvîntul în cestiune personale.

Domnilor, eu nu fac jocuri de cuvinte. Așadară, domnul Hurmuzache, cu toată erudițiunea domniei-sale, cu toate cualitățile domniei-sale, pe cari le cunosc, căci sînt amicul domniei-sale de mult timp, era omul cel mai puțin speciale pentru budgete, fiindcă domnia-sa niciodată nu s-a ocupat de cifre.

Eu fac apel la junele deputat, domnul Georgiu, să spună dacă în comisiunea din anul trecut nu se reprezinta mai mult toate fracțiunile Camerei; astfel am fost foarte mulțumiți, am luat fiecare cîte un budget, ne-am ocupat și în fine am ajuns a face un budget, și anul trecut, domnilor, era mult mai greu, căci nu mai era alt budget. Anul trecut budgetul s-a studiat și s-a discutat foarte mult; cu toate acestea aș ruga pe domnul ministru de atunci să mă ierte a-i spune că budgetul anului trecut nu a fost un budget cu care guvernul să poată merge; budgetul anului trecut s-a înfățișat în marginile cele mai economice, încît multe servicii erau dezorganizate; nu era perfect pentru că nimic sub soare nu e perfect; s-a văzut în Camera de atunci un lucru care nu s-a întîmplat niciodată. Camera însuși a venit și a adăogat vreo 14 milioane pentru ca să-l facă îndestulător. Astfel dară acel budget discutat și votat de Camera trecută, cu oarecari adaose, a ajuns a fi un budget cu care se poate merge; și dovadă e că de la 1 ianuariu mergem cu el, însă în fața nouelor legiuiri negreșit că trebuie să avem un alt budget.

Eu, domnilor, am intrat odată în comisiunea budgetară și am găsit discutînd despre virimente; fac apel la domnul ministru și la domnul Mehedințeanu să spună dacă nu am zis: nu dați virimente; niciodată Camera nu a dat virimente, pentru că nu le poate da, legea de comptabilitate ne oprește; comisiunea poate da oricîți bani ar voi, dară virimente nu, căci atunci s-ar atinge legea de comptabilitate, și știți că atunci și Senatul are dreptul de a priveghea la respectarea legilor; decît eu am adus guvernului alte mijloace. Eu știu, domnule ministru, unde vă doare; nu aveți destui bani pentru armată, pentru lucrări publice, o recunosc, și țara neapărat trebuie să aibă armată şi lucrări publice, fiindcă o revoluţiune nu se justifică decît prin îmbunătăţirile morale şi materiale ce se fac.

Dacă am intrat în esplicaţiunea aceasta este fiindcă domnul ministru m-a pus pe tărîmul acesta. Domnilor, opiniunea comisiunei însuşi ne arată că în adevăr comisiunea s-a numit — şi-mi pare rău de aceasta — sub impresiunea unei preocupaţiuni politice; preocupaţiuni pot fi la votarea, iară nicicum la cercetarea unui budget; eu cred că ar trebui să-l cercetăm cu toţii dacă se poate, căci pe lîngă cestiunile generali sînt şi cestiuni locale de care trebuie să ţinem tot atîta seamă, ca şi de cele generale [3].

„Monitor", 1868, nr. 70,
p. 468, col. 1—2; p. 469, col. 1—2.

NOTE

[1] I. C. Brătianu.

[2] I. C. Brătianu amintise spusele lui K., după care „era în tradiţiunea Camerei ca comisiunea bugetară să reprezinte toate opiniunile Camerei. Negreşit, domnilor, că domnia-sa n-a înţeles şi nici putea înţelege ca acea comisiune să [fi] reprezentat toate fracţiunile şi cele mai minime ale acestei Camere, sau atunci ar fi trebuit ca toată Camera să se constituie în comisie bugetară, fiindcă fiecare fracţiune mai mare se subdivide în mai multe fracţiuni minime. Ci a înţeles că acea comisiune să reprezinte şi minoritatea". Adăugase apoi că în această privinţă niciodată lucrul n-a apărut mai echitabil, căci din comisie au făcut parte T. Mehedinţeanu, A. Holban, C. Hurmuzaki; or, despre nici unul nu se poate spune că ar fi „instrument" sau „stîlp" al guvernului.

[3] Brătianu a arătat în continuare că deputaţii pot intra fără întîrziere în discutarea bugetului, căci îl au în mînă şi pe cel din 1867 şi pe cel din 1868. De şase săptămîni K. lăuda bugetul din 1867 — al cărui raportor fusese —, dar, observă Brătianu maliţios, K. „şi-ar fi muşcat degetele" probabil dacă ar fi trebuit, ca ministru, să aplice acel buget, pentru că „sînt articole pentru care s-a uitat cu totul a se pune şi fondurile trebuincioase".

Brătianu a amintit apoi că discuţia se poate angaja pe dată, mai ales dacă K., împreună cu „amicii dumnealui, care nu sînt la număr mai mult de vreo 15", îşi va da concursul, aşa cum s-a angajat dealtfel.

Adunarea nu a admis temporizarea sugerată de K. şi a hotărît discutarea imediată a bugetului.

Discurs pe marginea consecinţelor împrumutului Oppenheim şi a răspunderii ce incumbă ministrului care l-a contractat *

Aş ruga mai întîi pe onor. domn Holban [1] să binevoiască a mă asculta la răspunsul ce voi să dau la oarecari observaţiuni ce mi-a adresat şi cari cred că au provenit din o ne[î]nţelegere. Voi face apel la fiecare să spună dacă eu am atins cîtuşi de puţin pe domnul Holban; am zis că domnia-sa este din fracţiunea liberă şi independente, din o fracţiune care profesează independenţa individuală, cum a spus mai alaltăieri domnul Negură; nu socotesc că prin aceasta am atacat cîtuşi de puţin susceptibilitatea domnului Holban.

Am vorbit în adevăr mai nainte sau mai tîrziu despre boii de la roate şi despre juncani, dară prin aceasta îl rog foarte mult să nu creadă că am făcut aluziune la domnia-lui; nu l-am înţeles pe domnia-sa.

---

* Şedinţa din 21 martie 1868.

Dacă domnia-lui crede că l-am înţeles pe domnia-sa, se înşeală foarte mult, fiindcă eu, cînd am vorbit despre juncani, am vorbit despre acei oameni fără trecut politic, fără acte politice cît de neînsemnate, am vorbit pentru oamenii aceia cari intră pentru întîia dată pe scena lumei politice, precum onor. domn Cornetti Elefteriu, onor. domn Zeuceanu şi alţii ca domniile-lor, care intră astăzi aci şi cari la anul nu vor mai fi juncani *(ilaritate)*; la anul, domnilor, vor avea ca şi mine semnul jugului şi sub nume de jug înţeleg opiniunea publică, critica opiniunii publice.

Onor. domn Holban rău face de se aseamănă cu taurul liber, pentru că domnia-sa nu este în categoria onor. domn Zeuceanu, care d-abia alaltăieri a venit de la şcoală. Domnul Cornetti iară este juncan, pentru că nu a făcut încă acte politice, în vreme ce onor. domn Holban figurează cînd într-o sferă mai înaltă, cînd într-o sferă mai mică, dară a făcut acte care sînt supuse criticii opiniunei publice încă de la 1857, va să zică de 11 ani. Prin urmare nu puteam să-l pun pe domnia-lui deloc între juncani; asemenea nu puteam să-l pun între tauri, pentru că domnia-lui nu este astăzi taur independinte, căci are semnul jugului mai mult sau mai puţin, mai adînc sau mai în faţă. N-am înţeles dară deloc a asemăna pe domnul Holban nici cu boul de la roată, nici cu juncanii, nici cu taurul, ci am zis că domnia-lui face parte din fracţiunea liberă şi independintă.

O voce: Dară domnul Candiano?

Şi onor. domn Candiano la anul nu are să mai fie juncan. *(Aplauze.)*

D. A. Candiano: Cer cuvîntul în cestiune personală. *(Ilaritate.)*

Acum că am trecut această cestiune, permiteţi-mi să vin la fond [2].

Domnilor, trecut prin adversităţi, lovit de multe ori poate nedrept, totdeauna cînd sînt chemat a mă rosti în afaceri delicate ca aceea ce este acum în discuţiune, sînt împins ca mai bine să nu vorbesc, ca mai bine să mă abţin decît să deschid gura să zic măcar un cuvînt.

Domnilor, dacă n-aş fi fost în comisiune, eu n-aş fi luat cuvîntul şi nici n-aş fi votat, ci chiar fiind în comisiune, dacă n-aş fi fost astăzi pus în joc, eu tot n-aş fi luat cuvîntul; dară, fiind silit, cată să mă esplic îndată cum am lucrat noi în comisiune şi ce înţelegem noi prin încheierea majorităţii la care aparţin şi eu.

Onor. domn Mavrog[h]eni a zis cum că ştie că s-a zis în comisiune că ministrul care poartă onoare funcţiunii trebuie să aibă şi răspunderea. Recunosc, domnilor, că aşa am zis, recunosc că am zis că trebile ţărei se cîrmuiesc numai prin miniştri şi că numai miniştrii sînt datori să dea socoteala de actele lor; da, domnilor, aceasta este sufletul guvernului cu instituţiuni parlamentare, dară prin aceasta nu voi deloc să duc cestiunea cum a dus-o onor. domn Mehedinţeanu şi onor. domn Mavrog[h]eni în apărarea sa.

Eu urmăresc de 20 de ani, cînd ca amator, cînd ca părtaş, lucrările Adunărilor, şi regulamentare, şi convenţionale, şi acestei de faţă; ei bine, domnilor, totdeauna Adunările, fără escepţiune, cînd au fost chemate să rostească asupra unei cifre, asupra unei operaţiuni financiare, nu au zis altminteri decît ca un fel de plebiscit da sau ba, recunosc cheltuiala sau nu o recunosc, atît a zis şi prin aceasta nu a înţeles cînd a zis că nu recunoaşte să se dea în judecată ministrul. Asemenea şi aci, n-am înţeles, eu cel puţin, ca domnul Mavrog[h]eni să fie dat în judecată; căci, domnilor, pretutindeni se ştie că darea în judecată are loc în urma unei crime sau delict; un ministru însă nu face totdeauna crime sau delicte, ci comite şi greşeli, liberînd ca fiecare comptabil sume băneşti pe care nu ar fi trebuit să le libereze. Ei bine, dară Adunarea ce face? Zice : rău s-au dat sau bine s-au dat, precum face şi Curtea de compturi pentru orice comptabil cînd îi cercetează compturile; dară oare prin aceasta se trămite oamenii în judecată criminală? Se trămit înaintea Curţii de casaţiune să le aplice pedeapsă? Nu, domnilor, căci nici constituţiunea nu zice aşa; constituţiunea zice că miniştrii se dau în judecată pentru delapidări de bani şi pentru călcări de lege; dară oare toţi banii care ies din lada vistieriei sînt bani delapidaţi? Nu, domnilor, sînt greşele. De multe ori ministrul pune apostilă să se dea nişte bani şi pe urmă Curtea de compturi, cînd cercetează, dacă vede că acea sumă de bani s-a dat rău, vine şi cere banii înaintaţi; intervine şi judecata, însă cînd? Cînd vede că banii s-au dat cu rea cugetare.

Cînd ne-am pune pe tărîmul onor. domn Holban : imoralitate publică, şi cînd şi-ar însuşi această Adunare acest glas, atunci onor. domn Mavrog[h]eni ar putea să zică că-l dăm în judecată; dară nu este aci aşa, eu nu recunosc nimănui dreptul d-a arunca aci aceste cuvinte de imoralitate publică, cari s-au rostit de multe şi prea de multe ori în deşert.

Domnilor, sînt mai multe voturi ale Camerilor şi regulamentare şi cestor[l]alte, atît de peste Milcov cît şi de dincoa de Milcov, din cari vedem că, ori de cîte ori Adunările au a cerceta socoteli, ziceau : încuviinţăm sau nu încuviinţăm; atîta, nu putea Adunarea să zică mai mult.

D. G. Văleanu : Domnilor, cine putea să zică dacă nu Adunarea?

Nu putea Adunarea să zică mai mult decît atît, şi numai dacă Adunarea era convinsă, dacă avea dovezi că banii sînt delapidaţi prin precugetare, atunci venea cu constituţiunea în mînă şi trămitea înaintea Curţei de casaţiune pe cei culpabili; altminteri, nu este decît o acţiune civilă; şi dumneavoastră aţi văzut aci un project de lege pentru responsibilitatea miniştrilor, în care sînt vreo douăzeci de cazuri cari prevăd urmărirea ca acţiune numai civilă; aşa, cînd mi-ar face o pagubă un ministru, eu îl acţionez civil pentru paguba ceea ce mi-a făcut; dară cînd a făcut un ce monstruos, cînd a delapidat bani sau a călcat legea, atunci se dă în judecată de Cameră; prin urmare, nu pentru că acum vom zice că banii sînt rău daţi vom trămite pe ministru în judecată.

Recunosc meritul domnului Mavrog[h]eni că a venit să se pună singur înainte, într-un chip demn şi escluzînd pe colegii domniei-sale, dară aceasta nu ne priveşte pe noi, căci noi nu dăm în judecată pe ministru; noi zicem dară atît : că banii sînt rău daţi; şi, zicînd noi aşa, guvernul în urmă va intenta o acţiune la instanţele civili, unde sînt sigur că va fi chemat şi domnul Oppenheim, şi, dacă domnia-lui va recunoaşte că a greşit şi va fi un om de onoare, va restitui banii şi va zice că Scheyer a greşit; iară dacă domnul Oppenheim va susţine faptul, atunci aparţine guvernului a intenta acţiune criminală aceluia care a făcut frauda, aceluia care a voit să profite cu rea-credinţă. < A stabili teoria dărei în judecată e a ne ridica dreptul de a nu mai desfiinţa cheltuieli făcute rău, şi aceasta, domnilor, în toate zilele se întîmplă. Precum ministrul nu poate încuviinţa cheltuieli făcute rău, şi aceasta, domnilor, în toate zilele se întîmplă. Precum ministrul nu poate încuviinţa cheltuieli făcute rău de prefecţii sau casierii lui, tot asemenea şi Adunarea are dreptul să zică că nu recunoaşte cutare cheltuieli făcute de minister.> [3]

Dumneavoastră veţi zice să apucăm pe domnul Scheyer, însă domnilor, vă aduceţi aminte că anul trecut am făcut un împrumut despre care n-am trebuinţă să spun cum s-a făcut; însuşi persoanele cari l-au contractat au recunoscut că numai bun nu era. Comisiunea de an vedea bine că nu era drept, vedea cum că ministerul care a avut *carte blanche* de la Adunare a delegat-o altuia, dară a socotit de cuviinţă că e lucru foarte greu a învinovăţi pe minister, ci a zis : comisiunea, nu Camera să urmărească agintele guvernului, care e un om foarte onorabil, dară care nu are cunoştinţa cifrelor. Ce voiţi ! E o lucrare foarte grea care şi-a luat-o, e o sarcină în care nu se pricepe, aşa cum nu mă pricep eu să fac liturgie. *(Ilaritate.)* Ei bine, am fost la Paris, am cercetat şi m-am convins că agintele a fost înşelat în buna sa credinţă. Dară, domnilor, ce a zis atunci Adunarea? A zis : cum poate comisiunea trage la răspundere pe un funcţionar subaltern? Ei bine, fiind aşa, zic şi eu : cum se susţine să tragem la răspundere pe un străin? Dară ce ne priveşte pe noi aceasta? Aci e o afacere care priveşte tribunalele civile şi sînt sigur că ministerul, înainte de a face orice pas, are să zică domnului Oppenheim : ceea ce ai luat, ai luat rău, prin urmare binevoieşte a ne înapoia, şi apoi, în orice caz, va vedea calea ce trebuie să ia. Noi nu zicem că numaidecît să meargă miniştrii la Curtea de casaţiune; treaba noastră acuma e să zicem că ceea ce s-a cheltuit nu s-a cheltuit bine şi rămîne a se cere despăgubirea pe calea civilă. Să nu daţi acea importanţă încheierei comisiunii pe care i-o dă domnul Mehedinţeanu şi domnul Mavrog[h]eni. Nu dăm în judecată pe nimeni; decît ca oameni cari sîntem datori a vedea şi a cerceta cifrele, văzînd că această cifră e dată, Camera era deschisă şi ştiind că în timpul cînd Camera e deschisă nici un ban nu poate să se dea fără încuviinţarea ei, căci vedem pe ministerul actual cerînd consimţimîntul Adunărei de la 30 milioane pînă la un ban, ştiind dară că aceşti bani s-au dat rău şi într-un mod cu totul afară din lege, nu zicem alt decît să se întoarcă înapoi curat şi simplu, aşa precum fiecare din noi cînd am avea a face cu statul ni s-ar zice : domnule, eşti poftit să înapoiezi cutare bani, căci după cercetarea făcută rezultă că ai primit mai mult. Ei bine, tot aşa se va face şi în această cestiune şi zicem că nu primim aceşti bani ca bine daţi, aşa cum s-a zis şi în Camerile convenţionale domnului Costaforu şi domnului Iepureanu, şi poate cum mi se va zice şi mie mîne, poimîne.

Înţelegeţi, domnilor, cînd miniştrii noştri sînt în faţa evenimentelor politice, luptelor, răsturnărilor, revoluţiunilor, nu poate avea minte luminată, ochii deschişi pînă la un ban; poate greşi. Ei bine, acel ministru trebuie să sufere consecinţele; şi eu poate voi suferi, căci dacă m-am făcut ministru trebuie să rabd; însă încă o dată declar că această răspundere e pur şi simplu civile. Nu înţeleg nicidecum cum ca noi să blamăm pe minister sau să-l dăm în judecată. Nu e cestiunea blamului aci. Aceasta e o cestiune foarte înaltă, pe care naţiunea nu trebuie să o întrebuinţeze decît la cazuri foarte rari, căci altfel devine o armă nefolositoare: arma care se uzează des se toceşte. N-a fost în intenţiunea noastră aceasta, căci mîne chiar, cînd se va dovedi că a fost greşale şi aş fi chemat să mă rostesc ca om politic, pot încredinţa că, punîndu-mă în locul meu care am fost ministru, totdeauna voi ţine seamă de greutăţile ce întîmpină un ministru, niciodată nu voi uza de arma politică în asemenea cestiuni şi cînd se va dovedi că e greşală, cînd voi veni la partea morale, voi pune bile albe în favoarea domnului Mavrog[h]eni, fiindcă sînt convins că domnia-sa n-a făcut nimic alta decît a greşit, însă declar încă o dată că această greşeală e un al duoilea împrumut făcut pe trei luni în aceleaşi condiţiuni în care s-a făcut împrumutul cel mare şi care nu se putea face fără consimţimîntul Camerii.

După o replică a lui I. Ghica [3].

Domnilor, eu n-am nimic de zis; n-am decît a justifica teoria mea, pe care onorabilul domn I. Ghica a zis că nu o înţelege. De cînd am fost în Adunare şi am stat la cercetarea socotelelor în comisiuni şi în şedinţă publică, am văzut că Camerele, şi cele de dincolo de Milcov, cînd au fost chemate a se rosti asupra creditelor şi socotelelor, au avut totdeauna formula aceasta: Camera încuviinţează sau nu încuviinţează.

La 1859 şi 1860 în Moldova s-au cercetat mai multe socoteli vechi, precum ale domnilor Al. Balş, N. Millo şi alţii, şi Camera pe unele le-a încuviinţat şi pe altele nu. Asemenea a făcut şi de la 1862 încoa; tot aşa şi în anul contenit; tot aşa s-a urmat şi în Camerele de la 11 februariu; Camerele au cercetat mai multe socoteli, şi pe unele le-au încuviinţat, pe altele nu, dară a fost totdeauna formula aceasta: încuviinţez sau nu.

Camera, ca şi un tribunal, este chemată să hotărască cum s-au cheltuit banii şi să vază dacă s-au cheltuit rău şi cine e culpabil.

Camera caută forma după legea comptabilităţii, după constituţiune; atît face Camera. Prin urmare, rog să fie încredinţat domnul I. Ghica că eu n-am făcut astăzi nimica decît, ca membru al comisiunei financiare, am trebuit ca cu formulele acestea îngrădit să mă rostesc, să zic dacă s-a făcut bine sau rău. Şi dacă veţi căuta procesele-verbale, veţi vedea că această formulă se află în toate raporturile de mai înainte.

Prin urmare declar că nu este nici opoziţiune, nici prevenţiune; din contra, dacă glasul meu ar fi să se asculte şi dacă aş fi chemat astăzi a mă pronunţa în cestiunea personală, mărturisesc că tot ce poate fi nu e mai mult decît o simplă greşală, cum a zis domnul Ghica şi domnul Mavrog[h]eni. Dară nu pot admite teoria aceea că noi să mergem la alte persoane decît la miniştri să îndreptăm greşala, şi pe urmă miniştrii se vor duce la Scheyer şi-şi vor căuta cu el, şi pe urmă la Cameră eu voi fi cel dintîi care voi pleda în favoarea acelora cari vor fi greşit.

„Monitor", 1868, nr. 71, p. 472,
col. 4—5; p. 473, col. 1, 5; p. 474 col. 1.

NOTE

---

[1] A. Holban replicase nemulţumit la cele afirmate de K. în intervenţia precedentă: „Domnul Kogălniceanu, vorbind în sens figurat şi parabolic, a întrebuinţat cuvintele de juncani, de rotaşi; [î]i voi spune că nu fac parte nici din juncani, nici din rotaşi; că aparţin la nici o clasă de înjugaţi; sînt inimicul tuturor opresiunilor şi a tutulor jugurilor, fie chiar morali. Dacă şi noi am voi să ne servim de cuvinte parabolice, apoi mai logic am putea să admitem comparaţiunea cu taurul liber care trăia în cîmpiele noastre şi care în însemnele şi în armele ţării figurează ca simbol de libertate şi independinţă".

[2] Discuţia se purta la proiectul de lege privind acordarea unui credit de 2 188 966, 23 lei vechi ministrului de finanţe pentru acoperirea următoarelor cheltuieli, rezultate din încheierea împrumutului Oppenheim: 1) 180 848,23 — acoperirea cheltuielilor de timbru pentru obligaţiunile emise drept sumă a împrumutului (comisia parlamentară a rămas să întrebe guvernul dacă în textul primitiv al convenţiei cu Oppenheim se prevedea şi imprimarea timbrului). 2) 384 750 lei reprezentînd comisionul de 1 1/2 % dat lui Oppenheim ca îndemnizaţie pentru asigurarea şi transportul banilor (comisia a opinat favorabil, deoarece suma era prevăzută în

contract). 3) 1 623 368,10 lei bonificarea de procente pe trei luni a 7% asupra valorii nominale a împrumutului de 34 375 000 lei pentru preschimbarea termenului de plată de la 1 octombrie și 1 aprilie la 1 iulie și 1 ianuarie (comisia a găsit cererea „ilegală și nefolositoare" și a cerut ca „ministerul să urmărească pe calea justiției încasarea acestor bani").

Scheyer, omul lui Oppenheim, mai ceruse ca și termenul de amortizare să se mute cu trei luni. P. Mavrogheni însă, căruia Scheyer i-a adresat cererea în calitate de ministru de finanțe, a obiectat că înseamnă a se plăti procente și pentru cele trei luni. Odată cu modificarea termenelor, Scheyer a cerut, conform contractului, să schimbe tipul obligațiunilor de la 7 la 8%. Consiliul de Miniștri a încuviințat, ignorînd că în noile obligațiuni tipărite erau trecute termenele schimbate atît la procente, cît și la amortismente.

Mavrogheni arătase că împrumutul a fost ruinător, dar a salvat țara de la nenorocire, căci guvernul era asaltat de creditori. I. Bălăceanu, care l-a contractat, a făcut „un colp de hardieță", căci țara era „într-o stare mai de faliment". După ce a argumentat că în fapt, dacă plățile se fac corect, paguba este doar de 31 120 franci, Mavrogheni a cerut ca Oppenheim să fie constrîns a restitui banii : el nu poate pretinde să încaseze niște bani acordați din eroare de statul român. În acest caz, așadar, tragerea în judecată a ministrului care a contractat împrumutul rămîne fără obiect.

A. Holban, făcînd istoricul împrumutului, a respins ideea că ar fi fost binevenit și că ar fi redresat prestigiul țării; de fapt pentru 20 de milioane de franci România plătește, în 23 de ani, 190 de milioane de franci lui Oppenheim, prin urmare 170 000 de milioane de lei „un fel de bacșiș anual concesionarului". Holban declarase că va vota împotriva creditului, așa cum va proceda ori de cîte ori „cestiuni de moralitate publică vor fi puse în joc". Vezi și supra, p. 128, nota 1.

[3] Textul corect din unghiulare este probabil acesta : „A stabili teoria dărei în judecată e a ne ridica dreptul de a nu mai desființa cheltuieli făcute rău. Precum ministrul nu poate încuviința cheltuieli făcute rău de prefecții sau casierii lui, tot asemenea și Adunarea are dreptul să zică că nu recunoaște cutare cheltuieli făcute de minister".

[4] Ion Ghica condusese cabinetul în timpul contractării împrumutului Oppenheim și s-a simțit dator să reia justificările lui Mavrogheni. Și-a exprimat însă, pe bună dreptate dealtfel, nedumerirea față de cuvintele lui K. : „Domnul Kogălniceanu voiește cifra neapărat să fie înapoiată, voiește ministerul neacuzat, asemenea voiește ca acel minister să plătească suma fără judecată".

Interpelarea asupra modului cum se aplică legea pensiilor *

Interpelarea ce voi să fac este la adresa guvernului și, cu toate că domnul ministru de finance lipsește, o voi face căci văd pe bancă duoi miniștri. Domnilor, în sesiunea trecută cînd s-a votat legea pensiunilor[1], Camera a făcut un act politic, un act de dreptate, considerînd ambele părți ale României făcînd unul și același tot în privința pensiunilor, și, avînd în vedere multele zdruncinări ce au suferit mai cu seamă funcționarii de peste Milcov cu strămutarea reședinței, le-a făcut o concesiune răsplătitoare acelor zdruncinări și neajunsuri ; precum s-au impus prin Unire unele sarcini funcționarilor de peste Milcov și locuitorilor de acolo, asemenea s-a socotit de cuviință într-unele cestiuni să le facă și un act de dreptate, și un act de folos ; și de aceea Camera a hotărît ca funcționarii cari au servit statului român de la 1862 încoa, fie de dincolo de Milcov, să se bucure de beneficiul pensiunii celei mai favorabile, adică de beneficiul pensiunii Țărei Românești.

Acest beneficiu are duoă articole : întîi că se prescurtă vîrsta funcționarilor, fiindcă funcționarii de peste Milcov avea înainte dreptul la pensiune numai la vîrsta de 60 ani, și al duoilea articol este că acei cari au servit trei termene să primească leafa întreagă. Iată beneficiul legii

---

* Ședința din 23 martie 1868.

Țărei Romînești care în fine s-a întins și asupra funcționarilor născuți peste Milcov.

Legea aceasta s-a votat și de Senat și s-a întărit și de măria-sa, și legea aceasta s-a primit cu recunoștință de toți funcționarii de peste Milcov, și nu numai de funcționari, dară și de familiile lor și de toți aceia cari se numesc români moldoveni.

Acum s-a numit comitetul pensiunilor. Acest comitet este compus de trei pensionari înalți, precum zice legea; s-au numit în acel comitet trei pensionari născuți dincoa de Milcov. Nu fac nici o recriminațiune pentru această numire, căci recunosc imposibilitatea în care se află ministerul, nu putea să numească și pensionari de peste Milcov, căci nu a găsit pensionari după condițiunile cerute de lege, care să fie de peste Milcov și să aibă reședința în București. Este în adevăr un mare pensionar, domnul Verdeanu, dară e lesne de înțeles că nu l-a cunoscut ministerul.

Ei bine, domnilor, tocmai pentru că acest comitet este compus de pensionari de dincoa de Milcov, trebuia ca domniile-lor să aibă delicatețea de a fi, pot zice, chiar cu condescendință pentru pensionarii de dincolo de Milcov, spre a dovedi că domniile-lor sînt pensionari ai României și sînt chemați a da pensiuni în simțul legii și să nu mai facă deosebirea pe care legea nu a mai făcut-o. Ei bine, domnilor, ce au făcut dumnealor? De îndată ce s-au întrunit a fost să înceapă a face șicane pensionarilor de peste Milcov; căci dumnealor și-au însușit dreptul de a interpreta legea, și nu de a o interpreta, ci de a o desființa, dumnealor nu voiesc să cunoască legea votată de Cameră și de Senat și întărită de înălțimea-sa, zic că nu voiesc să știe de aceasta și că funcționarii de peste Milcov trebuie să aibă 60 de ani. Acestea nu le spun de la mine, domnilor, sînt persoane cărora li s-a zis așa și cari se află aci. Este domnul Tufelcică de la Focșani și domnul Leon de la Iași, care amînduoi au servit chiar de la 1862 încoa. Ei bine, dumnealor nu voiesc să cunoască această dispozițiune a legii și le cer 60 de ani. Pe urmă mai fac și alte multe șicane mai mici; la armată asemenea nu calculează anii după cum trebuie să se calculeze, adică șease drept opt, și iară fac șicană.

Prin urmare rog pe domnul ministru ca domnia-sa să facă pe acești onor. domni să aplice legea și, dacă nu vor voi, să binevoiască ministerul a uza de dreptul care-l are de a-i face să înțeleagă legea, și să nu se facă că nu o înțelege; să binevoiască domnul ministru a le impune un regulament de administrațiune publică, precum zice constituțiunea.

Regretez că se află în acel comitet domnul Gudgiu și domnul Brăiloiu, cari amînduoi au primit pensiuni ori subt un minister moldovan, ori au fost în pozițiune a primi posturi mai mari cu cari au ieșit la pensiune după numirile cari le-a făcut un minister de peste Milcov.

Vă rog să vă uniți cu mine în cestiunea aceasta, pentru că aci nu mai e cestiunea numai de strîmbătate, dară e o cestiune de o politică greșită. *(Aplauze.)*

D. ministru [al] lucrărilor publice: îmi pare rău că colegul meu de la finance nu este aci ca să răspundă; cu toate acestea voi avea onoare a răspunde eu în locul domniei-sale.

Eu cred că colegul meu de la finance a fost în neștiință despre acestea, căc altmintrelea la cea mai mică informațiune ce ar fi avut sînt sigur că ar fi fost tot atît de indignat ca și domnu Kogălniceanu, și ceea ce pot asigura este că la orice tînguire s-ar fi adus ar fi căutat să facă prin un regulament

ca să se observe legea întocmai după litera și spiritul ei. Și de aceasta vă pot asigura că, luînd act, colegul meu de la finance va lua măsure pentru a pune capăt acestor lucruri.

„Monitor", 1868, nr. 73,
p. 483, col. 1—2.

NOTE

[1] Vezi supra p. 297 și urm.

Cuvînt în care susține menținerea bugetului din anul 1867 și pe cel următor *

Permiteți-mi, domnilor, să începem cu o mulțumire și cu o plîngere; mulțumirea e adresată domnului A. Lahovari[1], cu care deși nu mă întîlnesc adesea în votare, dară a fost drept cu mine și-i mulțumesc. Acum mă plîng de domnul Mehedințeanu; domnia-lui a zis că budgetul anului 1865 a fost cel mai dezastros pentru financele țării. Permită-mi domnia-lui să-i fac o întrebare: dacă un budget regulat pe ministere, cel puțin pe hîrtie, pe capitole și articole, dacă un asemenea budget a putut să fie dezastros, cu atît mai mult va fi acela unde se permite să se șteargă toate capitolele și articolele.

Dară ministrul care șterge și capitolele și articolele prin voința lui e lovit de o penalitate; îl ia de gît legea de comptabilitate, Curtea de compturi și pe urmă Adunarea, în vreme ce, pe un ministru care are dreptul d-a face viremente, cum are să-l ia cineva de gît? Eu nu zic aceasta la adresa guvernului actual, o zic la adresa domnului Mehedințeanu.

Viu la cestiune și zic:

Dacă budgetul anului 1865 a fost dezastros, cum va fi oare un budget de viremente[2]? Pentru că nu e pentru cine se gătește, ci pentru cine se nemerește. Cine garantează că acele viremente nu vor fi manipulate de un minister care să nu vă placă? Iată pentru ce legea de comptabilitate oprește virimentele.

Iată acum cum merge lucrul cu budgetul anului 1865; acel budget nu s-a dat țării ca un *cadeau* în 24 ore, cum zice domnul Mehedințeanu; budgetul s-a prezintat la 6 decembre și s-a votat la 30 decembre; așadară, Camera a lucrat 24 de zile, iară nu 24 de ore, și era atunci în minister un bărbat care în cestiune financiare își are creditul său, e onorabilul domn Steege. Onorabilul domn președinte al consiliului actuale[3] va spune celor cari nu cunosc pe domnul Steege cine este domnul Steege. Acel budget s-a votat la 30 decembre; acum dacă s-a votat înaintea Anului nou ca un dar ce se făcea țării, pentru ce și domnul Mehedințeanu ia și domnia-lui acum tot acel drum și cere ca dumneavoastră să dați țării ouă roșii pentru Paște? *(Rîsete.)* Pentru ce vă puneți pe același tărîm? Așadară, chiar dumneavoastră socotiți că e o lucrare bună să dați țărei un budget, fie și cît de în grabă. Domnul Mehedințeanu a zis că budgetul anului 1865 a fost dezastros; să-mi permită domnia-lui să fac o rectificare: întîi că ministerul acela care a făcut budgetul anului 1865 peste 24 de zile în urmă s-a schimbat şi, dacă s-au luat milioanele hotărîte pentru navigaţiunea Prutului şi s-au întrebuinţat în alte lucruri, aceasta nu e nici vina mea, nici vina domnului Steege. Dară, mai repet, dacă cu un budget votat pe articole şi capitole s-a făcut aşa, cum se va întîmpla cu budgetul virementelor, mai cu seamă că la noi miniştrii sînt muritori mai mult decît acei 42 muritori de la Academia franceză? Dară zice domnia-sa că nu se putea face altfel, pentru că iată ce citesc în raport:

---

* **Ședința din 23 martie 1868.**

„Comisiunea domniilor-voastre n-a putut să vă prezinte un budget regulat cum ar fi dorit să o facă, şi aceasta din cauză că nici elementele necesarii pentru evaluaţia veniturilor şi cheltuielilor, nici legile speciali, nici timpul nu i-a permis d-a se ocupa cu pregătirea unui budget eminamente regulat.

Ştiţi foarte bine, domnilor deputaţi, că o asemenea lucrare nu se poate face decît cel puţin cu zece luni înaintea unui eserciţiu, iară nu în cursul unui eserciţiu şi chiar după trei luni".

Va să zică n-a avut elementele necesarii pentru evaluarea veniturilor, şi tot domnia-lui mai jos zice:

„Elementele ce au servit de bază atît în evaluaţia veniturilor, cît şi la fixarea cheltuielilor ce s-a crezut indispensabile pentru fiecare serviciu se justifică în mare parte prin esperienţa de mai mulţi ani".

Aşadară, cînd noi avem elementele pentru evaluarea veniturilor, esperienţa de mai mulţi ani, ce elemente voiţi altele mai bune şi mai sigure? Nu avem decît să căutăm cît s-a încasat în cei din urmă ani şi vom şti care sînt elementele. Prin urmare, iată că ştiu că aceea care s-a adus, că nu se pot face budgete astăzi dispare, nu-şi mai are locul, pentru că budgetul anului 1867 e un budget care s-a studiat în comisiunea budgetară luni întregi[4], care s-a discutat în Adunare cu toată seriozitatea, şi fac apel la domnu Dimitrie Ghica; regret că domnul Brătianu nu este aci şi regret asemenea că domnul Prejbeanu a murit, căci toţi ar fi mărturisit că acel budget s-a cercetat cu seriozitate şi apoi l-am votat; cînd am votat budgetul acela, l-am votat în cunoştinţă de lucru. Negreşit că el nu putea fi perfect, că se uitase oarecari cifre ici-colo, că se scăpase chiar unele servicii, merg pînă la servicie, vedeţi, dară socotesc cu toate acestea că comisiunea, cînd s-a găsit astăzi în poziţiune de a dezbate un nou budget, putea nu a se ţine strict de cifrele coprinse în budgetul din 1867, dară, avînd în vedere acel budget, să-l îndrepteze şi să ne prezinte un budget mai bun decît cel din 1867. Aceasta este convicţiunea mea intimă, credinţa mea, şi aştept să fiu contrazis de cineva. Dară aceasta nu s-a făcut; nu incriminez pe comisiune pentru ce nu a făcut-o, numai constat că nu s-a făcut. Nu s-a făcut fiindcă în acelaşi timp discutîndu-se şi votîndu-se în Cameră mai multe legi importante, mai multe legi la cari era interesat fiecare deputat să ia parte la votarea lor, comisiunea budgetară, membrii săi adică, au voit şi dumnealor să ia parte la discuţiunea acelor legi, şi astfel nu au avut timpul pe care trebuia să-l consacre ca să facă ceea ce trebuia să facă. Aceasta a fost adevărata cauză în adevăr şi, dară, rău se zice că comisiunei i-a lipsit elementele trebuincioase pentru favoarea unui budget regulat.

Ce să facem noi însă acum? Ne aflăm la finele lui martiu şi budgetele nu le-am votat încă; ce să facem? Putem pentru lefuri, pentru servicie, să le manţinem după budgetul din 1867, putem pentru materialul curinte, ordinariu, să-l manţinem asemenea ; dară ne aflăm în faţă pe lîngă budgetul Ministerului Lucrărilor Publice cu acela al Ministerului de Resbel, pentru cari trebuie să creăm alte mijloace ; căci, de esemplu, la lucrările publice, în budgetul din anul trecut a fost trecută o sumă pentru o şosea, dar şoseaua aceea a sfîrşit-o, îi trebuie acum dară bani pentru altă şosea. La Ministerul de Resbel, asemenea. Înţelegeţi dară că pentru această administrare mai cu seamă nu putem să ne ţinem de budgetul din '67. Trebuie să venim să le dăm alte mijloace, să le venim în ajutor să le dăm ouă roşii de Paşte, deşi sînt rău boite, dară în sfîrşit să i le dăm.

Virimente însă nu voiesc să dau, mai întîi fiindcă nu ştiu cui le dau şi al duoilea fiindcă nici chiar mie, domnilor, nu mi-aş da niciodată. Nimic nu poate să fie mai periculos pentru un ministru ca facultatea de a face virimente ; cu o asemenea facultate un ministru se perde, fiindcă înrîuririle de cancelarie şi multe şi numeroase altele îl face să se amăgească, să cheltuiască rău banii.

Ştiţi, domnilor, cîte rele nu au cauzat virimentele în Francia ; şi, deşi a venit un financiar însemnat ca Fould[5] de a pune o barieră creditelor estraordinare şi suplimentare, însă cu sistema virimentelor s-au văzut în puţin timp cheltuielile estraordinare urcîndu-se la sute de milioane.

Aşadară, să nu dăm virimente, dară iată ce să facem : să dăm guvernului budgetul pe 1867 pentru cheltuieli ; însă, fiindcă are nevoi nuoi pentru organizarea armatei, pentru înaintarea şi dezvoltarea lucrărilor publice, să-i dăm veniturile pe care le arată ca escedent în sumă de 14 milioane lei noi, zicîndu-i să le împartă pe ministere cum va socoti pentru serviciile cele nuoi ; şi fiindcă legea comptabilităţii, articolul 6, dă drept guvernului ca împreună cu Adunarea să îndrepteze budgetele, îndată cînd vom veni la maiu, ministerul să ne prezinte budgetul suplimentar, şi noi îl vom vota conform cu articolul 6 al acestei legi.

Nu putem noi da dreptul de virimente, căci este oprit formal prin articolul 33 al legii de comptabilitate ; nu putem nici desfiinţa acel articol, precum nici a-l amenda, spre a da ministerului un asemenea drept, căci acesta a făcut pe Adunarea domniilor-voastre anul trecut, precum şi pe toate opoziţiunile guvernelor trecute a striga necontenit în contra obiceiului introdus de a face creaţiuni noui prin budget, şi încai atunci tot mai avea raţiunea sa, căci era numai Adunarea singură care avea dreptul de a face legi ; dară astăzi, cînd e şi Senatul, nu putem modifica legea fără a ne pune în conflict cu celălalt corp legiuitor.

Aşadară, eu împreună cu domnul Buescu avem un amendament[6] pe care-l propunem aci ; eu nu-i mai fac nici o dezvoltare, însă declar că virimente nu dăm şi rog şi pe minister să nu mai insiste fiindcă se calcă o lege pozitivă. Ministerul va fi cu uracele [sic !] mai libere păzind legea şi cînd se va deschide Camera să se prezinte budgetul suplimentar conform cu articolul 6 al legii de comptabilitate ; pînă atunci nu mai este decît o lună de zile şi noi ne îndatorăm a regulamenta atunci acele cifre. Numai cu chipul acesta putem ieşi din un impas. S-a zis de mulţi deputaţi că ar fi angagiaţi de onoare a nu se duce acasă pînă nu vor da budgetele ; ei bine, eu zic : sîntem angagiaţi de onoare a nu mă duce de aci pînă nu vom da ţării un bun budget, bun, iară nu un budget oricum va fi. Aşadară, cu chipul acesta îndeplinim şi îndatorirea noastră, mîngîind şi onoarea Adunării, bine înţelegîndu-se că noi nu dăm un budget nou care se poate continua şi pe 1869, ci autorizăm cheltuielile din budgetul pe 1867, şi guvernul ne va prezenta budgetul pe 1869, ca la maiu să votăm un budget regulat bine discutat pentru 1869 şi atunci la maiu acel budget va fi pentru ţară şi cadou şi ouă roşii *(Aplauze.)*

Dezvoltă următorul amendament anunţat mai sus:

„1. Cheltuielele generali ale statului pe anul 1868 la deosebitele ministerie vor fi în cifra anului 1867. Iară escedintele cifrei sporite la veniturile anului 1868 în sumă de 14 608 686 lei noui va servi la nouile servicie ale deosebitelor ministerie şi mai cu osebire la serviciele ministerielor de resbel şi de lucrări publice.

2. Tot pentru îmbunătăţirea servicielor ale ultimelor două ministerie vor servi şi economiele ce vor rezulta din cifrele de cheltuiele coprinse în bugetul anului 1867.

3. Cifra de lei noui 3 138 566,10, anuitatea şi cheltuielele împrumutului Oppenheim, se va acoperi din vînzările domenielor statului.

4. Suma dară totale a cheltuielelor generali se va mărgini în cifra veniturilor de lei noui 70 157 029, 70.

5. Distribuirea cifrei de 14 608 686 lei noui de deosebitele ministerie se va comunica Camerei îndată după redeschiderea ei, spre a se îndeplini cele rostite prin art[icolul] 6 din legea comptabilităţei generale".

M. Kăgălniceanu, P. Buescu, P. Iatropolu [7].

După ce P. Buescu argumentase amendamentul:

Am foarte puţine de zis, domnilor, fiindcă onorabilul domn Buescu a răspuns tot ce trebuia să se zică domnului Mavrog[h]eni. Mărturisesc că aş înţelege nemulţumirea din partea dumneavoastră cari nu aţi făcut parte din comisiune, dară nu înţeleg nemulţumirea din partea onorabilului domn Mavrog[h]eni. Eu sînt cel dintîi care recunosc că amendamentul meu nu e perfect; dară ce voiţi să facem? Virimentul! Aceasta nu se poate şi nici chiar ministerul nu o voieşte. Să primim amendamentul domnului Holban[8]? Dar acest amendament nu zice nimica. Ce facem dară? Propunem mijlocul acesta pînă la mai. Nu mai sînt decît 30 zile pînă atunci. Ei bine, dară nu vor zbura pe ferestre acele 14 milioane şi mai cu seamă că pînă atunci nici că se vor strînge. Aşadară, ziceam domnului ministru : te autorizăm ca acele economii să [le] întrebuinţezi la acele lucrări pe care le aşteaptă ţara, adică la organizarea armatei şi la dezvoltarea lucrărilor publice. Acum vine domnul Mavrog[h]eni şi zice cum că nu vor rezulta economii din acest an; ei bine, domnia-sa s-a încredinţat, după convorbirea ce am avut împreună, că a comis o eroare, căci aceste economii iată cum vor rezulta : domnul ministru cu budgetul în mînă va zice : am trei secţiuni, şterg una. Va veni domnul ministru de resbel şi va zice : am atîţia coloneli, şterg doi. Va veni domnul ministru lucrărilor publice şi va zice : cutare serviciu e de prisos, îl desfiinţez. Ei bine, iată cîteva mii de lei economii. Noi nu propunem sporiri de lefi cu aceste economii, ci propunem să împingem ţara înainte în organizarea armatei şi în dezvoltarea lucrărilor publice.

Acum, declar încă o dată că nimic nu e perfect sub soare şi din toate ce e mai puţin perfect e amendamentul nostru.

Dacă partea privitoare la virimente este rea şi se poate amenda, noi vom primi cu bucurie, însă să mă ierte domnul Holban şi domnul Mavrog[h]eni a le spune că eu aş preferi mai multe amendamente, subtamendamente şi chiar contraprojecte, la projectul nostru, dară din partea altor persoane decît din partea acelora care au lucrat în comisiune şi n-au făcut acolo asemenea contraprojecte, ci vin a le face aci, fie şi ca amendamente.

Membrii comisiunii au fost nevoiţi să ia parte la discuţiunile publice ale Adunării şi prin urmare au avut foarte puţin timp a se ocupa de budget; dară repet că nu înţeleg că unii din membrii comisiunii să vie, acum după 45 de zile, cu idei pe care nu le-au dezvoltat în comisiune. Aceasta aş înţelege-o de la alţii.

Se zice, domnilor, că este rău ; însă ce să facem? Trebuie să mergem înainte.

„Monitor” 1868, nr. 73, p. 485, col.
1—3; nr. 74, p. 493, col. 5 —p.494,
col. 1.

NOTE

[1] A. Lahovari amintise că bugetul întocmit sub ministerul Kogălniceanu pentru anul 1865 a avut avantajul de a fi fost gata la 30 decembrie 1864; prin urmare, cu toate lacunele, s-a putut aplica imediat.

[2] Pentru 1868, comisia bugetară, al cărei raportor era T. Mehedințeanu, a făcut o estimație după situațiile anterioare de 67 712 583 de lei mărturisind că timpul scurt n-a îngăduit aprofundarea problemei și recomanda ca miniștrii, în mod excepțional, pentru 1868, să poată face viramente între ei și în primul rînd în favoarea ministerelor de război și lucrări publice. P. Grădișteanu făcuse opinie separată cerînd ca viramentele să se facă cel mult de la articol la articol, iar nu între capitole sau ministere.

[3] Ștefan Golescu.

[4] K. fusese raportorul comisiei bugetare pentru anul 1867, vezi supra p. 122.

[5] Achille Fould (1800—1867), ministru de finanțe francez, partizan al liberului schimb. În 1861 a obținut de la Napoleon al III-lea ca acesta să renunțe la prerogativele ce-și luase de a deschide nelimitat credite între sesiuni. Măsura însă n-a putut stăvili cheltuielile nemăsurate care au dus la zdruncinarea finanțelor Franței.

[6] Vezi mai jos.

[7] Ministrul lucrărilor publice a declarat imediat adeziunea cabinetului la punctul de vedere al lui K. G. Brătianu însă a socotit că amendamentul lui K. seamănă cu proverbul francez „căciulă albă sau albă căciulă”, pentru că el „conține în sine tot ideea virementelor”. K. propune în fond ca cele 14 milioane solicitate de guvern să se distribuie pe ministere și în luna mai să se dea socoteala asupra lor, după care Camera să o ratifice. Astfel, acestea în loc să fie cercetate în decembrie sau ianuarie sînt analizate în mai.

[8] Amendamentul lui A. Holban:

„Guvernul este autorizat a continua cu bugetul anului 1867 și pe anul 1868, conform cu prevederile constituțiunii.

Pentru serviciele neapărate, ministerul se autorizează ca din sporul ce esista în 1868 asupra veniturilor anului 1867 să deschidă credite mărginite în sumele acestui spor; aceste credite nu se vor efectua decît pentru serviciele necesarii prevăzute prin legi speciali”.

Intervenții la proiectul de lege a cumulului. Asupra regimului medicilor și profesorilor *

Prezintă și dezvoltă un subamendament[1]*, făcut împreună cu G. Chițu, privitor la statutul profesorilor de la facultățile de științe juridice.*
Textul subamendamentului:
„Profesorii din facultățile juridice, după cele trei perioade ale cursului lor, pot ocupa și funcțiuni în magistratură; în acest caz se aplică dispozițiunea[2] *art. 2 în ceea ce privește salariul.*
Ei nu pot esercita profesiunea de advocat”.

Domnilor, amendamentul ce am onoare a vă prezinta e subscris de domnul Chițu și de mine și vă cer permisiunea ca să-l dezvolt.

Domnilor, bazîndu-mă pe ispită susțin acest amendament. Onor. domn Turnavitu a spus, cel întîi, articolul pot zice de credință în favoarea acestui amendament, că un profesore din înălțimea catedrei susține adevărul, știința, logica. Un advocat, să-mi permiteți să vă spun că nu e legat a susține logica, ci e legat a susține cu orice argumente mai nainte de toate procesul ce apără. Am văzut înaintea tribunalelor de Iași și de București profesori cari dimineața susțineau o teorie pe catedră și înaintea tribunalelor combătînd acea teorie cînd li se punea înainte de adversarii lor. Iată un ce care înjosorește demnitatea profesorilor, căci profesorele e apostolul științei și niciodată nu trebuie să fie pus în pozițiune ca să-i zică școlarul: dascăle, domnia-ta dimineața mi-ai zis una, și cînd te-am ascultat îmbrăcat în toga de advocat ziceai alta.

---

* Ședința din 25 martie 1868.

Mai este un ce asupra căruia chem toată serioasa luare-aminte a domniilor-voastre, domnilor, să rugăm pe domnul ministru de justiție să ne prezinte o colecțiune de procesele cele mai însemnate pe cari le-a perdut statul și veți vedea că cele mai multe le-a perdut prin pledoariile advocaților părților adverse luați dintre profesori.

Ei bine, domnilor, este drept ca un profesore care se plătește de stat să întrebuințeze numele ce și-a cîștigat prin aceasta ca să fie luat de particulari ca advocat în procesele ce au cu statul și a face ca statul să peardă procesul? *(Aplauze.)*

Mai este, domnilor, și altceva, este că un profesore cu nume mare, un profesore care are mult talent, negreșit gloria lui, misiunea lui este să producă școlari buni; acei școlari, cînd intră în viața publică, cînd devin magistrați, procurori, cum voiți domniile-voastre ca aceia să fie puși în pozițiune ori de a combate, ori de a condamna pe fostul lor profesore, pe acela care le-a dat lumina? Nu-l vor condamna prin sentință, ci prin conștiință; și ce condamnare? Condamnare de dispreț. Ar zice : iată omul care m-a învățat și iată-l astăzi ca advocat care cere înaintea mea să comit o strîmbătate.

Mi se va zice acum că nu e cestiune de cumul, pentru că aceasta e tot una ca cum ar fi și ziariști. Nu, domnilor, advocatul, cît ține instituțiunea corpului advocaților, este funcționar public, pentru că are dreptul dat de stat ca numai el să pledeze, este apoi chemat a ocupa fotoliul de judecător la caz cînd tribunalul ar fi incomplect; apoi numai pentru că e advocat are dreptul de alegător.

Așadară, dacă domniile-voastre veți primi acest amendament, care e la locul său, veți face ceea ce doriți, ca catedrele noastre să se ocupe mai cu deosebire de profesorat. Cunosc profesori demni cari au recunoscut că nu se cuvine să fie și advocat, și profesore; este junele Mîrzescu, fost și deputat, care fiind profesore de drept la Universitatea din Iași, în conștiința lui a recunoscut că nu poate să întrunească aceste două profesiuni, și-a dat demisiunea de profesore. Permițînd domnia-voastră ca un om să aibă aceste două profesiuni, fiți siguri că una din aceste două profesiuni nu o va îndeplini cum se cuvine și totdauna profesiunea de care se va îngriji mai puțin va fi aceea de profesore, iară nicicum aceea de advocat. *(Aplauze.)*

Mi se va zice apoi, domnilor, că cu aceasta am perde facultatea de drept, căci nu se vor găsi profesori; ei bine, domnilor, ar trebui să aveți o opiniune foarte rea de țara noastră ca să ziceți că nu se vor găsi profesori între aceste sute de tineri cari ne vin din străinătate, cari să prefere știința cîștigului lucrativ; eu cred că se vor găsi oameni cari vor preferi să aibă o retribuțiune mai mică și vor ține mai mult la profesorat.

Pe aceste consideraţiuni vă rog să binevoiţi a primi amendamentul ce am propus, care cred că va moraliza şi va înălţa profesoratul. *(Aplauze.)*

T. Lateş *combate amendamentul susţinînd că prin aplicarea lui „vor rămîne şcoalele noastre juridice lipsite de profesori”.*
G. Brătianu *opinează ca profesorii de drept să exercite avocatura sub supravegherea ministrului instrucţiunii, care îi poate revoca de la catedră dacă contravin la „îndatoriile înaltei misiuni”.*
G. Vernescu *combate amendamentul şi cere autorului „care ne-a pus în această mică încurcătură, să mă ierte că zic cuvîntul, să vie să ia cuvîntul ca să ne scoaţă din această încurcătură”.*

Cer cuvîntul contra ! *(Zgomot.)* Vă rog, domnule preşedinte, să faceţi ca să nu fiu întrerumpt.

Pînă acum au vorbit patru domni oratori : domnul Lateş, domnul G. Brătianu, domnul Vernescu şi domnul Zeuceanu, toţi contra amendamentului, şi n-a vorbit unul pentru ; s-a făcut încă ceva mai mult : onor. domn Vernescu[3] a spus că amendamentul acesta are în vedere persoanele ; eu cer să pot răspunde şi protest că n-am zis, n-am gîndit aşa fiindcă acele persoane onorate de domnia-sa le onorez şi eu. *(Zgomot.)* Rog să nu fiu întrerupt ; domnul Vernescu e oratore destul de mare ca să poată domnia-sa să mă refuteze.

Domnul Lateş a calificat teoria mea de nedemnă şi chiar de neonestă.

Voci : Să vorbească...
Se pune la vot închiderea discuţiunei şi se respinge.

Socotiţi bine, domnilor, că ceea ce fac astăzi e un lucru de conştiinţă ; nimic mai mult, nimic mai puţin ; şi mă espun chiar de a fi arătat cu degetul că combat pe profesori, eu, domnilor, care i-am sprijinit atît ! *(Aplauze.)* Ieri, nu mai departe, am sprijinit amendamentul pentru lefile profesorilor de gimnaze ; ieri, nu mai departe, am sprijinit amendamentul pentru lefile rectorilor de seminare. Nu eu, care am avut fericirea (hazardul poate a contribuit) de a fonda mai multe şcoale şi această Universitate, voi veni astăzi să atac pe profesori ! Nu, domnilor ; cînd sprijin acest amendament îl sprijin tocmai în favoarea profesorilor, pentru că voiesc ca profesorii să fie apostoli, să fie totdauna încongiuraţi de o aureolă. *(Aplauze.)*

Onor. domn Vernescu a zis că cestiunea nu e la locul său, dară nu sînt eu vinovat ; este projectul, căci în project se zice că cutare sau cutare articol din legea instrucţiunei publice se manţine.

Legea zice că profesorii pot să fie advocaţi după trei perioade. Ei, bine îndată ce sînt pus pe tărîmul acesta, am drept să zic că nu pot. Eu nu vin în această Cameră să vă induc în eroare, citiţi articolul ; rog pe domnul Vernescu să citească articolul...

O voce : Aşa este.

Vedeţi dară, domnilor, că am conştiinţa mea, că am demnitatea conştiinţei mele, demnitatea misiunei mele, cînd vin şi sprijin aceasta.

Din ispită . . . ce voiţi ? Rău, bine, cum am fost, ca ministru am văzut abuzurile şi ca legislatore sînt chemat să stîrpesc aceste abuzuri. Legile cari le facem noi aci sînt ca să pună capăt abuzurilor ; şi voi întreba pe onor. domn Lateş pentru ce domnia-lui cînd era profesore în Iaşi, sau amicul domniei-sale, domnul Mîrzescu, pentru ce a stăruit să-şi dea demisiunea din profesore ? Ce a pus pe domnul Mîrzescu în poziţiune de a-şi da demisiunea ? Pentru că domnia-lui s-a convins că nu poate să fie dodată şi profesore şi advocat. Domnul Lateş a zis că tot ar mai fi posibile aceasta, dacă profesorele de drept ar mai avea şi alte izvoare de viaţă; ei bine, să-i dăm 2 mii, 3 mii, 5 mii; să-i dăm o leafă de preşedinte al consiliului; dară nu voiesc să fie advocat, căci ca ministru am văzut advocaţi cari au întrebuinţat numele cîştigat ca profesore ca să pledeze în contra statului! *(senzaţiune)* şi să facă statul să peardă milioane.

Să ne aducă domnul ministru justiţiei arhiva, să ne aducă aci dosarele şi se va vedea de oricine că cauza pentru care s-a perdut cele mai multe procese ale statului e fiindcă numele cele mari au pledat contra statului.

Aşadară, vedeţi că e ceva de făcut; nu pun un esemplu, nu pun două; pun o situaţiune, o situaţiune falşă. Profesorii noştri, cum a zis domnul Vernescu, sînt cei mai iluştri dintre oamenii ce avem cu ştiinţa dreptului. Ei bine, domnilor, dacă e cineva advocat strălucit, nu e ca şi medicul strălucit? Uşa sa nu e deschisă necontenit vizitatorilor, clienţilor? Ferestrele lui, mesele lui nu sînt acoperite cu dosare, chiar pînă şi pe treptele scărei? Ei bine, acel om cum voiţi dumneavoastră ca el, cînd s-ar afla în mijlocul unui cîştig de mii de galbeni, cum voiţi dumneavoastră a avea capul său liber, cum voiţi să mai aibă timpul a studia materia ce e dator să predea ca profesore? Dară nu ştiţi dumneavoastră că misiunea profesorelui la noi e mai grea decît chiar în Francia, căci acolo profesorele are toate cărţile, toate bibliotecile deschise, pe cînd la noi adeseori este silit să lucreze numai cu capacitatea lui? El e dator să citească autorii germani, autorii francezi, autorii latini ca să-şi facă un estract după care să-şi poată preda cursul; cum dară credeţi dumneavoastră că la noi, unde advocaţii nu sînt ca în Francia ajutaţi de *avoués*, mai pot găsi timpul a-şi face şi cursul, a-şi vedea şi de procese? Binevoiţi a vă uita între noi chiar; noi cari şedem de la 11 şi pînă la 5 ore făcîndu-ne datoria de deputaţi cînd ne întoarcem acasă nu mai sîntem în stare a mai lucra ceva; eu cel puţin cînd ies de aci sînt obosit ca un cal de poştă; dară advocaţii ocupaţi şi ziua la tribunale şi noaptea cu studiul, cum voiţi să-şi mai facă cursul? Dară sînt nişte poziţiuni esceptionale, e vorba să nu se suprime facultatea noastră de drept? Da, şi eu sînt pentru aceasta, dară ce voiţi, domnilor? Să le sporim salariele. Noi am văzut pe cel mai ilustru, pe cel mai virtos, pe cel mai bătrîn dintre profesorii facultăţii noastre, pe domnul Bosianu, care, cînd a fost chemat a-şi face datoria de cetăţean, a dat cu piciorul în advocatură şi s-a mulţumit cu leafa de 2 sau 3 mii lei pe lună ca membru al Consiliului de Stat. Dară profesore şi advocat cum se poate? Advocatul (şi aci nu fac cestiune de persoană, n-am insultat pe nimeni, căci sînt destul de binecrescut ca să nu comit asemenea greşală, arăt numai o situaţiune falşă şi nimic mai mult), advocatul, zic, e chemat adeseaori *ex oficio* să pledeze în favoarea ucigaşilor, în favoarea tulburătorilor ordinei publice, şi el e dator să o facă; ei bine, acela nu pledează în contra conştiinţei lui numai ca să scape de la ocnă pe culpabili? . . .

D. Vernescu: Nu.

Ce fel nu! N-am văzut pe apărătorul lui Orsini[4] şi cîte cazuri de acestea? Dară se zice că tot va da consultaţiuni. A! domnilor, de la consultaţiune pînă la advocat e distanţă de la cer pînă la pămînt. Un profesore care se respectă, cînd e chemat a da consultaţiuni, nu face pledoarie, ci face o parte din cursul său, şi niciodată un profesore nu va da o consultaţiune care să fie contrarie adevărului pe care-l susţine în toate zilele.

Advocatul nu e tot astfel, şi, ca să vă puteţi convinge, aveţi dreptul de anchetă parlamentară, trămiteţi o anchetă la Ministerul de Justiţie şi la acel de finanţe să vedeţi cîte procese de milioane s-au perdut de stat prin oamenii cari sînt la facultăţile noastre.

Aşadară, domnilor, ştiu că apăr o cestiune cam impopulară, ştiu că am să fiu arătat cu degetul, însă, crezînd că-mi fac o datorie de cetăţean, am propus acest amendament; dacă va cădea sau dacă se va primi, eu mi-am făcut datoria. *(Aplauze.)*

Cere ca profesorii universitari, ce de drept sînt senatori, să-şi asigure din vreme suplinitori competenţi pentru a nu fi stînjenit procesul de învăţămînt. În replică cu Pană Buescu.

Permiteţi-mi să rog pe domnul Buescu[5] a nu mă învinovăţi pe nedrept, căci noi nu dăm loc la nici o călcare a constituţiunii, nici se dezbracă profesorii de drepturile lor, mai cu seamă cînd constituţiunea le-a făcut o favoare escepţională; căci, după ce le dă dreptul de a fi aleşi, apoi dă dreptul ca unul din profesori să fie trimis senator din partea Universităţii. Va să zică sînt alegători de două ori, întîi ca proprietari, al duoilea ca profesori. Dară iată ce am zis : cum că fiecare profesor ca cetăţean avînd dreptul a fi ales, şi alegîndu-se mai mulţi profesori dintr-un oraş, cum rămîn şcoalele? Prin urmare, ministrul trebuie să avizeze ca şcoalele să nu rămîie vacante, căci şcoalele sînt făcute pentru şcolari, iară nu pentru profesori. Ei bine, cînd profesorii şed şase luni în Bucureşti, cînd au două luni vacanţă, cînd se perde două luni pentru reparaţiunea şcoalelor, care obicinuit se fac de la septembre pînă la noiembre, ce învăţămînt mai rămîne? Aşadară, n-am zis să escludem pe profesori de la dreptul de a fi aleşi[6], dară am cerut ca acei care solicită asemenea onoare să rînduiască suplenenţi, lucru care în Iaşi mai cu seamă este foarte greu, fiindcă nimic nu e mai ingrat decît profesoratul. În cît priveşte senatorele trimis de Universitate, domnul ministru a avut drept să spuie că trebuie o lege, fiindcă senatorii nu au o diurnă şi profesorele trimis ca să apere interesul Universităţei nu e drept ca din salariul său să plătească un suplimente; destul de genant este pentru dînşii ca să şadă în Bucureşti numai cu salariul. Aşadară, domnul ministru trebuie să avizeze ca să nu sufere şcoalele cînd profesorii esercită misiunea de deputaţi, şi cît pentru mine spun că şcoalele din Iaşi nu merg bine şi dovadă este că numărul şcolarilor se împuţinează, şi, dacă vom ridica Iaşului şi buna reputaţiune a şcoalelor, atunci va rămînea acolo tot ce nu va trebui să rămîie.

T. Lateş: Domnilor, permiteţ-mi a-mi exprima părerea mea de rău pentru că am văzut pe onor. domn Kogălniceanu ca are o îngrijire, fără îndoială foarte sinceră, pentru şcoalele noastre.

Todauna am avut-o.

După replica lui T. Lateş, *care vedea decadenţa învăţămîntului din Iaşi determinată nu de absenţa profesorilor, ci de pierderea puterilor „materiali" şi „morali" ale oraşului, intervine apoi ministrul cultelor,* D. Gusti :

Onor. domnul Kogălniceanu are tot dreptul de a lua un interes atît de mare pentru şcoalele din România şi mai cu seamă din Moldova. Domnia-sa a fost profesore la Academie, domnia lui este fondatorul Universităţii şi prin urmare-i recunosc tot dreptul de a veni şi a lua o îngrijire atît de mare, însă spre a-l satisface întrucîtva am onoare a-i spune că nu se degradează aşa de tare învăţămîntul din Iaşi, pentru că în acest an am mai avut onoare a înfiinţa încă o şcoală în Iaşi, probă dară că instrucţiunea sporeşte. În cel[l]alt an asemenea am mai înfiinţat o şcoală în Tîrguşor, prin urmare în doi ani am înfiinţat la Iaşi două şcoale din nou şi instrucţiunea merge astfel crescînd.

Domnilor, am toată durerea şi tot interesul pentru acele şcoale; domnul ministru a spus partea ce am luat eu la dînsele. Dacă am făcut ceva pentru şcoale, aceasta o datoresc în mare parte domnului director Alecsandrescu, care-l aveţi astăzi şi care va mărturisi interesul ce am avut şi ce am pentru acele şcoale, şi tocmai pentru că voi să feresc şcoalele din Iaşi de imputările nedrepte cari să aduc şi fiindcă n-am avut altă ocaziune să vorbesc despre aceasta, pentru că budgetul s-a votat în bloc şi în pripă, de aceea vorbesc acum cu această ocaziune.

Recunosc că învăţămîntul primar sporeşte şi trebuie să sporească, fiindcă avem astăzi învăţămîntul gratuit; recunosc ceea ce zice onor. domn Lateş că a scăzut numărul studenţilor din cauza scăderii importanţei Iaşilor; însă eu mă măguleam a crede că Iaşii putea să-şi mai păstreze în mare parte importanţa sa, devenind centrul celui mai bun învăţămînt nu numai din Moldova, dară aş putea să zic din întreaga Românie, mai ales fiind aproape de fruntariele Basarabii şi Bucovinei.

Eu acum mă adresez la onor. domn Lateş, care ştie cît îl stimez eu pe domnia-sa, şi fac apel la domnia-sa să spuie cu mîna pe conştiinţă dacă prin depărtarea profesorilor celor mai capabili din Iaşi pe o jumătate de an de la catedre, dacă prin greutatea care este de a-i înlocui, învăţămîntul superior nu sufere; şi, aşa fiind, aş face un apel şi la domnii profesori şi la domnul ministru să spuie dacă dumnealor nu cunosc cum că în cele care zic eu sînt şi multe foarte întemeiate.

Negreşit că în situaţiunea actuală nimic nu e mai onorabile, nimic nu este mai bine decît să se trimită d-acolo aci oamenii cei mai inteligenţi, şi trebuie ca Moldova să trimeaţă la Camere oamenii cei mai inteligenţi, dară aşa fiind şcoalele noastre d-acolo nu pătimesc? Apoi dacă este aşa trebuie să facem ceva, trebuie să dăm ceva mai mult chiar din punga statului ca să facem ca, în timpul acela cînd vin profesorii aici de la Iaşi, îndeplinitorii lor să fie la înălţimea misiunii lor.

Eu în anul trecut am protestat necontenit în contra calomnielor cari s-au aruncat în faţa profesorilor din Iaşi[7], însă aceasta nu mă împedică d-a arăta şi adevărul. Un profesore cînd este deputat sau senatore este silit, trebuie să facă politică, şi dumneavoastră ştiţi foarte bine că nimic nu ocupă mai mult pe un om decît politica, cînd se aruncă în braţele ei; apoi atunci ce se face cu ştiinţa? Ştim că la ştiinţă se cere creieri liniştiţi; apoi cînd sînt luptele electorale, cînd sînt întrunirile acelea pregătitoare şi alte de acestea, ce mai rămîne atunci de învăţămînt?

Tocmai dară că mă interesez de tot ce este în Iaşi, pentru că sînt d-acolo, acolo este căminul meu, tocmai pentru aceea nu voiesc ca acelui corp profesorale, căruia îi păstrez sentimentele mele de stimă, nu voi să i se arunce vorbele nedemne de el. De aceea aş voi ca şi această metea[hn]ă care esistă să se înlocuiască şi să se îndrepteze ca aşa să nu fie numai nemulţumiri asupra deşertului care se face în Iaşi.

„Monitor", 1868, nr. 78, p. 515, col. 2—3;
p. 516, col. 2—3; nr. 79, p. 523,
col 1—2,3.

NOTE

[1] Subamendamentul se făcea la amendamentul propus de S. Turnavitu ş.a. privitor la profesorii de la facultatea de ştiinţe juridice care „nu vor putea însă esersa profesiunea de advocat".

[2] Articolul 2 prevedea: „Profesorii din facultăţi, profesorii din licee şi institutorii vor putea ocupa două catedre, primind după a lor alegere retribuţiunea întreagă de la una din catedre şi jumătate de la cea[l]altă catedră".

[3] G. Vernescu în cuvîntul său nu pomenise nici un nume. Totul se mărginise la aluzii: „Domnilor, nu voiesc să vă amintesc cazuri anume... eu cunosc profesori care ani întregi au servit, cari au albit în facultate şi cărora nimeni nu poate să le impute o singură lipsă".

[4] Felice Orsini a încercat un atentat împotriva lui Napoleon al III-lea în 1858. L-a apărat Jules Fabre şi a fost executat.

[5] Pană Buescu susţinea că atît profesoratul, cît şi deputăţia sînt sfinte: „La catedră e chemat un cetăţean prin capacitatea, prin studiele sale; ca deputat e chemat de încrederea publică".

[6] Cînd s-a discutat articolul 6 din proiect — care prevedea că profesorii care devin miniştri încetează a mai primi vreo retribuţie de la catedră —, K. a obiectat că e necesară o nuanţare: nu numai funcţia de ministru împiedică pe un profesor să-şi îndeplinească obligaţiile, ci şi cea de deputat: „Profesorii de afară, cu venirea aici [în Cameră — n.n.] [î]şi perd ocupaţiunea de profesori şi, dacă pînă acum s-a lăsat ca să se urmeze astfel, apoi eu acum sînt silit să rup cu popularitatea şi să chem luarea-aminte a domnului ministru asupra şcoalelor din Iaşi; [î]l rog să cerceteze şi să vadă în cursul anului trecut, cu două Camere, cu o dizolvare, în ce stare se aflau şcoalele din Iaşi".

[7] Se referă la ponegrirea corpului profesoral din Iaşi de către Nicolae Rosnovanu, vezi supra p. 117.

Cuvînt împotriva proiectului de lege asupra poliţiei rurale *

Domnilor, domnul ministru[1] a zis adineaori că se consideră liber de a vorbi, fără să i se atribuie părtinire în cestiunea aceasta, fiindcă acest project a fost prezintat de predecesorele domniei-sale[2]. [Î]mi permit a mă considera şi eu într-o asemenea poziţiune, fiindcă a doua zi chiar după, prezintarea projectului m-am rostit în mare parte în contra. Vă rog dară domnilor, să nu luaţi cuvintele mele, care vor fi contra acestui project, ca o opoziţiune ministerului, ci simplu ca opoziţiune în contra projectului.

Domnilor, lacuna cea mare şi defectul cel mai de căpetenie al acestui project este că a fost făcut neavîndu-se în vedere starea societăţii din ţara noastră, ci este un project tălmăcit din alte ţări, unde proprietatea este cu totul în alte condiţiuni ca la noi. Şi o spui aceasta fiindcă am ispită, şi din această ispită ştiu că dincolo de Milcov esistă o lege mult mai bună de poliţie rurală decît aceasta. Acolo am avut un domn care putea să aibă metehnele lui şi al cărui guvern eu l-am combătut foarte mult, dară acel domn în privinţa agriculturei avea ideile cele mai sănătoase, fiindcă era un proprietar foarte mare şi se ocupa forte mult de agricultură, era d[omnul] Mihael Sturza. Acest domn s-a ocupat în curs de şapte ani cu cestiuni de poliţie rurală; şi în *Manualul administrativ*, tomul al 2-lea, sînt dispoziţiuni cari privesc la agricultură, dispoziţiuni de zece ori mai practice decît acestea cari se înfăţişează în projectul ce ni se propune acum. Ceea ce lipseşte acelor dispoziţiuni este codificarea lor, regulamentarea lor, căci sînt dispoziţiuni cari s-au dat treptat şi după trebuinţele zilnice, risipite în decrete, circularie etc. Mai avem noi acolo apoi nişte dispoziţiuni făcute de comune de locuitori, cari negreşit ca unii ce petrec toată viaţa lor cu agricultura cunosc mai bine această lucrare decît aceia cari le împrumută din cărţi străine. Aceste dispoziţiuni, aceste regulamente se găsesc în regulamentul coloniilor din judeţul Bolgrad[3].

---

* Şedinţele din 22 şi 25 aprilie 1868.

Spunîndu-vă aceasta, domnilor, nu voiesc ca dumneavoastră să respingeţi proiectul; decît aş fi de opiniune că projectul acesta trebuie studiat, trebuie remaniat, şi cu aceea ce avem să facem complectarea lui. Domnia-voastră, aceştia de dincoa de Milcov, nu aveţi o legislaţiune atît de complectă ca cea de peste Milcov; aceasta este incontestabil şi lesne de înţeles pentru că esploatarea moşiilor de peste Milcov era cu totul alta decît aceea de aci; acolo proprietarii înşuşi îşi esploatau moşiele, aci moşiele se dedea în arendă sau se dedea clăcaşilor, le esploata ei, şi proprietarii îşi lua numai o dijmă; foarte puţin pămînt îşi păstra proprietarii pentru trebuinţele lor. În Moldova nu este aşa, acolo ogoarele ţărăneşti sînt despărţite de ogoarele proprietăriceşti şi fiecare [î]şi caută deosebit ogoarele lor. Aşa fiind, proprietarii şi-au căutat mai de aproape moşia, ceea ce a adus de s-a făcut o poliţie rurală întreagă, un şir anume de legi cari hotărau despre toate lucrurile, şi despre chipul îngrădirilor, şi despre chipul ispaşelor, şi despre tot, şi care toate acestea nu sînt prevăzute dincoa de Milcov şi este adevărat că trebuie să se introducă, mai cu seamă acum în urma legii rurale.

Projectul de faţă, domnilor, are mai multe lacune, şi aceasta vă voi dovedi-o cu *Manualul administrativ* în mînă.

Acum viu la cestiunea solidarităţii. Ei bine, domnilor, vă declar de mai nainte că, cu însuşi teoria domnului ministru, care a zis că nu mai sînt proprietari de o parte şi locuitori de alta, vă declar că tocmai prin această definiţiune eu ca locuitor al comunei rurale sînt contra solidarităţii, pentru că nu voiesc ca cu avutul meu să plătesc greşelele altora, mai cu seamă astăzi cînd o comună se compune de mai multe sate, încît am văzut în Moldova că s-a luat o plasă care avea 50 de comune şi s-a redus la 5 comune, fiindcă s-a făcut din şapte-opt sate o comună la un loc. Pentru ce dară eu care locuiesc într-un sat oarecare al acelei comune să plătesc pentru toate faptele rele cari s-au săvîrşit într-alt sat tot al acelei comune? Aceasta nu o înţeleg şi vă declar că, cît pentru mine, sub turci, sub ruşi am şezut la ţară, dară sub regimul legii solidarităţii nu voi şedea la ţară, pentru că nu voiesc eu ca cu pătulul meu să plătesc pătulele altora cari se vor arde; nu voi să fac o asemenea lege pentru că mă atacă mai mult pe mine ca proprietar mare decît pe acei proprietari cari sînt mai mici, şi poate că locuitorii, acei proprietari mici, deşi sînt solidar şi vor plăti la caz de dare de foc, dară, ca să-şi răzbune pentru niscareva pasiuni ale lor, tot vor da foc pentru că are în vedere că dînd foc el va plăti pe jumătate cel puţin paguba; şi de aceea sînt contra solidarităţii, pentru că o găsesc contra constituţiunii şi nepotrivită cu principiul proprietăţii. Nu poate nici o lege să mă facă pe mine solidar de nişte fapte pe cari nu le-am comis eu; n-am dat eu foc, nu pot să fiu solidar pentru acel foc. Şi dacă această lege va cuprinde o asemenea dispoziţiune voi vota contra, şi voi combate-o din toate puterele mele, pentru că această lege nu ţinteşte la nimic mai mult decît să mă despoaie de o avere a mea pentru oprirea unui rău care este de atribuţiunile administraţiunii comunale. Dacă comuna administrează rău nu sînt eu dator să fiu solidar şi să plătesc reaua administrare a comunei. Eu cu legea în mînă mă voi apăra în tribunal, oriunde se va încerca a mi se aplica această solidaritate.

Înţeleg bunăoară cînd într-un judeţ se vor face multe furtişaguri de cai sau se vor comite multe dări de foc, înţeleg ca atunci acolo să se facă de guvern, prin o măsură esceptionale, ceea ce se face în Austria, aceea ce se numeşte *Standrecht**, dară astfel cum se propune în project nu înțeleg, nu ca teorie, ci ca practică nu înţeleg să se voteze o asemenea lege. Şi cît pentru mine care trăiesc de 30 de ani la ţară voi vota contra unei asemenea lege.

Se împotriveşte închiderii discuţiilor.

Eu sînt în contra închiderii discuţiunei şi iată pentru ce : pentru că discuţiunea s-a suit la o înălţime atît de mare încît s-a pus în discuţiune chiar şi naţionalitatea noastră, şi s-a pus de oameni cari au toată stima, mai ales că sînt oameni cari trăiesc la ţară ; dară, precum sînt acei care au sprijinit caracterul vindicativ al românilor, să credeţi că sînt şi alţii cari trăiesc tot pe la ţară şi sînt tot atît de stimaţi, şi cari nu cred că românii au caracterul acesta ; poate să fie undeva o boală locală, la o localitate numai, dar nu e un defect al ţărei întregi[4].

Domnilor, nimeni nu e în contra legii, însă această lege trebuie să fie discutată generalmente, pentru ca să cunoaştem structura ei, să ştim ce trebuie să facem. O asemenea lege nu se votează cu pripire, fiindcă astfel are să fie o lege rea. Niciodată nu am obiceiul să votez o lege cu uşurinţă, ci totdauna m-am împotrivit şi vă aduceţi aminte cît m-am împotrivit şi la votarea legei pentru vînzarea domeniurilor statului[5] şi împotrivirea mea a avut un bun rezultat, fiindcă aţi votat în urmă o lege bună şi binefăcătoare. Iată scopul meu, nu voiesc ca sub guvernul actuale să se voteze o lege rea sau care să fie într-o parte a ţării rău văzută. E răul într-un judeţ, e o boală locală, să votăm mijloace administraţiei ca să facă tot pentru stîrpirea răului, dară nu dau solidaritatea în ţara întreagă.

De aceea eu vă rog să lăsaţi discuţiunea liberă, voi lucra şi noaptea dacă voiţi, voi vota luarea în consideraţiune şi voi vota şi chiar legea dacă veţi admite modificările ce voi propune ; dară nu o votaţi cu precipitare, pentru că are lacune însemnate şi chiar amicul meu domnul P. Orbescu, care a fost în Consiliul de Stat cînd s-a elaborat această lege, m-a asigurat că nu a avut în vedere legea din Moldova, care trebuia să fie luată în consideraţiune, ci a avut în vedere numai legea de aici. Nu voiesc să dau ţărei mele o lege care să fie blestemată, pentru că peste Milcov nu sînt relele cari s-au arătat aci. Domnul Iorgu Radu a avut machine şi pătule arse. Domnia-sa nu a cerut solidaritatea şi, dacă-i va arde pătulele şi machinele mîne, încă nu o va cere, tot aşa voi face şi eu.

În şedinţa din 25 aprilie:

Domnilor, am avut nenorocirea a mă rosti din început contra acestei legi, nu pentru că nu ne trebuie o asemenea lege, dară pentru că ea are un caracter foarte exotic, şi onorabilul domn Lahovari vă spuse adineaori că chiar articolul în discuţiune e împrumutat de la legislaţiunea franceză[6].

Dacă e seamă de interese care trebuie să fie cîrmuite şi administrate după legile pămîntene naţionale, negreşit că acestea sînt interesele agricole, căci titlul nostru de recomandaţiune în faţa străinilor e agricultura, sîntem un popol eminamente agricol.

Prin urmare, socotesc că pînă la anul mîntuirei 1868 esista destule legi în ţară care şi-au tras originea lor din ţară şi care, dacă nu sînt suficiente, se pot completa şi îmbunătăţi cu propria noastră esperienţă, fără să mai răsfoim bibliotecele altor ţări.

---

* Justiţie sumară.

Iată pentru ce eu sînt în contra acestui articol 4 bis din acest project de lege şi totdodată pentru ce sînt în contra mărginirii pe care o propune domnul Codrescu[7] şi pe care voieşte să o facă proprietarilor.

Nu înţeleg ca într-o comună să fie două autorităţi; nu înţeleg să nu [sic !] fie pîndari şi păzitori numiţi unii de către autoritatea comunale şi cei[l]alţi de către particulari, cari însă să aibă şi ei un caracter oficiale; nu înţeleg asemenea cum ar putea cineva să vie şi să mă oprească pe mine, proprietarul, de a avea păzitorii mei cari să-mi păzească holdele mele. Eu, domnilor, înţeleg că noi trebuie să rămînem şi de azi înainte în privinţa aceasta tot aşa cum am fost şi pînă acum; eu înţeleg că un proprietar să poată pune sau prin mijloacele sale păzitorii ai holdelor lui, dacă e proprietar mare, ori să pună prin alte mijloace dacă este proprietar mic, şi astfel să-şi păzească holdele. Dară nu înţeleg ca eu, proprietar de o casă sau o proprietate mică, sau un proprietar de o casă sau de o proprietate mare, să nu pot eu să numesc o slugă a mea care să-mi păzească acea casă sau proprietate, fără ca acea slugă să fie întărită de subprefect, aceasta, domnilor, nu o pot înţelege, dară înţeleg ca eu proprietarul să am dreptul ca şi pînă astăzi să-mi păzesc sau să-mi apăr casa sau proprietatea mea cu zece, cu cincisprezece sau şi cu douăzeci oameni ai mei, numiţi şi plătiţi de mine fără nici un amestec al oricării autorităţi.

Asemenea mulţumesc şi pentru uniformă, ca şi pentru jurămîntul ce se cere ca servitorii mei să facă. Eu, domnilor, socotesc că acela care dă leafă unui servitor este stăpînul lui şi nu are trebuinţă să mai ceară şi investitură subprefectului sau ca să se teamă că subprefectul îl va scoate.

Şi apoi ce slugă aş putea să am eu, proprietarul, cînd acea slugă ştie că de mine, proprietar, stăpînul său, are să fie plătit şi de subprefectul are să fie scos sau întărit? Eu ştiu că acela care ţine în mînă cuţitul şi brînza, acela numai este stăpînul, acela poate să numească sau să izgonească pe sluga sa.

Apoi iată ce se mai zice în acest articol!

„Orînduirea păzitorilor de către consiliul comunal nu împedică întru nimic pe vericare de a-şi orîndui pe seama sa oricîţi păzitori va crede de trebuinţă... etc.".

Şi apoi, în aliniatul de mai sus:

„O ordonanţă domnească va determina uniforma acestor gărzi ...etc.".

Toate acestea sînt supuse dreptului comun şi de aceea eu aş propune că în privinţa aceasta să se aplice dreptul comun; căci eu ştiu că eu ca proprietar cînd dor[m]im, holdele mele le păzesc păzitorii mei în locul meu şi cînd dorm ei le păzesc eu, şi dacă eu ca proprietar, ca stăpîn al slugilor mele, nu am drept să port uniformă nu cred că ar fi bine ca slugile mele s-o poarte. Apoi mai naşte întrebarea: cine are să plătească pe toţi păzitorii? Comuna sau proprietarii? Comuna nu are venituri îndestulătoare încît să poată să aibă numărul necesariu de păzitori încît aceştia să poată păzi preste tot teritoriul comunei şi al particularilor, şi din aceasta negreşit are să rezulte pagube însemnate atît pentru locuitori, cît şi pentru proprietari, căci sînt comuni al cărora teritoriu este foarte întins şi, deşi locuitorii sînt împreunaţi în privinţa jurisdicţiunii, dară ei nu fac parte din comună în reagă [sic !] locale. Şi ca esemplu nu am decît să vă aduc aminte cestiunea izlazurilor. Eu, ca proprietar mare, nu am izlazul meu şi am sute de vite ale mele, eu nu pot pretinde ca vitele mele să meargă şi să păşuneze pe izlazul locuitorilor şi sub paza păzitorilor plătiţi de comună, ci trebuie să caut un izlaz şi să pun păzitorii mei, şi cu aceasta mă supun dreptului comun. Prin urmare, dacă este aşa, atunci toţi trebuie să rămînem tot aşa cum am fost şi de aceea am şi zis că această afacere să rămînă şi în viitor supusă dreptului comun.

De aceea dară vă rog să lăsaţi această lege aşa cum a fost, căci legile agricole să îndreptează prin nevoile şi prin neajunsurile cari ni se înfăţişează în toate zilele în ţara noastră; să lăsăm dară ca aceste nevoi, aceste neajunsuri să ne arate ce trebuie să facem pentru îndreptarea intereselor noastre agricole şi să lăsăm legislaţiunea franceză la o parte.

Pe marginea următorului amendament, semnat împreună cu P. Suciu, C. Corjescu, A. Candiano, I. Codrescu *şi* Miculescu *şi combătut de* A. Lahovari: *„Art. 4 bis. Orînduirea păzitorilor de către consiliul comunale nu împedică întru nimic pe vericare de a-şi orîndui pe socoteala sa oricîţi paznici va crede de cuviinţă pentru proprietatea sa; aceştia în privinţa îndatoririlor lor sînt supuşi dreptului comun".*

Regret că domnul Ghica [8] vine şi atacă un amendament al meu căzut; prin urmare, merit mare nu esistă, fiindcă acel amendament are soarta căzuţilor, e mort. De cît nu înţeleg cum domnia-lui vine şi îl ridiculează prin vorba de: slugi, fiindcă eu n-am zis slugi, am zis pîndari.

Acum, domnilor, cînd a căzut acel amendament, a rămas projectul guvernului; şi projectul acela nu face alt nimic decît înlăturează aceea ce am combătut, aceea ce s-a văzut.

Eu nu sînt deloc ca să nu izbutească amendamentul principelui Ghica; decît declar numai atîta, că se întemeiază un precedent care mîne se va putea întoarce rău; discuţiunea asupra dreptului proprietarilor de a avea sau nu pîndari este sfîrşită şi, dacă vom admite principiul care se pune astăzi înainte, atunci declar şi eu cum că la orice lege, oricînd voi vedea putinţă ca să fac să intre într-o lege opiniunea mea, bătută mai nainte, mă voi servi de acest drept.

Eu vorbesc în privinţa sînţeniei legii, nu vorbesc deloc în contra acestui amendament, ci din contra, oricît de multe amendamente se înfăţişează vine tot în ajutorul opiniunei mele, cum că legea aceasta nu trebuia să intre în discuţiune după o vacanţă atît de mare şi cînd s-au întîmplat şi multe evenimente politice, nu trebuie să ne ocupăm de ea, ci să lăsăm să treacă un oarecare cît de scurt timp ca să putem face o lege mai complectă, mai perfectă, căci numai legile ca aceasta, de poliţie rurală, nu se pot vota cu iuţeala vaporului.

Se va zice poate de principele Ghica că această lege e de doi ani în Adunare; ei, domnilor, cîte legi sînt nu de doi, dară de 5 şi 6 ani în Cameră şi şed? Ba din contră unele dintr-însele s-au retras.

D. P. Carp: Aţi zis contrariul la legea armărei.

Aceeaşi lege revotăm, votăm o lege votată. Iată ce am zis atunci; aci însă e o lege nouă.

Încă o dată declar, domnilor, nu sînt duşmanul unei legi de poliţie rurale, mai cu seamă că eu ca un proprietar activ, real, dară sînt în contra unei legi care este superficiale. Dumneavoastră ziceţi altminterea, însă opiniunea mea este că această lege nu îndeplineşte nimica, că nu face decît să ridice o nouă cestiune sociale. Iată de ce am zis că această lege, ca să fie complectă, să ni se dea un timp de trei, patru zile ca să ne înţelegem împreună, căci altmintrelea are să rămîie ca renumita lege a tocmelilor agricole [9], care stă înşirată în coloanele „Monitorului" fără ca ţara să ştie nimic de dînsa.

D. D. *Ghica:* Nu văd scris nicăiri în regulamentul Adunării cazul cînd se ia deputatului dreptul de a face amendamente; rămîne negreşit că acel deputat să fie serios, să nu preschimbe numai frazele, ci să vie cu o idee nouă. Domnul Kogălniceanu ne zice să ne ferim de asemenea antecedente. Eu [î]i răspund că am să mă feresc de a vota legi cari să facă un rău ţărei. Văd că domnul Kogălniceanu este în contra poliţiei rurale.

N-am zis aceasta.

Asupra articolului 7 din proiect[10]*:*

Domnilor, numai Dumnezeu singur are puterea de a face din nimic lumea. Nu ştiu din ce înţelege această lege să formeze acest corp formidabil de geandari, care după project trebuie să împartă de fiecare district cel puţin în cîte 8 000, cînd noi la buget nu am votat decît vreo cinci mici escadroane pentru toată ţara.

Aşadară, nu [sic !] s-a făcut o mare eroare prevăzîndu-se un serviciu de atîţi geandarmi. Tot astfel s-a făcut şi cu dorobanţii; fiindcă, dacă ar fi ca serviciele prevăzute aci să se îndeplinească cu dorobanţii, apoi ne-ar trebui un corp de cel puţin 32 000 de dorobanţi numai pentru poliţia rurală, şi cu vreo 16 000 pentru serviciele pe cari le fac astăzi dorobanţii, vro 50 sau 60 mii de dorobanţi. Şi ştiţi dumneavoastră, domnilor, că 60 mii de dorobanţi presupun 60 mii de puşti, 60 mii de uniforme etc. şi nu cred că noi sîntem în poziţiune să dăm astăzi numai pentru poliţia rurală toate acestea. Aci, domnilor, s-a făcut o greşală, s-a scăpat din vedere un ce, pe lîngă multe altele cari s-au scăpat în această lege, copie fidelă după cea franceză, s-a scăpat din vedere că noi avem în ţara noastră o instituţiune, ca să zic aşa, un corp care putea să îndeplinească la noi, oricît, serviciul geandarmeriei bine organizate şi numeroase din Francia, avem vătăşeii.

De aceea eu cred că este mult mai bine ca acest articol să se suprime cu totul şi să venim la articolul 8 care zice[11] *(citeşte)* şi atunci comunele vor aplica legea cu dorobanţi, cu vătăşei sau cu ce vor socoti mai bine.

Aşadară propunem suprimarea articolului 7.

„Monitor", 1868, nr. 93, p. 585, col. 4–5; p. 587, col. 2; nr. 94, p. 591. col. 5 — p. 592, col. 5; p. 593, col. 1, 3,

NOTE

[1] Ministru de interne era I. C. Brătianu.

[2] Ştefan Golescu.

[3] Vezi supra p. 459, nota 2.

[4] G. Brătianu apărase proiectul cu fervoare arătînd că starea de înapoiere a ţăranului român impune introducerea principiului solidarităţii. Dim. Ghica opina că penalităţile prevăzute de lege vor ajunge a fi în fapt foarte rar aplicate, deoarece ţăranii numai la ideea responsabilităţii vor înceta a fi nepăsători în caz de furturi, incendii etc. G. Vernescu considera legea ca emanînd din spiritul „răposatului Regulament organic". P. Opran declarase pesimist că „nu este o suprafaţă de pămînt unde să se găsească un popor aşa de rătăcit ca, voind să-[ş]i răzbune pentru un lucru de nimic, să meargă cu răutatea pînă acolo ca pentru o palmă să se ducă să dea foc".

[5] Vezi supra p. 435 şi urm.

[6] Articolul în discuţie, 4 bis, adăugat de comitetul delegaţilor la proiectul prezentat de guvern, prevedea ca particularii să aibă libertatea a-şi tocmi paznici pentru paza averilor care, alături de cei comunali, să poată fi inspectaţi de primar, dar nu destituiţi sau înlocuiţi de acesta. Ideea fusese inspirată din „legea guarzilor campestri şi forestieri" promulgată în

timpul revoluției franceze, la 3 Mésidor. În legea franceză paznicii trebuiau să fie agreiați de subprefect și puteau fi destituiți de acesta.

[7] I. Codrescu se împotrivise ca particularii să-și poată numi paznici pe spezele lor considerînd că aceștia, mai bine hrăniți și îmbrăcați, îi vor descuraja pe paznicii comunali, astfel încît efectul va fi „dezastros". Dacă un proprietar dorește să aibă paznici, poate contribui la comună cu o sumă sporită pentru ca numărul acestora să fie mai mare.

[8] Dim. Ghica observase că K. a propus un amendament că „proprietarul are drept să-și pună slugi". Făcuse apoi la rîndu-i un amendament ca „guarzii particulari" să fie numiți de proprietari, dar să fie recunoscuți de subprefecți și destituiți de aceștia, fără consimțămîntul proprietarului.

[9] K. se referă la „Legea pentru tocmelile de lucrări agricole și pentru executarea lor" din 15 martie 1866 care prevedea: toate tocmelile vor fi înregistrate și legalizate de comună; se pot încheia pe termen de maximum cinci ani; banii încasați pentru muncile agricole nu pot fi încasați pentru alte datorii. Muncitorii pot fi executați de primar pentru neîndeplinirea obligațiilor; el poate tocmi alți oameni în loc și vinde averea vinovatului, cu excepția lotului primit în 1864 (cf. I. M. Bujoreanu, *op. cit.*, p. 912 și urm.).

[10] Articolul 10 prevedea crearea unui corp de jandarmi în fiecare plasă, proporțional cu întinderea localităților. Ei urmau să fie subordonați autorităților militare.

[11] Articolul 8 stipula că autoritățile comunale sînt „specialmente însărcinate cu observarea legei de față".

Cuvînt în legătură cu alegerea lui Sandu Miclescu ca deputat al colegiului II Vaslui *

Domnilor, declar de mai nainte că în contra acestui ales nu am simțiminte rele, ci din contra am simțiminte de afecțiune și de stimă. Aci însă nu este cestiunea persoanei alese [1], aci este că acei care vin în această Adunare să fie în adevăr reprezentanți ai colegielor în numele căror vin aci; este vorba, domnilor, să știm dacă trebuie să avem sau [nu] alegeri serioase, dacă reprezentanții națiunii trebuie să fie adevărata espresiune a alegătorilor țărei. Voiesc să vorbesc despre aceasta și să lămuresc cît voi putea mai mult această cestiune așa de importantă, pentru ca să vedem care va fi în viitor soarta alegerilor.

Domnilor, toți știm că de la listele electorali, de la formarea lor depîndă și rezultatul alegerii deputatului; toți cunoaștem cum se fac aceste liste și cum trebuie să se facă, cum trebuie să se revizuiască, precum asemenea știm cari sînt calitățile determinate prin lege ce fiecare alegător și eligibil urmează să aibă.

Legea electorale vine și zice că nimeni nu poate să intre într-un corp electoral dacă nu figurează în liste; apoi pe lîngă aceasta mai zice că toți acei cari nu vor figura în liste, dară vor veni înaintea corpului electoral cu o sentință judecătorească în mînă, vor putea uza de dreptul lor.

Dară onorabilele primar de Vaslui, care mai nainte se făcuse că nu înțelege legea, vine și zice că nu înțelege să aplice legea altfel decît așa cum o înțelege el și respinge pe mai mulți alegători de a lua parte la alegere, cînd acei alegători au venit cu sentințe judecătorești. Tot însă ce este și mai curios este că în dosarul de alegere se vede că trei din domnii alegători veniți cu sentințele judecătorești au fost respinși, și unul care iarăși vine tot cu sentința în mînă a fost admis. Apoi cum a făcut aci domnul primare, ce diferință o fi găsit domnia-sa între cele trei sentințe dîntîi și între cea din urmă, care nu avea, nici nu putea să aibă vreo deosebire, fiind emanată tot din acel tribunal şi tot pentru acelaşi motiv? Aceasta, domnilor, eu unul nu mi-o pot esplica altfel decît că domnul primare a lucrat aci după gustul şi plăcerea domniei-sale, iară nu conform legii.

---

* Ședința din 27 aprilie 1868.

Acum, domnilor, dacă vom admite opiniunea minorităţii comisiunii şi vom declara că alegerea este validă, bună, iată ce se va întîmpla în viitor: cari după lege sînt însărcinaţi cu facerea listelor vor scoate dintr-însele pe toţi acei cari nu le vor conveni şi apoi cei scoşi, cînd se vor vedea scoşi din liste, vor merge la tribunal ca să ia sentinţa şi în ziua alegerii se vor prezenta cu sentinţa; primarele însă-i va depărta sub motivul cu care a depărtat şi domnul primare de Vaslui pe cei trei alegători sau le va spune să se ducă la Curtea de casaţiune, căci acolo este ultima instanţă, şi astfel deputatul va fi ales de acei alegători cari au fost după gustul primarelui, adică deputatul va fi espresiunea primarelui care a făcut lista. Nu admiteţi dară această procedură, ci respingeţi alegerea, fiindcă, o mai repet, dacă veţi crea acest precedent proclamînd pe alesul astfel de deputat, atunci veţi lăsa cu totul pe alegători la discreţiunea şi bunavoinţă a primarilor şi veţi nimicnici chiar dispoziţiunile legei ca alegătorii să meargă la tribunale, fiindcă sentinţele acestora nu le vor servi la nimic, şi atunci veţi face ca deputaţii să nu fie decît espresiunea listelor formate şi şterse de domnii primari.

Domnilor, la anul 1856 s-au făcut întîiele alegeri în Moldova pentru Divanul ad-hoc[2]; atunci listele alegătorilor s-au făcut în înţelegere între baronul Godele[3] şi între fostul caimacam Vogorides. Cum au fost făcute acele liste, nu am trebuinţă să vă mai spui, toţi o ştiţi, şi fac apel la onor. domn Hurmuzake, care atunci împreună cu mine şi cu alţi făcea parte din comitetul pentru sfărîmarea alegerilor de atunci, să vă spuie domnia-sa dacă noi încă de atunci nu am auzit zicîndu-se că, dacă voim să avem deputaţi cum ne place, trebuie să avem listele aşa cum ne place.

Atunci acele liste, făcute de Vogorides, se trămiteau la baronul Godele şi acesta le revizuia şi ştergea pe toţi aceia cari nu-i plăcea...

D. A. Lahovari: Şi azi ca sub Vogorides.

D. vicepreşedinte: Domnule Kogălnicene, dumneavoastră aţi cerut cuvîntul în cestiune de regulament şi aceasta nu e cestiune de regulament.

Eu nu am cerut cuvîntul în cestiune de regulament, dară am cerut cuvîntul să vorbesc în fond, dacă acum [î]mi ridicaţi cuvîntul nu am decît să şez.

Voci: Urmaţi înainte.

D. vicepreşedinte: Dacă Adunarea vă încuviinţează a vorbi şi în fond, nu aveţi decît a continua.

Onor. domn Hurmuzake, domnii Mitică Sturza, Mavrogheni şi eu, cari am format atunci comitetul, am văzut singuri listele unde şi de către cine se ştergeau, şi după ce s-a făcut alegerile am protestat, căci negreşit că alegătorii rămaşi buni pe sprînceană în liste nu puteau alege decît deputaţi iarăşi pe sprînceană. Atunci, domnilor, Moldova întreagă indignată de asemenea procedare a protestat şi a trămis dovezile ei imperatorelui Napoleon al III-lea, care luînd acele dovezi în buzunar a mers la Osborne şi a dobîndit sfărămarea alegerilor făcute sub caimacamul Vogorides.

Teoria dară cum că falsificarea listelor nu împedică alegerea deputatului e osîndită, şi osîndită în o epocă foarte mare a istoriei noastre, şi, dacă esista vrun precedent pe care trebuie să-l urmăm, este acesta. Onor. minoritate vine dară astăzi cu o teorie osîndită de Moldova, osîndită de Europa, făcătoarea noastră de bine, şi osîndită prin faptul chiar al protestațiunii ce s-a făcut în contra celor dintîi alegeri, osîndită prin alegerea unei Camere unioniste care a dat Unirea României.

Iată, domnilor, pentru ce sînt contra acestei teorii fatale, căci, dacă se falsifică listele alegătorilor, se falsifică și alegerea deputatului și atunci se falsifică și reprezentațiunea naționale. Pînă acum n-am văzut nicăiri acest precedent ce onor. primar de Vaslui țintește a introduce în operațiunile noastre [e]lectorale și conjur pe domnul ministru[4] să binevoiască a se uni cu noi și a dezaproba asemenea procedură. Sentința justiției e lege; acea sentință a făcut pe acei onor. cetățeni alegători a avea drept să ia parte la alegeri și dacă ei [î]și esersau dreptul lor poate că rezultatul alegerii ar fi fost cu totul altul. În asemenea cestiuni nu încape calcule matematice, fiecare știe că de multe ori un singur alegător într-un corp electoral poate să prefacă soarta majorității; căci fiecare înțelege că cuvîntul, că înfluența ce dă pozițiunea unui om poate să înrîureze asupra alegerilor și aceasta cu atît mai mult cînd cei respinși în cestiunea de față sînt oameni cu o mare importanță în orașul Vaslui, cari se disting prin diferitele servicie aduse, prin pozițiunea lor, și prin urmare escluderea unor asemenea persoane a făcut ca acei zece ce au rămas să nu aleagă decît pe cine a vrut domnul primar.

„Monitor", 1868, nr. 96, p. 605, col. 4—5.

NOTE

[1] În alegerile de la colegiul II Vaslui patru persoane au adus sentințe ale tribunalului din localitate prin care li se confirma că au dreptul să ia parte la alegeri. Biroul electoral a admis numai pe unul din ei. Respingerea celorlalți trei a determinat pe alți 10 să se solidarizeze și să se abțină de la vot. Astfel Sandu Miclescu a fost ales doar de 20 de alegători. În fața acestei neregularități majoritatea comisiei de verificare a titlurilor a recomandat invalidarea mandatului. Minoritatea însă a susținut că și dacă ar fi participat cei 13 S.M. ar fi fost ales, deoarece beneficia de o majoritate de 20 de voturi.

[2] Vezi p. 363.

[3] Citește Oskar von Goedel Lannoy, consul austriac în Principate.

[4] Invitat astfel, ministrul de interne, I. C. Brătianu, a arătat că analogia cu vicierea alegerilor în timpul caimacamului Vogoride i se pare nepotrivită. Un caz absolut izolat nu poate fi comparat cu cel în care au intervenit puterile europene. Și apoi alegerea, chiar cu respingerea celor trei și abținerea altor 10, a dat o majoritate confortabilă lui S.M. Casarea alegerilor și invocarea majorității absolute ar însemna abia călcarea prescripțiilor legilor electorale.

Camera a ținut seama de argumentele minorității comisiei, susținute de ministrul de interne, și a validat mandatul lui S.M.

Intervenție în apărarea calității de deputat a lui Tache Polihronie la colegiul III Olt *

În adevăr, tot ceea ce au spus domnul Grădișteanu[1] e esact. Dumnealui a venit și ne-a înfățișat o sentință definitivă și în fața acelei sentințe eu cel dintîi am zis că acest domn nu poate să figureze între noi. Însă atunci o parte din comisiune a cerut aplicarea regulamentului, care zice că persoana aleasă trebuie să fie chemată a veni înaintea comisiunei ca să fie ascultată. Persoana a venit şi iată ce ne-a arătat : ne-a arătat o sentinţă, sentinţa-l osîndeşte la suspendarea de drepturi pe termen de şase ani.

---

* Ședința din 27 aprilie 1868.

După aceea ne-a arătat graţiarea în alt fel de cum ni s-a arătat în documentele onor. domn Grădişteanu ; nu se zicea că se graţiază de banii publici, ci se graţiază *cu desăvîrşire*. După aceasta ne-a mai arătat şi altceva, ne-a arătat că nu se instalează astăzi pentru prima oară în drepturile sale politice, dară că astăzi le întrebuinţează, este alegător de la 1865, e primar de la 1865, e membru la consiliul comunal şi membru la consiliul judeţean, iară actele care constată acestea sînt iscălite de mai mulţi miniştri, între care e şi onor. domn I. Ghica, care-l recunoaşte de membru al consiliului judeţean...

D. I. Ghica: Fără cunoştinţă de cauză.

Iată, domnilor, ce ne-a arătat, cum că e alegător necontestat, e primar, e membru la consiliul judeţean, la consiliul comunal necontestat. Apoi, după alegere, contestat fiind de incapacitate politică numai de patru alegători, vine colegiul întreg către Adunare şi zice : noi [î]l voim, avem toată încrederea în această persoană, ne-a servit, a fost victima unei osînde nedrepte, a fost intrige şi pasiuni. Şi care a fost suma pentru care s-a acuzat? 1 300 lei!...

D. Grădişteanu: Cer cuvîntul.

Aici vine locul să mă plîng de domnul ministru ; eu sînt Stan Păţitul şi prin urmare în alegere şi materie de verificare sînt hotărît să mă dezbrac de orice pasiune, ură, prevenţiune, amiciţie.

Cînd m-am rostit contra alegerei de la Vaslui [2], deşi alesul e o persoană care sînt sigur că adesea va vota alături cu mine, pe cînd de s-ar fi stricat alegerea cel[l]alt candidat sînt convins c-ar fi votat contra mea, cînd, zic, m-am rostit contra alegerei de Vaslui, am făcut-o pentru că mi s-a părut un ce monstruos a recunoaşte că un deputat [e] ales de un colegiu unde minoritatea a respins pe majoritate şi aceasta protestă ; va să zică am fost preocupat numai de o cestiune de dreptate. Dacă am făcut comparaţiunea aceasta, ea e la adresa domnului Boicea Radianu, care am văzut că dumnealui nu uza de aceeaşi nepărtinire cînd eu atacam alegerea de la Vaslui. Dumnealui se uita mai mult la ales şi eu mă uitam mai mult la alegere...

D. B. Radianu: Nu-l cunosc.

Mă iertaţi, oamenii politici se cunosc între dînşii *(ilaritate)* şi cînd e cîte o nouă alegere, dacă nu cunoaştem pe ales, cea dîntîi treabă este a ne informa cu cine are să voteze. Ei bine, precum am fost contra alegerii de la Vaslui, deşi ştiam că alesul avea să voteze alături cu mine, tot din acest punt de vedere sînt pentru alegerea de la Olt, după ce acest ales a venit şi ne-a arătat aceste acte : întîi, graţiarea deplină, al doilea, întrebuinţarea tut[ur]or drepturilor sale din momentul graţierei, adică, alegător ales, consilier, primar, consilier judeţean, recunoscut de guvern şi funcţionînd şi astăzi.

Dară se zice că a delapidat banii publici şi că, cu toată graţiarea, faptul rămîne şi nu trebuie să primim în Adunare un asemenea om. În adevăr, domnilor, dilapidarea e un ce foarte grav ; aci este toată cestiunea, de acei o mie de lei vechi cărora nu s-a găsit socoteala de cînd era subprefect...

O voce: Săracul, atîta e tot?

Dară oare n-am văzut pe Cameră primind în sînul ei delapidatori de sume mult mai mari... *(Protestări, zgomot.)*

Voci: Cine sînt? Numeşte-i.

Nu voi zice mai mult, pentru că nu e cuviincios să mai vorbim despre persoane cari nu mai sînt. Aşadară, toată cestiunea este cum a zis onor. domnul Lateş, dacă graţiarea reabilitează sau nu; dară aceasta e o cestiune de dezbătut şi sînt foarte mulţi oameni de drept cari sprijină că graţiarea e reabilitarea, dară sînt şi alţii cari sprijină din contra; rămîne ca Adunarea să hotărască. N-am putut să resping pe acest om, pentru că l-am văzut întrebuinţînd *de jure* şi *de facto* drepturile politice; vina să cază asupra acelor cari i-au permis să le întrebuinţeze. Cît pentru mine, nu mă cred competinte de a[-l] dezbrăca de un drept pe care-l are; mi-a arătat decretul princiar: *Noi Carol I* recunoaştem de membru al consiliului judeţean pe d. cutare; eu respect decretile princiare şi dară voi vota pentru [3].

„Monitor", 1868, nr. 96, p. 606, col. 4.

NOTE

---

[1] C. Grădişteanu relatase împrejurările condamnării lui T.P., pe care le deţinea de la Nicolae Bălcescu. Toată relatarea aceasta însă trebuie privită cu extremă prudenţă. Neglijenţa, semnalată adesea, în ceea ce priveşte tipărirea „Monitorului" face ca persoana ce a decis declanşarea acţiunii împotriva lui T.P. să fie numită cînd *Bălcescu,* cînd *Rătescu.* E adevărat însă că Rătescu, funcţionar obscur, nu putea hotărî în asemenea cazuri. Apoi e suspect şi amestecul lui Dimitrie Brătianu aici. S-ar putea să fie alt membru al acestei familii, pentru că Dimitrie se afla în timpul evenimentelor revoluţionare în străinătate, la Budapesta şi Viena (cf. Cornelia Bodea, *op. cit.,* passim).

Dar iată faptele: ca subprefect la 1848, T. Polihronie a trebuit la un moment dat să prezinte situaţia gestiunii unor bani. Pentru 7—8 mii a pretextat că nu a făcut încasări; s-a deschis o anchetă ministerială, care a stabilit că între timp banii fuseseră puşi la loc şi că prin urmare T.P. comisese un fals. A fost condamnat, şi Dimitrie Brătianu, prieten al vinovatului, s-a dus la Bălcescu: „Bine, ce-ai făcut? Cum se poate să faci domnului Polihronie asemenea lucru?" La acestea Bălcescu ar fi replicat: „N-am ce face, poate fi de-ai noştri, poate să fie amicul nostru politic, dară înaintea faptului pe care l-a comis nu pot să tac şi trebuia să-l dau în judecată". Ca urmare a fost condamnat la şase ani recluziune, cu pierderea drepturilor politice pentru delapidare de bani şi plastografie. Sentinţa, în urma judecării procesului la diferite instanţe, devenise aplicabilă abia din 1866. A intervenit însă între timp graţierea acordată de domnitorul Al. I. Cuza.

Grădişteanu susţinea că graţierea priveşte fapta, dar nu-l restabileşte în drepturile politice. Apoi e o chestiune de „bună-cuviinţă" ca un om care a suferit o pedeapsă infamantă să nu facă parte din Adunare.

[2] Vezi discursul precedent.

[3] K. susţine validarea ignorînd deosebirea, pe care dealtfel o face Grădişteanu, între graţiere şi amnistie: graţierea absolvă de pedeapsă, dar nu de vină.
Adunarea a votat validarea mandatului de deputat al lui Tache Polihronie.

Discurs pe marginea proiectului de lege asupra poştelor *

Domnilor, înainte de toate rog pe domnul ministru să mă ierte dacă vin şi combat projectul domniei-sale [1] numai în privinţa terminului;

---

* Şedinţa din 27 aprilie 1868.

rog să mă ierte pentru că noi cari sîntem de peste Milcov avem două drepturi mai mult ca să vorbim în cestiunea poştei decît cei de dincoace, pentru că mai întîi noi facem 25 de poşte şi prin urmare avem de 25 de ori mai multă ispită decît aceia cari fac o poştă sau nicidecum; şi al doilea noi de peste Milcov, tocmai pentru că ne vedem faţă cu jidanii, care au pus mîna pe totul, sîntem şi noi nevoiţi a căuta să le mai facem concurenţă, să fim mai mult arendaşi, antreprenori şi altele decît dumneavoastră. Iată domnul Negură a fost director de poşte şi postaş, asemene am fost şi eu şi domnul Jora şi alţi zece vă pot cita; prin urmare noi putem avea mai multă ispită şi vă rog să credeţi că nu facem decît cestiune practică şi nimic mai mult. Ei bine, încredinţez pe domnul ministru că peste şase luni are să se căiască că a prezintat acest project şi că l-a dobîndit; sînt încredinţat de aceasta cum văd pe domnul ministru.

Nu mă întind asupra greşelelor din trecut, dacă au venit din crize, din secetă sau din orice alte împrejurări; constat un fact; n-avem poste. România mică, care, chiar în vremea domnului Pană Olănescu, tot putea să ducă pe călători, acum n-are poşte deloc. Răul acela s-a întins şi asupra Moldovei, unde totdeuna postele au fost, şi au fost bune.

Privilegiu chiar în vremea d-lui [sic!] tot era; şi acum, avînd interese mari ca să mă duc de la Iaşi la Galaţi şi să mă întorc, n-am putut să găsesc cai, cu toată bunăvoinţa, şi a trebuit să tocmesc harabagii (birjari). Prin urmare, eu unul şi toţi de peste Milcov trebuie să ţinem să fie poste. Ei bine, ce cere domnul ministru? Cere să-i dăm facultatea să prelungească contractele care sînt. Dară dacă nu sînt? Şi nu vorbesc de la Focşani încoace spre Buzău, unde Dumnezeu ştie dacă mai sînt, dară de la Focşani pînă la Tecuci, de la Tecuci pînă la Galaţi, de la Galaţi la Brăila nu esistă deloc. Aşadară, negăsind domnia-sa antreprenorii în fiinţă, n-are să poată să contracteze cu alţii? Apoi, care are să fie acela ca să monteze un serviciu de postă, caii, hamuri, trăsuri, căpitani de postă, postalion etc., pentru un an şi jumătate numai? Negreşit că nimini n-ar face aceasta şi fac apel la domnul Mehedinţeanu, care este un om de afaceri, dacă va putea să primească poste cu asemenea condiţiuni; n-are să primească. Aşadară, are să rezulte că pe drumurile acele nu vor fi caii de postă decît numai pentru transportul espediţiunii statului. Ei bine, să vă fac o întrebare: să cuvine mai ales pe linia Moldovei să fim lipsiţi de postă, cînd avem atîtea greutăţi, ape, iarne, distanţe, şi să ne rămîie numai serviciul deligenţilor, care ştim cum se face? Apoi chiar serviciul diligenţilor am văzut pe vreme bună, pe şoseaua Podul Iloaiei, mergînd cu patru boi, pe cînd aceasta nu se întîmpla decît cînd nu era şosea şi cînd mergeai sub dealul Bordei pe timpul de noroi, cînd şi domnii chiar trebuia să meargă cu boii.

Ei bine, antreprenorii sînt ruinaţi, n-au bani ca să puie postele în mai bună stare. Venind încoace astăzi am întîlnit un postaş care, în loc să mîne cu biciul, avea un par în mînă.

Aceasta se vede în toate zilele.

Ei bine, să prelungim această stare un an şi jumătate? Este cu neputinţă, mai ales peste Milcov! Ce trebuie să facem? Să facem ce ne spune domnul ministru. Anul acesta este un an frumos, bun, fînul promite, să facem ce cere domnia-sa, să facem publicaţiuni, să lăsăm esperimentaţiunea brevetelor care de la 1856 s-a încercat peste Milcov de domnul Mavrog[h]eni, ministrul de finanţe al domnului Gr[igore] Ghica, şi a căzut, s-a cercat aici de domnul Barbu Catargiu, Librecht, şi a căzut. Presa chiar a combătut brevetele, domnul Zisu şi alţii au scris broşure în contra. Ei bine, eu am avut onoare să spui domnului ministru în particular că are să vie la necesitatea la care a ajuns repausatul Barbu Catargiu cînd a zis că face din aceasta o cestiune ministerială, şi pentru aceasta fac apel la domnul D. Ghica, că eu care eram în minoritate am protestat, însă a fost de nevoie să se voteze. Ei bine, să votăm şi acum, dară să votăm un provizoriu cît să poate mai scurt. Putem să renunţăm la caii de poştă la care renunţăm în toate zilele, căci, precum v-a spus domnul Negură, ca să vie aci a plătit nu numai 16 galbeni, dară a mers pe jos şi a rupt două părechi de cizme ! Acum este Dunărea de-a lungul ţărei, serve şi pe guvern pentru pachete şi pe noi ; să mergem cum va da Dumnezeu trei, patru luni cu harabagii, cu boi, pe jos, vom merge, dară la 1 septembre să avem un ce pozitiv pe trei ani, pe patru, cinci, cum veţi voi, dară nu înţeleg ce va să zică : să se elaboreze condiţiunile. Faceţi cum voiţi, noi vă dăm bani, numai în loc de 1869 să fie la 1868. Acum e vremea frumoasă, vin bîlciurile la Fălticeni, la Giurgiu, în Basarabia, antreprenorii pot cumpăra cai şi pregăti hamuri şi toate cele[l]alte. Dară, dacă nu se vor mulţumi cu atîta, să poate să li se încuviinţeze ca de la început o lună, două să aibă pe jumătate numărul de cai, dară să nu mai stăm mult de cai, dară să nu mai stăm mult timp în provizoriu. Vă veţi căi de provizoriu şi mai mult cînd ar putea să treacă în alte mîni. Nu primiţi drumul acesta, căci e rău.

Pe urmă ce cereţi domniile-voastre? Cereţi pe un an şi jumătate să vă dăm bani, progoane şi altele, şi apoi care să fie rezultatul? Pe o staţiune să se prelungească contractele actuale, pe altele unde nu esistă, să aveţi numai diligenţe. Dumneavoastră singuri vă veţi căi, căci nu sînteţi atotputernici ; ştiu că bani să vor da de la Vistierie, însă cînd vor ajunge la căpitanul de postă rezultatul va fi puţin satisfăcător ; rezultatul va fi că la 1 septembre 1869 nu vom avea poste, vom fi ca în Basarabia, unde antreprenorii au primit cîte 40 galbeni de cal şi nu aveau nici un cal. Ştiu că direcţiunea trimitea bani, cu toate acestea la posta de la Leova, de la Costangalia, de la Vălcăneşti nu era nici un cal ; moşia mea este pe acolo şi le cunosc foarte bine, fac drumul acela de patru, cinci ori pe an.

În această stare dară avem să fim cu projectul de faţă în timp de un an şi jumătate ; gîndiţi-vă acum cîţi bani avem să dăm, pentru ce? Pentru ca să umble numai diligenţele? Mai bine puneţi cai harabagieşti pentru deligenţe şi provizoriul să nu fie mai mult decît pe şase luni.

A mai zis domnul ministru că acei bani se dă de ţară numai pentru plimbarea boierilor, dară să-mi permită domnia-sa a-i spune că se înşală, căci noi nu avem drumuri de fer, nu avem alte mijloace mai înlesnitoare de comunicaţiune ; numai cînd vom avea acestea atunci vom putea zice că postele ar fi un ce aristocratic ; omul care are o grabă mare nu se duce cu deligenţa, se duce cu posta cu olacul cu doi cai, pentru că diligenţele nu pot merge aşa de repede, ele întîrzie în fiecare oraş ca să lase pachetele, să mănînce pasagerii, pe cînd cel cu posta nu stă nicăiri.

Diligenţa în timp frumos merge patru zile şi patru nopţi pînă la Iaşi ; cînd însă e rău merge opt ; scrisorile de la Neamţ, dela Huşi ne vin peste zece pînă peste patrusprezece zile. Am fost la Galaţi şi am găsit acolo pe domnul Kalimaki Papadopulo şi pe domnul Teriachiu, care din cauza postelor şi-au perdut procesele ce le aveau acolo. Eu am fost silit să plătesc nişte bani la Iaşi prin telegraf, căci altfel dacă nu-i dam la termen plăteam pentru 800 galbeni 1 600.

Vă rog dară feriţi-vă de ispită, nu primiţi projectul ; nu faceţi provizoriul pînă la octombrie 1868, căci vă veţi căi, domnule ministru ; nu faceţi astfel încît să fiţi silit a prelungi contractele, să le puneţi pe urmă amende şi apoi să le iertaţi; căci antreprenorii vor pune banii în pungă şi noi vom rămînea tot fără poste.

Eu, dacă voiţi, voi vota projectul, însă răspunderea nu va fi a mea, care l-am combătut, ci a dumneavoastră, căci nu veţi putea să vă serviţi cu dînsul din cauza eroarei ce faceţi primindu-l şi insistînd a se vota.

> *D. Negură*: Domnilor, îmi pare foarte rău că nu pot să împărtăşesc nicidecum opiniunile domnului Kogălniceanu, deşi dumnealui şi eu avem ispită în această cestiune, fiindcă am fost amîndoi antreprenori, cu deosebire că eu am ţinut mai mult timp postele şi am avut postii mai bune decît ale domnului Kogălniceanu...

Ai avut cai cu trei picioare. *(Ilaritate.)*

> *D.I. Negură:* După cum aţi văzut, domnul Kogălniceanu a făcut tabloul stărei actuale, a zis că nu mai există postă, şi a avut cuvînt; dară dumnealui cere tot antrepriza. Va să zică ce cere dumnealui? Tot ceea ce este şi astăzi!

Ceea ce cere şi guvernul

„Monitor", 1868, nr. 97, p. 610, col.3—4.

NOTE

[1] Ministru era I. C. Brătianu. Proiectul prevedea ca titularul internelor să aibă latitudinea a folosi „mijloacele ce va crede mai nimerite" pentru asigurarea serviciului de poştă în intervalul 1 mai 1868 — 1 iulie 1869, în conformitate cu cifra afectată în bugetul anului 1867. Ca membru al comisiei financiare care prezentase proiectul Adunării, K. s-a constituit în minoritate cerînd ca termenul de aplicabilitate să fie 1 septembrie 1868, iar după această dată să se modifice condiţiile de exploatare.

Proiectul a fost primit de Cameră cu 65 de voturi pentru şi 5 împotrivă.

Propune şi dezvoltă două amendamente asupra „îngrădirii vitelor satului" la proiectul de lege pentru poliţia rurală *

Domnilor, din început am arătat că n-am cel mai mic entusiasm pentru această lege [1] şi de aceea vă rog să binevoiţi să mă lăsaţi să spun pentru ce. Pentru că voim prin această lege ca condiţiunile, ca greutăţile, ca poziţiunile dificile, toate să le punem în patul lui Procust, fără să luăm seamă nici la munte, nici la vale, nici în sus, nici în jos. Se zice că vetrele satelor să se îngrădească toate [2]. Înţeleg aceasta pe raionul Brăilei, pe raionul Giurgiului, pe cîmpul Bărăganului, înţeleg ca pe acolo să se poată îngrădi ori cu şanţuri sau cu gard, ori cu mărăcini sau cu bulgări de pămînt; dară ca să facă la judeţele unde nu esistă vatră a satului? Ce se face acolo unde satul ocupă toată moşia? Mă adresez la domnii deputaţi de la Suceava şi de primpregiur şi-i rog să-mi spună dacă Gura Largă, dacă Galu, dacă Pipiligu se pot în vreun mod îngrădi? Apoi, domnilor, cum vin onor. domnii din Bucureşti să dispună aşa de soarta noastră, fără să cunoască condiţiunile în care ne aflăm noi de la ţară. *(Întreruperi.)*

E Galu, e Pipiligu, domnilor, şi cînd zic acestea zic toată partea de munte a Moldovei, care nu se poate îngrădi... *(Întreruperi.)*

Vatra comunei? Comuna nu e sat, comuna este o colectivitate.

---

* Şedinţa din 1 mai 1868.

Sînt comune foarte multe în Moldova, jumătate Moldova, comunele de la munte, cari nu se compune din sate, n-au sate.

Mergi două ore tot Galu, mergi două ore tot Gura Largă, mergi trei ore Fărcășești, și vezi o casă ici, o casă colo, o casă pe vale, alta pe deal, și împregiurul fiecărei case loc de arătură, locul de fîneață. Sînt părți unde locuitorul s-a așezat în mijlocul pădurii și are acolo casa lui, loc de arătură, loc de fîneață; e un pîrîu, de-a lungul pîrîului aceluia muncitorul a rupt o bucată din munte și și-a făcut loc de casă, de arătură. Ei bine, cum se poate îngrădi vatra acestor sate, cari nu sînt sate și cari n-au vetre?

Așadară, sînt contra acestui articol și tot ce s-ar putea propune este ca consiliele județene, ținînd seama de localități, să publice reglemente de administrațiune țintind la o putincioasă îngrădire. Dacă e să binecuvîntăm descentralizațiunea în ceva, e mai cu seamă în privința intereselor locali și prin urmare și în cestiunea de față să lăsăm această sarcină consilielor județene, care vor otărî în cunoștință de cauză, căci ceea ce vor decide ele negreșit că va fi mai practic decît ceea ce propunem noi în București; și, în cît mă privește pe mine, declar că nu voi lua răspunderea ca prin o trăsătură de condei să otărăsc îngrădirea vetrelor satului și a proprietăților, căci sînt încredințat că, de vom vota acest articol, sau are să fie o lege votată pe hîrtie numai, sau va jigni niște interese foarte mari. Însuși domnul ministru a spus că sînt localități care ar trebui să se vîndă întregi spre a se face îngrădirea. Ideea care mă preocupă este că în Moldova s-a prevăzut cu legea rurală a domnului Grigore Ghica, care a pus bazele viitoarei legi rurale, s-a prevăzut principiul care trebuie păstrat că nici o vită să nu umble liber pe cîmpuri acolo unde cîmpul nu e îngrădit. Iată dară că n-a îndatorat pe comune să facă garduri, ci a zis: oricine are vite trebuie să aibe și păzitori și cine nu are păzitori să-și îngrădească. Iată dară un principiu bun. Acuma să nu socotiți dumneavoastră, precum se crede de mulți, că izlazul e totdauna un ce permanent. Sînt mulțime de sate în Moldova și mai cu seamă în Bacău și Roman unde izlazurile se prefac în fiecare an.

Apoi, domnilor, trebuie să credem că și noi vom ajunge să facem o agricultură rațională și aceasta cere ca vitele să se hrănească la grajd; și astăzi chiar sînt comune care țin vitele neapărat trebuincioase în grajd, iară cele[l]alte le trămite la suhaturi în locuri depărtate. Nu e bine, domnilor, să lovim de imobilitate progresul agriculturei noastre prin o asemenea dispozițiune de lege. Acuma, deși domnul ministru zice că numai unde sînt locurile strîmte s-a pus proprietarul în mijlocul proprietății, eu însă asigur că necesitatea cere ca tocmai unde sînt locurile largi proprietarul să se puie în mijlocul proprietății, și voi cita Curlandu, Suedia, Norvegia, pe care le-am vizitat și unde nu esista sate, ci esista numai ferme. De aceea zic că cu o lege de poliție rurală nu trebuie să jignim viitorul agriculturei noastre și din acest punct de vedere voi avea onoare a propune un amendament.

D. I. Ghica: Iată amendamentul domnului Kogălniceanu: „Îngrădirea vitelor satelor fiind de interesul fiecărei proprietăți în parte și de interesul comunei prin înlesnirea pazei, consiliele județene în cea întîi sesiune a lor vor prelucra regulamente administrative prin care ținînd seamă de localitate vor prescrie timpul și modul după care se va putea ajunge la acest rezultat". *M. Kogălniceanu, [C.] Săvoiu, A. Cociu, G. Apostoleanu, C. Corjescu.*

D. Apostoleanu: În fața acestui amendament retrag amendamentul ce depusesem mai nainte.

D. I. Ghica: Domnilor, comitetul delegaților, în majoritate, primește acest amendament; minoritatea primește cu restricțiune ca să rămînă astfel, precum se prescrie în projectul de lege care se discută, ca escepţiune numai în comunele acelea cari se vor găsi în poziţiunea de care a vorbit domnul Kogălniceanu; iară în privinţa celor alte comune unde e cu putinţă şi nu sînt împiedicările de care se vorbesc în amendament, să rămîie astfel precum e în lege.

Domnilor, sînt recunoscător majorităţii că a binevoit a primi amendamentul meu, care e conform cu spiritul constituţiunii şi cu interesele agricole. Conform cu constituţiunea, pentru că constituţiunea zice că să se dea consilielor judeţene şi comunale cît se poate mai multe libertăţi, şi, dacă măcar interesele agricole nu le vom lăsa consilielor judeţene, atunci nu ştiu ce le vom lăsa, sau cel puţin să le lăsăm ceea ce au astăzi, închirierea de încăperi pentru cazarme, aresturi etc.

Fac întrebare minorităţii comitetului să binevoiască a ne spune ce e locul comunal? Nu mai cunosc loc comunal de la aplicarea legei rurale, e o singură proprietate, proprietatea individuală; fiecare e proprietar pe 5, pe 8 sau 11 pogoane, precum sînt eu proprietar pe 1 000 sau 2 000 şi nu ştiu cum ar putea să mă îndatoreze legiuitorul să nu zidesc case pe acele pogoane, cînd proprietarul e liber să-şi facă case unde i-ar plăcea, şi pe vîrful muntelui.

Noi trebuie să zicem că e bine ca vatra satului să se îngrădească, iară modul şi timpul să-l lăsăm consiliului judeţean. Voim să fie ceva aceste consilie judeţene? Să le dăm ceva, şi atunci toată lumea va căuta să facă parte în consiliele judeţene; astăzi toţi fug, căci n-au nimic de făcut. De aceea eu totdauna voi propune, în spiritul constituţiunei, descentralizarea. Să hotărîm, domnilor, principiul, şi aplicarea s-o lăsăm consilielor judeţene şi consilielor comunale.

Se citeşte următorul amendament propus de G. Petrescu: *„Vatra fiecărei comune se va îngrădi în termen de doi ani de la promulgarea legei de faţă; iară pentru acele comune care prin poziţiunea lor s-ar găsi în neputinţă de a fi îngrădite consiliul judeţean va hotărî".*

Aceasta, domnilor, este ***bonnet blanc, blanc bonnet.***

D. G. Petrescu: Onor. domnul Kogălniceanu pare că ar avea aerul să zică că acest amendament s-a redigeat după obiecţiunile făcute de dumnealui. Cer voie să fac scuzele mele domnului Kogălniceanu că se înşală şi iată pentru ce. Vă aduceţi aminte că domnia-sa, după discuţiunea urmată, a susţinut că îngrădirea nu se poate face sub nici un cuvînt.

Vă înşelaţi foarte mult.

D. Petrescu: În amendamentul meu e o idee cu totul alta pentru terminul care să se facă îngrădirea, şi prin urmare nu e nicidecum conform cu obiecţiunile făcute de domnia-sa.

D. ministru de interne: Să lăsăm, domnilor, cestiunea de amor propriu. Rezultatul este că ne mulţumim cu acest din urmă amendament pe care minoritatea l-a primit, şi onor. domnul Kogălniceanu zice că e şi opiniunea majorităţii; prin urmare ar fi bine să se pună articolul la vot.

Se pune la vot amendamentul domnului Kogălniceanu şi se adoptă cu 43 de bile albe contra a 39 negre.

Replică lui Al. Zeuceanu[3].

Domnilor, cu părere de rău nu pot fi de opiniunea domnului Zeuceanu, tocmai pentru ispita ce avem că votăm legi şi nu se aplică şi de aceea trebuie ca noi să le repeţim cît se poate mai mult, mai ales nişte asemenea principie care sînt pînă astăzi contestate nu numai în ţara noastră, dară şi în alte ţări. Scopul legei rurale este ca să facă pă fiecare proprietar absolut stăpîn pe proprietatea sa, şi scopul este dobîndit. Domnilor, chiar în

Francia, unde această lege esistă încă de la 1789, chiar acolo esistă pînă astăzi, în mintea şi în spiritul multor locuitori de la ţară, ideea cum că se poate păşuna pe pămîntul altuia îndată după ridicarea holdelor. Această idee este foarte greşită, nu numai în privinţa proprietăţii absolute, dară şi în privinţa agriculturei. Toţi aceia cari cultivă semănături de toamnă, rapiţă şi grîu de toamnă, ştiu cît pătimesc prin această idee greşită care esistă pretutindeni.

Mai este, domnilor, şi altceva, este că principiul acesta este în legea rurale şi în Codicele civil, că nimeni nu poate dispune de proprietatea altuia. Dară ştiţi că Codicele civile este o carte foarte grea, şi în privinţa preţului şi a volumului şi chipului de a-l înţelege, şi nu este în apropierea înţelesului săteanului nostru. Aşadară nu văz pentru ce nu am pune noi în această lege organică acel principiu mare : că nu poate nimeni dispune să se plimbe chiar pe pămîntul altuia.

Eu, domnilor, stăruiesc pentru acest articol, fiindcă am să viu mai tîrziu cu un altul care să întărească într-un chip practic acest articol. De aceea îl voi vota, fără să cred că fac vreun păcat cînd zic locuitorului să respecte proprietatea altuia. Dumneavoastră ştiţi că încă locuitorii noştri nu au ajuns a avea acel sentiment pe care-l au moşnenii, cari se judecă pînă la Curtea de casaţiune pentru 4 palme de pămînt ; cînd vor ajunge dară a avea acel sentiment pe care-l au răzăşii, moşnenii, numai atunci vom putea să nu mai repetim acele principii de drept, căci moşnenii nu sînt niciodată oameni de dezordine ; şi, atunci cînd toţi vor înţelege bine acest principiu, vor fi apărători şi conservatori ai proprietăţii. Pînă atunci însă să repeţim pentru ca respectarea proprietăţei să nu fie numai ceva scris pe hîrtie, ci un articol din *Credo* al tutulor locuitorilor, pe cari totdauna să-l aibă înaintea ochilor.

Depune următorul amendament[4] *la articolul 15:*

Domnilor, am un amendament la acest articol, acest amendament este continuarea aplicaţiunei principiului ce chiar acum aţi adoptat.

Iată ce zice amendamentul meu :

„Păşunarea vitelor fără păstor este oprită fără osebire de vară şi de iarnă, afară decît în locuri îngrădite.

Fiecare comună este dară datoare a avea păstori în proporţie cu numărul vitelor sale pentru conducerea şi privigherea turmelor, cirezilor şi ergheliilor şi aceasta numai pe locurile unde au drept de păşunare sau de trecere.

Art[icolul] 16 se desfiinţează".

Daţi-mi voie acum ca să-l dezvolt. Dumneavoastră cu toţii simţiţi necesitatea ca să se apere proprietatea şi de aceea s-a zis să se îngrădească proprietatea. Acum e adevărat că este cu greu să se silească fiecare să-şi îngrădească proprietatea ; prin urmare, trebuie alte mijloace prin care să ajungem tot la aceasta. Şi aşa se zice ori îngrădeşte-ţi proprietatea, ori pune-ţi păstori la turmele tale ; şi astfel rămîne la calculul proprietarului să vază care mijloc [î]i convine mai bine.

În Anglia, domnilor, se văd turme mari de vite fără păstori, însă acolo turmele sînt în locuri îngrădite şi nu este nevoie de a fi păzite, fiindcă acolo ele dorm, păşunează etc. La noi însă, deoarece nu sînt îngrădiri, nu se cuvine să lăsăm starea actuală a lucrurilor. Ce vedem azi?

Îndată ce se ridică holdele, vitele se împrăştie pe cîmp şi calcă tot, strică tot. Asemenea vedem şi în păduri iarna şi primăvara pînă dă lăstarul că sînt acoperite de vite cari strică lăstarii noi. Ce mai vedem? Vedem că tocmai pentru că vitele se lasă fără păstori se comit furtişaguri însemnate şi sînt judeţe întregi care strigă contra acestei plage, cum e judeţul Teleorman şi judeţul Neamţ în Moldova.

Aşadară, trebuie să venim prin orice mod şi să îndreptăm acest rău.

Eu socotesc că pentru mine, şi nu e numai opiniunea mea, ci a esprimat-o mai întîi domnul Leca de la Bacău, unde această stare de lucruri e mai simţitoare, că trebuie să căutăm a precurma acest rău de care suferă mai multe judeţe şi să punem principiul că cine are vite trebuie să şi păzească. Acest principiu s-a pus mai întîi în legea domnului Gr[igore] Ghica la 1851, findcă mai nainte Regulamentul zicea că fiecare proprietar să-şi îngrădească holdele sale şi ispita a dovedit că nu s-a putut, pentru că proprietarii stăruia la zapcii ca să oprească pe cei ce avea vite de a nu le lăsa pe holdele lor, pe cînd cei cari au vite trebuie să le păzească pentru că nu cîmpul aleargă la vită, ci vita la cîmp.

„Monitor", 1868, nr. 101, p. 632, col. 3—4,5;
p. 633, col. 1.

NOTE

[1] Vezi p. 524.

[2] Proiectul prevedea ca toate proprietăţile (arătură, fîneaţă, izlaz etc.) să fie îngrădite cu garduri de şase palme. Vatra satului trebuia îngrădită în timp de şase luni de la promulgarea legii. Comisia adăugase ca tot în şase luni fiecare proprietar să-şi îngrădească locul din incinta satului.

[3] Al. Zeuceanu ceruse suprimarea articolului 14 din proiect: „Nimenea nu poate păşuna vitele sale pe pămîntul altuia fără voia şi consimţămîntul lui. În privinţa aceasta se vor aplica regulele generale privitoare la tocmelele de bunăvoie".

Zeuceanu consideră superflue precizările din acest articol de vreme ce ele figurează atît în Codul civil, cît şi în legea rurală.

[4] Articolul 15 coincide cu §2 din amendamentul lui K.

Articolul 16: „Verice proprietar este liber a întreţine pe pămînturile sale verice fel de vite şi verice număr va voi sub îndatorirea însă de a le păzi să nu aducă stricăciune holdelor şi pămînturilor străine".

Adunarea a primit amendamentul lui K.

Precizări, în calitate de membru al comisiei bugetare din anul precedent, în legătură cu votarea unui credit de 14 milioane de lei guvernului, pe exerciţiul 1867/1868, pentru dotarea armatei şi lucrări publice *

Domnilor, vă pot încredinţa că în cestiunea aceasta[1] n-am fost nici neştiutor, nici de rea-credinţă, însă vă pot încredinţa că am păstrat şi păstrez Camerei un drept politic. Iată cum era cestiunea:

Camera era preocupată, precum şi spiritul public, de cifra mare care se cerea. Unii ziceau că cifrele de venituri sînt fictive, alţii că sînt reale.

Comisiunea a lucrat foarte mult, a venit cu o propunere care pe mine cel puţin vă mărturisesc că nu mă împacă, fiindcă nu era bugetul nici pe anul 1867, nici pe 1868, căci însăşi comisiunea spunea că n-a avut mijloace d-a constata veniturile. Eram la finitul sesiunii, nu voiam deloc să împedecăm pe minister în calea sa şi cu atît mai mult nu voiam să facem legea organizărei armatei nepractică, precum asemenea nu voiam ca lucrările publice să rămînă în suferinţă.

---

* Şedinţa din 2 mai 1868.

Aşadară, încît pentru mine, declar că în adevăr am dat ministerului acele 14 milioane, însă am voit să precizăm mai din nainte că acei bani să se întrebuinţeze mai cu seamă pentru necesităţile armatei — şi în special pentru material, puşti, sporire de oameni etc. — şi totodată pentru lucrările publice cele mai serioase.

Dară am voit în acelaşi timp să păstrez şi dreptul Camerei de control, şi de aceea am zis că bugetul în cursul anului se poate îndrepta venind ministerul cu tabloul de repartiţiune.

Iată dară, domnilor, cum am înţeles eu acel vot: nu am înţeles ca ministerul să vină cu un buget nou detaliat în cifrele cele mai minime, pentru că în adevăr atunci s-ar fi întîmplat tocmai ceea ce a zis domnul ministru, adică că timpul ce ar fi trebuit să întrebuinţăm pentru votarea bugetului pe 1869 l-am fi consumat numai pentru bugetul pe o parte din anul 1868, ci am înţeles că ministerul în rubrice destul de largi să arăte cum a făcut repartiţiunea acelor bani, necalculînd deloc asupra creditelor estraordinare şi suplimentare care se pot deschide; şi cu chipul acesta l-am autorizat ca chiar acele economii ce ar rezulta din bugetul de venit al anului 1868 să le întrebuinţeze la serviciele cele mai urgente. Eu nu am înţeles să fac nici cea mai mică şicană guvernului şi cine a păstrat mai mult drept Camerei asupra unei apreciaţiuni morale am fost eu, care am crezut că e drept ca şi Camera să-şi dea comptul său asupra acelor 14 milioane, adică să vadă dacă acea sumă s-a împărţit pentru lucrări publice, şcoli, pentru armarea ţărei, în un mod contrariu voinţei Camerei prin sporiri de lefuri sau alte cheltuieli mai puţin folositoare decît ar dori ea. Eu cred, domnilor, cum că şi Camera şi guvernul, cu toţii vom putea veni la înţelegere, căci, departe de a fi înţeles prefacerea budgetului prin rezerva ce am făcut, nu am înţeles decît ca şi Camera să-şi dea cuvîntul ei.

Dă explicaţii în legătură cu împrejurările votării acelui credit:

Domnilor, zău nu ştiu cum să fac ca să ne înţelegem. Nu înţeleg să fac cea mai mică greutate ministerului, ci din contra, voi să vă înlesnesc şi pe dumneavoastră, şi pe noi. Prin votul nostru din acea şedinţă am dat ministerului 14 milioane, adică un credit; însă, o mărturisesc, eu unul am avut o teamă: pe de o parte, a nu se da prea mulţi bani în lefi, iară pe de altă parte mă tem că şi în anul acesta să văz că se face o strîmbătate la oarecare interese la care vă mărturisesc că ţiu foarte mult. Eu, ca membru al Adunării, mă îngrijesc pentru toate interesele generale ale ţărei, şi ca fălcian, huşian ţiu foarte mult la navigaţiunea Prutului şi vă mărturisesc francamente că pe lîngă interesele a şase, şapte judeţe este şi interesul meu propriu, căci cea mai mare parte din averea mea o am încurcată acolo. Această cestiune, domnilor, m-a făcut să stăruiesc a avea şi eu dreptul de a zice un cuvînt în acea repartiţiune; fac apel la domnul ministru să spuie dacă nu am zis eu: nu-ţi votez sumele dumitale, dacă nu vei pune o machină sau două de dragat care să cureţe năsipul în Prut, fiindcă pentru cele[l]alte lucrări de îmbunătăţire putem asocia mai multe judeţe după marginea rîului, ca să-l facem navigabil şi să dăm astfel la o parte convenţiunea prin care să deznaţionaliza acel rîu. Vă spui dară, domnilor, că am înţeles de atunci să păstrez dreptul Camerei de a zice un cuvînt în acea repartiţiune şi nu am înţeles prin aceasta că ministerul este în drept a dispune după voia şi placul său de cele 14 milioane; dară este, domnilor, textul legii din care se poate constata că trebuie să avem un tablou. Nu am fost de rea-credință și după mine cred că nu e nici o greutate de a se face acel tablou [2], care nu va fi deloc un budget suplimentariu, ci să zică numai : iată ce s-a cheltuit peste budgetul 1867 și pentru care servicie, și ce sume s-au trecut pe 1868.

„Monitor", 1868, nr. 102, p. 638, col. 2; p. 639, col. 2 — 3.

NOTE

[1] Problema s-a pus în discuție prin interpelarea adresată de C. Grădișteanu ministrului de finanțe I. C. Brătianu și celui al lucrărilor publice, Panait Donici, privind tabloul cheltuielilor pe care erau datori să-l prezinte Camerei pentru creditul de 14 milioane votat de Adunare, tablou care constituia chiar condiția votului.

Cele 14 milioane reprezentau un excedent din bugetul anului 1867.

Ideea de a da de preferință cele 14 milioane pentru înzestrarea ministerelor de război și lucrări publice aparținea lui K. Vezi și supra p. 122 și urm.

[2] Ministrul de finanțe, căutînd să se justifice, arăta că tabloul e inutil de vreme ce la Ministerul de Război au fost afectate global trei milioane pentru personal și două milioane pentru material; or, personalul se va înființa abia în septembrie, așa că întreaga sumă merge la material.

Intervenții și amendamente asupra unor articole din legea poliției rurale *

Domnule președinte, adineaori am fost acuzat în un mod gratuit de domnul C. Rosetti că ...

D. Cantacuzino: Faceți cestiune personală.

Rog pe domnul Cantacuzino să nu facă poliția Adunării, căci nu am dat vot domniei-sale a ne fi președinte. Eu totdeauna am respectat cuvintele domniei-sale și nu l-am întrerupt. Îl rog și pe domnia-sa să asculte cu același respect cuvintele mele. Ziceam, domnilor, că adineaori am fost acuzat în un mod gratuit de domnul Rosetti că nu voiesc această lege. Sînt dator a-l ruga să aibă mai bună opiniune de mine, căci eu am prezentat mai multe amendamente cari au avut norocirea să se primească și prin urmare, departe de a fi în contra legii, dorința mea este de a o face cît se poate mai bună. Așadară, a modifica o lege nu va să zică a nu o voi, căci nu sînt așa de simplu încît să nu înțeleg necesitatea unei legi de poliție, rurală, mai cu seamă eu care mă ocup cu agricultura de 30 ani și cari înțeleg importanța ei poate mai bine decît alții, cari trăiesc cu alte meserii tot așa de onorabile. Dacă dară mă silesc a combate mai multe articole, dorința mea este a le face cît se poate mai bune. Așa de esemplu iată articolul 63[1] pe cari nu-l pot priimi în modul cum e redactat, căci e un articol neconstituțional, cari împedică libertatea omului de a se mișca cum va voi sub răspunderea sa. Mai deunăzi, domnilor, am votat legea organizărei armatei, lege de o mai mare importanță, căci acolo era vorba de moșia cea mare, de țară, și acolo am păstrat principiul libertății proclamat prin constituțiune, și, votînd milițiile și gloatele, am zis că datoria de a servi patriei nu împedică întru nimica pe fiecare român de a se transporta oriunde va voi. Aci, domnilor, unde e vorba de moşia cea mică, unde nu sînt militari, dumneavoastră prin acest articol îmi restrîngeţi dreptul de a mă duce fie în Francia, fie în Rusia. Cum se poate ca să fiu îndatorat să fac trei zile de noapte streajă sau să dau un om pe socoteala mea cînd voi lipsi fără cauză binecuvîntată? Binevoiţi a cîntări mai mult acest cuvînt şi veţi vedea că elasticitatea lui lasă loc la mai multe abuzuri. După mine, ar fi mai nimerit ca articolul acesta să se esprime astfel: Acela cari cu intenţiune cunoscută s-ar sustrage de la datoria sa; căci a lăsa cuvîntul de cauză binecuvîntată s-ar întîmpla ca omul care ar pleca la un tîrg să-şi esercite meseria sau comerciul său, ar fi condemnat să facă trei zile de streajă sau să dea o plată. V-aş ruga dară să primiţi amendamentul ce am onoare a vă propune.

---

* Ședința din 4 mai 1868.

G. Brătianu *insistă pentru menţinerea articolului din proiectul guvernamental.*

Iată amendamentul meu:

„*Art[icolul] 63.* Cel ce va lipsi cu rea-voinţă de la această îndatorire se va îndatora a păzi două zile de-a rîndul, şi, la caz de refuz a acestuia, primarul va fi dator a tocmi om cu plată în conta nesupusului.

Această îndatorire nu împedică întru nimic facultatea ce are fiecare de a se depărta din comună pentru interese pentru un timp mai lung sau mai scurt".

Vedeţi, dară, domnule Brătiene, că nu înţeleg deloc să opresc pe om de a-şi da o parte din libertatea sa individuală în interesul comunei, însă nu voiesc ca această parte să meargă pînă la tiranie.

După ce G. Polizu *propusese un amendament ca cel ce va lipsi să fie dator a păzi doar două zile şi o noapte, iar* I. Marghiloman *opinase că atît amendamentul lui Kogălniceanu cît şi cel al lui G. Polizu contravin articolului 66*[2].

Cele zise de onor. domn Marghiloman sînt foarte întemeiate şi zisele domniei-sale mă fac să-mi retrag amendamentul şi să propui altceva, care cred că se va primi; iată ce propui: să se şteargă articolul 63 din proiectul guvernului şi să rămîie numai articolul 64 [3], la care să se adaoge aceste cuvinte ca al duoilea aliniat: „Dacă şi această îndatorire nu se va îndeplini, primarul este dator a tocmi om cu plată în conta neascultătorului".

D. I. Ghica: Comitetul delegaţilor primeşte în unanimitate acest amendament, adică să se şteargă articolul 63 şi să se adaoge cuvintele domnului Kogălniceanu la articolul 64.

Articolul astfel modificat, puindu-se la vot, se priimeşte.
Se citeşte articolul 65.

Domnule preşedinte, este un proverb francez care zice: *Qui trop embrasse mal étreint*, adică: „Cine voieşte să îmbrăţişeze prea mult nu strînge nimic în braţe". Aşa facem şi noi cu acest articol; căci iată ce zice:

„În cătunele şi satele de la 10 pînă la 100 familii, vor păzi cîte unul la 10 pe timp de 24 ore, în satele de la 100 familii în sus, peste o căprărie de 10 pentru 100 de familii, se vor adăoga încă cîte trei pentru fiecare sută".

Noi ştim că generalitatea satelor noastre sînt de la 40 pînă la 100 locuitori; să vedem acum această îndatorire care o punem noi la cîte zile se rapoartă.

Se cere cîte unul la 10 pe 24 de ore; avem 365 zile pe an, afară de anii visecţi, ca să zică fac 36 de zecimi. Aşadară, dacă noi punem îndatorire aci asupra satelor 36 de zile pe an, spuneţi-mi, onorabile domn Budurescu, mai vă daţi demisiunea pentru neînfăţişearea projectului de lege de poliţia rurală? Vă place aceasta?

D. I. Budurescu: Îmi place.

Dacă vă place, eu votez această lege şi să dea Dumnezeu să placă la toţi cum vă place dumneavoastră.

Iată acum ce mai propun eu, domnilor. Propun să lăsăm ceva autorităţilor comunale, să nu facem noi totul, sau, dacă facem totul noi, atunci să desfiinţăm autorităţile comunale şi consiliile judeţeane care nu mai au nimic de făcut şi pentru care se cheltuieşte o sumă mare de bani degeaba. Dacă noi facem tot, pînă şi regulamentele, ce le mai rămîne lor de făcut? Eu socotesc că e destul dacă am pus o dată principiul cel mare; amănunţimile regulamentare, să o lăsăm în sarcina autorităţilor comunale: să hotărască ele cum să facă această reglementare, cîte zile să puie pe an după trebuinţele lor, căci sînt unele sate unde paza se cere să fie mai mare, şi altele unde paza nu se cere să fie aşa de mare.

Iată pentru ce sînt în contra acestui articol care este atît de absolut. Propunerea mea este aceasta: fiecare consiliu comunal, ţinînd seamă de poziţiunea locului şi de numărul locuitorilor, să hotărască înşile prin regulament modul acestei paze.

Îşi dezvoltă următorul amendament:

„Autorităţile comunale, prin regulamente supuse revizuirii comitetelor permanente respective, vor otărî modul ţinerii acestor paze de zi şi de noapte, precum şi numărul schimbărilor ce trebuie a face această pază.
Pentru autorităţile comunale cari după o prealabilă somaţiune nu vor face asemenea regulamente, consiliile judeţene le vor impune de jure *asemenea regulamente".*

Domnilor, daţi-mi voie să vă esplic acest amendament. Vreau înainte de toate să dau mai multă viaţă consiliilor judeţene şi autorităţilor comunale. Aceasta este simţul legei comunale şi judeţene şi mai cu seamă a constituţiunii: descentralizarea. Însă onorabilul domn raportore[4] a făcut o objecţiune foarte serioasă. Domnia-sa are dreptate să zică că, dacă în lege nu se va zice ceva despre aceasta, sînt mai multe autorităţi cari vor lăsa comunele fără pază. De aceea tocmai am îndeplinit amendamentul meu, zicînd că, acolo unde autorităţile comunale, după somaţiunea ce li se va face de comitetele judeţene, nu vor voi să facă asemenea regulamente, atunci consiliile judeţene vor face un regulamente model pentru fiecare judeţ, şi li se va impune. Socotesc dară că amendamentul meu este cu totul constituţional şi eficace, căci lasă această facultate autorităţilor locale care sînt mai competinte decît noi în asemenea afaceri.

După ce raportorul arătase că membrii comisiei s-au pronunţat contra amendamentului, „oarecum îngrijiţi de neglijenţa care ar putea să vie din partea comitetelor permanente".

Domnilor, iubesc foarte mult legea comunală şi legea consilielor judeţeane, pentru că aceste duoă legi s-au cerut necontenit încă de la anul 1848, şi amînduoă sînt foarte bune. Onor. domnu Gîlcă zice că ele nu funcţionează încă bine. Poate să fie astăzi, însă vă încredinţez, domnilor, că nu luîndu-le atributele lor le vom face să funcţioneze mai bine, nu dezlipind de dînsele interesele majore vom pune în aplicaţiune acele legi; din contra, dacă vom alipi de dînsele interese mai mari şi mai pozitive, cu atîta vom interesa mai mult şi pe oamenii eminenţi din comune şi judeţe ca să ia parte la asemenea consilie. Dacă astăzi oamenii sînt indiferinţi, cauza este că aceste consilie nu au atribuţiunile acele ce trebuie să le aibă, este că consiliele judeţeane funcţionează mai mult ca nişte închirietoare, adică se ocupă numai cu închirieri de cazarme, de prefecturi, de tribunale, de temniţe şi nimic mai mult, şi numai în acestea trec toţi banii cari se dau. Iată dară de ce voiesc să dau aceste interese ale agriculturei autorităţilor comunali şi judeţene. Şi, cît pentru comune, eu socotesc că această lege ar fi fost şi mai bună daca, mai nainte de a se prezinta projectul, s-ar fi cerut şi avizul consilielor judeţene, precum se cere în alte părţi unde se fac asemenea legi.

D. I. Ghica: S-a cerut.

În cît se atinge de amendamentul meu, el coprinde o idee sănătoasă şi practică şi daca se va refuza n-am decît să mă supun.

Acum să-mi permită domnu Gîlcă să-i adresez duoă cuvinte şi domniei-sale; să-mi permită a mă plînge de brevetul ce-mi dă de teoretic şi acela care şi-l dă domniei-sale de practic, cu atît mai mult că domnia-sa este un deputat nou, venit pentru întîiaşi dată în Cameră, şi, daca ne vom pune pe tărîmul calificărilor de teoretic şi practic, apoi mai ales noi cari sîntem din Moldova şi ne cunoaştem unul pe altul, mi-aş putea permite şi eu să calific practica domniei-sale. De aceea îl rog să crează că în această Adunare se critică amendamentele, nu se critică intenţiunile, nici persoana, nici capacităţile deputatului. Daca amendamentul meu este rău, domnia-sa îl poate critica şi mă voi afla fericit cînd practica domniei-sale atît de democratică va veni să facă această lege practică.

La replica ministrului lucrărilor publice:

În urma amendamentului domnului Kogălniceanu, regulamentele au să se întocmească de către consiliile comunale; acele regulamente sînt supuse reviziunei consiliilor judeţene şi una din acele dispoziţiuni regulamentare va fi negreşit şi modul regulării acelor cari ar voi să se scutească de serviciul de noapte şi de zi. Îndată dară ce s-a primit acest amendament care a înlocuit articolul 65 din project, nu ştiu pentru ce n-am suprima şi acest articol.

În urma celor zise de domnul ministru nu mai am nimic de zis; domnia-sa ştie foarte bine din esperiinţă chiar că în judeţul Roman, precum la Sabaoani şi alte sate, sînt mulţi locuitori cari ar putea să tocmească alţi oameni în locul lor pentru pază. Prin urmare, domnilor, odată acel amendament primit, eu cred că trebuie să suprimăm toate articolele următoare pînă la 70 inclusiv şi să începem discuţiunea de la articolul 71.

Cere suprimarea articolului 69.

Înţeleg că s-a votat articolile 67 şi 68 [5], fiindcă în ele este şi o îndatorire pusă subprefecţilor, dară dacă noi vom pune în lege chiar şi regulile privitoare la cei ce se vor găsi dormind, atunci ce mai rămîne de pus în regulament? Cer dară suprimarea acestui articol.

Asupra articolului 70 [6].

Domnilor, acest articol este incomplet. Trebuie sau să adoptăm că păzitorilor li se poate da voie seara să meargă să mănînce, sau altfel suprimaţi articolul.

După replica lui G. Brătianu *care se împotrivea suprimării articolului 70.*

Domnilor, eu cer modificarea acestui articol, cer ca oamenii de pază să nu fie chemaţi să se strîngă la apusul soarelui, ci cu o oră după apusul soarelui. Şi iată cuvîntul pentru care. Acum vorbesc foarte serios. Dumneavoastră ştiţi că oamenii de la ţară sînt vara în toate zilele la muncă, la semănăturile lor, şi de multe ori în depărtare de o oră şi de duoă. Ei bine, aceşti oameni fiind chemaţi la apusul soarelui, vor trebui să plece de la munca lui cu duoă, trei ore nainte de apusul soarelui pentru ca să fie la locul lor la timpul hotărît, şi cu aceasta se împedică locuitorii săteni de a-şi vedea de munca lor. Iată dară la ce ajungeţi puind într-o lege asemenea dispoziţiuni.

Cu toate acestea, domnilor, eu tot voi vota contra acestui articol şi voi vota fiindcă voiesc să păstrez acestei legi toată majestatea sa, scutind-o de aceste amănunţiuni. Într-o lege nu trebuie să fie puse decît principiile, cestiunile de detaliu trebuiesc lăsate regulamentelor, şi, daca legile la noi nu s-au aplicat bine pînă astăzi, cauza a fost că ele s-au încărcat cu tot felul de amănunţimi şi nu s-a lăsat nimic administraţiunii de regulamentat.

Iată, domnilor, cum eu voiesc mai serios decît domnul Brătianu ca legea aceasta să fie eficace, să dea rezultatele ce este menită să dea şi s-o fac să fie aplicabilă.

Pe marginea articolului 73[7], *unde* B. Obedeanu *observase că trebuie ,,sá se precizeze bine că toţi oamenii care au arme sînt îndatoraţi să sară''.*

Domnilor, domnul Obedeanu are dreptate, articolul acesta trebuie modificat. Într-adevăr că, după legea votată a înarmării ţării, oamenii din miliţii vor avea toţi arme, şi, neredactînd articolul astfel după cum zice domnul Obedeanu, dorobanţii şi grănicerii vor sări cu armele lor, dară oamenii din miliţii nu vor sări fiindcă nu vor fi obligaţi; sînt dară şi eu de opiniune că acest articol să se redacteze astfel după cum a observat domnul Obedeanu.

Asupra articolului 75[8] *— amendat de* P. Iatropolu*—ca hoţii prinşi să nu fie ucişi.*

Propunerea onor. domn Iatropolu este foarte dreaptă, umană şi chiar în interesul societăţii. Domnilor, care este interesul societăţii? Este oare ca numaidecît să se ucidă hoţii, ori este să se prindă, să se descopere complicii şi gazdele lor şi să se pedepsească?

Închipuiţi-vă, domnilor, că esistă o bandă compusă de patru hoţi şi unul din ei numai ar veni să facă o călcare. Dacă ar fi ca numaidecît să se omoare acel hoţ, ceilalţi ar scăpa nedescoperiţi şi cu aceasta nu s-ar ajunge interesul societăţii, căci nu s-ar descoperi hoţii, tovarăşii lui. Iată dară că este mai de interes să nu se omoare numaidecît, ci gonitorii să se silească pe cît se va putea ca să-l prindă.

,,Monitor'', 1868, nr. 104, p. 655, col. 1 — 5;
p. 656, col. 1.

NOTE

[1] Articolul 63 din proiectul guvernului: ,,Cel ce va lipsi fără cauză binecuvîntată se va îndatori a păzi două zile d-a rîndul şi trei nopţi pentru o zi'' — completat de comisie: ,, . . . şi va îndeplini această sîntă datorie cu esactitate; primarul va fi dator a tocmi om cu plată în conta [ne]ascultătorului''.

[2] *Articolul 66:* ,,Pentru paza de zi vor putea fi scutiţi locuitorii dacă vor orîndui paznici trebuitori în permanenţă, tocmiţi pe socoteala lor''.

[3] *Articolul 63:* ,,Înlocuirea prin altul pentru pază este primită, însă acel trimis pentru înlocuire să nu fie mai mic de vîrsta prevăzutului la articolul de mai sus'' [între 18 şi 70 de ani — n.n.].

[4] Ion Ghica.

[5] Articolul 67 prevedea ca paznicii să fie înarmaţi, iar articolul următor ca primarul şi subprefectul să-i controleze cum îşi îndeplinesc serviciul. Articolul 68 cerea ca paznicul găsit dormind în post să fie pedepsit cu două zile de pază.

[6] *Articolul 70:* „Păzitorii de rînd vor fi datori a se aduna pe la apusul soarelui la casa căprarului lor, care-i va împărţi îndată la punctele de pază”.

[7] *Articolul 73:* „Îndată ce se va da alarma, dorobanţii ce sînt pe la casele lor, în satele ce au dorobanţi, grăniciarii, în satele de graniţe, sînt datori a sări armaţi şi a da ajutor la prinderea făcătorilor de rele”.

B. Obedeanu ceruse să se precizeze că sînt datori să sară şi cei înrolaţi în miliţii.

[8] *Articolul 75:* „Dacă făcătorii de rele vor fi armaţi, vor căuta a-i încongiura, după care îi va soma de trei ori să se predea şi, dacă nu se vor supune, vor trage cu arme de foc sau vor năvăli asupră-le cu verice arme vor fi avînd [şi] îi vor ucide”.

Cuvînt pe marginea articolului 86 din proiectul de lege pentru poliţia rurală asupra responsabilităţii solidare a sătenilor în cazul provocării incendiilor *

Onorabili domni, mai întîi am să fac profesiune de credinţă şi vă rog să credeţi că e foarte sinceră şi adevărată [1].

Onor. domn G. Brătianu[2] a sprijinit acest articol ca foarte republican.

Declar de mai nainte că eu nu sînt republican. Cînd se va împlini profeţia lui Napoleon cel Mare, adică că într-o sută de ani vom fi în alternativă de a ne face ori cazaci, ori republicani, atunci voi fi şi eu mai bucuros republican...

D. G. Brătianu: Cer cuvîntul.

Pînă atunci însă mă mulţumesc cu ceea ce este.

Acum vin să mai zic ceva. Să nu socotiţi că mă sui la această tribună pentru a vîna popularitatea.

Eu care am trecut prin apă şi prin foc şi la vîrsta în care sînt nu-mi mai e permis să alerg după această doamnă de răspîntie care în 24 ore îşi schimbă favoriţii, ci vin să apăr o cestiune din convincţiune, din o convincţiune pe care o am din tinereţe.

Am auzit cuvinte aci foarte aspre contra ţăranilor, am văzut bărbaţi bătrîni şi tineri întrecîndu-se întru a reprezenta pe ţăranii noştri ca foarte răzbunători** ; s-a zis că pentru nimic îşi răzbună puind foc unui sat întreg. Ei, domnilor, pînă acum ştim, şi istoria veacurilor ne dovedeşte, că ţăranii noştri numai răzbunători nu sînt; cel puţin toţi scriitorii şi toţi moraliştii declară că ţăranii noştri sînt blînzi, foarte blînzi, şi nu cred că e popol în lume care să fi răbdat mai mult.

Domnilor, îmi este permis să aduc această laudă şi o declar încă o dată nu pentru ca să alerg după popularitate, ci ca să constat un adevăr.

În 24 ore s-a publicat şi în şase luni s-a aplicat legea rurală, legea cea mai mare, legea cea mai revoluţionarie, o lege de natură a întărîta pasiunile cele mai rele. Ei bine, ia să ne întrebăm cîte victime legea rurală a adus în Galiţia? Cîte victime a adus în Rusia? Cîte averi s-au ars? Cîte casteluri s-au jăfuit? În fine, cîţi proprietari s-au ucis? Rog pe domnii culegători de statistice să vie să-mi arate acum cîţi proprietari s-au ucis la noi, cîte curţi boiereşti s-au călcat, s-au jăfuit în timpul aplicărei legei rurale?

---

* Şedinţele din 6 şi 7 mai 1868.

** În text: *răspunzători.*

Şi eu am statistica, domnilor; ia să vedem în ziua cînd s-a vindecat o asemenea rană socială ce influenţă a avut asupra caracterului poporului nostru:

În 1863 şi 1864, înaintea promulgărei legei rurale şi a legei comunale, au fost 2 502 furtişaguri de vite; au fost 170 jafuri şi distrugeri de proprietăţi; au fost 441 de incendie; au fost 294 stricări de producte, recolte, arbori şi alte obiecte economice.

În 1865, îndată după promulgarea legei rurale, furturile de vite de la 2 502 au scăzut la 1 058 şi în 1866 la 820. Jafuri şi distrugeri, din 170, în anul 1865 au fost 3 şi în anul 1866 au fost 34. Incendiele care în anul 1863 şi 1864 au fost de la 400 la 500, în 1865 au fost 120, în 1866 a fost 125. Stricările de recoltă, care în 1863 şi în 1864 au fost de 294, la 1865 au scăzut la 176 şi în 1866 la 166, şi apoi mai ziceţi că poporul nostru e răzbunător? Nu, domnilor, e din contra, e uitător, a uitat trecutul şi a binecuvîntat nouele instituţiuni. Mă adresez la onor. domn C. Rosetti şi-l rog să spuie că dacă la 1848, în timpul revoluţiunei, puşcăriile erau mai pline decît mai nainte? Crimele şi delictele s-au înmulţit în timpul revoluţiunei sau au scăzut? Mi se pare că au scăzut, şi foarte mult.

Aşadar, domnilor, permiteţi-mi să protestez în contra acuzaţiunei că ţăranul nostru este răzbunător, că ţăranii noştri sînt vindicativi. Nu, nu este aşa, de la înălţimea acestei tribune declar că ţăranul nostru este ţăranul cel mai blînd, cel mai răbdător din lume! *(Aplauze.)* Domnilor, să nu socotiţi că aceasta este o opiniune a mea personală, această opiniune eu o am cîştigat din atmosfera în care m-am născut şi am trăit. Atmosfera aceasta peste Milcov este cu totul alta decît este aci, sîntem siliţi noi acolo să avem o altă atmosferă decît aci, noi n-avem acolo oraşele, în cari să putem să facem democraţie, noi avem satele. Şi de aceea toate cestiunile sociale în ţara noastră şi-au primit începutul din partea de peste Milcov. Legea rurală s-a lucrat şi s-a prelucrat acolo întîi şi apoi a venit aci de peste Milcov, şi dovadă de aceasta este că veţi vedea cîţi deputaţi din Moldova au să voteze solidaritatea aceasta, vă asigur că nu veţi găsi cinci cari s-o facă. Aci dară este o cestiune de datorie pentru noi ca să nu plătim pe săteni din partea de dincolo de Milcov cu asemenea legi.

În Moldova era un domn, un domn foarte bun administrator, foarte gelos apărător al proprietăţei, fiindcă era însuşi proprietarul cel mai mare, domnul Mihail Sturza. S-a încercat acest domn să introducă în Moldova solidaritatea între săteni, şi observaţi că pe atunci erau consideraţi ca locuitori ai satelor numai ţăranii, fiindcă boierul privilegiat nu se putea socoti ca astfel, ca făcînd parte din sat. Ei bine, acel domn peste puţin timp s-a convins că o asemenea lege era mai întîi ineficace şi apoi ceva mai grav, că ea corumpea caracterile, şi atunci el a venit şi a revocat acea lege publicînd o altă draconiană dacă voiţi, şi aşa este, în contra incendierilor, a dărilor de foc, dară prin care a recunoscut principiul că nimeni nu poate fi răspunzător decît pentru faptele sale. Iată legea aceasta[3]:

„*Articolul 1.* Punerea de foc sau aprinderea din înadins, fiind o faptă criminală aducătoare de cea mai mare primejdie averilor concetăţenilor şi pricinuitoare de daune, cu neputinţă de a se despăgubi, pentru aceea se socoteşte între crîncenile fapte rele, privitoare împotriva obşteştei siguranţe şi se hotărăşte a se pedepsi cu asuprime, măsurîndu-se osînda după următoarele împregiurări.

Articolul 2. Daca focul aprinzîndu-se se va pricinui moarte de om, însă neprecugetată de aprinzători, atuncea dinadins puitorul de foc se va pedepsi cu închidere la ocnă pe toată viaţa.

Articolul 3. Dacă punerea de foc a urmat dinadins cu scop de a se pricinui moarte de om, precum şi cînd cineva în precugetată răutate a uneltit uciderea vreunui om, spre a putea mai cu înlesnire să puie foc, unul ca acela se va pedepsi cu moarte.

Articolul 4. Cînd vinovatul se dovedeşte că a pus foc la vreme de vînt sau furtuni grele, încît a putut prevede că se pot pricinui stîrpire de mai multe case, acareturi şi alte daune mari, fie în politie, oraşe sau sate, unul ca acela se va osîndi morţei măcar deşi nu s-ar fi prilejuit primejduirea vieţei vreunui om.

Articolul 5. Asemenea se va pedepsi cu moarte şi acel ce la izbucnirea de foc se va dovedi că a uneltit punere de foc la alte megieşite sau îndepărtate binale spre a înlesni lăţirea focului.

Articolul 6. Cînd vinovatul se va dovedi că a pus foc în politie, oraşe sau sate, însă nu la vreme de vînt sau furtuni şi fără a se fi pricinuit însemnătoare daune sau stîrpiri de binale, se va osîndi cu închidere la groapa ocnei pe termen de zece ani.

Articolul 7. Cînd cineva înadins a pus foc pentru ca mai lesne să poată prăda singur sau întovărăşit de alţii, însă nu la vreme de vînt sau fortune, daca focul a pricinuit mari daune se va pedepsi cu închisoare la groapa ocnei pe vreme de opt ani; iară daca focul n-a pricinuit mari daune, nici stîrpire de mai multe acareturi, se va osîndi la groapa ocnei pe vreme de cinci ani.

Articolul 8. Cînd vinovatul se va dovedi că a pus foc la vreme de vînt sau furtună în politie, oraşe sau sate, dar din întîmplare nu s-a aprins, atunci unul ca acesta pentru cugetata lui răutate ţintitoare de a pricinui mari daune se va osîndi la groapa ocnei pe vreme de zece ani".

Iată legea lui Mihail Sturdza, şi n-a decretat acel domn solidaritatea.

Domnilor, este un om a cărui erudiţiune pururea o stimez şi ale cărui lucrări istorice pururea le admir, domnul Hîjdeu. Admir întotdeauna lucrările istorice pur literarie ale domnului Hîjdeu, dară trebuie să o zic că pururea domnia-sa le amestecă cu politica zilei. Regret din inimă că domnia-sa nu întrebuinţează talentul său pentru publicarea „Archivei istorice romane"[4] şi în publicarea altor izvoare istorice, mai cu seamă izvoarele slave, în care domnia-sa are într-adevăr o specialitate, fără a mai amesteca şi luptele politice ale zilei. Domnia-sa a publicat că solidaritatea comunale este o instituţiune a vechii Românii*. Să-mi permită domnia-sa să-i spui că nu este aşa, că această solidaritate nu este o instituţiune română, că ea este o instituţiune slavă şi că noi întotdeauna am ţintit, trebuie să ţintim a ne lepăda de aceste instituţiuni slave care ni s-au impus cu năvălirile slavilor asupra noastră. Proprietatea la noi era mai nainte de legea rurală împărţită ca în Rusia; cu legea rurală am revenit la sorgintea instituţiunelor noastre şi am făcut proprietatea absolută, stabile. Ni s-a impus altă dată prin legi solidaritatea civile, se făcea atunci tocmeli agricole în care se zicea : sîntem chezaşi unul pentru altul. Ştiţi ce făcea aceasta? Făcea că erau fruntaşii satelor care se corumpeau şi legau satul întreg cum voiau ei. Şi a venit un domn, nu de astăzi, mai din nainte cu mult, veşnic pomenitul voievod Grigore Ghica, care la 1851, ascultînd comisiunea instituită pentru revizuirea legei rurale în care era această solidaritate, a respins-o din legislaţiunea noastră.

Iată ce zice legea din 1851[5] :

„*Articolul 14.* Proprietarul nu este îndatorit a da mai mult loc unui locuitor decît numai pentru patru boi sau patru cai.

* În text: *vechea România.*

Așadară, dacă unii din locuitori ar avea trebuință de mai mult pămînt și dacă proprietarul ar avea de dat pămînt, apoi unii ca aceștia rămîn a se învoi pentru acest adaos de pămînt pentru sine, *iară nu în numele totimei satului*, prin alcătuire în scris de bunăvoie cu proprietarul, care pururea va protimisi pe locuitorii așezați pe moșia sa".

Și cred că dumneavoastră veți fi fericiți a ști că țăranii noștri nu cunosc ce e solidaritatea și știu că în secolul al 19[-lea] nimeni nu poate fi răspunzător decît pentru faptele sale; ci știu cum că averea gospodarului celui harnic și onest e adunată pentru copiii săi și nu se cuvine să o risipească pentru faptele criminalilor și mișeilor. *(Aplauze.)* Iată dar pentru ce eu din Moldova am să combat acea solidaritate, căci nu voi să dau alegătorilor și țărei mele un asemenea dar fatale, o lege care e osîndită chiar de către domnii aceia care au încercat odată a o institui la nuoi, și pe timpi de aceia unde țăranii nu aveau decît a-și pleca capul.

Permiteți-mi, domnilor, a vă mai spune încă că nu numai în Țara Românească, dară în toată Europa astăzi principiul acesta nu mai în esistă; numai în Africa se aplică în contra arabilor. Avem în mijlocul nostru o societate slavă, coloniele bulgare din Basarabia[6], care au statute ce le sînt date de guvernul cel mai *par excelence* slav, de guvernul rus. Ei bine, daca era undeva să se pună o asemenea solidaritate, era negreșit la aceste colonie; cu toate acestea, domnilor, nu s-a putut, și nu numai atîta, dară permiteți-mi a vă spune că statutele colonielor sînt cea mai bună poliție rurale; și mai bine decît [sic !] să ne împrumutăm de la aceste statute care coprind o poliție rurale mult mai bună și mult mai practică. Această poliție, domnilor, prevede și cazul de focuri și poate vă veți mira, dară este un adevăr că guvernul rus a pus în aceste statute principiul cel mai eminamente democratic al veacului al 19-lea al civilizațiunei latine a Occidentului, principiul asociațiunelor, adică asociațiunea de bunăvoie, iară nu pedepsitoare, cum zice domnul Stolojan. Înțeleg și eu asociațiunea de bunăvoie, cînd mai mulți oameni convin între dînșii spre a-și garanta averea, dar nu înțeleg ca legea să facă responsabile pe acela care nu voiește a se asocia.

Iată, domnilor, ce zice articolul 271 din acele statute:

„Fiindcă focul nu se cauzează numai de nebăgare de seamă, ci și de o întîmplare negîndită, de care se produce sătenilor covîrșită dărîmare, de aceea trebuie ca după conglăsuirea tutulor locuitorilor să se înființeze o casă ajutătoare pentru nenorociții ce au pătimit de foc, cărora vor ajuta, dacă nu cu banii, măcar cu muncă sau alte închipuiri, iară ajutarea ce va urma prin a lor mijlocire va rămîne în dispozițiunea lor".

Acest principiu a dobîndit în urmă o formă mai practică, căci toți coloniștii plătesc atîta la sută pentru casa de asigurare în contra incendiului; acestea o știe prea bine domnul ministru de finance, căci, cînd se întîmplă un incendiu, nenorocitul acela este despăgubit din acel capital care se strînge la visterie.

Și pentru aceasta mă adresez și la domnul Celibidache, care e din partea locului să spună...

D. Celibidache: Așa este.

Ei bine, domnilor, ce efect va avea această lege cînd s-ar duce peste Milcov, unde moravurile noastre nu sînt deprinse cu solidaritatea forțată?

Am vorbit pînă acum în favoarea țăranilor, permiteți-mi acuma să vorbesc și în favoarea proprietarilor în contra teoriei domnului Opran[7]. Iată cum sînt comunele astăzi: din zi în zi comunele rurali să întind mai mult și chiar deunăzi ați votat dumneavoastră niște întruniri de comune din judeţul Iaşi, unde ca să meargă cineva de la o margine a comunei la alta îi trebuie o poştă, aşa sînt de esemplu comunele Sahorna şi Teuteştii în apropiere de Iaşi, în care sînt 14 proprietari mari şi vreo 40 mici; în satul Isvoarele al domnului Cosadin, cu care mă învecinesc şi eu, se întîmplă un foc, i se ard pătulele; ei bine, ce sînt eu răspunzător care trăiesc peste şeapte dealuri să plătesc acea pagubă cu averea copiilor mei?

Afară de acestea, sînt cătune cu 20 sau 30 de locuitori, şi, daca ar arde pătulele mele sau ale domnului Cosadin de cîte o mie de chile, ce despăgubire s-ar lua de la acei 30 de nenorociţi ţărani?

Va să zică vine acolo că trebuie să punem pe proprietari să plătească partea cea mai mare.

Mai fac o întrebare şi mă adresez mai ales la proprietarii care se ocupă serios cu agricultura : presupunînd că s-a adoptat solidaritatea, se întîmplă un foc, se hotărăşte despăgubirea şi vine la esecutare. Din ce se va despăgubi cel în drept? Vînzîndu-le pămîntul? Nu, căci la noi nu este ca în Francia, la noi pămîntul sătenilor nu se poate vinde. Are dară să se vîndă boii şi porumbul din pătulul ţăranilor. Dară oare cuteza-va proprietarul după aceasta să mai stea în sat? ...

D. I. Opran: De ce să nu şează?

De ce? ... Să răspunză tot domnul Opran, care a zis că românul e răzbunător, nu mai răspund eu.

Ei bine, domnilor, am auzit şi proprietari de acei de peste Milcov, şi un proprietar greu păţit şi care mi-a explicat că a aplica solidaritatea la nuoi în ţară este a pune pe proprietar să plătească. De mi-ar fi iertat, aş cita şi nume, dară nu voi să trec de indiscret.

Ştiu însă că vorbind cu un proprietar greu păţit, care are dureri personale şi cu toate acestea mi-a zis: greu lucru e solidaritatea.

Ei bine, domnilor, vă asigur că tot proprietarul are să plătească. Şi aceasta o zic cu atît mai mult, căci viu şi cu legea Franciei, de unde s-a împrumutat solidaritatea, legea de la Vendémiaire.

Permiteţi-mi să vă spui mai întîi că această lege s-a votat în anul 4 al republicei, cînd sabia, furca, toporul şi flacăra se preumbla prin toată Francia; şi atunci cînd partidele se învinovăţeau unele pe altele cum că ele dau foc; era albii care învinovăţeau pe albaştri, *les blancs et les bleus;* alţii* ziceau că albaştrii dau foc, şi albaştrii ziceau că albii dau foc. Şi legea s-a votat de albaştri ca răzbunare în contra *chouan*-ilor [8], în contra albilor. Ei au zis : să oprim focurile, dară să facem răspunzători pe inimicii noştri şi de aceea, după ce a pus solidaritatea comunelor, a venit articolul 8, pe care vi-l citesc şi pe care cred că-l veţi primi dacă veţi primi şi articolul 7 : căci dacă articolul 7 este bun, trebuie să fie bun şi articolul 8, fiindcă este tot din legea de la Vendémiaire. Iată ce zice articolul 8 :

„Sentinţa este trămisă în 24 ore prin procurorul regelui la prefect, care în termen de trei zile o adresează primarului comunei condamnate; aceasta este ţinută de a vărsa suma în casa departamentului în interval de zece zile şi într-un asemenea interval această sumă este înmînată părţilor interesate. Pentru a se evita orice fel de întîrziere, se îndatorez a contribui cei douăzeci din acea comună care sînt mai mult impuşi; ei în urmă sînt despăgubiţi prin mijlocul unei contribuţiune care cade asupra tutulor locuitorilor domiciliaţi în comună".

Voci: Este suprimat acest articol.

---

* Probabil: *albii*.

Nu, arătaţi-mi unde.

D. A. Lahovari: Jurisprudinţa Curţei de casaţiune.

Jurisprudinţa Curţei de casaţiune din Francia a suprimat; la nuoi o altă Curte de casaţiune va veni şi va adăogi, căci, cum a zis domnul Campiniu, numai dîră să se facă prin barbă şi e de ajuns.

Aşadară, vedeţi că şi în interesul ţăranilor, şi în interesul proprietarilor, şi mai ales eu ca unu de peste Milcov, şi care am multă recunoştinţă de păstrat ţăranilor, ei mă alegeau în timpul Constituantei, eu sînt dator să viu în contra acestei legi şi, daca sînt în contra ei pentru recunoştinţă şi pentru altele, mai sînt şi cu această constituţiune, cu articolul 19, care zice că proprietatea este sacră, nu poate fi confiscată, nu poate fi luată decît pentru utilitate publică, esplicată anume numai pentru lărgimea drumurilor.

Eu cu această constituţiune mă voi apăra. De se va întîmpla să arză ceva al meu, fac declărare aci că nu voi cere să-mi plătească alţii, dară asemenea, de va arde la altul, eu nu voi da nimic, căci şi demnitatea de om, şi dreptul meu de om, şi constituţiunea, legea fundamentală, mă pun în poziţiune de a mă apăra în contra oricărui atac ce s-ar face proprietăţei mele. *(Aplauze.)*

Domnilor, eu socotesc, după toate acestea, că e bine să ţinem seamă şi de oarecare situaţiuni esceptionale. Şi binele e contagios, şi răul e contagios. Este prea cu putinţă ca în unele localităţi darea de foc să fie o plagă; eu ştiu, ţiu moşii în judeţul Vlaşca, unde focurile sînt cam dese; este prea cu putinţă ca să fie o boală, dară o boală locală nu se vindecă cînd se întinde în toată ţara o nouă cestiune sociale de care abia, mulţumită Domnului, am scăpat. Cine vă opreşte ca să puneţi un amendament şi să faceţi cum este în Ungaria, în Bucovina, ca acolo unde sînt focuri, unde prădările şi furtişagurile bîntuiesc localităţi întregi, să se hotărască ca ministrul cu decret princiar asupra avizului consiliului judeţean local, asupra avizului Camerei de agricultură, să proclame această solidaritate ca o tămăduire necesarie a unui rău trecător şi local. Publicaţi această măsură în Romanaţi şi fie-vă de bine; în Vlaşca; dară nu daţi judeţului meu, nici ţăranilor şi proprietarilor din Moldova un asemenea remediu rău şi fatal. Se zice: dară să nu se facă nimic? Să se facă, să se aplice ceea ce este astăzi, şi este destul. Codicele civil ca drept comun, onor. domn Stolojanu a spus-o, hotărăşte cum că acela care nu sare la foc, şi nu numai în sate dară şi la oraşe, precum se face în Francia, unde şi împăratorele Napoleone dacă e faţă sare la foc, iară nu ca noi care mergem în trăsuri şi cu coşurile lăsate ca să privim; să aplicăm acea lege, zic, că acela care nu sare la foc să fie supus la amendă; amenda este mică? Să modificăm legea comună şi în loc de 50 să punem 500 de lei sau închisoarea. Eu, dacă voi fi la foc şi nu voi lua doniţa, priimesc să merg la puşcărie, pentru mine, vinovatul, dară nu pentru vecinul meu. Asemenea şi la hoţii. Acum avem sau vom avea garde naţionale, miliţii, gloate, dorobanţii, grănicerii, ei bine, fiecare să sară, şi care nu va sări să fie pedepsit.

Onor. domn Stolojanu v-a mai spus ceva, cum că este şi acţiune civile. Da, este în codicele nostru civil principiul că acela care este supus la o pedeapsă corecţionale este pasibil şi de o acţiune civile. Ei bine, într-un asemenea caz, eu, dacă voi şti că consătenii au stat să privească cum arde, eu cu legea actuale în mînă voi veni şi voi cere despăgubire...

D. Vernescu: Nu este esact.

D. vicepreşedinte: Vă rog, domnilor, să nu întrerupeţi.

Eu doresc să mă luminez. Legea actuale priimeşte principiul că acela care este faţă şi se uită cu indiferinţă la asemenea faptă să fie supus la o pedeapsă, la amendă, dară nu solidaritatea. Solidaritatea este un principiu nepotrivit cu justiţia şi cu civilizaţiunea modernă, este contrarie moravurilor noastre. Eu dară nu o voi vota, şi nu o votez pentru că oricare ar fi greşelele regimului actual, din care multe nu le încuviinţez, dară eu ţiu la regimul actual şi aş fi cel mai mare duşman al său dacă aş vota, mai ales pentru partea de peste Milcov, o asemenea lege. *(Aplauze.)*

Propune şi susţine un amendament:

„Acei locuitori din comună cari nu vor sări să prinză pe făcătorii de rele vor fi supuşi la închisoare corecţionale de la o lună pînă la şease luni şi la o amendă de la 100 pînă la 500 lei; această amendă se va plăti păgubaşului ca despăgubire”,

D. preşedinte: Domnul Kogălniceanu are cuvîntul pentru a-şi dezvolta amendamentul.

Domnilor, am spus că voi vota orice lege, oricît de draconiană, dară care să se impuie numai celor culpabili. Dumneavoastră vedeţi ce penalitate mare prevăd eu : o lună pînă la şease luni de închisoare, atît pentru foc, cît şi pentru furtişaguri ; asemenea, penalitatea de la 100 pînă la 500 lei nuoi ca despăgubire civilă ; acestea sînt penalităţi destul de mari, dară le pui numai ca să scăpăm de solidaritate.

N-am trebuinţă să mai vin a refuta cele zise de onor. domn D. Ghica, amendamentul meu dovedeşte că deosebirea între mine şi domnia-lui e numai în chipul de a vindeca răul, iară nicidecum că eu voi să subziste răul. Sînt om de ordine şi de autoritate, şi ca să apăr autoritatea am mers pînă la decrete; prin urmare, numai anarhia n-o voiesc.

În cît se atinge de cuvintele ironice ale onor. domn D. Ghica [9] că eu, din societatea latină, împrumut legi de la coloniele slave, îl rog pe domnia-sa să mă onoreze cu mai multă luare-aminte. Am zis că pînă şi coloniele slave au împrumutat principiele civilizaţiunei occidentale, căci asociaţiunele, societăţile contra focului e un principiu al civilizaţiunei occidentale, şi eu am zis că acest principiu s-a introdus pînă şi în Rusia.

Să-mi permită principele D. Ghica a-i zice că nu înţeleg pentru ce-mi caută cearta de două ori pînă acum. *(Ilaritate.)*

Eu mă feresc cît se poate de scandal şi de multe ori joc rolul cel mai pasiv; niciodată n-am căutat ceartă domniei-sale; din contra, îi port stima. Prin urmare îl rog să nu înnoiască o epocă care aparţine istoriei : timpul decretelor, şi eu vă declar că a trecut; şi, dacă este cineva care trebuie să nu se plîngă de decrete, este tocmai domnia-sa, căci fără decretarea legii rurale cum ar fi făcut pe 11 februariu? ...

D. D. Ghica: Şi fără aceasta tot aş fi dat jos pe cel ce ducea ţara la peire...

Rog încă o dată pe principele Ghica să nu aducă în discuţiune nişte acte care sînt ale istoriei, pentru că atunci ar putea găsi şi contra-zicători...

D. D. Ghica: Laudă-te domnia-ta cu 2 mai cît vrei.

Eu n-am zis nici un cuvînt de 2 mai, protestez, procesele-verbale sînt aci; acceptez situaţiunea cum este şi mă ţin de dînsa. Dară, daca nu vă plac decretele, atunci asocieze-se principele D. Ghica a propune cu mine ca această solidaritate să nu figureze în lege decît ca o măsură escepţionale pentru acele localităţi unde este această boală socială; şi, daca decretul legii rurale este un păcat, îl iau asupra mea, însă atunci aş dori să nu mi-l impute tocmai aceia cari altădată au dat dreptul de deştărare prin decrete.

În şedinţa următoare, din 7 mai:

Domnilor, eram ieri la tribună şi am zis aceste cuvinte: dară sînt localităţi unde există o asemenea boală socială, precum recunosc că sînt judeţe unde dările de foc au intrat în moravurile locuitorilor, nu trebuie să luăm remediuri pentru toată ţara, nu trebuie să luăm remediuri pentru acolo unde nu există boală. Şi cred că nu am zis ceva monstruos prin aceasta, căci nu este medic bun acela care, pentru că în această Adunare ar fi duoi, trei deputaţi al cărora sînge este prea iute, să se apuce a ne lua sînge la toţi *(ilaritate)*; să lăsăm sînge aceluia al căruia sînge este prea aprins.

Asemenea am zis şi eu că la Romanaţi să împuternicim pe guvern, şi aceasta se face în statele cele mai constituţionale; în Engletera puterea executivă are chiar dreptul de a suspende libertăţile constituţionale în unele cazuri; să dăm, zic, dreptul puterei executive ca la acele localităţi, luînd avizul consiliului general, făcînd anchetă pe urmă cu Consiliul Miniştrilor, să promulge solidaritatea pe un termen de şease luni sau pe un termen şi mai lung, dară atunci numai cu consimţimîntul Adunărei. Principele D. Ghica nu ştiu pentru ce, fiindcă nu m-am pronunţat în contra legei, ci am zis numai că articolul nu este bun, a zis că eu sînt contra legei, pe cînd, din contra, amendamentele ce am făcut dovedeşte că sînt şi eu pentru această lege, cu diferinţa că eu sînt de bună-credinţă, căci sînt şi eu proprietar, dară proprietar activ, iară nu *oisif*. De aceea şi eu doresc să avem o poliţie rurală, însă ea să fie bună şi pentru săteni, iară nu numai pentru unii să fie bună şi pentru alţii rea.

După ce domnia-lui a zis că timpul decretelor a trecut, a adăogit începînd frasa cu expresiunea: „acei oameni". Rog mai întîi pe principele Dimitrie Ghica, care întotdeauna este esemplu de moderaţiune în discursurile sale, care are un limbagiu atît de elegant, să spună domnia-sa dacă acele cuvinte: „cei oameni" sînt parlamentare.

Ei domnilor, eu nu am să răspund la chiriela principelui Ghica în contra mea, nu voi să fac din aceasta o cestiune personală, căci ce spectacol am înfăţişa noi cei bătrîni, cei cu barbele cărunte, şi ce esemplu ar lua cei tineri, dacă ne-am pune pe tărîmul personalităţilor: i-am îndritui ca pe toate zilele să facă cestiuni personale. De aceea, domnilor, eu astăzi nu voi mai zice nimic, nu voi releva cuvintele domniei-sale, nu voi căuta nici cine trebuie să fie acuzatorul, nici cine să fie acuzatul, las toată gloria domniei-sale; speram însă că principele D. Ghica împreună cu toţi, după atîtea decepţiuni ce am avut în viaţa noastră politică, s-ar hotărî să vază realitatea cum este şi să căutăm a se îndrepta ce este rău, iară nu să ne ţinem în împărăţia viselor şi iluziunilor politice.

„Monitor", 1868, nr. 107, p. 671, col. 1 — 5;
p. 672, col. 1 — 2; p. 673, col. 5 — p. 674, col. 1.

NOTE

[1] Dintr-o eroare de tipar se vorbeşte mereu de articolul 85, deşi discuţia se poartă în jurul articolului 86, care are următorul cuprins: „În caz de foc, la case, în sat, la bucate din arii sau fînării, la păduri, la bucatele încă neadunate după cîmp, la şire de paie şi alte, păzitorii vor fi datori a da alarmă şi sătenii a sări cu toţii spre a da ajutor la stingerea, întocmai ca şi la prinderea făcătorilor de rele.

Asemenea mai sînt datori sătenii a cerceta și a descoperi pe dătătorii de foc.

Dacă sătenii nu vor voi a stinge focul, vor fi răspunzători solidarmente pentru paguba, ca și pentru nesărirea la prinderea făcătorilor de rele, cu explicațiunea prevăzută la aliniatul din urmă al articolului de mai sus". Alineatul din articolul 85 : „Dacă însă locuitorii vor dovedi că fără greșală din parte-le n-au putut prinde de veste despre ivirea făcătorilor de rele, atunci vor fi apărați de răspundere".

[2] G. Brătianu, pledînd pentru răspunderea solidară, afirmase că moldovenii care o combat nu cunosc statistica infracțiunilor din mediul rural, unde ar trebui să se aplice acest principiu. K. observase ironic : „O am în buzunar, o studiez !" Brătianu invocase apoi „lipsa de dezvoltare morale" a poporului român, care obliga la emiterea unei asemenea legi, ca expresie a unui principiu „nu despotic, nu răuvoitor, ci democratic și republican".

[3] Vezi capitolul IV, *Măsuri feritoare de foc*, în *Manual administrativ al Principatului Moldovei, coprinzătoriu legilor și dispozițiilor introduse în țară de la anul 1835 pînă la 1855*, Iași, 1855, I, p. 291 și urm.

[4] Foaia a apărut între 8 august 1864 și 20 august 1865 și în 1867 la București.

[5] *Așezămînt (alăturat pe lîngă hat'-șeriful împărătesc) atingător de regularea drepțăților și a îndatoririlor proprietarilor de moșii și a locuitorilor lucrători de pămînt așezați pe aceste moșii și penru pîinea de rezervă*, Iași, 1851 ; vezi și Georgeta Penelea, *Date privind legiuirea agrară a Moldovei din 1851*, în „Studii", XVII, 1864, nr. 5, p. 1 077 — 1 096.

[6] Vezi supra p. 459, nota 2.

[7] I. Opran de fapt declarase explicit că nu ia apărarea proprietarilor, ci dorește solidaritatea pentru „moralizarea societății".

[8] Mișcarea șuanilor s-a produs în Loire, Maine, Bretagne, Normandie, Anjou, Touraine și mai ales în Vandée. A avut la bază aprehensiunea provocată de legea din 24 februarie 1793, care dispunea concentrarea a 300 000 de oameni, conjugată cu nemulțumiri religioase. Conducătorul ei a fost Jean Cottereau, zis Chouan — de aici numele mișcării. I s-au alăturat și o parte din nobilii din regiune. A durat pînă sub Imperiu (participanții la această mișcare au organizat și un atentat, în 1801, împotriva lui Napoleon).

[9] Dim. Ghica observase ironic : „Onorabilul domn Kogălniceanu, între altele, ne-a povățuit să revenim la legile tradiționale ale romanilor, să luăm exemple de la popolii latini, cu care avem aceeași origine și trebuie să avem și aceleași instituțiuni, iară nu de popolii slavi ; și apoi tot domnia-sa vine a ne prona* o lege a unor colonie slave, cu care combate o dispozițiune luată din legislațiunea Franciei [...]. Domnia-sa e în o contradicțiune flagrantă cînd pe de o parte recomandă instituțiunile popolilor latini și pe de alta susține cu atîta energie o lege dată colonielor slave din Basarabia de guvernul cel mai eminamente slav".

* De la fr. *prôner*.

*Cere instituirea unei supravegheri aspre pentru prevenirea îmbolnăvirii vitelor mari cornute. Pe marginea proiectului de lege a poliției rurale **

N-am nimic de zis în contra acestui articol [1] decît că în loc de prefect să se zică comitetul permanent, căci chiar după legea consiliilor județene aceste afaceri nu sînt ale prefectului, ci ale comitetului permanent.

> *D. G. Chițu :* Iată, domnilor, redacțiunea modificată de comitet definitiv. *(Citește.)*
>
> Se pune la vot articolul 94 astfel modificat și se primește.
>
> Se citește articolul 95[2].

Domnilor, permiteți-mi să fac o mică deosebire între vite : vărsatul între oi, răpciuga între cai, boala între porci ; toate aceste boale nu au consecuențe atît de grave cît are boala între vitele mari cornute. Știința, pe cît știu, are mijloace pînă astăzi inventate pentru oi, pentru porci și pentru cai, pînă acum însă ştiinţa nu a descoperit încă un mijloc de a putea vindeca ciuma vitelor mari; aşadară noi trebuie să primim penalităţi mult mai aspre în contra acelora cari ascund boala între vitele mari decît întru cele[l]alte, fiindcă, dacă o turmă de oi are vărsat, această boală nu are consecuenţe atît de grave şi nu poate fi supus la penalităţi atît de mari acel ce va ascunde această boală, pe cît va fi pasibil acela cari va ascunde boala pentru vitele mari, fiindcă boala din vitele mari de multe ori s-a văzut că dintr-un sat îndată s-a întins în tot judeţul. Noi mai ales proprietarii cari sîntem de pe lîngă Prut ştim că în Basarabia rusească boala vitelor este o stare normală; şi ştim asemenea de grozăvia contagiunii acestei boale; căci este destul ca cînii să mănînce din cadavrul unei vite moarte de epizootie, e destul ca cioara să aducă miros din cadavrul unei asemenea vite din cari a mîncat, e destul ca Prutul să aducă un asemenea cadavru ca boala să se lipească, şi chiar din straiele slugelor se ia.

---

* Ședința din 7 mai 1868.

Aşadară, trebuie ca noi în privinţa boalei vitelor mari cornute să întemeiăm o poliţie mult mai aspră, şi nu o poliţie nouă, ci chiar poliţia cari esista în Moldova.

Iată ce se întîmplă, domnilor: că proprietarii şi neguţătorii de vite mari, cunoscînd măsurile aspre ce se iau mai tîrziu pentru vitele aceste bolnave, de multe ori ascund boala; alţii cu uşurinţă, şi mai ales vătaşii de vite ai proprietarilor, iau cîte o pereche de boi bolnavi şi-i pun într-un cîrd mare, şi cu aceasta se stinge o avere întreagă.

Chiar mie mi s-a întîmplat aceasta la moşia Cioara, la 1864, mi-a perit în tovărăşie cu un domn 600 de boi mari, numai din neîngrijirea unei slugi care cumpărase doi boi atacaţi şi-i pusese între vitele noastre, şi vă pot încredinţa că din 600 de boi nu mi-a rămas nici o păreche.

Domnul Sturdza punea o penalitate foarte aspră în contra acelora cari ascundea boala vitelor şi acea penalitate se aplica chiar la proprietarii cei mari cari erau favoriţii lui. De aceea socotesc că amendele acestea cari se pune şi cari s-au făcut mai mici în articolul modificat nu sînt în proporţiune cu răul.

În Moldova avem neguţători foarte mari de vite, la Botoşani, la Bîrlad, cari fac cîrduri pînă la 1 000 de vite şi le duc la Viena. Ei bine, văzînd că cade un bou poate să se măgulească cu speranţa că n-are să fie ciuma vitelor, că ar putea trece, şi ascunde; ascunzînd, după 6, 7 zile deodată focul se întinde în toată plasa. De aceea nu cunosc nici un negustor care n-ar preferi mai bine să plătească 60 lei amendă decît să vie şi să raporteze îndată autorităţei comunale această măsură. Onor. domn Iatropolu trebuie să cunoască această stare de lucruri.

Aşadară, permiteţi-mi ca acilea să fiu foarte aspru şi să vă spun că în Moldova era nu penalitate, ci închisoare, şi închisorile înaintea noului Codice penal, fie pentru crime, fie pentru delicte se rostea de către tribunalul criminal, şi cînd se zicea că cineva s-a dat în tribunalul criminal chiar pentru un delict era o frică mare, căci era un lucru foarte dezonorant. Lucrul nu va mai fi aşa, dară cu toate acestea socotesc că trebuie să facem aşa, sau în cazuri mai grave, cari vor atîrna de aprecierea tribunalului, chiar la închisoare pentru vitele cornute.

Asupra articolului 96 [3].

Domnilor, aci aş propune ca în loc să se zică că consiliele vor fi datoare să se pună mai bine un principiu mai larg, adică: cum că consiliul superior medical va publica măsuri dezvoltătoare a acestor principii, şi să punem acest articol tocmai la fine, căci iată ce se întîmplă : că nu este destul a se zice numai să se omoare vitele bolnave, dară nici pielea lor să nu se ia pentru opinci ; omul care o aduce să se dezbrace, căci şi hainele aduc boala ; cîinii să nu se lase acolo, să se lege, şi altele, sînt o mulţime de cazuri cari...

D. Chiţu: Aceste regulamente esistă în ţară la noi.

Încurcate.

Asupra articolului 99[4].

Astă dată difer de opiniunea domnului Iatropolu, fiindcă aci se introduce un ce legislativ, adică uciderea vitelor, şi aceasta nu s-ar putea face prin regulamente, însă să păstrăm numai în privinţa vitelor cornute, iară nu pentru oi şi rîmători. Aşa vedeţi că aci este un nou principiu care s-a aplicat din vreme în vreme, dară fără dispoziţiuni administrative, adică că vitele cornute cari sînt dovedite ca bolnave de ciumă să se ucidă. De aceea propui să se zică anume pentru vitele cornute bolnave de ciumă, căci epizootie poate să fie şi boala de picioare, de unghii etc. Aşa, domnilor, e cu neputinţă de a nu se păzi o vită bolnavă de ciumă, fără ca boala să nu se întindă. Este destul numai ca vîntul să bată şi să-i ia părul sau excrementele ori mirosul şi boala să se întindă.

La noi în Moldova toţi ţăranii cunosc boala vitelor, pentru că regulamentul lui Grigore vodă Ghica, în privinţa epizootiei, chiar astăzi este în vigoare.

Propune următorul amendament:

„Vitele albe sau cornute dovedite bolnave de epizootie lipicioasă se vor omorî, se vor arde sau îngropa cu peile lor în cuvenita adîncime, şi aceasta în prezenţa autorităţei comunale competinte, care va încheia proces-verbale despre aceasta. Direcţiunea generală a serviciului sanitar va publica regulamente dezvoltătoare principielor coprinse în articolele de mai sus".

Tot referitor la articolul 99, în replică cu deputatul G. Gîlcă[5].

Onor. domn Gîlcă se înşală.

Articolul amendat de comisiune n-a cerut uciderea vitelor bănuite, uciderea tuturor vitelor bănuite, ci numai vita dovedită de bolnavă. Este un cîrd de 500 vite ; în ele se află mai multe bolnave ; acestea se rădică şi se ucid. Iată sensul articolului amendat. Aceasta, domnilor, trebuie neapărat să fie admis, căci toată lumea ştie că vita bolnavă concentrează în sine contagiunea ; nu se practică uciderea cîrdurilor, ci numai a vitelor găsite bolnave într-un cîrd.

Esperienţa a dovedit că acolo unde sînt o sută sau duoă sute vite la un loc, dacă se împart în şapte-opt cîrduri şi dacă într-unul din acele cîrduri se află o vită bolnavă, e mai bine să se ucidă îndată decît s-o lase, căci vă pot încredinţa că chiar părul care se duce de vînt la alte vite din o cireadă, chiar acela e contagios ; şi chiar apa unde se adapă acea vită e otrăvitoare pentru celelalte.

D. Miclescu: Apa se duce în ciubăre.

Tocmai ceea ce zice domnul Miclescu îmi procură un argument pentru uciderea vitei bolnave, căci acelaşi ciubăr servă la adăparea a o sută de vite poate. Cred dară că e mai bine a lăsa să se ucidă o vită şi să se plătească decît s-o lăsăm ca să molipsească pe cele alte.

Domnilor, principiul omorîrei vitelor esistă în Moldova de la 1860 şi vă pot încredinţa că despăgubirile nu s-au suit nici pînă la suma de 200 galbeni. Sînt chiar pentru afectarea unei sume oarecari în budget pentru despăgubire, fiind sigur că se produce mai puţină pagubă şi ţărei şi statului decît respingînd principiul introdus de comisiune.

Deputatul Gîlcă se opune propunerii lui Kogălniceanu de a fi ucise vitele bolnave; arată că această măsură va sărăci pe mulţi, atîta vreme cît nu există o instituţie care să acorde despăgubiri pentru aceasta.

Domnilor, cer cuvîntul în contra închiderii discuţiunei şi vă rog să nu o închideţi, fiindcă voi să dovedesc domnului Gîlcă că domnia-sa se înşeală în privinţa redacţiunei amendamentului meu, pentru că amendamentul nu zice că vitele bănuite, ci vitele dovedite bolnave; prin urmare, toate cîte le-a spus domnul Gîlcă sînt afară din amendament şi de aceea vă rog să nu închideţi această discuţiune pînă ce nu veţi auzi şi pe alţi oameni cari ca proprietari mari, ca oameni cu esperienţă, precum domnul Ioan Ghica, domnul Radu Iorgu şi alţii, nu vor lua cuvîntul pentru ca şi domnielelor să ne spună ceea cred în privinţa aceasta.

La articolul 99 bis[6].

Domnilor, aci am un amendament de înfăţişat, şi amendamentul meu este cum că aceste vite trebuie să se plătească de către stat, precum am urmat pînă acuma. Domnilor, se ucid aceste vite în interesul societăţei întregi, cum a zis foarte bine onor. domn I. Ghica; prin urmare, trebuie ca particularii să fie despăgubiţi de cătră societatea întreagă.

Depune şi susţine un amendament la articolul 99 bis.

Iată amendamentul meu, şi, dacă onor. domn Obedeanu ar fi aşteptat să-l dezvolt mai întîi, ar fi văzut că şi eu sînt tot atît de ispitit ca domnialui din Moldova, unde domnia-lui este însurat şi eu sînt născut.

Iată cum complectez eu articolul comisiunii :

„Pînă atunci proprietarii vitelor ucise vor fi despăgubiţi din casa statului cu jumătate din valoarea acestora constatate prin espertize formale”.

Domnilor, chiar astăzi sînt mai multe consilie judeţiene care au otărît formarea unor asemenea case. Pînă cînd se vor forma însă, trebuie ca statul să vie în adjutor, cum a zis foarte bine domnu Ioan Ghica. Astăzi, cînd boala este întinsă în general, este cu neputinţă a se forma asemenea case de asigurare; trebuie dară ca statul să despăgubească; dară să nu despăgubească peste tot, pentru că chiar după cele ce s-au zis, ivindu-se boala, jumătate din vite scapă şi jumătate per; va să zică acele care per nu [sic !] se cuvine să se despăgubească de stat; dară, fiindcă noi le luăm bolnave şi jumătate socotim că are să se însănătoşească, se cuvine să despăgubim pe jumătate. Aşa, de esemplu, s-au luat 4 vite şi s-au omorît, duoă era să scape, duoă era să moară; ei bine, pe 4, jumătate, va să zică pe 2 care le ucidem dăm despăgubire.

„Monitor” 1868, nr. 107, p. 675, col. 1—2, 3, 4, 5; p. 676, col. 1, 2, 3.

NOTE

[1] *Articolul 94 :* „Îndată ce se va ivi epizootia, consiliul comunale va destina un loc pentru depunerea vitelor bolnave şi îngrijirea lor [în proiectul comisiei se vorbea de „vite bănuite”] şi va raporta fără cea mai mică întîrziere subprefectului locale, care va raporta şi el prefectului, pentru a trimite pe medicul respectiv spre a da instrucţiunile necesare”.

[2] *Articolul 95:* „Verice proprietar sau posesore de vite va fi dator a face cunoscut primarului dacă s-a ivit boala între vitele sale, sub osîndă de a plăti la comună amendă de

100—150 lei [comisia recomandase 36—60 lei noi amendă]. Într-un asemenea caz proprietarul va fi ţinut a determina locul unde să se închidă vitele bolnave, precum asemenea şi locul unde să se ţină cele sănătoase, şi a nu lăsa să comunice cu vitele comunei".

[3] *Articolul 96*: „Consiliul va fi dator a executa instrucţiunile date de medic, cu toată punctualitatea şi esactitatea".

[4] *Articolul 99*: „Închiderea vitelor în spitalul ce se va face îngrijirea lor, arderea pieilor vitelor moarte şi toate cele[l]alte măsuri feritoare şi opritoare întinderei molimei se vor urma întru toate întocmai instrucţiunilor şi regulamentelor ce se vor da de guvern şi de medic". Articolul comisiei preconiza uciderea vitelor „dovedite bolnave" şi arderea lor în prezenţa autorităţilor comunale, care erau datoare a încheia un proces-verbal de constatare.

Doctorul Iatropol ceruse menţinerea redactării din proiectul guvernului.

[5] G. Gîlcă, cu referire la articolul 99, ceruse, ca şi doctorul Iatropol, menţinerea enunţului din proiectul guvernamental, socotind că omorîrea fără discernămînt a tuturor vitelor bolnave sau contaminate va duce la sărăcirea unor proprietari.

[6] *Articolul 99 bis*: „Guvernul şi consiliile generale vor îndemna şi încuragia formarea de societăţi de asigurare în contra unestei [sic !] vitelor de boala epizootiei, sfătuind comunelor o contribuţiune pentru plata totală sau în parte a vitelor omorîte".

B. Obedeanu îşi exprimase teama că, statul plătind despăgubiri pentru toate vitele bolnave de ciumă şi sacrificate, nu se vor mai constitui societăţi de asigurare.

Raport la proiectul de lege pentru aprobarea contractului încheiat cu I. F. Thiebaut asupra procurării pîinii şi pesmeţilor necesari garnizoanei şi spitalului militar al Bucureştilor pe 10 ani. Observaţii pe marginea lui *

Domnilor deputaţi,

Comisiunea financiară a domniei-voastre a luat în cercetare projectul de lege înfăţişat de guvern prin care se propune aprobării domniilor-voastre contractul încheiat de domnul ministru de resbel[1] cu domnul I. F. Thiebaut pentru furnitura pînei şi pesmetului garnizoanei Bucureşti şi spitalul[ui] militar, pe termin de zece ani.

Comisiunea domniilor-voastre a ascultat esplicările în privinţa acestui contract, date atît de domnul ministru de resbel, cît şi de însuşi concesionarul, şi dară în urma acestora ea s-a convins că acest serviciu regulat prin contractul de faţă, bine supravegheat, este de natură a îmbunătăţi într-un chip simţitor hrana soldatului nostru.

Comisiunea domniilor-voastre în unanimitate s-a rostit dară pentru încheierea acestui contract pe termen de 10 ani, cu oareşicari modificaţiuni în condiţiunele acestei tranzacţiuni la care a aderat şi domnu ministru, şi domnu Thiebaut.

Aceste condiţiuni sînt următoarele:

La articolul 6, aliniatul din urmă să se şteargă ultimele cuvinte, adică „după cum cuprinde contractul încheiat de subscrisul cu zisa primărie"[2].

La articolul 13, în loc ca super-arbitru să se aleagă de ministru în comun acord cu antreprenorul, comisiunea domniilor-voastre vă propune să încuviinţaţi ca acest articol să se redige în următorul chip:

„*Articolul 13*. În caz de divergință la primire în privinţa cualităţii şi greutăţii objectelor zise, se va încunoştiinţa îndată subintendentului militar, care va decide. Dacă însă antreprenorul va crede că interesele sale sînt atinse, se va numi duoi esperţi aleşi de subintendant şi antreprenor şi, în caz de divergință de opiniuni a acestor duoi experţi, vicepreşedintele Camerei de comerciu din Bucureşti va fi de drept supra-arbitru şi deciziunea acestuia va fi fără apel".

---

* Şedinţa din 13 mai 1868.

Articolul 17, aliniatele 1 şi 2 urmează a fi redactate în următorul chip :

„*Articolul 17*. Pentru asigurarea acestui angagiament, voi depune, îndată după aprobarea sa de Camerile legiuitoare şi sancţiunea înălţimii-sale domnitorului, o cauţiune în numerariu de 20 000 franci, care mi se vor înapoia cinci zile după ce se va constata formal că am în magazie o aprovizionare în grîu şi făină reprezentînd cel puţin consumaţiunea garnizoanei pe timp de trei luni, care aprovizionare va fi în permanenţă şi prin urmare va servi de garanţie acestui contract".

Aliniatul 2 de la articolul 18 să se suprime [3].

Articolul 19 să se redige în următorul chip :

„Contestaţiunile ce s-ar putea ridica asupra esenţiei clauzelor prezentului contract vor fi supuse deciziunei a duoi arbitri numiţi de ambele părţi. În caz de împărţire a opiniunelor acestora, un super-arbitru va fi ales în comun acord de către Ministerul de Resbel şi de către antreprenor. Dacă ambele părţi nu se vor putea înţelege asupra numirei super-arbitrului, acesta va fi de drept vicepreşedintele Camerei de comerciu din Bucureşti.

La articolul 21 espresiunea de „textul francez" să se înlocuiască prin „textul român".

În aceasta reducîndu-se rezultatul lucrărilor comisiunei financiare în afacerea Thiebaut, ea în unanimitatea membrilor prezenţi vă propune prin subscrisul a se aproba şi de dumneavoastră.

Vorbeşte în favoarea contractului.

Domnilor, şi eu ţiu la naţionalitatea mea cît şi dumneavoastră toţi, şi ţiu atît mai mult că n-aş găsi nicăieri în lume afinitate de sînge ca să mă pot duce acolo, fiindcă, după cum am mai zis-o şi cu altă ocaziune, sînt român get-beget, coada vacii, cum se zice. Şi fie încredinţat dară oricine că şi eu mă îngrijesc cînd văd că interesele economice ale ţărei mele trec în mîinile străinilor şi mă preocup foarte mult ca aceste interese să le păstrez şi să se dezvolte în mînile conaţionalilor mei.

Din esperienţă însă am văzut, din nenorocire, în propria mea pagubă, că cineva trebuie să se gîndească bine şi serios mai nainte de a întreprinde ceva de felul acesta în Ţara Românească. Aceasta o ştiu din ispită. Această ispită şi apoi chiar puţina noastră iniţiativă face că vedem neapărata necesitate că în capul progresului material la noi trebuie să primim pe străini.

O voce : Şi la pîne? Şi la pîne?

Domnilor, sînt acum 20 de ani de cînd brutăria a devenit nu numai o artă, dară o ştiinţă în alte ţări. La noi nu e nici măcar o miserie şi n-avem să ne ducem mai departe decît chiar în capitala României, în Bucureşti, şi să vedem pînea pe care o mănîncă poporul la noi. În alte ţări asemenea pîne nu s-ar da nu la oameni, dară nici chiar la animalele cele mai necurate. De atîta vreme s-a făcut atîtea încercări şi în Bucureşti şi în Iaşi ca să îmbunătăţim pînea poporului; s-a făcut atîtea apeluri, ba chiar întreprinderea aceea care se propune aci s-a făcut în Moldova acum 20 de ani : e brutăria şi cuptoarele mecanice ale domnului Geldri; dară a căzut şi aceea, cum din nenorocire cad toate întreprinderile la noi. Acum se înfăţişează un străin în Bucureşti, străin care aparţine unei naţiuni la care noi trebuie să ţinem : întîia naţiune făcătoare de bine României. Acest străin face o propunere municipalităţii — şi eu nu mă ocup aci de avantagiele ce ar putea avea primăria şi nici mă pui pe tărîmul domnului Buescu [4], căci eu înţeleg autonomia comunei că e un adevăr, iară nu un basmen. A şadară, comuna în neatîrnarea ei a făcut acel contract. Şi gloria şi răspunderea va fi a ei ; eu nu vin aci să apăr lucrările ei. Ceea ce mă preocupă este că Ministerul de Resbel va profita din acel contract în partea cea bună, nu va avea nici pagubă, nici răspundere, ci va trage esenţa, cum se zice. Ministerul de Resbel contractează cu acest domn străin ca să-i vînză totdeauna pîne şi pesmet cu duoi bani mai jos decît se vinde pe piaţă. Iată lucrul pozitiv : ostaşii noştri vor mînca pînea cu doi bani jos de preţul zilnic, dară se zice că contractul municipalităţii făcut cu domnul Thibaud aduce un mare rău. Ei bine, domnilor, trebuie să credem noi că, de se va face acest rău, ori guvernul, ori poporul din Bucureşti nu-l va permite...

O voce: A ! Apel la popor !

Nu ştiu, domnilor, alta decît că un popor toate le rabdă, afară numai de lipsa sau de scumpetea pînei. Aşadară, din acest contract, oricum se va face, are să rezulte că soldatul nostru va mînca o pîne cu duoă parale mai jos de cum mănîncă orăşanul din Bucureşti.

Să vedem acuma dacă astăzi e tot astfel. Nu avem decît să mergem în cazarmele noastre şi cu toată stăruinţa, cu toată bunăvoinţa, vom vedea că soldatul în general mănîncă pîne mai rea decît orăşeanul. Aşadară, din raţiune m-am unit cu cei[l]alţi colegi ai mei pentru primirea acestui contract, însă am căutat cu tot să-l separăm de orice solidaritate ar avea cu contractul încheiat cu comuna. Noi am decis că, ori va fi un contract cu municipalitatea [5], ori nu va fi, va fi domnul Thibaud sau va fi altul mai tîrziu, aceasta nu ne priveşte pe noi ; domnul Thibaud care contractează cu Ministerul de Resbel e dator să dea pînea cu duoi bani mai jos decît se va vinde pe piaţă şi ministerul are drept să-i zică : ieri s-a vîndut în brutăria cutare pîne de aceeaşi calitate cu atîta. Dumneata trebuie să o dai cu duoi bani mai jos. Ei bine, domnilor, cum s-ar putea refuza o asemenea propunere? Cestiunea naţionalităţii, cestiunea monopolului ne-a preocupat şi pe noi şi de aceea n-am voit ca hrana armatei întregi să o dăm în mîna unui singur individ ; ştergînd noi aliniatul articolului 18, garnizoana de Iaşi, Galaţi, Brăila, cînd se va înfăţişa un român să cerce o asemenea întreprindere, n-are decît să se înfăţişeze, însă se va înfăţişa tocmai cînd va izbuti domnul Thibaud ; iară de nu va izbuti, domnul Thibaud rămînea cu lăcrimile pe obraz. Aţi văzut, domnilor, cîte întreprinderi s-a făcut în ţara aceasta, şi cu toate acestea nu s-a găsit imitatori decît numai pentru acelea unde s-a văzut un mare cîştig.

Întîia povarnă în Moldova, acum 30 ani, a fost a domnului Canane şi îndată ce aceasta a izbutit s-a făcut o sută. Ei bine, de ce nu s-a făcu? tot aşa şi cu fabricele de hîrtie, de stearină, de sticlă, de tăbăcărie t Pentru că, nefiind cîştig, nu s-a imitat de nimeni.

Noi dară astăzi nu facem nimic decît dăm unui străin un drept care s-a dat publicităţii de multe ori şi pînă astăzi nici un român nu a reclamat, şi domnul Thibaud va fi pasărea măiastră care prin inteligenţa sa va introduce în Ţara Românească o brutărie mecanică, de care ne vom folosi toţi.

Nu socotiţi că trebuie să împingem escesul patriotismului pînă acolo încît să respingem chiar de [sic !] încercărilor folositoare pentru noi. Naţiunile cele mai geloase de naţionalitatea lor le-am văzut imitînd experienţa cutarei naţiuni în cutare arte, în cutare ştiinţă ; nu trebuie a ne fi teamă că noi dăm pînea poporului în mîna străinului, căci nu dăm decît garnizoana şi spitalul din Bucureşti şi dăm pe sicuranţă că soldatul nostru va avea o hrană mai bună şi mai ieftină decît pînă astăzi.

Dacă însă contractul care s-a făcut de municipalitate cu domnul Thibaud va izbuti sau nu, pe noi nu ne priveşte deloc; noi avem să ne folosim de partea bună, avem ca să tragem profit din stabilimentele ce se vor face; avem să căpătăm pîne pentru soldaţi cu duoi bani mai ieftină.

Iată, domnilor, motivele care au făcut pe membrii comisiunei dumneavoastră cari au fost prezenţi ca, despărţind contractul primăriei de cea[l]altă parte a projectului, să se rostească pentru primirea projectului cu aceste mici modificări, făcute în scop de a asigura mai bine stricta păzire condiţiunilor.

„Monitor”, 1868, nr. 109, p. 691, col. 3–4; nr. 110, p. 697, col. 1–2.

NOTE

[1] G. Adrian.

[2] Articolul 6 din contract prevedea ca preţul pîinii „de trupă” şi „de spital”, ca şi al porţiei de pesmet, să fie inferior cu doi bani preţurilor de pe piaţa Bucureştilor. „Preţurile celor două calităţi de pîine zise mai sus vor fi legal constatate de primăria Bucureşti, după cum cuprinde contractul încheiat de subscrisul cu zisa primărie”.

[3] Articolul 18, alineatul 2, prevedea : „Dacă guvernul va găsi de cuviinţă a da în întrepriză furniturile de pîine şi pesmet şi pentru garnizoanele celor[l]alte oraşe ale ţărei, se angajează asemenea la preţ egal a-mi da preferinţă asupra tuturor concurenţilor ce s-ar putea prezenta”.

[4] Pană Buescu observase plin de optimism că statul face o adevărată afacere cu Thiebaut : pe de o parte procură pîinea la un preţ scăzut şi pe de alta toate stabilimentele ce le va fi ridicat acesta în Bucureşti, după 10 ani, rămîn municipalităţii.

[5] Thiebaut era în tratative pentru un contract similar şi cu municipalitatea Bucureştilor.

Discurs la proiectul de lege „pentru admisiunea timpurarie şi pentru tranzitul cerealelor streine” *

Domnilor, regretez că nu pot fi de opiniunea domnului Tacu [1], şi regretez aceasta cu atît mai mult că aş dori ca generaţiunea cea nouă să nu mai aibă nişte rătăciri pe cari le-a avut o generaţiune care acum este în mormînt.

Cestiunea aceasta, daca agricultura noastră are să cază sau nu prin intrarea grînelor străine, a format objectul discuţiunilor întîiei Camere legiuitoare care am avut, objectul discuţiunilor Adunărei regulamentarie, cel puţin peste Milcov. În anul 1836 şi 1837, vedeţi, sînt 31 ani de atunci, cestiunea aceasta a fost pusă înaintea Adunărei regulamentarie din Moldova de către principele Sturdza, care negreşit era un mare proprietar, un mare agricultor şi care se interesa ca grîul să se vînză bine; el a pus cestiunea aceasta şi a pus-o în favoarea libertăţii introducerei de grîne în Galaţi, şi a găsit rezistenţă, şi rezistenţa aceea — să-mi permită domnu Tacu a-i spune — n-a venit de frica grînelor Turciei, ci a grînelor — cum se zicea pe atunci — muntenești [2].

---

* Şedinţa din 13 mai 1868.

La 1837, în contra voinței guvernului de atunci, s-a votat interdicțiunea introducerei grînelor muntenești în Galați și aceasta a durat pînă la 1863.

La 1863 s-a ridicat numai prin faptul Unirei, fără votul puterei legiuitoare, căci legea a rămas nedesființată.

Ei bine, fac întrebare domnului Tacu dacă domnia-sa a fost în Galați și dacă de la 1863 Galații au perdut pentru că grînele muntenești merg astăzi acolo? Dacă strigătul cel mare care era în Moldova și care mai deunăzi a găsit un răsunet în Senat prin o depeșă telegrafică a domnului Cosmiță, senatore de Bacău, în care zicea : este pericol mare dacă veți lăsa să intre grînele străine în Galați, fac întrebare dacă acest pericol s-a realizat? Domnilor, nu s-a realizat, și frica cea mare care avea la 1836 unii din noi nu trebuie să o mai avem astăzi, cu atît mai mult că argumentul ce-l întrebuința atunci apărătorii sistemului protecționist astăzi a căzut. Ce zicea acești apărători? Ei zicea : să nu lăsăm să vie grîne străine, să nu lăsăm să vie grîne muntenești în Galați, pentru că în Țara Românească sînt pămînturi mai largi și mai bune; să nu lăsăm să vie grîne bulgărești, fiindcă acestea sînt făcute de oameni liberi și țin mai ieftin, în vreme ce la noi este claca, e boierescul și prin urmare ține mai scump.

Ei bine, domnilor, astăzi nu mai e boierescu, astăzi este munca liberă și socotesc că domnii Tacu și Holban [3] nu vor susține teoria că munca silită produce mai ieftin decît munca liberă; chiar în America s-a probat că munca liberă produce mult mai ieftin decît cea silită. Astăzi țara noastră poate produce tot atît de ieftin cît produce și Bulgaria și încă proprietarii noștri pot produce mai ieftin decît acei bulgari, căci acolo plătesc dijme statului, și știți dumneavoastră ce e dijma în țara turcească, ceea ce era la noi odată că în loc de o dijmă se lua șeapte.

Acum naște această cestiune: aducînd noi pe piața noastră o mare cîtime de marfă care are să se complecteze și să se îmbunătățească unele pe altele, și prin urmare făcînd în porturile noastre o mișcare mai mare, o concentrare de interese mai mare, avem prin aceasta să lovim grînele noastre, să le punem în pozițiune de a nu putea răbda concurința? Din contra, opiniunea mea e că aducînd, și nu aducînd, ci numai regularizînd ceea ce se face chiar astăzi într-un chip nelegiuit, avem să facem ca grînele noastre să se caute mult mai mult, și iată pentru ce : aci e o eroare din partea domnului raportatore [4], zicînd că grînele din Bulgaria au să îmbunătățească grînele noastre. În adevăr, grînele bulgare, fiind foarte secăroase, au să se îmbunătățească în Galați prin grînele din Moldova, și în Brăila au să se îmbunătățească cu grînele Țărei Românești; respingem acest project, ei vor fi siliți să facă această îmbunătățire în mijlocul Dunărei, căci n-are decît să meargă cineva la Brăila ca să vază un ce curios, toate grînele din Brăila merg în fața unui port ce se face astăzi dinaintea Brăilei și care pășește cu pași gigantici spre a deveni un mare port; acolo se aduc grîne din Bulgaria, se pune pe șlepuri și vin ciurari din Brăila și operează amestecarea în mijlocul Dunării, și aceasta pune pe negutător să plătească mai mult pentru această operațiune, iară pe de altă parte îi pun în pozițiune să plătească mai puțin grînele proprietarilor noștri. Astfel dară, cînd se va face ca, în loc ca grînele bulgare să se amestece cu cele române în mijlocul Dunărei, să se amestece în mijlocul Brăilei, atunci proprietarii grînelor românești vor dobîndi duoi sau trei lei mai mult decît astăzi.

Apoi, domnilor, mai este un ce: guvernul turcesc a învățat și el economia politică, și economia cea bună, și în multe cestiuni mi se pare că noi cu economia politică a noastră avem să fim bătuți de cea turcească. Guvernul turcesc a început a se gîndi că avea un sat care se numea Sulina și i-a venit în gînd să facă acolo un oraș, căci numele de Alexandria Dunărei ce pînă acuma îl avea Galați nu lasă deloc pe turci să doarmă; și cugetă foarte serios cum să facă din Sulina o Alexandrie a Dunării.

Cel dintîi care a făcut această propunere ca economist—și un mare economist, căci s-a dus foarte departe — este domnul Boecke, consul de comerciu, de finance al Austriei, care multă vreme a fost consul în Galați și care cu vreo douăzeci de ani mai înainte zicea ca un fel de prorocie că dacă Galați și Brăila va urma înainte cu sistemul esclusivist, cu sistemul de a respinge de la noi grînele streine, toate productele după malurile Dunării au să meargă la Sulina, și chiar în anul acesta au început a se concede locuri pentru facerea de grînare mari și se gîndește foarte serios ca să facă din Sulina un port franc.

Apoi, domnilor, cînd se va face acel port și noi vom urma tot cu sistemul de astăzi, ca grînele noastre foarte românești, foarte naționale vor merge cu șlepurile la Sulina și se vor amesteca cu alte grîne, atunci nu numai că nu vom merge înainte, dară totdeodată vom rămînea și fără de ceea ce avem astăzi, căci comercianții cei mari, casele cele mari, precum este de esemplu casa Teofila, se vor transporta la Sulina din Galați și din Brăila, avînd acolo mai multe avantage.

Domnilor, vă rog foarte mult să votați această lege. Să nu socotiți că dacă vom aduce grîne străine în Galați și în Brăila avem să facem altceva decît să concentrăm acolo interese mai mari, interesele comerciului întreg al Dunării, și cu cît vom concentra interese mai mari acolo, cu atît vom aduce profitul, cîștigul cel mai mare, nu numai pentru Galați și Brăila, dară pentru țara întreagă, căci, dacă Galați este astăzi un punct mare, atunci va deveni de două ori mai mare; și atunci cînd vor avea nevoie acei din Londra, știind că Galați și Brăila reprezintă mișcarea comerciale a grînelor Dunării întregi, să fiți siguri că ei nu vor trimite atunci zece corăbii, ci o sută, și trebuie să știți că prețurile grînelor atîrnă de la numărul corăbielor.

Sînt dară cu totul pentru acest projet și socotesc că fac un serviciu foarte mare țărei mele. Dacă ar fi cineva care să se îngrijească dintre proprietarii de moșii că această lege ar fi fatală, negreșit că eu ar trebui să fiu unul dintre cei dintîi, căci proprietatea mea este pe Prut și atîrnă numai de la soarta Galaților.

Eu, în toată convincțiunea, cred, tocmai ca proprietar și producător de grîne, cred că din ziua cînd vom hotărî libertatea importului grînelor străine în porturile noastre, departe de a cădea prețul grînelor noastre, ele vor cîștiga la preț și vor fi căutate.

Eu dară voi vota această lege cu rezerva de a propune oarecari amendamente cînd va veni discuțiunea la articole. Vă rog, domnilor, să lăsați la o parte micele frice cari nu sînt deloc întemeiate și cari nu se află deloc în această lege. Vă rog să votați această lege, căci de la dînsa atîrnă soarta porturilor noastre.

„Monitor", 1868, nr. 110, p. 699, col. 1—3.

NOTE

[1] D. Tacu susținuse că prin liberalizarea importurilor se vor acumula mari cantități de cereale la Galați și prețul lor va scădea, lovind în felul acesta agricultura românească.

[2] Afirmația lui K. trebuie amendată. Prin convenția bilaterală din 1835 cerealele de orice fel erau oprite a trece dintr-un Principat în altul (cf. I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 201). Apoi Țara Românească își avea debușeul principal prin Brăila și problema exporturilor prin Galați nu s-a pus niciodată pentru negustorii angrosiști de cereale munteni (vezi Georgeta Penelea, *Organizarea vamală a Țării Românești în epoca regulamentară*, în „Studii”, XXI, 1968, nr. 3, p. 481 – 497; idem, *Contracte în comerțul extern al Țării Românești (1829–1858)*, în „Studii”, XXV, 1972, nr. 4, p. 769–781).

[3] A. Holban spusese că legea „lovește cu mare putere industria agricolă a țării noastre” și susținuse apoi că e pernicios a permite cerealelor străine să fie negociate în porturile românești, să beneficieze de „fama” acestora.

[4] A. Giani.

Intervenție în legătură cu măsurile ce trebuiesc luate împotriva delapidatorilor. Incident cu C. Racoviță, care duce la demisia lui Kogălniceanu *

Domnule președinte, vă rog să fiți așa de bun să chemați pe domnul Racoviță [1], marele acuzatore de ministere, pentru că am să-i răspund, ca să-l fac a duoa oară, cînd va lua cuvîntul, să fie mai blînd în espresiuni; i-am vestit aceasta, și domnia-lui a ieșit din sală! ...

D. președinte: Nu este obligator de a sta.

Era o cestiune de delicateță ca să cer să fie față, dară, dacă nu e obligător, voi merge înainte.

Am auzit pe onorabilul domn Racoviță strigînd că trebuie să se dea odată la răspundere miniștrii cari au numit pe acel directore.

Aș dori ca onorabilul ministru de interne să fie aci, și în neființă întreb pe domnul ministru de justiție chiar, dacă domnia-sa se supune a fi răspunzător pentru toate faptele subalternilor săi? Aș dori să cunosc pe acea pasere măiastră care ar cuteza să se mai pună pe acele bance; aș dori să știu dacă domnu ministru de justiție [2], care de multe ori este nevoit să numească funcționari de dincolo de Milcov după recomandațiunea cutăruia sau cutăruia deputat sau după buna opiniune de care se bucură pînă atunci, dacă domnia-sa primește răspunderea materială, cum a propus-o marele cetățean din Tecuciu, și mai ales cînd trebuie să avem în vedere că miniștrii de aci sînt siliți să numească dincoace de Milcov funcționari pe care nu-i cunosc, precum și miniștrii de dincolo de Milcov, cum este domnul ministru de culte, sînt de multe ori nevoiți să numească funcționari dincoace de Milcov pe care nu-i cunosc.

Teoria morală a cetățeanului din Tecuci, dacă s-ar primi, este a face cu neputință orice guvern, căci nici un om, afară de domnul Racoviță, nu va priimi să fie ministru cu această teorie.

Înțeleg ca domnul Mehedințeanu[3] să vie să sprijine o teorie cu bună-credință, deși este eronată, dară o susține cu bună-credință, fiindcă domnia-sa nu știe cum se numeau la noi directorii. Directorii peste Milcov nu se numeau cu garanție, ci se numeau acei cari se credea că sînt mai capabili.

---

* Ședința din 14 mai 1868.

Domnilor, acest director niciodată n-a dat loc la mîncătorii de bani; a fost casier la Vaslui, a fost la Botoșani, și niciodată nu a dat motive de a se bănui de o faptă ca aceasta.

Domnilor, iată ce atributuri avea pe vremea aceea un director : avea drept de a strînge bani, după lege, pentru că pînă la unificarea legislațiunei noastre, peste Milcov, partea esecutorie, puterea administrativă avea dreptul de strîngere de bani mult mai întins decît avea administrațiunea de dincoace de Milcov; avea, de esemplu, cîștiurile de arenzi, polițele, tratele, sineturile, garanțiele etc. și în toate zilele venea la prefectură și se primea de către prefect, sau în lipsă-i de către director, gropuri cu bani.

O nenorocire întîmplată dincoace de Milcov, înaintea intrării mele în minister, m-a făcut pe mine ca ministru să-mi deschiz ochii asupra unei stări de lucruri anormale și am hotărît cum că prefecturile să poată primi banii, însă pe dată să-i trimită la casierie. Era niște bani foarte mulți mîncați dintr-un depozit al unei autorități administrative și aceea mi-a deschis ochii cînd am venit la minister și am ordonat prin regulament de administrațiune publică, că prefecturile să primească banii, decît să-i trimeață la casierie; căci înainte-i țineau cît voiau.

Ce a făcut acest domn? Acest domn cînd primea banii da chitanțe, făcea hîrtiile către casierie, cînd era prefectul de față chiar se subscriau, însă pe urmă acele hîrtii împreună cu bani nu se espediau la casierie, ci stau în masă.

S-a întîmplat că asemenea fapte s-au făcut de duoi directori și s-a întîmplat că prefecți erau unul cumnatul meu și altul un amic al meu, și eu ca ministru am făcut ce am putut. Astfel dară prea puțin îmi pasă de tirada patriotică și morală a marelui cetățean din Tecuci, căci eu nu m-am uitat nici la cumnat, nici la amic; am zis ca prefectul să răspunză dacă nu a luat seama ca hîrtia odată subscrisă să meargă cu banii la casierie, și ordinul meu a avut bun efect, căci unul din acei directori, tocmai acolo unde era cumnatul meu, N. Cananău, a plătit banii; îndată ce a văzut acest ordin s-a înțeles cu prefectul și cu ceilalți amploiați și a răspuns banii toți; tot astfel am zis și la Iași, prefectul să răspunză banii; iată ultimul meu ordin, care este în dosariu. Acum desfid pe onor. mare cetățean de la Tecuci să mă tragă pe mine la răspundere.

Vorbesc acum despre prefect. Prefectul ce zice? Zice : sînt răspunzătoriu că nu am făcut reviziune cît am fost în Iași, dară nu se poate să fiu răspunzător pentru abuzurile comise în timp cînd legea îndrituiește pe directoriu să înlocuiască pe prefect, cînd prefectul este absent. Este dreaptă teoria sau ba? Nu mă privește pe mine și ați văzut că eu nu m-am depărtat de la acea teorie, căci am zis să se urmărească funcționarii cari nu și-au făcut datoria, și acei funcționari nu poate fi decît prefectul. Nu se poate apuca nimeni decît prefectul, care nu a luat seama; în fine, aci e cestiune de tribunal.

Eu, dară, declar că mîncarea banilor este o infamie, dară mai mare infamie achitarea făcută acelui mizerabil, pe care, în loc să-l condamne la ocnă, cum zicea legea, l-a condamnat la o amendă...

O voce: Curtea cu jurați.

Nu, domnilor, curtea cu jurați nu face decît să zică : vinovat sau nu. Curtea de apel i-a aplicat pedeapsă; și în acea zi a fost un scandal în Iași, şi, pentru mai mare scandal, după 24 de ore plăteşte amenda de 10 000 lei şi se plimbă pe uliţe în trăsură, şi cu o blană de samur pe el cum n-am avut nici eu, nici tatăl meu. *(Ilaritate.)*

Acum viu la cealaltă teorie, trebuie statul să plătească sau nu? Omul acesta a fost funcţionar; după legile atunci în fiinţă el avea dreptul să primească şi bani şi a priimit prin măsuri împlinitoare, sau şi fără aceste măsuri cînd legea zicea ca să se plătească la prefectură. Chiar eu, domnilor, sînt victima pentru 400 galbeni depuşi pentru mine, pentru moşia Belceştii.

O voce: Tot el era?

Tot el: sînt, domnilor, victimă pentru 400 galbeni.

O voce: De aceea vorbeşti cu foc.

Nu, domnilor, cît pentru mine, vă declar că nu-i reclam, sînt cu fruntea curată şi mă voi duce la Curtea de casaţiune, veche sau nouă, unde marele cetăţean va voi. Dară moralitatea aceasta şi independinţa pe care o afectă domnul Racoviţă ar trebui să fie mai moderată, fiindcă trebuie să-şi aducă aminte că şi domnia-sa puţin cît a fost prefect a fost tras înaintea tribunalelor. *(Aplauze.)*

C. Racoviţă *susţinuse că a plecat din Adunare „avînd oarecare trebuinţe la poste". Se apără apoi de acuzele lui Kogălniceanu: „Aş putea găsi şi eu multe pentru domnul Kogălniceanu ca să-i răspund, dară am destulă stimă pentru domnia-sa ca să nu le spun aici în Adunare. Este destul că ţara ne cunoaşte pe amîndoi şi de aceea nu voiesc să mă serv contra domniei-sale cu asemeni cuvinte care se adresează domnia-sa către alţii".*

Mai întîi fac apel la domnul preşedinte dacă, cînd am cerut cuvîntul adineaori ca să vorbesc, nu am rugat pe biurou să invite pe domnul Racoviţă să fie faţă, căci am să-i răspund?

D. preşedinte: Dară biuroul nu poate să silească pe un deputat să stea în sală

Totdeauna am sperat şi sper că atunci cînd fac o întrebare de bună-credinţă am să aştept un răspuns asemenea de bună-credinţă. Ei, nu se poate! Apoi fac dară apel la notele stenografice dacă nu am făcut această cerere biuroului.

Voci: Aşa este.

Mai mult încă: fac apel chiar la domnul Racoviţă să spuie daca cînd a trecut pe aci pe lîngă mine ca să iasă din sală nu i-am zis: stăi aci, că am să-ţi răspund.

Domnilor, în cestiunea aceasta eu am fost indiferent, tocmai fiindcă nu se atingea de mine, pentru că, daca s-ar fi atins de mine, şi eu, totdeauna, precum a zis domnul Racoviţă, am despreţuit calomniele şi bîrfele ce se aruncă pe nedrept de către cei netrebnici. Dară, domnilor, eu ca ministru trebuia să ştiu cine a numit pe acel directore şi tocmai pentru că acea persoană nu era nici faţă, nici în viaţă, ci era mort, era repausatul An. Panu, am spus acele cuvinte.

Am văzut pe domnul C. Racoviţă de mai multe ori trămiţînd la spînzurătoare pe oricine a fost ministru în această ţară. Ei bine, domnilor, a venit vremea ca şi toţi aceia cari au fost miniştri să ne unim cu cuvintele domnului ministru de alaltăieri şi să cerem şi noi acelora cari nu au fost nimic şi nu au făcut nimic în această ţară să nu ne mai arunce astfel gunoi în ochi. Onor. cetăţean din Tecuci zice că ar fi putut să spuie multe cetăţeanului de la Fălciu şi Huşi. A ! a ! Rog pe onor. cetăţean nu din Tecuci, ci din Cernăuţi, să ne arate ce are să spuie cetăţeanului de la Fălciu şi Huşi ...

D. preşedinte: Domnule Kogălnicene, binevoiţi a vă adresa la Adunare sau la biurou, iară nu la deputat.

Cum, domnule preşedinte ! Mi se opreşte şi ceea ce regulamentul nu prevede? Cum? Nu am voie nici să mă întorc cu faţa către un deputat?

D. preşedinte: Să nu vă adresaţi direct către deputat, atît am zis.

Domnilor, am avut încă o dată nenorocirea să intru în coliziune cu domnul vicepreşedinte Arghiropolu. Văd şi acum că onor. domn preşedinte mă opreşte de un ce de care regulamentul nu mă opreşte ; nu mă opreşte regulamentul să mă întorc în dreapta, în stînga şi împrejur ; mă opreşte să nu fac dialoguri, să nu mă adresez personal domnului Racoviţă, dară am dreptul să zic : rog pe domnul Racoviţă, îl rog să-şi aducă aminte că nu e cetăţean din Tecuci, ci din Cernăuţi, şi-l rog să nu mă silească să-mi aduc şi eu aminte de multe.

N-am acuzat pe domnul Racoviţă ; am zis că nu e întîia dată cînd domnia-lui vine în Parlament ; domnia-sa a fost în administraţiune, domnia-sa a trecut prin clefetiri, prin procese, prin năpăstuiri, şi prin urmare trebuie să fie mai indulgent. Cînd îmi voi căuta adversari, să fie bine încredinţat că voi şti să-i aleg, şi cît pentru domnia-sa între cetăţeanul de la Tecuci, între cetăţeanul de la Cernăuţi şi acel de la Huşi nu esistă nimic, cel puţin am dreptul să protestez că nu esistă nimic de comun între burgmaestrul austriac şi cetăţeanul de la Huşi. *(Aplauze.)*

D. preşedinte: Cu cea mai mare linişte voi răspunde onor. domn. Kogălniceanu ; adineaori cînd l-am întrerupt n-am făcut decît să aplic articolul 33 al regulamentului...

Către cine m-am adresat?

D. preşedinte: V-aţi adresat direct către domnul Racoviţă şi întorcînd spatele biuroului ...

Pentru a doua oară şi pentru cea din urmă oară vă rog să primiţi demisiunea mea[4]. *(Iese din Adunare.)*

„Monitor", 1868, nr. 111, p. 703, col. 4—5; p. 705, col. 3—4.

NOTE

[1] Discuţia se purta pe marginea proiectului de lege pentru un credit extraordinar de 328 477,25 lei cerut de ministrul de interne pentru plata unor bani delapidaţi de Iancu Iorga, fost director al prefecturii din Iaşi. K. făcea parte din comisia financiară şi alături de Dim. Ghica şi I. Negară a opinat pentru votarea creditului spre despăgubirea persoanelor care şi-au încredinţat banii prefecturii de Iaşi ; totodată a cerut urmărirea făptaşului în justiţie.

Iorga fusese numit de Anastasie Panu şi frauda descoperită în 1864, sub guvernul M. Kogălniceanu, cînd acesta l-a trimis pe C. Brăescu, acum deputat în Adunare, să facă revizia.

C. Racoviţă ceruse ca acest credit să nu fie votat, „căci vom încuragia pe funcţionari de a fura în fiecare zi". Recomandase în schimb ca ministrul care l-a numit şi prefectul sub ordinele căruia a lucrat să fie pedepsiţi.

[2] La interne era I. C. Brătianu, la justiţie A. A. Arion, la culte D. Gusti.

[3] T. Mehedinţeanu, care se constituise minoritate în comisia financiară, opina să nu se voteze creditul pentru că s-ar crea un precedent, s-ar pune în pericol toată societatea.

[4] La propunerea lui A. Hurmuzaki, Adunarea l-a invitat pe K. să revină asupra hotărîrii.

Discurs pe marginea ofertei de concesiune a construirii căilor ferate, făcută de companiile Offenheim și Strousberg *

Domnilor deputați, onorabilele domn Stolojan [1] cînd a luat ieri cuvîntul a început prin o profesiune de credință, și ca temelie a profesiunei domniei-sale de credință a pus îndoiala, declarînd că este în îndoială asupra multora și că nu dorește mai bine decît a se convinge. În această cestiune domnul Stolojan bine a făcut că a luat îndoiala ca punct de plecare, căci la etatea domniei-lui, intrînd în spinoasa cale a vieței publice, era bine să vie să zică că procede prin îndoială. Dară la etatea mea, domnilor, după o esperiență de 30 de ani și după o luptă continuă pentru a ajunge la ceea ce este astăzi, nu-mi este permis a începe prin îndoială, ci trebuie să viu cu certitudine. Domnilor, poate să fiu greșit, dară certitudinea mea în această afacere, căci cred că cu esperiența și studiul îndelungat ce am făcut, uitîndu-mă în trecut, voi avea dreptul să vorbesc întemeindu-mă pe certitudine.

Domnilor, socotesc că este un pleonasm a veni și a face istoricul avantagielor ce dă drumurile de fer unei țări, însă totodată socotesc că nu trebuie să luăm miragiul drept certitudine și mai ales miragiul minunilor din America [2]. Este adevărat că drumurile de fer vor schimba fața României, însă nu va face tot ceea ce se vede că se face în America.

America este locul de refugiu, rezervoriul unde se varsă prisosul populațiunilor europene; acolo îndată pustiul se transformă în metropole. Acolo se varsă prisosul Irlandei, Ispaniei, Olandei, Germaniei etc.; acolo fug toți acei oameni care sînt obosiți de bătrîna Europă și voiesc să se împrospăteze în Lumea Nouă. La noi nu poate să fie aceasta și drumurile de fer nu-i vor atrage, ci numai avantagele ce li s-ar oferi de însăși populațiunea noastră; constituțiunea ne oprește a ne gîndi la colonii streine și prin urmare noi nu vom avea sate care să se transforme în orașe ca San Franscisco.

Aceasta o declar numai ca o rezervă ce iau, căci de mai nainte vă declar că sînt pentru drumurile de fer, însă cu rezerve.

De aceea m-am înscris că am să vorbesc asupra drumurilor de fer, după cum era în regulamentul Adunărilor trecute, cînd deputatul nu era ținut să declare că va vorbi pentru sau contra.

Sînt pentru amîndoă concesiunile, fără a le califica de prusiană sau austriacă, precum le-a calificat onor. domn Stolojan, și aci să-mi permită să-i spun că comite o eroare, concesiunea cea dintîi se reprezintă în adevăr de un austriac, însă, dacă este vorba să o calificăm, este o concesiune engleză, căci domnul Brassey și domnul Drake nu sînt austriaci. O zic aceasta, domnilor, fiindcă din începutul voiesc să resping denumirile de prusiană și austriacă. Declar că mă uit numai la concesiune, la avantagele ce ar putea să ne dea.

Domnilor, vă mai declar asemenea că nu mă uit la preț, fiindcă am certitudinea că în împrejurările actuale nu vom putea să avem drumuri de fer cu prețuri mai mici.

Nu avem decît să ne uităm că de la 1856 și pînă acum am mers progresînd necontenit în preț [3] și ce am dat a fost nesuficient ca să avem drumuri de fer. Am început cu 150 mii franci, am ajuns la 220 mii pentru kilometru și drumuri de fer nu avem; astăzi venim la 270 mii franci. Ei bine, dacă şi astăzi nu ne vom hotărî să fim amicii binelui, iar nu ai mai binelui, nu vom avea încă mult timp drumuri de fer. Aşa fiind eu vă declar că sînt şi pentru cea dintîi, şi pentru cea de a doua concesiune, şi iarăşi difer de onor. domn Stolojan în privinţa comparaţiunii ce face celei dintîi concesiuni cu cea de a doua. Domnia-sa zice că concesiunea calificată Ofenheim e mai costătoare decît concesiunea a doua. Să-mi permită să-i spui că se înşeală, pentru că concesiunea dintîi e de 230 mii franci kilometru, plus 40 mii în numerariu, care face 270 mii franci, însă priimesc iarăşi operaţiunea financiară şi după cursul actual 40 mii franci fac 50 mii.

---

* Ședința din 17 mai 1868.

O voce: Fac 70 mii.

Pentru ce, domnilor? Va să zică ca să avem 80 mii franci trebuie să dăm 140 mii; atunci să nu mai facem drumul de fer, dacă creditul nostru e aşa de tare căzut.

Eu sprijin că e 280 mii franci; însă ce dobîndă dăm noi? 7 şi jumătate la sută împreună cu amortisment. La concesiunea Strusberg dăm 7 şi jumătate la sută fără amortisement.

Al doilea, la concesiunea Ofenheim, statul paticipă la tot cîştigul ce ar aduce drumul după acoperirea cheltuielilor. În a doua concesiune acest beneficiu nu este. Spuind aceasta spre a îndrepta o mică eroare a domnului Stolojan, mai spui încă şi altceva: [am] văzut că concesiunea Strusberg începe de la Roman, concesiunea Ofenheim începe de la Suceava şi vine la Iaşi. Ei bine, înţelege domnul Stolojan să nu fie drum de fer de la Suceava la Iaşi?

D. Stolojan: Ferească Dumnezeu!

Prea bine; nici nu mă îndoiam de aceasta. Dară oare înţelege domnia-sa ca pe concesionarii Strussberg şi compania, fără voia lor, să-i ducă la Suceava? M-aş uni la aceasta, pentru că atunci concesiunea dată de guvern e dată la parte şi ne aflăm faţă cu doi concurenţi; dară mă şi tem de un lucru: să nu păţim şi acum ceea ce am păţit în anul 1862, cînd era un fel de *stepple chase** între domnii Simoncourt, Lefèvre şi Ward. Cel mai generos dintre concesionari era Ward. În comisiunea căilor ferate de atunci erau oameni pe cari nu-i văd acum, era domnul Ion Ghica, domnul Vernescu, care la tot momentul se duceau dincolo în odaie, discutau cu acei domni, şi cel mai generos dintre dînşii era Ward, căruia i s-a şi dat concesiunea. Dară rezultatul a fost că domnul Ward se plimbă şi astăzi pe stradele Bucureştilor, minus 300 000 franci care sînt în casa Visteriei şi cu paguba pentru ţară de a nu avea pînă astăzi nici un kilometru de drum de fer *(aplauze)*; staţi, nu aplaudaţi, domnilor. *(Ilaritate.)*

Aşadară vedeţi că astăzi trebuie să facem un ce foarte serios, foarte pozitiv, să nu procedăm cu iuţeală, căci nu vom avea drumuri de fer sau, şi dacă vom avea, vom avea aşa că vom blestema ora în care le-am votat.

Mai nainte de toate să mi se permită o mică plîngere în contra lucrărilor comisiunei:

Avem un lung raport; în acel raport ni se vorbeşte despre toate, se face pînă şi critica petiţiunilor, pînă şi critica mesagelor şi a rezoluţiunilor consilielor comunale şi judeţene, şi mai cu deosebire a consiliului comunal de Galaţi[4].

Consiliul acela rău a făcut de s-a amestecat într-o cestiune care nu-l privea şi la care n-a fost provocat de guvern, după prescripţiunile legii; dară trebuia ca comisiunea totodată să dezaprobe pe toate consiliele judeţiane şi comunale care ies din atribuţiunile lor şi fac politică. Căci, atunci cînd unele consilie judeţiane ar veni să facă politică pentru, se vor găsi altele care să facă politică şi contra, şi fără ca să poată cineva să le dezaprobe. Vedeţi, domnilor, că eu în această cestiune sînt cu totul eterodox şi de aceea o repet că consiliele judeţiene şi comunale nu au dreptul niciodată de a se amesteca în cestiuni care nu sînt de competinţa lor, în cestiuni de interes generale, şi precum [nu] recunosc unora dreptul de a se pronunţa în cestiunea de faţă pentru, de asemenea nu recunosc celorlalţi* dreptul de a se pronunţa contra. Nu recunosc nici unora, nici altora dreptul acesta, şi aceasta în interesul ordinii şi al autorităţii publice.

---

* Cursă cu obstacole.

Comisiunea în raportul său ne vorbeşte de toate, dară de un lucru numai nu ne vorbeşte, nu s-a rostit nici în privinţa sarcinilor financiare ce au să rezulte pentru ţară dintr-aceasta. Altădată era obiceiul de se făcea altfel, cu toate că astăzi trebuia să ne aşteptăm mai mult de la cei tineri decît de la cei bătrîni; de la 1862, '63 şi '64 am avut altfel făcute raporturile de drum de fer. Eu am onoare de a mă deosebi în multe de domnul I. Ghica în privinţa politicii, dară sînt dator, şi din junie am plătit tributul meu ştiinţei domnului I. Ghica şi mai ales cunoştinţelor domniei-sale pozitive, în cestiuni materiale, în ştiinţele esacte. Domnul I. Ghica a fost atunci raportator al drumurilor de fer Bras[s]ey, Mavrog[h]ene şi Salamanca. Iată ce făcea domnia-sa pe atunci : domnia-sa împărţea raportul în mai multe titluri foarte detaliate şi bine lămurite; întîi precuvîntarea; apoi utilitatea liniei propuse; apoi traseul; apoi suma de bani pentru fiecare kilometru şi garanţia; apoi veniturile date după studii făcute; apoi participarea statului, deosebirea cauţiunii, stipulaţiunele însemnate şi în sfîrşit şi titlurile comisionarilor. Domnul I. Ghica dară, deşi pe atunci, la 1862, nu era încă biurou de statistică, nu aveam inginerii de astăzi, şi administraţiunea era oarecum expusă să nu poată da date pozitive, dară a izbutit cu ajutorul inginerilor concesionarilor şi inginerilor ministeriului a arăta cît costă drumul de fer de la Bucureşti pînă la Iaşi, ce venit poate da, la cît se suie cheltuielile, cît va avea să dea ţara. Din toate acestea în raportul de faţă nu găsesc nimic ...

D. Hurmuzache: Nu trebuia.

Onor. domn Hurmuzachi ne zice că nu trebuia ...

D. Hurmuzache: Pentru că sînt în dosarele Adunăriei.

Dară eu cred că nu Adunarea trebuie să caute dosarele în arhivă, ci comisiunea.

Însă să lăsăm şi aceasta la o parte şi să ne oprim puţin în privinţa traseului; în această privinţă, domnilor, permiteţi-mi a vă spune cum că prin această concesiune ori că se cere ţărei sarcine prea mari pe care ţara nu le poate răbda, ori că dacă e să mergem cu capul şi să spargem toate zidurile zicînd că voim să avem drumuri de fer peste tot şi peste toate, atunci declar de mai nainte că nu e destul.

Permiteţi-mi domnilor, să ridic o cestiune de dreptate ca partea cea mai suferindă a României să se nedreptăţească şi cu cestiunea drumurilor de fer ca multe alte? Onor. domn raportatore, la finele raportului său, vine şi ne zice:

„De aceea subscrisul are onoare de a vă ruga, domnilor deputaţi, în numele comitetului să binevoiţi a priimi ambele concesiuni, a căror grabnică realizare va fi fără îndoială cel mai tare legămînt între ţările unite, cel mai nedestructibile ciment al Unirei, o sorginte de prosperitate generale, o alinare și o dreaptă recompensă dată suferințelor Moldovei și ne va scuti și de necesitatea strămutărei Curții de casațiune".

---

* În text: *celor[l]alte.*

Apoi toată alinarea Moldovei e să-i dați 300 kilometre, pe cînd Țărei Românești care are și Dunărea îi dați 900? Socotiți dumneavoastră că eu ca român de dincolo de Milcov am să votez 900 kilometre pentru partea de dincoace de Milcov, cari se vor plăti deopotrivă de cei de aici ca și cei de dincolo, și țărei mele în suferințe și părăsită să-i dau 300 kilometre? *(Aplauze.)*

Onor. domn ministru de lucrări publice mai dăunăzi adresîndu-se către mine zicea : nu cere, domnule Kogălnicene, să se dea jumătate din taxa drumurilor la consiliele județene, pentru că Moldova a fost năpăstuită cîțiva ani, pentru că s-au făcut cele mai multe șosele în Țara Românească, și acuma avem trebuință să facem cu acei bani șosele și în Moldova. Apoi, domnule ministru, dumneata îmi vii cu 1 200 de kilometre, din cari numai 300 pentru Moldova, care nu are pozițiunea Țărei Românești!

Onor. domn Stolojan ne-a citat un estras din Michel Chevalier[5] despre purtarea regelui Leopold al Belgiei; da, domnilor, cu toții să admirăm pe acel rege, căci în adevăr regele Leopold a reușit să fundeze o dinastie la porțile Franciei și în niște timpi cînd furtunele revoluțiunilor răsturnau în Europa dinastii de secoli, ca acea a Bourbonilor, dară regele Leopold nu se mărginea numai în a întreprinde orișicum și pe nechibzuite lucrări publice, ci le întreprindea mai cu seamă pentru provinciile în suferință, care trebuia să fie alinate prin îmbunătățiri mai multe decît la cele[l]alte, ca să fie puse în pozițiune a iubi pe regele Leopold și nu a regreta pe regele Guillaume al Olandei. Iată cum a proces guvernul regelui Leopold : s-a apucat de drumuri de fer în părțile mai cu seamă unde era suferințe mai mari, spre a schimba situațiunea. Ei bine, îmbunătățiți și dumneavoastră starea suferindă a Moldovei tot în un asemenea mod. Dumneavoastră ați lăsat de o parte Țara de Sus a Moldovei, ați lăsat Botoșanii, care e inima Țărei de Sus, oraș tot atît de mare și important ca și Craiova. Am auzit pe domnul Stolojanu vorbind de linia strategică Craiova și București; ei bine, domnilor, de trei ori mai mult importantă și de trei ori mai strategică este linia Vaslui, Bîrlad și Tecuci. Nu voi amenința cu 40 de batalioane dară spui că linia strategică a României este la granița nordului. Ei, domnilor, s-a lăsat la o parte acea rețea și se propune linii înduoite pentru Brăila și Galați! Cum socotiți dumneavoastră că putem merge astfel? Vedeți că eu din început am zis ori că e prea mult, că nu poate să ducă țara atîta în spinare, sau că nu este destul, însă oricum va fi combinațiunea nu e potrivită, și cît pentru mine voi ruga pe toți amicii mei să nu voteze o asemenea rețea.

Mai e acuma cestiunea financiară : onor. domn Mehedințeanu chiar astăzi ne-a spus că, pentru a găsi 40 000 de franci, trebuie să dăm 70 000; apoi, domnilor, ia vă gîndiți, cînd vom scoate [?]00 milioane obligațiuni și se vor arunca pe piețele Europei, e România în stare, stomacul ei poate răbda o asemenea hrană energică? Nu cred. Apoi, e oare prudent ca noi cari nu avem nici un drum de fer, care ne plîngem contra drumului de fer de la Giurgiu că nu s-a terminat, e oare prudent să dăm astăzi tot viitorul nostru? Eu cu certitudine nu voi vota aceasta, pentru că e prea nepotrivit cu stomacul nostru.

Iată, domnilor, ceea ce pot vota eu : parte dreaptă și frățească; s-a votat, se execută și se plătește de țara întreagă, și d-aci și de dincolo, drumul de fer de 70 kilometre de la București la Dunăre. Tot aceea cer și eu de la Iaşi pînă la graniţă, pe unde veţi voi, însă să fie aceeaşi întindere. În urmă voi mai vota ceva : Craiova, oraş mare, ar trebui să fie unit cu Europa, ar trebui ca bogăţiile naţionali ale acelei părţi a ţărei să se dezvolte; voi vota dară unirea Craiovei, Baziaşul, şi d-aci basta ! *(Aplauze.)* Mai e o linie : linia politică între Iaşi şi Bucureşti, linie politică mai mult decît comercială, care, dacă nu va da foloase materiale, va da foloase morale, căci va cimenta unirea ţărei întregi; ei bine, voi vota şi aceasta şi apoi pe urmă basta.*(Aplauze.)* Dacă însă Adunarea nu se va mărgini aci, eu declar de mai înainte că nu voi merge cu capul să dau zidul jos în entusiasm pentru drumul de fer şi, dacă dumneavoastră veţi merge pînă acolo, eu voi zice : parte dreaptă, domnilor. Linia strategică Craiova şi Bucureşti e de trei ori mai puţin strategică, de trei ori mai puţin folositoare, de trei ori mai puţin naţională decît linia Iaşi, Vaslui, Bîrlad, Tecuci şi mai cu seamă Iaşi, Ismail, Cahul şi Marea Neagră; acolo sînt interese mari, căci România cu Oltenia sînt legate de 500 ani, pe cînd cu Basarabia e legată numai de 10 ani, şi aduceţi-vă aminte că de 10 ani pînă astăzi nu s-a votat nici un pod, nici o şosea pentru acea parte. S-a votat mai deunăzi apă de roze, apă văpsită : un port la Marea Neagră; apoi portul acela ce va face în pustietate fără drum de fer? *(Aplauze.)*

Iată, domnilor, ce mă face pe mine să zic să ne oprim aci, adică la drumul de fer de la Iaşi la graniţa austriacă, la drumul de fer de la Craiova la graniţa austriacă, şi la drumul de fer dintre Iaşi şi Bucureşti; aci să ne oprim, căci dacă veţi merge mai înainte vă declar, şi vă declar în chipul cel mai solemn, eu care sînt atît de prudent, că în duoi ani de zile n-am făcut asemenea declaraţiune, n-am zis un cuvînt, acum vă declar, şi nu eu singur ci Moldova întreagă, că, dacă se va face mai mult decît atîta, eu şi Moldova întreagă vom veni şi vom cere kilometru cu kilometru să se facă şi acolo . . .

Voci : Vom da.

Bucuros, numai dacă punga noastră va ajunge; nu voi vota un palmac de drum de fer daca nu va fi pentru amînduoă părţile ţărei; la Buzău şi Brăila este de prisos linie paralelă; linia Bucureşti — Craiova este de prisos asemenea, căci, odată ce veţi vota de la Craiova la Turnul Severinului, se dă comunicaţiunea cu Craiova pe Dunăre, şi Dunărea e deschisă 9 luni pe an; craiovenii vor veni pe drum de fer pînă la Turnul Severinului, de acolo pe Dunăre pînă la Giurgiu şi de acolo iarăşi pe drum de fer pînă la Bucureşti. Eu aş dori ca bieţii vasluieni, bîrlădeni, tecuceni să aibă una din aceste căi, ori o şosea, ori Dunărea, ori drum de fer, dară n-au nici una. Asemenea şi Basarabia, şease luni pe an este despărţită de România prin inundaţiunea Prutului, nu are nici un mijloc prin care să treacă de acolo dincoace.

Acestea avînd onoare a vă spune, vă declar că sînt pentru amîndouă concesiunile, însă cu amendamente, dară nu amendamente de acelea cari să şicaneze, cari să facă cu neputinţă admiterea acestor concesiuni. Mă voi pune în locul concesionarilor, în locul guvernului, dară voi stărui să se primească acele amendamente, fiindcă voi ca acest drum de fer să fie un izvor de bogăţie, de fericire şi de consolidare a naţionalităţei noastre. În cîtă vreme aceste drumuri de fer nu vor întruni aceste trei condiţiuni, eu voi veni cu amendamente şi vă voi ruga să le primiţi, dacă le veţi găsi bune şi practice[6]. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 116, p.739, col. 1—3.

NOTE

[1] A. Stolojan spusese că „îndoiala este începutul înţelepciunii" şi socotea că drumurile de fier vor fi un remediu al paupertăţii şi „vagabondajului strein". Se pronunţase însă împotriva ofertei Offenheim din cauza preţurilor exagerate.

[2] Tot A. Stolojan amintise entuziasmat că statul Ohio construise în urmă cu 60 de ani căi ferate direct pe sol, fără terasamente sau traverse.

[3] În adevăr, la 1861 Brassey et co oferise cu 170 000 franci şi 7% dobîndă; Salamanca — Sapieha — Mavrogheni, în 1863, cu 200 000 franci şi 7 3/4% dobîndă; Salamanca — Delahante, în 1864, cu 215 000 franci şi 8 1/2% dobîndă etc. (vezi şi supra p. 261 şi urm.).

[4] Consiliul comunal din Galaţi trimisese o adresă Adunării, la 22 aprilie 1868, în care combătea concesiunea Strousberg ca „periculoasă nu numai în privirea materială, ci şi din punctul de vedere politic al naţiunii noastre".

Comitetul Adunării însărcinat cu redactarea raportului asupra concesiunilor apreciase că „acea adresă [î]şi permite a da lecţiuni şi guvernului şi reprezentaţiunii naţionale şi este scrisă într-un stil atît de necuviincios încît merită cea mai severă dezaprobaţiune".

[5] Michel Chevalier (1806 — 1879), economist francez, precursor al socialismului de stat. Stolojan se referă probabil la lucrarea acestuia *Histoire et description des voies de communication aux Etats Unis*, Paris, (1840). Regele Leopold al Belgiei (1790—1865), contemporan cu Wilhelm I al Olandei (1772—1843).

[6] În martie 1867 compania engleză Waring, prin inginerul Chapman, se oferea să construiască 600 km căi ferate în şase ani cu 170 000 franci/km, plătibili în rente de stat (= 102 000 000 lei) cu 8 1/2 dobînzi pe an şi 3% amortisment. Astfel suma ajungea la 187 680 000 franci; prin urmare, km revenea la 312 000 franci. Dar cum statul român nu avea bani, trebuia să facă un împrumut care, cu dobînzile de 15%, dubla costul per km. În această situaţie comisia Adunării a respins oferta. Cf. raportul comisiei citit de A. Hurmuzaki în şedinţa din 16 mai 1868.

În egală măsură comisia a respins oferta Offenheim, care cerea o participare a statului de 57 500 franci km şi care, ca şi în cazul concesiunii precedente, ar fi necesitat un împrumut şi prin urmare ar fi mărit considerabil preţul real al reţelei de căi ferate.

Oferta Strousberg (alături de ducele de Ujest, principe de Hohenlohe, ducele de Ratibor, contele Carol de Lehndorf Steinort) a trimis ca reprezentanţi ai săi pe consilierii Ewald (apoi Herman Wild) şi Fischer.

Strousberg oferea km cu 250 000 franci plus dobînda de 30 000. S-au scăzut 10 000 franci, aşa că reţeaua revenea la 270 000 franci per km cu 7 1/2% dobîndă. Obligaţiunile se făceau de către concesionari, pe riscul lor, negarantate de statul român, care se angaja în schimb a răspunde dobînda de 7 1/2%.

Asupra concesiunii Strousberg K. va ţine un discurs celebru în 1872 (vezi vol. următor)

Pentru întreaga problemă a concesiunii căilor ferate în România vezi lucrarea lui C. Mănescu deja citată.

Precizări pe marginea proiectului de lege pentru un credit cerut de ministrul de finanţe în valoare de 864 741 de lei *

Domnilor, cestiunea aceasta şi pentru deputaţii şi pentru publicul de dincolo de Milcov este cunoscută. Nu cred însă că şi pentru cei de dincoace de Milcov să fie aşa de cunoscută, fiindcă este mai din nainte de realizarea Unirei principatelor. De aceea mă voi mărgini numai a complecta istoricul acestei cestiuni cu oarecari esplicaţiuni.

Tractatul de Paris ne-a înapoiat o parte din Basarabia şi pe acea parte erau şi cetăţile Chilia şi Ismail [1]. Din momentul ce Tratatul de Paris fu subscris, Rusia nu mai era proprietară, nici posesoare a orice era alipit de acel pămînt şi după dreptul ginţilor trebuia deodată cu pămîntul să se dea României şi toate clădirile şi oraşele ce era pe dînsul. Armata rusească la retragere a crezut ca o satisfacţiune să arunce în aer aceste cetăţi, minîndu-le. Tot materialul de la aceste cetăţi s-a vîndut apoi în 2 milioane, cînd el preţuia 40 milioane. De la 1857 şi pînă la 1860 mai toate casele, stabilimentele etc. dimpregiurul acestor cetăţi şi chiar prin Galaţi, şi aud o voce că s-a dus şi pînă în Turnu Măgurele, s-a făcut cu acel material. La 1860 s-a oprit acea devastaţiune şi s-a invocat principiul dreptului ginţilor care statorniceşte că acela care ia pămîntul trebuie să ia clădirile, oraşele etc. ce sînt pe dînsul, întru cît nu sînt dispoziţiuni contrarie.

---

* Şedinţa din 18 mai 1868.

Aşadară, s-a pus secuestru pe acel material. Dară au urmat mai multe pretenţiuni din partea cumpărătorilor. Guvernul a mers înainte. După mai multe relaţiuni însă între ambele guverne, al Rusiei şi României, s-a numit, după o înţelegere comună, un fel de comisiune. În fine, în faţa îndatoririi pe care a luat-o şi guvernul Rusiei, şi aceasta pe la octombre 1864, după ce s-a licuidat socotelile datoriei Rusiei către România cu un trămis din partea României şi altul din partea Moldovei, s-a hotărît suma aceasta de 20 milioane, şi guvernul Rusiei s-a angajat că va plăti aceşti bani, cu condiţiune însă ca să se stingă şi pretenţiunea noastră pentru cetăţi.

Guvernul bine a făcut de s-a învoit la aceasta, de a făcut cum zice românul : din topor, toporişte, de a sacrificat acele 2 milioane şi jumătate pentru ca să ia 20 de milioane. Guvernul, zic, bine a făcut, şi eu vă rog şi pe dumneavoastră ca să votaţi această învoială urmată, pentru ca să se termine această cestiune odată şi astfel să se puie guvernul în poziţiune de a îndestula pe bieţii oameni cari aşteaptă să li se plătească ceea ce [e] dat de atîta vreme.

Dară acum cum se îngrijeşte acest material care a rămas şi care e foarte mare? Este o lună şi jumătate de cînd am văzut din nou acele locuri pe cari nu le văzusem de la 1860. Delapidarea şi devastarea urmează, căci în toată cetatea Ismail nu sînt ca locuitori decît acei doi preoţi pe cari i-aţi încuviinţat dumneavoastră prin budget să stea acolo pentru a face serviciul în fostele moschee turceşti, devenite biserici creştineşti, şi apoi vreo cîţiva invalizi, bătrîni şi văduve. Din partea guvernului ca păzitor nici un picior de om măcar. Cu toate acestea acolo sînt o mulţime de objecte demne de păstrat : sînt vreo 50 de tunuri mari de cetate, magaziele toate, cari au un material foarte bun atît în peatră cît şi în lemne, şi este cetatea întreagă, care şeade cu totul neîntrebuinţată. La Chilia cetatea nu a fost atît de devastată cînd a fost devastată de oştirea rusească, devastaţiunea aci este atît de mică încît chiar cu materialul ce se află actualminte în Ismail se poate preface această cetate, cetatea lui Ştefan cel Mare, şi printr-însa să domnim* ca mai nainte braţul Dunării. Trebuie să ne gîndim, domnilor, mai curînd sau mai tîrziu la răsturnarea [sic !] acestei cetăţi, căci pe acolo are să meargă drumul de fer şi canalul care vor avea să facă, daca reprezentaţiunea ţărei va voi ca votul acesta al său să fie un adevăr, iară nu numai un vot sec.

De aceea eu rog pe domnul ministru [al] lucrărilor publice şi pe domnul ministru de resbel să se gîndească serios asupra acestei cestiuni şi să caute mijloace de a putea să mai ridicăm în picioare una măcar din acele vechi cetăţi române.

Nu este, domnilor, aceasta singura confuziune în cestiunea care ne preocupă. Este prinţul Moruzi [2], care avea cu statul român o pretenţiune pentru nişte poste din timpul ocupaţiunii ruseşti. Domnia-sa ca supus rusesc şi ca om foarte activ în afacerile politice, după retragerea oştirilor ruseşti, a fost silit să iasă din ţară. Domnia-sa avea mai multe pretenţiuni şi mă temeam să nu pună chiar un secuestru pe aceşti bani ; însă, după lămuririle ce în particular am avut cu domnul ministru, rămîne bineînţeles că guvernul rusesc a înlăturat cu totul acea cestiune şi pretenţiunile ce ar avea să le adreseze în contra guvernului rus [sic !], iară cît pentru celelalte să intre în dreptul comun.

---

* Citeşte : *dominăm.*

Apoi mai este încă o pretenţiune şi la care ţin foarte mult : tot pămîntul Basarabiei de jos fiind al statului, după retragerea tătarilor s-a colonizat de mai multe colonii slave : este ceva curios ceea ce se întîmplă cu gurile Dunării. Pe cînd acestea erau în posesiunea noastră, în timpul lui Ştefan cel Mare, erau populate de români ; acolo erau acei bravi pîrcălabi cari se luptau cu turcii şi unde chiar italienii şi genovezii găseau azil. După ce s-a luat acel teritor, s-a populat cu tătari. Apoi, după ce s-a cotropit de ruşi, a venit elementul slav de a înlocuit elementul tătar.

Elementul slav erau bulgarii în colonii şi cozacii pe domeniile de lîngă Ismail[3] şi Marea Neagră, cărora li se dedeseră acele locuri, spre întrebuinţare, cu îndatorire ca bulgarii să dea contribuţiunea în bani şi cozacii în sînge. Cînd s-a dat înapoi acea parte, unii din colonişti au emigrat şi pămîntul a rămas negreşit al ţărei ; cozacii însă s-au apucat şi au vîndut pămîntul lor la doi coloneli ruşi, cari şi aceştia apoi l-au vîndut domnului Năstase Başotă. Pretenţiunea pînă astăzi e deschisă, şi chiar guvernul rus zice că cozacii cari au vîndut pămîntul l-au vîndut cu îndatorirea ce era asupra lor, adică să păzească graniţa. Prin urmare, proprietarul actual, onor. domn Năstase Başotă, e dator ori să se metamorfoze[ze] în cozac, ori să întreţină un polc de cozaci. *(Ilaritate, aplauze.)*

Aşadară, aş ruga pe guvern să se ocupe şi cu această cestiune, care este încă pendinte.

Mai e încă o cestiune foarte importantă. Cea mai importantă dintre toate cestiunile Basarabiei de jos e conflictul cu Turcia pentru părţile Chiliei şi pentru jumătate din canalul Dunărei.

După tratatul din Andrianopole şi după dreptul ginţilor chiar, albia unui rîu aparţine jumătate unui stat riveran şi jumătate celuilalt. Aşa se urmează de la Turnu Severin şi pînă în faţă cu Renii, iară de la Reni pînă la Vîlcov Turcia pretinde că toată apa e a ei. Părţile Chiliei se împart în nouă guri, cea mai mică şi cea mai neînsemnată e acea de lîngă Vîlcov, care se numeşte Braţul Gîştelor, căci în adevăr şi gîştele îl trec pe jos. Ei bine, chiar acea parte nu o lasă în posesiunea noastră şi o corvetă turcească ameninţă cu tunurile ei în tot momentul oraşul nostru Vîlcov.

Domnilor, Chilia e adevărata gură principale a Dunării, şi numai consideraţiuni politice au făcut să se dea preferinţă gurei Sulina, căci numai ea e locuită şi cu ţărmuri nalte. Sînt corespondenţe la Constantinopole din partea guvernului nostru cari au reclamat Porţei Otomane şi puterilor garante, dacă de nu a Deltei [sic !], dară cel puţin respectarea principiului de drept al ginţilor care zice că albia unui rîu aparţine deopotrivă la ambe statele, precum şi insulele ce sînt pe dînsa.

Cu această ocaziune dară reînnoiesc rugăciunea mea către guvern de a cerceta corespondenţa din dosare şi a-i da urmare. Turcia ştie foarte bine a-şi apăra drepturile ei, şi cu alte ocaziuni voi vorbi de conflictele cari sînt cu turcii ; însă încă o dată rog ca aceste drepturi incontestabile şi întemeiate pe dreptul ginţilor să ni se respecteze.

„Monitor”, 1868, nr. 116, p. 743, col. 3–4.

NOTE

[1] Pentru cele două cetăţi vezi şi N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic...* (sub voce).

[2] Împotriva validării mandatului de deputat al acestuia K. va ţine un discurs fulminant (vezi vol. precedent).

[3] Ismailul, cetate puternic fortificată, îşi constituie o aşezare orăşenească în jur abia de 1811. Cetatea a trecut în cursul războaielor ruso-turce dintr-o mînă în alta. În 1856 teritoriul pe care se afla reintră în hotarele româneşti pînă la 1877. Oraşul propriu-zis avea la 1892 32 534 de locuitori (cf. Z. Arbure, *op. cit.*, p. 300 — 301).

Intervenţie în legătură cu concesiunea construirii căilor ferate *

Eu declar că, dacă dumneavoasră veţi priimi propunerea onor. domn ministru [1], eu nu voi face alta nimică decît chiar a ieşi din Cameră şi o spui aceasta iată pentru ce: eu am votat luarea în consideraţiune şi sînt pentru amîndouă aceste concesiuni, însă înainte de toate sînt pentru drumurile de fer de peste Milcov; şi iată de ce: anul trecut s-a prezintat domnul Brassey [2], nu domnul Offenheim şi Strusberg, ci domnul Brassey, reînviînd o propunere făcută încă din anul 1859, cerînd căile ferate de peste Milcov; atunci a venit şi a zis din esperienţă acel concesionar: domnilor! În cîtă vreme statul nu va subvenţiona, nu veţi avea drumuri de fer; şi propunerea aceea s-a respins. De atunci au trecut 8 ani şi noi drumuri de fer n-am avut şi domnul Brassey, după 8 ani vine, adică acum un an, şi repetă ceea ce a zis cu 8 ani mai înainte, zicînd: iată, domnilor, că s-a împlinit profeţia mea, drumuri de fer nu aveţi. Guvernul luînd în consideraţiune propunerea, s-a numit o comisiune; în comisiunea aceea s-a întîmplat că era numai persoane de dincoace de Milcov; o înaltă bunăvoinţă a făcut să fie numit în acea comisiune şi onor. domn Steege şi eu; am stat în acea comisiune, am lucrat sub preşedinţia domnului ministru de lucrări publice, domnul Dimitrie Brătianu, ne-am convins că această concesiune este serioasă, căci chiar acei care o combătea în privinţa cifrelor, precum domnul Mehedinţeanu, au venit francamente şi a zis: după cîte cunosc, după materialul ce au adunat, sînt sigur că Moldova va dobîndi drumuri de fer. Senatul a votat şi Senatul este de acord cu ţara întreagă că calea ferată să înceapă întîi în Moldova, de la graniţă la Iaşi.

Mai este altceva. Începutul răţelei va fi de la Suceava, şi guvernul însuşi a înfăţişat această concesiune mai întîi. Aduceţi-vă aminte că, daca anul trecut nu se dizolva Camera, anul trecut această concesiune s-ar fi votat şi astăzi drumurile de fer ar fi fost începute. Acum nu înţeleg cum vine domnul ministru de lucrări publice şi zice că să votăm întîi concesiunea Strusberg, să luăm întîi litera D şi C şi apoi litera A şi B. Ei, domnilor, eu rog pe domnul ministru ca mai ales în această cestiune de discuţiune să lase şi Camerei niţică libertate şi să nu înceapă ca alaltăieri cu personalităţi, şi ca adineaori cu domnul Georgiu [3], numai pentru că unii din noi nu sînt de opiniunile domniei-sale; îl rog să ne lase să ne facem trebile noastre şi pe urmă va veni la rîndul domniei-sale să spună opiniile guvernului; acesta nu e chipul cel mai bun ca să vie la început şi să arunce mărul discordiei. Din contră de ce a zis domnia-sa, noi avem trebuinţă să votăm concesiunea Offenheim, fiind acestea: fiind mai precizată, studiată într-o comisiune numită espres, şi fiind la ordinea zilei de un an, ne va pune în poziţiune chiar de a vota mai cu lesnire pe a doua concesiune şi de a o amenda într-un sens practic pentru ţară şi pentru concesionari. Eu, domnilor, declar că nu înţeleg să fac nici o ceartă şi nu înţeleg asemenea să vie nişte propuneri care nu ar face alt nimic decît a ne despărţi mai mult decît eram.

---

* Şedinţa din 22 mai 1868.

> *D. ministru[al] lucrărilor publice :* Domnilor, eu nu înţeleg să se aprinză domnul Kogălniceanu pentru că am zis să începem mai întîi cu concesiunea Strusberg; eu am crezut că este mai bine să se înceapă cu aceasta, dară, daca domnia-lui crede că este mai bine să se înceapă cu concesiunea Offenheim, eu nu fac cea mai mică opoziţiune şi declar că-mi este totuna de va voi onor. Adunare să înceapă cu ceea ce numeşte domnia-lui litera A sau cu ceea ce numeşte cu litera B.
>
> A veni însă domnul Kogălniceanu să ne zică : lăsaţi-ne şi pe noi să ne facem treburile noastre, aceasta n-o înţeleg. *(Aplauze.)* Care sînt treburile domnieivoastre? Eu cred că treburile domniilor-voastre sînt acelea ale ţărei. Acum, dacă onor. domn Kogălniceanu ţine numaidecît să începem cu concesiunea Offenheim şi ne ameninţă cu separaţiunea, cu dezbinarea, şi daca în adevăr domnul Offenheim este pomul discordiei, să începem cu concesiunea Offenheim.
>
> *D. ministru de interne*[4] *:* Domnilor, cred că, după declaraţiunea domnului ministru al lucrărilor publice că e indiferinte a lua mai întîi în discuţiune pe oricare din aceste concesiuni, nu e nici o diferenţă de opiniune şi-mi pare şi mie tare rău că s-a aţîţat o discuţiune pentru un lucru care nu trebuie să aducă nici o dezbinare între noi. Acum văd că sînt unii dintre domnii deputaţi cari se interesează, şi aceasta se înţelege de la sine, ca să se sfîrşească linia de la Iaşi în sus cu o oră mai înainte, şi dintre aceştia sînt şi eu. Alţii cari se interesează mai mult de alte linii, şi cred că, dacă am discuta înainte pe unele, se vor admite şi cele[l]alte.
>
> Eu, domnilor, sînt de opiniune să discutaţi pe a lui Offenheim mai înainte şi pe urmă pe a lui Strusberg, însă cînd va fi votarea generală să se voteze amîndouă deodată ca să lipsească orice grijă şi de o parte şi de alta.

Domnilor, eu nu m-am recriat în contra a nimic alt decît numai în contra cuvintelor onor. domnului ministru de lucrări publice, care sînt în opoziţiune cu ale domnului ministru de interne, de care mă mulţumesc cu săvîrşire.

Eu, domnilor, am zis că de ce domnul ministru, înainte de a începe o discuţiune, vine domnia-sa de a ne spune o opiniune a domniei-sale care trebuie să o avem noi. Apoi ce mai avem noi de făcut atunci, mai ales cînd e vorba de cestiunea de ordinea zilei, dacă ne lasă pe noi să zicem cel dintîi cuvînt şi pe urmă domnia-sa să vie cu greutatea opiniunilor domniei-sale ca ministru, şi vom vedea dacă trebuie sau nu s-o urmăm.

Domnia-sa deodată vine şi ne zice că să intrăm în cercetarea literei C şi D şi apoi pe urmă să cercetăm litera A şi B. Ei bine, domnilor, eu am zis din contra, că trebuie să începem cu Offenheim, iară nu am venit ca să arunc mărul discordiei în discuţiune, căci eu, cît pentru mine, sînt pentru aceste două concesiuni, dară nu mai sînt de opiniune ca să începem cu Offenheim, fiindcă am avut onoare să fac parte sub preşedinţa domnului Dimitrie Brătianu, fost ministru de lucrări publice, într-o comisiune în care am cercetat concesiunea domnului Offenheim, care pentru mine este Brassey, fiindcă sînt acum opt ani cînd domnul Brassey ne spunea că nu vom avea drum de fer decît numai cu condiţiunea dacă vom da o subvenţiune, şi profeţia domnului Brassey s-a împlinit, fiindcă au trecut opt ani şi noi tot nu avem drum de fer. Acum, domnilor, sînt de opiniune că trebuie să facem aşa cum a zis domnul ministru de interne, cum a declarat Senatul, cum se simte de ţara întreagă, cum zice singur raportatorul [5], că înainte de toate trebuie să începem drumul de fer de la Iaşi, de la graniţa Austriei, pentru că acestui oraş trebuie să-i dăm toată satisfacţiunea posibilă precum s-a simţit de ţara întreagă. Şi vedeţi, domnilor, că aci nu fac decît repet cuvintele domnului ministru de interne şi declar că cu părere de rău am auzit pe domnul ministru [al] lucrărilor publice vorbind altfel, şi aceasta o esprim şi ca român, şi ca moldovean, şi ca deputat, mai ales că în asemenea cestiuni domnia-sa trebuie să fie mai rezervat şi să urmeze simţul general al ţărei, ca unul ce face parte din guvern; dară sînt fericit acuma că domnul ministru de interne a pus cestiunea pe adevăratul ei tărîm.

Acum, domnilor, am o propunere de făcut şi aceasta constă în [aceea ca] mai înainte de a intra în discuţiune generală, şi spre a nu veni fiecare cu cîte o mulţime de amendamente şi astfel să perdem timpul, să trecem în secţiuni unite în care să putem vedea ce modificări putem dobîndi, şi acolo fiecare va veni cu opiniunea sa, fiindcă eu voi să ne ocupăm serios de această cestiune, ca să putem face odată drumul de fer.

D. ministru [al] lucrărilor publice: Domnilor, eu n-aş fi mai luat cuvîntul dacă onor. domn Kogălniceanu nu ar fi voit să puie totdeauna oarecare zîzanie între noi, zicînd că ceea ce spui eu nu este aprobat de colegul meu de la interne şi viceversa.

Domnilor, aceasta nu se va întîmpla niciodată şi nici nu s-a întîmplat. Eu, domnilor, declar că domnul Kogălniceanu nu va ajunge niciodată la scopul domniei-sale de a pune această zîzanie între noi; şi vă iau pe dumneavoastră de marturi dacă cînd am luat cuvîntul n-am declarat că este indiferent pentru guvern oricare concesiune s-ar lua în cercetare...

D. Jora: De ce nu v-aţi oprit acolo?

D. ministru [al] lucrărilor publice: Onor. domn Jora zice că de ce nu m-am oprit acolo, de ce am mers mai departe? Ştiam, domnilor, că o să vă supere aceasta, însă din parte-mi eu cred că trebuie să esprim opiniunea mea tot aşa de tare, cel puţin, ca ministru şi ca deputat, precum dumneavoastră vă esprimaţi necontenit opiniunile, căci, precum dumneavoastră aveţi o convicţiune, daţi-mi voie să am şi eu una şi să mi-o esprim. Şi nu sînt deloc zîzaniele acele ce crede onor. domn Kogălniceanu că le vede pe aceste bănci.

Cît pentru concesiunea cu care cereţi dumneavoastră să începeţi, nu rămîne cea mai mică îndoială că o puteţi lua mai întîi în discuţiune, însă nu trebuie să ziceţi că opiniunile noastre se schimbă, fiindcă nu* ştiu că de cînd sînt pe aceste bănci, avînd o opiniune, să-mi fi schimbat. Noi, domnilor, am priimit ambele concesiuni ca să facem lucru mai repede, deşi concesiunea domnului Offenheim este mai scumpă şi are mai multe dificultăţi. De aceea, domnilor, vă rog să nu faceţi cestiuni de acelea prin care voiţi să aduceţi zizanie şi dezbinarea între noi, fiindcă nu veţi izbuti niciodată.

D. Gheorghiu: Domnilor, s-a prezentat o propunere de către onor. domn Kogălniceanu ca să tratăm studiul nostru asupra căilor ferate în secţiuni unite şi argumentul ce ni l-a adus pentru susţinerea propunerei domniei-sale este ca să profităm de timp, să căutăm a vota cît se poate mai curînd această concesiune. În adevăr, domnilor, ceea ce trebuie să ne preocupe pe noi este timpul şi, onor. domn Kogălniceanu dacă ne-ar asigura că este astfel lîngă noi, vom cîştiga timpul intrînd în secţiuni unite, atunci în adevăr propunerea domniei-sale este la locul său. Ştiu că sîntem la sfîrşitul sesiunei, că această concesiune trebuie să treacă la Senat şi că prin urmare să ne grăbim ca s-o votăm cu o oră mai nainte. Însă rog pe onor. domn Kogălniceanu să-mi permită a-i spune că scopul propunerei de a se discuta o concesiune în secţiuni unite nu se ajunge mai niciodată, ci din contră întrebuinţează cît se poate mai mult timp. Vă aduceţi aminte ce am făcut cu legea pentru alienarea domenielor statului; am perdut zile întregi în comitet secret, fără ca să facem nimic, şi a trebuit să venim pe urmă în şedinţă publică să punem tot acelaşi timp spre a vota acea lege cît am fi pus şi fără a ne mai perde timpul în secţiuni.

Al duoilea argument ce voi aduce în contra onor. domnului Kogălniceanu este că noi am studiat această cestiune în secţiuni; mai mult atîta, secţiunile noastre au numit delegaţi cari s-au ocupat cu dînsa şi au depus rezultatul lor pe biurou, şi noi am discutat cinci zile asupra ei. Prin urmare, domnilor, de ce am veni să ne întoarcem de la început. Vedeţi că chiar procedura aceasta ne depărtează de dreptul cel principal, care, după părerea mea, se pare a fi preocupat pe domnul Kogălniceanu. Eu cred cum că această propunere, să mă ierte domnul Kogălniceanu, nu este practică, e să o respingeți, ca să procedăm în modul cel regulariu, adică ca să discutăm în ședință publică articol cu articol. Aceasta e nu numai conform cu importanța cestiunei, dară în același timp ne va realiza dorința ardinte care avem de a termina cu o oră mai nainte această cestiune...

---

* În original: *eu*.

D. ministru de interne: Domnilor, acum nu este ceea ce s-a făcut cu* legea pentru alienarea unor domenii publice, ci este să se facă oarecare modificări la unele din articole și la traseuri, care chiar** în ședință publică este peste putință a se face, pentru că nu o permite chiar procedura ședinței publice; trebuie să punem masa la mijloc, să-ntindem harta, lucru care dacă n-am face n-am putea să ajungem la un rezultat nici chiar în zece ședinți.

Se cere închiderea discuțiunei și se primește.

Se pune la vot propunerea domnului Kogălniceanu și se primește.

Domnilor, nu voiesc deloc să mă întind în această ceartă decît sînt dator să protest asupra cuvintelor domnului ministru [al] lucrărilor publice foarte grave care mi le-a adresat, cum că eu voi să aduc zizanie între colegi. Rog pe domnia-sa să fie bine încredințat că niciodată nu voi dori, niciodată nu voi lucra (vedeți că iau un angagiament și pentru viitor) pentru a tulbura cît de puțin tușanta*** armonie care esistă pe acea bancă și de care am avut esemplu alaltăieri, cînd domnul Donici mi-a făcut mie imputare că eu am atacat pe inginerii români, ceea ce nu mi-a trecut nici prin minte, decît cînd domnul ministru de interne a zis un ce foarte pozitiv că afară de domnul Arnoșanu ceilalți ingineri, oricît de capabili sînt, n-au însă esperiința practică în cestiunea drumului de fer, cînd domnul ministru a zis, eu am aderat, și domnul ministru Donici m-a apucat pe mine și nu pe colegul domniei-sale că voi să tulbur frumoasa armonie care e între domniile-lor [6].

„Monitor", 1868, nr. 120, p. 771, col. 3—5.

* În original: *ca.*
** În original: *chiar care.*
*** În original: *tenchanta.*

NOTE

[1] Vezi mai jos. Ministrul lucrărilor publice, Panait Donici, ceruse să se ia în discuție întîi construirea căilor ferate din Muntenia și Oltenia și apoi cea din Moldova.

[2] Vezi supra p. 575, nota 3.

[3] Al. Gheorghiu ceruse a se discuta în prealabil cazul deputatului Procopie Sgrumala, a cărei validare de către Cameră tergiversa (vezi și în urmă intervenția lui K. în această problemă, p. 380).

[4] I. C. Brătianu.

[5] A. Hurmuzaki.

[6] Pentru problema concesiunilor vezi lucrarea lui C. Mănescu mai sus citată (p. 51).

*Intervenție asupra traseului viitoarei căi ferate din Moldova **

Domnilor, daca onor. domn Chenciu ar fi început cum a sfîrșit, n-am fi avut trebuință a ne bate capul ca să știm ce voiește domnia-sa. Domnia-sa ne-a spus că nu voiește concesiunea Offenheim, prin urmare domnia-sa trebuia să fie în această cestiune scurt și coprinzător. După ce domnia-sa vine și spune multe, zice: nu primesc modul concesiunei Offenheim. Ei bine, domnilor, apoi aceasta e tot ce e mai discuțiune gene-

* Ședința din 23 mai 1868.

rale. A schimba traseul întreg, prețul, condițiunile, ce mai rămîne din ceea ce am votat și am luat în considerațiune? Va să zică curat că nu primim concesiunea Offenheim. Ei bine, nu e așa, domnule Chenciu, am onoare a vă spune că pentru concesiunea Offenheim, pentru că o cred numai pe ea singură, în condițiunile actuale, după 8 ani de așteptare, că poate să dea Moldovei de Sus și orașului Iași un drum de fer, care pe acest nenorocit oraș să-l puie în comunicațiune cu Europa. Iată pentru ce sînt, cum v-a spus și ministrul, pentru concesiunea Offenheim, fără să fac chiar aceasta pentru prețuri, cum vrea domnul Chenciu.

Domnilor, domnul Offenheim reprezintă pe domnul Brassey[1]; domnul Brassey, sînt acum 8 ani de zile, a venit și a pus aceleași condițiuni de la care nu deviază...

D. vicepreședinte: Vă rog, nu faceți discuțiune generale.

Domnule președinte, ați lăsat pe domnul Chenciu să vorbească duoă ore, să facă teorii și să schimbe totul; permiteți-mi și mie să vorbesc....

D. vicepreședinte: Am întrerupt și pe domnul Chenciu și de aceea v-am rugat și pe dumneavoastră să vă mărginiți în cestiune.

Nu știu ce este, este o cestiune de antipatie între noi, ca de cîte ori vorbesc sub prezidenția dumneavoastră să mă întrerupeți; voi renunța dară la onoarea de a mai vorbi cînd va prezida domnul Arghiropolu...

D. vicepreședinte: Binevoiți, domnule Kogălniceanu, a veni la tribună și a continua; n-am făcut decît o observațiune ce-mi impune regulamentul.

Fac apel la Adunare, aceasta este a treia oară cînd domnul vicepreședinte Arghiropolu voiește să mă disciplineze ca pe un copil.

D. vicepreședinte: Nu voi să disciplinez pe nimeni, voi să păzesc regulamentul. Vă rog, domnilor, însărcinați pe altul să prezideze.

Vă sînt recunoscător.

D. C. A. Rosetti ocupă fotoliul prezidenției.

Domnilor, linia Siretului s-a dat totdeauna de către guvern în toate concesiunile, și s-a dat pentru mai multe rațiuni, din care cea dintîi este că nu putem hotărî noi punctul de la graniță unde să înceapă drumul de fer fără ca și partea vecină să-și dea cuvîntul său.

Ei bine, pînă astăzi guvernul austriac n-a primit juncțiunea linielor române din Moldova cu cele austriace decît la Suceava. Daca ar fi putut altădată schimba această opiniune, astăzi însă nu o poate schimba, căci, linia de la Cernăuți la Suceava fiind concesă și guvernul austriac garantînd interese, negreșit că nu va primi să se opere juncțiunea la Mihăileni, căci atunci drumul de fer de la Cernăuți la Suceava va fi cu totul neproducător și va trebui să plătească milioane pentru procentele ce i-a garantat. Așadară, voim noi, după 8 ani, să ne unim cu liniile austriace? Daca voim trebuie să votăm concesiunea Offenheim; daca nu, trebuie să așteptăm negociațiuni, conferințe și protocoale diplomatice ca să schimbe această opiniune.

Cînd dară domnul Chenciu și Suciu vin și propun prin Botoșani și de la Iași prin Vaslui și pe urmă prin Bîrlad, nu fac decît în un mod scurt și coprinzător resping concesiunea Offenheim.

Acum, am a face o mică rectificare domnului Chenciu, cînd a zis că eu m-am rostit pentru linia Iași și Bîrlad; domnia-sa comite o eroare, un anachronism; am zis că daca se va vota linia de la București la Craiova, atunci, fiindcă nu va fi proporţiune şi judeţele de peste Milcov avînd mai multă trebuinţă decît judeţele de dincoace de căi ferate, pentru că, precum a zis domnul ministru [al] lucrărilor publice, Moldova e traversată de sus în jos de trei văi şi drumul de fer din o vale nu foloseşte la cele[l]alte, atunci eu voi cere în privinţa strategică un ambraşament de la Tecuci la Bîrlad şi Vaslui. Iată ce am zis, domnule Chenciu; aceasta pentru rectificare.

Acum viu iarăşi la articolul 1[2]. În acest articol susţin cu desăvîrşire traseul cum e propus, căci, dacă-l vom schimba, nu vom avea drumul de fer în condiţiunile în care ne aflăm, afară numai daca nu voim să avem drumul de fer, şi cît pentru mine eu prefer chiar, cum a zis domnul Lăzărescu, cu un vagon să mă duc la poarta veşniciei, dară să mă duc cu un vagon, iară nu cu boi. *(Aplauze.)*

Prin urmare, să nu facem greutăţi, căci atunci totul va cădea. Este un an de zile de cînd am fost numit prin înalta bunăvoinţă la comisiunea cercetătoare a acestei concesiuni, am pus toate silinţele, am făcut toate modificările şi am dobîndit-o cu domnul ministru D. Brătianu, care apoi a înfăţişat acel project Adunării şi Adunarea nu l-a votat din cauza disoluţiunii.

Ceea ce a fost pentru mine ieri un adevăr este şi astăzi pentru mine adevăr. În cît se atinge de Botoşani, am vorbit, am zis că se cuvine ca acest oraş mare şi renumit, în producţiunea vitelor mai cu seamă, să aibă mijloace de transport, însă nu la Iaşi, ci cu Europa deocamdată; mai tîrziu sînt sigur că se va vota un ambraşament care să meargă la Iaşi, la Vaslui şi mai la vale. Şi eu sînt proprietar la Iaşi, însă mă declar cu totul mulţumit văzînd că Iaşi va fi legat cu Europa, căci ştiu că atunci Iaşi va trăi.

În privinţa amendamentului domnului Suciu [3], acel amendament nu poate fi serios, pentru că zice că drumul de fer să treacă prin Dorohoi.

Ei bine, domnilor, va să zică drumul de fer să se întoarcă înapoi, să meargă în spirală ca un melc...

O voce: S-a modificat amendamentul, să nu mai treacă pe la Dorohoi.

Bine, dară s-a zis să treacă pe la Hîrlău; ei, domnilor, atunci faceţi din Podul Iloaei cel mai mare centru de comunicaţiune al drumului de fer, pe unde are să meargă la Roman şi la Iaşi; faceţi la Podul Iloaei ceea ce nu voim să facem nicăiri.

Eu, domnilor, sînt de părere să modificăm unele dispoziţiuni, însă nu ca să schimbăm traseul, căci sînt sigur că atunci nu vom avea drumuri de fer.

Domnul Chenciu a venit francamente şi a zis că nu voieşte concesiunea, dară, domnilor, în cît priveşte datele după statistice, cestiunea de statistică, pentru mine cel puţin, este cestiune de neadevăr; dacă ne-am pune pe tărîmul acela, atunci s-ar putea să ne înşelăm, căci linia aceea este cea mai grea; şi aceasta o spun contra intereselor mele şi în contra cererei celor ce m-au ales, pentru că am primit o petiţiune prin care ei cereau ca drumul de fer să treacă prin Vaslui, Bîrlad, Tecuci şi dacă se poate şi pe la Huşi, şi mă rugau să o sprijin; eu însă le-am răspuns că nu pot, fiindcă e contra intereselor ţărei şi trebuie să sacrificăm interesele speciale pentru cele generale; le-am spus că nu pot sprijini acea cerere, căci astfel nu vom mai avea drumuri de fer şi nu vom avea concesiunea cu care astăzi toată lumea declară că într-un an şi jumătate vom avea drumuri de fer legate cu Austria.

Pentru aceasta vă rog, domnilor, să vă uitați la interesele generale și veți vedea că traseul nu se poate schimba și nici nu se poate prelungi de la Iași mai la vale, pentru că noi acum votăm concesiunea Offenheim, care se oprește la Iași. Și eu doresc să treacă drumul de fer pe toate văile, pe valea Ialpucului, a Oituzului și pe toate văile; să văd în toate unghiurile drumuri de fer; astăzi însă nu putem face aceasta, sperăm că cu timpul le vom avea.

Pe urmă, domnilor, ceva curios, persoanele acelea cari spuneau că linia e prea lungă, astăzi o cer să fie și mai lungă. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 120, p. 773, col. 3—4.

NOTE

[1] Vezi discursul precedent.

[2] Articolul 1 al concesiunii stabilea următoarele trasee: București — Pitești — Slatina — Craiova — Turnu Severin. București — Ploiești — Buzău — Rîmnic — Focșani — Adjud. Buzău — Brăila — Galați — Tecuci — Adjud — Bacău — Roman.

[3] La articolul 1: în loc de traseul „care plecînd de la fruntaria Austriei, aproape de Suceava, va lega drumurile de fer austriace cu Iașul și Roman" să fie cel de la „Mihăileni [și] să treacă prin ținutul Dorohoi, Botoșani, pe lîngă Hîrlău, la Iași și Roman".

Susține ca textul contractului concesiunii pentru construirea căilor ferate în România să fie redactat în limba franceză *

Domnilor, limba franceză, după tratatul de la Westphalia, a devenit limba universală a limbelor slave, germane, italiene și române; și nu este o națiune care să vorbească una din aceste limbi și care să nu datoreze în mare parte limbei franceze, și mai cu seamă noi cari sîntem de viță latină. Domnilor, chiar Regulamentul organic la 1831 ne-a fost scris în limba franceză și n-a trecut niciodată în ideea guvernului rus ca să ne introducă aci limba franceză, dacă nu limba rusă. Dacă acest text ar fi să rămîie în țară, aș înțelege să se pretinză textul român, dară știți că prin mijlocul acestui text are să se facă apel la capitalurile din streinătate și nu se poate face altfel decît a se lua de bază textul francez pe care-l înțelege toți. Și eu, domnilor, aș dori ca limba noastră să rivalizeze cu limba franceză, dacă se va putea vreodată. Dară pînă astăzi, domnilor, toate tractatele internaționale dintre toate țările puternice, mari ale Europei s-au scris în limba franceză, care este limba clasică și universală.

Mai este însă ceva în amendamentul domnului Holban[1], adică că traducțiunea amendamentelor introduse în Cameră nu se cuvine să rămîie la discrețiunea unui simplu traducător.

Ei bine, n-avem decît să numim un comitet de 5 persoane dintre noi cari cunosc mai bine limba franceză, căci mai toți cunosc limba franceză, şi eu unul mă fălesc că o ştim; şi acel comitet să esamineze traducţiunea şi să o îndrepteze unde va găsi erori. Astfel vă rog să lăsaţi de bază textul francez, fiindcă cu textul român nu vom găsi bani în străinătate; şi mai v-aş ruga ca cu ocaziunea concesiunilor să nu mai facem cestiuni de socialism.

---

* Ședința din 24 mai 1868.

„Monitor", 1868, nr. 121,
p. 781, col. 4.

NOTE

[1] „Textul român este singurul care va fi considerat autentic pentru toate neînţelegerile care s-ar putea ivi în tot cursul tratatului acestuia". Dezvoltîndu-l, A. Holban arătase că nu poate fi lăsată traducerea „în arbitriul unui simplu traducător".

Amendamentul Holban a fost respins.

Discurs asupra viitoarelor trasee ale liniilor ferate *

Domnilor, mulţumesc lui Dumnezeu că am ajuns la zilele acelea unde eu, care mă credeam cel mai unionist de peste Milcov, să mă văd astăzi întrecut, şi eu să fiu separatist[1]; atunci fiţi siguri că Unirea nu poate să fie sfărîmată nici cu cataclismul lumei.

Acum, domnilor, să vă spun şi eu ce gîndesc în această cestiune. În discuţiunea generale m-am pronunţat în contra traseului[2], fiindcă e prea mare; nu socotesc cum că în împrejurările actuali se cuvine să adoptăm un traseu atît de mare şi tot aşa mă rostesc şi acum, nu socot că un traseu aşa de mare să nu [sic !] se dea unei singure companii, pentru că chiar această concesiune dată la o singură companie poate ne-ar pune în poziţiune de a nu avea aceea ce dorim, de a nu avea reţeaua pe care o dorim. Dară, domnilor, nu sînt eu deloc acela care în o cestiune atît de mare să voiesc numaidecît ca opiniunea mea să predomine.

Am văzut chiar prin amendamentele actuali că ţara este însetată de a avea căi ferate, că ţara, prin reprezentanţii ei, nu se uită la sarcina mare ce o asemenea concesiune poate să aducă asupra ei, ci se încrede mai mult în steaua României. Ei bine, în asemenea încredere nu voi fi eu cel neîncrezător, şi cînd ţara întreagă voieşte în faţa avantagelor drumului de fer să se supună la sarcine, ei bine, voi lua şi eu partea sarcinei mele. *(Aplauze.)*

Aşa fiind, eu zic că, dacă voi vedea că e o majoritate pentru continuarea liniei din Bucureşti la Craiova şi apoi la Vîrciorova, nu voi zice ba, însă după aceasta declar că ar fi mai prudent a vota astăzi ceea ce a zis onorabilul ministru al lucrărilor publice, calea Unirei. Dară, de este să se voteze mai mult calea importantă comercială şi militară de la Craiova la Bucureşti şi apoi la Vîrciorova, ca să se unească amîndouă extremităţile prin Bucureşti şi cu porturile, eu nu mă voi da în lături *(aplauze)* şi, făcîndu-mi rezervele mele, vă declar că voi fi împreună cu dumneavoastră. După aceasta însă voi veni, cu riscul de a fi tratat de separatist, a cere ceva pentru interesele de peste Milcov. Dacă deputaţii olteni vin cu drept cuvînt şi după datorie să sprijine interesele locali şi dacă e un mare adevăr ceea ce a zis domnul Chiţu, că interesul generale se reprezintă prin interesele particulare, fie-mi permis şi mie să apăr interesele locali ale jumătăţii României, fără să fiu taxat de separatist. Onorabilul domn ministru al lucrărilor publice v-a spus un mare adevăr : să luăm ţara întreagă în configuraţiunea ei cum este ; ei bine, ce se înfăţişează? O jumătate a ţărei este scăldată de-a lungul ei de Dunăre, cealaltă jumătate este în o situaţiune opusă, e parcursă de patru rînduri de văi cari încep de la nord şi vin la sud şi orice cale ferată se va face pe o vale are să aducă reclamaţiuni din partea celeilalte văi. Precum aţi văzut, sînt mulţi deputaţi cari reclamă o cale ferată pe valea Bîrladului. Această cerere este foarte legitimă, căci, în adevăr, dacă concesionarul nu primeşte altmintrelea decît să se voteze drumul de fer pe valea Siretului, nu este mai puţin adevărat că trebuie să se voteze şi pe valea Bîrladului, căci în adevăr acea vale este inima Moldovei, este singura vale unde se poate susţine lupta şi unde se poate împedeca întrunirea inimicului în Moldova şi pe urmă în Ţara Românească. Domnilor, şi fiindcă o parte are avantagiul Dunării, ci cealaltă parte n-are decît la un punct Dunărea, şi lipsită de comunicaţiune, datoria oricărui guvern este ca acolo unde este trebuinţa mai mare, acolo să se facă îmbunătăţiri. Aşa a făcut imperatorele Napoleon, regele Belgiei, aşa au făcut toţi suveranii şi toate guvernele luminate ! Nu cred că în această Cameră să fie un singur deputat care să mă contrazică şi să nu susţină cu mine cum că îmbunătăţirea materială este mai cu deosebire trebuincioasă în partea de dincolo, şi ca cestiune politică şi ca cestiune materială.

---

* Şedinţa din 25 mai 1868.

Linia care se propune dincoace de Milcov reprezintă 712 kilometre cu calea de la Bucureşti la Craiova, şi ceea ce s-a votat ieri peste Milcov şi cu ceea ce se mai propune pînă la Galaţi reprezintă 290 kilometre, va să zică un avantagiu de 450 kilometre pentru partea de dincoace, tocmai în partea României care are fericita posesiune a Dunărei. Ei bine, şi în privinţa dreptului, şi în privinţa interesului, cer să se facă îmbunătăţiri acolo mai cu deosebire unde sînt mai multe trebuinţe. Eu am venit cu amendamentul meu care zice că, dacă se va vota linia de la Bucureşti la Craiova, să se facă un *embrachement* de la Tecuci la Vaslui. Şi să nu socotiţi, domnilor, că aci este numai o cestiune locală ; m-aş pune pe tărîmul pe care s-au pus şi alţii şi ca iaşan, unde am casa şi moşie, m-aş pune şi aş plînge pe ruinile noului Jericho ; însă eu găsesc că, în cît se atinge de oraşul Iaşi, el va fi prea mulţumit cînd va avea ceea ce s-a votat ieri, şi viitorul îi va da juncţiunea cu Vaslui—Galaţi şi cu Botoşani — Suceva.

Astăzi, domnilor, dacă cer linia de la Tecuci—Vaslui, o cer întîi ca cestiune de dreptate şi al duoilea şi în interesul sistemei noastre de apărare. Domnilor, Moldova şi România, partea de sus mai cu deosebire, are trebuinţă de duoă linii ; ca sistema sa de apărare să fie complectă, e trebuinţă de o linie pe valea Siretului, care să apere de resbelul de care Dumnezeu să ne ferească din partea Austriei, şi o linie pe Bîrlad ca să apere de Rusia, pentru că ştiţi prea bine că după Tractatul de Paris esecutarea sa a fost suspensă un an de zile, numai pentru că se cerea asupra întregimei sistemei de apărare a României oraşul Bolgrad. Ei bine, domnilor, cheia şi mijlocul de a apăra linia dată de Europa este valea Bîrladului. Dacă guvernul central nu va avea putinţă ca la o năvălire să poată din Bucureşti să-şi întinză puterile sale pe valea Bîrladului, să fiţi siguri atunci că orașul Iași, ca și mai înainte, va fi ocupat în 4 ore. Asemenea trecătoarea pe la Rădăuți—Fălciu la Vadul lui Isaac, pe unde puterile armate ruse au intrat în principate, se lasă astfel descoperită năvălirii rusești, și astfel am struncina cu desăvîrșire scopul pentru care Europa a voit să creeze la Dunărea de Jos bulevardul* Orientului.

Domnul ministru al lucrărilor publice s-a rostit și domnia-sa pentru un *embranchement* pe valea Tutovei, însă numai în interesul material, dară a refuzat de a manține linia de la Buzău prin Rîmnicul Sărat la Focșani și de acolo la Tecuci și a propus cea[l]altă linie, adică din București la Buzău, Brăila și de acolo la Galați.

Domnilor, sînt departe de a tăgădui importanța financiară, materiale a liniei de la Buzău la Brăila și de acolo la Galați, care negreșit ar uni ambele extreme cu porturile Dunării și ar face ca bucatele noastre, din orice parte ar fi, să ajungă la porturile Dunării și de acolo la Marea Neagră; însă să nu socotiți că noi facem o politică resbelnică, că voim să declarăm resbel vecinilor noștri; dară, fiindcă sîntem o națiune autonomă și avem o misiune de împlinit, socotesc că răspundem la intențiunile binevoitoare ale acelor puteri cari ne-au asigurat această pozițiune dacă vom lua măsuri a apăra ceea ce Europa ne-a creat. Ei bine, domnilor, nouă ne trebuie prin mijlocul țărei două linii, cari să treacă prin București și cari să pună pe guvern în pozițiune ca în orice parte a țărei va fi atacat vreun hotar de către inimici să trămiță mijloace de apărare. În ziua cînd vom șterge linia Buzău—Tecuci și vom lăsa numai pe aceea în unghiu, adică Buzău, Brăila, Galați și Tecuci, atunci tocmai punctul estrem care leagă ambele principate îl espunem cu totul în mîna unei armate turcești care ar voi să intre în România, și în minutul acela, punîndu-se mîna pe acel unghiu, linia de continuitate se întrerumpe între Moldova și România. Linia de apărare și continuitate este numai pe valea Siretului, și mai ales un punct cunoscut de toți generalii aceia cari s-au ocupat de noi sau ne-au ocupat pe noi, punctul Măxineni, departe duoă postii de Galați și Brăila. Oricînd o armată a voit să întreție comunicațiune neîntreruptă între Țara Românească și Moldova, a încălicat — cum se zice — Siretul la Măxineni; și oricînd o armată inemică a voit să întrerupă comunicațiunea între ambele țări române, cea dintîi preocupațiune a lor a fost să puie mîna pe Măxineni. Daca voiți să vă convingeți mai bine, luați charta și veți vedea că cine este stăpîn pe Măxineni este stăpîn pe toată România.

Ei bine, a face ca linia noastră să treacă prin Buzău, Brăila, Galați și Tecuci, fără să aibă altă linie prin mijlocul țărei, adică prin Rîmnic, Focșani și Tecuci, atunci se face un sistem de căi ferate numai în privința sistemului de apărare : și este cunoscut obștește că pretutindeni, în toate țările, cînd Adunarea și guvernul s-au ocupat de a înzestra o țară cu căi ferate, au avut în privire nu numai foloasele materiale, ci și cele de apărare în caz de resbel ofensiv sau defensiv.

Iată, domnilor, pentru ce eu, cu rizicul chiar de a spori cheltuielile, n-aș voi ca linia dintre Buzău și Tecuci să se despartă. Sau, dacă s-ar privi că această linie nu poate să aducă foloase mari materiale și că este trebuință ca să fie făcută numai ca linie strategică, trebuie să comptăm atunci să facem o linie secundară; dară ne trebuie această linie căci fără acea linie, la cea dintîi amenințare, guvernul central din București s-ar vedea în neputință de a trămite forțe spre apărarea frontierelor noastre de la nord și de la sud.

---

* Citește: *pavăză* (din fr. *boulevard).*

Vă rog, dară, domnilor, şi rog şi pe guvern îndeosebi să mediteze această cestiune, pe care respectuos o pui înainte, şi să se gîndească la ce este de făcut.

Eu cred că mai bine este ca productele noastre să facă un ocol, o prelungire de patru poste, decît să ne espunem noi a fi cu totul fără apărare; după ce am votat legea armărei, după ce facem atîtea sacrificie pentru complectarea sistemului nostru de armare, trebuie să ne gîndim şi la mijloacele cari să ne puie în stare de a ne putea apăra. Căci, domnilor, vă declar că Galaţi şi Brăila, deşi sînt oraşe, spre a putea rezista la cel dintîi resbel, care, din nenorocire, l-am putea avea din partea Turciei, însă atunci nu vom avea căi ferate pentu transportarea forţelor noastre militare în Moldova...

D. Giuvara: Va să zică la Galaţi să nu facem?

Onor. domn Giuvara mă întreabă că la Galaţi să nu facem? Domniasa se înşeală. Eu zic din contra, să se facă şi la Galaţi, şi la Brăila, şi la Focşani, şi la Buzău, şi la Craiova, şi la Turnu, şi la Suceava şi oriunde veţi voi, dacă ne punem pe tărîmul acesta.

Eu, domnilor, cînd apăr linia aceasta, o apăr ca o linie cu totul naţionale şi dezbrăcat de orice interes material. N-am nimic nici în Galaţi, nici în Brăila; ba am o moşie aproape de Vaslui, şi cu toate acestea nu sînt pentru continuarea liniei de la Iaşi la Vaslui, ci prefer ca acea linie să se facă prin Rîmnic şi Focşani.

D. Gr. Eliad: Nu o cer focşenenii.

Focşenenii n-o cer, dară noi românii să o cerem.

„Monitor", 1868, nr. 122,
p. 789, col. 1—3.

NOTE

[1] Înaintea lui K. vorbise C. Gîlcă pentru a-şi susţine următorul amendament: „Cer modificarea la articolul 1 ca traseurile să se mărginească pe linia Iaşi — Vaslui — Bîrlad — Tecuci — Galaţi, prin Brăila — Buzău — Ploieşti — Bucureşti". El îl citase astfel pe K.: „Domnilor, în acea zi frumoasă cînd am avut fericirea a auzi pe onor. domn Kogălniceanu zicînd: ei bine, domnilor, ţineţi cont de dreptăţile noastre, eu n-am voit să înţeleg de dreptăţile Moldovei, ci ale României, căci pentru mine nu e Moldova şi Valahia, ci România [...] Atunci, domnilor, mărturisesc, am fost în momentele acelea cu nişte impresiuni foarte plăcute, căci auzeam din gura celui mai emininte bărbat al României zicînd în cunoştinţă de lucru: este linia cea mai avantagioasă, e adevărat şi de interes şi de strategie". Vezi spusele lui K. supra p. 573.

[2] Vezi supra p. 570 şi urm., p. 578 şi urm.

*Intervenţie prin care cere ca Strousberg, concesionarul căilor ferate române, să fie controlat pe parcursul executării lucrărilor **

Atrag luarea-aminte a comisiunei asupra aliniatului al patrulea[1], că textul român nu este reproducţiunea esactă a textului nemţesc, căci în textul nemţesc se zice: *die entsprechende Summe*, ceea ce în româneşte

* Şedinţa din 26 mai 1868.

se înţelege : capitalul corespunzător, şi în text vedeţi că se zice capitalul necesar, care este cu totul altceva.

Textul german zice să se răspunză suma corespunzătoare la cheltuielile făcute, iară nu capitalul necesar, cum se zice în traducţiune; cer dară să se îndrepteze şi să se zică suma corespunzătoare în obligaţiuni.

D. G. Chiţu : S-a îndreptat.

Acum, domnilor, daţi-mi voie a mai zice ceva, cu toate că comisiunea nu l-a primit, dară eu nu pot lepăda amendamentul domnului Carp [2] în privinţa constatării lucrărilor.

Domnilor, toate naţiunile îşi au moravurile lor proprii; noi, în cestiuni de bani, avem moravuri d-a avea regule fixe iară nu de a ne povăţui de obiceiul foarte cavaleresc care esistă în Prusia şi cari se numeşte *Hand schlag*, adică dare de mînă, şi dovadă că la noi nu esistă asemenea moravuri în cestiuni de bani este că acele cuvinte nici nu s-au putut traduc bine, căci s-a zis parola de onoare sau *promesse solennelle*, ceea ce este altceva decît se înţelege în nemţeşte cu *Handschlag*.

Aşadară, rog pe comisiune să se înţeleagă cu domnii concesionare şi să-i facă a pricepe că, în cestiune de bani, noi trebuie să urmăm după legile noastre de comptabilitate şi alte moravuri ale ţărei, iară nu moravurile şi obiceiurile altor ţări.

D. G. Chiţu : Comisiunea n-a primit acest amendament, pentru că el are aerul d-a arăta neîncredere în guvern pentru omul acela pe cari îl va numi ca comisar într-o afacere aşa de importantă ca aceste *(murmure)* şi pentru că ar crea mai multe dificultăţi în loc d-a asigura ceva.

D. ministru [al] lucrărilor publice [3]*:* Domnilor, compunerea certificatelor nu este o recepţiune definitivă, ca să avem nevoie de arbitru ; aci este o recepţiune a unei lucrări făcute în cursul lucrării celei mari şi pentru această parte de lucrare se liberează certificat pentru plata unui *à compte*, potrivit cu lucrarea săvîrşită. Prin urmare aceasta nu e primirea definitivă, primirea definitivă se fixează mai în urmă, şi cînd va fi vorba de acea recepţiune definitivă înţeleg să supuneţi atunci la toate cazurile de arbitri, pentru că acele recepţiuni definitive nu au a se repeta decît de duoă sau de trei ori în tot cursul execuţiunei, de vreme ce aceste recepţiuni parţiale au să se repete mereu şi, daca voiţi dumneavoastră ca pentru fiecari caz să se supuie cestiunea arbitrilor, înţelegeţi bine că aceasta ar aduce atîta întîrziere încît nu s-ar mai sfîrşi lucrul niciodată şi pe lîngă aceasta acel arbitru ar pune poate necontenit pe concesionari nu zic în şicană, dară în tot felul de anevoinţe.

Prin urmare eu m-am pronunţat în comisiune în contra formalităţii propuse d-a se supune la deciziunea arbitrului certificatele de acompturi, pentru că aceste certificate, acele sume avansate lor sînt şi rămîn în rezervă pînă la sfîrşitul lucrării şi atunci se va vedea daca lucrul este bine construit şi, daca pentru toate acele sume avansate nu va corespunde lucrarea, atunci avem recurs la arbitru.

Dară, afară de aceasta, domnul Kogălniceanu a mai vorbit de un lucru asupra căruia socotesc de datorinţă să dau oarecari desluşiri: domnia-lui a vorbit de cuvintele *promesse solennelle* sau parola de onoare; la aceasta domnia-lui ar avea dreptate, dară iată ce este:

În Prusia nu se obişnuieşte a se pune jurămînt; aceea ce se prescrie la noi în lege prin jurămînt, în Prusia se prescrie prin ceea ce a zis domnul Kogălniceanu, dare de mînă. Ei bine, aceasta am voit şi noi şi concesionarii să punem în concesiune; pentru că s-au prevăzut că poate la unele cazuri să se numească un fonctionar prusian, pentru că n-a voit concesionarii să se lipsească de avantagiul d-a avea, dacă şi guvernul îl va primi, un funcţionar prusian, şi la cazul acela imaginîndu-şi că acel funcţionar n-ar voi a depune jurămîntul, cum ce poate n-a dat în viaţa lui, să se primească acea probă de onoare, acea dare de mînă cum a zis domnul Kogălniceanu, care altminterea, după legile prusiane, este tot jurămînt.

Se înţelege dară că daca în loc de prusian va fi funcţionar de ai noştri se va conforma legilor ţărei noastre.

Domnilor, trebuie să încep cu cestiune personală. Eu sînt student din Berlin, sînt crescut în Prusia şi ca student de acolo sînt dator să aduc toată onoarea şi stima naţiunei prusiane, care este astăzi în capul Germaniei întregi, şi eu nu voi veni să pui în contestaţiune onorabilitatea unui funcţionar prusian. Şi eu, domnilor, cînd am intrat la universitatea din Berlin, directorele de acolo mi-a luat mîna şi aceasta se cheamă că am dat *Handschlag*. Însă aci nu este cestiunea de aceasta, cestiunea este de încredinţarea, de certificarea lucrărilor terminate, de adeverirea a ceea ce este terminat, şi pentru această încredinţare, pentru acest certificat, trebuie noi să facem aci ceea ce faceţi dumneavoastră la minister în toate zilele cu deosebiţii dumneavoastră antreprenori. Antreprenorul vine pe toată ziua şi vă arată ce a făcut, şi dumneavoastră păstraţi o regulă, trimeteţi pe inginerul dumneavoastră care constată acea lucrare la faţa locului, o certifică şi dumneavoastră apoi ordonaţi ca să se libereze bani antreprenorului.

Această regulă nu este pusă aci aşa, căci iată cum se zice aici:

„Pentru conştiincioasa compunere a acestui certificat, inginerul-şef va fi obligat a da parola sa de onoare *(promesese solennelle)*. Certificatele se va face după preţurile estimative din deviz, cari se vor desface în preţuri unitare".

Aşadară, aci se înţelege că dumneavoastră aveţi şi daţi obligaţiuni pentru nişte lucrări terminate şi certificate de inginerul-şef al concesionarilor prin *Handschlag* ce va da, cu alte cuvinte concesionarii vin şi vă zic: am făcut cutare sau cutare lucru, şi apoi toţi concesionarii, prin inginerul lor şef, are să adevereze, să certifice că acele lucrări s-au făcut. Noi însă nu cerem aşa, ci cerem ca regula adoptată la noi pentru alţi antreprenori să se păstreze şi pentru concesionari.

Onorabilul domn Chiţu a zis cum că comisarul acela pe care-l vom numi noi are să fie un om de toată încredinţarea. Aci, domnilor, nu voiesc să bănuiesc pe nimeni, însă ştiţi că noi de multe ori am fost siliţi să numim superarbitri în mai multe cestiuni. Ei bine, cu toată onorabilitatea acelui superarbitru, noi mai totdeauna am fost siliţi să plătim ceea ce poate nu ar fi trebuit să plătim. Cu toate că nimeni nu poate pune la îndoială onorabilitatea comisarului ce avem să numim, totuşi trebuie să credem că este om şi că foarte lesne se poate înşela.

Noi, domnilor, am avut o bancă, directorele acelei bănci ajunsese d-a se preumbla prin Iaşi cu un cupeu aurit, socotea că cu capitalul depus de acţionari pentru instituirea băncei el putea să cumpere asemenea cupeuri şi caii cei mai frumoşi, şi astăzi se preîmblă trenţăros prin Viena, şi, cînd acea bancă a dat faliment, directore[le] a arătat în bilanţul său că a cumpărat 50 000 de cămile şi caii au murit toţi în pustiele Egiptului, şi, cu toate că şi acel om era un om onorabile, totuşi am perdut şi eu şi onorabilul domn Hurmuzache şi mulţi alţii.

De aceea zic, domnilor, cu tot respectul ce am pentru naţiunea prusiană, care prin ştiinţele sale, prin valoarea şi onorabilitatea sa a ajuns să fie în capul Germaniei întregi, totuşi zic că şi acea naţiune poate să aibă oameni care să nu se ţină de cuvînt. Prin urmare, dară, noi avem să ne ţinem de regulile ţărei noastre; şi, mai cu seamă cînd un contract se face în ţara noastră, noi trebuie să cerem ca contractantul să se ţină de regulile adoptate în ţara noastră.

Ei bine, domnilor, se cuvine ca la această cestiune să fie măcar o cercetare contradictorie; cînd inginerul concesionarului va zice am făcut atîta, ministerul lucrărilor publice să zică şi el cuvîntul său, că nu oare o dată unul din deputaţi care vor veni de la Craiova la Bucureşti, aflînd că s-au dat atîtea obligaţiuni şi văzînd că lucrările nu s-a făcut conform cu obligaţiunile elaborate, cînd va interpela pe ministru, să nu se zică: domnilor, s-a dat bani în conformitatea articolului cutare după declaraţiunea domnului inginer cutare.

Ei bine, domnilor, o ţară serioasă nu poate să priimească aceasta. Aş înţelege să fie aşa dacă ar fi inginerul nostru, iară nu al companiei, căci atuncea am putea să-l supunem la jurămînt. De aceea să se facă cel puţin o cercetare contradictorie de un inginer al nostru, să se facă aceea ce faceţi dumneavoastră astăzi cu concesionarii căii de la Galaţi. Domnului Paul, un englez, om foarte onorabil, nu-i daţi banii după declaraţiunea domniei-lui, ci după aceea a inginerului circonscripţiunei, care zice: certific că lucrările sînt făcute.

Concesionarii ce au să facă? Ei nu sînt instructori, ei au să vă arate că după raportul inginerului lor rezulta că s-a făcut atîtea lucrări şi să ceară sumele corespunzătoare. Ei bine, comisarul nostru trebuie să fie pus în poziţiune cum să vadă şi să ştie ce să facă: dacă veţi zice numai atîta, ca să elibereze obligaţiunile fără să cerceteze dacă s-a făcut lucrările, atunci trebuie să fie o afirmaţiune şi din partea ministerului, trebuie să zică: domnule comisar, m-am încredinţat că lucrările sînt făcute, binevoieşte a elibera obligaţiunile.

Iată dară cestiunea cum este, nici o şicană, de la început am declarat că nu voi înfăţişa decît amendamente serioase, pentru că voiesc, cum a zis domnul Ghica, măcar la a cincea încercare să avem o concesiune serioasă, să cîştige concesionarii, dară să cîştige şi ţara.

> *D. ministru [al] lucrărilor publice:* Am înţeles din capul locului că domnul Kogălniceanu zice altceva decît amendamentul ce s-a prezentat şi în adevăr ceea ce a zis domnul Kogălniceanu e de luat aminte; însă difer de ceea ce propune amendamentul, ca certificatele fără a cerceta de cine sînt date să fie supuse la un arbitragiu etc.
>
> Domnul Kogălniceanu zice că certificatele să nu fie date de inginerul companiei, căci este al concesionarilor, cari singuri fac lucrările şi apoi singuri şi-ar face dovadă. În această privinţă vedeţi că nu e control din partea statului şi de aceea ar trebui ca certificatele să fie date subt un asemenea control, ceea ce primesc şi concesionarii.

Nu cer nici eu altceva [4].

„Monitor”, 1868, nr. 123, p. 798, col. 1–2.

NOTE

[1] În proiectul de concesiune alineatul 4 din § 9 prevedea: „În proporţiune cu înaintarea lucrărilor construcţiunei şi cu predarea materialelor, precum şi pentru avansurile făcute pentru mijloacele de exploataţiune şi pentru materialuri, asemenea şi plata dobînzilor obligaţiunilor deja emise, comisarul general este autorizat şi însărcinat a libera concesionarilor în cîştiuri capitalul necesar în obligaţiuni convenţionale confecţionate”.

[2] Amendamentul lui P. Carp era la alineatul 5 din § 9: „Obligaţiunile pentru lucrări executate, pentru materiale aduse şi pentru avansuri de plată se vor libera concesionarilor pe baza certificatelor ce inginerul-şef al concesionarilor pentru căile ferate române va libera şi va prezenta comisarului statului”.

Carp cerea ca certificatele eliberate de inginerul concesionarilor să fie în prealabil prezentate guvernului român. În caz de conflict se apela la un arbitru. De asemeni Carp ceruse ca banii rezultaţi din vînzarea obligaţiunilor să fie depuşi la un institut de bancă „primit de ambele părţi".

Referirea la „*promesse solennelle*" nu figura în amendamentul lui Carp. Ea privea alineatul 6 al § 9 : „Pentru conştiincioasa compunere a acestor certificate inginerul-şef va fi obligat a da parola sa de onoare (*promesse solennelle*)...".

[3] Panait Donici.

[4] G. Chiţu a anunţat, după cuvîntul lui K., că atît comisia Adunării, cît şi concesionarii au acceptat ca inginerul companiei să dea certificatele sub controlul guvernului român.

Pe marginea discuţiei pentru concesiunea de căi ferate, cere ca la ambele companii (Strousberg şi Offenheim) dobînzile şi timpul de amortizare să fie identice *

Nu aplaudaţi, domnilor, numaidecît. Nu vă grăbiţi a aplauda la toate [1]. Înţeleg să aplaudaţi la orice, numai cînd se atinge de bani şi de a cruţa banii statului nu trebuie să vă grăbiţi în aplauze.

Şi eu sînt ca să se dea concesionarilor un termen, însă compensaţiune pentru compensaţiune, nu numai aşa.

Cînd onorabilul domn Mehedinţeanu a venit şi a sprijinit această concesiune şi a zis că este mai bună decît cele[l]alte, atunci a pus înainte nişte cuvinte pe care astăzi să le afirme din nou, pentru care eu îi arăt recunoştinţa mea, fiindcă domnia-lui vine a afirma încă o dată independinţa caracterului domniei-sale.

Dumnealui atunci a zis [2] : voi vota contra dacă veţi schimba acest articol care este matricol ar face concesiunea să aibă preferinţă [sic !]. (*Întreruperi.*) Vă rog să nu mă întrerupeţi căci mai ales în cestiunea aceasta cunosc foarte puţini oameni speciali aci; vă mărturisesc că nici eu nu sînt special, decît vă spui că domnul Mehedinţeanu a pus degetul pe o bubă foarte simţită şi trebuie ca Adunarea să o ia în consideraţiune. Domnia-sa a zis : dacă se va face concesiunii Strousberg aceeaşi înlesnire ca lui Ofenheim, atunci domnia-sa va face o scădere de preţ.

Ei bine, domnilor, eu nu cer să se facă scădere, dară voi cere compensaţiune pentru compensaţiune, garanţie intereselor şi pentru unii şi pentru alţii, cer să fie puşi în egalitate de condiţiuni, nu la unul să garantăm o dobîndă minimă şi sarcini mai multe, şi la altul dobîndă mai mare şi sarcini mai mici. Domnul Offenheim cere şeapte şi jumătate şi zice : să-mi scădeţi cheltuielile de constructiune şi rezerve pentru reînnoire şi nimic mai mult; domnul Strousberg vine şi cere din acest profit neto 3 la sută deosebit.

Apoi, domnilor, în 7 şi jumătate intră amortizarea la domnul Offenheim de vreme ce amortizarea este la domnu Strousberg afară de 7 şi jumătate la sută.

Astfel la domnul Ofenheim 30 ani fac 32 şi la domnul Strousberg, care are o linie aşa de mare, 30 de ani fac 42. Aşadară vă declar, cît pentru mine, că voi da concesionarilor prusieni 20 mult 22 de ani, şi cu condiţiune ca să ne pună în egalitate în privinţa sarcinei garanţiei . . .

---

* Şedinţa din 27 mai 1868.

O voce: Ați votat 90 de ani.

Mi se objectează că am votat 90 de ani; am votat, însă în vederea articolului care vine astăzi. Iară dacă e să votăm ceea ce ni se cere acum, trebuie să revenim, cum am revenit și în privința liniei Vîrciorova. Am votat amendamentul domnului Mehedințeanu în privința liniei Vîrciorova cu 250 000 franci și a doua zi domnii concesionari au venit și ne-au tras luarea-aminte asupra unui caz de mare dreptate și au dobîndit o compensațiune. Cerem aceeași compensațiune; dăm 30 ani, să-i dăm cu începere după întîia linie, adică 22 ani, și, daca-i dăm, aceasta este că renunță la acele avantage pe cari și domnul Offenheim le-a reclamat și nu le-am acordat.

D. ministru al lucrărilor publice [3] *:* N-aș voi a răspunde domnului Kogălniceanu decît în ceea ce se atinge de comparațiunea ce a făcut între aceste concesiuni. Mi se pare că esagerăm avantagele concesiunei Offenheim în comparațiune cu ale concesiunei Strusberg, mi se pare că atunci cînd cineva zice: din venitul brut se va scădea atîta, anume hotărît, este ceva mai bine decît cînd zice: din venitul brut se va scădea cît va trebui pentru exploatare și administrațiune, fără să hotărască cît. Aci diferim de onor. domn Kogălniceanu. Domnia-sa crede mai bună o concesiune în care nimica nu e hotărît, care să lase în aprecierea concesionarilor, negreșit sub controlul guvernului...

„*Monitor*", *1868, nr. 123,*
p. 799, col. 3.

NOTE

[1] Concesionarii Strousberg ceruseră să se precizeze, ca și în cazul convenției cu compania Offenheim, termenul în care guvernul român se angajează a răscumpăra căile ferate. Pentru Offenheim termenul concesiunii era de 90 de ani, cu drept din partea statului român de a le răscumpăra după 30 de ani. Dar, observase T. Mehedințeanu, acolo era o societate de acționari care scot beneficiul tocmai din exploatarea ei. Strousberg are avantaje directe din construcție și emiterea obligațiunilor. Însă așa cum acesta a rămas inflexibil în stabilirea traseului Turnu Severin — Vîrciorova, tot așa trebuie și statul român, declara Mehedințeanu, să nu precizeze vreun termen în care se angajează a răscumpăra construcția. Adunarea l-a aplaudat pe Mehedințeanu. Dar la fel a procedat și cu ministrul lucrărilor publice cînd acesta a stăruit pentru precizarea termenului răscumpărării.

[2] T. Mehedințeanu spusese: „...Pentru mine acest articol este cel mai important și cel mai avantagios pentru stat și mai cu seamă pentru cei care susțin că termenul de 90 de ani este prea mult; eu mențin acest articol astfel cum este și nu-l voi schimba nicidecum. Iară dacă cumva se va schimba, eu voi vota contra" (*ibidem*, p. 799, col. 2).

[3] Panait Donici.

*Cere Adunării să fie „mai aspră" cînd i se prezintă demisii din partea deputaților. Cu referire la Ahil Teohari, deputat de Romanați **

Domnul general Florescu [1] a zis o parte din cele ce aveam să zic eu. Domnilor, cînd se dă o demisiune nemotivată, este o curtezie din partea Camerei de a invita pe acel deputat să revină între noi și niciodată nu voi fi contra unei asemenea procedări. Dară cînd un deputat vine și zice:

---

* Ședința din 28 mai 1868.

mi-am cîștigat convincțiunea că nu pot să fac nimic pentru județul meu, vă fac întrebare dacă se cuvine ca noi să primim o asemenea procedare, ca noi pe urmă să rugăm pe acești domni să-și retragă demisiunea? Vedeți, domnilor, ce se face: sînt multe județe cari nu s-au folosit într-un chip nemijlocit de binefăcătoarele reforme materiale ce s-au făcut. Ei bine, domnilor, dacă onorabilul domn Theohari va veni între noi și se va duce cu o asemenea reclamă parlamentară către alegătorii săi și va zice : vedeți ce-am făcut, și tot nu am putut dobîndi nimic ; apoi atunci toți deputații din Ismail, Cahul, Neamțu, toți aceștia vor veni să-și dea demisiunea, știind că noi nu avem să le-o primim.

Îmi pare rău că nu se află aci domnul Theohari, dară, dacă va veni, voi avea cu domnia-sa o esplicare regulamentară, pentru că mi se pare că domnia-sa este unul din majoritatea acestei Camere, și am votat drumul de fer împreună, și domnia-sa trebuia să crează că noi cînd am votat aceasta am făcut bine pentru toate județele, deși unele nu se folosesc imediat.

De aceea eu rog pe onorabila Adunare ca de acum înainte să se gîndească de două ori pînă a ruga pe un deputat să-și retragă demisiunea. Ei bine, dacă domnul Theohari care este din majoritate face aceasta, dară încă acei din opozițiune ce trebuie să facă? Prin urmare Adunarea trebuie să fie mai aspră cînd i se prezintă asemenea demisiuni motivate [2].

„Monitor", 1868, nr. 124,
p. 807, col. 3 — 4.

NOTE

[1] Generalul Florescu, în ciuda prieteniei care îl lega de Ahil Teohari, susținea că demisia trebuie să fie un act de „seriozitate" și ca atare nu vede rostul ca Adunarea „să mai facă atîta corespondență" pentru a-l determina să revină asupra hotărîrii.

[2] În Adunare nu s-a comunicat decît „demisiunea domnului deputat Ahil Teohari". Poate e o greșeală de tipar pentru că la începutul intervenției lui K. se vorbește de o demisie *nemotivată* și la urmă *motivată*.

*Susține cererea de naturalizare a doctorului Teofil Gluck, protomedic al Spitalului Sf. Spiridon din Iași **

Domnilor, domnul Gluck se află în țară de 20 ani; are duoi copii născuți în țară cari sînt la universitatea din Berlin și cari îi scriu în orice moment : tată, ce sîntem?

Domnul Gluck n-a fost numai medic, n-a făcut acestei țări numai servicie medicale, ci a servit tot atît ca alți medici la ridicarea prestigiului acelui mare stabiliment de binefacere din Moldova, St. Spiridon; domnul Gluck în relațiunile sale de cetățean, căci s-a socotit totdeauna ca cetățean român, a fost unul din caracterele cele independinți și a știut să sacrifice pozițiunea sa atunci cînd mulți își plecau capul. Fac apel la domnul C. Racoviță, dacă nu l-a găsit protestînd în ultimele luni ale dom-

* Ședința din 28 mai 1868.

niei lui Cuza în contra unui abuz de putere care se făcuse prin călcarea puterilor sale de protomedic . . .

D. L. Eraclide: Pentru aceste cuvinte, ca om onorabile și indipendinte, și-a dat și demisiunea.

Domnul Gluck, pe lîngă acestea, a fost totdeauna un om liberale și un om care a știut să respecte naționalitatea română, pentru că a fost totdeauna compătimitor pentru această naționalitate, ca unul ce se trage dintr-o naționalitate subjugată, este polon. Și fac apel la domnu președinte dacă domnia-sa ignorează ce misiune onorifică a avut acest domn din partea vechei sale națiune.

Atîta mi-am permis să zic în această Cameră, dară sînt membri cari știu ce funcțiuni a îndeplinit acest domn și dară îmi pare rău de onor. domn G. Brătianu[1], căci domnia-sa ar fi trebuit să crează pe cei mai bătrîni și cari au găsit pe domnul Gluck totdeauna alături cu dînșii apărînd cele mai folositoare și mai liberale principii. De aceea mă mir cum domnul G. Brătianu zice că nu-l cunoaște; eu vă asigur, domnilor, că primind pe domnul Gluck vom cîștiga un bun și demn cetățean și de aceea rog pe domnu George Brătianu de mărturiele ce-i fac, nu numai în particular, ci față cu reprezintațiunea naționale. Eu pururea m-am mîndrit de amiciția domnului Gluck și mă voi simți ferice a-l vedea alături cu mine ca român.

„Monitor", 1868, nr. 125,
p. 812, col. 4—5.

NOTE

[1] G. Brătianu anunțase că va vorbi împotriva acordării indigenatului dr. T. Gluck înainte de termenul de 10 ani prescris de lege. Luînd cuvîntul a doua zi, la 29 mai, G. Brătianu a început caustic: „Din ceea ce a spus ieri domnul ministru de culte și onor. domnul Kogălniceanu ar trebui să ne plecăm capul — mai ales că sîntem într-o țară care nu e departe de Orient — cînd ne spun, credeți-ne pe noi, fiindcă sîntem mai bătrîni! Or, domnul Gluck nu a făcut mai mult nimic decît și-a dat serviciul său ca oricare medic, și dacă nu făcea astfel și onor. domn Dim. Ghica și onor. domn Kogălniceanu și toți cîți au fost miniștri l-ar fi destituit".

Intervenție împotriva introducerii de noi taxe comunale la București pentru onorarea contractului cu Alexis Godillot privind unele amenajări edilitare *

Domnilor deputați, comuna e liberă și libertatea comunei s-a întins încă mai mult prin constituțiune. Așa fiind și esersîndu-și această autonomie în chipul cel mai larg, căci am văzut multe comune cari au întins drepturile lor pînă a se amesteca în afacerile generale ale statului și chiar pînă a legifera, nu înțeleg acum ce avem a face noi în această cestiune? Nu înțeleg pentru ce o sarcină pe care autoritatea comunale a luat-o asupra ei vine acum să se arunce în sarcina țărei. Pentru mine, nu o înțeleg aceasta.

* Ședința din 29 mai 1868.

Domnilor, cine are drepturi are și datorii, cine are beneficii are și sarcine. A plăcut comunei din București să aibă hale, piețe și grădine, aibă-le sănătoasă și e datoare să le aibă[1]. Orașul București ca capitală trebuie să fie model pentru cele[l]alte orașe; în orașul București trebuie să fie stradele cele mai frumoase, iluminarea cea mai bună, poliția cea mai îndestulătoare, apa cea mai curată, și toate acestea să fie în starea cea mai bună, fiindcă are onoarea de a fi capitala României și *noblesse oblige*. Domnilor, cuvintele cari le zic astăzi le-am rostit și atunci cînd am cerut ca capitala București să binevoiască a-și da tot aceleași venituri care își dă și nenorocitul Iași[2]. S-au votat acele dări, au mers la Senat și Senatul a luat de port-stegar pe un domn care ținea să-și facă popularitate între negutătorii de vin și rachiu și a făcut de a căzut acel project; s-a străgănit un an de zile și cu chipul acesta comuna București a venit în mare deficit.

D. Sc. Turnavit: Cer cuvîntul.

Rog pe onor. domn Turnavit să fie bine încredințat că nu am făcut deloc aluzie la domnia-sa, ci am făcut la domnul graf Scarlat Rosetti, care a făcut o propagandă foarte mare și periculoasă în București și a pus pe municipalitate în pozițiune să nu poată aplica în toată întregimea lor dările votate, și municipalitatea a fost silită, pînă la oarecare punt, a ține seamă de acea propagandă care s-a făcut. Eu sînt dator să arăt părerea mea de rău că onor. domn primar, într-o publicațiune ce a făcut, și-a permis oarecare licență pe care nu trebuia să și-o permită, fiindcă nu numai că a contestat dreptul puterei legiuitoare de a se amesteca în sarcinile comunei, ci a acentat * aceasta. Adunarea nu a făcut alt nimic decît a asemănat orașul București cu orașul Iași în privința dărilor pe băuturi și nu a făcut nimic alta decît a sancționa, conform constituțiunei, drepturile consiliului comunale. Comuna a micșorat aceste taxe și în loc de un sfanț a lăsat 1/3 sfanț. Ei bine, ce a devenit votul nostru care era sancționat de domnitor? A rămas bun în „Monitor”, dară nu a devenit obligator pentru comună. Eu nu înțeleg ca o lege votată odată de Adunare să se găsească cineva care să o denatureze.

D. P. Buescu: Nu a denaturat-o.

Am avut onoare a spune domnului Buescu că nu a respectat-o, fiindcă darea de un sfanț pe carul de fîn și altele asemene le-a modificat, în vreme ce Adunarea nu a făcut nimic alta decît a sancționat dările votate de comună, și comuna, cu toate aceste, a zis că puterea legislativă nu are acest drept. Eu nu recunosc dreptul decît puterei esecutive de a zice că puterea legislativă nu poate face cutare lucru, și mai ales că votul puterei legislative a primit și sancțiunea domnitorului.

Aceasta o spui fiindcă cestiunea e acum la ordinea zilei și nu am voit să ridic aceste observațiuni mai nainte. Odată ce am spus aceasta să-mi fie permis a zice că comuna București, care trage la sine întîia resursă, e datoare să facă onoare angagiamentelor sale. Statul a avut și el guverne cari au făcut concesiuni, a fost bune sau rele, statul le-a plătit, fiindcă fiecare țară merită guvernul ei și fiecare comună merită guvernul ei. Țara dară a făcut onoare angagiamentelor sale, pentru ce dară comuna București se pune mai pre sus de țară? Pentru ce comuna nu intră în înțelegere cu domnul Godillot, cum am intrat noi pentru furnitura armatei și altele? Pentru ce comuna București nu voiește să facă ceea ce am făcut noi şi pentru ce să îngreunăm noi ţara ca să plătească nişte înfrumuseţări cari în mare parte sînt bune, precum sînt halele, pe care domnul Godillot se obligă a le face ca la Paris? Am fost la Paris anul trecut, am văzut halele, şi, dacă aceste hale se vor esecuta întocmai aşa, vor fi foarte bune, foarte frumoase, şi vor servi la înfrumuseţarea şi la igiena Bucureştilor.

---

* Citește: *accentuat.*

Aşadară, cît pentru mine, vă declar că voi aştepta să ascult cari sînt împrejurările, dară eu ca deputat al oraşului Huşi nu voi să iau parte la sarcine care au să înfrumuseţeze şi să îmbunătăţească trebuinţele locale ale Bucureştilor.

Comunei capitalii i se dă penru căi, pentru strade, grădini etc. Să căutăm budgetul statului şi să vedem cu cîte milioane vine statul în ajutorul comunei, şi nu cred că trebuie să-i mai plătim şi halele.

Comuna Bucureşti poate să fie îndatorată de Cameră a face onoare angagiamentelor sale şi, dacă nu avem atît drept noi, dacă Adunarea şi puterea esecutivă nu pot să zică comunei Bucureşti acest cuvînt, ar fi foarte rău, pentru că ceea ce nu se poate zice în Bucureşti nu se poate zice nici în Iaşi, nici în Bacău, nici nicăiri. Aş voi ca puterea esecutivă, sprijinită mai ales de Adunare şi Senat, să poată zice cuvîntul său şi în Iaşi, şi în Bucureşti, şi în Galaţi etc. Autonomia comunei e dată prin puterea legiuitoare, prin legea comunală, prin constituţiune; acei cari au făcut constituţiunea, aceia au dreptul să zică comunei Bucureşti să facă onoare angagiamentelor sale.

D. E. Carada: Angagiamentelor legale.

Legale? Apoi ia vedeţi cum onor. domn Eugeniu Carada [3], membru la comuna Bucureşti, nu se gîndeşte că cîteodată trebuie ca şi o comună să treacă pe unde trece chiar statul şi nu voieşte să puie sarcine Bucureştilor, care singur se foloseşte din această îmbunătăţire, dară voieşte domnia-sa, deputat, să le pună în sarcina Iaşului? Voi fi fericit cînd domnul Carada se va asocia cu mine ca să scăpăm pe cele[l]alte oraşe de asemenea sarcine . . .

D. Chiţu: Pe Craiova, de unde e domnia-lui.

Domnilor, vă mai declar încă o dată, aceasta e teoria pe care am sprijinit-o în Camera trecută împreună cu delegaţii tuturor secţiunilor; toate secţiunile s-au rostit că guvernul, care e şeful tutulor municipalităţilor, să îndatoreze pe comuna Bucureşti a face onoare angagiamentelor sale, precum ţara a fost îndatorată de Adunare să facă onoare angagiamentelor sale, precum plătim lui Godillot, drumurile de fer etc. Dacă însă sînt alte împrejurări, nu ştiu; voi aştepta să văd ce zice domnul ministru; deocamdată declar că mă rostesc contra acestor sarcine puse pe ţara întreagă.

D. ministru de finance[4]*:* Eu sînt de opiniunea onor. domn Kogălniceanu în ceea ce zice că puterea legiuitoare şi puterea esecutivă pot să oblige pe comuna Bucureşti să-şi plătească datoriile, mai cu seamă cînd aceste datorii sînt contractate în străinătate, căci greutatea ce ar rezulta n-ar cădea numai asupra Bucureştilor, ci asupra ţărei întregi.

Dară să vedem la ce e echitabil să îndatorăm pe comună a face onoare angagiamentelor sale.

Onor. domn Kogălniceanu a zis : comuna, fiind liberă, e autonomă ; a făcut ce i-a plăcut, trebuie să-şi plătească greşelile sale. Eu aş putea să zic numai atît : e liberă astăzi, dară nu era liberă atunci.

Diferesc întru aceasta.

Pană Buescu *a încercat să dea vina pe consiliul municipal, care în 1865 încheiase contractul cu Godillot: „Acel consiliu comunale nu avea acțiunea sa liberă ca cel de astăzi; toate lucrările se făcea în întuneric”* [5].

Domnilor, nu fac un mare sacrificiu de a nu ridica partea politică a cuvîntului domnului Buescu și de a mă pune pe tărîmul regimului trecut. Aceasta e cu atît mai ușor cu cît, în timpul acelui regim cînd s-a făcut această concesiune, eu eram tot atît de rău văzut ca și onor. domn Buescu.

O voce: Dacă nu mai mult.

Prin urmare cestiunea pentru mine este foarte simplă fiindcă nici [într-] o primărie, nici [într-] un minister atunci eu nu aveam nici cea mai mică parte directă sau indirectă, nici morală, nici materială.

Viu să sprijin numai o cestiune de drept și să răspund domnului Buescu că nu pot priimi teoria domniei-sale că succesorii pot să trateze de ilegale lucrările făcute de predecesorii lor. Guvernul e totdeauna perpetuu, numai persoanele se schimbă: este domnul Buescu la comună, mîne poate să vie altul, de esemplu domnul Petrescu. A! Mă iertați, uitasem că și domnul Petrescu este astăzi. Dar în fine poate veni un alt consiliu comunal și lucrările celui de azi le socotesc obligatorie pentru consiliul comunal de mîne; foarte rău dar face domnul Buescu cînd zice că consiliul comunal care succede poate și are dreptul să atace lucrările consiliului comunal precedent, căci atunci ar putea să vie altul mîne și să zică că rău a făcut consiliul comunal de azi de a contractat iluminarea orașului cu gaz.

O voce: Daca e ilegale.

Eu socotesc că contractul pe care l-a făcut domnul Buescu este obligatoriu pentru toți membrii comunali neam de neamul lor.

Dacă ne-am pune pe tărîmul de legalitate și ilegalitate, apoi eu am a vă observa mai întîi dumneavoastră: contractul de a aduce peatră cubică din Scoția nu este tocmai legal. Așadar, eu susțiu că acel consiliu comunal bine sau rău a făcut, în întuneric sau în neîntuneric a contractat acele cheltuiele, oricum ar fi, a fost un contract și acel contract era întemeiat pe un împrumut.

Mai deunăzi, domnilor, mă trezesc cu un domn din societate că intră la mine și-mi zice: domnule Kogălnicene, am să-ți fac o propunere ca aceasta. — Cum, domnule, îl întrebai? Dumneata ești om onest și vrei să-mi faci o propunere neonestă? — Mă rog să-mi vinzi o parte din grădina dumitale. — Pentru ce, îl întrebai. — Pentru că grădina dumitale intră în cea dintîi categorie a îmbunătățirilor mari și frumoase ce le pregătește municipalitatea de București. Atunci m-am bucurat foarte mult de aceasta și am zis: slavă lui Dumnezeu că București poate să facă asemenea îmbunătățiri. Ce idee frumoasă! Dumnezeu să vă ajute ca să puteți schimba fața Bucureștilor.

Ei bine, tot așea și predecesorii dumneavoastră au socotit că cu acel împrumut are să facă îmbunătățiri de cari să se folosească și urmașii, și au făcut contractul acesta. Dar, acum, dumneavoastră veniți și îl declarați că este rău și ilegal . . .

D. Buescu: Domnul C. Bosianu l-a declarat

Ce-mi pasă mie de domnul Bosianu? Eu pe domnul Bosianu îl respect îndestul, dar domnia-sa nu este decît un glas. Dumneavoastră sînteți cari ziceți că guvernul nu are dreptul să vă silească ca să nu aduceți cauza înaintea justiției. Nici în o țară a lumii, nici în America, nicăieri, nu s-ar putea deschide procese cari să încurce interesele generali.

Dar las la o parte această cestiune și zic numai atît, că nu pot primi în principiu ca țara să plătească pentru comuna București, nu pot primi în principiu că, daca se găsește o autoritate comunală care voiește să empieteze asupra fiitorului și să facă îmbunătățiri pe cari nu le poate plăti, apoi țara să plătească. Dar așa, domnilor, pot să fie mai multe autorități comunale cari greșesc, precum Brăila, Bacău, Iași etc. Oare pentru toate trebuie țara să le plătească? Nu. Orașul București dar trebuie să-și plătească și greșelele ca și gloria lui.

Dar apoi se mai zice că comuna nu poate, că nu are mijloace actualmente, că cifra este foarte mare, că nu se poate da această cifră de comună fiindcă ar trebui comuna să facă un împrumut. Ei bine, pe tărîmul acesta ne mai putem apropia, iar nu să ziceți că București poartă și sarcinile generale, el plătește polițiii, sergenții de orașe etc. Dar care oraș nu plătește asemenea sarcine ca Bucureștii? Apoi, domnilor, nu mai departe decît astăzi am venit cu un raport asupra proiectului prezintat de domnul ministru al lucrărilor publice prin care se cere ca căile dimprejurul Bucureștilor să se declare de căi naționale și să le plătească țara. Ei bine, domnilor, numai pentru sergenții de oraș, pentru întreținerea pavagiului și alte mici lucruri veniți și strigați că guvernul v-a impus cu forța să le întrețineți. Nu cunosc acel guvern, dar zic că foarte bine a făcut de v-a impus aceste îndatoriri și e foarte drept, căci, precum domnul Ghica și eu plătim pentru pavage, iluminare etc., sînteți datori să ne dați iluminare, apă, pavele, să ne dați sergenți de pază pe cari nu-i avem . . .

D. Buescu : Vă vom da.

Și veniți încă să strigați că facem aci procesul municipalității? Ei bine, noi, cari avem dreptul să facem procesul ministerului și guvernului întreg, nu avem dreptul să facem proces municipalității de București? Iubesc Bucureștii, îl iubesc fiindcă o mare parte a anului locuiesc într-însul, îl iubesc ca părintele care vrea să-și vadă copilul lui curat și frumos, iar nu mucos. *(Rîsete.)*

Ziceți dumneavoastră că nu se poate pune dări, dar, domnilor, cînd s-a aplicat legea comunală în toate orașele și satele României, nu avem decît să căutăm budgetele și vom vedea că deodată s-a pus în toate comunele rurale și urbane zecīueli pe rachiu și toate comunele plătesc.

Suceava plătește, Fălticenii plătește, Dorohoi plătește, Hușii plătește, și aceste orașe, domnilor, ar fi prea fericite dacă s-ar bucura numai de una din bogățiele comunei București, și dumneavoastră în loc să căutați a lumina pe oameni, în loc [să] vă siliți a-i face să înțeleagă că trebuie capitala României să facă onoare pozițiunei rangului său, dumneavoastră sînteți cei întîi cari le ziceți : Nu, dragii mei ! Nu, copiii mei ! Să nu plătiți nimic. *(Ilaritate.)*

Înțeleg domnilor ; nu voiți a pune impozit pe bomboane, nu voiți să impuneți obiectele de hrană, aceasta o înțeleg, dar să vă opriți a pune impozit pe rachiu ! Ei bine, mărturisesc că aceasta n-o mai înțeleg deloc. Eu, domnilor, sînt convins că cu [cît] cîrciumile vor fi mai puține, cu atît poporul va fi mai moralizat. Poporul are trebuință de pîne și de carne ; acestea se cuvine să fie mai ieftine și apărate cît se poate de impozit ; dar rachiul, acest aginte al corupțiunei, al distrugerii moravurilor societății, rachiul să nu fie impus ? Încă o dată, domnilor, aceasta n-o mai înțeleg !

Dar să venim la domnul Godillot. Aţi desfăcut contractul, aţi făcut rău; rău aţi făcut, domnilor, de aţi pornit procesul; contractul căta să fie respectat. Dar nu aveţi mijloace! Ei bine, trebuia să veniţi să cereţi de la ţară ca să vă procure mijloacele. Aceasta n-aţi binevoit să o faceţi; ţara este dară datoare, este în drept să vorbească oraşului Bucureşti, să-l lumineze, să-i zică că nu numai atunci face bine cînd schimbă guvernul, ci şi atunci cînd face onoare angajamentelor sale *(aplauze)* şi atunci cînd face îmbunătăţiri morale şi materiale. Înţeleg că în consiliul comunal al capitalei s-a ţinut seamă de oarecari înprejurări, cari l-a poprit de a aplica taxele încuviinţate de reprezentaţiunea naţionale, dar aceasta trebuia să se facă cu concursul şi al Camerei; dumneavoastră nu se cuvenea să le combateţi, din contra, eraţi datori să căutaţi în noi un concurs morale pentru a convinge Bucureşti că este de demnitatea sa a se îmbunătăţi, că ţara reclamă ca capitala să serve de model celorlalte oraşe în privinţa îmbunătăţirilor. Ia uitaţi în ce stare sînt pavelele! Ia uitaţi ce apă bem, şi dumneavoastră voiţi să lăsaţi această stare? ...Nu; ea nu se mai poate suferi; nu se face onoare nici în ochii noştri, nici în ochii străinilor. Avem dreptul să cerem ca oraşul Bucureşti să facă onoare gloriei sale de capitală a ţărei; pentru aceea voim ca bucureştenii să se deprinză a face onoare angajamentelor sale ...Dar s-a făcut o alegere rea? Însă un oraş care a răsturnat o stare de lucruri, care a dat jos un domn, cu atît mai lesne putea să răstoarne un consiliu comunal. Eu nu pot primi teoria că oraşul Bucureşti a răbdat a se face o ilegalitate în numele său, a răbdat căci a voit să rabde. Voi veni în ajutorul Bucureştilor. Voi prezinta amendamente ca să înlesnesc comunei Bucureşti de a face onoare angajamentelor sale, dar nu pot niciodată să primesc că puterea executivă n-are dreptul să îndatoreze pe comună a face onoare angajamentelor contractate[6].

„Monitor", 1868. nr. 126, p. 822, col. 3—4; nr. 127, p. 827, col. 3—5.

NOTE

[1] Discuţia se purta în jurul proiectului de lege prezentat de ministrul lucrărilor publice privind preluarea pe seama statului a datoriei contractate de municipalitatea Bucureştilor faţă de inginerul francez Alexis Godillot în urma convenţiei încheiate cu acesta la 2/14 decembrie 1865 privind executarea unor lucrări edilitare.

Lucrările contractate (două hale centrale, două hale mici, cheiuri cu parapete şi patru poduri de fier pe Dîmboviţa, o capelă, un scuar etc.) însumau 13 500 000 de lei vechi — la care se adăuga dobînda pînă la 15 108 750 de lei. Suma urma să fie plătită eşalonat pînă în 1870.

[2] Vezi supra p. 317.

[3] Eugeniu Carada fusese în comisia parlamentară pentru discutarea proiectului şi făcuse opinie separată cu Gr. Serurie. El ceruse acceptarea proiectului şi repartizarea echitabilă a lucrărilor contractate între Bucureşti, Craiova şi Iaşi.

[4] I. C. Brătianu.

[5] Gr. Lahovari la rîndu-i căuta să justifice imposibilitatea în care s-a aflat municipalitatea Bucureştilor mai ales după „revoluţiunea" de la 11 februarie, cînd trebuia să facă anumite exproprieri pe malul Dîmboviţei pentru executarea lucrărilor prevăzute în contractul lui Godillot. Neputîndu-le face şi neavînd bani, susţine Gr. Lahovari, comuna Bucureşti în fapt nu e liberă, nu e autonomă. La care K. a replicat caustic: „Dară nu trebuie să fie liberă şi autonomă pînă la scara murgului!"

[6] E locul să amintim că municipalitatea Bucureşti era asaltată cu tot felul de propuneri, unele de-a dreptul fanteziste. Aşa, în 1865, francezii Louis David şi Eugène Mussoumorel se oferă să ridice un zid cu şanţ în jurul oraşului prevăzut cu 14 porţi şi un bulevard de centură pentru perceperea riguroasă a accizelor (B.A.R., Arhiva Cuza, XV, f. 280—281).

Se pronunță pentru despăgubirea francezului Alexis Godillot, furnizor al armatei române *

N-am voit să vorbesc în această cestiune[1] fiindcă ţineam ca domnul ministru de finanţe să vorbească cel dintîi.

Domnia-sa a vorbit şi după opiniunea mea a pus cestiunea pe adevăratul ei tărîm, astfel cum a pus-o şi comisiunea.

Comisiunea a împărţit cestiunea în două — vede pe un străin care vine cu comande făcute de acei care reprezenta statul român în străinătate şi zice : ministrul de resbel mi-a cerut pentru stabilimentul militar să-i trimit machinele cutare ; i le-am trămis, iată comanda, iată chitanţa de primire. Astfel au făcut miniştrii de atunci şi tot aşa fac şi miniştrii actuali. Ministerul actual, în cestiunea de arme şi pentru stabilimentele militare, nu e ţinut la acele regule cari se pot păzi pentru fîn, pentru pîne şi carne.

Aşadară, cînd în comisiune am văzut cari sînt imprejurările, abstracţiune făcînd de opiniunile politice, cînd am văzut aceasta, noi, onor. domn D. Ghica, domnul Buescu, domnul Argiropulo, eu etc., am zis : străinul nu poate face altfel decît să-şi primească banii.

D. G. Vernescu : Cer cuvîntul.

O parte din aceste comande sînt făcute de miniştrii de la 1865 şi 1866 şi nicidecum de acei de la 1864.

D. Vernescu : Oricine va fi.

Comisiunea a venit apoi şi a pus a doua cestiune, ca dumneavoastră, cînd veţi socoti de cuviinţă, să vă rostiţi asupra neregularităţilor, să trageţi la răspundere pe acei cari au contractat aceste obiecte. Permiteţi-mi însă să vă spui care sînt neregularităţile.

Adunarea de la 1860 şi Adunarea de la 1863 spre 1864 a votat o fonderie şi a votat totdeodată şi aduce[rea] a 48 tunuri, pentru cari au dat trei milioane. Cît priveşte fonderia, s-au făcut oarecari începuturi, ministru fiind la resbel generalul Iacovachi. Generalul Iacovachi a murit, ministerul s-a schimbat. Au început pe urmă a se face comande mai ales pentru întemeierea unui stabiliment de roate şi alte atelagiuri trebuitoare mai cu seamă pentru artilerie. Mai apoi s-a socotit de cuviinţă a se întemeia şi o fonderie, precum şi cele [l]alte părţi din atelierele militare cari s-au făcut la Tîrgovişte. Comisiunea a văzut că aci nu s-au observat regulele legii comptabilităţii ; n-am găsit încheierea Consiliului de Miniştri, n-am găsit decret princiar şi prin urmare am lăsat ca această neregulă să se hotărească de Cameră ; am socotit de cuviinţă a pune pe Adunare în poziţiune de a se rosti tocmai ca să se statornicească un principiu, mai ales în privinţa afacerilor Ministerului de Resbel, unde cîteodată legea comptabilităţii nu se poate păzi cum se păzeşte cînd e vorba de a se comanda lemne, fîn, carne, construcţiuni de şosele etc. ; dară, întru cît se atinge de condeile băneşti, acestea trebuie să le plătim, căci, în ziua cînd vom hotărî că aceste condeie nu se cuvine a fi plătite, din ziua aceea toate voturile dumneavoastră pentru armarea ţărei, pentru machine care trebuiesc aduse spre complectarea stabilimentului militar vor rămînea fără efect, căci ministrul cu iscălitura lui nu va mai

---

* Şedinţa din 30 mai 1868.

ACADEMIA BIBLIOTECA

putea aduce nimic, va trebui să trămită acte justificative în străinătate, budgetul, încheierea miniştrilor etc.; şi domnul ministru de finanţe v-a spus cît se loveşte creditul statului cu acest mod de procedare.

Noi, domnilor, trebuie să despăgubim pe domnul Godillot şi aceasta nu ne împiedică întru nimic ca să stabilim principiul de a nu se mai călca legile, dară pînă atunci banii trebuie să-i plătim, nu putem face altfel.

Generalul Florescu, *cu referire la furniturile militare şi livrarea de utilaj pentru stabilimentul militar de la Tîrgovişte, despre care Adunarea opinase că s-au făcut contrariu legii de contabilitate, arată că o comisie militară, prezidată de el, a studiat timp de un an de zile problema înzestrării cu fiecare obiect în parte, încît necesitatea tuturor comenzilor a fost serios şi îndelung verificată.*

Domnilor, regret că onor. domn general Florescu nu a fost astăzi destul de răbdător ca să nu răspunză; regret că domnia-sa nu a ascultat cuvintele bine zise şi bine simţite ale principelui D. Ghica[2], ci a pus cestiunea pe un tărîm arzător, făcînd pe Cameră să ajungă a se pune pe tărîmul de biruitori şi biruiţi, din care poate să urmeze o ceartă lungă, pe care nu ştiu cum Camera o poate hotărî acum. [Î]mi pare rău, căci eu aşteptam mai mult de la tactica şi prudenţa domnului general Florescu, eu rog pe domnul Florescu să nu mai răspunză la cuvintele şi atacurile domnului Candiano[3]. Domnul Candiano este june şi domnia-sa şi cu mine sîntem mai bătrîni şi trebuie ca la iuţeala sîngelui noi să răspundem cu răceala sîngelui. Regret dară ce s-a făcut şi rog pe generalul Florescu să ne înlesnească drumul de a merge înainte; şi cînd eu zic aceasta cred că am dat şi esemplu. Ieri cînd a vorbit domnul Buescu de regimul trecut, vă aduceţi aminte că am zis că nu e un sacrificiu mare de a nu-i răspunde, căci avem altceva de făcut mai bun decît ca noi, cari am fost actorii acelui regim, să ne facem şi judecătorii lui; naţiunea e judecătorul. Rog dară pe Cameră să binevoiască a se ocupa numai de cestiunile la ordinea zilei.

Eu am fost cel din urmă care, ca membru al comisiunii financiare, am subscris raportul, numai pentru că voiam ca onor. domn Buescu, care nu e deloc amicul regimului trecut, să cerceteze cestiunea şi să se pronunţe cel dintîi. Ei bine, dumnealui a cercetat şi s-a convins că domnul ministru de resbel a dat toate lămuririle Camerilor, a arătat chiar creditele care sînt închise, ce bani au figurat, ce nu s-a răspuns şi de unde trebuie să se ceară înapoi.

Zisele onor. domnului Eraclide[4] întru aceasta sînt neesacte, precum recunosc şi eu că ieri, în privinţa cifrei de 480 mii lei, am fost neesact, căci condeiul acesta era respins de Cameră. Dară condeile respinse privesc pe miniştrii care le-au făcut, iară nu pe domnul Godillot.

Aşadară, propunerea făcută nu e alt decît consecuenţa opiniunei comisiunei, care lasă la apreciarea Camerei cestiunea responsabilităţii. Noi însă sîntem datori să apărăm creditul statului. De trei ani se tot reclamă banii aceştia, să-i plătim odată şi pe urmă vom vedea ce e de făcut. Chiar în timpii vechi, în timpii lui Dan vistierul, ceea ce făcea ministrul se plătea; se tăia capul vistierului, dară banii se plătea. Ce să facem, domnilor? Aşa e cînd ţara-şi delega drepturile sale în mîna unui ministru, a făcut ceea ce face un particular cînd [î]şi deleagă procesul unui avocat necredincios; se pedepseşte pe urmă advocatul, dar cauza este perdută. Nu sînt de opiniunea domnului Vernescu[5] şi esemplu-l avem în toate zilele: în toate zilele votăm despăgubiri pentru aceste concesiuni; nici că putem face altfel, Europa civilizată nu recunoaşte altă teorie; în toate părţile Europei un ministru îndatorează ţara.

Aş putea să vă aduc tomuri întregi ca să vedeţi că tractate de resbel, că alianţe foarte fatale unei ţări rămîn cu toate acestea obligatorie ; pe urmă ministrul [î]şi perde capul ca ministrul S[r]enze al Danimarcei.

„Monitor", 1868, nr. 128, p.825, col. 4—5; p. 826, col. 4—5.

NOTE

[1] Discuţia era la proiectul de lege prin care se cerea deschiderea unui credit de 957 792 lei noi ministrului de război pentru achitarea unor utilaje şi furnituri necesare fonderiei de la Tîrgovişte şi remise în anii 1863—1866. Raportul comisiei parlamentare constatase că Alexis Godillot şi-a îndeplinit obligaţiile, dar comenzile ca atare fuseseră făcute în contrazicere cu legea contabilităţii.

Ministrul de război, în cuvîntul său, a observat că în ceea ce priveşte utilajele pentru fonderia de la Tîrgovişte nu se încheiase un contract, nici nu se întocmise un caiet de sarcini, dar fuseseră aduse şi trebuiau plătite. Ministrul de finanţe a vorbit în acelaşi spirit, arătînd că banii datoraţi lui Godillot trebuiau plătiţi şi apoi stabilit — ca o problemă internă — cine a comis abuzuri şi a contravenit legii de contabilitate.

[2] Dim. Ghica ceruse ca discuţia să nu lunece asupra utilităţii stabilimentelor militare, ci deputaţii să se pronunţe doar asupra creditului ce trebuia dat ministrului de război (vezi în urmă p. 541) pentru achitarea furniturilor livrate de Godillot.

[3] Al. Candiano se pronunţase cu vehemenţă împotriva achiziţiilor făcute de guvernul român prin intermediul lui Godillot : tunuri care nu funcţionau pentru că „au fost confecţionate într-o casă unde niciodată nu s-au făcut tunuri", ţăruşi pentru corturi, lemn de construcţie, sub pretext că esenţele lemnoase de la noi sînt slabe, dar lucrările ridicate de Godillot se surpă mereu. În cadrul aceluiaşi contract se mai aduseseră mazăre, fasole, bărbi, mustăţi...

[4] Leon Eraclide susţinuse că ministrul de război a cerut creditul pentru plata lui Godillot, întrucît depăşise cuantumul de plăţi votat de Camera precedentă, dar nu precizase capitolele unde e deficitar.

[5] G. Vernescu observase că statul nu este dator să achite datorii contractate ilegal de miniştri.

Intervenţii şi propunere în problema concesiunii Godillot pentru executarea unor lucrări edilitare *

Am un amendament şi amendamentul meu se substituie legei întregi.

Acest project de lege e prezentat de onor. domn D. Sturza, în calitatea sa de ministru [al] lucrărilor publice. De la depunerea lui pe biuroul Adunărei şi pînă acum a trecut un an şi jumătate ; chiar terminul de plată e schimbat, căci plata era să înceapă la 1867, martie, şi acum sîntem la iuniu 1868. Aşadară, eu viu cu un amendament şi acest amendament e consecuent cu ceea ce am zis ieri. Eu, domnilor, recunosc convenţiunea încheiată de comuna Bucureşti cu domnul Godillot ca obligatorie pentru dînsa ...

D. Buescu : Cer cuvîntul.

Şi fiindcă acea convenţiune s-a întărit de guvern, potrivit legii, recunosc autorităţii esecutive dreptul şi datoria, afară de cazul de forţă majoră, de a o aplica. Sînt teorii care zic că comuna fiind autonomă e un stat în stat. Eu nu zic așa; o comună e ca un copil în o familie, și tatăl familiei ordonă; eu recunosc statului român, reprezentat prin corpurile legiuitoare și prin domnitor, dreptul de putere, dreptul de supremație, de ordonare, de esecutare asupra fiecărei individualități colectivă sau singură. Și omul e autonom, e liber, independent, dară autonomia omului, libertatea și independența lui e supusă autonomiei statului, și nu e permis unei comune, cît de mare ar fi, ca să aducă pericole asupra statului și asupra națiunei întregi.

---

* Şedinţa din 30 mai 1868.

Odată ce am zis aceasta, viu să recunosc că comuna București în poziția ce i s-a făcut în urma desființărei împrumutului care se contractase pentru a face operațiunea aceasta cu Godillot, recunosc că comuna București nu e în pozițiunea materială de a aduce întru îndeplinire această convențiune numai cu propriele sale mijloace. Statul, care e dator a se ocupa de binele tuturor comunelor, se înțelege că e dator a se ocupa și de binele întîiei comune, de binele comunei București.

Însă statul totdeauna e în drept, prin calea legală, cînd îi vine această ocaziune de a ajuta pe comună, e în drept a zice și el un cuvînt de adevăr acelei comune și a zice : nu comunei actuale, nu reprezentanților ei care figurează aci în Cameră în mare număr, ci a zice chiar alegătorilor să știe că orice va face comuna e obligatoriu pentru dînsa și prin urmare să-și deschiză ochii să vază pe ce mîne dă cașcavalul și cuțitul său.

Acum să vedem ce am putea face noi ca stat, ca guvern, ca reprezentanți ai țărei întregi, pentru comuna București.

Comuna București are mari sarcine, recunosc; însă fiecare din aceste sarcine are și beneficiele sale.

Comuna București are poliție mare, cheltuieli de construcțiuni etc., dară are și o întindere mare, un covor foarte mare pe care se varsă toți banii țărei, unde se face toate ciocnirile de idei, de interese naționale, de patriotism, de ordine și de dezordine. Prin urmare, avînd aceste avantajie, de la sine se înțelege că trebuie să aibă aceleași cheltuieli mari.

Recunosc dară că nu se pot îndeplini aceste sarcini numai cu mijloacele sale și recunosc și ceea ce a zis domnul ministru că nu putem deodată să sporim dările într-un mod simțitor încît să speriem toată populațiunea. Dară datoria comunei e să spună necontenit oamenilor acest adevăr : sînteți datori să faceți ca comuna București să aibă un budget mare ca să plătească gloria, onoarea de a fi capitala României; nu se cuvine ca comuna București să aibă dări mai mici decît acele nenorocite comune, precum Iași, care era odată reședință de domni și astăzi e reședința unui prefect, și cu toate acestea plătește scump.

Ei bine, nu se cuvine ca această stare de lucruri să țină mult.

Se cuvine ca orașul București cu 200 mii locuitori, cu 70 grădini publice, unde cîntă necontenit veselia, să plătească rachiul său mai scump decît acei care-l beau în amărăciune. *(Aplauze.)* Acest adevăr trebuie să-l spunem comunei, și dumneavoastră, cu riscul de a perde popularitatea, trebuie să le spuneți că se cuvine să plătească. Orașul București, pînă la 1 ianuariu, avea un venit de 4 milioane; aceasta în adevăr nu e un venit foarte mare; Iași au mai acest venit. Cu începerea anului 1868, recunosc că venitul i s-a îndoit. Dară și cheltuiele[le] comunei sînt foarte mari; și ministrul, ca reprezentant al țărei, e dator să ceară ca orașul București să nu aștepte cu anii pînă cînd va avea o pîne mai bună, apă bună și lumină bună.

Aşadar, pentru că i se cer acestea, nu putem să o îndatorăm ca toate resursele sale să le întrebuinţeze pentru punerea în lucrare a convenţiunei Godillot, trebuie ca şi statul să o desărcineze în parte.

Propui dară pentru amendamentul meu ca statul să ia asupra sa jumătate din aceste lucrări; să ia o hală mare, să ia un *marché* mare, şi statul, în generozitatea sa, să dăruiască una oraşului Iaşi şi alta Craiovei. Şi cu aceasta crez că statul va face un dar foarte generos la două reşedinţe a două provincii ale României, şi atunci va să zică că sarcina se va înjumătăţi, va fi un sac, iară nu un disac, şi astfel va veni în ajutorul Bucureştilor, îi va înlesni să plătească, căci nu va avea să plătească decît şapte milioane şi jumătate în doi ani.

Propui dară, domnilor, cum că aceşti bani să-i plătească statul cu mod de împrumutare şi, fiindcă după convenţiunea încheiată aveţi să plătiţi în 4 ani, negreşit că domnul ministru de finanţe, în înţelegere cu primăria, va regula aceasta şi va plăti pe fiecare an statul cîte trei milioane şi jumătate şi comuna va plăti în termen de opt ani.

Vedeţi, domnilor, că am şi eu dragoste pentru Bucureşti şi această dragoste nu e numai de a discuta şi a descurca iţele încurcate ale comunei Bucureşti. Crez că şi eu am acest drept, ca deputat, să spui membrilor comunei Bucureşti că pavagiul nu este bun, că apa este rea, precum şi onorabilii membri ai comunei Bucureşti au dreptul să vorbească de miniştri, de faptele lor, şi ţara să-i asculte. Da, domnilor, eu crez că şi noi deputaţii provinciali avem dreptul să vorbim ceva cu domnii membri ai comunei Bucureşti, ai acestui mare, frumos şi preaiubit oraş Bucureşti.

Iată, domnilor, acum să vă citesc propunerea mea:

„*Articol unic.* Se deschide Ministerului de Interne un credit de 5 000 000 lei noi,pentru plata lucrărilor publice ce sînt a se esecuta de domnul Godillot pentru comuna Bucureşti. Această sumă se va răspunde de stat în termen de patru ani espirînd la 1872. Din această sumă jumătate se va plăti în sarcina tezaurului, iară jumătate se va da comunei Bucureşti cu titlu de împrumutare, avînd a o înapoia în termen de opt ani cu anuităţi. Pentru compensarea sumei plătită în sarcina tezaurului, statul va lua în folosul său una din halele cele mari şi marşeul menit a se stabili în piaţa Sfîntul Anton din Bucureşti. Hala aceasta va fi aşezată în Iaşi şi marşeul în Craiova.

P-aceste principii, guvernul, în înţelegere cu comuna, va modifica şi regula în mod definitiv contractul cu domnul Godillot”.

După ce Al. Gheorghiu, *membru în comisia Adunării, susţinuse opinia lui K.*

Domnilor, am să pun o cestiune de drept în interesul ordinii publice şi al constituţionalismului nostru. Legea comunale, domnilor, votată de Adunarea convenţională a recunoscut comunelor dreptul de a-şi pune dări fără control din partea Adunărilor. Aşadară, comunele fiind stăpîne, fiecare şi-au pus dări după plac, legislatorii însă din Constituantă ţinînd seama de abuzurile la care da loc acest drept aşa de nemărginit, care făcea că multe comune creau nişte venituri ce ucidea alte comune şi viceversa, au luat acest drept şi şi l-au apropriat ei. Astăzi domnul Buescu susţine că Adunarea nu are dreptul să vie în cestiuni de impozite comunale să zică un cuvînt. Ei, domnilor, dacă s-ar admite opiniunea domniei-sale, atunci cu Bucureşti puteţi să ucideţi pe cele[l]alte oraşe şi aceasta cred că o ştiţi; voiţi a scuti oarecari venituri, oarecari impozite din Bucureşti?

Ştiţi dumneavoastră că atunci cînd puneţi 20 parale pe vadră de rachiu ucideţi comuna Ploieştilor şi altele care iau cîte 6 lei?

Voiţi dumneavoastră ca Adunarea să nu poată zice un cuvînt, să nu reguleze, să nu regulamenteze; nu ştiţi că constituţiunea ţărei dă Adunării dreptul să zică cuvîntul său comunei Bucureştilor, a cării soarte, a cării înflorire, a cării îmbunătăţire ar înrîuri asupra ţărei întregi şi poate să o compromită? Dumneavoastră voiţi ca Adunarea ţărei să nu aibă dreptul a zice un cuvînt aci? Pentru ce cereţi dar de la ţară ca să vă plătească căile naţionale din jurul Bucureştilor, pavagele, pentru ce cereţi să vă plătească teatrul şi altele? Nu faceţi o asemenea erezie, care este contra binelui ţărei şi al Bucureştiului chiar; ţara are dreptul să vorbească cu Bucureştii, să zică Bucureştilor: fă-ţi îmbunătăţiri materiale în toate zilele şi din ce în ce mai multe pentru că eşti reşedinţa domnului, centrul administraţiunilor, al universităţei, facultăţei, muzeului etc. şi astfel va mişca o înrîurire asupra ţărei întregi. Cum, dumneavoastră voiţi să faceţi din Bucureşti comuna Parisului? Ei, domnule Buescu, ştiu că intenţiunile dumitale sînt bune [1], însă teoria e rea şi eu mă cred dator şi în drept a o combate. Cînd constituţiunea dă Adunărei dreptul să zică un cuvînt, aceasta nu este numai o simplă înregistrare, o legalizare de iscălitură ca la comisie, are dreptul să se uite cum mişcă comuna, şi cînd mişcă în sens iregulat are dreptul să dezaprobe. Poate că dumneavoastră, pentru o simplă popularitate, nu voiţi să loviţi vinul şi rachiul, pentru ca să vă ţineţi bine; dar Adunarea voiţi dumneavoastră să tacă! Nu, domnule Buescu.

Voiţi dumneavoastră ca deputaţi cînd vine primăvara să fiţi siliţi a face două ore pînă cînd să ajungeţi la Dealul Mitropoliei? Voiţi ca o mulţime de mahalale, cari şi ele plătesc, să n-aibă măcar unul din avantajele ce au celelalte case cari sînt mai în centrul oraşului?

Domnilor, cu constituţiunea în mînă recunosc Adunării dreptul să zică un cuvînt comunei Bucureşti, şi mai mult decît oricărui oraş, fiindcă Bucureştii de mai multe ori dă exemplu celorlalte oraşe, face cestiuni internaţionale şi pentru aceasta ţara are drept să zică cuvîntul său, şi oricîte veţi zice vor fi numai vorbe; veţi vorbi ca membri ai comunei Bucureşti, iar nu ca deputaţi. Ca deputaţi veţi zice împreună cu mine că Adunarea are drept după constituţiune a zice cuvîntul său comunei Bucureşti şi susţiu aceasta fiindcă voi ca cuvîntul meu să străbată pretutindeni, ca să vază toţi că eu am dreptate, iar nu dumneavoastră ...*(Întreruperi.)*

Cu părere de rău mă văd acum în necesitate d-a combate amendamentul domnului G. Ghica [2] şi iată pentru ce: de mai multe ori guvernele din Bucureşti şi Iaşi au venit în ajutorul comunelor, de exemplu la 1850 fiind foamete mare, şi în Bucureşti mi se pare domnul Ştirbei, şi în Iaşi domnul Gr[igore] Ghica au cumpărat o cîtăţime foarte mare de grîu care l-au dat Bucureştiului şi Iaşului şi pînă astăzi încă statul aşteaptă înapoierea acelor bani de la comune. Eu n-aş voi, cum a zis domnul raportator[3], să deprinz comuna Bucureşti ca în tot momentul să aştepte ca statul să-i plătească datoriele sale, voi să le plătească ea singură pe cît se poate.

Negreşit amendamentul meu păcătuieşte în cestiunea dreptului, trebuie ca Bucureştiul, cum a zis domnul Turnavitu, să-şi plătească păcatele sale, precum trage şi foloasele gloriei sale; însă trebuie să ţinem seamă de poziţiune şi aşa fiind trebuie să facem ceva. Vă mărturisesc că propunerea mea este numai o punere în lucrare a propunerii domnului ministru şi totodată a dorinţei ce avem ca din aceste îmbunătăţiri multe cari s-au făcut în Bucureşti să aruncăm ceva şi în acele oraşe care, deşi nu sînt capitala României, dară sînt capitala a două provincii mari şi trebuie să li se facă şi lor oarecare îmbunătăţiri, cari, deşi s-ar face fără drept, dară sînt cerute de o mare necesitate.

Domnilor, una din două: ori trebuie să venim în ajutorul comunei Bucureştii, sau să o lăsăm să-şi plătească singură datoriile sale.

Dacă este ca să venim în ajutorul ei, atunci să-i luăm partea nefolositoare, cum de exemplu Grădina Episcopiei, care nu costă mai mult de 250 000 franci, şi să-i lăsăm celelalte, cum sînt halele, abatoriele etc., care sînt întreprinderi folositoare.

Prin urmare, n-am nici un entuziasm, dară zic cum că, oricît veţi voi a vota ca să faceţi oraşul Bucureşti frumos, o să fiţi siliţi să faceţi şi împrumut, căci îmbunătăţirile care le veţi face pentru viitor trebuie ca şi viitorul să ia parte din acele sarcine. Eu dară, cu constituţiunea în mînă, voi avea dreptul a cere cum că eu, deputatul de Huşi, cînd vin în Bucureşti să am un pavagiu mai bun decît avem la Huşi, unde cel puţin nu-mi ies măselele din gură cînd umblu cu trăsura.

Aşadară, conchid încă o dată că nu înţeleg deloc cum că amandamentul meu să fie tot ce este mai bun, căci acest amendament nu este decît reprezentarea ideelor celor mai mulţi dintre noi ca să putem ieşi dintr-o asemenea situaţiune. Şi, dacă este să se facă o propunere mai bună, eu o voi primi, decît n-aş fi deloc ca să se respingă propunerea mea şi să se adopte projectul de mai nainte, prin care statul se substituie comunei, fiindcă s-ar stabili un rău precedent [4].

„Monitor”, 1868, nr. 129, p. 929, col. 5—p. 830, col. 1, 3—4.

NOTE

[1] Animozitatea dintre cei doi e mai veche. Vezi supra p. 100. Aici Pană Buescu susţinuse că argumentarea lui K. contravine articolului 110 din constituţie care stipula că „nici un impozit nu se poate impune comunelor fără voia lor”. Admiţînd că municipalitatea este în imposibilitate de a-şi onora angajamentele faţă de Alexis Godillot, Buescu ceruse sprijinul ţării întregi şi încheiase cu umor: „Nu puteţi lua de la municipalitate decît ceea ce poate da”.

[2] Amendamentul lui G. M. Ghica: „Sumele ce se vor răspunde [...] domnului Godillot să vor considera ca un avans făcut comunei Bucureşti, care va fi datoare a prevedea în bugetul său o sumă anuale să se răspundă tezaurului statului, astfel încît să se achite întreaga sumă în termen de zece ani”.

[3] Al. Gheorghiu.

[4] Amendamentul lui K. a fost primit de Cameră după ce ministrul de interne l-a susţinut călduros: „Noi ne unim cu totul cu amendamentul domnului Kogălniceanu şi-i mulţumim că a găsit mijlocul cel mai nimerit şi cel mai echitabile, căci domnia-sa, prin amendamentul domniei-sale, aduce o uşurare de cheltuieli capitalei, aduce o uşurare tezaurului public şi aduce un ajutor şi la cele două vechi capitale, care în timpi de nevoie au ştiut să se dezbrace de hainele strălucite ale unei reşedinţe pentru ca să le puie pe actuala capitală a României”.

Amendamentul lui K. dădea de fapt o soluţie fericită şi votului, dat printr-o „nobilă rivalitate” de Senat şi Cameră, de a se acorda Iaşilor un milion pentru „îmbunătăţiri”.

În legătură cu unele acte de agresiune faţă de cîţiva deputaţi, întîmplate în Bucureşti şi în provincie, anunţă că va depune un proiect de lege privind asigurarea inviolabilităţii acestora timp de 15 zile înainte şi după ţinerea sesiunii *

Domnule preşedinte, socotesc că în ţara aceasta poate că mulţi vor fi contrarii opiniunii mele, dară eu o susţin că în ţara aceasta pentru ca libertatea să se întemeieze trebuie ordine şi autoritate. Totdauna am fost om de ordine şi cînd am văzut ceea ce s-a petrecut la Bacău nu numai că m-am indignat, dar cînd un deputat de aci, domnul Negură, a interpelat ministerul despre urmările care au tras şi trebuia să tragă acolo cele întîmplate acolo, fără să iau parte la deliberaţiuni, am zis că cele petrecute la Bacău nu intră în catehismul meu politic.

Aşadară, domnul ministru va vedea cum că eu care în Bucureşti am fost victima unui atac laş, precum a fost şi domnul ministru la Bacău victima unui atac laş şi de noapte, nu pot să încuviinţez asemenea lucruri. Eu respectez autoritatea şi aş privi ca cea mai mare nenorocire într-o ţară cînd aş vedea un ministru maltratat cum a fost domnia-sa. Mărturisesc că, dacă aş fi fost ministru în locul dumnealui, nu m-aş fi oprit acolo unde s-a oprit domnia-sa; pentru că, ca ministru, autoritatea care mi-este dată nu este averea mea proprie, ci este averea societăţei, averea ţărei întregi, şi prin urmare eu nu pot dispune de ea aşa cum pot dispune de averea mea proprie.

Aceasta fiind astfel, să-mi permită onor. domnul ministru să mă asociez şi eu cu onor. domnul Ghica[1] şi să-i mulţumesc că a redicat această cestiune.

Domnule ministru, dumneavoastră care totdeauna aţi fost pentru libertate, care v-aţi luptat pentru libertatea absolută, cred că nu veţi primi principiul că un senator sau deputat contineşte de a fi inviolabil îndată ce se dizolvă corpurile legiuitoare şi iese pe uşa aceea ... *(Arată spre uşă.)* Căci, îndată ce veţi primi acest principiu, nu va mai intra nimeni pe acea uşă, cînd va şti că la dizolvarea Adunărei, îndată ce va ieşi afară, este insultat.

Pînă cînd un deputat sau senator dară se întoarce în comuna lui, societatea trebuie să-l recunoască inviolabil, căci astfel nu va mai fi independenţă.

O voce: Legea.

Legea! Legea! Aş voi, domnul meu, să ai şi dumneata onorabila ocaziune ca să păţeşti ce au păţit mulţi oameni politici în această ţară, ca să-ţi dea spre mîngîiere legea. Eu mă unesc cu cele zise de domnul Dimitrie Ghica, fiindcă văz că un număr de cetăţeni nu mai respectă articolul din constituţiune care zice că puterea statului purcede de la naţiune, însă prin delegaţiune, şi că cetăţianii direcţi nu pot ca în Athena, pe piaţa Agorà, să manifeste voinţa lor.

Eu, domnilor, vă anunţ, în faţa unor asemenea fapte, că am să viu şi să propun o lege care este în mai multe ţări, voi veni cu dreptul de iniţiativă şi voi propune o lege prin care să se asigure inviolabilitatea unui deputat 15 zile înainte de începerea sesiunii şi 15 zile după închiderea sa.

---

* Şedinţa din 3 iunie 1868.

Domnul ministru de interne: Sper că onor. domn Kogălniceanu, fiindcă are să ia inițiativa, nu se va gîndi numai la ceea ce îl privește.

A! A! De sus și pînă jos, totdauna am gîndit așa!

„Monitor", 1868, nr. 137, p. 875, col. 4—5.

NOTE

[1] Dim. Ghica ceruse ca guvernul să-și exprime simpatia prin canalul unui ziar față de senatorii maltratați și în același timp să ia măsuri ca asemenea acte să nu se mai repete.

K. însuși avea să fie, un an mai tîrziu, în iunie 1869, victima unui atentat datorat unui oarecare Nicolae Popovici.

*În sprijinul acordării unei „recompense naționale" de 600 de lei pe lună lui Matei Millo **

Onor. domnul Petrescu e prea june pentru ca să cunoască începutul și meritele întîilor artiști cari au debutat pe scena română [1]. Dacă domnia-sa ar fi mai în vîrstă ar ști că în Țara Românească sînt alții mai bătrîni decît domnul Carageali, iară în Moldova întîiul artist e domnul Millo.

Voci: E și aci, e în toată România.

Și domnul Petrescu ar trebui să știe că atunci cînd domnul Millo s-a hotărît să se facă artist era boiar, și boiar mare; și pe atunci boiaria mare însemna ceva. Daca domnul Millo nu era împins de amoarea artei și s-ar fi manținut în pozițiunea sa de boier, astăzi ar fi fost membru la Casație.

Domnul Millo — o spun fiindcă sînt nu numai contimpuran, dară și conactor cu dumnealui —, domnul Millo la 1833, fiind încă școlar, într-un pensionat din Iași, a jucat o piesă împreună cu domnul Vasile Alecsandri, care juca un rol de fată, și cu mine, care jucam un rol de soldat; și această piesă a hotărît de soarta domniei-sale [2]. După ce, ducîndu-se în străinătate, s-a reîntors de acolo, domnia-sa a devenit sub Michail Sturdza ceea ce se numea *muhurdar*... sau păstrător al peceției, cu o leafă de 1 000 lei pe lună pe atunci și o mie de lei de atunci face cît trei mii astăzi.

Dară dumnealui a refuzat acest post și s-a făcut actor, de atunci a trăit și va muri actor.

Astăzi el e bătrîn, el a făcut școală și prin urmare socotesc că nu se cuvine să-l comparăm cu alții.

„Monitor", 1868, nr. 138, p. 879, col. 1.

* Ședința din 4 iunie 1868.

NOTE

[1] 33 de deputați prezentaseră o propunere pentru acordarea unei recompense naționale de 600 de lei pe lună lui Matei Millo. Ca urmare s-a redactat un proiect de lege: „Pentru serviciele aduse teatrului național de domnul artist Matei Millo i se acordă o recompensă națională de 600 lei noi pe lună".

G. Petrescu, la discutarea proiectului, fără a-l combate, a observat că nu trebuie uitate nici meritele şi sacrificiile lui C. Caragiale.

[2] Este vorba de *Serbarea păstorilor moldoveni*, „alcătuire” de G. Asachi, cu cîntece şi dansuri, în care erau înfăţişate gloria vechilor oşteni moldoveni şi binefacerile regimului regulamentar. Spectacolul a avut loc la 11 aprilie 1834, în cinstea generalului P. Kiseleff, care însă n-a participat la el (cf. Ioan Massoff, *Teatrul românesc. Privire istorică*, Bucureşti, 1961, p. 218).

Intervenţie în legătură cu cuantumul pensiilor *

Domnilor, eu aş socoti că mai întîi trebuie să hotărîm cestiunea de principiu şi apoi să venim la persoane.

Eu văd că de cîtva timp se face aci ceva foarte curios şi la care toţi am luat parte, fără voia noastră.

Domnilor, voiesc să vorbesc de salariul prefecţilor şi subprefecţilor, pentru că la unii le votăm 2 000, la alţii 1 500, la alţii 1 000 etc., asemenea şi subprefecţilor. Ei bine, ca să ştim cum să ne conducem aci ar trebui să ne aducem aminte de oarecari voturi ale Camerei trecute cari trebuiesc să fie îndatoritoare pentru noi, de vreme ce vrem ca voturile noastre să fie îndatoritoare pentru ţara întreagă.

Iată domnilor ce era în Moldova. În legea budgetară de acolo se socotea totdeauna a treia parte din salariu ca diurnă.

După ce s-a făcut însă Unirea, raportatorele comisiunii budgetare din 1862 a zis aceste cuvinte : ne-a fost cu neputinţă ca să primim principiul care era în projectul de budget. Şi acest principiu era că era două rubrice, în una se punea salariele şi în alta diurnele şi astfel se făcea confuziune. Comisiunea a luat amîndouă cifrele, le-a unit şi a zis Adunărei : vă rugăm să primiţi principiul care era în Moldova ca a treia parte să fie diurnă. Tot astfel s-a zis şi cînd s-a votat budgetul pe '66.

Subprefecţii aveau în Moldova 600 lei, pe urmă li s-a făcut 800 lei şi apoi s-a redus iară la 600 lei. Acum vine un funcţionar şi zice : am servit în 1865, cu 600 lei ; în 1866, cu 600 lei ; în '67 cu mai mult. Ei bine, trebuie să vedem care este adevărata sa leafă. Ştiţi că după principiul care s-a adoptat de la '862 încoace, dacă un funcţionar a avut 600 lei în total, luînd cele 2/3 care erau considerate ca salariu, va să zică a avut leafă curată 400 lei, şi dacă a servit două termene trebuie să-i dăm 2/3 din 400 lei, care face 266,26. Aşa este regulat. Pentru prefecţi ca şi pentru subprefecţi s-a făcut tot astfel de neregulat ; la unii le-am dat cîte 2 000 lei, la alţii 1 500 şi la alţii numai 1 000. Ei, aceasta nu este nici regulat, nici drept.

Domnul raportatore[1]*:* Domnilor, chiar domnul ministru a declarat că şi miniştrii, deşi au 5 000 lei leafă, nu iau pensiune decît 2 500 lei.

În adevăr, s-a votat la prefecţi cîte 2 000 lei, dară numai la doi, şi aceasta să vedeţi cum s-a întîmplat : întîia dată cînd a venit un tablou de la minister în care era şi doi prefecţi, i-am găsit cu cifra aceasta fără să se pomenească nimic de diurnă.

În urmă, după desluşirile ce a avut comisiunea asupra precedentelor urmate şi votului dat de Cameră, s-a văzut că era şi diurna coprinsă în acea cifră şi că prefecţii nu au dreptul decît la 1 000 lei pe lună pensiune şi subprefecţii la 400 lei. Dumneavoastră acum sînteţi suverani, puteţi încuviinţa ce veţi găsi de cuviinţă, comisiunea nu se opune.

---

* Şedinţa din 4 iunie 1868.

Domnilor, eu n-am luat parte la acel vot al Camerei şi n-am nimic de de zis. Dară cu legea în mînă şi cu votul Camerei, care figurează la votarea budgetului, susţin, că orice cifră se arată că ar fi primit un funcţionar, numai a treia parte este diurnă.

Împotriva închiderii discuţiei.

Domnilor, dacă este să lăsăm cestiunea nehotărîtă, atunci şi eu sînt bucuros pentru închidere, dară vreau să vă arăt în două cuvinte că ceea ce a sprijinit domnul G. Ghica este ceva pentru viitor, iară nu pentru prezent, fiindcă cele 2/3 din salariu nu sînt otărîte de lege ca diurnă.

Asupra acordării unei pensii lui A. Alexandrescu [2].

Domnilor, înainte de a-mi esprima opiniunea mea declar că nu voi să fac nimănui nici un rău, însă voiesc să se păzească legea; rog pe domnul raportore să binevoiască a ne spune ce s-a votat domnului Alexandrescu, cît i s-a cuvenit, cît salariu a avut şi în ce este strîmbătăţit.

Declar, domnilor, că domnului Alexandrescu [î]i voi vota cu două mîni aceea ce-i dă legea. Domnul Alexandrescu a fost funcţionar şi în funcţiunea sa nu a făcut nimic ca să fim în drept de a-i da mai mult decît zice legea.

„Monitor", 1868, nr. 138, p. 879, col. 4—5; p. 880, col. 2.

NOTE

[1] I. Agarici.

[2] A. Alexandrescu fusese prefect de Tecuci şi activase în serviciul statului vreme de 19 ani.

Susţine acordarea unei „recompense naţionale" de 1 500 de lei unionistului Vasile Sturdza, transmisibilă familiei *

Domnilor, domnul Lapati [î]mi cedează locul domniei-sale. Mulţumesc domnului Lapati că a binevoit să-mi dea dreptul să vorbesc şi sînt sigur că dumnealui are credinţă că voi vorbi după cum inima domniei-sale doreşte.

Domnul ministru a zis cîteva cuvinte drepte şi iertaţi-mi emoţiunea care mă face să-i mulţumesc.

Domnul V[asile] Sturza, în timpul domniei lui Michail Sturza, împreună cu domnii C[ostache] Negri şi încă doi, trei tineri au fost dintre tinerii cari au ridicat mai întîi drapelul naţionale şi chiar al principielor liberale în Moldova.

În tot timpul domniei lui Michail Sturza aceşti bărbaţi au fost oameni curagioşi, oameni de iniţiativă şi cu punga deschisă a sprijini tot ce era naţionale, de progres, de ştiinţă, de artă în Moldova.

În timpul căimăcămiei repausatului Anastasie Panu [1], fără să contest meritul acestuia, dară el avea o datorie, un interes de a fi ceea ce era, căci avea viitorul deschis înaintea sa, cînd Vasilică Sturza, care avea totul de perdut în situaţiunea aceea, a sprijinit principiele cari apoi ne-au adus unde sîntem astăzi; meritul dară al lui V[asile] Sturza este îndouit decît al lui Anastasie Panu, cu atît mai mult că el avea lîngă dînsul un boiar, pe Ştefan Catargiu, care, deşi om de bine, dară a fost înşelat şi ducea cumpăna guvernului spre separatism.

---

* Şedinţa din 4 iunie 1868.

Aşadară, acel care prin atitudinea sa a făcut ca cumpăna să se aplece către Unire şi principiele liberali de care ţara se bucură astăzi e Vasilică Sturza.

Prin urmare, vă rog, domnilor, acei cari din dumneavoastră sînt juni şi nu cunoaşteţi trecutul lui V[asile] Sturza să ţineţi seamă de ceea ce ne spune cei mai bătrîni cari îl cunosc şi cari s-au format chiar sub politica lui V[asile] Sturza, şi să-i credeţi.

Permiteţi-mi acum să vă spui, domnilor, că domnul ministru al finanţelor n-a putut să facă altmintrelea decît să vină să vă ceară ca să daţi drept recompensă domnului Sturza salariul său. Ei bine, domnilor, eu nu voi propune nimic mai mult, voi lăsa aceasta pentru altă dată, dară acum vă zic : credeţi-mă, şi întrebaţi pe toţi aceia cari au fost în Moldova pe la 1857, precum domnul Alexandru Golescu, domnul Fălcoianu, vicepreşedintele Consiliului de Stat şi alţii care au fost acolo, să vă spuie de lupta ce susţinea şi de curagiul ce a dezvoltat.

Domnul Vasile Sturza pe atunci lupta, domnilor, nu numai cu influinţa otomană şi cu influinţa austriacă, care era condusă şi dezvoltată de oameni foarte capabili, dară lupta chiar cu cele din întru, căci era în Francia cu un coleg al său pe care era dator să-l onoreze şi să-l respecteze. Şi cu toate acestea a avut tarele curagiu V[asile] Sturza ca să să despartă de acel coleg pentru ca să serve interesul patriei sale. *(Aplauze.)*

„Monitor", 1868, nr. 138, p. 880, col. 1.

NOTE

[1] Anastasie Panu, alături de Vasile Sturdza şi Ştefan Catargiu, devine caimacam în octombrie 1858, în conformitate cu articolul 49 din Convenţia de la Paris, care prevedea înlocuirea caimacamilor unici (Al. Ghica din Ţara Românească şi N. Vogoride din Moldova) cu un triumvirat, însărcinat cu pregătirea alegerilor pentru Adunarea Electivă. Şt. Catargiu, în dezacord cu ceilalţi doi, s-a retras la 1 noiembrie (vezi detalii la Dan Berindei, *L'Union des Principautés Roumaines*, Bucureşti, [f.a.], p. 162 şi urm.).

Propuneri privitoare la concesiunea căilor ferate *

Domnilor, şi eu primesc în principiu propunerea făcută de onor. deputaţi [1], însă permiteţi-mi să vă spun că o găsesc prea accentuată în privinţa conflictului.

Eu în conflictul care s-a iscat cu Senatul n-am luat parte deloc, m-am abţinut, şi aceasta pentru motive cari le păstrez a le arăta la timpul cuvenit. Dară acum vin la cestiune :

Domnilor, noi am votat, noi majoritatea, din care şi eu fac parte, am votat două concesiuni. Aceste concesiuni, pentru alte corpuri poate să fie încă un ce nehotărît, pentru noi însă, cari le-am votat, sînt un adevăr. Le-am votat pentru că voim ca şi ţara noastră să aibă cu o oră mai înainte drumuri de fer.

---

* Şedinţa dn 4 iunie 1868.

Acum, fără să critic deloc votul Senatului, [î]mi permit numai de a zice atît : că rău a făcut Senatul[2] de a dat acel vot înainte d-a se rosti în privinţa căilor ferate; căci cine este pedepsit cu aceasta? Este ţara, domnilor, ţara precum şi anul trecut a perdut iarăşi cu ocaziunea dizolvării Camerei, tot aşa şi acum a perdut tot ea amînînd realizarea drumurilor de fer cu o campanie, lăsînd să treacă un an de zile.

Aşadar, noi, cari am votat, dorim ca cu o oră mai înainte să se facă acele concesiuni un adevăr, fără însă a jicni cîtuşi de puţin drepturile şi prerogativele celor[l]alte corpuri d-a se rosti. Prin urmare las cu totul cestiunea independinţei şi libertăţii aprecierii corpurilor cari nu s-au rostit pînă acum. Senatul va fi în tot dreptul său să facă cum va voi; nu ştiu cum va fi. Îndată ce ţara este chemată să-şi rostească dorinţele seale, nu ne putem pronunţa noi într-un chip absolut; eu cred că Senatul viitor va fi *pentru*, dară se poate să fie şi *contra*. Noi Camera însă care am votat voim ca să nu se peardă o campanie.

Aşadară, ce este votul? Una din două : se va vota de Senat? Va fi foarte bine, atunci vom fi în stare normale. Se va refuza? Ei bine, ce va fi atunci? Va fi o cestiune de despăgubire. Vom zice concesionarilor : dumneavoastră aţi crezut ţărei, după constituţiune însă este şi Senatul, care are dreptul să zică cuvîntul său ; l-a zis mai tîrziu şi l-a zis contra, dară Camera, cu dreptul care îl are d-a dispune de punga ţărei, vă despăgubeşte.

Acum ce se va zice, domnilor? Concesiunea este votată de Cameră, aveţi încredere în România, aveţi încredere în sentimentul generale că şi ţara aceasta trebuie să aibă drumuri de fer? Începeţi lucrările. Iară dacă dumneavoastră nu veţi dobîndi de la Senat o lege care să vă facă să mergeţi înainte, vă vom plăti cheltuielele. Ministerul va veni cu un credit şi eu, cît pentru mine, declar că-l voi da; pentru că, domnilor, am plătit la mulţi alţi care n-au făcut nimic, să ne hotărîm să plătim acum nu numai planuri ridicate, dară lucrări pregătitoare. Pentru aceasta propun un amendament. Iată-l :

„Considerînd că concesiunea drumurilor de fer este votată de Camera deputaţilor; că acest vot este obligator pentru dînsa; că pînă la convocarea noului Senat poate trece un termen îndestul de lung, acel prevăzut de constituţiune, şi că aşa poate trece campania anului curent, şi aşa a se amîna încă pe un an începerea căilor ferate reclamate de ţara întreagă de atîţi ani, precum o constată numeroasele concesiuni votate de fostele Adunări. Apoi Adunarea deputaţilor, în dreptul ce-i este dat de constituţiune de a otărî cestiunile financiare, invită pe minister de a împuternici pe concesionari a-şi începe lucrările pregătitoare pentru căile ferate concedate. Şi la caz de a se refuza de viitorul Senat concesiunile deja votate de Adunare, ministerul va regula despăgubirea concesionarilor pentru lucrările pregătitoare ce se vor fi făcut, şi aceasta prin cererea la Cameră a unui credit financiar corespunzător valoarei lucrărilor pregătitoare efectuate".

Regretă refuzul Senatului de a vota concesiunea.

Domnilor, permiteţi-mi să vă spun ceva.

Nu voi deloc să mă rostesc în cestiunea conflictului, dară regret că acel conflict s-a născut pe tărîmul cestiunii economice, şi regret aceasta precum regretam anul trecut că se dizolva Camera înainte de a se rosti ea asupra drumului de fer. Regretez că se amînă încă pentru un an întreg drumul de fer din cauză că nu s-a pronunţat şi Senatul. Aşadară, eu voiesc să respectez drepturile constituţionali ale Senatului, să las Senatului dreptul să voteze cum va voi, dară Adunarea socotesc că poate să zică ca să meargă înainte, să înceapă cu lucrările pregătitoare, şi că acele lucrări, cu cheltuieli cu tot să cază în sarcină ţărei, să se plătească de ţară.

Iată ce pot vota.

Insistă pentru continuarea lucrărilor.

Să-mi permită domnul general Florescu [3], cu părere de rău, a-i arăta că nu pot fi de opiniunea domniei-sale şi totdodată rog pe domnul ministru de interne să binevoiască a primi să-i spun că eu, dacă aş fi fost în locul domniei-sale, aş fi şi dat ordine ca să se înceapă lucrările, cu toate că dumneavoastră, cari sînteţi puri constituţionalişti, aţi lăsat drumul acesta.

Dară eu mă pun în poziţiunea ministerului : a dizolvat un Senat, prin urmare are să vie un altul. Acum una din două : dacă cel viitor are să-şi însuşească votul de blam crescendo, atunci, cu un păcat mai mult sau mai puţin, tot acolo merge. Eu aş fi luat acest păcat asupra mea şi aş fi dat ordine ca să şi înceapă lucrările.

Însă vine acum o propunere din partea Camerei şi Camera zice : să se înceapă şi, fiindcă e cestiune de bani, noi vom vota.

Ei bine, de cîte ori între puterea executivă şi Cameră nu se fac dialoguri prin care se rezolvă chiar cestiuni mari?

Dacă ministerul ar fi venit în Cameră şi ar fi zis : mă aflu în încurcătură, concesionarii au dobîndit o concesiune, conflictul cu Senatul amînă poate punerea sa în lucrare pînă peste un an, ce să fac? Ei bine, Camera ar fi călcat peste dreptul său dacă ar fi zis : domnilor, faceţi studii pregătitoare, păstrînd Senatului tot dreptul său?

Şi, la caz cînd Senatul nu ar primi, nu am face decît a plăti nişte studii, cum am mai plătit multe altele dejeaba.

Voci: Nu va refuza Senatul.

Eu mă pun în cazul cel mai rău : avem să dăm o despăgubire. Una din două, voim ca drumul de fer să fie un adevăr, un folos pentru ţară? Noi din partea noastră trebuie să înlesnim începerea drumului de fer, păstrînd totdodată şi drepturile şi atribuţiunile Senatului. Dacă anul trecut nu se dizolva Camera, Moldova de Sus ar fi avut drum de fer ; acum, altă nenorocire, se dizolvă Senatul, să-l mai amînăm un an, nu e drept. Eu votez această propunere şi iau răspunderea către alegătorii mei dacă-mi vor face imputări de ce am votat un milion sau două. Am ferma convicţiune că Senatul viitor are să voteze drumul de fer, căci altmintrelea nu aş vota pentru.

De la 1857 pînă astăzi drumul de fer s-a considerat totdauna ca o cestiune vitale, dară, fiindcă totdauna am făcut lupte politice pe tărîmul economic, drumul de fer nici astăzi nu-l avem ; şi vedem că bucăţile rupte din România, precum Basarabia, Bucovina etc., au toate drum de fer, şi noi, cari ne credem că sîntem centrul de putere al romanismului, sîntem fără o bucată măcar de drum de fer ! În rizicul de a mă asocia cu răspunderea ministeriale, voi vota şi voi zice să meargă înainte. *(Aplauze.)*

Adunarea îi primeşte următorul amendament, combinat cu un subamendament depus de G. Ghica :

„Considerînd că concesiunea drumurilor de fer este votată de Camera deputaților, că acest vot este obligator pentru dînsa, că pînă la convocarea noului Senat poate trece un termen în destul de lung, acel prevăzut de constituțiune, și că așa poate trece campania anului curent, și așa a se amîna încă pe un an începerea căilor ferate reclamate de țara întreagă de atîția ani, precum o constată numeroasele concesiuni votate de fostele Adunări, apoi, Adunarea deputaților, cu dreptul ce îi este acordat de constituțiune de a otărî cestiunile financiare, autoriză pe minister a se înțelege cu concesionarii spre a se putea începe îndată lucrările pregătitoare pentru căile ferate concedate".

„Monitor", 1868, nr. 139, p. 882,
col. 3—5; p. 883, col. 1—2.

NOTE

[1] Camera votase (vezi supra p. 570 și urm.) concesiunile Strousberg și Offenheim pentru construirea căilor ferate. În urma unui conflict constituțional Senatul a fost dizolvat și prin urmare concesiunile n-au mai putut fi luate în discuție de al doilea corp legislativ. Spre a nu amîna începerea lucrărilor pregătitoare (studiile de prospectare) ale concesionarilor pînă la următoarea sesiune a Senatului, în Cameră s-a emis opinia că guvernul să fie autorizat, chiar numai pe baza votului unilateral al Camerei, să solicite concesionarilor începerea prospecțiunilor.

[2] În ședința Adunării din 1 iunie 1868 s-a anunțat că Senatul a dat un vot de neîncredere guvernului, care a demisionat. În aceeași zi G. Chițu a depus o moțiune cerînd guvernului să revină asupra hotărîrii sale, deoarece votul Senatului era neconstituțional (se pretindea ca toate modificările bugetare să fie ratificate de Senat, deși aceasta era prerogativa exclusiv a Camerei).

[3] Generalul I. Em. Florescu susținuse că trebuie așteptat votul Senatului deoarece pot fi depuse amendamente care să modifice substanțial textul primitiv. El se împotrivea formal și începerii lucrărilor preliminare pînă cînd concesionarii nu vor fi prezentat un deviz, aceasta pentru ca, în cazul refuzului Senatului de a vota concesiunea, țara să nu fie încărcată cu o datorie exagerată și inutilă.

Discurs la proiectul de lege privind chemarea contingentului 1868 *

Domnilor, vă rog să credeți că nu înțeleg deloc să pun aci altă pasiune decît aceea pe care am pus-o în favoarea legei pe care am votat-o [1]. Domnul D. Ghica a spus multe și îndestule și eu voi fi numai un repetitor al dumnealui, căci în adevăr mai toate argumentele pe care domnia-sa s-a întemeiat ca să respingă cifra de 10 000 sînt și ale mele. Permiteți-mi numai, domnilor, să le dezvolt mai mult, fiindcă de cînd a venit legea milițielor de la '64 necontenit m-am ocupat de ea, ca ministru, ca deputat și ca raportator. Domnilor, în cele dintîi zile cînd s-a înfățișat în '63 legea înarmărei, argumentele cari au venit în favoarea acestei legi, argumentele puse înainte de partitul liberal, și cu drept cuvînt, a fost că legea de înarmare va scăpa țara de un îndoit rău, adecă : de a fi bine armată și de a ne scuti de armata permaninte, care absoarbe o mulțime de milioane. La '64, votîndu-se acea lege, s-a introdus în ea garda naționale. Ministrul de atunci a socotit această instituțiune necompatibilă cu sistemul *Landwehr*-ului, căci amîndouă nu există nicăieri, și aceasta a făcut să nu se sancționeze legea. În vremea Statutului s-a pronunțat legea armărei, însă fără garda orășenească; a venit pe urmă domnul ministru de azi și a prezintat această lege, care este tot aceea de sub Statut, plus garda orășenească.

---

* Ședința din 5 iunie 1868.

Așadară, astăzi avem legea organizărei armatei, care, fiind votată de ambele corpuri legiuitoare și amendamentele introduse de Senat fiind primite de domnul ministru, sîntem siguri că mîne, poimîne se va promulga; prin urmare, în sfîrșit, această lege este pentru noi un adevăr. Dară, domnilor, această lege înfățișează guvernului toate mijloacele pentru ca să vie și să ne ceară un contingent mult mai mic, iară nu atît de mare; căci legea actuală ce dă? Dă întîi garda naționale, care și aceea îndeplinește pînă la oarecare punct mai multe trebuințe cari mai nainte erau îndestulate de armata permaninte; ea instituează milițiele, cari vor îndeplini în provincii toate trebuințele cari astăzi se îndeplinesc de armata permaninte, pe care o trimitem în toate părțile fiindcă nu avem garnizoane; ea sporește corpul dorobanților, căci în loc de 3 rînduri face 4; sporește corpul grănicerilor, căci în loc de 3 rînduri se fac patru. Voi să zic, domnilor, că acum cînd avem organizat cu totul altfel forța noastră militară ne putem pune în pozițiune să aplicăm acele argumente mari care ne-au făcut să votăm acea lege. Dară să vedem acum, după ce am spus acestea, dacă putem avea acest contingent și dacă este neapărată necesitate de un contingent de 10 000 de oameni. Domnilor, sînt 6 clase cîte 4 000, fac 24 000; patru mii se socotesc că mor, că devin neputincioși de a mai servi și se concediază etc.; va să zică din 24 000 rămîn 20 000 armată permaninte.

Apoi, domnilor, înainte de 11 februariu nu s-a făcut recrutația și de aceea a trebuit ca în urmă să se cheme de două clase. Pentru aceasta ministerul a venit atunci și ca pentru o măsură excepționale a cerut 6 000 oameni. Și astăzi? Azi ni se cere 10 000! Ce zice domnul ministru? Domniasa zice: am să concediez două clase. Ei, domnule ministru, nu le concediați acele clase, ci le faceți numai rezervă, și această rezervă e tot armata permaninte, căci puteți să o chemați oricînd veți avea trebuință. Va să zică faceți prin legea nouă ceea ce predecesorul dumneavoastră făcea cînd concedia o clasă de oameni, cînd nu avea bani cu ce să-i țină. Dumneavoastră trimiteți dară acele două clase, dară le faceți rezervă, și acea rezervă o veți chema cînd veți voi. Așadară, nu văd trebuința de 10 000 oameni, și dacă s-ar vota această cifră ar fi contrariu celor ce am votat mai alaltăieri, contrariu scopului legei, care zice că să se manțină în permanență numai armele speciale. După aceasta, domnilor, cu statistica în mînă, și nu cu statistica ministerului, ci a recrutației, de la 1862 încoa vă asigur că nu veți putea strînge mai mult de 4 000–4 600 oameni, pentru că nu aveți o administrație așa de bine regulată în România pentru ca să găsiți mai mulți.

În toată România, domnilor, nu sînt decît la 30 pînă la 40 mii de tineri cari să poată fi înscriși la sorți. Ispita dovedește că spre a avea 20 tineri pentru armată trebuie să se tragă numărul de 100; va să zică, cînd va trebui să luăm 10 000, revizuirea va trece peste toți, vom lua tot, vom lua floarea tinerilor României! Domnilor, milițiele nu se vor mai putea face pentru că nu o să se mai găsească tineri, căci știți că mulți se scutesc, mulți alții intră dorobanți și mulți alții la grăniceri. Permiteți-mi, domnule ministru de resbel, să vă spun că nu o să găsiți 10 000 de oameni; eu aș fi mulțumit să găsiți 6 000 și primesc să fiu tratat de om care nu spune adevărul dacă la toamnă veți găsi mai mult de 6 000 de oameni, și încă nu sînt sigur că veți găsi nici chiar atîția.

Garantez că la toamnă nu va putea veni domnul ministru să ne dovedească că a strîns 6 000 de oameni. Nici va găsi, dară să zicem că-i va găsi. Apoi pentru ce aceşti patru mii mai mult? Ce avem să facem în faţa străinului cu 4 000 mai mult ori mai puţin? Ei, domnilor, naţiunea întreagă n-ar ajunge! Aşadară, decît să dăm 4 000 de oameni mai mult armatei permaninte, ar fi mai bine să ne ocupăm cu organizarea miliţiilor şi apoi pe urmă să venim să votăm un asemenea contingent.

Pe lîngă aceasta pentru miliţii ne vor trebui cazarme, ofiţeri, subofiţeri şi toate cele[l]alte necesare unei armate.

Şi nu vom avea subofiţeri, cari sînt forţa, talpa, anima armatei, căci de-abia vor ajunge pentru contingentul de 10 mii oameni. Nu vom avea iară nici dorobanţi, grăniceri îndestui din cauza aceasta nu vom avea, nu; de trei ori strig domnului ministru: nu vom avea nimic din toate acestea.

Domnilor, cele ce a zis domnul Dimitrie Ghica sînt silit să le repetez şi eu, fiindcă domnia-sa le-a zis foarte bine. Bine a zis domnia-sa că domnul ministru se află într-o atmosferă a cancelariei ministerului său, unde acei cari o compun sînt mai mult pentru armata permaninte, precum nu este şi domnul ministru, care a scris o carte de resbel [2] şi care ne-a arătat că numai prin scularea naţiunei se poate apăra o naţiune ca a noastră. Ei bine, domnul ministru a răsuflat acea atmosferă pe care şi eu am simţit-o cînd eram la minister şi cînd colegul meu de la resbel a venit de mai multe ori cu un project de lege pentru armata permaninte; şi eu i-am zis: Iubite colege, ce faci? Ce voieşti? Ţara aceasta n-are trebuinţă de atîta armată permaninte.

Cu toate observaţiunile mele însă, n-am putut face nimic; astfel că, ca preşedinte al Consiliului de Miniştri am luat acest project şi am şters în şedinţa domnească mai multe dintr-însul, dară n-am putut să-l fac pe coleg să înţeleagă că trebuia să mai lase ceva, să se mai vază şi ceva cetăţeni cari să poarte arma.

Domnilor, în şedinţa trecută, împreună cu domnul Obedeanu şi cu toţi am votat legea pentru înarmarea ţărei şi argumentele cele mari în favoarea sa au fost uşurarea budgetului şi a ţărei de armata permaninte, care, dacă va merge aşa, va face că nu va mai rămînea atunci nici o forţă în ţara aceasta, nici ştiinţă, nici miliţii şi nici bani pentru miliţii, fiindcă o să se absoarbe toţi pentru contingentele armatei permaninte.

Domnilor, acum vine şi partea politică.

Noi anul acesta am fost datori să votăm şi a trebuit să dăm un zbor puternic machinei statului nostru: am votat mai multe legi cari dintîi au să se arate ca o sarcină şi tocmai mai tîrziu se vor vedea efectele lor binefăcător. Am votat şase zile pe an de fiecare locuitor prin legea drumurilor; trei pentru drumurile judeţene şi trei pentru drumurile comunale; şi deja unele judeţe au şi evaluat ziua de la patru lei la patru şi jumătate lei, cari toţi fac 24 de lei, astfel încît vine 50 la sută din dările cari le plătesc locuitorii ţărei noastre. Am votat legea poliţii rurale, care cere de la locuitori 36 zile de noapte, afară de caraule. Am votat legea organizărei armatei, care, dacă se va aplica, are să mai ceară 25 de zile pe an şi cîte două ore exerciţiu pe fiecare duminică, şi încă 48 de ore cari poate să stea sub arme, şi apoi nu vă mulţumiţi cu asta şi mai veniţi şi cereţi un contingent aşa de mare de 10 mii de oameni! Apoi ştiţi dumneavoastră că sînt judeţe, şi aici mă văd silit să vorbesc de Moldova, ştiţi dumneavoastră că în Moldova, unde recolta n-a fost aşa de abondentă ca dincoace de

Milcov, sînt județe unde nu au rămas nici 100 părechi de boi, așa precum este în județul Fălciu, unde eu sînt proprietar și cultivator. Știți dumneavoastră că acolo eu am pus o mie de pogoane cu sapa, ceea ce nu s-a mai dat de cînd lumea, și încă seceta e mare.

Căci nu socotiți că, dacă recolta de aci a fost binefăcătoare pentru țara întreagă, a fost recolta tot așa de bună în toate părțile; sînt județe, ca Cahul, Ismail, Fălciu, Vaslui, Iași unde n-a existat recolta și a fost lipsă de producte.

Ei bine, domnilor, tocmai acum cînd și bietul țăran se bucură și el că o [să] strîngă ceva din recolta anului acesta, tocmai acum să venim noi și să facem o recrutație așa de mare! Eu cred că aceasta nu este politic, și nu numai că nu este politic, dară de nimic folositor pentru țară.

De altă parte, domnilor, aveți să ne convocați peste două luni de zile, căci nu puteți face altfel din cauza Senatului și fiindcă legea aceasta nu va avea putere fără votul Senatului, deci nu aveți să faceți pînă atunci nimic, pentru ce să nu veniți atunci și să ne cereți, și vom vedea dacă este trebuință sau nu să dăm, și dacă va fi vom da. Pentru că altfel acum chiar colegul dumneavoastră de la interne, care este gospodarul țărei, cum zice moldoveanul, nu are să vă lase să faceți recrutația, fiindcă trebuie să se facă recolta și la recoltă trebuie brațe, fiindcă trebuie să se lase să se îmbogățească chiar țara și apoi fiindcă totdauna recrutația nu se face decît iarna și toamna tîrziu, iară nu în timpul recoltei.

Ei bine, cînd luați acești 10 000 oameni și totodată ordonați ca să se aplice legea milițiilor, trebuie să ne gîndim la acei de jos cari încă pînă acum nu sînt bine. Ce au să zică ei cînd pe un copil ai să-l iei în armata permaninte și celui[l]alt ai să-i pui pușca în mînă și să-l duci la miliții? Apoi aceasta nu este nici politic.

Știu, domnilor, că am să fiu taxat că sînt în contra armatei permaninte, că sînt în contra milițiilor etc. Ei bine, las să mi se zică orice, însă eu am convicțiunea că nu sînt așa.

Sînt, din contra, pentru toate acestea și aș avea cea mai mare mulțumire cînd aș vedea și țara mea armată, cînd aș vedea organizațiunea armatei aplicată; voi să văd și în țara aceasta măcar atîta armată cîtă are Serbia, care are 130 000 oameni sub arme.

Dară ca să aplicăm aceasta, ca să fim și noi odată armați trebuie să aplicăm legea cu cumpănire și cu dreptate și fără ca să fie în interes.

Apoi, domnilor, mai băgați de seamă că mai multe sate s-a luat peste regulă pentru grăniceri, pentru că zona acestora s-a mărit și acuma pe unele locuri se întinde peste 30 kilometre.

Și, ca să nu credeți că vă spun basme, să vă spui un fapt: la satul Călugăreni, pe drumul Giurgiului, este o distanță de la Giurgiu de 30 kilometre și s-au luat în zona grănicerilor sate cari trec de aceste 30 kilometre, așa este satul Bughieni, Gobranul, Moșnean, care este dincolo de cel[l]alt Gobran. Și pe unele locuri vă asigur că nu vă va ajunge nici atît cu aplicarea legii celei noi și veți fi siliți să faceți și mai mult, să treceți și peste 30 kilometre, și atunci veți veni și veți cere un bil de indemnitate, pentru că aveți să mai treceți peste cele prescrise de lege ca să puteți avea grăniceri după legea nouă; și din acest punct de vedere dară contingentul ce se cere este prea mare.

Domnilor, cred că nu mi se va imputa, dacă sînt în contra cererii ministrului de un contingent de 10 000 oamenii, că voi să fac opoziție guvernului. Din contra, am dovedit că în doi ani de zile am fost pentru guvern cu bună-credinţă, pentru toate cestiunile mari. Şi combătînd această cifră socotesc că servesc guvernul într-un mod leale, fiindcă voiesc ca dacă se va pune în aplicaţiune legea organizaţiunii armatei ea să se simţă de locuitori, mai ales în comunele rurali, într-un chip binefăcător, iară nu să se vază ca o nouă sarcină.

Ar trebui, domnilor, ca dumneavoastră să vă ţineţi numai în contingentul legale de 4 000 oameni, însă, ţinînd în seamă — precum a zis domnul D. Ghica — că s-a trimis două clase acasă, ei bine, eu, ca să nu împedic aplicarea legii, vă rog să vă uniţi cu propunerea mea şi să votăm un contingent de 6 000 oameni. Acum, după ce v-am spus toate acestea, faceţi cum vă va lumina Dumnezeu! Sînt sigur că aveţi şi dumneavoastră tot acea bunăvoinţă şi solicitudine pentru ţara aceasta ca şi mine. Cît pentru mine însă, o repet, eu cred că dînd numai 6 000 oameni[3] fac bine şi pentru guvern şi pentru ţară şi pentru aplicaţiunea noii legii a organizaţiunii militare.

La articolul I[4]*:*

Domnilor, credeţi-mă că nu pun nici o pasiune în cestiunea de faţă, ci urmez după singura mea convincţiune.

Domnul ministru şi toate cele zise de dumnealui nu m-a putut convinge deloc, căci argumentele domniei-sale sînt tocmai în favoarea mea. Domnia-sa mi-a zis că, dacă nu se va găsi oameni, se va lua gradat şi apoi a mai zis că dacă nu i se va da 10 000 oameni nu se va putea găsi ofiţeri şi subofiţeri pentru miliţii.

Nu înţeleg deloc acest raţionament al domnului ministru.

Nu îl înţeleg, cu atît mai mult că este evident că la 6 000 trebuiesc mai puţini ofiţeri decît la 10 000 şi că, ocupînd toţi ofiţerii şi subofiţerii în neactivitate pentru acele 10 000, de unde vom mai găsi ofiţeri trebuitori pentru miliţii? Pentru că, domnilor, chiar domnul ministru îmi zice că aplicaţiunea legii miliţiilor atîrnă de la ofiţerii care îi vor avea. Domnia-sa îmi mai zice că trebuie timp pentru aplicaţiunea legei miliţiilor. Domnilor, la 1837 am sărit în favoarea miliţiilor; la 1857 am adus broşura făcută de domnul ministru în Bucureşti şi la '63 am prezentat projectul de lege de înarmare înaintea Camerei.

Ei bine, domnilor, după treizeci de ani lăsaţi-mă şi pe mine ca să văz şi eu miliţiile înfiinţate cel puţin ca în Serbia, unde negreşit în anul întîi miliţia nu a fost cea mai perfectă şi cea mai bună, cu toate că trebuie să constat că poporul serb, ca şi cel grec, este resbelnic, fiindcă a avut totdauna în faţa sa pe pretoriul său şi că aceste noi popoare a avut trebuinţă să se apere necontenit de împilatorii lor din ţară, precum am avut şi noi.

Nu tot faceţi dară ca să existe la noi neîncetat acea zicătoare de: Paşte, murgule, la iarbă verde, ci faceţi odată ca şi noi să avem o miliţie.

Recunosc, domnilor, că serbul şi grecul este mai resbelnic, dară cu toate acestea dacă vom pune toate încercările tot vom găsi şi la noi o scînteie măcar din valoarea şi bravura cea veche a românului, care să zică că s-a luptat cu toată lumea; şi aci, domnilor, nu voi să mă pun pe tărîmul eroismului lui Ştefan cel Mare, Mihai şi ceilalţi eroi români, dară voi să vorbesc de faptele oamenilor noştri de azi, şi vă pot spune că şi astăzi chiar, poate că unde vom pune [sic !] un ofiţer să mai lipsească de la datoria sa, dară soldatul nu va lipsi niciodată şi ca dovadă, domnilor, nu aveţi decît să vă uitaţi la grăniceri, cari învaţă a manevra într-un timp mult mai scurt decît soldatul de linie.

Începeți dară odată cu organizarea milițiilor și crez că anul întîi, dacă nu vom avea un batalion, vom avea cel puțin jumătate batalion de fiecare județ. Începeți dară odată și nu vă uitați la budgetul dumneavoastră, fiindcă precum a zis-o într-o zi aci un domn vicepreședinte : care este acea Adunare română, fie ea compusă din orice partid va fi, care nu va aplauda faptele cele mari și va refuza de a da bani pentru un asemenea lucru? Așa zic și eu astăzi : organizați odată mulțiile și fiți siguri că nici o Adunare nu va pune bilă neagră în urna aceea. Dară domnul ministru de resbel ne-a spus că, dacă nu-i vom da acest contingent, atunci nu va avea ofițerii necesari pentru organizarea milițiilor și apoi că cifra de 10 000 de tineri ce ni se cere nu este decît a patra parte din suma tinerilor ce se găsesc înscriși în liste.

Ei bine, domnule ministru, să vă spun și eu ceva. Crez foarte mult în simțimintele și dorința dumneavoastră, dară aceste date le găsiți scrise în cancelariele dumneavoasră, al căror labirint îl cunosc. Eu care am fost de mai multe ori ministru din întru știu și eu ceva după acele liste și știu că nu sînt destul de esacte. Și, pentru ca să vă arăt adevărul, vă voi spune că din Moldova aveți să vedeți o frumusețe în acele liste, aveți să vedeți 300—400 de tineri trecuți acolo, însă toți acei tineri nu sînt decît Staicu Isac, Iacob Rosenzveig etc. Și cînd vă spun aceasta voiesc să vă arăt că în județele Botoșani și Iași nu ați făcut pînă acum un singur recrut măcar și motivul este că fiecare evreu are cîte zece nume și apoi, chiar dacă l-ați descoperi, după nume tot nu-l puteți avea, fiindcă paza granițelor noastre este foarte elastică și fiindcă la acea pază căpățînile de zahar și galbenii joacă un foarte mare rol, și apoi Mihăilenii nu sînt așa departe, și apoi ceea ce găsiți că fac evreii veți găsi că fac și creștinii.

Domnilor, eu sînt departe de a crede că și astăzi se urmează întocmai tot astfel, dară tot mă tem că poate să fie, fiindcă știu că situațiunea noastră este așa. Dacă evreul fuge mai bucuros peste graniță decît să slujească, poate că și el își are argumentele sale, nu știu, dară faptul astăzi este așa: nu o să puteți aplica contingentul de 10 000, fiindcă nu o să găsiți omenii trebuincioși. De aceea vă rog, domnilor, credeți-mă, lăsați acei trei, patru mii de oameni. În fața evenimentelor străine nu trei sau patru mii de oameni au să rezolve cestiunea; patru mii de oameni în fața puștelor cu ac și în fața marilor esemple care le-am văzut la Sadova[5] nu este deajuns nici măcar pentru o baterie de tunuri. Dară e vorba numai pentru o protestațiune? Apoi, pentru protestațiune, cu trei, patru mii de oameni mai mult sau mai puțin este tot atît; cu altceva trebuie să ne atingem noi scopul, cu formarea de școli, cu formarea de miliții, cu apărarea la munți, și la munți batalioanele și escadroanele nu joacă rol.

Eu, cît pentru mine, măcar că poate să fiu tratat de dușman al armărei țărei etc., vă declar că nu voi vota cifra aceasta de 10 000 oameni.

Apoi, domnule ministru, aduceți-vă aminte, vă rog, cum că noi ne-am deosebit cu totul de projectul dumneavoastră de armare. În projectul dumneavoastră ați pus regimente, ați pus forța numerică, era atîtea regimente de infanterie, atîtea de cavalerie, atîtea de vînători etc.; și comisiunea a șters tot de sus pînă jos și a zis : votăm o lege de organizare a armatei, iară numărul și forța regimentelor este o cestiune de budget, o cestiune de contingent care se votează în tot anul.

Nu socotiți, domnule ministru, că vă fac o greutate, vă rog numai să observați lucrurile bine și sînt sigur că la toamnă îmi veți mulțumi. Voiți a avea mijloace pentru miliții? Iau îndatorire cu dumneavoastră să merg pînă unde veţi voi, dară armata permaninte nu pot să o votez atîta, căci ea nu a fost scopul unei partide care totdauna a cerut organizarea armatei.

D. ministru de interne [6]: Domnilor, n-am înţeles pe onorabilul domn Kogălniceanu.

Nenorocire.

D. ministru de interne: Şi nu ştiu de ce dumnealui a pus cestiunea astfel încît să nu-l înţeleg.
Domnilor, care a fost toată argumentaţia domnului Kogălniceanu? Argumentaţiunea dumnealui a fost să ne facă să credem că mărim armata permaninte cu 10 000 oameni.

Cu 4 000.

După ce se ceruse închiderea discuţiei:

Domnilor, dumneavoastră sînteţi siguri de biruinţă; pentru ce nu lăsaţi dară ca minoritatea, care este foarte mică, sîntem numai 5 sau 6 inşi, să dea o mică esplicaţiune domnului ministru de interne ca să nu ni se aducă imputări că voim împuţinarea armatei. Vă rog dară, domnilor, să-mi permiteţi a zice numai două cuvinte ca să vă arăt că noi nu voim împuţinarea armatei.

Voci: Vorbiţi, domnule Kogălniceanu, vorbiţi.

Domnilor, eu aş primi ideea fratelui domnului ministru de interne [7], pe care-l cunosc şi-l stimez şi regret chiar că nu e aci, căci eu aş fi primit hotărîrea dumnealui ca nestrămutată pentru mine, căci cred că ar fi fost alăturea cu mine.

Domnul ministru de resbel ne-a înfăţişat un project de lege ca să avem 20—22 de mii armată permanentă; noi am şters această cifră, fiindcă toţi oamenii care reprezintă ideea voiesc mai puţin. Domnilor, ce este astăzi? 16 mii. Ce se scoate din armată? Mult 4 000. Ei bine, noi votăm 6 000.

O voce: Ba se scoate aproape 6 000 şi mai mult.

Apoi atunci ar trebui ca soldaţii să fie nemuritori, ca cei de la Academia Franceză, dară nenorocirea de la Ploieşti ne-a arătat că nu sîntem muritori, ca cei de la Academia Franceză. Astăzi avem contingentul anual de 4 000, ei bine, noi [î]l dăm de 6 000 şi-l punem în loc cu prisos ca să avem efectivul tot de 16 000. Dînd 6 000 pe an în trei ani fac 18 000; dară nu fie 18 000, fie 6 000, tot este destulă armată permanentă. Serbia are numai 4 000.

O voce: În proporţiune cu populaţiunea.

Se zice că domnul major Theodor Brătianu a declarat că ar fi plătit mai bine îndoite contribuţiunile decît să vadă această ruşine de a nu avea 10 000 de armată permanentă. Aşa este, avea dreptate, pentru că atunci nu era rezervă. Dară acum m-aş lăsa la judecată domnului T[heodor] Brătianu şi l-aş întreba: dacă i-aş da vreo 30 000 dorobanţi, vreo 40 000 grăniceri şi vreo 30 000 miliţii, pe care i-ar preferi — armele acestea sau armata permanetă? Eu sînt sigur că ar fi de ideea mea.

Noi, domnilor, nu împuţinăm armata, ci numai modificăm sistemul armatei, căci tot ce luăm de la armata permanentă adăogim cu ceea ce formăm îndoit şi întreit prin cele alte elemente: grăniceri, dorobanţi şi miliţii, căci chiar soldatul care-l trimetem acasă nu-l facem lucrător de pămînt, ca mai înainte, ci îl facem soldat vechi, disponibile la orice chemare, pentru că oricînd el va fi chemat va veni ca soldat şi va intra în regimentul lui. De aceea nu ne imputaţi, domnului ministru, că voim împuţinarea armatei.

Se lua pînă acum patru mii de oameni pe an, dăm 6 000 şi acesta nu mai e de acum un contingent anormale, pentru ca să dăm anul acesta dăm şi în anii viitori, aplicîndu-se de acum înainte legea cea nouă. Prin urmare, în loc de 4 000, dăm 6 000 şi o să avem o armată de 16 000 ; dară va lipsi o mie, atunci vom avea-o de 15 000, va lipsi 2 000, va fi de 14 000. Prin urmare noi dăm contingent, avem armată, dară scopul nostru e ca aceşti oameni, în loc să meargă la infanterie şi cavalerie, să meargă la artilerie. Noi nu refuzăm mijloacele pentru artilerie, căci zicem, în privinţa artileriei, că, fiindcă vin alte elemente, să nu se împuţineze.

Prin urmare, eu voi vota 6 000, poate să fiu biruit, dară înaintea lui Dumnezeu nu cred că voi face rău [8].

„Monitor", 1868, nr. 141, p. 891, col. 1—3,5 ; p. 892, col. 1, 4.

NOTE

[1] Ministrul de război, G. Adrian, prezentase un proiect de lege pentru chemarea unui contingent de 10 000 de oameni din clasa 1868.

[2] *Idee repede despre resbelul de partizani*, ediţie de Constantin Antip, Bucureşti, 1973, 80 p.

[3] Văzînd opoziţia lui Dim. Ghica şi a lui K., ministrul de război a conces ca acest contingent să fie coborît la 8 000 de persoane, promiţînd optimist că în viitor se va ajunge, poate, a se desfiinţa armata. K. a replicat batjocoritor : „Paşte, murgule, iarbă verde !"

[4] Legea avea un singur articol, care prevedea contingentul de 10 000 de oameni.

[5] Bătălie pierdută de austrieci în timpul războiului cu Prusia (1866).

[6] I. C. Brătianu.

[7] Theodor Brătianu.

[8] Adunarea a aprobat proiectul guvernului cu 63 de voturi pentru şi 5 împotrivă.

---

*Privitor la circulaţia monetară propune ca pe lîngă monezile de aramă să se bată şi unele de argint **

Domnul ministru va înţelege din cele ce am să zic că eu nu înţeleg deloc[1] a mă face apologistul „Clopotului", „Dreptăţei" şi celor[l]alte ziare, mă depărtez de multe ce se coprind în ele şi chiar în această privinţă în cestiunea monetară, însă înainte de a începe domnul Georgiu eram să vorbesc cu ocaziunea creditului ce se cere de domnul ministru de culte în cestiunea aceasta, şi chiar am zis domnului Dim[itrie] Ghica, preşedintele comisiunei financiare, că deosebirea cursului în Moldova produce un ce vătămător. Să-mi permiteţi dară a mă depărta de ziarul „Dreptatea" şi a veni la cestiune.

Moldova, domnilor, are cinci cursuri, cursul leilor noi, cursul vistieriei, care în Moldova era aplicat la vistierie, cursul Iaşului, cursul Galaţului şi cursul Besarabiei. Guvernul bine a făcut şi nu putea să facă altmintrele, decît a transforma leii vechi cursul vistieriei în lei noi, şi nu putea să se ocupe ca guvern de toate fluctuaţiunile care era să producă asimilerea acestui curs cursului care este pe pieţile Besarabiei, a Iaşului şi restului Moldovei, fiindcă cursul Iaşului e deosebit, al Besarabiei iară e deosebit, căci are capeice, nu lei etc. ! Ei bine, faptul pozitiv, dezbrăcat de orice pasiune, e că aplicarea noului sistem a esersat o înrîurire rea pe piaţa Iaşilor. Nu sînt om speciale în această cestiune ca să pot şti cauza, dară vă spun efectul. Faptul pozitiv e că pînea şi carnea cumpărate în piaţa Iaşilor cu bani de aramă să plătesc cu 20 pînă la 26 % mai scump decît în argint. Ori e aramă prea multă sau argint prea puţin ; arama însă de 200 000 lei, cîte se zice că s-a trimis, nu e multă.

---

* Şedinţa din 6 iunie 1868.

Faptul acesta, domnilor, s-a mai repetat încă o dată. Domnul Mavrog[h]eni, ca ministru de finanţe în domnia lui Grigore Ghica vodă, a voit să introducă în toată Moldova un singur curs, cursul vistieriei, pentru ca să se asimileze cu acel al Ţărei Româneşti ; projectul s-a prezintat Adunării de atunci, Adunarea l-a primit, legea s-a sancţionat, s-a pus în aplicaţiune şi perturbaţiunea a fost atît de mare încît a luat un caracter foarte periculos, astfel că guvernul a fost silit să abroge legea. Aşa se întîmplă şi astăzi cu cursul vistieriei ; vistieria zice : galbenul are 14 sf[anţi] ; în Ţara Româneasc fac 31,20 p[arale] şi 20 par[ale] e agiul ; în Iaşi 14 sfanţi fac 35 lei, va să zică e o diferenţă de 2 lei la un galben. Aceasta a făcut pe guvernele de mai nainte care cunoştea aceste împrejurări ca să lase cursurile deosebite. Şi în această cestiune sînt silit să mă plîng de domnii miniştri din Moldova, carii cunosc toate împrejurările acestea şi nu le-a spus colegului dumnealor de la finanţe, şi mai cu seamă de domnul Gusti. Domnule Gusti, de ce nu spuneai colegului dumitale că dumneata ca primar ai regulat cursul în Iaşi...

D. ministru de culte : Cu învoirea ministeriului.

Apoi dacă domniile-voastre care reprezentaţi Moldova nu luminaţi pe colegul domniilor-voastre asupra împrejurărilor locali, pentru că sînt împrejurări locali pe cari cineva oricît ar cunoaşte ţara nu le poate cunoaşte cu de-amănuntul. Domnul ministru de finanţe se poate adresa la orice locuitor din Iaşi şi-i va spune că în Iaşi cursul totdeuna s-a regulat de municipalitate. Bine e acum ? Nu e bine, dară trebuia şi acum să se facă astfel.

Nicăirea aplicarea noului sistem monetar nu a făcut mai rău decît în Iaşi, şi aceasta pentru că acolo aurul şi argintul are valoare mai mare decît arama. S-a aplicat cursul vistieriei şi lei noi acolo, şi populaţiunea de jos e pusă în poziţiune să deprecieze arama pentru că deosebirea între argint şi aramă e de 20 %, precum şi între argint şi aur e de 2 lei la galben, adică de 6 %.

Aşadară, ce e de făcut ? După opiniunea mea ar trebui să se facă pe lîngă moneda de aramă şi monedă de argint ! Şi fiindcă şi pentru moment trebuie făcut ceva să se ţie seamă de împrejurările locale şi vistieria să scrie primăriei ca să reguleze cursul monetar. Nu putem şti că astăzi are să fie vorba despre acestea, dară voi căuta, dacă voiţi, în *Manualul administrativ* şi vă voi arăta legea făcută de Gr[igore] Ghica prin care se otăreşte ca în Moldova să fie numai cursul vistieriei.

Ei bine, cu această lege ştiţi ce s-a întîmplat, că dodată s-a suit obiectele de îndestulare publică la un preţ foarte mare. A fost atunci un strigăt generale şi astfel guvernul de atunci a fost silit să lase legea în nelucrare. În orice mod dară trebuie să se trămită la Iaşi o cîtăţime mai mare de argint.

În cît se atinge de faptul că Moldova de mai mulţi ani nu alimentează tezaurul public, aşa este, singur o recunosc şi o recunosc cu durere; dară cauzele socotesc că nu este bine să le espunem acum la sfîrşitul sesiunei, fiindcă ar da loc la o mulţime de discuţiuni. În adevăr, astăzi Moldova este în neputinţă de a plăti şi Ţara Românească vine în ajutorul Moldovei. Sper că nu va mai fi aşa, că domnul ministru va face să nu mai fie aşa pe viitoriu [2].

„Monitor", 1868, nr. 142, p. 897, col. 1—2.

NOTE

[1] Discuţia începuse de la interpelarea făcută de Al. Gheorghiu ministrului de finanţe că la Iaşi s-a produs o criză monetară prin trimiterea unei cantităţi de 200 000 de lei în monedă de aramă.

[2] Camera a adoptat o propunere, făcută de T. Mehedinţeanu, ca să se acorde guvernului un credit de 500 000 de lei pentru baterea unor monede de argint de 50 de bani.

Intervenţie în legătură cu şcoala militară din Iaşi *

Domnilor, eu regret foarte mult că această cestiune s-a pus pe tapet [1] în nefiinţa domnului ministru de interne şi a domnului ministru preşedinte.

Strămutarea şcoalei militară la Iaşi a fost o satisfacţiune morală dată Iaşului pînă la alte îmbunătăţiri şi regret foarte mult că cu ocaziunea interpelaţiunei domnului Berendei, cari nu avea de scop alt decît a dobîndi o îmbunătăţire numai, a venit şi s-a pus cestiunea strămutărei.

Într-adevăr, domnul ministru a zis că domnia-lui nu a cerut strămutarea, însă argumentele domniei-sale [2], toate cîte le-a zis, sînt de natură a face pe alţii să ceară strămutarea. Cît pentru domnia-lui în adevăr s-a mărginit a zice că, dacă Adunarea va hotărî ca să se strămute, domnia-sa nu va zice nimic.

Ei bine, domnilor, să-mi permiteţi a vă spune că eu nu găsesc că ideile şi propunerile guvernului se sprijină astfel. Un guvern trebuie să-şi apere cu energie orice propunere înaintea Adunărei, căci, dacă ne vom lăsa să ne sfătuim unii pe alţii, de aci nu o să iasă nimic niciodată.

Domnilor, şcoala militară veţi face rău dacă o veţi strămuta din Iaşi, pentru că trebuie ca tocmai acolo, aproape de fruntarie, să fie această şcoală, ca să se vadă într-însa un corp vivace.

Aşadară, cît pentru mine vă declar că voi fi contra strămutărei şcoalei militare, ba încă dacă aş putea aş imita pe Germania cea savantă şi care este savantă fiindcă este descentralizatoare, şi care şi-a împrăştiat asemenea instituţiuni prin toată ţara, iară nu le-a pus numai la un loc. *(Domnul ministru de interne* [3] *intră în Adunare.)*

[Î]mi pare bine că a venit domnul ministru de interne, văz aceasta cu bucurie, fiindcă sînt sigur că domnia-sa are să mă sprijine şi că se va opune chiar la ideea strămutărei şcoalei militare din Iaşi.

D. ministru de interne: Da.

---

* Şedinţa din 6 iunie 1868.

Domnul ministru a zis da şi aceasta pentru mine face ca să fiu sigur că şcoala militară va rămînea acolo. Însă ce să facem acum ca să fie bine acolo? Domnilor, şi eu zic că şcoala militară este în stare proastă acum, că nu corespunde la misiunea ei, şi şcoala militară trebuie să dea ofiţeri români disciplinaţi, învăţaţi şi cu inimă de români; dară pentru ce şcoala militară nu merge bine? Pentru că oraşul Iaşi nu are încăperi? Ei, domnilor, dară săracul, bietul Iaşi dacă mai are ceva este tocmai încăperi. Apoi palatul acel mare administrativ nu ar fi bun pentru şcoala militară? Dară să lăsăm palatul, căci eu cred că trebuie să-şi păstreze menirea sa de a primi pe domnitor cînd se duce acolo. Dară o parte din palat era cazarma şi aceea se poate întrebuinţa. Apoi cîte monastiri mari şi încăpătoare sînt pe lîngă Iaşi, precum : Frumoasa, Cetăţuia, Galata, Golia şi altele multe; dacă voiţi să vă dau 40. Aşadară, iată că avem încăperi. Dară nu sînt încăperi de ale statului? Ei, domnilor, dară cîţi particulari au case mari şi le cumpără ovreii pe nimic, precum casele lui Paşcanu, cari au costat 16 000 galbeni şi s-au vîndut în 3 500. Iată dar încăperi.

Apoi e vorba de profesori? Onorabilele domn Giorgiu a spus în privinţa profesorilor că în acel oraş tot[i] sînt profesori. Dară nu ajung? Ei, apoi atunci repet şi eu că armata română are o mulţime de tineri cari vin din străinătate şi sînt buni pentru profesori; sînt mulţi care se trămit în străinătate pe comptul statului, dară acei tineri caută că dacă se întorc în ţară să stea în capitală, să se facă judecători, advocaţi şi într-un an sau doi să-i vedem membri, procurori şi prim-preşedinţi. Apoi, domnule ministru, dumneavoastră mijlociţi la colegul dumneavoastră de la culte ca să aplice legea, să-i pună profesori oriunde ar fi de trebuinţă, căci sînt datori să serve statului unde i-ar pune, iară nu să se facă numai advocaţi.

Inspecţia? Ei, domnilor, dară socotesc că un şef comandant de diviziune trebuie să inspecteze măcar atît de bine cît inspectează şi un director. Pentru ce domnul inspectore de diviziune nu s-ar ocupa şi cu inspecţia şcoalelor, ci numai cu a regimentelor? Tot ministrul să se ocupe şi de aceasta? Apoi ministrul nu poate să vază tot, deşi ministrul de multe ori trebuie să fie şi sergent, dară nu poate tot.

Iată însă ce se întîmplă de nu merg tinerii la şcoală acolo. Cauza este că, ca să meargă cineva la Iaşi, trebuie să plătească 40—50 galbeni drumul, că îngrijirea materiale nu se face bine acolo, pentru că tinerii nu sînt hrăniţi, nu sînt încălţaţi; sînt vro cîteva luni că am văzut în „Monitor" — vedeţi că iau un martur foarte adevărat —, de cînd am văzut că înălţimea-sa a scos din caseta sa particulară şi a dat bani pentru încălţămintea acelor şcolari...

D. ministru de interne: Cînd a fost aceasta?

Acum un an.

D. ministru de interne: Aşa da.

Dară se vede că şi acum e tot aşa, căci domnul ministru de resbel spune că e foarte rău.

D. ministru din intru: Şi eu am fost martur ocular; am vizitat de două ori acea şcoală şi am găsit-o în bună stare.

Atunci dară eu sînt foarte fericit că şcoala este în foarte bună stare; interpelarea domnului Berendei nu mai are loc d-a fi şi noi ţinem şcoala acolo.

Eu însă, domnilor, mă pun pe alt tărîm şi declar că şcoala militară nu merge bine, pentru că nu este o îngrijire mai de aproape, mai energică.

Înţeleg foarte bine că de aci nu se poate îngriji bine, dară este de datoria directorelui, comandantului acelei şcoli, ca să îngrijească mai bine de dînsa; este de datoria ministrului să cerceteze mai des cum merge şcoala, dacă profesorii [î]şi îndeplinesc datoria lor cu sînţenie sau nu. N-am onoare a cunoaşte pe directorele acelei şcoli, nu cunosc pe nimeni de acolo, decît eu socotesc că o şcoală nu poate fi rea numai pentru că este în Iaşi, iară nu în altă parte; dacă merge rău acea şcoală, cauza este că aceia care sînt însărcinaţi cu dînsa nu se ocupă de dînsa.

D. ministru de interne: Dară şcolile celelalte?

Ce socotiţi dumneavoastră că eu sînt mulţumit de şcolile celelalte din Iaşi, socotiţi că n-am francheţa să declar că şcolile merg rău? Ei, domnul Gusti este prea bun, prea blînd şi dacă mă siliţi să vă spui francamente tot dumnealui nu-şi face datoria, trebuie să se ocupe mai mult, să fie mai sever. Dumnealui n-ar avea trebuinţă decît să-şi implinească datoria domniei-sale, să aplice legea.

Sînt sigur că profesorii [î]şi face datoria, că şcolile merg de minune, dară să mă ierte domnul ministru să-i spui că universităţile merg rău, pentru că nu este nici o priveghere pentru profesori, reparaţiile nu se fac la timp, odăile nu sînt spoite la timp; totdauna reparaţiile se fac nu în timpul vacanţiilor, ci pe urmă, în timpul cînd şcolile trebuie să fie deschise.

Domnul ministru ne îndeamnă întotdeauna să ne ocupăm de toate, dară de şcoli nu se zice nimic.

Ei, domnilor, dară aceasta nu se întîmplă numai acolo, ci pretutindeni; plătim foarte mult pentru şcoli şi şcolile nu produc...

O voce: Pentru că profesorii sînt advocaţi şi boiari mari.

Nu este cauza că profesorii sînt advocaţi şi boiari mari, este întîi că tinerii aceia cari învaţă pe cheltuiala statului vin aici şi fac politică...

D. Obedeanu: Şi se fac advocaţi!

Nu este aceasta, domnilor!

D. Obedeanu: Dară care este?

Vina sînteţi dumneavoastră, pentru că i-aţi luat după dumneavoastră la politică.

În fine, domnilor, lăsaţi-mă ca să urmez înainte şi nu mă mai întrerupeţi, fiindcă am să vă spun lucruri care nu au să vă placă dacă mă provocaţi. Domnilor, să ne întoarcem la ceea ce ziceam. Şcoala militară, ziceam, poate să fie bine şi în Iaşi; şi rog pe domnul preşedinte al consiliului să facă să înţeleagă pe colegul domniei-sale de la resbel că politica cea bună cere ca şcoala militară să fie la Iaşi şi să fie îmbunătăţită acolo prin complectarea cursurilor şi celelalte necesare, dară să nu se gîndească la strămutarea ei.

D. ministru de finance: [Î]mi pare rău, domnilor, că s-a deschis discuţiunea aceasta.

N-am deschis-o eu.

D. ministru de finance[4]*:* A deschis-o domnul Berendei. Sînt lucruri, domnilor, cari ar trebui să se trateze în comitet secret, fiindcă după cum zicea Napoleon I-iu: „Trebuie să ne spălăm rufele mînjite în familie". Aceasta nu pentru că ceea ce se zice aci în public le aude românii, dară se publică în „Monitor" şi le citesc şi străinii.

Cu totul de opiniunea dumneavoastră.

D. ministru de interne: Aş avea şi eu multe de zis în privinţa aceasta, decît şi limba boului este lungă, dară nu poate să vorbească.

Şi eu aş avea mult de zis.

„Monitor", 1868, nr. 143, p. 902, col. 1—3.

NOTE

[1] Problema fusese „pusă pe tapet" de Dim. Berindei, care l-a interpelat pe ministrul de război, G. Adrian, asupra situaţiei şcolii militare transferate la Iaşi. I se semnalaseră neglijenţă şi dezordine la cursuri, hrană necorespunzătoare pentru elevi etc.

[2] Ministrul de război explicase că la Iaşi n-a găsit profesori competenţi şi e silit a lucra cu unii improvizaţi. Apoi numărul elevilor este de 9, nu 30, cît era prevăzut. Localul a fost reclamat de proprietar — M. Ghica —, aşa încît nu vede cum va putea funcţiona şcoala pe viitor la Iaşi.

[3] I. C. Brătianu.

[4] Finanţele erau girate de I. C. Brătianu.

Alte discursuri

Discurs la serbarea școlară de sfîrșit de an *

Dacă este o sărbătoare publică la care înălțimea-sa prezidă cu deosebită bucurie, aceasta este, negreșit, serbarea instrucțiunii publice : împărțirea premiilor către junii carii fac mîndria școalelor noastre.

Înălțimea-sa regretează că o indispozițiune îl oprește de a asista la această frumoasă serbătoare. Voi fi dar numai slabul interpret al domneștilor cugetări.

Domnilor, ziua de astăzi are o importanță mai deosebită în anul acesta, prin împrejurările politice prin care am trecut.

Știți, domnilor, că, deși Convențiunea proclama egalitatea de drepturi și de îndatoriri pentru toți românii, de fapt însă domnea în constituțiunea noastră cea mai mare neegalitate, fiindcă legea electorală da drepturi numai unui mic număr de cetățeni, încredința afacerile numai acelora ce aveau stare materială.

Marele act din 2 mai a desființat acest privilegiu. Astăzi, domnilor, nu se mai poate zice că domnește privilegiul, căci între toți românii, între toți dumneavoastră cîți vă aflați aici nu se poate zice că există unul care să aibă mai puține drepturi decît ceilalți. Ba, pot zice, noul Statut menține și chiar consolidă un singur privilegiu. Acest privilegiu e acel al științei. Știința de acum va înlocui averea; ea va da de acum drepturi care pînă acum le da numai banii.

Așadar, domnilor, vedeți cît este de necesar, de neapărat pentru dezvoltarea instrucțiunii și libertatea noastră de a face ca știința și instrucțiunea publică să se răspîndească în toate clasele societății noastre, și mai cu deosebire între clasele rurale. Viitorul țărei noastre atîrnă de la aceasta. Trebuie ca fiecare cetățean să fie pus în pozițiunea de a avea conștiința drepturilor și a îndatoririlor sale. Această frumoasă sarcină este a profesoratului. În mîinile dumneavoastră, domnilor profesori, este depus chiar viitorul României. Siliți-vă, dar, în tot felul, a răspîndi între școlarii dumneavoastră amoarea științei. Prin aceasta dumneavoastră veți fi întemeiatorii a însuși libertăților noastre publice, a acestor libertăți a cărora seminţe le-au semănat generațiunea actuală, dar a cărora roduri se vor culege numai de acei a cărora instrucțiune vă este încredințată.

Noi sîntem chemați cu toții a dezvolta marele principii ale revoluțiunii franceze, principiele de libertate, de egalitate și de ordine modernă. Toți am lucrat și am combătut pentru aceste principii, dar nimeni, domnilor, n-a făcut pentru augurarea acestora mai mult decît acel ce a săvîrşit actul din 2 mai, *Alexandru Ioan*. Posteritatea o va dovedi aceasta.

---

* București, 29 iunie 1864.

Aceasta nu o uitaţi, domnilor profesori, nu uitaţi că numai actul din 2 mai a rădicat ştiinţa şi prin urmare profesoratul la adevărata sa înălţime. De aceea toţi cîţi sîntem aicea să nu lipsim de a fini această serbare cu două cuvinte, care astăzi mai mult decît oricînd trebuie să fie nedespărţite: Să trăiască România! Să trăiască Alexandru Ioan I![1]

„Monitor", 1864, nr. 144, p. 651, col. 2—3.

NOTE

[1] Se publică aparte, deoarece este un discurs ocazional care nu se poate încadra în oratoria parlamentară propriu-zisă.

Regeste

Sesiunea 1864–1865

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

1 Sprijină opinia lui Chr. Tell ca alegerile să fie validate şi fără prezentarea de către deputaţi a certificatelor de alegere. Şedinţa din 14 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 2, p. 16, col. 1–2.

2 Anunţă că A. Vuluţă, deputat în oraşul Iaşi, a depus jurămîntul şi l-a expediat biroului Adunării. Şedinţa din 15 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 3, p. 19, col. 1.

3 Respinge ideia deputatului C. Iliescu ca alegerile nerecunoscute încă să fie verificate de o comisie specială. Arată că operaţia urmează a se face în cele opt secţii ale Adunării. Comisiile acţionează numai în cazul alegerilor din cursul unei sesiuni. Şedinţa din 15 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 3, p. 19, col. 2.

4 Susţine că nu pot fi alese în biroul Adunării persoanele care n-au depus încă jurămîntul şi ale căror titluri de deputaţi nu au fost verificate. Şedinţa din 15 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 3, p. 19, col. 2; p. 20, col. 1.

5 Lămureşte, la o interpelare a deputatului Grigore Cuza, că guvernul a luat măsuri grabnice pentru ca dosarele privind alegerea deputaţilor în districte să sosească în timp util. A suplimentat bugetul poştelor cu 150 000 lei; va deschide o anchetă asupra neterminării întocmirii dosarului la Tîrgovişte. Şedinţa din 15 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 3, p. 20, col. 1–2.

6 Cere alcătuirea comisiei bugetare imediat după împărţirea Adunării în secţii. Şedinţa din 16 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 3, p. 23, col. 2.

7 Susţine propunerea de a se continua lucrările Adunării a doua zi, deşi e vacanţă. Şedinţa din 16 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 3, p. 24, col. 1.

8 E de părere ca Adunarea să aleagă o comisie specială pentru discutarea bugetului. Speră că astfel ţara va intra „cu o oră mai nainte" în posesia unui „budget regulat votat de puterea legiuitoare". Şedinţa din 17 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 4, p. 27, col. 1.

9 Roagă Adunarea să recomande comisiei însărcinate cu răspunsul la mesajul tronului să-şi urgenteze lucrările. Consideră că Adunarea actuală „este prin sine un răspuns la mesajul tronului". Şedinţa din 18 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 4, p. 31, col. 2.

10 După lectura proiectului de lege privitor la buget, propune începerea discutării lui imediate. Şedinţa din 29 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 7,, p. 50, col. 2.

11 Roagă Adunarea să alcătuiască deputaţiunea care va prezenta domnitorului felicitările de Anul nou ale corpurilor statului. Şedinţa din 29 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864–1865, nr. 7, p. 50, col. 2; p. 51, col. 1.

12 Precizări la discuţia asupra proiectului de buget. Arată că „ministerul ţine ca fiecare deputat să aibă toată libertatea a se rosti în privinţa budgetelor". Şedinţa din 30 decembrie

1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 7, p. 52, col. 1—2; p. 54, col. 1; p. 56, col. 2; p. 66, col. 1.

13 Recomandă Adunării a da cuvîntul „cu preferință" membrilor minorității pentru a-și exprima părerea în legătură cu proiectul de buget. Ședința din 30 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 8, p. 58, col. 2 — p. 59, col. 1.

14 * Discurs asupra măsurilor de modernizare a țării. Ședința din 30 decembrie 1864. „Monitor", 1865, nr. 16, p. 85—87. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 8, p. 59, col. 1 — p. 61, col. 2.

15 Intervenție cu privire la necesitatea construirii unor poduri de fier pentru înlesnirea circulației, mai ales pe drumul București—Iași. Ședința din 30 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 8, p. 62, col. 2 — p. 63, col. 1.

16 Discută pe marginea proiectului de lege pentru diurna deputaților. Neintrînd sub incidența cumulului, cere să se facă precizarea: „De această diurnă se folosesc și deputații funcționari sau pensionari". Ședința din 4 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 9, p. 69, col. 1.

17 * Cu privire la proiectul de adresă la mesajul tronului. Ședința din 4 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 9, p. 71, col. 1 — p. 72, col. 2; nr. 10, p. 74, col. 1 — p. 77, col. 1.

18 Referitor la adresa de răspuns la mesajul tronului. Observă că pentru toate „marile fapte săvîrșite" recunoștința țării trebuie să se îndrepte în primul rînd către domnitorul Cuza. Ședința din 4 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 10, p. 80, col. 2.

19 Precizează, la o replică a lui I. I. Filipescu, că Senatul are latitudinea de a adopta sau respinge, total sau în parte, proiectul de adresă la masajul tronului. Ședința din 14 ianuarie 1865. Senatul României. „Monitor", 1865, nr. 14, p. 77, col. 4; p. 78, col. 2.

20 *Discută, la o replică a lui T. Gazan, problema respectării regulamentului de funcționare a Senatului de către membrii săi. Ședința din 14 ianuarie 1865. Senatul României. „Monitor", 1865, nr. 14, p. 77, col. 5 — p. 78, col. 2.

21 Exprimă mulțumiri Senatului pentru votarea proiectului de adresă la mesajul tronului, căci aceasta „va contribui într-un chip puternic la consolidarea noilor instituții constituționale ale țării". Ședința din 14 ianuarie 1865. Senatul României. „Monitor", 1865, nr. 14, p. 78, col. 3.

22 Explică de ce Costache Negri, sosit de la Constantinopol, nu-și poate îndeplini obligațiile de președinte al Adunării: este reținut de rezolvarea despăgubirii „locurilor sfinte". Funcția sa va fi girată în continuare de Al. Em. Florescu. Ședința din 15 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 12, p. 95.

23 *Susține validarea mandatului deputatului Toma Ipceanu, în pofida implicării acestuia într-un proces penal nejudecat. În replică cu C. Bacaloglu. Ședința din 15 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 12, p. 91, col. 2 — p. 92, col. 1; p. 94, col. 2.

24 Sprijină proiectul de lege pentru acordarea de pensii următorilor: Gheorghe Zefcari, maior Roșca, sublocotenent Cucută. Ședința din 19 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunări Elective", 1864—1865, nr. 14, p. 109.

25 *Discurs pe marginea proiectului de lege pentru numirea mitropoliților și episcopilor. Ședința din 20 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 15, p. 117, col. 1 — p. 118, col. 2.

26 *Discută demisia deputaților Chr. Tell și C. D. Aricescu, motivată de redactarea vicioasă a cuvîntărilor ce au rostit în ședința precedentă. Ședința din 23 ianuarie 1865. „Monitor", 1865, nr. 44, p. 102; „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 16, p. 122.

27 *Asupra modalităților de tipărire a proceselor-verbale ale ședințelor Adunării. Ședința din 25 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunării Elective", 1864—1865, nr. 16, p. 124, col. 2.

28 Susține că Senatul nu este chemat a reglementa veniturile și cheltuielile consiliilor județene. Ședința din 3 martie 1865. Senatul României. „Monitor", 1865, nr. 55, p. 253, col. 1.

29 *Aduce precizări în legătură cu aplicarea legii rurale, determinate de petiția unor proprietari care se plîngeau că trebuie să delimiteze pămînturile cuvenite sătenilor pînă la

15 martie 1865. Şedinţa din 6 martie 1865. Senatul României. „Monitor”, 1865, nr. 66, p. 302, col. 2–4; p. 303, col. 1.

30 *Discurs la proiectul de lege pentru desfiinţarea morilor de pe apa Dîmboviţei. Şedinţa din 13 martie 1865. Senatul României. „Monitor”, 1865, nr. 74, p. 339, col. 5 – p. 340, col. 2.

31 *Intervenţie în legătură cu cererea lui C. S. Scanavi de a obţine cetăţenia română. Şedinţa din 15 mai 1865. Senatul României. „Monitor”, 1865, nr. 110, p. 500, col. 4–5.

Citeşte în Adunare:

32 Mesajul domnesc prin care Costache Negri, suferind, este înlocuit din postul de preşedinte al Adunării cu Alexandru Em. Florescu. Şedinţa din 29 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective”, 1864–1865, nr. 5, p. 39, col. 1.

33 Mesajul domnesc la proiectul de lege pentru diurna deputaţilor. Şedinţa din 29 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective”, 1864–1865, nr. 5, p. 31, col. 1.

34 Mesajul domnesc privind „tabloul pentru clasificarea comunelor urbane din ţară“. Şedinţa din 29 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective”, 1864–1865, nr. 5, p. 31, col. 1”.

35 Mesajul domnesc la proiectul de lege pentru un credit de 19 330 lei necesar terminării şcolii din Răteşti (Buzău). Şedinţa din 29 decembrie 1864. „Dezbaterile Adunării Elective”, 1864–1865, nr. 5, p. 31, col. 1.

36 Mesajul domnesc prin care Grigore Bengescu e numit ministru la justiţie, culte şi instrucţiune publică (în locul lui N. Creţulescu, demisionat), iar N. Bălănescu interimar la finanţe (înlocuindu-l pe Ludovic Steege, demisionat). Şedinţa din 23 ianuarie 1865. „Dezbaterile Adunării Elective”, 1864–1865, nr. 16, p. 127, col. 1.

Sesiunea 1865–1866

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

1 Precizează, la o replică a lui G. Costaforu, că Senatul trebuie să primească orice petiţie i se va adresa, indiferent dacă e vorba de „plîngeri, cerere de pensiuni [...] petiţiuni care ar arăta călcarea vreunei legi [...] petiţiunea cuiva care a inventat ceva în folosul interior”. Şedinţa din 28 decembrie 1865. Senatul României. „Monitor”, 1866, nr. 7, p. 27, col. 5.

2 La cererea de demisie făcută de P. Rosetti Bălănescu Senatului, precizează că aceasta poate fi adresată numai domnitorului. Şedinţa din 12 ianuarie 1866. Senatul României. „Monitor”, 1866, nr. 15, p. 64, col. 1.

3 Intervenţie în favoarea lui C. Marin, fost secretar al protoieriei judeţului Buzău. În 1861 acesta nu şi-a primit leafa pe ultimul trimestru din cauza socotelilor încurcate rămase de pe urma răposatului casier Gusti din Iaşi. „Domnilor, după cîte ştiu, acest individ poate să aştepte cercetarea socotelilor domnului Gusti pînă la a doua înviere, pentru că acele socoteli, după cîte ştiu, fac parte din acelea care s-au înecat în Buzău”. Şedinţa din 12 ianuarie 1866. Senatul României. „Monitor”, 1866, nr. 15, p. 64, col. 4–5.

4 Sprijină părerea lui G. Costaforu de a se lua în discuţie o petiţie a unui oarecare Vasiliu din Botoşani, care îl acuza de „crime” pe preşedintele tribunalului din localitate. K. susţine că trebuie dovedit dacă e vorba de fapte reale sau calomnii. Şedinţa din 22 ianuarie 1866. Senatul României. „Monitor”, 1866, nr. 25, p. 111, col. 5; p. 112, col. 2, 3.

5 *Discurs în legătură cu concesiunea acordată pe cinci ani lui Lemaître şi Bergman pentru confecţionarea de măsuri şi greutăţi. Şedinţa din 22 ianuarie 1866. Senatul României. „Monitor”, 1866, nr. 26, p. 118, col. 1–3, 5.

6 Asupra urgenţei discutării proiectului de lege pentru un împrumut de 40 milioane spre acoperirea deficitului înregistrat în anul precedent, sugerată de D. Cracte. Consideră că menirea

Senatului este doar de „a cerceta dacă această lege votată de Cameră este constituţională sau nu". Şedinţa din 5 februarie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 39, p. 176, col. 2.

7 Recomandă „moderaţiune" în legătură cu acceptarea concesiunii Godillot pentru înfiinţarea a cinci uzine de armament. Cere a se da răgaz guvernului să se informeze. Şedinţele din 14 şi 19 februarie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 41, p. 185, col. 5 — p. 186, col. 1; nr. 53, p. 235, col. 5; p. 236, col. 1.

8 Intervenţie pe marginea unei petiţii care denunţa ca neconstituţională concesionarea „Monitorului oficial" lui Ceaur Aslan şi Nicu Catargiu. Cere a se lăsa timp guvernului să studieze problema, concesiunea fiind opera cabinetului precedent. Şedinţa din 19 februarie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 53, p. 235, col. 4—5; p. 236, col. 1.

9 Sprijină proiectul de lege, votat de Adunarea Electivă, pentru autorizarea guvernului de a contracta un împrumut de 30 milioane lei, în locul celui de 40 de milioane de lei votat anterior. Şedinţa din 19 februarie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 53, p. 236, col. 3—4.

10 În legătură cu petiţia arhimandritului Climent Nicolau, fost profesor şi rector la seminarul Socola, împărtăşeşte opinia altor senatori că aceasta e redactată în termeni necuviincioşi; propune trimiterea ei pentru soluţionare la comisia senatorială şi apoi traducerea autorului, pentru expresiile folosite, în faţa autorităţilor judiciare competente. Propunerea a fost acceptată. Şedinţele din 19 şi 21 februarie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 53, p. 236, col. 5; p. 237, col. 1; nr. 57, p. 253, col. 3.

11 Susţine necesitatea ca Senatul să se pronunţe în cazul călcării legilor, mai ales a celei de contabilitate. Cu referire la petiţia lui Mathias Hirsch care şi-a văzut concesiunea pentru aprovizionarea cu pietriş a lucrărilor la şoselele din preajma capitalei anulată, în favoarea unui contract cu 25% mai scump. „Datoria şi dreptul nostru e d-a cerceta cauza dărei în antrepriză, iară nu a trimite pe indivizi la 40 de sfinţi, la Consiliul de Stat". Şedinţa din 19 februarie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 53, p. 237, col. 2.

12 Precizează că în cazul alegerii unei deputaţiuni din sînul Senatului este suficientă majoritatea relativă. Cu referire la deputaţiunea ce urma a fi trimisă la Bruxelles pentru a-l informa pe Filip de Flandra că a fost ales domn al României. Şedinţa din 21 februarie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 57, p. 253, col. 4—5.

13 În legătură cu concesionarea „Monitorului oficial" respinge concluzia comitetului delegaţilor din Senat că ar fi neconstituţională. Admite că e dată „în contra legii comptabilităţii, în contra legii bugetare". Observă însă că nu orice călcare de lege înseamnă o călcare a constituţiei. Şedinţa din 5 martie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 63, p. 281, col. 4.

14 Anunţă că va depune o petiţie cu privire la conţinutul mesajului Locotenenţei domneşti. Vicepreşedintele îi replică însă că în conformitate cu regulamentul Senatului mesajele nu se pot supune discuţiei sau votului. Şedinţa din 5 martie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 63, p. 282, col. 5.

15 Împotriva urgenţei dezbaterilor asupra gărzi orăşeneşti. Recomandă discutarea prealabilă a proiectului în secţiuni. Personal se angajează „a vota tot ce va fi pentru întărirea naţiunei". Şedinţa din 5 martie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 63, p. 282, col. 5.

16 *Raport al comitetului de delegaţi ai secţiunilor asupra concesiunii băncii de „escompt". Şedinţa din 8 martie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 70, p. 315, col. 2—4.

17 *Intervenţii privind concesiunea băncii de „escompt". Şedinţele din 8 şi 9 martie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 70, p. 316, col. 1—5; nr. 71, p. 318, col. 4—5; nr. 73, p. 327, col. 4—5.

18 *Discurs în legătură cu proiectul de lege privind organizarea gărzii orăşeneşti. Propune un amendament pentru precizarea textului şi suprimarea articolului 49, „care introduce principiul impozitului asupra avuţiilor". Şedinţa din 9 martie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 73, p. 326, col. 5; p. 327, col. 1—4.

19 Obiecţie cu privire la cererea de concediu a lui C. Lahovari. Acesta motivase că s-a produs un incendiu la moşia sa, dar dorea ca concediul să înceapă la 20 martie. Şedinţa din 14 martie 1866. Senatul României. „Monitor", 1866, nr. 82, p. 362, col. 2.

20 Privitor la aprobarea unor cereri de concediu susţine că este necesar ca Senatul să lucreze cît mai complet. Polemică cu ministrul de interne. Şedinţa din 14 martie 1866. Senatul României. „Monitor”, 1866, nr. 82, p. 362, col. 2–3.

21 *Intervenţie pe marginea proiectului de lege care autorizează guvernul a chema 4 000 de oameni sub drapel, din rezervele anilor 1864 şi 1865, pentru completarea efectivelor armatei. Şedinţa din 14 martie 1866. Senatul României, „Monitor”, 1866, nr. 82, p. 362, col. 4–5 ; p. 363, col. 1–3 ; nr. 83, p. 366, col. 1–2.

22 Salută proiectul de lege privind „împărţirea comandamentelor armatei teritoriale în patru diviziuni”, arătînd că va aduce „celeritate şi iconomie”. Şedinţa din 14 martie 1866. Senatul României. „Monitor”, 1866, nr. 83, p. 366, col. 3.

Sesiunea 1866–1867

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

1 *Discurs în care îşi apără calitatea de deputat a trei judeţe, contestată de Adunare sub pretextul de „imoralitate recunoscută de toată ţara”. Şedinţa din 25 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 260, p. 1 228, col. 2–3.

2 *Discurs în care îşi apără din nou calitatea de deputat, contestată de Adunare, al judeţelor Huşi, Covurlui şi Cahul. Şedinţa din 26 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 261, p. 1 232, col. 1–2.

3 Cere explicaţii în legătură cu validarea mandatului de deputat al lui Nicolae Hagi Nicola, ales de colegiul III Covurlui. Şedinţa din 25 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 261, p. 1 232, col. 4.

4 Cere lămuriri în legătură cu incidentul ridicat la validarea mandatului lui Pandele Popasu, deputat al colegiului III Covurlui. Acest transilvănean, nepot al episcopului Popasu din Braşov, fusese o vreme administrator şi colaborator la foaia „Românul”. Şedinţa din 26 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 261, p. 1 232, col. 4.

5 Intervenţie în apărarea lui Pandele Popasu, deputat la colegiul III Covurlui, a cărui alegere fusese contestată de Adunare invocîndu-se originea sa transilvăneană. „Unui român din Transilvania, care face parte dintr-o populaţiune numeroasă, să[-i] fie contestată calitatea sa de român în sînul acestei Adunări !”. Şedinţa din 26 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 262, p. 1 234, col. 2.

6 Dă explicaţii, ca deputat şi preşedinte al secţiei de votare Tecuci, asupra eşecului lui Iosifescu, aflat în competiţie cu Al. Papadopol Calimach la colegiul II. Arată că împotriva lui şi a socrului său, Racoviţă, fostul prefect al judeţului, s-a ridicat toată lumea cu prilejul vizitei domnitorului. Şedinţa din 28 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 263, p. 1 239, col. 5 ; p. 1 240, col. 1.

7 *Cuvîntare în legătură cu desfăşurarea alegerilor la Bîrlad. Respinge propunerea lui G. Costaforu ca Adunarea să se pronunţe asupra legalităţii lor. Şedinţele din 28 şi 29 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 264, p. 1 242, col. 4–5 ; p. 1 243, col. 1–2.

8 *Sprijină validarea mandatului lui N. Rosnovanu, împotriva celor care au declarat incapacitatea vîrstei acestuia pentru calitatea de deputat. Şedinţa din 29 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 265, p. 1 246, col. 5 ; p. 1 247, col. 1.

9 Precizări în legătură cu participarea alegătorilor din mediul rural la desemnarea deputatului colegiului III Brăila. Arată că legea a fost interpretată deosebit în diferite judeţe. Unele comisii electorale au înţeles că populaţia rurală poate participa la alegerile de la colegiul III, altele nu. La Brăila comisia nu s-a putut pronunţa pentru că ar fi însemnat să invalideze alegerile. Şedinţa din 30 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 266, p. 1 249, col. 5.

10 * Discurs în apărarea lui Trandafir Giuvara, deputat al colegiului III Brăila. Şedinţa din 30 noiembrie 1866. „Monitor”, 1866, nr. 266, p. 1 250, col. 5 ; p. 1 251, col. 1–2.

11 Ca membru al comisiei de verificare a titlurilor de deputaţi precizează că la Suceava unele contestaţii nu au mai putut fi luate în seamă deoarece termenul legal de depunere a lor trecuse. Şedinţa din 30 noiembrie 1866. Supliment I la „Monitor", 1866, nr. 266, p. 1 253, col. 4.

12 Precizează, în probleme de regulament, că la înscrierea la cuvînt chestiunile personale au totdeauna prioritate. Cu privire la validarea alegerii lui Ion Brătianu. Şedinţa din 1 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 266, p. 1 257, col. 4.

13 Discută calitatea de deputat a lui Ion Bălăceanu, agent al ţării la Paris. Arată că o persoană aflată în diplomaţie sau administraţie nu poate deveni deputat decît după ce i-a fost primită demisia în mod oficial. I. Bălăceanu demisionase cu patru luni înainte de alegeri, dar continuase a sta la Paris pentru perfectarea împrumutului Oppenheim. Camera i-a validat mandatul de deputat. Şedinţa din 1 decembrie 1866. Supliment II la „Monitor", 1866, nr. 266, p. 1 259, col. 2; nr. 267, p. 1 261, col. 2.

14 * Cuvînt explicativ în legătură cu sprijinirea validării mandatului de deputat al lui Mihail Vladimirescu la Vîlcea. În polemică cu Al. Lahovari. Şedinţa din 1 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 267, p. 1 262, col. 1—3.

15 Asupra alegerii lui Mihail Vladimirescu ca deputat al colegiului IV Vîlcea arată că validarea nu poate întîrzia pînă cînd va sosi vreun protest, deoarece comisia de verificare „n-a găsit nici o neregularitate". Şedinţa din 1 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 267, p. 1 261, col. 4.

16 Explică abţinerea sa de la vot la propunerea lui M. Jora de contestare a alegerii lui Dimitrie Sturdza ca deputat al colegiului IV Roman. Opinează că acolo s-au comis unele neregularităţi şi arată că va cere deschiderea unei anchete parlamentare. Şedinţa din 3 decembrie 1866. Supliment I la „Monitor", 1866, p. 1 265, col. 5.

17 Intervenţie privitoare la validarea mandatului de deputat al lui Aristide Pascal. Arată că îşi retrage propunerea, subscrisă de cinci persoane, privind invalidarea, dar îşi rezervă dreptul a înfăţişa Camerei „aplicabilitatea legei electorale în coloniile bulgare din Moldova". Şedinţa din 3 decembrie 1866. Supliment II la „Monitor", 1866, nr. 267, p. 1 267, col. 2.

18 Precizare într-o problemă de regulament, cu referire la contestarea alegerii ca deputat în judeţul Dîmboviţa a unui oarecare Creţeanu. Arată că dacă Adunarea în unanimitate e împotrivă nu mai e necesară votarea cu bile şi locul e declarat vacant. Şedinţa din 3 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 268, p. 1 273, col. 2.

19 * Intervenţie pe marginea validării mandatului de deputat al lui Scarlat Voinescu la colegiul IV Buzău. Şedinţa din 3 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 268, p. 1 274, col. 1—2.

20 Atrage atenţia asupra modului defectuos în care se reproduc procesele-verbale ale şedinţelor Camerei în „Monitorul oficial". „Astfel în « Monitorul oficial » de astăzi se zice că unul a luat o palmă în loc de o poză". „Toate şedinţele, pagine întregi, sînt aşa de denaturate încît, domnilor, cuvintele care sînt în gura unui deputat spre a se apăra sînt puse în gura unui alt deputat care combate, care atacă [...]". Şedinţa din 6 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 269, p. 1 279, col. 3.

21 Ca deputat ales de trei judeţe, la cererea de opţiune adresată de Cameră, declară că se consideră deputat al judeţului Fălciu. Şedinţa din 7 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 271, p. 1 288, col. 3.

22 Asupra candidaturii lui Grigore Balş la preşedinţia Adunării. Pe marginea unei erori de votare. Deputatul Gh. Cnezovici a votat pentru George B., confundînd numele mic al candidatului. Îi cere să-şi îndrepte greşeala prin declaraţie publică. Şedinţa din 7 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 271, p. 1 288, col. 4—5.

23 Cere deputatului Scarlat Voinescu să-şi amîne interpelarea privind „păsul" locuitorilor din satul Grădiştea (Buzău) pînă după discuţia asupra adresei la mesajul tronului. Şedinţa din 12 decembrie 1866. Supliment la „Monitor", 1866, nr. 273, p. 1 299, col. 1.

24 Intervenţie pe marginea cererii ministrului de interne de a se discuta de urgenţă proiectul privind acordarea unui credit de 193 750 de lei pentru liniile telegrafice. Combate cererea, arătînd că dosarul problemei trebuie studiat atent. Camera precedentă declarase contractul — în valoare de 1 800 000 de lei — ca făcut „în contra legii comptabilităţii". Şedinţa din 12 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 274, p. 1 304, col. 2.

25 Asupra urgenței discutării proiectului de adresă la mesajul tronului. Opinează să se procedeze ca în cazul legilor unde guvernul sau Adunarea propun urgența; se pune la vot și apoi se discută ca atare. Ședința din 13 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 274, p. 1 305, col. 2.

26 Amintește că adresa de răspuns la mesajul tronului poate fi întocmită după sistemul englez, asigurîndu-l pe domnitor de devotamentul Camerei, sau după cel francez, care „tratează toate trebuințele țărei". În cazul de față adresa e de tip francez, abordează prea multe probleme, fără să le adîncească. În această situație se opune discutării ei de urgență. Sprijină propunerea lui N. Ionescu ca discuția să se poarte în comitet secret. Ședința din 13 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 275, p. 1 308, col. 4, 5; p. 1 309, col. 1, 3—4, 5.

27 În legătură cu îndatoririle deputatului; polemică cu G. Costaforu, care îi reproșase că a vorbit și cu o zi înainte în aceeași problemă. K. arată că atunci fusese „o conversațiune academică", purtată în comitetul secret, iar acum era dator să-și expună public „convicțiunile". Ședința din 14 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 276, p. 1 317, col. 2—3.

28 Arată că votează întreaga adresă de răspuns la mesajul tronului, dar o face cu rezerve pentru paragraful 3 — care trata despre „consacrarea dată de Poartă și puterile garante așezămîntului nostru politic" —, pînă cînd guvernul nu va produce „un *livre bleu*" sau „*livre jaune*" explicativ. Ședința din 14 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 276, p. 1 317, col. 5.

29 Cere Adunării să curme discuțiile sterpe asupra naționalității deputatului G. Papadopol, arătînd că sînt probleme mult mai importante de discutat. „[...] Văd că o parte din această Adunare susține cu unghiele, cu cîrlige, cu dinții și cu toate mijloacele pe domnul Papadopol, pe cînd o parte cu aceleași arme luptă în contra dumnealui; prin urmare fiecare din aceste părți [î]și are convicțiunea formată, nestrămutată, din care nu poate ieși". Ședința din 20 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 282, p. 1 340, col. 2.

30 * Intervenție în apărarea deputatului Dimitrie Diamandi, ales la colegiul III Prahova. Ședința din 21 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 283, p. 1 344, col. 4—5.

31 * Intervenție în apărarea învățămîntului superior din Moldova. Polemică cu N. Rosnovanu. Ședința din 21 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 283, p. 1 345, col. 4—5.

32 Precizează împrejurările cînd Camera poate trece la „ordinea de zi motivată", care „este mijlocul cel mai puternic al unei Camere ca să curme cestiunile cele mai arzătoare". Amintește că formula a fost folosită în Parlamentul italian cînd Garibaldi și Cavour se certau pentru Nisa și Savoia. Cavour, pentru a curma discuția, a trecut la ordinea zilei motivată. Pe marginea interpelării lui N. Rosnovanu (vezi numărul precedent). Ședința din 21 decembrie 1866. Supliment la „Monitor", 1866, nr. 283, p. 1 347, col. 5; p. 1 348, col. 1.

33 Ia apărarea lui Nicolae Ionescu, acuzat de Grigore Sturdza că ar fi defraudat 1 000 de galbeni ca antreprenor al reparării clădirii Academiei din Iași. K. precizează că reparația s-a făcut în 1837—1838, cînd N. I. avea 13—14 ani. Amintește că au fost coredactori la „Steaua Dunării" și că, în calitate de ministru, l-a demis din funcția de inspector general pentru că făcea politică, „fiindcă legile atunci o oprea". Ședința din 21 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 283, p. 1 348, col. 3—4.

34 Cere ca propunerea „în privința scutirii pe doi ani a plății banilor pămîntului" să fie votată într-o ședință de dimineață a Adunării și „să se auză de pe tribună ca să știe țara întreagă". Ședința din 21 decembrie 1866. Supliment la „Monitor", 1866, nr. 283, p. 1 348, col. 5.

35 Într-o problemă de procedură arată că recomandările de indigenat întocmite de Camera trecută trebuie supuse unei discuții prealabile. Ședința din 23 decembrie 1866. Supliment la „Monitor", 1866, nr. 283, p. 1 349, col. 4.

36 Își exprimă regretul pentru aplauzele din tribunele Adunării la primirea veștii că guvernul a demisionat, căci „nu este o fericire pentru țară cînd se schimbă ministerele". Ședința din 28 decembrie 1866. „Monitor", 1866, nr. 285, p. 1 356, col. 2, 5.

37 * Intervenție în sprijinul proiectului de lege „pentru învoirea timpurie a importațiunei spirturilor și rachiurilor ordinare". Ședința din 28 decembrie 1866. Supliment la „Monitor", 1866, nr. 285, p. 1 358, col. 2—3.

38 Sprijină propunerea lui N. Ionescu de amînare a discutării proiectului de lege privitor la importul băuturilor spirtoase, „pentru că această cestiune,de a se introduce în țară o marfă care sub toate guvernele a fost oprită, este cu totul nouă și trebuie a se vedea lămurit dacă

această proibiţiune este bine a se mai ţinea sau nu". Şedinţa din 28 decembrie 1866. „Monitor" 1867, nr. 1, p. 2, col. 1.

39 Se declară „incompetent" a lucra în condiţiile în care comisia financiară şi cea bugetară sînt obligate a aviza „la mijloacele cele mai nimerite pentru strîngerea dărilor şi facerea cheltuielilor cu toată Camera de faţă". Şedinţa din 28 decembrie 1866. „Monitor", 1867, nr. 1, p. 2, col. 4.

40 Ca membru al comisiei bugetare a Adunării reaminteşte că sînt necesare trei zile „întregi" pentru prezentarea raportului asupra bugetelor. Şedinţa din 30 decembrie 1866. „Monitor", 1867, nr. 1, p. 3, col. 3.

41 În calitate de membru al comisiei bugetare arată că nu s-a putut preda la timp raportul asupra bugetului, din cauza greutăţilor întîmpinate în parcurgerea celui de la culte şi instrucţiune publică, ce este „un adevărat dedal". Şedinţa din 2 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 4, p. 15, col. 4—5.

42 Intervenţie în legătură cu garanţiile pe care trebuie să le depună funcţionarii publici; consideră că au devenit „o speculaţie". Cere de asemeni a se „întări" Curtea de conturi pentru că „numai Curtea de compturi poate preciza, poate arăta moralitatea deosebiţilor miniştri care au fost la putere; prin urmare, echitatea cere pentru toţi aceia care au avut nenorocirea să fie miniştri, cum Curtea de compturi să fie pusă în poziţiune ca să se rostească asupra faptelor lor". Şedinţa din 2 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 5, p. 20, col. 4.

43 *Intervenţie în legătură cu condiţiile de funcţionare a Curţii de conturi. Şedinţa din 2 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 5, p. 22, col. 2—3.

44 Despre absentarea unor deputaţi. Arată că Matei Pleşescu „suferă de boala antreprizei poştelor", iar Nicu Pillat „de acea a arenzei moşiilor". Şedinţa din 5 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 6, p. 26, col. 5.

45 Intervenţie împotriva limitării cantităţii de tutun de import pe care o poate desface un debitant. Consideră o atare măsură ca atingătoare libertăţii comerţului. Pe marginea proiectului de lege pentru desfiinţarea monopolului tutunului. Şedinţa din 5 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 7, p. 30, col. 5.

46 Consideră monopolul asupra tutunului, instituit în vremea cît era el ministru, mai puţin păgubitor decît cel asupra sării, „care este o marfă de primă necesitate tuturor oamenilor şi chiar animalelor". În polemică cu N. Fleva şi I. Brătianu. Şedinţa din 5 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 5, p. 31, col. 1.

47 *Raport al comisiei bugetare pe anul 1867. Intervenţie explicativă. Şedinţa din 7 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 8, p. 35, col. 3—5; p. 36, col. 1—3.

48 Avertizează că se va abţine de la votarea proiectului de lege pentru desfiinţarea monopolului tutunului; consideră acest monopol „mai bun, mai drept decît multe altele". Şedinţa din 9 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 10, p. 43, col. 3.

49 Revine asupra refuzului de a vota legea pentru desfiinţarea monopolului tutunului, instituit sub administraţia sa; este pentru el „o cestiune de conştiinţă". Totodată consideră că atîta vreme cît există jurisdicţie consulară, care împiedică lovirea deopotrivă prin lege a pămîntenilor şi a străinilor, o atare lege nu trebuie votată. Şedinţa din 9 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 10, p. 43, col. 4—5.

50 În replică cu Manolache Costache Iepureanu, care arătase că epocii Convenţiunii, faţă de cea regulamentară, i se cuvine medalia de argint; K. defineşte perioada Statutului dezvoltător ca fiind a „medaliei de aramă". Şedinţa din 9 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 10, p. 45, col. 3.

51 *Discurs în apărarea realizărilor din timpul domniei lui Al. I. Cuza. Polemică cu Manolache Costache Iepureanu. Şedinţele din 9 şi 10 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 10, p. 48, col. 3—4; nr. 11, p. 50, col. 5 — p. 51, col. 5.

52 *În calitate de membru al comisiei bugetare dă explicaţii în legătură cu repartiţia fondurilor la anumite capitole. Şedinţa din 10 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 12, p. 54, col. 1—3.

53 Se împotriveşte, în calitate de membru al comisiei bugetare, acordării unei pensii de 24 000 de lei lui Ion Ghica, considerat „general în retragere", cînd acesta de fapt nu cumu-

lase decît funcția de ministru de război pe cînd era vicepreședinte al Constituantei. Depune un amendament pe biroul Adunării în acest sens : „Cer suprimarea de la capitolul II, § 22 leafa de 24 000 afectată unui general în disponibilitate". Apoi argumentează : „Ei bine, dacă vom da la toți aceia care ajung a fi miniștri de resbel fără a fi luați dintr-un corp sau dintr-un serviciu activ, atunci reclam și eu să-mi dați, căci am fost colonel mai mult timp decît domnul general Ion Ghica". Ședința din 10 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 12, p. 54, col. 5 — p. 55, col. 1.

54 * Discurs asupra acordării unei pensii de 24 000 de lei lui Ion Ghica, „general în disponibilitate". În replică cu Sc. Voinescu. Ședința din 11 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 13, p. 58, col. 1—3. (Vezi și nr. precedent.)

55 În legătură cu cererea ministrului de război de a se înființa un al cincilea escadron „de instrucțiune" la cele două regimente de cavalerie, arată că ea este în conformitate cu dispozițiunile în vigoare și nu necesită un proiect de lege special. Ședința din 11 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 13, p. 60, col. 3.

56 * Intervenție împotriva acordării de diurne pentru cure balneare sau călătorii de studii în străinătate unor ofițeri incompetenți. Sprijină în același timp acordarea de ajutoare permanente subofițerilor și soldaților „cînd se concediază". Ședința din 11 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 13, p. 60, col. 4, 5.

57 În calitate de membru al comisiei bugetare argumentează necesitatea acordării sumei de 95 de milioane de lei pentru „păstrarea magaziilor" în care se află efectele armatei. Consideră suma de 209 milioane de lei, cerută de ministrul de război, exagerată. Arată apoi că cei 279 subofițeri și soldați însărcinați cu paza sînt păstrați, desființîndu-se doar posturile celor 12 elevi „de administrațiune", care sînt „cu totul de prisos". Ședința din 11 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1868, nr. 13, p. 61, col. 1.

58 * Intervenție în favoarea sprijinirii industriei naționale. Pe marginea cererii de asigurare a efectelor pentru armată. Ședința din 11 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 61, col. 2.

59 Intervenție, la discuția bugetului, în favoarea întăririi instituției grănicerilor, „care să poată servi în caz de trebuință la prinderea hoților" și în același timp să supravegheze granița „spre împedicarea contrabandei, spre sporirea prin urmare a venitului vămilor". Constată că grănicerii și dorobanții, înființați de Barbu Știrbei, „s-au pus în disponibilitate, inspectorii și majorii de grăniceri, prevăzuți prin legea în ființă, s-au desființat", iar numărul grănicerilor s-a împuținat „mai mult decît pe jumătate". Ședința din 11 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 61, col. 3.

60 La o întrebare a lui Alexandru Lahovari lămurește, în calitate de membru al comisiei bugetare, că suma de 400 000 de lei alocată pentru ofițerii în neactivitate privește pe cei ce se vor afla în această situație peste un an sau doi. Pînă atunci suma se păstrează la capitolul economii. Ședința din 12 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 62, col. 2.

61 Pe marginea discuției asupra sumei de 500 000 de lei alocată în buget pentru refacerea cazărmilor, amintește că cea numită Cuza „se află într-o stare de ruină". Cere repararea ei și în același timp tragerea la răspundere a antreprenorilor care au lăsat-o să ajungă în asemenea hal. În ședința din 13 ianuarie a depus următoarea propunere, subscrisă împreună cu G. Apostoleanu, G. Caruzi, Sc. Voinescu, T. Anastasiu, N. Fleva, Săvoiu, D. Genescu : „În privința declarării domnului ministru de resbel despre starea deplorabilă în care se află cazarma Cuza vodă din București, subscrișii propunem ca guvernul să fie invitat a rîndui o comisiune de experți spre a cerceta cauzele din cari a provenit o asemenea stare deplorabilă a unui edificiu al statului, pentru ca apoi vinovații să fie trași la răspundere în coprinderea legilor". Ședințele din 12 și 13 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 62, col. 4; p. 65, col. 3.

62 În favoarea menținerii misiunii militare franceze în România. „Sînt departe de a pune în contestațiune talentul și capacitatea junilor noștri ofițeri români, din contră, o afirm cel dintîi că sper mult de la noua generațiune militară". În același timp însă K. se pronunță pentru păstrarea misiunii militare franceze, căci *n'en a pas qui veut*. Vede în ea „o garanță despre înalta protecțiune a imperatorului francezilor pentru țara noastră". Ședința din 12 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 63, col. 1.

63 Promite a lua cuvîntul pe larg asupra unificării serviciului pompierilor din București și Iași, acțiune care s-a întreprins în timpul ministerului său. Ședința din 12 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 63, col. 5.

64 * Discurs în problema organizării corpului de pompieri. Şedinţa din 13 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 13, p. 64, col. 2—3.

65 Cere comisiei însărcinate cu elaborarea regulamentului Adunării să-şi urgenteze lucrările, căci regulamentul în fiinţă „nu corespunde la toate trebuinţele Adunărei şi mai cu seamă la libertatea discuţiunei". Şedinţa din 14 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 15, p. 78, col. 3.

66 Protestează împotriva modului defectuos în care se reproduc în „Monitor" discursurile ţinute în Adunare. Cuvinte ale lui Manolache Costache Iepureanu i s-au atribuit lui, încît din ministru la 2 mai a ieşit stigmatizator al acestui eveniment. „Aceasta [...] este cea mai mare osîndă pentru mine şi aş dori să fiu osîndit la orice altă pedeapsă numai să nu fi pus tipografia în gura mea cuvintele domnului Manolache Costache". „[...] De cînd pe capul tipografiei a venit un romanţier [Petre Ispirescu — n.n.] a ajuns şi zeţarii să facă din procesele-verbale curat nişte romanţe". Şedinţa din 14 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 15, p. 79, col. 3, 4, 5; p. 80, col. 1.

67 Cere o pauză în discuţiile asupra bugetului, căci „sîntem oameni şi eu unul nu numai cuget ca om, dară şi trăiesc ca om". Şedinţa din 14 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 16, p. 85, col. 1.

68 * Discurs în legătură cu împrejurările „împilătoare" ale contractării împrumutului Oppenheim. Şedinţa din 14 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 16, p. 87, col. 1—5; p. 88, col. 1—3.

69 La propunerea de a se muta sediul Adunării deputaţilor, îşi exprimă îndoiala că se va găsi un local corespunzător. Şedinţa din 16 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867 nr. 16, p. 91, col. 2.

70 Se împotriveşte amendamentului propus de deputatul Locusteanu, care cerea reducerea lefurilor tuturor funcţionarilor a căror retribuţie depăşeşte 800 de lei lunar; K. arată că bugetul Ministerului de Război a fost deja votat şi ca atare nu se mai pot face modificări de asemenea natură. Ca problemă de procedură condamnă practica de a lua cuvîntul spre a combate pe oponenţi şi apoi de a transforma acest cuvînt în amendament; aşa unii deputaţi pierd prioritatea participării la discuţii. Şedinţa din 16 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 16, p. 91, col. 4; p. 92, col. 1.

71 Intervenţie prin care susţine menţinerea în funcţie la Curtea de conturi a doi membri şi doi referendari pe anul 1867, întrucît bugetul acestei instituţii a fost votat. Polemică cu N. Ionescu şi G. Apostoleanu. Arată că este o problemă de principiu, de respectare a votului Adunării. Şedinţa din 16 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 16, p. 92, col. 4.

72 * Intervenţie în sprijinul suplimentării personalului tipografiei statului. Şedinţa din 19 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 19, p. 118, col. 4—5.

73 Scurtă interpelare, pe marginea bugetului Teatrului naţional, în privinţa antreprenorului care a „punguit" mai mulţi particulari cu cîte 40—50 de galbeni şi apoi „s-a făcut nevăzut". Cere guvernului, care desigur avea garanţii de la acesta, să facă diligenţele necesare pentru recuperarea banilor. În replică cu Grigore Lahovari, care respinge ideea interpelării în momentul discutării bugetului. K. arată că în oricare Cameră din lume există dreptul interpelării în momentul cînd se votează § din buget. Şedinţa din 19 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 19, p. 118, col. 5; p. 119, col. 1.

74 În replică cu N. Fleva susţine necesitatea ca teatrul din Bucureşti să fie subvenţionat de întreaga ţară, pentru că, „dacă artele şi ştiinţele sînt numai în progres în capitală, toată ţara îşi trage de acolo foloasele sale". Pe marginea discuţiei la bugetul teatrului. Şedinţa din 19 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 19, p. 119, col. 1.

75 Explică de ce nici o societate de asigurare n-a acceptat să asigure teatrul din Bucureşti sub 32 000 lei: din cauza absenţei unei cortine de fier care să protejeze o parte a teatrului la un eventual incendiu. Şedinţa din 19 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 19, p. 119, col. 1.

76 * Discurs privind salarizarea corpului poliţienesc din Bucureşti. Şedinţele din 19 şi 21 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 19, p. 119, col. 4—5, p. 120, col. 1—4; nr. 20, p. 124, col. 4—5, p. 125, col. 1—2.

77 * Susţine menţinerea cheltuielilor de reprezentare ale prefectului de Iaşi. Şedinţa din 21 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 20, p. 125, col. 3, 5; p. 126, col. 1.

78 * Propune un amendament pentru sporirea lefii prefecţilor de Galaţi şi Craiova cu cîte 1 000 de lei şi a celor de Giurgiu, Brăila, Ismail şi Turnu Severin cu cîte 500 de lei. Şedinţa din 21 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 20, p. 126, col. 1.

79 În replică cu Nicolae Voinov arată că prefectura din Iaşi îndeplineşte şi parte din atribuţiile primăriei, deoarece aceasta, din economie, a suspendat unele posturi. Sprijină de aceea amendamentul lui Grigore Sturdza de suplimentare cu 300 de lei a retribuţiei directorului poliţiei din Iaşi. „[...] Acest director nu este numai un şef de cancelarie, dară are multe lucrări prin oraş mai cu seamă că nu are numai atribuţiuni poliţieneşti, dară el lucrează în multe cazuri ca procuror pentru constatarea delictelor". Amendamentul lui Gr. S. a fost acceptat. Şedinţa din 21 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 20, p. 126, col. 3.

80 * Sprijină amendamentul deputaţilor Aristide Pascal şi Receanu pentru menţinerea posturilor de poliţie la Chilia, Vîlcov şi Tuzla (în valoare de 27 000 de lei). Şedinţa din 21 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 20, p. 127, col. 1—2, 4.

81 Susţine propunerea deputatului Grigore Lahovari de a se menţine la Alexandria un poliţist retribuit cu 400 de lei pe lună, deoarece populaţia acestui oraş, care se ocupă cu agricultura şi comerţul, „are nevoie de o autoritate mai puternică care să facă ca comerţul că fie respectat". Şedinţa din 21 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 20, p. 127, col. 5.

82 * Cuvînt în sprijinul legii comunale, cu referire la poliţie. Şedinţa din 21 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 20, p. 128, col. 1—2.

83 * Cuvînt în care susţine propunerea lui Vasile Boerescu de a se majora salariile personalului din serviciile telegrafice. Şedinţa din 23 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 22, p. 141, col. 4—5; p. 142, col. 1.

84 Cere lămuriri în legătură cu administraţia poştelor. Suma de două milioane alocată pentru ele i se pare prea mare faţă de rezultatele de pînă acum. Şedinţa din 23 ianuarie 1867, „Monitor", 1867, nr. 22, p. 142, col. 1.

85 Cere continuarea discuţiilor asupra situaţiei poştelor; ştie că „contractele existente conţin oarecari mijloace foarte energice de cari se poate dispune ca să putem avea poşte şi pe timpul pînă cînd vom avea şosele". Şedinţa din 23 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 22, p. 142, col. 3.

86 * Cuvînt asupra antreprizei defectuoase a poştelor în Muntenia. Şedinţa din 23 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 22, p. 142, col. 3—4.

87 Susţine necesitatea suplimentării bugetului închisorilor cu 58 620 de lei. Cere să se rezolve „marea necuviinţă" a închisorilor comune pentru femei şi bărbaţi. Ia apărarea inspectorului închisorilor, Dodun de Perrières. Şedinţa din 23 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 22, p. 142, col. 5; p. 143, col. 1. (Vezi şi nr. următor.)

88 * Cuvînt în apărarea lui Dodun de Perrières, inspectorul închisorilor româneşti. Şedinţa din 23 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 22, p. 143, col. 2—3.

89 * Discurs pentru menţinerea salarizării medicilor de judeţ din bugetul statului. Şedinţa din 23 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 22, p. 143, col. 3—4.

90 * Propune ca 24 ianuarie să fie proclamată „zi de sărbătoare naţională". Şedinţa din 24 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 22, p. 144, col. 5.

91 Precizări în legătură cu activitatea laborioasă a telegrafiştilor. Polemică cu Nicolae Ionescu. Telegrafiştii citiseră procesul-verbal din ziua precedentă şi înţeleseseră că au fost criticaţi de K. şi lăudaţi de N. I. Acum K. îşi exprimă uimirea, deoarece N. I. afirmase că la telegrafişti „nu e ştiinţă, nu e artă, e un simplu mecanism". Şedinţa din 24 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 22, p. 145, col. 3. (Vezi şi nr. 83.)

92 * Din nou în apărarea menţinerii medicilor de judeţ ca salariaţi din bugetul statului. Şedinţa din 24 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 23, p. 151, col. 2—3.

93 * Discurs privitor la epitropia Spitalului Sf. Spiridon din Iaşi. În replică cu Nicolae Ionescu. Şedinţa din 24 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 23, p. 152, col. 2—3.

94 * Intervenţie în favoarea subvenţionării comunelor pentru dezvoltarea instrucţiunii publice şi ameliorarea situaţiei sanitare. Şedinţa din 24 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 23, p. 152, col. 4, 5; p. 153, col. 1.

95 Sprijină propunerea ca secretarul general al Consiliului de Miniştri să fie retribuit cu 2 500 de lei lunar. Arată că acesta lucrează de multe ori şi noaptea, primeşte petiţiunile adresate domnitorului, participă la şedinţele Consiliului de Miniştri etc. La fel susţine să-i fie ataşat un ajutor pentru evidenţa corespondenţei. Şedinţa din 24 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 23, p. 153, col. 2—3.

96 Cere continuarea discuţiei pe marginea petiţiei prezentate de 80 de clăcaşi din comuna Gherasim (Ilfov), care reclamau abuzurile proprietarului. Şedinţa din 24 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 23, p. 153, col. 5.

97 * Discurs pe marginea proiectului de lege privitor la ajutorarea ţăranilor din judeţele sinistrate. Şedinţa din 25 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 24, p. 159, col. 3—5; p. 160, col. 1, 4. Şedinţa din 26 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 25, p. 167, col. 5 — p. 168, col. 1.

98 Propune ca în comitetele permanente locale pentru ajutorarea populaţiei nevoiaşe să intre şi deputaţii şi senatorii din comitetul general. Şedinţa din 25 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 24, p. 160, col. 1.

99 Arată că îşi retrage propunerea privind ajutoarele acordate de consiliile judeţene, de vreme ce s-a stabilit ca veniturile comunale să nu fie afectate decît în urma voinţei exprese a acestora. Şedinţele din 25 şi 26 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 24, p. 161, col.1. (Vezi şi nr. precedent.)

100 Dă definiţia amendamentului şi a propunerii ca modalităţi de dezbatere în Cameră, pe marginea amendamentelor lui P. Arbore şi G. Magheru, care ceruseră ca lefurile şi pensiile funcţionarilor să nu fie afectate de economiile ce se fac pentru ajutorarea sătenilor sinistraţi. Amendamentul înseamnă „înlocuirea unei fraze, a unui period sau a unui articol dintr-un project oarecare prin o frază, un period sau un articol". Cel care îl formulează cere cuvîntul şi îl dezvoltă. În cazul celor doi însă amendamentele au fost precedate de „o mulţime de considerante", încît au devenit propunere, şi aceasta, conform regulamentului Adunării, „nu se ia în discuţiune, nu se votează, ci se trimite în cercetarea secţiunilor". Şedinţa din 26 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 25, p. 169, col. 4.

101 Propune suprimarea articolului 10 din proiectul de lege privitor la ajutorarea ţăranilor din judeţele calamitate. Întrucît s-a hotărît a se renunţa la o serie de lucrări de interes public, cuprinse în acel proiect, articolul 10, care prevedea reţineri din emolumentele şi pensiile funcţionarilor pentru sprijinirea acestor lucrări, nu mai are obiect. Şedinţa din 26 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 25, p. 169, col. 5.

102 Cere suprimarea părţii întîi din articolul 11 al legii privind constituirea comitetului general de ajutorare a populaţiei săteşti sinistrate. Cu referire la amestecul comitetului pentru „înlesnirea" tocmelilor agricole dintre proprietari şi ţărani, căci trebuie lăsat „acestui comitet general şi comitetelor speciale caracterul lor frumos, august, filantropic; autorităţile administrative şi guvernul vor face ca tocmelile agricole să fie păzite". Şedinţa din 26 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 25, p. 170, col. 2.

103 Reclamă urgentarea votării proiectului de lege privind ajutorarea populaţiei săteşti sinistrate, deoarece ţăranii sînt într-o situaţie desperată. Şedinţa din 26 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 25, p. 170, col. 2.

104 Cere cuvîntul asupra bugetului Ministerului Instrucţiunii Publice, ca membru al comisiei bugetare. Cererea i se respinge, deoarece se votase închiderea discuţiei. Îşi dă demisia din comisie; cum lucrările nu puteau înainta, revine asupra deciziei, după propunerea lui I. Fătu de a i se da cuvîntul. Şedinţa din 27 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 26, p. 178, col. 3; supliment la „Monitor", nr. 26, p. 179, col. 2.

105 Polemică cu V. Mareş, pe marginea proiectului de lege privind ajutorarea sinistraţilor. „Acest onorabil preopinent [...] a binevoit a eterniza memoria mea pentru actul desfiinţării pătulelor de rezervă; [...] sînt silit să o resping, ca provenită din partea unui om care nu are nici măcar cea mai mică noţiune de economie politică şi nici de ceea ce s-a petrecut în această Cameră. Desfiinţarea magaziilor de rezervă s-a reclamat necontenit şapte ani de către oamenii cei mai inteligenţi, cari ştiu că nimic nu e mai puţin producător decît capitalele care se ţin neesploatate.

Aci însă trebuie să recunosc totdeodată că domnia-sa are dreptate de a mă acuza şi să ceară reînfiinţarea pătulelor de rezervă, prin o dulce aducere-aminte, căci pătulele de rezervă era o vacă foarte bună de muls de către foştii zapcii, începînd chiar de la acei din timpului Caragea". Şedinţa din 28 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 26, p,179, col. 4.

106 * Cuvînt în care, ca membru al comisiei bugetare, cere Adunării să se limiteze la discutarea bugetului, nu la „reformele de legi". Replică lui Cezar Bolliac și George Mîrzescu. Ședința din 28 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 26, p. 180, col. 3 — 4.

107 Promite că va uza de dreptul ce are ca deputat de a cere în Adunare modificarea legilor existente. Pe marginea discutării bugetului Ministerului Instrucțiunii Publice, unde mai mulți deputați susțineau că se pot depărta de la fondul problemei abordînd organizarea învățămîntului ca atare. Ședința din 28 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 26, p. 181, col. 3.

108 Propune un subamendament la bugetul Ministerului Învățămîntului, ca președintele consiliului județean să îndeplinească și funcția de revizor școlar. „În loc de prefect sau membru al comitetului să se zică : președinții consiliului general fără plată, aceștia pe lîngă patru revizori ai Ministerului de Culte". Amendamentul primitiv aparținea lui P. Grădișteanu : „Propui a se numi de fiecare district un revizor, conform articolului 77 din lege ; însă acel revizor să fie unul din membrii comitetului permanent sau prefectul județului". Ședința din 28 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 27, p. 187, col. 3.

109 La o replică a lui Dimitrie Ghica observă mușcător că, oricît de strict ar fi regulamentul de funcționare al Camerei, aplauzele nu pot fi reglementate, nici amploarea lor consemnată în procesele-verbale. „Domnilor, principele Dimitrie Ghica a zis ca să se facă și în Adunarea noastră ceea ce se face în Adunarea Angliei și pretutindeni, adică să se zică : aplauze mari, aplauze mici, din o parte sau din alta, sau din toată Adunarea, și dîntîi a zis să se specifice din dreapta sau din stînga [...] ; să supozăm că stenografii au notat aplauze mici la un orator ; acel orator, care nu a avut ocaziune să aibă decît aplauze mici, are să vie a doua zi să procedeze contra procesului-verbal și să zică că nu au fost aplauze mici, ci mari". Ședința din 30 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 27, p. 190, col. 3.

110 Observă că lucrările pentru terminarea construcției localului Academiei stagnează, deoarece cînd se schimbă miniștrii „cei care vin strică ce s-a făcut de cei dinainte". Ședința din 30 ianuarie 1867. „Monitor, 1867, nr. 28, p. 194, col. 5.

111 * Susține moțiunea lui C. A. Rosetti de a se acorda din buget o sumă de 300 000 de lei pentru repararea clădirii Academiei. Ședința din 30 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 28, p. 195, col. 4—5.

112 * Discurs pe marginea amendamentului ce a propus ca protoiereii să fie numiți direct de episcopi și lefurile să le fie îmbunătățite. Ședința din 30 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 28, p. 196, col. 1 — 2, 3 — 4.

113 Își retrage amendamentul asupra numirii protoiereilor de către episcopi, propus în ședința din 30 ianuarie. Arată că aceștia trebuie să aibă numai „atribuțiune spirituală", nu administrativă. Ședința din 31 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29, p. 201 col. 2. (Vezi și nr. precedent.)

114 * Face o propunere privind alocarea de bani din buget pentru restaurarea monumentelor religioase. Ședința din 31 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29, p. 201, col. 3 — 4, 5.

115 Cere menținerea lefii mitropolitului, în conformitate cu legea din 1847, la 200 000 lei : „Vă cer ca salariele clerului să fie respectate întocmai așa ca și lefile membrilor Curții de casațiune". Ședința din 31 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29, p. 202, col.1.

116 * Intervenție în favoarea menținerii redevențelor mitropolitului. Ședința din 31 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29, p. 202, col. 3, 4.

117 Scurt schimb de replici cu Nicolae Ionescu. Acesta susținuse că absența mitropolitului și episcopilor de la ședințele Adunării, atribuită de K. lipsei de bani, e un paradox. K. ripostează : „De cînd este Camera vom putea lua procesele-verbale și vom vedea care mai cu osebire dintre noi în această Cameră au zis mai adesea paradoxe, și-mi țiu cuvîntul să zic și eu ori de cîte ori mi s-o părea : Paradox ! Paradox ! Paradox !" K. respinge în continuare asertiunea unui deputat că episcopii de peste Milcov nu participă la lucrările Adunării „pentru motive politice" și susține că numai „trebuințele materiale" i-au împiedicat. Ședința din 31 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29, p. 203, col. 2.

118 Susține ca în bugetul episcopiei de Huși să se prevadă suma de 2 000 de lei pentru găzduirea oaspeților. Arată că orașul Huși se află pe drumul Cahul — Bolgrad — Ismail și episcopia „este singura care are un palat mare și bine ținut și face ca să tragă mai toți călătorii acolo". Ședința din 31 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29, p. 204, col. 1 .

119 Sprijină suplimentarea bugetului episcopiei de Roman, în special pentru restaurarea grădinii, întreținerea apeductului spre Moldova și susținerea corului. Ședința din 31 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 29, p. 204, col. 2.

120 La un amendament propus de C. A. Rosetti de a li se da călugărilor pămînt, precizează că prin legea rurală a primit fiecare un lot. Ședința din 1 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 30, p. 206, col. 3,

121 În legătură cu salarizarea călugărilor observă că, potrivit legii lor, „care e corolarul legii pentru secularizare", numărul le este limitat, iar cei de la schiturile mici, care fac serviciu comunal, nu sînt retribuiți deloc de către stat. Ședința din 1 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 30, p. 206, col. 4.

122 Intervenție în favoarea păstrării de către mănăstiri a loturilor prescrise de legea urală. Cu referire la mănăstirea Căldărușani. Consideră că Ministerul Cultelor a procedat abuziv cînd a arendat pe seama sa un loc al acestei mănăstiri cu 7 000 lei. Ședința din 1 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 30, p. 207, col. 1.

123 Susține, pentru operativitate, propunerea deputatului Picleanu de a se citi numai suma bugetului fiecărei mănăstiri, fără a se defalca pe persoane sau materiale. Ședința din 1 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 30, p. 207, col. 4.

124 Argumentează propunerea lui Cezar Bolliac de a se spori leafa superioarei de la mănăstirea Dintr-un Lemn, maica Epraxia. Arată că s-a remarcat în acțiunea pentru recuperarea averilor mănăstirilor brîncovenești. Cere a i se constitui o leafă de 300 lei pe lună. Ședința din 1 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 30, p. 207, col. 5.

125 * Dezvoltă amendamentul propus cu Gheorghe Magheru ș.a. de fixare în buget a sumei de 500 de lei pentru oaspeți și 400 de lei leafă superiorilor de la mănăstirile Cozia, Tismana, Hurez, Bistrița. Ședința din 1 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 30, p. 208, col.2—4.

126 * Intervenție în apărarea retribuțiilor date clerului de mir. Ședința din 1 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 30, p. 209, col 3 — 4.

127 Propune Adunării să numească o comisie care să prezinte omagii lui Friedrich de Hohenzollern, fratele domnitorului, aflat în vizită în România împreună cu sora lui. Ședința din 1 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 30, p. 210, col. 2.

128 Precizează, ca o problemă de regulament, că opinia minorității unei comisii „n-are trebuință să fie susținută de cinci deputați". În legătură cu contestarea dreptului de alegător al unui oarecare Dimitrie Mala din județul Argeș. Ședința din 3 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 30, p. 211, col. 2.

129 * Intervenție în legătură cu verificarea mandatelor de alegători în conformitate cu legea electorală, iar nu „după echitate". În replică cu Gr. Sturdza. Ședința din 3 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 30, p. 211, col. 4; p. 212, col. 1 — 2.

130 * Dezvoltă un amendament privind suplimentul de salarizare a preoților de la bisericile statului. Ședința din 3 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 31, p. 214, col. 2.

131 În legătură cu strămutarea Curții de casație la Iași, deși a subscris împreună cu Grigore M. Sturdza propunerea prezentată Adunării în acest sens, precizează că are unele rezerve față de punctul de vedere dezvoltat de acesta. Mulțumește pentru discutarea de urgență a propunerii. Ședința din 4 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 31, p. 215, col. 4; p 217, col. 1.

132 * Discurs în legătură cu strămutarea Curții de casație la Iași. Ședința din 4 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 224, col. 3 — 5; p. 225, col. 1 —3.

133 Cere ca în cazul discutării de urgență a propunerii de strămutare a Curții de casație la Iași să se voteze „pe față, în public", iar nu secret. În replică cu P. Grădișteanu. Ședința din 4 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 225, col. 4.

134 Precizează că votarea cu bile a unui amendament se face numai după cerere prealabilă. Ședința din 6 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 226, col. 1.

135 Înfățișează următorul amendament: „Biserica Sf. Nicolae din Galați, devenită astăzi biserică catedrală, propunem adăogirea unui preot pe lîngă cei doi, din care unul este superiorul; asemenea un diacon și o sumă de 2 400 de lei pe an pentru înființarea și întreținerea a unui cor ca la toate bisericile din București și Iași". Amendamentul a fost acceptat. Ședința din 6 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1837, nr. 32, p. 226, col. 2.

136 Susţine amendamentul deputatului Al. Gheorghiu de a se menţine postul de îngrijitor al bisericii Sf. Nicolae domnesc din Iaşi, retribuit cu un salariu anual de 3 000 de lei. K. arată că „Sf. Nicolae nu este o biserică, ci o mănăstire, şi a avut totdeauna superior un episcop. Această biserică a avut venituri foarte mari, care azi au trecut la stat, şi n-ar fi drept să-i refuzăm un lucru aşa de necesar; este o biserică foarte mare, are trei altare, serviciul se face în trei limbi şi îi trebuie un îngrijitor". Şedinţa din 6 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 226, col. 2.

137 * Intervenţie pentru sprijinirea unor biserici din Ismail şi Chilia, din care una este ctitorie a lui Vasile Lupu. Şedinţa din 6 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 226, col. 2 — 3.

138 Respinge „acuzarea nedreaptă", formulată de deputatul Vrăbiescu împotriva guvernului, că Valahia Mică „ar fi ştearsă de pe charta României" în ceea ce priveşte îngrijirea aşezămintelor ecleziastice. Şedinţa din 6 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 226, col. 4.

139 * Intervenţie, în replică cu deputatul Voinov, împotriva desfiinţării capelei române de la Leipzig. Cere păstrarea subvenţiilor pentru schitul de maici de la Giurgeni şi sprijinirea bisericilor şi şcolilor din Dobrogea. Şedinţa din 6 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 227, col. 4 — 5.

140 Precizează că suma de 800 000 de lei din buget, afectată pentru mile, nu se poate distribui sub formă de pensii fixe săracilor fără existenţa unei legi prealabile în această privinţă. În replică cu G. Apostoleanu. Şedinţa din 6 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 228, col. 2.

141 * Explică amendamentul ce a propus de suprimare a sumei de 400 000 de lei din buget, afectată pentru mile distribuite în Bucureşti. Şedinţa din 6 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 32, p. 229, col. 2.

142 Contestă lui Ion Strat, ministrul instrucţiunii publice, dreptul de a cere închiderea discuţiilor asupra vreunei probleme aflate în dezbatere. O poate face numai ca deputat. Şedinţa din 7 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 33, p. 234, col. 2.

143 Scurtă intervenţie despre modul cum se poartă discuţiile asupra bugetelor diferitelor ministere. Observă că dacă s-ar fi adoptat propunerea comisiei bugetare, de a se vota bugetul fiecărui minister în bloc, se economiseau cca şapte milioane de lei şi o lună şi jumătate de discuţii. Şedinţa din 7 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 33, p. 234, col. 3.

144 * Discurs asupra învăţămîntului la sate. Şedinţa din 7 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 34, p. 238, col. 1 — 3.

145 Sprijină amendamentul deputatului C. Văleanu ş.a. pentru înfiinţarea unei catedre de limba franceză la şcoala Ionaşcu din Slatina, retribuită cu 8 400 de lei anual. „Cu aceasta vom îndeplini voinţa pioşilor fondatori şi totodată va fi bine recomandată lucrarea noastră în judeţul Olt". Şedinţa din 7 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 34, p. 238, col. 3.

146 Cere continuarea discuţiilor la bugetul Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice. Arată că au rămas capitole neelucidate. Principiul „scădeţi în sus ca să daţi în jos", adică scăderea lefurilor mari pentru suplimentarea celor mici, nu a fost respectat. Din suprimarea celor 500 000 de lei doar 50 000 au fost redistribuiţi. Şedinţa din 7 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 34, p. 239, col. 4, 5.

147 Intervenţie pentru înfiinţarea de gimnazii în oraşele Galaţi, Brăila şi Ismail. Şedinţa din 8 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 35, p. 247, col. 2.

148 * Precizări în legătură cu desfăşurarea alegerilor în judeţul Ismail. Şedinţa din 9 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 35, p. 249, col. 1.

149 Cere „ca pentru o cestiune de demnitate şi de cuviinţă naţională să se pună în discuţie proiectul de lege relativ la fixarea armelor României". Şedinţa din 9 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 35, p. 249, col. 4.

150 * Discurs asupra salarizării profesorilor de gimnaziu. Şedinţa din 9 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 35, p. 249, col. 5 — p. 250, col. 1.

151 Precizează că Ministerul Instrucţiunii Publice pune la dispoziţia Casei de lichidare anual 17 milioane de lei. Această instituţie acţiona pentru stingerea datoriei publice existente încă din anul 1855. Şedinţa din 9 februarie 1867. Supliment la „Monitor", nr. 35, p. 250, col. 3.

152 Se împotrivește ca „gimnaziul sucursal" din București să fie transferat la Rîmnicu Vîlcea, unde există deja un colegiu. S-a convenit ca orașele care au seminarii (Huși, Roman, Buzău de pildă) să nu fie înzestrate cu colegii în dauna altora, care nu au instituții similare. În replică cu Grigore Lahovari. Ședința din 9 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 36, p. 255, col. 2.

153 Ca membru al comisiei bugetare îi răspunde lui C. D. Aricescu că postul de director al școlii de muzică și declamațiune din București, deținut de Flechtenmacher, nu se poate desființa. Titularul „are nume german, însă este român și tatăl său a fost jurisconsult al statului în Moldova, a lucrat la facerea Codicelui civil al lui Callimachi", E de acord cu C.D.A. de a se spori leafa profesorului de pian de la aceeași instituție, însă numai cu 300 lei, nu cu 500. Ședința din 9 februarie 1867. „Monitorul", 1867, nr. 36, p. 255, col. 5.

154 Obiectează că cererea adresată de mitropolitul primat Adunării de a se reînființa postul de vicar la Mitropolia din București ar fi o petiție. Mitropolia fiind o autoritate constituită, e vorba de o adresă care trebuie discutată, iar nu trimisă comisiei de petiții. Ședința din 10 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 36, p. 256, col. 1.

155 Precizează că guvernul are dreptul „chiar prin proiecte de legi să revină și să cheme luarea-aminte a Camerei asupra unui vot". Cu referire la un vot anterior prin care se desființa postul de vicar al mitropolitului la București și acum se cerea reînființarea lui. Ședința din 10 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 36, p. 256, col. 1.

156 * Replică deputatului V. Mareș, care criticase mai multe acte ale guvernului M. Kogălniceanu. Ședințele din 10 și 11 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36, p. 257, col. 4 — 5; p. 260, col. 3.

157 Sprijină propunerea comisiei bugetare, al cărei membru era, de a se suplimenta bugetul școlii de muzică din Iași cu 16 800 de lei. Ședința din 10 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36, p. 257, col. 5.

158 Insistă pentru menținerea catedrei de limba franceză la seminarul de la Socola. Arată că nici o limbă nu este așa de bogată în scriitori bisericești ca franceza. Amintește pe Fénelon, Bossuet, Bourdalou, Mascaron, Massillon, Fléchier. Ședința din 10 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36, p. 257, col. 5.

159 Ca raportor al comisiei bugetare protestează împotriva modului de purtare a discuțiilor. Consideră că ar trebui să dea replica fiecărui deputat, nu să citească doar paragrafele bugetului. Pentru așa ceva poate fi însărcinat unul din secretarii comisiei „Dacă este ca eu să fiu numai anagnost, să viu să vă citesc dumneavoastră numai budgetul [. . .] mă dau jos de la această tribună". Ședința din 10 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36, p. 258, col. 2.

160 * Ca membru al comisiei bugetare explică necesitatea menținerii catedrei de limba franceză în seminariile teologice și a unor posturi didactice la seminarul din Roman. Ședința din 10 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36, p. 258, col. 4 — 5; p. 259, col. 1,2.

161 * Cuvînt în legătură cu personalul didactic al Facultății de drept din București. În replică cu G. Mîrzescu. Ședința din 10 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 36, p. 260, col. 1 — 2.

162 Cere, ca raportor al comisiei bugetare, să aibă posibilitatea a explica și a da replica în timpul discuțiilor la buget. Ședința din 11 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 37, p. 264, col. 5; supliment, p. 265, col. 1.

163 În legătură cu bugetul Facultății de științe din București, ca raportor al comisiei bugetare, arată că statul de funcțiuni rămîne neschimbat. Ședința din 11 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 37, p. 265, col. 1.

164 Arată că membrii comisiei bugetare, al cărei raportor este, opinează pentru menținerea catedrei de pedagogie și estetică și a celei de literatură franceză la Facultatea de litere și filozofie din București. Ședința din 12 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 37, p. 265, col. 2. În ședința din 14 februarie anunță că membrii comisiei își retrag propunerea. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 280, col. 1.

165 * Intervenție în legătură cu exportul de cereale prin porturile Galați, Brăila și Giurgiu. Ședința din 13 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 37, p. 265, col. 4.

166 * Precizări în legătură cu discuțiile purtate asupra mutării Curții de casație la Iași. Replică lui N. Rosnovanu. Ședința din 13 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 37, p. 267, col. 1 – 2; nr. 38, p. 269, col. 3 – 4.

167 Susține deschiderea unei anchete pentru a stabili modul cum s-au desfășurat alegerile la colegiul IV Bîrlad. Aici candidaseră monahul Vîrnav, fugit din mănăstire, și Iamandi. În urma unei scrisori explicative a mitropolitului Moldovei, în care arăta că Vîrnav urmează a fi deferit dicasteriei, alegerea lui Iamandi a fost confirmată. Ședința din 13 februarie 1867, „Monitor", 1867, nr. 38, p. 271, col. 5 – p. 272, col. 1.

168 Recomandă votarea operativă a bugetelor. În replică cu George Mîrzescu, care ceruse a se continua discuțiile pe marginea lor. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 279, col. 3 – 4.

169 Arată primului ministru că n-a vrut nici cum a-i face „procesul" guvernării. Dimpotrivă, dorește să se mențină încă trei ani, „pentru ca atunci să am dreptul, vorbind cu dumnealui, să-l întreb, să vedem care din noi doi a mers mai bine". Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 279, col. 5.

170 În legătură cu menținerea catedrei de medicină legală la Facultatea de drept din Iași. Comisia bugetară a propus înființarea Facultății de medicină acolo; în acest caz catedra urma a fi transferată la noua facultate. Explicație dată lui George Mîrzescu, care socotise că comisia cere suprimarea catedrei. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 280, col. 1.

171 Precizează, ca raportor al comisiei bugetare, la o replică a lui Alexandru Lahovari, că la Iași catedra de dreptul ginților a fost ocupată de defunctul profesor Simion Bărnuțiu. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr . 39, p. 280, col. 2.

172 Cere același stat de funcțiuni la Iași și București pentru facultățile de litere și filozofie, „minus profesorul de literatura franceză" la Iași. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 280, col. 3.

173 Intervenție în favoarea reînființării Facultății de teologie la Iași. Susține următorul amendament al lui C. A. Rosetti: „Se va restabili Facultatea de teologie și se va așeza la Iași". K. arată că statutele Universității prevedeau înființarea treptată a patru facultăți. Cea de teologie exista și a fost desființată în 1866. Ea trebuie reînființată, căci pregătește episcopi. Sarcina aceasta, pînă la secularizare, în Moldova, o avea seminarul de la mănăstirea Neamț. Prin desființarea lui, îndatorirea a trecut asupra Facultății de teologie din Iași. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 280, col. 4.

174 * Cuvînt în care sprijină înființarea școlii de medicină la Iași. După un schimb de replici cu D. Ghica, în care cere să se respecte opiniile fiecărui deputat. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 281, col. 4.

175 Explică de ce comisia bugetară, al cărei raportor este, a propus restabilirea postului de director al pinacotecii: „Nu înțelege pinacoteca fără director, numai cu un custode și un servitor". Ministrul cultelor și instrucțiunii observă însă că reînființîndu-se Școala de belle-arte directorul ei poate conduce și pinacoteca. Comisia și-a retras propunerea. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 281, col. 5.

176 * Intervenție pentru sporirea bugetului Arhivelor statului de la 6 000 la 25 000 de lei. Sprijină subvenționarea unor publicații care editează documente istorice. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 281, col. 5 – p. 282, col. 1 – 2.

177 * În sprijinul acordării de burse pentru studii în străinătate numai pe bază de concurs. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 282, col. 4.

178 Argumentează, ca raportor al comisiei bugetare, de ce este pentru suprimarea § extraordinar de 212 261 de lei din bugetul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. Arată că nici celelalte ministere nu au § extraordinar și apoi n-a figurat nici în bugetul din anul trecut; pentru cazuri urgente urmează a se face referat la Consiliul de Miniștri și apoi raport la domn. Ședința din 14 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 39, p. 282, col. 5.

179 Arată că nu va vota „un ban" pentru agenția politică română de la Paris. Ședința din 15 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 40, p. 288, col. 3. (Vezi și nr. 68.)

180 * Ca raportor al comisiei bugetare, după ce citește bugetul Ministerului Lucrărilor Publice pe anul 1867, explică opiniile din sînul comisiei în legătură cu menținerea postului de director al acelui minister. Ședința din 15 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 40, p. 288, col. 3 – 4; supliment, p. 289, col. 1.

181 * Cuvînt în sprijinul menţinerii Şcolii de poduri şi mine. Şedinţa din 15 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 40, p. 289, col. 1 — 4; p. 290, col. 4.

182 * Ca membru al comisiei bugetare dă explicaţii în legătură cu contractele încheiate în 1865 cu compania Salamanca pentru construirea de căi ferate. Şedinţa din 15 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 40, p. 290, col. 4.

183 * Despre situaţia Şcolii de agricultură de la Pantelimon. În calitate de raportor al comisiei bugetare. Şedinţa din 16 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 40, p. 291, col. 4 — 5; nr. 41, p. 294, col. 5 — p. 295, col. 1.

184 Cuvînt, în calitate de raportor al comisiei bugetare, în legătură cu fabrica de maşini agricole. Arată că e necesar să fie vîndute instrumentele vechi şi cumpărată o maşină cu aburi. Pînă atunci stabilimentul poate funcţiona cu un buget de 150 000 de lei, în locul celui vechi de 273 000 de lei. Şedinţa din 16 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 41, p. 295, col. 2.

185 * Precizări, în calitate de raportor al comisiei bugetare, asupra sumei afectate pentru pavilionaul român al Expoziţiei universale de la Paris. Şedinţa din 16 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 41, p. 295, col. 2, 4.

186 Ca raportor al comisiei bugetare sprijină includerea sumei de 80 000 lei în bugetul Ministerului Lucrărilor Publice pentru terminarea puţului artezian de la Cotroceni. Aminteşte că pînă acum s-au cheltuit 200 000 de lei. Arată că asemenea lucrări servesc şi „în privinţa cunoştinţelor geologice, în privinţa cunoştinţelor stratelor pămîntului". Adaugă apoi că, dacă Adunarea refuză suma, cheltuielile provocate de despăgubirea mecanicului şi a lucrătorilor săi, aduşi din străinătate, vor fi mai mari. Şedinţa din 16 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 41, p. 295, col. 5.

187 Ca raportor al comisiei bugetare susţine necesitatea trecerii grădinilor publice din Bucureşti — Cişmigiu, Kiseleff, Cotroceni — în administraţia municipalităţii, „pentru că este cunoscut că de departe nu se poate administra bine un lucru"; recomandă totodată acordarea unei subvenţii din partea statului în acest scop. Şedinţa din 16 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 41, p. 296, col. 1 — 2.

188 * Explicaţie în legătură cu obligativitatea pentru stat de a întreţine străzile principale din Bucureşti şi a nu le lăsa numai în seama municipalităţii. Şedinţa din 16 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 41, p. 296, col. 3 — 4.

189 Intervenţie în legătură cu podul de fier de pe Ialomiţa luat de ape. Arată că potrivit contractului, în caz de forţă majoră, antreprenorul e obligat să-l refacă. Prin urmare statul nu e păgubit. În replică cu Nicolae Ionescu. Şedinţa din 16 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 41, p. 297, col. 2.

190 Ca raportor al comisiei bugetare susţine ca toate amendamentele deputaţilor care cer construirea de şosele în diferite judeţe, şi a căror valoare se ridică la 20 de milioane de lei, să formeze obiectul uni proiect de lege supus ulterior Adunării. Propunerea fusese făcută de membrii comisiei G. Caruzi şi Al. Gheorghiu. Şedinţa din 17 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 41, p. 299, col. 1.

191 În calitate de raportor al comisiei bugetare respinge un amendament al deputaţilor A. Prejbeanu, C. Văleanu. ş.a; aceştia cereau alocarea sumei de 67 000 de lei pentru construirea unui pod în satul Comani, pe drumul Bucureşti — Caracal. K. arată că atît acest amendament, cît şi toate celelalte asemănătoare trebuie discutate în bloc, sub forma unui proiect de lege. Şedinţa din 17 februarie 1867. Supliment la „Monitor" 1867, nr. 41, p. 299, col. 3 — 4.

192 Ca raportor al comisiei bugetare susţine afectarea unui fond din buget pentru construirea drumurilor din jurul ocnelor. Şedinţa din 17 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 41, p. 299, col. 4.

193 În numele comisiei bugetare sprijină amendamentul deputatului P. Cernătescu care ceruse afectarea sumei de 100 000 de lei pentru finisarea unor poduri şi şosele din ţară spre a putea fi date circulaţiei. Şedinţa din 17 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 41, p. 299, col. 4.

194 Explicaţii în calitate de raportor al comisiei bugetare: în buget nu au fost prevăzute sumele referitoare la căile ferate şi la măsuri şi greutăţi. Acestea formează obiectul unor proiecte de legi care urmează să fie în prealabil votate de Senat. Şedinţa din 17 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 41, p. 299, col. 5 — p. 300, col. 1.

195 * Cuvînt asupra urgenţei discutării bugetului pe anul 1867. Şedinţa din 17 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 41, p. 300, col. 2.

196 Privitor la proiectul de lege pentru organizarea serviciului de percepţie, arată că în comune operaţia trebuie făcută de perceptor, nu de primari, cum se preconizează. O asemenea sarcină de „vornic, împlinitor de bani" ar compromite „situaţia şi independenţa lor". Şedinţa din 18 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 41, p. 309, col. 2.

197 Cere cu insistenţă să se grăbească elaborarea regulamentului Adunării, în conformitate cu constituţia actuală, pentru operativitatea dezbaterilor, Şedinţa din 20 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 43, p. 314, col. 5.

198 Ia cuvîntul într-o problemă de regulament. Consideră defectuos sistemul după care primul ministru are ultimul cuvîntul, chiar dacă spusele sale ar reclama o replică din partea Adunării. Şedinţa din 21 februarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 45, p. 327, col. 5.

199 Susţine să li se acorde deputaţilor G. Caruzi şi Filibiliu concediile solicitate. Şedinţa din 4 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 50, p. 348, col. 1.

200 * Precizare în legătură cu prerogativele domnitorului de a-şi alege ministerele şi cu obligaţia acestora de a-şi prezenta programul de guvernare. În replică cu N. Blaremberg. Şedinţa din 2 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 50, p. 348, col. 4.

201 * Intervenţie privind legea de amortizare a obligaţiilor rurale. În replică cu N. Ionescu. Şedinţa din 4 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 53, p. 361, col. 1 — 2.

202 * Face precizări la capitolul venituri în calitate de raportor al comisiei bugetare. Şedinţa din 4 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 53, p. 361, col. 3 — 5; p. 362, col. 1 — 3.

203 În legătură cu rezilierea împrumutului de 150 de milioane de lire turceşti pentru rezolvarea problemei mănăstirilor închinate, contractat la 19 martie 1865. Cere ca vidarea socotelilor să se facă de către ministrul de finanţe atunci în funcţie. Şedinţa din 6 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 54, p. 370, col. 3.

204 * Discurs împotriva modalităţilor în care s-a încheiat împrumutul de 150 de milioane de lei, în 1865, pentru rezolvarea problemei mănăstirilor închinate. Şedinţa din 6 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 55, p. 374, col. 5 — p. 375, col. 1.

205 Într-o problemă de regulament arată că un deputat nu-şi poate întrerupe cuvîntul spre a lăsa locul altui orator. Replică lui Vasile Boerescu. Şedinţa din 6 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 56, p. 379, col. 2.

206 * Ca raportor al comisiei bugetare, explică destinaţia venitului „Casei de lichidaţiuni" şi condiţiile creării unui excedent bugetar. Şedinţa din 7 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 56, p. 381, col. 3 — 4; p. 382, col. 1 — 2.

207 Cere Adunării, ca raportor al comisiei bugetare, să voteze suma de 300 000 de lei drept dobîndă la cele trei milioane împrumutate pentru „ajutorul celor în lipsă de hrană" Cere apoi ministrului de finanţe să vină cu un proiect de lege în acest sens. Şedinţa din 7 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 56, p. 382, col. 3, 4.

208 Cere cuvîntul într-o chestiune de regulament: discuţia asupra strămutării Curţii de casaţie la Iaşi să se continue în linişte, fără ameninţări şi „presiuni" din partea unor deputaţi, ca George Mîrzescu, că părăsesc Adunarea. N. Rosnovanu ricanează că incidentul ridicat de K. nu e „cestiune de regulament". La care acesta răspunde muşcător: „Rog pe domnul Rosnovanu să crează că este încă prea june ca să-mi poată spune ce este o cestiune de regulament. Cea mai mare cestiune de regulament este independenţa acestei Camere (*aplauze*); fiecare să spună opiniunea sa şi fiecare să se retragă la timpul la care va crede de cuviinţă; pentru că, după cum onor. domn Mîrzescu face asemenea ameninţare în această cestiune, tot astfel mîne [poate] să vină un alt partit şi să zică: dacă în cutare cestiune nu veţi vota cu noi, atuncea ne retragem. Ei bine, eu nu voiesc aşa, ci voi să discutăm în toată conştiinţa, în toată independenţa, în toată liniştea şi atuncea acei care nu se vor mulţumi de rezultatul votului pot să aprecieze dacă trebuie să se retragă sau nu". Şedinţa din 7 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 57, p. 384, col. 2 — 3.

209 Intervenţie în sprijinul proiectului de lege adus de ministrul de finanţe, Petre Mavrogheni, pentru achitarea dintr-un fond extraordinar, creat ad-hoc, a diurnelor deputaţilor pe durata prelungirii sesiunii: „Constituţiunea a zis că deputaţii trebuie să fie îndemnizaţi şi cu atît mai mult că astăzi sînt deputaţi fără cens, care e natural să aibe nevoie de a fi îndemnizaţi, şi nu cred că, alături cu deputaţii cari au mijloace, acei deputaţi fără cens să fie puşi în poziţiunea de a nu mai putea rămînea fără îndemnizare în Adunare". Şedinţa din 7 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 57, p. 384, col. 4 — 5.

210 * Discurs împotriva acordării indigenatului doctorului Ignaţ Diaconovici. Şedinţa din 8 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 57, p. 385, col. 5 — p. 386, col. 2.

211 Avertizează Adunarea că pînă nu se va reglementa articolul 9 din constituţie „într-un chip care să ne înfăţişeze garanţii pentru primirea sau neprimirea românilor din alte ţări", se va abţine de a vota vreo împămîntenire. Şedinţa din 9 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 58, p. 340, col. 2. [De la pagina 388 „Monitorul" revine la 340 — n.n.]

212 Dă explicaţii, ca raportor al comisiei bugetare, asupra modului de întocmire a bugetului pe anul 1867. Reprezentanţii diferitelor „părţi" ale Camerei, constituiţi în comisie, au convenit că „nu este decît o regularizare de budgete, iară nu un budget normal şi cu atît mai puţin o cestiune politică". Şedinţa din 9 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 59, p. 345, col. 1.

213 La întrebarea ministrului de finanţe privind fixarea bugetului lunii martie 1867, precizează că acesta urmează în prealabil a fi sancţionat de domn. Problema fusese ridicată deoarece întîrziindu-se votarea bugetului pentru prima parte a lunii martie se foloseau cifrele anului precedent, iar pentru a doua urmau să intre în vigoare cele pe 1867. Or, asemenea partajare era interzisă prin legea contabilităţii statului. Şedinţa din 9 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 59, p. 345, col. 2 — 3.

214 Intervenţie pe marginea proiectului de lege privind menţinerea în funcţie a doi referendari şi doi membri la Curtea de conturi. Arată că pînă acum n-au putut lucra efectiv, fiind întrebuinţaţi la lucrările Comitetului de lichidare a bonurilor rurale, la licitaţii sau la Casa de consemnaţiuni. Şedinţa din 9 martie 1867, „Monitor", 1867, nr. 59, p. 345, col. 4.

215 * Anunţă o interpelare în problema unei telegrame de felicitare trimise de Ion Ghica, pe cînd era preşedinte al Consiliului de Miniştri, contelui Andrassy. Şedinţa din 10 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 59, p. 346, col. 3 — 4.

216 * Discurs asupra transferării Curţii de casaţie la Iaşi. Şedinţa din 10 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 60, p. 353, col. 1 — 4.

217 Cere închiderea discuţiilor pe marginea proiectului de lege privind strămutarea Curţii de casaţie la Iaşi ca „o cestiune de înaltă prudenţă politică". Arată că numai C. D. Aricescu şi Petre Grădişteanu s-au opus proiectului. Îi cere celui din urmă, care reclamase vot secret, să fie consecvent principiilor liberale ale grupării politice din care face parte şi să accepte votul deschis „[...] Nu se tratează astăzi pentru prima oară această cestiune, ci s-a tratat şi la '62 şi la '64 şi înaintea Constituantei şi în Constituantă şi după Constituantă, şi de aceea vă rog să închidem această discuţiune şi să păşim la vot".

„Socot că acei care vor pune bilă neagră vor face negreşit un act mult mai politic decît acei care vor vorbi în contra". Şedinţa din 10 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 60, p. 354, col. 5; supliment, p. 355, col. 1.

218 Cere continuarea discuţiilor la proiectul de lege privind strămutarea Curţii de casaţie la Iaşi, pentru a se da replica unor deputaţi ca Petre Grădişteanu, care a făcut „un adevărat recuizitor" proiectului. Şedinţa din 13 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 62, p. 365, col. 1— 2.

219 Scurtă justificare de ce a susţinut cu ardoare transferarea Curţii de casaţie la Iaşi. După ce rectificase o afirmaţie privind destituirile de funcţionari moldoveni, practicate după 11 februarie 1866: „La mine inima e un defect care datează din juneţe; totdeauna am avut lacrimi şi voi avea pentru toate nenorocirile şi împilările [...] Am avut lacrimi pentru ţiganii sclavi [...] pentru nenorociţii clăcaşi [...] şi în cestiunea strămutării Curţii de casaţiune, pentru că nu voiam să mai am nenorocirea să văd sînge fratricid vărsat pe uliţele Iaşului şi Bucureştilor". Şedinţa din 13 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 62, p. 366, col. 4.

220 * Interpelare în legătură cu telegrama de felicitare trimisă de Ion Ghica, pe cînd era preşedinte al Consiliului de Miniştri, contelui Andrassy, primul ministru al Ungariei. Şedinţa din 14 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 63, p. 370, col. 4 — 5; p. 371, col. 1 (Vezi şi nr. 215.)

221 Respinge acuza de „mistificare" pe care o adusese Manolache Costache Iepureanu propunerii sale ca să se facă cunoscut faptul că scrisoarea de felicitare adresată de Ion Ghica contelui Andrassy are un caracter strict privat şi totodată să se reînnoiască expresia sentimentelor de simpatie faţă de românii transilvăneni. Şedinţa din 14 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 64, p. 374, col. 1. (Vezi şi nr. 215 şi 220.)

222 Insistă din nou pentru elaborarea grabnică a regulamentului de funcţionare a Adunării. Observă că cel în vigoare sub regimul Statutului dezvoltător „era mai liberal pentru că învoia moţiunile motivate". Cu referire la discuţiile generate de propunerea privind telegrama

trimisă de Ion Ghica contelui Andrassy (vezi şi nr. 215 şi 220). Unii deputaţi opinau ca aceasta să fie trimisă spre dezbatere în secţiuni, alţii să fie adusă în discuţie în plenul Adunării. Şedinţa din 14 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 64, p. 374, col. 2.

223 Intervenţie în legătură cu unele proiecte privind impozitele comunale. Cere discutarea cu prioritate a celor privind introducerea accizelor în comunele rurale şi urbane şi baremele acestora. Sprijină opinia lui Manolache Costache Iepureanu de a se vota o lege generală : „Vom vota astăzi 10, 20 bugete, însă nu le-am isprăvit, căci noi avem în ţară 4 000 de comune. Prin urmare cred că e mult mai bine să concentrăm toate acestea într-un singur vot şi să hotărîm maximul, pentru ca să ştie toate comunele rurale şi urbane cercul în care se pot mişca". Şedinţa din 14 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 64, p. 374, col. 4, 5.

224 Cere continuarea discuţiilor la proiectul de lege care dă subprefecţilor atribuţiile judecătorilor de plăşi. Observă că pînă acum problema s-a abordat numai pe tărîmul „teoriilor constituţionale", este însă necesar a o privi şi practic. Şedinţa din 14 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 64, p. 376, col. 1, 3.

225 * Discurs în sprijinul proiectului prezentat de guvern de a trece subprefecţilor atribuţiile judecătorilor de plăşi. Şedinţa din 14 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 64, p. 376, col. 4 – 5.

226 Sprijină amendamentul lui Andrei Prejbeanu care ceruse înfiinţarea judecătoriilor de pace la Bucureşti. Adaugă un subamendament pentru înfiinţarea unor instituţii similare la Iaşi. Şedinţa din 14 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 64, p. 376, col. 5 – p. 377, col. 1. (Vezi şi notele de la nr. 225).

227 Propune un amendament ca subprefecţii să poată trece atribuţiile judecătoreşti ajutoarelor lor numai „în conformitate cu legea de procedură civilă, care regulează dreptul ce judecătorii de plăşi pot delega secretarilor lor". Şedinţa din 14 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 64, p. 377, col. 1. (Vezi şi notele de la nr. 225 ; guvernul şi-a retras articolul şi atunci a renunţat şi K. la amendament.)

228 Cere ca Adunarea să nu se piardă în discuţii mărunte. Dacă „fiecare va face litografia noastră politică şi de a ne raporta la ce zic ziarele despre noi, atunci nu vom mai avea nimic de făcut pentru legislaţiunea ţărei", iar dezbaterile nu vor avansa defel. Replică lui Nicolae Ionescu, care amintise cu multe amănunte un fapt întîmplat în timpul Constituantei : cînd deputaţii veneau pentru discutarea constituţiei s-a zis că el ar fi sugerat oprirea deputaţilor moldoveni la Focşani într-o biserică şi invitarea apoi a celor de dincoace de Milcov „ca să se ocupe cu consolidarea definitivă a Unirii". Şedinţa din 15 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 65, p. 384, col. 2.

229 * Intervenţie la un proiect de lege pentru pensii. Şedinţa din 15 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 65, p. 384, col. 4 — 5 ; p. 385, col. 2 — 3.

230 Scurtă precizare asupra continuării discuţiei pentru votarea unui credit de 25 392 de lei ministrului de externe pentru despăgubirea antreprenorilor de poşte care în 1865 au asigurat diferite călătorii ale fostului domn, Al. I. Cuza. „Adunarea are dreptul să dea în judecată totdeauna, dară nu are dreptul să facă din guvern un dorobanţ şi să zică : dă-l tu în judecată ! Aşadară, cînd va veni propunerea pentru darea în judecată şi se va trimite la secţiuni, [î]mi voi arăta şi eu opiniunea mea ; iară acum zic că nu putem noi face alt decît să votăm cifra, pentru că banii s-au şi dat, după cum a spus domnul ministru de finanţe, şi antreprenorii de poste nu sînt datori, cînd li se cere cai, să cerceteze dacă paragraful din budget pentru aceasta s-a sleit sau nu". Şedinţa din 16 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 65, p. 387, col. 1.

231 Cere să se intre neîntîrziat în fondul discuţiilor asupra concesiunilor. K. fusese numit în comisia care cerceta concesiunea Bergman şi Lemaître. Şedinţa din 18 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 67, p. 396, col. 2.

232 La o remarcă a lui C. D. Aricescu că există neconcordanţe în titulatura deputaţilor în procesele-verbale ale Adunării deputaţilor faţă de cele ale Senatului, observă că nu se poate face „poliţie". În această privinţă, cu referire la titlul de graf al lui Scarlat Rosetti la care se făcuse aluzie, arată că e „o fantezie a domniei-sale". Şedinţa din 18 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 67, p. 398, col. 1.

233 * Precizări la o interpelare a lui N. Blaremberg în legătură cu tribulaţiile lui Costin Brăescu, fost prefect de Fălciu. Şedinţa din 20 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 67, p. 398, col. 2, 4 — 5.

234 * Discurs asupra concesiunii pentru linia ferată București — Giurgiu, încheiată în timpul domniei lui Al. I. Cuza. Ședința din 21 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 69, p. 411, col. 2 — 3 ; nr. 70, p. 414, col. 2 — 4.

235 Precizări despre legea privind concesionarea drumului de fier București — Giurgiu. Observă că datoria Camerei este doar „a recunoaște în întregimea ei sau a nu recunoaște deloc o lucrare făcută de guvern cu concesionarii". Ședința din 22 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 70, p. 416, col. 3. (Vezi și nr. precedent.)

236 Cere Adunării să închidă discuția asupra tranzacției pentru concesionarea drumului de fier București — Giurgiu și să treacă la vot. În replică cu Nicolae Catargiu. „Să nu mai prelungim cestiunea și să nu mai înăsprim cestiunea cu 2 mai și cu 11 februariu ; noi nu sîntem aici două tabere. Discuțiunea ține de trei zile ; nici eu nu-mi reneg trecutul, cu toate imputările ce mi s-au făcut, dară nu este aici locul de a discuta aceasta". Ședința din 22 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 70, p. 420, col. 4. (Vezi și nr. 234 și 235.)

237 * Discurs în sprijinul liberalizării comerțului exterior. Ședința din 23 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 70, p. 421, col. 5 — p. 422, col. 1 — 2.

238 Combate amendamentul propus de C. D. Aricescu ca să se mențină prohibiția exportului de cereale pînă la noua recoltă ; în fond era vorba de a repeta recomandarea guvernului, deci nu putea fi numit ca atare. Ședința din 23 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 71, p. 427, col. 3. (Vezi și nr. precedent.)

239 În fața amendamentelor care cereau prohibiția exportului de cereale, remarcă ironic : „Am să propun și eu un subamendament [...] : Bucatele să se păstreze și proprietarii și arendașii să se trimiță la pușcărie". Ședința din 23 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 71, p. 427, col. 3.

240 Protestează împotriva modului de a propune amendamente ; pe marginea discuției la legea privind prohibiția exportului de cereale. Deputații G. Apostoleanu și P. Grădișteanu n-au făcut decît „să ia locul de a vorbi". Ședința din 23 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 71, p. 427, col. 5 — p. 428, col. 1. (Vezi și nr. 237 — 239.)

241 Sprijină propunerea guvernului de a se institui taxe asupra comerțului cu băuturi spirtoase. Ședința din 23 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 71, p. 428, col. 1.

242 Combate propunerea ministrului de interne de a ține ședințe și duminica. Arată că în cinci luni de cînd durează sesiunea n-a lipsit niciodată. A lucrat în ziua de Crăciun și de Anul nou în comisia bugetară, dar acum „va păstra duminica pentru odihnă". Ședința din 24 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 72, p. 430, col. 2 — 3.

243 * Discurs asupra contractului încheiat de statul român cu Godillot, pentru dotarea armatei. Ședința din 24 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 72, p. 432, col. 4—5.

244 Ca raportor al comisiei bugetare informează că s-a constituit pentru anul 1867 un contingent al armatei de 6 000 de oameni. Adunarea urmează să voteze această cifră. K. îi răspunde lui Chr. Tell, care, cu ocazia discutării rezilierii concesiunii Godillot, îl acuzase de prodigalitate cu banii statului, că acum se va opune, din rațiuni economice, constituirii contingentului 1867. Ședința din 24 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 74, p. 438, col. 3. (Vezi și notele de la nr. precedent.)

245 * Discurs în problema taxelor comunale. Ședința din 25 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 73, p. 440, col. 2—4; p. 441, col. 3—5; p. 442, col. 1—3.

246 * Raport la proiectul de lege, întocmit de Cezar Bolliac, pentru „fixarea și stabilirea armelor în România". Ședința din 27 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 75, p. 451, col. 4—5.

247 * Dă explicații, în calitate de raportor al comisiei Adunării, în legătură cu stabilirea armelor României. Ședința din 27 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 75, p. 452, col. 2—4; supliment, p. 453, col. 1. (Vezi și nr. precedent.)

248 Ca raportor al comisiei Adunării la proiectul de lege pentru stabilirea armelor României, dă explicații asupra simbolurilor suporților și folosirii tricolorului în cîmpul stemei, ca semn al „naționalității române". Asupra suporților : „partea din stînga să fie femeia și în dreapta leul, pentru că după facsimilul prezentat de guvern femeia era în dreapta și astfel venea și sprijinea scutul cu mîna dreaptă și spada o ținea în mîna stîngă, socotesc că nu voiți să fie stîngace". Apoi : „Guvernul a voit să se puie albastru la mijloc, ca semn al Unirei, fiindcă albastru este culoarea comună țărilor ; dumneavoastră însă știți foarte bine că culoarea

tricoloră nu mai este astăzi un semn al Unirei, ci al naţionalităţii române, şi de aceea comisiunea s-a rostit în unanimitate ca să se manţie acel tricolor şi ordinea clasificării acelor culori întocmai cum se află astăzi, cu singura deosebire ca să fie perpendiculare cu lemnul". Şedinţa din 28 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 75, p. 454, col. 1.

249 * Susţine ca pentru anul 1867 să se voteze un contingent al miliţiei de numai 4 000 de oameni. Şedinţa din 28 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 76, p. 459, col. 1—2 ; p. 460, col. 2—3.

250 Declară că, oricît de „rea" ar fi legea în vigoare asupra miliţiilor, ea trebuie respectată pînă la înlocuirea cu alta mai bună. Şedinţa din 28 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 76, p. 459, col. 5.

251 * Raport asupra concesiunii Bergman şi Lemaître pentru confecţionarea de măsuri şi greutăţi. Şedinţa din 29 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 76, p. 461, col. 4—5 ; p. 462, col. 1—2; p. 463, col. 1—3, 5 ; p. 464, col. 1 ; nr. 77, p. 466, col. 2.

252 * Pe marginea proiectului de lege „pentru fixarea şi stabilirea armelor României". În replică cu A. Holban. Şedinţa din 30 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 77, p. 467, col. 2. (Vezi şi nr. 246—248.)

253 * Discurs pe marginea proiectului de lege a pensiilor. Propune mai multe amendamente. Şedinţa din 30 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 77, p. 468, col. 1—2. Şedinţa din 31 martie 1867. „Monitor", nr. 78, p. 477, col. 2—4; p. 478, col. 3—4.

254 Este împotriva unui amendament propus de Andrei Prejbeanu la legea pensiilor: cuantumul maxim să nu depăşească 12 000 de lei anual (faţă de 18 000 de lei cît figura în proiectul guvernului). K. arată că în felul acesta mulţi funcţionari „vor preferi să intre în viaţa privată decît să servească statului". Şedinţa din 30 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 77, p. 469, col. 2—3.

255 Propune un amendament la proiectul de lege pentru pensiuni: străinilor care au deţinut funcţii în stat să li se acorde pensii „pre cît însă vor fi domiciliaţi în ţară". Şedinţa din 30 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 77, p. 469, col. 4.

256 Propune un subamendament la proiectul de lege a pensiilor prin care să se specifice că beneficiază de pensie toţi cei cu infirmităţi „dobîndite în exerciţiul şi din cauza serviciului". Şedinţa din 30 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 77, p. 470, col. 1.

257 * Cere înfiinţarea unui birou de paşapoarte la Iaşi. Şedinţa din 31 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 78, p. 476, col. 3—4.

258 Insistă pentru uniformizarea sistemului de acordare a pensiilor în Moldova şi Ţara Românească. Controversă cu ministrul de interne. „Prefer ca românii de peste Milcov să nu ia nimic decît ca cei de dincoa să zică că prin Unire li s-a călcat vreun drept". Şedinţa din 31 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 78, p. 479, col. 1.

259 Se împotriveşte votării unor pensii nominale înainte de votarea legii pensiilor. În replică cu Chr. Tell. Şedinţa din 3 aprilie 1867. „Monitor", 1867, nr. 81, p. 493, col. 3.

260 Cere să se reglementeze formalităţile de acordare a pensiilor. Consideră că datele din mitrice nu sînt concludente, pentru ca acestea au început a se ţine regulat abia din 1834. Şedinţa din 3 aprilie 1867. „Monitor", 1867, nr. 81, p. 493, col. 4—5 ; p. 494, col. 1—2.

261 Depune următorul amendament : „Propui a nu se vota din listele pensionarilor prezentate de comisiune decît pensiunile văduvelor şi orfanilor, precum şi a acelor cari prin afirmarea comisiunii se vor arăta ca avînd trecută vîrsta de 50 ani într-un chip necontestabil, şi, de la celelalte persoane reclamînd pensiuni, să li se ceară a constata vîrsta lor prin marturi juraţi". Şedinţa din 3 aprilie 1867. „Monitor, " 1867, nr. 81, p. 494, col. 3.

262 Intervenţie pe marginea proiectului de lege pentru pensii. Cere ca pentru fiecare caz să se facă cercetări serioase asupra îndrituirii persoanei respective de a primi pensie de la stat. Şedinţa din 3 aprilie 1867. „Monitor", 1867, nr. 82, p. 496, col. 5 ; p. 497, col. 1, 2, 3.

Subscrie:

263 Propunerea prin care se cere amînarea discutării proiectului privitor la funcţionarea Curţii de conturi pînă cînd o comisie parlamentară va stabili necesitatea suplimentării numărului de referenţi ai acestei instituţii. Şedinţa din 2 ianuarie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 5, p. 23, col. 1.

264 Un amendament la „Proiectul de lege pentru desfiinţarea monopolului tutunului" privind instituirea unei taxe de 1,20 lei la ocaua de mahorcă introdusă în Basarabia din Rusia, „pentru spălarea oilor". Şedinţa din 5 ianuarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 7, p. 30, col. 3.

265 Un amendament prezentat de George Mîrzescu ca după construirea căii ferate Bucureşti—Iaşi Curtea de casaţie să fie „strămutată de drept la Bucureşti". Şedinţa din 10 martie 1867. Supliment la „Monitor", 1867, nr. 60, p. 355, col. 2.

Citeşte în Adunare:

266 Rezumatul cheltuielilor din bugetul pe anul 1867, în calitate de raportor al comisiei bugetare. Şedinţa din 20 februarie 1867. „Monitor", 1867, nr. 44, p. 319, col. 2.

267 Proiectul de lege „pentru fixarea şi stabilirea armelor României". Şedinţa din 30 martie 1867. „Monitor", 1867, nr. 77, p. 467, col. 1—2.

Sesiunea 1867—1868

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

1 * Cere a se urgenta formalităţile de constituire a Adunării. În replică cu Al. Candiano. Şedinţa din 9 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 7, p. 32, col. 1—2.

2 Împotriva luării în consideraţie de către Adunare a unui protest redactat în greceşte şi ruseşte care contesta alegerea de deputat a lui B.P. Hasdeu. „În Parlamentul român nu se poate citi decît româneşte". Şedinţa din 10 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 8, p. 37, col. 2.

3 Intervenţie în legătură cu întîrzierea sosirii dosarului lui Costache Brăescu, ales deputat la colegiul I Galaţi, şi al primarului oraşului, ales de asemenea deputat; „nu pot decît să mă mîr cum dosarul relativ la alegerea domnului primar se ţine de domnul prefect şi acela relativ la alegerea colegiului I se ţine de d[omnul] primar". Şedinţa din 11 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 9, p. 46, col. 2.

4 * În sprijinul validării alegerii unor deputaţi. Şedinţa din 11 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 10, p. 52, col. 3—5; p. 53, col. 1.

5 La o replică a lui G. Brătianu: „Nu-mi aduc bine aminte care scriitor mare a zis că se pot face învoiri şi cu cerul", ripostează: „Tartuffe al lui Molière!" G. Brătianu: „D[omnul] Cogălniceanu invocă autoritatea mare a lui Tartuffe". Kogălniceanu: „Niciodată n-am fost comedian". Şedinţa din 11 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 10, p. 54, col. 4.

6 * Observaţii în legătură cu validarea mandatelor de deputaţi şi desfăşurarea alegerilor Şedinţa din 11 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 10, p. 53, col. 5— p. 54, col. 1.

7 Cere ca dosarul alegerii de la colegiul II Ialomiţa să fie trimis comisiei de verificare. Şedinţa din 12 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 11, p. 61, col. 4.

8 * Discurs în apărarea lui Manolache Costache Iepureanu. Şedinţa din 13 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 12, p. 68, col. 3—5; p. 69, col. 1,5.

9 * Cuvînt pe marginea proiectului de adresă la mesajul tronului. Şedinţa din 22 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 18, p. 113, col. 4—5; reprodus şi în nr. 21, p. 130, col. 1—3.

10 * Scurtă intervenţie pe marginea proiectului de răspuns la mesajul tronului. Şedinţa din 22 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 18, p. 115, col. 3.

11 * Propune un proiect de lege pentru acordarea de pensii mamei şi surorilor lui An. Panu. Şedinţa din 24 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 19, p. 119, col. 2.

12 În legătură cu refuzul lui V. Alecsandri de a participa la lucrările Camerei ca deputat al colegiului I Roman. Cere ca V.A. să fie invitat în Cameră şi să se pună la vot acceptarea refuzului. Şedinţa din 29 ianuarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 23, p. 142, col. 2. În şedinţa din 9 februarie s-a citit o comunicare transmisă de V. A. Adunării în care „mulţumind [...] pentru propunerea adoptată în privinţa demisiunii sale arată că este nevoit a insista [în] otărîrea ce a luat de a nu reintra în viaţa politică şi prin urmare se roagă să considere colegiul ce l-a ales vacant". „Monitor", 1868, nr. 33, p. 200, col. 4.

13 * Pe marginea propunerii privind reforma corpului avocaților. Ședința din 30 ianuarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 24, p. 148, col. 4.

14 * Intervenție în apărarea calității de deputat a lui C. Ciță Niculescu. Ședința din 30 ianuarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 25, p. 153, col. 1–2.

15 * Intervenție în legătură cu calitatea de deputat a macedoneanului Procopie Sgrumala. Ședința din 30 ianuarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 25, p. 154, col. 3–5.

16 * Asupra modului de organizare a Curții de conturi. Ședința din 30 ianuarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 26, p. 160, col. 5 – p. 161, col. 1.

17 Își exprimă satisfacția pentru aplicarea mai riguroasă a regulamentului Adunării în comparație cu anul precedent. Ședința din 1 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 27, p. 167, col. 4.

18 Asupra răspunsului dat de guvern la interpelarea lui P. Carp că duce o politică filorusă pentru a provoca chestiunea orientală. Salută explicația ministrului de interne, care a arătat că nu e vorba de a duce o politică filorusă sau filofranceză, ci pur și simplu „politică românească”. Ședința din 1 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 27, p. 167, col. 4.

19 * Cu privire la acordarea unui credit de 212 512,25 lei ministrului de finanțe pentru plata datoriilor contractate de stat prin pierderea unor procese. Ședința din 1 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 27, p. 167, col.4–5; p. 168, col. 1–2.

20 Cere ca Adunarea să ia în seamă numai petițiile și reclamațiile care nu „și-au găsit dreptate înaintea puterei esecutive”. Pe marginea reclamației lui Petru Cosmiță contra prefectului de Bacău, care i-a casat alegerea de primar și n-a luat măsuri pentru stăvilirea tulburărilor din comuna Brătila. Ședința din 5 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 29, p. 179, col. 2.

21 * Intervine în favoarea petiției lui Nicolae Alessiu de a i se da 100 de pogoane teren pe moșia statului Herăstrău pentru cultivarea sfeclei de zahăr și ridicarea unei fabrici de prelucrare a ei. Ședința din 5 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 29, p. 179, col. 4.

22 * Scurtă precizare în legătură cu proiectul de lege privind Curtea de casație. Ședința din 8 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 31, p. 189, col. 3–4.

23 Interpelare adresată președintelui Consiliului de Miniștri asupra ordinii de prezentare în Cameră a proiectelor de legi. Își exprimă nedumerirea pentru întîrzierea prezentării bugetului. După răspunsul imediat al ministrului, arată că s-a călcat regulamentul, deoarece, prin răspunsul acestuia, nu i s-a dat posibilitatea de a-și dezvolta interpelarea. A o face după ar fi „ridicol”. Ședința din 8 februarie 1868. „Monitor, 1868, nr. 31, p. 189, col. 4–5.

24 * Intervenție în legătură cu cuprinsul unor articole din regulamentul Adunării. Ședința din 8 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 32, p. 195, col. 2, 5 – p. 196, col. 1, 3, 4.

25 * Asupra ținutei parlamentarilor în cazul prezentării unui amendament. În replică cu I. Negură. Ședința din 9 februarie 1868. „Monitor”,1868, nr. 33, p. 201, col. 2–3.

26 * Sprijină proiectul de lege pentru despăgubirea arendașului moșiei Sîrbi (Bacău), Costinescu. Ședința din 10 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 35, p. 210, col. 2.

27. * Explică de ce este împotriva unui vot de blam guvernului. Ședința din 13 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 36, p. 220, col. 2.

28 * Propunere privind obligarea școlilor eterodoxe de a permite școlarilor români ortodocși să-și practice religia. Ședința din 16 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 40, p. 243, col. 4–5.

29 Sprijină cererea de concediu a deputatului G. Caruzi. Arată că acesta a frecventat regulat ședințele Adunării, căci „îi țițîie inima să nu fie declarat de străin”. Ședința din 17 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 42, p. 256, col. 1.

30 * Sprijină acordarea de pensii văduvelor profesorilor König și Van Saanen. Subscrie un amendament asupra pensiei familiei celui din urmă. Ședința din 17 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 42, p. 256, col. 2, 3 ; p. 257, col. 1, 2.

31 Propune ca Adunarea să aibă trei ședințe publice pe săptămînă, în rest membrii ei putînd să lucreze în secțiuni. Ședința din 17 februarie 1868. „Monitor”, 1868, nr. 42, p. 257, col. 4.

32 Sprijină cererea înaintată Adunării de generalul A.D. Macedonski ca să i se calculeze pensia pentru acest grad, nu pentru cel de colonel. Şedinţa din 21 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 44, p. 271, col. 4.

33 Subscrie o propunere de dublare a pensiei pentru văduva şi copiii lui George Cuparencu, luptător „pentru Unire şi autonomia română". Şedinţa din 21 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 45, p. 278, col. 1—2.

34 * Susţine acordarea unei pensii de 1 200 de lei pe lună doctorului Emanoil Costin din Bîrlad, descendent al cronicarului. În replică cu C. Grădişteanu. Şedinţa din 21 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 45, p. 278, col. 3—4.

35 Pentru calcularea pensiilor membrilor Consiliului de Stat în funcţie de lefurile dobîndite în 1863 şi menţinute ca atare pînă la desfiinţarea acestui organism în 1866. „Dacă aţi primit principiul respectării drepturilor cîştigate, nu ştiu cum în această cestiune aţi face altfel". Şedinţa din 21 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 45, p. 278, col. 4.

36 Cere continuarea discuţiei la buget şi apoi abordarea proiectului de lege privind concesiunea construirii de căi ferate. Şedinţa din 23 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 45, p. 279, col. 5.

37 După o replică a lui R. Campiniu că M.K. i-ar căuta „sfadă, ceartă", cere cuvîntul, dar renunţă declarîndu-se satisfăcut cu admonestarea preopinentului de către preşedintele Adunării. Adaugă doar că „cu adversari luminaţi ca domnia-sa niciodată voiu căuta ceartă". Şedinţa din 23 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 45, p. 280, col. 2.

38 * Interpelare în legătură cu învăţămîntul religios ortodox. Şedinţa din 23 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 45, p. 280, col. 2—3.

39 Intervenţie privitoare la procesul intentat statului de un oarecare Cantili şi cîştigat din cauza neintroducerii în timp util a apelului de către avocatul statului; cere pedepsirea acestuia. Şedinţa din 24 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 46, p. 284, col. 4.

40 * Pentru acordarea a două burse copiilor fabulistului Alexandru Donici. Şedinţa din 24 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 47, p. 288, col. 5.

41 * În legătură cu petiţia locuitorilor din comuna Buciumi (Iaşi) de a primi pari şi nuiele de la stat pentru a-şi îngrădi cimitirul. Şedinţa din 24 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 47, p. 289, col. 1, 2, 4.

42 * Scurtă intervenţie în legătură cu trimiterea de bursieri în străinătate. Şedinţa din 24 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 47, p. 289, col. 5.

43 La o replică a deputatului C. Lapati observă că prin „funcţionari ecleziastici" se înţeleg numai preoţii, nu şi angajaţii civili. Şedinţa din 24 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 47, p. 291, col. 1.

44 Precizează că îşi amînă interpelarea privind accesul preoţilor ortodocşi în şcolile catolice pentru predarea religiei lor pînă cînd va ajunge în discuţie bugetul şcolilor catolice. Şedinţa din 28 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 49, p. 301, col. 1.

45 * Raport asupra proiectului de lege pentru drumuri. Lămuriri ca raportor. Intervenţii. Şedinţa din 28 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 49, p. 301, col. 1—2; p. 302, col. 2, 3—4; p. 303, col. 1—2; nr. 50, p. 306, col. 5; p. 307, col. 1—2, 3—4. Şedinţa din 29 februarie 1868. „Monitor", 1868, nr. 50, p. 308, col. 2—4; nr. 51, p. 311, col. 5— p. 312, col. 1, 2, 3; p. 313, col. 5 — p. 314, col. 1, 3, 4, 5; p. 315, col. 1, 3—4, 5. Şedinţa din 1 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 52, p. 319, col. 1, 2, 3, 4, 5; p. 320, col. 1, 3—4; p. 321, col. 2, 3—4; p. 322, col. 1.

46 Observă că unui pensionar i se cuvine o pensie reprezentînd o treime din salariu. Cu referire la G. Golescu, fost prefect de Dolj. Şedinţa din 3 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 53, p. 326, col. 5.

47 Precizări în legătură cu cuantumul pensiei la care are drept văduva unui funcţionar în Moldva. Divanul ad-hoc a stabilit că nu se poate depăşi suma de 500 de lei. Cu referire, la pensia solicitată de Emilia Ducă. Şedinţa din 3 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 53, p. 326, col. 5.

48 Scurtă intervenţie în favoarea proiectului de modificarea legii „pentru înstrăinarea unei părţi din domeniele statului din 15 iuliu 1866". Cere tuturor deputaţilor să studieze cu mare atenţie proiectul, căci „prin această lege se hotăreşte înstrăinarea a unei părţi mari însemnate

din moșiele ce au lăsat părinții noștri. Trebuie să instrăinăm aceste moșii ; n-avem ce face pentru că trebuie să plătim datoriele noastre ; dar cel puțin să le vindem astfel încît să facem această înstrăinare să fie folositoare prin rezultatele sale economice nu numai tezaurului public, dară țării și românismului". Ședința din 4 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 53, p. 330, col. 4.

49 Face o cerere de concediu de la 18 martie. „Dacă aș ști că Anibale e la porțile noastre, aș renunța la concediu". Ședința din 4 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 54, p. 332, col. 5.

50 * Cuvînt pe marginea proiectului de modificare a legii „pentru înstrăinarea unei părți din domeniile statului, din 16 iuliu 1866". Ședința din 4 martie 1866. „Monitor", 1868, nr. 54, p. 333, col. 1–2.

51 Sprijină proiectul de lege pentru „podurile cu taxă". Ședința din 4 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 54, p. 333, col. 3.

52 * Intervenție pe marginea proiectului de lege interpretativă a legii electorale din 28 iulie 1866. Asupra apartenenței la colegiul III. Ședința din 5 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 54, p. 334, col. 5 – p. 335, col. 1 ; nr. 55, p. 347, col. 5–p. 348, col. 1 ; p. 349, col. 3.

53 * Despre îndatoririle sale de deputat. Ședința din 5 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 55, p. 349, col. 1–2.

54 În legătură cu depunerea amendamentelor. Cere ca acestea să fie aduse după citirea prealabilă a articolelor vizate, la începutul dezbaterilor. Numai în felul acesta să fie luate în considerație de Adunare. Cine amendează în mijlocul discuției o face *à ses frais et périls*. Ședința din 6 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 56, p. 355, col. 1.

55 * Pe marginea amendamentelor depuse de P. Carp și Al. Gheorghiu asupra proiectului de lege interpretativă a legii electorale din 1866. Ședința din 6 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 56, p. 356, col. 2–3.

56 * Asupra înțelesului noțiunii de „mare împămîntenire". Pe marginea proiectului de lege interpretativă la legea electorală din 1866. Ședința din 6 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 56, p. 358, col. 3–4, 5.

57 * Scurtă intervenție prin care cere discutarea de urgență a proiectului de lege privitor la reforma Curții de casație. Ședința din 7 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 56, p. 359, col. 2.

58 * Amendament asupra caracterului obligatoriu al publicității demisiei din postul de funcționar al statului a celui care își depune candidatura de deputat. Ședința din 7 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 56, p. 359, col. 5.

59 * Sprijină două amendamente propuse de deputatul C. Lapati pe marginea proiectului de lege interpretativă a legii electorale din 1866. Ședința din 7 martie 1868. „Monitor" 1868, nr. 57, p. 362, col. 4–5 ; p. 363, col. 4.

60 * Își dezvoltă un amendament la proiectul de lege interpretativă a legii electorale, din 1866. Ședința din 7 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 57, p. 364, col. 3, 4.

61 Împotriva închiderii discuției fără exprimarea prealabilă a opiniilor Camerei în problemele prezentate de comisii. Ședința din 7 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 57, p. 365, col. 3. Ședința din 8 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 58, p. 370, col. 2.

62 * Opinie asupra procedurii în legătură cu urmărirea în instanță a unui deputat. Cu referire la cazul lui Pantelie Popasu. Ședința din 8 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 57, p. 365, col. 4.

63 Cere Adunării luarea în discuție de urgență — în cadrul comisiei aferente — a petiției lui Dimitrie Scarlat Donici, pe care primarul din Vaslui refuză să-l înscrie în listele electorale. Ședința din 8 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 58, p. 369, col. 4.

64 Se împotrivește închiderii discuției pe marginea proiectului de lege interpretativă a legii electorale. „Dacă [. . .] veți închide discuțiunea eu nu pot să fac alt nimic decît să mă închin la votul domniilor-voastre și nu-mi rămîne decît să protestez și să plec capul, să fac ca Gallileu, care a fost închis și condamnat ca să mărturisească că pămîntul nu se întoarce și a strigat pînă în ultima oră *e pur si muove*". În cazul votării însă, va veni cu „un proiect de lege pentru rectificarea legii electorale". Ședința din 8 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 58, p. 370, col. 2.

65 * Se împotrivește din nou închiderii discuției pe marginea proiectului de lege interpretativă a legii electorale. Ședința din 8 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 59, p. 378, col. 5.

66 * Cuvînt explicativ asupra regimului juridic particular al judeţului Bolgrad. Şedinţa din 9 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 59, p. 380, col. 1—3.

67 * Asupra împrejurărilor participării sale la lucrările comitetului delegaţilor care pregătea prezentarea proiectului de lege pentru modificarea unor prevederi din legea vînzării bunurilor statului. Şedinţa din 9 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 59, p. 380, col. 5.

68 * Intervenţie pe marginea proiectului de lege pentru vînzarea bunurilor statului. Şedinţa din 9 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 59, p. 381, col. 3—4.

69 * Cere cuvîntul într-o problemă de regulament. Îşi prezintă demisia. Revine asupra ei. Şedinţa din 11 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 60, p. 387, col. 4.

70 * Discurs asupra proiectului de lege interpretativă pentru legea electorală. Şedinţa din 11 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 60, p. 387, col. 5 — p. 388, col. 1.

71 * Intervenţie în sprijinul proiectului de lege ,,pentru crearea unui port la Marea Neagră”. Şedinţa din 11 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 61, p. 395, col. 3—4.

72 * Susţine proiectul de lege ,,pentru darea în schimb a moşiei Ţiglina către comuna Galaţi”. Şedinţa din 12 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 61, p. 396, col. 2.

73 * Intervenţie pe marginea proiectului de lege care modifică legea de vînzare a bunurilor statului. Şedinţa din 12 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 61, p. 397, col. 3, 4—5.

74 * Intervenţie pe marginea articolului 7 din proiectul de lege privitor la vînzarea bunurilor statului. Şedinţa din 13 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 62, p. 401, col. 1.

75 * Intervenţie asupra orarului şedinţelor Adunării. Şedinţa din 13 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 62, p. 402, col. 3—4, 5.

76 * Discurs pe marginea proiectului de lege privind vînzarea bunurilor statului. Şedinţa din 13 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 63, p. 406, col. 2—5; p. 408, col. 1—2.

77 * Intervenţie pe marginea articolului 38 din proiectul de lege privind vînzarea bunurilor statului. Şedinţa din 13 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 63, p. 409, col. 3—4.

78 Cere ca telegrama trimisă bancherului Offenheim în legătură cu unele condiţii ale concesionării construirii de căi ferate — reducerea preţului per km — să fie trimisă comitetului delegaţilor Adunării. Şedinţa din 14 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 64, p. 419, col. 1.

79 Cere închiderea discuţiilor pe marginea proiectului de lege asupra formării Curţii cu juraţi, de vreme ce mai toţi vorbitorii au argumentat contra lui. Observă că pînă la Regulamentul organic era un singur judecător, atît pentru pricinile civile, cît şi pentru cele penale. Acum sînt trei judecători, dar situaţia justiţiei nu s-a ameliorat ,,pentru că unul aruncă sarcina asupra celuilalt”. Şedinţa din 14 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 64, p. 422, col. 5.

80 Roagă Adunarea să grăbească întocmirea raportului privind acordarea unui ajutor copiilor răposatului Dionisie Pop Marţian. Şedinţa din 15 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 64, p. 423, col. 1.

81 În sprijinul obţinerii împămîntenirii de către dr. Keresteni. Şedinţa din 16 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 66, p. 436, col. 1.

82 * Intervenţie asupra luării averilor bisericilor Madona Dudu şi Ionaşcu. Precizări asupra creditelor extraordinare şi suplimentare pe care guvernul avea latitudinea a le deschide. Şedinţa din 16 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 66, p. 437, col. 2—5.

83 * Intervenţie în apărarea văduvelor şi orfanilor care şi-au depus capitalurile la Epitropia generală. Şedinţa din 16 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 66, p. 438, col. 2—3.

84 * Pe marginea cererii de ajutor în continuarea studiilor, făcută de Constantin Ciurea pentru fiul său Nicolae, care urma medicina la Pisa. Şedinţa din 16 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 66, p. 439, col. 4.

85 În legătură cu proiectul de lege pentru organizarea puterii armate în România declară că primeşte ca procedura la votarea acestei legi să se urmeze fără tipărirea textului. E vorba doar ,,ca să se puie în armonie legea aceasta cu legea gardei naţionale”. Şedinţa din 18 martie 1868. ,,Monitor”, 1868, nr. 67, p. 443, col. 4.

86 * Discurs pe marginea proiectului de lege pentru reorganizarea armatei. Ședința din 19 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 68, p. 457, col. 2—5; p. 458, col. 1, 3—5.

87 Precizează că dorobanții și grănicerii sînt corpuri auxiliare ale armatei. Pe marginea proiectului de reorganizare militară. Ședința din 19 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 68, p. 458, col. 2.

88 * Intervenție pe marginea amendamentului lui Al. Gheorghiu, care ceruse reducerea serviciului militar pentru tinerii care au școala primară completă și cunosc „exercițiul armelor". Ședința din 19 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 68, p. 459, col. 1—2.

89 * Intervenție pe marginea propunerii lui Al. Lahovari ca tinerii care își fac studiile să poată aduce un înlocuitor pentru satisfacerea stagiului militar. Ședința din 19 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 68, p. 459, col. 3—4.

90 La observația deputatului G. Chițu că legea „gardei cetățenești" nu permite mobilizarea acesteia și trebuie păstrată doar pentru ordinea interioară, arată că garda „e asimilată cu gloatele" și poate fi chemată sub arme cînd întreaga țară se află pe picior de război. Ședința din 19 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 69, p. 461, col. 2.

91 Cere ca în legea de organizare a armatei titulatura șefului statului să fie „domnitor", nu „înălțimea-sa". Ședința din 19 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 69, p. 461, col. 3.

92 * Susține ca pompierii să fie sub autoritatea Ministerului de Război. Ședința din 19 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 69, p. 461, col. 4—5.

93 * Intervenții pe marginea mai multor articole din proiectul de lege privind reorganizarea armatei. Ședința din 20 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 69, p. 462, col. 2—5; p. 463, col. 1, 4.

94 * Cere ministrului de finanțe să tipărească bugetul anului 1868 înainte de discutarea lui în Adunarea deputaților. Asupra componenței comisiei bugetare. Ședința din 21 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 70, p. 468, col. 1—2; p. 469, col. 1—2.

95 * Discurs pe marginea consecințelor împrumutului Oppenheim și a răspunderii ce incumbă ministrului care l-a contractat. Ședința din 21 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 71, p. 472, col. 4—5; p. 473, col. 1, 5; p. 474, col. 1.

96 * Interpelare asupra modului cum se aplică legea pensiilor. Ședința din 23 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 73, p. 483, col. 1—2.

97 * Cuvînt în care susține menținerea bugetului din anul 1867 și pe cel următor. Ședința din 23 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 73, p. 485, col. 1—3; nr. 74, p. 493, col. 5 — p. 494, col. 1.

98 La discuția pe marginea proiectului de lege privind un credit extraordinar pentru Ministerul de Război, îl interpelează pe titularul acestuia în legătură cu întrebuințarea creditului de un milion votat de Adunare în anul 1867 pentru cumpărarea de puști. Ședința din 24 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 77, col. p. 509, 4—5.

99 Arată că în ședința precedentă a Adunării a făcut o interpelare asupra diferențelor de aplicare a legii pensiilor în Moldova și Țara Românească, la stăruința lui P. Tufelcică din Focșani și C. Leon din Iași, care l-au „asediat" acasă, cerîndu-i să ridice această chestiune. Cînd a făcut el interpelarea, ministrul de finanțe lipsea. Acum acesta îl asigură că pe viitor legea se va aplica în mod corect. Ședința din 24 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 77, p. 509, col. 5 — p. 510, col. 1.

100 * Intervenții la proiectul de lege a cumulului. Asupra regimului medicilor și profesorilor. Ședința din 25 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 78, p. 515, col. 2—3; p. 516, col. 2—3; nr. 79, p. 523, col. 1—2, 3.

101 Sprijină amendamentul propus de doctorul P. Iatropol și alții la proiectul de lege a cumulului, ca profesorii de la Facultatea de medicină să aibă latitudinea a deține și posturi de practicieni în spitale fără diminuarea retribuției. „Medicul acela care nu va merge cu școlarii lui la patul bolnavului, acela nu se cuvine să fie profesore, pentru că acela niciodată nu va face medici buni". Ședința din 25 martie 1868. „Monitor", 1868, nr. 79, p. 522, col. 2.

102 * Cuvînt împotriva proiectului de lege asupra poliției rurale. Ședințele din 22 și 25 aprilie 1868. „Monitor", 1868, nr. 93, p. 585, col. 4—5; p. 587, col. 2; nr. 94, p. 591, col. 1, 5 — p. 592, col. 5; p. 593, col. 1, 3.

103 Ridică o problemă de regulament: o moţiune poate fi pusă la vot numai dacă a fost citită înaintea închiderii discuţiei. Şedinţa din 26 aprilie 1868. „Monitor", 1868, nr. 96, p. 604, col. 3.

104 Declară că socoteşte „inoportună" discuţia asupra problemei evreieşti. Şedinţa din 26 aprilie 1868. „Monitor", 1868, nr. 96, p. 604, col. 5.

105 Într-o problemă de regulament precizează că pentru contestarea unui deputat de către Cameră sînt necesare două treimi din voturi, iar cînd este contestat în secţiuni majoritatea simplă este suficientă. Cu referire la contestarea mandatului lui Sandu Miclescu, ales deputat la colegiul II Vaslui. Şedinţa din 27 aprilie 1868. „Monitor", 1868, nr. 96, p. 605, col. 4.

106 * Cuvînt în legătură cu alegerea lui Sandu Miclescu ca deputat al colegiului II Vaslui. Şedinţa din 27 aprilie 1868. „Monitor", 1868, nr. 96, p. 605, col. 4—5.

107 * Intervenţie în apărarea calităţii de deputat a lui Tache Polihronie la colegiul III Olt. Şedinţa din 27 aprilie 1868. „Monitor", 1868, nr. 96, p. 606, col. 4.

108 * Discurs pe marginea proiectului de lege asupra poştelor. Şedinţa din 27 aprilie 1868. „Monitor", 1868, nr. 97, p. 610, col. 3—4.

109 * Propune şi dezvoltă două amendamente asupra „îngrădirii vitelor satului", la proiectul de lege pentru poliţia rurală. Şedinţa din 1 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 101, p. 632, col. 3—4, 5; p. 633, col. 1.

110 * Precizări, în calitate de membru al comisiei bugetare din anul precedent, în legătură cu votarea unui credit de 14 milioane de lei guvernului, pe exerciţiul 1867/1868, pentru dotarea armatei şi lucrări publice. Şedinţa din 2 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 102, p. 638, col. 2; p. 639, col. 2—3.

111 Cere ca la discuţia paragrafului din legea poliţiei rurale referitor la răspunderea solidară în materie de „puneri de foc şi de urmărirea făcătorilor de rele" să fie prezent şi ministrul de interne, „care este chemat a aplica acest principiu". K. consideră dealtfel principiul acesta ca „neconstituţional şi fatal". Şedinţa din 4 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 104, p. 654, col. 4.

112 * Intervenţii şi amendamente asupra unor articole din legea poliţiei rurale. Şedinţa din 4 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 104, p. 655, col. 1—5; p. 656, col. 1.

113 Propune ca în articolul 82 din proiectul de lege pentru poliţia rurală cuvîntul „dajdie", care este un „anachronism", să fie înlocuit cu „impozit personale". Şedinţa din 4 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 105, p. 657, col. 4.

114 Amendament la articolul 82 din proiectul de lege pentru poliţia rurală privind acordarea de pensii celor care au ajuns invalizi în urma luptei cu răufăcătorii: „Pensiunile acestea se vor răspunde din casa statului, şi anume din un § special prevăzut în buget". Şedinţa din 4 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 105, p. 657, col. 4.

115 Cu referire la articolul 84 din proiectul de lege pentru poliţia rurală, care prevedea obligaţia pentru păzitorii satului să supravegheze şi casele mai depărtate, cere ca distanţa să fie stabilită de autorităţile locale. Şedinţa din 4 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 105, p. 657, col. 5.

116 Cere amînarea discutării proiectului de lege pentru poliţia rurală pînă cînd Adunarea se va afla în plen, „să vie toţi deputaţii să-şi spună opiniile lor [...] Numai aşa va da legea un efect salutariu". Şedinţa din 4 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 105, p. 657, col. 5.

117 * Cuvînt pe marginea articolului 86 din proiectul de lege pentru poliţia rurală asupra responsabilităţii solidare a sătenilor în cazul provocării incendiilor. Şedinţele din 6 şi 7 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 107, p. 671, col. 1—5; p. 672, col. 1—2; p. 673, col. 5 — p. 674, col. 1.

118 Cere, împreună cu A. Lahovari şi D. Lupaşcu, trimiterea de urgenţă la comisia de petiţiuni a Adunării reclamaţia unor alegători din Cahul — a şasea — împotriva administraţiei locale. Şedinţa din 7 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 107, p. 673, col. 2.

119 Cere discutarea mai operativă a proiectului de lege pentru poliţia rurală. Cu referire la măsurile preconizate pentru pedepsirea incendiatorilor. Şedinţa din 7 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 107, p. 674, col. 4.

120 Cu referire la articolul 87 din proiectul de lege pentru poliţia rurală cere pedepsirea tăinuitorilor, chiar după ce i-au denunţat pe făptaşi. Şedinţa din 7 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 107, p. 674, col. 4.

121 * Cere instituirea unei supravegheri aspre pentru prevenirea îmbolnăvirii vitelor mari cornute. Pe marginea proiectului de lege a poliţiei rurale. Şedinţa din 7 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 107, p. 675, col. 1—2, 3, 4, 5 ; p. 676, col. 1, 2, 3.

122 Se pronunţă împotriva unui amendament la proiectul de lege pentru poliţia rurală prezentat de G. Petrescu ş.a. Aceştia cereau ca, în cazul cînd un cîrciumar sau un hangiu se va dovedi gazdă de hoţi, autorităţile comunale să dispună închiderea stabilimentului respectiv. K. obiectează că aşa, dacă hanul sau cîrciuma sînt arendate, proprietarul este prejudiciat pentru culpa hangiului sau cîrciumarului. Şedinţa din 8 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 108, p. 688, col. 4.

123 * Raport la proiectul de lege pentru aprobarea contractului încheiat cu I. F. Thiebaut asupra procurării pîinii şi pesmeţilor necesari garnizoanei şi spitalului militar al Bucureştilor pe 10 ani. Observaţii pe marginea lui. Şedinţa din 13 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 109, p. 691, col. 3—4; nr. 110, p. 697, col. 1—2.

124 * Discurs la proiectul de lege „pentru admisiunea timpurarie şi pentru tranzitul cerealelor streine". Şedinţa din 13 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 110, p. 699, col. 1—3.

125 * Intervenţie în legătură cu măsurile ce trebuiesc luate împotriva delapidatorilor. Incident cu C. Racoviţă, care duce la demisia lui K. Şedinţa din 14 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 111, p. 703, col. 4—5 ; p. 705, col. 3—4.

126 * Discurs pe marginea ofertei de concesiune a construirii căilor ferate făcută de companiile Offenheim şi Strousberg. Şedinţa din 17 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 11, p. 739, col. 1—3.

127 * Precizări pe marginea proiectului de lege pentru un credit cerut de ministrul de finanţe, în valoare de 864 741 de lei. Şedinţa din 18 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 116, p. 743, col. 3—4.

128 Protestează împotriva propunerii ca Adunarea să ţină şedinţe şi în zilele de sărbătoare. „Dumnezeu a lucrat şase zile şi în a şaptea s-a odihnit; să-mi fie şi mie dară permis, cu regulamentul în mînă, să cer ca să mă odihnesc în ziua a şaptea". Şedinţa din 18 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 116, p. 743, col. 5.

129 Interpelare — „mai mult o rugăminte respectuoasă" — adresată ministrului lucrărilor publice asupra numărului şoselelor construite în ţară după 1862, a podurilor de fier şi a kilometrilor de drumuri prevăzuţi cu poşte cu cai. Şedinţa din 19 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 116, p. 745, col. 1.

130 * Intervenţie în legătură cu concesiunea construirii căilor ferate. Şedinţa din 22 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 120, p. 771, col. 3—5.

131 * Intervenţie asupra traseului viitoarei căi ferate din Moldova. Şedinţa din 23 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 120, p. 773, col. 3—4. (Vezi şi nr. următor.)

132 Opinează ca pentru darea în exploatare mai grabnică a căilor ferate din Moldova podurile pe Siret şi Suceava să fie făcute provizoriu, iar nu „într-un chip stabil". Şedinţa din 23 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 120, p. 774, col. 2.

133 Depune un amendament asupra modalităţilor de construire a podurilor pe liniile ferate Suceava — Roman — Iaşi : „Pante de. . .la metru se vor admite pentru linia Suceava — Roman şi de. . . la metru pentru trecerea înălţimelor între linia Suceava — Roman şi linia la Iaşi". Şedinţa din 23 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 120, p. 774, col. 2, 3.

134 Propune un amendament ca locul de bifurcare al viitoarei căi ferate moldovene să fie mutat de la Stolniceni, care e o moşie particulară, la Mogoşeşti, moşie a statului. Şedinţa din 23 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 120, p. 774, col. 4.

135 Precizări la un amendament propus de A. Holban privind despăgubirea statului de către concesionarul Offenheim pentru suprafeţele utilizate la construirea reţelei de căi ferate. K. observă că în contractele de arendă ale proprietăţilor statului e prevăzută clauza unor eventuale construcţii de căi ferate, aşa că despăgubirea e inutilă. Amendamentul a fost respins de Adunare. Şedinţa din 23 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 120, p. 775, col. 1.

136 Pe marginea discuţiei la oferta de concesiune a căilor ferate făcută de Offenheim, la o remarcă a lui T. Mehedinţeanu că preţul per km. e exagerat (se propusese cel cerut la construirea liniei Lemberg — Suceava), K. observă că ar trebui fixate bareme în acest sens. Şedinţa din 24 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 121, p. 779, col. 4—5.

137 Amendament în legătură cu subvenţia acordată de statul român — patru milioane de franci — pentru construirea liniei ferate Botoşani, în cadrul concesiunii Strousberg. „Versemintele acestei subvenţiuni a guvernului se vor împărţi pe 20 luni, încît guvernul va avea a plăti în curgerea acestui timp la fiecare zi întîi a lunii sus-arătata subvenţiune pentru numărul de zece kilometre". Şedinţa din 24 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 121, p. 780, col. 3.

138 Într-o problemă de regulament observă ministrului lucrărilor publice că Adunarea nu are latitudinea a discuta mesajele domneşti. Şedinţa din 24 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 121, p. 780, col. 3.

139 La o replică a lui T. Mehedinţeanu precizează că, în cazul companiei de construire a căilor ferate româneşti ce se va constitui, consiliul de administraţie şi comitetul vor avea sediul la Bucureşti, Adunarea generală putînd fi convocată oriunde. Şedinţa din 24 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 121, p. 781, col. 1.

140 * Susţine ca textul contractului concesiunii pentru construirea căilor ferate în România să fie redactat în limba franceză. Şedinţa din 24 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 121, p. 781, col. 4.

141 Depune un amendament la proiectul pentru concesiunea căilor ferate: „Propun a se face un ram al căiei ferate de la Tecuciu la Vaslui prin Bîrlad". Şedinţa din 25 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 121, p. 781, col. 5.

142 * Discurs asupra viitoarelor trasee ale liniilor ferate. Şedinţa din 25 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 122, p. 789, col. 1—3.

143 Cere ca în cazul construcţiei căilor ferate — pe marginea discuţiilor la oferta de concesiune Offenheim — lucrările să înceapă concomitent la Galaţi, Bucureşti şi Severin. Şedinţa din 26 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 123, p. 796, col. 5 — p. 797, col. 1.

144 Pe marginea proiectului de concesiune a căilor ferate Offenheim, cere ca în privinţa ecartamentului, cantoanelor etc. să se urmeze după modelul prusian. Şedinţa din 26 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 123, p. 797, col. 1.

145 În legătură cu concesiunea Offenheim pentru căi ferate cere să se atragă atenţia concesionarilor că toate cheltuielile sporite pentru linia Severin — Vîrciorova sînt compensate de ieftinătatea celor pentru linia Bacău — Tecuci — Galaţi. Aminteşte că românii au renunţat la traseul Tecuci — Focşani — Buzău tocmai pentru a face economii companiei. Observaţia lui K. a fost primită de comisie şi din recomandarea lui a ieşit următorul amendament: „Costul kilometric pentru linia de la Turnu Severin la Vîrciorova se va face de guvern împreună cu concesionarii, în urma studielor ce se vor face de către inginerul acestora împreună cu un inginer al statului.

Tot în acel timp se va face un calcul comparativ de diferinţa ce ar rezulta în mai puţin pe kilometru pe linia primitivă de la Buzău — Rîmnicu — Sărat, Focşani şi linia actualmente concedată de la Tecuci la Bîrlad.

Beneficiul ce va rezulta din această lucrare se va lua în băgare de seamă pentru acoperirea în parte a sumei în plus ce va costa linia de la Severin la Vîrciorova.

În caz cînd costul kilometric al liniei Severin — Vîrciorova ar necesita spre acoperire diferinţa în mai ieftin a liniei de la Tecuci — Bîrlad în comparaţiune cu linia de la Buzău — Focşani, atunci construcţiunea acestei din urmă linie rămîne facultativă pentru concesionari, ca şi pentru guvern". Şedinţa din 26 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 123, p. 797, col. 3, 4.

146 * Intervenţie prin care cere ca Strousberg, concesionarul căilor ferate române, să fie controlat pe parcursul executării lucrărilor. Şedinţa din 26 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 123, p. 798, col. 1—2.

147 Propune un amendament la contractul cu compania Strousberg pentru construirea căilor ferate. Cere antreprenorilor, aşa cum se procedase şi în cazul ofertei Salamanca, a prezenta, cu cinci ani înainte de expirarea concesiunii, un inventar al materialelor utilizate. Şedinţa din 27 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 123, p. 798, col. 4.

148 Pe marginea contractului cu compania Strousberg pentru construirea de căi ferate cere să se precizeze că, pentru suprafeţele de teren afectate acestora din fondul particular, com-

pania e datoare a plăti despăgubiri; nu consideră că e vorba de exproprieri care ar putea fi răscumpărate de stat. Şedinţa din 27 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 123, p. 799, col. 1.

149 Propune ca în textul concesiunii Strousberg să fie intercalat articolul 27 din concesiunea Offenheim privitor la instituirea a doi arbitri, cîte unul de fiecare parte, în cazul diferendelor dintre guvernul român şi concesionari. Dacă aceştia nu convin într-un fel asupra neînţelegerii, se numesc doi superarbitri, primul fiind de drept preşedintele Înaltei curţi de justiţie şi casaţie. Şedinţa din 27 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 123, p. 799, col. 2.

150 * Pe marginea discuţiei pentru concesiunea de căi ferate, cere ca la ambele companii (Strousberg şi Offenheim) dobînzile şi timpul de amortizare să fie identice. Şedinţa din 27 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 123, p. 799, col. 3.

151 * Cere Adunării să fie „mai aspră" cînd i se prezintă demisii din partea deputaţilor. Cu referire la Ahil Teohari, deputat de Romanaţi. Şedinţa din 28 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 124, p. 807, col. 3—4.

152 Sugerează amînarea pentru sesiunea următoare, dată fiind ordinea de zi încărcată a celei în curs, a proiectelor privind navigabilitatea rîurilor. Şedinţa din 28 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 124, p. 807, col. 5.

153 La o replică a lui I. Negură face precizări în legătură cu un transport de arme sosit la Galaţi în 1860: erau de proveninţă italiană; existenţa lor a fost denunţată Austriei. În această situaţie guvernul român le-a încredinţat consulului britanic, care s-a angajat a le duce înapoi la Genova. Ulterior ele au fost date turcilor şi, la protestul autorităţilor române, ambasadorul englez la Constantinopol, H. Bulwer, a replicat: „Dacă România este nemulţumită n-are decît să declare resbel Marii Britanii". Şedinţa din 28 mai 1868. „Monitor", 1868. nr. 124, p. 808, col. 4. (Vezi şi volumul anterior.)

154 Cere punerea în aplicare a legilor care desfiinţează monopolurile proprietarilor asupra comercializării pîinii şi cărnii. Pe marginea unei reclamaţii a tîrgoveţilor din Huşi. „Aşadară, dacă guvernul ar lucra acolo ca măcar taxele impuse de proprietari asupra cărnii şi a pîini să se înlătureze, atunci tîrgoveţii vor fi plini de recunoştinţă şi aceasta cred că se poate face de către guvernul în virtutea legilor în vigoare, cî[t şi] în virtutea constituţiei, care zice că orice monopol este şi rămîne desfiinţat". Şedinţa din 28 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 125, p. 812, col. 3.

155 * Susţine cererea de naturalizare a doctorului Teofil Gluck, protomedic al Spitalului Sf. Spiridon din Iaşi. Şedinţa din 28 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 125, p. 812, col. 4—5.

156 Arată că demisiile deputaţilor G. Ştirbei şi Vasile Paruseff sînt motivate şi prin urmare Adunarea nu trebuie să discute pe marginea lor. Şedinţa din 29 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 125, p. 813, col. 1.

157 Propunere — acceptată — la proiectul de lege pentru o nouă evaluare a veniturilor funciare: comisiile de evaluare să fie formate din trei, patru membri. În caz de balotaj în comisie va intra subprefectul plăşii. Şedinţa din 29 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 126, p. 822, col. 1.

158 * Intervenţie împotriva introducerii de noi taxe comunale la Bucureşti pentru onorarea contractului cu Alexis Godillot privind unele amenajări edilitare. Şedinţa din 29 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 126, p. 822, col. 3—4; nr. 127, p. 827, col. 3—5.

159 * Se pronunţă pentru despăgubirea francezului Alexis Godillot, furnizor al armatei române. Şedinţa din 30 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 128, p. 825, col. 4—5; p. 826, col. 4—5.

160 * Intervenţii şi propunere în problema concesiunii Godillot pentru executarea unor lucrări edilitare. Şedinţa din 30 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 129, p. 829, col. 5 — p. 830, col. 1, 3—4.

161 Cere Adunării să desemneze o comisie pentru a prezenta o adresă de condoleanţe sîrbilor în legătură cu asasinarea domnitorului lor. E ales împreună cu C. A. Rosetti şi B. P. Hasdeu. Şedinţa din 31 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 129, p. 831, col. 2—3.

162 Salută, ca deputat de Huşi, aducerea în discuţie a proiectului de lege relativ la eliberarea cu despăgubire „pe locurile posedate de ei cu embatic" a locuitorilor din tîrgul Huşi. Şedinţa din 31 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 129, p. 831, col. 4—5.

163 Pe marginea proiectului de lege asupra „organizării puterii armate în România" cere discutarea contingentului 1868/1869 în momentul cînd Adunarea va fi în plen. Şedinţa din 31 mai 1868. „Monitor", 1868, nr. 129, p. 831, col. 5 — p. 832, col. 1.

164 Respinge acuzele formulate împotriva Senatului, care dăduse guvernului un vot de blam. Era vorba de depeşa unor brăileni, care ceruseră ca guvernul să nu demisioneze. Implicit aceasta însemna contestarea votului Senatului. Or, „dacă voi primi principiul ca nişte cetăţeni să vie să înjure Senatul, mîne vor veni poate alţii şi tot la această tribună vor înjura Adunarea". Şedinţa din 3 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 136, p. 866, col. 5.

165 * În legătură cu unele acte de agresiune faţă de cîţiva deputaţi, întîmplate în Bucureşti şi în provincie, anunţă că va depune un proiect de lege privind asigurarea inviolabilităţii acestora timp de 15 zile înainte şi după ţinerea sesiunii. Şedinţa din 3 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 137, p. 875, col. 4—5.

166 Interpelează pe ministrul cultelor în legătură cu salariile provizorilor din seminarii. La începutul sesiunii făcuse o propunere, acceptată, de revenire la cota dinainte de 1866 a lefurilor profesorilor de gimnaziu. Or, constată că Ministerul Cultelor nu a dat curs acestei modificări. Pentru evitarea confuziilor face următoarea propunere (acceptată): „Camera, declarînd că a înţeles între profesori şi pe provizori, trece la ordinea zilei". Şedinţa din 4 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 138, p. 879, col. 1.

167 * În sprijinul acordării unei „recompense naţionale" de 600 de lei pe lună lui Matei Millo. Şedinţa din 4 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 138, p. 879, col. 2.

168 Se pronunţă pentru trecerea „recompensei" băneşti ce primeşte dr. Gr. Cuciureanu din partea statului şi asupra copiilor. „Voi să vă spun că domnului Cuciureanu nu i s-a dat ca recompensă naţională cifra întreagă, ci numai un neajuns mic pentru ca să se complecteze pensiunea sa. Prin urmare dară, cînd veţi consimţi ca să treacă şi la copiii săi, nu veţi face un har mare, ci, din contra, faceţi chiar o dreptate". Şedinţa din 4 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 138, p. 879, col. 4.

169 * Intervenţie în legătură cu cuantumul pensiilor. Şedinţa din 4 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 138, p. 879, col. 4—5; p. 880, col. 2.

170 * Susţine acordarea unei „recompense naţionale" de 1 500 de lei unionistului Vasile Sturdza, transmisibilă familiei. Şedinţa din 4 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 138, p. 880, col. 1.

171 * Propuneri privitoare la concesiunea căilor ferate. Şedinţa din 4 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 139, p. 882, col. 3—5; p. 883, col. 1—2.

172 * Discurs la proiectul de lege privind chemarea contingentului 1868. Şedinţa din 5 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 141, p. 891, col. 1—3, 5 — p. 892, col. 1, 4.

173 * Privitor la circulaţia monetară propune ca pe lîngă monezile de aramă să se bată şi unele de argint. Şedinţa din 6 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 142, p. 897, col. 1—2.

174 * Intervenţie în legătură cu şcoala militară din Iaşi. Şedinţa din 6 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 143, p. 902, col. 1—3.

Citeşte în Adunare:

175 Raportul comisiei de verificare a titlurilor asupra calităţii de deputat a generalului Ioan Florescu la colegiul I Dîmboviţa. Şedinţa din 22 aprilie 1868. „Monitor", 1868, nr. 91, p. 578, col. 2.

176 Raportul şi proiectul de lege pentru drumuri. Şedinţa din 1 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 130, p. 839, col. 3—5; p. 840, col. 1—2.

177 Raportul şi proiectul de lege pentru contractul încheiat de guvern cu Casimir Gabriel Fougères ca instructor al flotei României. Şedinţa din 3 iunie 1868. „Monitor", 1868, nr. 137, p. 876, col. 1.

Alte discursuri

Discurs la serbarea şcolară de sfîrşit de an. Bucureşti, 29 iunie 1864. „Monitor", 1864, nr. 144, p. 651, col. 2—3.

Sumar

Introducere 5
Notă asupra ediţiei 36
Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri 39
Regeste 631

Redactor: **Doina Popescu**
Tehnoredactor: **Sonia Bârzeanu**

Bun de tipar 30.03.1977. Tiraj 1350 ex. Hîrtie scris I A de 49 g/m^2. Format 16/70 × 100. Coli de tipar 41,75. C.Z. pentru biblioteci mari: 9(498)(081). C. Z. pentru biblioteci mici: 859 (M. 101).

---

cd. 529 I. P. INFORMAȚIA
Str. Brezoianu nr. 23—25
București